

სულხან-საბა ორბელიანი

ლექსიკონი ქართული

I

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია

სულხან-საბა ორბელიანი

ლექსიკონი ქართული

I

ავტოგრაფული ნუსხების მიხედვით მოამზადა, გამოკვლევა და განმარტებათა ლექსიკის საძიებელი დაურთო ილია აბულაძემ

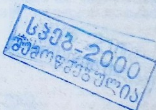

თბილისი „მერანი"
1991

სულხან-საბა ორბელიანის „ლექსიკონი ქართულის“ წინამდებარე გამოცემა ფოტოტიპიურად იმეორებს 1965-1966 წლებში ს.-ს. ორბელიანის თხზულებათა ოთხტომეულში ილ. აბულაძის მიერ გამოქვეყნებულ ტექსტს. ახალი გამოცემა შეივსო ილ. აბულაძის გამოკვლევითა და მის მიერვე შედგენილი ისეთი სიტყვების საძიებლით, რომლებიც განმარტებებშია ნახმარი, ხოლო ლექსიკონში სალექსიკონო ერთეულებად გამოყოფილი არ არიან. როგორც გამოკვლევას, ისე საძიებელს უდიდესი სამეცნიერო ღირებულება აქვს: გამოკვლევაში საბას ლექსიკოლოგიურ მოღვაწეობასთან დაკავშირებით არა ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია განხილული და გარკვეული, საძიებელს კი თავისი მდიდარი მასალით (იგი ცხრა ათასამდე სიტყვას შეიცავს), უთუოდ დიდი დახმარების გაწევა შეუძლია იმ მკვლევართათვის, რომლებიც ქართული ლექსიკის ისტორიის შესწავლით არიან დაინტერესებულნი.

წინამდებარე I ტომში ქვეყნდება ლექსიკონის მასალა ან-იდან სან-ის ჩათვლით. მას წინ უძღვის „სასწავლო ყრმათა“ — ს.-ს. ორბელიანის მიერვე შედგენილი ქართული ენის „ღრამმატიკა“.

რედაქტორები: ელ. მეტრეველი
ც. ქურციკიძე

ო $\frac{4602030000}{M\ 607\ (06) — 91}$ 143—91

ISBN 5-520-00393-9 (ტ·1)

წინასიტყვაობა

უკვე ოცი წელი გავიდა მას შემდეგ, რაც გამოვიდა ილია აბულაძის მიერ 9 ავტოგრაფული ნუსხის მიხედვით მომზადებული ს.-ს. ორბელიანის „ქართული ლექსიკონი“. იგი დაიბეჭდა ორ წიგნად და შევიდა ს.-ს. ორბელიანის თხზულებათა საიუბილეო კრებულში მე-4 ტომად (ს.-ს. ორბელიანი, თხზულებანი, ტ. IV, წიგნი I, 1965; წიგნი II, 1966). როგორც ცნობილია, იმთავითვე გათვალისწინებული იყო გამოცემის გამეორება მასობრივი ტირაჟით, მაგრამ ამ სახით მხოლოდ I წიგნის გამოცემა მოხერხდა (1966 წ.), II წიგნის ანაწყობი მასალა კი სტამბაში შემთხვევით ჩაიშალა. იმ დროიდან მოკიდებული „საბჭოთა საქართველოს“ გამომცემლობაში ბევრჯერ დაისვა საკითხი „ლექსიკონის“ II წიგნის ხელახლა აწყობისა და გამოცემისა, მაგრამ რატომღაც იქ ეს საქმე ვერ განხორციელდა. II წიგნის გამოცემის ჩაშლა მით უფრო გულდასაწყვეტი იყო, რომ მას ბოლოში უნდა დართოდა ილია აბულაძის ვრცელი გამოკვლევა და მის მიერვე შედგენილი ინდექსი ანუ „საძიებელი განმარტებებში ნახმარი და სალექსიკონო ერთეულებად გამოუყოფელი სიტყვებისა“.

რაკი ს.-ს. ორბელიანის „ლექსიკონზე“ მოთხოვნა ძალზე დიდია, კვლავ დადგა საკითხი მისი ხელახლა გამოცემისა უკვე მთლიანი სახით. ამან მოითხოვა დედნის ხელმეორედ გადათვალიერება, მასალის შემოწმება, ზოგიერთი შეცდომის გასწორება, ოფსეტის წესით დასაბეჭდად მომზადება. გამოცემა შეივსო ილ. აბულაძის გამოკვლევითა და აღნიშნული საძიებლით.

ს.-ს. ორბელიანის ლექსიკონისათვის ამ გამოკვლევისა და საძიებლის დართვას უდიდესი სამეცნიერო ღირებულება აქვს. გამოკვლევაში არა ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია განხილული და გამოკვლეული. შესწავლილია საბას ლექსიკონის ნუსხები და რედაქციები, განსამარტავ სიტყვათა წყაროები და მათი დამოწმების წესები, საბას ლექსიკოლოგიური მუშაობის მეთოდი, უცხო წყაროების გამოყენების თავისებურებები და სხვ.

ავტოგრაფული ნუსხები, რომელთაც ემყარება საბას ლექსიკონის ეს გამოცემა, საინტერესოა არა მხოლოდ საბას მუშაობის პროცესის თვალის მისადევნებლად თავიდან ბოლომდე, არამედ საინტერესოა იმითაც, რომ მათში საბას შენიშვნების სახით დაცულია მასალა ლექსიკონთან დაკავშირებული მთელი რიგი საკითხების გასარკვევად. ასე მაგ., ილია აბულაძის დაკვირვებით, უცხო წყაროებს, რომელთაც საბა „სხვათა წიგნებს“ უწოდებს, წარმოადგენენ ბიბლია და ლექსიკონები; საბა მათ იყენებს ბერძნულ (ელინურ), ლათინურ, სომხურ და არაბულ ენებზე; საბას თურქულის მსგავსად უნდა სცოდნოდა არა მწიგნობრული, არამედ სასაუბრო სომხური; ავტოგრაფებში დაცული საბასეული შენიშვნების საფუძველზე ილ. აბულაძეს გარკვეული აქვს მისი განათლების ფარგლები ფილოსოფიასა და ღვთისმეტყველებაში და სხვ.

საბას ლექსიკონის ხასიათის შესახებ ილ. აბულაძის თვალსაზრისი ასეთია: ლექსიკონი ძირითადად განმარტებითია, მაგრამ იმის გამო, რომ მასში შეტანილია პირთა და გეოგრაფიული სახელები (ონომასტიკა და ტოპონიმიკა) აგრეთვე ქართულ სიტყვათა უცხოური შესატყვისები (ლათინური, სომხური, თურქული), ეს ლექსიკონი განმარტებითის ფარგლებს სცილდება და ერთსა და იმავე დროს არის ენციკლოპედიურიც და თარგმნითიც. ლექსიკონის ამგვარი წესით შედგენა კი განაპირობა იმ ფაქტმა, რომ ლექსიკონი განკუთვნილი იყო როგორც სასწავლო წიგნი „სწავლის მოყვარეთათვის“.

რაც შეეხება საძიებელს, იგი რვა ათასამდე სიტყვას შეიცავს. ეს ის სიტყვებია, რომლებსაც საბა განმარტებებში ხმარობს, მაგრამ განსამარტ ერთეულებად გატანილი არა აქვს.

ილია აბულაძე გამოკვლევაში უთითებს იმ მიზეზებს, რომელთა გამოც ამ სიტყვებმა ვერ პოვეს ასახვა ლექსიკონში. ამისი ერთ-ერთი მიზეზი ისიც უნდა იყოს, რომ წყაროებმა, რომელთა მიხედვითაც საბა თავის ლექსიკონს ადგენდა, ეს სიტყვები არ უკარნახეს. სხვა მიზეზს ვერ დავუძებნით იმ ფაქტს, რომ ლექსიკონში ვერ მოხვდა ისეთი არსებითი სახელები, როგორიცაა: აბვა, ავადმყოფი, აშია, ბაღჩა, დედა (=საკვეთელი), დედაქალაქი, დურბინდი, ზედაპირი, ზეცა, ზირა, თავთავი, თავსაფარი, იამბიკო, კარისკაცი და სხვ. და მოხვდა ზმნის პირიანი ფორმები: ავაწივე, აცადებდა, აცალე, აძლევდა, აძოვა, გეყვიან, გიჯობს, გკდემ, ირეწა, ირწმუნა, ისადილა და მისთ.

საერთოდ საძიებელში ბევრმა საინტერესო სიტყვამ მოიყარა თავი, ენის ძირითადი ლექსიკური ფონდიდანაც და ისეთებმაც, რომლებიც სხვადასხვა ენიდანაა ნასესხები და განმარტებას საჭიროებდნენ (ეშიკი, თაკვი, თალბი, თეჯირი, კარკინი, კამპარი...). საძიებელში მოხვდა დიდი რაოდენობა გეოგრაფიული და ეთნიკური სახელებისა (ამერიკა, არაბეთი, არაბი, ასურეთი, აფრიკა, აფხაზეთი, ეთიოპია, ელენი, ელადელი, იამანეთი, ინდოეთი, იმერეთი, ინდო, იმერელი, იმერი, ლიხთიმერეთი, კავკასი, კასპიის ზღვა და სხვა), საინტერესო აღნაგობისა და შინაარსის კომპოზიტები (არდაყამებული, ბოლოკუნჭულოსანი, გრძელთმოანი, გრძელთმოსანი, დარკეთილობა, დიდკბილოვანი დიდკბილოსანი, თოვლჭრელი, მაჩხთეთრმორეული, იგივე და ერთ (ერთი და იგივე), მამალდედლობა (შდრ. დედალ-მამალი), მცირედიდობა (შდრ. დიდპატარაობა), კლდოვან-ფლატოვანი, სეროან-კაპნოანი, სახიჩართვალადი, ყურდაყრილი (შდრ. ყურებჩამოყრილი), წვერთეთროსანი და სხვ.). კომპოზიტების მსგავსად სხვადასხვა წარმოებისა და შინაარსის დიდზე დიდი რაოდენობა მიმღეობებისა (მარტო ა-ნის მასალაში ნახევარზე მეტი მიმღეობური ფორმებია). ასე რომ, აქ წარმოდგენილი სიტყვათა ინდექსი ძვირფას მასალას შეიცავს ქართული ლექსიკით დაინტერესებული ყველა მკითხველისათვის, განსაკუთრებით საინტერესოა იგი ენათმეცნიერთათვის, კერძოდ კი ქართული ლექსიკის მკვლევართათვის.

ლექსიკონი სამ წიგნად იბეჭდება. მესამე წიგნში შევიდა ილია აბულაძის ზემოთ აღნიშნული გამოკვლევა და განმარტებებიდან ამოკრებილი ლექსიკის საძიებელი.

რედაქტორები

წინასიტყვაობა

„ლექსიკონი ქართული“, ანუ „სიტყვის კონა ქართული“, როგორც ეს, სულხან-საბას ცნობით, მისი ნაღვაწისათვის შეურქმევია ვახტანგ VI-ს, სამი ათეული წლის გარჯის შედეგია. ასეთი ხანგრძლივი მუშაობა უეჭველად მომასწავებელია იმისა, თუ რაოდენ დიდი მნიშვნელობა ჰქონია საერთოდ ლექსიკონს და კერძოდ ქართულისას მისი შემდგენლის თვალში. გულისტკივილით აღნიშნავს ს.-ს. ორბელიანი ფაქტს, რომ ქართველებს, რომლებსაც ადრეც ჰქონიათ ლექსიკონი, დაჰკარგვიათო; იგი „ჟამთა ვითარებითა უჩინოთ ქმნილ იყო“-ო. მის დაკარგვას კი, როგორც თვითვე აღიარებს ლექსიკოგრაფი, მოჰყოლია ის, რომ „ენა ქართული თვისთა ნებაზედ გაურყვნიათ“. აქედან ნათლად ჩანს, რომ ლექსიკონის ერთი უმთავრესი დანიშნულება, სულხან-საბას შეხედულებით, ენის დაცვა და წაუხდენლობა ყოფილა.

„ჟამთა ვითარება“, ანუ „ჟამთა შლა“, როგორც ეს პირველის პარალელურად აქვს ნახმარი ლექსიკოგრაფს, იმ ხანას უნდა გულისხმობდეს, რომელიც მოჰყვა საქართველოს ცალკე სამეფოებად და სამთავროებად დანაწილებას და მწვავე შეიქმნა განსაკუთრებით XVI—XVII სს-ში შინაურ აშლილობათა და ირან-ოსმალეთის მომძლავრების გამო. სწორედ ენის წახდენის შესაკავებლად, ერთი მხრით, და მისი მდიდარი მარაგის მართებული ცოდნისა და გამოყენების მიზნით, მეორე მხრით, მიუყვია ხელი საბას „ქართული ლექსიკონის“ შედგენისათვის.

„ლექსიკონი ქართული“, რომელიც 9, ასე თუ ისე სრული, ავტოგრაფული ნუსხით არის ჩვენამდის მოსული და წინამდებარე გამოცემაში წარმოდგენილი, ძირითადად განმარტებითია, თუმცა ის რამდენადმე არაა მოკლებული ენციკლოპედიურსა და თარგმნით ხასიათსაც. უკანასკნელი მომენტები მოსწავლეთა ინტერესებით, მათ სასწავლელად აქვს შეტანილი თავიდანვე (ლექსიკონის პირველი გამოჩენიდანვე) ლექსიკოგრაფს („რათა ისწაონ ენა ქართული შესრულებული და გავრცელებული ფარნავაზ ქართველთა პირველისა მეფის მიერ“). ამავე მიზნით მან შემდეგში სხვარიგი საცოდნელი, ანუ როგორც თვითონ ამბობს ლექსიკოგრაფი, ს ა ხ მ ა რ ი სიტყვები ჩაურთო ლექსიკონს, ასე, მაგ., უცხო სახელები (პირთა, ქვეყანათა, ქალაქთა და სოფელთა)

თარგმანებითურთ და გეოგრაფიული სახელები — მდებარეობის, სიმაღლე-სივრცის ჩვენებით.

ასეთმა შემატებულმა ნაწილებმა, უეჭველია, გაამდიდრეს ლექსიკონი, მაგრამ ისიც აღსანიშნავია, რომ ამასთანავე შეამღვრიეს მისი ძირითადი ხასიათი — ყოფილიყო ის უმთავრესად განმარტებითი. ამიტომ არის სწორედ, რომ ზოგჯერ ავტოგრაფულ ნუსხაშიც კი ამოღებულია უცხო შესატყვისები; ან შემოკლებულია ფილოსოფიური ტერმინებისათვის წყაროებიდან დამოწმებული („გამოღებული") ადგილები, რაც ენციკლოპედიურ განხრას ჰმატებდა ლექსიკონს.

ჩვენც სწორედ იმისათვის, რომ დაბრუნებოდა ლექსიკონს მისი ძირითადი სახე, განმარტებითობა, გამოვიღეთ მისგან და ცალკე დავურთეთ „ქართულ ლექსიკონს" უცხო შესატყვისები (თურქულ-სომხურ-იტალიური), უცხო სახელების (პირთა, ქვეყანათა, ქალაქთა და სოფელთა) თარგმანება და გეოგრაფიული სახელები (სიმაღლე-სიგრძის ჩვენებით).

საბას ლექსიკონის ავტოგრაფულ ნუსხებს თავსა და ბოლოში გარკვეული ნაწილები ერთვის: თავში — შ ე ს ა ვ ა ლ ი (რომელსაც ერთგან ავტორი „ღრამმატიკოსობას" ეძახის) „ანდერძნამაგითურთ", ხოლო ბოლოში—ე. წ. Curriculum vitae, მოციქულთა სახელები, მოხელეთა ქართულ-თურქული სახელწოდებანი და სხვ. ესენი ჩვენ, ავტოგრაფების მსგავსად, თითქმის ყველა თავ-თავის ადგილს მოვათავსეთ. ერთადერთი გამონაკლისია მხოლოდ დაშვებული შესავალში: „ანდერძნამაგი" „ღრამმატიკოსობის" შემდეგაა წარმოდგენილი.

„ქართული ლექსიკონის" ავტოგრაფული ნუსხები შემკულია პირობითი ნიშნებით, რომლებიც ფიგურებს წარმოადგენენ. მკვდარი თუ ცოცხალი ბუნების ამა თუ იმ სფეროს საჩვენებლად, რომელსაც განსამარტავი სიტყვით აღნიშნული საგანი ეკუთვნის, ლექსიკურ ერთეულს მიხატული აქვს ხოლმე ესა თუ ის ფიგურა. გარკვეული ფიგურები გამოყენებულია აგრეთვე ავტოგრაფებში უცხო „ლექსის", ანუ სიტყვის წარმომავლობისა და მისი ხმარების მიზანშეწონილობის შესახებ. პირველი რიგის პირობით ნიშანთა (ფიგურათა) ნაცვლად გამოცემაში მათი მნიშვნელობა ვიხმარეთ ფრჩხილებში შემოკლებულად. სხვა რიგის პირობითი ნიშანი კი (აქაც გარკვეული სახის ფიგურები) სულ აღარ დაგვისაჭიროებია, რადგან მათ მიერ აღნიშნული სიტყვები, ერთად თავმოყრილნი, ან ცალკე დავურთეთ ლექსიკონს, ანდა სულ აღარ გამოვიყენეთ, რადგან თვალსაზრისის შეცვლის გამო, როგორც ირკვევა, თვით ლექსიკოგრაფს თანდათან აუღია ხელი სათანადო ნიშნის ხმარებაზე გვიანდელ რედაქციებში.

განსამარტავ სიტყვათა მარაგი ს.-ს. ორბელიანს უმთავრესად აღებული აქვს ქართული მწერლობიდან, როგორც თანადროული, ისე მეტადრე ადრინდელი ქართული ძეგლებიდან. ამიტომ ამ სიტყვების ორთოგრაფია უმთავრესად ძველებურია. თანადროული მწერლობიდან შეტანილი ლექსიკა სულხან-საბას ხანის მერყევი მართლწერითაა წარმოდგენილი ავტოგრაფებში, რაც გამოცემაში ძველითაა შეცვლილი, სათანადო მითითებებით სქოლიოში.

სულხან-საბას განმარტებანი მისი დროის ორთოგრაფიითაა უმთავრესად ასახული ლექსიკონის ავტოგრაფულ ნუსხებში. ჩვენ ეს ტენდენცია ბოლომდის მივიყვანეთ და მერყევი მართლწერიდან ახლებური ვამჯობინეთ ძველებურს.

ს.-ს. ორბელიანის ლექსიკონის ავტოგრაფული ნუსხების სალექსიკონო მასალის ადვილად მოძებნისა და მოხმარების მიზნით გავყევით პროფ. ა. შანიძის იმ ხერხს, რომელიც მან გამოიყენა ლექსიკონის მეორე გამოცემაში (1928 წ.). „ნახეთი“ და „შეადარეთი“ ყველგან მივუთითეთ შესადარებელი და მოსაძებნი ლექსიკური ერთეულები, აგრეთვე წარმოქმნილი სიტყვები და მათი ფუძეები. რის ჩამატებაც კი ლექსიკონის ასეთმა გამართვამ გამოიწვია, კავებშია ჩასმული[1].

წინამდებარე გამოცემაში განსამარტავ სიტყვათა რიგში განსხვავებული შრიფტით (შავი პეტიტით) წარმოდგენილია ის სალექსიკონო ერთეულები, რომლებიც ლექსიკონის რომელიმე წინა, ადრეულ რედაქციას (ან რედაქციებს) დაუცავს მხოლოდ, ისე რომ ბოლომდის ისინი არც გაჰყოლიან ლექსიკონს.

ლექსიკოგრაფი ზოგჯერ განსამარტავ სიტყვასთან თუ განმარტებასთან დაკავშირებით წყაროებს იმოწმებს ან მათზე ათითებს ხოლმე, ყველაზე ხშირად — ბიბლიის წიგნებს, განსაკუთრებით ლექსიკონის ბოლო რედაქციებში. ყველა მითითება წყაროზე და მათგან აღებული ციტატი-მოწმობა ძეგლებს შევაჯერეთ: გამოცემებს, თუ გამოქვეყნებულია წყარო, და ხელნაწერებს, თუ გამოუცემელია. ის, რის მიკვლევაც მოხერხდა ამჯერად, სქოლიოშია ნაჩვენები. იქვე მოვათავსეთ ის შენიშვნები, რომლებსაც შეჯერება იწვევდა. ბიბლიის წიგნთა დამოწმებისა თუ მითითების შემთხვევებში ე. წ. საბას ნარედაქციევ (ზოგჯერ მცხეთურად წოდებულ) ბიბლიას (A—51) მივმართავდით იმის გამო, რომ იგი საბას ხელში გავლილად გვეგულება.

„ქართული ლექსიკონის“ ავტოგრაფულ ნუსხებს ილუსტრაციებიც

1 ნახევარკავებში ის სიტყვებია მოთავსებული, რომლებიც სხვისი ხელით ჩანაწ აქა-იქ შეტანილი ავტოგრაფულ ნუსხაში.

მოეპოვება შემდეგი სიტყვების დასასურათებლად: ნათესავი, ქარი, ქუეყანა, ცა და ჯოჯოხეთი. „ნათესავის" სურათი განმარტებასთან ერთად ამოღებულია იოანე დამასკელის „დიალექტიკიდან", სახელდობრ, იგი გადმოწერილია ამ ძეგლის მეორე თავიდან (არსენ ვაჩესძისეული თარგმანიდან): „ნათესავისათვს ნათესავოანისა და სახისა სახოანისა და ურთიერთასათავს". „ქარის" სურათი, როგორც თვით საბა აღნიშნავს თავისი ლექსიკონის უადრინდელეს ავტოგრაფულ ნუსხაში (E რედაქციაში), გადმოღებულია „ლათინთა მიერ". „გარდამოვიღეო", წერს საბა, რაც გადმოხატვას ნიშნავს, როგორც ეს ნათლად ჩანს მომდევნო სიტყვებიდან: „ხოლო ქართა წესნი და საქმენი მათგან ვერა გარდამოვიღე, რამეთუ ენის მცოდნე არა მყვანდა, თქვენ ეცადეთ!" რომელია ეს ლათინური წყარო, ჯერჯერობით ვერ მივაგენით. უცნობია აგრეთვე წყარო თუ წყაროები სურათებისა სიტყვებთან: „ქუეყანა", „ცა" და „ჯოჯოხეთი". საფიქრებელია, ესენიც რომელიმე კოსმოგრაფიული სახელმძღვანელოდან, კერძოდ ლათინურიდან, იყვნენ აღებული (შდრ. მაგ., ერთი ასეთი ხელნაწერი წიგნის, Q—884-ის ილუსტრაცია ცისა 12 r.-ზე გამოცემისას).

წინამდებარე გამოცემისათვის ხსენებული სურათები აღებულია ლექსიკონის ისეთი ავტოგრაფული ნუსხებიდან, სადაც ისინი კლიშესათვის უფრო გამოსადეგი სახით იყვნენ წარმოდგენილი.

ს.-ს. ორბელიანის „ქართული ლექსიკონის" ავტოგრაფული ნუსხებიდან მასალების ამოწერასა და ციტატების წყაროებთან შეჯერებაზე მშველოდნენ მეცნ. მუშაკები: ც. აბულაძე, ლ. ათანელიშვილი, ნ. გოგუაძე, კ. დანელია, ლ. კიკნაძე, ლ. ნიკოლაიშვილი, ლ. ქაჯაია, ც. ქურციკიძე, ც. ჭანკიევი და ც. ჯღამაია, რომელთაც, ვსარგებლობ რა შემთხვევით, მადლობას მოვახსენებ.

აქვე არ შემიძლია უაღრესი მადლობით არ მოვიხსენიო ის დიდი დახმარება, რაც ც. ქურციკიძემ და ც. ჭანკიევმა გამიწიეს სალექსიკონო მასალის გაწყობაზე, სასტამბოდ გადაბეჭდილი მასალის ხელნაწერებთან შეჯერებასა და კორექტურის მართვაზე თავიანთი დაუზარელი შრომით.

ილ. აბულაძე
1965 წ. 15. II
თბილისი

სასწავლო ყრმათა

(შესავალი)

[ღრამმატიკა]

Z

ანბანი პირველად სასწავლო ყრმათანი

ა ბ გ დ ე ვ ზ ჱ
თ ი კ ლ მ ნ ჲ ო
პ ჟ რ ს ტ უ ჳ ფ
ქ ღ ყ შ ჩ ც ძ წ
ჭ ხ ჴ ჯ ჰ ჶ ჵ ლ

ა ან. ბ ბან. გ გან.
დ დონ. ე ენ. ვ ვინ.
ზ ზენ. ჱ ჱე. თ თან.
ი ინ. კ კან. ლ ლას.
მ მან. ნ ნარ. ჲ ჲე.
ო ონ. პ პარ. ჟ ჟან.
რ რაე. ს სან. ტ ტარ.
უ უნ. ჳ ჳე. ფ ფარ.
ქ ქან. ღ ღან. ყ ყარ
შ შინ. ჩ ჩინ. ც ცან.
ძ ძილ. წ წილ. ჭ ჭარ.
ხ ხან. ჴ ჴარ. ჯ ჯან.
ჰ ჰაე. ჶ ჶი. ჵ ჵა.
ლ ესე სიტყვის შემკრავია, რომელსა ზეით ანი უჯდეს.

Aa

ა ბ გ დ ე ვ ზ ჱ
თ ი კ ლ მ ნ ჲ ო
პ ჟ რ ს ტ უ ფ ქ
ღ ყ შ ჩ ც ძ წ ჭ
ხ ჴ ჯ ჰ ჶ ჳ ჵ ლ

ა ან. ბ ბან. გ გან.
დ დონ. ე ენ. ვ ვინ.
ზ ზენ. ჱ ჱე. თ თან.
ი ინ. კ კან. ლ ლას.
მ მან. ნ ნარ. ჲ ჲე.
ო ონ. პ პარ. ჟ ჟან.
რ რაე. ს სან. ტ ტარ.
უ უნ. ფ ფარ. ქ ქან.
ღ ღან. ყ ყარ. შ შინ.
ჩ ჩინ. ც ცან. ძ ძილ.
წ წილ. ჭ ჭარ. ხ ხან.
ჴ ჴარ. ჯ ჯან. ჰ ჰაე.
ჶ ჶი. ჳ ჳე. ჵ
ლ.

Ab

ა
c
ε/
ქ
ა

Cab

ანბან(ნ)ი სასწავლო-ნი ყრმათა მიერ

ა ბ გ დ ე ვ ზ ჱ
თ ი კ ლ მ ნ ჲ ო
პ ჟ რ ს ტ უ (+ჳCb)
ფ ქ ღ ყ შ ჩ ძ
წ ჭ ხ ჴ ჯ ჰ ჶ

პირველად ესრეთ ჭერ-არს (+ სწავლათა Cb) დაწყება

ა ან. ბ ბან. გ გან.
დ დონ. ე ენ. ვ ვინ.
ზ ზენ. ჱ ჱე. თ თან.
ი ინ. კ კან. ლ ლას.
მ მან. ნ ნარ. ჲ ჲიე.
ო ონ. პ პარ. ჟ ჟან.
რ რაე. ს სან. ტ ტარ.
უ უნ. ჳ ჳიე. ფ ფარ.
ქ ქან. ღ ღან. ყ ყარ.
შ შინ. ჩ ჩინ. ც ცან.
ძ ძილ. წ წილ. ჭ ჭარ,
ხ ხან. ჴ ჴარ. ჯ ჯან.
ჰ ჰაე. ჶ ჶე.

Z	Aa	Ab	Cab
	ჳე ძველად უნის მაგიერად მჯდარა და რიცხვადაც ოთხასად ყოფილა. შემდგომად ოთხასად უნი დაუსვამთ და ანბანში ჳე უნს უკან მოუსვამთ და რიცხვისაგან ამოუღიათ. ვინადგან რიცხვისაგან ამოღებული იყო, რიცხვთა საშუალ რაღათ მჯდარიყო, ამისათვის მე ბოლოს დავსვი.	ი	
ჶ ესე ფარსა და ჳეს საშუალად ითქმის. ძველს წიგნში ახლა ვპოეთ. სხვათა ენ[ათა თა]რგმანებათა შინა ფრიად საჭმარი არს, ამისთვის ბოლოს დავსვი.	ჶა ესე ფარსა და ჳეს საშუალია. ძველს წიგნ შ ახლა ვიპოე. სხვათა ენისა თარგმანში ფრიად საჭმარ არს, ამისთვის ბოლოს დამიწერია.	c	
ჵ თუ [ზეი]თ ანი უზის, სიტყვის შემკრავია და თუ გვერდით დაუსვან; სიტყვის რიგია. ყ[ოველ]ის ენის ანბანთა ბოლოს უწერია. მეც ამისთვის ჩაურთე.	ჵ ესე სიტყვათა შემაერთებელი არს და ცალკე ასოა. ყოველთა ენათა ანბანთა ბოლოს უზის და მეცა ბოლოს დავსვი, თუცა დონს ასო ზედეთ აზია, შემკრველი ასო არს. და თუცა დონსა ანი გვერდით უზის, სიტყვისა შემწე არს.	ⴥ	
მეორედ სწავლება ანბანის რიგისა, სადა ჭმიანი ასო საჭმარ არს რიგით		ⴃ	
ბა ბე ბი ბო ბუ გა გე გი გო გუ და დე დი დო დუ ვა ვე ვი ვო ვუ ზა ზე ზი ზო ზუ თა თე თი თო თუ კა კე კი კო კუ		ი	

Z	Aa	Ab	Cab
ლა ლე ლი ლო ლუ			
მა მე მი მო მუ			
ნა ნე ნი ნო ნუ		ɔ	
პა პე პი პო პუ			
ჟა ჟე ჟი ჟო ჟუ			
რა რე რი რო რუ			
სა სე სი სო სუ			
ტა ტე ტი ტო ტუ			
ფა ფე ფი ფო ფუ			
ქა ქე ქი ქო ქუ		o	
ღა ღე ღი ღო ღუ			
ყა ყე ყი ყო ყუ			
შა შე ში შო შუ			
ჩა ჩე ჩი ჩო ჩუ			
ცა ცე ცი ცო ცუ			
ძა ძე ძი ძო ძუ		ɷ	
წა წე წი წო წუ			
ჭა ჭე ჭი ჭო ჭუ			
ხა ხე ხი ხო ხუ			
ჴა ჴე ჴი ჴო ჴუ			
ჯა ჯე ჯი ჯო ჯუ			
მესამედ სწავლა ანბანურად გენკის გარჩევით პირველ ამოღებისა		ʃ	
მა̄ მაო̄ ჩუე̄ ნო̄			
რო̄ მე̄ლი ხა̄რ ცა̄ თა̄			
ში̄ ნა̄ წმი̄ და̄ იყა̄ვნ		ɔ	
სა̄ ხე̄ ლი̄ შე̄ ნი̄			
მო̄ ვე̄ დი̄ნ სუ̄ ფე̄			
ვა̄ შე̄ ნი̄ იყა̄ვნ			

Z	Aa	Ab	Cab
ნე ბა შე ნი ვი			
თა რცა ცა თა ში			
ნა ეგ რე ცა ქუე		ɔ	
ყა ნა სა ზე და			
პუ რი ჩუე ნი არს			
ობი სა მო მეც ჩუ			
ენ დღეს [და] მო მი			
ტე ვენ ჩუ ენ თა ნა			
ნა დებნი ჩუე ნი ვი		c	
თა რცა ჩუ ენ მი უტე			
ვებთ თა ნა მდე ბთა			
მათ ჩუენ თა და ნუ შე			
მი ყუ ან ებ გა ნსაცდ			
ელ სა არამ ედ გვიხ			
სენ ჩუ ენ ბო რო			
ტი სა გან.		ʋ	
[ანბანთა სწა]ვლანი, თუ რომელნი რაოდენთა რიცხვთა იტყვიან			რიცხვი ქართულთა ანბანთა(ნი)
ა ერთი	ა 1 ერთი		ა ერთი
ბ ორი	ბ 2 ორი	ძ	ბ ორი
გ სამი	გ 3 სამი		გ სამი
დ ოთხი	დ 4 ოთხი		დ ოთხი
ე ხუთი	ე 5 ხუთი		ე ხუთი
ვ ექვსი	ვ 6 ექვსი		ვ ექვსი
ზ შვიდი	ზ 7 შვიდი		ზ შვიდი
ჱ რვა	ჱ 8 რვა		ჱ რვა
თ ცხრა	თ 9 ცხრა	ɔ	თ ცხრა
ი ათი	ი 10 ათი		ი ათი
კ ოცი	კ 20 ოცი		კ ოცი
ლ ოცდაათი	ლ 30 ოცდაათი		ლ ოცდაათი

Z	Aa	Ab	Cab
მ ,ორმეოცი	მ 40 ორმოცი		მ ორმ(ე)ოცი
ნ ერგასი	ნ 50 ერგასი	ɔ	ნ ერგასი
ჲ სამეოცი	ჲ 60 სამოცი		ჲ სამეოცი
ო სამეოცდაათი	ო 70 სამეოცდაათი		ო სამეოცდაათი
პ ოთხმეოცი	პ 80 ოთხმეოცი	.	პ ოთხმ(ე)ოცი
ჟ ოთხმეოცდაათი	ჟ 90 ოთხმეოცდაათი		ჟ ოთხმეოცდაათი
რ ასი	რ 100 ასი		რ ასი
ს ორასი	ს 200 ორასი	c	ს ორასი
ტ სამასი	ტ 300 სამასი		ტ სამასი
			ჳ
უ ოთხასი	უ 400 ოთხასი		უ ოთხასი
ფ ხუთასი	ფ 500 ხუთასი		ფ ხუთასი
ქ ექვსასი	ქ 600 ექვსასი		ქ ექვსასი
ღ შვიდასი	ღ 700 შვიდასი	ɛ/	ღ შვიდასი
ყ რვა[ა]სი	ყ 800 რვაასი		ყ რვაასი
შ ცხრა[ა]სი	შ 900 ცხრაასი		შ ცხრაასი
ჩ ათასი	ჩ 1000 ათასი		ჩ ათასი
ც ორიათასი	ც 2000 ორიათასი		ც ორიათასი
ძ სამიათასი	ძ 3000 სამიათასი		ძ სამიათასი
წ ოთხიათასი	წ 4000 ოთხიათასი		წ ოთხიათასი
ჭ ხუთიათასი	ჭ 5000 ხუთიათასი	ɔ-	ჭ ხუთიათასი
ხ ექვსიათასი	ხ 6000 ექვსიათასი		ხ ექვსიათასი
ჴ შვიდიათასი	ჴ 7000 შვიდიათასი		ჴ შვიდიათასი
ჯ რვაათასი	ჯ 8000 რვაათასი		ჯ რვაათასი
ჰ ცხრაათასი	ჰ 9000 ცხრაათასი		ჰ ცხრაათასი
ჵ ათიათასი	ჵ 10000 ათიათასი		ჵ ათიათასი[1]
	ჳ ჶ ჷ	ɔ	

[1] Cb ხელნაწერს ამ ფურცლის ქვემო კიდე მოხეული აქვს და მასში აღარაა წარმოდგენილი ასოები ჲ-დან ს-მდე და ჭ-დან ჵ-მდე. Ca-ში შემდეგ შეუტანიათ რიცხვები ათიდან ბოლომდე.

ნულა და ქართული რიცხვის სწავლა (ნულა და ქართული რიცხვი, რომელთაც სწავლება გინდათ Aa; ნულა და ქართული რიცხვი, ვისცა სწავლა გენებოს Cab)[1]

ZAaCab

1	ა	32	ლბ	63	ჲგ	94	ჟდ
2	ბ	33	ლგ	64	ჲდ	95	ჟე
3	გ	34	ლდ	65	ჲე	96	ჟვ
4	დ	35	ლე	66	ჲვ	97	ჟზ
5	ე	36	ლვ	67	ჲზ	98	ჟჱ
6	ვ	37	ლზ	68	ჲჱ	99	ჟთ
7	ზ	38	ლჱ	69	ჲთ	100	რ
8	ჱ	39	ლთ	70	ო	101	რა
9	თ	40	მ	71	ოა	102	რბ
10	ი	41	მა	72	ობ	103	რგ
11	ია	42	მბ	73	ოგ	104	რდ
12	იბ	43	მგ	74	ოდ	105	რე
13	იგ	44	მდ	75	ოე	106	რვ
14	იდ	45	მე	76	ოვ	107	რზ
15	იე	46	მვ	77	ოზ	108	რჱ
16	ივ	47	მზ	78	ოჱ	109	რთ
17	იზ	48	მჱ	79	ოთ	110	რი
18	იჱ	49	მთ	80	პ	111	რია
19	ით	50	ნ	81	პა	112	რიბ
20	კ	51	ნა	82	პბ	113	რიგ
21	კა	52	ნბ	83	პგ	114	რიდ
22	კბ	53	ნგ	84	პდ	115	რიე
23	კგ	54	ნდ	85	პე	116	რივ
24	კდ	55	ნე	86	პვ	117	რიზ
25	კე	56	ნვ	87	პზ	118	რიჱ
26	კვ	57	ნზ	88	პჱ	119	რით
27	კზ	58	ნჱ	89	პთ	120	რკ
28	კჱ	59	ნთ	90	ჟ	121	რკა
29	კთ	60	ჲ	91	ჟა	122	რკბ
30	ლ	61	ჲა	92	ჟბ	123	რკგ
31	ლა	62	ჲბ	93	ჟგ	124	რკდ

Ab

ɔ

c

ჱ

ɾ

ɔ

[1] აქ Ca-ს აკლია ერთი ფურცელი.

Ab

ZAaCab

125 რკე	133 რლგ	141 რმა	149 რმთ
126 რკვ	134 რლდ	142 რმბ	150 რნ
127 რკზ	135 რლე	143 რმგ	151 რნა
128 სკჱ	136 რლვ	144 რმდ	152 რნბ
129 რკთ	137 რლზ	145 რმე	153 რნგ
130 რლ	138 რლჱ	146 რმვ	154 რნდ
131 რლა	139 რლთ	147 რმზ	155 რნე
132 რლბ	140 რმ	148 რმჱ	156 რნვ

ZAa

157 რნზ	166 რჲვ
158 რნჱ	167 რჲზ
159 რნთ	168 რჲჱ
160 რჲ	169 რჲთ
161 რჲა	170 რო
162 რჲბ	171 როა
163 რჲგ	172 რობ
164 რჲდ	173 როგ
165 რჲე	

Cab

160 რჲ
161 რჲა
162 რჲბ
163 რჲგ
170 რო
171 როა
172 რობ
173 როგ

ZAaCab

180 რპ	(+194 რჟდ Z)	207 სზ	215 სიე
181 რპა	200 ს	208 სჱ	216 სივ
182 რპბ	201 სა	209 სთ	217 სიზ
183 რპგ	202 სბ	210 სი	218 სიჱ
190 რჟ	203 სგ	211 სია	219 სით
191 რჟა	204 სდ	212 სიბ	220 სკ
192 რჟბ	205 სე	213 სიგ	221 სკა
193 რჟგ	206 სვ	214 სიდ	222 სკბ

ZACab

223 ⴑⴉⴂ	242 ⴑⴋⴁ	261 ⴑⴢⴀ	280 ⴑⴎ[2]	293 ⴑⴏⴂ
230 ⴑⴊ	243 ⴑⴋⴂ	262 ⴑⴢⴁ	281 ⴑⴎⴀ	300 ⴒ
231 ⴑⴊⴀ	250 ⴑⴌ[1]	263 ⴑⴢⴂ	282 ⴑⴎⴁ	301 ⴒⴀ
232 ⴑⴊⴁ	251 ⴑⴌⴀ	270 ⴑⴍ	283 ⴑⴎⴂ	302 ⴒⴁ
233 ⴑⴊⴂ	252 ⴑⴌⴁ	271 ⴑⴍⴀ	290 ⴑⴏ	303 ⴒⴂ
240 ⴑⴋ	253 ⴑⴌⴂ	272 ⴑⴍⴁ	291 ⴑⴏⴀ	
241 ⴑⴋⴀ	260 ⴑⴢ	273 ⴑⴍⴂ	292 ⴑⴏⴁ	

ZA

400 ⴓ
401 ⴓⴀ
402 ⴓⴁ
403 ⴓⴂ

Cab

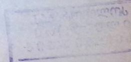
304 ⴒⴃ	324 ⴒⴉⴃ
305 ⴒⴄ	325 ⴒⴉⴄ
306 ⴒⴅ	326 ⴒⴉⴅ
307 ⴒⴆ	327 ⴒⴉⴆ
308 ⴒⴡ	328 ⴒⴉⴡ
309 ⴒⴇ	329 ⴒⴉⴇ
310 ⴒⴈ	330 ⴒⴊ
311 ⴒⴈⴀ	340 ⴒⴋ
312 ⴒⴈⴁ	350 ⴒⴌ
313 ⴒⴈⴂ	360 ⴒⴢ
320 ⴒⴉ	370 ⴒⴍ
321 ⴒⴉⴀ	380 ⴒⴎ
322 ⴒⴉⴁ	390 ⴒⴏ
323 ⴒⴉⴂ	
400	

[1] აქ გრძელდება Ca ხელნაწერი.
[2] აქ გრძელდება Ab ხელნაწერი.

ZA	Cab
500 ფ	500
501 ფა	
502 ფბ	
503 ფგ	
600 ქ	600
601 ქა	
602 ქბ	
603 ქგ	
(+604 ქდ Z)	
700 ღ	700
701 ღა	
702 ღბ	
703 ღგ	
(+704 ღდ Z)	
800 ყ	800
801 ყა	
802 ყბ	
803 ყგ	
(+804 ყდ Z)	
900 შ	900
901 შა	
902 შბ	
903 შგ	
(+904 შდ Z)	

ZACab

1000 ჩ	2000 ც	3000 ძ	4000 წ	5000 ჭ	6000 ხ
7000 ჴ	8000 ჯ	9000 ჰ	10000 ჵ		
1000 ჩ	10000 იჩ	100000 რჩ	1000000 ჵჵ		

Z

ესე ნულა ყოველთა რიცხვთა . დი ანგარიშთა უმჯობესია. ყოველნი ქრისტიანენი ანუ ჰურიანი. გინა წარმართნი ამის მიერ რიცხვენ. ქართველთა, მიკვირან, რად არა დასჭვრიტეს, ანუ წმიდათა მამათა დაუტევეს. აწ მე სომხურის წიგნიდამ გარდმოვიღე. მუნცა ესრე ნაკლებ-ნაკლები ეწერა. სიგრძისათვის აღარ შეესრულებინათ. ვინცა აქამდი ისწავლის, სხვასაც თვითანვე მიხვდება და შეასრულებს.

ქართულისა ანბანთა სათვალავი თანჩართვით დამისხამს. ვისცა უნდა, საჭირო არ არის, და ვისაც არ ენებოს, განსვენებით იჯდეს. ყოველს ენაში სხვადასხვა რიგი რიცხვებიც არის, მაგრამ ესეც კარგია.

A

ესე ნულა ყოველთა რიცხვთა და ანგარიშთა უმჯობეს არს. და ყოველნი ქრისტიანე და ჰურიანი, გინა წარმართნი ამის მიერ რიცხვენ. ქართველთა, მიკვირან, რასათვის არა გარდმოუღიათ, ანუ წმიდათა მთარგმნელთა მამათა დაუტევეს. აწ მე სომხურის წიგნიდამ გარდმოვიღე, მუნცა ნაკლებ-ნაკლები ეწერა. ასსამოცს უკან აღარ შეუსრულებიათ სიგრძისათვის, ამისთვის ნაკლებად უწერიათ. ვინცა მუნამდე დაისწავლის, სხვასაც თვითანვე შეასრულებს.

ქართულისა(ა) ანბანის(ა) სათვალავი თანჩართვით დამისხამს. ვისცა ენებოს, საჭირო არა არის რა, და ვისცა არა ენებოს, თვით განისვენოს.

Cab

ესე ნულა ყოველთა რიცხვთა და ანგარიშთა უმჯობეს არს. და ყოველნი ქრისტიანენი ანუ ჰურიანი, გინა წა(რ)მართნი ამათ მიერ რიცხვენ. ქართველთა, მიკვირან, რასათვის არ(ა) გარდმოუღიეს, ანუ წმიდათა მამათა მთარგმნელთა არ(ა) დახედნეს. აწ(ე) მე სომხურის წიგნთაგან გარდმოვსწერე, მუნცა ესრე(თ) ეწერა ნაკლებ-ნაკლები. ასორმოცდაათს უკან აღარ შეუსრულებიათ, ამისთვის ნაკლებად უწერიათ. ვინც მუნამდისი დაისწავლის, სხვასაც თვითანვე შეასრულებს.

ქართულისა ანბანითა სათვალავი თან დამისხამს (დამისვამს Cb). ვისცა (ვისაც Cb) გენებოს, საჭირო არა არის რა, და ვისცა არ გენებოს, ნებისა შენისად იყავ.

საქცევნი ხუთთა ჴმიანთა ასოთანი და სწავლა სხვათა ასოთა და თავ-ბოლოთანი (საქცევნი ხუთთა ჴმიანთა ასოთანი და სხვათა თავ-ბოლოთანი ACab)

ZAa

ქართულთა ენათა ანბანთა ასონი არიან 40 და ებრაელთა 22, ლათინთა 24 და ელლენთა (∽ ლათინთა და ელენთა 24 Aa), არაბთა 29 (+ და Z), ინდოთა 12, რუსთა (+ და Aa) სომეხთა და კვალად

AbCab

ქართულთა (ქართულისა Cab) ენისა ანბანთა ასონი არიან 38, (+ და Cab) ებრაელთა 22, ლათინთა და ელენთა (∽ ელენთა და ლათინთა Cab) 24, არაბთა 29, ინდოთა 12, რუსთა და სომეხთა და

ZAa

სხვათა (+ და Aa) რომელთამე (+ ქართულთა ზედა Aa) მეტი და რომელთამე ნაკლები, ენათა სიგრძე-მოკლობისა და მიმოქცევისათვის (მიმოქცევათა მიერ Aa). რამეთუ არიან ენანი, რომელ (რომელნიმე Aa) კორკთა შინა (შიგა Aa) იტყვიან სიტყვათა, და არიან ენის წვერვალთა(თა). ამის გამო არს ენათა (ასოთა Aa) მეტ-ნაკლებობაჲ.

AbCab

კვალად სხვათა რომელთამე ქართულთა ზედა მეტი (— მეტი ქართულსა ზედა Cab) და რომელთამე ნაკლები, ენათა სიგ(რ)ძე-მოკლობისა (-მოკლობასა Cab) და მიმოქცევათა მიერ. რამეთუ არიან ენანი, რომელნი(მე) კორკთა შიგა იტყვიან სიტყვათა (— სიტყვათა კორკთა შიგა იტყვიან Cab) და არიან ენის წვერვალთა (წვერვალითა Cab). ამის გამო არს ასოთა მეტ-ნაკლებობაჲ (- ნაკლულობა Cab).

ხოლო ქართულ(ნ)ი (+ ანბანთა Aa) ორმ(ე)ოც(ნ)ი ასონი განიყოფებიან შვიდად: ქმოანად, ნა(რ)ნარად, ბაგეთად, ენის მწვერვალთად, საშუალ ენისა და კორკთა შინა, ხოლო მეშვიდე ნახევარ ბაგეთა მიერ მოხრით(ა) ნესტვებრ (ნესვტებრ Z) ამისთვის, რამეთუ არიან ასონი, რომელნი(მე) ბაგეთა მიერ ითქვას და რომელ(ნ)იმე ენის წვერვალითა, (+ და Aa) რომელიმე საშუალ ენითა და რომელიმე კორკითა. სიტყვის(ა) მიმოქცევისათვის (მიმოთქმისა და კაფიათა გამოჩენისათვის Z), რამეთუ არიან სიტყვანი მაღალნი და არიან ზომიერნი და არიან მდაბალნი. ამისთვის არს შვიდად განყოფა(ჲ) ასოთა მათ.

რამეთუ ქმიანი (ქმოანნი Aa) ასონი არიან ხუთნი ესენი (ესე იგი არს Aa):

ა ე ი ო უ

ყოველთა (+ ენათა Cab) ანბანთა შორის არიან (არის Cb) ხუთნი ქმიან(ნ)ი ასონი, რომელთაგან გამოვლენ ქმანი სამუსიკონი, სამწყობრონი და საგალობელნი. და თვინიერ ხუთთა ამათ ასოთა არა არს ქმოანება, (+ და Ab) არცა მუსიკელობა (მუსიკობა Ca) და სიტყვანი:

ა ე ი ო უ

ესე(ნი) არიან, რომელთაგან გამოვლენ ქმანი სამუსიკონი, სამწყობრონი და საგალობელნი და თვინიერ ამათსა არა არს ქმაჲ, გინა მუსიკელობა, გინა სიტყვაჲ. (+ ამა ანსა, ენსა და [ონსა] ბაგე-აშკმით

ესენი არიან ხუთნი ქმიანი ასონი. და არიან სხვანიცა, რომელ(ნ)ი მცირედითა (მცირითა Cab) მიჰგავს ამათვე ქმოანებითა (ქმოანობითა Cb; + ოთხნი Ab):

ჱ ჲ ჳ ჵ

Aa

უნდა თქმა, ხოლო ინსა მცირედ ენისა ოდენ განძვრა და უნსა ბაგე ნესტვებრ [...]ით თქმა Z). ხოლო ხუთნი ესე ასონი განიყოფებიან სამად: მაღლად, ზომიერად და მდაბ[ლად]. ხოლო მაღა-ლი არს ა ე, (+ ხოლო Aa) ზომიერ(ი) არს ი, ხოლო მცირედ უდაბლეს (მდაბალ Aa) არს ამათ(ა) შორის ო უ.

ხოლო ბაგეთა მიერ სათქმელნი ასონი არიან ოთხნი ესენი (ესე იგი არს Aa):

ბ მ პ ფ

ხოლო ესენიცა განიყოფებიან სამად: (+ მეტად, ზომიერად და ნაკლებად. ხო-ლო Aa) მეტი არს პ, (+ ხოლო Aa) ზო-მიერი არს ბ, ხოლო ნაკლები არს მ ფ.

ხოლო ენის წვერვალთანი არიან (+ ასონი Z) ათერთმეტნი ესენი (ესე იგი არს Aa):

დ ზ თ ლ ნ რ ს ტ ც ძ წ

ხოლო ესენიცა განიყოფებიან სამად: (+ მეტად, ზომიერად და ნაკლებად. ხო-ლო Aa) მეტი არს ზ რ ტ ც ძ წ, ზომი-ერ(ი) (+ არს Aa) დ ნ ს და ნაკლები (+ არს Aa) თ ლ.

ხოლო საშუალ ენათასა (ენისა Aa) არიან შვიდნი ასონი ესე (ესე იგი არს Aa):

გ კ ქ ღ ჩ ხ ჯ

ესენიცა განიყოფებიან სამად (+ მე-ტად, ზომიერად და ნაკლებად Aa): მეტი არს კ ჯ, ზომიერი (+ არს Aa) გ ჩ ხ და (ხოლო Aa) ნაკლები (+ არს Aa) ქ ღ.

ხოლო ჴორჴისანი (ჴორჴთა შინა სა-თქმელნი Z) ასონი არიან სამნი ესენი (ესე იგი არს Aa):

ყ ჭ ჴ

ესენიცა განიყოფებიან სამად (თი-თოეულად Aa): მაგარი არს ჭ. საშუალ(ი) არს ყ და (ხოლო Aa) (მ)დაბალი არს ჴ. ხოლო ნახევარბაგეთა მიერ მოხრით(ა)

AbCab

არამედ ამათ მათოდენი არ ძალ-უც ქმოანება. და ესე ასონი არცა ყოველთა ენათა შინა არიან (მოვლენ Cab), ხოლო ხუთნი იგი ყოველთა ენათა შინა არიან.

ZAa

ნესტვებრ ძრვითა არიან ასონი ცხრანი ესე(ნი):

ჳ ჸ ჲ ჟ შ ჭ ჵ ვ ჶ .

ესენიცა (+ სამად Aa) განიყოფ(ებ)იან: მაგარი არს ჳ ჟ შ ჭ, ხოლო ჩვილი არს ვ ჶ, და (ხოლო Aa) (მ)დაბალი ჸ ჲ ჵ.

და არიან ასონი, რომელ(ნ)ი ყოველთა ეთავების და სხვათა (სხვაჲ Aa) ბოლოდ ყოველთათვის იქმნების. და არიან, რომელნი თავადაც იქმნების და ბოლოდაცა ქართულის(ა) ენის(ა) სიგრძისა და მიმოქცევისაგან. აჰა აქა განიხილე, ვითარ ანის(ა) მიერ ესრეთ ყოველთა სიტყვათა ზედა(ნ) მოვალს:

აწევა აკიდება ატანა.

თავადაც იქმნა ანი და ბოლოდაცა. უკეთუ ენებოს კაცსა ენოანსა (+ და სიტყვამჭევრსა Z), რომელმან ქართულისა ენისა სისრულე იცოდეს და მიმოაქცევდეს.

დადებად დაგებად დასხმად .
აგრეთვე ღონი მოვალს უმრავლესად სხვათა ზედა.

ელოდე ეტყოდე ეურჩებოდე
ესე ენი ესრეთ არს და ინიცა, ნარიცა და სანიცა, ვითარ ესენი:
იტყოდი იქმოდი იხარებდი.
ნამეფარმან ნაქალაქევმან ნაოჯარმან.
სათხოელს საყოლელს საქონელს.

ექვსნი ესე ასონი რომელიმე ქმოანი და რომელიმე უქმო თავადაც მოვალს და ბოლოდაც გულისხმიერის კაცისაგან. ხოლო მანი თავად მოვალს ვიეთთათვის და ბოლოდაცა. ხოლო განი, ეინი, უნი, წილი თავად არს და არა ბოლოდ:

AbCab

და არიან ასონი, რომელი ყოველთა (+ სიტყვათა Cab) ეთავების და სხვა ბოლოდ ყოველთათვის იქ(მ)ნების. და არიან, რომელ(ნ)ი თავადაც იქმნების (იქმნას Cab) და ბოლოდაც(ა) ქართულისა ენისა სიგრძისა და მიმო(და)ქცევისაგან. აჰა აქა განიხილე, ვითარ ანის მიერ ყოველთა (+ სიტყვათა Ab) ზედა(ნ) (+ მოვალს Ab):

აწევა (აზევა Cab) აკიდება ატანა

თავადაც იქმნა ანი და ბოლოდაცა. უკეთუ ენებოს კაცსა ენო(ვ)ანსა. რომელმან (და Cab) ქართულისა ენისა სისრულე იცოდეს და (მიმო)აქცევდეს.

დადებად დაგებად დასხმად
ეგრეთვე (ესრეთვე Cab) ღონი მოვალს (+ და Cab) უმრავლეს(ად) სხვათა (სხვასა Cab) ზედა.

ელოდე ეტყოდე ეურჩებოდე
ესე ენი (+ და Cab) ესრეთვე არს (+ და Ab) ინი(ცა) და სანი, ვათარ ესენ(ნ)ი:
იტყოდი იქმოდი იხარებდი
სათხო(ვ)ელს საყოლელს საქონელს.

ხუთნი ესე ასონი რომელიმე ქმიანი, რომელიმე უქმო (–ესე ხუთნი სხვანი ასოხი Cab) თავადაც მოვალს და ბოლოდაც(ა) (+ მოიპოების Cab) გულისხმიერისა კაცისაგან (კაცისა მიერ Cab). ხოლო მანი (+ ყოველთა Cab) თავად მო-

ZAa

გავა:ეთე	გავგზავნე	გავაპატრონე
ვლამი	ვიქ	ვამტკიცებ
უმეფოდ	უყმოდ	უცხენოდ
წაართვა	წაირბინა	წაუვიდა

ესევითარად და მსგავსად ამათსა ყოველთა თავად მოეზავებიან, ხოლო ბოლოდ თანი, ონი და ცანი მოეზავებიან:

კაცთ	პირუტყვთ	ხეთ
თქვაო	იპოვაო	მისცაო
პატრონსაც	ყმასაც	მონასაც.

ეს̂რეთ ბოლოდ მოვლენ და განჰყოფენ ენათა მიმოდრეკათა. ესეცა იქმნების ასონი, რომელნი თავად ვთქვი, ბოლოდაც ითქვას, არამედ იშვით და გაუწყობელად. ეგრეთვე ბოლო თავად ითქვას, არა საჭმ(ა)რად და აშლით გაწყობილ(ჲ)ქამს.[1]

AbCab.

ვალს, ვიეთთათვის (რომელთათვისმე Cab) ბოლოდ(ა)ცა. ხოლო ნარი ყოველთა ბოლოდ და არა ყოველთა თავად, არამედ რომელთათვისცა (ვიეთთათვისცა Cab) თავად. ხოლო განი, ვინი, უნი (+ და Cab) წილი თავად არს და არა ბოლოდ, ესრეთ:

გავაქეთე	გავგზავნე	გავაპატრონე
ვლამი	ვიქ	ვამტკიცებ
უმეფოდ	უყმოდ	უცხენოდ
წაართვა	წაირბინა	წაუვიდა.

ესევითარად და მსგავსად ამათსა (ამათთა Cab) ყოველთა თავად მოეზავებიან (მოვალს Cab), ხოლო ბოლოდ თანი, ონი და ცანი მოეზავებიან (მოვლენ Cab):

კაცთ	პირუტყვთ	ხეთ
თქვაო	იპოვაო	მისცაო
პატრონსაც	ყმასაც	მონასაც.

ესრეთ ბოლოდ მოვლენ (მოვალს Cab) და განჰყოფენ ენათა მიმოდრეკათა (მიმოდრეკითა Cab). ესეცა იქმნების (— ხოლო იქმნების ესეცა Cab) ასონი, რომელნი თავად ვთქვი, ბოლოდაც ითქვას. არამედ იშვით და გაუწყობ(ე)ლად ეგრეთვე ბოლო თავად ითქვას, არა საჭმ(ა)რად და აშლით გაწყობილ ჭამს[1]

Z

აქა იუწყე, რამეთუ პეტრიწი ქართველსა პლატონურისა წიგნებისაგან სიტყვაჲ რომელსამე ადგილსა მრთელი დაუწერია, რომელსამე ადგილსა —

A

აქა იუწყე, რამეთუ პეტრიწი ქართველსა პლატონურის წიგნებისაგან სიტყვაჲ რომელსამე ადგილსა მრთელი დაუწერია, რომელთამე ადგილთა ნაკლე-

Cab

აქა ი(უ)წყე, რამეთუ პლატონისა თანამოსაყდრესა პროკლეს და იოვანეს დიდთა ფილასოფოსთა სიტყვა რომელსამე ადგილს მრთელად აღუწერიათ, რო-

---

1 ამის შემდეგ ხელნაწერებში წარმოდგენილი იყო „ანდერძნამაგი", რაც ბოლოს გადავიტანეთ.

Z	A	Cab
ნაკლები და სხვაგან — განკვეთილი და სხვაგან — მეტი. ერთი და იგივე სახელი, რომელი დაალრმობს წერილსა და ძნელ სასმენელ და შვენიერ და გემოან ჰყოფს. რამეთუ სიტყვა მრთელი არის „ახლოს", ხოლო მეტი — „ახლოისრე" და ნაკლები — „ახლო", ხოლო განკვეთილი — „ახს". აგრეთვე მრთელი — „მოვედ", მეტი — „მოვედინ", ნაკლები — „მოდი", ხოლო განკვეთილი—„მო". მრთელი — „წარვედ" და მეტი — „წარვედინ", ნაკლები — „წადი" და განკვეთილი — „წა". ამის მსგავსად არიან სიტყვანი და საქცევნი მათნი.	ბი და სხვა(სა)გან განკვეთილი და სხვა(სა)გან მეტი. ერთივე იგი სიტყვაჲ რომელი დაალრმობს წერილსა და ძნელ სასმენელ ჰყოფს და გემოან, რამეთუ სიტყვა მრთელი არის „ახლოს", ხოლო მეტი — „ახლოისრე" და ნაკლები— „ახლო", ხოლო განკვეთილი — „ახს". აგრევე მრთელი — „მოვედ" და მეტი — „მოვედინ", ნაკლები — „მოდი", ხოლო განკვეთილი — „მო". ამის მსგავსად არიან მრავალნი სიტყვანი და საქცევნი მათნი.	მელიმე სიტყვა მეტ და რომელიმე ნაკლებ და სხვაგან შუაგა(ნ)კვეთილ. ერთიიგივე სიტყვაჲ, რომელნი ძნელ ჰყოფენ ენათა და წიგნთა. რამეთუ სიტყვა მრთელი არის „ახლოს", ხოლო მეტი — „ახლოჲს" და ნაკლები — „ახლო", ხოლო განკვეთილი — „ახს". აგრევე მრთელი — „მოვედ", მეტი — „მოვედი", ნაკლები — „მოდი", ხოლო განკვეთილი — „მო". ესევითარად არიან მრავალნი სიტყვანი და საქცევნი მათნი.

ZA	Cab
არიან ქარაგმანიცა ათნი, რომელთა (რომელსა; + ქართულად ეწოდების განწილვა, ხოლო Z) ელლენებრ პროსოდიანი (+ ეწოდებიან A). (ა)მათ მიერ ჯერ-არს ღრმათა წერილთა კითხვანი უცთენელად.	არიან ქარაგმანიცა ათნი, რომელთა ბერძულებ ეწოდებიან პროსოდიანი. ამათ მიერ ჯერ-არს ღრმათა და კეთილთა წიგნებთა კითხვანი უცთენელად. ხოლო თჳნიერ ამათსა არა იკითხვების წიგნი გზიანად და კეთილად.
ერთი ესე არს .◡. ამას ეწოდებიან ოქსია, რომელ არს მახვილი. სადა (÷ ესე Z) სიტყვასა ზედათ აკრული აქვს, მუნ ჴმისა ამაღლება ჴამს.	ერთი ეს(ე) არ(ი)ს .◡., ამას ეწოდების ოქსია, რომელ არს მახვილი. სადა სიტყვასა ზედათ უზის, მუნ ჴმისა ამაღლება ჴამს.
მეორე ესე არს ͻ·, ამას ეწოდების ვარია, რომელ არს მძიმე. სადა ქვეიდამ უჯდეს, მუნ ჴმისა დადაბლება ჴამს.	მეორე ესე არს ͻ·, ამას ეწოდების ვარია, რომელ არს მძიმე. სადა ქვეიდამ უჯდეს, მუნ ჴმათა და(მ)დაბლება ჴამს.
მესამე (+ ესე არს ZAa).⌒. პერისპომენი, რომელ არს გარემომრთხმელი. სადა (+ ესე ZAa) ჯდეს, სიტყვა მოკვეთით თქვან.	მესამე .⌒. პერისპომენი, რომელ არს გარემომრთხმელი. სადა ესე ჯდეს, სიტყვა მოკვეთით თქვან.

ZA

მეოთხე (+ ესე არს ZAa) ·—· მაკრა, რომელ არს ქარ.აგმა. სადა ესე ჯდეს, ასო აკლია.

მეხუთე (+ ესე არს ZAa) ·‿· ვრაქია. სადა ესე ჯდეს, მცირედ ნაკლებია.

მეექვსე (+ ესე არს ZAa) ·√· დანია, სადა ესე ჯდეს, წყნარა(დ) წაიარე კითხვა.

მეშვიდე (+ ესე არს ZAa) ·ʎ· ფსილი— წვლილად ანუ უკუსაქცეველად.

მერვე (+ ესე არს ZAa) ·ɡ· აპოსტროფოს, რომელ არს შემკვრელი.

მეცხრე (+ ესე არს ZAa)〰·ვიპოდიასტოლი. სადა ქვეით უჯდეს, სამთა სიტყვათა შეჰკრავს, და ესე ◡̇ ორთა სიტყვა(თა). ერთად შეკრვით თქვან, ნუ გააცალკერძოებენ.

მეათე (+ ესე არს ZAa)·ɡ· ვიფენ. სადაცა (+ ესე ZAa) ჯდეს, ნახევარსიტყვაჲ არს.

·∕	ოქსია
·ʼ·	ვარია
·⌒·	პერისპომენი
·—·	მაკრა
·‿·	ვრაქია
·√·	დანია
·ʎ·	ფსილი
·ɡ·	აპოსტროფი
·〰·	ვიპოდიასტოლი
·ɡ·	ვიფენ

Cab

მეოთხე ·—· მაკრა, რომელ არს ქარაგმა. სადა ესე ჯდეს, ასო აკლია.

მეხუთე ·‿· ვრაქია, სადა ესე ჯდეს, მცირედ ნაკლებია.

მეექვსე ·√· დანია, სადა ესე ჯდეს, წყნარად წაიარე კითხვა.

მეშვიდე ფსილი ·ʎ· წვლილად უკუ(ს)საქცევად.

მერვე ·ɡ· აპოსტროფოს, რომელ არს შემკვრელი.

მეცხრე 〰· ვიპოდიასტოლი. სადა ქვეით უჯდეს, სამთა სიტყვათა შეჰკრავს. და ესე ◡̇ ორთა სიტყვათა ერთად შეკრვით თქვან, ნუ გააცალკერძოებენ.

მეათე ·ɡ· ვიფენ. სადაცა ჯდეს, ნახევარსიტყვა არს.

:⌣	ოქსია
:Ａ	ვარია
:⌒	პერისპომენი
:⟍	მაკრა
:ω	ვრაქია
:√	დანია
:ʎ	ფსილი
:ɡ	აპოსტროფი
:〰	ვიპოდიასტოლი
:ɡ	ვიფენ

ZA

ეს(ე) ნიშნები (ნიშანნი A) სხვა და (+ სხვა Z) და სახელები (+ ერთი Z) იგივე.

ეს(ე) სხვა ნიშნებია +) წენტილი, ტროფოს. დიოდოხოსის ბოლოს ეს ნიშნები ასრე ისხდა ერთს ადგილს, წერილს გარეთ.

ესე ოთხნი ნიშანნი ქვეყ(ა)ნის მზომელობისა ქელოვნებანი არიან:

ა: • ამას ეწოდება (ეწოდებიან Ab) სტილმა, რომელსა ჩვენ წერტილსა უწოდთ და სახელ-სდებენ ერთად.
ბ: — ამას უწოდენ ღრამმად მეორედ, რამეთუ წერტილისაგან წარზიდულ არს.
გ: π· ამას (+ უწოდენ ZAa) ეპიფანიად, რომელიცა ზედა კერძო იხილვების.
დ: ɿ· ხოლო ამას (+ უწოდენ ZAa) სტერეოდ, რომელიცა ქვემო კერძო გვამი იყო(ს) რასაც.

ზოგად სახელები ოთხთავე სტერი არს, ვითარ ჩვენ ყოველთა ასოთა ერთი გვამი. შეისწავე, ქართულადაც სახელები ესე არს: სტილმასი • წენტილი; ღრამმისა — წარზიდული; ეპიფანია π საჩინო; სტერეონისა ɿ მყარი.

ესე ნიშანნი სადაცა სხენან, მიგასწავლის, ცხოველი არს თუ მცენარე, გონება აგამხედველე:

Cab

ეს(ე) ნიშნები სხვაა და სახელები იგივე.

ეს(ე) სხვა ნიშნებია +) წენტილი, ტროფოს. დიოდოხოსის ბთლოს ეს ნიშნები ასრე ისხდა ერთს ადგილს, წერილს გარეთად.

შეისწავე, რამეთუ ქვეყანის მზომელობათა ქელოვნებანი არიან ესე ნიშანნი ოთხნი:
ა: • ამას ეწოდებიან სტილმა, რომელსა ჩვენ წერტილ უწოდთ და სახელ-სდებენ ერთად.
ბ: — ამას ღრამმად და უწოდენ მეორედ, რამეთუ წერტილისაგან წარზიდულ არს.
გ: π· ამას ეპიფანიად, რომელიცა ზედა კერძო იხილვების.
დ: ɿ· ხოლო ამას სტეროდ, რომელიცა ქვემო კერძო გვამი იყოს რასაცა.

და ზოგად სახელები ოთხთავე სტერი არს, ვითარ ჩვენი ყოველთა ასოთა ერთი გვამი. შეისწავე, ქართულადაც სახელები ესე არს: სტილმა • წერტილი; ღრამმა —წარზიდული; ეპიფანია π საჩინო; სტერეონ ɿ მყარი; ეპიფანია π სტილმა: •, ღრამმი — სტერეონ ɿ

ესე ნიშანნი სადაცა სხენან, ყოველთა ადგილთა მიგასწავლის მის-მის თანა, მცენარეთა ანუ ცხოველთა, გონება ათანადე:

ZA

 სადა ესე ჯდეს — მზესა

 სადა ესე ჯდეს — მთოვარესა

 სადა ესე ჯდეს—ვარსკვლავსა

 სადა ესე ჯდეს — ხესა

 სადა ესე ჯდეს — ბალახთა

 სადა ესე ჯდეს—ფრინველთა

 სადა ესე ჯდეს — თევზთა

 სადა ესე ჯდეს — ოთხფერ-ჴთა.

 სადა ესე ჯდეს — მწერთა

 სადა ესე ჯდეს — მძრომთა

 სადა ესე ჯდეს — სხვათა ენათა

ებრაული, ქალდეული და ბერძული კაცთა სახელი ანუ ქვეყანათა ანუ ქალაქთა და სოფელთა, ოდესმე ქართულისა ენისათვისცა საჭმარ იქმნების, რათაცა გამოითარგმანების, თანვე უწერია.

·ƍ· სადა ესე ჯდეს, უჭმარი სიტყვაა. სოფლისა ჟამთა ვითარებისაგან შემოსრულ არს, ამისთვის ესეცა დავ(ს)წერე, რათა მოსწავლემან სცნას საჭმარი და უჭმარი, ჯეროვანი და უჯერო(ჲ).

\ სადა ესე ჯდეს, ვერ დავისწავლერას წიგნში იყო, ანუ რა თარგმანებაჲ აქვს. ვინათგან ვერ გამოვაცხადე, ეს ნიშანი დაუსვი, ვინც იპოოთ, მოაწერეთ ზედ გამოჩენით.

სადა კიდურთა წითლულითა უწერია, რომელსაცა წიგნში ძნელი სიტყვა რა'ს სიტყვით სწერია, თუ ვინმე გამოღებას ეცადოთ და ჰპოოთ, ზედ მოაწერეთ, მე ვერ გამოვთარგმნე.

(+ სადა ესე ჯდეს |40.30||5.20| ქვეყნის ზომათა რიცხვია: პირველი ხარისხია სიმაღლისა და მეორე — წამის რიცხვი; ორს ხაზს უკან სივრცის ხარისხის რიცხვი და მეორე — წამის რიცხვი ZAა).

Cab

 სადა ესე ჯდეს, მზეა

 სადა ესე ჯდეს, მთოვარეა

 სადა ესე ჯდეს, ვარსკვლავია

 სადა ესე ჯდეს, ხეა

 სადა ესე ჯდეს, ბალახია

 სადა ესე ჯდეს, ფრინველია

 სადა ესე ჯდეს, თევზია

 სადა ესე ჯდეს, ოთხფერჴია

 სადა ესე ჯდეს, მწერია

 სადა ესე ჯდეს, მძრომია

 სადა ესე ჯდეს, სხვათა ენათა

ებრ(ა)ეულთა, ქალდეურთა და ბერძულთაგან არს ქვეყანათა და კაცთა სახელები ქართულისა ენისათვისცა საჭმარი, რომელ მათი თარგმანი თანვე უწერია.

სადაცა ·ƍ· ესე ჯდეს, უჭმარი სიტყვაა და სოფლის(ა) ჟამთა ვითარებათ(ა) მიერ და წარყვნათაგან შემოღებული. ამისთვის ესეცა დავსწერე, რათა სცნათ მოსწავლემან საჭმარი და უჭმარი, ჯეროვანი და უჯერო.

სადაცა \ ეს(ე) ჯდეს, ვერ გამოვაცხადე და მისთვის ეს ნიშანი დაუსვი გამოუცნობლობისათვის, და თქვენ, ვინც მისწვდეთ (მიჰსწვდეთ Cb), გამოჩინებას ეცადენით.

სადაცა წითლით სწერია კიდურთა, ძნელს სიტყვას მიგასწავლის, რომელსაცა წიგნსა შინა სწერია, და მუნით გამოღებას შენ ეცადე, მე ვერ გამოვიღე.

ანდერძნამაგი (+ ამის ZA) მუშაკისა ფრიად დამაშვრალისა მოსწავლეთათვის. გარნა (ხოლო Cab) მრავალნი მოსწავლენი მგმობარ და მოკიცხარ ექმნებიან შრომისათვის და არა სარეწავად მისცემენ ლოცვასა (შენდობასა Cab)

Z	A	Cab
მე, სულხან-საბა ორბელიანსა, ჰაბუკობისა ჟამსა და სიყრმესა ფრიადი შრომა დამიცს ამა წიგნსა ზედა. რამეთუ ქართულთა ენათა ლექსიკონი აღარ იპოებოდა, რამეთუ ჟამთა ვითარებითა უჩინო ქმნილ იყო, რომელსა მეხუთე ვახტანგ მეფემან ქართულად „სიტყვის კონა“ უწოდა. ვინათგან პატიოსანი ესე წიგნი დაჰკარგოდათ, ენა ქართული თვისთა ნებაზედ გაერყვნათ.	მე, სულხან ორბელიანსა, ჰაბუკობისა ჟამსა და სიყრმესა ფრიადი შრომა დამიცს ამა წიგნსა ზედა. რამეთუ ქართულთა ენათა ლექსიკონი (+ ⸢რომელ არს ქართულად „სიტყვის კონა⸣“ Aa) აღარ იპოებოდა. რამეთუ ჟამთა ვითარებისაგან უჩინო ქმნილ იყო და ენა ქართველთა თვისთა ნებასა ზედა გაერყვნათ.	ფრიადი შრომა დამიც ამა წიგნსა ზედა. რამეთუ ქართულთა ენათა აღარ იპოებოდა ლექსიკონი, ჟამთა ვითარებისაგან დაკარგულიყო და ენა ქართველთა თვისთა ნებაზედ გაერყვნათ.
ვახტანგ მეფის ძმამ გიორგი მეფემ, მიბრძანა ამისი ქელყოფა.		
და ერთი სომხური მომცრო ლექსიკონი ვნახე. რომელსა მათისავე ენითა ბარგირქი ეწოდების, და მეც მათის ბაძით ქელი მივყავ და, რაოდენ ძალ-მედვა, აღვწერე.	სომხური ერთი მომცრო ლექსიკონი ვნახე და მე მათის ბაძით აღვწერე.	სხვისა ენათა ვნახე და მეც მათის ბაძით აღვსწერე.
რომელიცა წერილთა შინა ვნახე, გამოვიღე. სა˜ღ-	რაოდენი ძალ-მედვა, ანუ წერილთა შინა ვნახე,	რაოდენი ძალ-მედვა, ანუ წერილთა შინა ვნახე,

Z

თო წერილთა და ღ῀თისმეტყველებათა შინა, რომელიმე· ღრმათა ფილოსოფოსთა წიგნებთაგან და ღ῀თისმეტყველებათა, კავშირთა, პროკლეს პლატონურთა დიოდოხოსთა, არისტოტელისა და ფორფირის კათიღორიათაგან გამოვიღე. ნემესიოს და იოანე დამასკელის პლატონური სიტყვის საქცევები აღვწერე, რომელიმე არა მათებრ ღვარჭნილად, არამედ მათივე წმიდათა მამათაგან საადვილო ვპოე და საადვილონი აღვწერენ, რათა ისწაონ ენა ქართული, შესრულებული და განვრცელებული ფარნავაზ ქართველთა პირველისა მეფისა მიერ, ბრძნისა და გონიერისა, რომელი იყო ძეთაგან ქართლოსიანთა წარმართი.

A

გამოვსწერე, საღ῀თო წერილთა და ღ῀ თისმეტყველებათა შინა, რომელიმე ღრმათა ფილოსოფოსთა წიგნებთაგან ღმრთისმეტყველებათა, კავშირთა, პროკლეს პლატონურთა დიოდოხოსთა, არისტოტელისა კათიღორიათგან გამოვიღე. ნემესიოსისა და იოანე დამასკელისა პლატონური სიტყვის საქცევები აღვსწერე, რომელიმე არა მათებრ ღვლარჭნილად, არამედ მათვე წმიდათა მამათაგან, სადა საადვილო ვპოვე, საადვილონი აღვწერენ, რათა ისწაონ ენა ქართული, შესრულებული და განვრცელებული და განრკვეული ფარნავაზ ქართველთა პირველისა მეფისა მიერ, ბრძნისა და გონიერისა, რომელი იყო ძეთაგან ქართლოსიანთა წარმართი.

Cab

გამოვსწერე, საღ῀თო წერილთა და ღ῀თისმეტყველებათა შინა. რომელიმე ღრმათა ფილასოფოსთა წიგნებთა ღ῀თისმეტყველებისა, კავშირთა პროკლეს პლატონურსა დიოდოხოსთა, არისტოტელის კათიღორიათაგან გამოვიღე. ნემესიოსისა და იოვანე დამასკელის პლატონურის სიტყვის საქცევები აღვსწერე, რომელიმე არა მათებრ ღვლარჭნილად, მათვე წმიდათა მამათაგან სადა საადვილონი ვპოვე, საადვილონი აღვსწერე, რათა ისწავლონ ენა ქართული, შესრულებული და განრკვეული ფარნავაზ ქართველთა პირველისა მეფისა მიერ, ბრძნისა და გონიერისა, რომელი იყო წარმართი ძეთაგან ქართლოსისთა, სასწავლო კეთილგონიერთა მოსწავლეთათვის.

Z

რომელნიცა ვიცოდი. დავწერე. და რომელნიცა ძნელნი სიტყვანი არა ვიცოდი, ღრმათა წიგნებთა შინა ვპოე. და რომელიმე სხვათა ენათა შევამოწმე და გამოწვლილვით რომელნიცა ვპოე, ადვილად თან მოვაწერე. რომელიცა ვერა ვპოე, საცილობელი არ დავწერე, არამედ მუნვე კიდურთა ზედა წითლითა ნიშნად იგივე სიტყვებ მოვაწერე, ნუთუ სხვა წე-

A

რომელიცა ვიცოდი, დავწერე. და რომელიცა ძნელნი სიტყვანი არა ვიცოდი, ღრმათა წიგნებთა შინა ვიძიე. რომელ(ნ)იმე სხვათა ენათა შევამოწმე და გამოწვლილვით, რომელიცა ვპოე, ადვილად თან მოვაწერე. რომელიცა ვერა ვპოე, საცილობელი არა დავწერე, არამედ მუნვე კიდეთა ზედა წითლით ნიშნად მოვაწერე. და თუ ვინმე სხვაგან უცხო სიტყ-

Cab

ხოლო რომელი ვიცოდი, დავსწერე. და რომელიცა ძნელი სიტყვა .არა ვიცოდი, ღრმათა წიგნებთა შინა ვიძიე, რომელიმე სხვათა ენათა შევამოწმე, რაოდენი ვპო(ვ)ე გამოწვლილვით, ადვილად, თან დაუწერე, რომელიც(ა) ვერა ვ(ჰ)პო(ვ)ე, საცილობელად არ დავსწერე, არამედ მუნვე კიდეთა ზედა წითლით ნიშანი მოვაწერე. და ვინცა ჰპოოთ სი-

Z

რილთა მისთანა სიტყვა
ეწეროს, გამოძიებით იპო-
ება. თუ ვინმე სხვაგან
უცხო სიტყვა ჰპოოთ, ანუ
თარგმანი სიტყვისა, გინა
წერილთაგან გამოიღოთ,
ამა წიგნთა შინა ჩაურთე-
ვით. რამეთუ მე მრავალი
სიტყვა დამიშთა, რომელი-
მე არა სმენითა და წე-
რილთა უნახაობითა, რო-
მელიმე ნუსხათა დაკარგვი-
თა და დავიწყებითა. გარნა
რაოდენ ძალ-მედვა, ვეცა-
დე ელენთა, ლათინთა, სო-
მხურთა, რუსთა და არაბ-
თა წიგნებისაგან და მით
გამოვიღე და უმრავლესი
დამიშთა ამისთვის, რამე-
თუ მე ქართულისა ენისა-
გან კიდე სხვა ენა არა ვი-
ცოდი. და ამა ენათა რო-
მელნიცა სწორედ თქვეს,
გინა რომელმან დამაჯერა,
იგი დავწერე. რომელნი არა
ემოწმნენ, არცა მე დავწე-
რე. და თქუენ იგულსმოდ-
გინეთ, რომელთა მოგცესთ
უფალმან სიბრძნე და მეც-
ნიერება, თქუენ შეასრუ-
ლეთ. არა უმეცართა
გეტყვი, არამედ ბრძენთა
ვედრებით მოგაჴსენებთ. მე
უწინარეს ლათინური და
ელენური ლექსიკონი ვერ
ვნახე, თვარა უკეთესის
რიგით აღვწერდი. მას უკან
ვნახე და ზოგი რამ იმი[illegible]
გავმართე და რიცხვები[illegible]
წერილთანი თან ჩართვით
დაუსხი.

ამა წიგნთა შინა [illegible]
სახელნი კეთილნი და ბო-
როტნი, საქებელნი და სა-

A

ვა ჰპოოთ, ანუ სიტყვათა
თარგმანი, ანუ წერილთა-
გან გამოიღოთ, ამა წიგნსა
შინა ჩაურთევით. რამეთუ
მე მრავალი სიტყვა და-
მიშთა, რომელიმე არასმე-
ნითა და წერილთა უნა-
ხაობითა, რომელიმე და-
ვიწყებითა და ნუსხათა და-
კარგვითა. ხოლო რაო-
დენ(ი) ძალ-მედვა, ვეცადე
ელლენთა, ლათინთა, იტა-
ლიათა, სომხურთა, რუს-
თა, არაბთა წიგნებთაგან
შემოწმებითა გარდმოვი-
ღე და უმრავლესი დამიშ-
თა ამისთვის, რამეთუ მე
ქართულისაგან კიდე სხვა
ენა არა ვიცოდი. და ამათ
ენათა, რომელთაცა სწო-
რად თქვეს, ანუ რომელ-
მან დამაჯერა, იგი დავწე-
რე. და რომელნი არა ემო-
წმეს, არცაღა მე დავწერე.
და თქვენ იგულ(ი)ს-მოდ-
გინეთ, რომელთა მოგ-
ცეს(თ) უფალმან სიბრძნე
და მეცნიერება. თქვენ
შეასრულეთ. არა უმეცარ-
თა გეტყვი, არამედ ბრძენ-
თა ვედრებით მოგაჴსენებ.
მე უწინარეს ლათინური
და ელლენური ლექსიკო-
ნი ვერ ვნახე, თვარა რი-
გით აღვწერდი.

ამა წიგნთა შინა არიან
სახელნი კეთილი და ბო-
როტნი, უბადონიცა და

Cab

ტყვა უცხო ანუ მათი
თარგმანი, ანუ ღრმათა წე-
რილთაგან გამოიღოთ, ამა
წიგნთა თანა ჩაურთევით.
რამეთუ მე მრავალი სი-
ტყვა დამიშთა, რომელიმე
დავიწყებითა, რომელიმე
არასმენითა და წერილთა
უნახაობითა, რომელიმე
ნუსხათა დაკარგვითა. ხო-
ლო რაოდენი ძალ-მედვა,
ვეცადე, ელლენთა, ლა-
თინთა, სპანიათა, სომხურ-
თა და რუსთა წიგნებთა
შემოწმებითა გარდმოვი-
ღე. და უმრავლესი დამიშ-
თა ამისთვი(ს), რამეთუ მე
ქართულისა ენისაგან კიდე
არა ვიცოდი. და ამათ ენა-
თა, რომელ(ნ)ი ყოველთა
სწორად თქვეს, ანუ დამა-
ჯერეს, იგი დავსწერე. და
რომელნი არა ემოწმნენ,
არცა მე დავიოწმუნე.
თქვენ იგულსმოდგინეთ,
რომელთა მოგცესთ უფალ-
მან სიბრძნე და მეცნიერე-
ბა (მეცნიერობა Cb),
თქვენ შეასრულეთ. არა
უცებს გეტყვი შესრულე-
ბასა, არამედ ბრძენთა მო-
გაჴსენებ ვედრებით.

არიან ამა წიგნთა შინა
სახელნი კეთილნი და ბო-
როტნი, უბადონი და ცუდ-

Z

ძაგებელნი, უბადონი და ცუდნი. არა თუ კიცხევისათვის აღმიწერია, რათა საქირდალად იპყრათ, არამედ ენისა სისრულისათვის აღვსწერე. თუცა უბადო სახელი აღმოიჭოცოს, მერმე-ღა უდარესი მოაკლდეს უაღრესსა და ღ˜თი და დარჩეს უკეთესი და სხვა არარა, და შემცირდების ენა ქართული.

ვიცი, მრავალნი საბასრობელად დასდებენ ნაშრომთა ამათ ჩემთა. მათ თუცა წერილნი უყვარან. მრავალნი სხვანი წერილნი არიან, სალ˜თონი და საერონი, და რომელიც ენებოსთ, იგი იკითხნენ. ხოლო ესე ჩემებრ უცებისათვის აღიწერა, და დაუტეონ.

ენაგარყვნილებათაგან სწავლულნი მრავალთა აჰა წერილთა სიტყვათა იუცხოებენ და შორად განიშორებენ, თუცა ცოცხალსა მკითხვენ, განმარტება ღ˜თით ძალ-მიცს და სიკვდილს უკან მათ იციან.

იყო ტფილისის ქალაქთაგანი წინამძღვარი, სახელით იობ. ჩვენის ჟამისა კეთილად სწავლული. შვენიერი მზრახველი, მეჟამნე, მეფსალმუნე, კაფიაგამომეტყველი, მგალობლად ქებული, მწერლად გამოჩენილი, ლოცვადაუცალებელი, შვიდეულით მმარხველი, შესაყრელად საყვა-

A

ცუდნი, არა თუ კიცხ(ე)ვისათვის აღმიწერია, რათა საქირდალად იპყრათ, არამედ ენისა სისრულისათვის აღვწერე, თუცა უბადო სახელი აღმოიჭოცოს, მერმეღა უდარესი მოაკლდეს უაღრესსა (+ და Ab) ღ˜თიღა დარჩეს უკეთესი და არღარა რაჲ, და შემცირდეს ენა ქართული.

ვიცი, მრავალნი საბასრობელად დასდებენ ნაშრომსა ამას ჩემსა. მათ თუცა წერილნი უყვარან. მრავალნი სხვანი წერილნი არიან სალ˜თონი და საერონი, და იგი იკითხნენ. და ესე ჩემებრ უცებისათვის აღიწერა, და დაუტეონ.

Ab

იყო ტფილისის ქალაქთაგანი, წინამძღვარი იობ. მწიგნობრად სახელოვანი მგალობლად ქებული, ღამე და დღე ლოცვადაუცადებელი, საკვირველი მემარხულე, შვენიერი მეჟამნე, რიტორად მეფსალმუნე, მიწყივ მჴადაგებელი, სახეშემკული ტკბილად მოალერსე. პირველად

Cab

ნიცა. არა კიცხევისათვის აღმიწერია, რათამცა საქირდლად იპყრათ, არამედ ენისა სისრულისათვის. ყოველთა ჰქონდა და მეც მისთვის დავ(ს)წერე. უკეთუ უბადო სახელი აღმოიჭოცოს, მერმე უდარესი მოაკლდეს უაღრესსა, და უკეთესი არარა არს ღმრთისაგან კიდე, და შემცირდების ენა ქართული.

ვიცი, მრავალნი საბასრობელად (საბრალობელად Cb) დასდებენ ამა ნაშრომსა. მათ თუმცა წერილნი უყვარან, მრავალნი სხვანი არიან, სალ˜თონი და საერონი და იგი იკითხნენ. ესე ჩემებრ უცებისათვის აღიწერა, და დაუტეონ.

Z

რელი. ამა „სიტყვისა კონასა“ რა ქელი მივყავ, მგმობდა და მეკიცხოდა. ოდეს გავასრულე, მნახა. მოეწონა, და გადასაწერად ვათხოე და გარდაწერა. სადაც ჩემი სახელი ეწერა, აღმოჰოცა თვს ნაწერთა შინა და თვსი სახელი და გარჯილობა დაწერა. ეს დიდად გამიკვირდა, ვით იკადრა მან, სახელოვანმა კაცმან, ნუ მიაგებ ბოროტისა წილ ბოროტსაო. ვინადგან ჩემს ჰირნახულში მან ჩემი სახელი არ ჩაურთო და თავისი დაწერა, მე ჩემს ჰირნახულში მისი ქება ამისთვის დავწერე. ესე ამისთვის ვიჩივლე, ხოლო ჩვენ პირველსავე სიტყვასა ზედა მოვიდეთ.

Ab

ამ ლექსიკონის წერაში მგმობდა, და რა გავასრულე, ნახა, მოიწონა და გადასაწერად მთხოვა. მივეც, გარდაწერა. და ჩემი სახელი და მეფის არჩილისა, რომელთა მიბრძანეს ამისი აღწერა, მათიცა სახელი ამოჰჴოცა და თვისი სახელი და მისგან მოგონება და შეკრება დაწერა. გამიკვირდა, ამა პატიოსანმან კაცმან რასათვის იკადრა. ჩვენ, წერილისა მიერ, რომელი გვამცნებს არა მიგებად ბოროტისა წილ ბოროტსა, ამისთვის აქა მე მისი ქება აღვწერე, დაიჯერეთ, ესრეთ ყოვლად შემკობილი იყო და ყოველნივე ლოცვით მოიხსენებდეთ.

Aa Cab

პირობითი ნიშნები

{ } ფრჩხილებში ჩასმული ასო, მარცვალი თუ სიტყვები განმარტებებში მოასწავებს, რომ იგი ზოგიერთ ნუსხას მოეპოვება.

[ ] კავებში ჩასმული სიტყვები სულხან-საბას არ ეკუთვნის, ახალი დამატებაა.

⌈ ⌉ ნახევარკავებში ჩასმული სიტყვები სხვა (არა ნუსხის დამწერის) ხელით ნაწერს აღნიშნავს.

~ ასეთი ნიშანი მეზობელ სიტყვათა გადასმას გვითითებს.

+ ასეთი ნიშანი მოასწავებს „უმატებს“.

A აღნიშნავს A რედაქციას.

Aa აღნიშნავს A რედაქციის a ნუსხას, ე. ი. A—1473.

Ab აღნიშნავს A რედაქციის b ნუსხას, ე. ი. A—75.

B აღნიშნავს B რედაქციას, ე. ი. H—1658.

C აღნიშნავს C რედაქციას.

Ca აღნიშნავს C რედაქციის a ნუსხას, ე. ი. Q—400.

Cb აღნიშნავს C რედაქციის b ნუსხას, ე. ი. H—95.

Cq აღნიშნავს C რედაქციის q ნუსხას, ე. ი. K (ქუთაისის)—300.

D აღნიშნავს D რედაქციას, ე. ი. S—2498.

E აღნიშნავს E რედაქციას, ე. ი. H — 416.

Z აღნიშნავს Z რედაქციას, ე. ი. H—1429.

შემოკლებანი

{ბალ.} — ბალახი.
{თევზ.} — თევზი.
{მძრომ.} — მძრომელი.
{მწერ.} — მწერი.
(ოთხფ.) — ოთხფეხი.
(უქმ.) — უქმარი სიტყვა.
(ფრინ.) — ფრინველი.
ნ. — ნახე.
შდრ. — შეადარე.

სიტყვის კონა ქართული რომელ არს ლექსიკონი

2 Зак. 2818

ა

ანი არს პირველი ასო და ქმიანი და ართრონი, მრავალრიგად თავად და ბოლოდ მოვალს მრავალთა სიტყვათა ზედა, ვითარცა თავსა დაგვიწერია Z.

ანი არს პირველი ასო და ქმიანი და ართრონი; მრავალრიგად და თავად მოვალს ყოველთა სიტყვათასა, და ბოლოდაცა, ვითარცა ზემორ (ზემო Ab) დამიწერია A.

აა (18 კავშირში) იხილე აქა, თუ ვითარ განჰყოფს აობასა და მყოფსა. მ ყ ო ფ ი ზოგადი სახელი არს არსებისა და შემთხვევითისა, რამეთუ არსება თავით თვისით მყოფი არს და არა სხვისა შორის მქონებელი მყოფობისა და ამისთვის ქვემორე დამიწერია მ ყ ო ფ ს ა თანა. ხოლო ა ჲ რაღათა გაჲეყოფოს არსსა, იხილე მეჭვრეტმან: რამეთუ ოდეს არსი ანუ მყოფი სთქვა, მყის თანავე გვარსა წარმოუყენებ ხედულისასა, რაჲც ხროა იყოს განცდად ხედული იგი. ხოლო ოდეს ოდენ ა ჲ ნიშვნიდეს, მათ ოდენ არაობისაგან განჰყოფს და რეცა თუ ა თ ა შორის წარმოაჩენს, მაგრამ უგვაროდ და პირ-შეუპყრობლად, და მერმე უკუანაჲსლა ზედა დაურთავს ა ს ა, ვითარმედ რ ა ჲ ა ო, და მიუგებთ თანგანვლით, ვითარმედ ცეცხლი, აირი ანუ გონებაჲ და სული და ესევითარი რაჲვე გვარი მყოფთა.

ესე ფრიად სათანადოჲ თანგანვლის სახედ განსჭვრიტე Z.

(18 კავშირში) იხილე აქა, თუ ვითარ განჰყოფს აობასა და მყოფსა. მ ყ ო ფ ი ზოგადი სახელი არს არსებისა და შემთხვევითისა, რამეთუ არსება თავით (თვით Cq) თვისით (—Cq) მყოფი არს და არა სხვისა შორის (—C) მქონე (მოქენე C) მყოფობისა და ამათთვის (ამისთვის Aa) ქვემორე დამიწერია. ხოლო ა ჲ რალათა განეყოფის (+ მყოფსა და AbC) არსსა, იხილე მეჭვრეტმან: რამეთუ ოდეს არსი ანუ მყოფი სთქვა, მყის თანავე გვარსა წარმოუყენებ (წარმოიყენებ Cq) ხედულისასა, რაჲც ხროა იყოს განცდა ხედული იგი. ხოლო ოდეს ოდენ ა ი ნიშნვიდეს მათ (მართ C) ოდენ არაობისაგან გაჲჰყოფს, და რეცათუ ა თ ა შორას წარმოაჩენს, მაგრა(მ) უგვაროდ და პირ-შეუპყრობლად. და მერმე უკუ-

[1] მოყვანილი სათაური A-დან არის აღებული. სხვაგან არის: „სიტყვის კონა ქართული, რომელ არს ლექსიკონი“ Z; „აქა იწყებიან ლექსიკონი ქართული განმარტებულად ენათა, რომელთა თანავე უწერია ენა (+თურქთა და სომეხთა Cbq) C“

ანაჲსლა ზედა და(ჰ)რთავს ასა, ვითარმედ რაჲაო და მიუგებთ თანგა(ნ)ვლით, ვითარმედ ცეცხლია (ცეცხლი Aa), აირია (აირი Aa) ანუ გონებაჲ(ა) და სული და ესევითარი რაჲვე გვარი მყოფთა.

ესე ფრიად სათანადოჲ თან(ა)გა(ნ)ვლის სახედ განსჭვრიტე A.

აქა დასჭვრიტენ, სწავლის მოყვარეო, ვითარ ძნელ არს ფილასოფოსთა ენანი, არამედ გემოან და საწადელ.

აქა ვითარ განჰყოფს აობასა... C (შემდეგ ისეა, როგორც წინაში).

[-ა (მდედრობითის ნაწილაკი) ნ. მანა].

ააბი აბმა უყავ ZA.

ააბიჯე Ab.

ააბნიე ზე შეაბნიე ZA.

ააბრუნე ზე შეაქციე ZA.

ააგდე ზე შეისროლე ZA.

ააგე აგება უყავ Z.

აგება (ჰ)ყავ A.

ააგლიჯე აგლეჯა (ჰ)ყავ ZA.

ააგორე აღმართში გორვებით აიტანე Z.

ზე აგორვება A.

აადვილებ ადვილ გიჩნს Z.

ადვილ ჰყოფ A.

აადუღე მდუღარე (ჰ)ყავ ZA.

ააელვარე ელვარე (ჰ)ყავ ZA.

ააებ ბოროტ ჰყოფ ZA.

აავლინე ზე აგზავნე ZA.

აავსე სავსე ქმენ ZA.

ააზრზინე ზრზენილ (ჰ)ყავ ZA.

აათრთოლე შეაძრწუნე ZA.

ააკარ ზე აკვრა უყავ ZA.

აალესე ზე შეალესე ZA.

აამე სიამოვნე უყავ ZA.

აანთე ანთება (ჰ)ყავ ZA.

ააპე შელმა შეახეთქე Z.

შელმა შეხეთქე A.

ააპრიალე ესე იგი' არს ჩალის ცეცხლი აანთე(ვ) ZA.

ააჟღრიალე ჟღრიალება ყავ Z.

ჟღრიალი (ჰ)ყავ A.

აარზენინე ალმა ააჰენე Ab.

აარლვე Z.

აასუბუქე სუბქად შექმენ Z.

სუბუქ (ჰ)ყავ A.

აასუენე ჰელთ აიღე საპატიურად Z.

ჰელთ აიღე A.

აატირე ტირილი აქმნიე ZA.

ააუბნე ალაპარაკე ZA.

ააუბრალოებ (18, 23. იერემ.) უბრალოდ შეიქმ ZAa.

ააფარე წინ დაუფარე ZA.

ააქციე Z.

ააღელვე ღელვა შეჰქენ Z.

ღელვა ქენ A.

ააყენე აღადგინე ZA.

ააშენე შენობა (ჰ)ყავ ZA.

ააჩქარე სისწრაფე მიეც Z.

ასწრაფე A.

ააცვ[1] ზე ჩამოაცვი ZA.

ააძრევ კანი შეჰკადე ZA.

ააწივე ძვილ მთად აღიწიე Z.

ზე მიაწივე A.

ააჰრუნვე (ააჰრუნე A) ზე შეახლტუნე ZA.

აახევინე სხვას შეაკვეთინე Z.

შეაკვეთინე A.

ააჴლიჩე შეაგლიჯესავით Z.

შეაგლიჯე A.

---

1 ნუსხებშია: „აცვი".

აჰჯეჯლე ჯეჯლად ქმენ Z.[1]

ჯეჯლი ქენ A.[1]

აბავლა ქორთ (ქორს A) ბავლი გაუგდო ZA.

აბაზანა საბანოე ტაშტი მაზმაროთი ZAa.

საბანე ტაშტი Ab. დიდი ტაშტი (+ საბანობელი Cab) C.

აბაზი ოთხი შაური, ორმოცი ფოლი Z.

ოთხი შაური A.

აბანა ბანება აქნევინა Z.

⌈ბანება უყო⌉ Aa. განუმარტავია Ab.

აბანო სახლი დასაბანელი ZA.

დასაბანელი სახლი Cab.

ნ. მეაბანოე, ნააბანოები, ნააბანოევი, სააბანოე.

აბანოზი სხვათა ენაა, ქართულად ე ქ ა ლ მ უ ხ ა ჰქვიან ZA.

ნიგვზის ხის გული C.

[აბასარაკი, აბასარიკა ნ. ბასრანი].

აბუბრება კანის აბურცება Z.

ტყავის აბურცება A.

აბედი ესე არს ნივთი მსწრაფლ ცეცხლის შემწყნარებელი Z.

ესე არს ნივთი მსწრაფლ შემწყნარებელი ცეცხლისა A. მსწრაფლ ცეცხლის შემწყნარებელი Cab. განუმარტავია Cq.

აბეზარი გამდგარი ZA.

გამდგარი, გინა მწყრალი C.

ნ. საბეზრო.

აბეკამქი (+ კარაბადინი[2] ZAa) ბალახთ იყი ZA.

წამლების ოტკა C.

ნ. რახი.

აბელაზერი 4 მეფ. 17, 31 Ca.

აბეწულა (ბალ.) (+ კარაბად[3]. ZAa) ZAC.

აბზინდა (ბალ.) (+ კარაბად[4] ZAa) ZAC.

აბზინდა რკინისა შექმნილი საჩხელეტელითა, თასმა, გინა ზონარი მით შეიკროდეს Z.

აბზინდა ეწოდების: თასმა ანუ ქსოვილი რა(ჲ)მე მის მიერ შეიკროდეს საჩხვლეტელითა; და ერთს ბალახსაც ჰქვიან A. აბზინდა ეწოდების: თასმა ანუ ქსოვილი, სარტყელი გავლებით მის მიერ შეიკრვოდენ საჩხვლეტელითა რათამე; ბალახსაც (ჰ)ქვიან ერთსა Cab. განუმარტავია Cq.

ნ. აფსინდი.

აბიჯე 26,20 ესაია Z.

აბლაბუდა ბაბაჭუას ბუდე ZA.

დედაზარდლის ბუდე C.

აბრა სასწორისა, თათართ ენით არის, ქართულად ს ა ჭ ა რ ბ ი ჰქვიან Z.

ნ. ცოთი.

აბრაგანი ბურთის ჩოგნის ალმა იკრვა Z.

ბურთის ჩოგნის კრვა A. ბურთის კრვა ჩოგანთა C.

აბრაკი წურწუმა ZAC.

აბრამადი ეზოს-მოძღვარი ZAC.

ნ. ნაზირი.

აბრამიანი შაქრით და თაფლით ღვინის ბოლოიწო Z.

ესე არს შაქრით ანუ თაფლით ღვინო ბოლოიწოდ ჰქმნე A. თაფლღვინის ბოლოიწო C.

აბრეშუმა (ბალ.) (+ კარაბად[5].

---

[1] განმარტებას მოსდევს: „ესე ორნი ანნი მრავალზედ მოვალს რაზედაც, მაგრამ აქ(ა) სიგრძისათვის მცირე დავწერე“. [2] შდრ. წიგნი სააქიმოჲ, ლ. კ ო ტ ე ტ ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., 87,28. [3] შდრ. სამკურნალო წიგნი: Q—916, გვ. 892. [4] შდრ. უსწორო კარაბადინი, ლ. კ ო ტ ე ტ ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., 102,19. [5]. შდრ. სამკურნალო წიგნი: Q—916, გვ. 151,1.

ZAa) ZAC.
აბრეშუმი ჭიჭნაური ZAC.
ნ. საბრეშუმე.
აბს 13,4 ჰრომ. Z.
აბურცება კანის აწვასავით ZA.
აბუტარატი (ბალ.) სხამის ბალახი ZA.
(ბალ.) სხამი C.
აბუჩ უქამსი სტუმარი ZAC.
შდრ. აბუჩალაკი.
აბუჩალაკი არად მიჩნეული ZA.
აბუჩალაკი (აბულაკი Cb) იგი არს, პატიოსანი მიუჩნევ(ე)ლად გაკადოს C.
შდრ. აბუჩ.
აბჯარი ესე ზოგადი სახელი არს ყოველთა საჭურველთა და უფროსად საცვამთა ჯაჭვთა ZA.
ზოგადი სახელი არს ყოველთა საჭურველთა და უფროსად ჯაჭვთა საცვამთა(ნი) C.
ნ. მეაბჯრე, ნააბჯრი, სააბჯრედ, ჯაჭვ.
აგამოუცდელა (7,26 იერემ[1].) გამოუცდელ ყო ZAa.
აგანმხედველე მხედველ (ჰ)ყავ ZA
აგარა სადგური საზაფხულო ZAC.
ნ. მთა, ნააგარევი.
აგარაკი (მათე 27,10) ესე არს ადგილი საყანური, გინა სავენაჭე გინა დაბა ZA.
(+ მათე 27, 10 Cb) აგარაკად ითქმის დაბაცა ადგილი და საყანური C.
აგდება გაქირდვა ZACq.
გაქირდვა, გინა შელმა ასროლა Cab.
აგდება შელმა ასროლა ZA.
აგება აშენება ZAC.
აგება აცმა რაზედმე ZA.
აგებარძი (ვარსკ.) ZAC.
აგებულობა შექმნილობა ZA.
აგერ აწის უგრძე ZA.
აწსავით C.
აგვისტოსი ნ. აგვსტოსი.
აგნა მიადგა ZAC.
აგნისანი (40,17 იობ.) ესე მაღალთა და შვენიერთა და უნაყოფოთა ხეთა ეწოდების: კვიპაროზთა, ჭანდართა და მისთანათა ZA.
აგნისანად უწოდენ ხესა მაღალსა და შვენიერსა და არა ნაყოფისა მომცემელსა საჭმრად, ვითარცა კვიპაროზი, ჭანდარი და ეგევითარი C.
აგო (51,56 იერემ.) მიაგო ZAa.
აგონა გონება მოიყვანა ZA.
გონებად მოყვანა C.
აგრე ეგრეთ ZA.
აგრემც ნატრის სიტყვა(ა) ZA.
აგური გამოცხობილი ალიზი ZACab.
განუმარტავია Cq.
აგურიობდა[2] (32, 13 რიცხ.) Ab.
აგვსტოსი[3] ქველთობისა, მარიამობის (თ)თვე ZACab.
ქველთობისა Cq.
ნ. თთუე.
ადამასი (+ 7, 7 ამოს ZAa) ალმასი ZA.
ქვა მაგარი, რომელ არს ალმასი C.
[**ადამატი** ნ. ადამასი, ადამატინე, ანდამატი].
ადამატინე[4] (17, 1 იერემ.) ალმასი ZA.

---

[1] შდრ. A—51 (იერემ. 7,29). [2] წყაროშია: „აგურიობნა". [3] ნუსხებშია: „აგვისტოსი". [4] წყაროშია: „ადამანტინე".

ალმასსავით C.

ადამიანი ადამისგამონი ZAa.

ადამიერი ადამის ერთაგანი ZAa.

ადამის ტომი ადამის ტომთაგანი ZAa.

ადგი ადგილი AbCab.

ადგიდ (5, 15 ოსე) ადგილად ZAa

ადგილი (11, 1 ლუკა) ესე არს ნაკვეთი რაჲმე ქვეყანისაგან, გინა სამყოფი, გინა დასადგომელი და დასაჯდომელი, დათქმული ვისიმე; ადგილად ითქმის ლახვართა კოდილობისა ნაჩენი. და ესეთი მცირე რაჲმე (2 მეფე 8, 6) Z.

(✝ 11,1 ლუკა Aa) ესე არს ნაკვეთი რა(ჲ)მე ქვეყანისაგან, გინა სამყოფი, გინა დასადგომელი და დასაჯდომელი, დათქმული ვისიმე გინა კოდილობა, ნაჩენი ლახვართა, ადგილად ითქმის და რაჲცა ერთი მცირე რამე (2 მეფე ·8.6) A. ადგი, ალაგსავით (ალაგივით Cq) C.

ნ. ნაადგილევი, უადგილოს.

ადგილის-მთავარი (+ 3, 2 დანიელ Z) ესე არს სოფლებისა და თემთა მეპატრონე ZA.

სოფლების ბატონი Cab.

ნ. ღომენარხი.

ადენესი (+ 27 ნემეს. ZACb) ესე (ადენესი C) არს სადგური და სიმტკიცე სულის(ა) ჰურჰელთანი[1] ZAC.

ადვილი (+ 49, 15 იერემ. ZAa) არაძნელი ZACab.

განუმარტავია Cq.

ნ. აადვილებ, გაადვილდა, გაადვილება, ვაადვილე, იადვილა, საადვილო, უადვილებს.

ადი ზე აიარე ZA.

ადიმი სხეპლას დებაგი ZA.

ტყავი მოუქნელი C.

ადლი საზომი(ა) ZACab.

განუმარტავია Cq.

ნ. ეჯი.

ადრაგუნი (ადრაგუნი და ნასრანი B) ყვავილია (+ ვისრამ. ZAa) ZA.

ყვავილები არიან B. ადრაგუნი და ნასრანი ყვავილები არიან C.

ადრაზაგად (ადრაგაზად Cb, [ადრაზაგი] Ca) ზავთით ZAB.

ზავთი Cb. [ნასაყი] Ca.

შდრ. აზრგადედი.

ადრე (+45, 13 დაბად. ZAa) მალესავით ZA.

მალესავით, გინა ჩქარსავით B. მალესავით, გინა დროიანად (დროიან Cq) C.

ნ. ნაადრევი.

ადრინდელი გარდას(რ)ული ZA.

პირვანდელივით ჩქარა ქმნილი B.

აედონი (ფრინ.) იადონი ZA.

იადონიათ B.

ნ. იადონი.

აელება ხმათ შეწყობა სირთაგან Z.

ქმათ შეწყობა ABCab. შეწყობა ქმათა Cq.

აემანი (ვისრამ.) სპარსულად მასპინძლობა Z.

მასპინძლობა (+ ვისრამ. Aa) ABC.

ნ. მაემანი.

[**აერის-მცველი** ნ. ქაჯი; შდრ. ჰაერის-მცველი].

აერმონი მოწყვეტაჲ მჴეცთაჲ B.

აეშაგი მსტოვარი ZABC.

ნ. მსტოვარი, ჯაშუში.

[ავ ნ. ივლისი].

[1] განსამარტი სიტყვა განმარტებიანად აღებულია ნემესიოს ემესელის წიგნიდან „ბუნებისათვის კაცისა“ (გვ. 124,6—7).

ავ ავი ZAB.

ავაზა (ოთხფ.) (ა დარეჯან[1].) ვეფხს ჰგავს, მცირეა Z.

(ოთხფ.) ABC.

ავაზაკი (27, 38 მათე) მზირი, მეკობრე Z.

მზირი (+ მათე 27, 38 ABCb.) ABC.

ნ. მაავაზაკა, საავაზაკო.

[**ავაზაკობა** ნ. მემაგეობა].

ავაზანი (2 მეფ. 2, 13) წყლის სადგური ZA.

წყლის (წყალთ) საგუბარი BCb. [ვობი პირუტყვის საჰმელი] Ca. განუმარტავია Cq.

ნ. ისარნები, საბანელი.

ავარი (+ 14, 16 დაბად. ZA) ZABC.

ავარტნი საკოლოტე პალო, მახარი Z.

საკოლოტე მახარი AB. საკოლოტე პალო C.

ნ. მახარი.

ავაწივე (ავაწიე Z) აღმა ძვილ აველ ZAB.

ავაჯი ჴმა მომაღლო გრძელი (გრძლად A) ZA.

ჴმა მომაღლო და გრძლად B. ავაჯი ჴმა არს ტკბილი თვითგანვე სხვადასხვა რიგი (+ მაღალი გრძლად Cb) Cab. ავაჯი ჴმა არს ტკბილი და სხვადასხვა რიგი თვითგანვე Cq.

ავბედი ავის ბედისა ZAB.

ნ. ბედაური.

ავეჯულობა სახლის ჰურჭელი, რაგინდრა გლეხურად Z.

ესე არს სახლის იარაღი და ჰურჭელი რაგინდრა A. სახლის იარაღობა რაგინდრა B. სახლის იარაღი რაც რამ Cb.

ავზი ავაზანი ZABC.

ავთრათი ბარათი ZABC.

ნ. ბარათი.

ავი არაკეთილი. ა ვ ითქმის კაცისა ბოროტისათვის, ხოლო ა ვ ი ქალისა ბოროტისათვის და ჰ ა ვ ი ყო(ვ)ელთა სხვათ(ა) ბოროტთათვის ZAB.

არაკეთილი C.

ნ. აავებ, ავ, ავბედი, ავობა, გაავება, იავა, იენავა, საავოდ, უავადო, ავი ზნე (ხუი'სთან);

შდრ. მევადობა, უავებს.

[**ავი ზნე** ნ. ხუი].

ავილი (+ 48, 36 იერემ. Aa) ნესტვია ერთი, ავლი ZAa.

ნესტვია ერთი AbB. (+ ესაია 5,6 Cb) ა ვ ი ლ ი ერთს ნესტვსა ეწოდების და მ ე ა ვ ი ლ ე — მენესტვესა Cab. ავილი ნესვტს ეწოდების და მეავილე — მენესტვესა Cq.

ნ. ავლი 1, ნესტჳ.

[**ავი ჟამი** ნ. ჯილეხი].

ავლი (48, 36 იერემ.) ნესტვი, ავილი Z.

შრდ. ავილი; ნ. მეავილე, მეავლე.

ავლი ფერფლი ABC.[2]

ავლინი (+ 9, 5 მამათ-ცხ.[3] ZAa) სანაგვე ZABC.

ავლინი გზავნილი ZAB.

ავობა სიავე ZAB.

ავჟანდა ZABC.

ავრეზი ღვინის საწურავი ZABC.

---

[1] შდრ.. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყ უ ბ ა ნ ე ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც.. გვ. 2,4.
[2] Ab-ში მიწერილია წყაროდ: იერემ. 48;36, სადაც „ავლი“ იპოვება, მაგრამ სხვა მნიშვნელობით. [3] შდრA—1105,21. 1 v. a4.

ავრეხი გვარად უნაყოფო ვაზი Z.

აყვავდეს უნაყოფოდ A. აყვავდეს და ნაყოფი არა ყოს B

ავრიტი ხის ქერქის თოკი ZABC.

ნ. საბელი.

[**ავრიტნი** ნ. მახარი].

ავტომატობა (+ 38 ნემეს. ZABCb[1]), რომელ არს თვით დახვედრებით ყოველთა(ვე) ყოფა კაცსა (კაცთა BCb) ზედა ZABC.

ავშანი (ბალ.) ZABC.

ავშარა ZABCab.

ქორაკი Cq.

ნ. ავშრიკი, სილავშარა, ჰიმი.

ავშარაჯი (+ ესე არს ZA) შაქრითა (+ და B) ხილებთა და მსხალთ(ა) წვენი სასმლად შემზადებული ZAB.

(+ ავშარაჯი Cb) არს შაქრითა (შაქრისა Ca), გინა თაფლითა — ვაშლისა ანუ სხვა ხილებისა, გინა მწვანვილებისა სასმელი შეაზაონ, რომელსა თურქნი შარბათად სახელსდებენ (შარბათს უქმობენ Cq) (+ კარაბადინი[2]: „შეასვა ავშარაჯებისაგან“; „ავშარაჯი უნაბისა, ავშარაჯი ვაშლისა“ Caq[3]) C.

ავშრიკი თოკის ავშარა ცუდი ZABC.

ავხანა სანეშტე ZAB.

აზავერი (ოთხთ.) (+ 1 ნეშტ. 12. 40 ZA) ქარი საკიდარი ZAB.

საკიდარი ქარი C.

ნ. ვააზავრე, ზროხა.

აზანი გვარდიდობა ZABC.

აზართება სიტყვით ქარის შესხმა ZAB.

ქარის შესხმა (+ სიტყვით Cab) C.

აზარმაცი დიდი კეტი მძიმის ასაზევი Z.

დიდი კეტი ABC.

აზატი სომხურია, თავისუფალს ჰქვიან ZAB.

ნ. ვააზატე.

აზევა ალმა აზიდება ZAB.

აზიდვა მაღლა ატანა მრავალთა ZA.

აზმა მეორე სახელი არს და ქებათაც ითქმის Z.

მეორე სახელია, ქებადაც ითქმის A. მეორე სახელია სათქმელთა, ქებათაც ითქმის B. მეორე სახელია (სახელი არს Cq) გალობისა, ხოლო ქებადაც ითქმის C.

აზმაითი თოვლისაგან თვალის ვნება Z.

თოვლთაგან თვალთ ვნება AB. თოვლისაგან თვალთ წყენა (ვნება Cq) C.

შდრ. ძმაითი.

აზმაიფარ საქებელი ZABC.

აზმანი ცხ(ო)ვართან ნახე ZA.

ორის წლის ცხოვარი B. (ოთხთ.) C.

აზმნა ჰგონა ZB.

ჰგონებდა ACq. აზმნობა, ჰგონებდა Cab.

აზმნობდა (9, 26 საქმე) ჰგონებდა ZAB.

აზნაური (+ 29, 2 იერემ. ZAa) თავისუფალი ZABC.

---

[1] Z-სა და A ნუსხებში წყაროდ დასახელებულია 38 კავშირი, რაც შეცდომაა. განსამარტი სიტყვა განმარტებიანად აღებულია ნემესიოსის წიგნიდან „ბუნებისათვს კაცისა“ (გვ. 151,17—18). [2] შდრ. სამკურნალო წიგნი: Q—916, გვ. 201,9. [3] წყაროს დასახელება და მოწმობა ორივე ნუსხაში გადახაზულია.

ნ. უაზნო.

აზომ ეგზომ ZABCaq.

ეზომ Cb.

აზრგადედი ადრაზაგად ZA.

აზრი ჰაზრი ZAB.

ნ. ეაზრა, იაზრა, მოაზრე, საზრო; შდრ. საზრი.

აზუა (ბალ.) საბრი ZABCab.

განუმარტავია Cq.

ნ. საბრი.

აზლვევინებს გარდააქდევს ZA.

აზლვევს აზლვევინებს ZAB.

აზლუდი კაბის თეძოს ურიბი ZABCab.

განუმარტავია Cq.

ათარი წვრიმალთ მსყიდველი ZAB.

ატარი, წვლილმანთ მსყიდელი Cab.

ატარი Cq.

ათასი ათჯერ ასი ZAB.

ნ. უშტი.

ათასის-თავი 18, 21 გამოსლ. ZA.

განუმარტავია B.

ნ. ჰაზარაპეტი.

ათეული (6, 13 ესაია) ათის-თავი ZAa.

ათის-თავი (18, 26 რიცხ.) Ab.

ნ. ერთეული.

ათი (+ 31, 41 დაბად. ZA) ორჯელ ხუთი ZABCab.

განუმარტავია Cq.

ნ. ათხუთმეტი (იე~სთან), მეათე, ნაათალი, ოცდაათი, სამეოცდაათი.

ათიათასი ZAB.

ათინა პალპაკი არს Cb.

ათინაიოს (ათინაიოსი C) ფილოსოფოსი იყო ZABC.

ათის-თავი (+ 18, 21 გამოსლ. ZA) ნაათალი ZAB.

ათნო (1, 8 მალაქ.) სათნო აჩინო ZAa.

ათრთობს ცოტად აცხობს ZABC

ათქვირება ნ. ათქვრება.

ათქლეფა ძალლთაგან წვენთ ამოჭმა ZAaB.

ძალლისაგან წვნის ამოჭმა Ab.

ათქუა განეყენა ZAB.

ათქვრება (ათქვირება ABC) ესე არს დაზლმურდლვა კორცთა, გინა მკვახის ხილის მცირედ რამ სამწით(ა)რად მოწევა ZA.

კორცთა დაზლმურდვლა, გინა მკვახის ხის ხილის მცირედ რამ სამწითრად მოწევა B. ათქვირებად ითქმის კორცთ დაზლმურდვლა, გინა მკვახის ხილის მცირედ რამ სამწითრად ამოჩინება Cab. ათქვირებად ითქმის კორცთ დაზლმურდვლა, გინა ქლიავთა და მისთანათა სამწითრად ამოჩინება Cq.

ათძალი (+ 91, 4 ფსალმ. ZAB) ათალყა ZABCab.

განუმარტავია Cq.

ნ. მეათძლე.

აი აასთან ნახე ZAB.

აიაზმა ბერძულია, ქართულად წ მ ი დ ა წ ყ ა ლ ი ჰქვიან ZAB.

გამწმედელი C

აიაპოხტიან ნ. იაპოხტიან.

აიდიო (3 კავშ.[1]) საუკუნო, გინა უცვალებელი ZA.

საუკუნოსაგით. გინა უცვალებელი (3 კავშ.[1]) B. საუკუნოსაგით (+ 3 კავშ.[1] Cb) C.

---

[1] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 26,15).

აივანი დერეფანი ZABC.
ნ. სახლი.

აიკარვა (13, 18 დაბად.) კარავი აიღო ZA.

[**აილანური,** აინალური ნ. აკატი].

[**აირი** ჩ. ჰაერი, ასო, კავშირი. ნივთი].

აის აღმა მიმავალმა(ნ) ZAB.
ნ. აღმართი

აიტარა მაღლა აიყვანასავით ZAB.

აიქუა აიყვარა ZACab.
აიყვანა ძკლავთა B.

აიძულა (+ 6, 45 მარკ. Z) დაუქინა ZAB. დაუქინასავით C.

[-აკ (ცნინ. ნაწ.) შდრ. კი].

[**აკადიმია** შდრ. არკადიმია].

აკავლება ესე არს ხახვთა, ჭარხალთა, ბოლოკთა ძირთა ღეროს ამოღივება ZA.
ხახვთა, ჭარხალთ, ბოლოკთ ღეროს ამოღიება B. აკავლება არს ხახვისა, ჭარხლისა, (+ ბოლოკისა Cab) და მისთანათა აჯეჯლება და კავლის ამოსვლა C.

აკაკი (ხე) ბრინჯის-ხის ხილი ZAC.
(ხე) ხე, ბრინჯის ხილი B.

აკალიფადი (აკალიფადი და პინასი Cb) (თევზ.) (+ 1 ნემეს.[1] ZAB) სადაფის მსგავსია ზღვაში ZAB.
განუმარტავია Cb.

აკანათი სირთ მახე ZAB.
სირთა და ჩიტთ მახე Cb.
ნ. ბადე, მახე, საბრჯე.

აკანთლვა (აკანთვლა ZA) კანის აბებრება ZAB.
მცირედ აბეჭრება C.

შდრ. დაბურცება.

აკანო ექვდარი ZA.
ექვდერი BC.

აკატი ესე არს, რომელსა აინალ(ჰ)ურად უქმობენ, რომელსამე სულეიმანად. რომელსამე იამანად, სამ-ოთხ გვარია (გვარი არს A) ZAB.
ნ. ანთრაკი, აქატი.

აკაური (ფრინ.) (+ 2 მჯულ. 14, 16 ZAa) კარაპი ZA.
(ფრინ.) B. (ფრინ.) კარაპი. აკაური არს, რომელსაც კვიკნო ბერძულად და ფორფირიონემ. ლათინურად და კარაპი სომხურად ჰქვიან; ბატსა ჰგავს, თეთრი და დიდია Cab. (ფრინ.) (2 სჯულ.) კვიკნო ბერძულად ჰქვიან, ფორფირიონემ — ლათინურად და კარაპი — სომხურად Cq.
ნ. ჩინი 2.

აკაჭრება მხალთ შექმობის დაწყება ZAa.

აკვანი სარწებელი ZAB.
განუმარტავია C.

აკვართული ნ. აკუართული.

აკვიატება აკინჭილება ZAB.

აკიდება ტვირთვა ZA.
დატვირთვა B.

აკიდო ხილ(ნ)ი ერთად შებმულ(ნ)ი ZABC.

აკითხვა წიგნი ანუ უსტარი აღმოაკითხოს ვისმე; კითხვად ითქმის შორიული ჰამბავი სხვის პირით გამოიკითხოს Z.
ესე არს, უბრძანოს ვისმე, წიგნი ანუ უსტარი აღმოაკითხოს, გინა მოსწავლესა; კითხვად ითქმის შორეული ჰამბავ(ი) სხვის კაცის პირით:

[1] იგულისხმება ნემესიოსის წიგნი „ბუნებისათჳს კაცისა“ (გვ. 9.4).

გამოიკითხოს A. აკითხვა არს, უბრძანოს ვისმე წიგნი ანუ უსტარი აღმოაკითხოს, გინა მოსწავლესა; აკითხვად ითქმის შორეული ჰამბავი სხვის კაცის პირით გამოიაძიოს B.

აკინაკი ოროლი, შუბი ZABC.
ნ. ლახუარი.

აკინძვა შეკრვასავით ZAB.

აკინჭილება ცუდის საქმის დაყინება ZAB.
სიტყვის დაყინება (+ ცუდიად Cab) C.

აკლდამა საძვლე საფლავი ZAB.
სახლი სისხლისა C.

აკლება აფორიაქება ZAB.
ნ. რბევა.

აკლება თვალში არად მიჩნევა ZAB.

აკლებინა მოაკლებინოს რა(ი)მე ZA.
მოაკლებინოს რამ B.

[აკლს ნ. ნაკლული].

აკმე (მ კავშ.[1]) ესე არს ჟამისაგან ჭირის მოსლვა. უწამლო და ურჩევბელი Z.
(მ კავშ.[1]) ესე არს ჟამისაგან (ჟამთაგან B) ჭირის (საჭიროს B) მოსვლა, ურგებელი და უწამლო AB. (+ მ კავშ. Cab) აკმედ ითქმის ჟამთა მიერ მოყვანა რამე საჭირო, გინა სნეულება მსთვადი, და წამალი უპოვარი, გინა ბოროტი რამე მეყსეული C.

აკნაფიანი ქართლის ცხ.[2] Cab.

აკოლოთი მერიგე თუ რიგი ZABC.

აკოცა (1 მეფ. 20. 41) სურვილით ბაგის მიპყრობა Z.
(+ 1 მეფ. 20, 41 A) სურვილად ბაგე დასდვა AB.

აკრა ესე არს ზღვის პირი კლდოვანი მყის ღრმა დაწყებას(ა)ვე თანა ZA.
ზღვის პირი კლდოვანი და მყის ღრმა დაწყებასავე თანა B. აკრად იწოდების ზღვის პირი კლდოვანი და მყის ღრმა, რომელსა სიღრმე მოაქონდეს მეყსეულად დაწყებასავე თანა C.
ნ. კლდე, ქვა.

[აკროსტიხი] (აკროსტიხორი B) იამბიკო B. ⌈ლექსი სახელ-გამოყვანილი⌉ Cb.

აკუართული[3] კვართ-აზეული BC.

აკუთა ქვაბის სადგური ქვათაგან (ქვითა A) ZA.
ქვაბთ სადგამი, გინა მცირე თორნე აგებული B. აკუთა არს კერის თორნე მცირე, გინა ქვაბთა სადგმელი საცეცხლე, ქვათაგან აგებული C.
ნ. საცეცხლე, საქმილი.

აკუმი ესე არს არც მამალი, არც დედალი, გინა ქალი ბუნებით ქრმისაგან გა(ნ)უხრწნელი ZA.
ქალი ბუნებით მყოფი ქრმისაგან განუხრწნელი, გინა არც მამალი, არც დედალი B. აკუმი თვალ-მარგალიტ(ი)თა და სუნელთა დაგვირგვინებული ეწოდების C.

აკურთხა (+ 134, 19 ფსალმ. ZAa) კურთხევა მისცა ZAB.

ალა მთოვარის პირის ლიბრი ZAB.
მთოვარისა C.

ალა წისქვილის ალატა ZAB.
ალატა წისქვილისა C.
ნ. ალატა.

---

[1] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 34,23). [2] შდრ. ქართლის ცხ-ბა ს. ყაუხჩიშვილის გამოც., II, 6,10. [3] ნუსხებშია: „აკვართული“.

ალა სიგ(რ)ძეზე(დ) ამართული ZAB.

ამართულად. ალა ეწოდების მთოვარესა, რომელი აჩნია პირთა. კვალად ალა არს ალატა წისქვილისა, სადა ფქვილი ჩაედინების, გინა მსგავსად მისა კირთა საზელად ანუ ცარცთა საზელი რამე შემზადო; კვალად ალას ამართვად ვიტყვით, რაიც სიგრძეზე აღმართო Cab. ამართული. ესე ალა სამად ითქმის: მთოვარესა რომელ აჩნია, ალად სახელ-სდებენ და წისქვილთა, სადა ფქვილი შეგროვდების, ალატა და მისთანანი ალა არს სახელი მათი, და რაჲცა სიგრძედ აღმართო, ალას ამართვად ვიტყვით Cq.

ნ. ყირა.

ალაბასტრი (14, 3 მარკ.) ესე ქვაჲა მარმარილოს მჯობი, ჰურჰლად გასთლიან ZA.

ქვაა მარმარილოს მჯობი, ჰურჰლად გასთლიან B. კარაბა, ტაკუკი C.

ალაბულა ნოტიოში ბეწვ-ჩალა ნარევი ZAB.

ბეწვი ჩალა-ნარევი ნოტიოში Cab. ბეწვ-ჩალა ნოტიოში ნარევი Cq.

ალაგი დასადგომი ანუ დასადებელი (30, 12 იობ) ZA.

დასადგომი ანუ დასადებელი რასამე B. ადგილივით. ალაგი ეწოდების, სადა კაცი დაჯდეს ანუ დადგეს, ანუ დაიდვას რამე; ხოლო ადგილი ქვეყანისა ნაკვეთთა ანუ მცირეთა რასმე სახლთა აღსაშენებელთა ანუ დაბათა და სახლებთა (დასახებად Ca) და სავენაჭე და მისთანათა ადგილი Cab. ადგილსავით. ალაგი ეწოდების, სადა კაცი დაჯდეს ანუ დადგეს; ხოლო ადგილი ქვეყანისა ნაკვეთსა, მცირესა რასმე, ანუ სახლთა ასაშენებელთა, ანუ დაბათა და სახლებთა და ეგევითარი Cq.

ალავერდი (ბალ.) ZABC.

ალალი (ფრინ.) ZABC.

ალამი სპარსულად დროშა, ქართულად—სამკრე ზორტი, გინა ნიშანი რამე შუბთა და მისთანათა Z.

ესე არს ქართულად სამკრე გინა შუბთა ნიშანი, ხოლო სპარსულად დროშა A. სამკრე ნიშანი, სპარსულად დროშა B. დროშის ნიშანი (+გინა სამკრე ნიშანი Cab) C.

შდრ. ალმედად.

[**ალან** ნ. შეალნება].

ალანძვა პირ-მწვარი, შიგნით (ჳ)უმი ZABC.

ალაო ფქვილი დანოტიოვებული Z.

ფქვილი დაწვიმული ABC.

ალარდენი (+ კარაბად.[1] ZAa.) ბროწეულის გერკი ZABCab.

ბროწეულის გურკა Cq.

ალარვა ერთმანეთზე(დ) მიკერება ZABC.

[**ალას ამართვა** ნ. ალა, ყირა].

ალატა საფქვილე ალა ZAB.

ალა საფქვილე Cab.

ალაფალა ატაცება, რომელ არს ყურთა გლეჯა Z.

ალაფთ ატაცება, რომელსა მსოფლიონი ყურთა გლეჯას უჴმობენ AB.

ალაფი საფენელი და ჰურჰელი (+ ნატყვენავი ZABCab) ZABC.

[**ალაფობა** ნ. რბევა].

ალალება ლალად შექმნა ZAB.

---

[1] შდრ. წიგნი საქიმოჲ, ლ. კოტეტიშვილის გამოც., 64,17.

[**ალაჩუხი** ნ. ფალანგი]

ალახმალახი წალმა-უკუღმა C.

ალაჯი საცორავად დამაყენებელი Z.

საცორავი ABC.

ალბასტრო კ(ო)რონოსის ცაა : ზ : ZAB.

ნ. კრონოსი, ცა.

ალერდი (ბალ). ნედლი თივა ZABC.

ალერსი სიტყვით შექცევა Z.

სიტყვით შეაქციოს ABCq. სიტყვით შეაქციო Cab.

ნ. მაალერსა, მოალერსე, მუალერსე, ნაალერსალი, საალერსოდ, სიტყუა.

ალერსობა სიტყვით შექცევა Z.

ალეში ცუდივით Ab.

ალვა გარეშეთა წერილთა შინა სუნნელად აღუწერიათ, საკმეველად. და სომხურად ა ლ ო ს ეწოდების, და სპარსულად შაქრით შემზადებულსა საჭმელსა, რომელსა ქართულად პ უ ნ გ ი ა ეწოდების Z.

გარეშეთა წიგნთა შინა საკმეველად რამ აღუწერიათ, და სომხურად (ჰ) ა ლ ო ს ეწოდების, ხოლო სპარსულად შაქრით შემზადებულს(ა) საჭმელსა (საჭმელებსა B), რომელ არს პ უ ნ გ ი ა AB. ალვა ეწოდების სომეხთა მიერ ა ლ ო ს ა შესამურავსა, ხოლო სპარსთა მიერ ალვა შაქრითა და თაფლითა მრავალ რიგთა რასმე შემზადებენ საჭმელებთა ტკბილთა მას უწოდენ, რომელთა ქართველნი პ უ ნ გ ი ა ს უქმობენ Cab. განუმარტავია Cq.

ალვახაზი თაფლი დაზელილი ZAB.

თაფლი მგბარ(ი) ნაზელი C.

ალვის ხე (ხე) (+ ნინოს ცხ.[1] ZAa). სარო ZA.

(ხე) BC.

ნ. კვპაროზი.

ალი მშობიერის მაცთურს იტყვიან Z.

მშობიერის (მშობიარის Cb) მაცთური AC. მშობიერის მაცთურს იტყვიან ტყუილს B.

ნ. ქაჯი.

ალი (+ 5, 24 ესაია ZAa) ცეცხლი ანადენი ZABC.

ნ. ალისფერი, ცეცხლი.

[**ალიექტუმ** ნ. ბოლოკარკაზი].

ალიზი (+ 9, 10 ესაია ZAa) გამოუწვავი აგური ZABC.

ალიკაპი ხის ალვირი Z.

ალიკვალი Z.

[**ალიკტრიონი** ნ. ალიტრიონი].

ალიონი გაცისკრება ZAB.

იალონი, გაცისკრება(ა) C.

ნ. გაცისკრება, იალომი. იალონი.

ალისარჩული (ბალ.) ძოწეულის საღებავი Z.

(ბალ.) ABC.

ალისფერი ცეცხლის ფერი ZAB.

ალიტრიონი (+ ესე ZA) ზღვის ცხო(ვ)ელი არს (ცხოელია AB). მოდულებულს სახამებელს ჰგავს ZAB.

ზღვიდამ გამოიღებს ბადე. მოდულებულს სახამებელს ჰგავს: თუ კაცმან აიღო, ჴელს წაუჭდენს Cab. ზღვისა რამ არის, მოდულებულს სახამებელს ჰგავს; თუ კაცმა აიღო.

---

[1] შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყ ა უ ხ ჩ ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., I. გვ. 120,3 („ხისა მის ალვისა“).

ქელს წაუკუეს. Cq.

ნ. დონდოლი.

ალიქაში გვარალი, თივის თოკი Z.

თივის თოკი AB. გორალი, თივის თოკი C.

ნ. საბელი.

ალიყი ცხენის საუზმე Z.

ცხენის სადილი ABC.

ალკაპი საკრავის ფერდა ZABC.

ალკუნი (ფრინ.) ალკვიონი. ამას მწყრის ოდენსა ფრინველსა იტყვიან ზღვათა შორის, შვიდ დღე კვერცხთა სჩეკს და შვიდ დღე ბარტყს დაზრდისო Z.

(ფრინ.) ალკვიონი. ამა ალკუნსა და ალკვიონსა მწყრის ოდენს ფრინველსა იტყვიან ზღვათა შორის, შვიდ დღე კვერცხთა სჩეკსო და შვიდ დღე ბარტყს დაზრდისო A. (ფრინ.) ალკვიონი. მწყრის ოდენს ფრინველს იტყვიან ზღვათა შორის, შვიდ დღე კვერცხთა სჩეკსო და შვიდ დღე ბარტყთ დაზრდისო და ქომალდთა ზედა მებუდარობსო (ქართლ. ცხ. გიორგი თამარის მეფობაში[1]) B. (ფრინ.) ალკუნი მწყრის ოდენი ფრინველი არს (ფრინველია Cq) ზღვის შუა, ზამთარ ათოთხმეტ დღეს ზღვას დააყუდებს, შვიდ დღე კვერცხზედ ზის და შვიდ დღე ბარტყს (ბარტყებს Ch) დაზ(რ)დის(ო) C.

ალლილუქიაჲ (97 კავშ.[2]) (+ ესე იგი არს ZA) ვითარ იყოს იგი პირველ იგივე შემდგომობით. ვითარცა ნიადაგი და იგივეობაჲ[3] ZAB.

(97 კავშ.[2]) ვითარ იყოს იგი პირველ, იყვნენ ივინვე შემდგომობით, ვითარცა ნიადაგი და იგივეობაჲ[3] Cb.

ალმაგი იალმაგი. სამოსელი არს სომარი ჯაჭვთა გარეგან საცმელი Z.

იალმაგი. ესე სამოსელია სამარი, ჯაჭვთ გარეგან საცვამი A. სამოსელი სომარი ჯაჭვთ გარეგან B. იალმაგი. ალმაგი არს სამოსელი სომარი ჯავშანთა (ჯაჭვთა Cq) გარეგნით (+ საცმელი Cab), რომელსა იალმაგი ც(ა) ეწოდების C.

ნ. ალმაზი, იალმაგი.

ალმაზი ესე არს ცხო(ვ)ელმა(ნ) რა ცხოელი იმძულვაროს ანუ დედამ(ან) შვილი ZA.

ცხოელმან რა ცხოველი იმძულვაროს ანუ დედამ შვილი B. ალმაზი არს ცხო(ვ)ელმა(ნ) რომ ცხოველი იმძულვაროს და აღარ მიიახლოოს (მიეახლოს Ca) ან დედამ შვილი მაწო(ვ)არი ანუ კაცმა(ნ) კაცი C.

ალმასი თვალია პატიოსანი, ადამატინე Z.

თვალია პატიოსანი AB. დამატინე C.

ნ. აღრალების ქვა; შდრ. ადამასი.

ალმედად (+ დარეჯან.[4] ZAa) მჯარ-იღლივ ZABC.

ნ. ალამი.

ალმური (19,16 გამოსლ.) არმური Ab.

ალო სამურავია (19, 39 იოანე). ბალახი არს დიდ-ფურცელი, ასთა წელთა შემდგომად აყვავდების და ერთსა ნაყოფსა გამოიბამს და, რა განსქდება, დიდსა ჴმასა გაიღებს, და მისგან უცხო

[1] შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყაუხჩიშვილის გამოც., II გვ. 15,4. [2] ნუსხებში: 97, 121 კავშ. [3] განმარტება გამოკრებილია პროკლე დიადოხოსის წიგნიდან „კავშირნი ღმრთისმეტყუელებითნი“ (წიგნი I, გვ. 59, 25—26). [4] შდრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყუბანეიშვილის გამოც., გვ. 77,16.

სუნნელი გამოვა, და მისის ფურცლის წვენი საბრად გაკეთდება და მისი ღერო სუნნელი ხეა უდის მსგავსი Z.

სამურავი (იოანე 19,39). ბალახაა დიდ-ფურცელი, ასთა წელთა შემდგომად აყვავდების (აყვავდება B), ერთს ნაყოფს გამოიბამს. რა განსთქდება, დიდს ქმას გაიღებს და მისგან უცხო სუნ(ნ)ელი გამოვა და მისი ფოთელი საბრად გაკეთდება, და მისი ღერო უდის ხეა AB. სუნელია შესამურავი. ალო ეწოდების საბრსა, რომელ არს მწარე ბალახის წვენთაგან Cab. სურნელი რამეა Cq.

ალო ჯილღის მიზდი ZABC.

ალუბალი (ხე) ბალღო(რ)ჯი ZAB.

[**ალუჩა** ნ. შუშ-ტყემალი].

ალქატი (+ ვეფხის-ტყ.[1] ZAa). გლახა ZAB.

გლახაკი C.

ალქატი სუბუქი Aa.

ალღო ნადირთაგან აზრის ქნა Z.

ნადირთ (ჰ)აზრი ABC.

ალყა აბრეშუმის ძალი ZCq.

აბრეშუმის ძალი, ვინა გარ-მოვლებული ABCab.

ალხი ნაზამთრი მჭლე პირუტყვი Z.

ნაზამთრი მჭლე ცხო(ვ)ელი AB. ნაზამთრი მჭლე ხვასტაგი C.

ალხმალხი[2] (ალხმარხი Aa) (27, 16 ეზეკ.) შემყოფნი ZA.

შემყოფნი მრავალნი (27,16 ეზეკ.) B. (27,16 ეზეკ.) ალხმალხი არს შემყოფი მრავალთა ერთპირობა ქმნილი Cab.

ამ ამ და იმ სიტყვათა საქცევნი არიან საცნობელნი ჟამთა(ნა) და ცხოელთანი, ვისა გვინდეს (გვინდა B) რა (რათა B) ვაცოდინოთ, ვიტყვით: ამ დღეს იყო ანუ ამ ჟამს(ა), გინა ამ კაცმა თქვაო და ესევითარი (+ იმ ეგრეთვე სხვისათვის, მაგრამ უგვარონი AB) ZAB.

ამ და იმ ითქმის ართრონად სიტყვათათვის მოსაჭდომელად და საცნობელად ჟამთა და ცხო(ვ)ელთა, ვინათგან გვინდა სწავლება, ვიტყვით: ამ დღეს და ამ ჟამს იყო, გინა ამ კაცმა(ნ) მითხრა და ესევითარი (+ და Cb) უგემურად C.

[**ამ** ნ. აამე, ამება, ამო, იამა, მაამებელი, მაამო 1, საამებელი, სიამე, სიამოვნე].

ამა იგივე ამ და უფროარე გვარიანი Z.

იგივე ამ და გვარიანი AB.

ამავრო 8 კავშ.: „დაათრობსო მყოფთა ნექტართა მიერ, დაამტკიცებს აკმეთა მათთა ამავრო ამავრო(თა)სა“[3]. Z[4] ABC.

[**ამათ** ნ. მათ].

ამალი ანაზდ(ად) შიმშილით მიბნედა ZABC.

ამან ამ(ა)სავით და უგემრიელეს(ი) ZABC.

ნ. მაგ.

ამანი ემიდა, (ჰ)ურიათა მღ(ვ)დელნი მარცხენას(ა) მკლავს(ა) შეიცვემდენ სარტყელსავით (სარტყელივით B) ZAB.

---

[1] შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 1461,1. [2] წყაროშია: „შემყოფნი“. [3] აღებულია იოანე პეტრიწის თარგმანებიდან (წიგნი II, გვ. 34, 23); წყაროშია: „ამვრო ამვროსიათა“. [4] Z-ში ამ სიტყვასთან ნიშანია დასმული, ჩანს, მოწმობა მოყვანილი ყოფილა, მაგრამ კიდე ჩამოუჭრიათ და მინაწერი გამქრალა,

ამანი არს ემიდა, რომელსა (ჰ)ურიათა მღდელმთავარნი მარცხენასა მკლავსა შეიცვემდენ მსგავსად სარტყლისა C.

ამანტე ბასილის პირველ მარხვის სწავლაში: „არს ბუნება შეშისა, რომელსა ეწოდების ამანტე, ცეცხლი ვერ დასწვავს“ B.

ამაო (1, 2 ეკლესიასტე) ცუდი ZAB.

ცუდივით C.

ნ. გაამაოებენ.

[**ამარ** ნ. ამვრი, უამრავი, უმარა, ჰამრობა].

ამარი მისი იმედნეულივით ZAB.

იმედნეულივით C.

ამარტა (+ ვეფხის-ტყ.[1] Z) მძივია ქვათაგან(ი) ZAB.

მძივია Cb. განუმარტავია Caq.

ნ. ალრალების ქვა.

ამას (+ 15, 11 იოანე ZAa) ამ კაცს ZA.

განუმარტავია B.

ამასალა საყოველწლოდ (+ სხვათა ენაა ZAa) ZAB.

ყოვ(ე)ლ წლისად C.

ამაღლება მაღლა ასვლა ZAB.

ამაღლებული მაღლა ასული ZAB.

ამაყი ქართული არ არის, ყიფი ჰქვიან ZA.

ბრიყვი, ქართული არ არი BCb.
განუმარტავია Caq.

ამაწადი (40 კავშ.[2]) ამწდომი ZAB.

[**ამბავი** ნ. დაუამბებენ, უამბე, უამბო, უამბობს; შდრ. ჰამბავი].

ამბაზი შეამხანაგებული ZAB.

ამბარი სუნ(ნ)ელია, ზღვისაგან გამოიღებენ, რომელ(ნ)იმე ფუტკართ(ა) ფიტს(ა) იტყვიან (იტყვის B), სხვანი თევზთა (თევზის B) შავასა (შავათა B; + და ZA) სხვანი სხვასა (+ და Z; + სხვასა AbB) ZAB.

სუ(ლ)ნელია C.

ამბაძი ბაძის ამლები ZAB.

ამბაზი C.

ამბოკარი კაცი უმამულო და უქონელი ZAa.

ამბოლი უკანა ულეული ZA.

უკანა ულეურნი (ულეული Cab) ქარნი BCab. უკანა ულეული ქარი Cq.

ამბონი საქადაგო, საფსალმუნე ZA.

საფსალმუნე, საქადაგებელი B.

ამბორება კოცნა სულიერი C.

ამბორი (+ 1, 1 ქება ZAa) სულიერი კოცნა ZAB.

ნ. კოცნა.

ამბოხება (+ 3 მეფე 20, 13 ZAa)[3] არეულობა ZABC.

ამბოხი დაუმყავებელი მაჭარი ZACb.

დაუმყავებელი მაჭარი, [ა]რეული მგონია! B. დაუყამებელი მაჭარი Ca დაუმდგარი მაჭარი Cq.

ნ. ღვნო.

ამბრავი ფინიკის გერკი ZA.

ხურმის გერკი BCb. ხურმა Ca ამბრავი არს ჩირი, ცერცვი, მხალი და ევევითარი Cq.

ამგალი სამწყსო მეზობლად მდგარი ZABC.

---

[1] შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 226,1 („ამარტი“). [2] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 94,11). [3] წყაროში: „ამბოხი“.

ამდენი ამტოლივით ZABCbq.
ამტოლი Ca.

ამება სიამოვნესავით ZABC.

ამეთჳსტომი (ამეთვისტომი BC) წითელი და (ი)ისფერია, იაგუნდს ჰგავს ZAB.

ესე თვალი წითელია, ბაბილო(ვ)ნის ქვეყანას იპოების. ამ ათორმეტს თვალთა, რომელი აჰრონის (ჰარონის Ca) სამოსელზე ისხნეს, სახელნიც სწერია წმიდათა წერილში, ფერიცა და სადა იპოებოდა, ადგილიცა (+ რომელთა ათორმეტთავე სახელნი ესე არიან: ამეთვისტომი, ანთრაკი, აქატი, იასპი, ოქროს ქვა, ლიგვირი, პაზიონი, ბივრილიონი, საპფირონი, სამარაგდე. სარდიონი და ფჩხილი Cb), მაგრამ ახლა აღარც იპოება და ძნიად სამე აქვსთ დიდთა მეფეთა Cab. ეს თვალი წითელია, ბაბილოვნის ქვეყანას იპოების. ამ ათორმეტს თვალთა. რომელნი ჰარონის სამოსელზე ისხნეს, სახელნიც სწერია წმიდათ წერილში. ფერიცა და სადა იპოებოდა — ადგილიცა, მაგრა ახლა აღარც იპოების და არცა ვის აქვსთ დიდთა მეფეთა Cq.
ნ. ანთრაკი.

ამვლჳოპოპობა (ამვლიოპოპობა ZA, ამვლვიოპოპობა BC) (144 კავშ.[1]) თვალ-ტკივნეულთა რა თვალთ მხედვარეობა(ჲ) ვერა კეთილად იყოს და ნათელსა ერთსა შუქ-მრავლად ხედვიდეს და ხედვაში ურბიოდეს (~ურბიოდეს ხედვასა შინა A) ZA.

(144 კავშ.[1]) ესე იგი არს თვალ-ტკივნეულთა რა თვალთა მხედველობა ვერა კეთილად იყოს და ნათელსა ერთსა შუქ-მრავლად ხედვიდეს და ურბიოდეს ხედვასა შინა B. (144 კავშ.) ესე იგი არს თვალ-ტკივნეულთა რა თვალთა მხედვარეობა ვერა კეთილად იყოს და ვითარცა რა შუქ-მრავლად ხედვიდეს ნათელსა ერთსა და ურბიოდეს ხედვასა შინა C

ამვრი რიცხვი B. შდრ. ამარ.

ამზა საწვავი ქინქლილი C.

[**ამზინდა** ნ. აფსინდი 2].

ამიანტოს ესე ბუნებით ხე არს მსგავსი ქვისა და განულეველი ცეცხლისაგან, რამეთუ ცეცხლსა რა შევიდეს, განკვერცხლებული ჰგონიეს, და რა გამოიღო, ვითარცა წყლითა გარცხილი, უწმიდეს არს. მისის ძაფთაგან ტილო მოიქსოება Z.

ესე ბუნებით ხეა, მსგავსი ქვისა უბრძოლველი და განულეველი ცეცხლისაგან, რამეთუ ცეცხლსა რა შევიდეს, განაკვერცხლებული ჰგონიეს, და, რა გამოიღიან, ვითარცა წყლითა განრცხილი უწმიდეს არს A. არს ბუნება ხე მსგავსი ქვისა. ამიანტოს, უბრძოლელი. განულეველი ცეცხლისაგან, რამეთუ ცეცხლთა რა შევიდეს, განაკვერცხლებული ჰგონიეს და, რა გამოიღიან, ვითარცა წყლითა განრცხილი, უწმიდეს არს. მე ნაკვეთიც მინახავს მისი, ბამბასავით დაიწეწება და მისი ძაფიც ვიშოვე, და მისი ზეწარი და ქელსაჴოციც ვნახე, არ დაიწვა B.
შდრ. ამინატონი.

ამიანჟური ბადის ჯუზდანი ZA.
ბადიანი ჯუზდანი BC.

ამიერ (+ 2, 5 გამოსლ. ZAa) აქადამსავით ZABC.

[**ამილბარი** ნ. ამირბარი].

ამინ (+ ამენ BC) იყავნ, აღ-

[1] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 173,7).

სრულდეს, გინა მრწამს ჭეშმარიტად, გინა მტკიცედ იყავნ, გინა ნანდვილვე (ნანდვილევ Aa) ნანდვილი, ნანდვილივით (ნანდვილით ZA), გინა განესრულოს, გინა დაემკვიდროს (დაემტკიცოს Cb), გინა (ამინ C) ღმერთი, გინა (ამინ C) მართალი, გინა ჭეშმარიტ(ი) ZABC.

ამინატონი (ხე) არს ბუნება ხე, რომელი არს ამინატონი, უბრძოლ-განულეველ ცეცხლისაგან, რამეთუ ალსა რა შევიდეს, განაკვერცხლებული ჰგონიედ და რაჟამს გამოიღიან ცეცხლისა მისგან, ვითარცა წყლითა განბრკინვალებული, უწმი(ნ)დეს არნ (არს Cb) C. შდრ. ამიანტოს.

ამინაშატი ჩამოსხმული ილეკროს ხატი Z.

ილეკრო(ს) ხატი ჩამოსხმული AB. სინის ხატი (+ ჩამოსხმული, გინა ოქროსი და ვეცხლისა Cb) C.

ამინდი დროიანი(ს) ჟამთ დარი ZABCab.

მართებული დარი Cq.

ნ. ტაროსი.

ამირა (+ ამირან-დარეჯ.[1] Z) უფროსი ZABC.

ამირბარი (ამირბარი თუ ამილბარი ACq; ამირბარი, ამილბარი Cab) (+ ამირბარი თუ ამილბარი B) სპასპეტი, სპასალარი, ტრიბონი, სტრატილატი, მჴედართ-მყვანებელი, მჴედართ-მოძღვარი, მჴედართ-მთავარი (+ ყოველივე A, ესე ყ~ლნი B) ლაშქართ თავნი არიან, რომელიმე უმაღლესი (+ და ZA) რომელიმე შემდგომი ZAB.

(+ მილბარი თუ ამილბარი Ca; + ამილბარი თუ ამირბარი Cb) სპასპეტი, სპასალარი, ტრიბონი, სტრატილატი, მხედართ-მყვანებელი, მხედართ-მოძღვარი, მხედართ-მთავარი; ესე ყოველნი ლაშქართ თავნი არიან, რომელიმე დიდ ფრიად, ხოლო რომელიმე შედეგ C.

ამირბარი თუ ამილბარი (ვეფხისტყ.[2]) სპასპეტი Z.

ამირმუმლი თუ ამირმული (ამირმული A; ამირმუმლი B) ბაღდადის მეფე ZA.

ბაღდადის მეფე, დიდი მეფე B.

ამისგან 48, 21 ეზეკ. Z.

ამლათი მცირე(ს) ხანს სწრაფი ZAB.

სწრაფივით C.

ამლაკი (ოთხფ.) ჭრელი ცხენი ZABCab.

ჭრელი Cq.

ამმა (+ ამმა არს C) ღებილებსა გინა საყურებსა რასავე ნივთისასა რომელიმე (რომელ C) ქედსა და ყელსა (მკლავსა BC) ჩჩვილთასა შეაბმენ დედაბერნი, რეცა ვერ თვალის(ა)-ცემად ZABC.

ამო საამებელი ZABC.

ნ. აამე, ამ, ამება.

ამოვარდნა თ(ა)ვის ადგილს აღარ იყოს ZABC.

ამოკიჟვა ცალის თვალის მცირედ მოხუჭვა ZAB.

ერთი თვალი მცირედ მოიჭუხოს (მოიხუჭოს Cb) C.

ამოროხვა (ამორეხვა ZA) (13, 6

[1] შდრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყუბანეიშვილის გამოც., გვ. 61,9.
[2] შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 317,2.

ოსე) საჭმლით მეტად გა(ნ)ძღომა ZAB.

საჭმლით ამოყორვა C.

ამოსაკრავი ფუშის შესაკრავი სარტყელი ZAB.

ამოსკუნა (ამოსკვნა BCb) (+ ვეფხის-ტყ[1]. Z) ტირილით სლუკ-სლუკი. ZABC.

ამოსრუტვნა მასრით ნოტიოს ამოწოვნა Z.

ამოწოვნასავით AB.

ამოტუზვა მოფარებით რამ დგომა უცნაურად Z.

მოფარება რა(ჲ)მე ხეთა თუ ქვათასა უხილავად A. ამოეფაროს რასმე ხესა თუ ქვასა უხილავად B.

ამოწმა შეამოწმა, გინა შეასწორა ZAB.

ამოჴვინჩვა ნ. ამოჴვნჩვა.

ამოჴუნეშა (ამოჴვნეშა AB) დიდი სულთქმა Z.

დიდი სულის-კვეთა AB.

ნ. სულის-კუეთა.

ამოჴუნჩვა[2] გულის ამოსკვნა ZAB.

ამპარტავანება (ამპარტავნება ZB. ამპარტავანი Cq) ესე არს თვისის ნაქმარის მამწონებელი და უმსგავსო დიდების მოყვარე, გულმაღალი და სწავლის მოთაკილე Z.

ესე არს თვისის თავისა და თვისის საქმის(ა) მომწონებელი და დიდობის მოყვარე და უდიდესობის უმსგავსოდ მდომი, გულ-მაღალი და სწავლის მოთაკილე A. ესე არს თავის თავისა და თვისის საქმის მომწონებელი და დიდობის მოყვარე და უდიდესობას მდომი, უმსგავსო გულმაღლობა და სწავლებათა თაკილი B. ამპარტავანება, ზვაობა, ზესთამჩენობა, სილაღე, კოზლობა და კოხტაობა, განიყოფებიან ესრეთ: ამპარტავანებაჲ არს საზოგადო ყოველთა კაცთათვის, რამეთუ მდიდართა შორისცა იქმნებიან ამპარტავანნი და გლახაკთაგანიცა, აზნაურთაგანიცა და უაზნონი, ულირსთა სიმაღლისა მდომელნი, რომელი იყოს გარდამატებულთა და არა ჯერ-ჩინებისაებრ მინიჭებულთა წყალობათა და პატივთა უფლისათა მსგავსად ეშმაკთასა. ხოლო ზვაობაჲ (+ არს Cb) არა ყოველთა ზედა, არამედ მდიდართა და დიდებულთა, სწავლულთა და ქელმარჯვეთა და მნეთა. ქედმაღლობა, რომელნი განლაღნენ და ა(რ)ღარა ჰგონებდენ სიმდიდრისა და დიდებისა მათისა მოკლებასა, გინა სწავლათა მიერ დაცემასა, არამედ მათითა იქადოდენ და არა ძალითა ღ̃თისათა. ხოლო ზესთა-მჩენობაცა ვიეთთა ზედა კაცსა, რომელსა ენებოს თავი თვისი სხვისა უმაღლესად და უკეთესად გამოჩენა, და სილაღე არს ჭაბუკოა კადნიერებითი საქმე, რომელი ჰგონებდეს თავით თვისით შეძლებასა რასამე და არა ძალითა ღ̃თისათა და უმეცრებისა გზაი არს ესე. ხოლო კოზლობაჲ არს, რომელ(ი) ჯდომის მოყვარე იყოს ზემო უგვანთა მისთა ადგილთა და მსგავსად ამათთასა მცირეთა მოქმედი. და კოხტაჲ არს, რომელი შეხედვითა ზვავსა (ჰ)გვანდეს, ხოლო საქმითა მდაბალი იყოს Cab. ამპარტავანება განეყოფების ზვაობასა. ამპარტავანებაჲ არს საზოგადოდ ყოველთა კაცთათვის, რამეთუ მდიდართა შორისცა იქმნებიან ამპარტავანნი და გლახაკთაგანიცა, აზნაურნიცა და უაზნოთაგანიცა, სიმაღლის მდომელნი ულირსად გარდამატებულთა და

---

[1] შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 88,3.

[2] ნუსხებშია: „ამოჴვინჩვა.“

არა ჯერ-ჩინებად მინიჭებულთა წყალობათა და პატივთა უფლისათა მსგავსად ეშმაკისა. ხოლო ზვაობა არა ყოველთა მცირე-დიდთა მიერ, არამედ მდიდართა და დიდებულთა, მსწავლულთა და ჴელ-მარჯვეთა: ქედმაღლობა, რომელნი განლაღნენ და არღარა ჰგონონ სიმდიდრისა მათისა მოკლება, გინა სწავლათა მიერ დაცემა, არამედ მათითა იქადოდენ და არა ძალითა ღ́თისათა Cq.

ნ. ზეჰარი.

ამპარტავანი (+ 1, 51 ლუკა ZAa) ამა ზემო(რ) თქმულთ მოქმედი ZA.

ნ. სიამპარტავნე.

ამპარტავნება ნ. ამპარტავანება.

ამპას კნინღასავით ZAB.

კნინღასავით, კინაღარ Cab. კნინღა, კინაღარ Cq.

ამპოდიტი (+ ამპოდიზმოს Cq). ზღვათა (ზღვასა C) შინა არიან ადგილნი მოქცევნი, ოდესმე განჴმებიან (+ და ZA) ოდესმე მწყურნებ იქმნებიან. ოდეს განჴმებიან (განჴმეს C), ევროპი ეწოდების და ოდეს აღმოსცენდეს და განჴმელი მწყურნებ იქმნას, ამპოდიტი ეწოდების ZABC.

ამპოლი (+ 3 მეფე 1, 39 ZA) საზედაშე ფრანგულად ZAB.

საზეთე რქა(ა), ქარახსი C.

ნ. სტომანი.

[**ამრეზა** (ამრეზობა) ნ. ქურაობა; შდრ. ამრეზი].

ამრეზი ფრინველი მოაშიკე ZA.

(მ)ფრინველი მოაშიყე BCab. მოაშიყე ფრინველი Cq.

ნ. ქურაობა.

[**ამრეცი** ნ. აღმართი. პირაღმართი].

ამრღუე (ამრღვე BC) (+ 3 მეფე 18, 18 ZAa) ვანმრავლებული ZABC.

ამსხუერპლეს[1] (1, 15 იონა) მსხვერპლი შეწირეს ZAa.

ამუდა საგვემელია; რკინებიან სხმული. ჯაჭვებიანი (ჯაჭოსანი B) ZAB.

...სში: „... ანა გვემა ამუდაებითა ვიდრემდი მოჰყარნეს კორცნი მისნი“ B.[2]

ნ. ემუდა.

[**ამურ** ნ. გაამურება].

ამქმელი (+ 38. 27 დაბად. ZAa) მომნათლავი, გინა დედათ-მოურავი, რომელ არს მეანი ZAB.

ამქმელი ეწოდებიან დედათ-მოურავსა და მომნათლავსაცა Cab. ამქმელად დედათ-მოურავი იწოდებიან და მომნათლავიცა Cq.

ამღურეული (ამღვრეული A) ნოტიო არეული ZAa.

არეულივით ნოტიო Ab.

ამყნა სხვა ხე სხვაზე(დ) მოაბა ZA.

სხვა ხე სხვა ხეზე მოაბას B.

ამყოლი თან აღევნებული ZAB.

ამხანაგი მოყვასი ZABC.

ნ. გაამხანაგება.

ამხილა ასწავლასავით ZAB.

ამჴედრდა დიდებული ცხენს აღჯდა ZA.

ამჴედრება დიდებულის (დიდე-

---

[1] ნუსხებშია: „ამსხუცრპლეს“ (ასევეა წყაროში). [2] წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია.

ბულთ B) ცხენს აღჯდომა ZAB.

ან ანუ ZABCab.

განუმარტავია Cq.

ანაბარი მიბარებულსავით ZA.

მიბარებულივით BC.

ნ. იანაბარა, მაანაბრა.

ანაგები (7, 15 დანიელ; კატილორია 42) არს ნართაული ორღანო, გინა აგებულებაში მყოფი მდგომარე და ძნიად შესაცვალებელი Z.

(+ ანაგები B) არს ნართაული ორღანო, გინა აგებულებაში მყოფი მდგომარე და ძნიად შესაცვალებელი (+ 7, 15 დანიელ Aa) AB. ანაგები არს ნართაული ორღანო (+ ანაგები არს აგებულებასა შინა მყოფი, მდგომარე და ძნიად შესაცვალებელი Cb) C.

ანაგული მატყლის ანაჩეჩი ZAB.

ანადირა ნადირობა აქნევინა ZAB.

ანავასია წამალი რამეა მკურნალთა შორის, რომელთა იქონებენ, და არღარა ეყნოსებათ სიმყრალე სნეულთანი ZA.

ესე წამალი რამე არს მკურნალთა შორის, რომელთა იქონებენ, და არღარა ეყნოსებათ სნეულთა სიმყრალე B. ანავასიაჲ წამალი რამე არს მკურნალთა შორის, რომელთა იქონებენ, და არღარა ეყნოსების სიმყრალე სნეულთანი C.

ანაზდეული მყის(ი), იჩქითი, აწი, ნვინი, მალ, მსთვად, არდი, არდიფრუ, აჰა, მსწრაფლ, მუნთქვესვე ერთ(ი)დაიგივე არიან, რომელიცა სიტყვას(ა) გაეწყოს, იგ(ი) ჩაურთე ZA.

ანაზდი. ანაზდეული, მყასი, იჩქითი, აწი, ნვინი, არდი, არდიფრუ, აჰა, მალ, მსთვად, მსწრაფლ, მუნთქვესვე ერთდაიგივე არიან, რომელიც სიტყვასა გაეწყოს, იგი ჩაურთონ B.

ანაზდი (2, 7 ამბაკ.) ანაზდეული ZAa.

ანაზდი, მყის, იჩქითი, აწი, ნვინი, არდიფრუ, არდი, აჰა, მალ, მსთვად, მსწრაფლ, მუნთქვესვე ერთიდაიგივე არიან, რომელიცა ქართულმა სიტყვამა(ნ) გაიწყოს, იგი ჭამს მოსაბმელად Cab. ანაზდი, მყის, იჩქითი, აწი, ნვინი, არდიფრუ, არდი, აჰა, მალ, მსთვად, მსწრაფლ, მუნთქვესვე ერთნი არიან, რომელიც სიტყვამან ქართულისამან გაიწყოს. იგი ჭამს მოსაბმელად Cq.

ანაკუეთი (ანაკუწთი ZA) ფქვილის ანაცარი ZA.

ფქვილის ანაცარი, გინა აკვეთილთაგანი B.

ანაკუეთი[1] აკვეთილთაგან(ი) ZA.

ანალკესტატი მოუკლებელი უსაზღრობა ZAB.

ნ. ელიატექსენი.

ანამკი ამკული ZABC.

ანამტკიცი წმი(ნ)და ანაკვეთი ZAa.

ანანაკი (28 კავშ.[2]) თან(ა)ვე სხოლიოზე ეწერა: ნუთუ იძულებით იყოს(ო), ანუ ბუნებით; იძულებით უფრო (უფროსად B) ჰგავს ანუ შეკრებული ZAB.

(+ 28 კავშ.[2] Cb) თან(ა)ვე ეწერა

---

[1] ნუსხებშია: „ანაკუწთი“. [2] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 75,13), წყაროშია: „ანანკებრივთა“.

კავშირში. ნუთუ იძულებით იყოს ანუ თუ ბუნებით. სხოლიოსა ზედა ძველად იგივე ქელი ეწერა მწერლისა, არა ნართაული სხვისა Cab. ანანაკისა თანავე ეწერა კავშირში: ნუთუ იძულებით იყოს, ანუ ბუნებით. სხოლიოსზედ ძველად იგივე ქელი ეწერა მწერლისა, არა ნართაული სხვისა Cq.

ანარზაბა სისხ მახლობელ არს, გინა ანავარზა არს Cb.

ანაფორა ზედამიმართად ითქმის ZAB.

ესე იგი არს ზედამიმართ(ი) C.

ანაქსკ (ანაქსვი ZABCab) (3 კავშ.[1] ZABCb) ნივთ(ნ)ი აქსოვილ(ნ)ი ZABC.

ანაღოღო (31 კავშ.[2]) ანაღოღოდ სულთა მამისა მიმართ ტრფიალებასა დასდებს ZAB.

(31 კავშ.) კაცმან საწადელი ვერ პოოს Cab. (31—კავშ.[2]) რამეთუ ანაღოღო სულთა მამისა მიმართ ტრფიალება Cq.

ანაჩეჩი საჩეჩელში დარჩომილი მატყლი ZAB.

ანაცარი ქატო ZAB.

ანაცვალებდა (ანაცუალებდა ZCa) ესე იგი არს სიტყვას უგებდა Z.

ესე იგია, უგებდა A. ესე იგი არს, უგებდა, [ამაგიერებდა] B. ესე იგი არს, უგებდა C.

ანაცვალებდა (ანაცუალებდა Z) სანაცლოდ მისცემდა ZA.

ანგარება (1 მეფე 8, 3) სიხარბე ZA.

განუმარტავია B.

ნ. ნაანგარევი.

ანგარი (÷ კორინთ. 5, 10 ZAa) უსამართლოდ შემკრებელი ZA.

ესე არს უსამართლოდ შემკრებელი და მომხვეჭელი B. ა ნ გ ა რ ი და უ ძ ღ ე ბ ი არს მომხვეჭელი და უსამართლოს(ა) ამღებელი და მჭამელი გლახაკთა C.

ანგარიში აღრიცხვა ZABC.

ნ. იანგარიშა, უანგარიშე.

ანგელე ანგელოზი ZA.

ანგელოზი მომთხრობელი, გინა ქადაგი. ესე არს არსება გონიერი, უნივთო, უსხეულო, დასაბამიერი და დაუსრულებადი, სული ნათელი და მსწრაფლ მიმდრეკი (+ და A) წინაშე ღ~თისა მდგომელი (+ 24, 7 დაბად. ZAa) ZA.

ანგელოზი გამოითარგმანების მომთხრობელად გინა ქადაგად. ესე არს არსება გონიერი, უნივთო, უსხეულო, დასაბამიერი და დაუსრულებადი, სული ნათელი და მსწრაფლ მიმდრეკი და წინაშე ღ—თისა მდგომელი B. ანგელე. ანგელოზი არს არსება გონიერი, უნივთო, დასაბამიერი და დუსრულებადი. უსხეულო, სული ნათელი და მსწრაფლ მიმდრეკი, წინაშე ღ—თისა მდგომელი. ხოლო ანგელოზი გამოითარგმანების მომთხრობელი (მომთხრობელად Cq), გინა ქადაგი (ქადაგად Cq) C.

ნ. საანგელოზოდ.

[ანგლ, ანკლ. ნ. ყანჩი].

ანდაზა მაგალითთან ნახე ZABCab.

განუმარტავია Cq.

შდრ. საანდაზო.

---

[1] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 24,5), წყაროშია: „ანაქუსი". [2] ZAB-ში განმარტება გამოღებულია წყაროდან (იოანე პეტრიწის თარგმანება II წიგნი, გვ. 83,6), ხოლო სხვაგან (C) გამოკრებილია ან ახსნილი თავისი სიტყვით.

ანდაკია (თევზ.) ZABC.

ანდამატი ადამატი, ალმასი Z.

ალმასი, ადამატი (7, 8 ამოს) Aa. ალმასი AbBC.

ანდე მცირედ რამ ხედვა Z.

მცირედ ხედვა AB. მცირედ ხილვა C.

ანდეზობით (1 მეფე 11, 8) ერად-ერადობა შეკრებით ZAB.

გუნდ-გუნდთა ერთად ერად-ერადობა შეკრებით Cab.

ანდერზნამაგი ნ. ანდერძნამაგი.

ანდერძი (+ 11, 2 იერემ. ZA) მოკვდავთაგან დარიგება ZABCab.

განუმარტავია Cq.

ნ. იანდერძა, მაანდერძა, მიანდერძა, ნაანდერძევი, საანდერძო, უანდერძა.

ანდერძნამაგი (ანდერზნამაგი Cq) ანდერძის წიგნი ZAB.

დიათიკე, ანდერძის წიგნი Cab. დიათიკე, რომელ არს ანდერძის წიგნი Cq.

ნ. წერილი.

ანდრიატი (+ 2 კათილ.[1] ZA) სინა ჩამოსხმული სახედ ZABC.

ანემდური ზღვთ სავაჭროთ ადგილი Z.

ზღვთ სავაჭრო(ს) ადგილი AB. ზღვის სავაჭრო ადგილი(ა) Cab. ანდრია სალოსი: „წარვედ უბანთა ანემდურთა, სადა ზღვსა [ჰყიდიან]“ Cq[2].

ანეული (+ 4, 3 იერემ. ZAa) ზაფხულის ნაჭნავი ZAB.

ზაფხულ ნაჭნავი Cab.

განუმარტავია Cq.

ანთარი (ოთხფ.) მაიმუნი ZAB.

ნ. მაიმუნი; შდრ. ქია.

ანთება სანთლის მოცეცხლვა ZAB.

ანთილიოს ღრუბლოვანთა შინა მზეს თან(ა) რა მსგავსი მზისა იხილვებოდეს ZAB.

ესე არს რა მზეს(ა) თანა მსგავსი მზისა იხილვებოდეს ღრუბლოვანთა შინა კაცთა მიერ Cab. ანთილიოსი არს მზესთან რა მსგავსი მზისა ეჩვენებოდეს კაცსა ღრუბლოვანთა შინა Cq.

[**ანთიმონი** ნ. ესტიმამიზუ].

ანთიპატი იპატის მონაცვ(ა)ლე ZAB.

ი პ ა ტ ი ეწოდების ფაშასა და ა ნ თ ი პ ა ტ ი მის მაგიერ მყოფსა C.

ანთრაკა ავჭორცობის სენი(ა) ZABC.

ანთრაკი (+ 2, 12 დაბად. ZA) ეს(ე) თვალი ნაკვერცხლის ფერია, ღამე ცეცხლებრ ელავს, დია ძვირფასი(ა). ა(ჰ)რონის შესამოს(ელ)თა ზედა ისხნეს ათორმეტნი (+ ესენი ZAa): ამეთვისტომი, ანთრაკი (+ და Ab), აკატი (აქატი B), ბივრილიონი, იასპი (+ და Ab), ლიგვირი, ოქროს ქვა, ტაპიზიონი (პაზიონი B; + და Ab), სამარაგდე, საფირონი, სარდიონი და ფრცხილი (28, 17 გამოსლ.) ZAB.

ეს თვალი ნაკვერცხლის ფერია, (+ და Cq) ღამე ცეცხლებრ ელავს, აფრიკე(თ)ს იპოების (იპოება Cbq) C. ანი კარი არს Cb.

ნ. ა.

[1] იგულისხმება იოანე დამასკელის კათილორია (S 1463,41 v). [2] წყაროს დასახელება და მოწმობა Ca-ში გადახაზულია.

ანკანაკება (16, 8 იერემ.) ზედიზედ ნადიმი და სიმთრვალე ZA.

ზედაზედ ნადიმი სამთვრალოდ მამრ-მდედრობი, რომელ არს ჩუკენი B. ესე არს ზედიზედ ნადიმი და მემთრვალობა Cab. ზვაობა Cq.

ნ. მთრვალი.

ანკარა (მძრომ.) მცირე გველს(ა) ჰგავს ZA.

(მძრომ.) მცირეა, გველს ჰგავს B. (მძრომ.) C.

ანკარია ZAB.

ანკესი (ანკჳსი C) წვლილი ნემსკავი ZAB.

ნემსკავი წვლილი (წვრილი Ca) C.

ნ. ანკასტრა, სამჭედური.

ანკვირა ნ. ანკვრა.

ანკისტრა ნემსკავი ბერძულ(ად) ZAB.

ნემსკავი მო(მ)სხო C.

ანკვრა[1] ნავის ღუზა ლათინურად ZABCh.

ნავის სამართია სავალად Caq.

ნ. ღუზა.

[ანკლ, ანგლ ნ. ყანჩი].

ანტაკრად წინაალსაფარველად (7, 51 საქმე) ZAB.

ანტაკრად წინაალსაფარებელად გამოითარგმანების C.

ანტექრისტე (ანტე BC) (1 იოანე 2. 18) წინაალმდგომი ZAB.

წინააღმდგომი ღ—თისა C.

ანტიპარასტასია (+ ანტიპარასტასი: Ah) არს მითვალვაჲ ვიდრემე უღონოებისაჲ. ხოლო ჩვენებაჲ ვიდრემე და ესრეთ მქონებელიცა არარაჲ განრყვნის თქმულსა, ხოლო ენასტასიაჲ არს თვით მის უღონოებისა(ჲ)ცა რათურთით არა მითვალვაჲ, არამედ უკუნრღვევაჲ მისი ZA.

(+ ხოლო BCb) ანტიპარასტასი(ა) არს მითვალვაჲ ვიდრემე უღონოებისაჲ, ხოლო ჩვენებაჲ გითარმედ და ესრეთ მქონებელიცა არარაჲ (არარათაით C) განრყვნას თქმულსა. ხოლო ენასტასიაჲ არს თვით მის. უღონოებისაჲცა რა(ჲ)თურთით არა მითვალვაჲ, არამედ უკუნრღვევაჲ მისი BC.

ანტლია ბერძულად საყენებელი წყალთა Z.

საყენებელი წყალთა ბერძულ AaB. ანტლია არს ნავში რა წყალი შევიდეს, გინა ჰურჰელი სარწყული სხვა რამე C.

ანუ (+ 12. 5 მათე ZAa) ან. ესე არს დაკითხვა ორთა შინა, რომელიცა იყოს, ვიტყვით: ანუ ეს(ე), ანუ იგი. ანუ სხვა(ჲ) ZAB.

ანღლი ფრინველთ ენა-პირთ მომჭმელი მუწუკი Z.

ფრინველთ მუწუკი(ა), ენა-პირთ მომჭმელი (მჭამელი C) ABC.

ანყოლი კარს აქათ-იქითი წირთხლები Z.

კარის წირთხლი A. კარის წირთხლები B. წყირთლი Cab. წილთხლი Cq.

[**ანჩხლი** ნ. არჯალი. გლისპი].

ანცი ყრმა ცელქი ZABC.

ანძა (+ 27. 5 ეზეკ. ZAa) ძელი ამართული ZABC.

ანძლატი შრატის ხაჭო ZABC.

ანძრული ZAa.

[1] ნუ. ხებში: „ანკვირა".

ანწალა (ბალ.) წვრილი (წვლილი B) ბრჯა მაღალი ZABCab.

წვლილი ბრჯა Cq.

ანწლი (ბალ.) ZABC.

ანჯმნი საჯაროდ ZABCb.

ივნის 24 მეტაფრ., ელისაბედის ქსენება ტანძიურს ნეტაფრასში: „განიკითხვიდა მას ანჯმნითა და ეტყოდა: შენ ვინ ხარ, რომელ მეფესა (მეფეთა Cq) განიკითხავ“ Caq.

ნ. საანჯმნო.

[**ანჯუბარი** ნ. დვალურა].

აობა აასთან ნახე ZAB.

აორ მახვილი(ა) ორპირი ZABCab.

ნ. მრავალსახელი.

აოტა გააქცივნა ZAB.

აოშვა ქნულის მეორედ გარდაქნვა ZAB.

მეორედ საქნველით გარდათხრა Cab. მეორედ მოქვნა Cq.

აპანაგი გრივი(ა) ZABCb.

[აპანი ნ. თთუე].

აპარკტიოლ ქარში ნახე ZA.

ქარია ერთი B. ქარია Cab.

აპაური (2, 3 ფსალმ.) აპეური, ტაბიკის თოკი Z.

(+ 2, 3 ფსალმ. Aa) ტაბიკის თოკი ABC.

აპთიოტასითა (აპთიოტაისთა Cab, აპლიოთტაისთა Cq) ბღვარით, გინა ქვეყანა ბღვართა Z.

ბღვარი(თ) თუ ქვეყანა ბღვართა (ბღვარისა C) ABC.

აპილი ქარში ნახე ZA.

ქარია ერთი BCab.

აპირებდა ქმნას ლამოდა ZAB.

აპის (46, 15 იერემ.) რომელმა(ნ) ტვირთი ვერ ზიდოს ZAB.

იერემ. 46, 15: „მით, რამეთუ ივლტოდა აპის ზუარაკი რჩეული“ C.

აპკა (აპკი B) (17, 11 იობ) აფსკა ZA.

ნემეს. 4[1] B.

ნ. აფკი, აფსკა, ქერქი.

აპლიოთტაისთა ნ. აპთიოტასითა.

აპნისა (აპნისი Aa) იანვარი ქართულად Z.

იანვარი(ა) ABC.

ნ. თთუე.

აპოდაქსის აღმოჩენა ZAB.

აპოდიკტი აღმოჩენითი ZABC.

აპოდიქსი აღმოჩენა ZABC.

აპოთიკი სახლი შესანახავისა (შესანახავთა AB) ZAB.

შესანახავი სახლი C. ეფთვიმე ქართველი[2]: „აპოთიკი, ბოსტანი და წისქვილი კელარისა საურავი არს Cq.[3]

აპოლვიოსი ნ. აპოლვოსი.

[**აპოლიოტი** ნ. ქარი].

აპოლო მზე ZAB.

აპოლონ აპოლო (+ მზე Cb) C.

აპოლვოსი[4] ივლიოსთან ნახე ZAB.

აპორრვა[5] (27, 41 კავშ.[6]) გამოჩენილივით Z.

(+ 27, 41 კავშ.[6] ABCb) გამოუჩენელივით ABC.

აპოსტროფოს ქარაგმაა ამგვარი·9· რომელ არს შემკრველი ZA.

ქარაგმაა ამგვარი·9·შემკრველი B. ქარაგმაა ამგვარი ·9· Cab.

აპოხტი (+ 6, 27 ბარუქ Z)[7] ყო(ვ)ელთა ქმელთა ჭორცთა სახე-

---

[1] იგულისხმება ნემესიოსის წიგნი „ბუნებისათჳს კაცისა“ (გვ. 59,11). [2] იოანე და ეფთვიმეს ცხ-ბა, ივ. ჯავახიშვილის გამოც., 98,1. [3] Cq-ში წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია. [4] ნუსხებშია: „აპოლვიოსი“. [5] ნუსხებშია: „აპორრვია“. [6] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 73.1; 100,9). [7] წყაროშია: „დაიაპოხტიან“.

ლია, ხოლო განყოფით: შაშხ(ი) ეწოდების პოხილსა ჴმელსა ჴორცთა (ჴორცსა A) ოთხფერჴთა და ფრინველთასა, ხოლო ლორი მეტად პოხილსა ჴორცთასა და თევზთასა, ოფიტონი ღორის ფელიკსა ჴმელსა და ხინკალი ღუმასა და სუთსა (ზუთხსა A) ჴმელსა ZA.

ესე ყოველთა ჴმელთა ჴორცთა სახელი არს, ხოლო განყოფით: შაშხი ეწოდების პოხილსა ჴმელსა ჴორცსა ოთხფერჴთა და ფრინველთასა, ხოლო ლორი მეტად პოხილთა თევზთა და ჴორცთასა, ოფიტონი ღორის ფელიკსა ჴმელსა და ხინკალი ღუმასა და სუთსა ჴმელსა B. აპოხტი ზოგადი სახელი არს ყოველთა ჴმელთა ჴორცთა. ხოლო ყოველთა ჴმელთა ჴორცთა სახელებიცა განიყოფებიან: შაშხი ეწოდების ჴმელსა ჴორცსა პოხილსა და კეთილსა ოთხფერჴთასა და მფრინველთასა, ხოლო ლორი მეტად პოხილსა (პოხილთა Ca) ოთხფერჴთა ჴმელთა და თევზთასა, ოფიტონი (ოფტიონი Cb) ღორის ფელიკსა (+ ჴმელსა Cb) და ხინკალი ღუმასა და სუთსა ჴმელსა, ყაღი მჳლესა და ცუდსა ჴმელსა ჴორცსა, ტარეხი დამარილულსა და არა ჴმელსა ჴორცსა და თევზსა და მანძილო ნედლსა ჴორცსა კეთილსა ძმრითა და ნივთებითა შეზავებულსა და შესანახავად ზამთარ მწვადად, გინა შესაგბობელად Cab. აპოხტი ზოგადი სახელი არს ყოველთა ჴმელთა ჴორცთა, ხოლო ყოველთა ჴმელთა ჴორცთა სახელნიცა განიყოფვიან: შაშხი ეწოდების ჴმელს ჴორცს, პოხილსა და კეთილსა ოთხფერჴთა და ფრინველთასა, ხოლო ლორი მეტად პოხილსა ოთხფერჴთა და თევზთა ჴმელთა, ოფიტონი ღორის ფელიკსა ჴმელსა, ხინკალი ღუმასა და სუთსა ჴმელსა, ყაღი მჳლესა და ცუდსა ჴმელსა ჴორცსა, ტარეხი დამარილულსა და არა ჴმელსა თევზსა და ჴორცსა, მანძილო ნედლსა ჴორცსა კეთილსა, ძმრითა და ნივთებითა შეზავებულსა შესანახავად ზამთარ მწვადად, გინა შესაგბობელად Cq.

ნ. აიაპოხტიან, იაპოხტიან.

აპპოლო აპოლო ZAB.

აპრამა საკმეველია სუნ(ნ)ელი (სურნელი Ca) ZABCab.

თეკლას ნეტაფრ.: „აკმევდეს საკმე(ვე)ლსა სტურაგსა (სურაგსა Ca) და საკმელსა (+ და Ca) აპრამასა“ Cq[1].

აპრილი იგრიკა ქართულად Z.

იგრიკა ABC.

ნ. თთუე, იგრიკა.

[აპყრობა ნ. ჴელის-აპყრობა].

აჟამნა ჟამნ-კანონი ათქმევინა Z.

ჟამნი ათქმევინა AB.

აჟმიერნა ჟამი დააცადა ZA.

[აჟურა] „აჟურა მისცა ათასი“, გიორგი მთაწმიდლის ცხოვრებაში[2]. ფასუნად B.

არ (9, 11 დანიელ) არას ნაკლები ZAa.

არასავით AbBCab. განუმარტავია Cq.

[არ ნ. არიედ, არის, არს, არსება, არსებაჲ (ნათესავ'თან), არსებითი, არსებოვანი, არსთარსება, არსი, არსობისა, ვარ, ვარა 1, უაოჲ].

[1] წყაროს დასახელება და მოწმობა Ca-ში გადახაზულია. [2] შდრ. ათონის კრებული: გვ. 335, 33.

[არ ნ. აუარებდით, აუარებელი, აღვიარება, აღმსაარებელი, აღსაარება, აღსარებადი, სააღსარებე].

[არ ნ. ეარა, ვიარე, იარა 1 (სლვა'სთანაც), იარე, მოარული, მოსარები, მოუარე, ქარე, რება, საარებელი 1, სიარული, უარს, წაარება].

[არ ნ. საარება, საარებელი 2, საარებული, სარება].

არა (+ 5, 39 მათე ZAa) უქმნელობის უარი. ერ ZA.

ერ, არ, უარის თქმაა (31 ნემეს.) B. ერ, არ, უარის თქმა Cab. ერ, უარის თქმა Cq.

ნ. თვარა, საარაო.

[არადადეგი ნ. არდადეგი].

არა ეგებოდა 9, 6 ჰრომ. Z.

არავი ქარში ნახე ZA.

სამხრის ქარია თბილი B. თბილი ქარი (+ სამხრისა Cab) C.

არავიქი შესამოსელი (+ არს Z; შესამოსია B) მღ(ვ)დელ(თ)-მთავართა, ხოლო ხ ა ნ ა ნ ე ლ სხვა(თა) მღდელთა ZAB.

არავიქად სახელ-ედების შესამოსთა მღ(ვ)დელ(თ)-მთავართასა, ხოლო ხ ა ნ ა ნ ე ლ სხვათა მღ(ვ)დელთასა C.

არაკალი ვენაჴის ეტი ZAB.

ეტი ვენაჴისა Cab. ეტი Cq.

არაკი (ბალ.) ნედლი ცერცვი ZABC.

არაკი სომხურად ი გ ა ვ ს ჰქვი- ZABC.

ი გ ა ვ ს ჰქვიან, სომხურად AB. იგავი. არაკი სომხურად ი გ ა ვ ს (ა) ეწოდების, ჩვენდაცა საკმარ არს ცა (+ დიდად Cab) ტკბილ C.

არამედ (+ 5, 37 მათე ZAa) ესე არა თუ მაგრამ არის, არამედ მსგავსი მისი და შვენიერ(ი) ZAB.

არამედ მაგრამსავით არის და მაგრამ კი არ არის სიტყვის მობრუნვებაში, დიდად საქმარია მის ადგილს C.

ნ. ნუუმე.

არამც (არამცა Aa) (კათილორ.) ნუთუ ZAa.

არა ნებსითი და უნებლიეთი განიყოფ(ებ)იან: ა რ ა ნ ე ბ ს ი თ ი არს, არა ნებსით მტერი მოკლას და უხაროდეს, ხოლო უ ნ ე ბ ლ ი ე თ ი არს; არა ნებსით მტერი მოკლას და ინანოდეს და ესევითარ(ნ)ი ZABC.

არაონი ესე არს მცირე საწინდარი, რომელსა თურქნი ბ ე ჲ ს უწოდენ ZAB.

არაონი არს საწი(ნ)დარი რამ, რომელსა თურქნი ბ ე ს უწოდენ Cb.

არა რად არად მიჩნევით Z.

არაყი არაბულად ო ფ ლ ს ჰქვიან, ვინადგან იგიცა ქვაბისა ოფლი არს, ხოლო ქართულად არაყსა სახელად ი ყ ი ეწოდების Z.

არაბულად ო ფ ლ ს ჰქვიან, სასმელი არაყიც ქვაბის ოფლია, ქართულად მას ი ყ ი ჰქვიან A. არაბულად ოფლს ჰქვიან, სასმელი არაყი ქვაბის ოფლია და მას ქართულად ი ყ ი ჰქვიან B.

ნ. რახი.

არაწმიდა (+ 5, 2 ლევიტ. ZAa) უწმიდურივით ZA.

განუმარტავია B.

[არბასტრო ნ. ცა].

არგანი (22. 4 ფსალმ.) ჯოხთან ნახე ZA.

საბრჯენელი ჯოხი(ა) BC.

არგენტარი ეკლესიის მსახური ZABC.

არგესტი ქართან ნახე ZA.

ქარია ერთი B. ქარია, რომელ არს ულვიმპიად Cab.

არგოლეო ქურუმი ZABC.

არდაბაგი (4 მეფე 1, 2) ხარიხი[1], გინა ფანჯარა ZAa.

ხარიხი, გინა ფანჯარა (2, 9 ქება) Ab. ხარიხა, გინა ფანჯარა B. არდაბაგი არს ერდოსა ზედა, გინა გარდასაჭრელთა ადგილთა ხარიხა მოავლო, რათა კაცი არ გარდაიჭრას, გინა ფანჯარა Cab. არდაბაგი არს ერდოსა ზედა, ანუ გარდასაჭრელთა ადგილთა ხარიხა ანუ ფანჯარა მოავლოს, რათა კაცი არა გარდიჭრას Cq.

ნ. ფანჯარა.

არდაბი ქერის ფქვილის წვენი Z.

ფქვილის წვენი AB.

არდაგი (+ 13, 4 იოანე ZAa) წელს ქვეით მოსაფარი ZAB.

ლენდი Cab. განუმარტავია Cq.

ნ. ლენდი.

არდადეგი მზე რა ლომში შევა გა(ს)ვლამდის ZA.

მზე რა ლომში შევა, გარდასვლამდი არის B. არდადეგი არს რა მკათათვეში მზე ლომზე შევალს ვიდრე მის გამოცვლამდე. და სხვისა შესვლამდე ოცდაათი დღე(ნი) C.

არდგმული კალოს სახლი ZAB.

კ ა ლ ა პ ა ნ ი სომხურია, ქართულად ა რ დ გ მ უ ლ ი ჰქვიან (ეწოდების Ca) კალოს სახლს Cab. კ ა რ ა პ ა ნ ი სომხურია, ქართულებ ა რ დ გ მ უ ლ ი ეწოდების Cq.

არდი (+ კავშ.[2] Z) აწ ZC.

აწ, სომხურია (სომხურად AbB) AB.

ნ. ანაზდი, წამი.

არდი (ბალ.) (+ კარაბად.[3] Z) შინაური ვარდკაჭაჭა ZAB.

(ბალ.) ვარდკაჭაჭა(ა) C.

არდიფრუ (+ კავშ.[4] ZAa) მყისი ZAB.

მყის C.

ნ. ანაზდი.

არე რომელსა ეწოდების ჰ ა რ ე. ესე არს უქვემოესი ჰაერი ქვეყანისა მახლობელად, რომელსა თემთა ზედა სადამე ჰაერ-კეთილობას(ა) და მაშვნეობასა იტყვიან და სადამე ჰაერ-მძიმობასა და უმაშნოობასა Z.

(+ არს A) უქვემოესი ჰაერი ქვეყანისა მახლობელად, რომელი თემთა ზედა სადამე აერ-კეთილობასა იტყვიან და მაშვნეობასა, (+ და A) სადამე (ჰ)აერ-მძიმობას(ა) და უმაშნო(ო)ბასა AB. განუმარტავია C.

ნ. ნიავწულილი, ჰაერი, ჰარე.

არე (73, 17 ფსალმ.) ესე ოთხნი დრონი არიან წელიწადთანი: გაზაფხული, ზაფხული, შემოდგომა და ზამთარი, რომელსა მსოფლიონი ჯ გ უ ფ ა დ სახელ-სდებენ Z.

(73, 17 ფსალმ.) ოთხნი დრონი წელიწადისა A. გაზაფხულადაც ითქმის B. არე სამ რიგად ითქმის წერილთა შინა: ა რ ე გაზაფხულად ითქმის, რომელსა იტყვის ს თ ვ ე ლ ი და ა რ ე; მეორე(დ) იშვითისად ითქმის: ჭ შ ი რ ი და ა რ ე; ხოლო მესამედ ქ ვ ე ყ (ა) ნ ი ს ა ა რ ე ს ა იტყვის

---

[1] Z ნუსხაშია: „ხარისხი". [2] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 130,7). [3] შდრ. უსწორო კარაბადინი, ლ. კ ო ტ ე ტ ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., გვ. 311,7. [4] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 40,26).

(+ რომელ სადამე ქვეყანისა არე კეთილ არს, სადამე უმაშნო და ჰავი Cab) C.

ნ. არეობა.

არეა (ვარსკ.) მარიხი. არს მეხუთე(სა) ცასა ზედა, რომელსა ჭიმჭიმელი ეწოდების. ხოლო ცისა (ა)მის დასავლით აღმოსავალით (აღმოსავლის Aa) მიმართ არს ძრვა და ორსა წელიწადსა შინა ერთ გზის მოიქცევის. ხოლო არს ცისა მის სიმგრგვლე სამასი ბევრის ბევრი და ოთხმოცდა ჩვიდმეტი ათას შვიდას სამი ეჯი. (+ და Z) სივრცე მისი ას ოცდაექვსი ბევრის ბევრი და ხუთას ორმოცდა ორი ათასი ეჯი. ხოლო ქვეყანით იქიმდე სამეოცდა სამი ბევრის ბევრი და ორას სამეოცდა ექვსი ათას ხუთასი ეჯი. ამ(ა) არიას ცა(ს)-ში(ა) ერთი ვარსკვლავი სხვა არ(ი)ს. არს სიმგრგვლე მისი ორმეოცდა ათი ათასი და ორას ოთხმ(ე)ოცი ეჯი. ხოლო არიას სიდიდე არს ორჯელ ქვეყანისა ოდენი. ფილოსოფოსთა იგავად უთქვამ(ს)თ: არი(ა)ს სახე ჭაბუკის(ა) მსგავსი არს შეჭურვილი (+ და Aa) ჴელთა აქვს ჴრმალიო ZAa.

(ვარსკ.) მარიხი. არს მეხუთე ცასა ზედა, რომელსა ეწოდების ჭიმჭიმელი Ab. (ვარსკ.) მარიხი. არია არს მეხუთესა ცასა ზედა, ხოლო ცა ესე დასავალით აღმოსავალად იძრვის, ორთა წელთა შინა ერთ გზის მოიქცევის. ხოლო არიასა სიდიდე არს ორჯელ ქვეყანისა ოდენი B. (ვარსკ.) მარიხი. არეა არს მეხუთესა ცასა ზედა, ხოლო ცისა ამის დასავლით აღმოსავლის მიმართ არს ძრვა და ორსა წელიწადსა შინა ერთგზის მოიქცევის. ხოლო არს ცისა მის სიმგრგვლე სამასი ბევრის ბევრი და ოთხმოცდაჩვიდმეტი ათას შვიდას სამი ეჯი, სივრცე მისი—ას ოცდაექვსი ბევრის ბევრი და ხუთას ორმოცდა ორი ათასი ეჯი; ხოლო ქვეყანით იქიმდე—სამეოცდა სამი ბევრის ბევრი და ორას სამეოცდა ექვსი ათას ხუთასი ეჯი. ამ არიას ცაში ერთი სხვა ვარსკვლავი არს. არს სიმგრგვლე მისი ორმეოცდაათი ათასი და ორას ოთხმოცი ეჯი. ხოლო არიას სიდიდე არს ორჯელ ქვეყანისა ოდენი. ფილასოფოსთა უთქვამსთ იგავად: არიას სახე ჭაბუკისა მსგავსი არს შეჭურვილი და ჴელთა აქვს ჴრმალიო Cab. (ვარსკ.) მარიხი. არეა არს მეხუთესა ცასა ზედა. ხოლო არს ცისა მის სიმგრგვლე სამასი ბევრი და ოთხმოცდაჩვიდმეტი ათასი ეჯი. ხოლო სივრცე მისი ასოცდაექვსი ბევრი და ხუთას ორმოცდაორი ათასი ეჯი. ქვეყანიდამ იქიმდე სამოცდასამი ბევრი და ორი ათასი ეჯი. ამ არიას ცაში ერთი ვარსკვლავი სხვა არის. არს სიმგრგვლე მისი ორმოცდაათი ათასი და ორას ოთხმოცი ეჯი, ხოლო სივრცე მისი ათექვსმეტი ათასი ეჯი, ხოლო არიას სიდიდე არს სამოცი ათასი ეჯი. ესე ორსა წელიწადსა შინა ერთჯერ მოვლის სიმგრგვლესა ცისასა. ფილასოფოსთა უთქვამსთ იგავად: არიას სახე ჭაბუკის მსგავსი არს შეჭურვილი, ჴელთა აქვს ჴრმალიო Cq.

არე-არად აქა-იქ ZAB.

არეასი სამშაბათი ZAB.

ნ. კვრა, მარტი, შაბათი.

არევა ერთმანეთში შერევნა ZAa. ერთმანეთში შერთვა Ab.

არე-მარე (+ ვეფხის-ტყ.[1] Z) გარეშემოსავით ZAB.

არეობა (+ 1 მეფ. 25, 15 ZAa) გარეთ (ჰ)არეში დგომა ZAaCaq.

(+ 1 მეფ. 25, 15 Ab) გარეთ (ჰ)აერში დგომა AbBCb.

არეობა სიქშოს წინააღმდეგი ვითარცა თხელი არე-არად Z.

სიქშოს(ა) წინააღმდეგი ვითარცა თხელად AB.

არეული ერთმანეთში შერევნილი Z.

არვად (+ 15, 13 ივდით ZABCb) აფორ(ი)აქებით ZABC.

არვე (+ 4, 1 ქება ZA) ჯოგი თხათა და ცხოვართა ZABC.

ნ. ჯოგი.

[არზანგი ნ. არძანგი].

ართრონვილი დანიშნული ZABC.

ართრონი არიან ასოები, რომელიმე წინა მოეზავებიან სიტყვათა და რომელიმე უკანა და გვარიან ჰყოფენ და დაატკბობენ, არამედ ლათინთა და ელლენთა ენათა შინა უმრავლეს და ერთს რიგზე გაწყობით არიან, ხოლო ქართულში წინა-უკმო, ამისთვის ღრამმატიკოსთა შინა დამიწერია Z.

არიან ასოები, რომელნი წინა მოეზავების სიტყვათა ანუ უკანის და გვარიან ჰყოფს და დაატკბობს, არამედ ლათინთა და ელლენთა ენათა შინა უმრავლეს და უკეთ არიან. ამისთვის ღრამატიკოსსა შინა სწერია სწავლება A. ესე ართრონი არიან ასოები, რომელნი წინა მოეზავებიან სიტყვათა ანუ უკანის და გვარიან ჰყოფენ და დაატკბობენ, არამედ ლათინთა და ელენთა ენათა შინა უფროსად წინა მოეზავებიან. და ხუთნი იგი ჴმოანი ასონი უმრავლესად ართრონ არიან, რომლითა დედალ-მამლული ენა გამოითქმის. ხოლო ვიეთთა აღუწერიათ, ქართულთა შინა ართრონი არა ძესო, არა დაჰკვირვებია, თვარამ ართრონი ძეს და არა მათებრ, არამედ რომელიმე წინა კერძო სიტყვათასა და უმრავლესი შემდგომად, რამეთუ ბერძულ ეწოდებიან ღმერთსა თეოს, ხოლო რა ართრონი დაუსვა, ითქმის ო თეოს. ესრეთ მოკლედ განიშნო. ეგრეთვე ქართულთა შინა: ჵი ღ῀ თო, ჵი უფალო და ეგევითარნი. მხედვარეობისათვის — აგამხედველე და გიხაროდენისათვის — ეგიხაროდენა, გინა აგიხაროდენა და ეგევითარნი. ძველთა წერილებთა შინა მრავალნი მინახვან. ხოლო ბოლოდ კერძო ურიცხვნი სხენან სიტყვათა მიმოღვლარჭნისათვის. და მამალ-დედლურის სიტყვისათვის მ ა ნ და მ ა ნ ა'ს-თ ა ნ დამიწერია. ხოლო ქართულთა ართრონი თავთანი არიან ესენი: ა, აი, აჲ, აე, ან, აუ, აღ, გა, გან, გე, გი, და, დაღა, ე, ვ, ი, ია, მ, მე, მი; ნ̣, ნა; ს, სა; უ, შე; წ, წა, ჵ; ბოლოს ართრონი ესე: ა, ალ, გან, და, დე, დი, დო, ე, თ, ი, ია, მ, ნ, ნა, ნე, ნი, ნეო, ნო, ო, ს, სა, ლა, ში, ც, წიე. ესინი არიან და საშუალი სხვანიცა B. ართრონიდანიშნულად ითქმის ესრეთ, რამეთუ ასონი რომელიმე წინა მოეზავებიან სიტყვათა, გინა უკანის და გვართან ჰყოფენ, არამედ ქართველთა ენათა შინა ეგოდენ მრავლად არა სხენან, ვითარ ბერძულთა ენათა შინა, რამეთუ ბერძულებ ეწოდების ღმერთსა თეოს, ხოლო უკეთუ დაუსხა ართრონი, ითქმის: ო თეოს. ესრეთ არს

[1] შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 1532,1. [2] ეს განმარტება სწერია „ართრონვილ'თან".

ართრონი. და არიან ბერძულთა ენათა შინა ათსამეტ(ნ)ი ართრონი. ხოლო ქართულისა ენათათვის რომელთამე დაუწერიათ, არა იქმნებიან(ო) ართრონიო. იქმნებიან ქართულად(აც) ართრონნი, არამედ ბერძულთა სიტყვათა ართრონნი უმრავლესი წინა კერძო დაუჯდება, ვითარცა თეოს—ო თეოს. ხოლო ქართულთა სიტყვათა უმრავლესი ბოლოს კერძო დაუჯდების და თავადაც მრავალი მოვალს, ვითარცა ღ̃თისათვის: ჵი ღ̃თო, გინა ჵი უფალო, და ეგევითარ(ნ)ი; მეფეთათვის—ჰ მეფე, და მხედვარეობისათვის — აგამხედველე და გიხაროდენისათვის — ეგიხაროდენა და ეგევითარნი, ხოლო ბოლოდ კერძო უმრავლესი მოვალს სიტყვის მიმოღვლარჭნისათვის, რამეთუ მამალ-დედლურთა ენათა შინა უმრავლეს არიან ართრონი. ხოლო ქართულიცა ენა ითქმიან მამალ-დედლად უკეთუ ენებოსთ, რამეთუ პირვანდელთა წიგნთა შინა მრავალგან მინახვან ეგრე. მამალ-დედლურითა სიტყვით ნაწერი, რომელთამე ადგილთა აქაცა ჩამირთავს ქვემორე, ხოლო ჵიცა და მრავალნი სხვანი ასოთაგანნი ართრონნი არიან Cab. ართრონი დანიშნულად ითქმის ესრეთ. რამეთუ ასონი, რომელიმე წინა მოეზავებიან სიტყვათა, ვინა უკანის და გვარიან ჰყოფენ. არამედ ქართულთა ენათა შინა ეგოდენ მრავლად არა სხენ, ვითარ ბერძულთა ენათა შინა, რამეთუ ბერძულებ ეწოდების ღ̃თსა თეოს, ხოლო უკეთუ დაუსხა ართრონი, ითქმის ო თეოს. ესრეთ არს ართრონი. ეა არიან ბერძულთა ენათა შინა ათსამეტი ართრონი, ხოლო ქართულისა ენათათვის, რომელთამე დაუწერიათ, არა იქმნებიან ართრონიო. იქმნებიან ქართულად ართრონი, არამედ ბერძულთა სიტყვათა ართრონნი უმრავლესი წინა კერძო დაუჯდება, ვითარცა თეოს, — ო თეოს, ხოლო ქართულთა სიტყვათა ბოლოს კერძო დაუჯდების და თავადაც მრავალი მოვალს, ვითარცა ღ̃თისათვის — ღთაება, და მეფეთათვის — გამეფება და მხედვარეობისათვის — აგამხედველე და გიხაროდენისათვის — ეგიხაროდენა და ეგევითარნი. და ბოლოდ კერძო უმრავლესი მოვალს სიტყვისა მიმოღვლარჭნისათვის. რამეთუ მამალ-დედლურთა ენათა შინა უმრავლეს არიან ართრონი, ხოლო ქართულიცა ენა ითქმიან მამალ-დედლად, უკეთუ ენებონ. რამეთუ პირველთა წიგნთა შინა მინახვან ეგრე მამალ-დედლური ენით ნაწერი. ჵიცა ართრონი არს და სხვა ასონიცა რომელიმე Cq.

ართრონის თუ რაჲაო ZABCab.

[**არია** ნ. არიოპაგოს, ცთომილნი].

[**არიასი** ნ. კვრა, შაბათი; შდრ. არეასი].

არიელ (+ 22, 6 რიცხვ. ZA) არიან ZAB.

არითმიტიკი მეცნიერებაჲ რაოდენი თავით თვისით განსაზღვრებისაჲ იქმნების ZA.

მეცნიერებაჲ რაოდენი თავით თვისით განსაზღვრებისაჲ იქმნას B. (ამმონიოსის კათიღორ.[1]) რამეთუ არითმიტიკი არს მეცნიერებაჲ რაოდენისა თავით თვისით განსაზღვრებულისაჲ Cab.

არილი (43, 15 ეზეკ.) დასასვენებელი სიწმიდეთა(ნი) ZABCb.

ეზეკ. 43, 15: „და არილი წყრთათა ოთხთა და არილითგან ზედა კერძო რქათასა წყრთაჲ და არილისა წყრთათა ათორმეტთაჲ“ Ca[2].

---

[1] შდრ. A—250, 59 r. [2] მოწმობა წყაროდან Cb-ში გადახაზულია.

არიოთი (+ 4 მეფე 4, 39 ZAB) ბალახ-ბულახი ZABC.

არის მყოფობს ZAB.

განუმარტავია C.

არისტიდისი ურთიერთს სახეთა ალბაძება ZAB.

ესე იგი არს ურთიერთს სახეთა ალბაძება C.

არიფანა მოყვასთაგან საჭმელთ შე(მო)კრება ZABC.

[არიფი საყვარელი, ფავრიტი] Cb.

განუმარტავია Ca.

არკადიმია სახლი საფილასოფოსო ZA.

საფილასოფო(სო) სახლი BC.

არკატიო ჩრდილოეთი ZABC.

ნ. ჩრდილოეთი.

არკატირია ძარღვია, რომელი ყო(ვ)ელთა ძარღვთა ბუნებით მოსცემს სიმჭურვალესა სულისა ცხო(ვ)ელობრივსა ZAB.

არკატირია (ძარღვია Cq) ძარღვი არს, რომელი ყოველთა ძარღვთა ბუნებით მისცემს სიმჭურვალესა სულისა ცხო(ვ)ელობრივსა C.

არკეფთი (4, 13 ოსე) ხე ბორობანი, ხე ჩრდილოვანი ZA.

(ხე) ხე ბორობანი (9 ოსე) B. ბორობანი, ხე მაჩრდილობელი (ოსეს 9) Cab.

არმანა სარკმელია შესადებელი ZAB.

სარკმელია Cab.

ნ. სარკმელი.

არმარი (არმარი, არმანა Cq) ესეცა სარკმელი არს Z.

სარკმელი(ვე)ა შესადებელი AB. სარკმელია ესეცა Cab. სარკმელი Cq.

ნ. სარკმელი.

არმალანი შორით მოს(რ)ულისაგან მოღებული მის თემის ძღვენი ZAB.

ესე არს შორით მოსულის მიერ მცირე ძღვენი Cab. ესე არს შორით მოსრულისა მცირე ძღვენი Cq.

არ მელეგება არ მეჯერება ZAB.

არ მეკაშნიკება Cb.

არმენაკი (+ 27, 59 მათე ZAB) წმიდა ტილო ZABC.

არმუნჯი უწყლო ღვინო ZAB.

უწყლო ტკბილი (ტკბილი Cq) C.

ნ. ღვინო.

არმური (38, 1 იობ) ღრუბელ-ნისლი ძლიერი და ქარიანი Z.

ნისლი ქარიანი და ღრუბელი ცეცხლიანი B. ნისლი ქარიანი C. ღრუბელ-ნისლი ქარიანი (38, 1 იობ) Aa. ღრუბელ-ნისლი ცეცხლ-ქარიანი Ab.

ნ. ნისლი.

არმუჯი (ბალ.) ZABC.

არნაბი არნადი ZAB.

არნადი ბზის გასახვეტ(ელ)ი ZAB.

არნაბი, ბზის გასახვეტი C.

არნი (ოთხფ.) (+ ვისრამ. ZAa) გარეული ცხოვარი ZABCab.

(ოთხფ.) Cq.

არონა ერქვანში ნახე Z.

ყვერის ქარით საქნეველი AB. ყვერის ქარის საქნეველ(ა) C.

ნ. გუთანი.

არრიდილია[1] (+ კავშირის ბოლოს ZABCb) კეთილობა ZABC.

არს (21, 24 იოანე) არის ZAa.

ნ. არსებითი, არსებოვანი, არსთ-არსება, არსობისა, მაარსა, ჯერ-არს.

---

[1] წყაროში (იოანე პეტრიწის თარგმანებაში, II წიგნი, გვ. 210, 20) ნახმარია „არ რიდილად".

არსა 9, 14 ჰრომ. Z.

არსება მყოფთან ნახე Z.

არს საქმე თავით თვისით მყოფი და არა სხვისა მოქენე შემტკიცებისა მიმართ, ესე იგი არს თავსა შორის თვისსა მყოფი და არა სხვის შორის მქონებელი ყოფისა(ჲ) A. არსება უკვე არს საქმე თავით თვისით მყოფი და არა სხვისა მოქენე შემტკიცებისა მიმართ, ესე იგი არს თავსა შორის (+ თვისსა BCaq) მყოფი და არა სხვისა (სხვასა C) შორის მქონებელი ყოფისა. გარეშეთა ფილასოფოსთა განყოფილება თქვეს არსებისა და ბუნებისა, რომლისათვის უსაკვირძოვესსა ვიდრემე სახელ-სდვეს გვამად, ხოლო უსაყოველთაოესსა და გარეშემცველთა გვამთასა უწოდეს ბუნებად, ხოლო მარტივად ყოფასა უწოდეს არსებად, (+ გარნა წმიდანი მამანი თან-წარჰქდენ მრავალმეტყველებასა მათსა და რომელ არს სახოანი სახე არსებად და ბუნებად და ხატოვნებად უწოდეს Cq) (+ ვრცელად კათიღორია[1] გეტყვის Cab) BC.

ნ. მყოფი, ნათესავი, ხუთნი ქმანი.

არსებითი არსებიანივე Z.

არსებიანივით AB.

არსებოვანი მყოფობიანი Z.

არსთ-არსება (არიოპაგელში) ღმერთი ZAa.

არსი (+1 კათიღორ. Z) მყოფი ZAa.

ნ. თანაარსი, რაარსობა.

არსობისა (6, 11 მათე) მყოფობისა Z.

არტავარი კაბიწი ZABCab.

ნ. კაბიწი.

არტავი (არტავი, არტავარი Cq) ორმოცდ(ა)ათი ქსესტი ZAB.

ორმოცდაათი ქსესტი არ(ი)ს Cab. კაბიწია Cq.

ნ. საწყავი, საწყაული, ღომორი.

არტალა საკლავთ უკანა მუქლს ქვეითი Z.

საკლავთ უკან(ა) მუქლს ქვეშეთი AB. უკან(ა) მუქლს ქვეითი C.

არტაშანი ძვალთ შესაკრავი, გინა გასათლელთ ხეთა (ძელთა A) მაგრ(ი)ად საპყრობელი ZA.

შემუსვრილთ ძვალთ შესაკრავი, გინა გასათლელთ ძელთ მაგრიად საპყრობელი B. არტაშანი ეწოდების შემუსრვილისა ძვალთა შესაკრავსა ანუ სათლელთა ხეთა მაგრიად საპყრობელად შემზადებულსა რასამე Cab. არტაშანი ეწოდების შემუსრვილისა ძვალთა შესაკრავსა ანუ სათლელთა ხეთა მაგრად საპყრობელსა Cq.

არტახი ბრტყელი და მაგარი (მაგრა Ab) შესაკრავი ZA.

რაჲც ბრტყელი და მაგრიად შესაკრავი იყოს B. არტახი არს ყოვლივე, რაიც(ა) იყოს მაგრიად შესაკრავი (შემკვრელი Cq) და ბრტყელი C.

არტვაზი ბებლის (ბებლთ AB) უფროსს უწოდენ ცრუნი ZAB.

(უქმ.) ბებლთ უფროსი C.

არტიო (+ 21 კავშ.[2] ZABCb) ნამეტნავი ZABC.

ნ. პერიტტო.

არტირია არს ძარღვი მფეთქელი, რომელი გაიჯსნას კაცმა, მოკვდების Z.

ძარღვი არს, რომელი გაიჯსნას,

[1] შდრ. S—1463, 44 r. ხ. [2] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 60, 33—34).

კაც(ი) მოკვდება AB. არტირია არს ძარღვნი ყარყანტოს შემკრველნი, (ჰ)აერის საცავნი (საცავისა Cq), სულისა სადგურ(ნ)ი C.

შდრ. არკატირია, გულის-ეზო.

არტოსი და პკერიას (არტოსი და პვიერიას ZA, არტოსი B) სახელები არიან მწიგნობართა ჭელოვნებათა სიტყვათანი ZA.

პვიერიასთან ნახე B.

არქი ბერძულად მთავარი ZA.

არქი წისქვილის თოკი ZABC.

არქიმანდრიტი არვეთ მთავარი ZAB.

პირეულის მთავარი Cab.

არქოთი 4 მეფეთა 17, 30 Ca.

არღ აღარ, არღას ნაკლები Z.

აღარ (+ 14, 11 ეზეკ. A) AB.

არღა (14, 11 ეზეკ.) აღარ Z.

აღარ (32, 5 ესაია) Aa.

[არღავანი] Cb.

ნ. მეწამული.

არღანჩი ქარშიკი ZABC.

არღარა (26, 29 მათე) აღარა Z.

აღარა (+ 15, 41 ეზეკ. Aa) A.

[არღევანი მოლურჯო ქვა თეთრად დაწინწკლული] Ca.

არყი (ხე) ZABC.

[არშია ნ. უარშიო].

არშივი საჭმლის კერძი Z.

კერძი ABC.

არჩევანი ვინ ვინ ირჩიოს ZAB.

არჩჳ[1] (ოთხფ.) ZABC.

არც არცას ნაკვეთი ZAa.

არცა (არც AbBC) (+ 5, 15 მათე ZAa) არაობასავით ZAB.

განუმარტავია C.

არცაღა (+ 8, 10 მათე ZAa) არც ZAB.

არძანგი სახდომელი პატივი, არზანგი ZA.

სახდომელი პატივი B. არძანგი, არძანიგი და არზანგი სამივ საჯდომელსა პატივსა ეწოდების კაცთათვის ღირსებისაებრ მათისა Cab. არძანგი, არძანიგი და არზანგი სამივე საჯდომელი პატივია კაცთათვის ღირსებისაებრ მათისა Cq.

[არძანი ნ. ქვა].

არძანიგი (+ ქართლის ცხ.[2] ZAa) იგივე არძანგი ZA.

იგივე არძანგი და არზანგი B.

არძანნი დიდი ლოდი, გინა მარილის ქვა ZAB.

მარილის ქვა, გინა დიდი ლოდი Cab. მარილის ქვა Cq.

არძი ჭრელი ხამი ZAa.

განუმარტავია AbBC.

არწივაკი სახლის მეორე ძელი ZABC.

არწივი (ფრინ.) (19, 4 გამოსლ.) ამისასა იტყჳან მეხუთასესა წელსა განჭაბუკებასა, სიმაღლით აერით ჩამოჭრასა და წყალთა შთავარდნით განახლებასა. წყლის პირს მებუდრობს თევზის ჭამისათვის. ბოლო თეთრი აქვს წინა კერძო Z.

(ფრინ.) (+ 19, 4 გამოსლ. A) ამისას იტყვიან მეხუთასესა წელსა განახლებასა, სიმაღლით (სიმაღლისაგან B) ჩამოჭრით წყალთა შთავარდნათა მიერ. წყლის (წყალთ B) პირს მებუდრობს თევზის (თევზთ

[1] ნუსხებშია: „არჩვი“. [2] შდრ. ქართლის ცხ–ბა, ს. ყაუხჩიშვილის გამოც. გვ. 4,16 („არძანგეშისაებრ“).

B) ჭამისათვის. ბოლო(ს) წინა კერძო თეთრი აქვს AB. (ფრინ.) არწივი იგი არს მეხუთასესა წელიწადსა განახლდების, სიმაღლისაგან ჩამოჭრილი (+ და Cq) წყალთა შთავარდნათა მიერ C.

ნ. ორბი, ფსოვი.

არხილი თხელი ბზარი ZABC.

ნ. თოვლი.

არჯაკელი (ბალ.) ორჯოიკი ZABC.

ნ. ზერჩო.

არჯალი ურცხვად ანჩხლი ZABC.

არჯასპი სომხურია, ქართულად მიწალები ჰქვიან, შავის სალებავია Z.

შავის სალებავი მიწა, მიწალები A. შავის სალებავი მიწა B. განუმარტავია C.

არჯმანიკი (ხე) ZABC.

[ას ნ. ეას]

ასა ართრონია, რომლისა მიერ ითქმის: ასალები, ასაკიდი, ასატანი, ასაზიდი და ესევითარ(ნ)ი (+ მრავალთა ზედა მოვალს A) ZA.

ასაბადი სასაგნო ZABC.

ასაბია მტერზედ მიმყოლი, შემწე Z.

მტერზედ მიმყოლი ABC.

ასადარებს მცირედ კრთის ZABC.

ასათირი 6 დრამი და 4 დანგის წონა ZAaC.

6 დრამი და 4 დანგი AbB.

ასაკი (50 კავშ.[1]) ჟამთ(ა) საზომი (განზომა B) კაცთა ZAB.

შდრ. ჰასაკი.

ასაკრავი ერქვანთა და ურემთ ასაბმელი (ასაბამი A) ZAB.

ასაკრავი ეწოდება (ეწოდების Cb) გუთნისა და ურმის ასაკრავსა, გინა ფუშის ასაკრავს სარტყელსა და მისთანათა Cab. განუმარტავია Cq.

ასარგებლა სარგებელი გაუმრავლა ZAB.

ასარი (+ 10, 29 მათე ZAB) დანგი ZABC.

ნ. ლიტრა.

ასასუმლა სასუმლობასთან ნახე ZA.

აშვილობილა B.

ასახსნელი ნ. ასაქსნელი.

ასაქმრებს საქმრად შეიქმს ZAa.

ასაჯრმლებს გააჯრმლიანებს ZAa.

ასაქსნელი[2] იგავიანის სიტყვის გამოცნობა Z.

იგავიანის სიტყვის გამოთქმა A.

ასე ესრეთ ZAB.

ასეთი, ესრეთ C.

ასეთი ესრეთი, ამისთანა Z.

ესრეთი A. ესეთი B.

ასენათი 4 მეფეთა 17, 30 Ca.

ასერ აწვესავით ZAB.

ასესხა სესხი მისცა ZAB.

ასთაკვ (ასთაკვი ABCab) (თევზ.) (+ 2 ნემეს.[3] ZAa) დუმიანი კიბორჩხალი ZAC.

(თევზ.) დუმიანი კიბორჩხალი დიდი B.

ასთევე (+ კავშ. ZAa) ასრევე ZAB.

ასი (4, 4 ეზეკ.) ათჯერ ათი, ხუთმეოცი Z.

(+ 4, 4 ეზეკ. Aa) ხუთმ(ე)ოცი ABC.

ნ. უშტი.

ასიდა[4] (ფრინ.) (8, 7 იერემ.) მი-

[1] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 109, 18). [2] ნუსხებში: „ასახსნელი“. [3] იგულისხმება ნემესიოსის წიგნი „ბუნებისათვს კაცისა“ (გვ. 27,24). [4] ნუსხებში „ასიდამა“.

მინოს ჰგავს, ღამით ხედავს, ღამურას უქმობენ (ჰქვიან A) ZA.

(ფრინ.) მიმინოს ჰგავს, ღამით ხედავს. ღამურა B. (ფრინ.) ეს (მ)ფრინველი ასიდამა მიმინოს ჰგავს, ღამით ხედავს, ღამურას უწოდენ ერთნი Cab. (ფრინ.) (იერემ. 8. 7) მიმინოს ჰგავს, ღამით ხედავს, რომელსა ღამურას უწოდენ Cq.

ასიმუთ კერპის სახელია ZAB.

კერპის სახელია, ხოლო ბეთ სახლსა დაინიშნავს Cab.

ასისთავა (ბალ.) ZABC.

ასის-თავი (+ 18, 21 გამოსლ. ZA) ასთ უხუცესი ZAB.

ასთ უფროსი Cb. განუმარტავია Ca.

[ასკალავოტის ნ. მსევანი].

ასკატა (ფრინ.) (+ დარეჯან.[1] ZAa) ZABC.

ასკილი (ხე) ტყის ვარდი Z.

(ხე) ABC.

ასკიტიკოსი სამოღვაწ(ე)ო წიგნი(ა) ბასილისა ZACab.

სამოღვაწეო წიგნი წ´ ბასილისა B. ერთი წიგნია ბასილისა Cq.

[ასლვა ნ. თავს-ასლვა].

ასლი (ბალ.) (+ 3 მეფ. 19, 6 ZA) ZABC.

ასმანაკი შესაპყრობელი, გინა გარემოსადგმელი Z.

შესაპყრობელი, გინა გარემოდგმული ABCab.

ნ. ბადე.

ასო (1, 12 ლევიტ.) კაცის ნასხამოანი Z.

(+ 1, 12 ლევიტ. A) კაცის ნასხამნი AB. კაცის ასო Cb. კაცისა Cq.

ასო ელადელ(ი)თა ჭმითა ჰქვიან კავშირთა, ამისთვის(ცა) ფილასოფოსთა მიერ ასონი სახელედებიან ცეცხლსა, აირსა, წყალსა და ქვეყანასა, რამეთუ ვითარცა ასოთა დასხმითა აღმოიკითხვის სიტყვა და სიტყვათაგან შეიქმნების წიგნი, ეგრეთვე ამა ოთხთა ასოთაგან (ასოთა მიერ AB) შეიმზადების სხეული და სხეულისაგან (სხეულთაგან B) კაცი სრული. ხოლო ამა ოთხთა ასოთა კავშირად (კავშირადაც B) სახელ-სდებენ (უქმობენ B), ვინათგან მით დაკავშირდებიან ყოველნი ნივთნი (ნივთიერნი; + ასო ეწოდების მარცვალთა წიგნისათა და კვალად ასო ქელსა ანუ ფერჴსა, გინა თითოეულთა ნაკვეთთა კაცისათა B) ZAB.

ასონი ფილასოფოსთა მიერ ისახელ(დ)ებიან: ცეცხლი, აირი, წყალი და ქვეყანა, რამეთუ ვითარცა ასოთა დასხმითა აღმოიკითხვის სიტყვა და სიტყვათა მიერ შეიქმნების წიგნი. ეგრეთვე ამა ოთხთა ასოთა მიერ შეიმზადების სხეული და სხეულისა მიერ კაცი სრული. ხოლო ამა ოთხთა ასოთა კავშირადაც უქმობენ, რამეთუ მით დაკავშირდების ყოველი ცხოველი; ასო ეწოდების მარცვალსაცა წიგნისათა; კვალად ასო ჴელსა ანუ ფერჴსა, გინა თვითეულსა (თითოეულსა Ca) ნაკვეთსა კაცისათა Cab. ფილასოფოსთა მიერ ასოდ იწოდებიან: ცეცხლი, აირი, წყალი და ქვეყანა. რამეთუ ვითარცა ასოთა

[1] შდრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყუბანეიშვილის გამოც., გვ. 84,24.

დასხმითა აღმოიკითხვის სიტყვა და სიტყვათა მიერ შეიქმნების წიგნი, ეგრეთვე ამა ოთხთა ასოთა შეიმზადების სხეული და სხეულისა მიერ კაცი სრული, ხოლო ამა ოთხთა კავშირადაც უქმობენ, რამეთუ მით დაკავშირდებიან ყოველნი ცხოელნი Cq.

ნ. კავშირი 2.

ასო წიგნის(ა) მარცვალი ZABC.

ასოსრა ვეცხლის საყვირია (+ წყრთეული AB) უვიწროესი სტვირისა ZAB.

ასოსრა საყვირი არს ვეცხლისა წყრთასა მცირედ ნაკლები (ნაკლული Cq), მცირისა სტვირისა უვიწროესი C.

ასპალადი (ხე) ნერგი(ა) ეკლოვანი ZABCab.

ასპალადი იოსიპოსში თავი 24 და რიცხვი 7 სულნელი არის. ...თვის წიგნი: „ბელეკონი და ასპალადი“ Cq.

ასპარეზი სომხურად სტადიონს ჰქვიან, ხოლო ქართულად მინდორსა, რომელ არს მეიდანი Z.

სტადიონს ჰქვია(ნ) სომხურად, ხოლო ქართულად მინდორსა A. სტადიონსა ჰქვია სომხურად, მინდორადაც ითქმის B. სტადიონი. ასპარეზი არს სტადიონი, გინა უტევანი. ასპარეზი მინდორადაც ითქმის სამღერელად ჰაბუკთა Cab. სტადიონია Cq.

ნ. ეასპარეზა, მაასპარეზე, ნაასპარეზევი; შდრ. უტევანი.

[**ასპარეზობაჲ** ნ. თამაშობა, სათამაშო].

ასპიროზ (ვარსკ.) ესე არს აფროდიტი და მთიები ZAB.

(ვარსკ.) ასპიროზ ცისკრის ვარსკვლავს ეწოდების და ქართულად აფროდიტი და მთიები ჰქვიან C. (ვარსკ.) ასპიროზ ცისკრის ვარსკვლავია. აფროდიტი და მთიები ეწოდების ქართულებ Cq.

ნ. ცთომილნი, აფროდიტი.

ასპიტაკი (+ 39, 17 გამოსლ. ZA) ფიცარი ოქრო(ჲ)სა(ჲ) ZABC.

ასპიტი (მძრომ.; 57, 5 ფსალ.) გველი(ა) ფრიად გესლოვანი ZA.

(მძრომ.) გველი არს ფრიად გესლოვანი (ფსალ. 57. 5: 90. 13) B. (მძრომ.) გველი არს, რომელი მსახრვალსა არა უსმენს სახივასა, ხოლო მეტად დიდსა და მძლავრსა ასპიტსა პალამ ეწოდების Cab. (მძრომ.) მეტად დიდსა და მძლავრს ასპიტსა პალამ ეწოდების Cq.

ასპიტის ქვა (ასპიტის ქუა B) ჭრელი ქვა(ა) ერთრიგი ZA.

ქვაა ერთი ჭრელი B. ასპიტის ქვა, ერთს ქვასაც ჰქვიან Cab.

ასპუჭაკი (ფრინ.) (2 შჯულ. 14) ZAB.

(ფრინ.) (2 შჯულ. 14) რომელსა ლათინურად ჩინუ(მ) ეწოდების. სირაქლემის ტოლია, სპეტაკი და ქმა-ტკბილი, რომელიცა რა მოკვდავ იქმნას, უტკბოსი ქმა შეექმნების. ამისთვის დაუწერიათ და მიუმსგავსებიათ კაცი, რომელი ტანჯვას სიხარულით მოითმენდეს Cab. (ფრინ.) რომელსა ლათინურად ჩინუმ უწოდენ, სირაქლემის ტოლი არს Cq.

შდრ. ჩინი 2.

ასსარონი ესე არს საწყეო მანანასი, რომლითა ისრაილნი შეიკრებდენ მით და ვერა მეტსა ZAB.

ესე არს საწყავი დღისა ერთისა, საჯერისა საყოფი, რომლითა ისრაილნი მანანას(ა) შეიკრებდენ მით(ა) და ვერა მეტსა C.

ნ. საწყაული.

ასტამი ცომის მოსაფხეკი ZABC.

ასული (+ 30, 21 დაბად. ZA) შვილი ქალი ZABC.

ნ. კაცი.

ასუნტაქსვა (ასუნტაქსვა Z) სვინტაქსვასთან ნახე ZAa.

ნ. სუნტაქსვა.

ასფალტო (ასფლატო C) (11, 3 დაბად.) კლდიდამ და წყლიდამ გამოვა, შავი(ა), კუპრს(ა) ჰგავს ZA.

განუმარტავია B.(+ ასფალტო Bq) ასფალტო წყლიდამ გამოვა, კუპრსა ჰგავს და ფისსა C.

[ასფიტა ნ. ტიკისა].

[ასფლასტოხი ნ. კუპრი].

ასფლატო ნ. ასფალტო.

ასფლატოსი იგივე ასფალტო ZA.

იგივეა, კლდიდამ და წყლიდამ გამოვა, შავია, კუპრს ჰგავს (დაბად. 11, 3) B.

ნ. წუნწუბა.

ასფოდელოს (+ ასფოდელოს C) ნერგს(ა) იტყვის, ა ს ფ ო დ ე ლ ო ს სამოთხესა იტყვის, ა ს ფ ო დ ე ლ ო ნ სავსებასა იტყვის, ა ს ფ ო დ ე ლ ტ ო ჲ სახელი არს მწვანვილისა (+ რომლისა ABC) სუნი (სული Cq) სუ(ნ)ნელი და ფერი შვენიერ(ი) და ძირი (+ მისი ZC) წამალი სარგებელი ZABC.

ასქეტო (ასქეტო და სქეტი Cab; ასქეტო, სქეტი Cq) (3, 8 კავშ.[1]) დაუპყრობელივით ZAB.

(8 კავშ.[1]) დაუპყრობელივით Cb.

(3 კავშ.[1]) დაუპყრობელივით Cq.

ასწავა ასწავლა ZAB.

ნ. სიტყუა.

ასწავლა ცოდნა მისცა ZAB.

ასწრაფა ააჩქარა Z.

ასწრაფება აჩქარებასავით Ab.

ასწრაფებდა (19, 15 დაბად.) აჩქარებდა Z.

ჩქარებასავით (19, 15 დაბად.) Aa.

ასხლეტა სხლეტასთან ნახე ZAB.

ასხურა შეაფ(რ)ქვია წყალი ZA.

ატამი (ხე) ZABC.

ნ. ვაშლატამი.

ატანა მაღლა აქონება რისამე ZA.

მაღლა რისამე აქონება B.

ატარი ა თ ა რ ი, მეწვერიმალე Z.

ათარი ABC.

შდრ. ათარი.

ატეხა ა ტ ე ხ ა დ ითქმის კაცის აღძრვა სიკეთესა ზედა თუ სიავესა, ერთისა საქმისა დაჟინება; ა ტ ე ხ ა დ ითქმის დიდი ბუქის აღძრვა, გინა წვიმა და სეტყვა და მისთანანი; ა ტ ე ხ ა არს რაიცა აღმა შესტეხო Z.

არს კაცისა სიკეთითა თუ სიბოროტითა ერთის საქმის დაჯშირება; ა ტ ე ხ ა დ ითქმის დიდი ბუქი, გინა ავდარი, გინა ძლიერი წვიმა (+ ა ტ ე ხ ა არს, რაც აღმა მოსტეხ-შესტეხო Aa) A.

ატლანტიკოისი ვეჰობ უფსკრულია B.

ატლასი ნაქსოია, ლარი Z.

ნაქსო(ვ)ია ABC.

ატმუწაქობა (უჯმ.) ქრისტეს შობის ღამე Z.

შობის ღამე AB. ქრისტეს შობის ღამეს უწოდენ მსოფლიონი Cab.

---

[1] იოანე პეტრიწის შრომები (წიგნი II, გვ. 24, 19; 35, 10), მე-3 თავშია „უსქეტო“.

შობის ღამეს უწოდენ ქრისტესასა მსოფლიონი Cq.

ატოლა შეატოლა Z.

ატოლი (ატოლა ABC) (ბალ.) ZABC.

ატრია კმელი ცომის შეჭამადი Z.
ცომის შეჭამადი ABC.

ატყვებენ ნ. ატყუებენ.

ატყირბული 3 მეფე 7, 30 ZAB.

ატყობდენ შეატყობდენ Z.
ატყობენ შეატყობენ AB.

ატყუებენ (ატყვებენ BCb) (3 ეზრა 3, 22) ასიტყვებენ ZAB.
(3 ეზრა 3, 22) ასიტყვებს Cb.

აუარებდით (+ 135, 1 ფსალმ. ZA) უთქმიდით ZABC.

აუარებელი თქმა შეუძლებელი ZABC.

აუბა თქმა იწყო, გინა ცალი აბა ZA.

აუბნა ათქმევინა ZA.

აუგი სარცხვინ(ვ)ელი ZABC.
ნ. ეაუგა.

აუვიდა ძალა(დ) მტერს მაღლა აუქდა ZA.
ძალად მტერთ მაღლა აუქდეს, გინა საყოფინარი მისცეს B.

აუვიდა როჭიკით განაძღნა Z.
საყოფინარი მისცა A.

[**აუზი** ნ. ავზი].

აური (+ კარაბადინ[1]. ZAa) უპეს ქვეით ნაწლევია მოკლე და ფართო და ერთი პირი აქვს ZA.
უპეს ქვეით ნაწლევია მოკლე, ფართო, ერთი პირი აქვს B. აური უპეს ქვეით არს ნაწლევი ერთი, მით ჰქვიან სახელი ესე, რამეთუ არა აქვს პირი თვინიერ ერთისა, ფართოა და მოკლე C.

აუწყა აცოდინა ZAB.

აფეკი ZABCab.

აფთარი (ოთხფ.) (+ 12, 9 იერემ. ZA) ZABC.

აფთი მახვილია ბრტყელი (+ და ZB) ტარ-გ(რ)ძელი ZAB.
მახვილი არს ბრტყელი და ტაროსანი C.

აფთიონნი (ეფრემში) ნავის სამართი ტიმონი ZB.
(29, 30 ეფრემ) ნავის სამართი ტიმონი A. 29, 30 (31) ეფრემ ასური: „ვითარცა აფთიონნითა რათამე შთაიზიდნეს სულნი“ C.

აფიანი 28 კავშ.: „ხოლო თუ უმეცრებამან ვისმე გა(ნ)ზიდნეს, ვითარ აფიანისა ქმნულმან ჰუნემა(ნ) და ჰლამოდის (+ წაყრად C) აღვირ(ი)სა ბუნების(თ)ა წესთა“[2] ZABC.

აფიკაროს ყოვ(ე)ლ დღე(ს) ცხროებას ჰქვიან ZAB.
აფიკაროს და ენამეროს ყოველ დღეს ცხროვებას (ცხოვრებასა Cb) ეწოდების Cab. ყოვლის დღის ცხროებას ეწოდების აფიკაროს და ენამეროს Cq.
ნ. ცხრო.

[**აფიტიკოსი** ნ. ლევაისა].

აფიცა ფიცი მისცა ZA.
ფიცი გამოართვა B.

აფკი აფსკა ZABC.
ნ. აფსკი.

აფოლხუება (აფოლხვება ABCb) (+ 5, 27 იერემ.[3] ZA) მოფონება ZABC.

---

[1] შდრ. სამკურნალო წიგნი: Q—916, გვ. 274,18. [2] აღებულია იოანე პეტრიწის თარგმანებიდან (წიგნი II. გვ. 75, 22—24). [3] შდრ. A—51 (წყაროშია: „აღფოლხუცბული“).

[აფორიაქება ნ. რბევა].

აფრა (+ 33. 23 ესაია ZAa) ქუდის ანაკეცი, გინა ნავის აფქი ZA.

ესე არს ნავთა აფქო. გინა ქუდის ანაკეცი B. აფრა ეწოდების ნავთა და ხომალდთა აფქოსა, რომელ არს ქართა გამბერველობით ნავთა მატარებელი; კვალად აფრა ქუდის ანაკეცსა Cab. განუმარტავია Cq.

აფრაიატისი ღვიძლს ქვეით შემკვრელი ეზო ყო(ვ)ელთა ნაწევართა სამქორედად ZA.

ესე არს ღვიძლს ქვეით შემკვრელი ეზო ყოველთა ნაწევართა სამქორედად B. აფრაიატისი ეწოდების ეზოსა მას ღვიძლ(ი)სა ქვეშე. შემკვრელი ყოველთა ნაწევართა სამქორედად C.

აფრაკი ფიცარი პირ-მრუდი ZAB

იალღოჯი. აფრაკი არს ორ ფიცარი გამრუდდეს Cab. იალღოჯი Cq.

აფრინდა Z.

აფროდიობა უზომოდ ქალთა თანა შეყოფა ZABC.

აფროდიტი (ვარსკ.) ასპიროზ. მესამეს(ა) ცასა ზედ(ა) არს, რომელს(ა) ეწოდების მ ე ლ ტ ა რ ო, ხოლო ცისა მის ძრვა დასავლით აღმოსავალისა მიმართ (აღმოსავლად A) არს, წელიწადსა შინა ერთგზის მოიქცევის. ხოლო აფროდიტის სიდიდე არს ოცდაშვიდმეტჯერ ქვეყანისა ოდენი ZA.

(ვარსკ.) ა ს პ ი რ ო ს. ესე მესამესა ცასა ზედა არს. ხოლო ცისა მის ძრვა დასავლით აღმოსავლად არს. წელიწადსა შინა ერთგზის მოიქცევის. ხოლო აფროდიტის სიდიდე არს 37-ჯერ ქვეყანისა ოდენი B. (ვარსკ.) (+ ასპიროზ Cab). ესე აფროდიტი მესამესა ცასა ზედა(ნ) (ცაზე Cq) არს, ხოლო ცისა მის სიმგრგვლე არს ოცდაშვიდი ბევრი და ოთხას სამოცი ათასი ეჯი. სივრცე მისი ათექვსმეტი (ათერთმეტი Cq. ათხუთმეტი Ca) ბევრი და ცხრაას ოცი (ოცდათი Ca) ათასი (—Ca) ეჯი. ქვეყანით იქიმდე (÷ სიმაღლე Caq) ორმოცდაათხუთმეტი ათას ხუთასი ეჯი. (+ ამ აფროდიტის ცაში ერთი სხვა ვარსკვლავია. სიმგრგვლე მისი არს რვა ათას ორას და ათი ეჯი, ხოლო სივრცე (÷ მისი Cb) ხუთასი ეჯი Cbq). ესე აფროდი (აფროდიტი Caq) იგი არს, რომელსა ც ი ს კ რ ი ს ვ ა რ ს კ ვ ლ ა ვ ა დ უჴმობენ (ვარსკვლავს უწოდენ Ca[1]). ესე მოვლის სიმგრგვლესა ცისასა ერთსა წელიწადსა. ოდესმე ვალს ღამე და ოდესმე დღისით. ოდეს საცისკროდ აღმოვალს, ეწოდების მ თ ი ე ბ ი, ხოლო ოდეს სამწუხროდ აღმოვალს, ეწოდების ა ფ რ ო დ ი ტ ი. ხოლო სიდიდე მისი არს ოცდაათჩვიდმეტჯერ ქვეყანისა ოდენი. ამისას იტყვიან სახე აქვს ქალწულისა, ჴელთა აქვს პური C[2].

ნ. ასპიროზ, ცთომილნი.

აფროდიტისა (+ სილიბისტროს ნეტაფრ.[3] Z) ხუთშაბათი ZAB.

ნ. კვრა, შაბათი.

აფსინდი (ვარსკ.) (8, 11 გამოცხ.) ZAB.

(ვარსკ.) ესე იგი ვარსკლავია, იოვანე მახარებლის მოხილვაში

---

[1] ამაზე წყდება Ca, მერმე ხარვეზია. [2] Cb-ს კიდეზე სწერია: „ამ თარგუმანს გამართვა უნდა, დაუკარგაობისათვის დავსწერე.“ [3] შდრ. Jer. 120,6 v. („აფროდიტესი“).

Cab. (ვარსკ.) ესე იგი ვარსკვლავია, იოვანე მახარობელმან რომ იხილა Cq.

აფსინდი (ბალ.) აბზინდა ZAB Cab.

აფსკა თხელი რამ კანი ZAB.
აფკი C.
ნ. აპკა, ქერქი.

აფუარი სასრევია მგრგვალი და საბრუნავი ZA.
სასრევი მგრგვალი და მბრუნავი B. აფუარი არს სასრევი მგრგვალი, ბრუნვით მაქცეველი Cab. აფუარი არს სასრევი მგრგვალი და მბრუნავი. ი ე რ ე მ. 44: „აფუარითა ლესული“ Cq.
ნ. სასრევი.

აფუნჩვა (აფუნჩუა ZA) სახლთ აფორიაქება ZA.
სახლის აფორიაქება B. განუმარტავია C.

აფუცა დააფიცა Z.
აფიცა AB.

აფქიო ნავის აფრა(ა), რომელსა ქარი ბერავს ZB.
ნავის აფრა, რომელსა ნ[ი]ავი ბერავს A. ხომალდისა და ნავის აფრა Cab. ხომალდის აფრა Cq.
ნ. მეაფქიოე, ნავი.

აფხურა[1] (3, 47 გოდება) ა(ღ)მოფხვრა ZAa.

აქ აქას ნაკლები ZA.
აქა BCab. განუმარტავია Cq.

აქა (+ 26, 38 მათე ZAa) იგივე აქ ZAB.
ნ. აქ, აქადამ, აქადგან, აქამომდე, აქეთ 2, აქეთი, აქეთკენ, მოაქამდე, სააქაო.

აქადამ აქათ იქ მისლვა (მისვლა A) ZA.

აქადგან აქედამ ZAB.

აქავდეს ესე ითქმის ოხრიდენ Z.
(+ ესე ABCab) ითქმის ოხრიდეს ABC.

აქავება ფხანის აშლა ZAB.
⌈აქავიტი ახალი აღმოსული ბალახი⌉ Ca.

აქამომდე (1 მეფე 7, 12) აქამდისი ZA.

აქანტერმათა კავშირის ბოლოს: „აქანტერმათა დავსწყუედ სიტყვის მიმოჲ და იცან (იცნან BC) მეიროემან[2] (+ მან BC) ერმაულად იმწუერვალე(ნ) აპპოლო“[3] ZABC.

აქატი აკატთან ნახე ZAB
ესე აქატი ლურჯი თვალია, ისკ(ი)უთს იპოების C.
ნ. ამეთვსტომი, ანთრაკი.

აქებდით (+ 148, [1]; 150, [1] ფსალმ. ZA) შეასხმიდით ZAB.

აქეთ ქება უთხართ Z.
ქება უყავ(ი)თ AB.

აქეთ ჩვენ კერძო ZAB.

აქეთი ჩვენ კერძოთაკენი Z.
ჩვენ კერძო(ე)რე AB.

აქეთკენ ჩვენ კერძოთაკენ ZAB.

აქია ZABC.

აქიმი სხვათა ენაა, ქართულად მ კ უ რ ნ ა ლ ი ჰქვიან Z.
არაბულია (+ ⌈ზძენი, გინა ძილოსოფი, მაგრამ აწ თათარნი პატივისათვის თ ა ბ ი ბ ს უძახიან, თაბიბი, რომელ არს⌉ Aa), ქართულად მ კ უ რ ნ ა ლ ი ჰქვიან AB. აქიმი არაბთ(ა) ენაა, ქართულად მ კ უ რ ნ ა ლ ი ეწოდების C.

აქლემ-ვეფხი (ოთხფ.) (2 შჯულ. 14[4]) ZAa.

---

[1] ნუსხებშია: „აფხვრა“. [2] ნუსხებშია: „მეორემან“. [3] აღებულია იოანე პეტრიწის თარგმანებიდან (წიგნი II, გვ. 223, 4—6). [4] შდრ. II შჯ. 14,8 („აქლემი“).

აქლემი (ოთხფ.) (+ 11, 4 ლევიტ. ZAa) მამალს აქლემს ლ ო ი ნ ი ჰქვიან, დედალს(ა) — ჯ ა მ ა (+ და A) შვილსა მათსა — კ ო ზ ა-კ ი, ხოლო დ უ კ ა ტ ი გვარად მომცროსა და მალსა ZA.

(ოთხფ.) აქლემს მამალს ლ ო ი-ნ ი და დედალს ჯ ა მ ა და შვილთა მათთა კ ო ზ ა კ ი ეწოდებათ, ხო-ლო დ უ კ ა ტ ი გვარად მომცროსა და მალს B. (ოთხფ.) აქლემსა მა-მალსა ლ ო ი ნ ი, დედალსა ჯ ა მ ა, შვილთა მათთა კ ო ზ ა კ ი ეწოდე-ბის, ხოლო დ უ კ ა ტ ი მომცროსა და მალს გვარად Cab. (ოთხფ.) აქლემს მამალს ლ ო ი ნ ი, დედალს ჯ ა მ ა, შვილსა მათსა კ ო ზ ა კ ი ეწოდების, დ უ კ ა ტ ი — მცირესა და მალესა გვარად Cq.

ნ. მეაქლემე, სირაქლემი.

აქმა აყვანა, გინა აქნევინა ZABC.

აქმნია აქნევინა ZAB.

აქონით მასთან ამყოფო B.

აქონიოს მასთან ამყოფოს ZA.

აქოქ (+ 2 ნეშტ. 25, 18 ZA) ეკა-ლი ZAB.

რომელ არს ე კ ა ლ ი C.

აქცევდა აბრუნებდა, გინა არ-ღვევდა, გინა დასთხევდა.

აბრუნებდა, გინა არღვევდა AB.

ალავად 13, 24 იოსიპოს[1]: „პირ-ველად ალავად მიწევნული, არა-მედ მორკინალ(ი) იყო(ს)“ ZABC.

ალალმა (20 კავშ.[2]) ხატი, გინა ქელით-ქმნული ZA.

ხატი, გინა კერპი (20 კავშ.[2]) B. ალალმა არს ხატი, გინა კერპი ქე-ლით-ქმნული C.

ალაპი მკვდრისათვის ჭამა ZA.

მკვდართათვის ჭამა B. მკვდარ-თათვის ნადიმი C.

ნ. საალაპო.

ალარ არღ ZABC.

ალარა[3] (14, 25 მარკ.) ალარ Z.

[**ალაჯი** ნ. მილი 2].

ალბეჭდვა[4] ბეჭდის დასმა, ა ლ ბ ე-ჭ ვ დ ა დ ითქმის მირონის ცხე-ბა(ცა) ZA.

ბეჭდის დასმა B.

ალბორქუება (8, 11 ეზეკ.) კვამ-ლის შეგროება ZAa.

ალგარწმუნებენ (29, 8 იერემ.) დაგარწმუნებენსავით ZAa.

ალგებადი აგებულადი ZA.

ალგებული აშენებული Z.

ალგებული[5] (2 მეფე 16, 2) აკიდე-ბული ZA.

ალგედი ალგებადი ZABC.

ალგესაბურველეს (13, 22 იერემ.) საბურველი აგექადა ZA.

საბურველი ა(ლ)გექად(ნ)ეს BCab. საბურველი ალგექადა Cq.

ალგვლიდენ[6] (13, 21 იერემ.) შენ-ზე შემო(ი)ვლიდენ ZB.

13, 21 ი ე რ ე მ. Aa.

ალგზება (+ 10, 16 ესაია ZAa) ცეცხლის ა(ლ)ნთება ZAB.

ალგზებული (3, 11 დანიელ) ცე-ცხლი ანთებული Z.

ალდაჭი[7] (17, 6 იერემ.) ბიცი ZABC.

ნ. ბიცი.

ალდგომა (6, 26 ბარუქ.) ზე ამარ-თვა ZA.

---

[1] შდრ. A—675, 250 г. 10. [2] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანებე (წიგნი II, გ. 57, 35). [3] წყაროშია: „არღარა“. [4] ნუსხებშია: „ალბექვდა“. [5] წყაროშია: „ალსაგებელი“. [6] წყაროშია: „ალგლეიდენ“. [7] წყაროშია: „ალდატი“.

ალდნობადი (35 კავშ.[1]) ალდნობად უწოდს ოთხთა ასო შენაზავებას B.

ალება უსულოთ ზე ახმა ალება არს, ხოლო სულიერისა—აყვანა; ალება არს პირთ ახმა. გინა ვალის ალება, გინა ციხის ვამოხმა Z.

უსულოთა ზე ალება. აყვანა სულიერთათვის ითქმის: ალება არს პირთ ახმა. გინა ვალისა ალება, ანუ ციხისა მისმა A. ალება არს ესულოთა ზე აქმა, ხოლო აყვანა სულიერთა: ალება ითქმის პირთ ახმაცა. ალება არს ციხეთა წარხმა, ვალის ალება და მისთანანი B. განუმარტავია C.

ალებანი მარხვის მოსვლის დრო ZA.

მარხვა(თ) მოსვლის დრო BC.

ალების ღამე მარხვის წინა ღამეები Z.

მარხვის წინა ღამე A. იგივე B.

ალეკრა 43. [25] ფსალმ. Aa.

ალელვება ზღვის ალბორგ[ვ]ება ZA.

ღელვათ ალდგომა B.

ალემატა 2 კორინთ. 3, 9 Z.

ალვაგებ 45, 7 ესაია Z.

ალვიარება მართლის სარწმუნოების თქმა ZA.

ესე არს მართლისა სარწმუნოებისა წარმოთქმა BC.

შდრ. ალმსაარებელი, ალსაარება.

ალვიკრძალავ 1 კორინთ 9, 28 Z.

ალვიმსთობ 49, [2] ფსალმ. Aa.

ალვირედი, ალვირედნი ნ. ალვრედი.

ალვირი ნ. ალვრი.

ალვისტალი ეჯიბიათ ZAB.

ეჯიბი C.

ალვსება შესრულება ZAB.

ალდგომის დღე, გინა შესრულება Cab.

ალვსება ალდგომის დღე ZACq.

ალდგომის დღესაც ეჰმობენ B.

ნ. საალვსებოდ.

ალზვავება ნ. ალზუავება.

ალზვირთება ნ. ალზვრთება.

ალზრზინება ზრზინება იწყოს ZAB.

ალზუავება[2] ზვა(ვ)ობა იწყოს ZAB.

ალზვრთება[3] ღელვასავით. ზვირთის სროლა ZA.

ღელვასავით ზვირთთაპრობა. B.

ალ-თავს-იქცა ზე ა(ლ)ღგა ZABC.

ალთქვეფა ნ. ალთქუეფა.

ალთქმა (ალთქუმა Cb) (3. 34 დანიელ ZAa: 31. 13 იობად. Ab) საზღვრის დადება. რათა არა გარდაჰქდეს ZA.

ესე არს საზღვრის დადება, რათა არღარა გარდაჰქდეს B. ალთქმა (ალთქუმა Cb) არს საზღვრის დადება. რათა არღარა გარდაჰქდეს C.

ნ. ნაალთქმევი.

ალთქუეფა[4] (+ 32. 13 ეზეკ. ZAa ერთმანე(რ)თში გაქნა ZAB.

ალმღვრევა, ანუ ერთმანერთში გაქნით შერევა Cab.

ალთქუმა ნ. ალთქმა.

ალიელი თვალ-თეთრი, რამეთუ რომელთა თვალი არც აქვს შავ-

---

[1] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II. გვ. 39,1); წყაროში: „ალდნეითი". [2] ნუსხებში: „ალზვაევება". [3] ნუსხებში: „ალზვირთება". [4] ნუსხებში: „ალთქვეფა".

ნი და ცხოვართა ფერი აქვს, ეწოდების გრემან, რომელთა (რომელსა A) გრემათაგან უფ-რორე მოთეთრო და შვენიერი იყოს, ეწოდების ჟივჟავი, მოთეთროსა და შვენიერსა — მაჩხ́ი, ხოლო თეთრსა და უშვერსა ალიელი (+ და მარლი ZAa) ZA.

თვალ-თეთრი. თვალნი რომელთა-ცა შავნი არა აქვს და ცხოვართ ფე-რი აქვან, ეწოდებიან გრემან, რომლისა გრემათა უფრორე მოთეთ-რო და შვენიერ იყოს, ეწოდების ჟივჟავი, მოთეთროსა და შვენი-ერსა — მაჩხი, ხოლო თეთრსა და უშვერსა — ალიელი B. თვალ-თეთრი C.

ალივება მარცვალთ აჯეჯლება ZABC.

ალიკარვა (+ დაბად. ZAa) კარა-ვი აილო ZAB.

ნ. დაიკარვა.

ალიმსთო (7, 16 ისო) ადრე აის-წრაფა ZA.

ალიტყუა (26 ლავსაიკონი) ენა ამოიდგა ZAa.

ალიძრნეს მისზე შეიყარნეს ZABCab.

მისზე შეიყარნენ Cq.

ალლევა (1 ნეშტ. 21, 26) გაილივ-ნენ ZA.

გაილივნენ B.

ალლესვა (21, 11 ეზეკ.) გალესვა ZAa.

ალლოშვა (+ 22, 4 რიცხ. ZA) ალოკ(ვ)ა ZABC.

ალლუმი (+ 2 მეფე 2, 30 ZA) მებრძოლთ გა(ნ)ჩხრეკა ZAB.

ალხილვა C.

ნ. საალლუმედ; შდრ. ალხილვა.

ალმა ზე შეზევით ZABCb.

[**ალმავიდოდაჲ** ნ. ალმართი].

ალმართი პირ-ალმართთან ნახე ZAB[1].

პირ-ალმართი ესრეთ განიყოფების: რამეთუ ვაკე ეწოდების ყოვლის კერძო სწორესა, ხოლო უკეთუ ვა-კესა შეეტყობოდეს შელმართობა, ეწოდების ამრეცი; ხოლო ამრეცი-სა უნამეტნავესი არს შემრეცი და მისგან უნამეტნავესი არს გვერდა, და მასზედ უძნელესი შელმარ-თად ითქმის, და მისგან უძნელესსა ალმართი და სრულიად ძნელად სავალსა და ამართულსა ეწოდების ფრიალო; ხოლო პირ-ალმართში პირ-სწორად ალმა ასლვასა ეწოდე-ბის ყაფარად სლვა, და უკეთუ გვერდზე მიხვევ-მოხვევით, მივლა-მოვლით იწყო სლვა, ეწოდების იკანკელი, მიდრეკ-მოდრეკის სვენებით ალსლვისათვის, უკეთუ ალ-მართისაკენ მივალს, შესლვა (შევლა Ca) ეწოდების და ალმა-ვიდოდაჲ; უკეთუ კლდეთა ზედა მივიდოდეს, ანუ ხეთა, ანუ კიბეთა, ანუ ცათა მიმართ შეხედვიდეს, ანუ ისართა და ქვათა შესტყორციდეს, შელმას უწოდენ; უკეთუ მიმა-ვალსა მოგზაურისა მნახავსა კაცსა ვკითხეთ: ოდეს ნახე კაცი იგი, — უკეთუ ვაკეთა უნახავს, გვეტყვის: მიის; უკეთუ ალმართთა, გვეტყ-ვის: აის, და უკეთუ უძნელესთა, იტყვის: შეის ვნახე და ესევითარნი Cab. განუმარტავია Cq.

ნ. მალმართნი, პირალმართი.

ალმატება (+ 1 კორინთ. 12, 31 Z) მომატება ZABC.

[1] Z-ში კიდეზე სწერია: „პირ-ალმართი აქ დაწერე“.

ალმახვა (44, 12 ესაია) რკინის ალესვა ZAa.

ალმგულისსიტყუავნი (ალმგულისსიტყვანი Z) გულისსიტყვათ შემომკრებელნი ZAa.

[**ალმდგომი** ნ. ვაზად-ალმდგომი].

[**ალმზრდელი** ნ. მამა].

ალმკული გაკეთებულივით ZA.

გაკეთებულივით, ⌈ზე მზადებული⌉ B.

ალმობორქუებოდა (ალმობორქვებოდა BCab) კვამლი შეგროვდებოდა ZA.

კვამლი შეგროვდებოდასავით B. კვამლი შეიკუმშოდა, გინა შეგროვდებოდა Cab.

ალმოროხვა (13, 6 ოსე) უზომოდ განძლომა ZAa.

ალმოსავალი (+ 2, 1 მათე ZAa) ამოსავლეთი ZA.

განუმარტავია BC.

ნ. დასავალი.

ალმოტჳფრვა (ალმოტვიფრვა ZABCab) რა ილეკრო მომაღლოდ ალმოჰკვეთო, ყვავილის სახედ და ელვარედ შეჰქმნა, ანუ ბეჭედი ცვილთა ზედა დასვა და ტვიფარი ალმოაჩინოს ZA.

რა ილეკრო მომაღლოდ ალმოჰკვეთო, ყვავილის სახედ და ელვარედ შეჰქმნა, ანუ ბეჭედი დასვა ცვილზედა და ტვიფარი მისი ალმოჩნდეს B. ალმოტვიფრვა არს ოქრო ანუ ვეცხლი მომაღლოდ ალმოკვეთოს, ყვავილის სახედ და ელვარედ შექმნას, გინა რვალი და რკინა, გინა ბეჭედი დაასვა ცვილსა ზედა და ალმოჩნდეს ტვიფარი მისი Cab. ალმოტვიფრვა არს ოქრო ანუ ვეცხლი მომაღლ ალმოჰკვეთოს, ყვავილის სახედ და ელვარედ შექმნან, გინა რვალი და რკინა Cq.

ალმოფხურა (ალმოფხვრა B) ძირიან ამოღება ZAB.

ძირითურთ ალმოღება C.

ალმოქმნა (2 სჯულ. 6, 11) ა(ლ)მოთხრა ZAa.

ალმოჩენა ქვეიდამ ითქმის, ხოლო გ ა მ ო ჩ ე ნ ა ზეიდამ ZA.

ა ლ მ ო ჩ ე ნ ა ქვეიდამ ითქმის, ხოლო გ ა მ ო ჩ ე ნ ა ზეიდამ BCab.

ალმოცენება ამოსვლა ZA.

⌈ზე⌉ ამოსვლა B.

ალმოცოხნა პირუტყვთაგან ნაჭამთ(ა) კვალად ა(ლ)მოღება, ცოხნა და ჩანთქმა ZAB.

ალმოცოხნა არს პირუტყვთაგან ნაჭამთა კვალად ალმოიღებდეს და იცოხნიდეს Cab. განუმარტავია Cq.

ალმოჴუარდნა ა(ლ)მოგლეჯა ZAC.

⌈ზე⌉ ამოგლეჯა B.

ალმსაარებელი სარწმუნოების მთქმელი ZAB.

სარწმუნოების საანჯმნოდ მთქმელი Cab.

ალმხთობა (+ 11, 7 იერემ. ZAa) ადრე ასწრაფება ZAB.

(+ ⌈არს⌉ Ca) ადრიან, რომელი მსწრაფლადაც ითქმის და დილეულადაც Cab. ალსწრაფება Cq.

ალმსიტყუელი სიტყვის დამბარებელი ZAB.

ალმტკბო პირაშკმული ZAB.

აშკმული C.

ალმურკნვა (ალმურკუნა ZABCq, ალმურკვნა Cab) (24 ნეემს.)[1] დამურკნებულად (დამურკლე-

[1] იხ. ნემესიოსის წიგნი „ბუნებისათვს კაცისა" (გვ. 115, 10—11), წყაროშია: „ალმურკნვილის სახედ".

ბულად BCb) შემტკნარებული ZABCb.

ნემს. 24[1]: „ალმურკუნის (ალმურკნის Ca) სახედ ნოტიოსა (ხოტოსა Cq)“ Caq.

ალმქმნელი შემქ(მ)ნელი ZAB.

ალმღურეული[2] (ალმღვრეული ZAa) (34, 19 ეზეკ.) ამღვრეული ZAa.

(34, 18 ეზეკ.) ამღვრეული Ab.

ალმწერელობა ნ. ომილია.

ალნაგი აგებული ZAC.

[ზე] აგებული B.

ალნადგინები (+ 25, 36 ლევიტ. ZAa) უწესო ვალის სარგებელი ZAB.

ვალის სარგებელი Cab. სარგებელი ვალისა Cq.

ალორევი თქმას(ა) უწოდიან ZABC.

ალორძინება (+ 6, 28 მათე ZAa) (+ აღორძინება B) არს უფროსის(ა) მიმართ (მიერ ZA[3]) ძრვა და მოკლება უმცრო(ჲ)სისა მიმართ ZAB.

მოზარდეობა. აღორძინება არს უფროსისა მიმართ ძრვა და მოკლება(ჲ) უმცროსისა მიმართ C.

ალპარსვა (+ 22, 12 ესაია) თმათ სრულიად მოპარსვა ZAa.

აღრ მეტი B.

ალრალების ქვა (+ აღრალები B) არს: ძოწი, ამარტა, ზროლი, ლაჟვ(ა)რდი, ქარვა და მისთანანი ქვები. ხოლო ს პ ე კ ა ლ ი — ალმასი, იაგუნდი, ლალი და მისთანა ქვები ZAB.

[ძოწი, ამარტა, ბროლი, ლაქვარდი, ქარვა და მისთანა ქვები, ხოლო ს პ ე კ ა ლ ი — ალმასი, იაგუნდი, ლალი და მისთანანი] Cb. (1 ნეშტ.[4]) რჩეული ქვაო, (+ გასინჯე Ca) Caq. ნ. ქვა.

ალრევა (+ 2 ეზრა 13, 3 ZA) არევა ZABC.

ალრვითმა ნ. აღრვთმა.

ალრვითმვა ნ. აღრვთმა.

ალრიბალრი სადვრიტის მწვად(ი ZABC.

ალრინტალი (უქმ.) გვერდობ(ა)ში ღელე-ღულე ZAa.

(უქმ.) გვერდობაში ღელე-ღულე AbB. (უქმ.) ღელე-ღულე გვერდოვანში Cap. (უქმ) ღელე-ღულე Cb. ნ. ღიროლალი.

ალროსტი (ბალ.) (+ 2 ეფრემ[5] ZAa) ჭანგა ბალახი ZABC.

ალრუთმა (აღრვითმა ZAa, აღრვითმვა AbBC) 34 კავშ:[6] „ხოლო ოდეს უსხეულოთ (უსხეულოდ ZABCab) ზედ გესმას ვნება აღრვითმ(ვ)აჲ და წესსა შორის“ ZABC.

[აღრჩევა ნ. წინააღრჩევა].

ალრჩუნვა (3 მეფე 6, 15) კედელს შიგნით ილეკროთ(ა) ანუ ფიცრით(ა) ამოაგო და შე(მ)მოსო: ა ღ რ ჩ უ ნ ვ ა დ ითქმის წყალთაგან ხორგის შეყრაცა ZA.

კედელს შიგნით ილეკროთ ანუ ფიცრით ამოაგო და შემოსო: წყალთაგან ხორგის შეყრაც ა ღ რ ჩ უ ნ ვ ა დ ითქმის B. აღრჩუნვა არს შიგ-

---

[1] იხ. ნემესიოსის წიგნი „ბუნებისათვის კაცისა“ (გვ. 115,10—11), წყაროშია „ალმურკნვილის სახედ“. [2] წყაროშია: „ალმრღუეული“, „ალამრღვევდით“. [3] შეცთომით არის „მიერ“. [4] შდრ. A—51, I ნეშტ. 29,2. [5] შდრ. A—154, 189 г. ა [6] აღებულია იოანე პეტრიწის თარგმანებიდან (წიგნი II გვ. 86, 27—28).

ნით კედელი ფიცრით ამოაგოს მიყრდნობით, ანუ წყალთა მიერ ხორგის კიდეთა შეყრასა Cab. აღრჩუნვად უწოდენ შივნით კედელი ფიცრით ამოგებასა მიყრდნობით, ანუ წყალთა მიერ ხორგის კიდეთა შეყრასა Cq.

ალსა[ა]რება (+ 2 სჯულ. 12, 17 ZA) (+ ესე B) არს ყოველთა სიტყვათა, რომელთა წარმოიტყოდეს კაცი საქმეთა თვისთა ცხოვრებისათა კეთილთა, გინა ბოროტთა ZAB.

ალსარება არს ყოველივე სიტყვა, რომელთა წარმოიტყოდეს კაცი საქმეთა თვისთა ცხო(ვ)რებისათა, კეთილთა გინა ბოროტთა C.

ნ. მეალსარებე, მოალსარებე, საალსარებე, საალსარებო.

ალსაარებადი (ალსარებადი A) საალსარებო AB.

ალსაბურველებულ (22, 14 ესაია) საბურველ აქდილ ZAa.

ალსავალი (+ ხარისხი. ალსავალი B; ალსავალი Cb) კიბე და ხარისხი და ყოველივე ზეით სავალი ალსავალი არს. (+ ხოლო ZA) კ ი ბ ე არს წვლილის ხით დანდალოანი ალსავალი. ხ ა რ ი ს ხ ი არს ქვითა და კირით (ქვითკირით ABCb) შეკიბულივით სხვადასხვა ალსავალი; მ ე ქ ო ნ ო თ ი არს ტაძართა და ეკლესიათა (ეკლესიის BCb) კართა ხარისხულად ალსავალი; ს ხ უ ნ ი არს ფიცართა და ძელთაგან ხარისხული ალსავალი, გინა გვერდობა ბაქან-ბაქანად (ბაქან-ბაქნილად BCb) ქმნილი; მ ე ნ ა კ ი არს ცის-მზომელობათა ხარისხი, გინა კურთხევათა და უფროს-უმცროსობითა (უფროს-უმცროსობათა AbBCb) ხარისხი; ქ ვ ა რ ც ხ ლ ბ ე კ ი არს საყდართა მჯდომარის(ა) ფერქთა (ფერქის BCb) სადგ(ო)მელი ხარისხი ZABCb.

ალსარებადი ნ. ალსაარებადი.

ალსართულება სართულის აღძრცვა (აღცრცვა A) AB.

ალსასრული (+ 18, 7 იერემ. Aa) ბოლოს მოღება ABC.

ალსაქოცელი Aa.

ალსიტყული (კათილორ.) სიტყვა ნათქვამი ქელოვნებითა Aa.

ალსრულება ბოლოს გათავება AB.

ალტვფრულობა (ალტვიფრულობა ACab) ალმოტვიფრავე AB. ალმობრწყინვალებასავით Cb. განუმარტავია Ca.

ალტყველვა ნ. ალტყუელვა.

ალტყინება (5, 24 ესაია) ძლიერ ალგზება Aa.

ალტყუელვა[1] ზე. ორთა(ვე) ქელთა შემოკრება AB.

ალუყივდენ 19, 3 იერემ. Z.

ალუჩნდა აუჩნდა ZAB.

ალჳრედი (ალვირედი ZA, ალვირედნი BC) (3 ეზრა 3,6) ოქროს ლაგამი ZABC.

ნ. რახტი.

ალჳრი[2] (+ 30, 11 იობ ZA) უგრგოლო ლაგამი ZAB.

განუმარტავია C.

ნ. ალჳრედი, აყაფი.

ალფუვნება (1 კორინთ. 5. 6) ცომის გაფუება ZA.

ცომთ გაფუება B. გაფუება ცომთა Cab. გაფუ(ვ)ება CqD.

---

[1] ნუსხებში: „ალტყველვა“. [2] ნუსხებში: „ალვირი“.

ალშენებული (2 კორინთ. 5, 1[1]) აშენებული Z.

ალცრა (+ 22, 31 ლუკა ZA) ფქვილის გაცრა ZAB.

აცრა Cab.

ალცხენოსნება (+ 23, 6 ეზექ. ZAa) ცხენზე(დ) შეჯდომა ZAB.

ალცხენოსნებულნი ცხენზე(დ) შემსხდარნი Cab.

ალძრვა შეთქმით შეყრა ZAB.

ალწბა (+ 3 მეფე 18, 38 ZAa) ათქლეფა ZAB.

ათქლითა CD.

ალწერა (+ 2, 1 ლუკა ZA) დაწერა ZAB.

ალწერილი დაწერილი Z.

ალჭრა (+ 1, 22 ტობია) დაჭრა ZAB.

ალხილვა (3 მეფე 20, 26) ალლუმი ZAa.

ალლუმი (+ 3 ეზრა 8, 43 Ab) AbBCqD. ალლუმი. ალხილვა და ალლუმი არიან, რა ლაშქრისა უფალმან თითო-თითო განიხილოს მოლაშქრე თვისი და შეიგნას რიცხვი და ვინა კეთილ-ჭურვილი, ვინა ჩოისარი, ვინა ოროლოსანი და სხვით მებრძოლი ვინ(ა) Cab.

ალხილვა თვალის ჩენა Z.

თვალთ ჩენა A.

ალქოცა ალმოქოცა CD.

ალქსენება დავიწყებისა მიერ უჩინო ქმნილისა ქსენებისა კვალად განახლება B.

ალქუარდულებით (+ 31, 28 იერემ. ZAa) გამოგლეჯით ZAB.

გამოსლვით, გინა გამოგლეჯით Cab.

აყალო ესე არს მიწა საპონთ მსგავსი, მწიკვლთა გამრეცხელი Z

მიწის საპონი A.

აყარი სხვენი(ს) ლატანი, გინა საკიდრისა ZAB.

საკიდრის ხე, გინა სხვენისა Cab.

საკიდრის ხე CqD.

აყაფი ხის ალვირი ZABCD.

აყაყვა (აყაყუა Z) უშვერად აგრძელება ZA.

განუმარტავია B.

აყაყული უშვერად აგრძელებული Z.

უშვერად მაღალი AB.

[აყვანა ნ. ალება].

აყინჩული უშვერად ყელ-აზეული Z.

ყელ-აზეული ABCD.

აყირო (ბალ.) (+ ესეცა Z) სამგვარი არიან (არს A): აყირო, გოგრა და ხაპი. აყირო არს ქერქ-ზრქელი მსგავსი საწდისა, ვიეთნი კვახად სახელ-სდებენ; გოგრა (ჲ) არს ქერქთხელი და მხლად საჭმელი; ხაპი არს აყიროს მსგავსი (გვარი A) და უყელო, (+ გლეხნი Z) სასმისად იქმენ, რომელ არს კოში. ესენიცა მრავალ-რიგნი არიან (+ 4, 6 იონა Z) ZA.

(ბალ.) ესე ნაყოფი სამგვარი არს: აყირო, გოგრა და ხაპი. აყირო არს ქერქ-ზრქელი მსგავსი საწდისა, ვიეთნი კვახად უწოდენ: გოგრა არს ქერქ-თხელი და მხლად საჭმელი: ხაპი არს გვარი აყიროსი და უყელო, სასმისად იქმენ, რომელ არს კოში. და ესენიცა მრავალრიგნი არიან B. (ბალ.) CD.

აყიყი Cab.

[1] ნუსხაშია: 2 კორინ. 5,2.

აყლაყუდა ცხოელი უშვერად მაღალი Z.

აყაყული AB. უშნოდ მაღალი Cab.

აყოლა თან(ა) დევნა ZABC.

განუმარტავია D.

აყრა მოსახლეობით სხვაგან წასვლა თვისით ნებითა და მუნ დასახლდეს; წ დ ო ლ ა და ყ რ უ ნ ვ ა (ნაომ 2, 10) განშიშვლებულთ განსხმა და წარქცევა; ხოლო წ ა რ ტ ყ ვ ე ნ ვ ა იავარყოფა და ტყვედ წარყვანება Z.[1]

მოსახლეობით სხვაგან წასვლა[2] A. მოსახლეობით წაიყვანოს სხვაგან[2] B. გასხვაგან(ა)ება C. ვანუმარტავია D.

ნ. წდოლა.

აყრდენა აყუდება ZAB.

აყუავება ყვავილის მოსხმა ZAB.

აყუანა სულიერთ აღება, გინა მაღლა ატანა ZAB.

ნ. აღება.

აყუანილი სულიერი აქმული Z.

აყუენვიოს (აყუწნიოს Cq) (7, 20 ესაია) თმა მოჰპარსოს ZAB.

მოჰკრიჭოს თმანი Cab. აჰკრიჭოს Cq.

[**აშა** ნ. ვარძმი].

აშავერი ბაყვი ZABCD.

აშარული ლერწმის კალათა ZAB.

ლერწმის კალათი CD.

აშენება შენობის ქ(მ)ნა, გინა გამდიდრება ZA.

აშიკი (აშიყი და აშიკი Cab; აშიყი, აშიკი Cq; აშიყი D) (+ ვეფხის-ტყ.[3] Z) ა შ ი ყ ი არაბულია, ტ რ ფ ი ა ლ ს(ა) ჰქვიან ZA.

(უქშ.) აშიყი. ა შ ი ყ ი არაბულია, ქართულად ტ რ ფ ი ა ლ ს ჰქვიან B. ა შ ი ყ ი არაბთ(ა) ენაა (ენა არს CqD), ქართულად ტ რ ფ ი ა ლ ი ეწოდებიან (ეწოდების D) CD.

აშიკობა (ვეფხის-ტყ.) ტრფიალება Z.

აშიყი; აშიყი, აშიკი; აშიყი და აშიკი ნ. აშიკი.

აშკი ილეკროს ძაფი, რომელსა თურქნი მ ა ვ თ უ ლ ს ა უწოდენ Z.

ილეკროს (ელეკროს B) ძაფი AB. მატყლის ძაფი CD.

ნ. ძაფი.

აშკმა პირის დაღება ZAa.

პირის დაღრენა AbBC. დაღრენა პირისა D.

შდრ. აღმტკბო.

აშლა არევა ZAB.

აშლილი არეული ZA.

აშლილობა არეულობა ZAB.

აშრიალი საქორე ბადე Z.

ქორის ბადე ABCD.

ნ. ბადე.

აშურვება შურის აღება ZAB.

აშფაშაქი რბევით საგნის ისრის სროლა ZA.

რბევით საგანთ ისრის სრევა B. რბევით ისრის სრევა საგანთა C. განუმარტავია D.

აჩაჩა ურღლის ქარის საქნეველი ZAB.

ოქოქა. ურღლის ქარით საქნეველი Cab. ოქოქა CqD.

ნ. ერქუანი.

აჩემება საკუთილოდ თუ საარ ერთზე დაყინება ZA.

საკუთილოდ თუ საავო ერთზე

---

[1] კიდეზეა: „წდოლა აქ აყრასთან დაწერე“. [3] დამატებულია ნუსხებში: „წდოლა აქ დაწერე“. [2] შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 372, 4 („აშიკობა“).

დაჟინება B. საქეთოდ, გინა საიოდ იყოს ერთზე მარადის Cab.
განუმარტავია CqD.

აჩემებული ერთზე დაჟინებული Z.

აჩი ვირის შერისხვა და ჯორისა Z.
ვირის შერისხვა AB.

აჩივლა ჩივილი ათქმევინა ZAB.

აჩოყება უქამოდ მხალთ აღერება ZABCab.
უქამოდ აღერება CqD.

აჩრდილი (+ 4 მეფ. 20, 9 ZA) ჩრდილი ZABCD.

აჩუ ცხენთ შერისხვა ZBCab.
ცხენის შერისხვა ACqD.

აჩქარდა სიჩქარე იწყო Z.
ჩქარობა იწყო A.

აჩქარება სიჩქარე Z.
ასწრაფებასავით A. განუმარტავია B.

აჩხაბერი ზუჩი პირ დევის სახე ZAB.
ესე (აჩხაბერი Cq) არს ზუჩის პირი მსგავსი დევისა CD.

აჩხორვა ურიგოდ წყობა რისამე Z.
ურიგოდ დაწყობა რისამე A. ურიგოდ დაწყობა რისაც B. ურიგოდ წყობა C. განუმარტავია D.

აც ნაკვეთი აძეს ZA.
აძეს ნაკვეთი B. აძეს C. განუმარტავია D.
ნ. აცს.

აცა დაიცადეს ნაკლები Z.
დაიცადე AB. დაცადება C. განუმარტავია D.

აცადე (2 მეფ. 13, 25) დაიცადე ZA.

აცადებდა დააცლიდა Z.

აცალე დააცალე ZB.
დააცადე A. განუმარტავია Cb.

აცვეს ნ. აცუეს.

აცმა ზედ ჩამოცმა ZABC.
განუმარტავია D.

აცნობა ცნობა უყო, გინა შეატყობინა Z.
შეატყობინა AB.

აცოდვა[1] (2 ნეშტ. 21, 11) ცოდვა აქნევინა ZAa.

აცოდინა შეატყობინა Z.

აცოდნა ნ. აცოდვა.

აცორდა შელმა შეგლინდა ZA.

აცორვება შელმა შეგლინვება Z.
შელმა შეგლეჯა AB.

აცრა დასერვა, გინა აღცრა ZAB.
აღცრა. ა ც რ ა ითქმის დასერვისათვის, ხოლო ა ღ ც რ ა ფქვილთ გაცრისათვის Cab. აღცრა Cq. განუმარტავია D.

აცს ზედ აძეს Z.
ნ. აც.

აცუდოს 1 კორინთ. 9, 16 Z.

აცუეს[2] (+ 23, 33 ლუკა ZAa) მიაკრეს ZABC.
განუმარტავია D.

აცხობს ათრთობს Z.

აცხოვნა (+ 27, 42 მათე ZAa) ცხოვნება მისცა ZAB.

აძალდა ძალი მიიცა ZAB.

აძგერა შეატაკა ZA.

აძლევდა მისცემდა ZA.

აძლევს მიმცემელობს ZABCab.
განუმარტავია CqD.

აძმო ძმად შეჰყარა ZAB.

აძნელებს ძნელად ჰქდის ZAB Cab.

აძოვა ძოვნა აქნევინა Z.

აძოვებს ძოვნას უყოფს Z.

---

[1] ნუსხებშია: „აცოდნა“. [2] ნუსხებშია: „აცვეს“.

აძრწოლებდა ძრწოლა შეაღვა ZA.

აძრწოლებს ძრწოლას უყოფს Z.

აწ (+ 2, 29 ლუკა ZAa) აჰასავით ZABC.

განუმარტავია D.

ნ. უაწ.

აწა იგივე და მეტი ZA.

აწამა ამოწმა ZAB.

აწამა მარტვილად (მარტვირად AB) შექმნა ZAB.

აწამებდა ამოწმებდა Z.

აწამებდა მოწამედ გაჴდიდა Z.

აწ ბოლბოლ (+ ძველს საწინაწარმეტყველოში Z) ამისთვის, მეძაო ZABC.

ნ. ბოლბოლ.

აწე აწსავით და მეტი Z.

აწსავით (+ 2 ეზრა 13, 27[1] Ab) A. აწვესავით B.

აწევა აღმა ძვილ ა(ღ)სლვა (+ გინა აზევა B) ZAB.

აწევა (აწევს Z) მძიმის ზე აზება. ZA.

აწერა აღწერა Z.

აწვე (2 მეფე 1, 15) ახლავე Z.

აწსავით (2 მეფე 1, 15) A.

[აწი ნ. აჰა].

აწონა წონის ქნა ZAB.

აწონილი წონა-ნაქმარი ZA.

აწურა მოუჴირასავით ZA.

აწურვა იგივე ZA.

მოჴირებასავით BC. განუმარტავია D.

აწყვა[2] საწყეოს შეტყობა ZAB.

აწყუედა მოსრვა ZA.

მოსვრა B.

აწყუედა თოკის გახეთქა ZA.

აწყუედილი წყვედა-ქმნილი ZA.

აწყული (ა)წყვა-ქმნილი ZA.

აჭამა Z.

⌜აჭენა აყვედრა⌝ Cb.

აჭიმვა მაღლა გაჭიმვა Z.

აჭიმი ცხენის პირს მოსკვნილი თოკი ZABCD.

შდრ. გელპირი.

აჭიმული აღმა გაჭიმული Z.

აჭინარი ფეტვის მჭელეულთ ჩამოსაკიდარი Z.

ფეტვის (ფეტვთ B) ჩამოსაკიდარი AB. ბარული. ფეტვი მრავალ-კიდებული Cab. ბარული Cq.

აჭინტვა ჭინტვა აქნევინა Z.

აჭინტული Z.

აჭიჭყნილი ნაწერი მიყრილი ავად Z.

ნაწერი მიყრილი AB. ნაწერი ზედა-ზედ მიყრილი Cab. ნაწერი ზედ მიყრილი Cq. განუმარტავია D.

აჭორტვე ჭორტი დადგი(ო) ZAB Cab.

აჭრა აქვეთა Z.

აკვეთა, გინა მოსვრა AB. აჰკვეთა Cab. განუმარტავია CqD.

აჭრა მახვილით დაჭოცა მრავალთა Z.

აჭრაჭუჭი (ბალ.) ერთი ცერცვივით არის Z.

(ბალ.) ერთი ცერცვია A. (ბალ.) ცერცვია B.

ახა ცუდი ჴმა რამეა Z.

(უქმ.) რა(ჲ)მეა ცუდი ABCab. (უქმ.) Cq. განუმარტავია D.

ახალი (+ 5, 7 ესაია ZAa) აწ ქმნილი ZAB.

---

[1] Ab ნუსხაში: „2 ეზრა 13,27 და 31". [2] ნუსხებში: „აწყუა".

განუმარტავია CD.

ნ. ახლად, განახლება, საახლოდ, სიახლე 2.

ახალნერგი ახალი დარგული Z.

ახალწლისა სეკდემბერი ZAB-CqD.

სეკდენბერი Cab.

ნ. თთუე; შდრ. შემოდგომა.

ახარა ხარება მიართვა ZAB.

ახებს (+ კავშ. [14] Z[1]) შეახებს ZAB.

ახედვა მაღლა ამზერა ZAB.

ახეწა ქარისაგან აფხეკა ZABCD.

ახეწილი აფხეკილი Z.

ახვედრა ნ. ახუედრა.

ახვეწა ნ. ახუეწა.

⌈ახვნა⌉ ნ. ⌈ახუნა⌉.

ახიოს (+ ვეფხის-ტყ.[2] Z) სულის-კვეთის ოხრა ZABCb.

განუმარტავია CaqD.

ნ. სულის-კუეთა.

ახიოს ზე შეხევა უყოს Z.

გახევა უყოს A.

ახლა აწვევსავით ZA.

აწვე B.

ახლად ახალ-ყოფით ZAB.

ახლავ ახლად, აწვე Z.

ახლო არა შორს ZAB.

განუმარტავია CD.

ნ. ახს, მაახლო, მაახლოვა, მახლობელი, მოახლე, მოახლებულ არს, მუახლე, მუახლებული, სიახლე 1, სიახლოვე; შდრ. ხლება 1.

ახლოს იგივე ახლო ZAB.

[ახმა ნ. აღება].

ახო საყანური გაკაფული Z.

საყანური განკაფი AB. ტყე-განყენებული CD.

ახოვანი (2 მეფე 1, 6) ტანად დიდი და ძლიერი ZA.

ტან-დიდი და ძლიერი B. ტანოვანი Cab. ტან-დიდი Cq. ტანუანი D.

ახოვნება ტან-დიდ ძლიერება Z.

ახორი ქართული არ არის, ბ ა გ ა ს ჰქვიან ZA.

(უკმ.) ცხენის ბაგა B. ცხენის ბაგა Cab. ბაგა CqD.

ახოსალარი მეჯორე ZABCD.

ახრევდენ ქელს იქნევდენ Z.

ახრევენ ჴელს იქნევენ ZAB.

ჴელს უგვანად იქნევენ Cab.

ახრევს ჴელს იქნევს ZAB.

ახს (84, [10] ფსალმ.) ახლო, მოკლედ Z.

(+ 84, [10] ფსალმ. Aa). ახლოა AB ახლოს CD.

ახსოვნდა ნ. აჴსოვნდა.

ახსოვნს ნ. აჴსოვს.

ახსოვს ნ. აჴსოვს.

ახტა (+ 2 ნეშტ. 9, 15 ZA) ცხენი და ვირი მამალი ZAB.

(ოთხფ.) ცხენი მამალი Cab. ცხენი მამალი CqD.

ნ. ცხენი.

[ახტა-ჭაკობა ნ. ცხენი].

[ახტა-კრძლობა ნ. ცხენი].

ახუედრა[3] ხვედრი მისცა ZAB.

ახუეწა[4] მრავალგზის შემოიხვეწა Z.

ავედრასავით A. ავედრა B.

⌈ახუნა[5] ატანა⌉B.

---

[1] იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგ. II, გვ. 48,9). [2] შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 711,4 („ახი ოს“). [3] ნუსხებშია: „ახვედრა“. [4] ნუსხებშია: „ახვეწა“. [5] ნუსხაშია: „ახვნა“ (უნდა იყოს: „ახუმა“).

ახურამაგი თოფრა არის დაწნული ZA.

ქართ პირთა ამოსდებენ კალოთა, რათა ძნა ვერ ჰამონ და აღმოიცოხნოს B. ახურამაგს(ა) უწოდენ ქართა პირსა (პირთა CqD) შესაკრავთა კალოთა ზედა, რომელთა არცა (არა D) ძნა ჰამონ და აღმოიცოხნონ(ყე) (აღმოიცოხნიდენცა D) CD.

ახუროვნა ხუროობა აქნევინა Z.

აჴდა ჩამოფარებულის აკეცა Z.

ჩამოფარებულის აღება ABCab. განუმარტავია CqD.

აჴდენა სიზმართ გამოცხადება Z.

აჴდილი ჩამოფარებული აღებული Z.

აჴდომა მაღლა შესვლა Z.

მაღლა შევლა, გინა სიზმრის გამოჩენა A.

აჴირება საჩივარში მოდავეს ასეთი რამ უთხრას, თვისი საჩივარი გაუცუდოს (დაავიწყოს A) ZA.

ესე არს საჩივართა შინა მოდავეს ასეთი რამ უთხრას, თვისი საჩივარი დაავიწყოს B. აჴირება(დ) ითქმის სიტყვა, რომელსა მოჩივა(რ)ნი იტყვიან მოდავისა თვისისა წინააღმდეგად CD.

აჴირებული მოდავისგან გასაცრუებელი Z.

აჴოცა აჰჴოცა, მოჴოცა, გინა მოწმედა Z.

მოჴოცა, გინა მოწმედა AB.

აჴსნა გამოთარგმანება ZABCD.

აჴსნა დაბმულის აშვება Z.

აჴსოვნდა[1] არ დავიწყებოდა Z.

აჴსოვს (ახსოვნს Z, ახსოვს AB) არ დავიწყებია ZAB.

აჯა (+ 1 მეფეთა 22, 4 ZAa) ვედრებასავით ZABC.

განუმარტავია D.

ნ. ეაჯა, იაჯა, იაჯდა, მააჯა, მიაჯა, ნააჯევი, სააჯო.

აჯაფთა (აჯაფათა Z, აჯაბთა CqD) დარეჯანიანში[2] მოუყვანიათ, არაბთა ენაი არს (ენაა A), საკვირველს ჰქვიან ZA.

დარეჯანიანში მოუყვანიათ, არაბთა ენაა, საკვირველთა B. (უქმ.) საკვირველთა. დარეჯანიანში მოუყვანიათ აჯაფთა, არაბთა ენაა Cab. (უქმ.) საკვირველი. დარეჯანიანში მოუყვანიათ აჯაბთა, არაბთა ენაა Cq. საკვირველი. ეს მიკვირს, დარეჯანიანში უთქვამს, აჯაფი არაბთა ენაა D.

აჯეჯი მელნის ჩლა ZABCD.

[**აჯი** ნ. აჯის მშჳლდი, აჯის ტახტი].

აჯილა საქორწილე ტახტი Z.

საქორწილო ტახტი ABCD.

აჯილდა ცხენის კურატი ZAB.

(ოთხფ.) ცხენის კურატი Cab. ცხენთ კურატი Cq. ცხენთა კურო D.

ნ. ცხენი.

აჯის მშჳლდი (აჯის მშვილდი ZAbBCab) როსტომიანში მოუყვანიათ, ფალაურის ენით რქის მშვილდი Z.

რქის მშვილდი A. არაბულს მშვილდს იტყვის B. არაბულს იტყვის Cab.

აჯის ტახტი ისრევ ფალაურის ენით პილოს ძვლის ტახტი Z.

პილოს ძვალის ტახტი A. პილოს ძვლის ტახტს იტყვის B. (+ აჯი Cb) პილოჲ ძვალს ჰქვიან სპარსულად (+ როსტომიანში[3] Ca) Cab.

---

[1] ნუსხებშია: „ახსოვნდა". [2] შდრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. უბანეიშვილის გამოც., გვ. 53,24 („აჯაბთა"). [3] Ca-ში ეს წყარო გადახაზულია, შდრ. შაჰნამეს ქართული ვერსიები, II წიგნი, სტროფი 3176).

აჭილა ქალთ მოსაფარებელი ზეწარი (+ თეთრი Z) (+ ვეფხისტყაოს.[1] Z) ZA.

ზეწარი ქალთ მოსაფარი B. წამოსასხამი (წამოსასხმელი Ca) ზეწარი CD.

ნ. ზეწარი.

აჭობა მოერია ZAB.

აჭობებს მოერევის Z.

მოერევა AB.

აჭობნინა მოირივა ZA.

აჰა (3 მეფე 18, 44) აგერსავით (აგრესავით Aa), ვითარცა მ ყ ი ს და ა წ ი ZA.

აგერსავით. აჰა და მ ყ ი ს და ა წ ი ყველა ერთია B. აჰა და მყის არცა ერთი პირველი და არცა შემდგომი CD.

ნ. ანაზდი.

აჰქდა აღვიდა ZABCD.

აჰქოცა ამოქოცა Z.

განუმარტავია Aa.

აჰქსნა აქსნა A[2].

ბ

ბანი არც თავია, არც ბოლოდ მოვალს სხვათა სიტყვათა ზედა, არც ქმიანი არს, არც ართრონი, ოდენ ბ ა არს: მოაბა, ჩააბა, გააბა და ეგევითარნი; სხვათა ნაქმართა ზედა აგრეევე ბ ი: მოაბი, ჩააბი, გააბი, წააბი და ეგევითარნი Z.

ბანი არც თავად მოვა, არც ბოლოდ, არც ქმიანია (+ ბ ა არს ართრონი: მოაბა, ჩააბა, გააბა და ეგევითარნი; სხვათა ნაქმართა ზედა აგრევე ბ ი: მოაბი, ჩააბი, გააბი და ეგევითარნი Aa) A.

[ბ ნ. ააბი, აბს, აუბა, ბმა, გააბა, დააბა, დაბმა, დასაბამი, დასაბმელი, ვება, ვები, ვებმი, კრეტსაბმელი, მიიბა, მობმა, მოიბა, მუაბა 2, ნაბამი, პირბმული, საბელი, ყელსაბამი, შებმა, ქელსაბამი].

ბა ბაია, თვალის შავი ZABCD.

[ბაბა ნ. დათვს-ბაბა].

ბაბაგა ნ. ბაგა 1.

ბაბანი სიცივის აყოლის ქმა ZAB.

სიცივის აყოლის ქმიანობა Cab. სიცივის აყოლა CqD.

ბაბანიკი (მ)წეროსაგან (მ)წეროს მოწოდება ZABCD.

ბაბაჰუა (მძრომ.) დედაზარდლი ZAB.

ბაბილო (ხე) (79, 11 ფსალმ.) მაღალი ვენაჴი Z.

(ხე) (+ 79, 11 ფსალმ. Aa) მაღალი ვაზი AB. (ხე) ხის ვენაჴი, გინა გრძელი ვაზი Cab. (ხე) დობილო, ხეზე ვენაჴი CqD.

ბაბრაბი (+ როსტომ[3]. ZAa) ბაბრის ტყავი ZABC.

განუმარტავია D.

ბაბრი (ოთხფ.) სხვათა ენაა, ქართულად ჯ ი ქ ი ჰქვია(ნ) ZA.

(ოთხფ.) სპარსთ ენაა, ქართულად ჯ ი ქ ი ჰქვიან B. (ოთხფ.) ჯიქი CD.

ნ. ჯიქი.

[1] შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 1176,4. [2] აქ შენიშვნაა ავტორისა: „რომელსაცა სახელსა ჩიტის თვალის ნიშანი უზის, იგი სახელებია კაცთა, ქვეყანათა და ქალაქთა, — ებრაელთა, ქალდეველთა და ელენთა ენათა მიერ თარგმნილი. ანის ფურცელი კბ (22)“ Ca; „რომელსაცა სახელსა წითლით ჩიტის თვალი უზის, სახელებია კაცთა და ქვეყანათა, — ებრაელთა, ქალდეველთა და ელენთა ენათა მიერ თარგმანებული“. Cq. [3] შდრ. შაჰნამეს ქართული ვერსიები, II წიგნი, სტროფი 3225 დ და 3827 ა.

ბაბუსაგძალა (ბალ.) ZABC.

(ხე) D.

ბაბღანი (ფრინ.) ფრინველია მოწყენილი, წყლის უსმელი, რომელსა თურქნი ბუთიმარს უქმობენ ZA.

(ფრინ.) ფრინველი არს მოწყენილი, წყლის უსმელი, რომელსა თურქნი ბუთიმარს უქმობენ B. (ფრინ.) CD.

ბაგა (ბაბაგა D) (+ 1, 3 ესაია Z). (+ ესე არს Z) პირუტყვთა საზრდელთა დასადებელი ადგილი; ბაგა ეწოდების სახლთა შინა მოდაბლო სარკმელთა; ბაგად ითქმის ახალი ვენაჴი ZAb.

პირუტყვთა საზრდელთა დასადებელი ადგილი; ბაგა ეწოდების სახლთა შინა მოდაბლო სარკმელთა; ბაგა ეწოდების ახალს ვენაჴსაცა (1. 3 ესაია) Aa. ბაგად ითქმის პირუტყვთ საზრდელთ დასადებელი ადგილი; ბაგა ეწოდების სახლთა შინა მოდაბლო სარკმელთა, რაგინდ-რათა შესადებელთა; ბაგად ითქმის ახალი ვენაჴი B. ბაგა ეწოდების პირუტყვთ საჭმელთ ჩასაყრელს, სარკმელთა ნაგები იყოს თუ ძელთაგანი; კვალად ბაგა ეწოდების სახლთა შინა მოდაბლოდ სარკმელსა რაგინდრაჲს შესადებელსა. კვალად ბაგა ეწოდების ახალს ნაშენს ვენაჴსა Cab. ახორი CqD.

ნ. ახორი, მობაგული, ნაბაგევი 1. სარკმელი.

ბაგა ახალი ვენაჴი CqD.

ბაგაბუგი რბილზე(დ) ცემის ჴმა(ჲ) ZAB.

ლბილზე ცემის ჴმა Cab. ლბილის ჴმა CqD.

ბაგე (28, 10 ესაია) ესე არს კაცთა პირისა ორნივე ლაშნი; ბაგე ეწოდების მდინარისა კიდურსა (47, 7 ეზეკ); ბაგედ ითქმის კიდური ნავისა Z.

ესე არს კაცთა პირისა ორნივე ლაშნი (28, 10 ესაია); ბაგე ეწოდების (ეწოდება AB) კიდურსა ნავისასა და კიდურთა მდინარეთასა (+ 47, 7 ეზეკ. Aa) A. ბაგენი არიან კაცთა პირთა ორნივე ლაშნი; ბაგე ეწოდება კიდურსა ნავისასა და კიდურთა მდინარეთასა B. ბაგენი ითქმიან კაცთა ორთავე ლაშთათვის ზედეთთა და ქვეშეთთა პირთასა; ბაგე ეწოდების კიდურთა ნავისათა; ბაგე ეწოდების კიდურთა მდინარეთასა Cab. ბაგენი ითქმიან სამად, ვითარმედ: ბაგენი კაცისანი, დავსჯედ ბაგეთა ნავისათა და ორნი ბაგენი მდინარეთანი CaD.

ნ. ნაბაგევი 2.

[**ბაგინები** ნ. განმონადები].

ბაგინი (+ 1 კორინთ. 9, 13 Z). სომხურია, ქართულად ბომონი ჰქვიან ZA.

(უქმ.) სომხურია, ბომონსა ჰქვიან B. ბაგინი სომხურად ბომონს ეწოდებიან Cab. ბაგინი სომხურია, ბომონს ეწოდების CqD.

ბაგირი საბელში ნახე Z.

სხვილი თოკი (+ 47. 7 ეზეკ. Aa) ABC. წვლილი თოკი D.

ბაგოვნები სართულები ZABC.

[**ბად** ნ. ბადება, ბადებულობა, ბადვა, დაბადება, დაბადებული, დამბადებელი, მბადა, მივაბადოთ, ნაბადები, ნაბადი 2, უვაბადოთ].

ბადაგი ტყბილი (ტკბილი CqD) მოდუღებული ZABCD.

ბადე (7, 12 ოსე) სახელი არს ყოველთა მკედთა თვალედად ნას-

კულთა. ბადედ ითქმის ქსელი დედაზარდლისა; ბადედ იწოდებიან მანქანებანი ეშმაკთანი წარმწყმედელნი მოღვაწეთანი; იქმან ბადეთა ნადირისა შესაპყრობელთა, რომელთა ასმანაკსა უწოდენ; იქმან ბადეთა აბრეშუმთაგან, კარავთა ოქრო-მოპეტალებულთა, ქალთა სამშობიროდ; იქმან ქალნიცა ყოველთა უწმიდესთა თავსაბურავად ანუ ყელს მოსახვევად, ჭრელად ნემსულსა, რომელსა მაქმანი ეწოდება; ბადე არს თევზთა შესაპყრობელი (4, 20 მათე): სათხეველი, ხოლიხი, ღრიპონი, ჩიჩქინური, მასე, ზედმა, ხალბადე და ეგევითარნი; ბადე არს შესაპყრობელი ფრინველთა: აშრიალი, ოჯიჯი, სასირე, ჩიტბადე, ტრედბადე; მრავალ-რიგნი არიან Z.

(+ 5, 5 ლუკა Aa) სახელი არს ყოველთა მქედთა თვალედად ნასკუ(ლ)თა. ბადედ ითქმის (ითქმიან Ab) ქსელი დედაზარდლისა; ბადედ იწოდებიან მანქანებანი ეშმაკთა წარმწყმედელი მოღვაწეთა; იქმონენ ბადეთა ნადირთა შესაპყრობელთა, რომელთა ასმანაკად სახელსდებენ; იქმენ ბადეთა აბრეშუმთაგან, კარავთა ოქრო-მოპეტალებულთა, ქალთა საშობიეროდ; იქმენ ქალნიცა წვლილთა ყოველთა უწმიდესთა თავსაბურავად ანუ ყელმოსახვევად, ჭრელად ნემსულად, რომელთა მაქმანი ეწოდების; ბადე არს: თევზთა შესაპყრობ, ხოლიხთა, სათხეველთა, ჩიჩქინურსა, ღრიპონსა, მასესა, ზედმასა, ხალბადეთა და ეგევითართა; ბადე არს ფრინველთა შესაპყრობელი: აშრიალთა, ოჯიჯთა, ჩიტბადეთა, სასირეთა და ტრედბადეთა, რომელნი მრავალრიგ არიან A. ესე სახელი არს ყოველთა მქედთა თვალედად გამონასკული, რომელთაცა ძაფთაგან იყოს B. ბადე სახელია ყოველთა მქედთა თვალედად გამონასკულთა აბრეშუმთაგან, ყაჭთა, ბამბათა, სელთა, კანაფთა და რომლისაცა ძაფთაგან იყოს; ბადეთ ითქმის ქსელიცა დედაზარდლისა შეპყრობისათვის მწერთასა; ბადეთ ითქმის ეშმაკთა მანქანებაჲ წარმწყმედელი მოღვაწეთა; იქმონენ ნადირთათვისცა შესაპყრობელთა ბადეთა, გარემოდგმით შეიპყრობენ ყურდგლით ვიდრე ირმამდე, რომელსა ასმანაკსა უქმობენ; იქმენ აბრეშუმთაგან, ბადე-კარავთა ოქრო-ვეცხლითა მოპეტალებულთა დიდებულთა ცოლთა მშობიერეთათვის; იქმენ ქალნიცა წვლილად ქსოვილთა ბადეთა უწმიდეს ყოველთა თავსაბურავთასა, რომელიმე სირმათაცა თავსაბურავად, გინა ყელთა მოსახვევად, ვიეთნი სამოსლადაც ჭრელად ნემსულთა, რომელთა მაქმანი ეწოდებიან; ხოლო ბადე ეწოდების თევზთა ბადეთა და მფრინველთასა; ხოლო განიყოფებიან ბადენიცა: ბადე წვლილ-თვალი და ტომარის გვანებული, ბოლოკუნჭულოსანი ხოლიხი არს: ხოლო მომძიული და სალონიანი და შორით სასროლი — სათხეველი; გრძლად ქსოვილი და სამ წყრთა სიმაღლე, სალონიანი, მომძიული დიდ-ბადე არს, ნავტიკთათვის იყოს ანუ სხვა სათრეველად; სხვასა გრძელთა. ვიდრე ორასთა, გინა ასთა მჴართა სივრცით, ზომიერსა. უსალონოესა, ქვე მძიოსანსა და ზე ფელოსიანსა უწოდენ საშროხსა, ცალ-წვერსა და ქვე კენჭებ-ბმულსა — მასეს; ხოლო საშრობისა

უმოკლესსა და უფროსად განიერსა— ჩიჩქინურსა; სხვა არს ღრიპონი და სხვა ზეღმა, გინა ხალბადე და მრავალნი სხვანი ბადეტარნი და სახოპელნი და სხვანი ეგევითარნი. ხოლო მფრინველთა ბადენიცა: აშრიალი და ოჯიჯი, ჩიტბადე და სასირე, ტრედბადე და სხვანი მრავალნი. იგინიცა სიგრძეობისთვის არა დავსწერე Cab. განუმარტავია CqD.

ნ. ბადისახე, ბადის-პირი, კონი, საბადური.

ბადება ქონება ZABCD.

ბადებულობა ქონებიანობა ZA.

ბადენი (10, 5 დანიელ). ესე არს ლევიტელთ სამოსელი სპეტაკი, გინა ყვავილოვანი ZA.

(10, 5 დანიელ) (+ ესე არს B) ლევიტელთ სამოსელი, დიდებული, (+ გინა Ca) სპეტაკი, გინა ყვავილო(ვ)ანი BCab. ლევიტელთ სამოსელი Cq. დიდებული D.

ბადვა დაბადება ZABCD.

ბადია დიდ(ი) ჯამი ZABCD.

ნ. ჯამი (ჱურჭელ'თანაც).

ბადიში ორმოს პირი შოგებული ZA.

ორმოთ პირი მოგებული B. ორმოთ (ორმოს Cq) პირის მონაქდობი C. ორმოს პირის ხე D.

ბადისახე (ბადის-სახე A) (2 ნეშტ. 3, 16) რკინის ფანჯარა ZAb.

ფანჯარა რკინისა (2 ნეშტ 3, 16) Aa.

ნ. კანკლედი.

ბადის-პირი (+ 2 მეფ. 8, 2 ZAa) გალატოზის ლარო ZAB.

გალატოზთ ლარო Cab.

ბადის-სახე ნ. ბადისახე.

ბადიში შვილის-შვილი ZABCD.

ბადლიჯანი (ბალ.) ZAB[1].

ბადრაგა (დარეჯან.[2]) ჭაბუკი მოგზაურთა წინამავალი, რათა მეკობრეთაგან უვნებელად გაატაროს Z.

ესე არს ჭაბუკი, რომელი მოგზაურს უძლევებოდეს და მეკობრეთაგან უვნებელად გაატაროს (+ დარეჯან. Aa) A. ესე არიან ჭაბუკნი, რომელთა მოგზაურნი მეკობრეთაგან უვნებლად გაატარონ წინაძღომითა და ძალითა თვისითა B. ბადრაგანი იგინი არიან ჭაბუკთა, რომელთა ვაჭარნი და მოგზაურნი, რომელნი(ცა) მეკობრეთაგან იშიშ(ვ)ოდენ, მათ წინა უძლევებოდენ და განარინონ ძალითა თვისითა CD.

ნ. მაბადრაგა.

ბადრი გავსილი მთოვარე ZAB.

სავსე მთოვარე Ca. (უქმ.) სავსე მთოვარე CbqD.

ნ. პირ-ბადრი.

ბაეტარი პეიტარი, ცხენის მკურნალი Z.

პეიტარი A. (უქმ.) პეიტარი B.

ბავასირი ბუასილი ZCq.

(უქმ.) ბუასილი AB. ბუასილი, სოკოს სენი Cab. ბუასილი, 'კაცსა რომ სოკო შჭირდეს' D.

ნ.. ბუასილი.

ბავთი (7, 12 ოსე) ბოროტი მოამბე (+ ჰავი Z) ZB.

ბოროტი ამბავი (7, 12 ოსე) A. ბოროტის ჰამბ(ე)ის მომღები Cab. ბოროტ-მოამბე CqD.

ბავთის მომღები (4 მეფე 19, 7) ბოროტის მომტანი Z.

ბოროტის მოამბე (4 მეფე 19, 7) A.

ბავლი გამართვისათვის ქორისა პირველ დაჭერილი ფრინველი ZA.

---

[1] Z-ში შენიშვნაა ავტორისა: „არ ვიცი, ვისი ენაა". [2] შდრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყუბანეიშვილის გამოც., გვ. 81,46 („საბადრაგო").

გასამართავის ქორთაგან პირველად დაჭერილი ფრინველი B. ბავლი არს, რა ახალს ქორს და მისთანათა პირველად ფრინველი შეაპყრობინო გა(ნ)სამართავად Cab. ბავლი არს ახალს ქორსა და მისთანათა პირველ (მ)ფრინველი შეაპყრობინო(ს) გასამართველად CqD.

ნ. აბავლა.

[ბავრ ნ. დაბავრეს].

ბავრაყი ეკლესიის დროშა Z.

სამღ(რ)დელო დროშა ABCab. საყდრის დროშა CqD.

ბავრუკი (2, 22 იერემ.) მარილს ჰგავს, ოქრომჭედელნი იქმარობენ ოქროსა დასადნობელად Z.

ტბა რამეა, რომელსა ხაშურივით გამოჰყრის, ოქრომჭედელნი იქმარებენ (2, 22 იერემ.) A. ერთი ტბა, ხაშურივით გამოჰყრის, ოქრომჭედელი იქმარებს B. ბორაკი. ბავრუკი წყალი არს ერთი (ესეთი Ca), რომელი თეთრთა ხაშურის მსგავსთა გამოჰყრის, რომელსა ვეცხლის-მჭედელნი იქმარებენ და სხვანიცა Cab. ბორაკი. ბავრუკი წყლისაგან არს, თეთრს ხაშურსავით გამოყრის Cq. ბორაკი D.

ბავრუკი ელვარე D.

ბაზარი სავაჭრო ადგილი ZABC.

განუმარტავია D.

ნ. ქულბაქი.

ბაზი შავარდენი, გავაზი, ქორი და მიმინო და ყოველივე მისთანანი არიან ბაზნი, რომელთა ნემესიოს ორბად სახელ-სდებს Z.

შავარდენსა, ქორსა, მიმინოსა და ყოველთა მისთანათა ბაზი ეწოდების (+ რომელ არიან ორბნი Aa) A. შავარდენი, ქორი, მიმინო და რაიც მათი მსგავსი (მ)ფრინველია, ზოგად ბაზი ეწოდება BCb.

ბაზიერი მექორე, მეშავარდნე(ნი) ZA.

მექორე BCD.

ნ. იბაზიერა, საბაზიერო.

ბაზმა სანათი ZABC.

განუმარტავია D.

ბაზმაკი (+ 25, 10 იერემ. ZAa) სანათივე ZAC.

სანათივე [არა კეთილი] B.

[ბაზმურ ნ. დაიბაზმურეს].

ბაი კერკი და ბაი ამერიკას ხილნი არიან, ჩოკოლატას შესამზადებელი ZA.

კერკი და ბაი ინდოური ხილია, ჩოკოლატას შესამზადი B.

ბაია ფურცელია დანაკის-კუდისა ZA.

ესე არს ფურცელი დანაკის-კუდისა; ბაია ეწოდების თვალის შავსა, რომლითა ხედავს; ბაიას ჩჩვილნი ჩჩვილთა უწოდენ B. ბაია არს ფოთოლი დანაკის-კუდისა; ბაიას უწოდენ თვალსა შიგან, რომელ შავი აქვს სახედველთა; კვალად ბაიას ჩჩვილნი ჩჩვილსა სახელ-სდებს Cab. ფინიკის ფოთელი (ფოთოლი D) CqD.

ბაია თვალის გუგა; ბაიას ჩჩვილნი ჩჩვილსა უწოდენ ZA.

თვალის შავი CqD.

ბაკანი ხის ჯამი, გინა კუს ზურგი ZAB.

ხის პინა CD.

ნ. კეცტყავი.

ბაკი (+ 34, 14 ეზეკ. ZA) მოზღუდვილი ZAB.

მონაზღუდი C. ბაკმი D.

ნ. ზღუდე; შდრ. ქარაბაკი.

ბაკილა (ბაკლა AbBCD) (ბალ.) სომხურია, ქართულად ჭნდური ჰქვიან ZAa.

(ბალ., უჭმ.) სომხურია, ქართულად ჭნდური ჰქვიან AbB. (ბალ.) ბოკელი. ესე ბაკლა სომხურია, ქარ-

თულად ჭ ნ დ უ რ ი ჰქვიან CD.

ბაკმი მომგ(ვ)რგვალებული, გინა ბაკი ZAB.

მომგრგვალებული C.

ბაკო (+ 2 ნეშტ. 4, 5 ZA) პირი ჭურჭელთა და ფიალათანი ZAB.

ბაკონი ეწოდებიან ბაგეთა სასმისასა (სასმლისასა CqD), გინა ჭურჭელთასა (ჭურჭლისასა D) CD.

ნ. ნაპირი.

ბაკოვანი მობაკული Z.

მობაკულნი A.

ბაკუნი ფე(რ)ჴის დაბასტუნება ZAB.

ფე(რ)ჴის დაბაკუნება CD.

ბალავარი საძირკვ(ე)ლის ქვა(ნი) დიდ-დიდნი ZABCb.

დიდი ლოდი CaqD.

ნ. ქვა.

ბალამწარა (ხე) ველური ბალი ZAB.

(ხე) CD.

ბალანგარი კაცი მოუსმინარი ZABCD.

ბალანი (+ 25, 4 გამოსლ. ZA) თმა თხათა ZABC.

განუმარტავია D.

ნ. თმა.

ბალანტი მცირე ვაშკარანი ZAB.

ვაშკარანი მცირე Cab. ვაშკარანი CqD.

[ბალარჯი ნ. ბლარჯი].

[ბალარჯობა ნ. ბლარჯობა].

ბალასინი ხეს(ა) იტყვიან ერთსა, რომლისა მონაკვეთთაგან ჩამოეწვეთების; კვალად ბალახია კიტრივით და მისის გურკისაგან გამო(ჰ)ქდიან; ბ ა ლ ა ს ი ნ ი ი(მ)ნების მრავალ წლის ზეთისხილის ზეთი, გინა ღვინო და სხვასაცა შემზადებენ ZA.

ხეს იტყვიან ერთსა, რომლისა მონაკვეთისაგან ბალასინი ჩამოეწვეთოს; ბ ა ლ ა ს ი ნ ი ბალახია ერთი, კიტრივით მოისხამს და მისის გურკისას გამოჰქდიან ზეთსა; ბ ა ლ ა ს ი ნ ს უწოდენ მრავალ ჟამოანს ზეთის-ხილის ზეთს ვიდრე ორასის წლისა მეტსა B. (ხე) ბ ა ლ ა ს ი ნ ი ხეა ეგვიპტეს და ინდოეთს, ზეთის მადინებელი; ბ ა ლ ა ს ი ნ ი ბალახსაც ჰქვიან, კიტრსავით ნაყოფი აქვს; ბ ა ლ ა ს ი ნ ი ს ზ ე თ ა დ ითქმის მრავალ ჟამითგან დამარხული ზეთისხილის ზეთი ვიდრე ორას წლისა უფროს Cab. (ხე) CqD.

შდრ. ვალსამოს.

ბალახავარდი (ბალ.) წყლის წიწმატი (წიწმატა Ab) ZA.

(ბალ.) BCD.

ბალახი (ბალ.) მოლი ZA.

(ბალ.) BCD.

ნ. გულ-ფირტვს ბალახი, კაპოეტი ბალახი, ნეხუბალახა, საბალახე, შავბალახა, ხებალახა; შდრ. აქავიტი, გიზი.

ბალახოვანი ბალახთ ადგილი ZA.

ბალახში (+ ვეფხის-ტყ[1]. ZAa) ლალი უმჯობესი ZABCD.

ბალბა (ბალ.) მალოქი ZAB.

(ბალ.) CD.

ნ. კორკოტანა.

ბალბალუკა[2] (ბალ.) ZABCDE.

ბალთა ზოსტერისა და ჭ(რ)მლის სარტყ(ე)ლისა და მისთანა(თა)ს ილეკრო(სი) ZA.

ესე არს ქამრისა, ჭრმლის სარტყლისა და მისთანათა ილეკრო B.

[1] შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 177,3 („ბადახში“). [2] ამით იწყება E ხელნაწერი, თავნაკლულია.

ბალთა ეწოდების ჴრმლის სარტყელზე და გინა ქარქაშის სარტყელზე(დ) და მისთანათა ვეცხლი ანუ ოქრო დაჭედილი აქვნდეს თვითოთვითოსა Cab. განუმარტავია CqDE.

ბალთვა ხშირად (დ)აკოდა, გინა (დ)აჭრა ZAB.

დაჭრასავით Cab. დაჭრა CqD. განუმარტავია E.

ნ. დაბალთვა, დაბალთული.

ბალი (ხე) ZABCDE.

ნ. ალუბალი, ბალღოჯი.

[**ბალი-ბალი** ნ. იპი-იპი].

[**ბალით** ნ. დააბალითა, დაბალითება].

ბალიკარტი ძაღლის ჭანგი, ნამეტნავი Z.

ძაღლის ჭა(ნ)გი ACab. ძაღლის ჭანგი, მეტი B. ძაღლის კლანჭი CqDE.

ბალიში თავსადები ZACab.

თავის სადები B. განუმარტავია CqE. [სასთულავი[1] D.

ნ. თავის-საცო.

ბალსამო ბალასინი ZAB.

ბალქოში სკლატის საფენელი ZAB.

სკლატის ქვეშ(ს)აფენი Cab. განუმარტავია CqD.

ბალღამი სხვათა ენაა, ფ ე ლ ღ ა მ ი ჰქვიან ZAa.

განუმარტავია AbBCDE.

ნ. ფელგამი.

ბალღი (ოთხფ). მჭლე საკლავი ZAB.

(ოთხფ.) მჭლე ცხოვარ- Cbq. მჭლე ცხოვარი CaDE.

ნ. ცხოვარი.

ბალღინჯი (მძრომ.) (მ. 9: მამათ-ცხ.) ZAa.

(მძრომ.) AbBE. (მძრომ.) დიდი ტილია (+ სხვა C) ავი CD.

ბალღოჯი (ხე) მჟავე ბალი ZABC.

(ხე) DE.

ბალჸჳუმი რომელ არს დიდსა მთათა შორის ქევნი ანუ ნაპრალნი ზვავთა და თოვლთა მიერ აღვსილნი B.

ბამა (ბამი ZA) იავვანა'სთან ნახე ZAB.

ბამბა (ბანბა Ca) (ბალ.) ZABCDE.

ნ. პირ-ბამბა.

ბამბი (უქმ.) ბოხი საკრავის ალყა (+ გინა ქმა C) CD.

ბამი ალყის ბოხი ქმა ZAB.

ბამი ნ. ბამა.

ბამობა (+ 21 კავშ.[1] ZAB) რაბამის ბოლო ZABCDE.

ბანა (+ 2, 5 გამოსლ. ZAa) ტანის გა(ნ)რცხა ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ნ. აბანა, ბანება, ბანებული, დაბანა, დაბანილი, ებანა, მაბანა, მბანდა. მბანდი, ნაბანი, საბანელი.

ბანაკი მრავალი კრებული დედაწულით მიმავალი, გინა მდგარი ZAB.

კრებული Cab. კრებულივით Cq. განუმარტავია DE.

ნ. დაბანაკება, დაბანაკებული. მანალი 1, ნაბანაკევი, საბანაკეულესი.

ბანბა ნ. ბამბა.

ბანდ ნ. შებანდული

ბანდად ნ. ბანდი.

ბანდალი აქა-იქ მივლა-მოვლა ZA.

აქ-იქ მიმოვლა მალვით B. აქა-იქ ჰიმოსლვა CD. განუმარტავია E.

[1] წყაროშია: „უკუბამოპა“; ნ. იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 61,19)

ბანდი (ბანდად ZAa) ითქმის მღამიობის ფრთე და წყლის ფრინველთა ფერჴი ZAa.

ითქმის ღამიობთა ფრთე და წყლის ფრინველთა ფერჴი Ab.

ბანდი (+ 9, 4 მამათ-ცხ.[1] ZAa) ამას უწოდენ უჭმარსა ძონძსა, გინა წვრილთა თასმათა და მისთანათა; ბ ა ნ დ ს (ა) უწოდენ ერთსა სენსა პირუტყვთასა ZA.

არს ბ ა ნ დ ი უჭმარი ძონძი; ბ ა ნ დ ს უწოდენ წვლილს თასმასა და მისთანათა; ბ ა ნ დ ი ჰქვიან ერთს სენს პირუტყვთასა B. ბ ა (ნ) დ ი ეწოდების უჭმარს ძონძსა; ბ ა ნ დ ი ეწოდების ჩოგანთა, გინა ბანდულთა და მისთანას(ა) გამოსაბანდავს თასმათა; ბ ა ნ დ ი ჰქვიან სენსაცა ერთსა პირუტყვთასა Cab. ძონძი უჭმარი CqD. განუმარტავია E.

ბანდი სნეულებაა ერთი Cq. სნეულობაა ერთი D.

ბანდული ლანჩა-დაწნული ფერჴ(თ)საცმელი ZABCab.

ლანჩა-დაწნული CqD. განუმარტავია E.

ბანე (ხე) (30, 34 გამოსლ.) სუნნელი ქალბანა ZA.

(ხე) ქალბანა სუნელი B. ქალბანა სუ(ლ)ნელი C. 30, 34 გამოსლ.: „შტახსი, ფრცხილი და ბანე რჩეული“ D.

ნ. ქალბანა 1.

ბანება დაბანის ქ(მ)ნა ZAB.

ბანებული დაბანილი ZA.

ბანი ჴმის შეწყობა ZAB.

ბ ა ნ ი ეწოდების რა გალობასა, გინა სიმღერასა სხვა ჴმა შეაწყოს; ბ ა ნ ი ეწოდების სახლის სართულის ზედაპირსა Cab. შეჴმობა CqD. განუმარტავია E.

ბანი (+ 5, 12 სიბრძნე ZA) სახლის ერდო ZAB.

ერდო(ი) CqD. განუმარტავია E.

[ბანი ნ. ბ].

ბანოვანი დედათ-თავადი ZABCDE.

ნ. დედუფალი.

ბანჯარი (ბალ.) (8, 11 იობ) სომხურია, მ ხ ა ლ ს ა ჰქვიან ZA.

(ბალ.) მხალია BCab.

ბანჯული (ბანჯვლი ZABCqDE) ავი ბალანი ZABCDE.

ნ. თმა.

ბაო მცირე ჩრდილი ZABCD.

ჩრდილი E.

ნ. ჩრდილი.

ბაჟი (+ 2, 143 მამათ-ცხ.[2] ZA) ტვირთის ხარკი ZAB.

ზუერი. ბ ა ჟ ი არს მოგზაურთა ტვირთსა ზედან ვეცხლს გამოართმენ, ვიეთგან თვით კაცთა ზედაცა, გინა სხვათა საქონელთა ზედა Cab. ზვერი CqD. განუმარტავია E.

ნ. საბაჟო, საქონელი.

[ბარ ნ. ანაბარი, ბარება, ბარებული, დააბარა, დაბარება, ებარა, მიაბარა, მივაბარე, მიიბარა, ნაბარები 1, საბარებულობა].

ბარათი სხვათა ენაა, მცირე ნაწერსა ჰქვიან, ქართულად ა ვ თ რ ა თ ი ეწოდების (ეწოდება Ab) ZA.

ავთრათი, მცირე რამ ნაწერი BCb. (უჭმ.) ავთრათი, მცირე რამ ნაწერი BCab. (უჭმ.) ათრათი Cq. განუმარტავია DE.

ნ. წერილი.

[1] შდრ. A—1105, 208 r. b7. [2] შდრ. A—1105, 55 r. b, 6.

ბარაკეული[1] ნახევარ წლის ზროხა Ca.
(ოთხფ.) ნახევარ წლის ზროხა (ძროხა D) CqDE.

ნ. დეკეული, დიაკეული.

ბარაკიელი მსახური წინაშე მდეგი ZA.

მსახური წინაშე მყოფი BCb. მსახური (მოსამსახურეა Cq) თუ წინა(შე) მდეგს ჰგავს Caq. „რომელი იგი მეფესა (ჰ)ნებავს, ბარაკიელმან მან არა უწყის (უწყინ E)“ CaqDE; „ვითარცა იტყვის ბარაკიელი ღ˝თისა მოსე“ CaqD.[2]

ბარაკლიტონი E.

ბარამბო (ბალ.) ფუტკართ მოლი ZAB.

(ბალ.) CDE.

ბარაქა არაბულად კ უ რ თ ხ ე ვ ა ZABCDE.

ბარბაროზი აფრიკის თემი შავნი ZA.

აფრიკაშია თემი ერთი შავთა B. წარმართი, გინა უცხოთესლი Cab.

ბარბაცა (ბალ.) ZAa.

ბარბაცი მთრვალის ტორტმანი ZA.

ტორტმანი მთვრალთა B. ტორტმანი C. განუმარტავია DE.

ნ. ბარგანაობა.

ბარბითი მუღნი ZABCD.

ძალი E.

ბარგანაობა (ბარგანობა Cb) ბარბაცებავე ZA.

ბარბაცი(ვე) CD. განუმარტავია E.

ნ. ბაცბაცი.

ბარგი საჭმარი საზიდარი ZAB.

ბარგი ეწოდების კარავსა და საფენელსა და საგებელსა და ჰურჭელთა მგზავრთა მავ(ა)ლთასა, რომელიცა მიჰქონდეს Cab, განუმარტავია CqDE.

ნ. საბარგე.

ბარგიანი საჭმარ-საზიდრიანი ZA.

ბარგისტანი (+ როსტომ. ZAa) სატკივართა ადგილთა დასაკრავი ადრე მოუკლაობისათვის ZAB.

თურქთ იცოდენ, ცხენს დაკიდებდენ სატკივარს ადგილს, შემძლე კაციც დაიკრევდა Cb. თურქთ იცოდენ, ცხენს საკლავს ადგილს დააკრევდენ და მჭნე კაციც დაიკრევდა. რ ო ს ტ ო მ: „ბარგისტნითა შეკაზმულსა“; „ცხენსა ება ბარგისტანი“ Ca[3]. ბარგისტანი, როსტომიანში წერია Cq, განუმარტავია DE.

[ბარდა ნ. კატაბარდა].

ბარდანი ძაძის ტომარა საბზეე. სხვათა ენაა, ქართულად თ ა ლ ი ა ჰქვია(ნ) ZA.

ძაძის ტომარა საბზეე, ქართულად თ ა ლ ი ა ჰქვიან B.

ბარდი (ხე) ZABCDE.

ნ. შებარდული.

ბარდნალი ბარდებ-ჭშირი ZA.

ბარდღალა (მძრომ.) მრავალფერჯი ჭუაა გრძელი ZA.

(მძრომ.) მრავალფერჯი ჭუა B.
(მძრომ.) CDE.

ბარე (+ დიოლოღოსში ZAa) მართსავით ZAB.

განუმარტავია CDE.

ბარე ბარით თხარე ZA.

ბარვა ყავ B.

ბარება შეანახვინოს ZABCab.

განუმარტავია CqDE.

ბარებული შესანახავ-ქმნული ZA.

ბარემ ყვედრებისა სიტყვაჲ არს;

---

[1] განსამარტავი განმარტებასთან ერთად გადახაზულია BCb-ში. [2] მოწმობა Cb-შიც არის, მაგრამ გადახაზულია. [3] Ca-ში წყაროცა და მოწმობაც გადახაზულია.

თუცა დაგკლებია, ეგეცა აღასრულეო ZA.

ყვედრებათა სიტყვაა არს; ეგეცა აღასრულე: ნაკლების აღსრულების წვევა B. განუმარტავია CDE.

ბარვა ბარით გარდათხრა ZAB.

ბარი სათხროლი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ბარვა, ბარე 2, ბარის-პირა, ბარულა, დაბარვა, ნაბარი.

ბარი ცხელი ქვეყანა ZACD.

ცხელი ადგილი B. განუმარტავია E.

ნ. ბარში, ნაბარები 2, საბარო (ურემთან), საბარული.

ბარიდ (+ 2, 21 ტობ. ZA) კიკინი თხათა ZAD.

კიკინი (ტობ.) B. თიკნისა და თხათ კიკინი C.

ბარის-პირა (ბალ.) ZABCDE.

ბარკალი (+ 1 მეფე 9, 24 ZAa, 32, 32 დაბად. Ab) თეძოს ქვემოთი ZA.

თეძოს ქვეშეთი B. განუმარტავია CDE.

ნ. ვრცელბარკალი, საბარკალი, საბარკული, სხვლბარკალი.

ბარსაბონი (ბალ.) B.

ბარტყა-ბურტყი საფენელის ბერტყის ჴმა ZA.

ორხაოთა და ფიჩვთ ბერტყის ჴმა B. ორხავისა და ფიჩვის ბერტყის ჴმა Cab.

ბარტყი (ფრინ.) მართვეში ნახე Z.

სირო მართვე (მართვი Cq) ABC. (ფრინ.) DE.

ნ. იბარტყა, მართვ.

ბარტყულა მონაზონთ (მონოზანთ ZACq) კუნკული ZABC.

მონაზვნის კუნკული D. კუნკული ბერთა E.

ნ. კუნკული.

ბარულა სათხროლი Z.

ბარული აჭინარი. ZAB.

ბარქაში მოღრმო თეფში ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. ლანკანი (ჭურჭელ'თანაც).

ბარში სიცხის ადგილს ZAB.

ბარძიმი (44, 2 დაბად.) ფერჭიანი მაღალი სასმისი Z.

ფერჭ-მაღალი სასმისი (+ 44, 2 დაბად. Aa) ABCb. განუმარტავია CaqDE.

ბარჯი კაპიანი ჯოხი, გინა სათევზე ხოჭი Z.

კაპიანი ჯოხი (+ გინა ხოჭი სათევზე Aa) AB. ბარჯი არს ძნისა, ძეძვისა, ჯალჯის(ა) ასაღებელი კაპიანი ხე, გინა თოფის გარდასადები კაპიანი ჯოხი Cab. ბარჯი არს ძნისა, ძეძვისა, ჯალჯის ასაღები კაპიანი ხე Cq. (+ ბარჯი D) ძნისა, ძეძვისა (+ და E) ჯალჯის ასაღები კაპიანი ხე DE.

ნ. დაბარჯვა.

ბასალიკონი რიტორი ZAB.

ნ. მჭევრი, რიტორი.

ბასერანი ნ. ბასრანი.

[**ბასილიკონი** ნ. მჭევრი, რიტორი; შდრ. ბასალიკონი].

ბასილისკო (მძრომ.) ვასილისკო ZAB.

[**ბასრ** ნ. ბასრობა, კანბასოვა, მბასრობდა, მბასრობდი, საბასრობელი].

ბასრანი (ბასერანი D) სენია, რომელსა ბერძულად (ბერძენნი AB) ა ბ ა ს ა რ ი კ ა ს უქმობენ ZAB.

სენია, რომელსა ბერძულად ეწოდების ა ბ ა ს ა რ ა კ ა (აბასარაკა Cb) Cab. სენი არს (სენია D), რომელსა ბერძულებ ეწოდების ა ბ ა ს ა რ ა კ ი CqD.

ბასრი ფოლადი რკინა ZA.
ფოლადი BCD. განუმარტავია E.
ნ. ფოლადი.

ბასრობა (+ 4 მეფ. 4, 16 ZA) გარდამატებული განკიცხვა ZAB.
გა(ნ)ბასრება არს განკიცხვა გარდამატებული (+ გინა შესარცხომი Cab) CD. ბასრობა არს გაკიცხვათა გარდარეულება E.

ბასტი როკვად არს ფერჴის ცემითა Z.
როკვა(დ)ა ფერჴის ცემით AB. როკვა ფერჴისა CD. ერთი როკვა E.
შდრ. ბახტნი.

ბასტნი მაღლით ჩამოჭრილი(ს) რბილის დაცემის ჴმა(დ) ZAB.
მაღლით ჩამოჭრილის რბილის დაცემაზე ჴმა რა გამოჰჴდეს Cab. მაღლად ჩამოჭრილის რბილის ჴმა რა გამოჴდეს დაცემაზე Cq. მაღლით ჩამოჭრილის რბილი(ს) ჴმა (რამ D) გამოჰჴდეს DE.

ბატასინი (ფრინ.) ZABCDE.

ბატი (ფრინ.) სომხურია, ქართულად ღ ე რ ღ ე ტ ი ჰქვიან Z.
(ფრინ.) ღერღედი AB. (ფრინ.) ღერღ(ე)დი. ბატი სომხურია, ქართულად ღ ე რ ღ ე დ ი (ღერღეტი Cq) ჰქვიან CD. (ფრინ.) ბატი სომხურია, ქართულებ ღ ე რ ღ ე ტ ი ჰქვიან E.
ნ. მებატე.

ბატკანი (ბატკანი, ბატკი C; ბატკანი და ბატკი D) (ოთხფ). ჩჩვილი კრავი (+ ცხოვარში ნახე Z) ZAB.
(ოთხფ.) ბ ა ტ კ ა ნ ი კრავსა და ბ ა ტ კ ი თიკანს(ა) ჩჩვილთა ეწოდების (ეწოდებიან D) CD. (ოთხფ.) ბატკი თიკანსა და კრავსა ზოგად არს D.

ბატკი (ოთხფ.) ჩჩვილი თიკანი ZAB.
ნ. თხა.

ბატონა ქალი მეპატრონე ZAB.
ნ. დედუფალი.

ბატონი ვაჟი მეპატრონე ZAB.
განუმარტავია CDE.
ნ. იბატონა (2 ხან'თან), მებატონე, საბატონო; შდრ. პატონი, პატრონი.

ბაქანი კლდეში მცირე ვაკე რამ(ე) ZAB.
კლდეში ვაკე რამ (+ მცირე Cab) CDE.

ბაქი სიტყვით შეაშინოს ZABCb.
განუმარტავია CaqDE.
ნ. ზავთი, მბაქევდა, მბაქევდი, სიტყუა.

ბალა (ოთხფ.) (+ დარეჯან[1]. Z) კუ ZCD.
(ოთხფ.; უქმ.) კუ AB. (ოთხფ.; უქმ.) კუ არის E.

[**ბალალბანდი** ნ. ბაყალბანდი, დურა].

ბალანა მცირე ტყვე ZABCDE.
ნ. ქაშაგი.

ბალერა ნივრის თავზე ზეიდამ (ზეით Aa) სხვა ამოსული ZAa.

ბალვა გლეჯა ZABCD.
ლაწვთ ხოკა E.
ნ. ნაბალვი.

ბალვივაში (+ ძველს საწინასწარმეტყველოში Z) სახლი გამამწარებელთა ZAB.
ნ. სახლი სულმწარისა.

[1] შდრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყ უ ბ ა ნ ე ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., გვ. 16,33.

ბაყალბანდი საკაცო ტყავი Cab.

ნ. დურა.

ბაყამი ნ. სპრინდება.

ბაყაყი (ოთხფ.) ჭმელეთის მყვარი Z.

(ოთხფ.) მყვარი AB. (მძრომ.) მყვარი CDE.

ბაყვი ნ. ბაყჳ.

ბაყი გარ(დ)მოვლით სამღურავი ZABC.

გარდმოვლით სამღურავის თქმას ეწოდება DE.

ბაყილა (ხე) ახალნორჩი ხილის ხე ZAB.

(ხე) ახალნორჩი ნიგოზი Cab. (ხე) ნიგოზი ახალნორჩი (ახლად ნორჩი D) CqD. (ხე) ნორჩი ხეა E.

ბაყლი მწიკვლი ZAB.

განუმარტავია CDE.

ნ. მწიკული, ჩირქი.

ბაყჳ მუქლს ზეითი ZABCq.

მუქლზედეთი Cab. განუმარტავია DE.

ნ. აშავერი, მობაყუა.

ბაცაცი (ოთხფ.) ყურდგლის შვილი ZAB.

(ოთხფ.) ყურდგლის ბაჭია CD. (ოთხფ.) E.

ნ. ბაჭია.

ბაცბაცი მთვრალის ბარვანოპა Z.

მთვრალთ ბარგანოობა AB.

[ბაციკი ნ. თხა].

ბაძგარი (ხე) ეკლიანი ჭყორნალი ZA.

(ხე) ეკლიანი ჭყორი B. ბარდნალი CDE.

ბაძი მისის საქმის მოქმედი (ქმნა Cq) ZAC.

მისის საქმის მოქმედება B. განუმარტავია DE.

ნ. ამბაძი, მბაძევდა, მბაძევდი, მბაძვიდა, მბაძვიდი, მობაძავი, ნაბაძევი, შური, ჰბაძვიდა.

[ბაწარა ნ. ირმის-ბაწარა].

ბაწარი (5, 27 ესაია) სხვილი ღაზლა ქალმნისა Z.

სხვილი ღაზლა (+ 5. 27 ესაია ABCb) ABCD. ბაწარი, ქამლთა და ქალამანთა თოკსა უწოდენ, არამედ წერილთა შინა საბლად აღწერენ სიტყვისა გაწყობისათვის მრავალთა ადგილთა E.

ნ. ირმის-ბაწარი, საბელი.

ბაწკი სუსტი ძაფი ZABCD. ძაფი უსუსური E.

ბაჭია ყურდგლის მცირე შვილი (ბაცაცი A) ZA.

(ოთხფ.) ბაცაცი ყურდგლისა B. (ოთხფ.) ბაცაცის უფროსი CD. (ოთხფ.) E.

ბაჭკა ბორჯღლიანი სარი ZABCDE.

ⁱბახტი უცხოდ მროკავი[1] B.

ბახტნი (+ დარეჯან.[1] Aa) უცხოებთა მროკავნი ZAB.

(9, 10 დარეჯან.) უცხოთა რათამე მროკავნი Cb. 9, 10 დარეჯან. CaqD. 9, 10 დარეჯან.: „... მებუკენი, მედაბდაფენი და ბახტნი ნახევარნი ჩვენთან იყვნენ და ნახევარი მასთან“: „ბახტნი და მოშაითნი იმღერდენ[2]“ E.

ნ. ბახტი. მებახტე; შდრ. ბასტი.

ბაჴალა (ფრინ.) მართვეში ნახე Z.

(ფრინ.) მართვე'სთან ნახე A. (ფრინ.) ყორანთა, ყვავთა, ჭილყვავთა, ქკათა. მაღრანთა და მისთანათა

---

[1] შდრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყ უ ბ ა ნ ე ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., გვ. გვ. 75,37 და 87,39. [2] E-ს განმარტება გადახაზულია.

მართვეთა ეწოდება, არამედ საღთოთა წერილთა შინა „მართვენი ყორნისანი“ სიტყვის გემოსათვის აღუწერიათ B. (ფრინ.) ყორანთა, ყვავთა, ჩხიკვთა, კაჭკაჭთა, ყაპყაპთა, ჭილყვავთა და მისთანათა მართვეთა ბ ა ქ ა ლ ა ს უწოდენ, არამედ სიტყვის განწყობისათვის საღთოთა წერილთა შინა აღუწერიათ „მართვეთა ყორნისათა“ Cab. (ფრინ.) ყორანთა, ყვავთა, ჩხიკვთა, კაჭკაჭთა, ყაპყაპთა და მისთანათა მართვეთა ბ ა ქ ა ლ ა ს უწოდენ, არამედ სიტყვის გაწყობისათვის აღწერენ საღთოთა წერილთა შინა „მართვეთა ყორ(ა)ნისათა“ CqD. (ფრინ.) ყორანთა, ყვავთა, ჩხიკვთა და კაჭკაჭთა და ყაპყაპთა და მისთანათა მართვეთა ეწოდების, არამედ სიტყვისა გაწყობისათვის აღწერეს, „მართვეთა ყორნისათა“ ზრდიანო E.

ნ. მართვ.

ბაჯბაჯი ფე(რ)ქგადგმით სლვა ZA.

ფერჴის გადგმით სვლა B. ფერჴგადგმით სიარული Cab.

ნ. სიარული, სლვა.

ბაშრი (ფრინ.) შავარდენს ჰგავს Z.

(ფრინ.) ABCDE.

ბგერა (4 მეფე 4, 32) ფერჴის სლვის ჴმა Z.

(+ 4 მეფე 4, 32 Aa) ფერჴის ჴმა(ჲ), გინა სლვისა A. სიარულის ჴმა B. ფე(რ)ჴის ჴმა CD. ცხენთა დგრიალი E.

ბგერება ფერჴის ჴმიანობა Z.

იგივე ბგერა AB.

ბგოლვა შეჭამადის შექნა ZA.

შდრ. გბოლვა.

ბგოლვილი (ბგოლილი AB)[1] (+ 14, 32 დანიელ ZAa) შეჭამადი ZAB.

[ბდუნვა ნ. მბდუნვარე].

[ბებერა ნ. აბებრება, დაბებრება].

ბებერი ბერი დიაცი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. კაცი.

ბებია ჰ ა ნ ი, რომელ არს მამის(ა) დედა ZA.

ჰ ა ნ ი მამის დედას ეწოდება, ყრმის ამქმელს დიაცსაცა, და ბ ე ბ ი ა ი დედის დედასა B. ჰანი. ბ ე ბ ი ა არს მამის დედა, გინა დედის დედა; ბ ე ბ ი ა ს უწოდენ ყრმის ამქმელსაცა Cab. ჰანი CqD. განუმარტავია E.

ბებია გლეხნი ყრმათ ამქმელს უწოდენ Z.

ყრმათა ამქმელსაცა ბ ე ბ ი ა დ უწოდენ A.

ბებიაჲ დედის დედა ZA.

ბეზკი ძონძის (ძონძი AB) ნაკერძები ZAB.

ძონძნაკერები Cab. ძონძი CqDE.

ნ. დაბეზკილი, ძონძი.

ბებლი გრძნების მოქმედი (+ გლეხურად Z) ZAB.

კუთური, კუდიანი Cab. კუდიანი CqDE.

ნ. არტვაზი.

ბეგარი (ბეგარა D) (2, 143 მამათ-ცხ.) გლეხთ გამოსაღები Z.

[2, 143 (2, 153 Ab) მამათ-ცხ.[2]] დედულის გამოსაღები A. დებულობის გამოსაღები B. ყალანი C. განუმარტავია DE.

ნ. მბეგრეედა, მებეგრე, საბეგრო.

ბეგვა ჯოხის ცემით მარცვლის (მარცვალთ A) გამორჩევა ZA.

ჯოხით ცემით ცერცვთ მარცვლის გამორჩევა B. მცირედრე (მცირე D)

[1] წყაროში: „ბზოლვილი“. [2] შდრ. A—1105, 55 r. ხ 25.

ცემა CD. განუმარტავია E.

ნ. დაბეგვა.

ბეგთარი მორკინული საცმელია საომარი ZA.

მორკინული ჩასაცმელია BCab. რკინოანი ჩასაცმელი CqD. განუმარტავია E.

ბეგიაური (ბალ.) ZABCDE.

[**ბეგლარბეგი** ნ. ნოინი].

ბედაური ქართულად ავბედი. თათრულად გვარიანი (+ ბედავ Z) ZA.

ქართულად (ქართული Cb) ავბედი. თათრულად გვარიანი, ცხენი BCb.

ნ. უბედაურეა.

ბედეკი (4 მეფ. 12, 5)[1] დაძველებულის და დარღვეულის გაახლება Z.

(4 მეფ. 12. 5[1]) დაძველებული დარღვეულის გაახლება Aa. (4 მეფ. 12, 5[1]) დაძველებული. დარღვეული Ab. (4 მეფ. 12, 5[1]: 6, 7) ერდოს გარდალესვა მაგრა, გინა ძველის განახლება დარღვეულისა B. 4 მეფეთა CDE.

[**ბედენი** ნ. კათოლიკე ძარღვ].

ბედვა გაბედვა ZAB.

გაბედვა, ვბედავ CD. განუმარტავია E.

ნ. გააბედვინა, გაბედა, გაბედვა, გაბედული, ვბედავ, ვბედევდ, უბედავს.

ბედი (+ 65, 11 ესაია ZAa) ნუ ვინ ჰგონებთ ბედისათვის, ვითარმედ არსებითი რამე იყოს, რომელს(ა) უმეცარნი იტყვიან და მას მიაჩემებენ ნიჭსა ღმრთისასა. ბედი სახელი არს მეფეთა სიმაღლისა და გლახაკთა სიმკოდავისა (სიმდაბლისა AB) და ეგევითარ(ნ)ი. (+ და AB) კვალად კაცი ვინმე ბოროტის ღირსი (+ რა Z) ღმერთმან შეიწყალოს და შეუცვალოს ბოროტი კეთილად, ესევითართა სახელად ბედი ეწოდების ZAB.

ნუ ჰგონებთ ბედისათვის, ვითარმედ არსებისა მქონებელი იყოს, რომელსა უმეცარნი იტყვიან და მას მიაჩემებენ ნიჭსა ღმრთისასა, არამედ იშვით და დაზმით, რომელსა კაცი ელოდეს და ეჭვდეს მის ზედა მომავალსა ბოროტსა და ბოროტისა წილ მოუვლინოს ღმერთმან კეთილი, მას უწოდენ ბედსა წყალობითა ღ̃თისათა (+ ბედი ეწოდების მეფეთა სიდიდესა და გლახაკთა სიმდაბლესა სახელად Cb) C. ნემესიო(ს) ფილოსოფოსი იტყვის ბედისათვის: ნუ ჰგონებთ, ვითარმედ არსებისა მქონე/[2]ბელი იყოს, რომელსა უმეცარნი იტყვიან და მას მიაჩემებენ ნიჭსა ღ̃თისასა, არამედ იშვით და დაზმით, რომელსა კაცი ელოდეს და ეჭვდეს მის ზედა მომავალსა ბოროტსა და ბოროტისა წილ მოუვლინოს ღ̃თმან კეთილი, მას უწოდენ ბედსა წყალობითა ღ̃თისათა DE.

ნ. ავბედი, იბედა, იბედივი, საბედნაწლო, საიბედიო, უბედური, შავბედი, ძნელბედი.

ბედითი ცუდივით Z.

ცუდი ABCD.

ნ. გაბედითება, გაბედითებული.

[**ბედმუშკი** ნ. ტირიფი].

[**ბედნაწილი** ნ. საბედნაწლოდ].

ბედნიერი ბედის მქონებელი ZAB.

---

[1] ეს მითითება წყაროში არაა. [2] აქედან E ხელნაწერს აკლია ფურცელი.

ბედნიერობა ბედის მქონებლობა ZAB.
ბედობა ბედის პოვნის ჟამი ZAB.
ბევრი (+ 19. 19 საქმე ZAB) ათიათასი ZABCD.
ნ. დუმანი, უშტი.
[**ბევრის-ბევრი** ნ. მილიონი. უშტი].
ბეზეკი ელვარე Z.
ელვარება ABC. ელვა D.
ბეზღება შესმენა, გინა გამოტყუ(ვ)ება ZAB.
გამოტყუება. გინა შესმენა Cab. ტყუებასავით CqD.
ნ. იბეზღა. იბეზღება, ნაბეზღები.
ბეთ ნ. ასიმუთ.
ბეკება კუწტრუშობა B.
ნ. იბეკნ.
ბელატი უთმო თავი ZABC.
'თმა გაცვინული' D.
ბელეკონი (ხე) (+ 1, 30 ესაია ZACb) ჩათლაყუჩი ZACD.
(ხე) (1, 30 ესაია) B.
ნ. კალანოსი.
ბელეშა (ოთხფ.) ზროხა რქა-დადრეკილი დალმა Z.
(ოთხფ.) რქა-დალმა-დადრეკილი AB. (ოთხფ.) რქა-დადრეკილი პირუტყვი Cab. (ოთხფ). რქა-დადრეკილი CqD.
ბელვა ხეთ კაფა B.
ნ. დაბელვა, შებელილი.
ბელი (ოთხფ.) დათვის ბოკვერი ZAB.
(ოთხფ.) ბოკვერი დათვისა CD.
ნ. უბელო.
ბელტი კორდის მონაკვეთი ZABC.
განუმარტავია D.
ბელღარი რუსათვის ღარის ქიდი ZA.
ღარის ქიდი რუსათვის B. ღარის ქიდი წყალთათვის Cab. ღარის ქიდი CqD.
ბელღოჯი კლდეში ფუღურო ZABCa.
კლდეში ფუტურო Cb. ქვაში ფუღურო CqD.
ბემი მაღალი ხარისხი. სომხურია, ქართულად ტ ვ ი ქ ი ჰქვიან ZAB.
ნ. ტვქი.
ბემონი (3 ეზრა 9, 42) მაღალი ხარისხი ZAB.
ხარისხი მაღალი (3 ეზრა 9, 42) Cb.
ბენძლი უმუშავარი ილეკრო ZAB.
ნ. დაბენძლა, დაბენძლილი.
[**ბეჲ** (ბე) ნ. არაონი].
[**ბეჟ** ნ. დაბეჟა, დაბეჟილი].
ბეჟამედი ნ. ბეჟმედი.
ბეჟარია (ოთხფ.) ცხენის გვარია ერთი ZAB.
ცხენის ერთი გვარი(ა) CD.
ბეჟმედი (ბექამედი D) თვალია, რომელსა სპარსნი ზ ე ბ ე რ ჯ ა თ ს უჴმობენ ZA.
თვალია მწვანე B. ზებერჯა (+ არის Ca) Cab. ზებერჯა მგონია ვ ი ს რ ა მ.: „ქვეყანა ზურმუხტსა და მთანი ბექ(ა)მედსა ჰგვანდეს" CqD.
[**ბერ** ნ. ბერვა, ბერილი, გამობერილი, იბერება, მბერავი, მბერევდა, მობერვა, მოჰბერა, საბერველი, შებერვა, ჩაბერე, ჰბერვიდა].
ბერა შუა გასავლელი ZAB.
ბერა ეწოდების, ორთა მჯარესა შეჰკრვენ და საშუალ კართა გასავალთა უზმენ მეწველთა ცხოვართათვის, გინა მსგავსად მისსა რასამესთვის გასატარებლად Cab.

[ბერაზედ მოხლვა ნ. ჩანჩალა].

ბერვა ესე არს ნესტვთა (ნესვტთა A) და ორღანოთა შებერვით მიერ ჴმის ცემა; ბ ე რ ვ ა სამშვინველისა პირით და ცხვირით გამოქროლა; ბ ე რ ვ ა (ა) საბერველ(ი)თა, გინა პირითა ცეცხლის შებერვა; ბ ე რ ვ ა დ ითქმის ქართა ქროლა(ცა) ZA.

ბერვა არს ნესვტთა და ორღანოთა შებერვათა მიერ ჴმის ცემა; ბ ე რ ვ ა ა სამშვინველისა პირთა და ცხვირთა მიერ გამოქროლა; ბ ე რ ვ ა ა საბერველითა გინა პირითა ცეცხლის შებერვა; ბ ე რ ვ ა დ ითქმის ქართა ქროლა B. ბ ე რ ვ ა დ ითქმის მოქროლება ქართა; ბ ე რ ვ ა არს სამშვინველისა პირით და ცხვირით გამოსლვა; ბერვად ითქმის საბერველისა მიერ ცეცხლთა შებერვა, გინა პირთა შებერვა ანუ სხვით რითმე Cab. განუმარტავია CqD.

ბერვარი საცეცხლური (+ სომხურია ZAa) ZABCD.

ნ. საცეცხლე.

ბერი ხან-მრავალი კაცი ZAB.

ხან-მრავალი C. განუმარტავია D.

ნ. ბებერი, ბერობა, დაბერა, დედაბერი, კაცი, ქვეის-ბერი.

ბერილი გამოყვანილი ილეკრო ZA.

გამოყვანილი BCD.

ბერილი (ბალ.) ZAB.

ბერობა სიბერე Z.

მოხუცებულობა Aa.

ბერობა (რიცხვთა) მოხუცებულნი Z.

ბერტყა გაყრევინება ZABCab.

განუმარტავია CqD.

ნ. განბერტყა, ნაბერტყი.

[ბერძენი ნ. იონი].

ბერწი (+ 1, 7 ლუკა ZA) არამშობელი ZABCD.

ბერწობა უშვილობა ZA.

ბესინი ზედაშე ZABCD.

ბექა ერისთვის ცოლი ZABD.

ერისთვის ცოლს ეწოდების (ეწოდება Cq) C.

ნ. დედუფალი.

[ბექთარი ნ. ბეგთარი].

ბეღელი ფქვილისა და ხვარბლის დასამარხავი. უმცროს(ს) ეწოდება ხ ა ლ ა მ ბ ა რ ი და მის უმცროს(ს) — ჯ ი რ ო ლ ა ZA.

ფქვილთა და მარცვალთ საცავი B. მარცვალთა და ფქვილთ საცავი Cab. განუმარტავია CqD.

ბეღლო საძნე სახლი ZABCD.

ბეღურა (ფრინ.) ჭავჭავს ჰგავს ZAB.

(ფრინ.) ჭავჭავი CD.

ბეჩი გაშტერებული ZABC.

განუმარტავია D.

ბეცური (ბალ.) ZABCD.

ნ. ბურჩხა.

ბეწვი ნ. ბეწჳ.

[ბეწუა ნ. კუდბეწუა].

ბეწჳ (ბეწვი ZABCbD) ერთი თმათაგან(ი) ZABCD.

ნ. უბეწო.

[ბეჭ ნ. ჩაბეჭა, ჩასაბეჭი].

ბეჭდილი დაბეჭდილი ZA.

ბეჭდის მცველი მისი მნე ZA.

ბეჭდოსანი ბეჭდიანი ZA.

ბეჭედი (+ 35, 23 გამოსლ. ZA) თითის სამკაული ZABCab.

თითთ საცვამი Cq. განუმარტავია D.

ნ. ალბეჭდვა. ბოლობეჭდა, დაბეჭდვა, დაბეჭდული, იბეჭდ-

ბა, ნაბეჭდი, ქრისტეს-ბეჭედა; შდრ. ერქეფში.

ბეჭი (+ 4, 5 ისო ZA) ZABCD.

ნ. საბეჭური.

ბზა (ხე) (+ 41, 19 ესაია ZAa) ZABCD.

ბზაბზაკურა (ფრინ.) ZAB.

ბზაკალი ხის მშვილდი, გინა ბზის ხის კოპიტი ZAB.

ხის მშვილდი CD.

ბზაკუნი უშვერი სლვა ZA.

განუმარტავია B.

ბზარი თოვლი გამაგრებული ZABCD.

ნ. თოვლი.

ბზე (+ 3, 12 მათე ZA) ყანის ნალეწი ZABC.

განუმარტავია D.

ნ. საბძელი.

[ბზეკა ნ. გაბზეკა, კოკობზიკა].

[ბზემპალი ნ. ბუჩი].

ბზეწვია (ფრინ.) ZABCD.

ბზიკი (მწერ.) (+ 23, 28 გამოსლ. ZA) ZABCD.

ბზინვა (+ 6, 23 ბარუქ ZA) მცირე ელვარება ZAB.

(ეზეკ. 40, 3) ელვარება Cb. მცირე ბრჭყვიალი (მრჭყვიალი Ca) CaqD.

შდრ. მზინვარება.

ბზობა ქრისტეს იერუსალიმს შესლვა ZAB.

ბზუება დაწუნებით ტუჩის აშვერა ZAB.

ტუჩის აშვერით დაწუნება Cab. ტუჩის აშვერა CqD.

ბზუილი ბუზთ ჴმა(ჲ) ZABCab.

ბუზის ჴმა CqD.

ბია (ხე) კომში ZABCD.

ბიალონი საზაფხულო თხელი და სუბუქი წამოსასხამი სამოსელი ZA.

საზაფხულო წამოსასხამია, თხელი და სუბუქი სამოსელი B.

ნ. ბილაონი, ფილავტორიონი.

[ბიანქო ნ. განჯაფა].

ბიბილო ბ(რ)ტყელი წაშვერილი ZA.

ბრტყლად წაშვერილი BCD.

ბიბინი ყვავილთ ფერადობა ZAB.

ყვავილთ ფერად-ფერადობა C. ყვავილთ ფერად-ფერობა D.

ბიდახი ფიალაზე მეტი ჭურჭელი(ა) ZAB.

ფიალაზე(დ) მეტი(ა) სასმისი Cab. ფიალაზე(დ) მეტი CqD.

ნ. წედა, ჭურჭელი.

ბივრილი ეს თვალი ზღვისა და ცის ფერია ZA.

[ბივრილიონი ნ. ამეთვსტომი, ანთრაკი].

ბივრიტი ბივრილი ZA.

ეს თვალი ზღვისა და ცის ფერია B. ეს(ე) თვალი ზღვისა და ცის ფერია, იპოების ტავროს, ევფრატის გა(ნ)სავალსა CD.

ბიზოვანი თივა(ა) აბრეშუმის მსგავსი ZA.

(ბალ.) თივა(ა) აბრეშუმის მსგავსი BCD.

ბილ (50, 2 იერემ.) კერპის სახელია ZA.

ბილა სამღერალთ დაცდენა ZA.

სამღერელთ დაცდენა B. დაცდენა სამღერელთა (სამღერალთა CqD) CD.

ბილაონი ბიალონივე ZAB.

(+ ბიალონი Cab) ბილაონი და ბიალონი საზაფხულო წამოსასხამია (სამოსია D), თხელი და სუბუქი CabD. ბიალონი. ბიალო-

ნი და ბილაონი საზაფხულო სამოსია თხელი და მსუბუქი Cq.

ბილდირგა ქელისა ან თითის გასაყარი ZAB.

ქელთა და თითთა გასაყარი თასმა რამეა მათრაჭთა, სადავეთა, გინა კრმლისა ვადათა და ეგევითართა Cab. ბილდირგა ქელთა და თითთა გასაყარი რამე თასმაა: მათრაჭთა ანუ სადავეთა, ანუ კრმალთა ვადათა, ანუ ეგეთი რამმე CqD.

ბილი ნართაული, რომელ არს მამისა წილ — მამობილი, დედისა წილ — დედობილი, ძმობილი (+ და ZAa) დობილი და ეგევითარ(ნ)ი ZA.

ნართაული. ბილად ვიტყვით კაცსა ვისმე ნართაულსა: მამისა წილ — მამობილი, ძმისა წილ — ძმობილი, დედობილი, დობილი B. ნართაული. ბილად ვიტყვით ნართაულსა ვისმე კაცსა ანუ ქალსა (ქალთა Cq) თვისისა ჩვენისა შედეგად: (ვითარმცა Cq) ძმისათვის — ძმობილი და მამისათვის — მამობილი და ეგევითარი C. ნართაული D.

ბილიკი წვლილი გზა ZAaBCq.

წვრილი გზა AbCabD.

ბილიკონი კოკის ამოსათლელი ZAB.

ხის კოკის სათალი (სათლელი CqD) CD.

ბილიხტონი ძაფით ტილოზე ნაკერი ZAB.

მადვი(!) ხიალი სახენია[1] Cb.

ბილწი (+ 1 მეფე 25, 3 ZAb) არაწმიდა ZAbBCb.

(1 მეფე 25, 3) არაწმიდება Aa. განუმარტავია CaqD.

ნ. გაბილწა, მბილწებელი.

ბინარი სნეული ჩუმად მივარდნილი ZABCD.

ბინდ-ბანდი შერიქვება ZAB.

ნ. რიჟურაჟი.

ბინდი ღამის შემოსლვა ZA.

შეღამება B.

ნ. ღამე.

ბინძური ნებ(ს)ით თავი მოიზანტოს ZA.

თავი ნებით მოიზანტოს B. უღონო და ზანტი CD.

ბიჟიკი მომცრო ZAB.

ბიჟინა ნუკრის ხადილი(ა) ZABC.

შვლის ნუკრი D.

ბირება უცნობი კაცი გაითვისოს ZAB.

ბირება არს კაცი გაითვისოს, ანუ საქმე თვისი დაანდოს Cab. ბირება არს კაცი გაითვისოს, ანუ დაანდოს საქმე თვისი Cq. კაცი გაითვისოს D.

ნ. ვბირევდ, მბირებელი.

ბირთჳ (ბირთვი ZBCabD) (+ 1 მეფ. 19, 13 ZA) შეკონვილი ZAB.

კონა, გინა მგრგვალი C. კონა D.

ბირკი (ბალ.) სამ-ოთხ რიგია ZA.

(ბალ.) BCD.

ბირკი ოქროს მძივ(ნ)ი ZABC.

ბირქი ფლისკინა ZAB.

ბისინო[2] 19, 14 გამოცხ. Z.

ბისონი (ბალ.) (3, 23 ესაია) ესე არს სახე მწვანილისა რასამე, რომლისა მიერ შეიღებვის სამოსელი, ბისონ უწოდიან. არს ფერი ბისონისა ელვარე და ნაკვერცხლის ფერი Z.

(3, 23 ესაია) ესე არს სახე მწვანვილისა რასამე, რომლისა მიერ შეღე-

---

[1] ნუსხაში შენიშვნაა კიდეზე: „ეს ბილიხტონიმა ნაპირში ეწერა, მე შიგ ჩაუმატეევად მექნია, თუ არა, საბას ჭელი იყო“. [2] წყაროში: „ბისონი“.

ბულსა სამოსელსა ბისონ უწოდიან. არს ფერი ბისონისა ელვარე და ნაკვერცხლის ფერი (+ წითელი Ab) AB. (+ 3, 23 ესაია Cb) ბისონი არს სახე მწვანვილისა რასამე, რომლისა მიერ შეღებულთა (შეღებულსა Cab) სამოსელთა ბისონ უწოდიან. ხოლო მოესწავების ბისონის(ს) მიერ ბრწყინვალებაცა, რამეთუ ბრწყინვალე არს ფერი ბისონისა, ნაკვერცხლის ფერი C. ბისონი არს სახე მწვანვილისა რასამე, რომლისა მიერ შეღებულთა სამოსელთა ბისონ უწოდიან. ვიეთნიმე იტყვიან, ვითარმედ იგი არს ნაკვერცხალისა ჰინდურისაა, ხოლო მოესწავების ბისონისა მიერ ბრწყინვალებაცა, რამეთუ ბრწყინვალე არს ფერი ბისონისა. გრიგოლი ღ̃თისმეტყველის სხოლიონში ესრე ეწერა D.

ბისონი სამოსელი(ა) სამღდელო ZAB.

სამოსელი არს ვრცელი სამეფო, გინა სამღდელო(დ) პატიოსანი Cab. შესამოსელი Cq.

ბისონი სამეფო სამოსელი Z.

ნ. პორფირი, შდრ. ვუსინი.

ბისტი ოთხი ფოლი ZAB.

შდრ. ფიფანური.

ბიტორიტი საჭურისი ZABCD.

ბიჩვერი შტერი ZAB.

ბიცი (106, 34 ფსალმ.) ესე არს მიწა, სადა სიმლაშით ნაყოფი არა იქმნების, რომელ არს ალდაჯი ZA.

ალდაჯი. (ფსალ. 106, 34) ესე არს მიწა, სადა სიმლაშით ნაყოფი არა იქმნას B. ბიცი არს ადგილი, სადა სიმლაშითა ნაყოფი არა იქმნების (იქმნებიან Cab) CD.

[**ბიცოლა** ნ. მუსადია].

ბიძა მამის ძმა ZAB.

მამა-დედათ ძმა Cab. დედ-მამათ ძმა Cq. განუმარტავია D.

[**ბიძგი** ნ. ⌈მიბიძგავ⌉].

ბიძია დედის ძმა ZAB.

ბიწი (+ 4, 7 ქება ZA) კნინი რამ(ე) შერყვნილება ZABCab.

კნინი რამ შერყვნილი Cq. ყალბი D.

ნ. განვიბიწნეთ, უბიწო.

ბიწიანი შერყვნილი ZA.

ბიწოვნება (3 ეზრა 1, 4) ბიწის ქონ(ებ)ა ZAa.

[**ბიჭა** ნ. ქარაბიჭა, ცხოვარი].

ბიჭი არაცოლთან შობილი, ბუში Z.

ბუში ABCD.

ნ. ნაბიჭუარი.

ბიჯება ბიჯის წადგმა ZA.

ნ. აბიჯე. აბიჯე, ნაბიჯი, წაბიჯება.

ბიჯი ბიჯი და ნაბიჯი განიყოფებიან: ნაბიჯი არს ერთის(ა) ფერჴის(ა) გარდადგმა, ხოლო ბიჯი მეორის(ა) გარდანაცვლება, რომელი ზომით იქმნების (იქმნება A) ხუთი ტერფი ZA.

ფერჴთ გარდადგმა BCD.

ბლაგჳ[1] (ბლაგვი ZABCabD) (+ 7 ნემეს. ZAa) უმახვილო ZABCD.

ნ. დაბლაგუება.

ბლანტი მოსქე სასმელი, გინა ღვინო. ფრინველი მძიმედ მფრინავიც ბლანტად მფრინავად ითქმის Z.

---

[1] წყაროში: „ბლგუჲ“.

მოსქე სასმელი ანუ ღვინო. რა მფრინველი მძიმედ ფრინევდეს. ბ ლ ა ნ ტ ა დ ითქმის იგიცა A. ესე არს მოსქე სასმელი ანუ ღვინო, გინა ფრინველი მძიმედ ფრინვიდეს B. ბლანტი არს მძიმე და ზრქელი სა-ს(უ)მელი, რაცა იყოს, ღვინო გინა სხვა. ბ ლ ა ნ ტ ა დ ითქმის ფრინვე-ლი რომ(ე) მძიმედ ფრინვიდეს Cab. ბლანტი (+ არს D) მძიმე სასმელი რამე იყოს, ღვინო თუ რაცა, ანუ მფრინველი მძიმედ ფრინვიდეს CqD.

ბლარდნა (ბლარდნვა B) შეხვევა Z.

ხვევა B.

ნ. ვბლარდნი, მობლარდნილი, ნაბლარდნი, საბლარდნელი.

ბლარდნილი შეხვეული ZABCD.

ბლარჯი ცომი საფუარი Z.

საფუარი ცომი AB.

ბლარჯობა (+ 12, 15 გამოსლ. Z) უცომოობის კვირა ZBCq. უცო-მოების კვირა (12, 15 გამოსლ.) A. უცომობის კვირა Cab. გამოსლ. 12. 15 D.

ნ. დღესასწაული ბლარჯობისა.

ბლატუნი თვალ-წარბთ ძრვა უქ-ამსად Z.

თვალ-წარბის ძრვა Aa.

ბლენცნარა (ბალ.) ჩადუნას ჰგავს ZAa.

(ბალ.) ჩადუნა AbB. (ბალ.) დათვის-საგებელა (+ ჩადუნა Cab) CD.

ბლიკჳ (ბლიკვი ZABCqD, ბლო-კუვი Ca) ქურჯვაა, მუჭთან ნა-ჭე Z.

ქურჯვა A. განუმარტავია BCD.

ნ. ვბლიკუნი, ჭურთი.

[ბლისი ნ. წამი].

ბლისტი საკუთარი აგარაკი Z.

სათავისთაო აგარაკი A. სათ(ა)ვის-თაო ხოდაბუნი BCabD. სათავისო ხოდაბუნი Cq.

ნ. სახასო.

ბლუ ენა-მძიმედ, მაყენებლად მოლაპარაკე Z.

ენა-მაყენებელი გრძლად A. ენა-მაყენებელი B.

ბმა დაბმა, მობმა, გამობმა, ჩამო-ბმა, შემობმა Z.

დაბმა თუ მობმა A. დაბმა, მობმა BCab. დაბმა Cq. განუმარტავია D.

ბმო დიდი მუწუკი ZABCab.

შდრ. მბმო.

ბმული ბმა-ქმნილი Z.

ნაბამი AB.

[ბნ ნ. აბნიე, ბნევა, გააბნია, გან-ბნევა, დაბნევა, დაბნეული].

ბნარგჳ[1] (ოთხფ.) ბრანგვი ZAB.

ბნდუ მიუმხვდარი, სადა დადვას, ვერ პოოს ZAa.

მიუმხვდარი AbBCD.

ბნედა ანაზდად ცნობის მილება Z.

ცნობის მიქდა ABCab. განუმარტა-ვია CqD.

ნ. დაბნედა, დაბნედილი, შეუბ-ნდა.

ბნედიანი ბნედის სენის მქონებე-ლი ZA.

ბნევა მიმოდაფანტვა Z.

მიდმოდაფანტვა A. მარცვალთ დაფანტვა BCab. განუმარტავია CqD.

ნ. აბნიე, განბნევა, დაბნევა, დაბნეული.

[ბნელე ნ. ღამე; შდრ. ბნელი].

ბნელეთი უმზეო ადგილი ZA.

ბნელი (5, 20 ესაია) უხედველი და უნათელო ZAa.

---

[1] ნუსხებშია: „ბნარგვი“.

უხედველი AbB. განუმარტავია CD.

ნ. დაბნელა, დაბნელება, მუაბნელებს, საბნელო, უბნელდება, ღამე.

ბობალოსი პალადის ნეტაფრ. და მარკოზ მახარებლის ნეტაფრ: „ვპოეთ ბობალოსი ესე ბოროტი“ Z.

პალადის ნეტაფრ: „ვპოეთ ბობალოსი ესე ბოროტი“. მარკოზ მახარებ(ე)ლისაშიაც (მახარებ(ე)ლისაც BCab) ასე (ესე D) ეწერა (სწერია C) ABCD.

ბობვა ვერა კეთილად სლვა ZAB.

ვერა კეთილი სლვა C. განუმარტავია D.

ნ. სიარული, სლვა.

ბობოლი (მძრომ.) დიდრონი ჭია-ჭუა Z.

(მძრომ.) ჭია-ჭუა ABCD.

ნ. ჭია.

ბობოყუელა (ბობოყველა ZBCbD) (ფრინ.) ZABCD.

ბობოწუერა[1] ხეს რომ მოთეთრო ხავსივით ჩამოეკიდება, რომელსა ვიეთნი ხის მუშკს უჭმობენ Z.

ხეს რომ თეთრი ხავსივით გრძლად დაეკიდება AB.

ბობლნი (150, 4 ფსალმ.) ესე არს დაფი და დაფდაფი ტყავისაგან შემზადებული (+ საკრავი ZAa) ZA.

(150. 4 ფსალმ.) ესე არს დაფი და დაფდაფი ტყავთაგან შემზადებული B. ბობლნი არს დაფი და დაფდაფი ტყავით შემზადებული Cab. ბობლნი არს დაფი, გინა დაფდაბი (დაფდაფი D) ტყავითა შემზადებული CqD.

ბოგა მცირე ქიდი ZAB.

ბოგანო უაგარაკო გლეხი ZAB.

აგარაკ-მცირე გლეხი (+ ბოგანო არს აგარაკ-მცირე გლეხი, ბოგანო ჰქვიან ყანის ჭიასა Cab) CD.

ნ. საბოგანოო.

ბოგანო (მწერ.) ყანის მავნე ჭუა ZAB.

(მძრომ.) ყანის ჭია Cb. ყანის ჭიი Ca. (მწერ.) იფქლის ჭია(ა) CqD.

[**ბოგინ** ნ. გაბოგინება].

ბოგირი (ბოგირი და ბოგა Cab; ბოგირი, ბოგა CqD) ბოგას უდიდე, მცირე ქიდი Z.

ბოგას უდიდე (უდიდო Aa) ქიდი A. უდიდე ბოგა B. მცირე ქიდი C. განუმარტავია D.

ნ. ქიდი.

ბოდიში ესე არს სიტყვით და საქციელით კაცი მოიმადლოს ZA.

ესე არს სიტყვითა და საქციელითა კაცი მოიმადლო B. განუმარტავია CD.

ნ. თავაზა, საბოდიშო.

ბოვი ილეკროს პირველად გამოსადნობელი ZA.

ილეკროს გამოსადნობი პირველ B. ბოვი არს სადა ოქრო, ვეცხლი, ბრპენი, სპილენძი და მისთანანი ითხრების და გამოიდნობის Cab. განუმარტავია CqD.

შდრ. ბრძმედი.

ბოვრი (მწერ.) დიდი ბუზი ZAB Cab.

(მწერ.) CqD.

ბოზა ფეტვის ბურახი Z.

(უქმ.) ფეტვის ბურახია A. (უქმ.) ფეტვის ბურახი ბერძულ B.

ბოზი Z.

მეძავი A.

ესე ბოზობა განიყოფებიან ორად:

---

[1] ნუსხებშია: „ბობოწვერა“.

სიძვად და მრუშებად. ს ი ძ ვ ა უკუე არს უმეუღლეოს ქმნილი, ხოლო მ რ უ შ ე ბ ა — მეუღლიანი სხვასთან ბოზობდეს B. ესე ბოზობა განიყოფებიან ორად: სიძვად და მრუშებად. ს ი ძ ვ̄ ა უკუე არს უქორწინებელთა მიერ ქმნული, რომელსა (რომელთა CqD) არა ესვას მეუღლე, ხოლო მ რ უ შ ე ბ ა არს, რომელსა (რომელთა CqD) ესვას (+ მეუღლე C) და სხვასთან (სხვაგან Cq) ისიძ(ვ)ოდეს CD.

ნ. იბოზა.

ბოზობა სიბოზის ქნა. ბოზობა ორად განიყოფების: სიძვად და მრუშებად: ს ი ძ ვ ა არს უმეუღლოს მიერ ქმნილი, ხოლო მ რ უ შ ე ბ ა — მეუღლიანისა მიერ ქმნილი ბოზობა Z.

ბოზობა განიყოფებიან ორად: სიძვად და მრუშებად: ს ი ძ ვ ა ჲ არს უმეუღლოსა მიერ ქმნილი, ხოლო მ რ უ შ ე ბ ა—მეუღლიანისა სხვისათანა ბოზობა A.

ბოიკი (ოთხფ.) ორის წლის ქარი ZAB.

(ოთხფ.) ორის წლის ზროხა (ძროხა D) CbqD. ორის წლის ზროხა Ca.

ნ. ზროხა.

ბოკელი რაჲც მობოკლვით შემოხვეულია: ოქროს თმა და რაჲც ილეკროს აშკი, ანუ ალყა და ძალი და ღვრინი, გინა პური მობოკლვით შექმნილი Z.

რაიც მობოკლვით შემოხვეულია, ოქრო(ჲ)ს თმა და რა(ჲ)ც(ა) ილეკრო, გინა ალყა. ბ ო კ ე ლ ა დ ითქმის (ბოკელი არს B) პური მობოკლვით შექმნილი. ბ ო კ ე ლ ს უწოდენ ცერცვსა, ქნდურსა. გინა ქორის ბოკილსა Ab. ბოკელი არს რაიც მობოკლვით შემოხვეული იყოს, სირმა ანუ ალყა და მისთანანი. ბ ო კ (ი) ლ ი ეწოდების ქორის ფერჴთა შესაბამსა. ბ ო კ ე ლ ს უჴმობენ პურსა, მობოკლვით გამომცხვარსა, ბ ო კ ე ლ ი ეწოდების ქნდურსა, რომელსა სომეხნი ბ ა კ ლ ა ს უჴმობენ, სხვილს ცერცვს(ა) Cab. მოხვეული CqD.

ბოკელი ცერცვი, ქნდური ბოკლად ითქმის Z.

(ბალ.) ბაკლა CqD.

ნ. ბაკილა.

ბოკვერი ნ. ბოკუერი.

ბოკვი (ხე) კორაფი ZAB.

(ხე) ბოქვი, კორაფი C. (ხე) E.

ბოკილი ქორის საფერჴული ჭამლს გარდა Z.

ქორის საფერჴული A. ქორის საფეჴური BCD.

ბოკო კიდურ-ნაცვეთი ჭურჭელი, ნიჩაბი და რაიც Z.

კიდურ-ნაცვეთი იარაღი AB. ნიჩაბი გნდე-მომწვარი C.

ბოკუერი[1] (14, 5 მსაჯ.) ლომვეფხთ და მისთანათ დიდი ლეკვი Z.

ლომისა და ვეფხის(ა) და მისთანათა დიდი ლეკვი (14. 5 მსაჯ.) A. (ოთხფ.) ლომთა და ვეფხთ დიდი ლეკვი B. (ოთხფ.) ბოკვერი არს ლომთა, ვეფხთა (+ და Cab) დათვთა დიდი ლეკვი C. (ოთხფ.) ლომისა და ვეფხისა, დათვისა დიდი ლეკვი E.

ბოლბოლი (+ ძველს საწინასწარმეტყველოში Z) მეძაო ZABCab.

„აწ ბოლბოლ, შურებულ და ბორგნეულ, ისმინე ბრძანება უფლისა“[2] Ca.

შდრ. აწ ბოლბოლ.

ბოლი დიდი კვამლი ZABCE.

ბოლივი (ოთხფ.) მეტ[illegible]თული ვირი C.

[1] E-ში აქედან გრძელდება ტექსტი (იხ. ბელი); ნუსხებშია: „ბოკვერი“.
[2] კიდეზე გადახაზული ეს მოწმობა.

ბულაგი. წიგნში ვნახე, თანვე კიდურზე ეწერა: ნუ თუ ტომარა იყოსო. და ნივალის ქვეშ მოზიდარს ვირებს ეძახიან, სხვაა თუ ისივ, არ ვიცი E.

ბოლო (+ 19, 15 ესაია ZAa) საქმის დასასრული ZABCab.

საქმის დასრულებადი Cq. განუმარტავია E.

ნ. ოხჟანი, საბოლოო.

ბოლო (მ)ფრინველთა და თევზთ კუდი ZCab.

ფრინვ(ე)ლისა და თევზის კუდი A. ფრინველისა და თევზთ კუდი B. ფრინვლის კუდი Cq. განუმარტავია E.

ნ. კუდი.

ბოლობექედა (ფრინ.) ZABCE.

ბოლოდ დასასრულად ZA.

ბოლოდ კუდად ZA.

ბოლოკარკაზი (ფრინ.) ეს ფრინველი მიმინოს უმცირესია, ჰაერში მფრინავი(ა), ქვე ვერ დაჯდება, ბუზის ჭამით ცხონდება, მეფენი თავს დაირჭმენ საბედნიაროდ (საბედნიეროდ A) ZA.

(ფრინ.) ეს ფრინველი მიმინოს უმცირეა, ჰაერში მფრინავი, ქვე ვერ დაჯდება. ბუზთა ჭამითა ცხონდება B. (ფრინ.) ამას ეწოდების ლათინურებ ა ლ ი ე ქ ტ უ მ, ნიკარტი და ჭანგი არწივს უგავს და ტანად უმცროსია. წყალთაგან თევზს აღმოიყვანს და სჭამს, ხეზედ ჯდების, ჭარო მგონია Cab. (ფრინ.) რომელსა ლათინნი ა ლ ი ე ქ ტ უ მ უჭმობენ. ნიკარტი და ჭანგი არწივის მსგავსი აქვს, ტანად უმცირესია, წყლით თევზს ამოიყვანს და სჭამს, ხეზე შეჯდება ფოცხვივითა Cq.

ნ. ომაინი.

ბოლოკი (ბალ.) ZABCE:

შდრ. თალგამი.

ბოლოშავი (ფრინ.) ZAa.

ბოლქვ[1] ხახვისა და ნივრის ძირსავით რომ ყვავილსა თუ ბალახს ძირი ჰქონდეს ZA.

ხახვისა და ნივრისთანა ძირი ყვავილს ჰქონდეს თუ ბალახს B. (ბალ.) ნიორი და ხახვი რომელ ერთ იყოს მრთლივ C. (ბალ.) ობოლი ხახვი, ნიორი Cq.

ბოლცომი მომაღლო ადგილი ZAB.

მომაღლო მიწა C. მაღალი მიწა E.

ბომონი (+ 16, 12 ესაია ZAa) სვეტია, ხატსა ანუ კერპს(ა) ზედ აღმართვენ ZA.

სვეტია, ხატთა ანუ კერპთა ზედ აღსამართავი B. კედელი (+ ბ ო მ ო ნ ი — ურიათ შესაკრებელი Cb) CE.

ნ. ბაგინი.

ბონდი გაბმული ქიდი ZAB.

ნ. ქიდი.

ბონძოტი გატეხილი დერგი ZAB.

გატეხილი კეცის ჭურჭელი Cab. გატეხილი ჭურჭელი Cq.

ბოოში ავბილწ-სიტყვა ZAB.

ავპირი Cab. (უჭმ.) ავპირი Cq.

ბოჟი ახალი ყაჭის პარკი ZAB.

ყაჭის პარკი უმი C. განუმარტავია E.

[ბორ ნ. განბორება, განბორკება].

ბორა (ფრინ.) ძერას (ჰ)გავს, უდიდეა ZA.

(ფრინ.) BCE.

ნ. ბორბოხი.

ბორაკი ბავრუკი, ერთს საჭმელსაც ჰქვიან ZAB.

ბორბალი (4, 37 მარკოზ) წისქვილისა და მისთანას საბრუნვებე-

---

1 ნუსხებშია: „ბოლქვი".

ლი, გინა საქამნის ბორბალი; ქარი ძლიერი და მბრუნავი ბ ო რ ბ (ა) ლ ა დ ითქმის ZA.

ესე არს წისქვილთა და მისთანათა საბრუნავები, გინა საჟამის ბორბალი. ‘ქარი ძლიერი მბრუნავიც ბ ო რ ბ-ლ ა დ ითქმიან B. ბორბალი ეწოდების წისქვილისა და მისთანათა საბრუნავებსა, გინა ჟამნისა ბორბლებსა. ქარნი სასტიკი და მბრუნავიც ბ ო რ-ბ ლ ა დ ითქმიან Cab. წისქვილის საბრუნავი Cq. განუმარტავია E.

ბორბალი ქარი მბრუნავი Cq.

[**ბორბალი** ნ. ისარი].

ბორბოხი დიდი ბორა ZA.

(ფრინ.) დიდი ბორა BC.

ბორგ (12, 15 საქმე) ბორგავ ZA.

ნ. განბორგება, იბორგა, სიბორგილე.

ბორგა (ბორგუა C, ბორგვა E) (9, 8 ოსე) ესე არს მიუმყოვრებელი ნავლელი, კაცი გულის წყრომით ვერც დადგეს და ვერც დაჯდეს ZA.

(9, 8 ოსეს) ესე არს მიუმყოვრებელი ნავლელი, კაცი ჯავრისაგან ვერც დადგეს, ვერც დაჯდეს B. ბორგა, რომელ არს მიუმყოვრებელი ნავლელი, ცხად არს, ვითარმედ ძვირის კსენება. ბორგნეულობაა წყენისაგან შმაგსავით გაჭდომა, ორივ ერთია Cab. ბორგა. ბორგვა, რომელ არს მიუმყოვრებელი ნავლელი. ცხად არს, ვითარმედ ძვირის ქსენება. ბორგნეულობა არს წყენისაგან გაშმაგება, ორივ ერთია Cq. ბორგვა, რომელ არს მიმყოვნებული ნავლელი. ცხად არს, ვითარმედ ძვირის ქსენება. იოვანე დამასკელის ფილასოფობაში ასრე ეწერა E.

ნ. გულის-წყრომა.

ბორგნეული ბორგის მქონებელი ZA.

ბორგნეულობა ბორგის მოქმედება ZAB.

ბორგუა ნ. ბორგა.

[**ბორდღვა** ნ. სიარული, სლვა].

ბორეასი ქარია (+ ერთი ZA), ჩრდილოთ გამო ZAB.

ქარია ერთი Cab.

შდრ. ბორრაისა; ნ. ქარი.

ბორი ჴმელი ნისლი მღვრის მსგავსი ZAB.

ნ. ნისლი.

ბორიაყი (ბორიაყი და ბორი Cab; ბორიაყი, ბორი Cq) იგივე ბორი ZAB.

სადარო ნისლია C.

ნ. ნისლი.

[**ბორკ** ნ. განბორება, განბორკება].

ბორკილი (149, 8 ფსალმ.) ფერჴთ შესაკრავი ZA.

ფერჴის შესაკრავი B. განუმარტავია CE.

ნ. განბორკილებული, შებორკილება.

ბორკილილი თავ-ბორკილიანი ჯაჭვი(ა) ესეცა (+ ყელს შესაყარი Z) ZA.

თავ-ბორკილიანი ჯაჭვი B.

ბორობანი (ხე) (+ 23, 40 ლევიტ. ZAa) ხე კეთილ ჩრდილოანი (ჩრდილიაჲი A) მაღალი ZAB.

(ხე) ესე არს ხე ფურცელ-ჴშირი, კეთილად მაჩრდილობელი და მაღალი C. (ხე) ხე ფურცელ-ჴშირი კეთილად მაჩრდილობელი, (+ და Cq) მაღალი CqE.

ნ. არქევთი.

ბოროტად **მადიდებელი** ბოროტის სარწმუნოებისა ZAB.

რომელი არა მართლმადიდებელ

და კეთილმორწმუნე იყოს, იგი არს Cab.

ბოროტი (+ 5, 20 ესაია ZAa) ავის მოქმედი და ავი ZA.

ავის მოქმედი, გინა უკეთილო, ბნელი არს გონიერი (დამ[ა]სკ. ჲა[1]) B. ჰავი. ესე იგი არს, რა-იგი არა გენებოს, იგი გიყოს კაცმან. ბოროტი არს, რა კეთილი მოაკლოს (მოაკლდეს Cq; + კაცმან Cab) C. მეტად ავი[2]. ბოროტი არს, რა-იგი არა გენებოს, იგი გიყოს კაცმან E.

ნ. იბოროტა, მჴეცი ბოროტი, სიბოროტე, სულელი, უბოროტესი, უბოროტო.

ბორრაისა ჩრდილოეთი ZAB.

ჩრდილოეთია Cab.

ნ. ჩრდილოეთი.

ბორტყუა (ბორტყვა ZA) ოთხით სლვა ZABC.

განუმარტავია E.

ბორქუება[3] კომლდება(სა)ვით B.

ნ. აღბორქუება, აღმობორქუებოდა.

ბორჩხულა ლიტრიანი ჩაფი ZAB.

პატარა ჩაფი Cb.

ნ. კოკა.

ბორცჳ (ბორცვი ABCE) (148, 9 ფსალმ.) გორა ZA.

გორა (+ 2, 14 ესაია B) BCE.

ბორძიკი ფერჴის გარდაბრუნ(ვ)ება ZABC.

განუმარტავია E.

ბორჯალი პაემნის ჟამი ZA.

პაემანი BC. განუმარტავია E.

ნ. იბორჯლა, უბორჯლა.

ბორჯღლი (8, 29 ისო) კაპებიანი, ბორჯღლედი ZA.

კაპებ(ნ)ი BC. განუმარტავია E.

ნ. გრჯღა, ხე.

ბოსელი (31, 10 რიცხ.) სახლი საზროხე Z.

საზროხე სახლი (+ 31, 10 რიცხ. A) ABC. განუმარტავია E.

ნ. სახლი.

ბოსტანა (მძრომ.) მახრა ZAa.

(მძრომ.) AbBCE.

ბოსტანი (2 ეზრა 2, 8) სწვათა ენაა, ქართულად მ ტ ი ლ ი Z.

(2 ეზრა 2, 8) მტილი, არაბულია A. (2 ეზრა 2, [8] მტილი არაბულად BCb. მტილი Caq. (უქმ.) E.

ბოსტნეული მხალი და რაჲც ZA.

ბოტი (ოთხფ.) თხის ერკემალი ZA.

(ოთხფ.) თხის ერკემელი B. (ოთხფ.) ქოში (+ თხის ერკემალი Cab) C. (ოთხფ. უქმ.) ბოტს სომხურად და ქართულად ქ ო შ ი ც ეწოდება[4] E.

ნ. თხა.

ბოტიანტი (ბოტინატი CabE, ბოტიანტინი Cq) ვეცხლი რამე პირველის ჟამის(ა) ZA.

ვეცხლი რამეა ერთის ჟმისა B. ვეცხლი რამ არის (+ ერთის ჟამისა Cb) Cab. ვეცხლი რამ არის Cq. ვეცხლი თეთრი რამა E.

ბოტოტი დიდი წვინტლი ZABC.

განუმარტავია E.

ნ. წვნტლი.

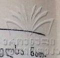
ბოქაულთუხუცესი მათი უფროსი ZAB.

ბოქაული იასაული ZAB.

(უქმ.) ბოქაული ჯალათას ენათა არს, ქართულად მშვიდობისასა მ ა ნ დ ა ტ უ რ ი ეწოდების, ხოლო რისხვისასა მ ტ ა რ ვ ა ლ ი C. (უქმ.) ეს

---

1 შდრ. S—1463, 63v, a 42. 2 „მეტად ავი“ გადახაზულია. 3 ნუსხაში: „ბორქვება“. 4 განმარტება შემდეგში გადაუხაზავთ.

ჯაღათას ენაა, ქართულად მანდატური ჰქვიან E.

ბოქვენი მუცელს ქვეით(ი) სასირცხომდე ZAB.

ბუშტუკი, მუცელს ქვეით საპარსი Cab. ბუშტუკი CqD.

ბოქვი (ხე) ბოკვი ZAB.

ბოქნოცი ნ. გოქნოცი.

ბოღლამო კმელი თევზი მჟავით ZAB.

კმელის თევზის ყალია C. თევზის ყალია CqE.

ბოღლიწო პური ღვინოში დამბალი ZAC.

პური ღვინით დამბალი B. განუმარტავია E.

ბოყინი მყრალი(ს) ამოქარვა ZAB.

განუმარტავია CE.

ბოყუ[1] წაკულაკი დაგრძელებული ZA.

წაკულაკი წამხდარი B.

ბოყუ (ბოყვი ZABC) ხის ქერქის ჰურჰელი ZABCaq.

ხის ქერქის ჰურჰელი, გინა წაკულაკი, წამხდარი Cb. განუმარტავია E.

ნ. ჰურჰელი.

[**ბოშ** ნ. დაუბოშა].

ბოჩიკი (ოთხფ.) წლის ირემი ZABCE.

ბოჩოლა (ოთხფ.) გამოზამთრული ზროხა ZA.

(ოთხფ.) გამოზამთრული B. (ოთხფ.) წლის ზროხა CE.

ნ. ზროხა.

ბოცოჭკალი (მწერ.) (3, 15 ნაომ) მკალთა (ჰ)ასაკითა უდიდესია, მოგრძე, ფერკ-მოკლე, ჩჩვილს ფოთელსა სჭამს, რომელსა ნათლისმცემელი ჭამდა ZA.

(მწერ.) (3, 15 ნაომ) დიდია მკალი ასაკით, უფროთ, მოგძე, ფერკ-მოკლე, ჩჩვილს ფოთელსა სჭამს, რომელსა ნათლისმცემელი ჭამდა B. (მძრომ.) (ნაომ 3, 15) დიდი მკალი, რომელსა ნათლისმცემელი ჭამდა Cb. (+ ნაომ 3, 15 Ca) დიდი მკალი, რომელსა ნათლისმცემელი ჭამდა Caq.

[**ბოძ** ნ. ბოძი 1, ბოძებული, საბოძვარი].

ბოძალი ისარი ორპირი ZABC.

განუმარტავია E.

ნ. ისარი.

[**ბოძება** ნ. ჩუქება].

ბოძებული მონიჭებული ZA.

ბოძი (+ 43, 34 დაბად. ZAa) საბოძ(ვ)არი ZABE.

მონაცემი C.

ნ. ბოძ, ჩუქება.

ბოძი მცირე სვეტი ZA.

(უკმ.) მომცრო სვეტი, ვითარმე მისაცემელი B. მომცრო სვეტი C. სახლისა E.

[**ბოძირ** ნ. მებოძირი].

[**ბოძის ბუღაური** ნ. დათვ].

ბოჭკო ქუნთ(ა)თა და ღართთ(ა) ჩინჩილი ZAB.

ქუნთისა და ღართის ჩინჩლები Cab. ქუნთისა და ღართის ფესვი Cq. განუმარტავია E.

ბოჭკოიანი ჩინჩილიანი ZA.

ბოხი სხვილი ჴმა(ჲ) ZABCab.

მსხვილი ჴმა Cq. განუმარტავია E.

ბოხოხი ცხვრის ტყავი მოქნილი ZA.

ცხოვარის ტყავი მოქნილი B. ტყა-

---

[1] ნუსხებშია: „ბოყვი“.

პუჩი, ცხვრის ტყავის წამოსასხმელი Cab. ტყაპუჩი Cq. განუმარტავია E.

ბოჯოჯლი ბორჯ(ლ)ლიანი ZABC.
განუმარტავია E.

ბუირი (ბალ.) უგულო ფეტვი და მისთანა(ნი) ZAB.
(ბალ.) ფეტვი უგულო C. (ბალ.) E.

ბუიტი (ფრინ.) (მ)წეროსა (+ და A) სავათისა, (+ სარსარაკისა Z) და მისთანათ(ა) მართვე (მართვი A) ZAB.
ნ. მართვ.

ბუუტად ავად ხედვა ZABCE.

ბრაგა ზღვაში გორა უხილავად ZAB.
ზღვაში გორა უხილავად იყოს C. ზღვაში გორა E.

ბრაზი სიცოფე ძლიერი Z.
სიცოფე ძველი AB. სიცოფესავით C. განუმარტავია E.

ბრალი (18, 38 იოანე) მცირე რამ(ე) დანაშაული ZA.
მცირედი რამე დანაშაული B. დანაშაულივით Cab. განუმარტავია CqE.
ნ. აუბრალოებ, დააბრალა, დაბრალება, იბრალა, მაბრალა, სიბრალული, უბრალო, შებრალება.

ბრანგჳ (ბრანგვი ABCabE) (ოთხფ.) (79, 14 ფსალმ.) დათვი ZABE[1].
(ოთხფ.) ბრანგვი, დათვი C.
შდრ. ბნარგვ.

ბრანძი ძონძის ფარატინი ZABC.
განუმარტავია E.
ნ. ძონძი.

ბრაწი (ხე) (+ 30, 37 დაბად. ZAB) გრაკის ხე ZABC.
განუმარტავია E.

ბრაწი წითლივით B.
ნ. დაბრაწება.

ბრაწისა (30, 37 დაბად.) გრაკისა Ab.

ბრბო სიმრავლე ჯართა ZAa.

ბრბუნვა ესინათლოს ბეცება ZABC.
„დაუდგეს თვალნი მამათა და ბრბუნვენ შვილნი მათნი“ E.

ბრგე კაცი შვენიერად მაღალი ZAB.
კაცი მაღალი და მოქდომილი Cab. მაღალი კაცი Cq. ტანოვანი E.

ბრგვნილი და **ბრგუ** ნ. ბრგუნილი.

ბრგუ ენა-მაყენებელი ZAB.
შდრ. ბრკუ.

ბრგუნილი (ბრგვნილი და ბრგუ Cb, ბრგუნილი და ბრგუ Ca, ბრგუნილი, ბრგუ Cq) იგივე ენა-მაყენებელი ZA.
იგივე ბრგუ B. ენა-მაყენებელი C ენა-ჩლიგი E.

ბრდჳნვა[2] მოშლილი ჩანგის ქმა(ი) ZA.
მოშლილის ჩანგთ ქმა B. ბრდვინვა არს მოშლილის ჩანგისა და მისთანათასა ავის ქმის ცემა. კვალად ბრდვინვად ითქმის ძლიერისა ცეცხლისა გუგუნის ქმა Cab. ბრდვინვა არს მოშლილის ჩანგისა და მისთანათა ავის ქმის ცემა. კვალად ცეცხლისა ძლიერისა გუგუნის ქმა Cq. მოშლილის საკრავის (ფაჩხუნი) ბრდვინვა E.

ბრდჳნვა[2] ცეცხლის გუგუნის ქმა(ი) ZAB.

ბრდღვილი მტვრის ბუქი E.

ბრდღვინვა ნ. ბრდღვნვა.

---

[1] E-ში კიდეზე ამ სიტყვის შესახებ შენიშვნაა ავტორისა: „არაბულსა, სომხურსა, ლათინურში ბრანგვი გარეულ ნადირად მძვინვარედ ეწერა, ბერძულშიაც ვნახოთ“.
[2] ნუსხებში: „ბრდვინვა“.

ბრდღვინვიდა ნ. ბრდღუნვიდა.

ბრდღუნა (ბრდღვნა AB) მიწის გლეჯა Z.

მიწის გლეჯა, გინა რისხვა მჴეცთა (19, 12 იგავი) Ab. მიწათ გლეჯა B.

ბრდღვნა[1] (19, 12 იგავი) ტოტით მიწის გლეჯა, გინა რისხვა მჴეცთა მიერ ZAa.

ტოტით მიწის გლეჯა AbBCE.

ნ. იბრდღვნა.

ბრდღუნვიდა[2] ტოტით მიწას გლეჯდა ZA.

ბრე (+ 29, 5 ესაია ZAa) მტვერი ბზე-ნარევი ZABCq[3].

მტვერ და ბზე-ნარევი Cab. (ბალ.) E.

ბრეტი (მწერ.) ბუზია, თაფლსა იქმს კეთილსა ველზედ Z.

(მწერ.) ბუზია, თაფლსა იქს კეთილსა A. (მწერ.) თაფლსა იქს კარგს B. (მწერ.) CE.

ბრექა გაბზეკა ZABC.

განუმარტავია E.

ბრეცა ნ. დაბრეცა, დაბრეცილი.

ბრეცი თვალპირ-გრეხილი B.

ბრიალება ჰაერში ფრინვლის ბრუნვა Z.

ბრიალებდა აერში ფრინვიდა ბრუნვით A.

ბრიალი (ჰ)აერში რისაც ტრიალი ZAB.

აირში რისაც ტრიალი C. განუმარტავია E.

ნ. უბრიალებს.

ბრინჯაო (ბრინჯაო და ბრინჯი E) სპილენძსა და თუთია-ალოველსა ბრინჯაო ეწოდების, ხოლო ბუნებით ყვითელს სპილენძსა თვითფერი Z.

ბრინჯი. სპილენძი თუთია-ალოვ-ულსა და ჩამოსხმულსა ბრინჯაო ეწოდება, ხოლო ბუნებით ყვითელს სპილენძსა—თვითბერი A. ბრინჯი. ორი წონა სპილენძი და ერთი წონა თუთია რა გაურიო, გაყვითლდების და ბრინჯაო იქმნების, ხოლო თვითბერი ბუნებით ყვითელი სპილენძი არს B. ბრინჯი C. განუმარტავია E.

ბრინჯი ბრინჯაო Z.

ბრინჯი (ბალ.) მარცვალი თეთრი ZA.

(ბალ.) მარცვალი B. (ბალ.) CE.

ბრინჯი (ხე) (+ ნინოს ცხ[4]. Z) აკაკის ხე ZE.

(ხე) აკაკი (+ ნინოს ცხ. Aa) ABC.

ბრიყუ (ბრიყუე ZABCab) უსაქციელო ZAB.

განუმარტავია CE.

ნ. გააბრიყუა, ებრიყობ, წაბრიყუება.

[ბრკე ნ. ობი].

ბრკიალება[5] (+ 3. 3 ნაომ ZAa) ელვარებასავით ZAB.

ელვარება Cab. ელვარე Cq.

ბრკიალი ელვარე B.

ბრკინვალება (ბრკინუალება C) იგივე ელვარება Z.

იგივე AB. ბრწყინვალებასავით C. ბრწყინვალება: აღდგომის [ათ5ყ] ეპიფანეს თქმული. ა.—„რამეთუ ბრკინვალება აღდგომისა მო-

[1] წყაროშია: „ბრდღუტნა". ნუსხებშია: „ბრდღვინვა". [2] ნუსხებშია: „ბრდღუ-ნვიდა". [3] ადრე წერებულა: „ფეტვის ბზე", მერმე გადაუხაზავთ. [4] შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყაუხჩიშვილის გამოც., I, გვ. 92,12. [5] წყაროშია: „ბრკიალი".

წია, რამეთუ არის იგი სამკაულ სულისა, უმეტეს ამისთჳს ბრკინვალებისა, სიწმიდისა, ვინავე ღ́ თაებთა მით გამობრწინდეს“ E.

ნ. განბრკინვება, განბრკინვებული.

ბრკმა შებრკოლება, ფერჴის შეცთენა Z.

ფერჴის შეცდენა A. ბრკოლება B.

ნ. მიბრკმა, უბრკმა, შებრკმა.

ბრკოლება იგივე ბორძიკი ZA.

დაბორძიკება BCq. დაბორძიკებასავით Cab. დაბარბაცება. ბრკოლება, დაბორძიკება არის დაბარბაცება ანუ ფერჴის შეცთენა E.

ნ. დაბრკოლება, დაბრკოლებაჲ (დაბალითება'სთან), დამაბრკოლებელი, უბრკმა, შებრკოლება.

ბრკუ ენა-მაყენებელი ZABCb.

ენა-მოკლებული Caq. ენა-ბრკუ, ენა-ბრგვნილი თუ ენა-მოკლე E.

ნ. ბრგუ.

ბრმა (+ 4, 11 გამოსლ. ZA) ვერა(ს) მხედველი ZAB.

ვერ(ა) მხედველი Cab. უსინათლო Cq. განუმარტავია E.

ნ. დაბრმობილი.

ბროლი (22, 1 გამოცხ.) ბუნებით თეთრი ქვაჲ არს და ჭიქისაგანც შეიმზადება Z.

ბუნებით თეთრი ქვაჲ და ჭიქისაგანაც შეიმზადების A. განუმარტავია BCE.

ნ. აღრალების ქვა.

ბროწეული (ხე) (+ 4, 13 ქება ZA) ZABCE.

ნ. მროწეული 1.

ბროჭი ესე იგი არს, რომელსა ბერძულად ონკან ჰქვიან, ონკანთან ნახე ZAa.

ესე იგი არს, რომელსა ბერძულად ონკან ჰქვიან, ასე ეწერა AbB. ასე ეწერა: ბროჭი იგი არსო, რომელსა ბერძულად ონკან ჰქვიანო. ბერძნებმა ვერ გამოსცნეს, ონკან რა იყო (+ და ვინც ჰპოოთ, მოაწერეთ Cab) C. ბროჭი იგი არს, რომელსა ბერძულად ორკან ჰქვიან E.

ბრპენი (15, 10 გამოსლ.) ტყვია ZAB.

ტყვია და კალა Cab.

შდრ. პრპენი.

ბრტკუნა[1] ფრინვლის გაპუწკვა ZAB.

ბრტყელი (33, 21 ესაია) პრტყელი ZAa.

ნ. მობრტყე, მუაბრტყელე, სიტყბო 2.

ბრუ რა თვალთა ქვეყანა ბრუნვად (მბრუნ(ა)ვად A) ეჩვენოს ZA.

რა თვალთა ქვეყანა მბრუნავად ეჩვენებოდეს რითაცა B. ბრუ არს, რა თვალთა ეჩვენებოდეს ქვეყანა მბრუნავად Cab. თვალთ რომ ეჩვენოს ქვეყნის ბრუნვა Cq. განუმარტავია E.

[ბრუ ნ. მებრუვე, მებრუობა].

ბრუნვა ქცევა ZA.

განუმარტავია BCE.

ნ. ააბრუნე, გააბრუნვა, დაბრუნება, მბრუნავი, წააბრუნვა.

ბრუნვებული მოქცეული ZA.

[ბრუცვ ნ. გაჯი].

ბრუქება შეღვინება ZABC.

ზარხოშობა E.

---

[1] ნუსხებშია: „ბრტკვნა“.

ნ. დაბრუჟება, დაბრუჟებული, მთრვალი, შებრუჟება.

ბრუჟი შეღვინული B.

[**ბრუჟობა** ნ. მთრვალი; შდრ. ბრუჟება].

ბრუტი მეკეცე ZABCab.

(უჯმ.) მეკეცე CqE.

ბრუტიანი თვალით ახლოს მხედველი ZAB.

ახლოს მხედველი C. ახლოთ მხედველი E.

ბრყენა (ხე) ZABCabE.

(ხე) ოლე Cq.

ბრყვლი[1] მოსუსტებული ZA.

მოსუსტებული თუ ლბილი B. დალუგებული Cb.

ნ. დაბრყვლება, მობრყვლება.

ბრჩვლი[2] ჩლუნგი B.

ნ. დაბრჩვლება.

ბრძ ნ. ვბრძოდი; შდრ. ბრძოლა.

ბრძანება (+ 2, 1 ლუკა ZAa) თქმა უაღრესისა მიერ(ი) ZA.

ესე არს თქმული უაღრესისა მიერი B. ბრძანება არს სიტყვა უზეშთაესისა მიერ გამოს(რ)ული Cab. განუმარტავია CqE.

ნ. ებრძანა, თქმა, იბრძანა, მბრძანებელი, საბრძანებელი, უბრძანე.

ბრძანებული თქმული უაღრესისა ZA.

თქმული B.

ბრძენი (+ 41, 33 დაბად. ZAa) დიდად ჭკვიანი ZABC.

განუმარტავია E.

ნ. ებრძენა, იბრძენა, ისიბრძნა, მბრძნობელი, სიბრძნე, უბრძნე.

ბრძვილი ნ. ბრძვლი.

ბრძმედი (+ 3 მეფე 8, 15 ZA) ილექროს სადნობელი ZAB.

გამოსადნობელი C. განუმარტავია E.

ნ. საცეცხლე, საჭმილი; შდრ. ბოვი.

ბრძოლა (3 მეფე 20, 29) დიდი შუღლი ZAa.

დიდი შუღლი (+ 4, 13 ისო Ab). AbB. განუმარტავია CE.

ნ. ებრძოლა, იბრძვის, იბრძოლა, იბრძოლება, მბრძოლი, მებრძოლი, პირის-მბრძოლი, საბრძოლელი, საბრძოლი, უბრძოლესი, წინამბრძოლი; შდრ. ბრძ.

ბრძოლვილი ნაბრძოლი ZA.

[**ბრძოლილი** ნ. მბრძოლი].

[⌈**ბრძოლის ღმერთი**⌉ ნ. მარსი].

ბრძვლი[3] (1, 6 ესაია) ესე სახელი არს კეთროვანებისა დაწყებისა, კვალად ნაკოდარისა გამრთელებულისა, გინა შალალისა დინებისა ადგილისა და მისთანანი ZA.

(1, 6 ესაია) ესე ბრძვილი ეწოდების კეთროვანებისა დაწყებასა, კვალად დანაკოდარსა გამთელებულსა, გინა შალალისა დინებისა ადგილსა და მისთანათა B. (+ 1, 6 ესაია Cb) ბრძვილი ეწოდების კეთროვნებისა დაწყებასა, რაჟამს ჯერეთ უჩინო იყოს კეთრი კორცთა შინა, კვალად ბრძვილი არს, წყლული რა გამ(რ)თელდეს და დანაკოდი აჩნდეს, გინა შალალი (ბაყლი Cq), გინა ავსანახავი C. ⌈დანაკოდი აჩნდეს⌉ (ლევიტელთ 13 თავი) სრულ საძიებელია E.

ნ. შეაბრძვლა, შებრძვლება.

[**ბრძვნ** ნ. შებრძვნება].

---

[1] ნუსხებში: „ბრყვილი". [2] ნუსხებში: „ბრჩვილი". [3] ნუსხებში: „ბრძვილი".

ბრწამლი (ხე) (+ 46, 14 იერემ. ZA) ეკალა, ღიჭი ZABCab.

კაჭაჭი, გინა ეკალა Cq.

ნ. ბურწუმელი; შდრ. მბრწამლი.

ბრწკალი ანახეთქი ძვალთა და ხეთა Z.

ანახეთქი ABC. განუმარტავია E.

[**ბრწკენა** ნ. უბრწკინა].

ბრწყინვალე (23, 11 ლუკა) თეთრი, გინა საჩინო Z.

საჩინო, გინა თეთრი (+ 23, 11 ლუკა Aa) AB. საჩინო, გინა თეთრ-ელვარე, გინა თეთრ-საჩინო Cab. საჩინოსავით Cq. [გამოჩენილივით არის[1] E.

ნ. უბრწყინვალე.

[**ბრჭ** ნ. ბრჭე, ბრჭობა, გაბრჭობა, განბრჭობა, საბრჭო].

ბრჭალი (დაბად. [25, 25] ZAa) ფრჩხილი ZAB[1].

ბრჭყალი ეწოდების ქალთა ნებისა თითით (თითთა Cq) ფრჩხილამდე და ფერჯთა (+ ტერფისა Cq) ქუსლით ვიდრე თითთა ფრჩხილამდე C. (დაბად. 25, 25) დაბადება იტყვის: იგი უმზირდეს თავსა შენსა და შენ უმზირდე ბრჭალთა მისთა. სხვა წერილი იტყვის: დაიპყრიეს ქეყანა ბრჭალითა. ხონოროთსა შინა წერილ არს საზომად: ორმეოცი წყრთა და ათი ბრჭალი. აქა არა ემოწმების ურთიერთს. ხოლო სხვათა წიგნნი შევამოწმე და მუნ წვივი იყო დაბადებასა შინა მათსა და არცა ესე შემოწმდა, დიადად დამაურვა. [ქქვსთა ღლეში ფრჩხილად თქვა[1] E.

ბრჭვალი ნ. ბრჭუალი.

ბრჭე ცილების გამსინჯავი Z.

გამსინჯავი ცილებათა AB. გამსინჯავი C. მოსამართლე[2], გამსინჯავი E.

ბრჭობა გასინჯვათ გასწორება ZA.

ბრჭუალი (ბრჭვალი BCbqD) ქორცში გაწონილი სატკივარი ძლიერი Z.

სასტიკი სატკივარი Aa. განუმარტავია AbBCE.

ბრჭყუნვა[3] მცირე ბრწყინვალება ZA.

განუმარტავია B.

ბრჯა (ბრჯა და მჯა E) ერთბამად ძნეული მდგარი Z.

ძნეული ერთბამად მდგარი A. ძნეული ერთბამად B. (ბალ.) მჯა, ძნეული ერთბამად C. განუმარტავია E.

ნ. ზვნი.

ბრჯგუ ვვიან მოქმედი ZAB.

ბრჯგუ. გვიანი C.

ნ. ბრჯგუ. დაბრჯგუება. დაბრჯგუებული.

ბრჯენა სლვაში (სლვასა შინა Cq) არგნის ქმარება ZABC.

განუმარტავია E.

ნ. ბრჯენა. მიბრჯენა. მიბრჯნა.

ბრჯუ იგივე ბრჯგუ ZAB.

ნ. სიბრჯუე.

ბტანს (+ 1 ეზრა Cq): „პოვ. (პოვე: Ca) ბატანს(ა) ბარიტუხისა. მა[illegible] სოფელსა ადგილსა“ Caq[4].

ბუ (ფრინ.) თავ-დიდი ღამის ფრინველი ZA.

(ფრინ.) ბუა BC. (ფრინ.) E.

---

[1] B-ში განმარტებად ხლებია: „ბრჭალი არს ჭელის ნებით თითის ფრჩხილამდე და ფერჯის ქუსლით თითის ფრჩხილამდე“, რაც მერმე გადახაზულია. [2] ნუსხაში ეს [illegible]ტება გადახაზულია. [3] ნუსხებშია: „ბრჭყვინვა“. [4] ნუსხებში სიტყვა განმარტებითურთ გადახაზულია.

შდრ. ბუვი, ბუკიოტი, ბუკნაწო, ბუჲ.

ბუასილი ქართული არ არი, ს ო კ ო ს ს ე ნ ს ჰქვიან Z.

ქართული არ არის, ს ო კ ო ს ა ჰქვიან A. ქართული არ არი, ს ო კ ო ჰქვიან B.

ნ. ბავასირი.

ბუბკო ფქვილი წყალში გაქნილი ZA.

ფქვილი გაქნილი B. ფქვილი გა(ნ)ყენებული CE.

[**ბუბონემ** ნ. კიოტიდი].

ბუბუნი ყურის გამოქმიანობა(ჲ) ZABC.

ყურის ბუბუნით სმენა E.

ბუგვა[1] წვა B.

ნ. დაბუგვა.

ბუგიანი (ესთერ): „იყო ამან ამადოთელი ბუგიანი მაკედონელი დიდებული"; „მაკედონელი ბუგიანი და ადათამი და ალამალლა" Caq[2].

ბუგრი[3] (7, 5 ოსე) სალ҃თო წერილში ბილწების მოქმედად სწერია, კარბადინში — მსხმო რამე მუწუკად; ვიეთნი ყვავილისა და წითელას სენთა უქმობენ Z.

(7, 5 ოსე). სალ҃თო წერილში ბილწების მოქმედად სწერია, კარაბადინში — მსხმო რამე მუწუკად, ხოლო ვიეთნი ყვავილისა სენსა და წითელასა უქმობენ A. (7, 5 ოსე) ესე ბუგრი სალ҃თო წერილთა შინა ბილწების მოქმედად სწერია და კარაბადინში — მსხმო რამე მუწუკად, ხოლო ვიეთნი ყვავილის სენსა და წითელას უწოდენ B. ბუგრი წინასწარმეტყველთ წიგნში ბილწების მოქმედად სწერია, ხოლო კარაბადინში — მსხმო რამე მუწუკად, ხოლო ვიეთნი ყვავილისა და წითელას სენს უწოდენ, რომელსა Cab. ..... ყვავილი(ს) სენი და წითელა Cq. ყვავილია. ბუგრი ტანზე მსხმო მუწუკიეთი რამ არის, სწორე არ ვიცი E[4].

ბუგუა ნ. ბუგვა.

ბუდე (103, [17] ფსალმ.) ფრინველთ სახლი. ვიეთნი ბ უ დ ე ს უწოდენ წიგნის ჩალათასა და მისთანა შთასადებელთა; ბ უ დ ე დ ითქმის რკოსა და მისთანათ საცავი (6, 13 ესაია); ბ უ დ ე დ ითქმის საყოფელი მჴეცთა (2, 12 ნაომ); ბ უ დ ე დ ითქმის ქუთუთო თვალთა (14, 12 ზაქარია); ბ უ დ ე დ ითქმის თვალთა პატიოსანთა საპყრობი; ბ უ დ ე ეწოდების კრმლის ქარქაშსა (21, 3 ეზეკ.) Z.

ფრინველთ სახლი. ვიეთნი ბ უ დ ე ს უწოდენ წიგნის ჩალათათა და მისთანათა შთასადებელთა (6, 13 ესაია); რკოთ; ბ უ დ ე დ ითქმის საყოფელი მჴეცთა (2, 12 ნ(ა)ომ.); ბ უ დ ე დ ითქმის თვალის საპყრობი (14, 12 ზაქარია); ქუთუთო. ბ უ დ ე ეწოდება კრმლის ქარქაშსა (21, 3 ეზეკ.) Aa. ფრინველთ სახლი. ვიეთნი ბ უ დ ე ს უწოდენ წიგნის ჩალათათა და მისთანათა შთასადებელთა; ბ უ დ ე ეწოდება კლმის ქარქაშსა (21, 3 ეზეკ.) Ab. ბ უ დ ე ეწოდების ფრინველთა სახლსა; ბ უ დ ე დ უწო-

---

[1] ნუსხაშია: „ბუგუა". [2] Ca-ში მოწმობები გადახაზულია, ხოლო განსამარტავი სიტყვა განსამარტავ სიტყვათა რიგში არაა. [3] წყაროშია: „ბუგრიანი". [4] E-ში ეს სიტყვა ჯერ განუმარტავი ყოფილა წყაროს დასახელებით („ბარბარას"...) და სავარაუდო განმარტებით წითლად კიდეზე, შემდეგში წყაროცა და განმარტებაც გადაუხაზავს და განსამარტავი სიტყვისათვის უახლებია: „ყვავილია".

დენ ვიეთნი წიგნის ჩალათათა და მისთანათა შთასადებელთა B. ბ უ დ ე ეწოდების ჩიტთა და მფრინველთ სახლსა; კვალად ბ უ დ ე ს უქმობენ ჩალათასა და წიგნთა შთასადებელთა და მისთანათა Cab. ჩიტის სახლი Cq. განუმარტავია E.

ნ. დაბუდვა, იბუდა, მბუდებელი, საბუდარი.

ბუდე ჩასადებელი Cq. განუმარტავია E.

ბუდებული ბუდე-ნაქმარი ZA.

ბუდეშური ყურძენი(ა) მოგრძე მარცვალი ZA.

ყურძენი(ა) გ(რ)ძელ-მარცვალი BCab. (ხე) ყურძენია ერთი Cq. (ხე) E.

ბუერი (ბუერი, ბური C; ბუერი და ბური E) მონათოვი ნისლი ZABCE.

ნ. ნისლი.

ბუვი (ფრინ.) (11, 16 ლევიტ.) იგივე ბუ Z.

(ფრინ.) (11, 16 ლევიტ.) ბუ Aa.

ბუვილი მრავალ ფუტკართ ჴმა(ჲ) ZAB.

ფუტკრის სიმრავლის ჴმანი C.

ნ. დაჰბუვლა.

ბუზალაკი (მწერ.) კოტიზი ZAa.

(მწერ.) AbBCE.

ბუზვა ფრინველთ მოწყენა B.

ნ. მობუზვილი.

ბუზი (მწერ.) (1, 4 იოელ) შავი მწერი ZA.

(მწერ.) BCE.

ნ. ხარაბუზი.

ბუზღუნი მწყრალობით ჩუმი რამ წყრომა ZA.

რისხვის ჩუმი რამ წყრომა B.

[**ბუთიმარი** ნ. ბაბლანი].

ბუკი საყვირი(ა) დიდი ZA.

საყვირი(ა) BC. განუმარტავია E.

ნ. საყვრი.

ბუკიოტი (ფრინ.) (11, 19 ლევიტ. ZAa) პატარა ბუჲ ZAaB.

პატარა ბუჲ (2 შჯულ. 14) Ab.

შდრ. ბუ, კიოტი, კიოტიდი.

ბუკნაწო (ბუკნაწოტი CqE) (ფრინ.) პატარა ბუჲ ZA.

(ფრინ.) იგივე ბუჲ B. (ფრინ.) წოწოლა, წოტი C. (ფრინ.) წოტი და წოწოლა E.

ბულაგი ნუთუ ტომარა იყოსო, თანავე ეწერა Z.

ნუთუ ტომარა იყოს(ო), თან(ა)ვე ასრე (ასე B) ეწერა AB. ნუთუ ტომარა იყოს (ბულაგი ასე ეწერა წიგნში) C.

შდრ. ბოლიგი.

ბულბული (ფრინ.) ვარდის ჩიტი ZAB.

(ფრინ.) CE.

ნ. იადონი, ნიბლია.

ბული-ბული ღერღეტის ხადილი Z.

ღერღედის ხადილი ABCab. ღერღეტთ (ღერღედთ Cq) ხადილი CqE.

ბულქჳ (ბულქვი ZADE) ბოლქვი ZAB.

(ხე) ეკლიანი ბუჩქი C. (ხე) E.

ბულღო ძირხვენათაგანია Z.

(ბალ.) ძირხვენა ABCE.

ბულღური ხვარბალი მგბარი დანაყილი Z.

ხვარბალი მგბარი და დანაყილი A. ხვარბალი მოხარშული და დანაყილი BCab. ხვარბალი დანაყილი CqE.

ბუმბა შავცეცხლა Z.

შავცეცხლა, ყუმბარა A. განუმარტავია B.

ბუმბერაზი (+ 7 ქართლის ცხ. ZAa) გმირთ უმცროსი ZA.

გმირთ უმცირე(სი) BC. განუმარტავია E.

ნ. გმირი; შდრ. მუბერაზი.

ბუმბლვა თოვლში გორვება ZAB.

თოვლში გორვა C. განუმარტავია E.

ბუმბული (ბუნბული Ca) ფრინვლის ნაკრტენი Z.

ნაკრტენი ABCE.

ბუმბული (ბალ.) ZABCE.

ბუნაგი (ბუნაგი, ბუნაკი C, ბუნაგი და ბუნაკი E) პირუტყვთ სადგომი (სადგური B) ZAB.

განუმარტავია CE.

ნ. საბუნაგე.

ბუნაკი (12, 19 გამოსლ.) ბუნაგი(ვე) ZAb.

ბუნაგი. (+ ხოლო ბუნაკს ხარაზნიც სხვილს მკედს წვლილს მკედზე შენატმასნებასაც ეტყვიან Aa[1]) AaB.

ბუნაური (+ 32, 16 რიცხ. ZA) კაცთ ბუნაგი ZAB.

ბუნაგი CE.

[**ბუნბერაზი** ნ. გმირი].

ბუნბული 5. ბუმბული.

ბუნდი გაბმულივით ZABCb.

განუმარტავია CaqE.

ბუნება (+ კათიღორ.[2] Z) (+ ბუნება[ჲ] ZBCE) არს თ(ვ)ითოეულისა მყოფთაგანისა დასაბამი ძრვისა და მყუდროებისა, ვითარ-იგი ქვეყანა(ჲ) იძრვის აღმოცენებად ნაყოფთა, ხოლო მყუდროებს ადგილითი-ადგილად დაწყებისა მყოფობისათვის. ბუნება არა რა არს თვინიერ არსებისა, რამეთუ არსებისაგან აქვს ესევითარი ძალი, რომელ(ი) არს ძრვა და მყუდროება. და არსება არს მიზეზი ძრვისა და მყუდროებისა მისისა. (+ და ZA) ითქმის ბუნება მყოფობისათვის, რამეთუ ჭეშმარიტი (ჭეშმარიტად ABCE) მყოფი საქმე არს ბუნება (+ 1 კორინთ. 9, 21 Z; ბუნება უკვე არსება ნათესავი და ხატოვნება ერთ(ი) და იგივე არს საეკლესიოთა შჯულთაებრ, ვითარ-იგი პური, სიმინდი და ბოკელი, ვინაცა თანა ნერგ CE) ZABCE.

ნ. არსება, დაბუნებება, მებუნებე, მებუნეობა (იქვე), ნაბუნებებული, უბუნებიერესი, ცოდვა ბუნების გარეგანი.

ბუნება ჭეშმარიტად მყოფი საქმე E.

ბუნებითი მყოფობითი ZA.

განუმარტავია B.

ბუნი (+ 37, 17 გამოსლ. ZA) შუბის ტარი ZABCE.

ბუნი საჭელსაქმრე(ა) ZABCD.

განუმარტავია E.

ბუნიკი კრმლის ქარქაშის სათიჯარი Z.

კლმის სათიჯარი A. კრმლის სათიჯარი BCDE. შდრ. ბუნი 1.

ბუნიობა არს, რა დღე და ღამე გასწორდება მარტსა და სეკდემბერსა შინა, ხოლო მიქცევასა დღისასა და მოკლებასა ივნისის თთვესა და დეკენბერსა მოკლებასა . ღამისასა ნ ა ბ უ ნ ი ო ბ ა ეწოდების Z.

არს, რა დღე და ღამე გასწორდება მარტსა და სეკდემბერსა შინა, ხოლო მიქცევასა ივნისსა და მოკლებასა დღისასა, გინა დეკენბერს მოკლე-

[1] Aa-ში ფრჩხილებში მოყვანილი ციტატი გადახაზულია. [2] შდრ. S—1463, 47r. a 29.

ბასა ღამისასა ნ ა ბ უ ნ ი ო ბ ა ეწოდების A. ბუნიობა ეწოდების, ოდეს დღე და ღამე განსწორდეს მარტსა და სექდემბერსა შინა, ხოლო მიიქცეს მზე ივნისსა და მოაკლდეს დღესა, ვინა დეკენბერსა მოაკლდეს ღამესა. ნ ა ბ უ ნ ი ო ბ ა ეწოდების B. ბუნიობა ეწოდების, ოდეს განსწორდეს დღე და ღამე მარტსა შინა და სექდენბერსა, ხოლო რაჟამს მიიქცეს ივლისსა 24 მზე მოკლებად, გინა დეკენბერსა 23 მოიქცეს აღორძინებად, მას ეწოდებიან ნ ა ბ უ ნ ი ო ბ ა Cab. ბუნიობა ეწოდების, რაჟამს გასწორდეს დღე და ღამე მარტსა შინა და სექდემბერსა, კვალად რაჟამს მიიქცეს ივლისსა 24 მზე მოკლებად, გინა დეკენბერსა 23 მოიქცეს აღორძინებად Cq.

ნ. მარიოტა, ნაბუნიობა, ნავროზი.

ბუნქი გრიგოლ(ი) ნოსელში (ნეტაფრ. BCD): „დაბადა (დასაბამად ZA) სახე უწინარეს ნათლისა და ბუნქისა, რამეთუ სახე მზისა არს ნათელი“ ZABCDE[1].

ბუნჩი ქმელი კუნძი ZABCDE.

ბუნძლი ხე ფესვითი წყალთაგან მინაქონები Cb.

ბუჲ (ფრინ.) (101, 7 ფსალმ.) ბუ ZA.

(ფრინ.) თავლაური ფრინველი ღამისა B.

ბუჟილი ქელ-ფერქთ სისხლით მძიმობა B.

ნ. დაბუჟება. დაბუშება.

ბუჟუჟი ცხოვარის ტყავი დაკრუზვილი Z.

ცხვრის ტყავი დაგრუზვილი AB.

სარეხი CD. განუმარტავია E.

ნ. ხუჰუჰი.

[**ბუჟუში** ნ. ხუჰუჰი; შდრ. ბუჟუჟი].

ბუჟღუნდი (მწერ.) წითელი სალებავი ჭუა Z.

(მწერ.) სალებავი(ს) ჭუა AB.
(მწერ.) სალებავი(ს) ჭია CD.

[**ბურ** ნ. ალგესაბურველეს, ალსაბურველებულ, ბურვა, ბურვილი, დაბურვა, დაიბურვით, ესაბურველა, ვბურევდი, მბურავი, საბურავი, საბურველი, საბურველი მუცლისა, ჩაბურე].

ბურანი არც ძილი, არც ღვიძილი ZCDE.

სნეულის არც ძილი, არც ღვიძილი A. არც ძილი, არც ღვიძილი სნეულისა B.

ბურაული (ფრინ.) მწყაზარი ქორი. შავ-წითელ საცილობელი Z.

(ფრინ.) მწყაზარი ქორი, შავსა და წითელს საცილობელი A. (ფრინ.) ქორი მწყაზარი, შავ-წითელ საცილობელი B. ქორია, წითელ-შავ მწყაზარში საცილობელი Cb.

ბურახი ქერ-ფეტვთა და სხვათაგან სასმელნი რამე Z.

ფეტვისა, ქერისა და სხვათა სასმელია A. ფეტვის ბოზა და მისთანა B. ბოზა. ფეტვის სასმელია Cab. ბოზა CqD.

ბურბურა (ბალ.) ZE.

(ბალ.) ნედლი ქარქვეტი AB[2]. (ბალ.) ქარქვეტი ქმელი Cab. (ბალ.) ქარქვეტი Cq. (ბალ.) ქარქვეტა D.

ბურდო (ბალ.) ულეწავი ბზე ფეტვთა Z.

---

[1] D-სა და E-ში ამ სიტყვასთან შენიშვნაა ავტორისა: „არამცა მწერალმა განრყვნა და შუქი ბუნქად დაწერა“ D; „არამედ შუქი განრყვნა მწერალმა ბუნქად“ E.

[2] Aa-ში განმარტება გადახაზულია.

(ბალ.) ულეწავი ბზე ABCD. (ბალ.) ულეწელი ბზე E.

ბურეწი ჭურჭელთ წალო ZA.

ნ. ბუჯერი.

ბურეჭყი ორკაპი ZAB.

ორკაპი ჩხირი თუ რქინა CD. კაპიანი ჩხირი E.

ბურეჯი ცომის ვარცლი ZAB.

ვარცლი Cab.

შდრ. ბუჯერი; ნ. ბურეჯი (წალო'სთან).

ბურვა ზეიდამ დაფარება ZA.

ზეიდამ დაფარება რისაც B. ბ უ რ ვ ა დ იტქმის დედაკაცთა თავსაბურავთა დაფარება თავთა მათთა ზედა, გინა ნაქსოვთაგანი რამე დაფარონ წმიდათა ტრაპეზთა და ანუ სიწმიდეთა ზედა. ბ უ რ ვ ა არს საბანთა და ანუ სამოსელთა რასამე მწოლართათვის დაფარება და მისთანანი. კვალად მფრინველთაგან მართვეთა რა ფრთენი თვისნი დააფარნეს Cab. განუმარტავია CqDE.

ბურვაკი (ოთხფ.) დიდი გოჭი ZAB.

(ოთხფ.) ქუბი, დიდი გოჭი C. (ოთხფ.) ქუბი CqD. (ოთხფ.) E.

ნ. ღორი.

ბურვილი დაფარებული ZA.

ბურთი მგრგვალი მეშთაგან, გინა სხვაი რამ Z.

მგრგვალი მეშთაგან, გინა სხვაჲ A. ესე არს მეშისაგან მგრგვალი სათამაშო ასპარეზთა შინა B. მგრგვალი და სხვამე Cab. განუმარტავია CqDE.

ბური ბუერი ZAB.

ნ. თოვლი.

[ბურნ ნ. მებურნე].

ბურნა (მწერ.) ღვინის ქინქლა ZAB.

ბურნაკი (ბურნაკი, ბურნა CD. ბურნაკი და ბურნა E) (მწერ.) (23, 24 მათე) იგივე ქინქლა ZA.

(მწერ.) იგივე ბურნა B. (მწერ.) CDE.

ბურსეული თხელი საპერანგე(ა) ZAB.

საპერანგეა თხელი Cab. განუმარტავია CqDE.

ბურტყული (მ)სხვილი ბუმბული ZABCab.

განუმარტავია CqD.

ბურჩხა (ბალ.) ბეცური ZAB.

ბურცი კახთველა B.

ნ. აბურცება, დაბურცება.

ბურძენი ყურძნის კლერტი ZAB.

ბურწუმელი (ხე) ბრწამლი ZAB.

(ბალ.) ეკალა Cab. (ხე) ეკალა CqDE.

ნ. ბრწამლი.

ბურჯი სხვათა ენაა ქამთაგან მოსული. ვარსკვლავთა ზ ო დ ი ა თ ა უწოდენ და კედლისასა გ ო დ ლ ე დ ი ჰქვიან Z.

ქართული არ არის, ქამთაგან შემოულიათ. ვარსკვლავთ ბურჯსა ზ ო დ ი ა ჰქვიან და კედლისას(ა) — გ ო დ ლ ე დ ი A. ქართული არ არის, ქამთაგან შემოულიათ B. ბურჯი არა არს ქართული, არამედ საქმარ არს რომელსამე სიტყვათა შინა უწოდეს ასტრომეტთა ზოდიათა მზისათა და კვალად დატანებულთა ზღუდეთა ციხეთასა სხზიედ სიმაგრისათვის შერგვლად შედგმულსა აგურდენით Cab. (უკმ.) CqDE.

ბურჯღული (ბურჯღლი Cq) დიდდიდი ნაპერწყალი ZA.

დიდი ნაპერწყალი BCD.

ნ. ცეცხლი.

ბუსნაკი (ბალ.) კორდი მაღალბალახოვანი Z.

კორდი მაღალ-ბალახო(ვ)ანი AE

ზალახ-მაღალი კორდი Cab. ზალახო-ვანი კორდი CqD.

ბუსტუღი (ხე) ხულია ნაყვსავით, დიდი ბელეკონი Z.

(ხე) AB.

ნ. ფისტა.

ბუსუნი სადა არა ჰგონებდეს, მტერმან მუნ უმზიროს Z.

სადა არა ჰგონებდე, მტერი მუნ გიმზირდეს A. ესე არს, სადა არა ჰგონებდე, მტერი მუნ გიმზერდეს B. (+ ბუსუნი არს Cab) სადა არა ჰგონებდეს, მტერმა(ნ) მუნ ბრძოლა (უ)ყოს CDE.

ბუსუსი ხილთა და ბალახთ(ა) გინგლი ZABCD.

ხილისა და ბალახის გინგლი E.

ნ. თმა.

ბუსუსიანი ბალახი (ბალ.) ZABC DE.

[ბუტ ნ. გაბუტვა].

ბუტი ბუშტი ZABCD.

ბუტკო რა დაიყვავილოს და ხილი აღმოჩნდეს ZA.

(1, 13 ქება) ესე არს, რა დაიყვა-ვილოს და ხილი აღმოჩნდებოდეს B. ბუტკო არს, რა დაიყვავილოს და ხილი გამოჩნდებოდეს (გამოჩნდეს CqD) CD. ქება 1, 13: „ტევანი გამობუტკოვის“ E.

ნ. გამობუტკოვის.

ბუქი ქარიანი თოვლი ZAa.

ქარიანი თოვლა Ab. ქარიანი თო-ვა BCD. განუმარტავია E.

ნ. თოვლი.

ბუქნა ჩაკუკებით როკვა Z.

როკვა(ა) ABCD. განუმარტავია E.

ბუღაური სვეტის თავი ZAB[1].

ბოძის თავი CDE.

ნ. გოლოლათი, დათვ.

[ბუღდა ნ. საბუღდაო].

ბუღრაობა რა კარი რქით მიწას ბრდღვნიდეს ZA.

ესე არს, რა კარი რქითა მიწათა ბრდღვნიდეს B. ბუღრაობა არს (ბუღრაობაა Ca) რა კარი რქით მიწასა ბრდღვნიდეს, გინა მკეცი ფერჴითა Cab. განუმარტავია CqDE.

შდრ. მუღრაობა.

[ბუშ ნ. ბუქილი, დაბუშება, დაუ-ბუშა; შდრ. დაუბოშა].

ბუში ბოზის შობილი Z.

ბოზობით შობილი A. ბოზობით შექნილი B. ნაბიჭვარი CD. განუ-მარტავია E.

შდრ. თავჴსნიერი.

ბუშტი (ბუშტი და ბუტი E) ფსლის პარკი ZAB.

ბუტი. ფსლის პარკი Cab. ბუტი CqD. განუმარტავია E.

ნ. დაბუშტება.

ბუშტუკი ბოქვენი თუ ბუშტი ZAB.

ბოქვენი CD.

ბუშქუი (ბუშქი CaqD) ს ხ ვ ა კ ა-თ ი ღ ო რ ი ა:[2] „რომელიმე სი-ბუშქუე, ხოლო ძალი, რომელ არს როპი“; რომლისა (სა)მყო-ფად იტყვიან რიცხვი სიბუშ-ქ(უ)ე, ძალი, რომელ არს როპი“ ZAB.

ს ხ ვ ა კ ა თ ი ღ ო რ ი ა:[2] „რაოდე-ნისა სამყოფად იტყვიან რიცხვით სიბუშქჱ. ძალი რომელ არს როპი (რობი Cq)“; „რაოდენისა რომელი-მე რიცხვი, ხოლო რომელიმე სი-ბუშქჱ, ხოლო ძალი, რომელ არს რო-პი“ CD.

---

[1] წყაროც არის ნაჩვენები (10,13 გამოსლ. ZAa), მაგრამ იქ „ბღუარი“ იკითხება. ალბათ შეცდა. [2] აღებულია ამონიოსის შრომიდან: „მოსაჴსენებელი ათთა კატიღორი-ათადმი არისტოტელისთა“, თავიდან „რაოდენისათჳს“ A—250, 190v—191r.

ნ. სიბუშქე.

ბუჩი (ბალ.) ბზემპალი ZABCDE.

ბუჩქი კეთილი ფიჩხი მდგარი ZA.
(ხე) კეთილი ფიჩხი BCab. (ხე) კარგი ფიჩხი CqD. განუმარტავია E.

ბუცი B.
ნ. გაბუცება.

ბუცუცი ქუთუთოს დაბღლეზა კიცხვით ZA.
ქუთუთოს დაბღლეზა B.

ბუძგი (ოთხფ.) პატარა ძღარბი ZAB.
(ოთხფ.) გძღარბი CD. (ოთხფ.) ძღარბი E.

ბუძგური ეკლით დაბარდული ZAB.
(ხე) დაბარდული Cab.

ბუწი (ოთხფ.) თოხლი ZAB.
ნ. თოხლი, ცხოვარი.

ბუწინი შეწყობილი ხის ჭურჭელი ZA.
ხის ჭურჭელი შეწყობილი B.

ბუწკი (ბუწკი, ბუწკნარი CqD. ბუწკი და ბუწკნარი E) (ხე) დაბალი ჩირგვი ZAB.
(ხე) Cab. განუმარტავია CqDE.

ბუწკნარი (ხე) ჩირგვნარი ZAa.
(ხე) ჩირგვნალი Ab: (ხე) დაბალი ჩირგვები B. (ხე) ბ უ წ კ ი და ბ უ წ კ ნ ა რ ი . დაბალი ჩირგვნალი არიან, ცუდნი Cab.

ბუწუწი ცუდი თმა ZABCD.
განუმარტავია E.
ნ. თმა.

ბუჭონი ქერის კალი ZABCb.
მოკალული ქერი Ca.

ბუჭულა პატარა წისქვილი ZAB
მცირე წისქვილი CDE.

ბუხარი ეს(ე) თურქთა ენით არის. ყო(ვ)ელსა აღორთქლება(ს) სტომაქისა ანუ ქვეყნისა ბუხ(ა)რად უწოდენ, კედელთა სახლისათა დატანებულსა საცეცხლეთაცა ბ უ ხ ა რ ს ა ვ ე უქმობენ, ქართული არ არის ZA.
ესე თურქთა ენითა არს, სტომაქისა აღორთქლება რა ტვინთა აღვალს, მას უწოდენ. კვალად ქვეყანისა ორთქლსაცა სახელ-სდებენ. კვალად კედელთა შინა სახლისათა საცეცხლეთა დატანებულთა ბუხარს უქმობენ. ესენი ქართული არცერთი არს B. (უქმ.) ბუხარი თურქთა ენითა სტომაქისა აღორთქლება, რომელი ტვინთა აღვალს, მას ეწოდების. კვალად ქვეყანისა ორთქლსა სახელსდებენ. კვალად კედელსა სახლისასა საცეცხლესა დატანებულსა ბ უ ხ ა რ ს ა უწოდენ. ქართული არცერთი არს Cab.
ნ. საცეცხლე.

ბუხუნი ღორისა და ლომის რისხვის ჴმა(ჲ) ZA.
ღორის ზათთი BCD. ღორისა E.

[ბუჴ ნ. დაბუჴება].

ბუჴუა ნედლი კუნძი ZABCDE.

ბუჯერი ჭურჭელთ წალო AbB.
ნ. ბურეწი.

ბღავილი ცხოვართ ჴმიანობა ZABCD.
განუმარტავია E.

ბღავის ჴმიანობს ZA.

[ბღალ ნ. შებღალვა].

[ბღენძ ნ. იბღინძება].

ბღვარი ნ. ბღუარი.

ბღვერა ავად შეხედვა ZABCD.
განუმარტავია E.

ბღვირი ნაგვის მტვერი ZAa.

ბღვრიალებს ნ. ბღურიალებს.

ბღვრიალი ნ. ბღურიალი.

ბღლაძუნი უგვანი ჭიდებით თამაშობა ZA.
თამაშობით [illegible] ჭიდება B

ბლლაძუნი ეწოდების უგვანად თამაშობით ქალთა ჭიდებასა Cab. უგვანდ ქალის გათამაშება Cq.

[**ბლლეძ** ნ. დაბლლეძა, დაბლლეძილი].

ბლნეჭა ავად პირის დაღრენა ZA.

პირის ავად დაღრენა B. ცუდად პირის დაღრენა Cab. პირის დაღრენა CqD. დაღრენა E.

ბლუარი (ბლვარი DE) (125, 4 ფსალმ.)[1] სამხრეთი ZAB.

ბლუარი არს სამხრეთი, რომელთა ო რ ი ა, თ ე მ ა ნ და ო ნ ო ტ (ონოტო Cb) ეწოდების Cab. სამხრეთი CqDE.

ბლუვილი (ბლუილი B) ქართ ქმიანობა ZA.

ქართ(ა) ქმა BCab. ქარის ქმა CqD.

ბლუნვა ოთხზე დგომა ZABCD.

განუმარტავია E.

ბლუნძვა ძლარბის შეკუმშვა, გინა წურბელი და მისთანა გრძელი ჭია შემოკლდეს ZA.

რა გძლარბი შეიკუმშოს, გინა წურბელი და მისთანა გრძელი ჭუა შემოკლდეს B. ბლუნძვად ითქმის, რა გძლარბი მოსიარულე მოიკუმშოს, გინა ჭიანი და წურბელი განგრძელებული შემოკლდეს და მისთანანი Cab. ჭიათ მოკლაკნა Cq.

ნ. მობლუნძვა.

ბლუნძველა Aa.

ბლუნძური საჩეხის ერთი მატყლი ZAa.

ბლურიალებს[2] ბრიყულად ტირს ZA.

ბლურიალი[3] ბრიყული ტირილი ZABCab.

ბრიყვი ტირილი CqD. განუმარტავია E.

ნ. ტირილი.

ბძარვა დახევა ZABC.

განუმარტავია E.

ნ. განბძარვა.

ბჭალი ბრჭალი ZAB.

ბჭე (12, 23 გამოსლ.) ესე არს სახლთა და ტაძართა შესავალი, ხოლო კ ა რ ი — გასაღები და მისაგდებელი ZA.

ბ ჭ ე არს შესავალი, ხოლო კ ა რ ი — მისაგდები და გასაღები B. ბ ჭ ე ეწოდების კარის შესავალთა, ხოლო კ ა რ ი — მისაგდებ(ელ)სა და გასაღებსა Cab. კარი შესავალი სახლისა Cq. კედლის კარი[4] E.

ნ. გულის-ბჭე.

ბჭოვნებისა 2, 14 სოფონ. ZB.

ბჯენა ბრჯენა, არგანზე დაყუდება, გინა აღდგომაში ჴელის დადგმით და მისთანანი ZA.

ბრჯენა, ესე არს არგანზედ დაყუდება, გინა აღდგომასა შინა ჴელთ დადგმით აღგომა, გინა არგანთ მიბრჯენა და მისთანანი B. ბრჯენა. ბ ჯ ე ნ ა და ბ რ ჯ ე ნ ა არს არგანსა და ყავარჯენზედ დაყუდება, ანუ ზე აღდგომაში ჴელის დაჭირებით აღდგომა და მისთანანი, რაიც იქმაროს აღდგომასა შინა ანუ დგომასა შინა Cab[5]. ბრჯენა. ბრჯენა არს არგანზე დაყუდება ანუ ზე აღდგომაში ხელის დაჭირება ადგილზე Cq. განუმარტავია E.

---

[1] სხვა ადგილის დამოწმება (10,13 გამოსლ.) შეცდომით „ბუღაურთან“ არის ნაჩვენები. [2] ნუსხებშია: „ბლვრიალებს“. [3] ნუსხებშია: „ბლვრიალი“. [4] „კედლის“ გადახაზულია. [5] დასასრულს, კიდეზე [Ca-ში სწერია: ბანი, ფურცელი 12. ზოსიმე გებრალებოდესთ“.

გ

[გ ნ.: ა) ააგე, აგება, აგებულობა, აგნა, აგო, ანაგები, ალგებადი, ალგებული, ალგედი, ალვაგებ, აღნაგი, გაგება, გამგე, გამგებელი, გამოგება, განგება, განვიგო, გარდაგება, გარდაგებული, გება 3, დაგება, დაეგო, დათუსსაგებელა, დამაგნა, ეგების 2, ვგებდ, ვგებდეთ, ვიგნე, თუალაგნა, ქუალად-გება, მაგე, მაგნა, მგებდე, მგებელი, მიგება, მოგება, მოგებული, მონაგარი, მონაგები, ნაგი, საგანგიო, საგებელი, უგე, უგებდეს, უგო, უქმოსაგებელი, ქუეშსაგები, შურის-გება, ჩაგება, წააგო, წაგება, წარგება, წარსაგებელი, წიგნი მოგებისა. ბ) არა ეგებოდა, გება 1, ეგება, ეგების 1, ეგენ, ეგო, ვეგნეთ, ვიგნე, მგე, მგებელი, საგები (საჭირო'სთანაც), შეუგად, შეუგებელი, ჰგიეს].

გა ართრონი არს სიტყვათანი, რომლისა მიერ ითქმის: გაღმრთობა, გამეფება, გაუფლება, გაცხოვლება, გაქალაქება, გაკაცება, გაცემა, გაბოროტება და ესევითარნი. გე: გეუფლე, გეყმევ, გეტყოდე და ესევითარნი. განი ყოველთა ზედა ესრეთ მოვალს Z.

არს ართრონი სიტყვათანი, რომლისა მიერ ითქმის: გაღმრთობა, გამე(ფე)ბა, გაუფლება, (+ გაკაცება Ab), გაცხოველება, გაქალაქება, გა:ეოეზა, გაცემა და ყოველივე ესრეთ, რამეთუ განი თავად მოვალს ესევითართა ყოველთა ზედა (+ გე: გეუფლე, გეყმევ, გეტყოდი და ესევითარნი Aa) A. გაა ართრონია სიტყვათანი, რომლითა ითქმის: გაღმრთობა, გამეფება, გაუფლება, გაკაცება, გაცხოველება, გაპირუტყვება, გაგზავნა, გაცემა და ყოველივე ესრეთ, რამეთუ ესე თავად მოვალს ესევითართა ყოველთათვის B.

გააბა შეიპყრა, გინა გაბმა უყო Z.

შეიპყრასავით A.

გააბედვინა საქმე შეამართვინა Z.

საქმე აქნევინა A.

გაიბილწა Z.

გააბნია დაფანტა ZA.

გააბრიყვა Z.

გააბრუნვა გარე-შეაქცია ZA.

გააბრჭო გასამართლა ZA.

გაადგო განაძო ZA.

გააგემრიელა გემო მისცა ZA.

გააგინა გინებულ ყო ZA.

გააგულისა გაარისხა ZA.

გაადევნა თან მიაყოლა ZA.

გაადვილდა ადვილად გაქდა Z.

გაადვილება ადვილად გაქდ(ომ)ა ZAa.

ადვილად გაქადა Ab. ადვილ-საქნელ ყოფა B.

გააერთა ერთად შეაერთა ZA.

გაავება ავად შეიცვალოს B.

გაავრცელა გააგანიერა ZA.

გააზრზოლა ზარმა დაუარა ZA.

გაათავა გა(ნ)ასრულა ZA.

გააკეთა კეთილად შექმნა ZA.

გაალექსა ლექსობა ათქმევინა ურთიერთს Z.

ლექსობა ათქმევინა A.

გაამაოჳენ 23, 16 იერემ. Z.

გაამრუდა მრუდ ქმნა Z.

მრუდად შექმნა A.
გაამურება თოფის უერთნაირობა B.
უერთნაირობა თოფისა C. აქა-იქ მცემელობა E.
გაამხანაგება მისად ამხანაგად ქმნა B.
გაანათლა ნათელი მიჰფინა Z.
ნათლად შექმნა A.
გააოფლიანა ოფლი შეადინა ZA.
გააპარა მალვით გაგზავნა ZA.
გააუემნა ემნად შექმნა A.
გააუღლუნა ელუნად შექმნა Z.
გაარიგა რიგი მისცა Z.
რიგში ჩაგდო A.
გაასრულა სრულ ყო ZA.
გაატანა თან მიადევნა ZA.
გააუფლა უფლად დასვა ZA.
გააფრთხილა სიფრთხილედ სწუართა Z.
ფრთხილად ამყოფა A.
გააქცივა არბენინა ZA.
გაალღძა[1] ძლით აღადგინა ZA.
გააყრევინა მოაშორვებინა, გინა დაავდებინა Z.
მოაშორვა A.
გააშუებინა (გააშვებინა A) დაბმული აქსნევინა Z.
დაბმული ააშვებინა A.
გააჩინა საბრჯო დაწერა ZA.
გააცხადა საჯარო შექნა ZA.
გააძალიანა ძალი მისცა ZA.
გააძლო მშიერს აჭამა B.
გააწბილა შეარცხვინა ZA.
გააჭენა ცხენი არბია ZA.
გაახარა სიხარული მისცა ZA.
გააჭშირა ჭშირად შექნა ZA.
გააჯერა ჯერს მისწყვიტა (მისწყვიდა A) ZA.[2]
გაბა ქუნთა E.
გაბადანი ზურგჩადრეკილი პირუტყვი Z.
ზურგჩადრეკილი ABCE.
გაბაჯანი სალოკი და შუათითი გაშალო, მისი განი Z.
სალოკი და შუათითი რა განმარტო, მისი სივრცე A. სალოკი და შუათითი განიშალო, მის სიგძე B. გოჯი არს ერთის თითის ნაწევარი. გაბაჯანი არს, რა სალოკი თითი და შუათითი გაშლით გაართვაპნე. ციდა არს ცერი და სალოკი თითი რა გასქიმო. ვიეთნი გოჯეულს უქმობენ. მტკაველი არს რა ცერი და ნეკი გასჭიმნე გაშლით Cab. ორის თითის გაშლა Cq. ორ თით-გაშლილი E.
გაბედა ბედზე მიაგდო ZA.
გაბედვა ბედზე(დ) მიგდება ZABC.
განუმარტავია E.
გაბედითება ბედითად შექ(მ)ნა ZA.
ბედითად შეიქნას B.
გაბედითებული ბედითად შექ(მ)ნილი ZA.
გაბედული ბედზე(დ) მიგდებული ZA.
გაბზეკა გაშვერასავით ZA.
განუმარტავია B.
გაბოგინება დამკვიდრებასავით ZABC.
გაბრა ცხენის საწმედელი(ა) ZABC.
ცხენის საწმედი E.

---

[1] ნუსხებშია: „გაალღვიძა“. [2] Z-ში აქ, ამ სიტყვის შემდეგ, წერია: „ესრე მოელს განის თავს ოროლი ანი ყოველსა სახელსა და სიტყვასა ზედა, აქა ესე ვაკმაე“. A-ში კი ასეა: „ესრე მოელს ოროლი ანი ყოველსა სახელსა ზედა. აქა სივრძისათვის არა აღიწერა“.

გაბუტვა მცირე(დ) გამგუნ(ვ)ება ZAB.

გაბუცება გაშტერებასავით ZABC.
განუმარტავია E.

გაბძარვა ნ. განბძარვა.

გაგა (+ 2, 13 ქება ZA) მკვახე ლეღვი ZABCE.

გაგა ძაღლთ შერისხვა Z.
ვაჵეცალესავით (+ ძაღლთა Aa) ABC. განუმარტავია E.

გაგდება არს რა უსულო განიშორო, ხოლო გაძება რა სულიერი განიშორო Z.
(+ გაგდება B) არს უსულო განიშორო, ხოლო გა(ნ)ძება—ცხოელი განიშორო AB. გაგდება არს უსულო განიშოროს, ხოლო გა(ნ)ძება — სულიერი Cab. გაშორებასავით Cq. განუმარტავია E.

გაგება გარიგება, გინა გამოცნობა ZAa.
გარიგება AbBC. განუმარტავია E.

გაგვა გენალვლება B.

გაგზავნა წარვლინება Z.
მივლინება A. სხვაგან მივლენა B. სხვაგან მიავლინა Cab.

გაგლეჯა სფირიდთა და ბალანთ(ა), ჭურჭელთა და მისთანათა(სა) (მისთანათას B) დაფრეწა ZAB.

გაგლისპება გაანჩხლება ZAB.

გაგონება (+ 1, 22 ბარუქ ZAa) გონებაში შელება ZAB.

გაგულისება მცირე რამ მრისხანება Z.
მცირე მრისხანებასავით AB.

გადგინება რა(ც) კაცნი გააყენო(ს) ZAB.
გადგინებად ითქმის, რა კაცნი გაადგინნეს, ხოლო გარდაგინებად — მნეობიდამ[1]: გამოცვლად და შედგინებად — სხვაზედ მობმად Cab. გაყენება Cq. განუმარტავია E.

გადგინება ძლიერად გაქნა ZA.

გადი გა(ნ)სლვა ყავ ZAB.

გადია ყრმათ მზრდელი ქალი ZAB.
გამდელივით Cab.
ნ. გამზრდელი.

გადინდგელდეს B.

გადიონჳსებული[2] (12; 13; 63 კავშ.) ესე იგი არს სურვილითა და ნებით(ა) გაერთებული (გაერთებულივით B) ZAB.
[12 (+ 13, 63 Ca) კავშ.] (+ ესე იგი არს Cb) სურვილითა და ნებით გაერთებულივით C. (+ 12 კავშ. CqD): „ვითარ(ცა) გად(ი)ონვისებული და გაერთებული ღმრთისა მიერ“ CE[3].

გაენუაგა (2 ეზრა 12, 35) ქნარად (+ და ZACab) მწყობრად გაწყო ZABCab.

[გავ ნ. გვა, გვიან დაგვა 1, მუგავე, ნაგავი, ნაგევი, სანაგვე].

[გავ ნ. გუანება, გუანი, ეგუანა, ემსგავსა, მსგავს, მსგავსი, უგუანი, უმსგავსო, შესაგუანი, შეგავს. ჰგავს, ჰგუანდა].

[გავ ნ. გაგვა, მგამა, რა გაგვა, ჰგაოდა; შდრ. გალ; გგლის, იგალა, მგლის, რა გგლის].

გავა ცხოელთ წელს უკანანი ZA.
წელს უკანათი B. განუმარტავია CE.

გავაზი (ფრინ.) ZABCE.
ნ. ბაზი.

[1] „მონებიდამ“ (Ca) შეცდომა გვგონია (ა. შ.). [2] ნუსხებშია: „გადიონვისებული“. [3] მოწმობა წყაროდან Cab ნუსხებში გადახაზულია.

გავაზი ირმის რქის ძირი ZABCE. **გავალაკი**[1] (3, 9 ქება-ქებათა). ესე არს მეფეთა თავს ზეით საფარებელი ნაქსოვთაგან ZA.

(3, 9 ქება-ქებათა). ესე არს საჩრდილობელი ნაქსოვთაგან თავს ზეით საფარი B. (3, 9 ქება-ქებათა). ესე არს საჩრდილობელი, შემზადებული ეტლთა ზედა, გინა ცხენთა ზედა, ანუ ქვეითთათვის ნაქსოვთაგან ანუ სხვასა რასაგანმე Cab. გავალაკი არს საჩრდილობელი, შემზადებული ეტლთ ზედა გინა ცხენსა ზედა ანუ ქვეითთათვის ნაქსოვთაგან ანუ სხვათა რასაგანმე Cq. გავალაკი არს კუბო რამე, გინა კამაროსანი საჯდომელსა ადგილსა, ანუ ნაქსოვისა მიერ შემზადებული ეტლთა ზედა საჩრდილობლად, გინა ცხენსა ზედა ანუ ქვეითთათვის E.

ნ. კუბო.

გავალო ქმელი ხილი, შაქრითა და ნუშით გატენილი ZA.

ქმელი ქლიავი BCE.

გავეშება ქალთ განძვინება ZA.

კაცის განძვინება B. მეტად გაჯავრება CE.

გავლება წყალში გაარონინო რამე ZA.

გავლენა სიტყვის გაყვანა ZAB.

გასავალსავით C.

გაზა ნაკუთლის დასასრული ZAB.

ნაკუთლის ბოლო C. განუმარტავია E.

ნ. გაზაკი.

გაზაკი გაზავე ნაკუთლისა ZABCb.

ს ე რ გ ი ს (ი ს) ნეტაფრ.: „გაზაკთა ბრპენი განდნობილი (მდულარე სასტიკად D) გარდაასხიან ბეჭთა და ზურგთა მისთა“ CaqE.[2]

[**გაზანგო**, **გაზანო** ნ. რეტინე].

გაზარინელი ღაზარინელი, სიზმართ ამხსნელნი, გინა ვარსკვლავთ მეტყველნი ZA.

ღაზარინელი B.

ნ. ღაზარინელი.

გაზაფხული ესე არს წელიწადთა ნაოთხალი, სამნი თთვენი: მირკანი, იგრიკა და ვარდობისა ZA.

ესე არიან სამნი თთვენი: მირკანი, იგრიკა და ვარდობისა B. გაზაფხული ეწოდების სამთა თვეთა პირველის თვის მარტიდამ, რომელ არს მირკანი, და იგრიკა და ვარდობისა. ხოლო გაზაფხულსა კვალად ეწოდების ე ა რ ი და ა რ ე Cab. ეარი Cq. განუმარტავია E.

ნ. ჯგუფი.

გაზი ZABCE.

გათავდა თავად იქმნა ZA.

გათავდა აღესრულა ZA.

გათავება თავად შექ(მ)ნა ZA.

თავად შეიქმნას B.

გათავება აღსრულება (+ კათილ. ZAa) ZAB.

გათხოება ქალის გაქორწინება ZA.

ქალთ გაქორწინება, გინა განათხოვრება B.

გათხოება რაც რამ გაანათხოვრო მცირე ხანს ZA.

გათხოვნა (გათხოვა B) კაცმა რა კაცი საჭ(რ)ლმოდ ანუ სასჯელად მიიზიდოს ZA.

კაცმა რა კაცი სასჯელად გაითხოს B.

გაის მიმავალს ნახული ZA.

გავლილს B.

გაის მერმის წელს ZAB.

მერმის C. განუმარტავია E.

გაიხარიტე (+ კავშ. [32] ZA) გა-

[1] D-ში გადახაზულია: „კუბო რამე..... საჯდომელსა ადგილსა“. [2] წყაროს დასახელება და მოწმობა Cb-ში გადახაზულია.

იქოფიტე ZAC.

გაიქოფიტესავით B. 32 კავშ.: „ესე გაიხარიტე სწავლის მოყვარეო.“ გაზეპირებასავით არის E.

გაკვეთა ნ. გაკუეთა.

გაკვეთილი ნ. გაკუეთილი.

[**გაკვეთილი** ნ. ულუფა].

გაკვეთილის შექმნა ნ. გაკუეთილის შექმნა.

გაკვრა ნ. გაკრვა.

გაკიდება მლტოლვარის უკან დევნა; კვალად გ ა კ ი დ ე ბ ა დ ითქმის ქარში გაჰფინო რამე, გინა კიდეთ მიაგდო ZA.

ესე არს, რა მლტოლვარესა სდევდეს; კვალად გ ა კ ი დ ე ბ ა დ ითქმის ქართა ჩამოუბა რამე; გ ა კ ი დ ე ბ ა არს კიდეთ მიაგდო B.

გაკმაება საყოფინრობა ZAB.

გაკმარება სიტყვა გაუცუდოს ZABCab.

განუმარტავია CqE.

გაკმედა ცოცხლის(ა) გაზრახ აღარა ძრვა ZA.

აღარ(ა) ძრვა ცხო(ვ)ელისა BC.

ნ. ჩბუნვა.

გაკრვა[1] არს რაჲც ბრტყელი ბრტყელზედ წებოთ გააკრა; გ ა კ ვ რ ა არს ისარი ანუ თოფი მოხვდეს განზე მცირედ უვნებელად; გ ა კ ვ რ ა არს კალმით ნიშნის დასმა, გინა სიტყვა-- მოუწონ(ა)რის მოსაშალი Z.

არს რაჲც ბრტყელი ბრტყელზედ წებოთ გააკრა; გ ა კ ვ რ ა არს ისარი ანუ თოფი მცირედ მოხვდეს გნდეზე უვნებელად; გ ა კ ვ რ ა არს კალმით ნიშნის(ა) დასმა, გინა სიტყვა-მოუწონ(ა)რის მოშლა A. ზედ მიბმასავით B.

გაკუეთა[2] გაჭრა ZA.

გაკუეთილი[3] გაჭრილი ZA.

გაკუეთილის შექმნა (გაკვეთილის შექმნა ZABCb) ულუფის გაჩენა ZABC.

[**გალ** ნ. გგლის, გლა 2, იგალა, მგლის, რა გგლის; შდრ. გავ. მგამა, ჰგაოდა].

[**გალ** ნ. გლა 1, დაგლა, მოგლა].

გალა (ბალ.) მხალი დაწნული გასაქმობლად Z.

(ბალ.) მხალი დაწნული ABC.
(ბალ.) მხალი წნული E.

გალავანი შუა კედელი, ზღუდესთან ნახე ZAB.

ესე არს ზღუდეთაგანი კედელი სიგრძედ გაშენებული Cab. ზღუდესავით Cq. გალავანი ეწოდების სახლთა ანუ სოფელთა სიმგრგვლედ ზღუდის არა მგზავსად, არამედ სიგრძით აღშენებული კედელი ქვიტკირითა ანუ ალიზითა E.

გალატოზი (+ 3 ეზრა 5, 54 ZAa) კედლის მდგმელი ZABC.

კედელთ მგებელი E.

გალალება ლაღად შექ(მ)ნა ZAa.

ლაღად შექმნა (2 მჯულ. 8, 14) Ab.

გალეა, გალია, გალიაკი (გალეა AbB) (19, 9 ეზეკ.) სამივ ერთია Z.

19, 9 ეზეკ. Aa. გალია AbB.

ნ. გალია.

გალევა მოკლება ZA.

მოკლებასავით B.

გალი (ხე) უშტო(ო) ხე ZABCab.

გალია ფრინველთ შესაწყვდეველი ZAB.

გაელაჱი C. განუმარტავია E.

ნ. გალეა.

---

[1] ნუსხებშია: „გაკვრა“. [2] ნუსხებშია: „გაკვეთა“. [3] ნუსხებშია: „გაკვეთილი“.

გალიაკი (19, 9 ეზეკ.) გალია კაცთა საჯდომი Z.

გალია (19, 9 ეზეკ.) Aa.

ნ. გალეა, გალია.

გალიონ (თევზ.) ZABCE.

გალობა (+ 26, 10 მათე ZAa). გალობა არს თვისისაებრ უკვე სიტყვისა ჴმა(ჲ) რა(ჲ)მე, ტკბილად თქმული მადლობა(ჲ); გალობა არს ღმრთის მეტყველებისა მაღლის(ა) ხედვისა მქონებელ იყოს; გალობა არს ჴმა-ავაჯიანი, შეწყობით აღტევებული თვინიერ ორღანოსა, გინა ორღანოთა და მწყობრითა. გალობა არს მართლმადიდებლობითთა მიერ ღმრთის მეტყველება, რომელი თავით თვისით იწვ(ა)რთ(იდ)ის შეწირვასა ღმრთისასა (+ და Z) სულისა სრულისა ვის(ი)მე ZAB.

გალობა არს თვისისაებრ უკვე სიტყვისა ჴმა რამე ყოვლისავე ჴმისა მიერ ჴმატკბილობით თქმული და ყოველივე ორღანოთა მუსიკებრივთა მადლობა; გალობა არს რაოდენი რა ხედვისა მაღლისა (+ და Cq) ღმრთის(ა) მეტყველები(თი)სა მქონებელ იყოს (ქონება Cq); გალობა არს ჴმაჲ ავაჯიანი შეწყობით აღტევებული თვინიერ ჴმაცემისა რომლისავე ორღანოსა; გალობა არს მართლმადიდებლობითთა (+ შჯულთა Cq) მიერ ღმრთის მეტყველება, რომლისა თვით თავით თვისით იწვრთიდეს შეწირვასა ღმრთისასა სული(სა) სრულისა ვისიმე C. გალობა არს თვისისაებრ უკვე სიტყვისა ჴმა რამე ყოვლისავე ჴმისა მიერ ჴმატკბილობით თქმული და ყოელივე ორღანოთა მუსიკებრივთა მადლობა E.

ნ. ვგალობდ, იგალობა, მგალობელი, ნაგალობარი, საგალობელი.

გალოპრილი ხე ქერქ-შეძრცვილი ZA.

(ხე) ხე ქერქ-შეძრობილი B. (ხე) უშტო(ვო) ხე Cab. (ხე) უშტოო ხე CqE.

გალხობა შეყინულის შედნობა ZAaCa.

შეყინებულის შედნობა AbBCbq.

[გამ ნ. მგამა; შდრ. გვ. 3, ჰგაოდა].

გამანაგი ერთის დღის ნაჭნავი ZABC.

გამართვა (გამართუა BCq) მრუდის გასწორება, გინა ფრინველთ გაწვრთა, გინა მოშლილის ჩანგისა გაწყობა Z.

არს მრუდის გასწორება, გინა ფრინველთა გაწვრთა, გინა ჩანგისა და მისთანათა მოშლილის შეწყობა A. ესე არს მრუდის გასწორება, გინა ფრინველთა გაწვრთა, გინა მოშლილთა ჩანგთა და მისთანათ შეწყობა B. გამართვა არს მრუდის გასწორება; გამართვად ითქმის უწვრთელის ფრინვლის გაწვრთა; გამართვად ითქმის მოშლილის საკრავის მომართვა Cab. მრუდის გასწორება Cq. განუმარტავია E.

გამართული გასწორებული ZA.

გამარჯვება ნ. გამარჯუება.

გამარჯვებული ნ. გამარჯუებული.

გამარჯუება (გამარჯვება ZABCb) საქმის მარჯვედ მოსლვა ZAB Cab.

მარჯვედ მოსვლა (+ საქმისა Cq) CqE.

გამარჯუებული[1] გამარჯვება-ქმნილი ZA.

[1] ნუსხებშია: „გამარჯვებული“.

გამგე გამრიგებელი ZAB.

გამრიგე C. განუმარტავია E.

გამგებელი იგივე მოურნე ZA.

კეთილმოურნე BCab.

გამგონებლობა გაგონების ქ(მ)ნა ZA.

გამგონებლობითისანი არიან ბ(რ)ჭობაცა და თანა (+ სათნო E) ყოფა და მიმართებანი საქმისა მიმართ და მიზეზნი (+ და BCE) განვლთოლვანი საქმეთანი, ხოლო განთვისებულად გულისხმის-ყოფა(ჲ) გულისხმის-საყოფელთა, ხოლო (და CE) სათნოება-(თა)ნი და მიწთომილებანი და სიტყვანი ქელოვნებათანი და განმზრახველობით(ნ)ი და წინაალმრჩეველობითი ძალი ZABCE (გარდამოცემა[1] 32).

გამგუნება ჩუმი წყრომა მყოარ Z.

ჩუმი წყენა მყოვარ AB. ჩუმი წყენა, გინა განცოფებული Cb. ჩუმი შეწყენა Caq.

გამდელი მჴევალთ უფროსი ZAB.

გამეში (2 შჯული 14, 5) კამბეჩი სომხურად Z.

(ოთხფ.) კამბეჩი (2 შჯული 14, 5) A. (ოთხფ.) კამბეში B .

ნ. კამბეში.

გამზრახი (33 ნემეს.) მოლაპარაკე ZAa.

ნ. ვეზირი, ზედგამზრახი, თანაგამზრახი.

გამზრდელი ვაჟთა მზრდელსა გ ა მ ზ რ დ ე ლ ი ეწოდების, ხოლო ჩჩვილს ქალთასა — გ ა დ ი ა Z.

ჩჩვილთ ვაჟთა მზრდელსა გ ა მ ზ რ დ ე ლ ი ეწოდების, ხოლო ქალთასა — გ ა დ ი ა A. ჩჩვილთ მზრდელს ვაჟსა გ ა მ ზ რ დ ე ლ ი ეწოდება, ხოლო ქალსა — გ ა დ ი ა B.

[**გამინ** ნ. დაგამინება].

გამირთო გამირია თუ გამიტანა ZAB.

გამმარჯვე ნ. გამმარჯუე.

გამმარჯვებელი ნ. გამმარჯუებელი.

გამმარჯუე[2] გამარჯვების ქელის მომმართავი ZAB.

გამმარჯუებელი[3] გამარჯვების მოქმედი ZA.

გამმარჯვე B.

გამო ქმნილსა ვიკითხავთ: ვის გამო იქმნა? — მეფის გამო ანუ სხვის გამო ZA.

ქმნილსა ვიკითხავთ: ვის გამო არს? — მეფის გამო ანუ სხვის გამო B. გ ა მ ო არს ქმნას ვინმე რაჲცა, ვიკითხავთ: ვის გამო იქმ(ნა)? ხოლო იგი მოგვიგებს: მეფის გამო ანუ შენ გამო, ანუ ვისიც(ა) ერთისა C განუმარტავია E.

ნ. შინათ გამო.

გამოავლინა გალატ. 4, 6 Z.

გამოაჴუა (5, 2 საქმე) დააკლო ZAB.

გამობერილი გამოყვანილი სახედ ილექრო Z.

გამოყვანილი ილექრო Aa.

გამობუტკოვის (1, 13 ქება) ბუტკოსთან ნახე ZAB.

(+ ქება 1, 13 Cb) ესე იგი არს დაიყვავილოს რა, ხილი გამოჩინებულ იქმნას C. ესე იგი არს დაიყვავილოს და ხილი ჩსდეს E.

გამოგება სიტყვის გარჩევით თქმა(ჲ), გინა დახვანჯულის ძაფის გამოჴსნა (გამორჩევა A; გამორკვევა B) ZAB.

გამოგტქფა[4] (გამოგტფა Z) (+ 2

[1] შდრ. S—1463 : 72 r. [2] ნუსხებშია: „გამმარჯვე". [3] ნუსხებშია: „გამმარჯვებელი". [4] წყაროშია: „გამოგტქუფა".

შჯულ. 8, 4 ZA) გამოგსქდასავით ZABCab.

გამოგსქდა Cq.

გამოდენა მრავლად გამოსვლა Z.

გამოსვლა მრავალთა AB.

გამოდინდი გამოსლვა მოუკლებელი ZA.

გამოვდალაბრნეთ (9, 10 ესაია) გამოვთალოთ ZAa.

გამოვისხენით გამოსხმულ ვიქმენით ZAB.

გამოსხმა C. განუმარტავია E.

გამოზრდილი (+ კარაბად.[1] ZAa) შაქრით შენახული ხილები ZAB.

გამოზრდილი ეწოდების მწნილად შენახულსა თაფლითა და შაქრითა ხილებსა, რომელ არს ნ ა რ ა ჯ ი, რომელსა ჯ უ ლ ა ნ გ ა ბ ი ნ ს უწოდენ თურქთა მკურნალნი C.

გამოზრდილი საზრდოთ შენახული ვინმე ხან რაოდენ Z.

საჱმლით(ა) შენახულ(ნ)ი ხან რაოდენ AB.

გამოთრევა თრევით გამოტანა ZA.

გამოიფრდიდეთ (5, 16 ეფეს.) ესე იგი არს მოისყიდდეთ ჟამთა, რამეთუ დღენი მივლენან AB.

გამოიფრდიდით[2] (5, 16 ეფესელ.) ესე იგი არს მოისყიდდით ჟამთა, რამეთუ დღენი მივლენან Z.

გამოიხუნა (50, 25 იერემ.) გამოღო Z.

გამოკრვა (გამოკვრა E) კრვასავით, გინა შენასკო რა(ჲ)მე ZA.

კრვასავით B. შეკრვასავით C. განუმარტავია E.

გამოკრთა გამოჭრასავით ZABC ab.

გამოკრთომა იგივე ZA.

გამომეტყუელი (გამომეტყუწლი A) (+ 40, 8 დაბად. ZAa) ნათლად მთქმელი ZAB.

გამომტკფოლვარი[3] (გამომტკფოლვარე ABCE) (9, 9 გამოსლ.) წვით გამომხეთქელი Z.

დაწვით გამომხეთქელი (+ 9, 9 გამოსლ. Aa) A. დამწველი გამოხეთქით B. გ ა მ ო მ ტ კ ფ ო ლ ვ ა რ ე და მ ტ ო კ უ ფ ა რ ი — დამწველი Cab. მტოკუფარ, დამწველი Cq. გამოსლ. 9, 9 E.

გამონადები (16, 24 ეზეკ.) ბაგინები ZB.

ნ. განმონადები.

გამორთმევა ნაქონები თვისი მოულოს Z.

ნაქონები მოულოს AB.

გამორჩევა (1 მეფ. 7, 1) უკეთესის ძებნა ZA.

უკეთესის ძიება B. უკეთესის ჩხრეკა C. განუმარტავია E.

გამორჩეული საუკეთესო ZA.

გამორწყვა (გამორწყუა ZBCa) მუწუკის შალალის გამოდენა ZAB.

მუწუკის შარავის გამოდინება Cab. მუწუკის ბაყლის გამოდენა Cq.

გამოსაძრცველობა (გამოსაძრცუელობა Z) (კათიღ.[4]) სხეულთ შემკობა ZAa.

მუსიკაზე მეტყველება AbB. კ ათ ი ღ. ა მ მ ო ნ ი ო ს: „მუსიკელობისა მიერ და გამოსაძრცველობი(თი)სა მიერ სლვად (+ რათა B) მუსიკ(ელ)ობისა მიერ ვიდრემე სულ(ი)სა შეამკობ(დ)ენ (შევამკობდეთ ხო-

[1] შდრ. Q—877, 154 v 3. [2] ნუსხაშია: „გამოიფრდიდეს“. [3] წყაროშია: „გამომტქუფოლვარე“. [4] შდრ. A—250, 58 r. 16.

ლო B) გამოსაძრცველობით(ი)სა სხეულ(ი)სა“ BC[1].

გამოსახვა (გამოსახუა ZB) სახის დადება ZAB.

გამოსვლა ნ. გამოსლვა.

გამოსკუნილი (გამოსკვნილი A) მონასკვებული ZAB.

გამოსლვა (გამოსვლა AB) (113, 1 ფსალმ.) ქვეყნით, გინა სახლით გამოცლა დატევებით Z.

ქვეყნით, გინა სახლით გამოცლა A. ქვეყნით ან სახლით გამოცლა B.

გამოსცადა საცდენელად შეადგა Z.

საცდელად შეადგა AB.

გამოსძეგუდა (გამოსძეგვდა Aa) (6, 11 მსაჯ.) ნაყდა (+ სცეხვდა Z) ZAa.

გამოტანა შიგნიდამ გარ გამოღება ZAB.

გამოუცდელი (1, 22 ესაია) განუწმედელი, გინა გაუჩხრეკელი ZA.

(1, 22 ესაია) ესე არს არა-განწმედილი, გინა განუჩხრეკელი B. არა-განწმედილი Ca. არაგანწმედილი, გინა გაუჩხრეკელი (ესაია 1, 22) Cb. ყალბი Cq.

ნ. აგამოუცდელა.

გამოფერდილი ფერდ-დაღრმაებული ZA.

ფერდ-დაღრმობილი B.

გამოფრეწა[2] 2 მეფ. 23, 6 ZAa.

გამოფრინდა Z.

გამოქანდაკებული (+ 1, 29 ესაია ZABCb) გამოყვანილი ZAB Cab.

გამოქუცვნის (17, 5 ესაია) გამოაყრევინებს ZAa.

გამოღება შიგნიდამ გამოტანა ZABCab.

განუმარტავია CqE.

გამოღებული გამოტანილივით ZA.

გამოყვანა (გამოყუანა B) ილექრო(ნ) კაცის მსგავსად (მგზავსად Ab) (ჰ)ქმნა ZAB.

გამოყვანა (გამოყუანა B) ქვეყ(ა)ნით ან სახლით გამოასხა(ს) ZAB.

გამოყვანილი გამოყვანა-ქმნილი ZAB.

გამოყუანა ნ. გამოყვანა 1, 2.

გამოყურვიხა 44, 13 ესაია Z.

გამოჩენა საცხადო(დ) ქმნა ZA.

გამოჩინებული ჩინებულთან ნახე ZAB.

გამოცანა ასახსნელი სიტყვა ZA.

ასახსნელი BC.

გამოცდილი გასინჯული, გინა განწმედილი ZAB.

გამოჩხრეკილი, გინა განწმედილი Cb. განუმარტავია Ca.

ნ. წმიდა.

გამოცვლა[3] სხვაჲ სხვისათვის მიცემა ZAB.

გამოცვლილი[4] სხვა(ჲ) სხვაზე მიცემული ZA.

გამოცულა ნ. გამოცვლა.

გამოცულილი ნ. გამოცვლილი.

გამოცხადება (+ 1, 1 გამოცხ. ZAa) გამოჩენასავით ZAB.

გამოცხადებული გამოჩენილი ZA.

გამოძიება (+ 33 ნეშს. ZAa) ძიებასთან ნახე ZAB.

[**გამოძიებული** ნ. ხარაბუზი].

[1] B-ში მოწმობა გადახაზულია. [2] წყაროშია: „გამონაფრეწი“. [3] ნუსხებშია: „გამოცულა“. [4] ნუსხებშია: „გამოცულილი“.

გამოძრცვა გამოსაძრცველობასთან ნახე ZAB.

გამოწახნაგებული 41, 17 ეზეკ. Z.

გამოწურვა (40, 11 დაბად.) გამოჭყლეტა ZAa.

გამოჭვირვა ნ. გამოჭვრვა.

გამოჭვრეტა ნ. გამოჭურეტა.

გამოჭრა შიგნიდამ გარ(ეთ) ჩქარა გამოსლვა ZAB.

გამოჭრა ნაქსო(ვ)ის (ნაქსოვთ BCq) გამოკვეთა ZABCq.

გამოჭრად ითქმის ნაქსოვთა გამოკვეთა, გინა შიგნიდამ გარეთ ჩქარად გამოვარდნა და ეგევითარნი Cab. განუმარტავია E.

გამოჭურეტა[1] სარკმლით იხედვიდეს ZAB.

გამოჭვრვა (გამოჭვირვა ZABCb qE) გამოჭვრეტა ZABC.

გამომზერა E.

გამოჭყეტა თვალის (თვალთ B) ძლიერ გახილება ZAB.

გამოხვეწა ნ. გამოხუეწა.

გამოხრვა[2] ქორცის შემოძრცვა კბილით ZA.

ქორცთ აღარ შერჩენა B.

გამოხუეწა[3] (გამოხვეწა ZABCb qE) (+ 6, 7 ბარუქ ZAa) ხის ჭურჭლის თლა ZABCE.

გამოჯდა ზეთის გამოდინება, გინა არაყისა ZAa.

ზეთის გამოდინება AbB.

გამოჭსნა ტყვის მორჩენა ZAB.

გამოჭსნა დახვანჯულის გამოგება ZA.

დახვანჯულის გამოგება, გინა ტყვეობისაგან მორჩენა B.

გამოჭურვება ცეცხლში გამოვლა ZAaBCb.

განუმარტავია Ca.

გამოჯდომილი (20. 18 ლევიტ.)[4] წიდოვანი ZAC.

წიდოვანი, გინა გამომჯდარი B.

გამოჯდომილი სარკმლით (სარკმელში A) გამომჯდარი ZA.

გამჟღავნება გამჩილება ZAB.

გამჟღავნებული გამჩილებული ZA.

[**გამრიგე** ნ. იკონომოსი].

გამღივარი ZABCE.

ნ. მასხარა.

გამყოფებული (მ)ყოფად შექმნილი ZAB.

გამჩუენება (გამჩვენება B) დიდებით მოქცევა ZAB.

გამცემელი მოღალატე ZAB.

გამცემი მიმნიჭებელი ZAB.

გამძლე ძალების მყოფელი ZA.

გამძრცველი ძრცვის მოქმედი ZA.

გამჭვრვალი (გამჭვირვალი ZAB Chq). ქვა ბროლის მსგავსი ZA.

ქვა ბროლსა და სარკესავით B. ქვანი ბროლთა და სარკეთაებრ თხელი Cb. განუმარტავია Caq.

გამჩილება სამალავის საცხადო ქმნა ZA.

სამალავის საცხადოდ თქმა B.

გამჩილებული სამალავის საცხადო ქმნილი Z.

გან ესე ართრონი არს ბოლოს კერძოდ, ვინა ვიკითხავთ: იქმნა მეფისაგან, გინა კაცისაგან, ანუ მჭეცისაგან და ესევითარნი. ხოლო თავის კერძო ართრონად:

---

[1] ნუსხებში: „გამოჭვრეტა“. [2] ნუსხებში: „გამოხვრა“. [3] წყაროში: „გამოუწწილ“. [4] წყაროზე მითითება მომდევნო სიტყვასა აქვს, აქ უნდა

განმღრთობით, განკაცებით, განგულვებით და მისთანა ყოველთა ზედა ZA.

ართრონი არს ბოლოს, კერძო, ვინა ვიკითხავთ, ვისგან: მეფისაგან, ვინა კაცისაგან. ანუ მჭეცისაგან და ესევითარნი. ხოლო თავის კერძო: განღმრთობით, განკაცებით, განგულვებით და მისთანა (კიდეზედ: გან და გამოი შემდგომსა დანიშნავს, კავშ. 26) B. გან ითქმის ვითარცა გამო, რამეთუ ოდეს ვკითხავთ (ვიკითხავთ Cq) ვისგან იქმნა, მომიგებს (მომიგებენ Cbq): ჩვენ კაცთაგან, გინა ცხო(ვ)ელთაგან, ანუ რაჲს(ა)განვე იყოს, ითქმის უგვაროდ C.

განა ესე არს რა კაცსა ვიმოწმებდეთ თხრობათა შინა, ვეტყვით: განა ესრე(თ) თქვა? განა ესრე(თ) გესმა? განა ესრეთ იხილე? ZAB.

განა არს, ოდეს კაცი დავიმოწმოთ მოთხრობათა შინა, ვეტყვით: (+ განა ესრეთ იყო? Cq), განა ესრეთ თქვ(ნ)ა მან კაცმან? C. განუმარტავია E.

[განაბვა ნ. **ჩბუნვა].**

განაგარეენით 23, 16 იერემ[1]. Z.

განავლლიანებული სევდის უფალი ZA.

სევდიანი B.

განათხოვრება ნათხოების თხოება ZA.

ნათხოვარის თხოება B.

განამტკიცა 2 კორინთ. 2, 8 Z.

განანქრია წვრილად დაჯეჭკა ZA.

განაოხეთ (1, 6 მალაქ.) მეოხ(ვ)ქმენით ZAaB.

განასხა 5, 10 მარკოზ Z.

განაფეთნეს კარნი ჩქარა(დ) აღახვნეს ZAB.

კარნი ანაზდად გაალეს. გახეთქებასავით Ca.

განალა ეგრევე განა და უგვარიანესი ZAB.

განალამცა ჳე, ეგრე(თ)ცა, დამოწმება ZAB.

ესე არს დამოწმება სიტყვისა, ჳე, ეგრეთ C. განუმარტავია E.

განალო გაჴსნასავით ZA.

განაყოფი მოძმენი გაყრილ(ნ)ი ZA.

ძმა გაყრილი B.

განაჩენი წიგნი განსაგებელი ZABC.

განუმარტავია E.

ნ. წერილი.

განაცუნა გაუყარა ZAB.

განახლება (2 კორინთ. 4, 16) გაახლება Z.

განბასრვა (3 მეფ. 18, 27) მეტად გაკიცხვა ZA.

განბერტყა (2, 10 ნაომ.) გაბერტყა ZAa.

განბნევა დაფანტვა ZAB.

განბორგება ბორგნეულად გაქდომა ZAB.

განბორება კეთრის სნეულება ZAB.

კეთროვნების სენი არს Cab. კეთროვნების სენია Cq. სენი რამ არის E.

განბორკება იგივე სნეულება (სენი B) ZAB.

კეთროვ(ა)ნება (+ არის Cb) Cab. განბორკილებული კეთროვნებიანი Cq. სნეული რამ არის E.

განბრკინვება ახალ გარცხილივით მოელვარობა ZA.

[1] შდრ. A—51 („იერემ. 23,2“).

განბრკინვებული (განბრკივებული Ca, განბრკინუებული Cq) ახალ გარცხილვით მოელვარობა B. განბრწყინვალებულსავით Cb. განბრწყინ(ვ)ებულივით Caq. გარცხილს ჰგავს E[1].

განბრჭობა (განბჭობა Aa) (18, 16 გამოსლ.) გასამართლება ZA.

განბძარვა (გაბძარვა B) (+ 15, 3 იერემ. ZA) დახეთქა ZABCE.
ნ. გაჭეჩა.

განგება გარიგება ZABC.
განუმარტავია E.

განგვრემა ნ. განგურემა.

[განგლეჯა ნ. გაჭეჩა].

განგმო (2 მეფ. 6, 16) გმობილად შერაცხა ZAa.
გმობილად ზრახა (2 მეფ. 6, 16) Ab.

განგოზა (23, 27 მათე) კირითა და ცარცით შეგლესა ZAB.

განგრაგნა (2, 9 ეზეკ.) გაახვია Z.

განგრკეს განდრკეს ZAB.

განგრუნლა გამგუნებას ჰგავს: ქვიპრიანე: „განგრუნდა და ყოვლადვე ვერ შეუძლო“; „ნათობდა განგრუნებული მაცთურებითა“; „სხვა განგრუნებული მდებარე იყო“, — დიდი შაბათის ნეტაფრასში; „განრისხნა მეფე და განგრუნებულ იქმნა“ E.

განგრუნვება გამგუნვება ZAB.
გამგუნ(ვ)ებასავით (+ გინა გაშტერებასავით Cb) C.

განგრძობა გაგრძელება ZAC.
გაგრძელება საქმისა თუ სიტყვისა B. განუმარტავია E.

განგულისიტყუა[2] შინაგან მდებარე სიტყვა B.

განგურდიოს ნ. განიგურდიოს.

განგურემა (განგვრემა CqE) მახვილის გაჩრა ZABC.
განუმარტავია E.

განგური პირუტყვთ განაცვეჩვნი (განაყარი C) ბეწვი ZABC.
ბეწვი გაშვებული E.
ნ. თმა.

განგცე 38, 16 იერემ. Z.

განდგომა გაცლა ZA.

განდგომილი გაცლილი ZA.
განუმარტავია B.

განდობა ხვაშიადის მითხრობა ZAB.

განევლთა (3, 24 მარკ. ZA) განყოფა ZABC.
განლთოლვილება განყოფილება არის E.

განერა (22, 30 იობ) მორჩა ZAa.

განეჭუა (განექვა ZAE) დააკლდა ZAB.
დააკლდა, გინა დაცალიერდა Cab. დაცარიელდა ანუ უააკლდა Cq. დაცარიელდა E.[3]

განვაკიდვე 16, 5 იერემ. Z.

განვიბიწნეთ ბიწნი განვიყარნეთ ZAa.

განვიგო 2, 23 ფილიპ. Z.

განვ(ი)ფრთენ 16, 8 ეზეკ. Z.

განვკერთ 3, 2 ამბაკომ Z.

განვკფდი (+ 6, 6 ფსალმ. ZA) განვიკაფე ZAB.

განვრდომა გალატ. 5, 4 Z.

განვრცომა 2 კორინთ. 6, 11 Z.

განზრახვა (+ 14, 26 ესაია; 5, 19 ესაია ZAa) განზრახვა უკვე

---

[1] განმარტება E-ში გადახაზულია. [2] ნუსხებშია: „განგულისიტყვა“. [3] E-ში განმარტება წინათ სხვა ჰქონია, მერმე გადაუხაზავთ: „ვაგდება განჭდასა და განძებას ცოცხალთათვის იტყვის, ხოლო გაგდებას — უსულოთათვის“.

არს გამოძიება თვით ქმნულთათვის, არამედ წინა აღრჩევით(თ)ა, ვინავე განგულვებით წინათვე გამორჩეულთაჲ საუწყო უკვე, რამეთუ განზრახვა უფროს ხოლო გულვებადთა და გამოსაძიებელთა ზედა იხილვების, არამედ წინააღრჩევა წინათვე გამორჩეულთა გვარქმნილთა ზედა ZABC.

ნ. ფიქრი, წადილი.

განზღვრებისდამი[1] განსაზღვრებისად ZABCab.

განთესვა განბნევა Z.

გაბნევა (15, 6 იერემ.) A[2].

განთვისებული ნ. განთჳსებული.

განთიადი (განთიად E) (+ 40, 6 დაბად. ZAa) დილა მოახლ(ო)ებული ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ნ. გაცისკრება, ცისკარი.

განთჳსებული (განთვისებული ZB) (+ 12, 14 ზაქარ. ZAa) თვისად მყოფი ZAB.

ნ. განთვისებული განყოფილება (შემთხუევით'თან), უგანთჳსებულესი, შემთხუევითი, ხუთნი ჴმანი.

განი სივრცე ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. განიერი.

განი (+ კათიღ. ZAa) ბოლოს ართრონია: მყოფთაგანი კაცთაგანი და მისთანანი ZA.

მყოფთაგანი, კაცთაგანი, ცხოელთაგანი და მისთანა B.

ნ. გა.

განიგულე გულისხმა-ყავ ZAa.

განიგურდიოს (განგურდიოს ZA) (+ 14, 5 ეზეკ. ZAa) გვერდი შეაქციოს, გინა განდრიკოს ZABCab.

განიერი (განიერი და ვრცელი Cab) განის მქონებელი ZAB.

განიერი ითქმის ორმოს მსგავს(ი)სა, ხოლო ვრცელი — ველის მსგავსისა Cab.

განიფესუნეს (განიფესვნეს Aa) (23, ზირაქ.) ფესვი გაიდგეს ZAa.

განიქიტნეს განილივნეს ZAB.

განილივნესავით Cab.

განიქმნა (+ 2, 1 დანიელ ZAa) სიმთრვალე და ძილი გაუფრთხა ZA.

სიმთვრალე და ძილი განეშორა თუ გაუფრთხა B. განეშორა თუ განუფრთხა სიმთრვალე, გინა ძილი C.

განიშუა (განიშვა C) (+ 2, 17 გოდება Z) იშვებდა, გინა გაშვებულ იქმნა ZAB.

იშვებდა, გინა გაშვება C.

განიძირეს 12, 2 იერემ. Z.

განკანონება რიგის დადება ZAB.

განკარგვა (2 ეზრა 13) გარიგება ZAa.

განკაფა დაქსნა ძალისა, გინა ხრწნა ZAB.

განკაფა არს დაქსნა ძალისა, ხრწნადაც ითქმის CD. განკაფა არს დაჴსნა ძალისა; ხრჴნილებათაც ითქმის E.[3]

განკერძოება გაწილვა ZAa.

განკვართული ნ. განკუართული.

განკვირვება ნ. განკჳრვება.

განკითხვა (განკითხუა B) ძვი-

---

[1] ნუსხებშია: „განზღურებისდამი“ [2] შდრ. A—51 („იერემ. 15,7“). [3] E-ში განსამარტავი სიტყვის მომდევნოდ სწერია: „განკუფა უნდა, ქვემო, დაწ...“.

რის-მეტყველება ყოვლისავეთვის ითქმის, ხოლო განკითხვა ცხადთა ოდენ ზედა საქმეთა. რომელი არა ძალ-გდვას პირისპირ თქმა მოყვსისა(ჲ), იგი ძვირის-მეტყველებაჲ არს, ხოლო განკითხვა ოდენ (ოდეს BCb) ნაქმარსა ვისასმე (ვისამე BCb) განვიკითხვიდეთ: ესე ვაჭარი ვეცხლის მოყვარე არს და ესე კაცი ამა ცოდვისა (ამისი Cb) მოქმედი, და ესევითარ(ნ)ი ZABCb.

განკიცხვა (განკიცხუა AbB) სასაცილოდ აგდება ZAB.

განკიცხული საცინლად აგდებული ZA.

განკრთა (7, 2 ესაია) შეშინდა ZAa.

განკრთომა (განკრთობა Cb) (26, 16 ეზეკ.) შეშინება Z.

ანაზდი მცირე შიში (1 მეფე 25, 18) A. ანაზდი შიში მცირე B. იჩქითი შიში CD. შიში იჩქითი E.

განკუართული (განკვართული ZCqDE) კვართგაჴდილი ZABCD.

კვართოსანი E.[1]

განკუთნვა (განკუთვნა ZABDE, განკუთუნა Cbq) (21, 14 ისო) სრულიად შესაკუთრება ZA.

სრულიად შესაკუთრება, მსახურ ყოფა B. ესე არს მსახურ ყოფა, გინა სრულიად საკუთარ ყოფა Cab. სრულიად(ი) საკუთარ ყოფა CqD. საკუთარი. განკუთვნა არს სრულიადი საკუთარ ყოფა E.

განკურნება (18, 14 იობ.) გამთელება ZAa.

განკჳრვება (განკვირვება CbqDE) 2, 21 დაბად. ZAa.

შიში დიდი(სა) ოცნებისაგან AbCDE. ესე არს შიში დიდისა ოცნებისაგან B.

ნ. შიში.

განლაღება (2 შჯულ. 8, 14) გალაღება ZA.

განლევა (+ 6, 10 ლევიტ. ZAa) გალევა ZABCqD.

გალევა. განლევა არს მყოფობისაგან არა-მყოფ(ობ)ისად მიდრეკა სხეულთა Cab. განუმარტავია E.

[განლთოლვილება ნ. განევლთა].

განლიგება (+ 6, 40 ბარუქ ZA) გაშტერებით უჴმოობა ZAB.

გაშტერებასავით, გინა უჴმოობა Cb. გაყუჩებასავით, გინა უჴმო(ო)ბა Caq. გაყუჩება D. განლიგება გაშტერებასავით ჩანს. გაშტერება თუ გაყუჩება E.

განმამრავლები[2] (18, 6 ეზეკ.) სარგებლის სარგებელი ZAa.

განმარტება გაშლასავით ZABCabE.

გაშლა CqD.

განმალჳძებელი ZAa.

განმეძვებულ 6, 9 ეზეკ. Z.

განმვზღრებელი[3] (41, 12 ეზეკ.) ესე არს ზღუდეს გარე(თ) ვიწრო ფოლორცი, ხანის(ა) უწოდენ ZAB.

(+ ეზეკ. 41, 12 Cb) ესე არს კედელს გარეთ, გინა ზღუდეს გარეგან ვიწრო ფოლორცივით კაცთა გასავალად, რომელსა ხანის უწოდენ Cab.

ნ. ხანისა.

---

[1] E-ში წინათ წერებულა: „კვართგაჴდილი“. [2] წყაროშია: „განნამრავლები“. [3] წყაროშია: „განმზღრებელი“.

განმზადება მზა ყოფა თავისა ZAB.

განმთჳსელი[1] (5, 8 მიქია) თჳსად შემქმნელი ZAa.

განმკარგველი (განმკარგუჱლი A) ქვეყნის მარიგებელი ZAB.

ქვეყ(ა)ნის მზომელობის(ა) მოქმედს(ა) უწოდენ CD. ქვეყნის მზომელობითის მოქმედს უწოდენ E.

განმკაცრება განკრძალვა თუ სიფრთხილე ZAB.

განმკაცრება და სიმკაცრე არს განკრძალვა, გინა გამოწვლილვა Cab. სიმკაცრე, განკრძალვა, გინა გამოწვლილვა Cq. სიმკაცრე, გაკრძალვა D.

განმკერველი გამოსაცდელი ZAB Cab.

განმონადები (+ 16, 24 ეზეკ. ZAa) ბაგინები ZABCab.

განმსტრობა (18, 2 მსაჯ.) დაჯაშუშვა ZA.

დაჯაშუშება B.

განმსყიდელი (11, 5 ზაქარ.) სყიდვის მოქმედი ZAa.

[**განმსჯელი** ნ. უგანმსჯელობითესად].

განმფრდელი 3, 4 ნაომ ZAa.

განმყოფებული საჭიროსთან ნახე ZAB.

განმშოვლებასა 15, 9 იერემ. Z.

[**განმხედველი** ნ. აგანმხედველე].

განნამრავლები (18, 8 ეზეკ.) ვახში ZAa.

განორძნდების 4, 27 მარკ. Z.

განპება ესე არს ფრინველნი რა ფრენითა ჰაერთა განაპობს, გინა ნავი, ანუ თევზი, ანუ კაცი, და ცხო(ვ)ელი შესლვითა წყალთა განაპობს, გინა მძიმისა დაცემა წყალთა განაპობს. სამოსლის დახევაც განპებად ითქმის ZA.

ესე არს ფრინველი რა ფრენითა ჰაერთა განაპობს, გინა ნავნი, ანუ თევზნი, ანუ კაცნი შესლვითა წყალთა განაპებენ, გინა მძიმე რამე დაეცეს წყალთა და განიპოს. სამოსლის დაბძარვაც განპებად ითქმის B. გახევასავით C.

ნ. გაქეჩა.

განპოხება დიდად გასუქება ZA.

გასუქება B.

განრაცხილ (12, 7 ლუკა) დათვლილი ZAa.

განრემზომ ურთიერთს განყოფილნი ფრიად წინააღმდგომნი ZAB.

მათ უწოდიან (უწოდენ E) ფრიად წინააღმდგომთა ურთიერთ(ა)ს გა(ნ)ყოფილთა CDE.

განრთხმა ZAaB'CDE (გართხმა AbE) გაჭიმ(ვ)ა ZABCD.

განუმარტავია E.

განრინება გარდარჩენა, გინა მორჩენა ZA.

გარდარჩენა BCD. განუმარტავია E.

განრისხება დიდი წყრომა ZA.

დიდი გაწყრომა B.

განრომა 15, 7 ესაია ZAa.

განრღუეული[2] (2, 10 მარკ.) ქორც-გონჯიანი ZAa.

განრყუნა (განრყვნა D) (4 მეფე 8, 19) წაქდენასავით ZA.

წაქდენა BCD. განუმარტავია E.

ნ. სვრინდება.

---

[1] ნუსხებშია: „განმთვისელი“.; წყაროში — „განმთისველი“. [2] ნუსხებშია: „განრღვეული“.

განრჩუნვა (2 ნეშტ. 3, 6) აღრჩუნვასთან ნახე ZAa.

(2 ნეშტ. 3, 6) აღრჩუნვაში ნახე Ab. 2 ნეშტ. 3, 6 B.

განრწმუნებული 3, 19 სოფონ. Z.

განსაზიდთა 42, 12 ეზეკ. Z.

განსაზღვრება ესე განსაზღვრება მოკლითა სიტყვითა ცხად ჰყოფს ბუნებისა საქმისა წინამდებარეობასა, არამედ ითქმის განსაზღვრება მოღებითა ქვეყნისა საზღვრისა დადებისაგან, რამეთუ ვითარ-იგი საზღვრის დადება განჰყოფს თვისისა თითოეულისასა, ეგრეთვე განსაზღვრებაცა განჰყოფს თვისსა თვითეულისასა სხვისა ბუნებისაგან. ხოლო საზღვრისა სიმართლე[1] არს და არცა ნამეტნაობა და არცა ნაკლებობა ლექსთა. სრული ვიდრემე საზღვარი იგი არს E.[2]

ნ. წარწერა.

განსათხეველი გასახსნელი წამალი ZA.

გასახსნელი წამალი, ⸢დასაქცეველი⸣ B.

განსათხზველი (განსათხზუელი C) (+ 3, 20 ესაია ZAa) ქალთ თმის სატანი ZA.

⸢განსაწვნელი⸣ B[3]. განსათხზველი არს თმი(ს) სატანი ქალთანი, ხოლო კოწლები — ფოჩები მათი Cab. განსათხზველი არს სათმენი ქალთანი, ხოლო კოწლები — ფოჩები მათი CqD. თმისატნები E[4].

განსაშორებელი (+ 10, 4 მარკ. ZAa) განყრისა და გან(ყ)ოფის ქელითწერილი ZAB.

განსაშორებელი ეწოდების განყრისა და გა(ნ)ყოფისა და განშორებისათვის დაწერილსა ქელითწერილსა (ქელითწერილთა D) CD.

ნ. წერილი.

განსაცდელი (+ 6, 13 მათე ZA) მოსანახვებელი ZABC.

განუმარტავია DE.

განსაწმედელი რომელ არს სალხინებელი, სადა არს მონანულთა ცოდვილთა სულთა სამყოფი ZAa.

ნ. საპონი.

განსახლვა (30, 3 იერემ.) აყრა დედა-წულითა ZAa.

განსახლულობა სხვაგან დასახლება ZABCab.

გარდასახლება Cq.

განსვენება ნ. განსუენება.

განსთქდა (+ 1, 18 საქმე ZA) გასქდა ZAB.

განსივება (5, 22 რიცხ.) სიმსივნე ZAa.

განსიკუნება (განსიქვნება DE) გამონასკვა ZABCb.

ნოენბრის 14-ჭთავარანგელოზთ მეტაფრასში, ოქროპირის თქმული: „კუალად განისკუნებით, განსჭირდებით და აცილობთ მის ცნობასა" CaqDE[5].

განსლვა (4, 15 საქმე) გარ წასლვა ZAa.

განსრულება გათავება ZAB.

განსუენება (განსუჱნება ZA, განსვენება CbqDE) (+ 25, 25

---

[1] წყაროშია: „სიმრთელე". [2] განმარტება შემდეგში გადაუხაზავთ; იგი აღებულია იოანე დამასკელის კათიღორიიდან 13. [3] B-ში ადრე ყოფილა: „ქალთ თმისატანი", რაც გადაუხაზავთ. [4] E-ში ყოფილა კიდევ: „განსათხზველი და კოწლები თმისატნებია", რაც გადაუხაზავთ. [5] წყაროს დასახელება და მოწმობა Cb-ში გადახაზულია.

ესაია ZAa) შრომისაგან შვება, გინა ღირსებით სიკვდილი ZA.

ესე არს შრომისაგან შვება, გინა ღირსებით სიკვდილი B. ესე არს შრომისაგან, გინა ჭირთაგან შვებად მოსლვა; განსვენებად ითქმის კეთილი სიკვდილი სასუფევ(ე)ლად მისასვლელი Cab. მოსვენება CqD. განუმარტავია E.

ნ. შაბათი.

განსძევება (+ 28, 9 ესაია ZAa) სძისაგან განყენება, ძუძუს გაშვება ZA.

სძისაგან განყენება B.

განსძეებული სძისაგან განყენებული C.

განსხირპვა (განსხრიპვა Aa, განსხირპა B) გაჭიმ(ვ)ა ZAB.

განსჯა[1] განშჯა, გასამართლება ZA.

განშჯა B.

განსჯერვიდა განაწესებდა, გაარიგებდა ZA.

განაწესებდა, ესე იგი არს გაარიგებდა BCab.

განტაფნა (+ 29, 22 იერემ. ZAa) ტაფაში მოხრაკა ZA.

ტაფაში მოხრაკა. ‛ატაფოვნა' B. ცეცხლით მოხრაკა C.

განტევება (+ 26, 32 საქმე ZA) გაშვება ZABCD.

განუმარტავია E.

განტეხა (+ 26, 26 მათე ZA) შემუსრვა ZAB.

ნ. გაქეჩა.

განტვინა ნ. განტვნა.

განტვინვა ნ. განტვნვა.

განტისნა (43, 12 იერემ.) რაც ჰქონდეს, წაართვან (წაართვას B) ZAB.

ქონების აღარ შერჩენა, გინა განხილვა (იერემ. 43, 12) Cab. ქონების აღარ შერჩენა CqD. აღარა შერჩეს რა ქონება E.

განტვნა[2] ტვინი გამოადინა Z.

განტვნვა[3] ტვინის გამოდენა ABCD. თავის გაჭყლეტა E.

განუზღვრებისდამი (განუზღურებისდამი ZAB) განუსაზღვრელობისად ZACab.

განუსაზღვრებლობისად B.

განუკუეთელი (განუკუწთელი ZABCabE, განუკვეთელი D) გაუჭრელი ZAB.

განუკვეთელი ოთხგვარად ითქმის, რამეთუ განუკვეთელი სახელ-იდების არა განკვეთილი, არცა განკერძოებული, ვითარ-იგი წერტილი (+ და აწი CD) და (+ ვიდრემე E) ერთი, რომელ(ნ)ი-ესე ურაოდენოდცა იწოდებიან. განუკვეთელად უკვე ითქმის ძნიად განსაკვეთელიცა, რომელ არს ძნელად განკვეთილი, ვითარ-იგი ადამასი ქვა და ეგევითარნი. (+ კვალად CD) განუკვეთელად ითქმის სახეცა, რომელი არღარა (არღა CD) მერმეცა განიკვეთების (განიკვეთებოდის CD) სხვისა სახისა მიმართ, რომელ არს სახო(ვ)ანი სახე, ვითარცა კაცი, ცხენი და ეგევითარნი. ხოლო საკუთ(ა)[4]რად განუკვეთელად ითქმის, რომელი განიკვეთების ვიდრემე, გარნა არღარა ჰმარხავს შე(მ)დგომად განკვეთისა პირველსა სახესა, ვითარცა პეტრე განიკვეთების უკვე სულად და კორცად, არამედ არცა სული თავით თვისით არს კაცი სრული, ანუ პეტრე სრული, არცა ჴორცნი, ამისთვის ვიდრემე არს ფილასოფოსთა-მიერი სიტყვა(ჲ), რომელი გვამსა ცხად ჰყოფს CDE.

განუფიწლნე 49, 32 იერემ. Z.

---

[1] CD-ში ვრცელი განმარტებაა, ნ. განშჯა'სთან. [2] ნუსხაშია: „განტვინა". [3] ნუსხებშია: „განტვინვა". [4] აქედან D ხელნაწერს აკლია ფურცელი.

[**განუშორებელი** ნ. შემთხუევითი].

განუჩემოთ 45, 1 ეზეკ. Z.

განფესულ არს (3 ზირაქ.) ფესვი გაუდგამს ZAa.

განფიცხება „განაფიცხა გული ფარაოსი", სხვაგან იტყვის: „დამძიმდა გული ფარაოსი," სხვაგან: „განძლიერდა გული ფარაოსი", ესე იგივე და ერთ არს სიბოროტე, ვითარმედ ქვა იქმნა გული ფარაოსი, რამეთუ განფიცხება არს გამაგრება, ვითარცა ქვა(თა) ZAB.

„განაფიცხა გული ფარაოსი", სხვაგან სწერია: „დამძიმდა გული ფარაოსი", სხვაგან: „განძლიერდა გული ფარაოსი". ესე სამივე ერთ და იგივე სიბოროტე, ვითარმედ ქვა იქმნა გული ფარაოსი C.

განფრდა გა(ნ)სყიდა ZA.

განფრდილი ნებსით თავი გაიყიდოს ჟამ რაოდენ, გინა სრულიად (+ გაიყიდოს ZAa) ZA.

ესე არს ნებსით თავი გაიყიდოს ჟამ რაოდენ, გინა სრულიად B. განფრდილად ითქმის, რომელმან თავი თვისი გან(ი)ყიდოს თვისითა ნებითა (ნებსით თვისით Cq) ჟამ რაოდენ, გინა სრულიად C.

[**განფრეწა** ნ. გაჭეჩა].

განფრთხობა (+ 9, 24 დაბად. ZAa) გამოფხიზლება ZABC.

განუმარტავია E.

განფრთხობა დამფრთხალთ წასვლა ZABCab.

განქარვება ქარსავით წა(რ)ქდომა (+ 2 კორინთ. 3, 7 Z) ZAC.

ქარივით წარქდომა B. განუმარტავია E.

განქიქება დიდად უკუწბილება (უკუწმილება Z) ZAB.

დიდად უკუწბილებასავით Cab. უკუწბილება (+ დიდი Cq) CqE.

განქრევა წვლილად დალეწა ZAB.

განქსვა[1] (4, 4 გოდება) მიქსოვმოქსოვა ZAa.

განყო (გაყო Z) (2 ეზრა 8, 5) განყო Z.

(2 ეზრა 8, 5) გაყო A.

განყოფა (განყოფა და გაყოფა E) გაყოფა ZABC.

განუმარტავია E.

განყოფილება ZAa.

ნ. ხუთნი ჭმანი.

განყუებული ყურთ ავად ესმოდეს ZA.

ყურთ ავად სმენა BC. „ყურნი განმიხვენ ნებსით განყუებული" E.

[**განშორებადი** ნ. შემთხუევითი].

განშჯა განმსჯელობითი არს შეყვანებითთა ვიდრემე შორის თავით თვისით ჭეშმარიტი ზედცნობა(ჲ), ესე იგი არს თავისა თვისისა ცნობა(ჲ). ხოლო საშუალთა შორის უცთომელად კეთილისა ბუნებისაგან წინაალ(მ)დგომისა უცოდველად განმრჩეველი გონიერისა გრძნობისა(ჲ) (ცნობისა Ab). ხოლო სრულთა შორის საღმრთოს(ა)გან გამობრწყინვებულისა შინაგან მყოფცნობაჲ და სხვათა შორისცა ბნელად მყოფისა თვინიერ მიერ სანთლის(ა) განათლებად შემძლებელი. დალათუ საყოველთა-

[1] წყაროშია: „განექუა".

ოდ და არ(ს)ცა (+ და ZABC aqD) იცნობების განმსჯელობათი ესე საღმრთო(ჲ)ნ ნებისა უცთომელი მიწთომილებაჲ (მიწთომაჲ BC, მიწდომაჲ D) ყოველთა შინა ჟამსა, ადგილსა და საქმესა, რომელთა შინა განყოფაჲ უტევებიეს მხოლოთა განწვალდილთა შორის გულთა და სხეულთა და პირთა განმსჯელობითი არს სვინიდისისა შემწიკვლებულისა და განწმედილისა გრძნობა ZABCD.

განჩემებული (45, 4 ეზეკ.) განწილულივით ZAa.

განჩინება (+ 29, 27 გამოსლ. ZA) სამართლის დასკვნა ZABC.

განუმარტავია E.

განცდა (+ 49, 19 დაბად. ZAa) დანახვა ZA.

მონახ(ვ)ება BC. განუმარტავია E.

განცდა (+ 2 სჯულ. 6, 16 ZAa) გამოცდა ZA.

განცვიბრება, განცვიფრება ნ. განცჳფრება.

განცმა (+ 27. 33 დაბად. ZAa) შიგ გაყრა ZAB.

განცოფება ჭკუის წასვლა ZAB.

განცჳფრება (განცვიფრება ZABCab, განცვიბრება E) შიში დიდი საოცრისა რასაგანმე ZA.

ესე არს შიში დიდი საოცრისა რასაგანმე B. განცვიფრება არს შიში დიდი საოც(ა)რისა რასაგანმე C. შიში დიდი საოცრისა რამესაგან E.

ნ. შიში.

განცხადება საცხადოდ შექმნა ZAB.

განცხრომა თამაშობა, ხუმრობა და ლხინი ZA.

თამაშობა ანუ ხუმრობა და ლხინი B. განცხრომად ითქმის ხუმრობაცა, ლხინი(ცა) და თამაშობაცა C. ხუმრობა. განცხრომა არს ლხინი დიდი, გინა ხუმრობა და თამაშობა E[1].

განძარცვა ნ. განძრცვა.

განძება (+ 9, 27 მარკ. ZAa) გა(ნ)გდებასთან ნახე ZAB.

განძება ცხოველთათვის ითქმის, რათა შორს განიდევნოს, ხოლო უსულოთათვის განგდება (+ ითქმის Cab) C. სულიერისა ცხოელისა ითქმის განძება, ხოლო ხეთა, ქვათა და უსულოთა ითქმის განგდება E.

განძვინება ნ. განძჳნება.

განძი უნჯი ZABC.

განძი სომხურია, უნჯსა უწოდენ E.

განძი მეფეთა ერთი წამალია ZABC.

განძირნეს (40, 24 ესაია) ძირი არ გაიდგან Z.

განძრცვა (განძარცვა Aa) (2 ეზრა 4, 23) გაშიშვლება ZAa.

განძჳნება[2] (+ 50, 34 იერემ. Z) მჴეცური გა(ნ)რისხება ZAB.

დიდად (დიდი E) გაჯავრება CE.

განძლომა (2 სჯულ. 6, 12) გაძღომა ZA.

განწამვახა 122 კავშ.[3] ZAB.

[1] E-ში ადრე წერებულა: „დიადი სიხარული, მხიარულებით ლხინი“, რაც გადაუხაზავთ. [2] ნუსხებშია: „განძვინება“. [3] შდრ. იოანე პეტრიწის თარგმანება, წიგნი I, გვ. 75, 8.

განწესება (3 ეზრა 1, 4) გარიგება ZAa.

განწვალება (განწუალება AB) (+ განწვალება BC) განყოფილებისა გვარი არს, ვითარცა განიწვალების კაცი წულად და ქალად, და განიწვალების კაცი სულად და კორცად, (+ და ZAB) ცხო(ვ)ელ(ნ)იცა განიწვალების (განიყოფების ZA) სიტყვიერად და უსიტყველად (+ და ეგევითარად ZA; და ეგევითარნი BCab) ZABC.

განწვალება განყოფილებისა გვარი არს, ვითარცა განიწვალების კაცი წულად და ქალად, და განიწვალების კაცი სულად და კორცად, ცხოელნიცა განიწვალებიან სიტყვიერად და უსიტყველად. შემდგომი კათიღორიათა[1] შინა იძიე E.

განწირვა ქელის აღებასავით ZABC.

განწმედა (+ 5, 14 ლუკა ZAa) წმიდა იყოს ZAB.

განწონება შიგ გაჩრა ZAB.

გაჩრა CE.

განწუალება ნ. განწვალება.

[**განწყვეტა** ნ. გაქეჩა].

[**გაჭრა** ნ. გაქევა].

განხანება (48, 17 ეზეკ.) ხანის გამოსლვა ჟამთა, გინა ⌈ადგილობაჲ⌉ Z.

ხანის გამოვლა (გამოსვლა B) ჟამთა AB. განზიდულივით C.

განხევა ტყავის განკვეთა ZAB.

ტყავთ(ა) განკვეთა C. განუმარტავია E.

ნ. გაქეჩა.

განხეთქა (+ 5, 4 მარკ. Z) მიწათა და კლდეთ(ა) განპება, გინა წერილთა და ნაქსოვთა დახევა ZA.

ესე არს მიწათა და კლდეთა განპება, გინა წერილთა და ნაქსოვთა დახევა B. განხეთქა არს განპება მიწათა და კლდეთა, გინა წერილთა და ნაქსოვთა და მისთანათა დახევა Cab მიწათა და კლდეთ განპება Cq.

ნ. გაქეჩა.

განხეთქილება არს განყოფილებისა მქონებლობა B.

ნ. წვალება.

განხერხვა (1, 3 ამოს) ხერხით გაჭრა ZAa.

განხმა გაღება ZABCE.

განხრწნა (18, 18 გამოსლ.) ქრწნილებაში ნახე ZA.

ქრწნაში ნახე B.

განქდა (+ კორინთ. 10, 1 Z) ესე არს განძება გარე, გინა მდინარეთა და ქევთა განვლა, გინა ჰამბავთა და სიტყვათა განსმენა, გინა სამოსელთა განძრცვა და ესევითარნი ZA.

განქდა არს განძება გარე, გინა მდინარეთა და ქევთა განვლა, გინა ჰამბავთა და სიტყვათა განსმენა და მისთანანი, გინა სამოსელთა განძრცვა B. განქდა არს განძება, გინა წყალთა განვლა, გინა ქევთა და ღელეთა განვლა, გინა ჰამბავთა და სიტყვათა მოფენა და მისთანანი Cab. გა Cq. განუმარტავია E.

განქერული გალობილივით ZABE

გალობილსავით C.

ნ. ქერი.

[**განქეჩა** ნ. გაქეჩა].

განქვრეტა ნ. განქურეტა.

[1] ნ. იოანე დამასკელის დიალექტიკა, თ. II.

[განქსნადი ნ. პროტორეპიკონი].

განქსნდა 7, 35 მარკ. Z.

განქურეტა (განქვრეტა Aa) 40, 19 იობ ZAa.

ვანქურვება გაცხელება ZAB.

განჯაფა სამღერელია (+ ტყაპუ-ნა Z) ZA.

განუმარტავია BE. (უქმ.) განჯაფა თურქთა ენაა, ქართულად ბიან-ქო ეწოდების C.

განჯგონებული (განჯგონებულთა ZAB) ბოროტი კეთილ(ი) ეგო-ნოს ZAB.

ალდგომის ნეტაფრასი, ეპიფანეს თქმული: „ესე არა იყო მხიარულება, არამედ უგონო და განჯგონებულთა" CE[1].

[განჯინა ნ. სარკმელი].

განჭყავ ქელის შედება ZA.

ქელის შედება, ვინა გაყოფა B.

განჭყავ გა(ნ)ყოფა ჰყავ ZA.

გაოცება საოცრისაგან ზარის და-ცემა ZAB.

გაპარვა მალვით წასლვა ZABC[2].

განუმარტავია E.

გაპირება საქმის დაწყების ნება ZABC.

გაპობა განპება ZABC.

გაჟონვა მცირე რამ გადენასავით ZAB.

გაჟღინთვა ნაბადთა და მისთანა-(თ)ა ცვარით(ა) ავსება (ავსა B) ZAB.

გაჟღინთვა არს ცვარით(ა) ავსა მიწისა, გინა სამოსლისა (+ და მის-თანანი Cab) C. განუმარტავია E.

გარა გრძლად ორკაპი ჯოხი ZAB.

ორკაპი ხე წვლილი C. წვლილი ორკაპი ხე E.

გარაო მქავით მწვარი (+ ვოლა-ბო ZAa) ZA.

ვოლაბო მქავით მწვარი B. მწვარი მქავიანი C. განუმარტავია E.

გარდა მისგან კიდე ZA.

გარდაის B.

ნ. იგარდოს.

გარდაგდება გატყორცა, გინა წყალთ სხვაგნით გარდადენა ZAB.

გარდაგება დაიკარგოს სადმე ZAB.

გარდაგებული (+ 23, 41 ეზეკ. ZAa) ზეიდამ ვავალაკი და გა-რეშე (გარშემო B) მოთარდაგე-ლი ZAB.

გარდაგვალე ნ. გარდაგუალე.

გარდაგორება 13, 11 ივლით ZAa.

გარდაგრეხა მოღვლარჭ(ნ)ასავით ZA.

მოღვლარჭნილსავით B.

გარდაგუალე (გარდაგვალე Z) (10, 20 საქმე) გარდაიარე ZA.

გარდადგინება მნეობისაგან გამო-ცვლა ZAB.

გარდადება სნების შეყრა, გინა ნიჭის განმზადება, გინა შინაგან-თა გარეგან დადება, გინა ორთა წვერთა ერთმანერთ(ს) ზედა გაკ-ვრა, გინა ქელის გარდახვევა ZA.

სნების შეყრა, გინა ნიჭის განმზა-დება, გინა შინაგანთა გარეგან დადე-ბა, გინა ორთა წვერთა ერთმანეთზე გასაერთებლად გაკვრა, გინა ქელის გარდახვევა B. გარდადებად ვიტყვით სნების შეყრასა, გინა მისაცემელის(ა) განმზადებასა, ანუ შინაგა(ნ)თ გარე-

[1] წყაროს დასახელება და მოწმობა B-ში გადახაზულია. [2] Cq-ს ამას ქვემოთ აკლია „გაშუება"-მდე.

გან დადებასა, (+ გინა ორთა წვერთა ერთმანერთზედ გასაერთებლად გაკრვასა Cab) C.

გარდავლა (1 მეფე 9, 3) გარდაქდომა ZA.

გარდაიხ მისგან კიდე ZABC.

გარდაკრვა (გარდაკურა ZCa, გარდაკვრა E) ბეწვიანსა ტყავსა ზედა საპირის შეკერება, გინა კვერთხითა ვისმე გარე სცეს, გინა არტახი და მისთანა გარდუჰიროს და მისთანანი ZA.

ესე არს, რა წამოსასხმელს სამოსელს ანუ ქუდსა ბეწვიანი ტყავი ზედ შეაკერო, გინა კვერთხითა ვისმე გარე სცე, გინა არტახი და მისთანა რამ გარდა(ა)ბა და მისთანანი B. გარდაკრვა არს, რა წამოსასხმელსა სამოსელსა ანუ ქუდსა ბეწვიანთა ტყავთა ზედა დააკერებდეს, გინა ჯოხით(ა) გარე სც(ემდ)ეს Cab. განუმარტავია E.

გარდამატება მეტად შექმნა ZAa.

გარდამდვა ქელი გარდამხვია ZA.

გარდამხვივა B.

[**გარდამო** ნ. ზეგარდამო].

გარდაშრევიეს 4, 18 ფილიპ. Z.

გარდამრიდა (გარდამრიდე E) (ბალ.) ZABCE.

გარდარგვა სხვაგან დარგვა ZAB.

გარდარევა (+ 2 კორინთ. 2, 4 Z) ფრიად გარდამატება ZACab.

გარდამატება ფრიად BCq. განუმარტავია E.

გარდართხმა (+ 103, 2 ფსალმ. ZAB) გარდაფენასავით ZABC.

განუმარტავია E.

გარდარჩენა[1] იგივე ZA.

გარდარჩომა რა ჰპირთა მორჩეს, გინა საყოფნარსა გარდემატოს, გინა უსახლოდ ჰაერთა ქვეშე დარჩეს ZA.

ესე არს ჰპირთა გარდარჩეს, გინა სამოსელთა და მისთანათა გარდაემატოს, გინა კაცი აერთა დარჩეს უსახლოდ B.

გარდასახულა სახელი გამოუცვალა C.

გარდასახლება (+ 9, 11 იერემ. Ab) სახლის გამოცვლა ZAB.

გარდასახლება (+ 9, 11 იერემ. ZAa) აყრა, წდოლა ZAB.

წდოლაა, რომელ არს აყრა Cab. და წდოლა აყრაა Cq.

გარდატვრთვა (გარდატვირთვა ABCab, გარდატვირთა Cq) (+ 24, 32 დაბად. ZAa) ტვირთის ჩამოჴდა ZAB.

ტვირთი ჩამო(ჰ)ჴადა Cab. ჩამოჴადა Cq.

გარდაქალწულება (23, 3 ეზეკ.) ქალწულობის (ქალწულების AbCab) მოშლა ZACab.

ქალწულობით მოშლა B.

გარდაქარა გუბის ამოსხმა ZABCE.

გარდაღეღა გულის გაშიშვლება ZABC.

განუმარტავია E.

გარდაშუება (გარდაშვება BCE) დალმა მიშვება ZABC.

განუმარტავია E.

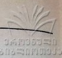
გარდაცემა (+ 1 ნემეს. ZAa) გარდაღენა ZABCE.

გარდაცემული საზღვარი. წარწერა ZAB.

საზღვარი, ესე იგი არს წარწერა. წარწერა(დ) ითქმის მწერალი აჩრდილისა მაგალითთა C.

---

[1] ნუსხებში ეს სიტყვა „გარდარჩომა"ს" შემდეგაა.

გარდაცმა (+ 5, 28 ესაია ZAa) მშვილდის საბლის ჩაგდება, გინა ყელზედ რა(ჲ)სმე გარდაცმა. გინა ღილის კილოს ჩაგდება ZA.
მშვილდის საბლის ჩაგდება B. ესე არს მშვილდის საბლის ჩაგდება, გინა (+ ღილის Cab) კილოს ჩაგდება C. განუმარტავია E.
გარდაცმა ღილის კილოს ჩაგდება B.

გარდაცქაფა (გარდაცქაფვა E) (+ 6, 9 მამათ-ცხ.[1] ZA) სიტყვის გარდასხვაება ZAC.
სიტყვის გარდასხვაება, გარდასწრაფვა B. განუმარტავია E.

გარდაწყუედა (გარდაწყვედა AaB) საქმის გაცალკევება ZAB.
ნ. იმედის გარდაწყუეტა.

გარდაჭდომა ყელი(ს)-ყელზე გარდადება, გინა ნაჭდომის შეწყობა Z.
ყელი-ყელზე გარდახვევა B.
გარდაჭდომა ნაჭდომების შეწყობა B.

გარდაჭირება მაგრიად გარდაკრვა ZA.
მაგრა გარდაკრვა B.

გარდახვევა ნ. გარდახუევა.

გარდახვევნა ნ. გარდახუევნა.

გარდახვეწა ნ. გარდახუეწა.

გარდახუევა[2] ჭირის გარდადება ZAB.

გარდახუევნა[3] საყვარლობით მოხვევა ZAB.

გარდახუეწა[4] შორს გაქცევა ZA.
შორედ გაქცევა B.

გარდაქდა ვალის მორჩენა ZAB.
ვალის მიცემა C. განუმარტავია E.
ნ. მადლის გარდაქდა.

გარდაქდევინება დანაშაულის ზღვევინება ZA.
დანაშაულის პასუხის მიცემა B.

გარდაქდომა მაღლით ჩამოსვლა, გინა მთას იქით საბრძოლად მისლვა ZA.
მაღლით ჩამოსვლა BC.
გარდაქდომა მთას იქით მტერობა, გინა რაც მოევლინოს B.

გარდაქდომა თავს გარდასავალი ZA.

გარდი-გარდმო განზე გაჩრა თუ მოხვედრება ZA.
განზე გაჩრა თუ მოქდომა B. გარდი-გარდმო არს არა სიგრძედ, არამედ განისად Cab. განუმარტავია Cq.

გარდიტვფროს (გარდიტვიფროს AbB) აღმოტვიფრვა გასწავლის ZAB.

გარდმოქანება (3 მეფ. 22, 35) სისხლის ჩქეფა ZAa.

გარდმოცჳვნა[5] მაღლით ქვე ჩამოყრა ZAB.

გარე (19, 19 დაბად.) შინას გამო ZAa.
შინას გამო (+ 3 მეფე 7, 4 Ab) AbB. გარ(ე)შემო Cab. განუმარტავია CqE.
ნ. განაგარეენით, გარეთხა, გარეული, გარისა, მოგარვებული, საგარეო, შემოგარენი.

გარეთ სახლ(ი)ს გარ ZAB.
შინას გამო შორედ Cab. განუმარტავია Cq.
ნ. საგარეთო.

გარეთხა ქურციკი, შველი, ნიამორი, არჩვი, ჯიქვი — ყოველივე გარეთხა(ნი) არიან ZA.
(ოთხფ.) ქურციკი, ნიამორი, არჩვი,

---

[1] შდრ. A—1105, 161 v, b. [2] ნუსხებშია: „გარდახვევა“. [3] ნუსხებშია: „გარდახვევნა“. [4] ნუსხებშია: „გარდახვეწა“. [5] ნუსხებშია: „გარდმოცვივნა“.

შველი, ჯიქვი — გარეთხანი არიან B. (ოთხფ.) გარეთხა არს ქურციკი, რომელსა თურქნი ჯერანად სახელ-სდებენ Cab. (ოთხფ.) გარეთხა არს, რომელსა თურქნი ჯეირანს უქმობენ, ხოლო ქურციკიცა გარეთხას ეწოდების და არა შველსა Cq. (ოთხფ.) E.

ნ. ჯერანი.

[**გარემთავარი** ნ. მამათ-მთავარი].

გარემოს (+ 22, 14 იობ ZAa) გარ მოვლით ZAB.

გარესკნელი (22, 13 მათე) გარე კერძო ZAB.

ნ. სკნელი.

გარეული ველური, გინა შერეული ZA.

ველური, გინა შერევნილი B.

გარეშე (1, 10 იობ) მსოფლიო, გინა გარემოს ZA.

მსოფლიო B. არა-სჯულიერი Cab.

გარეშემო გარ(ე)მოტანებით ZAB.

გარეშემოუწერელი შემოწერილში ნახე ZA.

განუმარტავია B.

გარეშემოწერილი, შემოწერილში ნახე ZA.

განუმარტავია B.

[**გარეშე წერილნი** ნ. წერილი].

გარეწარ (გარეწარი BC) (+ 11, 8 იერემ. ZAa) უხალისოდ, გინა უნდომლად ZAB.

კიდის გარე, გინა ხანდახან, გინა იშვიათად Cb. ხანდახანსავით რამ არის Ca. განუმარტავია Cq.

გართხმა ნ. განრთხმა.

გართხმული საქმის ფრიად მიღებას იტყვის ZAB.

გართხმული ფრიადსა მიღებასა საქმისასა იტყვის C.

გართხმული ქარტაში მელანი გავლილი ZA.

გარიელი (ფრინ.) ZABCE.

გარინდება ტკივილთა და სენთაგან გაშტერება ZAB.

ესე არს სენთაგან შეპყრობილისა ჩუმად ყოფ(ნ)ა Cab.

გარინდება არს სენთაგან შეპყრობილისა ჩუმად ყოფნა Cq. სენთაგან შეპყრობილის უჩუმრად ყოფნა D.

გარიჟრაჟი რიჟურაჟი ZAB.

გარისა (+ 4, 12 დანიელ Ab) გარეული, ველური ZAB.

გარეული, გარისათა გარეულისათა Cab.

გარისათა (+ 4, 12 დანიელ ZAa) გარეულისათა ZA.

ველურისათა B.

გარისი ველური B.

[**გარკაპოეტი** ნ. კაკურაზი].

გარკუევა (გარკვევა AB) გარჩევა ZA.

განუმარტავია B.

გარნა (+ 17, 8 მათე ZA) მაგრამსავით ZABC.

განუმარტავია E.

გარსაკრი ცხენის სარტყელი ZABCb.

განუმარტავია CaqE.

გარსი კანივით რამ გარეგანი ZA.

კანივით რამ ქორცი B. კანსავით რამე ქორცი Cab. განუმარტავია CqE.

[**გარყვნა** ნ. სვრინდება; შდრ. განრყუნა].

გარჯა მოუსვენებლობით შრომა ZAB.

გასამრჯელო შრომის ფასი ZAB.

გასინჯვა გახილვა თუ გაჩხრეკა ZA.

გახილვა B.

[**გასლვა** ნ. თავს-გასლვა].

გასრესა დაჭყვლემასავით ZAB.

განუმარტავია C.

გასტვიქებულად ნ. გასტვქებულად.

გასტიბუბუ როკვა(ა) ZABCE.

გასტუმრება სტუმართ წასლვა ZA.

სტუმართ წარვლენა B.

გასტვქებულად[1] სტვქოს'თან ნახე B.

გასხლეტა სხლეტასთან ნახე ZAB.

გასხლვა (25, 4 გამოსლ.) შტოს მოკვეთა ZAa.

გატანა თან წაღება უსულოთა ZA.

უსულოთ თან წაღება B.

გატარული ჰირისაგან ვერ გაიძრას ZA.

ჰირთაგან ვერ გაიძრას BC. განუმარტავია E.

გატეხა შემუსრვა ZABCab.

განუმარტავია CqE.

ნ. გაქეჩა.

[**გატიალება, გატიელება** ნ. ტიალი].

გატრიზავება კარგი სიტყვა რომ წაუქდინოს მტერობით E.

გატრუკება სიმსუქნეზე მცირე ნაკლებობა ZA.

გასუქებ(ა) საშუალი B.

გატყვება ნ. გატყუება 2.

გატყვებს ნ. გატყუებს.

გატყორცა სროლა ZAB.

გატყრობა გაპობასავით C. განუმარტავია E.

გატყუება (გატყუჳბა A) შეეტყუოს ZA.

გატყუება[2] შეგატყუეპს A

გატყუებს (გატყვებს Z) შეგატყუებს ZB.

გატყუჳბა ნ. გატყუება 1.

გაუთავა გაასრულასავით ZA.

გაუსრულასავით B.

გაუთავებელი გაუსრულებელი ZA.

გაუკუეოდიან[3] ულუფას გაუჩენდიან ZAB.

გაუკუეთდიან[4] გაუჭრიდიან ZAB.

გაუკუეთელი[5] ულუფო ZAB.

გაუკუეთელი[6] გაუჭრელი ZAB.

გაუკუჳთდიან ნ. გაუკუეთდიან 1, 2.

გაუკუჳთელი ნ. გაუკუეთელი 1, 2.

[**გაუწვრთელი** ნ. უმწყსი].

გაუწყებ (1 კორინ. 12, 3) გაცოდინებ Z.

გაფრეწა ჯაჭვთა და მისთანათ(ა) გახევა ZAB.

გაფრცქუნა ნაფრცქვენის (შე)მოცლა ZAB.

გაფუება (გაფუჳბა ZA) ცომის გალევი(ვ)ება ZAB.

გაფუშვა შლასავით ZAaB.

გაშლასავით C. გაშლა E.

გაფშიკული ავად გამქმარი ZAB.

გაქაფითება გატაცებით შეჭმა ZAB.

მიჭამ-მოჭ(ა)მეს Cab. მიჭამ-მოჭამა Cq. მიჭ-მოჭმა E.

გაქირდვა გაკიცხვა ZAB.

გაკიცხვასავით Cab.

გაქუსლვა ცხენის ჩქარა მიჭენება ZAB.

---

[1] ნუსხაში: „გასტვიქებულად". [2] ნუსხებში: „გატყვება" [3] ნუსხებში: „გაუკუჳთდიან". [4] ნუსხებში: „გაუკუჳთდიან". [5] ნუსხებში: „გაუკუჳთელი". [6] ნუსხებში: „გაუკუჳთელი."

გაქუსლვა ქუსლით ცემა ZA.
გაქცევა რბენით წასლვა ZAB.
გალება კართ გახმა, გინა პირის ახმა ZA.
პირთ ახმა, გინა კართ ახმა B.
გალვიება ნ. გალჳვება.
გალვივება ნ. გალჳვება.
გალვივნების ნ. გალჳვნების.
გალვიძება ნ. გალჳძება.
გალმართ იმ მჴარეს ZAB.
იმ მჴარესავით Cab. განუმარტავია CqE.
გალმრთობა უკვდავად შექმნა ZAB.
გალრევება მთრვალობის გარდამეტება ZAB.
მეტი მთრვალობა C. გალოთება E.
გალჳვება (გალვივება ZA, გალვიება BCabE) ცომის შემჟავება ZA.
გაფუება BC. განუმარტავია E.
გალჳვნების[1] (52 კავშ.)[2] გაცხელდების ZAB.
გალჳძება[3] ძილისაგან გამოსლვა Z.
ძილთაგან გამოსვლა AB. ძილით გამოსვლა Cab. განუმარტავია CqE.
გაყენება გადგინება კაცთა, გინა წყალში რაჲც გაჰქნა არევით, გინა თოვლმა(ნ) და ხორგმან შეიყენოს რა(ჲ)მე ZA.
გაყენება არს გადგინება კაცთა, გინა წყალში რაჲც გაქნას არევით, გინა თოვლმა და ხორგმა შეიყენოს კაცი B. გაყენება არს გადგინება. გინა წყალში რამ გაქნას არევით Cab.
გაყვინიზება ნ. გაყჳნიზება.
გაყო ნ. განყო.
გაყოფა გაწილვა ZAB.
გაყრა გაშორვება, გინა გაყოფა, გინა შიგ გავლება ZA.
გაყოფა, გინა შიგ გავლება B. გაყრად ითქმის ცხოველთ განყოფა, გინა მძივთა შიგან ვავლება რისამე Cab. შიგ გატარება Cq. განუმარტავია E.
გაყუჩება ქმაამოუღებლობით დგომა ZA.
ქმაამოუღებლობა B.
გაყჳნიზება (გაყვინიზება ZABCab) ფრინვლის პოხიერება ZA.
ფრინველთ პოხიერება B. (მ)ფრინველთ პოხილობა Cab. ფრინველი პოხილი Cq. ფრინველი პოხიერი E.
გაშვება ნ. გაშუება.
გაშვს ნ. გაშუს.
გაშლა შეკეცილის გაფენა ZA.
გაფენა შეკეცილთა B. განუმარტავია CE.
გაშტერება გიქთან ნახე ZAB.
გაშტერება გულთან ნახვ. შტერობა Cab.
გაშტერებული მიუმხვდარი Z.
გაშუება (გაშუჱბა A, გაშვება ZCaE) განტევება ZABCab.
განუმარტავია CqE[4].
გაშუელება (გაშუჱლება ZA) (+ 2 მეფ. 14, 6 ZA) მაშულართ (მოშულართ B) დაზავება ZAB.
გაშუჱბა ნ. გაშუება.
გაშუჱლება ნ. გაშუელება.
გაშუს (გაშვს E) შეგერგებისავით ZA.
შეგერგებისავით B. ვეწყობასავით C. „უკეთუ გაშვს, ჯერ ჩემ თანა“ E.
გაჩემება (გაჩემება და გაჩერება Cab. გაჩემება. გაჩერება Cq) (+ 15, 23 იობ Ag) თვის კონე-

[1] ნუსხებშია: „გალვივნების“. [2] იოანე პეტრიწის შრომები (წიგნი I, გვ. 114,13).
[3] ნუსხებშია: „გალვიძება“. [4] Cq-ში აქამდის აღწევს დანაკლისი (ნ. გვ. 150).

ბად ჩავარდნა ZA.

თვისად გონებად ჩავარდეს B. მისდა მგონებლობა C. მისდა თქმულობა E.

გაჩენა გამოჩენა, გინა იქნა Cb.

გაჩერება (+ 15, 23 იობ ZAa) იგივე გაჩემება ZA.

იგივე გაჩემება, ცუდად გამტერება B.

გაჩრა ჯორცში გაყრა რისამე ZABCab.

განუმარტავია CqE.

გაჩხრეკა გამოწვლილვით განხილვა ZAB.

გაცემა მინიჭება, გაცემა არს სიტყვისა და ხვაშიადის გამხილება (გამხელა A) ZA.

სხვათა მიცემა B. მიცემა სხვათა Cab. განუმარტავია CqE. .

გაცემება ერთმანე(რ)თის კრვა ZAB.

გაცისკრება არს უწინარესი განთიადისა, ხოლო განთიადი არს მოწევნა ნათლებისა, რამე ნაწილი, ხოლო ალიონი, რა ღამე და დღე გაირჩეოდეს, ამათ ყოველთა დილა ვიდრე მზის მოსვლა(დ)მდე და ვიდრე (+ მზის Aa) ა(ღ)მოსლვა(დ)მდე წითელთა ღრუბელთა დაფიონა ეწოდების ZAa.

არს უწინარესი განთიადისა, ხოლო განთიადი არს მოწევნა ნათლებისა. ხოლო რიჟურაჟი აღმოჩენა ნათლებისა, რამე ნაწილი. ხოლო ალიონი რა ღამე და დღე გაირჩეოდეს. ამათ ყოველთა დილა ვიდრე მზის მოსვლამდე და ვიდრე მზის აღმოსვლამდე წითელთა ღრუბელთა ორიონი ეწოდების Ab. არს უწინარეს ნათლებისა. ხოლო განთიადი — მოწევნა ნათლებისა. ხოლო რიჟრაჟი — აღმოჩენა ნათლებისა, რამე ნაწილი. ხოლო ალიონი — რა ღამე და დღე გაირჩეოდეს. და ამათ ყოველთა ეწოდების მზის მოსვლამდე დილა, ვიდრე ორჟამ ღისამდე. მზისა ვიდრე აღმოსვლამდე რა მზის სინათლის სიწითლე აღმოჩნდების, ეწოდებიან ორიონი B.

გაცემული (მძრომ.) გაყრილი, გინა გველაძუა ZAa.

გაცრა ფქვილის საცერში გადენა ZAB.

განუმარტავია E.

[**გაცქნაფა** ნ. ჩბუნვა].

გაძაბვა მცირედ გაჭიმ(ვ)ა ZABC.

მცირე გაჭიმა E.

გაძგიფვა მცირე(დ) შეყინება ZAB.

ნ. ყინული.

გაძლება ძნელის მოჭირვება, გინა ლართა და სამოსელთა დიდ(ს) ხან(ს) გაუცვეთელობა ZA.

ძნელი მოიჭიროვოს B.

გაძნელება გასაჭირი შეიქნას ZA.

საჭირო შეიქნას B.

გაძღოლა წინ უვიდოდეს ZA.

წინ უარდეს B.

გაძღომა (+ 2 შჯულ. 6. 12 ZA) საჭმლით მუცლის ავსება ZAB.

გაძღუანება სხვა წინ ავლინოს ZA.

სხვა წინ უვლიდეს B.

გაწარი გრძლად ნავები მახე ZABC.

ნ. მახე, საბრჯე.

გაწბილება შერცხვენის დამართება ZA.

შერცხვენასავით B. შეარცხვინასავით Cab. განუმარტავია CqE.

გაწვდა ნ. გაწუდა.

გაწირვა გარდაკვეთა მოყვარეთა ZA.

გარდაკვეთასავით B. გარდაკვეთა C. განუმარტავია E.

გაწირული თავ-გარდადებული ZAB.

გაწუდა[1] სრულიად გაშლა Z.

გაწყვედა ნ. გაწყუედა.

[**გაწყვეტა** ნ. გაქეჩა].

გაწყრომა გარისხების უმცირესი Z.

გარისხების უმცირე A. გარისხებასავით B.

გაწყუედა (გაწყუჩდა ZA. გაწყვედა E) გარდაწყვედა ZACq.

გადაწყვეტა BCab. განუმარტავია E.

გაწყუეტა (გაწყუჩტა ZA) თოკის ქელით გაგლეჯა ZAB.

თოკის უმახვილოდ განკვეთა C.

გაწყუჩდა ნ. გაწყუედა.

გაწყუჩტა ნ. გაწყუეტა.

გაჭედა ილეკროს მუშაკობა ZA.

ილეკრო იმუშაოს, გინა ქვრელში გაჯაროს რამე B.

გაჭედა. ქვრელში გაჯაროს რამე ZA.

გაჭიმა (გაჭიმვა E) ძლიერ გაწევა ZA.

ძლიერად გაწევა B. განუმარტავია CDE.

გაჭრა ველად გავარდნა ZA.

გავარდნა BCD.

გაჭრა მახვილით გაკვეთა ZA.

გაკვეთა მახვილითა B. გაკვეთასავით C. განუმარტავია DE.

გაჭყაპურტა ფრინველთ ზურგზე გაჭრა ZA.

გაჭყირტვა შორს განერწყვა ZA.

გაჭყიტება ძალით თვალთ გახილება ZA.

ძალით თვალი გაახელინონ B.

გახამება სახამებ(ე)ლის წასმა ZAB.

გახევა ქარტისა და მისთანათა(ს) განხეთქა ZAB.

გახეთქა გახევასავით ZABCD.

განუმარტავია E.

გახეშვა გაჯრასავით ZABCab.

გაჯრა CqDE.

[**გახმა** ნ. გაქმა].

გახრა მცირედ მოდრეკა ZA.

ცოტად მოდრეკა B.

გაქდა გაძრობასავით ZABCab.

განუმარტავია CqDE.

გაქეჩა ხესა ანუ ძვალსა სიგრძის თავს მახვილი დაჰკრა და ბოლომდე განაპო, გინა კაპიანი’ხე ქელით გჷნაპო, ანუ ხილი. რამეთუ განკვეთილებანი განიყოფებიან ათერთმეტად: გაჭრად, გაკვეთად, გაქეჩად, გაპობად, განხეთქად, გა(ნ)ხევად, გაფრეწად, გაგლეჯად, დაქლეჩად და განბძარვად, გაწყვედად (გაწყვეტად Z) და განტეხად. თავთავეთს ადგილს სწერია ZA.

ესე არს ხესა ანუ ძვალსა სიგრძის თავს მახვილი დაჰკრა და ბოლომდე განიპოს, გინა კაპედი ქელით განაპო B. (+ განქეჩა C). გა(ნ)ქეჩა განკვეთილებისაგანი არს, რამეთუ განკვეთილად ითქმის ერთი რაჲმე მახვილისა მიერ განიკვეთოს და განიკერძოოს. ხოლო განკვეთილებანი განიყოფ(ებ)იან (ათად CqD) ათერთმეტად: განჭრად, გა(ნ)ქეჩად, განპობად, განხეთქად, განხევად, გა(ნ)ფრეწად,

---

[1] ნუსხაშია: „გაწვდა“.

განგლეჯად (+ დაქლეჩად Cab), განბძარვად, გა(ნ)წყვედად (+ და C) განტეხად. გა(ნ)ჭრა არს (+ ქვემდებარე D) რაჲცა მახვილითა განჰკვეთო; გა(ნ)ქეჩა არს ხეთა ანუ ძვალთა სიგრძოთა თავსა (თავთა D) მახვილითა რა სცე, მახვილის(ა) ცემისა ძალმან ბოლომდე განაპნეს, ანუ ხილი. (ანუ Cq) გინა კაპიანი ხე ქელითა განაპო(ს) (+ და ეგევითარნი C გა(ნ)ქეჩად ითქმიან (ითქმის CqD); განპება არს აერი (აირი CqD) ფრინველთა მიერ ოდეს ფრინვიდენ, განაპებენ (ჰ)აერთა (აირთა CqD), და წყალთა(ცა) განაპებენ ნავნი და კაცნი და ცხენნი შესლვითა. ეგრეთვე ხენი და ლოდნი დაცემითა განაპებენ; კვალად განპებად ითქმის სამოსელთა დაბძარვაცა; განხეთქა არს მიწათა, (+ განპება, ანუ D) კლდეთა და ქვათა განპება, კვალად წერილთა შემუსრვა(ცა) და ეგევითარ(ნ)ი (განხეთქად ვიტყვით D); განხევა არს ტყავთა განკვეთა, გინა (+ ხის D) ქერქისა და ფუტისა, ანუ თხელისა რასამე (+ და ეგევითარნი C); განგლეჯა არს სფირიდისა (სფირიდთა CqD) და ჰილოზთა, გინა (ანუ CqD) ბალანთა და მატყლთა, ჰურჰელთა და ეგევითართა უმახვილოდ ქელით(ა) განპება (+ ანუ სიძველით დახეთქა CqD: (+ დაქლეჩა არს ქორცთა, თევზთა და ეგევითართა ქელით განგლეჯა Cab); განფრეწა არს ჯაჭვთა და ეგევითართა მტკიცეთა გა(ნ)ხევა (განპება D); განბძარვა არს მცირედრე განხეთქილება; გა(ნ)წყვეტა (განწყვედა D) არს საბელთა, ძაფთა (+ და D) ლაზლათა და ეგევითართა უმახვილოდ ქელით განკვეთა; გა(ნ)ტეხა არს ხეთა, ძვალთა, რკინათა, (+ და Cq) ქვათა და ეგევითართა უმახვილოდ (+ ქელით D) გა(ნ)კვეთა (+ რომელ არს შემუსრვა C) CD.

განუმარტავია E.

გაქვრეტა ნ. გაქურეტა.

გაქლეჩა ხილისა, ანუ ქორცისა ქელით გაპება ZA.

ხილი, ანუ ქორცი ქელით განაპო B.

გაქმა E.

გაქმობა ნედლი გააქმელო(ს) ZAB.

გაქოცა (6, 12 ბარუქ) მწიკვლის (მწიკლვის Aa) მოშორვება, განქოცა ZAa.

მწიკლვის მოშორვება Ab. მწიკვლი მოაშორო B.

გაქურეტა[1] (+ 2, 13 იერემ. ZAa) სადგისის გატარება ZAB.

გაჯავრდი გარისხდი Z.

გაჯი მიწა-ცარცი ZAB.

საგოზელი (+ ქართულად ცარცი ეწოდება და სომხურად ბრუთ Cb) Cab. განუმარტავია CqE.

ნ. მეგაჯე.

გაჯირჯვდა ნ. გაჯირჯუდა.

გაჯირჯვება ნ. გაჯირჯუება.

გაჯირჯუდა[2] გასხვილდა Z.

გაჯირჯუება[3] ძალად დასივება Z.

ძალად დასივებული B.

გაჯიქება ჯიქად შეცვლა ZAB.

ჯიქებრი(ე)ობა C. განიადაგება D. განუმარტავია E.

გაჯობა მოგერივა ZAB.

გაჯრა გაჭედასავით ZAB.

გბობა ხარშვა ZABCDE.

ნ. გბოლილი, მგბარი, მგბოლვარე, საგბოლისი, უგბილი, შეგბობა.

[გბოლვა შდრ. ბგოლვა].

გბოლილი (+ 14, 32 დანიელ ZA)

---

[1] ნუსხებშია „გაქვრეტა“. [2] ნუსხაშია: „გაჯირჯვდა“. [3] ნუსხებშია: „გაჯირჯვება“,

წნოანი შეჭამადი ZAB.

გბოლილი არს შეჭამადი ცერცვთა, ,ერინჯთა, მხალთა და მისთანათა, გინა წველათა Cab.

გგებდე (6, 18 მსაჯ.) გიცდიდე ZA.

გგლის გეზრუნების (გეზრუნება B) თუ გრჯის ZAB.

გგონია საგონებელ გიჩნს ZAB Cab.

განუმარტავია CqDE.

გვუემ[1] (7, 4 ეზექ) გტანჯავ Z.

[გდ ნ. აგდე, აგდება, გააგდო, გაგდება, გარდაგდება, გდება, გულ-გდებული, დააგდო, დაგდება, ვიგდე, იგდო, მაგდებდა, მიგდება, მოუგდე, მუუგდევ, საგდებელი (საბელ'თანაც), საგდოლი, უგდო, შეგდება, შევაგდე, შევაგდევ, შემოგდება, შემოვიგდევ, შთაგდება, შთამოგდება, ჩაგდება, ჩაიგდო, წაგდება].

გდება ერთის ადგილზე დება ZA.

ერთისა ადგილზე (ადგილსა Cab) დებასავით BCab. ადგილზე(დ) დებასავით ერთისა CqD. განუმარტავია E.

გდება ყურის მიპყრობა ZA.

ყურთ მიპყრობა B.

გე ართრონი არს თავისა: გეუფლე, გეყმე, გემონე და მისთანი (მისთანა Aa) ZAa.

გება უმრავლეს ჟამ ყოფა ZAB.

უმრავლეს ჟამიერ ყოფა. გ ე ბ ა დ ითქმის მოცდა. კვალად ითქმის გ ე ბ ა კერპთა მიმართ შეწირვა და კმევა. მ გ ე ბ ე ლ ი — შემწირველი Cab. უმრავლეს ჟამიერად ყოფა. გ ე ბ ა ითქმის მოცდად, გ ე ბ ა ითქმის კვალად კერპთა მიმართ შეწირვა Cq. უმრავლეს ჟამიერად ყოფნა D. განუმარტავია E.

გება კერპთ შეწირვა D.

გება მოცდა ZABD.

განუმარტავია E. გგებდე, ვგებდ, ვგებდეთ, მგებდე.

გება კერპთ შეწირვა და კმევა ZAB.

[გება ნ. გ.].

გეგმი ესე არს რისა(ჲ)ც(ა) აღშენება 'ეწადოს, პირველ მოხაზოს მსგავსება ZAB.

ლაროს კრვა, გინა მოხაზვა CD.

გედი (ფრინ.) ZABCD.

[გევ ნ. გავ 1].

გევნების 1 კორინთ. 6, 7 Z.

გეზელი ბაზნი მამალნი ZA.

ქორი და მისთანა მამალი B. (ფრინ.) ჭანგიანი ფრინველი მამალი C. (ფრინ.) D. განუმარტავია E.

გეზი წყლის კიდე კაცთ გასავალი ZA.

წყალთ (წყლის C) გასავალი კიდე BC. წყლის გასავალი DE.

გეზი უფრთო ისარი AbBCDE.

გელა თორნის სარეველი კეტი (ჯოხი B) ZAB.

თორნის სარეველი ხე C. თორნის სარეველი DE.

გელაზძ ზეთის საქდელი ქვა ZABC.

გელვება ცხენის მოტრიალება ZAB.

ცხენის ქევქევი CDE.

გელი გელოდინები ZAB.

გელიედ გელოდინები ZAB.

გელიქაში (გელიქაშად B) შორიახლო(ს) მიდევნება მისდა (მი-

---

[1] ნუსხაში: „გვუმ“.

სად CaqD) უცნაურად ZABCD.

შორიახლო მიდევნება უცნაურად E.

გელმატო უგემური ჭამადი ZA.

უგემურად ჭამა B.

გელპირი აჭიმი გინა პირის შესაკრავი ZA.

ჭიმი, გინა პირის შესაკრავი BCab.

გემართლები შენზედ მართალ ვარ ZA.

მართალ ვარ შენზე B.

გემება (5, 1 დანიელ) გემოს ნახვა ZAa.

გემი გემო ZAB.

გემიერი გემო-კეთილი ZAB.

გემნენ 72 კავშ: „(+ ხოლო CDE) ოდეს ქვემდებარედ გემნენ ნაწილებსა (ნაწილებთა BCbDE[1])“ ZABCDE.

გემო სიტკბო, სიმწარე, სიმლაშე, სიმჟავე ZA.

გემო არს სიტკბო, სიმწარე, სიმლაშე, სიმჟავე B. გემო(ნი) რომელიმე სულიერნი არიან და რომელიმე ჴორციელი. სულიერნი არიან ვითარიგი რაოდენ(ი) სწავლითნი და ხედვითნი არიან, ხოლო ჴორციელნი ზიარებითა სულისა და ჴორცთათა. ამისთვის ჴორციელად სახელდებულნი, რომელნი იყვნენ საზრდელთათვის და თანა-ყოფისა და ეგევითართა. რამეთუ მხოლოდ ჴორცთანი ოდენ ვერ ვპოეთ გემოვნებანი. ხოლო გემოვნებად კეთილად იგი შეირაცხოდენ, რომელთა. არა თანა-შეთხზულ იყოს მწუხარება(დ) და არცა შობდენ სავნებელთა [+ სრულიად გენებოს, იოვანე დამასკელის წიგნის (ფილასოფოსობის CqD) 26 თავსა შინა (თავში D) იხილე CD[2]] CDE.

ნ. გემება, გემიერი, გემრიელი, იგემა, მაგემებლობა, სიგემე, უგემურად, უგემური; შდრ. გელმატო.

[**გემოს-ხილვა** ნ. საგრძნობელი].

გემრიელი (გემრიელი და გემიერი Cab, გემრიერი, გემიერი Cq. გემრიელი, გემიერი D) გემო-კეთილი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. გაგემრიელა, სიგემრიელე.

გემსი ნაოფლარი მწიკვლი ZAB.

ნ. მწიკული, ჩირქი.

გემსხემნენ 54, 15 ესაია Z.

[**გენ** ნ. შეგნება, შეუგნებელი].

გენება ნება გაქვნდა ZAB.

გენეთლია[3] ბერძულია, შ ო ბ ი ს ა დ გამოითარგმანება ZA.

შ ო ბ ი ს ა დ გამოითარგმანება, ბერძულია B. (+ გენეთელია E). შ ო ბ ი ს ა დ გამოითარგმანების, ხოლო ე პ ი ტ ა ფ ი ა — საფლავსა ზედა CabE. (უცხ.) შ ო ბ ი ს ა დ გამოითარგმანების, ხოლო ე პ ი ფ ა ნ ი ა[4] საფლავსა ზედა CqD.

გენიტონ (დამასკელი, სარწმუნოება 79) რომელი არს აგებული B.

გენკი (კათიღ.[5]) კერძოსა დამნიშვნელი სახელია ZAB.

„ოდეს კერძოჲ რაჲმე საქმეთაჲ ანუ საქმეთა ძალი (ძლით B) იყოს რაჲმე, გენკისა მიერ დავნიშნავთ. ხოლო ვინაჲთგან თქვა ნანდვილი გენკისა მიერ, საჭირო ვითამე არს“ — ს ხ ვ ა კ ა თ ი ღ ო რ ი ა[6] AB. ს ხ ვ ა კ ა თ ი ღ ო რ ი ა[6]: „გენკი და კატევთიაჲ“ CD.

ნ. კატევთიაჲ.

გენცი[7] (16, 5 ესთერ) იმედი თუ

---

[1] წყაროშია: „ოდეს ქუეშე მდებარედ გესმნენ ნაწილებითნი“... (ი. პეტრიწი, II, გვ. 134, 17). [1a] აქამდის აწევს D-ს დანაკლისი (იხ. გვ. 146). [2] იგულისხმება: „გარდამოცემა“. [3] ნუსხებშია: „გენეთელია“. [4] ასეა!. [5] შდრ. A—1463: 57 v, b 39. [6] შდრ. A—250, 70 v, [7] წყაროშია: „საგენცობლად“.

ნუგეშ(ინ)ის-ცემა ZA.
იმედი თუ ნუგეშიცემა (16, 5 ესთერ) B. იმედი, გინა განსვენება (+ ესთერ 16, 5 Cb) CD. თ ე ქ ლ ა ს ნ ე ტ ა ფ რ.: „რამეთუ იგი არს საზღვარი ცხორებისა ყოელთა დევნულთა და უგენცოთა გენცი და შემწე“ E.
ნ. საგენცობელად.

გეომეტრი (გეომეტარი Ca) ქვეყ(ა)ნის მზომელი ZABCD.

გეონი[1] (+ 8, 18 ისო ZA) ქელშება (+ გესონი ZAa) ZABCDE.
ნ. ლახუარი.

გერგე ასაკ-მცირე ცხენი და მისთანანი ZAB.
(ოთხფ.) ასაკ-მცირე პირუტყვი Cab. (ოთხფ.) ასაკ-მოკლე პირუტყვი CqD. ასაკ-მცირე ცხოველი E.
ნ. ცხენი.

გერგილი საქმის მარჯვე(დ) მქ(მ)ნელი ZABC. 'ეშმაკობა' D.

გერი (4 მეფ. 19, 29) თანმიყოლილი ყანისა თუ რაც ZAa.
თანმიყოლილი ცოლისა თუ ყანისა (4 მეფე 19, 29) Ab. თანმოყოლილი B. თანმოყოლილი (მიყოლილი Cq), გინა სხვა C. 'მეორე ცოლის შვილი' D. განუმარტავია E.
ნ. ნაგერალი.

გერიდები 1 კორინთ. 7, 28 Z.

გერკი ჭმელი ხილი გურკიანი ZABCDE.
ნ. გურკა.

გერმა ფრინველის თივთიკი ZAB CqDE.
მფრინველთ თივთიკი Cab.

გერმაკი (3 მეფე 4, 22) სომხურს ჰგავს, მეტად წვლილი ZA.
(ფქმ.) სომხურია, წ ვ ლ ი ლ ს ჰქვიან B. წმიდა ფქვილი (+ სომხურია Cb) CD.
ნ. წმიდა.

გერში (+ 24, 19 ლევიტ. ZAa) ნაკოდთა მცირე სისხლი ZA.
მცირე ნაკოდთა სისხლი B. მცირე ჭრილობა, გინა ნაჭერი CD. მცირე ჭრილობა E[2].

გესავ გიმედნეულობ ZABCD.

გესი დანახეთქი, გინა ნაღვარევი ZABCab.

გესლი (+ 13, 3 ფსალმ. ZAa) გველთა და მისთანათ შხამი ZA.
ესე გველთა და მისთანათა შხამი არს B. გესლი ეწოდების გველთა, ღრიანკალთა და ეგევითართა შხამთა მაკვდინებელთა, გინა ყანგთა რკინისა და მისთანათასა Cab. გესლი ეწოდების გველთა და ეგევითართა შხამთა მაკვდინებელთა, გინა ყანგსა რკინათა და მისთანათასა Cq. გესლი არს გველთა და ეგევითართა შხამი, ვინა ყანგი რისამე D. მცირე შხამი E.
ნ. ერვსივმა.

გესლი (+ 6. 23 ბარუქ ZA) ილექროს ყანგი ZAB.

გეყვიან (33, 5 დაბად.) გეთვისებიანსავით ZAa.

გეშვების (გეშუჩბის Aa) (1 ნეშტ. 22, 9) ძე მოგეცემის ZA.

გეძლო 1 კორინთ. 3, 2 Z.

გეჭელყვის ჭელ ქვეშე შენსა არის ZAa.

გეჯა ხის დიდი გობი ZA.
დიდი გობი ხისა B.

გვა დაგვა, მოცოცხვა ZAB.
დაგვა, მოგვა Cab. მოგვა, ლაგვა

[1] ასეა წყაროში. [2] E-ში ადრე წერებულა: „მცირე სისხლი“.

CqD. განუმარტავია E.
ნ. გავ 1.
გვადრაკი ნ. გუადრაკი.
გვადროებს ნ. გუადროებს.
გვადრუცი ნ. გუადრუცი.
გვალაგი ნ. გუალაგი.
გვალე ნ. გუალე.
გვალვა ნ. გუალვა.
გვამი ნ. გუამი.
[**გვან** ნ. გავ 2].
გვანება ნ. გუანება.
[**გვარ** ნ. გუარ].
გვარდაკი ნ. გუადრაკი.
გვარი ნ. გუარი 1. 2.
გვარლი ნ. გუარლი.
გვარჯილა ნ. გუარჯილა.
გვაჯი ნ. გუაჯი.
გვედო ნ. გუედო.
გველვეშაპი ნ. გუელვეშაპი.
გველთევზი ნ. გუელთევზი.
გველი ნ. გუელი.
გვემა ნ. გუემა.
[**გვერდა** ნ. აღმართი, ვირის-გუერდა].
გვერდი ნ. გუერდი 1, 2, 3, 4.
[**გვერდობა** ნ. პირაღმართი].
გვეს(ნ)ი[1] ნ. გუესი.
გვესიო ნ. გუესიო.
გვიან ნ. გჳან, გჳანი.
გვიან სახლსა Z.
გვიანი ნ. გჳანი.
გვიანკალიბ ნ. გჳანკალიბ.
გვიდადუქიებენ ნ. გჳდადუქიებენ.
გვილორი ნ. გჳლორი.
გვიმი ნ. გჳმი.
გვიმრა ნ. გჳმრა.
გვინა ნ. გჳნა.
გვინდა ნ. გჳნდა.
გვინი ნ. გჳნი.
გვირგვინი ნ. გჳრგჳნი.
გვირილა ნ. გჳრილა.
გვირისტი ნ. გჳრისტი.
გვიძინი ნ. გჳძინი.
გვლარძნილი ნ. გულარძნილი.
გვრდემლი ნ. გურდემლი.
გვრემა ნ. გურემა.
გვრინვა ნ. გურინვა.
გვრინი ნ. გურინი.
გვრიობა ნ. გურიობა.
გვრიტი ნ. გურიტი.
გვსიტყუავს ნ. გუსიტყუავს.
[**გზ** ნ. აღგზება, აღგზებული, გზება, საგზებელი].
გზა არს ზომიერი კაცთა სავალი, ხოლო შ ა რ ა — ვრცელი, და ბ ი ლ ი კ ი — ვიწრო, ხოლო ქ ა შ ა ნ ი — შამბნართა ანუ თოვლთა ზედა გატკეცილი სავალი და წ ა ვ ა რ ნ ა — კლდეთა ზედ(ა) ვიწრო რამე ნადირთა წარსავალი ZA.

ყოველ სავალი. გ ზ ა ეწოდების ზომიერს სავალსა, ხოლო შ ა რ ა — ვრცელსა და ბ ი ლ ი კ ი — ვიწრო გზასა, და ქ ა შ ა ნ ი — თოვლთა გატკეცილთა, გინა შამბთა უგზოთა აღგილთა, და წ ა ვ ა რ ნ ა — კლდეთა ვიწროთა რასმე გასავლელთა ნადირთა მიერ B. გ ზ ა ეწოდების ზომიერსა სივრცითა გატკეპნილსა, ხოლო შ ა რ ა — უვრცელესსა, და ბ ი ლ ი კ ი — წვლილსა გზასა და ქ ა შ ა ნ ი — შამბთა შინა და თოვლთა ზედა გაქელილსა ნათრევსა რასამე მსგავსად გზისა, ხოლო წ ა ვ ა რ ნ ა — კლდეთა შინა მჴეცთა ოდენ გასავალსა. ქვა-

[1] აქ ამოხეულია ფურცლები E-ში.

ლად გ ზ ა დ ითქმის ფოლორცნი და შუკანიცა Cab. განუმარტავია CqD.

ნ. ბაბუსაგძალა, გზის, მოგზაური, ორგზის, საგზალი, საგზაურ, საგძალი, შაბათის გზა.

გზავნა (გზანვა Cab) შორად კაცი ანუ ძღვენი წარავლინო ZA.

შორად კაცი ანუ ძღვენი და რაიც გაგზავნო B. გ ზ ა ვ ნ ა და გ ა გ ზ ა ვ ნ ა არს შორით, გინა მიღმარ კაცისა, გინა მოციქულისა, გინა ძღვნისა მიძღვანვა და ეგევითარნი Cab.

ნ. გაგზავნა, ვგზავნიდი, მგზავნის, მგზანის.

გზაოა (7, 10 მიქია) გზათა[1] ZAa.

გზება ცეცხლის აღნთება ZAB.

ცეცხლის ნთება CD.

გზირი სხვათა ენაა, ქართულად შ უ ლ ტ ა ჰქვიან ZA.

შულტა B (+ შულტა Cb; + 'გამრყუნელი' Ca). გზირი არს ქალაქთა და დაბათა გამგეთა უდარესი და სახლითი-სახლად მავალი, რომელსა ეწოდების შ უ ლ ტ ა (შ უ ლ ტ აც ა ეწოდების Ca) Cab. განუმარტავია CqD.

გზის (5, 4 მარკ.) ჯერსავით Z.

[**გზღარბი** ნ. გძღარბი].

გთნავს (+ 22, 34 რიცხ. ZA) სათნო გიჩ(ნ)ს(ა) ZABCD.

გთრავს ღვინო გმეტობს ZAB.

გი ართრონი არს, ვითარცა: გიპატივე, გიყმევ, გიმდაბლე, გიმსახურე, გიპატრონე და მისთანანი ZA.

ართრონია, ვითარცა: გიპატივე, გისიტყვე, გიმდაბლე და მისთანათა B.

გია (ხე) (+ ვეფხის-ტყ. ZAa) ტვია ZABCD.

გიგულვებიეს გულვებადთან ნახე ZAB.

გიდელი სკივრი დაწნული ZABC.

სკივრი დაწნულთაგან D.

გივის გყავს ZBCqD.

გყავს, სულიერი გაქვს Cab.

გიზი ჩჩვილი ახალი მოლი ZA.

(ბალ.) ჩჩვილი ახალი ბალახი B.

(ბალ.) ახალი ბალახი ჩვილი Cab.

(ბალ.) ახალი ბალახი CqD.

გითხარ 2 ნეშტ. 18, 17 ZA.

გინა B.

გინგილა დიაკვნის ოლარი ZABCD.

გინგლი ჩჩვილთ ყრმათ ბეწვი ZABCab.

ჩჩვილთ(ა) ბეწვი CqD.

ნ. თმა.

გინება (16, 6 ესაია) ბილწად ქსენება, გინა წაბილწვა ZAa.

ბილწად ქსენება, გინა წაბილწვა (2 მეფე 13, 12) Ab. ესე არს ბილწად ქსენება, გინა შეურაცხება, გინა წაბილწვა B. გინება არს ავად ქსენება. გ ი ნ ე ბ ა დ ითქმის შეურაცხება. შ ე გ ი ნ ე ბ ა არს წაბილწვა Cab. წაბილწვა, გინა ავად ქსენება, გინა შეურაცხება Cq. წაპილწვა, გინა შეურაცხება D.

ნ. გააგინე, ეგინებინა, ვაგინე, მაგინებელი, ნაგინები, საგინებელი, უგინოს, შეგინება, შეგინებული.

გინებს გინდა ZAB.

გიობა (+ 20, 10 იერემ. ZAa) გმობა, გინა ძაგება, გინა ბოროტად ქსენება ZA.

გინება, გინა ძაგება სათაკილო, გინა ბოროტი ზრახვა B. გიობა არს გინებავე, ძაგება. (+ და Ca) გინა

---

[1] „გზაოა“ ბეჭდვის შეცდომაა და სულხანი ასწორებს: „გზათა“ უნდაო (ა.შ.).

სათაკილო Cab. გინება, გინა უმადლოობა CqD.

ნ. საგიობელი, ჰგიობს.

გიობა გმობა და გინება ახლოახლოა ZAa.

⌈გიორგალი თეთრია⌉ Cb.

გიჟი სიგიჟე(ცა) განიყოფება (განიყოფებიან B) ათერთმეტად: შმაგად, ხელად, სულელად, ცოფად, ნაღაველიანად, რეგვნად, ტეტ(ე)რად, შლეგად, შტერად, ფეთიანად და შეთიანად. შმაგი არს სიგიჟით თავსაცა თვისთა (თვისსა B) ავნებდეს და სხვათაცა მავნებელ ექმნებოდეს; ხელი არს, რომელი უცნობოდ გარბოდეს და არც(ა) თვით იგვემდეს და არცა სხვათა (სხვასა AB) ავნებდეს; სულელი არს, რომელი არცა სრულიად ცნობა-მიღებულ იყოს და არცარა სასარგებლო რამე ქ(მ)ნას; ცოფი არს გონება და (გონების B) ცნობა მოძარცული (მოძრცვილი B); ნაღაველიანი არს ოდესმე ცნობას(ა) იყოს და ოდესმე უცნობო; რეგვენი არს, რომელსა სიბრძნე აკლდეს და მცირედ ხელურსა იქმოდეს; ტეტერი არს, რომელსა სიბრძნე არა აკლდეს, არამედ ხელურსა რასმე იქმოდეს; შლეგი არს არა ხელი, არცა ცნობა-მიღებული, არამედ დაუცადებ(ე)ლად თავ-გაწირვით გა(ნ)უსვენებელი; შტერი არს ფრიადისა (ფრიადითა B) აღორთქლებათა შინაგან ნივთთა მიერ საგრძნობელთა ორღანომიღებული და საქმის(ა) ვერა კეთილად მქ(მ)ნელი; ფეთიანი არს ღამით საოცართა დაფეთებათა მიერ მცირე ხანს ცნობამიღებული; შეთიანი არს სნეული, რომელი ხელურად იქცეოდეს და ჩქარა დაწვეს და წამოდგეს (წამოჯდეს B) და უგვანად უბნობდეს ZAB.

სიგიჟეცა განიყოფებიან ათერთმეტად: შმაგად, ხელად, სულელად, ცოფად, ნაღაველიანად, რეგვნად, ტეტრად, შლეგად, შტერად, ფეთიანად და შეთიანად. შმაგი არს სიგიჟეთა თავთა თვისთაცა ფრიად ავნებდეს, ცეცხლთა (ცეცხლსა CaqD) და წყალთა (წყალსა CqD) არა ჰრიდებდეს და სხვათაც დიდად მავნებელ ექმნებოდეს; ხელი არს, რომელი გარბოდეს და არცაღა ცნობას იყოს, არამედ არცა თვით იგვემდეს და არცა სხვათა ავნებდეს; სულელი არს, რომელი არცა სრულიად ცნობამიღებული იყოს და არც არად მაწყინარ, არამედ არარა სასარგებლო რამე ქ(მ)ნას; ცოფი არს გონება და ცნობამოძარცული; ნაღაველიანი არს, ოდესმე დაბნდეს და, რა მობრუნდეს, უცნობოვე იყოს; რეგვენი არს, რომელსა აკლდეს სიბრძნე და მცირედ რა(ს)მე ხელურსა იქმოდეს; ტეტერი არს, რომელსა სიბრძნე არა აკლდეს, არამედ ქცევა უფრორე ხელისა ჰქონდეს, ვიდრე ბრძნისა; შლეგი არს არა ხელი არცა ცნობამიღებული, არამედ დაუცადებ(ე)ლად თავ-გაწირვით გა(ნ)უსვენებელი; შტერი არს ფრიად(ისა) აღორთქლებისა შინაგანთა ნივთთა მიერ საგრძნობელთა ორღანომიღებული და სიტყვის(ა) გვიანად გამგონებელი და საქმისა ვერა კეთილად მქნელი; ფეთიანი არს, რო-

მელმან ღამე ანუ დღისით(ა) საოცარი რამე იხილოს და ღაფეთებისა მიერ მცირედ ხან(ს) ცნობამიღებულ იქმნას; შ ე თ ი ა ნ ი არს სნეული, რომელი ხელურად იქცეოდეს და სიჩქარით დაწვეს და წამოჯდებოდეს და უგვანად უბნობდეს CD.

ნ. სიგიჟე.

გირაგი გაზივით არის ხეთაგან, საქლიბავთა საპყრობელი ZA.

გაზივით არის ხეთაგან საქლიბავთ დასაჭერი B. გირაგი არს გაზსავით ომე ხისა შემზადებული რკინის საპყრობად Cab. ესე არს გაზივით ხისა შემზადებული რკინის საპყრობად Cq. გირაგი არს ხისა გაზივით რკინის დასაპყრობელად D.

გირამ სხვათა ენაა, ქართულად წ ი ნ დ ი ჰქვიან ZA.

სომეხთ ენაა, ქართულად წინდი ჰქვიან B.

გირგალი (+ ესე B) ქარი არს, რომელი ღრუბელთა მოტრიალეთა მოიტანს და რასაცა ეკვეთება, იავარ-ჰყოფს ZAB.

ქარი არს საზარელი, რომელი ღრუბელთა მოიტანს მოტრიალეთა, და რასაცა ეკვეთების, იავარ-ჰყოფს ყოველთა CD.

გირეცონ (14, 11 ესაია) გაგიშალონ Z.

გირჯაკი „და ქუე საგებლად მისა იყო გირჯაკი ერთი ძველი", შ უ შ ა ნ ი კ ი ს ც ხ.[1] B.

გისსოი (+ 40, 43 ეზეკ. ZAa) (მ)სოფლიოთა ენითა ზ ღ უ დ ე მცირესა ეწოდება სიმაღლე სამ წყრთეულსა, ესე იგი არს გზისა დამაყენებელი, რომელსა ელლენებრ თ რ ი ნ გ ო ლ (ი) ეწოდება ZAB.

(+ ეზეკ. 40, 43 Cb) გისსო(ი) არს მსოფლიოთა ენითა, ხოლო ელლენთა მიერ თ რ ი ნ გ ო ლ ი, ზ ღ უ დ ე მცირე. სამი წყრთა სიმაღლე, ესე იგი არს გზის(ა) დამაყენებელი CD.

ნ. ზღუდე.

გისსონი ნ. ზღუდე.

გიფილოტიმე (26 კავშ[2].) გიპატივისმოყვარე(ო) ZABCD.

გიყო (6, 4 ოსე) გიქნა ZAa.

გიყოფიეს გიქმნიეს Z.

გიშერი სათი ZABCab.

განუმარტავია CqD.

გიშრაფეთი კორკოტი ზელილი ZABC[3].

განუმარტავია D.

გიცნობს 7, 18 Z.

გიწყინა (49, 16 იერემ.) წყენა ქნა ZAa.

გიხაროდენ (1, 28 ლუკა) სიტყვა სახარელი ZAB.

სახარელის თქმა Cab. განუმარტავია CqD.

ნ. ეგიხაროდენა.

გიქმს (+ 2 მეფე 13, 26 ZA) გექმარებასავით (გექმარებისავით AB) ZAB.

გინდასავით C. გინდა D.

გიჯობს სამჯობინარო არ(ი)ს ZA.

სამჯობინაროა B.

გკადრებ მოგახსენებ ZA.

მოგახსენებსავით B.

გკდემ კდემულ გყოფ ZA.

გკდემს კდემულ გყოფს B.

---

[1] ნ. შუშანიკის მარტვილობა, ილ. ა ბ უ ლ ა ძ ი ს გამოც., გვ. 38,18. [2] შდრ. იოანე პეტრიწის თარგმანება, წიგნი II, გვ. 75,1. [3] Cq-ს ამ სიტყვის შემდეგ აკლია 1 ფურცელი.

გკლავ მოკლვას გიზამ ZA.
გკლავს მოკლვა ნებავს B.

გლა მცირედ განაყვა ZA.
განაყა მცირედ B. განაყა CD.
ნ. დაგლა, მოგლა.

გლა ზრუნვა თუ რჯა ZAB.
გგლის — გენაღვლებისავით) C. გენაღვლების D.

გლარჯა (ბალ.) თამბაქო ZA.
საცხვირე თამბაქო B. თამბაქო ცხვირსაყარი Cab.
ნ. თამბაქო.

გლახ ვითარცა ყე და ქვე სიტყვათა საქცევია ZAB.
ესე სიტყვის საქცევია, ვითა ყე, გინა ქვე და მისთანანი C. ესე არს სიტყვის საქცევი, ვითა ყე, გინა აწ D.
ნ. ვაგლახ.

გლახა გლახაკი, გინა დაშავებული ZA.
დაშავებული თუ გლახაკი B. დაშავებული, გინა გლახაკი Cab. განუმარტავია CqD.
ნ. საგლახაო.

გლახაკი ესე არს მამა-დედით უქონელნი, ხოლო დავრდომილი, რომელი სიმდიდრისაგან დაცემულ იყოს ZA.
ესე არს, რომელი მამით და დედითვე გლახაკი იყოს, ხოლო დავრდომილი, რომელი სიმდიდრისაგან დაცემულ იყოს B. გლახაკი (+ იგი Cab) არს, (+ რომელი Cab) მამით და დედით(ვე) გლახაკი იყოს, ხოლო დავრდომილი, (+ რომელი Cab) სიმდიდრისაგან დაცემულ იყოს და დაგლახაკებულ იყოს CD.
ნ. სიგლახაკე.

გლემურძი ეშვსა ტყავსა და ჴორცთა შუა მაგარი გარსი რამე აქვს, ვიეთნი ფარად უწოდენ ZA.
ველურის ტახის მაგარი რამე არს, შთატანებული ტყავთა და ჴორცთა შუა, ვიეთნი ფარად უწოდენ B. (+ გლემურძი Cab) ეწოდების (+ მჯარსა Caq) ველურის ტახისასა, რომელსა (+ ვიეთნი Cab) ფარად უწოდენ (+ ტყავსა და ჴორცს შუა აქვს Cb) C.

გლერძი (ჴე) ესე ჴე დაბალი და ეკლიანი Z.
(ჴე) ესე ჴეა დაბალი, ეკლიანი A. (ჴე) BC. (ბალ.) D.

გლესა (+ 23, 27 მათე Ab)[1] განგოზა ZAB.
გლესა არს გაჯითა, ცარცითა (+ კირითა Cab) და რაჲთაც კედელი შეგოზო C. გლესა არს გაჯითა, კირითა და რაჲთაც კედელს შეგოზე D.
ნ. ვგლესდი, მგლესელი, მოჰგლისე, ჩაგლესა, ჩაგლესილი.

გლეხი მოსახლე მდაბიო ZA.
მოსახლე BC. განუმარტავია D.
ნ. საგლეხო.

გლეხური მდაბიური ZA.
გლეხისაგანი B.

გლეჯა მოგლეჯა, გაგლეჯა Z.
განუმარტავია Aa.
ნ. ააგლიჯე, გაგლეჯა, დააგლიჯა, ვგლეჯდი, მგლეჯელი.

გლინვა გველივით გაცორვება ZAB.
უწყლოდ მშრალზე(დ) მოცურვება CD.
ნ. სიარული; სლვა.

გლისპი (+ 25, 23 იერემ. ZA) ოდეს გულის წყრომასა ვერ

---

[1] წყაროშია: „განგოზილთა“.

დაითმენდეს, სიგლისპე არს, ანჩხლი ZAB.

ანჩხლი. მიჰგავს და განეყოფ(ვ)ის კადნიერება სიგლისპესა. ოდეს სხვისათვის ვილწვიდეთ, კადნიერება იგი არს, და უკეთუ ოდეს თავით თვისით ჩვენით გვენებოს შურის გება, სიგლისპე არს იგი, რომელმან გულის წყრომა ვერ დაითმინოს, სიგლისპე (+ იგი Cab) არს (სიგლისპეა D) CD.

ნ. გაგლისპება, კადნიერება, სიგლისპე.

გლოვა (+ 35, 8 დაბად. ZAa) ესე არს სამწუხაროსა საქმესა ზედა ვაებით, ტირილით და შეწუხებით ყოფ(ნ)ა ZA.

ესე არს სამწუხაროსა საქმესა ზედა შეწუხებით, ვაებით და ტირილით ყოფნა B. ესე არს სამწუხაროსა ზედა ტირილი, ვაება და მოულხენელობით ყოფ(ნ)ა Cab. განუმარტავია CqD.

ნ. ეგლოვა, იგლოა, მგლოიარე, საგლოელი.

გლუვი უმქისო, გინა უროკო ZA.

უროკო, გინა უმქისო B. უროკო, გინა სწორებული CD.

ნ. წყლტუ.

გლუსუნი იგივე გლუვი, ქელის საგლინავი ZA.

ქელი მოუგლინდეს B. საგლინავი CD.

[გმან ნ. შეგმანება].

გმირვა ლახვრის კრვა (კვრა CD) ZABCD.

ნ. ეგმირა; შდრ. გურემა, განგურემა.

გმირი (6, 4 დაბად.) კაცი არს დიდი და საზარელი ტანითა და საქმითაცა მეტი და გარდარეული ძალითა, და ბუმბერაზი — უმცირეს მათსა, უდიდეს და უმქნეს ჩვენსა (+ 13, 34 რიცხ. ZAa) ZA.

(6, 4 დაბად.) გმირი არს დიდი და საზარელი ტანითა და საქმითაცა მეტი და ძალითა გარდარეული, ხოლო ბუმბერაზი — უმცირეს მათსა, და უდიდეს და უმქნეს ჩვენსა B. ესე გმირი განეყოფვის ბუნბერაზსა (ბუმბერაზმსა D). გმირი არს დიდი და საზარო ტანითა და საქმითაც(ა) მეტი და ძალით(ა) გარდარეული, ხოლო ბუნბერაზი (ბუმბერაზი D) — უმცირეს მათსა, და უდიდეს და უმქნეს ჩვენსა CD.

ნ. საგმირო.

გმო (26, 65 მათე) ღმერთი შეურაცხყოსავით ZA.

გმობა (+ 13, 33 რიცხ. ZAa) სიტყვა ღმრთის უარის-ყოფისა და შჯულის დამქსნელი ZA.

ესე არს სიტყვა ღმრთის უარის ყოფისა და შჯულის დამქსნელი B. გმობა არს სიტყვა ღმრთისა უარის საყოფელი და სჯულის დამქსნელი Cb. განუმარტავია CaqD.

ნ. განგმო, ეგმო, ვგმობდი, მგმობარი, საგმობარი.

გმური ქელშუბა ZABCD.

ნ. ლახუარი.

[გნ. ნ. გენ].

გნატრიდენ (3, 12 მალაქ. ZAa) ნატრას გიყოფდენ.

გნდე გარეგანი კუთხე მახვილისა ZAB.

გარეგანი კუთხე (+ მახვილთა Cab) CD.

ნ. ნაპირი.

გნებავს (+ 5, 6 იოანე ZA) გინდა ZAB.

გნოლი (ფრინ.) ZABCD.

გობი ძელთაგან ამოთლილი ჭურჭელი ZA.

ხე ამოთლილი ჭურჭლად BCb. განუმარტავია Caq. ⸢დიდი თეფში⸣ D.

გობის-ცხვრა[1] (ბალ.) ZABCab.

გოგვა (მ)ფრინვლის კეთილ(ი) სლვა ZACbqD.

ფრინველთ კეთილ(ი) სლვა BCa. ფრინვლის სლვა კეთილი E.

ნ. სიარული; სლვა.

გოგი თითის გარეგანი ნაწევარი ZAB.

თითის ნაწევარი (+ გარეგანი Cab) CabE. თითთ ნაწევარი გარეგან(ი) CqD.

გოგირდი ჩექა, რომელ არს წუმწუბა ZAa.

ჩექა AbBC. ქეჩა D. (უჴმ.) გოგირდის სახელი ქართულად ჩ ე ქ ა არს E;

გოგმანი სანდომი ჩქარი როკვა ZAB.

სანდომი სლვა CD.

ნ. სიარული.

გოგო ცუდქალა ZABCD.

ნ. კოტუა.

გოგო (მძრომ.) ჯოჯო ZABCD.

გოგორა ერქვანთ თვალი საბრუნავი ZAB.

ერქვნის თვალი საბრუნავი Cb. განუმარტავია CaqDE[2].

გოგრა (ბალ.) აყიროსთან ნახე ZAB.

(ბალ.) გოგრანი არიან სამრიგ(ნ)ი: აყირო, გოგრა და ხაპი. ა ყ ი რ ო არს მსგავსი საწდისა, ვიეთნი კ ვ ა ხ ა დ უწოდენ; გ ო გ რ ა არს, რომელი იჭამების მხლად; და ხ ა პ ი არს, რომელსა სასმისად იქმან, რომელ არს კ ო შ ი C. (ბალ.) გოგრანი არიან სამრიგი: აყირო, გოგრა და ხაპი. ა ყ ი რ ო არს, რომელი იჭამების მხალად; გ ო გ რ ა — მგზავსი საწდისა, ვიეთნი კ ვ ა ხ ა დ უწოდენ; და ხ ა პ ი არს, რომელსა სასმისად იქმან, რომელ არს კ ო შ ი D. (ბალ.) არიან გოგრანი სამრიგი: აყირო, გოგრა და ხაპი. ა ყ ი რ ო რომელი იჭამების მხლად, ხოლო გ ო გ რ ა მგზავსი საწდისა, და ხ ა პ ი, რომელ იქმენ სასმრისად, რომელნიმე კ ვ ა ხ ა ლ და კ ო შ ა დ სახელ-სდებენ E.

გოგროხი დიდი გოდორი ZA.

მომცრო გოდორი B.

გოდაბო გაროდ მწვარი B.

ნ. გარაო.

გოდება (+ 9, 18 იერემ. ZA). შექმობით ტირილი ZACD.

შექმობილი ტირილი BE.

ნ. ეგოდება, ვგოდებდი, მეგოდებენი (მგოსან'თან), საგოდისა ტირილი.

გოდკოში ხის სირჩა ZAB.

გოდლედი კედლის ბურჯები ZAa.

ნ. ბურჯი.

გოდლოდა (გოდლობდა D) (+ 9, 21 გამოსლ. ZAa) მაღლობდა ZABCDE.

გოდოლი (11, 4 დაბად.) კოშკი მაღალი ZAB.

კოშკი მაღალი (+ გინა ბურჯი Caq) CD. ციხე E.

ნ. გოდლედი.

გოდორაკი უმცროსი გოდორი ZA.

გოდორი (+ 6, 43 მარკოზ ZA) წკეპლის ჭურჭელი ZABCab.

---

[1] ნუსხებშია: „გობის-ცხვირა“. [2] აქედან გრძელდება E.

განუმარტავია CqDE.
ნ. გოგროხი.
გოვზაკი (1 მეფ. 26, 11) სარწყული ZAB.
სარწყული ჰურჭელი CD. სარწყული კოკა (გამოსლ. 37, [16]; 1 მეფ. 26, [11]: „გოვზაკი და ოროლი") E.
გოზა მშვილდის (მ)წ(ვ)ერვალი ZAB.
მშვილდის რქა CD. განუმარტავია E.
გოზაური დიდი სალვინე ZAB.
დიდი საწდე CDE.
ნ. კოკა.
გოზვა გლესვა B.
ნ. განგოზა, გოზილი, მგოზელი, მოგოზა, მომგოზელი, საგოზელი.
გოზილი გარდაგლესილი ZA.
გა(ნ)გლესილი BCDE.
გოზინაყი ნიგვზით თაფლი ნადუღარი ZA.
ნიგოზი თაფლით ნადუღარი B. თაფლ-ნიგოზ(ი) ნადუღარი C. განუმარტავია DE.
გოთაული გამდგარი ერი ZA.
გა(ნ)მდგარი BC. განდგომილი DE.
გოკინი (გოკინი და კოკინი Cab, გოკინი, კოკინი Cq[1]DE) ვირის ყროყინი ZA.
ყროყინი BDE. ყროყინი ვირისა C.
ნ. ყროყინი.
გოლეული (+ 49 ლავსაიკონი[2] ZAa) თაფლის ნაკვეთი ZAB.
თაფლის გოლის ნაკვეთი Cab.
გოლი (+ ლუკა 24, 43 ZA) თაფლის ქვეზა ZAB.
ქვეზა თაფლისა, გინა ტკბილი Cab. მთელი თაფლი CqDE.
გოლი (+ 1 მეფ. 14, 27 ZA) ტკბილი, გინა თაფლი ZA.
ტკბილი B.
გოლისარეველი (გოლის-სარეველი Cq) სონიჯი ZABC.
გოლოლათი (2 ნეშტ. 4, 12) ბუდაური ZA.
გომბეშო (ოთხფ.) მეტად დიდი მყვარი ZAB.
(მძრომ.) ყოველთა უდიდე(სი) მყვარი CD.
გომბიო (ოთხფ.) (გომბიო და გომბეშო D) დიდი მყვარი ZAB.
(მძრომ.) დიდი მყვარი CD. დიდი მყვარნი E.
გომიზი ხის წებო ZAB.
ბალთა, ქლიავთა, გლერძთა და მისთანათა გამონაყარი წებო Cb. განუმარტავია Ca.
ნ. გომფისი, ილტრიონი.
[**გომიშა** ნ. ძაღლი].
გომიჯი ჭრელი ქმიადი ZABE.
ჭრელებული ქმიადი CD.
გომური სახლი გლეხური ZABC DE.
ნ. სახლი.
გომფისი (გომფისი, გომიზი CD, გომფისი და გომიზი D) გომიზი ZAB.
ხის წებო CDE.
[**გონ** ნ. აგონა, გაგონება, გამგონებლობა, გგონია, გონება, გონიერი, ეგონა, ვაგონე, ვგონებდი, იგონა, მაგონა, მამაგონა, მგონია, მიდმოგონება, მიმოგონება, მოგონება, საგონებელი (ფიქრ'თანაც), უგონ, ⌜უგნური⌝, უგუნური, შეგონება, შეუგნებ-

[1] აქედან გრძელდება Cq,

[2] შდრ. A—154, 322v, ხ6.

ლი, წულილმოგონება (ფიქრ'-თანაც)].

გონგლუზი ყრმათ(ა) პურის კვერი ZAB.

რომელ არს ყრმათა კვერი (+ პურთა Cab) C.

გონება (+ ისო 5, 1 Ab) არს სიტყვიერი, მხედველობითი, საცნაურისა და უკვდავისა სულისა. გონება არს ხედვა უკორცო და დაუშრომელი, მომვლელი ყოვლისა. სამ სახედ ითქმის გონება: გონება ღმერთი, გონება ანგელოზი და გონებაცა ჩვენი. საცნაურ არს მოგონებითა მოსაგონებელითა. თუ ვრცელად ცნობა გენებოს, 20 კავშირში ჰპოო[1] ZA.

გონება არს სიტყვიერი მხედველობითი საცნაურისა და უკვდავისა სულისა. გონება არს ხედვა უკორცო და უშრომელად მომვლელი ყოვლისა. სამ სახედ ითქმის გონება: გონება ღმერთი, გონება ანგელოზი და გონებაცა ჩვენი. საცნაურ არს მოგონებითა მოსაგონებელითა. გონების ცნობა 20 კავშირში ჰპოო B. გონება სიტყვიერი არს გონება მხედველობითი საცნაურისა და უკვდავისა სულისა. გონება არს ხედვა უკორცო, უშრომელად მომვლელი ყოვლისა, რამეთუ სამ სახედ ითქმის გონება: გონება ღმერთი, გონება ანგელოზი და გონებაცა ჩვენიცა. საცნაურ არს გონებითა მოსაგონებელითა. ოთხნი არიან მგრძნობელნი: გონება და მოგონება. ნება და ოცნება. გონება უკვე არს მარტივი კვეთება მოსაგონ(ებ)ელისაჲ. ხოლო მოგონება არს მიმოგანყოფაჲ გონებისა სხვათა და სხვათა წინააღმდგომთა მოგონებათა მიმართ. ხოლო მოგონება არს აღრჩევა ერთისა რასამე მრავალთა მათგან მოგონებათა კეთილისა, გინა ბოროტისა. ხოლო ოცნება არს, რაჟამს არღარა ქმნილი ვითარცა ქმნილი ეოცნებოდის, ანუ თუ უხილავსა ვითარცა ხილულსა იოცნებდეს. რამეთუ ოცნება იქმნების გონებისაგან, რაჟამს სხვით სხვად განიცდიდეს დაბადებულთა ამათ ყოველთაგან იოცნებს ღმრთისათვის, ვითარმედ არს დამბადებელი ამათი. გონებად ანგელოზთაცა უწოდენ CD. გონება სიტყვიერი არს გრძნობა მხედველობითი საცნაურისა და უკვდავისა სულისა. გონება არს ხედვა უკორცო, უშრომელად მომვლელი ყოვლისა, რამეთუ სამ სახედ ითქმის გონება: გონება ღმერთი. გონება ანგელოზი და გონება ჩვენიცა. საცნაურ არს გონებითა მოსაგონებელითა E.

გონი გონების ნაკვეთი ZA.

გონიერების ნაკვეთი BCab.

გონი კერპი ამართებული[2] B. ღონი, ამართებული კერპი C. ღონი. კერპი ამართებული D. კერპი ამართებული E.

გონიერი (31, 8 ფსალმ; 5, 15 მარკ.) გონებიანი Z.

(+ 31, 8 ფსალმ. A) გონებიანი ABCab. გონებიანი, გულისხმიერი Cq. გულისხმიერი D. განუმარტავია E.

გონჯი კორც-დარღვეული ZAB CD.

გონჯობა მეწუკია, განრღვეულ თუ დაშლილი. ვერ გავარჩიე, თქვენ ეცადეთ E[3].

ნ. იარა 2.

[**გორ** ნ. გარდაგორება, გოგორა, გორვა, გორვება, მგორვალა, საგორავი, ღორთა-მგორვალა;

---

[1] შდრ. იოანე პეტრიწის თარგმანება, წიგნი II, 78, 6. [2] B-ში გადახაზულია განმარტებაცა და განსამარტავიც. [3] ნუსხაში გადახაზულია: „მეწუკია“ და ვერ გავარჩიე, თქვენ ეცადეთ“.

შდრ. ნგორ, სანგორელი].

გორა მცირე ბორცვი ZABCab.

განუმარტავია E.

გორა საწყავია, 16 დოქს შთაი-ტევს ZAB.

საწყავია, ორი კ ა ს რ ი ერთი გ ო-რ ა არს, რომელ(ი) იქმნების (არს CqD) (ა)თექვსმეტი დ ო ქ ი CD.

ნ. კოკა, საწყაული.

გორაკა უმცირესი გორა ZA.

ბორცვთ უმცირესი B.

გორალი გვარლი ZAB.

ნ. გუარლი.

გორანგო ღორის კბილი, ზედეთი ღოჯის სალესავი ZA.

ღორის ზედეთი კბილი, ღოჯის სა-ლესავი B. ღორის ზეითს კბილს(ა) ჰქვიან, ღოჯის სალესავ(ი)სა C. გო-რანგო ღორის ზეითს ღოჯს ჰქვიან სალესავსა D. ღორის ზედეთი სალე-სავი დიდის კბილისა E.

ნ. კბილი.

გორგალი ნასთი დახვეული ZABCD.

განუმარტავია E.

გორგომიჭელა უხეშბო მთელი ნიგოზი ZABCDE.

გორგოში (ხე) ZABCDE.

გორდა ქრმალია ერთგვარი ZA.

ქრმალია ერთრიგი B. ქ(რ)მალია ერთი CabD. ერთი ქრმალია Cq.

გორვა (+ 9, 20 მარკ. ZAa) ცხოველთ ზურგზე გარდაბრუნე-ბა ZA.

ცხოველი ზურგზე გარდაბრუნდეს B. გორვა არს კაცი ანუ პირუტყვი მწოლარე გარდაბრუნდეს და გარდ-მობრუნდეს. გ ო რ ვ ე ბ ა არს სხვას გარდა(ა)ბრუნ(ვ)ებდეს, გინა ხეთა და ქვათა Cab. განუმარტავია CqE.

ნ. მიიგორვა.

გორვება[1] (2, 13 ამოს ZAa) სხვათ გარდაბრუნვება ZA.

სხვამ გარდ(ა)აბრუნოს B.

გორი ბორცვი ZABC.

განუმარტავია D.

გოროხი მიწა გასატყორცი (გასა-რტყოცი Aa) ქვასავით ZA.

მიწა გასატყორცი ქვებრ B. მიწა გასატყორცი CD. მიწა სატყორცე-ლი E.

გორსუმი ღვედის მოსაქვრეტი ZAB.

ღვედთ მოსაქვრეტი Cb. განუმარ-ტავია CaqDE.

გოსპა ნაქსოვია მრავალფასი ZAB.

ნაქსოვია მრავალფასისა Cab.

გოსპანი (გოსპანნი D) (19, 19 მამათ-ცხ.[2]) ნაქსოვნი ZA.

19, 19, მ ა მ ა თ-ც ხ[2].: „წამოესხ-ნეს გოსპანნი[3]“ BCb. მამათ-ცხ. Ca. ნაქსოვია მრავალფასისა CqD.

გოქნოცი[4] წინ მოსაფენი წელზე ZA.

წინ მოსაფენი BC.

ნ. წელი, წინ მოსაფენი.

გოქშო (ბალ) ZABCDE.

გოლდარა მპარავთ მესადგურე CD.

(უჯმ.) ქურდის მესადგურე E.

გოშაპელაკნი ყურთ გრგოლი ოქროსა ZAB.

გოშაპელაკნი არს ყურთა გრგოლი ოქროსა და მისთანათანი Cab.

გოჩგოჩანა დანჩქერთ ზვირთი ZAB.

ნ. წყარო.

გოჭა (თევზ.) კობრი ZABE.

(თევზ.) C. (მძრომ.) D.

---

[1] წყაროშია: „ავაგორვებ“. [2] შდრ. A—1105, 398 r, ხ 5, [3] მოწმობა გადახა-ზულია B-ში. [4] ნუსხებშია: „ბოქნოცი“.

გოჭი (ოთხფ.) ღორის შვილი ZABCab.
(ოთხფ.) CqDE.
ნ. ღორი.

გოხი სოლომურის ნამსხვრევს რომ ეძახიან (ეზახიან A) ZA.
სოლომის ნამსხვრევს რომ უქმობენ B. გრძლად კლდოვანი სერზედ(ა) CD. გრძლად კლდოვანი E.
ნ. კლდე, ქვა.

გოხინება ღორის (ღორთ BCD) საკერშილო ტუხუნი ZABCD.
განუმარტავია E.

გოჭეული (40, 5 ეზეკ.) ესე არს ორთავე ცერთ გოჭები შეყრით სიგ(რ)ძეზე(დ) ZAB.
ციდა Cab.

გოჭი თითთ ნაწევარი ZABCab.
თითთა წინა სახსარი CqD. განუმარტავია E.

გოჭითა (გოჯი CDE) (3 მეფე 18, 21) უკანა კერძი მუჴლთა სადრეკისა, რომელთა ზედა მოდრკების და გაემართების ფერჴი ZAa.
ესე არს უკანა კერძი მუჴლთა სადრეკისა, რომელთა (რომელსა B) ზედა მოდრკების და გაემართების ფერჴი AbB. ესე (+ გოჯი CqD) არს უკანა კერძი სადრეკისა მუხლის(ა), რომელსა ზედა მოდრკების და გაემართების ფერჴი CD. გოჯ უწოდიან უკანა კერძო სადრეკსა მუჴლთასა, მეორესა თითთა წინათსა სახსარსა E.

გპატიჟობს Z.

გპირდება პირს გაძლევს ZAB.

გპოვა (გპოა AB) გიპოვნა ZAB.

გრაგნა წახვევა ZACDE.
წახვევასავით B.
ნ. განგრაგნა, მგრაგნელი, საგრაგნელი.

გრაგნილი (8, 1 ესაია) წახვეული ZAa.

გრაკი (გრაკი და ბრაწი E) (ხე) ბრაწის ხე ZABCab.
(ხე) ბრაწი CqD. (ხე) E.

გრამა 6 კერატი ერთი რამე (გრამა არს B) ZAB.
ესე არს 6 კერატის წონა, რომელ არს 24 ქრთილის მარცვლის წონა Cab. ექვსის კერატის წონა CqD. ერთი გრამა ექვსის კერატის წონაა E
ნ. ლიტრა.

გრატა (ფრინ.) ZABCDE.

გრგენა დაბაყლებული მეწეკის გამოკვნესა ZA.
დაბაყლებული მეწეკი იწყებს გრგენასა BCD. მეწეკი რა დაბაღლდეს, იწყებს გრგენად E.

გრგვინვა ნ. გრგვნვა.

გრგოლი (+ 40, 21 იობ ZAa) ილეკრო მომგრგვალებული ZA.
განუმარტავია BCqDE. ესე არს ბოკლად შექმნილი რკინა მოსხმ თოკთა გასავლებად, გინა სხვად რას(ა)მე საქმარად Cab.

გრგვნვა[1] კმა(ღ) რა(ღ)მეა საზარელი მიწის ძრვისა და მისთანანი ZA.
კმა რამეა საზარელი მიწის ძრვასა სდევს და მისთანა B. არა ქუხილი, არამედ სხვა კმა რამე(ა) საზარელი CD. არა ქუხილი, არამედ კმა საზ(ა)რელი სხვა E.

გრდემლი ილეკროს გასაჭედი ძირს სადები ZA.
ილეკროს გასაჭედი B.

[1] ნუსხებშია: „გრგვინვა“.

შდრ. გურდემლი, ქვრდემლი.
გრემა[1] (+ 1 მეფ. 16, 12 ZA) მქრქალ(ი) ფერი ZABCDE.
ნ. ალიელი.
გრემლეობა წარბის ღება B.
ნ. იგრემლებდა, მოიგრემლნა, საგრემილველი, უგრიმლო.
გრეხა თოკთ შესთვა ZA.
თოკის შესთვა B. გრეხა არს თოკთა და საბელთა ქლითა გინა მანქანით შესთვა, გინა ღვლერძთა მოგრეხა და მისთანანი Cab. განუმარტავია CqDE.
ნ. გარდაგრეხა, გრეხილი, უგრეხელი, შეუგრიხე.
გრეხილი თოკი და მისთანა, ზონარი და მისთანა ZAB.
ნ. შარიტი.
გრიალი წისქვილის ქმა BCDE.
გრიგალი (13, 12 ოსე) დახვეული ZABCab.
გრივი (27, 16 გამოსლ.) ეზეკიას თარგმანში ეწერა: ოცდაორი ქსესტი ერთი გრივიაო. ხონოღროფში ეწერა: ოცდაათი მოდი ერთი გრივიაო. საწყეო თემითი-თემად უდიდესიც არის და უმცირეცა, მაგრამ ოცდაორი ქსესტი უფრო(რე) სწორეს(ა) ჰგავს ZAa.
ეზეკიას თარგმანში ეწერა: ათი ღომორი ერთი გრივიაო. სხვაში ეწერა: ოცდაორი ქსესტი ერთი გრივიაო. ხონოღროფში ეწერა: ოცდაათი მოდი ერთი გრივიაო. საწყეო თემითითემად უდიდესიც არის და უმცირეცა, მაგრამ ოცდაორი ქსესტი უფრორე სწორეს ჰგავს AbB. ამ საწყავების საზომი მრავალგვარად ვეძიე. მრავალგან სხვადასხვა რიგად ეწერა. ეზეკიელის თარგმანში ეწერა: ორი ასსარონი ერთი კოტვილია და ათი კოტვილი ერთი ღომორია, და ათი ღომორი ერთი გრივიაო. სხვაგან ეწერა: ოცდაორი ქსესტი ერთი გრივიაო. ხონოღროფში ეწერა: ოცდაათი მოდი ერთი გრივიაო. საწყეო ზოგან[2] დიდია და ზოგან მცირე, ნუ იუმეცნებ Cab. გრივის საწყავის საზომი მრავალ რიგად ვეძიე. ხონოღროფში ეწერა: ერთი გრივი(ო) ოცდა(ა)თს მოდს იტვირთავსო. (+ ეს Cq) მწირალს გაურყვენია. მესხნი ათს საწყავს ერთს გრივს უქმობენ (ეზახიან D), მაგრამ გამოწვლილვით წყუვა ეს არის: პირველის(ა) ჟამის ლიტრითა ორი ლიტრა (+ და ნახევარი Cq) ერთი ქსესტი არს (ქსესტია D); ოცდაორი ქსესტი ერთი გრივია; ოცდათხუთმეტი ლიტრა ერთი მიტროა; სამი გრივი ერთი მოდი არს (მოდია D); ათი მოდი ერთი კოროს არის. ეს რიცხვი მრავლის ჭირით(ა) გამოვიძიე CqD. ამა საწყავთა საზომსა ვერცად შევხვდი, რომე ყოველივე საწონსაებრ აღმეწერა. ხონოღროფში ეწერა: ერთი გრივი ოცდა(ა)თს მოდს იტვირთავსო. სომხურსა შინც გრივად სწერია, მათის წიგნიდამ ესრე ვპოე, ერთი გრივი ოცდაორი ქსესტიაო და ერთი ქსესტი ორი პირველ-ჟამური ლიტრააო. ხოლო სხვას წიგნში ეწერა: ათ კოროს, რომელ არს სამასი გრივიო, ერთს კოროსში შთაიტევის ათი მოდი ათინურიო. ხოლო სამცხესა და გურიას ათსა ერთს გრივს უქმობენ. გამაშტერა E.
ნ. საწყავი, საწყაული.
გრიკი (ხე) (17, 6 იერემ.) მთის ქოლო ZAB.
(ხე) მთის ქოლო CbqD. (ხე) E.
გრილი არს ცივისა რა(ა)მე ნაწი-

---

[1] წყაროშია: „გრემან". [2] აქ Ca-ში ფურცელია ამოხეული.

ლი, გინა მქურვალის წი(ნა)ალმდეგი, გინა ნივთი ცივის ბუნებისა ZA.

გრილი არს ცივისა რამე ნაწილი. გრილი არს მქურვალის წინაალმდეგი. გრილი ეწოდება ნივთსა ცივის ბუნებისასა B. გრილი არს სიცივისა უმცირესი ნაწილი. გრილი ეწოდების ყოველსავე ნივთსა ცივისა ბუნებისასა. სიგრილე არს სიმქურვალისა წინაალმდეგი Cb. განუმარტავია CqDE .

ნ. დაიგრილე, ეგრილა, საგრილი, სიგრილე (სიცივე'სთან).

[**გრიჭემი** ნ. პასკუნჯი].

[**გრკ** ნ. განგრკეს, საგრკუელი].

გრკალი (+ 35, 23 გამოსლ. ZA) მობოკლვილი (მობოკვლილი B) ხე და რქა ZAB.

კრკალი მოდრეკით გარდაბმული Cb. კრკალი CqD. განუმარტავია E.

გრკჳნვა (გრკვინვა ZABCbE, გრკინვა D) ჩჩვილთაგან მზრდელისა თვისისა შეხარილი, რეცა უბნობა ZAB.

გრკვინვა (ესე Cb) არს ჩჩვილის ყრმისაგან მზრდელისა თვისისა შეხარილი, რეცა უბნობა (+ რამე Cb) Cbq. ჩჩვილის ყრმისაგან მზრდელის(ა) შეხარილი (+ რეცა უბნობა D) DE.

გრო (გრო და გრობა CbqD) მარტო ფრინველთაგანი (+ ერთი ZA) ZAB.

(+ ესე Cb) იგი არს, რა ფრინველი კვერცხთა თვისთა ათბობდეს საჩეკლად CbqD.

გრობა (გრობა და გრო E) იგივე გრო ZAB.

ესე იგი არს ფრინველი კვერცხს ათბობდეს საჩეკალად E.

ნ. მაგრობალი.

გრო და გრობა ნ. გრო.

გროება გაფანტულის ერთად შეყრა ZAB.

ესე იგი არს დაფანტულთა ერთად შეყრა Cb. განუმარტავია CqDE.

ნ. მიიგროვა, მოუგროვე.

[**გროტო** ნ. მკვრცხე].

გროში მოსხოსავით ZABCb.

მომსხო CqD. განუმარტავია E.

გრუზი თმა დახუჭუჭებით ქმნილი ZA.

თმა დაგრეხილი BCbqDE.

[**გრუნ** ნ. განგრუნდა, განგრუნვება].

გრუტუნი ტრედის ქმიანობა(ჲ) ZA.

ტრედთ ქმა B. ტრედის ქმა CbqD.

[**გრძ** ნ. განგრძობა].

გრძელთევზი (თევზ.) ZABCbqDE.

გრძელი ალმა აზიდულს უწოდენ მაღალსა, ხოლო სწორედ წარზიდულსა — გრძელი ZA.

ალმა აზიდულს უწოდენ მაღალსა, ხოლო სწორად წარზიდულს — გრძელსა B. ალმა აზიდულსა უწოდთ მაღალსა, ხოლო განზედ გაზიდულსა — გრძელსა Cb. განუმარტავია CqDE.

ნ. ეგრძელა, ვაგრძელებ, ვსულგრძელებ, ისულგრძელა, მზეგრძელობა, მოგრძე, სიგრძე, ფერჴგრძელი.

[**გრძენ** ნ. გრძნება, გრძნეული, გრძნობა, გრძნობის საცავი, მგრძნობელი (ნათესავ'თანაც), საგრძნობელი, უგრძნობელი (ნათესავ'თანაც)].

გრძილი (გრძილ A) ღრძილი ZAB.

გრძნება (+ 8, 9 საქმე; 5, 11

მიქია ZAa) ეშმაკით მოქმედება ZAB.

ეშმაკის მონობა CbqD. განუმარტავია E.

[გრძნეულება, გრძნეულობა ნ. მოგვ.]

გრძნეული (7, 11 გამოსლ.) ეშმაკურობის მოქმედი ZAa.

ეშმაკურობის მოქმედი (1 მეფ. 28, 3) Ab. ეშმაკურთ მოქმედი B. ეშმაკობის მოქმედი Cbq.

ნ. კუდური 2.

[გრძნეულობა, გრძნეულება ნ. მოგვ].

გრძნობა ესე არს ძალი სულისა შემატყვებელობითნი, ესე იგი არს გამრჩეველებითი ნივთთა ZA.

შეტყობასავით. ესე არს ძალი სულისა შემატყვებელობითნი, ესე იგი არს გამრჩეველობითი ნივთთა B. (+ შეტყობა Cb). გრძნობა არს ძალი სულისა შემტყვებელობითნი, ესე იგი არს განმრჩეველობითი ნივთთა. ხოლო საგრძნობელნი ასონი, რომელთა მიერ ვიგრძნობთ, ჴრიან ხუთ და გრძნობა(ნი)ცა ხუთ: პირველი საგრძნობელი — თვალი, რომელი საკუთარ (საკუთრად E) მისა არს ფერი და ადგილი, სადა იყოს, სიდიდე და სიმცირე, მოძრაობისა და დგომისა, სიმქისე და სიწყლტუე, ვაკე და უვაკო და ესევითარი; მეორე — სასმენელიცა, ვითარცა მგრძნობელი ბგერათა და ჴმათა, რამეთუ შეტყვებით(ა) განარჩევს სიმახვილესა და სიგვიანესა და სიდიდეთა (სიდიდესა CqDE) მათსა; გრძნობა არს ყნოსაცა, რომელ ტვინ(ი) ორთქლთა მიერ იგრძნობს სუნელობასა და სიმყრალესა (სულნელობა და სიმყრალე E); გრძნობა არს გემოს ხილვაცა, ვითარ სიტკბოება, სიძნელე, სიძმრე, სიმჟავე, სიმყვირტლე, სიმწარე, სიმლაშე, სიმსუქნე, სიმჴლე და ესევითარი; გრძნობა არს შეხებაცა, რომელი საზოგადო არს ყოვ(ე)ლთა ცხო(ე)ლთა: ტფილი და გრილი, ლბილი და მაგარი, მძიმე და სუბუქი, რამეთუ მხოლოდ შეხებით (შეხებისა CqDE) ოდენ იცნობებიან ესენი. ამათი სრულიად (კეთილად E) გამოკვლევა გენებოს, იოვანე დამასკელის (+ ფილასოფოსობის CbqE) ლა თავსა შინა (თავში DE)[1] და ნემესიოსის წიგნსა შინა (ფილასოფობაში E) იძიე(თ) CbqDE.

გრძნობის საცავი საგრძნობელი ZAB.

[გრძლა ნ. ხე; შდრ. გრჯლა].

გრწამს 5, 36 მარკ. Z.

გრწყილი (მძრომ.) (1 მეფ. 24, 15) კრწყილი ZA.

გრჭო წვლილი ლატანი ZAB.

წვლილი ლატანი და მისთანა ხე Cbq. გრჭო არს ლატანი წვლილი და ეგევითარი ხენი D.

გრჯლა დიდთა ხეთა რა სხვილ(ნ)ი რტონი განეყოფიან, მას ეწოდებიან გრჯლა. (+ და B) მას ზედეთ განყოფილთა ეწოდებიან ბორჯღლი, ხოლო მას ზედე(თ)თა—რტონი და ზერელესა — მწვერვალი, და ზედეთ (ზედათ B) წვლილთა — კეწეწი (კეწერი B). ხოლო ხის წვერთა — კუნწუხი (+ 4, 181 დიონოსი[2] ZAa) ZAB.

დიდთა ხეთა ძირთა ლუტ[illegible] ზედათ რა სხვილნი რტონი განეყოფ(ვ)იან, მათ ეწოდებიან გრ[illegible] ხე[illegible]

[1] იგულისხმება: „გარდამოცემაჲ". [2] შდრ. A—163, გვ. 87, კიდეზე.

ლო მას ზედით რა განეყოფ(ვ)იან, ეწოდებიან ბორჯღლი, მას ზედითსა განყოფილთა ეწოდებიან რტონი, ხოლო ზერელესთა — მწვერვალი Cbq. ხის სხვილი რტონი D.

ნ. ხე.

გსურიან იგივე ZA.

გსურის სურვილად ხარ ZA.

გუ არს ართრონი: გუაყმო, გუაძლია და მისთანანი ZAa.

გუადრაკი (გვარდაკი ZAaBCa, გუარდაკი Ab, გვადრაკი CbqDE) (2 მეფე 13, 8) ესე არს ჭურჭელი საგბოლველი: ქვაბი, სიავი, ჩალხანა, ტაფა, ტაფაკი, კარდალა, ქოთანი, კოჭობი და ყოველივე მისთანა სადუღრები ZA.

ესე არს ყოველი საგბოლველი: ქვაბი, სიავი, ჩალხანა, ტაფა და ყოველი მისთანანი (2 მეფე 13, 8) B. საგბოლელი C. საგბოლველია D. ტაფაკი ანუ სხვა რამე საგბოში (2 მეფე 13, 8) E.

ნ. ჭურჭელი.

გუადროებს[1] დროს გვცემს ZAB.

გუადრუცი (გვადრუცი CDE) (12, 6 იოვანე) კოლოფი ZAa.

12, 6 იოან. Ab. ფიცრის კოლოფი B. ხის კოლოფი დიდი, გინა მცირე CD. მცირე გიდელი ანუ გოდორი მცირე; გვადრუცი კოლოფია, ონიფანტე გვადრუცში ჩადვეს E.

გუალაგი[2] მაფრაშა ZAB.

ტომარა CD. აბოს ნეტაფრ.: „შთადვეს გუამი წმიდისა აბოსი გვალაგსა მას აღსაკიდებელ[სა სამო]სლით მისით“ E.

ნ. ვაშკარანი, მაფრაშა.

გუალე (გვალე CDE) (11, 7 იოანე; 1 მეფე 7, 37) იარე ZA.

იარე BCD. ჩქარა სვლა E.

ნ. გარდაგუალე, მოგუალე, სიარული, სლვა.

გუალვა[3] (+ 35, 5 ეზექ. ZAa) უწვიმრობა ZABCD.

განუმარტავია E.

[**გუამანსარი** ნ. წერილი].

გუამი (გვამი DE) (+ 1, 21 ტობ. ZAa) ესე არს მარტივად მყოფი, განთვისებული თვისგან თავით თვისით შემტკიცებით მდგომარე და განყოფილი მისთანათა მათგან რიცხვთა ZA.

ესე იგი არს მარტივად მყოფი განთვისებული, რომელ არს განუკვეთელი B. ხოლო გუამისა სახელი ორსა დაჰნიშნავს და გვამო(ვ)ანიცა ორსავე დაჰნიშნავს, რამეთუ დაჰნიშნავს მარტივად (+ მყოფსაცა C), რომლისა და(ჰ)ნიშნვისაებრ არა მარტივად არსებასა, ხოლო არამედ შემთხვევითსაცა გვამოვ(ა)ნად უწოდთ, ხოლო დაჰნიშნავს განთვისებულსა გვამსაცა, ესე იგი არს განუკვეთელსა და კვალად უგვამოძცა ორგვარად ითქმის, რამეთუ ითქმის უგვამოდ არარაძთ არასადა მყოფიცა და ითქმის უგვამოდ შემთხვევითიცა, რომელსა არა აქვს განთვისებული მყოფობაძ, არამედ არსებასა შორის შემტკიცნებოს(ა) CbqD.[4] ხოლო გვამნი ოდესმე უკვე მარტივად მყოფსა ცხად ჰყოფს, რომლისა დანიშვნისაებრ არა მარტივსა არსებასა ხოლო გვამად ვიტყვით, არამედ შემთხვევითსაცა, რომელი საკუთრად არაგვამოანი არს, არამედ სხვა გვამი. ხოლო ოდესმე განთვისებულსა გვამსა, ესე იგი არს განუკვეთელსა, ცხად ჰყოფს, რომელი საკუთრად არაგვამოვანი, არამედ გვამი არს და სახელ-იდების. ხოლო

[1] ნუსხებშია: „გვადროებს“. [2] ნუსხებშია: „გვალაგი“. [3] ნუსხებშია: „გვალვა“. განსაზღვრება აღებულია იოანე დამასკელის დიალექტიკის მე-9 თავიდან.

საკუთრად გვამოანი არს ანუ თვისგან ვიდრე არა შეგვამებული, არამედ გვამთა შინა ხილული, ვითარ-იგი სახე, რომელ არს არსება კაცისაჲ თვისთა გვამთა შინა არა იხილვების, არამედ პეტრეს და პავლეს და სხვათა კაცთა გვამებსა შინა, ანუ სხვისა თანა არსებით განუყოფელისა. ქმნა ვისგანმე ყოვლითურთისა შეზავებისა და ერთისა შესრულება შეზავებულისა გვამისა, ვითარ-იგი კაცი სულისაგან და ჴორცისა შეზავებულ არს. და არცა მხოლოდ სული ოდენ ითქმის გვამად, არცა ჴორცნი, არამედ გვამოანად, ხოლო ორნივე შესრულებული იგი ორნივე გვამად, ვინადგან არცა სული თვისგან თავით თვისით გვამ ქმნილ არს, არცა ჴორცნი, არამედ თანად ორნივე, რამეთუ საკუთრად გვამად თვისგან თავით თვისით მდგომი არსცა და სახელ-იდების. კვალად ითქმის გვამოვნად სხვისა. გვამისა მიერ მიღებული ბუნება და მის შორის მომგებელი ყოფისა, რომლისათვისცა ჴორცნი უფლისანი არა გვამ ქმნილნი თავით თვისით არცა წამსა ჟამისასა არა გვამ, არამედ უფროსად გვამოან არიან, რამეთუ გვამსა შინა სიტყვისა ღთს ̃სა შემტკიცნეს მის მიერ მიხმულნი და იგი აქვნდა და აქვს გვამად.

უგვამოცა ორგვარად ითქმის, რამეთუ ოდესმე არვითა არარათა მყოფსა დანიშნავს, რომელ არს უგვამო ყოფა, ხოლო ოდესმე არა თავთა შორის თვისსა მყოფსა, არამედ სხვასა შორის მქონებელსა ყოფისასა, რომელ არს შემთხვევითი[1] E.

ნ. არსება, გუამოვანი. პირი. უგუამო.

გუამი[2] პირი. ესე იგი არს ხატი E.

გუამოვანი[3] (გუამოანი A) (43, 11 ეზეკ.) იგივე არსებისაგან განთვისებული ZAa.

მისვე არსებისაგან განთვისებული (+ 43. 11 ეზეკ. Ab) AbB.

გუანება (გვანება DE) მსგავსებასავით ZABCbq.

მსგავსებავით D. განუმარტავია E.

ნ. გავ. 2.

გუანი მგზავსი B.

[**გუარ** (გვარ) ნ. მიგურა. მოგურა, ჩაგურა. წაგურა].

გუარდაკი ნ. გუადრაკი.

გუარი (გვარი DE) (15, 3 იერემ.) შემასრულებელი ZA.

შემასრულებელი BCbq. (+ ხოლო E) გვარი შემასრულებლად უთქვამსთ DE.

[**გუარი** (გვარი) ნ. დაგუარება, კიბის გვარი (გუერდ'თან), მოგუარება, მოუგუარე. უგუარო].

[**გუარი** ნ. ქვა].

გუარლი[4] (+ ვეფხის-ტყ. ZAa). თივის თოკი ZAB.

(ბალ.) (+ და CabE) გორალი თივის თოკი CDE:

ნ. გორალი, საბელი.

გუარჯილა[5] ZABCDE.

გუაჯი[6] შური და გვაჯი (ლგვაჯი და შური B) ჰგვანან და განიყოფ(ებ)იანცა: [+ შური (+ არს B) მწუხარება სხვისა კეთილსა ზედა. ხოლო გვაჯი არა მწუხარება, არამედ აღბაძებით, რათა უადრეს ქმნას მისგან AB]. ZAB:

---

[1] განსაზღვრება აღებულია იოანე დამასკელის დიალექტიკის 29-ე და 30-ე თავებიდან. [2] ნუსხაშია: „გვამი“. [3] წყაროშია: „გუამოვნებაჲ“. [4] ნუსხებშია: „გვარლი“. [5] ნუსხებშია: „გვარჯილა“. [6] ნუსხებშია: „გვაჯი“.

ჯავრით დაყინება Cab. განუმარტა-ვია CqD. ჯავრით E.

გუბე (+ 8. 68 მამთა-ცხ[1]. ZAa) ფოსო, გინა წყლის ტბორე ZA.

ფოსო BCbqDE.

ნ. საგუბარი, შეგუბება.

გუბი (8, 29 ისო) მთხრებლი ZA.

გუგა (2, 8 ზაქარია) სახედველი ZA.

სახედველი BCbqD. თვალის ბაია E.

გუგული (ფრინ.) ZABCbqDE.

გუგუმა დიდრონი ღილები ZA.

დიდრონი ღილი B.

ნ. ღილი.

გუგუნი ცეცხლის ქმა(ჲ) ZAB.

ქმა ცეცხლისა CbqDE.

[გუდ ნ. ნაგუდალი].

გუდა (+ 4 მეფე 5. 23 ZAa) ტყავისაგან შთასადებელი ZA.

ტყავის შთასადებელი B. ტყავი შთასადებელი Cbq; განუმარტავია DE.

ნ. საგუდალი.

გუდალი უსწორო ლარი ZA.

ლარი უსწორო B. არასწორი Cbq. განუმარტავია D. ჩაბაქი E.

გუდაფშუტა ფუდ(ი) სოკო ZABCbqDE.

გუედო[2] საჯდომ(ელ)ი კუნძი ZABCD.

გუელაძუა (გუჱლაძუა ZA) (მძრომ.) ძუის მსგავსი ჭუა ZA.

(მძრომ.) B.

გუელვეშაპი (გუჱლვეშაპი ZA, გველვეშაპი DE) (მძრომ.) ZABCbqDE.

გუელთევზი (გუჱლთევზი ZA. გველთევზი DE) (თევზ.) ZABCbqDE.

გუელი (გუჱლი ZA, გველი D) მძრომ.) (+ 3, 1 დაბად. ZAa) ZABCbqDE.

ნ. ასპიტი.

გუელის-მბრძოლი (გუჱლის-მბრძოლი ZA) ანკარას უმცროა, თავი მოშორვებით აბია, წვრილი სისერი აქვს (11, 22 ლევიტ.) ZA.

(მწერ.) გველის მბრძოლი ანკარას უმცროა, თავი მოშორვებით აქვს, წვრილი კისერი B. განუმარტავია Cab[3]. (უქმ.) Cq.

გუემა (გუჱმა ZA, გვემა DE) ტანჯვა, გინა ცემა ZA.

ტანჯვა თუ ცემა B. გარჯა CDE.

ნ. გგუემ, გუემული, ეგუემა, ვგუემდი, მგუემელი, მგუემეს, ნაგუემი, საგუემელი, ღელვაგუემული, ჰგუემდა.

გუემული (გუჱმული ZA) (+ 5, 25 მარკ. Z) ნაცემი თუ ნატანჯი ZA.

ტანჯული თუ ნაცემი B.

გუერდი (გუჱრდი ZA. გვერდი DE) ჩაფი საწყავი ZABC.

ჩაფის უმცირესი D. საწყავი E.

ნ. კოკა, ლიტრა.

გუერდი (გუჱრდი ZA, გვერდი DE) (+ 2. 21 დაბად. ZAa) კაცის (კაცთ D) წიბონი ZAD.

კაცის წიბო BC. კაცისა E.

ნ. განგუერდიოს, განიგუერდიოს. გუერდი, გურდივ, იგურდივ. კაბადონი, მოგუერდი.

გუერდი (გუჱრდი ZA. გვერდი DE) მთათ(ა) ღამრეცი ZABCD.

მთისა E.

---

[1] შდრ. A—1105, 201r, b9. [2] ნუსხებში: „გვედო". [3] აქედან გრძელდება Ca (იხ. გვ. 169).

გუერდი (გუწრდი ZA, გვერდი D) ქვეყნის მზომელთა მიერ(ი) სახელები სამყუროთა, რომელსა სამივე გვერდი სწორე აქვს (აქვნდეს BD) უწოდენ სწორგვერდად, ხოლო რომელსა ორნი მხოლოდ — სწორწვივედად (წვივებად CD), ხოლო რომელსა სამნი უსწორონი — ციბის-გვარად ZABCD.

გუესი[1] მზაკვარი და დიდად გლისპი ZAB.

მზაკვარი (+ და გლისპი დიდად Cab) CD. რომელ არს მზაკვარი: „დააყუდენ საცნაურნი ლომნი, რომელ არიან მძვინვარენი და გვესნი ეშმაკნი. შეიძინეს მანქანება, უკეთურება და სივვესე" — 67 ფსალმ. თარგმანი E.

ნ. სიგუესე.

გუესით[2] ტევნართა ველი B.

[გუვ ნ. შეგუვილი].

[გუზ ნ. ნაგუზალი].

გუწლაძუა ნ. გუელაძუა.

გუწლვეშაპი ნ. გუელვეშაპი.

გუწლთევზი ნ. გუელთევზი.

გუწლი ნ. გუელი.

გუწლის-მბრძოლი ნ. გუელის-მბრძოლი.

გუწმა ნ. გუემა.

გუწმული ნ. გუემული.

გუწრდი ნ. გუერდი 1, 2, 3, 4.

გუთანი სომხურია, ქართულად ერქვანი ჰქვიან ZAB.

(უკმ.) გუთანი სომხურია, ქართულად ერქვანი ეწოდების. უკეთუ უმცირე მისსა ქარნი ებნეს და ერქვანსა არცა საკვეთელი ჰქონდეს და არცა ფიცარი ფრთად, მას ჯილდა ეწოდების და ყევ(ა)რის ქარისა საქნველსა — აროնა და უღლეულის (უღლეურის Cq) ქარისას(ა) — ოქოქა CD.

გუთანი სომხურია, ქართულად ერქვანი ეწოდება E.

ნ. ერქუანი.

[**გულ** ნ. ანაგული].

გულანი საგალობელი სრული და გულის სანდომლად შეკრებული ZA.

გულთ სანდომად შეკრებული წიგნი B. გულის ნების წიგნი შეკრებული CD. განუმარტავია E.

გულარძნილი (გვლარძნილი D) (5. 6 მსაჯ.) მრუდში ნახე ZA.

მრადი-მრუდი BCD.

ნ. ნაგულარძნი, შეგულარძნილი.

გულბანდი სენია ცხოვართ Cb.

გულგული შუაგული ZA.

გულგდებული გულ-მიპყრობილი ZABCD.

გულდადებით E.

გულდებული გულდადებული ZABCD.

განუმარტავია E.

გულებული დიაცთ პირის (პირ D) საბანელი ZABD.

დიაცთ პირ(თ)საბანლები C. გულებულითა პირისათა საკაზმავი პირისაბანელია E.

გულვა (გუულვა BCa) გულისხმის-ყოფა ZABC.

ნ. აგულვებიეს, ეგულვა.

[1] ნუსხებში: „გვესი" („გვესნი" E). [2] ნუსხებში: „გვესით".

მგულავს, მეგულვების, ნაგულვები; შდრ. გული.

გულვება B.

გულვებადი გულის-სიტყვათა შორის მოღებული ZA.

საგულვებელი, ესე იგი არს გულის-სიტყვათა შორის მიღებული B. გიგულვებიეს, ესე იგი არს გულის სიტყვათა შორის მიგიღებიეს CD. ი მ ო ჰ მ ა დ ი ა ნ ი: „გულვებადითა სატანჯველითა“ E.

გულშიდება ნთხევას ლამოდეს ZA.

რწყევას ლამოდეს B.

გულთმისანი გონებით შემტყობი გლეხურად ZAa.

გული არს გული კაცისა, ვითარცა იტყვის (50, 12 ფსალ.). გ უ ლ ა დ ითქმის საშუალი ქვეყ(ა)ნისა (12, 40 მათე). გ უ ლ ა დ ითქმის პელაგონი ზღვისა (45, 3 ფსალ.). გ უ ლ ა დ ითქმის ხეთა და ხილთა საშუალი ZA.

გ უ ლ ი არს გული კაცისა, გ უ ლ ა დ ითქმის საშუალი ქვეყ(ა)ნისა (+ 12, 40 მათე B). გინა პელაგონი ზღვისა, გინა მერქანი ხეთა, გინა საშუალო ხილთა BCb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. განიგულე, გულანი, გულგული, გულითადი, გულისობა, დიდგულა, ვგულობდი, იგულეთ, იგულვა, იგულისწყრომა, იგულმეთქუებენ, ორგული, საგულე, უგულებელს-ყოფა, უგულისყურო, ქუეყნის-გული, შეგულისიტყუა.

გულითადი (+ 2 კორინ. 8, 8 ZAa) გულის მისანდო ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. საგულითადო.

გულიო (ფრინ.) მომცრო ტრედია (+ ველური ZA) ZAB.

(ფრინ.) ინაგა, მომცრო ტრედია C.

გულისათქმელი (9, 23 დანიელ) სანდომელი ZA.

სანდომელი B. სანატრელი, გინა (+ თუ Cq) სანდომი C.

გულის-ბჯე ZAB.

გულის-დადება გულის დაწყნარება ZA.

გულის დამშვიდება B.

გულის-ეზო (+ 1 მეფე 31, 3 ZA) არტირია ZAB.

გულის-ზრახვა (+ 10, 19 საქმე ZA) გონებით ლაპარაკი ZABCb.

ნ. ფიქრი.

გულის-თქმა (+ 105, 14 ფსალ. ZA) გონებით ნდომა ZAB.

გულით ნდომა Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. ფიქრი, წადილი.

გულისიტყუა ნ. გულის-სიტყუა.

გულისობა მწყრალობა ZA.

შემოწყრომა B.

ნ. გაგულისე, გაგულისება.

გულის-სიტყუა, (გულისიტყუა B) (+ 22, 15 ლუკა ZA) გონებით მსიტყველობა(ჲ) ZAB.

ნ. განგულისიტყუა, შეგულისიტყუა.

გულის-ტანჯვა გონებით შეჭირვება ZAB.

გულის-ყური მოსწავლეთაგან სწრაფად სმენა, სწრაფად სწავლა, მიქდომა და ქმნა ZA.

მოსწავლეთაგან სწრაფად სმენა, სწრაფად სწავლა, მიქდომა და ქმნა B. გულის-ყური არს მოსწავლეთა სწრაფით სმენა და სწრაფით სწავლა და აღრე ქმნა Cb. არს სწრაფით სმენა, სწრაფით სწავლა და აღრე ქმნა Ca.

ნ. უგულისყურო.

გულის-წყრომა (+ 57, 5 ფსალ. ZA) გულის-წყრომაჲ არს მდუღარებაჲ გულის გარემოსისა სისხლისა ფოფინებისაგან, ნავღლისა ანუ აღმღვრევისა მისისა ქმნილი. არს ოდესმე გულის-წყრომა(ჲ), რომელი წადიერებაჲ არს ნაცვლის მიგებად, რამეთუ ოდეს ვიმძლავრით ვისგანმე ანუ მოვიგონნით მიმძლავრება იგი, განვრისხნით გულის წყრომითა. ხოლო სამ არიან სახენი გულის წყრომისანი: რისხვა, ბორგა და დარილი, რომელ არს მზერა. რისხვა(ჲ) არს გულის წყრომა ჯეროვანი შემცოდეთათვის; ბორგა არს მიუმყოვრებელი ნავღელი და დაუცადებელი უწესო გულის წყრომა(ჲ), ხოლო დარილი არს რისხვა მაძიებელი ჟამთა ტანჯვისათვის ვისამე (ვისასმე B), რომელ არს მზერა ZAB.

ხოლო გულის-წყრომა არს მდუღარებაჲ გულისა გარემოსისა სისხლისაჲ ფოფინებისაგან ნავღლისა, ანუ აღმრღვევისა მისისა ქმნული, რომლისათვის(ცა) ნავღლ(ვ)ად ითქმის და ნავღლიანობად. ხოლო არს ოდესმე, რომელ გულის-წყრომა წადიერებაჲ არს ნაცვლის მიგებისაჲ. რამეთუ (მი)ვიმძლავრნით რაჲ, ანუ საგონებელ გვიჩნდის მიმძლავრებულყოფაჲ, განვრისხნით გულის-წყრომით და შეზავებულ იქმნის მაშინ ვნებაჲ გულის-თქმისაგან და ვნებისა და გულის წყრომისა. ხოლო სახენი გულის-წყრომისანი არიან სამ: რისხვა(ჲ), რომელი სახელ-იდების ნავღლად და ნავღლვად, რამეთუ გულის წყრომამან მიიღოს რაჲ დასაბამი და ძრვაჲ რისხვად და ნავღლვად და ნავღლად ითქმის[1], და ბორგა, რომელი არს მიუმყოვრებელი ნავღლვაჲ, ცხად არს, ვითარმედ ძვირის ჴსენებაჲ, ხოლო ითქმის გებულებისაგან და საწურთელად შექმნისა, და მზერაჲ არს რისხვაჲ მეძიებელი ჟამისა ტანჯვისა ვისისათვისმე და ითქმის ესეცა მღებარეობისაებრ. ხოლო არს გულის-წყრომაჲ ვითარცა მეაბჯრე რაჲმე გულის სიტყვისაჲ, მოსაჯული გულის თქმისაჲ, რამეთუ, რაჟამს გულის-მთქმელ ვიქმნნეთ საქმისა რომლისამე და დავეცადნეთ ვისგანმე, გულ-მოწყე ვიქმნებით მისდა მიმართ, ვითარცა მიმძლავრებულნი. ცხად არს, ვითარმედ გულის სიტყვისა მიერ ღირსად განმწარებისა ბ(რ)ჭობითა მის საქმისაჲთა და მცველთა ზედა ბუნებითისა წესისა თვისისათა. სრულიად იოანე დამასკელის (+ წიგნის Cbq) კთ თავში (თავსა შინა Cq)[2] იძიე CD. ხოლო გულისწყრომა ვიდრემე არს დუღილი გულის გარემოსისა სისხლისა ფოფინებისაგან ნავღლისა ანუ აღმღვრევისა მისისა ქმნილი, რომლისათვისცა ნავღლად ითქმის ნავღლიანობად. არს უკვე და ოდესმე გულის-წყრომა წადილი ნაცვლისა ტანჯვით მიგებისა, რამეთუ მივიმძლავრით რა, ანუ საგონებელ გვიჩდის მიმძლავრებულ ყოფა, განვრისხნით გულის-წყრომით და შემაზავებელ იქმნის მაშინ ვნება გულის თქმისაგან და ვნებისა და გულის-წყრომისა. ხოლო სახენი გულის-წყრომისანი არიან სამ: რისხვა, რომელი სახელ-იდების ნავღლად და ნავღლვად; მედგრობა უკვე, რომელი საძულოდ დაიმარხო-

---

[1] აქედან D ხელნაწერს აკლია ფურცელი. [2] იგულისხმება „გარდამოცემაჲ".

დის, რამეთუ ითქმის მედგრობად და ესეცა, ვითარმედ მედგრობა არს გებისაგან და მომჴსენებლობისაგან მარხვისა გულსა შორის. ძ ვ ი რ ი ს მ მ ა რ ხ ვ ე ლ ო ბ ა უქვე წყრომა მეძიებელი ჟამსა დასჯად არს გულის-წყრომა მსახურ და მელახვრე გულის-სიტყვისა, რაჟამს გულის მთქმელ ვიქმნეთ საქმისა რომლისამე და დავეცადნეთ ვისგანმე გულ-მოწყე ვიქმნათ მისდა მიმართ, ვითარცა მიმძლავრებულნი E.

ნ. იგულისწყრომა, წადილი.

გულის-ხმა (+ 14, 10 ოსე ZAa) ესე არს გონებით ახმა და გულთა შლება. ვიეთთა გულის-ჴმად აღუწერიათ; გულსა არა აქუს ჴმა(ჲ), არამედ ახმა და შლება, რომელ(ი) ითქმის გულის-ხმად (+ 2 ეზრა 6, 16 ZA) ZAB.

გულის-ხმა არს გონებით ახმა და გულთა შინა შეტანა Cab.

გულ-მავიწყი მალ დამვიწყებელი ZA.

მალე დამავიწყებელი B.

გულ-მანკიერი გულით ბოროტ აღუჴოცელი ZA.

გულით ბოროტის ·აღმოუჴოცელი B.· გულიდამ ავი აღარ ა(ღ)მოიჴოცოს (+ კაცისათვის Ca) Cab.

გულ-პებულ (2 სჯულ. 28, 34) გულ-გაპობილ ZA.

გულ-პყრობილი (6, 50 მარკ.) გონება-გაუბნეველი ZA.

გონება-განუბნეველი B. გულდაუბნეველი Ca. გულ-გაუბნეველი Cb.

გულს-მოდგინე (+ 2 ნეშტ. 29, .31 ZA) მომჭირნე ZABCE.

გულს-ყრა შებნედა ZA.

შებნედასავით B.

გულფ 8 ე ქ უ ს თ ა დ ღ ე[1]: „რომელნი იტყვიან ოდესმე დედაკაც და გულფ თევზ ზღვისა“ ZABCE.

გულფირტჳს-ბალახი (გულფირტვის-ბალახი ZABCqE, გულფილტვის-ბალახი Cab) (ბალ.) ZABCE.

გულ-ფიცხელი (10, 5 მარკ.) გულქვა ZAa.

[**გულქანდა** ნ. მუღარბარა].

გულყო ქორის მახე საყელე ZA.

ქორთ მახე საყელე B. ქორის მახე საკისრე C. განუმარტავია E.

ნ. მახე, საბრჯე.

გულწყება მოწყენილი ZA.

გულწყებულ მოწყენილი BCE.

გუმბათი კამარა მაღალი, თურქთ ენით: მ ზ ი ს დ ა ს ა ვ ა ლ ი ZA.

მაღალი კამარა BCab. განუმარტავია CqE.

[**გუმერა** შდრ. გმირვა; გურემა].

გუმურა შუა ღვინო წყლიანი ZAa.

ნ. შუა ღვინო.

გუნდა (+ 14, 26 დანიელ ZAa) მგრგვალი სამღერელი თუ რაჲც (რაიც Ab) ZA.

სამღერელი ქვა მგრგვალი B. სამღერალი C. განუმარტავია E.

გუნდა სალებავი მუხის კაკრა ZABC.

განუმარტავია E.

გუნდავაცი (ბალ.) ZABCE.

გუნდი (+ 2 შჯულ. 28, 22 ZAa) ჯარი ექვსი ათასი ZAB.

კრებული, გინა ჯარი (+ ვ ათასი

[1] ZAB უმატებს: „გრივოლ ნისელში“. შდრ. ექუსთა ღღეთათჳს, მ. კახაძის გამოც., გვ. 92,21.

Cb) C. განუმარტავია E.

ნ. ჯოგი.

გუნდრუკი (2, 11 მათე) ესე არს საკმეველი სუნნელი. კვალად თეთრი საკმეველი, რომელი მოილეს ძღვნად შობას მოგვთა ZA.

ესე არს საკმეველი სუნელი. კვალად თეთრს საკმეველსაც ჰქვიან, რომელი შობას მოილეს მოგვთა B. გუნდრუკი არს საკმეველი სუ(ლ)ნელი. კვალად გ უ ნ დ რ უ კ ა დ იწოდების საკმეველი თეთრი, რომელი მოგვთა შეწირეს მაცხოვრისა შობასა C. განუმარტავია E.

გუნება (+ 34. 3 დაბად. ZAa) შინაგანი აგებულებათა მყოფობაჲ ZA.

ესე არს შინაგანთა აგებულებათა მყოფობა B.

გუნი (გუნითა E) (+ 2 ნეშტ. 6, 28 ZA) სიყვითლის სენი ZABC.

გუნი სენი არს, რომელი კაცსა ავი ფერი დაედების, რომელსა ი ა ო ა ყ ა ნ ა დ უჴმობენ E.

შდრ. გჳნი, იკტერონია.

[**გუნიშ** ნ. მოგუნიშული].

გურაპანი (+ 39, 21 გამოსლ. ZAa) საყელო გარდაფენილი ZABC.

გამოსვლათა ლვ : ც E.

გურდემლი (გვრდემლი D) (+ 41. 15 იობ ZAa) გრდემლი ZABC.

განუმარტავია D.

ნ. გრდემლი.

გურდივ აქათ-იქით ZAB.

განუმარტავია Cb.

ნ. გუერდი 1.

გურემა (გვრემა D) ჩხვერა ZABCD.

ნ. განგურემა.

გურზი (+ როსტომ[1]. ZAa) ლახტივით დიდი, უფროთო ZA.

ლახტივით დიდია, უფროთო B. დიდი ლახტი, უფროთო C.

გურინვა[2] (+ 9, 20 იერემ. ZA) საგლოველი ჴმიანობა(ჲ) ZAB.

გურინი[3] საგლო(ვ)ელი ჴმა(ჲ) (+ გურინვა ZAa) ZAB.

გვრინვა, საგლოელი ჴმა CD.

გურიობა (გვრიობა D) (13, 20 იგავ.) მიდევნება არევით, თუ მიდევნება ოგურთა ZA.

მიდევნება არევით, თუ ოგურობა B. მიდევნება. კიდევ გასინჯე, არეულობაა, თუ მიდევნება (+ სიბძ. 4, 12; იგავ. 13, 20 Cb) C. მიდევნება. გარჩევა უნდა, არეულობაა თუ მიდევნება D.

ნ. აგურიობდა.

გურიტი (გვრიტი CD) (ფრინ.) (5, 7 ლევიტ.) ZAa.

(ფრინ.) (2, 12 ქება) Ab. (ფრინ). BC. განუმარტავია D.

გურკა ხილის კაკალი. მსოფლიოთა გურკად სახელ-უდებიათ გერკისათვის, რომელთამე კურკლი გურკად აღუწერიათ, უმეცართა ZA.

ესე არს ხილის კაკალი, რომელ არს კურკა. გურკად სახელ-უდებიათ გაუსინჯავთა გერკისათვის, რომელთამე კურკლი გურკად აღუწერიათ, არა რიგით B. გერკი, ჴმელი ხილი გურკიანი Cbq. კურკა, კურკლსაცა ეწოდების Cb. გერკი, ჴმელი ხილი Ca. კურკა Caq. განუმარტავია E.

[1] შდრ. შაჰნამეს ქართული ვერსიები, I წიგნი, სტროფი 377,26. [2] ნუსხებში: „გვრინვა“. [3] ნუსხებში: „გვრინი“.

გურტი კვირტი. ვაზის კუკური ZAB.

ნ. კუკური.

გუსიტყუავს[1] სიტყვას გვეტყვის ZAB.

გუულვა ნ. გულვა.

გუფთა ქართულს(ა) არა (ჰგავს), შენაყილ(ს) კორცს(ა) ჰქვიან ZAB.

გუშაგი (+ 1 მეფ. 23. 25 ZA) ციხის დარაჯა ZABCE.

ნ. დარაჯა 1, იგუშაგა, საგუშაგო.

გუში კოდის ნაოთხალი ZACE.

კოდის მეოთხედი B.

ნ. კოდი.

გუშინ (31. 2 დაბად.[2]) დღეის წინა დღე ZAa.

დღეის წინა დღე (+ 1 მეფე 10, 11 Ab) AbBC. განუმარტავია E.

გუშინასწინ (გუშინსწინ B) გუშინის წინ ZA.

გუშინის წინ დღე B. გუშინდღის წინა დღე C. განუმარტავია E.

გუჯაბი ქათამთ სატენი საზავებლად ZA.

ქათამთ სატენი B.

გუჯარი დიდი სიგელი ZABCE.

ნ. წერილი.

გუჯასტა კაბის საკილო(ვ)ე ZABC.

განუმარტავია E.

გუჰარი (+ როსტომ.[3] ZAa) სპარსულია, მარგალიტი ZA.

(უქმ.) მარგალიტი, სხვათა ენაა B. მარგალიტი და თვალნი C. განუმარტავია E.

ნ. ქვა.

გვან[4] ხანდაზმით ZAB.

ნ. დაგვანება, საგვანო, სიგვანე.

გვანი (გვიან ZAa, გვიანი B) ხანის დამზმელი ZAaB.

გვანკალიბ[5] მოგვიანებით Cb.

გვდადუქიებენ (გვიდადუქიებენ CD)[6] გვინათლებენსავით ZAB.

გვინათლებენ CD.

გვლორი[7] (თევზ.) ZABCD.

გვმი[8] ჯურღმულის თორნე წყალთათვის ZABCab.

თორნე ჰის წყლისა Cq.

გვმრა[9] (ბალ.) ჩადუნა ZABCab.

(ბალ.) CqD.

ნ. იფხლი, ხეგვმრა.

გვნა[10] (+ 2 დარეჯან. ZAa) გვინდა ZAB.

გვნდა[11] ჩვენი ნდომაა ZAB.

გვინა CD.

გვნი[12] (+ 4, 9 ამოს ZAa) გუნი ZAB.

გუნი, სიყვითლის სენი CD.

გვრგვნი (გვრგვინი AaCa, გვირგვინი D) (+ 20, 4 ფსალმ. ZAa).

სამეფო სახურავი ZABCb.

განუმარტავია CaqD.

---

[1] ნუსხებშია: „გვსიტყუავს“. [2] წყაროშია: „გუშინდელსა“. [3] შდრ. შაჰნამეს ქართული ვერსიები, II წიგნი, სტროფი 3700 ა. [4] ნუსხებშია: „გვიან“. [5] ნუსხაშია: „გვიანკალიბ“. [6] განსამარტავი სიტყვა განმარტებასთან ერთად აღებულია კავშირის 151 თავიდან: „გვდადუქიებენ ჩვენ და გვნათლებენ“ (II, 176, 15). [7] ნუსხებშია: „გვილორი“. [8] ნუსხებშია: „გვიმი“. [9] ნუსხებშია: „გვიმრა“. [10] ნუსხებშია: „გვინა“. [11] ნუსხებშია: „გვინდა“. [12] ნუსხებშია: „გვინი“.

ნ. დიადიმა, კოტვინო, ნაგვრგვნევი.

გვრილა[1] (ბალ.) ZABCD.

გვრისტი[2] უკან გდებით კერვა ZA.

განუმარტავია BCD.

ნ. თაგალი.

გვძინი[3] (ფრინ.) ველური ტრედი ZABCD.

გფარავ ფარვას გიყოფ ZA.

გფიცავ შენს სახელს ვიფიცავ ZA.

გფხან ფხანას გიზამ Z.

გქენჯნი Z.

გქირდავ გკიცხავ Z.

გაგკიცხავ A.

გქურდავ გპარავ ZAa.

განუმარტავია Ab.

გლჳძავს[4] განფრთხობილი ხარ ZA.

გყავს გივის Z.

გყმობ ყმა ვარ ZA.

გყო (30, 11 იერემ.) გქნა ZAa.

გყოლია Z.

გყრი აყრას ვლამი ZA.

გყურობ Z.

გშველი ნ. გშუელი.

გშლი მოშლას გიზამ ZA.

გშობ შენს შოვნას ვლამი Z.

შოვნას ვლამი A.

გშორდები შენს გაყრას ვლამი Z.

გშუელი[5] Z.

გჩემობ ჩემთვის გიტყვი ZA.

გცალიან მოცალედ ხარ ZA.

გცემ გგვემ Z.

გცოდავ შეცოდებას ვიქ ZA.

გცოდე შეცოდება ვქენ შენი Z.

შეცოდება ვქენ A.

გცონინ (22, 16 რიცხ.) გეზარება ZA.

გძაგ საძაგლად მიგაჩნივარ Z.

გძინავს Z.

გძულვარ იგივე Z.

გძულობ საძულველად მჩანხარ ZA.

გძლარბი (+ 34, 11 ესაია[6] ZAa) ბუძგი ეწოდების პატარა ძლარბსა, ხოლო გძლარბი დიდს ძლარბსა, რომელსა ეკალი აქვს ვიდრე მტკაველამდე და მეტი. და ზღვის ძლარბსა ექინი ეწოდების (+ 13, 22 ესაია ZAa) ZA.

(ოთხფ.) დიდი ძლარბი. ბუძგი ეწოდების პატარა ძლარბსა, ხოლო [გ]ძლარბი დიდს ძლარბს, რომელსა ერთი მტკაველი ეკალი აქვს, ხოლო ზღვის ძლარბსა ექინი ჰქვიან B. (ოთხფ.) ეკლიანი ოთხფერჴი Cb.

გწუნობ საწუნელად მჩანხარ ZA.

გწყევ გწყევლი Z.

გწყევლი წყევლით გიჴსენებ ZA.

განუმარტავია B.

გწყვედ ნ. გწყუედ.

გწყლავ Z.

გწყუედ[7] B.

გჭირს Z.

გჭრი დაჭრას გიყოფ ZA.

განუმარტავია B.

გხადი Z.

გხედავ Z.

გჴდი გაჴდას გიზამ ZA.

გჴელავ Z.

[1] ნუსხებშია: „გვირილა". [2] ნუსხებშია:. „გვირისტი". [3] ნუსხებშია: „გვიძინი". [4] ნუსხებშია: „გლვიძავს". [5] ნუსხაშია: „გშველი". [6] წყაროშია: „გრძლაბი". [7] ნუსხაშია: „გწყვედ".

გქვედნი ნ. გქუედნი.

გქლეჩ მოქლეჩას გიზამ ZA.

განუმარტავია B.

გქმილავ გიდარაჯებ ZAa.

განუმარტავია B.

გქუედნი[1] გჯაბნი Z.

გჯაბნი ჯაბნად გიქ ZA.

განუმარტავია B.

ვჯგულემ Z.

გჯერვარ დაჯერებულ ვარ შენსა Z.

დაჯერებულ ვარ A. განუმარტავია B.

ვჯობვარ მე უკეთეს ვარ შენ ზედა Z.

მე უკეთეს ვარ შენზე A. განუმარტავია B[2].

დ

დ დონი ესე არს ართრონად სიტყვის თავად და ბოლოდ, სადაც(ა) გაეწყოს სიტყვათა, ვითარცა თავს დაგვიწერია: დადებად, დაგებად და დასხმად. ესრეთ თავადაც მოვალს და ბოლოდაც, უმრავლესთა სიტყვათა მოეზავების (+ დ ი ს ო არს ართრონი ხანთა პირის დადებისა: აქამდისო, იქიმდისო, ორ წლამდისო, საღამომდისო და ეგევითარნი ZAa) ZA.

ესე დონი არს ართრონად სიტყვის თავად და ბოლოდ, სადაცა გაეწყოს სიტყვათა, ვითარცა თავს დაგვიწერია: დადებად. დაგებად და დასხმად. ესრეთ თავად და ბოლოდ უმრავლეს სიტყვათა მოეზავების B.

[**დ** ნ. გამოდენა, გამოდინდი, დენა, დიედ, დივილი, დინება, მდინარე (წყარო'სთანაც), მედინე, მოდენა, ნადენი, ნადინობი, უდინად, უდინი, წარმდინარე, წასდის].

[**დ** (ზრდ) ნ. გადია. გამდელი, გამზრდელი].

და სიტყვის შემაერთებელი არს, ვითარ ამას ზედეთი სხვათა სიტყვათანი ZA.

და სიტყვის შემაერთებელია, ვითარცა ეს ამას ზედეთი სხვათა ენათანი B. განუმარტავია CE.

დააბა დაბმა უყო ZA.

დააბალითა დაბალითება აქმნა ZA.

დააბარა სიტყვა შეუთვალა ZA.

დააბერა ბერად შექმნა ZA.

დააბნელა სინათლე ბნელ ყო ZA.

დააბრალა ბრალი მას დასდვა ZA.

დააგდო დაუტევა ZA.

დააგლიჯა Z.

დაადგინა დააყენა ZAa.

დაადუმა დაამუნჯასავით ZA.

დააელმა ელმად შექ(მ)ნა ZA.

დაავედრა დააბარა ZA.

დააზავა ზავი შეუქ(მ)ნა ZA.

დააზვნა[3] (3 მეფე 18. 33) დაავროვა ZAa.

დაათავსა დაასრულა ZA.

დააკუეთა[4] დასცა ZA.

დაალტო (+ 7. 36 [illegible] ZAa) დაასველა ZA.

---

[1] ნუსხაში: „გქვედნი". [2] Ca-ში სწერია: „ვანი ფერცელი [illegible]". [3] ნუსხებში: „დააზვინა". [4] ნუსხებში: „დააკუცთა".

დაამდაბლა (2 მეფე 13, 14) ქალწული განხრწნა ZA.

დაამონა მონად შეუქმნა ZA.

დაამყარა სიმყარე მისცა ZA.

დაანანა სინანულად მიზიდა ZA.

დააობლა ობლად შექმნა ZA.

დააპატიმრა პატიმარ ყო ZA.

დააჟამა ჟამიერ ყო ZA.

დაარწმუნა დააჯერა ZA.

დაასწავლა სწავლა მისცა ZA.

დაასხა 1 კორინთ. 3, 6 Z.

დაატყუვა მოატყუ(ვ)ა ZA.

დააუფლა დაპატრონა ZA.

დააფარა დაფარება უყო ZA.

დააფუძნა (14, 32 ესაია) დაამაგრა ZAa.

დააქადა დაქადება აქნევინა ZA.

დააქუეყნა (დააქუეყნა ZAB, დააქუეყნეს Cab) (+ 31, 12 ეზეკ. ZAa) ქვეყანაზე(დ) დასცა ZAB.

ქვეყანაზე(დ) დასცეს Cab.

დააქცია 50, 40 იერემ. Z.

დაალუძა[1] მრავალნი განაღვიძა ZA.

დააყენა ყენება უქ(მ)ნა ZA.

დააშრო დაღალა თუ გაამშრო ZA.

დააჩვა[2] ჩვეულება აქმნია ZA.

დააცალა აღროვა ZA.

დააცხო (8, 3 ივდით) დააცხუნა ZAa.

დააძვრა[3] ძნელი ფასი დასდვა ZA.

დააწვინა წოლა აქნევინა ZA.

დააწო (2. 15 რუთ) დაასვეელა ZAa.

დაასვეელა (13. 27 იოანე[5]) Ab.

დააჭმუნვა (მ)ჭმუნვარედ შექმნა ZA.

დაახეთქა ქვეყანაზე დააქალა ZA.

დააჯოცინა მოასრევინა (მოასვრევინა A) ZA.

დააჯერა სარწმუნო ყო ZA .

დაბა (11. 1 იოანე) მომცრო ქალაქი, მოზღუდვილი ZAa.

მომცრო სოფელი Ab. სოფელი მომცრო. რამეთუ სოფელი ეწოდება სრულიად საწუთროსა. ხოლო დაბა — ერთსა. შენობათაგან კაცთაელთა B. სოფელი C. განუმარტავია E.

ნ. დაბნები, დაბნი, მდაბიო, სოფელი. უდაბნო, უდაბური.

დაბადება არს შექმნა სოფლისა და შობა კაცისა ZA.

დაბადება არს დასაბამად შექმნა სოფლისა; დაბადებად ითქმის შობა კაცისა. დაბადება ქმნად ითქმის და არა შობად, რამეთუ რა რასაგან არსად და[ა] არსებად ქმნა არს, რამეთუ იტყვის „დასაბამად ქმნა ღმერთმან ცაჲ და ქვეყანა“ და შექმნა ანგელოზნი მისნი ალსულად და შექმნა ადამ და ევაცვითარი, რამეთუ პირველი დაბადება ქმნად ითქმის და არა შობად. ხოლო შობად ითქმის თვისისასა არსებისა და ბუნებისა და მგზავსისა თვისისა წარმოჩენაჲ (ვამაკელი, კატიღორიაში[6]) B.

დაბადება არს დასაბამად შექმნა სოფლისა. დაბადებად ითქმის შობა კაცისა. დამბადებელი არს ღმერთი Cab. განუმარტავია CqE.

დაბადებული (+ 16, 15 მარკ. ZAa) დაბადებაქმნილი ZA.

დაბავრეს 44. 18 ესაია Z.

---

[1] ნუსხებშია: „დაალვიძა“. [2] ნუსხებშია: „დააჩვია“. [3] ნუსხებშია: „დააძვიოა“. [4] შდრ. A—51 („დააწე“). [5] ნუსხებში აქ ერთვის შენიშვნა: „ესრე ყოველთა სიტყვათა ზედა მოვალს. აქა მოკლედ დავსწერე სიმრავლის კაში“. [6] შდრ. S—1463, 76 r (გამოკრებილია).

დაბალთვა მეტად წვრილად დაკოდა ZA.

დაკოდვა, დაჭრა მრავლად B.

დაბალთული დაკოდილი ZA.

დაბალი სიმაღლე-უქონელი ZAB.

სიმაღლე-ნაკლები Cb. განუმარტავია E.

ნ. დაბლა, სიდაბლე; შდრ. მდაბალი.

დაბალითება დაბრკოლება (დაბრკოლობა Aa) და დაბალითება ემსგავსებიან. დაბრკოლება არს რა კეთილისა საქმისაგან დაახრწიო კაცი, ხოლო დაბალითება არს, ოდეს ამაოსა საქმესა მოაცთუნოს; დაბალითება — კეთილ. ხოლო დაბრკოლება — არაკეთილ ZAa.

დაბრკოლება და დაბალითება ემსგავსებიან. დაბრკოლება(დ) არს რა კეთილის(ა) საქმისაგან დაახრწიო კაცი. ხოლო დაბალითება (+ არს B). რა ამაოსა საქმესა მოაცთუნო: დაბალითება — კეთილ. ხოლო დაბრკოლება — არაკეთილ AbB. დაატყუესავით C.

დაბანა (+ 13. 12 იოანე ZAa) ტანის გა(ნ)რეცხა ZAB.

დაბანაკება ბანაკით დავანება ZA.

მრავლის კრებულით და ღედაწულითურთ დადგომა B.

დაბანაკებული (+ 14. 9 გამოსლ. ZAa) დავანებული ZA.

დაბანილი ტანგარეცხილი ZA.

დაბანიტა და ვარაი სენებს ჰქვიან ავერულად ZA.

სენებს(ა) ჰქვიან ავერულითა ენითა BC.

დაბარება რა კაცი კაცს(ა) სიტყვას ეტყოდეს სხვის(ა) სათქმელად; დაბარება არს ბარში ჩასლვა ZA.

ესე არს კაცი კაცსა სიტყვასა ეტყოდეს სხვისა სათქმელად B. დაბარება არს რა სიტყვას(ა) ეტყოდე კაცსა სხვისა სათქმელად C. განუმარტავია E.

დაბარვა ბარით გარდათხრა ZABCab.

განუმარტავია CqE.

დაბარჯვა თავისად დათქმა ZABC

განუმარტავია E.

დაბასტაკი ტაბასტო ZAB.

თავის კუეთის: „მკლისა მჭამელი იგი და თაფლისა ველურის: დაბასტაკთა დაგებულთა მათ და სამეუფოთა ტაბლათა ზედა მსხდომარეთა" Cb.[1]

დაბებკილი[2] (23, 21 იგავ.) დაგლეჯილი ZAa.

დაბებრება აბებრება ZA.

ტყავთ დაბურცება B. ტყავის ადუომა C. წყლულთ დაბურცება E.

დაბეგვა ბეგვის ქ(მ)ნა, ცემასავით ZA.

ბეგვის ქნა B.

[**დაბეზღება** ნ. შესმენა].

დაბელვა ხეთ გარდაკაფ(ვ)ა ZAB.

ხის გარდაკაფა C.

დაბენძლა ილეკროს მიწა და ქვა რა დაადნო და ბენძლად შექმნა ZA.

რაც ილეკრო ბენძლად შექმნა B.

დაბენძლილი კლდე დაძრულ-დალეწილი C.

დაშლილი კლდე E.

დაბეჟა სიკეთის მოშლა ZAB.

დაბეჟილი სიკეთე-მოშლილი C.

---

[1] B-ში წყარო არაა დასახელებული, მოწმობა კი გადახაზულია. [2] წყაროში: „დაბებკული".

დაბეჭდვა (დაბეჭდუა ZA, დაბეჭუდა B, დაბეჭდუვა Ca., დაბეჭვდა Cq) (+ 7, 17 ტობ. ZAa) ბეჭდის დასმა ZABCab.

განუმარტავია CqE.

დაბეჭდული ბეჭედსმული ZA.

დაბეჭუდა ნ. დაბეჭდვა.

დაბირი (3 მეფე 6, 5) აღმართებული, გინა წმიდა-წმიდათა ZAa.

აღმართებული, გინა თხემი, გინა წმიდა-წმიდათა (3 მეფე 6, 5) Ab. აღმართებული, გინა თხემი წმიდა-წმიდათა B. დაბირი არს აღმართებული, გინა თხემი, გინა წმიდა-წმიდათა CD. 3 მეფეთა 6, 5 — ტაძრის შენებაში: „დაბირი და ეფუდი" E.

დაბლა ქვედაშვებით ZA.

ქვედაშვებ BCb.

დაბლაგუება (დაბლაგუჱბა ZA, დაბლაგვება B) მახვილის პირის მოცვეთა ZAB.

შდრ. დაჩლუგება.

დაბმა თოკით დაბორკილება ZA.

თოკით დაბორკილვასავით B.

დაბნები (+ 5, 17 ლუკა ZAa) სოფლები ZABCb.

დაბნედა ბნედის მოსლვა ZAB.

დაბნედილი ბნედით მდებარე ZA.

დაბნევა ქვე განბნევა ZA.

განბნევა ქვე B.

დაბნელება სინათლის წასლვა ZAB.

დაბნეული ქვე განბნეული Z.

დაბნი სოფელი B.

დაბრალება მოგონებით ტყუილის შეწამება ZA.

ესე არს ტყუვილად შეწამება მოგონებით B. დაბრალება არს ტყუილად შეწამება მოგონებით C. განუმარტავია DE.

დაბრაწება დაწითლებასავით ZABCD.

დაბრეცა თვალ-პირთ მოგრეხა ZABCD.

დაბრეცილი E.

დაბრკოლება (+ 1 ეზრა 4, 4 ZA) დაბალითებასთან ნახე ZAB.

დაბარბაცება E[1].

დაბრმობილი (17, 7 იობ) ბრმა ქმნილი ZAa.

დაბრუნება მოქცევასავით ZAB.

დაბრუჟება შეღვინება ZABCD.

განუმარტავია E.

დაბრუჟებული შეღვინებული ZA.

დაბრყვლება (დაბრყვილება ZABD) (+ 27, 1 დაბად. ZAa) მოსუსტება, დარბილებასავით ZAB.

დასუსტება თუ მოუძლურება (+ დალბობა Ca) AaqD. მახვილის დალუგება, გინა მოსუსტება და მისთანანი Cb. დასუსტებას ჰგავს: „მახვილი ჩვენი დააბრყვილნეს"; „დაუბრყვილდენ თვალნი"; „დაბრყვილებულნი ძარღვნი" E.

დაბრჩვლება (დაბრჩვილება ZACDE დაჩლუ(ნ)გება ZAB CaqDE.

დაჩლუნგება მახვილისა Cb.

დაბრჯგუება უმკვეთელობა. გინა გვიანობა ZAB.

დაბრჯგუებული დაჩლუ(ნ)გებული CDE.

დაბუგვა (დაბუგუა B) სრულიად გარდაწვა ZABC.

განუმარტავია D.

დაბუდვა ლარტყაზე ჭვლილით [illegible]-რა E.

[1] გადახაზულია განსამარტავთან ერთად განმარტებაც.

დაბუნებება (45 კავშ.)[1] ესე არს არა ბუნებით, არამედ შემდგომად ბუნებასავით შეექ(მ)ნას ZA.
(45 კავშ.)[1] ესე არს არა ბუნებით, არამედ შემდგომად ბუნებასავით შექმნა B.

დაბუჟება ესე არს რა მიჭირვებით ქელი და ფერჴი სისხლით დაუმძიმდეს და მცირედ ხანს ვერღარა იჴმაროს ZA.
ესე არს დაწოლაზე რა ჴელი და ფერჴი სისხლით დამძიმდება და მცირედ ხან ვერღარ იჴმაროს B. დაბუშება C. განუმარტავია DE.

დაბურვა 21, 33 გამოსლ. ZAa.

დაბურცება აკანთვლა (აკანთლვა CD) ZABCD.
დაბებრება E.

დაბუშება (+ 33, 19 იობ ZAa) დაბუჟება ZAB.

დაბუშტება ბუშტ-ბუშტად აღგომა ZA.
აბებრება, დაბურცება B.

დაბუჴება ფერჴთ მიჭირვება ZAB.
ფერჴის მიჭირვება C. განუმარტავია DE.

დაბღლეძა ქუთუთოს ჩამოწევა ZAB.

დაბღლეძილი ქუთუთოჩამოწეული Z.
ქუთუთოდაწეული CD. განუმარტავია E.

დაგამინება დაწიდნვა (დაწიდვნა ABCqDE) ZABCDE.

დაგაუძლება უძლებად შეგქ(მ)ნა ZA.
უძლურად შეგქნა B. დაგაუძლურა Cab.

დაგდება დატევებასავით ZA.
დატევება BC. განუმარტავია DE.

დაგება (+ 11, 15 ჰრომ. Z) დაფენა ZABCD.
განუმარტავია E.

დაგება შერიგება ZAB.
დაწყობა CD. განუმარტავია E.

დაგვა მოცოცხვა ZAB.

დაგვა შანთით მოსუსხვა ZA.
შანთით დადაგვა B.
ნ. სადაგველი, სდაგავს.

დაგვარება ნ. დაგუარება.

დაგვიანება ნ. დაგჳანება.
დაგი CaqDE.

დაგლა (2 მეფე 22, 39) ჯანაყა ZAa.

დაგუარება[2] ესე არს ადვილად შესაძრველი და მსწრაფლ შესაცვალებელი, ვითარ-იგი სენი, სიმრთელე, სიმჴურვალე, სიგრილე რა დაეგვაროს და ეგევითარ(ნ)ი ZAB.
დაგვარება არს ადვილად შესაძრველი და მსწრაფლ შესაცვალებელი, ვითარ-იგი სენი, სიმრთელე, სიგრილე, სიმჴურვალე და დაეგვაროს და ეგევითარნი Cb.

დაგჳანება[3] დაყოვნება ZAB.
დადარილება E.

დადარნება[4] (+ 3, 10 გოდება ZA) ბუსუნს ჯდომა ZABCD.
ბუსუნი E.

დადგინება კაცთ დაყენება ZAB.
დაყენება CD. განუმარტავია E.

დადგმა ჭურჭელი, გინა სკამი ადგილს დასდვა Z.
ჭურჭელი ანუ სკამი ადგილს დასდვა A. ესე არს ჭურჭელი ანუ სკამი ადგილთა დასდვა B. დადგმად

[1] იოანე პეტრიწის შრომები (წიგნი II, გვ. 104, 11). [2] ნუსხებში: „დაგვარება“. [3] ნუსხებში: „დაგვიანება“. [4] წყაროში: „დადარნებული“.

ითქმის ჭურჭელი რამე ანუ სკამი დადგას ადგილსა რასამე, ხოლო ძელი და ქვა, გინა ხილი, ანუ საფუძველი, ანუ საზღვარი არა დადგმად ითქმის, არამედ დ ა დ ე ბ ა დ და სულ-ერთათვის ვიტყვით დ ა დ გ ო მ ა ს ა CD. განუმარტავია E.

დადგომა (10, 11 დანიელ) ზე დგომა ZAa.

ნ. დადგმა.

დადგომა რა(ი)ცა ცხოველი სლვისაგან დავარდეს, გინა სავანესა და ფუნდუკსა კაცმან დაისადგუროს, გინა ნადირი სლვისაგან დაეცადოს ZA.

ესე არს რაიც ცხოველი სლვისაგან დაცადებულ იქმნას, გინა სავანეთა და ფუნდუკთა კაცმა დაისადგუროს, გინა ცხენი, ჯორი და მისთანა შრომით დავარდეს B.

დადგომილი (1 მეფე 4, 15) დამბრმალი ZA.

დადება ესე არს, რაჲც რა ნივთი ადგილსა რასამე ზედა დასდვა, გინა სამოსელი განიძარცოს და ქვე დაავდოს (13, 4 იოანე). დ ა დ ე ბ ა არს, რა სული გაწიროს მოყვ(ა)სისათვის და თავი მისცეს სიკვდილად, ვითარცა ჩვენთვის ქმნა იესომ (15, 13 იოანე): დ ა დ ე ბ ა არს საფუძვლის დასხმა. საზღვრისა და ძეგლის განგება ZA.

ესე არს, რაიც რამე ნივთი ადგილსა რასამე ზედა დასდვა, გინა სამოსელი განიძარცო და ქვე დაავდო; დ ა დ ე ბ ა არს რა სული გაწიროს მოყვსისათვის და თავი მისცეს სიკვდილად. ვითარცა ჩვენთვის ქრისტემან ქმნა; დ ა დ ე ბ ა არს საფუძვლის დასხმა, საზღვრისა და ძეგლის განგება B. დ ა დ ე ბ ა არს, რაიცა რამ ნივთი ადგილსა რასამე ზედა დადვას; დ ა დ ე ბ ა არს რა სამოსელი განიძარცოს და ქვე დაავდოს; დ ა დ ე ბ ა დ ითქმის რა სული განწიროს მოყვსისათვის და თავი მისცეს სიკვდილად; დ ა დ ე ბ ა დ ითქმის რა ჭელი დაასხას თვისად საპყრობად აგარაკსა, გინა კაცსა, გინა კურთხევისათვის დასდვას თავსა ზედა ჭელი, ანუ მჴართა ლა მკერდთა და ეგევითარი; დ ა დ ე ბ ა არს საფუძვლის დასხმა Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. დადგმა.

დადედვა სალებავის შეფერვის დამტკიცება ZA.

სალებავის[1] საქმეა B.

დადვოდიან (42, 13 ეზეკ.) დასდებდიან ZABCb.

დასდებდიან Ca.

დადი მდადი Z.

დადრეკა[2] (2, 18 ბარუქ) მოდრეკა ZAa.

დადრესა წახოხინება ZAB.

ხოხინება CD. დახოხინება E.

დადუქი ნათელი, გასინჯე B.

ნ. გვდადუქიებენ, დუქია.

დაეგო (+ 5, 10 ჰრომ. Z) შერიგდა ZAB.

დაეკანი სომხურია, დრაჰკანი(ა) ZAB.

დრაჰკანი Cab.

ნ. ლიტრა, ტალანტი.

დაერთო სენი სენზედ, გინა ჭირი ჭირზე(დ) მოემატოს ZA.

დაეშენა 50, 40 იერემ. Z.

დაეჩემნეს (21, 9 ისო) დაჩემებით ექმნეს ZAa.

[1] ნუსხაშია: „სალებაბი“. [2] წყაროშია: „დადრეკილმან“.

დაეცა 1 კორინ. 15, 52 Z.

დაეჭკო დაეჭყვნა ZAB.

დაეჭუნიან[1] (4 ექვსთა დღე) ესე იგი არს უჩინო იქმნიან ZA.

(4 ექვსთა დღე) გამოექვიან, ვითარმედ უჩინო იქმნიან B. უჩინო იქმნიან Cb. დ. ექვსთა დღე: „მთოვარე რაჟამს მოაკლდის, დათხელდის და დაეჭუნიან[2]“ CDE.

[**დავა** ნ. სადაო].

დავალება ვალის დადება ZAB.

დავაპატრუკო (დავპატრუკო B, დავპატრუაკო Cab) ვითარცა ცა ღრუბლით დავ(პ)ფარო ZAB.

ვითარცა ცა ღრუბელმან დაფაროს Cab.

დავარდნა მიჭირვებულის ცხენის დადგომა ZA.

მიჭირვებულთ ცხოელთ დადგომა B.

დავარდნა ქელთაგან რასმე გავარდნა ZAB.

დავარდნილი მიჭირვებული ცხენი დადგომილი Z.

დავაწო (13, 26 იოანე) დავასველო ZA.

და-ვე-ირჩთინება (და-ვე-ირრთინება CD, და-ვე-[ი]რრთინებიან E) გლოვას იჩემებს, იჭირტინვის ZAB.

სულთა მიცვალებულთა, ოქროპირის თქმულში: „თუ ვისმე მოუკუდის ყრმა, და-ვე-ირრთინებიან“[3] CDE.

დავვრქნეთ (43, 6 ფსალმ.) ურქინოთ ZAB.

[**დავთარტარუღა** ნ. სკრინიარი].

დავი რა კაცი კაცს(ა) ესჯოდეს და სიტყვით წინააღუდგებოდეს, გინა ვალისა და სისხლის მოლაპარაკე გამოუჩნდეს ZA.

ესე არს, რა კაცი კაცსა ესჯოდეს და სიტყვითა წინა-აღუდგებოდეს, გინა ვალისა და სისხლის მოლაპარაკე გამოუჩნდეს B. დავი არს, რა კაცი კაცსა ესჯოდეს და წინა-აღუდგებოდეს სიტყვითა, გინა სისხლისა და ვალისა მოლაპარაკე გამოუჩნდეს Cab. განუმარტავია CqDE.

დავიწყება (+ 27, 45 დაბად. ZAa) გონებით საქმის წასლვა ZA.

განშორება ქსოვნებისა B[4]. დავიწყება არს განგდება მოქსენებულებისა CD. განუმარტავია E.

დავლინება დამდაბლებით, გინა შემუსრვით ZAB.

დავლინება არს დამდაბლებით გინა შემუსრვით CD.

დავპატრუაკო, დავპატრუკო ნ. დავაპატრუკო.

დავრდომა დავარდნა ZABCDE

დავრდომილი (+ 81, 3 ფსალმ. ZAa) გლახაკთან ნახე ZAB.

სიმდიდრისაგან დაგლახაკებული Cab. პატივისაგან დავარდნილი E.

დავსება ცეცხლის დაშრეტა ZACab.

სანთლის დაშრეტა B. განუმარტავია CqDE.

დავშუერ[5] 7, 16 იერემ. Z.

დაზამთრება (27, 12 საქმე) ზამთრის დაყოფა ZA.

დაზახილი ქმა-ყოფა ZAB.

დაზდებელი (დასდებელი Ca) ესე არს სიტყვა შეწყობილი

---

[1] ნუსხებში: „დაექვნიან“. [2] Cb-ში მოწმობა გადახაზულია. [3] AB-ში მოწმობა გადახაზულია. [4] B-ს განმარტება აღებულია იოანე დამასკელის „გარდამოცემის“ 33 თავიდან. [5] ნუსხაში: „დავშვერ“.

საქმისა მისთვის თქმული ZAB.

ესე არს შეწყობილი სიტყვა საქმისა მისთვის თქმული Cab. განუმარტავია CqDE.

დაზვერვა ნ. დაზუერვა.

დაზმა დახანება, ვითარმედ დაყო ZA.

დახანება, დაქნა, ვითარმედ დაყო B. დახანება CDE.

[დაზმული ნ. ზმული].

დაზმულობა ხანის დაყოფება ZA.

დაყოფინება B.

დაზორნეს (2 მეფე 21, 9) საზორავად დაკლნეს ZAa.

დაზრობა ყინვისაგან დაწვა ZAB.

დაზუერვა (დაზვერვა ZAa) განმსტრობა ZAa.

დამსტრობა Ab.

დაზულენ (2 პეტრე 3, 11) ჩამოინგრენ ZAa.

დაზლმურდლვა[1] ზლმურდლთ გამოყრა ZAB.

დაზლუება (დაზლუევება Ab, დაზლუავება B) ზღვეთ დასხმა ZA.

ზღვე ქმნა B.

დათენთა მზისაგან წყენა ZABCDE.

დათვი ნ. დათჳ.

დათვი-საგებელა ნ. დათჳს-საგებელა.

დათვის-ბაბა ნ. დათჳს-ბაბა.

დათვის-საგებელა ნ. დათჳს-საგებელა.

დათმენა (+ 7, 10 ამოს ZAa) დათმობა ZAa.

დათმობა (+ 13, 57 დანიელ ZAa) მოთმინება ZAB.

დათრგუნვა (+ 8, 5 ლუკა ZAa) ფე(რ)ჴით დასრესა ZAa.

ფე(რ)ჴით გასრესა AbBCD. განუმარტავია E.

დათრგუნვილი დასრესილი Z.

დათრობა (2 მეფე 11, 13) სიმთრვალის ქნა ZA.

გაძღომა E.

დათჳ (დათვი BCDE) (ოთხფ.) (1 მეფე 27, 36) დ ა თ ვ ი არს მჴეცი მძვინვარე; დ ა თ ვ ს ა უწოდენ ვარსკვლავსა, რომელსა ზედა ბრუნვენ ცანი; დ ა თ ვ ს ა უქმობენ მდაბიონი ბ უ ღ ა უ რ ს ა ZA.

(ოთხფ.) დ ა თ ვ ი არს მჴეცი მძვინვარე; დ ა თ ვ ს უწოდენ ვარსკვლავსა ჩრდილოსასა ერთსა; დ ა თ ვ ს უქმობენ ბ უ ღ ა უ რ ს ა B. (ოთხფ.) CDE.

ნ. ღორდათჳ.

დათჳს-ბაბა (დათვის-ბაბა BCDE) (ხე) ZABCDE.

დათჳს-საგებელა (დათვი-საგებელა BE, დათვის-საგებელა CD) (ბალ.) ZACDE.

(ბალ.) ჩადუნა B.

დათქჳრვა[2] ათქვირებაები ZAB.

ათქვირება Cab. განუმარტავია CqDE.

დათხეყა დაქცევა ნოტიოთა ZABCD.

განუმარტავია E[3].

დათხეული (26, 28 მათე) დაქცეული ZA.

დათხოვა წასლვის შენდობა ZAB.

გამოცლა, გინა გაშორებასავით Cab. განუმარტავია CqD.

დაი (24, 59 დაბად.) ქალი მამა-

---

[1] ნუსხებშია: „დაზლმურდვლა“. [2] ნუსხებშია: „დათქვირვა“. [3] E-ში ეს სიტყვა სხვა ხელით არის დართული სხვა ადგილს და განმარტებად ახლავს: „დააქცია“.

დედათ ნაშობი ძმისათვის დაი არს ZA.

განუმარტავია BE. და CD.

ნ. დედიდა, დედით დაჲ, დობა, დობილი, მამიდა, მამით-დაჲ.

დაიბაზმურეს (დაიბაზმურნეს BCDE) ძლიერ დაბარბაცდენ ZABCb.

ჯვარცმის მეტაფრ. იოვანე კოსტანტინეპოლელ პატრიარქისა (ეპისკოპოზის D) თქმული: „მი(გ)ეტევნეს დევნი წინაშე და დაიბაზმურნეს, და ეშმაკთ(ა) მოძღუარი იგი მათ(ი) ბრძოდა და დაემქუა“ CaqDE.[1].

დაიბურვით 44, 8 ესაია Z.

დაიგრილე (18, 4 დაბად.) ჩრდილს განისვენე ZAa.

დაიდგინა დაიყენა ZAB.

დაიდგნა (1, 40 მარკ.) დაიჩოქა ZA.

დაიდუმა (+ 9, 36 ლუკა ZAa) დაიჩუმა ZAB.

დაივანა (26, 17 დაბად.) დაისადგომა ZAa.

დაიკარვა (13, 12 დაბად.) კარავი დაიდგა ZAB.

დაიკარვა არს აღმართა კარავით, ხოლო აღიკარვა—აღფხვრა კარავი მუნით(ა)ო C.

დაიკნინის დაიკნინა, დაიმცირა თავი ZA.

ვითარცა დაიკნინა B.

დაიმოყვრა ნ. დაიმოყურა.

დაიმოყვსა ნ. დაიმოყუსა.

დაიმოყურა (დაიმოყვრა A) მოყვარედ შექ(მ)ნა ZA.

მოყვარედ შეიქნა B.

დაიმოყუსა (დაიმოყვსა A) გაიმახნაგა ZAB.

დაიმუქნალგქმნე ნ. დაიმუქნალქმნა.

დაიმუქნალქმნა (დაიმუქნალგქმნე Cab) მუქლს ქვეშ ჩაიდვა ZAB.

დაეცე თუ მუქლი დაჰკრა Cab.

დაიმძიმა სამძიმარ(ი) შეიქმნა ZAB.

დაინაბნეს (8, 9 იერემ.) შიშით გაიცქაფნეს Z.

(8, 9 იერემ.) შიშით გაიცქნაფეს Aa.

დაინიადა (დაინიადოს Cb, დაინიანდოს Ca) თავს არ შეიდვა ZAB.

თავს არ შეიდვასავით Cab.

დაიონვარა სრულიად აიკლო, აიფორ(ი)აქა ZA.

სრულიად აიკლო B. აიკლო CD. აკლება E.

[**დაირა** ნ. დაფი].

დაიღრომა დაღრომით შეიქნა ZAB.

დაიღულარჭნა (4 მეფე 9, 24) მოიგრიხა ZAa.

დაიყჳნა (დაიყუნა BCDE) (+ 14, 8 ლევიტ. ZAa) თმა მოიპარსა ZAB.

თმა მოიკრიჭა Cab. თმათ მოკრეჭა CqDE.

დაიძიჳნა (10, 10 ტობ.[2]) ძილი ქ(მ)ნა ZAa.

დაიწუხნეს (6, 10 ესაია) დაიხუჭეს ZAa.

დაკავება ქორის მახე, საფე(რ)ქე (+ დაკავებას უქმობენ გუ-

[1] წყაროს დასახელება და მოწმობა Cb-ში გადაბაზულია. [2] შდრ. A—51 („დაიძინეს“).

რიელნი დაჭერასა ZA) ZACDE.
ქორთ მახე საფერჭე B.
დაკავება დაჭერასავით B.
დაკამკამება დახამხამება ZABCD.
განუმარტავია E.
დაკარგვა[1] წარწყმედა ZAB.
დაკარგული წარწყმედული Z.
წარწყმედილი A.
დაკარება ოდენ ქელის ხლება ZA.
ოდენ მიხლება B. მიხლება (+ კვალად კარებრ დგომა C) CD.
მიეკარო E.
დაკარება კარებ დგომა ჯართა ZA.
კარებრ დგომა B.
დაკარწახება წვივის გაშიშვლება ZABCD.
განუმარტავია E.
დაკაფვა (4, 20 დანიელ) ფიჩხთ მოკვეთა ZA.
დაჭრასავით B.
დაკემსა ნაქსოვთ წვლილად დაჭრა ZA.
წვრილად დაჭრა B.
დაკემსილი წვლილად დაჭრილი CD.
განუმარტავია E.
დაკერდოსსა (დაკვერდოსსა ZAa) გ'ელი ღ'თისმეტყუელში, გლახაკთ მოწყალების საკითხავში ZABC.
დაკვანწვა ნ. დაკუანწვა.
დაკვეთა ნ. დაკუეთა.
დაკვეთება ნ. დაკუეთება.
დაკვერდოსსა ნ. დაკერდოსსა.
დაკვეცა ნ. დაკუეცა.
დაკვირება, დაკვირვება ნ. დაკვრევება.
დაკვლა ნ. დაკლვა.
დაკვლი ნაბერწყალი ZABCD.
ნაბერწკალი E.
ნ. ცეცხლი.
დაკირთებულ 4, 3 გალატ. Z.
დაკლვა (დაკვლა ZABCbqDE) (+ 21, 10 ეზეკ. ZAa) საკლავთ ყელის გამოჭრა ZA.
საკლავთ მოკლვა BCab. განუმარტავია CqDE.
დაკოდა (73, 6 ფსალმ.) შეშის დაჭრა ZA.
დაჭრა B.
ნ. კორტნა.
დაკოდა დაწყლვა Z.
დაკოდილი დაჭრილი C. განუმარტავია DE.
დაკორვან შესწირვენ ZA.
შესწირვიდენ BCD.
დაკოწიწება გატეხილის ჭურჭლის შეწება ZAB.
ნალეწი(ს) ჭურჭლის (ჭურჭელთ D) შეწება CD. განუმარტავია E.
დაკრა (+ მარცვალი, გინა გენკი B). 33 ქ ა თ ი ღ. „ვითარ-იგი სოკრატს საშუალო მარცულისა დაკრა (+ დაკრა ZA) მარცულისა (+ და B) არა აქუს ზოგადი საზღუარი შემასრულებელი (შემაერთებელ C) მათი (მათდა Cb)“ ZABC[2].
დაკრუტვა ნახევარ თვალის მოხუჭვა ZA.
ნახევარზე თვალის დახუჭვა B.

---

[1] ნუსხებშია: „დაკარგუა“. [2] წყაროში (დიალექტიკა 33) ეს ადგილი რამდენადმე სხვანაირადაა: „ეგრეთვე ლექსსა აღრიცხულსა მარცულებად არა აქუს ზოგადი საზღვარი შემარწყუმელი მათი, ვითარ-იგი ს ო კ რ ა ტ ს, — საშუალ ხო მარცულისა და კრა მარცულისა, არა აქუს ზოგადი საზღვარი შემაერთებელი მათი“ (S—1463, 48 vb 20). B-ში მოწმობა გადახაზულია.

დაკრძალა ფრთხილად შეინახა ZA.

დაკრძალვა ფრთხილად შენახვა ZABCD.

განუმარტავია E.

დაკუანწვა[1] კვანწასთან ნახე ZAB.

დაკუეთა[2] E.

დაკუეთება[3] (დაკვეთება ZABCbqDE) (+ 19, 12 იერემ. ZAa) დახეთქება ZABCD.

განუმარტავია E.

დაკუეცა[4] (41, 14 დაბად.) ბალნის მოჭრა ZAa.

დაკუთნვა 20, 32 ეზეკ. Z. —

დაკუწვა წვლილად დაჭრა ZAa.

წვლილთ დაჭრა Ab. მეტად წვლილად დაჭრა B. წვლილთ (წვლილის D) უწვლილესად დაჭრა CD. განუმარტავია E.

დაკჳრვება (დაკვირება ZA, დაკვირვება BCb) დიდხან დამზერა ZAB.

დიდად დამზერა Cb.

დალაბრა უმკვეთელო ცული და მისთანა ZAB.

უმკვეთელო ცული და რაიც CD. უმკვეთო ცული E.

ნ. გამოვდალაბრნეთ.

დალალი თმა გრძლად დაწნული ZAB.

თმა გრძელი, თხზული CD. განუმარტავია E.

ნ. თმა.

დალალი რომელი ატარებს სავაჭროთა, სხვათა ენაჲა, ქართულად ფ ე რ ე ზ ი კ ი ჰქვიან ZA.

თათრულია, ქართულად ფერეზიკი ჰქვიან, სავაჭროს მატარებელსა B.

დალაქი ვარსამი, თავის მპარსველი ZA.

ვარსამი B. თმათ აღმპარსველი C. ʽთავის მომპარცავი' D. განუმარტავია E.

დალეკება დათხლე(ვ)ება ZABCDE.

დალეწა (+ 3 მეფ. 20, 37) დაამტვრია ZAa.

დალიჟი ტახტი; გინა სახლზე წამოსაჯდომელი პატიოსანი ZA.

სახლსზე წამოსაჯდომელი, გინა ტახტი B. ტახტი CDE.

ნ. ტახტი.

დალმატიკა მოკლე სტიხარი ZA.

მოკლე სტიხარი საქ[ე]ლებიანი (სილიბისტროს საკითხავში[5]) B. სტიხარი მოკლე CD.

ნ. კოლობი.

დალორტება ფინთად დასველება, გლეხურად Z.

ფინთად დასველება Aa.

დალოცვა (დალოცუა B) ლოცვის მოღება ZAB. —

დალპა (+ 19. 20 იობ) დამპალ იქმნა ZA.

დალპოლვილი დამპალი ZAB.

დამპალი თუ მოილისაგან განრყვნილი C.

დალტობა (+ 9, 36 ლუკა ZAa) დასველება ZABC.

დალტობილი დასველებული ZA.

დალურსვა ყურთ დალმა დალევა ცხენთა Z.

ყურთ დალმა დალევა AB. დაბლა დალევა CD. განუმარტავია E.

---

[1] ნუსხებშია: „დაკვანწვა". [2] ნუსხაშია: „დაკვეთა". [3] წყაროშია: „დაკუეთეხილად". [4] ნუსხებშია: „დაკვეცა". [5] შდრ. Jer. — 120: 6 г.

დამა სამღერელია ჭადრაკივით. CD.

დამაბრკოლებელი დამახრწევე-ლივით ZA.

განუმარტავია B.

დამაგნა (2 კორინ. 5, 18) შემარიგა Z.

დამადლება მადლის მიცემა ZAB.

დამალვა მალვით იპყრას ZAB.

დამალული (1 მეფ. 24, 4) მალვით მყოფი ZA.

დამანი[1] (28, 17 იობ) ილეკროს შუშა ZAB.

შუშა ოქროსა და ვეცხლისა (+იობის 28, 17 Cab) CD. შუშა E. შდრ. მანა 2.

დამართ (5, 30 ესაია) ქვეყნისაკენ ZAa.

დამართება საქმის მოსლევასავით ZABCab.

განუმარტავია CqDE.

დამართებით (+ 40, 46 ეზეკ. ZAa) გასწორ ZAB.

სისწორ-გასწორ CD. სწორად E.

დამარხვა[2] (დამარხუა BCa) (+ 41, 36 დაბად. ZA) შენახვა ZABCD.

განუმარტავია E.

დამასრინა (+ 30, 31 იობ ZAa) ისარი დამასროლა ZABC.

რაც ისარი ჰქონდა, სრულიად (სრულ D) დამასროლაო DE.

ᒥ**დამაშაგება** ფრინველთ დამხედველობაᒧ Z.

დამაცალა მაცადა ZAB.

დამახვა (დამახუა ZACa) ᒧწვერის წამწვეტება ZAB.

წვერის მახვილად შექმნა CD. განუმარტავია E.

დამაჯნება (+ ვეფხის-ტყ[3]. ZAa) დაძაბუნება ZAB.

დამბადებელი ღმერთი ყო(ვ)ელთა ZA.

ღმერთი ყოველთა, არაარსისაგან არსად მომყვანებელი B.

დამბალი ჭმელი დალბილებული. დამბალი ცერცვი და ოსპი, რომელსა განშორებულნი ჭამდეს, ესე არს სირსვლად მოხარშული ZA.

„ჭმელი დალბილებული. წმიდათ მამათ საჭმლად რომ დამბალს ცერცვს და ოსპს სწერენ, ესე არს სირსვლად მოხარშული B.

დამდაბლება სიმაღლისაგან ჩამოსლვა, გინა გული მაღალი შეიმუსროს, გინა დაჩაგვრა, გინა ქალწულების მოშლა ZA.

დამდაბლება არს სიმაღლისაგან ჩამოსვლა, გინა გული მაღალი შეიმუსროს, გინა დაჩაგვრა, გინა ქალწულის განხრწნა B. დამდაბლება არს სიმაღლისაგან ჩამოსლვა; კვალად დამდაბლებად ითქმის გული მაღალი დაიმდაბლოს; კვალად დამდაბლებად ითქმის დაჩაგროს ვინმე, გინა ქალწული განხრწნას Cab. განუმარტავია CqDE.

დამდამივა (48, 2 იერემ.) მუღრაობა(ი)[4], — ქადილია ZAB.

იერემ. 48, 2: „ნათესავისაგან დამდამივა დაცხრომით დაცხრომილ არს“ C.[5]

ნ. ქადილი.

დამერვა კრავთა და ცხოვართ შერევა ZAa.

---

[1] წყაროშია: „და მანი“, ამიტომ განსამარტავ სიტყვად უნდა აღებულიყო: „მანი“. [2] წყაროშია: „დამარხულ“. [3] შდრ. ვეფხისტყაოსანი, სტროფი 1200, 2. [4] წყაროშია (A—51): „მუღრობა“. [5] მოწმობა B-ში გადახაზულია. ციტატში „დამ-

დამზახება (2 მჯულ. 7, 3) დამძა-ხლება ZAa.

დამზერა დაჭვრეტა ZABCb.

დამზულარი[1] დალეწილი Z.

დალეწილი კლდე AB.

დამზღულეული[2] კლდე დაპობილი B.

დამთრვალი (31, 12 იერემ.) დათ-რობილი ZAa.

დამთხე მომზრახე ZABCD.

მომზრახ. ბ კ ა ვ შ[3].: „ნახიბლაჲდმი ანუ მღედრი და თანა დამთხე და მარლევე" D.

დამი ამაზე ZAa.

დამინიშავს დამინიშნავს, ნიშანი დამიცს ZA.

ნიშანი დამიც B.

დამიხნება დაჩემება ZAB.

დამიწუნა (22, 29 რიცხ.) წუნად დამდვა ZA.

დამკვიდრება ნ. დამკვდრება.

დამკურახება (დამკვრახება Cb) მეტად მოხრაკვა ZABCab.

დამკვდრება (დამკვიდრება BCab) (+ 1 კორინთ. 3, 16 Z) სანია-დავოდ დაპყრობა ZAB.

სანიადაგოდ დასახლება C.

დამონება მონად შექმნა ZA.

მონად შეიქმნას B.

დამპალი (16, 8 იობ) ლპობაქნი-ლი ZAa.

დამულნარი მცირედ დაბეჟილი ZABCb.

განუმარტავია CaqD. ხილი დამჭკნა-რი E.

დამრეცი მოდადმართო ZABCD.

დამრთველი მომ(მ)ატებელი ZAB.

დამსხურეული[4] დამუსრვილი ZAB.

დამტერება მტერად შეცვლა ZA.

მტრად შეცვლა B.

დამტკიცება დამაგრება ZABCD.

განუმარტავია E.

დამტურეული დაწვლილებული Z.

დამუდრვა (დამუდვრა D) ფრინ-ველთ დასადვურება სალამოდ Z.

ფრინველთ დასადვურება AB. ქა-თამთ შესხდომა CDE.

დამუსრა (6, 41 მარკ.) დაამტვრია Z.

დამუხვა წვრილად დახეთქა Z.

დახეთქა წვრილად A. დახეთქასა-ვით B. დახეთქა C. დახევა D. ნეშ-სიოს მ ო მ უ ხ ვ ა ს სიძნელისაგან უფროსად ითქვა; და დ ა მ უ ხ ვ ა და-ხევას ჰქვიან და მქისეცა, ვითარცა ტყავი მუხისა E.

დამუხვილი დახეთქილი Z.

დამყარება უძრავად და მაგრა(დ) შექმნა ZA.

დამაგრება BC.

დამყარებული უძრავად ქმნილი Z.

დამშევა შიმშილით შეიწრება Z.

დამშეული (1 მეფ. 14, 31) შიმ-შილით შეიწრებული ZA.

დამშრალი წყალ-მოწყვედილი ZAB.

მოწყურვებული C.

დამშხალული (1 მეფე 24, 9) ქშირად დაბზარული Z.

დაბზარული ქშირად (+ 1 მეფე 24, 9 Aa) A. დაბზარულ-დახეთქილი-ვით B.

„დამიე" შეცდომილი სახე სიტყვებისა „და მადმენ" („მადმენ" ქალაქის სახელია). ოშკურსა და იერუსალიმურ ნუსხებში ეს ადგილი ასე იკითხება: „... თესლთაგან, და მადებმა (და მედებაა—ოშკ.) დაცხრომით დასცხრეს", ჩანს, საბას თავისებური ბიბლიის ნუსხა ჰქონია ხელთ. [1] ნუსხებში: „დამზულარი". [2] ნუსხებში: „დამზ-ღლეული". [3] შდრ. იოანე პეტრიწის შრომები, II წიგ., გვ. 22,21. [4] ნუსხებში: „დამსხვრეული".

ნ. ღირღვლოვანი.

დამძალება ზეთთ გემოს გარყვნა Z.

გემოს გარყვნა A.

დამძალებული მძაღის გემოანი B.

დამძიმება ურვა, გინა მძიმის აკიდება ZAB.

დამწნა მწნილის ჩადებაჲ ZAaB.

დამხე (+ 3 მეფე 1, 31 ZA; 17 კავშ.)[1] დაბლა, ზ ე შ თ ა — მაღლა ZAB.

დაბლა CD. კ˜დ კ ა ვ შ.: ო შ კ ი ს წ ი გ ნ შ ~: „მაშინ დამხედ დავარდა პირსა ზედა თვსსა" E.

ნ. ზესთა, სიტყუა.

დამჴობა (+ 1, 10 გამოსლ. ZAa) პირქვე დაცემა ZABCD.

განუმარტავია E.

დამჯერებელი მორწმუნედ მომსმენარი ZA.

მომსმინარი B.

დანა არს უდიდესი ყოველთა კორცისა მოსათლელი, დ ა ნ ა კ ი — უმცრო მისსა და ზომიერი, ხოლო ღ ი ნ წ ი — მცირე დანაკი კალამთ მოსაჭრელი და მისთანა, ხოლო ც ი ღ ვ ი — დანაკი, რომელი კოტასთან მოიდრიკოს და შეიკრას, და ს ა ს ხ ლ ე ვ ი — ვენაჴის(ა) გასასხლავს ციღვსა (+ დანაკად ითქმის მახვილიცა ZAa) ZA.

დ ა ნ ა უდიდესი ყოველთა, ხოლო დ ა ნ ა კ ი — ზომიერი დანა კორცთა მოსათლელი, ხოლო ღ ი ნ წ ი — მცირესა დანაკსა, კალამთა და მისთანათა ზედა საჭმარი. ხოლო ც ი ღ ვ ი — დანაკსა, რომელი კოტათა თანა მოიკეცების, და ს ა ს ხ ლ ე ვ ი — ვენაჴისა ციღვსა B. განუმარტავია CDE.

დანაბვა (დანაბა E) (+ 8, 9 იერემ. ZAa) შიშით გაცქნაფ(ვ)ა ZAB.

შიშით დაცქნაფვა CD. განუმარტავია E.

დანაიფრანგი თვალთა წამალია, ოქროს ყანგისაგან შეამზადებენ, მწვანეა ZA.

(უჭმ.) თვალთ წამალია B.

დანაკი ზომიერი დანა ZA.

დანა ზომიერი B. დანა მცირე CD. განუმარტავია E.

ნ. დანა.

დანაკისკუდი (ხე) (15. 27 გამოსლ.) ფინიკი ZA.

(ხე) ფინიკი BCDE.

ნ. ფინიკი 1, ხურმა.

დანანება რა დანაშაულს ინანოდეს ZA.

კაცმა რომ საქმე დააშაოს და ინანდეს B.

დანარცხება კაცის მიწაზე დახეთქება ZAa.

კაცის დანარცხება Ab. კაცის დახეთქება BCD.

დანატრება ნატრის შესხმა ZAB.

დანატრულება ნატრის ვერ პოვნა ZAB.

დანაშაული შეცოდება, ესე იგი არს შავად ქმნა საქმისა ZA.

შეცოდება. ესე იგი არს შავად ქმნა საქმე B.

დანახეთქი (16, 26 ლუკა) ნაპრალი გაუსვლელი ZA.

ესე არს ნაპრალი, გასვლა-შეუძლებელი B. დანახეთქი ეწოდების ადგილსა რასმე ღრმასა, რომელსა კაცნი ამიერ ვერ გამოვლენ, ვერცა

[1] იოანე პეტრიწის შრომები (წიგნი II, გვ. 53, 4; 67,16).

ამიერნი იმიერ გა(ნ)ქდენ Cab. განუმარტავია CqDE.

დანგი (+ 30, 13 გამოსლ. ZA) სამი(ს) კერატის წონა ZABCab.

განუმარტავია CqD. (უჴმ.) E.

ნ. ლიტრა; შდრ. ასარი.

დანდალი (4 მეფე 19, 28) ლაგამი თუ პირის მახე ZAB.

ლაგამი, გინა პირის მახე Cab.

შდრ. ნადალი.

დანდალი კიბისა და ურმის საჴიდარი ZA.

კიბისა (კიბეთა C) და ურემთ საჴიდარი BC. ურემთა გინა კიბეთა საჴიდარი D. განუმარტავია E. შდრ. კოფო.

დანდალუკი (2 შჯულ. 28, 22) თვალის მავნე ბინდი, გინა ფ(რ)ჩხილი ZA.

ესე არს თვალის მავნე ბინდი, გინა ფრჩხილი B. (+ დანდალუკი არს C) თვალის ბინდი, გინა ფრჩხილი, გინა გუნი მავნებელი CD. თვალის ბინდი თუ ფრჩხილის შესვლა E.

დანდობა (16, 21 გამოსლ.)[1] პირობის გასრულება ZA.

პირობის გათავებასავით B.

დანდობა ზეიდამ დაყრდნობა Z.

ზეიდამ რაზედმე დაყრდნობა Aa.

დანდობა კაცმა კაცს არ უტყუოს Z.

დანდრანუკა (ბალ.) ZABCDE.

დანერგვა (+ 3 ეზრა 4, 9 ZAa) ხეთ დარგვა ZA.

დარგვა ხეთა B.

დანეშტებული (+ 41, 11 ეზეკ. ZAa) ხორში ნახე ZAB.

დანეცვა დანეცუა Ca) (+ 58, 7 ესაია ZAa) პურის დამტვრევა ZABCD.

დაამტვრია E.

დანთქმა წყალთაგან დალუპვა ZAB.

წყალში დალუპვა CD. განუმარტავია E.

დანია ქარაგმაა აჰრიგი ·ჶ· სადა ესე ჴდეს სიტყვას(ა) თანა, წყნარა(დ) წაიარე კითხვა ZAB.

·ჶ· სადა ესე ჴდეს, წყნარად წაიარე კითხვა Ca. ქარაგმაა·ჶ· ამრიგი, სადა ესე უჴდეს სიტყვასა, წყნარად წაარე კითხვა Cb.

დანიად[2] (16, 2 მარკ.) ადრე ZAB.

ადრე(ა) CD. მარკოზის თავში: „დანიად განთიადსა მას“: „დანიად სულნი მოუდგნეს და იწყო უბნობად“: „დანიად განთიადსა“ E.

დანით გუესმა[3] 8, 16 იერემ. ZB.

დანიშნვა[4] ნიშნის დადება ZAB.

დანიშნული ნიშანდადებული ZAa.

[დანჩქერი ნ. წყარო].

დაოკება ჯარისა საზრდელით განძღომა ZA.

ჯარი საზრდელით გააძღოს B.

დაოლვა მეორედ სახის მოფერვა ZAB.

დაოლვა თვალთ საოლავის ცხება ZA.

დაპატრული ქუსლი დახეთქილი ZA.

დახეთქილი B. დახეული CDE.

დაპება დაპობა ZAa.

დაჟარვა ხილის ყინვით დაზრობა ZA.

ყინვით ხილის დაზრობა B. ხილის დაზრობა ყინვით CD. განუმარტავია E.

---

[1] წყაროშია: „დადნებოდა“. [2] „და ნიად.“ განსამარტავი იყო „ნიად“. [3] ნუსხებშია: „დანით გუ(ც)სმა“. [4] ნუსხებშია: „დანიშვნა“.

დაჟინება ერთის რასმე დაჯშირება ZAB.

დაჟოლვილი ძმარი დამატლებული (დამატლიანებული D) ZABCDE.

დაჟღლილი Cb.

[დარ ნ. გაადარე, დარი 2, ედარნა, ედრეობითი, სადარი, შედარება].

დარაბა (დარაბ E) საფარი ფიცარი ZABCD.

განუმარტავია E.

დარაბზინი კარის საფარი ფიცარი ZA.

სახლის დარაბა B. სახლში დარაბა CD. განუმარტავია E.

დარაკა ფარი ZABCDE.

დარამად ს(რ)ულ ყვალამ ZABD.

ს(რ)ულ ყველამ C. განუმარტავია E.

დარანდო (ხე) ჭერამი გურკატკბილი ZABC.

გურკატკბილი ჭერამი D. გულტკბილი ჭერამი E.

დარანი კლდეში ანუ მიწას ქვეშ შესასვლელი ZA.

გინა კლდეში, ან მიწას ქვეშ შესასვლელი სამალავი B. დარანად ითქმის სახლი (+ სახლში C) მიწას ქვეშ ნაგები, გინა მიწა და კლდე შეთხრილი უჩინრად CD. განუმარტავია E.

ნ. დადარნება, ედარნა, სადარნო.

დარანჯობა[1] გრიგოლი ღ˜თისმეტყველი: „ვინაცა ცხენთა სადგენელ უწოდს შვებათა მიერ დარანჯობათსა გულისთქმათა ჴორცთასა“ E.

დარაჯა ესე დარაჯა განიყოფების ხუთად: გუშაგად, ებგურად, ტალად, ჭუმილად და დეტად. გუშაგი არს დარაჯა ციხეთა; ხოლო ებგური მაღლით ადგილით მოდარაჯე; ტალა არს მგზავრთა ღამით მოდარაჯე; ჭუმილი არს მეპატრონისა კართა ღამესა რა ათევდეს, ანუ ხვასტაგთა უდარაჯებდეს; დეტი არს, რომელი დღისით შორიდამ უმზერდეს და დარაჯობდეს. ვიეთთა გარჩევით არ(ა) აღუწერიათ ZA.

ესე დარაჯა განიყოფებიან ხუთად: გუშაგად, ებგურად, ტალად, ჭუმილად და დეტად. გუშაგი არს დარაჯა ციხეთა; ხოლო ებგური — მაღლის ადგილით მოდარაჯე; ტალა არს მოგზაურთა ღამით მოდარაჯე; ჭუმილი არს მეპატრონისა კართა ღამეთა რა ათევდეს ანუ ხვასტაგთა უდარაჯებდეს; ხოლო დეტი არს, რომელი შორით უმზიროდეს დღისით და დარაჯობდეს. ვიეთთა გარჩევით არ აღუწერიათ B. ესე დარაჯა განიყოფებიან (განიყოფების D) ხუთად: გუშაგად, ებგურად, ტალად, ჭუმილად და დეტად. გუშაგ არს დარაჯა ციხისა, ხოლო ებგური კოშკით. გინა ხიდალმა ანუ მაღლით იდარაჯებდეს; ტალა არს, რომელი მოგზაურსა (მოგზაურთა Cb) ღამე უდარაჯებდეს; ჭუმილი არს რომელი ხვასტაგთა უდარაჯებდეს, ანუ მეპატრონისა კართა ჭმილვიდეს; ხოლო დეტი (ტედი Ca) ითქმის, რომელი შორით ხედვიდეს და დარაჯობდეს. ვიეთთა გარჩევით არ(ა) აღუწერიათ, გაწყობისათვის სადა ნდომიათ, აღუწერიათ CD. ესე დარაჯა განიყოფების ხუთად: გუშაგი არს დარაჯა ციხისა; ხოლო ებგური კოშკით გინა ხით და მაღლით იდარაჯებდეს;

---

[1] ეს სიტყვა ნუსხაში გადახაზულია.

ხოლო ტალა არის რომელი მოგზაურსა ღამე უდარაჯებდეს; ხოლო ქუმილნი, რომელ ხვასტაგსა უდარაჯებდეს ანუ მეპატრონისა კარსა ქმილვიდეს; არამედ დეტიცა ითქმის, რომელი შორით ხედვიდეს. ხოლო ვიეთთა გარჩევით არა აღუწერიათ, გაწყობისათვის ერთი მეორისა ადგილს უქსენებიათ E.

ნ. ვდარაჯობდ, იდარაჯა, სადარაჯო, ყარაული.

დარაჯა ესე დარაჯა სხვათა ენა არს, რომელი სამკურნალოთა წიგნთა შინა აღუწერიათ საზომის ზომისათვის წამალთასა: ორითა დარაჯითა გრილი, ანუ სამითა დარაჯითა მკურვალე. ამას ქართულად ხარისხი ჰქვიან ZA.

თურქთა ენითა ხარისხთა ეწოდება B. ესე სამკურნალოსა საზომისა ზომად ითქმის: ორითა დარაჯითა გრილი არს ანუ სამითა მკურვალეო (მხურვალით. D). ერთს წიგნში ვნახე (+ ეწერა D) სამი მჴარი არის ერთი დარაჯაო, (+ ამ დარაჯას ქართულად ხარისხი ჰქვიან Cb) CD. სამკურნალოს საზომის ზომად ითქმის: ორითა დარაჯითა გრილი არს, ანუ თხითა მკურვალიო. სამი მჴარი E.

დარბაზი სამეფო დიდი სახლი ZA.

სამეფო სახლი B. დიდი სახლი CD. განუმარტავია E.

ნ. ვდარბაზობდი, სადარბაზოდ, სახლი.

[დარბაზის ერი ნ. სვნკლიტიკოსი].

დარბაზობა საალერსოდ სხვის სახლად მისვლა ZA.

სახლად მისვლა B.

დარბაისერი (დარბაისელი E) დარბაზს ჩინებული ZA.

დარბაზთ მყოფნი BCab განუმარტავია CqE. [კარგი მუსთაფი] D.

ნ. სვნკლიტიკოსი.

[დარბევა ნ. რბევა].

დარგი მჴარე, მალი და ცალგნითი განიყოფებიან, რომელნი კერძოთა ნაწილები არიან. რამეთუ მჴარე არს, ოდეს ვთქვათ აღმოსავალის მჴარე და მისთანა, მთათა და ზღვათა მჴარე და მისთანა და ეგევითარნი; დარგი არს, ოდეს საყანურსა და ვენაქთა ვაქსენებდეთ, ვიტყვით: ქვეით დარგი, ზეით დარგი, აქათ-იქითი და ეგევითარნი; ხოლო მალი არს, სახლისა სართულთა რა ვაქსენებდეთ, ვიტყვით: ზეითი მალი, აქათ და იქითი მალი, ხოლო ცალგნითი განჰკვეთს ნახევარსა, რაიც რაგვე იყოს ZA.

ესე დარგი, მჴარე, მალი და ცალგნითი კერძოთა ნაწილები რამე არიან. რამეთუ მჴარე არს, ოდეს ვთქვათ აღმოსავალთ მჴარე და მისთანა, მთათა და ზღვათ მჴარე და მისთანა და ეგევითარნი; დარგი არს, ოდეს საყანურთა და ვენაქთა ვაქსენებდეთ, ქვეით დარგთა, ანუ ზეითთა, იქითთა და ეგევითართა ვიტყვით; ხოლო მალი არს სახლთა სართულთა რაჲ ვაქსენებდეთ, ვიტყვით: ზედეთი მალი, აქათი და იქით მალი და ეგევითარნი; ხოლო ცალგნითი განჰკვეთს ნახევარსა აქათ და იქითს, რაჲც რაგვე იყოს B. დარგი, მჴარე და მალი (+ და ცალგნითი Cab) განიყოფებიან. მჴარე არს, ოდეს ვთქვათ: აღმოსავ(ა)ლის მჴარეს წა(რ)ვალ, ანუ სხვათა რომელთამე (რომელსამე D) მჴარესა ვაქსენებთ,—მთათა მჴარესა ანუ ზღვათასა; დარგი არს, ოდეს

ვენაქთა ანუ საყანურთა ვაქსენებდეთ, ვიტყვით ქვეით დარგთა ანუ ზეით დარგთა; მ ა ლ ი არს სახლთა სართულთა რა ვაქსენებდეთ, ზეითი მალი (+ და D) ქვეითი მალი, გინა გვერდთასა (გვერდისათა D) ესრეთ ვიტყვით; (+ ც ა ლ გ ნ ი თ ი განკვეთს ნახევარსა აქათ და იქითსა, რაიც ოავე იყოს Cab) CD. განუმარტავია E.

დარგული დანერგული ბალახი ZAB.

დარე (დარე, მდარე D; დარე და მდარე E) მცირედ მოკლებული ZAB.

მცირედ (მცირეთ D). უმცირესი CD. განუმარტავია E.

ნ. უდარესი, უდარესობაჲ (უმეტეს'თან), უმცროსი; შდრ. მდარე.

დარეგვა (დარეგუა ZA) ძნელად და ავად დასეტყვა ZA.

დასეტყვასავით უარესი B.

დარეგვა[1] სარეგვავით თაგვისა და ეგეევითარის გაჭეჭყა ZAa.

და-რე-ყუნა (27, 28 საქმე) ცოტა დაიცადეს ZA.

დარეცა (+ 14, 5 ივდით ZAa) დაფენა ZABCE.

დაცემა, გინა დაფენა D.

დართვა (+ 3 მეფე 7, 3 ZA) მომატება ZABCD.

განუმარტავია E.

დარი ჰაერის ცვლა ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ედარნა.

დარი შედარებული ZACqD.

მისი შედარებული B. შედარება Cab.

დარიბლვა მართლა ვერ ხედვა ZA.

მართლად ვერ ხედვა BCb. კ ა ვ შ ი რ ი ს ბ ო ლ ო ს: „დარიბლვისათვის თვალთა ჩვენთასა“ CaqDE.[2]

დარილი ქამთა ძიება, გულის წყრომაში ნახე ZA.

ქამთა ძიება თუ მზერა B. ქამთა ძიება C. განუმარტავია D.

ნ. დადარილება, მზერა.

დარინება CDE.

ნ. დადარნება.

დარისხება დაწყევლასავით ZAB.

[დარიჩინი ნ. ირეოსი, კასია].

დარიჯაგი ყალიბი ZA.

განუმარტავია BCDE.

დარტყმა დიდი რამ დააზილოს ZA.

დიდისა რისმე ზე დაცემა B.

დარქმა ზედ დადება ZABCD.

დარღალა ნაგები დარანი ZAB.

ა(ღ)შენებული დარანი CD. განუმარტავია E.

შდრ. დარანი.

დარღუევა (დარღუწვა Z, დარღვევა Aa) (3 ეზრა 4, 9) მოშლა მტკიცეთა ZAa.

დარჩენა ესე არს, რა გაიფანტონ და ადგილსავე რავდენი დაეტეოს, გინა ქელთ შერჩეს დატევებული, გინა ომსა შინა შებმა ვერ გაუსწორონ და ნებით მტერს დაემონოს Z.

ესე არს, რა განიფანტონ და ადგილსავე რავდენი დაეტეოს, გინა ხელთ აქუნდეს დატევებული, გინა ომსა შინა შებმა ვერ გაუსწორონ და ნებით დაემონოს A. დარჩენა არს, რა განიფანტნენ და ადგილს რაოდენი დაეტეოს, გინა ქელთ აქვნდეს დატე-

---

[1] ნუსხებში: „დარეგუა“. [2] Cb-ში გადახაზულია მოწმობა.

ვებული, გინა ომთა შინა შებმა არ ეძლოს და თვისითა ნებითა მიჰყვეს B. დარჩენა არს, ვიეთნი განიფანტნენ და რაოდენნი ადგილს დაეტევოს, გინა ჭელთ აქვნდეს დატევებული, გინა ომ-თა შინა კაცი არა ეომოს და თვისითა ნებითა წარმოჰყვეს Cab. განუმარტა-ვია CqDE.

დარჩილვა სპილენძით რკინის და-კავშირებას უწოდენ (უქმობენ B) გლეხნი ZAB.

დარჩილვა არს სპილენძით რკინა დააკავშირო(ს) CD. სპილენძით რკი-ნის დაკავშირებას უწოდენ E. ოქროპირის თქმული (ახალ-კვირის საკითხავში ოქროპირისა ZAB): „არა განეშორებით (განეშო-რების DE) დარჩილვათაგან თითთა ჩვენთასა (ჩვენებასა B, ჩვენთა` E)“ ZABCDE.

დარჩილთა აგვისტოს ქ~თ ევსების თქმული: „უქე-თუ განვიდეს სიმრავლე, დარ-ჩილთა_ და ცოდვათა რას(ა)მე ჰგონებდეთ“ ZA.

განუმარტავია B.[1] ახლაკვირი-აკის (კვირის E) საკითხავი, ქ~თ აგვისტოს მეტაფრას-ში, ევსებისთქმულითავის კუეთისა: „უქ(უ)ეთუ განვიდეს სიმრავლე დარჩილთა და ცოდვათა რასამე ჰგონებთ“ CDE.

დარჩილი დარჩობილი B.

დარჩობა წაჭირებით მოკლვა ZAB.

დაშთობა Cb. განუმარტავია CaqDE.

დარჩომა საზრდოთ გამოზრდა Z.

საზრდელით გამოზრდა AB. დარ-ჩომა არს საზრდოს გამოზრდით ამ-ყოფოს კაცი ვინმე Cab.

დარწყმა მახის დადგმა ZABCD.

განუმარტავია E.

დარწყმული (18, 10 იობ) მახე-დადგმული ZAa.

დარჭმა დასობასავით ZA.

დასობა B.

დასაბამი პირველთქმული. გინა პირველქმნილი Z.

პირველქმნილი, გინა პირველთქმუ-ლი (+ 1, 1 დაბად. Aa). A. ესე არს პირველქმნილი, გინა პირველთქმული B.[1] დასაბამი ითქმის პირველქმნილი, გინა პირველნაყოფი Cab. პირველდა-საწყისი CqD. განუმარტავია E.

ნ. მიუწდომელი.

დასაბმელი დაბმასაქნელი ZAB.

დასაბმელი საბელი, თოკი და ეგევითარნი Z.

საბელი, თოკი, ძაფი და ეგევითარ-ნი Aa.

დასავალი მზის დასაქედი ZAB.

დასავალი ეწოდების, სადათ მზე და(ჰ)ქდების, ხოლო ამომსა-ვალი — სადათ (+ მზე Ca) ამო-ქდების Cab. განუმარტავია CqDE.

დასავსები დასაშრეტი ZA.

[**დასაკავი** ნ. საბრჯე].

დასასრული (18, 9 იერემ.) ბო-ლოს მოღება ZAa.

ნ. მიუწდომელი.

[**დასაჭცეველი** ნ. საქცევი].

დასაყოფელი დასამუნჯებელი ZAB.

დასადგომელი, გინა დასადუმებე-ლი Cb. განუმარტავია CaqDE.

დასაყოფელი დასადგომელი, გინა დასა-დუმებელი B.

დასაყული ადგილი დაცული, სა-და უთქმელად ვერ(ა)ვინ შევი-დეს ZA.

---

[1] „დარჩილთა“ წერებულა B-შიც მოწმობითვე, მერმე განსამარტი სიტყვა მოჭ-ციათ „დარჩილ“ ფორმით, ხოლო მოწმობა გადაუხაზავთ (დარჩილთა=დასჯილთა, ი. ა.)

ესე არს ადგილი დაცული, რათა ვერავინ შევიდეს უთქმელად B. დაცული ბრძანებით Cab. დაცული Cq. განუმარტავია DE.

დასაშრეტი ჭურჭელი ცეცხლთ გამქარვებელი ZAa.

[**დასაწუელი** ნ. მრგულიად-დასაწუელი. ყოვლად-დასაწუელი].

დასდებელი ნ. დაზდებელი.

დასვასა რიგით და შედევნებით გაწყობა ZAB.

დასვინალრება ნ. დასჳნალრება.

დასვრა ნ. დასუარვა.

დასთომილი (დასთომილ B) (121 კავშ.) ლალთომილი ZA.

ლალთომილ. 121 კავშ.: „ვინაჲ შემდგომთაგან ყოველთა არიან ზესთა დასთომილ მიწთომასა, ვითარ მიზეზნი ყოველთანი“ B.[1]

დასი (1 მეფე 10, 5) გუნდივით ZAa.

გუნდივით (+ 26, 5 რიცხ. Ab) AbB. გუნდი CD. განუმარტავია E.

ნ. დასობა, მედასე.

დასიაკერპი ქელითქმნული ZA BCab.

დასკუნა (დასკვნა ZAE) სიტყვის დამტკიცება ZABCD.

განუმარტავია E.

დასმა ადგილს დაჯდუნება სულიერთა, გინა უსულოთა (+ რა დაარჭონ ანუ დადვან ZAa) ZA.

ადგილს დაჯდუნება უსულოთა, გინა სულიერთა დააჯდუნოს B. ადგილს დაჯდუნება Cab. ადგილს დააჯდუნოს Cq. განუმარტავია DE.

დასმენა დაბეზღება ZABCab.

დასნატული სამეფოდ დაფენილი ZABCb.

დასნეულდა დაჭირიანდა ZAa.

დასო (9, 18 ესაია) მალნარისა და ქშირისა, რომელთა(მ)ცა ფიჩხთა სახელი არს ZAB.

(ხე) დასო მალნარისა და ქშირისა, რათამცა ფიჩხთა სახელი არს (+ ესაიას 9, 18 Cb) CDE.

დასობა ლაშქრის დარჭმა, გინა დას-დასად გუნდობა ZAB.

დასოვლება (34, 3 ესაია) დალტობა ZAa.

დასორსალება წამგრგვალება ZAB.

დაამგრგვალოს Cb.

დასოჭვა მკედის დახეწა ZAB CaqD.

მკერდის(!) დახეწა Cb. დახეწა E.

დასტაკი E.

დასტამბა დაბეჭდა, გინა დასახვა ZAa.

დასტამბო (დასტანბო Ca) (ბალ.) სპარსულია, ქართულად პ უ მ - პ უ ლ ა ჰქვიან ZAB.

(ბალ.) CDE.

დასტანაგები (3, 20 ესაია) ქალთ სამკლავე ZA.

სამკლავე ქალთა (+ 3, 20 ესაია BCb) BC.

შდრ. სტანაგი.

დასტანბო ნ. დასტამბო.

⌈დასტაქარი ჯარა⌉ Cb.

დასტახანი სუფრა, სხვათა ენა მგონია ZA.

სუფრა B.

ნ. სუფრა.

---

[1] მოწმობა B-ში გადახაზულია.

დასტი ჭანნი კოკას უჭმობენ ZAB.
სალვინეა დიდი (7 დარეჯან.[1]) Cb. დიდი სალვინე Ca. დარეჯანიანში CqE. 7 დარეჯან.: „თითო დასტი ოქროსა გვედგაო“ D.
დასტირით უმკვეთელესი Cb.
დასტურად (2 მეფე 18, 13) განმართლებით ZA.
(უჭმ.) განმართლებულად BCD. განუმარტავია E.
დასტური დაჯერებული ZAa.
დაჯერებული, სხვათა ენაა ორივ Ab. დასაჯერებელი, ორივე სხვათა ენათა შემოღებულა B. დასაჯერებელი CDE.
[**დასტურის წიგნი** ნ. ფარმანი].
დასუარვა[2] (+26, რიცხ. ZAa) გათხუნვა ZABCab.
გათხუნვასავით Cq. განუმარტავია DE.
დასულავს სულიერ ჰყოფს ZABCD.
დასულება დაჩუმება ZABC.
დასუნება სუნის აღება ZAa.
დასუსტება (8, 27 დანიელ) მიუსუსურება ZAa.
დასჳნალრება[3] ესე არს ზღვათა მოსინჯვა, რათა ნავი არა შეახეთქონ მეჩეჩთა, გინა მდინარესა შინა ბადის დასაბმელი არა იყოს ZA.
ესე არს ზღვათ მოსინჯვა, რათა ნავი არა შეახეთქონ მეჩეჩთა, გინა მდინარეში ბადის დასაბმელი არა იყოს B. დასვინალრება არს ზღვათა და მდინარეთ მოსინჯვა, რათა ნავი არა შეახეთქონ კლდეთა ანუ თხელთა ადგილთა, გინა ბადისა საბმელი არსად იყოს ფარულთა ადგილთა წყალთა შინა Cab.
დასცთა არ შეხვდა ZA.
არ შეეყარა B.
დასცილდა იგივე დასცთა ZA.
დასცთა B.
დასცხრა (13, 6 მათე) დაცხრომა იწყო ZAa.
დასძვრა ნ. დასძურა.
დასძრომლევა (დასძრომლავს BCb) მძრომლისაგან დასუნთქვით დაყრა ZA.
მძრომთაგან დასუნთქვა B. მძრომდასუნთქავს Cb.
დასძურა (დასძვრა ZA) ქელით(ა) თუ პირით წაუ(ვ)იდა ZAB.
დასწრება თან დახდომა მასთან ZA.
იქ თან დახდომა B.
დასწრობა ერთმან უმალ ქ(მ)ნას ZAB.
დასხვირპლვა ნ. დასხჳრპლვა.
დასხივება (+ 40, 13 იობ ZAa) ქვათა და ქვათ შუა დათიქვა ZAB.
ქვასა და ქვას შუა დათიქული C.
დასხირპვა (დასხირპა B) დაჭირებასავით ZAB.
დასხლეტა უნდომლად გავარდნა ZAB.
ნ. სხლეტა.
დასხმა ესე არს, რა მტერმან დრო დაიცეს, განუმზადებელს მტერი უცნაურად მიეტეოს; დ ა ს ხ მ ა დ ითქმის ღვინო, წყალი და მისთანანი, რაძცა წედასა ზედა წარმოასხას, გინა

[1] შდრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყ უ ბ ა ნ ე ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., (ლიტერ. ქრესტომათია), გვ. 40,5. [2] ნუსხებში: „დასვრა“. [3] ნუსხებში: „დასვინალრება“.

კაცსა ზედედამ დასთხიოს, ანუ სხვასა რაზედმე დაასხას; დ ა ს ხ მ ა არს მრავალი კაცი რა დააჯდუნოს, გინა ნარღისა და ჭადრაკის პაიკები Z.

ესე არს, რა მტერმა დრო დაიცეს, განუმზადებელს მტერი (მტერს Ab) უცნაურად მიეტოს. დ ა ს ხ მ ა დ ითქმის ღვინო, წყალი და მისთანანი, რაძცა წედასა ზედა წარმოასხას. გინა კაცსა ზედედამ დაათხიოს, ანუ სხვას რაზედმე დაასხას: დ ა ს ხ მ ა არს მრავალი კაცი რა დააჯდუნო A. ესე არს, მტერმან რა დრო დაიცეს, განუმზადებელს ზედ მიეტოს უცნაურად; დ ა ს ხ მ ა დ ითქმის ღვინო, წყალი და მისთანანი რა წედათა ზედა წარმოასხა, გინა კაცთა ზედედამან დასთხიო, ანუ სხვასა რასამე ზედა; დ ა ს ხ მ ა არს, მრავალნი კაცნი რა დააჯდუნო B. დ ა ს ხ მ ა არს რა მტერმა(ნ) დრო დაიცეს და ზედ მიეტოს უცნაურად; დ ა ს ხ მ ა დ ითქმის ღვინო, წყალი და მისთანანი რა წედათა ზედა წარმოასხა, გინა კაცთა ზედა ზედედამ დასთხიო, ანუ მიწათა, ხეთა და ქვათა ზედა დასთხიო. დ ა ს ხ მ ა არს, კაცნი რა რიგით ადგილთა დააჯდუნო Cab. განუმარტავია CqE.

ნ. კილოს დასხმა, ქელის დასხმა.

დასხმა თავს დასხმა მტერთა Cq. თავსა D.

დასხნა (1, 7 საქმე) დადვა B.

დასხურკლვა (დასხურკვლა Z, დასხურკულა A, დასხრუქვა B) შებღუნძვით შექმობა (+ ტყავთა Z) ZAB.

დასხჯრპლვა[1] ტანზე მქავანთ ამოყრა ZAB.

განუმარტავია CD.

დასჯა (+ 2 კორინთ. 3, 9 Z) სამართლის გარდაწყვედა ZAa.

ნ. დაშჯა.

დატევება გაშვება ZAB.

განუმარტავია E.

დატევებული გაშვებული Z.

დატევნა დატევა ZABCD.

განუმარტავია E.

დატეხა ბრალი დაედვას ZAB.

ბრალი დასდვას, ანუ დაეცეს რამე Cb.

დატეხა მეხის დაცემა ZA.

ზეიდამ დაეცეს მეხისა B[2].

დატეხილი ბრალდადებული Z.

დატიტული უზომოდ დამარილული Z.

უზომოდ დამარილული, გინა დასანელებელი (დასანელებლული Ab) A. უზომოდ დამარილული ან დასანელებლილი B. დატიტული არს რა მრავლად მარილი აყარო, ანუ სანენებელი (სანელებელი Cb) Cab. მრავლად მოყრილი მარილი, თუ სანელებელი Cq.

დატყუევება (დატყვევება Aa) (6, 1 ლევიტ.) ტყვედ წაყვანა ZAa.

დაუამბებენ იტყვიან ZAB.

დაუბოშა (დაუბოშობა D) (+ 32 25 დაბად. ZAa) დაუბუქა ZAaBCD.

დაუბუშა დაუბუქა ZA.

დაუდგრომელი დაუდეგარი ZA.

დაუდეგარი არ დადგებოდეს Z.

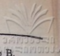
არ დადგეს AB.

დაუზღრომელი (187 კავშ.[3]) დაუქსნელივით ZAB.

დაუქსნელსავით (187 კავშირში[3]) Cb.

---

[1] ნუსხებშია :„დასხვირპლვა“. [2] B-ში „მეხისა“-ს წინ წერებულა „რამე“, რაც ვადახაზულია. [3] პროკლეს ნაწარმოებიდანაა (I წ., გვ. 111,26).

დაუთმო ნებაზე მიაგდო ZABCD
დაუთმობელი მოუთმინარი Z.
[**დაულ** ნ. დაფი].
დაუმანვან (35 კავშ.)[1] მანა დაუსვამს Z.
მანა დაუსვია (35 კავშ.) AB.
დაუნანარებია დაუწყნარებია ZAB.
დაუნდობელი ცრუ და მოღალატე ZA.
მოღალატე და ცრუ B.
დაუპყრობელი (30, 11 იობ) დაუჭირავი ZAa.
დაურწყება ყველიერი ZABCD.
განუმარტავია E.
დაუურვოს სისხლი მოსცეს Z.
სისხლად მისცეს AB.
დაუყდუნებლად დაუხუჭველად CD.
დაუყუდნებელი (დაუყდუნებელი AB) დაუხუჭ(ვ)ელი ZAB.
დაუცხრო 2 ნეშტ. 14, 6 ZAa.
დაუცხრომელი დაუწყნარებელი Z.
[**დაუძახე** ნ. მოწოდება].
დაფა დასაწერი ფიცარი ZA.
სასაწერლო ფიცარი B. დასაწერი(ს) სკამი CD.
დაფალვა მიდამოს დაგვა, დახვეტა Z.
მიდამოთ დაგვა, დახვეტა AB. დაფალვა არს განწმედა ეზოთა და მიდამოთა, სახლთა და მისთანათა CD.
ნ. წმიდა.
დაფარვა (12, 2 ლუკა) დამალვასავით ZAa.
დაფარვა საფარვლის დადება Z.
დაფარნა სიწმიდის საფარებელი ZA.
სიწმიდის დასაფარებელი B.
დაფახვა (დაფახუა ZACa) დახუჭვა ZABCDE.
დაფდაფი ორსავ თავს დაფი საცემელი Z.
ორგნითვე დაფი საცემელი A. განუმარტავია BCDE.
ნ. დაფი, ზაბილური.
დაფეთება გიჟთან ნახე Z.
გიჟში ნახე A. ფეთიან იქმნას B.
დაფენა სრულ გაშლა ZAB.
დაფენილი სრულ გაშლილი Z.
დაფერადება სხვადასხვა ფერად შექმნა ZAB.
დაფერება პირის ლიქნა Z.
დაფი ესე არს გრკალი, ცალთა მჴარეთა ეტრატი აკრავს საცემლად მროკავთათვის, რომელსა სპარსნი დ ა ი რ ა ს უწოდენ, ხოლო დ ა ფ დ ა ფ ს ა ორსავე მჴარეს ეტრატი აქვს, რომელსა დ ა უ ლ ს უწოდენ ZAB.
დაფი არს ხის გრკალთა რა ცალგნით ტყავი ეკრას საცემლად მროკავთათვის, რომელ არს დ ა ი რ ა, ხოლო დ ა ფ დ ა ფ ი არს, რომელსა ორგნითვე ტყავი ჰქონდეს, რომელსა დ ა უ ლ ს უწოდენ თურქნი Cab. განუმარტავია CqDE.
ნ. ებანი.
დაფითა დაბალთა ZA.
დაჭრასავით BCab. დაჭრა CqD. განუმარტავია E.
დაფიონა (დაფიონი D) ცათ ფერად-ფერადად ელვარობა ZA.
ცათ ფერად-ფერად ელვარება B. ელვარება ფერად-ფერადობა (+ ცათა Cbq) C. მოელვარეობა მოწითლო. D. ა რ ი ო პ (ა) გ ე ლ ი ს ნ ე ტ ა-

[1] იოანე პეტრიწის შრომები (წიგნი II, გვ. 87, 27).

ფ რ ა ს ი: „დაფიონნასა მას მზისა და მთოვარისასა და ვარსკვლავთა (+ ავთა D) გაგვბასა“ DE[1].

ნ. გაცისკრება.

დაფლანგვა უნჯთ განბნევა ZAa.

განუმარტავია B.

დაფლვა მიწაში ჩადება ZA.

განუმარტავია BCqDE. დაფლვა არს მკვდართა მიწაში დამარხვა, გინა სხვათა რასამე, გინა თოვლთა და ლიათა და მისთანათა შინა შთავარდეს ვინმე Cab.

დაფნი (ხე) ბერძულია, ქართულად რ ა ფ ი ნ დ ი ჰქვიან ZAB.

რაფინდი Cb.

(ხე) CaqDE.

დაფოთებული დუნე ZA.

დადუნებული B. მოშვებული, გინა დუნე Cb.

დაფუთება მოფონებული ZAa.

დაფუშვა[2] (1, 6 ნაომ) დაშლასავით ZAa.

დაფუძნება საძირკვლის მაგრა დადება ZAB.

საძირკვლის მტკიცედ დადება Cab. საძირკვლის დადება CqD. განუმარტავია E.

დაფქვა [რიცხვ.] 11, 8 ZAa.

დაფხლეზა მკლავის გაშიშვლება ZAB.

მკლავ(თ) გაშიშვლება CD. განუმარტავია E.

დაფხურა (11, 2 ზაქარ.) დაწვლილება ZAa.

დაქადება ქადილის თქმა ZAB.

სიტყვით შეშინება (შეაშიოს D) CD.

ნ. მუქარა.

დაქანცვა (დაქანცუა Ab) მეტად დაღალვა ZAB.

დიდად დაშრომა Cab.

დაქვავება (15, 40 ეზეკ.) ქვის დაკრება ZAa.

დაქოლვა დაქვავება Z.

დაქოქვა ცუდად მიკერება ZABCD.

განუმარტავია E.

დაქსაქსვა წალმა-უკულმა დასერვა ZACD.

წალმა-უკულმა დახაზვა B. განუმარტავია E.

დაქცევა (4, 11 ამოს) დარღვევა ZAa.

დალა ართრონია კიდევსავით: დ ა ლ ა ი ძ ი ნ ა — კიდევ დაიძინაო, დ ა ლ ა ი თ რ ო — კიდევ დაითროო და მისთანანი ZA.

ართრონია BCab. განუმარტავია CqDE.

დალათუ (+ 3 მეფ. 17, 12 ZA) დალაცათუ ZAB.

დალალვა სლვისა და ქნის მიჭირვება ZAB.

დალაცათუ თუმცასავით ZABCab.

განუმარტავია CqDE.

დალება კართ ახმა, გინა თავის დახრა, გინა დაჩუმება ZA.

განუმარტავია B.

დალებვა დაფერადება ZA.

დალერლა მჭეცთაგან დაკბენა ZA.

მჭეცთაგან დაკბილვა B. მჭეცთაგან დიდად კბენა CD. განუმარტავია E.

დალერლა ცერცვის დარომვა Z.

[**დალერლილი** ნ. ლერლილი].

დალი ესე არს საბეჭდავი გაჭურვებული ცეცხლით(ა) ZAB.

დალი არს გაჭურვებულით დაბეჭდვა Cab. განუმარტავია CqDE.

---

[1] მოწმობა Cq-ში გადახაზულია. განმარტებაც ჰქონია: „მოელვარეობა, მოწითლო ღია“, რაც აგრეთვე გადახაზულია. [2] წყაროში: „დაიფუშნნეს“.

დაღირება კრვად მიტანა და არა კრვა ZAB.

არა კრვა და შეშინება CD. განუმარტავია E.

დაღლეტა კიდებით დაკოდა ZA.

დაღლეტილი კიდებით დაკოდილი B. უმახვილოდ დაკოდილი CD. განუმარტავია E.

დაღმა ქვე დაშვებ(ით) ZABCb.

ნ. დაღმართი.

დაღმართი ესე დაღმართიცა აღმართისა წინააღმდეგად განიყოფების, რამეთუ ვაკესა რა რადობა შეეტყობოდეს, წამრეცი ეწოდების და უნამეტნავესა მისსა — დამრეცი, და მისსა უმეტესს(ა) — ჩამრეცი, და მა(ს)ზედ მეტსა — ჩაღმართი, მისს(ა) უძნელესსა — დაღმართი და სრულიად ძნელსა — ციცაბი; ზემოთ მჭრიდამ ქვემოთ მომავალსა ეწოდების დაღმა, ხოლო მაღლით დაბლა მომავალს(ა) — ჩაღმა ZA.

დაღმართიცა აღმართის წინააღმდგომად განიყოფების, რამეთუ ვაკესა რა რადობა შეეტყობოდეს, წამრეცი ეწოდება, და უნამეტნავესსა — დამრეცი და მისა უმეტესა — ჩამრეცი, და მაზედ მეტსა — ჩაღმართი, მისსა უძნელესა — დაღმართი, და სრულიად ძნელსა — ციცაბი, ზემო მჭრიდამ ქვემოთ მომავალსა ეწოდების დაღმა, ხოლო მაღლიდამ დაბლა მომავალს — ჩაღმა B. დაღმართიცა აღმართისა წინააღმდეგად განიყოფვის, რამეთუ ვაკესა რა დაღმართობა შეეტყო-ბოდეს, ეწოდების წამრეცი, და უნამეტნავესსა მისსა — დამრეცი და მისსა უდაღმართესს(ა) — ჩამრეცი, მისა უდაღმართესსა — ჩაღმართი, მისსა უძნელესსა — დაღმართი და სრულიად ძნელსა — ციცაბი, ზემო მჭრიდამ ქვემოთ მჯარს მომავალს ეწოდება დაღმა მოარული, ხოლო მაღლიდამ დაბლა ჩამომსვლელს — ჩაღმა მოარული Cab. განუმარტავია CqDE.

დაღმეჭა პირის-სახის დაჭკნობა ZAB.

დაღმეჭილი პირდამჭ(კ)ნარი CD.

დაღონება (3 ეზრა 8, 74) ღონის გაწირვა ZAa.

დაღრეკა დაღრეკით დაშავება ZAB.

დაღრეკილი (15, 31 მათე) მოდრეკილი კაცი ZAa.

დაღრეკით დაშავებული CDE.

დაღრეჯა დიდად მოწყენა ZABC.

დაღრეჯილი დიდი მწუხარება E.

დაღრომა მცირედ მოწყენა ZABC.

მოწყენა მცირედ D.

დაღრძობა ბილწად დარჩობა ZA.

დარჩობა ბილწად B.

დაღუპვა წყალთაგან დანთქმა ZABCDE.

დაყავ 33, 3 იერემ. Z.

დაყენება დადგინებასავით ZA.

მოცდევინება B.

დაყვედრება ნ. დაყუედრება.

დაყმედა მომშევა ZACDE.

დამშევა B.

დაყმედილი მომშეული Z.

დაყმუნება (4, 16 დანიელ) შელუმებასავით ZA.

ყოყმანივით BC. ყოყმანსავით D. განუმარტავია E.

დაყოვნება (+ 2 მეფე 19. 11 ZA) დაყოვნება ZAB.

განუმარტავია Cb.

დაყოფა ხანთ დაზმა ZAB.

დაყოფა პირის აულებლობა ZAB.

დაყუავება (დაყუაება ADE) ტკბილად მოუბნობა Z.

ტკბილ-დ მოუბნება AB. ტკბილი მოუბნება CD. განუმარტავია E.

დაყუდება მოცალედ ყოფა ZABCab.

განუმარტავია CqDE.

დაყუდება ზე დაბრჯენასავით ZA.

დაყუდნება (+ 22. 32 რიცხ. ZA) უშფოთველობა ZAB.

დაწყნარებასავით Cab. დამშვიდება CqD.

დაყუედრება (დაყუწდრება ZAB., დაყვედრება Cb) ყვედრების ქნა ZAB.

განუმარტავია Cb.

დაყუენვა (დაყუნა B) 1 კორინთ. 11, 5 Z.

მობარსვა B.

დაყუწდრება ნ. დაყუედრება.

დაყუნა ნ. დაყუენვა.

დაყუჩება დაწყნარებასავით ZAa.

დაყუჩება მოკლება ძალიანის ქროლისა ZAa.

დაშავება (6, 20 ბარუქ) საქმის წაქცევა შავად ZAa.

საქმის წაქცევა AbB. განუმარტავია Cb.

დაშაება ხვიბრად შექ(ც)ნა ZAB.

დაშავებული ხვიბარი Aa.

დაშეება ნ. დაშუება.

დაშთობა[1] (+ 1. 23 ტობ. ZAa) დარჩობა ZABCD.

განუმარტავია E.

დაშთომა (+ 11, 11 ესაია ZAa) დარჩომა ZABCD.

დაშლა დარღვევასავით ZAB.

დაშნა მოკლე ქრმალი, გინა ქსლის საზექავი ZA.

მოკლე ქრმალი BE. მოკლე ქრმალი საკიდარი C. მოკლე საკიდარი ქრმალი D

დაშნა ქსლის საწყვავი B. ქსლის საზეველი CbE. ქსლი(ს) საზევარი CaqD.

დაშნი (+ ესე არს B) განკრძალული, გინა მორჩილი, გინა ზავის მყოფელი ZAB.

დაშნი ეწოდების განკრძალულსა, გინა მორჩილსა, გინა ზავის მყოფელსა Cab. დაშნი ითქმის წყნარი გინა მორჩილი, გინა მორცხვი, გინა ზავი Cq. მორჩილი D. დაშნი კავშირმა მოქლომილ და შვენიერ მოუბრად თქვა, ნეტაფრასმა სიწყნარედ გამოაჩინა და მოსაწონად; ნეტაფრასი სხვას ამბობს E[2].

დაშოშინება მცირედ მომშვიდება ZA.

დაწყნარებასავით BC. დაწყნარება D. განუმარტავია E.

დაშრა (16, 5 ივდით) მდინარე მოსწყდა ZAa.

დაშრეტა დავსება Z.

დაშრობა Cb.

დაშრომა დალალვა ZAB.

განუმარტავია Cb.

დაშრომა ნოტიოს გაქმობა Z.

ნოტიოს დაშრომა Aa.

დაშრტენ (10, 18 ესაია) დანელდენ ZAa.

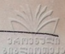
დაშტანი (1, 17 გოდება) დედაკაცი წიდოვანი ZAa.

წიდოვანი (+ 1, 17 გოდება Ab; AbB, დედაკაცი გამოჭდომილი (+ წიდოვანი Cab) C.

დაშუება[3] დალმა მიშვება ZAB.

---

[1] წყაროშია: „დაშთა". [2] E-ში გადახაზულია სიტყვები: „ნეტაფრასმა სიწყნარედ გამოაჩინა და მოსაწონად". [3] ნუსხებშია: „დაშვება".

განუმარტავია Cb.

დაშურება შურით ქნა რისაც(ა) ZAB.

დაშჯა (დასჯა ZA) გარდაჭდევინება ZAB.

დაჩაგრვა (დაჩაგურა ZABCa, დაჩაგვრა CbqDE) სხვა მოერიოს და არღარა კეთილი აქმნიოს ZA.

ესე არს, სხვა მოერიოს და ა(რ)ღარა (ვეღარა B) კეთილი აქმნიოს BC. განუმარტავია DE.

დაჩარჩვა (დაჩარჩუა BCa) ასო(ე)ულად დაჭრა ZABCDE.

დაჩემება არა მისი იყოს და იმისნოს ZA.

იმისნოს და არ იყოს B.

დაჩინჩება სავაჭროზე(დ) შესიტყვა ZABC.

განუმარტავია D.

დაჩიხული ნ. დაჩრიხული.

დაჩლუგება მახვილის დაბლაგვება ZAB.

დაჩნევა საცხადოდ სახილავივით ZA.

საცხადოდ სახილავადობა B. საცხადოდ სახილავი იყოს Cab. განუმარტავია DE.

დაჩრიხული (დაჩხირული ZA, დაჩიხული Cq) ლაპნი დასაფრენი ZACD.

(ფრინ.) ლაპი დასაფრენი B. დასაფრენელი E.

დაჩუმება დადუმება ZAB.

დაჩურთვა (დაჩურთუა ZA) დაცობა ნაჭვრეტისა ZA.

დაცობა BCqD. დაცობასავით Cab.

დაჩჩვან (13, 28 მარკ.) დაჭვილდებიან ZAa.

დაჩხერილი დალეწილივით ZA.

დამსხვრეული B. დამუსრვილი CD.

დაჩხვეპა ნ. დაჩხუეპა.

დაჩხვეპონ ნ. დაჩხუეპონ.

დაჩხვლეტა ნ. დაჩხულეტა.

დაჩხირული ნ. დაჩრიხული.

დაჩხუეპა[1] (+ 2 მჯულ. 1, 44 ZA) ლახვრით დაჩხვლეტა ZAB.

დაჩხუეპონ[2] ლახვრით დაჩხვლიტონ Cab.

დაჩხულეტა[3] დასადგისვა ZAB.

დაცალება დაცლევინება ZAB.

დაცდენა ვერ მოახვედროს ZA.

არ მოხვდეს B.

დაცემა ქვე წაქცევა ZA.

•წაქცევა ქვე B.

დაცვა (დაცუა ZABCa) (+ 44, 16 ეზეკ. ZAa) მავნე (მანვე Z) არავინ მიუშვას ZA.

არავინ მიუშვას ~BCD. განუმარტავია E.

დაცვეთა ნ. დაცუეთა.

დაცლა სავსეს წარმოცლა ZAB.

დაცლევინება ქნა მიანებოს ZA.

მიანებოს ქნა B.

დაცმა მძივთ ჩამოცმანი ZA.

ჩამოცმაები B. აცმა გინა ასხმა Cab. ასხმა გინა აცმა CqD. განუმარტავია E.

დაცობა ნაჭვრეტის გამოტენა ZA.

ნაჭვრეტის ჩატენა B. დაშვრება, გინა ჩატენა CD. განუმარტავია E.

დაცომილი საქმელი ვერ მოიდნოს ZABC.

განუმარტავია DE.

დაცორვება დაღმა, დაგლინვა ZAB.

დაცუა ნ. დაცვა.

---

[1] ნუსხებში: „დაჩხვეპა". [2] ნუსხებში: „დაჩხვეპონ". [3] ნუსხებში: „დაჩხვლეტა".

დაცუეთა (დაცუწთა ZACa, დაცვეთა CbqDE) დაკვეთა, გინა გარდაკსნა ZABCD.

განუმარტავია E.

დაცქერა თვალის მიპყრობა ZAB.

თვალის დაჰვრეტა Cab.

დაცქეტა დიდხანს მზერა ZAa.

დაცქნაფვა (დაცქნაფვა D) დიდად განაბვა ZA.

ადგილზე განაბვა B. დანაბასავით C. დანაბულსავით D. განუმარტავია E.

დაცხიკუება (დაცხიკუწბა ZA, დაცხიკვება CE, დაცხვიკება D) ცხვირ(ი)ს დაცემა ZABDE.

ცხვირს ცემა C.

დაცხრომა მოკლება ZAB.

დაკლება CD. განუმარტავია E.

დაძაბუნება ძაბუნად შექნას ZA.

დაძარღუა ძარღვის წაკვრა ZAB.

დაძარღული ძარღვ-წაკრული AB.

[დაძახილი ნ. მოწოდება].

დაძინება (2, 21 დაბად.) ძილით შეპყრობა ZAa.

დაძმარვა ბოყინზე პირს მჟავე მოედინოს ZAB.

დაძმარვა არს, რა დაბოყინებით პირს მჟავე მოედინოს Cb.

[დაძრვა ნ. მყარის დაძრვა].

[დაძრომლვა ნ. დასძრომლვა].

დაწალიკება წკრივად წასლვა ZAB.

დაწკრიებით წასლვა Cb.

დაწამება ბოროტის შეთქმა ZAB.

ბოროტი შეუთქვას Cab. განუმარტავია CqDE.

დაწანება (2 შჯულ. 22, 25) ქალთან დაწოლა ZAa.

დაწაფება პირდალმა სმა ZABCD.

განუმარტავია E.

დაწება (13, 26 იოანე) არს ღვინოსა ანუ წყალში მცირე რამე დაასველოს, გინა თითი მცირედ რასამე მიახლო, გინა მარილთა და ნივთთა პური ანუ ქორცი დაადვა ZA.

ესე არს ღვინოსა ანუ წყალში რამე მცირედ დაასველო, გინა თითი მცირედ რასმე მიახლო, გინა მარილთა და ნივთებთა პურთა დაადებდე დო ქორცთა და ეგრე სჭამდე B. დაწება არს ღვინოში ანუ წყალში რამე დაასო(ვ)ლოს მცირედ, გინა მცირედ მიახლოს რამე, გინა მარილსა და მისთანათა ზედა პურ(ი)თა დაადებდეს ანუ ქორცთა და ეგრე სჭამდეს Cab. რაც რამ დააწო(ს) CqD. დააწო E.

დაწებვა წებოთი შეკრვა ZAB.

წებოთ შეკრას Cab. წებოთ შეკრვა CqD. განუმარტავია E.

დაწერა (14, 4 ესთერ[1]) ასოთ დასხმა ZAa.

დაწესება, დადგინება Cb.

დაწვა ცეცხლით შეჭმა ZAB.

დაწვა გვერდზე მიწვა ZA.

წოლა ქნა B.

დაწვა ნ. დაწუა.

დაწვევა ნ. დაწუევა.

დაწვერვა ნ. დაწუერვა.

დაწთობა დაწვეთება ZABCDE.

დაწინაურება წინ წასვლა ZAB.

დაწმედა ღნიოშთაგან გარჩევა ZAB.

დაწმედილი (34, 18 ეზეკ.) უღნიოშო ZAa.

---

[1] შდრ. A—51 (ესთერ 10,1-შია).

დასუფთაებული (34, 18 ეზეკ.) Ab. ნ. წმიდა.

დაწნეხა ფე(რ)ჴით დაწურვა ZAB.

დაწოლა (8, 1 ტობ.) წოლის ქ(მ)ნა ZAa.

დაწრედა (+ 5, 9 ლევიტ. ZAa) ცვართაგან წა(რ)მოცლა ZABCD.

განუმარტავია E.

დაწუა (დაწვა Z) ცეცხლით დაწვა. დ ა წ ვ ა გვერდზე დაწოლა ZAa.

ცეცხლით დაწვა Ab. დაწვა ცეცხლითა B.

დაწუევა (დაწვევა ZABCbqD დაწუწვა Ca) მოსრულისათვის ზე აღდგომა ZA.

მოსრულს ზე აუდგეს B. დაწვევა არს მოსრულს ზე აღუდგეს და გვერდს დაისვას C. დაწვევა არს ზე ადგეს და გვერდს დაისვას მოსრული D.

დაწუერვა[1] ყანაში თავთავის მორჩევა Cb.

დაწუწვა ნ. დაწუევა.

დაწუნება (1 მეფ. 13, 4) არმოწონება ZA.

არმოწონება BCD. განუმარტავია E.

დაწურვა ავრეზში გადენა ZA.

ავრეზში გადინება B.

დაწუხვა (15, 2 ესაია) დახუჭვა ZAa.

შდრ. დაჭუხვა.

დაწყვდევა ნ. დაწყუდევა.

დაწყვედა ნ. დაწყუედა.

დაწყობა ესე არს რაიც(ა) ნივთნი რიგით დასდვა, გინა სამოსელი. გინა წერილთა კეფი; დ ა წ ყ ო ბ ა არს რაზმთა გაგება, გინა მტერთა დაზავება ZA.

ესე არს, რაიც ნივთნი მრავალი რიგით დასდვა გინა სამოსელნი, გინა წერილთა კაბადონი; დ ა წ ყ ო ბ ა არს რაზმთა განგება, გინა მტერთა დაზავება B.

დაწყუდევა (დაწყვდევა D) შეგდება რასმე შინა ZA.

შეგდება რასმე შიგა B. შეგდება რაშიმე CD. განუმარტავია E.

დაწყუედა (დაწყვედა D) დაწყვეტა ZABCD.

განუმარტავია E.

[**დაჭენებული** ნ. ღობე დაჭენებული].

დაჭირება საქმე შესაჭირვებელი ZA.

საქმე საჭირო B.

დაჭირება ზედ დაბრჯენა რისამე ZA.

ზეიდამ დააბრჯინო რამე B.

დაჭკნობა მცირედ შეჭმობა ZAB.

დაჭნობა (15, 30 იობ) დაჭკნობა ZAa.

დაჭრა წვრილად დანაწილება ZAB.

წვლილად დაკვეთა Cb. წვრილად დაკვეთა Ca. განუმარტავია DE.

დაჭუხვა თვალთ დახურვა ZAB.

დაწუხვა CD. განუმარტავია E.

შდრ. დაწუხვა.

დაჭყლემა (დაჭყულემა CDE) ქელით გაქნა ZAB.

დაჭყლეტასავით CD. განუმარტავია E.

დაჭყლეტა დაჭყლემა ZA.

ქელით გაქნა B.

დაჭყულემა ნ. დაჭყლემა.

---

[1] ნუსხაშია: „დაწვერვა".

დაჭყუნვა შეუკეცელად მოკუმშ(ვ)ა ZA.

შეუკეცლად მიკუმშა B. დაჭკო CD. განუმარტავია E.

დახალისება ხენჯისაგან გარდადნობა ZAB.

უხენჯოდ გარდადნობა CD. განუმარტავია E.

დახამხამება ქუთუთოს ძრვა ZAB.

დახატვა ხატის დადება ZAB.

დახდომა კაცის მუნ შეყრა ZAB.

დახედვა დამზერა ZAB.

დამზერა თუ დაჭვრეტა Cb.

დახევა დაფრეწასავით ZAB.

დახეთქება (16, 6 ივდით) ძლიერ დაცემა ZAa.

დახეთქილი (9. 4 ისო) დაპებული ZA.

დახვალიება ხვალისად მიგდება ZAaBCD.

ხვალის საგონებელი Ab.

დახვალისება იგივე დახვალიება Ab. იგივე B.

განუმარტავია E.

დახვანჯვა ნ. დახუანჯვა.

დახვანჯული ნ. დახუანჯული.

დახლათვა ერთმანერთში გაცმა B.

დახრწევა დაშლა ZAB.

დაცადება, გინა დაშლა CD. დაცადება, გინა დაგვიანება E.

დახუანჯვა (დახვანჯვა ZAB) დახლათვა ZAB.

დახუანჯული (დახვანჯული CbqDE) დახლათული CDE.

დახურვა ზეიდამ დაბურვა ZA.

ზეიდამ დაფარება B.

დახუჭვა თვალთ მოკრება, დაჭუხვა ZA.

თვალთ მოკრება B.

დაჭაჭვა (დაჭაჭუა Ab) ოქრომკედის დახრწნა ZAB.

დაჭაჭული ოქრომკედი დახრწნილი CD.

დაქდა (+ 2, 6 იონა ZAa) ჩავიდა ZAaB.

მზე ჩავიდა Ab. დავიდა Cb. განუმარტავია Ca.

დაქდომა დასლვა, გინა შეყრა ZA.

დასვლა, გინა ჩამოსვლა B.

დაქივდებოდა ნაცრისფერ იქ(მ)ნებოდა ZABC.

ორმეოცთ შესხმა: „შვენიერება პირთა დაქივდებოდა და დაშავდებოდა და ყვავილისა სიკეთე მოიწილვოდა“ D.

დაქივება ნაცრისფერ ქმნა ZA.

დაქლა კვერცხისა და მისთანას დახეთქება ZA.

დახეთქებასავით B.

დაქლეჩა ხილთა და კორცთა ქელით დაგლეჯა ZA.

კორცთ ქელით დაგლეჯა B. კორცთა და ლბილთა ქელით დაპება Cab.

შდრ. გაქეჩა.

დაქნული (2 შჯული 21, 4) ქნულ-ქმნილი ZA.

დაქოცა მოწყვედა ZA.

მოსრვა B.

დაქსნა (+ 2, 10 ნაომ ZAa) დარღვევა ZA.

დარღვევა, გინა მოშლა, გინა დაშრომა B. მოშლა, გინა დარღვევა (+ გინა დიდად დაშრომა Cb) Cab. განუმარტავია CqD.

დაქსნილი (46, 2 ესაია) დარღვეული Z.

46, 2 ესაია Aa.

დაქშვა (+ 2 მეფ. 13, 17 ZA) კარის დაჯრა ZABC.

კარის დაკლეტა D. განუმარტავია E.

დაჯდა ჯდომა ქნა Z.

[**დაჯდების** ნ. ჯდების].

დაჯდომა 15, 23 ლევიტ. ZA.

მუქლ-მოკეცით განსვენება B.

დაჯერება (+ 34, 5 გამოსლ. ZAa) დარწმუნება ZAB.

დაჯირჯვა დასივებულივით B.

დაჯირჯუება[1] დასივებასავით ZA. ნ. სიმსივნე.

დაჯლუგება დაჩლუნგება ZABC DE.

დაჰბუვლა დაიყვირა ZABC.

არტემის ნეტაფრ.: „ვინ არს ესე უცხოქმნილი ოდენ ერის მეტყველებაჲ დაჰბუვლა დალიჭთა ჩემთა“ D.

დაჰკირძენით (დაჰკირძნეთ E) დაჰკრთენით ZABCb.

სულისწმიდის ნეტაფრასი: „რათა არა ალირლვნეთ გონებითა, დაჰკირძენით (დაჰკირძნეთ DE) ჰეშმარიტებისაგან მისისა“ CaqDE[2].

დაჰმატიკონი ესე არს, რომელსა მღდელნი რომთანი შეიმოსენ საქელ-მოკლესა, რომელი პირველ იაკობ შეიმოსა, რათა მკლავნი შიშველნი უჩნდენ E.

დაჰრთენ 26, 15 ესაია Z.

დაჰსრენით 11, 7 ეზეკ. Z.

დაჰყარა სიტყვა ათქმევინა ZAa.

დაჰყარა მეწუკი დაასხა ZAa.

დაჰყარა ქმა გაჰფინა ZAa.

დაჰყდუნდით (დაჰყდუნდე C) (4, 10 ფილიპ.) უტყვ იქმენით ZAB.

უტყვ იქმენ C.

დაჰყდუნვება უტყვ ქმნა ZAB.

დაჰყრუნდე 24, 27 ეზეკ. Z.

დაჰყურნეს ყურდაყრილ იქმნეს ZAB.

დადუმნეს, გინა ყურდაყრილ იქმნეს Cab.

დაჰქვედნის ნ. დაჰქუედნის.

დაჰქსასოს (დაჰქსასონ Cq) აღმოღობასავით ZA.

აღმოღობოსავით BC.

დაჰქსნდეს დაიქსნნეს ZAB.

დაჰქურთნიდეს დათრგუნვით დალეწდენ (2, 7 ამოს) B.

დაჰქუედნის[3] დაჰქვედნა ტუქსვას ჰგავს: „უმადლოებასა და მესისხლეობასა დაჰქვედნის მათ და აქადებს თვით სახეთა ძვირთა“ E.

[დგ აღდგომა, აღნადგინები, გადგინება, განდგომა, განდგომილი, გარდადგინება, გულ-მოდგინე, დაადგინა, დადგინება, დადგმა, დადგომა, დადგომილი, დაიდგინა, დაიდგნა, დაუდეგარი, დგმა, დგომა, (1 დებ'სთანაც), დეგ, ედგა, ვარჯის-სადგმელი, ვახად-აღმდგომი, ვდგა, ვდეგ, ვსადგურობ, ზედადგარი, ზედამდეგი, იდგომა, ინაჭ-იდგა, ისადგურა, მადგინა, მდგომი, მდგური, მედგარი, მედგური, მიდგინება, მიდგმა, მიდგომა, მიდგომილება, მოდგინე, მოდგინება, მოდეგ, მუკლი დაიდგა, ნადგომი, ნასადგომარი, სადგამი, სადგენი, სადგმელი, სადგომი, სადგური, სადგურის-მოლუაწე, სამდგომი, სდგამს, სდგემდა, უკუ-დგება, ფერქთ-სადგმელი, შედგინება, შედგმული, შედგომა, შედეგი, შემდგომად, შემდგომი, შემოდგომა, შენადგამი, შესადგომელი, შეუდგა, შეუდგინე, წარდგომა, წინააღმდგომი].

[დგამ ნ. მოდგამი].

---

[1] ნუსხებშია: „დაჯირჯვება“. [2] Cb-ში წყაროს დასახელება და მოწმობა გადაზულია. [3] ნუსხაშია: „დაჰქვედნის“, რაც გადახაზულია.

[**დგენ** ნ. დგ.].

დგენა ორთა სამჯობინარ(ო)თა გამოცდა ZA.

ორთ(ა) გამოცდა საჯობინ(ა)რად BCD. განუმარტავია E.

[**დგერ** ნ. დგრომა, დაუდგრომელი].

დგერა ფე(რ)ქის ქმა(ჲ) ZAB.

ფერქის ქმა და მისთანანი Cab. განუმარტავია CqDE.

დგველამური ნ. დგუელამური.

დგვიფინა ნ. დგუფინა.

დგიმი ქსელთ გამყოფი, ამწევ-დამწევი საზედაოს გასავლებ(ლ)ად ZAB.

დგიმი არს, რომელი საქსვალსა შინა დაყრილია და ხან ქვეშეთსა ქსელსა ზედეთ აიყვანს და ხან ზედათსა ქვეშეთ ჩაიყვანს საზედაოს გასავლებელად Cab. განუმარტავია DE.

[**დგინ** ნ. დგ].

დგმა დადგმა რისამ(ე) ZAB.

დადგას რამე Cab. განუმარტავია CqDE.

[**დგნალი** ნ. მდგნალი].

დგომა (+ 1, 4 დანიელ ZAa) ცხოველთ ფეხზე ყოფა (+ გინა თავს დგომა ZAa) ZA.

ზე ყოფა. ესე არს ცხოელთ ფეხზე ყოფა, გინა ხეთა და მცენარეთ ნერგობა B. ფერხზე ყოფნა Cb. ფეხზე დგომა Ca. განუმარტავია CqDE.

დგრიალი მრავალ ფე(რ)ქის ქმა(ჲ) ZAB.

ფერქთ მრაველქმა C. ფერქთა მრავალ ქმანი D. განუმარტავია E.

დგრომა კაცთ (და)დგომა ZAB.

დგომა კაცთა CD. განუმარტავია E.

დგუელამური[1] კუდმოზვერი სათევზე ZAB.

კუდმოზვერი C.

ნ. საპალურო.

დგუში თოფის გასატენი ჯოხი ZAB.

რა გინდა რას გასატენს, ჩხირს-ეწოდება, თოფის ზუმბა Cb.

ნ. ზუმბა.

დგუფინა[2] წყლიანი ტკბილის ღვინო ZAB.

ღვინო ნახევარ(ი) ტკბილი (ტკბილი CaqD), ნახევარ(ი) წყალი CD. ნახევარი ტკბილი წყლიანი E.

ნ. ღუნო.

დება მდებარეობა(ჲ) არს ქონებაი დებისა, ვითარ-იგი სხეული იდვის ანუ მიყრდნობით, ანუ ჯდომით, ანუ დგომით. ხოლო სამ არიან სახენი მდებარეობისანი: დგომა, ჯდომა და მიყრდნობა. რამეთუ განმართებ(ებ)ით (განმართებულად B) ვიდრემე ყოფა შეიქ(მ)ს დგომასა, ხოლო კერძო უკვე მდებარეობა და კერძო დგომა შეიქ(მ)ს ჯდომასა, ხოლო სრულებით (სრულიად(ი) მდებარეობა ჰყოფს წოლასა ZAB.[3]

მდებარეობა არს ქონება დებისა, ვითარ-იგი სხეული იდვის, ანუ მიყრდნობით, ანუ ჯდომით, ანუ დგომით. ხოლო სამ არიან სახენი მჯდომარეობისანი: დგომა, ჯდომა და მიყრდნობა. რამეთუ განმართებულად ვიდრემე ყოფა შეიქმს დგომასა, (+ ხოლო C) კერძო უკვე მდებარეობა და კერძო დგომა შეიქმს ჯდომასა, ხოლო სრულიად(ი) მდებარეობა ჰყოფს წოლასა. აქა მოკლედ აღი-

---

[1] ნუსხებში: „დგველამური“. [2] ნუსხებში: „დგვიფინა“. [3] აღებულია იოანე დამასკელის დიალექტიკიდან, თავი 37.

წერა CD[1]. მდებარეობა არს ქონება დებისა, ვითარ-იგი სხეული იდვის ანუ მიყრდნობით, ანუ ჯდომით ანუ დგომით. ხოლო სამ არიან სახენი მჯდომარეობისანი: დგომა, ჯდომა და მიყრდნობა. რამეთუ განმართებულად ვიდრემე ყოფა შეიქმს დ გ ო მ ა ს ა, ხოლო კერძო უკუჩ მდებარეობა და კერძო დგომა შეიქს ჯ დ ო მ ა ს ა, ხოლო სრულიადი მდებარეობა ჰყოფს წ ო ლ ა ს ა. შევამოკლე სიგრძე ამისი E[1].

ნ. დევ.

დება ცეცხლის კიდება ZABCD.

ცეცხლისა E.

დებაგი ნაქსოვია, დიბა ZAB.

დიბა CD. განუმარტავია E.

ნ. დიბა.

დებადი (3 ნემესიო) დადებული ZAa.

განუმარტავია Ab. დადებადი B. დადებადი, მიდებადი C.

დევ დადევ ZAa.

ნ. დგ.

[**დედ** ნ. დადედვა, სდედავს, შედედება, შეუდედებია].

დედა (+ 19, 25 იოანე ZA) მშობელი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. დედობილი, დედოფალი, დედული, დედუფალი, მდედრი, სიდედრი, სიმდედრე, ჯინჭრის-დედა.

დედა (+ 23, 55 ლუკა ZA) დედაკაცი ZAB.

დედაბერი ბებერი დიაცი ZA.

ბერი დიაცი BC. განუმარტავია D.

ნ. კაცი.

დედაზარდლი (მძრომ.) (+ 89, 10 ფსალ. ZA) ზაზაჭუ ZABCDE.

დედათ-დიაკონი ახალი მონაზონა ZA.

ახალი მონაზონი B.

დედათ-დიაკონი (მჯულის კანონი[2]) ქალწულ(თ) მონაზანთ უფროსი ZAa.

დედათ-მოურავი ყრმ-ს ამქმელი ZAB.

ყრმათ ამქმელი CD. ამქმელი E.

ნ. მეანი.

დედაკაცი (+ 9, 22 მათე ZAa) დიაცი ZABCb.

ნ. კაცი.

დედაკაცი საერო[3] (+ 1 კორინ. 7, 16 Z) საჯაროდ მეძავი ZABCb.

დედალი ყო(ვ)ელთა ცხოველთა ზედა ითქმის და უფროსად ფრინველთა ზედა ZA.

განუმარტავია BCDE.

დედალოსი (ოთხფ.) ქრცვინი ZABCb.

ი ლ ა რ ი ო ნ ი ს ც ხ ო რ ე ბ ა: „არქუთ მეფესა მდაბლა და ეც დედალოსა არვე. არღარა აქუს ფვიშის ტალავარი“ CaqD[4].

დედალუბი (ოთხფ.) ქრცვინი ZA.

(ოთხფ.) იგივე B.

დედამთვრალი ნ. დედამთრვალი.

დედამთილი (+ 10. 35 მათე ZA) ქმრის (ქრმის ABCaq) დედა ZABCD.

განუწარტავია E.

დედამთრვალი[5] (ფრინ.) (+ 2

---

[1] აღებულია იოანე დამასკელის დიალექტიკიდან, თავი 37. [2] შდრ. H— 1373, 50v, 31. [3] წყაროშია: „დედაკაცი“. [4] Cb-ში მოწმობა გადახაზულია. ციტატა აღებულია „არტემის წამებიდან“. „დედალოსი“ ბერძნული სიტყვაა და აქ ნიშნავს საუცხოოს, მშვენიერს (რედ.)

შჯულ. 14, 12—13 ZA) ფრინველია სინის უდაბნოს(ა) გარემო(ს) ZAB.

2 სჯულში B. (ფრინ.) (ვამოსლ.) CDE.

დედამძუძე (+ 4 მეფ. 11, 2 ZA) მზრდელი ქალი ZABCD მზრდელი E.

დედაწული (+ 32, 17 რიცხ. ZA) სახლის ჯალაბობა ZABCD.

განუმარტავია E.

[**დედი** ნ. მიტრა].

დედიდა დედის და ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

დედით-და დედის მისის შობილი სხვის ქმრისაგან ZA.

დედის შობილი და სხვის შექნილი BCb.

დედინაცვალი მეორე დედა ZAB.

დედობილი დედად ქმობილი ZABC.

განუმარტავია DE.

დედოფალი ქალთ მეფე ZA.

ქალთ მეფა B.

დედული დედის სეული ZAC.

დედისეული BD. განუმარტავია E.

დედუფალი ეწოდების ყოველთა მდიდართა სახლის უფალსა მის ცოლსა, ხოლო მეფის ცოლსა— მეფ(ე)ა, და უფლის ცოლსა — უ ფ ა ლ ა. ხოლო დუკა, რომელ არს დიდი თავადი, მის ცოლსა — დ ი ო ფ ა ლ ი და ერისთვის ცოლსა — ბ ე ქ ა, სხვათა მებატონეთა ცოლსა — ბ ა ტ ო ნ ა; გლეხთ(ა) დიაცთა პატივისათვის უწოდენ უ ს ო ს (ა), ხოლო თავადთა ქალთა და ხძალთა საქებელად ბ ა ნ ო ვ ა ნ თ ა უწოდენ ZA.

დედოფალი. მეფა, უფალა — ყვალა ერთს ჰქვიან B. (+ დედოფალი C). დედუფალი გამოითარგმანების (გამოითარგმანება D) სამეუფოდ, კვალად დედათუფ(ა)ლა(დ) და პატრონად (მეფა Cb) CD. განუმარტავია E.

ნ. ნადედუფლარი, სადედუფლე, სადედუფლო.

[**დევ** ნ. გამონადები, განმონადები, გარდადება, გარდამდვა, გულდებული, გულის-დადება, დადება, დადვოდიან, დება, დებადი, დვა, ედების, ედვა, ვდებდ. ზედნადები, თავდები. თავმდები, თავს-მდები, თავსშედება, თანადაუდებელი, თანამდები, თანანადები, იდვა, იმედის დადება, მდებარე, მიიდვა, მოსდევ, მოუდევ, მუადევ, მუადვა, მუუდევ, მყის-თანადება, ნადები, სადები, სახელდებ, სახელდობრ, სდევ, სდვა, უკუ-დება, ქუემდებარე, შედება, შეედვა, შესდვა, შეუდვა, შთასადებელი, ჩადება, წარმდებება, წარმდები, წინადადება, წინამდებარე. ქელის-დადება].

[**დევ** ნ. ვსდევ, მდევარი, მერცხლის მდევარი, მოსდევ, ნადევნი, სდევ, სდევს; შდრ. დევნა].

დევატაფა დიდი წედა ღვინისა ZA.

დიდი წედაა ღვინისა B. სასმისი დიდი ღვინისა Cab. ღვინის სასმისი (სასმელი D) დიდი CqD.

დევი სომხურად ეშმაკს(ა) ჰქვიან, ხოლო ქართულად რომელთამე წერილთა შინა დევი გველ-ვეშაპის ადგილს აღუწერიათ და გარეშეთა წერილთა, რომელი სა-

წარმართთა აღუწერიათ, ავ-სახე კაცის მსგავსი, რქიანი; იგი მოგონებული ტყუ(ვ)ილია ZA.

დევი სომხურად ეშმაკსა ჰქვიან, ხოლო საწარმართოთა ზღაპართა ტყუვილი რამე გრძნეული უთქვამთ, მოგონებით რამ, ვითარცა იპპოკენტავროსი, და მას გამოხატვენ. გველ-ვეშაპი დევად დაუწერიათ წმიდა წერილში B. დევი სომხურად ეშმაკს(ა) ეწოდების, ხოლო საწარმართოთა ზღაპართა შინა, რომელი სიცრუ(ვ)ით აღუწერიათ[1] და ტყუ(ვ)ილი რამე მოუპოვნებიათ, არცა ჴორცნი ასხენ და არცა მოკვდებიან, მათ (მათთვის D) წმიდათ(ა) წერილნი (წერილთა მიერ D; რეცა Cbq) ვირ-დევად სახელ-სდებენ (სახელ-ედებისთ D), ხოლო დევად მეზღაპრეთა აღუწერიათ ლექსის გაწყობისა და ჰამბავთ(ა) შემჰევრებისათვის. არარა არს არცა ერთი თვინიერ მაცთურისა, რომელი ეჩვენების მსგავსად (მგზავსად D) ვეშაპთასა (+ და Cbq) რომელიმე დევად (+ საშიშრად Cbq) CbqD. განუმარტავია E.

ნ. ვირ-დევი.

დევის-ფრჩხილა წამალია ერთი ZA.

წამალია BCb.

დევნა (+ 14, 4 გამოსლ. ZA) უკან გაკიდება ZABD.

გაკიდება უკან Cbq. განუმარტავია E.

ნ. გაადევნა, ვდევნიდი, ვიდევნები, ვსდევნიდი, მდევნელი, მიიდევნა, ნადევნი, სდევნიდა, წაადევნა; შდრ. დევ 2.

დევსურა (ბალ.) ZABCbqDE.

დევტალარი წმიდის ნინოს ბიძა (მამა Ab) იყო, რაცალა საჭელია (საჭელოა B) ZAB.

[1] აქ Ca-ს ერთი ფურცელი აკლია.

დეზი (9, 5 საქმე) ცხენის საჩხვლეტელი ZAa.

(+ 1 მეფე 13, 21 Ab) ცხენის საჩხვლეტელი AbB. ცხენის საწიხნელი Cbq. განუმარტავია DE.

დეირი დანიელის D.

დეკა (ხე) ჰყორი ეკლიანი ZACbqD.

(ხე) ეკლიანი ჰყორი B. (ხე) ჰყორი E.

დეკანოზი ლათინურად ხუ-ცესთ-უხუცესი ZA.

ლათინურად უხუცესი B. განუმარტავია CbqDE.

ნ. იკონომოსი.

დეკენბერი (დეკემბერი AB) ტირისდენი, ქრისტეს შობის (ქრისტეშობის Ab) თთვე ZA.

ტირისდენი BCbqDE.

ნ. თთუე, ტირისდენი.

დეკეული (ოთხფ.) წლის ფური ZAB.

დეკნა ესე კრკალი (გრკალი A) არს ცისა, სამხრით კერძო, რომელსა მზე ზამთარ მას ვერ გასცილდება ZA.

ესე გრკალი არს ცისა, სამხრით კერძო, რომელსა ზედა ზამთარ მზე მას ზედა ვალს B. დეკნა ეწოდების მას ცის გრკალსა, სამხრით კერძო, რა ზამთარ მზე მაზედ ვალს Cb.

ნ. ცა.

დელა (ბალ.) ZABCbqD.

დელამუტი რძე შეყველებული ZABCbq.

განუმარტავია DE.

დელაქარი (დელაქანი D) უგვანო დიდი სახლი ZABCbqD.

განუმარტავია E.

ნ. სახლი.

დელგმა დიდი წვიმა, წვიმაში ნახე ZA.

დიდი წვიმა და გვიან მომდარებელი B. დიდი წვიმა CbqD. წვიმა დიდი E.

დელი ესე არს განსაზღვრებისა მომგონებლობაჲ ჟამთანი, რამეთუ ვიტყვით: პირვანდელი, ადრინდელი, გუშინდელი, ხვალინდელი, უწინდელი, მაშინდელი, და მისთანანი ZA.

ესე არს განსაზღვრებისა მომგონებლობაჲ ჟამთანი, რამეთუ ვიტყვით: პირვანდელი, ადრინდელი, უწინდელი, მაშინდელი, გინა უკანდელი და მისთანანი ართრონივით B. დელი არს განსაზღვრებისა მომგონებლობაჲ ჟამთაჲ, რამეთუ ვიტყვით: პირვანდელი, გინა ადრინდელი, უწინდელი ანუ მაშინდელი და უკანდელი და მისთა(ნა)ნი მსგავსად ართრონთასა Cbq. დელი არს განსაზღვრებისა მომგონებლობა ჟამთა, რამეთუ ვიტყვით პირვანდელი, ადრინდელი, უწინდელი, მაშინდელი, უკანდელი და ეგევითარი D.

დელტო წიგნია ერთი ZAB.

წიგნია CbqD.

დელფიკურთა სამფერჴი ფიალი იყო საგრძნებო(ჲ) ZAB.

სამფერჴი ფიალი იყო CbqD. იოსიპოსში[1]: „დაამტკიცა ტრაპეზი მგზავსად დელფიკურთა“ E.

დელფინი (დელფინო CbqDE) (თევზ.) ZABCbqDE.

დელფო და ხრიზმო (დელფოს და ხრიზმოს B, დელფოს CbqDE). არიან საწარმართო წინასწარუწყება B. დელფოს და ხრიზმოს არიან უწყება კერპთამიერი წინასწარ CbqD. დელფოს და ხრიწმოს, ესე იგი არს უწყება კერპთაგან წინასწარ E.

დელხვინა (ბალ.) ძირხვენა(ჲ) ZABCbqDE.

დენა მდინარეთ სლვა, გინა ჯართ სლვა, გინა ნადირთა და პირუტყვთ სლვა ZA.

მოდენა BCbqD. განუმარტავია E.

ნ. დ 1.

დენგრა (ბალ.) ZABCbqE.

დენგრა ცხოვართ ნეხვი ZAB.

ნეხვი ცხოვართა CbqD. სკორე ცხოვრისა E.

ნ. სკორე.

დენდრო მირონის სუნ(ნ)ელია ZABCb.

მირონის სულნელი(ა) CqDE.

დენთი თოფის წამალი(ა) სწრაფი ZAB.

დენთი არს თოფის წამალი ან მისთანა რამ ცხარი იყოს. ცხარი მჟავეს ჰქვიან Cb.

დერგი ჭურთ უმცირესი ZABCb.

განუმარტავია CqDE.

ნ. ქილა.

დერეფანი ფარღია სახლი ZAB.

ნ. დეფანი, სახლი.

დესპანი მოციქულთან ნახე ZA.

ომირა B.

ნ. ელჩი; შდრ. დიასპანი.

დეტი (დედი Ab) დარაჯასთან ნახე ZA.

დარაჯა, შორით მხედველი BCbq. მაღლით მხედველი DE.

დეფანი[2] (დეფანი და დერეფანი E). (50, 15 ერემ.) მომცრო დე-

[1] შდრ. A—675, 44 r, 7. [2] წყაროშია: „დაეფანნი“,

რეფანი, გინა ზღუდის სახლი ZAa.

მომცრო დერეფანი AbB. დერეფანი CbqD. განუმარტავია E.

ნ. სახლი.

დვა დადების განკვეთა ZA.

დადება რისამე BCbqD. განუმარტავია E.

ნ. დევ.

დვალურა (ბალ.) ZABCbqDE.

დვიდვიქსი ჭურჭელი რამ არს (არის Cbq) უფე(რ)კო ZABCbqD.

დვირე ნ. დვრე.

დვრინი პენტელის[1] ძალი ZABCbqD.

განუმარტავია E.

დვრიტა ნ. დურიტა.

დია (ვარსკ.) მუშთარი. ესე დია არს მეექვსესა ცასა ზედა, რომელსა ეწოდების კიმკიმელი ZA.

(ვარსკ.) მუშთარი. ესე დია არს მეექვსესა ცასა ზედა, ხოლო ცა იგი დასავალით აღმოსავლად ბრუნავს, ათორმეტთა წელიწადთა ერთ გზის მოიქცევის. ხოლო სიდიდე დიასი არს ოთხმეოცდაათხუთმეტჯერ ქვეყანისა ოდენი B. (ვარსკ.) მუშთარ. ესე დია არს მეექვსესა ცასა ზედა, ხოლო ცისა მის სიმგრგვლე არს ოთხას ოთხმოცდაათი ბევრის ბევრი და სამას სამოცდათვრამეტი ეჯი. ხოლო სივრცე მისი ასორმოცი ბევრის ბევრი და ოთხას ოცდათვრამეტი ათას ექვსასი ეჯი. ქვეყანით იქიმდე სამოცდაათი ბევრის ბევრი და თოთხმეტი ათას რვაასი ეჯი. ამ დიას ცაშიგან ერთი სხვა ვარსკვლავია, სიმგრგვლე მისი არს ასორმოცდაორი ათასი ეჯი, სივრცე მისი ორმოცდაათიათას ექვსას ორმოცი ეჯი, ხოლო სიდიდე დიასი არს ოთხმოცდაათხუთმეტჯერ ქვეყანისა ოდენი. ესე დიას ცა მოიქცევის დასავლიდამ აღმოსავლის მიმართ ათორმეტთა წელიწადთა შინა ერთ გზის. ამისი უთქვამსთ სახე ბერის კაცისა. გვირგვინოსანი, მარცხენესა ქელთა ქონებად არგნისა და მარჯვენათა ქელთა ცეცხლისასა. დია, რომელ არს ზ ე ვ ს. დია მიერსა ეწოდების, რამეთუ მის მიერ ყოველი, ხოლო ზევს დუღილსა და გარდმოსაქანელსა ცხორებისასა Cb. (ვარსკ.) (+ მუშთარი Cq). ესე დია არს მეექვსესა ცასა ზედა, ხოლო ცისა მის სიმგრგვლე არს ხუთას ოთხმოცდაათი ბევრი ეჯი. ხოლო სივრცე მისი— ასორმოცი ბევრი და ათას ექვსასი ეჯი; ქვეყნით (ქვეყნიდამ D) იქიმდე— სამოცდაათი ბევრი და ორას და ათი ეჯი. ამ(ა) დიას ცაშიგა(ნ) ერთი სხვა ვარსკვლავია, სიმგრგვლე მისი არს ას ორმოცდაორი ათასი ეჯი, სივრცე მისი ოთხმოცდაათი ათას ექვსას ორმოცი ეჯი. ხოლო სიდიდე დიასი არს ოთხმოცდაათხუთმეტჯერ ქვეყანისა ოდენი. ესე დია ათორმეტსა (ათორმეტთა D) წელიწადსა (წელიწადთა D) შინა ერთ გზის მოვლის სიმგრგვლესა ცისასა. ამისი უთქვამსთ სახე ბერის კაცისა, გვირგვინოსანი. მარცხენესა (მარცხენასა D) ქელსა (ქელთა D) ქონება(დ) არგნისა და მარჯვენათა (მარჯვენასა D) ქელთა— ცეცხლისასა. (+ დია, რომელ არს ზ ე ვ ს. დია მიერსა ეწოდების, რამეთუ მის [მიე]რ ყოელი, ხოლო ზევს— დუღილსა და გარდმოსაქანელსა ცხორებისასა Cq) CqD. (ვარსკ.) ესე დია არს მეექვსეს ცაზედ, ხოლო ცისა მის სიმგრგვლე არს ხუთას ოთხმოცდაათი ბევრი მილიონი, ხოლო სივრცე ასორმოცი ბევრი

[1] იგულისხმება „მპენტელი“.

და ათას ექვსასი მილიონი. ქვეყნიდამ იქიმდე სამოცდაათი ბევრი და ორასდაათი მილიონი. ამას დიას ცაში ერთი სხვა ვარსკვლავია, სიმგრგვლე მისი არს ასორმოცდაორი ათასი მილიონი. სივრცე მისი ოთხმოცდაათი ათას ექვსას ორმოცი მილიონი. ხოლო სახე დიასი არს ბერის კაცისა, გვირგვინოსანი, მარცხენასა ჴელსა აქვს არგანი და მარჯვენასა — ცეცხლი. ესე ათორმეტსა წელიწადსა შინა ერთ გზის მოვლის სიმგრგვლესა ცისასა; ხოლო სიდიდე მისი არს ოთხმოცდაათხუთმეტჯერ ქვეყანისა ოდენი E.

ნ. ცა. ცთომილნი.

დია დიაღ ZABCbqD.

განუმარტავია E.

შდრ. დიამც, დიაღ.

დია ბევრი E.

დიადი ფრიად მრავალი ZAB.

მრავლად დიდი CbqD. განუმარტავია E.

ნ. იდიადა.

დიადიმა (18 სიბრძ.) სამეფო სამკჳრე. იოსიპოსში გვირგვინად სწერია, ვინადგან ყოველი მომგრგვალებული გვირგვინად ითქმის ZAa.

ესე არს სამეფო სამკჳრე. იოსიპოსში[1] გვირგვინად სწერია, ვინათგან ყოველი მომგრგვალებული გვირგვინად ითქმის Ab. ესე არს სამეფო სამკჳრე. იოსიპოში გვირგვინად სწერია B. (+ დიადიმა არს Cbq) მეფეთ(ა) სამკჳრე(ა). იოსიპო(ს)ში ეწერა: დიადიმა, რომელ არს გვირგვინით. კიბეში ეწერა: დიადიმი სამეფოსა პორფირსა ზედა კვრძო მოსასხმელსა ეწოდებისო, რომელიესე ხატად დაწერილსა შორის იხილვების, განშვენებული თვალითა და მარგალიტითა (მარგალიტთასა D) CbqD. მეფეთა სამკჳრე E.

დიათე ექსი უკვე არს, ვითარ ოდეს ვიტყვით: (+ ქვეყანის ZAaB)-მზომელსა ექსი აქვს საქვეყნისმზომელთა მიმართ ხედვათა. ხოლო დ ი ა თ ე ს ი არს, ვითარ ოდეს ვთქვათ ძალითი სასმენ(ე)ლობა რათამე ქონებაჲ ქვეყნისმზომელობათა ხედვათაჲ[2] ZAB.

[3] ექსი უკვე არს, ვითარ ოდეს ვიტყოდით ქვეყანის-მზომელსა ექსი აქვს საქვეყნისმზოვმელთა მიმართ ხედვათა. ხოლო დიათისი არს, ვითარ ოდეს ვთქვათ ძალითი სასმენელობათა რათამე ქონება ქვეყ(ა)ნის მზომელობათა ხედვათა[4]: ესევითარივე პირველი გვარი ვითარებათა (ვითარებისა D) CD.

[**დიათესი** ნ. დიათე].

დიათიკე ანდერძის წიგნი ბერძულად ZA.

ანდერძის წიგნი B. ანდერძნამაგი C. ანდერზნამაგი (+ ანდერძის წიგნი E) DE.

ნ. წერილი.

დიაკეული (დიაკეული და დეკეული E) (ოთხფ.) დეკეული ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ზროხა.

დიაკონი მღდ(ე)ლის მოსამსახურე ZADE.

მღვდლის მოსამსახურე B. მღ(ვ)დლის მოსამსახურე C.

ნ. ღუღათ-დიაკონი.

დიაკრისი რჩეული გულისხმისყოფა(ჲ) ZABCD.

---

[1] შდრ. A—675, 30 r, 31. [2] შდრ. A—250, 218 v, 11. [3] აქედან იწყება ისევ Ca (ნ) [4] შდრ. A—250, 218 v, 11.

დიაკრისი ბერძულად რჩეულად გამოთარგმანებულა E.

დიამც მყოფობის საცილებელი ZAB.

დიანჳაჲ[1] ძალი სულისა ZAB.

დიასახლისი მოსახლე ZABCD
განუმარტავია E.

დიასკაპანი: „დიასკაპანთა და მისთანა(თა) კბილნი მისნი“ ZABCDE.

დიასპანი დესპანი ZAD.
დესპანი. ესე დესპანი არს მეფის მოციქული სხვას მეფესთან B. დესპანი არს მოციქულნი მეფისანი წინაშე მეფეთასა C. დიასპანი ელჩია თუ რაღაც გასაგზავნელი კაცი. ქართლის ცხოვრება[2]: „ხოლო ხვალისა დღე მოვიდენ რეცა დიასპანი და უქადაგეს მეფესა;“ „კომსმა წარგზანა დიასპანი და მიწერა წიგნი“ E[3].

დიაფსალმა ცვალება(ა) კილოთა საგალობელთა ანუ ძალი სიტყვათა ZAB.
(უცხ.) დიაფსალმა(ა) არს ცვალება კილოთა საგალობელთა ანუ ძალი სიტყვათა CD. მრავალთა მრავალრივად უთქვამს, ხოლო ევსუქის — გალობის კილოდ ბობღნთა და ორღანოთა შემაწყობელად E.

დიაღ ფრიადსავით ZAB.

დიაცი (+ 1 მეფ. 30, 2 ZA) დედაკაცი ZABCD.
ნ. კაცი.

დიბა ქართული არ არი(ს), დებაგი ჰქვიან ZAB.
ქართულად დებაგი ჰქვია(ნ) CD.
განუმარტავია E.

დიბლიგი შუბის ბოლო ZABCDE.

დიდ (5. 21 მარკ.) დიდი Z.
ნ. ბოროტად მადიდებელი, დიდება, დიდებითი, დიდებული, დიდკაცობა, დიდროა, დიდროანი, დიდროიან, დიდრონი, ვადიდებ, ვიცუდდიდებ, იდიდა, იდიდსიტყუა, მადიდა, მართლმადიდებელი, სიდიდე, უდიდებულეს, უმცროსი, ცუდდიდება; შდრ. მდიდარი.

[დიდბადე ნ. ბადე].

დიდგულა (ხე) ZABCDE.

დიდება (+ 2 კორინ. 6, 8 Z) (+ დიდება BCb) არს ღმრთისა ყოველთა სიწმიდეთა და სახიერებათა და ქველის მოქმედებათა მისთა მადლობით ქსენება, ხოლო კაცთა ზედა დიდება — წყალობისა და სიმდიდრისა და მღევანობისა მიცემა ZABCb.
განუმარტავია CaqDE.

დიდებითი 2 კორინ. 3, 18 Z.

დიდებული (5. 14 ესაია) დიდი და მდიდარი კაცი ZAa.

[დიდვაჭარი ნ. ხოჯა].

დიდი 5, 14 ესაია ZAa.
განუმარტავია ĀbBCDE.

[დიდი ღომორი ნ. ღომორი].

დიდკაცობა უფროსობა ZA.

დიდრაქმა (+ 17. 23 მათე ZA) დრაქმა და ნახევარი ZABC.
დრაქმანახევარი DE.
ნ. ლიტრა.

დიდროა (6, 48 ლუკა) ადიდება ZAa.

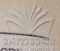
[1] სიტყვა აღებულია კავშირის წინასიტყვაობიდან (II: 6,28). [2] შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყაუხჩიშვილის გამოც., წიგნი I, გვ. 170,5. [3] E-ში მოწმობა გადახაზულია.

დიდროანი დიდ-დიდები ZA.
დიდ-დიდი B.
დიდროიან დიდდებიან ZABCDE.
დიდრონი დიდ-დიდები ZA.
იგივე B. დიდ-დიდი Cb. განუმარტავია CaqDE.
დიედ დიოდიან ZAB.
დივანბირი მწერალთ-უხუცესი ZAB.
მწიგნობართ-უხუცესი CD. მწიგნობარი, ეტისხარტულარი, მწიგნობართ ხუცესი E.
შდრ. მდივანი.
დივანი რიცხვ(ი)თ წერილი ZAB.
რიცხვთა წერილი CD. რიცხვთა წერა; დავთარია E.
⌈**დივილი** უწყეტრად მდინარობანი⌉ B.
დივტილა დიფთერა, ქების წარმოთქმა ZA.
ქებათ წარმოთქმა, დიფთერა B.
დიკა (ბალ.) (1, 11 იოელ) გაზაფხულ ნათესი ხვარბალი ZA.
(ბალ.) BCDE.
დიკატორი მჳევრად მეტყველი ZAB.
დიკნოზი ნათლული ZABCD.
დიკტატორი (დიკტატორი, დიკტორი CD; დიკტატორი და დიკტორი E) ორთა სამთავროთა მთავარი ZA.
ორთა სამთავროთა მპყრობელი B. მათ ეწოდების, რომელთა ორ(ნ)ი სამთავრო აქვნდეს CD. დიკტატორი მას ეწოდების, რომელსა ორი სამთავრო აქვნდეს E.
დიკტორი იგივე ZAB.
დილა გაცისკრებასთან ნახე ZA.
განთიადს უკან BCab. განუმარტავია CqDE.

ნ. სადილი (სამხარ'თანაც), უდილადოსა, ცისკარი.
დილეგი საპყრობილე ZABCDE.
ნ. საპყრობილე.
დილიმმანი მორკინალთ(ა) ხრიკია მაკარტოცა და ხვანჯი ZA.
მორკინალთ ხრიკია მაკარტო და ხვანჯი B. ესე იგი არს, რომელსა გარეშენი ესრეთ უწოდენ: ხრიკ და ხვანჯ და მაკარტო, და რაც(ა) არს მორკინალთა ქელოვნება CD. დილიმმანი არს, რომელსა გარეშენი ესრეთ უწოდენ: ხრიკ და ხვანჯ და მაკარტო, და რაც არს მორკინალთა ქელოვნება E.
დიმი ლაინს ჰგავს, ლარია ZA.
ლაინს ჰგავს B. განუმარტავია CDE.
[**დიმნოხი** ნ. მედიმნოსე].
დიმოხი ვეცხლი არს სახარკო ZAB.
გამგებელი CD. მაკრინას ცხორება[1]: „რომელი იქმნა ოცდაორისა წლისა დიმოსისა საქმეთა განგება ერწმუნა, რომელთა შინა ესოდენ წარემატა“ E.
[**დინ** ნ. დ 2].
დინგი ღორის ცხვირი ZABCD.
განუმარტავია E.
შდრ. ნიკველი.
დინდგელი სკის პირის ცვილი ZABCD.
განუმარტავია E.
ნ. გადინდგელდეს.
დინება გამოდინება ZA.
გამოდენა B. დიედ, გამოდენა C. დიად გამოდენა D. დიედ E.
[**დიონჳს** ნ. გადიონჳსებული].
დიოხისა პარასკევი ZAB.
ნ. კვრა, შაბათი.

---

[1] შდრ. A—55, 23 r, a1.

დიოფალი უმცროსი დედოფალი ZAa.
უმცროსი დედუფალი AbB. დედოფალი უმცროსი Cb.

დირე (+ 2 მეფ. 23, 21 ZA) დვირე ZAB.

დისვილლა ნ. დისჳლლა.

დისკო სიმგრგვ(ა)ლე მზისა და ვარსკვლავთა ZA.
თვალი მზისა BCD. დისკო, რომელ არს თვალი მზისა E.

დისო ა ქ ა მ დ ი ს ო, ი ქ ი მ დ ი ს ო ZAa.
ნ. დ 1.

დისო (30, 4 რიცხ.) ხანის დაყოფის ალთქმა ZA.

დისპნოა (გრიგოლი დიოლოლო) ბერძულია, სულის გუბების სენია ZAa.

დისჳლლა (დისვილლა ZAbBCD) დისვილლა ZAa.
(+ ს ხ ვ ა BC) კ ა თ ი ლ ო რ ი ა შ ი, ზ ი ა რ ე ბ ი ს თ ა ვ შ ი: „და ვითარ ნათესავი დისვილლა კაციც(ა) სად(ა)მე, რამეთუ ნათესავი და დისვილლა(ცა) და რაოდენ(ნ)ი ეგევითარნი (ეგევითარება CD) სქესსა ცხო(ვ)ელისასა ცხად ჰყოფს (ჰყოფენ BCD[1])“ ZABCD.

დისწული დის ვაჟი ZABCb.
განუმარტავია CaqDE.

[**დიფთერა** ნ. დივტილა].

დიფრერაჲ რჯულის კანონში, ლაოდიკიისა[2] ;λs კანონში B.

დიყა (ბალ.) ZABCDE.

დიში წერნაქი ZABCb.

დიხაშხო მიწა დახეთქილი ZAB.
ესე არს მიწა დახეთქილი და ავად გამოგვალული CD.

დლაყჳ (დლაყვი ZABCD) ცხოელთ მკლავი ZA.
მჴრის შუა ძვალი CD. განუმარტავია BE.

დლოქი (ფრინ.) ZABCDE.

[**დნ** ნ. ალდნობადი, დნობა, დნობილი, ნადნობი, სდნები].

დნობა ცვილისა და ქონის გადუღება ZA.
ცვილთა და ქონთ გადუღება B. ქონთა და სანთელთ გადუღება Cb. განუმარტავია CaqDE.

დნობილი დადნობილი ZAB.

დო მაწვნის ნათქვეფი ZAB
მაწონი გათქვეფილი Cb. განუმარტავია CaqDE.

დობა ორთა ქალთა დაჲ ქმნა ZA.
დაჲ ქმნა ორთა ქალთა B.

დობდა სთვიდა CqD.

დობილი დად წოდებული ZABC.
განუმარტავია DE.

[**დობილო** ნ. ბაბილო].

დოდო უზილფო ჯილა ZABCDE.

დოინჯი ქელთ წელზე(დ) შემოდება ZA.
ქელთ წელზე შემოდგმა B. ქელის წელთ შემოდება C. განუმარტავია D.

დოკომიზი ჭრელად ქვა თლილი შეწყობილი ZA.
ჭრელად ქვანი შეწყობილნი B. ესე (დოკომიზი D) არს საყდარს (საყდრის D) ყელში სარტყელსავით რომ ავლია CD. დოკომიზნი საყდრის ყელში რომ სარტყელსავით ავლია, ის არის E.

დოლა რქა-მოკლე ZABCD.
განუმარტავია E.

დოლბანდი ლბილი ლარი თეთრი ZA.

---

[1] შდრ. A—250, 131 r. [2] შდრ. H—1373, 63 r, 3 („დიფთერაჲთა“).

ლბილი თავსახვევი B. დოლბანდი არის ლბილი და თხელი ლარი. დოლბანდი ეწოდება თათართ თავსახვევსა Cb. განუმარტავია CaqDE.

დოლი (დოდი Ab) (ბალ.) უქვაო იფქლი ZAa.

უქვაო იფქლი: დოლი სომხურად ხვასტაგთ შობასა ჰქვიან, რომელსა ქართულად იზვებას უწოდენ Ab: უქვაო იფქლი, ხოლო დოლი სომხურად ხვასტაგთა შობასა ჰქვიან, რომელსა ქართულად იზვებას უწოდენ B. (ბალ.) უქვა(ვ)ო იფქლი დაბალი CD. (ბალ.) ყანა E.

დოლი სომხურად ხვასტაგთ შობასა ჰქვიან, რომელსა ქართულად იზვებას უწოდენ ZAa.

ხვასტაგთა დოლი სომხურია, ქართულად იზვება ეწოდების, რამეთუ რომელნი შვილთა ისხმენ, მეეზვედ უწოდთ და რომელნი არა — უზვსა CD. (უქმ.) დოლი სომხურია, ქართულად იზვება ეწოდება E.

დოლმატიკოსი ნ. დოლმატიკოსი.

დომბა (ოთხფ.) ZABCDE.

ნ. ვერ-მოზუერი.

დომბალთ თირქმელნი სოკო CqD. სოკოა ერთი E.

დომესტიკოსი (დომესტიკოს Cab, დომენტიკოსი D) (43 ლავსაიკონ[1]) მჴედრობის მნეობა რამე ZAa.

მჴედრობის მნეობა რამეა AbB. მჴედრობის მნე რამეა CD. მჴედართ მოჴელობა რამ არის E.

დონა ფუნდრუკის სასვენებელი E.

დონდგალი შეფერჴებასავით ZAa.

ქანებასავით რამ B.

დონდოლი (დონდოლნი E) ალიტრიონი ZA.

ზღვისა რამე არის ლბილი და უძრავი B. ესე ზღვისა რამე არს ლბილი (+ და D) უძრავი და უსულო CD. ესე ზღვისა რამ არის ლბილი და უძრავი E.

[**დონი** ნ. დ 1].

დორა კოკის ნახევარი ჩაიტიოს ZA.

კოკის ნახევარი ჩაეტევა B. სამი დოქია ერთი დორა C. სამი დოქიანი D. დიდი სალვინე E.

ნ. კოკა, საწყაული.

დორაკი (+ 15, 4 რიცხ. ZAa) დორას ნახევარი ZAB.

ერთი დოქი ორმოცი თუხტის წონას ღვინოს შთაიტევს. სამი დოქი ერთი დორაა, რვა დოქი ერთი კასრია, ორი კასრი ერთი გორაა, დორაკი დორას უმცირესია CD. მომცრო სალვინე E.

ნ. კოკა, საწყაული.

დორბლი ჩჩვილთ ლოშქრი, ლოპრი — აქლემთა და მისთანათა პირეული; ლოშქრი — ბნედიანის პირეული; ლეზვი — თხელი დორბლი ZAa.

ჩჩვილთ ლოშქრი AbB. პირს მონადენი წყალივით Cb. განუმარტავია CaqDE.

დორი ზურგის მისაყუდებელი ბალიში ZA.

ზურგთ მისაყრდენი ბალიში B. ზურგის ბალიში Cb. განუმარტავია CaqDE.

დორიული (დორიულნი E) სარეცელს ზეით და გარმოფარდაგული ZA.

ესე არს სარეცელ(ა) ზეით და გარმოფარდაგული CBb. (+ გ'CaD) იოსიპოსში[2]: „რომელთას(ა)

---

[1] შდრ. A—154, 317 r, b 29. [2] შდრ. A—675, 44 r. 10.

მსგავსთა (მგზავსთა DE) ღორიულნი შემსჭვალნეს ცხედართა, ხოლო მისა მიმართ აღწევნულნი ოთხკუთხ მოქმედებით“ CaqDE[1].

დოსტაქანი მეტად დიდი სასმა-სი(ა) ZAB.

დიდი სასმისია C. დიდი სასმარი DE.

დოტიკა (დოტიკი CD) ამმონიოს (+ ერმისის CD) ცათიღორია: „არა ვითარიგი ღრამმატიკოს(ი) (ღრამმატიკოსნი CD) ორთისაგან გენკისა მიმართ და დოტიკისა“[2] ZABCD.

დოქი ოცდახუთი თუხტის წონა ღვინო ჩაიტიოს ZA.

ოცდახუთი თუხტი წონა ღვინო ჩაეტევა B. საღვინე მ თუხტიანი C. ორლიტრიანი საღვინე D. განუმარტავია E.

ნ. კოკა, საწყაული.

დოქისტინი (აია სოფიოს) საზედაშენი ZAB.

აიასოფიოს გებაში: „ბარძიმ(ი)-ფეშხუმი, სამწერობელ(ნ)ი, ბერილნი (ბერნი DE), დოქისტინნი — ყოველივე (ყოველნი DE) მყარი ოქრო“ CDE[3].

დოღმატიკოსი (დოლმატიკოსი D) წიგნია ერთი ZAB.

სჯულის სიმტკიცე C. რჯულის დამამტკიცებელი DE .

დოყად მცირე სამდურავად ZA.

დოყი ირმის ჩჩვილი რქა Z.

(ჩ)ჩვილი ირმის რქა ADE. ირმის რქა ჩჩვილი B. ჩჩვილი რქა ირმისა C.

დოშაქი თათრულია, ქართულად შატქუნი ჰქვიან ZAB.

ქვეშსაგები Cb. განუმარტავია CaqDE.

დოხოკონი ხათაბანდთა და სადაფქართ ხუროსა ეწოდების (ეწოდებიან Ab) ქართულად ZA.

ესე არს სკივრთა და სადაფქართა და ხათაბანდთ მკეთებელი B.

დრამა (დრამი D) ექვსის დანგის წონა(ა) ZA.

ექვსი დანგის წონა BCb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. ლიტრა.

[**დრამი** ნ. ლიტრა].

დრამმატურგიაჲხა 31 კავშ.[4] ZAB.

დრანჯობა ურცხვი სიძვის მოყვარება ZA.

ურცხვი აშიყობა B. დრანჯობა არს ურიდალი და ურცხვი აშიყობა CD. ცხენის გულის-თქმის ჭიხვინი E.

დრასტიკო (16 ნემეს.) თვით თვის შორის მიდრკებოდეს ZAB[5].

დრასტიკოდ ითქმის (+ რომელი D) თვით თვის. შორის მიდრკებოდეს (+ 16 ნემესიოს[5] Cb) CD. დრასტიკოდ ითქმის, რომელი თავთა თვისთა შორის მიდრკებოდეს E.

დრასტიო (დრასტირიო Cb, დრასტირიოი Caq,· დრასტირიოი DE) უმჯვეთელესი ZABCDE.

დრაუჟი დროშა ZABCDE.

დრაქმა (15, 8 ლუკა) ესე არს 13 დანგი და მესამედი დანგისა ZA.

(15, 8 ლუკა) 13 დანგი და დანგის მესამედი B. იგ დანგი და მესამედი(ა) CD. სამი დრაჰქმა ორი ზუზაა E.

ნ. დიდრაქმა, ლიტრა.

დრაში ტაბლაკთ საცემელი ZAB.

ტაბლაკის საცემელი CDE.

---

[1] Cb-ში მოწმობა გადახაზულია. [2] შდრ. A—250, 163 r, 2. [3] Ab და B-ში მოწმობა გადახაზულია. [4] იოანე პეტრიწის შრომები (წიგნი II, გვ. 82, 16). [5] სიტყვა განმარტებიანად აღებულია ნემესიოსის არა მე-15 თავიდან, როგორც ნუსხებშია, არამედ მე-16-დან (გვ. 96, 27).

დრამკანი (12, 5 იოანე) ფლური, ესე არს ოთხი გრამას წონა ოქრო ZA.

ფლური B. ფლური, ოთხი გრამას წონა CD. ერთი დრაჰკანი ოთხი გრამას წონა არს E.

ნ. დაეკანი, ლიტრა.

[**დრგენ** ნ. შედრგინება, შესადრგინებელი, შეუდრგინებელი].

[**დრეგონ** ნ. ურჩხული].

დრეკა მიხრა-მოხრა ZAB.

განუმარტავია CDE.

ნ. დადრეკა, დრეკილი, კედელი, მიდრეკილი, მედრეკანი, მიდრეკა, მოდრეკა, მუქლთ-მოდრეკა, უდრეკი.

დრეკილი გახრილი ZA.

განუმარტავია B.

დრესა ხოხინი ZAB.

წახოხინება CDE.

ნ. დადრესა.

დრესოლი ძლიერი ხოხინი ZA.

ძლიერ(ად) ხოხინი BCD. ხეზე ხის ხოხინებანი E.

დრვიმოთალიკანოს ნ. დრკმოთალიკანოს.

დრისტი სასალუქო ჰურჭელი ZAB.

სამსახურებელი Cb. მოსამსახურე Ca. სასამსახურო: ეფთვიმი ქართველში[1]: „სამ გზის წარიტყუენა მონასტერი და რაჲცა დრისტი ტურფა იყო, მამათა ჩუენთა მოგებული, ეგრეთვე განძი და კუმაში“ Cq.

ნ. სადრისტავი.

დრკუ (100, 4 ფსალმ.) მრუდი ZAB.

მრუდი CDE.

ნ. მრუდი.

დრო (29, 21 დაბად. ZAa; 1 მეფე 11, 3 Ab) ესე არს ჟამთა კეთილ-ავობისა სახელი, ვინათგან ვიტყვით: იმა მეფისა ჟამსა კეთილი დროჲ მაქვნდა და აწ დროჲ არა მაქვს და ოდეს დრო შემოვიგდე, ესრე ვიქ, გინა: დრო არს ანუ უდროო და ეგევითარნი ZA.

ჟამი ნაწილი არს დღისანი, ხოლო დროჲ უხნიერესნი ჟამთანი, რამეთუ ერთსა დროსა შინა მრავალი ჟამნი წარჴდებიან, ვინათგან ვიტყვით: ჟამთა იმა მეფისასა კეთილი დრო მაქვნდა და აწ დროჲ არა მაქვს და ოდეს დროჲ შემოვიგდე, ესრეთ ვიქ, გინა: დრო არს ანუ თუ დრო არა არს და ეგევითარნი B. განუმარტავია CDE.

ნ. გუადროებს, იდროა, წარმდროებელი, ხანი 1.

დროზე დროთ მალე ZAa.

დრომიკოსი წინა-მცურვალი. ZABCab.

მალე-მსრბოლი Cq. სხვა კათიღორია: „სხუა ნათესავი ვითარებისანი, რომლისაებრ ეპიკტიკოსთა ვიტყვით, ანუ დრომიკოსთა, ანუ მრთელთა, ანუ სნეზოვანთა“ CqD[2].

დრომონი ნავთან ნახე ZA.

ესე ნავი ხუთას-ექვსასთა მებრძოლთა შთაიტევს და მეტთა B. ხუთასის კაცის შთასაჯდომელი (ჩასაჯდომელი D) ნავია CD. ხუთასი კაცი რომ ჩაჯდეს, მისთანა ნავია დრომონი E.

დრონგალი შემცოდეთ მომწოდებელი ZA.

მომწოდებელი შემცოდეთა B. მრისხანეთ (მრისხანედ Cb) შემპყრობელი Cab. ის(ა)ულსავით რამ არის

[1] იოანე და ეფთვიმეს ცხ-ბა, ივ. ჯავახიშვილის გამოც., გვ. 116,9.

[2] D-ში კიდეზე ციტატში მოხსენებულ „ეპიკტიკოს“-თან მიწერილია ამ სიტყვის განმარტება: „მეტის ჭუმილი“, იქვე „დრომიკოს“-თან განმარტებაა — „მალემსრბოლი“.

8 Зак. 2818

(ხატთ თაყუანის-ცემ.) Cq. ხატთ თაყვანის-ცემის ხეტაფოასში: „მისც(ჩ)ა იგი ღოთხვალთა მისთა, რათა ხელისად წა(მო)ადგინონ“ DE.

დრონეული (1, 8 ლევიტ.) კორცასოეული ZA.

კორცი ასოეული B.

დრონი[1] (2 მეფ. 6. 19) კორცი დიდრონი ნაკვეთი ZA.

კორცი დიდ-ნაკვეთი B. კორცი ნაკვეთი საჭმლად დიდი: დრონეული — ასოეული, გინა ძვალ-გამოღებული ასოთაგან კორცი მონაკვეთი C. კორცის ნაკვეთი საჭმლად დიდი D. კორცის ნაკვეთი E.

ნ. ესხატი.

დროშა მწყობრთ ნიშანი ფერად-ფერადი გუნდთა და გუნდთა საცნობელი Z.

მწყობრთ ნიშანი ფერად-ფერადი გუნდთ საცნობელად A. ესე არს მწყობრთა ნიშანი ლართაგან, ფერალი საცნობელად B. დრაუჟი CD. განუმარტავია E.

ნ. ალამი, ბაირაყი.

დროშმი (დროშმ CD), ყოველთა კერპთ(ა) სახელი არს (სახელია D) ZABCD.

დრტჳნვა (დრტვინვა ZABCqDE) (16, 8 გამოსლვა) უალრესისაგან საჩივარი ნებისა თვისისა უქ(მ)ნელობისათვის ZA.

ესე არს უალრესისათვის უბრალო საჩივარი ნების სანდომელად B. აჩივლება ნაკლულევანებისათვის CD. განუმარტავია E.

ნ. ვდრტჳნევდი, იდრტჳნა, მდრტჳნავი, რისხვა, სდრტჳნავ.

დრუმოი (დრუმოჲ Z) მკბენარობა დარჩომილი შორის ბალღამთასა საზრდელისაგან (საზრდელთაგან AB) ZAB.

რომელ არს მკბენარობა დარჩომილი შორის ბალღამთასა საზრდელთაგან Cb. რომელ არს მკბენარობა დარჩომილი შორის ნავღელსა CabDE.

დრუნგილი მარმარილო ZAB.

განუმარტავია CD. თამარიანში: „დრუნგილის ფიცრად“ Cb[2].

დრუსო ზღუდესთან ნახე Z.

ზღუდეში ნახე A. ზღუდე ქვისა კოშკ-კოშკედი დიდი კეთილგებული B. დრუსო არს ზღუდე ქვისა კოშკიანი, დიდი და კეთილად შენებული CD.

დრჳმოთალიკანოს[3] სოლომონის ტაძრის სახელი არს ZA.

სოლომონის ტაძრის სახელია BC.

დრყილი (30, 33 იგავ.) ძუძუს თავი Z.

ძუძუს წვერი (30, 33 იგავ.) ABCab.

დუბე დაბალი ადგილი ZABCD.

განუმარტავია E.

დუბეიდი (+ კარაბად.[4] Z) მაჯუნი ZABC.

განუმარტავია D.

ნ. მაჯუნი.

დუბელა წყალი მოთბო და მოწვდილი Z.

წყალი მოწვდილი და თბილი AB. წყალი სქელი, ავი (+ და C) მოთბო CD. განუმარტავია E.

დუგუნი სხვათა ენაა, რომელსა კორცთა ზედა დაისმენ კაცნი წათხისა სადინებელად, რომელ-

---

[1] წყაროში: „დარონი“. [2] მოწმობა გადახაზულია B-ში. შდრ. ი. ლოლაშვილი, ძველი ქართველი მეხოტბენი, თბ., 1957. [3] ნუსხებში: „დრვიმოთალიკანოს“. [4] შდრ. სამკურნალო წიგნი: Q—916, 150, 34.

სა ქართულად საწათხე ეწოდების Z.

(უჯმ.) სხვათა ენაა, ქორცთა წათხისა სადინებლად რა დაისმენ კაცნი, ქართულად საწათხე ჰქვიან A. ქორცთ წათხის სადინარია; სხვათა ენაა, ქართულად საწათხე ჰქვიან. დუგუნი ოსმალის ენით — ქორწილი B.

დუდკო (დუტკო Z) თითთ(ა) წყლულება ZABCD.

თითისა E.

დუდუნი უკაფიო უბნობა ZABCD.

განუმარტავია E.

დუდღუბა (ბალ.) ონტკოფა ZABCD.

(ბალ.) E.

დუზი. იბ კენჭით სამღერელია CD. სამღერელია E.

[დუზუბანი ნ. ვიგრი].

დუკა ფრანგულად თავადი Z.

თავადი ფრანგულად A. თავადი, დუქსი B.

დუკატი (ოთხფ.) აქლემი გვარად მალი და მომცრო ZA.

(ოთხფ.) აქლემი გვარად მალი და მცირე B. (ოთხფ.) აქლემი მცირე და მალი გვარად CD.

ნ. აქლემი.

[დუმ ნ. დაადუმა, დაიდუმა, დუმილი, დუმნა, ვსდუმ იდუმალ, იდუმალი, მდუმარე, ნადუმარი, სადუმარი, სდუმ].

დუმაკ (2 მჯულ. 23, 1) ცხოვართ კუდი, ცხიმში ნახე ZA.

ცხოვართ კუდი BC. განუმარტავია DE.

ნ. კლდის-დუმა, კუდი.

'დუმანი (ქართლის ცხოვრება[1]) ბევრი? B.

დუმბული მცირე ნაღარა ZA.

ნაღარა BC. ვისრამ: „დუმბული და ბუკი" („დუმბულსა და ბუკსა" ჰკრეს D) DE.

ნ. ნაღარა.

[დუმიანი კიბორჩხალი ნ. კარავნი, კრავიდი].

დუმილი (4, 3 ქება) ჩუმად ყოფა ZA.

ჩუმობა BCD. განუმარტავია E.

დუმნა (26, 63 მათე) დაჩუმდა ZA.

დუნე გაუჭიმავი ZAB.

არ(ა)-გაჭიმული CabD. არ-გაჭიმული, 'გინა სრულიად მოსუსტებული, უძალო' Cq. განუმარტავია E.

დუჟი ნერწყვი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. ხრასტი.

დურა კაცთ საკუხი, რომელსა სპარსნი ბალალბანდს უწოდენ ZAB.

ტყაბუჩია, ბალალბანდური Cb.

დურაკი საწველი ჭურჭელი ZAB.

საწველი კასრი Cb.

დურაყი (ოთხფ.) წყლის ჯიქვი ZAC.

ჯიქვის წალი B. (+ ერთი E) წყლის ჯიქვი DE.

ნ. ჯიქვ.

დურაჯი (ფრინ.) ZABCDE.

დურბინი სხვათა ენაა, ქართულად შორ(ს)სათვალე და ჭოგრი ჰქვიან ZAB.

დურდო წამქდარი ყურძენი ZABCDE.

დურდური უკაფიო წიგნის კითხვა ZABCD.

უკაფიოდ კითხვა E.

დურიტა მაჭიკი ZABCbqDE.

დუტკო ნ. დუდკო.

[1] შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყაუხჩიშვილის გამოც., წიგნი II, გვ. 207,10.

დუქანი უკუსაჯდომელი, გინა სასაქმო ZAB.

უკუსაჯდომელი, გინა სახლი სასაქმო, გინა ადგილი სამარხავი C. უკუსაჯდომელი D. (უკმ.) E.

დუქარდი სარისველი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. მაკრატებელი, მაკრატელი.

დუქია[1], ბრწყინვალება და ლევა ერთისა მიერ და ერთ ქმნა Z.

ბრწყინვალება და ელვა ერთისა მიერ და ერთ ქმნა AB. ბრწყინვა და ელვა და დუქია ერთისა მიერ ერთ ქმნაა (+ რად კავშირი: „და ბრწყინვა და ელვა და დუქია ერთისა მიერ ერთ ქმნა“ E) CDE.

ნ. დადუქი, გუდადუქიებენ.

დუქსი მეფის შედეგი ZA.

დუკა, მეფის შედეგი B. დუკა, მეფეთაგან უმცროსი CD. თავადი E.

დუღილი (+ 24, 5 ეზეკ. ZAa) ფოფინება ZA.

განუმარტავია BCDE.

ნ. აადუღე, მდუღარე.

დუშალიკი მეძღვნის ნიჭი ZAB.

მეძღვნის საბოძ(ვ)არი CD. განუმარტავია E.

დუშაყი სხვათა ენაა, ქართულად პალვანდი ჰქვიან ZAB.

პალავანდი CD. განუმარტავია E.

დუხჭირი ავთვალადი ZABE.

ავსანახავი, გინა დამპალივით Cb.

ავსანახავი CaqD.

[**დვნ** ნ. მდვნვარე].

დვრე[2] (+ 7, 4 მათე ZA) საძირკვლის ძელი ZAB.

დირე, ძელი საძირკვლისა CbqD. განუმარტავია E.

[**დღარძ** ნ. წამოდღარძვა].

დღე (1, 5 დაბად.) ესე დღე და ღამე არს ჟამი 24, წენტილი(ა) 96; წამი 720; წუთი 1440 ZA.

ერთი დღე და ღამე არს ჟამი 24, წენტილია 96, წამი 720; წუთი 1440 B. ერთი დღე და ღამე არს ჟამი ოცდაოთხი, წენტილია ოთხმ(ე)ოცდა(ა)თექვსმეტი, წამი — შვიდას ოცი CD. განუმარტავია E.

ნ. დღეობა, დღითი-დღე, ენადღეობა, კვრა, მარადის, მარადღე, მდღევარი, სამდღევრო, შუადღე, ცისკარი, წარმოდღეება, წელიწადი.

[**დღეობა** ნ. ორთი].

დღეს ამ დღეს ZA.

ამ დღე B.

დღესასწაული ესე არს დღე დიდებული და წმიდა, რომელსა შინა თანა-გვაც სხვათა საქმეთა დატევება და მოცლა ვედრება(დ) ღმრთისა ZA.

განუმარტავია B.

დღესასწაული ბლარჯობისა რომელ არს უცომოობა Z.

დღესასწაული კარვობისა ესე არს პასექიდან მეშვიდე თთვე, რომელ (ჰ)ურიათა მღდელთ-მოძღვარი წმი(ნ)და-წმი(ნ)დათაში შევიდის წელიწადში ერთ გზის ZB.

დღესასწაული უცომოობისა ესე არს მარტის მთვარისა მეათოთხმეტე დღე, რომელსა შინა ჰურიანი შვიდ დღე უცომოსა ჭამდენ, რომელ არს პასექი, რომელსა შინა ივნო ქრისტემან Z.

დღესისამდე 2, 3 ეზეკ. Z.

დღვება ნ. დღუება.

---

[1] წყაროშია: „დადუქიაჲ“. [2] ნუსხებშია: „დვირე“.

დღვილი ახალი ფისი ZABCDE.
დღითი-დღე (26, 55 მათე) ყოველ დღე ZAa.
დღოწი ლაფიანი წყალი ZABC DE.
[**დღრებ** ნ. მოდღრებული].
დღუება[1] მაწონთ გაქნა ZAB.
მაწონთ ქანება Cb. განუმარტავია CaqDE.
ნ. საღღუებელი.

ე

ენი კმიანი ასო არს და ართრონი მრავალთა და სიტყვის თავადაც მოვალს და ბოლოდაცა, ვითარცა ზემო დაგვიწერია: ელოდე, ეტყოდე, ემორჩილებოდე. ესევითარი ყოველსა ზედა მოვალს ZA.
კმიანი ასო არს და ართრონი მრავალთა და სიტყვის თავადაც მოვალს და ბოლოდაცა, ვითარცა ზედით დაგვიწერია: ელოდე, ეტყოდე, ემორჩილებოდე. ესევითარად ყოველთა ზედა მოვალს B.
[ე ნ. ეას].
ეაზრა აზრი ექ(მ)ნა ZAB.
ეანტოჲ (ეანტო CD) სხვა კათიღორიაში[2]: „ვითარ-იგი ეას თან(ა)მოსახელე სხვისა ეანტოისსა (ენატოჲსსა Cq) (-|- და ZAB) თანა სახელ(თა)ც(ა) არს“ ZABCD.
ეარა სლვა ექ(მ)ნა ZAB.
ეარი გაზაფხული ZABCD.
ეას „ე“ ვიდრემე შეისმინების ერთისათვის „ას“ სხვისათვის, არამედ თ(ვ)ითოეულისათვის განუწვალებელად შეისმინების ე ას[3] ZABCD.
ეასპარეზა ასპარეზთა ემღერა ZAB.
ეაუგა სარცხვინოდ აღუჩდა ZA.
სარცხვენელად აღუჩნდა B.
ეაჯა დიდად ევედრა ZA.
ევედრა დიდად B.
ებანა აბანო ექნა ZA.
აბანო ექნა, [ტანი ერეცხა] B.
ებანი (+ 150, 3 ფსალმ. ZA) დაფი ZABC.
დაირა D. დაირა. ებანიც ტყავისაგან არს E.
ნ. ტინბანი.
ებარა სამარხავად აქენდა ZAB.
ებგური (+ 4 მეფე 9, 17 ZAa) მაღლით მხედველი დარაჯა ZABCD.
მაღლიდამ მხედველი დარაჯა E.
ნ. დარაჯა 1.
[**ებერი** ნ. ებრაელი].
ებრენიკი (ბალ.) თეთრ-მარცვალი დიკა ZA.
(ბალ.) თეთრ-მარცვალი ხვარბალი BCD. (ბალ.) თეთრ-მარცვალი E.
ებრი (1, 11 დაბად.) მისი მსგავსი Z.
მსგავსი (+ 1, 11 დაბად. Aa) ABCD. მგზავსი E.
ნ. უებრო.
ებრძანა (ეებძანა] E) ბრძანება

---

[1] ნუსხებშია: „დღვება“. [2] შდრ. A—250, 150 v, 8. [3] შდრ. A — 250, 154 r-v. („სხვა კათიღორიიდან“ არის აღებული).

ექ(მ)ნა ZAB.
განუმარტავია E.
ებრძენა ბრძნად ეჳვენა B.
ებრძოლა ბრძოლა ეყო ZAB.
‹**ებძანა**› ნ. ებრძანა.
ეგ თითით ჩვენება ZAB.
თითით ჩვენება მისთან C. განუმარტავია DE.
ეგე (2 შჯულ. 1, 21) აგრევე ეგ Z.
ეგვე (2 შჯულ. 1, 21) A.
ეგება საცილობელი სიტყვა(ა) ZABCb.
განუმარტავია CaqDE.
ეგება იქნების A.
ეგების აგრევე საცილობელივე Z.
იქნების BCDE.
ნ. არა ეგებოდა, ნუუკუე.
ეგების შენდების ZAB.
ეგევე კვალად ჩვენებავე Z.
ეგენ 1 კორინთ. 7, 20 Z.
ეგერა (2 ნეშტ. 16, 3) აგერ ZAa.
ეგზომ აზომ ZAB.
ეგთაგებელი (ეგთაგებელ E) (39 კავშ.) ეგრეთ საგებელი ეგოს ZAB.
(39 ნემესიოს) ეგრეთ საგებელი ეგოს Cb. 29 ნემესიოს: „თუმცა ეგთაგებელ იყვნეს“ Caq[1]DE.
‹**ეგინებინა**› E.
ეგირი (ბალ.) თათრულია, ქართულად კოთხუჯი ჰქვიან ZAB.
(ბალ. ქართულად კოთხუჯი ჰქვიან CD. (ბალ.) კოთხუჯი E.
ეგიხაროდენა ხარება მიიღო ZAB.
ეგლოვა (ეგლოა B) გლოვა ექმნა ZAB.
ეგმირა ლახვარი ეკრა ZAB.
ეგმო გმობა ეთქვა ZAB.

ეგო იყო ZAB.
ეგოდება გოდება ეთქვა ZAB.
ეგონა ჰგონებდა ZAB.
ეგრე აგრე ZA.
ეგრეთ იგივე ეგრე Z.
იგივე აგრე A. აგრე BCD. განუმარტავია E.
ეგრეცა (31. 16 დაბად.) აგრევე ZAa.
ეგრილა ეცივა ZAB.
ეგრძელა გრძლად აღუჩნდა ZAB.
ეგუანა მსგავს იქმნა ZAB.
ეგუემა (ეგუმა ZA) ეცემა ZAB.
ეგულვა გულვებულ იყო ZAB.
ედარნა სადარნოსა მჯდომარე იყო, გინა დარანთა ყოფილ იყო, გინა შედარებულ იყო, გინა დარობა ქმნილ იყო ZA.
სადარნოს მჯდარ იყო, გინა დარანთა ყოფილ იყო, გინა შედარებულ იყო, გინა დარობა ქმნილ იყო B.
ედგა დადგმული აქვნდა ZAB.
ედების ცეცხლი ეკიდების, გინა ქონება ჩადებულ(ი) ექნების, გინა გული კაცისა და შიგანური ანუ გურკა ხილთა ედების, გინა ცუდთა საქმესა (საქმეთა A) სდევს, გინა ბადე ებმის ZA.
ცეცხლი ეკიდების, გინა ქონება ჩადებულ ექმნების, გინა გული კაცთა და შიგანური ანუ გურკა ხილთა ედების, გინა ცუდთა საქმეთა ედების. გინა ბადე მოესმის B. ცეცხლი ეკიდების, გინა კაცი ცუდს რასმე ედების Cb. **განუმარტავია** CaqDE
ედემი (2, 8 დაბად.) ესე გამოთარგმანების შვება, გინა ქვეყანა წითელი ZA.

---

[1] Cb-ში მოწმობა გადახაზულია.

შვება, გინა ქვეყანა წითელი BC. ედემი შვებად გამოითარგმანების, და (კვალად D) ქვეყანა წითელი DE.
შდრ. ედენ.

ჱდვა აქვნდასავით ZAB.

ჱდნა ქალწულთ(ა) წინდობისა ჟამისა ნიჭი არს ZAB.
ედნა ქალწულთა წინდობისა ჟამისა ნიჭი არს CDE.

[**ედომ** ნ. ნაედომი].

ჱდრეობითი სადარებელი ZAB.

ჱელი სასმელ-საჭმელთ ათქმა ZA.
სასმელ-საჭმლის ათქმა B. ეელ(ი) არს ათქვას რამე, ღვინო ანუ კორცი და რაიცა (+ რა CD) CDE.
ნ. ვეელი.

ჱვადობა შეურაცხება, გინა ავად მიჩნევა თუ ვერ-სრულობა ZAa.
შეურაცხება, გინა ავად მიჩნევა AbB.
ევადობენ ავად მიიჩნევენ, გინა შეურაცხ ჰყოფენ Cab.

ჱვანი (5, 18 ესაია) ერქვანთ ღვედი. იმანტა ZAa.
ერქვანთ ღვედი (+ ესაია 5, 18 BCb) BCD. ღვედი ესაია ე [ი]ჲ; ელევთერის ნეტაფრ.[1]: „ევანთა საქებელმან“ E.

ჱვარგა ვარგებულ ქმნილ იყო ZAB.

ჱვარძმა ვარძმი ექ(მ)ნა ZA.
ვარძმი ექმნა, ეუარა B.

ჱვატა (ევატაი E): „ცხენი ევატაი თუ გა(ჰ)პარსო, სიძვისაგან დასცხრება (დასცხრების CD)“ ZABCDE.

ჱვატაკი (ევატაკი და იატაკი E) იატაკი ZABC.
განუმარტავია E.
ნ. იატაკი.

ევაში ვაშა-ვაშა ექ(მ)ნა ZAB.

ევგე (+ 2 კავშ.[2] ZABCb) ივაშე, „ევგე რიცხვით მოვიჴსენეო“ ZABC.
„ევგე“ არს „ივაშე“, კვალად ითქმის: „რიცხვით მოვიჴსენითო“ D. „ევგე“ ორად ითქმის, რიცხვით მოვიჴსენითო“, და ივაშე E.

ევზომოს (ბალ.) ZABCDE.

ევთია წირი ZAB.
ესე არს წირნი CD.

[**ევთიაჲ** ნ. კატევთიაჲ].

ევლოგია (+ 2 კორინ. 9, 5 ZAa) ბერძულად კურთხეული ZAE.
კურთხეული ბერძულ(ად) BD. კურთხეული C.

ევლტოდა გაექცეოდა ZAB.

ევრიოპი, ევრიპოს ნ. ევროპი.

ევრონოტოს ქარია ერთი ZABCab.
ნ. ქარი.

ევროპი (ევრიპოს C, ევრიოპი D) ამპოდიტთან ნახე ZABCabD.
ამპოდიტთან იძიე Cq.
შდრ. ქარი.

ევროსი ქარია ერთი ZAB.

ევსტარი წინაცურვალი ZABC.
მამათ ცხ.: „მამახლდნა ევსტარი თვისი და მგვემა წყეპლითა“ D[3].
ნ. შიქრიკი.

ეზამთრა ზამთარი დაეყო ZAB.

ეზაფხულა ზაფხული დაეყო ZAB.

ეზო (+ 26, 58 მათე ZA) გალავანი მოხრილი ZAB.
გალავანსავით C. განუმარტავია D.
ნ. გულის-ეზო, ზღუდე.

ეზოზღნა ზოზღნით ეთქვა ZAB.

---

[1] შდრ. A—90, გვ. 207 b, 2 („საქებელმან ევანთა“). [2] იოანე პეტრიწის შრომები (წიგნი II, გვ. 19, 8—20). [3] Cq-ში წყარო და მოწმობა გადახაზულია.

ეზომ ესოდენსავით ZA.

ესრეთსავით B. აზომ, ეგზომ CD. განუმარტავია E.

ეზორა შეეწირა ZAB.

ეზორროს ნაზორევი ეჭამოს თუ შეეწიროს Cab.

ეზოსა შინა მქცეველი ესე არს, რა მეფეზედ დიდებული შორს იყოს და თვისი გულითადი კაცი მეფის კარს დაუტეოს საქმის გამგედ ZA.

განუმარტავია BCD. ეშიკვექილი E.

ეზოს-მოძღუარი (ეზოს-მოძღვარი ZACqDE) (2 მეფე 13, 7) საგანგიოთა გა(ნ)მგებელი ZA.

განუმარტავია BCDE.

ნ. კანდადატი, ნაზირი.

ეზრახა ელაპარაკა ZAB.

ეზრო E.

ეზრუნვა ენაღვლა ZA.

ენავლლა B.

ეზღაპრა ზღაპარი ეთქვა ZAB.

ეზღვანვის (ეზღუანვის ZA) (13, 7 ისო) ესამძღვრების ZAa.

ესამძღვრება AbB. განსამძღვრავს C.

ეზღვრებოდა (ეზღურებოდა ZABCab) (+ 18, 7 საქმე ZA) მოსამძღვრე (მოსამზღვრე A) იყო ZAB.

მახლობელ იყო, (+ გინა მოსამძღვრე C) CD.

ეზღო საზღაური მიეცა ZAaB.

საზღაური მისცა Ab.

ეზღუანვის ნ. ეზღვანვის.

ეზღურებოდა ნ. ეზღვრებოდა.

ეთავებინა თავკაცად შეექ(მ)ნა ZA.

თავკაცად შეჰქნოდა B.

ეთაკილა ეუკადრისა ZAB.

ეთანაებვიან თანა-ედასებიან ZAB.

ეთანაღრება გულს რამე აკლდება ZA.

გულს რამ შეაკლდება B. გულს აკლდება C. განუმარტავია DE.

ეთაყუანა Cb.

ეთერი ცეცხლი არს შემცველი ჰაერისა ცათა უდაბლესად ZA.

ესე არს ცეცხლი ცათა ქვემორე შემცველი ჰაერისა, რომელი მეცხრის ცისა აღმოსავლით დასავლად იჩქართად მსრბოლობასა იძულებით თანა ჰყვებიან სხვა ცთომილთა სფერონიცა და მათისა მსწრაფლ ქცევათაგან აეთერებენ თვისასა ახლორე ჰაერსა და მით იქმნების ცეცხლი, ხოლო რა იშთამოებს ჰაერ B. ეთრიოდ. ეთერი არს ცეცხლი მეყსეულად შემდგომად ცისა დაწესებული და გარე შემცველი ჰაერისა, რომელსა ვერც(ა) მიიახლების (მ)ფრინველი, ვერცა ქარი და ღრუბელი, ვერცა ეშმაკნი ა(ღ)ვლენ ზედა (ზეცად D) კერძო მისსა. ხოლო არს ეთერისა მის სიმგრგვლე ას სამოცდა(ა)თხუთმეტჯერ ათას ოთხმოცი ეჯი, სივრცე მისი ოცდა(ა)თ ხუთმეტჯერ ათას შვიდასი ეჯი, ქვეყანით (ქვეყნიდამ CqD) იქიმდე არს ათხუთმეტჯერ ასი ათას რვაასი ეჯი CD. ეთერი არს ცეცხლი მეყსეულად შემდგომად ცისა დაწესებული და გარე შემცველი ჰაერისა. ხოლო ეთერისა მის სიმგრგვლე არს ას სამოცდაათხუთმეტჯერ ასი ათას ოთხმოცი მილიონი, სივრცე მისი ოცდა ათხუთმეტჯერ ასი ათას შვიდასი მილიონი, ქვეყნიდამ იქიმდე არს თხუთმეტჯერ ასი ათას რვაასი მილიონი E.

ნ. ცა.

ეთნო (1 ნემესიო[1]) სთნდა ZAa

---

[1] ნემესიოსი „ბუნებისათვს კაცისა" (გვ. 4.4)

ეთრიო (36 კავშ.[1]) ეთერი ZAB.

ეთრიო მიწაზე მიეთრიო-მოეთრიო Z.

ეთქუა E.

ეიგავა იგავით ეუბნა ZAB.

ეიმედა იმედად დაიდვა ZA.

განუმარტავია B.

ეიჭუა[2] ეჭვი ქნა ZA.

ეჭვი ექნა B.

ეკალა (ხე) ბრწამლი ZAB.

(ხე) ბურწუმელი, ღიჭი C.

ეკალი საჩხვლეტელი შამბთა, ხოლო ხეთა ეკალთა ქ ა ც ვ ი ეწოდების (ეწოდება A) ZA.

განუმარტავია BCD. (ბალ.) ეკალი ბალახისა არს, ხოლო ქ ა ც ვ ი ხისა ეკალსა E.

ნ. ნაეკლარი; შდრ. აქოქ.

ეკალმუხა (ხე) შავი ხეა მძიმე ZAB.

(ხე) შავი ხეა და მძიმე CD. (ხე) E.

ნ. აბანოზი.

ეკანძუალა (ეკანძვალა ZACabDE) (ბალ.) ZABCDE.

ეკვატანი ი ო ს ი პ ო ს.[3]: „ბრძანა სამეფოთა მოსაჴსენებელთა შინა ძიება მათთვის და პოვა ეკვატანთა შინა, კარის შინა მიდიასასა, წიგნი, რომელსა“ DE[4].

ეკვდარი; ეკვდერი; ეკვდერი, ეკვდარი ნ. ეკუდარი.

ეკვეთა ნ. ეკუეთა.

ეკვტერი ნ. ეკუტერი.

ეკიდა კიდებულ იყო ZAB.

ეკკლესია (31, 8 იერემ.) ეკლესია ZAa.

ნ. ეკლესია, იეკკლესიეს.

ეკლა კლვა ექმნა ZAB.

ეკლესია შესაკრებელი ZABCDE.

ნ. ეკკლესია.

ეკლესიასტე საანჯმნო სიტყვათა ქადაგება ZABC.

ეკლოვისი და კაროსი (ეკლოვისი BC, ეკლოვიოსი D, ეკლვიოსი E) სენნი არიან, რომელ კაც(ი) სამ დღე მკვდარივით იქნება და მერმე გა(ნ)ცოცხლდების ZA.

კაროსი და ეკლოვისი სენნი არიან, რომელ კაცი სამ დღე მკვდარივით იქმნება და მერმე გაცოცხლდება B. კაროსი და ეკლოვისი (ეკლოვიოსი Cq) სენნი არიან ორნივე, რომელ კაცი სამ დღე (სამ დღე კაცი CqD) მკვდარსავით იქნების და მერმე გაცოცხლდების CD. კაროსი და ეკლოვიოსი ესენი ორივე სენნი არიან, რომელ სამ დღე კაცი მკვდარ იქნების და კვალად განცოცხლდების E.

ეკმაგიო ტვიფრვა, გინა ბრწყინვალება ZA.

რომელ არს ტვიფრვა, გინა ბრწყინვალება B. ე კ მ ა გ ი ო, რომელ არს ტვიფრვა. ე კ მ ა გ ი ო, რომელ არს ბრწყინვალება (+ ასრე ეწერა ორგან[5] D) CDE.

ეკრიბა ეგროებინა ZA.

ეგროებინასავით B.

ეკრძალე თ ა ვ ს ა შ ე ნ ს ა და იგულე თ ა ვ ი შ ე ნ ი ერთ არს ZAa.

ეკრძალებოდა (2 მჯულ. 6, 13)

კრძალვას უყოფდა, ⌈ეფრთხილებოდასავით⌉ B.

ეკუდარი (ეკვდარი ZAB; ეკვდე-

[1] იოანე პეტრიწის შრომები (წიგნი II, გვ. 89, 30). [2] ნუსხებში: „ეიჭვა“. [3] შდრ. A—675, 183 г, 8. [4] E-ში სიტყვა მოწმობიანად გადახაზულია. [5] გულისხმობს იოანე პეტრიწის თარგმანებას (II, თავი 1, გვ. 17 და თავი 29, გვ. 78).

რი, ეკვდარი D; ეკვდერი E). მცირე სამწირველო (სამწირველო AB) ZAB.

განუმარტავია DE.

ეკუეთა[1] ძლიერ ეძგერა ZAB.

ეცა C. განუმარტავია D.

ეკურნა სიმრთელე მიეცა ZA.

მრთელება ექმნა B.

ეკუტერი[2] იგივე ეკვდარი ZAB.

ეკვდარი, მცირე ეკლესია Cb.

ეკვდარი Caq.

[ელ ნ. აელება].

ელამი (40, 47 ეზეკ.) ბჭეთა თანა აღაგიან სადგომი კაცთათვის, რათა ჰამბ(ვ)ის(ა) შესლვა-გამოსლვადმდე მუნ დაიცადონ (დაიცადოს B) ZAB.

(ეზეკ. 40, 47) კარის პჭის გარეშე აღაშენებდენ სადგომსა კაცისასა, რათა ამბისა გამოსლვამდე მუნ დადგეს კაცი Cab.

შდრ. ელამონი.

ელამი (76, 57 ფსალმ.) მრუდთან ნახე ZA.

მრუდი BCabE. მრუდი, გინა კამარა დრეკილი Cq.

ნ. დააელმა.

ელამიტელი ZA.

ელამონი (40, 21 ეზეკ.) კარის ადგილს სადგომი ადგილი ZAa.

დიდი კამარა AbB. ესე არს დიდი კამარა, ხოლო ე ლ ა ჲ დიდს კამარას ქვეშ სვეტის კამარა Cab.

შდრ. ელამი 1.

ელაჲ ელამონს ქვეით მომცრო კამარა ZAB.

ელამონთან ნახე Cab.

ელაჲ (40, 21 ეზეკ.) კარის პირი ცალი ZAa.

ელაპარაკა Cb.

ელასამონი ერთის ჩხირით ზეთის კერთხევა B.

ელატი მაშინებელი, გინა მწაფელი. ო ე ლ ა ტ ი ონის მიერ ართრონისა დავნიშნეთ — მ ა რ ბ ი ე ლ ი; ხოლო ინის მიერ ი ე ლ ა ტ ი დავნიშნეთ — ხ ე ე ლ ა ტ ი. ესე ჭართა მაარებელთა არს. კათიღორიას[3] თავსა, ესე იგი არს ჭართა ო ო ჰ ო ჰ ა რ ი და ხ ე ე ZA.

მაშინებელი, გინა მწაფელი. ო ე ლ ა ტ ი ონის მიერ ართრონისა დავნიშნეთ—მ ა რ ბ ი ე ლ ი, ხოლო ინისა მიერ ი ე ლ ა ტ ი დავნიშნეთ—ხ ე ე ლ ა ტ ი. ესე ჭართა მაარებელთა არს ო ო ჰ ა რ ი და ხ ე ე B. მაშინებელი, გინა მწაფელი. ო ე ლ ა ტ ი და ი ე ლ ა ტ ი ონისა მიერ ართრონისა დავნიშნეთ — მ ა რ ბ ი ე ლ ი. ხოლო ინისა მიერ დავნიშნეთ—ხ ე ე ლ ა ტ ი. ესე ჭარების ო ო ა ჰ ა რ ი და ხ ე ე, ასე გასინჯე C.

შდრ. ელატი 2.

ელატი (ხე) ნაძვი ZABCD.

ელაღობა ეხუმრა ZAB.

ელდა ანაზდი შიშით მიბნედა ZACD.

ანაზდად შიშ-თ მიბნედა B. შიშ ანაზდი E.

ელევენი საზრდელია მწყერმარჭილთა, სავნებელს არგებს ZAB.

საზრდელია მწყერმარჭილისა, სავნებელს არგებს. კვალად ელევენი ეწოდების სარკმელსა კამაროსანსა მაღლა სახლთა და ტაძართასა Cab. (ბალ.) საზრდელი მწყერმარჭილისა, სავნებელს არგებს Cq. (ბალ.) DE.

ელევენი[4] (40, 37 ეზეკ.) სარკმე-

---

[1] ნუსხებშია: „ეკვეთა“. [2] ნუსხებშია: „ეკვტერი“. [3] შდრ. A—250, 154 r—v. [4] წყაროშია: „ელევისა“.

ლი კამაროსანი მაღალი ტაძართა შინა, გინა სახლთა (+ შინა ZAa) ZA.

სარკმელი კამაროსანი მაღლა ტაძართა შინა და სახლთა B.

ნ. სარკმელი.

ელეილნი (ელეილნი და თროილნი Cab) (41, 8 ეზეკ.) სართულები ZAB.

ერდო, გინა სართული (+ ეზეკ. 41, 8 Cb) Cab.

ნ. თროილნი.

ელელეცი ტყირპი ZA.

ტყირპია B.

შდრ. ელენთა.

ელენთა ღორთა და თევზთ(ა) ტყირპი ZAB.

ღორისა და თევზის ტყირპი C.

შდრ. ელელეცი.

ელეონი ერისიონი ZAB.

ა ღ ვ ს ე ბ ი ს ა, კ ვ ი რ ი ლ ე ს ი: „რომელი-იგი ელეონით ღრუბლით ამაღლდა" E[1].

ელვა (3, 73 დანიელ) ქუხილში ნახე ZA.

ქუხილთან ნახე B. ელვის ბუნებისათვის ქუხილთან (ქუხილისა თანა CqD) დავგიწერია CD. ელვისა რა არს, ქუხილთან სწერა E.

ნ. იელვა, მოელული, მუაელვებს, საელვებელი, ცისიერი.

ელვანა (მწერ.) წყალზე შავნი ჭუანი მიმორბენალნი Z.

(მწერ.) წყალზე (+ რომ Ab) შავნი ჭუანი მიმორბიან A. (მძრომ.) წყალზე რომ შავი ჭუანი რბიან, ცეკვანა B.

ნ. ცეკვანა.

ელვარე ილეკრო მოელვარე ZA.

ბრწყინვალებასავით ჰქონდეს BCb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. აელვარე, მოუელვარე, მუაელვარე.

ელვიმას (ელვიმს CD) (13, 8 საქმე) მოგვი, გინა განდგომილი ZAB.

მოგვი, გინა განდგომილი (+ საქმე მოციქულთა 13, 8 Cb) CD.

ელიანდრე (ხე) სურო ZABE.

(ხე) სურო, ფათალო CD.

ელიატექსენი ვითარმედ გვარი ყოველთა გვართა, და პირველი უსაზღრობა, ესე იგი არს ძალი ა ნ ა ლ კ ე ს ტ ა ტ ი, ვითარმედ მოუკლებელი უსაზღრობა(ჲ)[2] ZAB.

ელიატექსენი (ელეატექსენი E), ვითარ გვარი ყო(ვ)ელთა გვართა, და პირველი უსაზღ(ვ)რობა, ესე იგი არს ძალი ა ნ ა ლ კ ე ს ტ ა ტ ი, ვითარმედ მოუკლებელი უსაზღრობა (+ ეე კავშირი E) CDE[2].

ელიედ ელოდინე ZA.

ელოდინების BCb.

ელიკრიტონი[3] მრავალფეროზა ZABCD.

მრავალფერობა (ეზეკიელის ა : დ) E.

ელის ელოდინების (8, 7 ოსე) ZAa.

⌈ელმად მსწრაფლად⌉ Cb.

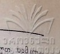
ელმოდა (+ 12, 2 გამოცხ. ZA) სტკიოდა ZABCb.

ელოდინების იცდის ZAB.

ელოჲ, ელოჲ, ლიმა, საბაქთა-

---

[1] შდრ. A—1109, 128 r; შემდეგში სიტყვა მოწმობიანად გადახაზულია. [2] აღებულია იოანე პეტრიწის შრომებიდან (II, 145, 10). [3] წყაროში: „ილექტროჲსაჲ".

ნი (ელოჲ, ელოჲ, ლამა საბაქთანი Cb) (15, 34 მარკ.) ღმერთო ჩემო, ღმერთო ჩემო, რისათვის დამიტევებ მე ZABCb.

ელოცა ლოცვა ექნა ZAB.

ელქაჯი (ოთხფ.) თხა წინათ მოარული ZAB.

(ოთხფ.) თხა წინ მოარული CD. (ოთხფ.) E.

ნ. თხა.

ელქიმი სენია, გვამზე დაჰყრის მქავანს ZA.

სენია გვამთ გამონაყარი და მქავანი B. გამოყრილი (ნაყარი D) გვამთ(ა) სენია CD. სენია E.

ელჩი თურქთ ენაა, ქართულად დესპანი და ომირა ჰქვიან ZA.

თათართ ენაა, ქართულად დესპანი და ომირა ჰქვიან B.

ნ. მოციქული.

ელხინა ლხინებულ იქმნა ZA.

ლხინება ექნა B.

ემბაზი საბანელი განსაწმედელი ZA.

საბანელი გა(ნ)მწმედელი BCD. განუმარტავია E.

ემეთქუების (ემეთქუჱბის Z, ემეთქვების D) ემთქმელების ZABCD.

ემენი სიტყვის მოუგონლობის ზრახვა ZACab.

სიტყვის მოუგონებლობის ზრახვა B. განუმარტავია CqDE.

ემეფა მეფობა ექ(მ)ნა ZAB.

ემთასანია ნ. ემფასანია.

ემიდა ამანი, რომაელთ მღვდელთ სამკლავე; ამანში ნახე ZA.

ამანი, ლათინთ მღდელთ სამკლავე B. ამანი, ფრანგთ მღდელთ სამკლავე C. ამანი, ფრანგული მღდლის საბუჭარი D.

ამანი E.

ემლოცველე (37, 3 იერემ.) მილოცე ZAa.

⌈ემონა⌉ E.

ემორჩილა მორჩილ ექმნა ZAB.

ემოსა ეცვა ZAB.

ემოქმედა ექნა ZAB.

ემოწმა მოწამედ შეექნა ZAB.

ემპლასტრა (ემპლასტრო BCE, ემპლასტო D) მალამა ZA.

მალამო BCD. წამალი ამო E[1].

ემრავლა მრავლად აღუჩნდა ZAB.

ემსგავსა მსგავს ექმნა ZAB.

ემსხუერპლა (ემსხუჱრპლა ZA) მსხვერპლი შეეწირა ZAB.

ემტერა მტერობა უქ(მ)ნა ZAB.

ემტკუეფრა (ემტკუჱფრა ZA) მტკუეფრთან ნახე ZA.

მტკვეფრ ექმნა B.

ემუდა ცალის ფერჴის ბორკილი(ა) სატყვეო ZA.

ცალის ფერჴის ბორკილია ტყვეობის ნიშანი BCb. განუმარტავია Caq. ⌈ბორკილსა ქვია, მე მითარგმნავს ღალაბერიძეს დათუნას⌉ D. ამუდა, დიდი ჯოხია კეტივით E. ვისრამ: „ფე(რ)ჴთა დაუჴსნელი ემუდა მიყრიაო“ CaqDE[2]; ნეტაფრას: „უბრძანა გვემა (+ მათი Cb) ამუდაებითა, ვიდრე მოყარნეს ჴორცნი მათნი“ CD, ნეტაფრ.: „სხვათა უბრძანა, რათა ჰგვემნეს იგინი ამუდაებითა, ვიდრემდის მოჰყარნეს ჴორცნი“ E.

ემუღროდა (ემუღრობდა Cab) ექადოდა ZAB.

---

[1] წერებულა: „წამალი რამ არის“. [2] Cb-ში გადახაზულია მოწმობა.

რქით მიწას (ს)თხრიდა, ბუღრაობდა Cab.

ემფარველა მფარველ ექმნა ZAB.

ემფასანია (ემფასნი D, ემფასანი E, ემთასანია Ab) (194 კავშ.)[1] ესე არს ფუფუნება, გინა მოუკლებელი კეთილი ZA.

(141, 194 კავშ.)[1] ესე არს ფუფუნება, გინა მოუკლებელი კეთილი B. (141, 194 კავშ.)[1] ემფასანია არს ფუფუნება, გინა კეთილ-გონება, გინა სიმდიდრე, გინა მრავალწელობა Cab. რმა, რედ კ ა ვ შ.: „ვინა და უკანასკნელთაცა შორის არიან ემფას(ა)ნი პირველთანი და ყოველთად ყოველთანი მივნებანი“ CqDE.

ემძლავრა (+ 50, 33 იერემ. Z) მძლავრება უყო ZA.

მძლავრება ეყო B.

ემწარა მწარედ აღუჩნდა ZAB.

ემწევა მწედ ექმნა ZAB.

ემხოვლებოდა ნ. ემხოლვებოდა.

ემხოლვა CqDE.

ემხოლვებოდა (ემხოვლებოდა ZA, ემხოლვაებოდა Cb) კაცი კაცს ეხვეოდა ZA.

კაცი კაცს ეხვეოდეს BCb.

ენა (+ 7, 33 მარკ. ZAa) საუბრის ასო ZA.

განუმარტავია BCDE.

ნ. ენოვანი, ირმის ენა, მზეენაობა, ნაენავი, ორენა, ფურის-ენა, ძაღლის-ენა.

[ენაავი ნ. იენავა].

ენადირა ნადირობა ექ(მ)ნა ZAB.

ენადღეობა (50 კავშ.[2]) ენასაჩინოობა ZAB.

ენათლა განთიად იყო ZAB.

ენამეროს ყოვლადღე(თ) ცხრო(ვ)ების სახელია ZABCD.

ნ. აფიკაროს, ცხრო.

ენამზეობა ენაგანათლებულობა ZAB.

ენას (126 კავშ.[3]) ერთობა ZABCb.

[**ენასტასიაჲ** ნ. ანტიპარასტასია].

ენაყროვნა ნაყროვ(ა)ნება ექ(მ)ნა ZAB.

ენდალმა წერილი ბრძანებათა ღ῀თისა, გინა მეფისათა ZA.

წერილი ბრძანება ღ῀თისა, გინა მეფისა B. ენდალმა ეწოდების წერილთა ბრძანებათა, ესე იგი არს მცნებათა ღ῀თისათა, გინა მეფისათა CD.

ნ. წერილი.

ენდრო (ბალ.) (39, 33 გამოსლ.) წითელი საღებავი ZA.

(ბალ.) BCDE.

ენდრონიკა (ბალ.) ZABCDE.

ენება უნდოდა ZA.

ნება ეყო B.

ენების ედების, გინა შეეხების Caq.

ედების, გინა შეედების Cb.

ენერგა დარგულ იყო ZAB.

ენთება ეტყინება თუ ეკიდება ZA.

ეკიდება თუ ეტყინება B.

ენთელი წყალთა თოში სამრიგი არს: მდინარის ფსკერით ამოსული არს ე ნ თ ე ლ ი; რომელი ზე მოაქვს, არს თ ო შ ი; და რომელი ზედ შეუყინავს, ანუ ნალეწი მოაქვს, არს ხ ო რ გ ი, გინა ხ ო რ დ ი ZA.

წყალთა თოში სამგვარი არს: მდინარის ფსკერიდამ აღმოსული არს ე ნ თ ე ლ ი; რომელი ზე მოაქვს, არს თ ო შ ი; და რომელი ზედ შეუყინავს, ანუ ნალეწი მოაქვს, არს ხ ო რ გ ი, გინა ხ ო რ დ ი B. წყალთა თოში სა-

---

[1] იოანე პეტრიწის შრომები (წიგნი, I, გვ. 86, 20; 116,5). [2] იოანე პეტრიწის შრომები (წიგნი II, გვ. 107,18). [3] იოანე პეტრიწის შრომები (წ. I, გვ. 78,6).

მად ითქმიან: რომელი მდინარისა ქვე ალმოვალს, არს ენთელი; და რომელი ზე მოაქვს არს თოში; და რომელი ზე შეუყინავს, ანუ ნაწილი მისი მოაქვს, იგი არს ხორგი და ხორდი (+ ხოლო რა ხორგი და თოში ზედაზედ შეაგროვა, ეწოდება შოლარი Cq) CD. წყალთა თოში სამად ითქმის: რომელი წყალთა ქვეიდამ ალმოვალს, არს ენთელი; და რომელი ზე მოაქვს, არს თოში; და რომელი გაუყინავს და ანუ მისი ნალეწი მოაქვს, არს ხორგი, ვინა ხორდი E.

ენთიებულათო 37, 12 იობ ZAa.

ენთუსია (+ 15 კავშ.[1] ZABCb) სული ღ͞თივ გაბრწყინვებული ZABCab.

იე კავშირისა: „ვითარცა ენთუსია-ქმნილი შესტრფისო მას" CqD.

ენიოტი[2] (ენიოჲ B) კლემაქსში: რომელმან ცხენი კეთილად განწვრთას Z. (+კლემაქსში Aa) „მაშინ გამოჩნდეს ენიოტთა ქელოვნება, ოდეს გამოუცდელითა ცხენითა სძლონ და ცხენნი იგი განარინნენ", მქედარი მგონია ZAa.

რომელმან ცხენი კეთილად გაწვართოს B.

ენიშა ენიშნა ZAB.

ენიშნა ნიშნად ექმნა ZA.

ნიშან ექმნა B.

ენკრატისი დედათ მოწესე, ყოვლად მომჭირნე ZAB.

დედათა ეწოდების, ყოველთა საქმეთა მომჭირნეთა, — ენკრატისი, ხოლო მამათა — მონაზონი (მონოზანი Cq) C. დედათ ყოველთა საქმეთა მომჭირნესა ეწოდების ენკრატისი, ხოლო მამათა — მონოზანი D. ღედათ მონოზანია ყოვლის საქმისა მომჭირნე E.

ენნიაჲ (ასკიტიკაში) ZABCb.

არს სურვილი სულისა ღ͞თისა მიერ ქმნილი იგი სულთა ზედა განწმედილთა ყოვლისაგანვე ბოროტისა, რომელნი ჭეშმარიტებითა მით გულისათა იტყვიან, ვითარმედ შემწვარი სიყვარულითა მე ვარ Cq.

ენოვანი ენა მრავალ-მეტყველი ZAa.

ენსტასია ანტიპარასტასიასთან ნახე ZAB.

ხოლო ანტიპარასტასი(ა) (ანტიპარასტი D) არს მითვალვაჲ ვიდრემე ულონოებისაჲ, ხოლო ჩვენებაჲ ვიდრემე და ესრეთ მქონებელი არარაჲთ განრყუნის თქმულსა. ხოლო ენსტასი არს თვით მის ულონოებისაცა რაჲთურთით არა მითვალვაჲ, არამედ უკუნ(რ)ლვევაჲ მისი CD.

ენტელექია შემასრულებელი ZAB.

რომელ არს შემასრულებელი C. ენტელექია, რომელ არს შემასრულებელი DE.

ენქერი ქელისახოცი ZCab.

ქელსაქოცი AaBCqDE.

ეომა ბრძოლილ იყო ZAB.

ეოტა გაექცი(ვ)ა ZAB.

ეოცა ოცნება მიეცა ZA.

ოცნება მიიღო B.

ეოხა ოხა მიიღო ZAB.

ეპაზმა დედაბერთა მიერ დაჩურჩნა ჩჩვილთა ზედა, რეცა შემლოცველობა, და შუბლთა ნერწყვითა წარჭოცა და დამბერველობა მი და მო ZA.

დედაბერთა მიერ ჩჩვილთა ზედა დაჩურჩნა, რეცა შემლოცველობით, და შუბლთა ნერწყვითა წარჭოცა და დამბერველობა მი და მო B. ეპაზმა

[1] აღებულია იოანე პეტრიწის შრომებიდან (წიგნი II, გვ. 49,35). [2] უნდა ენიოხი (ტ და ხ ასოთა აღრევის გამო ნუსხურ ნაწერში).

არს დედაბერთა მიერ ჩჩვილთა ზედა დაჩურჩნა, რეცა შემლოცველობით, და წარკუცა შუბლთა ნერწ(ყ)ვითა, (+ და Cq) დამბერველობა მი და მო CDE.

ეპარხოზი (ეპრახოზი E) დიდი ვეზირი ZAB.

პიტიახში, დიდი ვეზირი C. პატახში D. განუმარტავია E.

ნ. ვეზირი.

ეპატი (ეპატა AbBC) უფროსის ქელქვეშე ZAaB.

გრიგოლი ღ° თის მეტყველი, მეერგასისე დღისათვის თქმულში AbC.[1]

ეპატრონა ეუფლა ZAB.

ეპივატნი (27, 29 ეზეკ.) მენავენი ZAB.

მენავე Cab.

ეპირატების (35 კავშ.)[2] ეპირველების ZAB.

ეპისკოპოსი ყო(ვ)ელთა ზედა მხედველი ZACDE.

ყოველთა ზედა დამხედველი B.

ნ. საეპისკოპოსო.

ეპისტატი (ეპისტატისა C) მუშაკთ თავისმდევი ZA.

მუშათ უხუცესი BC.

ეპისტოლე მინაწერი ZABCDE.

ეპიტაფია საფლავსა ზედა (+ ბერძულია ZAB) ZABCDE.

ნ. გენეთლია.

ეპიტიკოსი მეფის მეკ(რ)ლმე ZB.

მეფის მეკრმლე A. მეფის კუმილი Cab.

ეპიტირიტი[3] (+ ეფთვიმი ქართველი ZAa) დამხედავი ZABC.

ეპიტრაქილი მღ(რ)დლის ოლარი ZB.

მღვრდლის ოლარი A.

ეპიტროპი ჯანიშინი ZAa.

[მოადგილე პატრიარხისა] Cb.

ეპიფანია ზედსაჩინო, სიფრიფანა ZACb.

ზედსაჩინო, ბერძულად B. ზედ საჩინო CaqD. ეპიფანია, რომელ არს ზედსახილავი ველისა ყოვლითურთ ვერ-მქონი სიღრმისა, ვითარცა გამოჩენილი E.

ნ. გენეთლია, ველის-ზედათი, რაოდენობა, სიფრიფანა, სხეული.

ეპომიდი ისო ზირაქი 45, 10 BCq.

ეპრახოზი ნ. ეპარხოზი.

ეპრექონი რაცაღა მოკელება ZAaCD.

განუმარტავია Ab. მოკელე რამ არის B. რაღაც მოკელება E.

ეპუნი ისო ზირაქი 45 B.

ეჟუანი (ექვანი ZADE) (39, 23 გამოსლ.) საკღერი ZA.

განუმარტავია BCDE.

შდრ. ეჭუნები, ზარაზინი.

ეჟურა მარჩილი ZABCb.

ა ნ დ რ ი ა ს ა ლ ო ს შ ი: „მომეც დრაჰკანი ანუ ეჟურა" CaqDE[4].

ერ (31 ნემეს.) არა ZAB.

ერ (1, 4 მალაქ.) ერი ZAa.

ერანი (+ ერანი CD) შეწყობილად იწოდების, გინა შედგმულად (შედგომილად C) (+ ანუ შენაწევრებულად BCD), ანუ მრავალ ერად (მრავალი ერთად CD) შეკრებულად. ამის ძ(ა)ლი-

---

[1] B-ში წყაროზე მითითება გადახაზულია. [2] იოანე პეტრიწის შრომები (II წ. გვ. 88, 31). [3] შდრ. იოანესა და ეფთვიმეს ცხ-ბა, ივ. ჯ ა ვ ა ხ ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., 60, 1 (ნუსხებში: „ეპიტირატი"). [4] Cb-ში მოწმობა გადახაზულია.

თაცა სომხით(ს) ე რ ა ნ ა დ ეწოდენ მრავ(ა)ლ-გვარობისა-თვის და მრავ(ა)ლ-თესლობისა. კვალად ე რ ა ნ ი ეწოდების, რასაცა ზედა ვინმე ქმითა მოტირლობდეს, გინა მომღერლობდეს ZABCD.

ნ. მეერანე.

ერბო (7, 15 ესაია) ცხიმში ნახე ZA.

7, 15 ესაია B. განუმარტავია CDE.

ერბოკუერცხი (ერბოკუწრცხი ZA, ერბოკვერცხი B) ZAB.

ერგასი (+ 21. 11 იოანე ZA) ორმოცდა(ა)თი ZABCDE.

ერგება ეკურნება. ე რ გ ე ბ ა — შორს ნათესავი შჯულიერად (რჯულიერად B) მი(ჰ)ხვდება ZAB.

ერგო ეკურნა, გინა წილად ხვდა ZAB.

ერდო (1 მეფ. 9, 25) სახლის ზედა კერძო ბანი ZA.

სახლის ბანი BCD. განუმარტავია E.

ნ. მეერდოვე.

ერევიედ (+ 3 ეზრა 4, 5 ZAa) მოერევიან ZACb.

მოერევინ B.

ერევინდი (ერევენდი CaqD) (ბალ.) მუხუდო ZABCD.

დ ი დ ს ტ ვ ი ბ ი კ ო ნ შ ი: „მწნილი დაეგების თვინიერ ზეთისა, ქნდური მგბარი, ერევინდი და ქმელი ლელვი, ხოლო წვენი ერევინდისა მიეცემის ძმათა ნაცვლად თერმონისა და ხილის წყალი ნაცვლად ღვინისა ძირაკისა თანა“ E.

ნ. მუხუდო.

ეროჲ საწყმედო უკუნისამდე ZA.

საწყმედო უკუნობით(ა) BCD.

ნ. ხაროჲ.

ერვისივმა, ერვისივიმა ნ. ერვსივმა.

ერთაჲ მხოლო(ჲ) ZAB.

ერთბამად (15, 6 ივდით) ერთპირად ZAa.

ერთობილად B.

ერთბერ ერთპირ ZAE.

ერთპირად BCabD.

ერთეული, ორეული, ხუთეული, ათეული ZAa.

ერთი (+ 3, 27 რიცხვ. ZAa) უტოლო ZAB.

განუმარტავია CDE.

ნ. გააერთე, ერთაჲ, ერთბამად, ერთბერ, ერთეული, ერთმანერთი, ერთობ, ერთობით, ერთობილად, ერთპირად, ერთპირობით, ერთრაჲსა, ერთშაბათი, ერთხელ, ერთჯერ, იერთა, მიერთამდე, მიერთი, საერთო, უერთის, ურთიერთს, შეერთება, შეუერთე.

ერთმანერთი 4, 11 იობ ZAa.

ერთობ ერთპირად ZAa.

ერთობით ზოგად ZAa.

ერთობილად ყო(ვ)ელთა ერთად ZAB.

ერთპირად ყოველთა ერთქმად ZA.

ყოველთა ერთად B.

ერთპირობით ერთის პირის მიცემით ZAB.

ერთრაჲსა (2, 10 ისო) ერთხელად ZAB.

[**ერთშაბათი** ნ. კვრა].

ერთხელ ერთჯერ ZABCD.

[**ერთქმა** ნ. შეერთქმავდენ].

ერთჯერ ერთგზის ZAB.

ერი მსოფლიო კაცი ZA.
მსოფლიო კაცნი B. ჯარი Cab. განუმარტავია CqDE.
ნ. დედაკაცი, ერის-თავი (2 ხან'თანაც), ეროსანი, საერო.

ერიდებოდა რიდი აქვნდა ZAB.

[ერიკა ნ. თაფლი ველური].

ერისვა ეპარსა ZAB.

ერისთავი (+ 4, 7 მსაჯ. ZAa) ჯარის თავი ZAaB.
ჯარის უფროსი (+ 4, 7 მსაჯ. Ab) AbCab. განუმარტავია CqDE.
ნ. სტრატილოსი, ხანი 2.

ერისიონი (ერისონი C) ცისიერი, მთის თავ(ს) ზეით(ი) ZAB.
ეფთვიმე ქართველი[1]: „გამოჩნდა მცირედი ღრუბელი ერის(ი)ონსა ზედა და მასვე ჟამსა აღივსო ცა ღრუბლითა“ C.
ნ. ელეონი, ირესიონი.

ერიცხვა რიცხვი აელო ZAB.

ერკემალი (ოთხფ.) მნერბავი ცხოვარი ZAB.
(ოთხფ.) CDE.
ნ. ცხოვარი.

ერკინა (+ 32, 24 დაბად. ZAa) რკენა უყო ZA.
რკენა ეყო B.

[ერკოლატი ნ. საერკოლატო].

ერმაული (+ 45 კავშ.[2] D) 33 ნემეს.: „რომელმან მოულოდებელად პო(ვ)ა საუნჯე ნებსით(ი), ვიდრემე ერმაულსა დახვდა არა წინააღრჩევა“ ZABCDE[3].

ერმი ოტარიდი, ესე არს მეორესა ცასა ზედა, რომელსა (+ მას ცასა ZAa) ეწოდების ცორანო ZA.
ოტარიდი. ესე ერმი არს მეორესა ცასა ზედა, ხოლო ცაჲ ესე დასავლით აღმოსავალად იძვრის, წელიწადთა შინა ერთგზის გარდაბრუნდების; ხოლო ერმისა სიდიდე არს სამას სამეოცდაათი ათასი ეჯი B. ოტ(ა)რიდი. ერმი არს მეორესა ცასა ზედა, ხოლო ცაჲ ესე მოიქცევის დასავლეთით აღმოსავ(ა)ლისა მიმართ ერთჯერ წელიწადთა (წელიწადსა Cb) შინა, ვითარცა ცაჲ მზისა. ხოლო არს სიმგრგვლე ცისა მის ხუთი ბევრის-ბევრი და ოთხას და რვა ათას ორასოთხმოცდაათი ეჯი; სივრცე მისი ერთი ბევრის-ბევრი და შვიდი ათას (+ და Ca) რვაას ოცი ეჯი. ქვეყანით(ი) იქიმდე რვაას სამოცი ათას ცხრაას და ათი (ცხრა ათი Ca) ეჯი. ხოლო ერმის სიდიდე არს სამას სამოცდაათი ათასი ეჯი. ამისა სახეობასა იტყვიან უწვერულისა ჭაბუკისასა, შეჭურვილისა, ქელთა ქონებად ძლევისასა. ხოლო ამ ერმის ცაში ერთი (+ სხვა Ca) ვარსკვლავია, არს სიმგრგვლე მისი ათას ას ოცდაათი ეჯი Cab.—(+ ოტარიდი Cq). ესე ერმი არს მეორესა ცასა ზედა, ხოლო არს ცისა მის სიმგრგვლე ხუთი ბევრი და (+ ოთხას D) რვა ათას ორას ორმოცდა რვა ეჯი. ხოლო სივრცე მისი ერთი ბევრი და შვიდას ოცი ათას რვაას ოცი ეჯი. ქვეყნიდამ (ქვეყნით D) იქიმდე რვაას სამოცდაათი ათას ცხრაას და ათი ეჯი. ამ(ა) ერმის(ა) ცაში ერთი სხვა ვარსკვლავია. არს სიმგრგვლე მისი ათას ას ოცდაათი ეჯი, ხოლო ერმისა სიდიდე არს სამ(ა)ს სამოცდაათი ათასი ეჯი. ესე მოვლის სიმგრგვლესა ცისასა წელიწადსა შინა ერთგზის, ამისა სახეობა-

---

[1] შდრ. იოანესა და ეფთვიმეს ცხ-ბა, ივ. ჯავახიშვილის გამოც., 55,14. [2] იოანე პეტრიწის შრომები (ტ. II, 104, 24). [3] ნემესიოსი, „ბუნებისათჳს კაცისა“ (გვ. 134, 16—18). CaqD წყაროს მიათითებს, მოწმობა კი არ მოჰყავს

სა იტყვიან უწვერულისა ჭაბუკისასა, შეჭურვილსა, ჴელთა ქონებად ძლევისასა CqD. ესე ერმი არს მეორესა ცასა ზედა, ხოლო არის ცისა მის სიმგრგვლე ხუთი ბევრი და ოთხას რვა ათას ორას ორმოცდა რვა მილიონი, ხოლო სივრცე მისი ერთი ბევრი და შვიდას ოცი ათას რვაას ოცი მილიონი. ქვეყნიდამ იქიმდე რვა(ა)ს სამოცდაათი ათას ცხრაას და ათი მილიონი. ამა ერმის ცაში ერთი სხვა ვარსკვლავია. არს მისი სიმგრგვლე ათას ას ოცდაათი მილიონი, ხოლო ერმის სახე უწვერულისა ჭაბუკისა აქვს შეჭურვილი, ჴელთა აქვს ძლევა. ესე მოვლის სიმგრგვლესა ცისასა წელიწადსა შინა ერთ გზის. ხოლო სიდიდე მისი არს სამას სამოცდაათი ათასი მილიონი E.

ნ. ერმისა, ცა, ცთომილნი.

ერმიანი ესე იგი არს, რაჲამს საშჯელსა (სასჯელსა Cab) შინა განსაჯონ ვინმე თვინიერ თანაყოფითა ორკერძოთა მათ მოსარჩლეთათა (მოსარჩლეთაჲთა Cab) ZABCab.

ერმისა ოთხშაბათი ZAB.

ნ. კვრა, შაბათი.

ერო „ჴმითა ელადელთათა ორისათვისვე ესრეთ ითქმის: ვიტყვი და ვტრფიალებ[1], ხოლო ქართულად (ქართულთა B) ყოვლად უმსგავსოა (უმსგავსო არიან B)" ZAB[2].

„შეისწავე, ვითარმედ ჴმითა ელადელთაჲთა ჰგვანან სიტყვა ესე: ვიტყვი და ვტრფიალებ, რამეთუ ორისათ(ვის)ვე ითქმის ესე. ხოლო ქართულად ყოვლად უმსგავსო არიან CD[2].

[ეროდიონემ ნ. ყარყატი; შდრ. ეროდიოს].

ეროდიოს (ფრინ.) ფრინველი ესე მოძაგე არს მამლობისა და ბუნების(ა) მიერ რა იიძულებს მართველობად, რათა არა აღიჴოცოს თესლი მისი სიძაგულსა მას. იძულებით შეერთებასა, უგემურობით რითამე გარ-მიქცევით(ა) საანჯმნო ჰყოფს. ეროდიოს ებრაულ არს, ვიეთთაგან ყ ა რ ყ ა დ ა დ ითქმიან (ითქმის B), ვიეთთაგან არა ZAB.

(ფრინ.) ეროდიოს (მ)ფრინველი მოძაგე არს მამლობისა და იძულებით რა ბუნებითა ეიძულებოდის (იიძულებოდის CbqD) მართველობად, რათა არა აღიჴოცოს თესლი მისი სიძაგულსა მას და იძულებით შეერთებასა, უგემურობითა რათამე გარე-მიქცევითა საანჯმნო ჰყოფს. ვიეთთაგან ყ ა რ ყ ა ტ ა დ ითქმის, ვიეთთა მიერ საეჭველ(ო), რამეთუ ებრაული (ებრ̂ული) არს CD. (ფრინ.) ყარყანტი. ესე მფრინველი მოძაგე არიან მამლობისა და იძულებითა რა ბუნებითა ეძულებოდის მართველობა, რათა არა აღიჴოცოს თესლი მისი სიძაგულსა მას და იძულებით შეერთებასა, უგემურობითა რათამე გარე-მიქცევითა საანჯმნო ჰყოფენ E.

ნ. ყარყატი.

ეროკვა როკვა ექნა ZAaB.

ეროსანი ყმიანი ZABCD.

ერჳსივმა (ერვისივმა ZABCab,

---

[1] იგულისხმება ἐρῶ: 1 (ἐίρω; ἐρέω)=ἐρῶ „ვიტყვი", 2 (ἐράω)=ἐρῶ „ვტრფიალებ". [2] შდრ. A—250, 155 r კიდე, სადაც შენიშვნაა მოთავსებული.

ერვისივიმა Cq)[1] (2, 25 იოელ) გესლიანი ZA.

გესლი (2, 25 იოელ) BCb. გესლი Caq.

ერქეფში ცერის ბეჭედი ZABC.

განუმარტავია DE.

ერქუანი (ერქვანი CabDE) არს, რომელსა სომეხნი გუთანს უწოდენ, საჴნველსა ჴნულთასა. ორის ჴარისასა ეწოდების ო ქ ო ქ ა და ა ჩ ა ჩ ა, ყევრის ჴარისასა— ა რ ო ნ ა, ოთხსა და ხუთს უღელბმულსა — ჯ ი ლ ღ ა და ჴარმრავალსა ბმულსა — ე რ ქ ვ ა ნ ი. და ყოველთავე სახელი ე რ ქ ვ ა ნ ი არს ზოგად (5, 18 ესაია) ZA. გუთანი. რომელთა უღელი ჴარნი აბიან საჴნელთა, ეწოდებიან ო ქ ო ქ ა; რომელთა ყევარი ჴარნი აბიან, ეწოდებიან ა რ ო ნ ა; რომელთა ოთხნი და ხუთნი უღელნი — ეწოდებიან ჯ ი ლ ღ ა, ხოლო ყოველთავე სახელი ე რ ქ ვ ა ნ ი არს და უმეტეს მისი, რომელთა ჴარნი მრავალნი ებნეს B. გუთანი CD.

განუმარტავია E.

ნ. გუთანი, საჴნველი.

ერჩიან (+ 1 მეფე 14, 42 ZAa) უჯერებენ ZAB.

ერჩოლებიან აწყენინებენ ZAB.

ერცხვიან ნ. ერცხჳან.

ერცხვინა ნ. ერცხჳნა.

ერცხჳან[2] (48, 13 იერემ.) სარცხვინელ ექმნიან Z.

სარცხვინელ ექმნებიან A.

ერცხჳნა[3] სარცხვინელ ექმნა B.

ერწმუნა დაეჯერა ZAB.

ერწო (ბალ.) ZABCDE.

ეს ესე ZAB.

განუმარტავია CDE.

[ეს (ესავს, ესვა, ვესავ და სხვ.) ნ. ს 2].

ესაბურველა (ესაბურვლა B) დაუბურა Z.

დ(ა)ებურა AB.

ესავს იმედნეულობს ZAB.

ესარგებლა სარგებელ(ი) ექმნა ZAB.

ესაუბრა ესიტყვა ZA.

ესიტყვებოდა B.

ესახა გამოსახულ იყო ZAB.

ესახლა სახლი მუნ ჰქონდა ZAB.

ესე (31, 41 დაბად.) ახლოსავით ითქმის, ხოლო ი ს ი მიღმასავით Z.

(+ 31, 41 დაბად. Aa) ახლოსათჳს ითქმის, ხოლო ისი მიღმასათჳს AB. ახლოსავით ითქმის, ხოლო ი ს ი და ი გ ი მიღმასავით Cb. განუმარტავია CaqDE.

ესერა, ასერ(ა), ეგერა, აჰა ერთი არს ZAB.

ასერა, ეგერა, აჰა სწორია Cab. ასერ CqDE.

ესვა იმედნეულობა. ე ს ვ ა — ჰყვა; ე ს ვ ა — წყალი შე(ე)სვა; ე ს ვ ა — ლახვარი დასობოდა; ე ს ვ ა — ესე ვაჲ არს ZA.

იმედობა. ე ს ვ ა — ჰყვა; ე ს ვ ა — წყალი შეესვა; ე ს ვ ა — ლახვარი დასობილ იყო; ე ს ვ ა — ესე ვაი არს B. ესავს, იმედობს CD. განუმარტავია E.

[1] სულხანს მოუყვანია მოთხრობითის ფორმით, როგორც წყაროშია, სახელობითის ფორმით იქნება: ერვსივი (ἐρυσίμη) „ერცხვინა“.

[2] ნუსხებში: „ერცხვიან“.

[3] ნუსხაში:

ნ. ესუა.

ესვენა ნ. ესუენა.

ესთა ესრეთვე. ე ს თ ა—დაესთა B. ⌈ეს-რედ⌉[1] Cb.

ესთევე ასრევე ZABCD.

განუმარტავია E.

ესიზმრა სიზმრივ ეჩვენა ZA.

სიზმარ ეჩვენა B.

ესინი რაზედაც ათორმეტი თვალ-ნი ისხდეს აჰრონის (ჰარონის A) შესამოსელთა ZA.

რაზედაც 12 თვალი ისხნეს ჰარონის შესამოსთა B. ესინად იწოდების, რომელზე ისხდენ (ისხდა D) ათორ-მეტ(ნ)ი თვალ(ნ)ი აჰრონის (ჰარონის CqD) შესამოსთა CD. იწოდების, რომელზე 12 თვალი ისხდა, არონის შესამოსი E.

შდრ. ეფუდი.

ესიტყუა სიტყვა ეთქვა ZAB.

ესიძა დაესიძა, სიძედ შეექნა ZAB.

ესიძვა ბოზობა ექნა ZAB.

ესრეთ ასრე ZABC.

განუმარტავია DE.

ეს რომ ესე რომ ZA.

ესე თუ B.

ესსინი სიტყვად უწოდენ ZABCD.

ესტიმამიზუ ქვა არს წარბთ სალე-ბავი, ლახოსტაკი ან ანთიმონი ZA.

ესე ქვა არს წარბთ სალებავი, ლა-ხოსტაკი B. ესე არს ლახოსტაკი, გი-ნა ანთიმონი ქვა, რომელი შელებენ წარბთა და წამწამთა Cab.

ესტუმრა სტუმრად ეწვი(ვ)ა ZAB.

ესუა[1] ჰყავს C. ჰყვა D.

ესუენა[2] მყოფობდასავით. ე ს-ვ ე ნ ა — მოესვენა ZA.

მყოფობდა; ე ს ვ ე ნ ა—მოესვენა B.

ესწავა სწავლა მიელო ZA.

სწავლა ექმნა B.

ესწავლა ესწავა ZAB.

ესწრაფა სისწრაფე ექნა ZA.

სწრაფობა ექმნა B.

ესხატი დრონი ქორცთა, გინა ეს ხ ა ტ ი ZA.

დრონი ქორცთა, გინა ეს სახე B. დრონი ქორცთა (ქორცისა D) CD.

ესჯოდეს 26, 21 დაბად. ZAa.

ეტარტეო მესამე(ს) დღის ცხროე-ბა ZAB.

მესამე დღის ცხროების სახელია C. ესე ცხროს სახელია, რომელი მესამეს დღეს გაცხროებს D. ესე ეტარტეო ცხრო არს მესამე დღე გამოვლილი E.

ნ. ცხრო.

ეტერი (ბალ.) (+ 4 მეფე 4. 42 ZAa; + 2, 16 ლევიტ. ZA) ყა-ნის ოდოში ZABCDE.

ნ. ოდოში.

ეტვიმოლოგია ნ. ეტვმოლოგია.

ეტი არაკალი ZABCDE.

ეტიკი გზის მცოდნე ZABE.

კოლოუზი, გზის მცოდნე CD.

ნ. იეტიკა, კოლაუზი.

ეტირა ტირილი ექნა ZAB.

ეტისხარტულარი დივანბირი ZABCD.

დივანბირი, რომელ არს მწიგნობა-რი, მუში E.

ეტლი (+ 41, 43 დაბად. ZAa) ესე არს ურმის მსგავსი კამაროსანი დიდებულთ საჯდომელად. გარე-შეთა წიგ(ნ)თა ე ტ ლ ა დ აღუ-წერიათ 12 ზოდიანი და შვიდნი ცთომილნი ვარსკვლავ(ნ)ითა ZA.

ურემი კაცთ საჯდომი Cb. დიდ-

---

[1] ნუსხებშია: „ესვა“. [2] ნუსხებშია: „ესვენა“.

მარტავია BCaqDE.

ნ. ურემი.

ეტლის-თუალი (ეტლის-თვალი Z) (5, 28 ესაია) გოგორა ZAa.

[**ეტრატეოს** ნ. ცხრო].

ეტრატი ტყავის ქაღალდი ZABCb.

ტყავის ქარტა Caq. განუმარტავია DE.

ნ. წიგნის ტყავები, ჰეტრატიკონი.

ეტჳმოლოგია[1] მზა სიტყვა, ბერძულია ZA.

მზა სიტყვა, ბერძული. ესე არს მეორე თავი ღრამმატიკისა თქმულთა განყოფად და ყოველთა თხრობათა თვით თვისთა წესითა მიღებად მასწავებელი B. მზა სიტყვა CD.

ეტყება თავს ეცა ZA.

თავს ეცემა B.

ეტყინებოდა ენთებოდა ZAB.

ეტყოდა (+ 22, 1 მათე ZA) უთხრობდა ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ეტყორცა ესროლა ZAB.

ეუ სიტყვა საქირდალი (საქირდავი D) ZABCD.

განუმარტავია E.

ეუარა უარი ჰქვა ZAB.

ეული უუფლო ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ეურვებოდა (+ 1 კორინ. 9, 9 Z) ურვა ჰქონდა ZAB.

განუმარტავია Cb.

ეურჩებოდა Cb.

ეუფლა ეპატრონა ZAB.

ეუქმა უქმობა ექ(მ)ნა ZAB.

ეუშჯულოვა უშჯულოება ექ(მ)ნა ZAB.

ეუცა მაკრინას ცხ.[2]: „რა მივიწიე ადგილსა მას, ეუცა დათა ჩემთა შესვლა ჩემი“ E[3].

ეუცხოვა უცხოდ აღუჩნდა ZAB.

ეუწყა 3, 10 ეფეს. Z.

ეფეთებოდა მალმალ ფეთი დაემართებოდა ZAB.

ეფეთებოდა, ეფეშოებინ და ეჩქმეფებოდა (+ და Cq) უწინამძღროდ (უწინამძღროს D) ბრმათაგან ავად სლვასა ეწოდებიან CD. ეფეთებოდა და ეფეშოებინ ორივე უწინამძღროს, ბრმათაგან ავად სლვას უწოდენ E.

ეფესტოს 155 კავშ.: „დიდსა ეფესტოს(ა) ჰქონან ძალ(ნ)ი მეშვეობითნი, ხოლო ცხო(ვ)ელ(თ)ად მრუმედ აღმოაჩენს“ ZABCE.

(კავშ. 155) ომისაგან განშორებულიაო (+ გინა ცეცხლი Cb) Cab. განუმარტავია D.

ეფეშოებინ (ეფეშებინ Z) (2 შჯულ. 28, 29) ბრმათაგან უცებ სლვა ZAa.

ბრმა უცებ ვალს AbB. ეფეთების C. განუმარტავია DE.

ნ. ეფეთებოდა.

ეფეჩხუებინ (ეფეჩხვებინ ZAB, ეფეჩხებინ CDE) იგივეა ZAaB.

იგივე უცებ სლვა (2 შჯულ 28, 29) Ab. ეფეთების C. ეფეთებინ DE.

ნ. ეფეთებოდა.

ეფიცა ფიცი მისცა ZA.

ფიცი მიეცა B.

ეფრობა ეჭირვება B.

ეფუდი უწყება, გინა აქსნა. ეფუ-

[1] ნუსხებშია: „ეტვიმოლოგია“. [2] შდრ. A—55, 25 v, a1. [3] სიტყვა მოწმობიანად გადახაზულია.

დი ითქმის ცხად არს ჭეშმარიტად. ხოლო სახე მისი იყო მოთხვით მტკაველადი ქსოვილი ოქრომკედ(ი)თაგან და ამიერ და იმიერ ორნი თვალნი სამარაგდენი, რომელთა ზედა ეწერა ექვს-ექვსი სახელი 12 (+ ტომთა Ab) ისრეილისათა. მას ზედ(ა) იკითხვიდენ და მით აუწყის უფალმა(ნ) ZA.

უწყება, გინა აჴსნა. ეფუდი ითქმის ცხად არს ჭეშმარიტად. ხოლო სახე მისი იყო მოთხვით მტკაველედი ქსოვილი ოქრომკედითა ფერადითა და საშუალ მისა იყო სახე ვარსკვლავისა ოქროთაგან და ამიერ და იმიერ ორნი თვალნი სამარაგდენი, რომელთა ზედა ეწერა ექვს-ექვსი სახელი 12 ტომთა ისრაილისათა. მას ზედა იკითხვიდენ და მით აუწყის უფალმან B. ეფუდისა სახელი გამოითარგმანების უწყებად და აჴსნად. (+ ეფუდი ითქმის ცხად არს ჭეშმარიტად C). ხოლო სახე იყო მისი (და მისი იყო D) მოთხ(ვ)ით მტკავ(ე)ლედი, ქსო(ვ)ილი ოქრომკედითა ფერადითა და საშუალ მისა იყო სახე ვარსკვლავისა ოქროსაგან წმიდისა, ამიერ და იმიერ ორნი სამარაგდენი თვალნი, რომელთა ზედა ეწერა ექვს-ექვსი სახელი. ათორმეტთა ტომთა ისრაილისათა. მას ზედა იკითხვიდენ (იკითხევდენ D) და მით აუწყის უფალმან CD. ეფუდი არს არონის მკერდზე საკიდი ერთ მტკაველი სიგძე-განი, რომელში ისხდა 12 თვალი; მით სცნის ბრძანება უფლისა E.

ნ. ევფუდი; შდრ. ესინი.

ეფუცა (+ 6, 23 მარკ. ZA) ეფიცა ZAB.

ექვა ნ. ექუა.

ექვსი ნ. ექუსი.

ექვსუნჯი ნ. ექუსუნჯი.

ექთი უფასური ZAB.

უფასურად CD. განუმარტავია E.

ექინი (თევზ.) (+ 13, 22 ესაია ZAa) ზღვის ძღარბი ZA.

ზღვის გძღარბი B. (მძრომ.) ზღვის გძღარბია. ექინი და ოსტრი(ა)დი და პონგინი ნერგად რამე იწოდებიან, რომელთა ცხოელ-ნერგად სახელ-ედებათ, ვითარმედ არცა იძვრიან ადგილობით, ვითარცა ცხოველნი, და არცა კვალად უგრძნობელ არიან, ვითარცა ნერგნი[1] C. ექინი და ოსტრიადი და პონგნი ნერგნი რამე არიან, რომელსა ცხოველ-ნერგად სახელ-ედების, ვითარმედ არცა იძვრიან ადგილობით, ვითარცა ცხოველნი და არცა კვალად უგრძნობელ არიან ვითარცა ნერგნი D.

ნ. გძღარბი, ოსტრიდი.

ექრთამა ქრთამი მიეცა ZA.

ექრთამებინა ქრთამი მიელო B.

ექსარხოსი ხონოლროფში: „მიავლინებდეს ექსარხოსსა განხილვად წესლებათა და ცთომათა სულიერთა" B.

ექსი „ესე უკვე არს, ვითარ ოდეს ვიტყვით: ქვეყ(ა)ნის მზომელსა ექსი აქვს საქვეყნისმზომელოთა (+ მიმართ B) ხედვათა; ექსი არს სიბრძნე სწრაფად მომგონებელი; ექსი არს გონიერებათა და სიბრძნეთა მიერ გაგება". დიათედონში ნახე ZAB.

ექსი უკვე არს, ვითარ ოდეს ვიტყვით: ქვეყ(ა)ნის მზომელსა ექსი აქვს საქვეყნისმზომელოთა მიმართ ხედვათა; ხოლო დიათისი არს, ვითარ ოდეს ვთქვათ ძალითი სასმე-

[1] გამოღებულია სხვა კათელორიიდან, ნ. A—250, 149 г.

ნელობათა რათამე ქონება, ქვეყ(ა)ნისმზომელობათა ხედვათა; ესევითარივე პირველი გვარი ხედვათა. (+ ექსი უკვე არს სიბრძნე სწრაფად მომგონებელი, სულისათვის გამგებელი და კორცთათვის სასიმ(რ)თელოდ მოქმედებული და არცა ერთისა შემაცდენელი; ექსი არს კვალად, რომლისათვის ვიტყვით ქებასა გონიერებათა და სიბრძნეთა მიერ განგებათა მისთა Cab)“ C.[1] ექსი უკვე არს ვითარ ოდეს ვიტყვით: ქვეყნისმზომელსა ექსი აქვს საქვეყნისმზომელოთა მიმართ ხედვათა, ხოლო დიათისი არს, ვითარ ოდეს ვთქვათ ძალითი სასმენელობათა რათამე ქონება ქვეყნისმზომელობათა ხედვათა, ესევითარივე პირველი გვარი ხედვათა. სხვა კათიღორია, ბოლო: „ვიტყვით ექსს არა ხოლო სულისათა, არამედ სხეულისასცა ზედა, რამეთუ თუ სიმრთელესა ექსად ვიტყვით ყოფად სულისად და კვალად მდგომსა მჭურვალებასა“. ექსი მიცემა; ექსი თვლა D.

ნ. დიათე.

ექსოვა ქსოვა ექ(მ)ნა ZAB.

ექსოვიტი გუნდის თავი ZABCD.

ექსორია სხვაგან პატიმრად წარგზავნა, ბერძულია ZA.

პატიმრად სხვაგან წარგზავნა, ბერძულ B. ექსორია არს სხვაგან წარგზავნა უცხოსა ადგილსა მსგავსად პატიმართა(სა) C. ექსორია არს სხვაგან წარგზავნა მსგავსად პატიმართა, უცხოსა ადგილსა D. ექსორია არს თვისისა ადგილით სხვაგან წარგზავნონ მგზავსად პატიმართა E.

[**ექსტილიონი** ნ. ფეიქარი].

ექუა (ექვა CDE) დიდი ქოშინი ZABCD.

ქოშინი თუ ამისთაგანი (. . . . .) ნემესიოს 26: „ექვათაგან დაშრტების და მსწრაფლ სიკვდილს მოგივლენთ“ E.

ნ. სულის-კუეთა, ქშენა.

ექუსი (ექვსი BCDE) (+ 31, 41 დაბად. ZAa) სამჯერ ორი ZA.

ორჯელ სამი BCab. განუმარტავია CqDE.

ნ. მეექუსე.

ექუსუნჯი (ექვსუნჯი BCDE) (ბალ.) კანაფი ZAB.

(+ ექვსუნჯი არს D) სელთა, კანაფთა და მისთანათ(ა) ანაძრობი CD. განუმარტავია E.

ნ. კანაფი, ქერქი.

ელვაწა ნ. ელუაწა.

ელვიძა ნ. ელჳძა.

ელინცილება Cb.

ელირსა ღირსი მიეცა ZA.

ღირს იქმნა B.

ელირსება Cb.

ელირღიტება Cb.

ელრასტი ქარია ერთი ZABCab.

ნ. ქარი.

ელრიჯვის Cb.

ელუაწა (ელვაწა B) ღვწა იწყო ZA.

ღვწით ექმნა B.

ელჳძა (ელვიძა B) არა მძინარე იყო ZA.

მძინარე არ იყო B.

ეუვის (+ 2, 22 ეკლეს. ZA) ეასლოების ZAB.

ეპელყვის CD. განუმარტავია E.

ეყივლა დაეძახა ZAB.

ეყნოსა ესუნა ZAB.

ეყო ექნა ZAB.

განუმარტავია Cb.

ეყო ეყოფინა ZAB.

ეყოლა მიეცა ZA.

შვილი მიეცა B. განუმარტავია CDE.

[1] შდრ. A—250, 218 v—219 v. (თავიდან: „ვითარისათვის და ვითარებისა“).

ეყოლება ცხოველის ყოლასა ოდეს ვიკითხვიდეთ, სხვანი ეჭვით მომიგებენ, ვითარმედ ეყოლება ZA.

ცხოველისა ყოლასა ოდეს ვიკითხავთ სხვათასა, ეჭვით მომიგებენ: ეყოლება B.

ეყრება გაეყოფა. ე ყ რ ე ბ ა — გული უბნდება, ე ყ რ ე ბ ა — ცუდად იდება; ე ყ რ ე ბ ა — მდინარე მდინარეს(ა) შეერთვის ZA.

განეყოფა. ე ყ რ ე ბ ა — გული უბნდება; ე ყ რ ე ბ ა — ცუდად იდება; ე ყ რ ე ბ ა — მდინარე შეერთება B.

ეყუედრება[1] Cb.

ეყურება Cb.

ეშვი ნ. ეშჳ.

ეშვილა შვილად ექმნა ZAB.

[**ეშიკვექილი** ნ. ეზოსა შინა მქცეველი].

ʃეშინოდა[1] E.

ეშიშვის შიში აქვს ZA.

განუმარტავია Cb.

ეშიშოდა შიში ჰქონდა B.

ეშლება Cb.

ეშმა ეშმაკი ZABCD.

განუმარტავია E.

ეშმაკი დასაბამად (დასაბამს B) კეთილისა არსებისაგან შექმნა ღმერთმან, არამედ აღზვავნა და ამპარტავ(ა)ნებისა მიერ დაეცა, გარ(დ)მოცვივნეს და ბნელ იქმნ(ნ)ეს. ეშმაკი გამოითარგმანების შ ე მ ა ს მ ე ნ ე ლ ა დ, გინა ს ა წ უ თ ო დ, გინა ჟ ა მ ი ე რ ა დ, გინა მ ჭ მ უ ნ ა ვ ა დ (+ 4, 1 მათე ZAa) ZAB.

ეშმაკი დასაბამად კეთილისა არსებისაგან შექმნა უფალმან, არამედ აღზვავნა და ამპარტავ(ა)ნებისა მიერ დაეცა და გარდამოცვივნეს და ბნელ იქმნეს. მთავარნი და უბოროტესნი ქვესკნელად შთაიყარნეს, რომელ არს ჯოჯოხეთი, ხოლო რომელნიმე ჰაერთა შინა ზე-ქვემო(ო)ბით (ზე-ქვეობით D) იყოფებიან მსგავსად გულისთქმათა ზვაობისა მათისათა, ვითარცა იყვნეს. ეშმაკი შ ე მ ა ს მ ე ნ ე ლ ა დ გამოითარგმანების (+ გინა ს ა წ უ თ ო დ, ანუ ჟ ა მ ი ე რ ა დ, ანუ მ ჭ მ უ ნ ა ვ ა დ C) CD. დასაბამად კეთილისა არსებისაგან შექმნა უფალმან, არამედ აღზვავნა და ზვაობისაგან გარდამოცვივნეს და ბნელ იქმნეს. მთავარნი და უბოროტესნი ქვესკნელად შთაიყარნეს, რომელ არს ჯოჯოხეთი, ხოლო რომელიმე ჰაერთა შინა ზე-ქვეობით იყოფებიან მგზავსად გულისთქმათა ზვაობისათა მათისა, ვითარ იყვნენ. ეშმაკი შ ე მ ა ს მ ე ნ ე ლ ა დ გამოითარგმანების E.

ნ. იეშმაკა, ნაეშმაკარი, ნაეშმაკევი, საეშმაკო, სიეშმაკე; შდრ. დევი.

ეშმაკობა ეშმაკის მსგავსება ZA.

ეშობა შვილი იყოლა Z.

შვილი ეყოლა AB.

ეშურება Cb.

ეშურებოდა შური აქვნდა ZA.

ეშჳ[2] (ოთხფ.) ღორის ტახი ZAB.

(ოთხფ.) ტახი ღორთა C. ტახი DE.

ნ. ღორი; შდრ. მშუანთა, მშუანი.

ეჩო (+ 44, 12 ესაია ZAa) ხის სათლელი ZA.

განუმარტავია BDE. ეჩონი ხეთა სათლელთა ეწოდების, სახუროვ(ნ)ოთა ჰურჰელთა. ჭ ე ლ ე ჩ ო უმცირესა და ფ ე ჭ ე ჩ ო უფროსსა C.

---

[1] ნუსხაში: „ეყუდრება“. [2] ნუსხებშია „ეშვი“.

ეჩოთრება ეხიჩავება Cb.

ეჩუევა Cb.

ეჩუენა (ეჩუჩნა ZA) (+ 1, 11 ლუკა ZA) ენახვა ZAB.

ეჩჳთა 44, 12 ესაია Z.

ეჩქარება Cb.

ეჩქუეფებოდიან (ეჩქუჩფებოდიან ZA, ეჩქვეფებოდიან DE) (+ 11, 10 ტობ. ZAa) ბრმები ებეცებოდიან ZAB.

ებეცებოდიან CDE.

ეჩხირება Cb.

ეჩხუბება Cb.

ეც (9, 13 ლუკა) მიეც; ე ც — სცემე ZAa.

განუმარტავია Cb.

ეცა მოხვდა ZAB.

განუმარტავია Cb.

ეცადა ცდა ქნა ZAB.

განუმარტავია Cb.

ეცემა ეგვემა ZAB.

განუმარტავია Cb.

ეცვა ნ. ეცუა 1, 2.

ეცვალა (ეცუალა ZAB) გამოეცვალა ZAB.

განუმარტავია Cb.

ეცილება Cb.

[ეცინა] Eb.

ეცინის Cb.

ეცნობება Cb.

ეცუა[1] ჩაცმული აქვნდა ZABC.

განუმარტავია DE.

ეცუა (ეცვა B) ჯვარზე მიეკრა ZAB.

ეცუალა ნ. ეცვალა.

ეცხჳრება[2] Cb.

ეძახა ძახილი ეწყო ZAa.

ზახილი ეწყო AB. ზახილი ეყო B.

ეძება მონახა ZA.

ეძებნა მოენახა B.

ეძევა ეპოება ZAB.

ეძვირისმოჴსენა ნ. ეძჳრისმოჴსენა.

ეძია ეძება ZA.

ეძებნა B.

ეძინა (1 მეფე 26, 7) ძილში იყო ZA.

განუმარტავია E.

ეძმაცუა ძმაცვა ექ(მ)ნა ZAB.

ეძმო ძმად შეექნა ZA.

ძმად ექმნა B.

ეძოვნა მოლი მოეჭამა ZA.

მოლი ეჭამა B.

ეძჳრისმოჴსენა[3] ძვირის ჴსენება ქნა ZA.

ძვირის ჴსენება ექმნა B.

ეძღუნა ძღვენი მიერთმია ZAB.

ეწადა უნდოდა ZAB.

ეწამა ემოწმა ZAB.

ეწამა მოწამე(დ) წამებულ იქმნა ZAB.

ეწამებოდა ემოწმებოდა ZAB.

ეწამლა წამალი ხვდა ZA.

წამალი ეყო B.

ეწარმდება წარმდებობა ექნა ZAB.

ეწდივა სასმელი დაესხა ZAB.

ეწერა წერა ეყო ZA.

წერილი ეყო B.

ეწერი ისლოვან-გვიმროვანი ტყე ველოვანი B.

ეწვიმა ნ. ეწჳმა.

ეწინეთ 1 კორინ. 9, 24 Z.

ეწირა წირვა ექნა ZAB.

ეწნიხა ფერჴით დაეჭყლიტა ZAB.

ეწოდა სახელ-ედვა ZAB.

[1] ნუსხებში: „ეცვა". [2] ნუსხაში: „ეცხვირება". [3] ნუსხებში: „ეძვირის-მოჴსენა".

ეწრფელა წრფელად აღუჩნდა ZAB.

ეწუართა წვრთა მიეცა ZAB.

ეწვმა[1] წვიმა მოს(რ)ულ იყო ZAa.

განუმარტავია Ab. წვიმა ქმნილ იყო B.

ეწყალოდა (+ 9, 16 ჰრომ. Z) შეებრალა ZA.

შეიბრალებდა B.

ეწყევა დაეწყევლა ZA.

წყევლა ექნა B.

ეწყევლა იგივე B.

⌈**ეწყინა**⌉ E.

ეწყლა დაეკოდა ZAB.

ეჭამა ჭამებულ იყო ZAB.

განუმარტავია E.

[**ეჭვანი** ნ. ეჭუნები].

ეჭვი ნ. ეჭვ.

ეჭვნები ნ. ეჭუნები.

ეჭვრიტა ნ. ეჭურიტა.

ეჭიდა ჭიდება ყო ZAB.

ეჭირა ეპყრა. ე ჭ ი რ ა — ჭირად აღუჩნდა ZAB.

ეჭუნები[2] ექვნები CD. გამოსლ. 36 E.

ეჭურიტა[3] ემზირა ZAaB.

ეჭვ[4] (1 მეფე 18, 29) ესე არს არა მართლიად, არამედ გონებით ჰგონებდეს რა(ჲ)სმე ნაცილად ZA.

ესე არს არა მართლიად, არამედ გონებით ჰგონებდეს რასმე B. ეჭვი არს არა მართლიად(ი), არამედ საცილობელად გონების საგონებლობით ჰგონებდეს რასაცა CD. განუმარტავია E.

ნ. იეჭუა, მეეჭუე, ნაეჭვ, საეჭუო; შდრ. იჭვ.

ეხარებინა ხარება მიერთმია ZA.

ხარება მიერთმევინა B.

ეხატა გამოხატულ იყო ZAB.

ეხების (+ 4, 15 გოდება Z) შეეხების ZABCD.

ეხეხების Cb.

ეხვეწა ნ. ეხუეწა.

ეხი კლდე გამონახეთქი ქვაბივით ZAB.

ეხი არს კლდე არა ქვაბად გამოკვეთილი, არამედ მცირე(დ) გამონახეთქი საჩრდილობელი რამე CD. წამობურვილი კლდეა E.

ეხილების Cb.

ეხილვების Cb.

ეხლათების Cb.

ეხნენ შეეხნენ ZAB.

ეხოს (2 შჯულ. 21, 2) ეახლოოს ZA.

ეხსენა ნ. ექსენა.

ეხუეწა[5] ევედრა ZA.

ევედრასავით B.

ეხუმრა ხუმრობა უთხრა ZAB.

ექელყვის ეყვის ZAB.

განუმარტავია CDE.

ექექების Cb.

ექმარა მოეხმარებინა ZAB.

ექმარებოდა შემწე ექ(მ)ნებოდა ZAB.

ექმო დაეზახა ZA.

დაეძახა B.

ექსენა[6] მოაგონდა ZAB.

ექსენა ეხსენებინა ZAB.

ეჯი სამი მილი ერთი ეჯი არს ZA.

სამი ათასი ბიჯი B. ერთი ეჯი არს სამი ათასი ბიჯი, რომელსა ფრანგნი ლ ე ღ ა ს უწოდენ Cab. ერთი ეჯი არს ექვსი ათასი ბიჯი — (+ [ა ეჯი ვ მილიონი არის] D) CqD. ერთი ეჯი თორმეტი ათასი ადლია E.

ნ. მილი 2, ფარისხი, ფარსანგი.

---

[1] ნუსხებშია: „ეწვიმა“. [2] ნუსხებშია: „ეჭვნები“. [3] ნუსხებშია: „ეჭვრიტა“. [4] ნუსხებშია: „ეჭვი“. [5] ნუსხებშია: „ეხვეწა“. [6] ნუსხებშია: „ეხსენა“.

ვჭიბი მეფის მაგიერ მოლაპარაკე ZAB.

წინამდეგი მეფეთა CD. ქელჭოხიანთ უფროსი E.

ნ. ალვისტალი.

ვჰანი (ეჰინე B, ეჰაინი E) (თევზ.) თევზი რამე არს მცირე, ზღვასა შინა ნავთა დააყენებს, რა ნავს მოეკიდოს ZA.

(თევზ.) თევზი რამე არს მცირე ზღვაში, ნავთა დააყენებს, რა ნავს მოეკიდოს B. ესე არს თევზი მცირე, რომელი ნავსა დიდსა სლვისაგან (სლვათაგან D) დააყენებს, რა შებმა უყოს CD. (თევზ.) მცირე თევზია, რომელი ხომალდსა დააყენებს სლვისაგან E.

ვ

ვინი ართრონი არს და თავად მრავალთათვის მოვალს, ვითარიგი ვიტყვით: ვამეფებ, ვაკეთებ, ვაყმობ, (+ ვამონებ A), ვამოყვრებ, ვაშენებ, ვაპირებ და ესევითარნი; ვმეფობ, ვმონებ, ვმოყ(ვ)რობ, ვპირდები, ვიქ, ვიტყვი და ესევითარნი; ვგზანი, ვზიდავ, ვდგები, ვდევნი, ვწერ და ეგევითარნი, — ყოველთა ზედა მოვალს (+ ხოლო ბოლოდ კერძო ვითარ საკუთართათვის: ღმრთივ, კაცებრივ, ზეცივ, მჴეცივ, სიტყვითავ, საქმითავ, იმავ და ესრე ყოელთა ბოლოდ მოვალს A[1]) ZA.

ართრონი არს და თავად მრავალთათვის მოვალს, ვითარ-იგი ვიტყვით: ვამეფებ, ვაკეთებ, ვამყოფებ, ვამონებ, ვაპირუტყვებ, ვამჴეცებ და ესევითარი; ვმეფობ, ვმყოფობ, ვმონებ, ვპირუტყობ და ესევითარნი: ვგზანი, ვზიდავ, ვდგები, ვდევნი, და ესევითარნი, — ყოველთა ზედა მოვალს, ხოლო ბოლოდ კერძო ვითარ საკუთართათვის: ღ͠თისავ, კაცთავ, მჴეცთავ, სიტყვათავ, საქმედავ, იმავ და მისთანათანი მოეზავების B.

[ვ ნ. გივის, მივის, უვის].

ვ҃ა ვითარცა, ქარაგმით ესრე(თ) ითქმის ZA.

ვაადვილე ადვილ ვაქმნიე ZAB.

ვააზავრე (+ ვეფხის-ტყ.[2] Z) აზავრები ვასაქმე ZAB.

ვააზატე აზატი მივეც ZAB.

ვაამანი არარაჲ ZAB.

არარასათვის Cb. არარა. ვისრამ.: „ვაამნისა ქონება ვაამნისა არისო".[3] მამათ-ცხ. 8: „მამა მაკარი დაწვა ტაძარსა შინა კერპთასა და დაიდვა ძვალი თავით, ხოლო ეშმაკთა ქმა-ყვეს: შენ, ვინმე, ვაამანო დედაკაცო, მოგვალე ჩვენ თანა აბანოსა"[4] Ca. ვისრამ.: „ვაამნისა საქონელი ვაამნისა არისო" CqDE.

ვაგინე გინებულ ვყავ ZAB.

ვაგლახ ვაჲ (ვააი AbB) მე აწ ZAB.

ვაი აწ CD. განუმარტავია E.

ვაგონე გონებად უგდევ ZAB.

ვაგრძელებ Cb.

ვადი (+ 2 მეფ. 23, 10 ZA) ქრმლის ჭვარედი ZABCbq.

ქრმლისა D. ქრმლის კოტა E.

ვადიდებ Cb.

---

[1] ეს დანართი გადახაზულია A-ში. [2] შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 463, 3. [3] ნ. ვისრამიანი, II გამოც., გვ. 20, 19. [4] შდრ. A—1105, 192 r, a („ვაჰმანი").

ვადო ერთი ვადო შთაიტევს 75 საწყავსა (საწყაულსა B) ZAB.

ერთი ვადო შთაიტევს საწყაულთა სამეოცდაათვრამეტთა CD. ერთი ვადო შემძლებელ არს შთატევად საწყაულსა სამეოცდაათორმეტთა. ი ო ს ი პ ო ს შ ი[1]: „დაიტევდა ზღვა ვადოთა სამ ათასთა“ E.

ნ. საწყავი, საწყაული.

ვაება მწუხარე(დ) გლოვა, ტირილი ZAB.

მწუხარედ ტირილი და გლოვა Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. ვება, მვაებელი, ტირილი.

ვაე, ვაჲ (7, 4 მიქია) ვაჲ, ვაჲ ZAa.

შდრ. ვაი, ვაჲ.

ვაზი (ხე) ყურძნის ხე ZA.

(ხე) BCDE.

ნ. ყუსურვაზი.

ვაზირობა საქმის რჩევა ZABCab.

შდრ. ვეზირი.

ვაზნა თოფის წამლის ჭურჭელი. სხვათა ენაა, ქართულად მ უ ხ ტ ი ჰქვიან Z.

თოფის წამლის ჭურჭელი, მ უ ხ ტ ი Aa. თოფის წამლის ჭურჭელი AbBCab. ⌜თოფის წამლის ჩასაყრელი⌝ D. განუმარტავია CqE.

ვაზრი (ვაზრი თუ ვარზი C) (2 მეფ. 12, 31) მახვილია ცელივით ZA.

მახვილი ცელივით (2 მეფ. 12, 31) გინა ტყავის საფხეკი B. არს მახვილი მსგავსი ცულისა (+ 2 მეფ. 12, 31 Cbq) C. 2 მ ე ფ. 12. 31: „მოსწყვიდნა ტაბრაკითა და ვაზრითა რკინისათა“ DE[2].

შდრ. ვარზი.

ვათევ ღამეს გავათენებ ZAB.

ვათქმიე ვათქმევინე ZAB.

ვაი (+ 1 კორინთ. 9, 16 Z) ZCb.

ნ. ოტა; შდრ. ვაე, ვაჲ ვოი.

[**ვაი შენ, ვაჲ შენ** ნ. რაკა].

ვაკასი სამკრეა ZA.

[ვ ა კ ა ს ი] და ს ა მ კ ა რ ი ერთ არიან B. (+ ვაკასი CqD), ვ ა რ შ ა მ ა ნ გ ი და ს ა მ კ ა რ ი სამივ ერთ დაიგივეა CD. ვ ა კ ა ს ი, ვ ა რ შ ა მ ა ნ გ ი და ს ა მ კ ა რ ი სამივ ერთია E.

ვაკე (+ 40, 4 ესაია ZAa) ქვეყანა ბრტყელი ZAB.

ბრტყლად სწორე Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. აღმართი, დაღმართი, სივაკე.

⌜ვაკეთებ⌝ E.

ვაკინთი შალი, სკლატი ZA.

შალი სკლატივით B. სკლატი, გინა შალი (+ ნოსელი გრივოლი Cq[3]) C. ნოსელი გრიგოლ D.

შდრ. ჭაკინთი.

ვაკმიე ვაყოფინე, გინა დავაკმი(ვ)ე ZAB.

[**ვალ** ნ. აავლინე, ავლინი, აღმოსავალი, აღსავალი, გავლება, გავლენა, გამოავლინა, გამოსლვა, განსლვა, გარდავლა, დავლინება, დასავალი, ვალნ, ვლა, ვლეს, ვლიდა, თავს ასლვა, თავს აუვიდა, თავს გასლვა, თუთმავალა, ის წავა 2, მავალი, მამათ-მავლობა, მივლინებული (მოციქულ'თანაც), მოვლენა, მოვლინებული, მომავალი, მოსავალი, მოსასლველი, მოსლვა, მოსრული, მო-

---

[1] შდრ. A—675, 139 г, 14. [2] მოწმობა გადახაზულია Cq-ში. [3] Cb-ში წყაროზე მითითება გადახაზულია.

უვლინე, მეუვლინე, სავალი, სლვა, უვალნი, უვლი, ქუეწარმავალი, შე-გარე-ვლა, შე-გარევლეს, შესავალი, შეუალი, შუამავალი, ჩასლვა, ცუდმავალა, წავლა, წარმავალი, წიაღ-მოსლვა, ხუალ; შდრ. ვედ (ვიდ), სლვა].

ვალალო (7. 14 ოსე) ესე არს ვაება, კვნესა, გინა სიტყვიანი ტირილი ZA.

(7. 14 ოსე) ესე არს ვაებით კვნესა, გინა სიტყვიანი ტირილი B. ვაებით კვნესა (+ გინა სიტყვიანი ტირილი C) CD. ვაით კვნესა ,E.

ნ. ივალალა.

ვალანა (ვალანებ C) (+ 49, 31 იერემ ZAa) რაოდენნი კლიტეებით მოიკრძალებიან, ვალანად უწოდენ, რომლისათვის კლიტეთა ვალანდ(ა)რად უწოდ(დ)ეს ZAB.

რაოდენი კლიტეებ-თა მოიკრძალვი(ა)ნ, ვალანად ეწოდებიან, რომლისათვის კლიტეთაცა ვალან(ა)ლოად უწოდდეს C.

შდრ. ვალანებ, ვალანღარი.

ვალანებ (+ 49, 13 იერემ. Z) ვალანასავით ZAB.

ნ. ვალანა.

ვალანოის ოისების [illegible] E.

ვალანოს (ხე) დანაკისკუდი ZAB.

(ხე) [illegible] CD.

ნ. ფინიკი 1.

ვალანღარი კლიტე ZAB.

შდრ. ვალანა, ვალანებ.

[illegible] Cb.

[illegible] B.

[illegible] () ZA.

[illegible] BC. განუმარტავია DE.

ნ. დავალება, ივალა, მევალე, მოვალე; სავალებელი.

ვალნ (6, 28 იგავ.) იარებს ZAa.

ვალსამოს (ხე) ბალასინი ZABCD.

(ხე) ბალასინის ხე E.

ვამზადე მზა ვყავ AbB.

ვამზადებ მზა ვ(ჰ)ყოფ ZAa.

ვამი ვაჲ მე ZAB.

ვაი CDE.

ვამცენ (7, 23 იერემ.) ვასწავლე ZAa.

[**ვან** ნ. მოვანება].

ვანა (+ 8, 3 მარკ. ZAB) სადგომი ZABCDE.

შდრ. ვანი.

ვანარდომე გავრდომილად შევ(ჰ)ქენ ZAB.

ვანაცვალე მის(ი) სანაცლო ვყავ ZAaB.

ვანდევ მინდობილ ვყავ ZAB.

ვანი (10, 18 საქმე) სადგომი ZA.

ნ. დაივანა, სავანე; შდრ. ვანა.

ვაჲ (23, 13 მათე) ქმა სავაებო ZA.

ქმაა სავაებო BCb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. ვება; შდრ. ვაე, ვაე; ვაი.

[**ვაჲ შენ; ვაი შენ** ნ. რაკა].

ვაპირებ შევაპირებ ZA.

ვაპირებ ვლამი ZA.

ვაჟამნე ჟამნობა ვათქმევინე ZA.

ჟამნოვა ვათქმიე B.

ვაჟი (+ 1 მეფ. 30, 19 ZAa) წული. კაცთან ნახე ZAB.

წული Cb. განუმარტავია CaqDE.

ვაჟინი სასმელი B.

ნ. მევაჟინე.

ვარ (+ 3 ეზრა 8. 77 ZAo) ვმყოფობ ZAB.

ვიმყოფი Cab. განუმარტავია DE.

ვარა 1 კორინ. 9, 1 Z.

ვარა ესე არს ყვავილთა მრავალფოთლობა ნამეტნაობით ბუნებითსა ZA.

ესე არს ყვავილი მრავალ-ფოთლოვანი შიგ ყვავილთა შიგან B. საუკუნესო CD.

ვარაგი მანგლის ყუ(ვ)ა ZABCDE.

ვარავლთა ნ. ვარვალთა.

ვარაი დაზანიტასთან ნახე ZAB.

ვარანგნი ვარგნი თუ მრავლის შემძლებელნი ZAB.

ვარგნი CD. ვარგი ქართლის ცხ.: „შეიყარნა კაცნი ვარანგნი ხუთასნი", ვარგი მგონია E[1].

ვარაყი სხვათა ენაა, ქართულად ქანდა ჰქვიან ZAB.

ვარგა კეთილთან სათქმელია ZAB.

ნ. ევარგა, ვარგებული, ვარგი, სავარგებელი.

ვარგე რგება უყავ ZAB.

ვარგებული კაცი სავარგებელი ZA.

სავარგებელი კაცი B.

ვარგი არა თუ ავი (ავნი B), სავარგონი ZAB.

ვარგებული C. სავარგებელი D განუმარტავია E.

ნ. ვარანგნი.

[**ვარდ** ნ. ამოვარდნა, დავარდნა, დავარდნილი, შეუვარდა, შთამოვარდნა, ჩამივარდა; შდრ. ვრდომა].

ვარდი (ხე) ZABCDE.

ნ. ბალახავარდი, მევარდე, სავარდე, სავარდი, სავარდისწყლე.

ვარდის-წყალი ZAB.

ვარდკანაფა (ბალ.) ZABCDE.

ვარდკაჭაჭა (ბალ.) ZABDE.

(ბალ.) ოლდი C.

ვარდკოხა ქუნთრუში ZABCDE.

ვარდობისა (ნ. 9 ესთერ) ივნისი ZAa.

მაისი BCDE.

ნ. მაისი (თუეთა სთანაც).

ვარვალთა (ვარავლთა BCD) იოსიპოს: „სოლომონ თი (+ უკვე CD) არა შორს ემონაცვალა ვარვალთა (ვარავლთა BCD) მისდა მიმართისა სილაღისა და ვნებისა" ZABCD.

ვარზი (ნ. 14 ბარუქ) ვაზრი, მახვილი კვლევით, ვინა ტყავის საფხეკი ZAa.

ვაზრი (+ ნ. 14 ბარუქ Ab) AbB

შდრ. ვაჭრი.

ვარია (ფრინ.) ესე არს ქათმის დიდი წიწილი; ვარია ჰქვიან ქვე ჩამოკრულს(ა) ამგვარს ქარავმასა. ვარიას ეძახიან გლეხნი სადღობელსა; ვარია ვითარმედ „ია ვარ" წინაუკმო ZA.

(ფრინ.) ვარია არს დიდი წიწილი; ვარია ჰქვიან ქვე ჩამოკრულს **ქარავმას** ამგვარს; ვარიას ეძახიან სადღობელს; ვარია, ვითარმედ „ია ვარ" მეო B. (ფრინ.) ვარია არს დიდი წიწილი; ვარიად ითქმის ყურდგლის დიდი ბაჭია; ვარია ეწოდების ქვე ჩამოკრულს ქარავმასა ესრეთ (+ ვარიას ეზახიან სადღობელსა Cb) C. (ფრინ.) დიდი წიწილი D. (ფრინ.) E.

ნ. ქათამი.

[1] შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყაუხჩიშვილის გამოც., გვ. 301,3. (E-ში წყაროს დასახელება და მოწმობა განმარტებასთან გადახაზულია).

ვარია, ჾ ამგვარს ქარაგმას ეწოდე-ბის, რომელ არს მძიმე. სადა სიტყვას ქვეით უჯდეს, მუნ კმი-სა დადაბლება ჯამს ZA.

ჾ ამგვარს ქარაგმას ეწოდება, რო-მელ არს მძიმე. სადა სიტყვას ქვეით უჯდეს, მუნ კმათა დადაბლება ჯამს B.

ვარიგე რიგი ვაძლივე ZAB.

ვარმანდი ანაფორა ZABCDE.

შდრ. ფარმანდი.

ვარმე კურტაკი ZAB.

იალმაგი, კურტაკი(ა) CD. 1 მეფ. 18, 4: „ვარმე და ჩაჩხუტი საული-სა“, „ჩაიცვა ჯაჭვი და მას ზედა ვარმე“; იოსიპოსი: „დამალრობე-ლი ვარმე მბრძოლისებრი“ E.

შდრ. ვარზი. ვარში. ფარმე.

ვარსაიმა სტოვაკი ZABCD.

ვარსამი დალაქი ZAB.

შდრ. ვარსური.

ვარსამით (+ 1 მეფ. 11 BCh) დალაქით ZABCh.

ვარსამფილილა (ვარსამოფილლა CDE) მირონის სუნ(ნ)ელია ZABCh.

მირონის სუნელი (სულნელი CqDE) CaqDE.

ვარსკვლავე ნ. ვარსკულავედი.

ვარსკვლავი ნ. ვარსკულავი.

[**ვარსკვლავკუდედი** ნ. ცისიერი].

ვარსკულავედი (ვარსკულავე BC, ვარსკვლავე DE) (2 მეფეთა 13, 18) ესე არს სამოსელი მე-ფეთა ასულთა ნემსურად ნაკე-რი ოქრომკედითა და მისთანა-თა ZA.

(+ 2 მეფ. 13, 18 B) სამოსელი ხალასად ნაკერი BCD. (2 მეფ. 13, 18) სამოსელი რომ არის სამეფო E.

ვარსკულავი (ვარსკვლავი DE) (+ 1, 16 დაბად. ZAa.) სიმრავ-ლე ვარსკვლავთა არს მერვესა ცასა ზედა ZA.

ვარსკვლავისა სიმრავლე არიან მერვესა ცასა ზედა. ხოლო ცაჲ ესე მოიქცევის დასავლით აღმოსა-ვალის მიმართ შვიდი ათას და ოცსა წელიწადთა შინა ერთ გზის B. ვარსკვლავთა სიმრავლე არიან მერვე-სა ცასა ზედა, ხოლო მოიქცევის ცა ესე დასავლეთიდამ აღმოსავლეთის კერძო შვიდი ათას ოცს(ა) წელი-წადსა შინა ერთ გზის. ხოლო არს ცისა მის სიმგრგვლე ათასჯერ ბევ-რის-ბევრი და ოთხას სამოცდა შვი-დი ათას ცხრაას ოთხმ(ე)ოცი ეჯი. ხოლო სივრცე მისი ორას ერგას(ი) ბევრის-ბევრი და ოცდა სამი ათას ქქვსასი ეჯი. ქვეყანით იქამდე ოცდა-ხუთი ბევრის-ბევრი და შვიდი ათას სამასი ეჯი. ამ ცაზედ ექვსი რიგი ვარსკვლავია: ერთი რიგი ათხუთმეტი ვარსკვლავია, თვითო ას და ათშვიდ-მეტჯერ ქვეყანის ოდენია, მეორე რიგი ვარსკვლავი ორმო(ც)დახუთია, თვითო ოთხმ(ე)ოცდაათჯერ ქვეყა-ნის ოდენია. მესამე რიგი ვარსკვლავი ორას და რვა(ა). თვითო სამ(ე)ოცდა-ათორმეტჯერ ქვეყანის ოდენია. მე-ოთხე რიგი ვასკვლავი (+ ოთხას Cb) სამეოცდა ათოთხმეტია, თვითო ორმ(ე)ოცდა ათორმეტჯერ ქვეყანის ოდენია. მეხუთე რიგი ვარსკვლავი ორას და შვიდია, თვითო ოცდა-ათექვსმეტჯერ ქვეყანის ოდენია. მე-ექვსე რიგი ვარსკვლავი წვლილად ძლივ ჩანან, თვითო ათრვამეტჯერ ქვეყანის ოდენია Cab. ვარსკვლავნი არიან მერვესა ცასა ზედა. ხოლო არს ცისა მის სიმგრგვლე ბევრის-ბევრი და ხუთას სამოცდაათშვიდმეტი (სამოცდაათზვიდმეტი D) ათასი ეჯი. სივრცე მისი ორას ორმოცდაათი ბევრი და ოცდასამი ათასი ეჯი. ქვეყნიდამ იქამდე ას ოცდახუთი ბევრი და შვიდი ათასი ეჯი. მას ცაზე

ექვსი რიგი ვარსკვლავია. ერთი რიგი ათხუთმეტი ვარსკვლავია, თვითო ას და ათშვიდმეტჯერ (ასდაჩვიდმეტჯერ D) ქვეყნის ოდენია. მეორე რიგი ვარსკვლავი ორმოცდახუთია, თვითო ოთხმოცდაათჯერ ქვეყ(ა)ნის ოდენია. მესამე რიგი ვარსკვლავი ორას და რვაა, თვითო სამოცდაათორმეტჯერ ქვეყ(ა)ნის ოდენია. მეოთხე რიგი ვარსკვლავი ოთხას სამოცდაათოთხმეტია, თვითო ორმოცდაათორმეტჯერ ქვეყ(ა)ნის ოდენია. მეხუთე რიგი ვარსკვლავი ორას და შვიდია, თვითო ოცდაათექვსმეტჯერ ქვეყ(ა)ნის ოდენია. მეექვსე რიგი ვარსკვლავი წვლილად ძლივ ჩანან, თვითო ათრვამეტჯერ ქვეყანის ოდენია CqD. ვარსკვლავნი არიან მერვესა ცასა ზე. ხოლო არს ცისა მის სიმგრგვლე ბევრის-ბევრი და ხუთას სამოცდააჩვიდმეტი ათასი მილიონი. სივრცე მისი ორას ორმოცდაათი ბევრი და ოცდა სამი ათასი მილიონი. ქვეყნიდამ იქიმდე ასოცდახუთი ბევრი და შვიდი ათასი მილიონი. მას ცაზე ექვსი რიგი ვარსკვლავია. ერთი რიგი ათხუთმეტი ვარსკვლავია, თვითო ას და ჩვიდმეტჯერ ქვეყნის ოდენია. მეორე რიგი ვარსკვლავი ორმეოცდა ხუთია, თვითო ოთხმოცდაათჯერ ქვეყნის ოდენია. მესამე რიგი ორას და რვა ვარსკვლავია, თვითო სამოცდაათორმეტჯერ ქვეყანის ოდენია. მეოთხე რიგი ოთხას სამოცდაათოთხმეტი ვარსკვლავია, თვითო ორმოცდა ათორმეტჯერ ქვეყნის ოდენია. მეხუთე რიგი ორას და შვიდი ვარსკვლავია, თვითო ოცდათექვსმეტჯერ ქვეყნის ოდენია. მეექვსე რიგი წვრილნი არიან, ძლივ ჩანან, თვითო ათვრამეტი ქვეყნის ოდენია E.

ნ. მწუხრის-ვარსკულავი, შვიდმოქცევი ვარსკულავი (ფილაგ'თან). ცისკრის-ვარსკულავი (აფროდიტ'თანაც), ძაღლი ვარსკულავი.

ვარსკულავ-მორბედი რომელ არს ტატანი ZA.

ღამით რომ ვარსკვლავსავით გაურინდება B.

ნ. მნათობი, ქუხილი, ცისიერა, ვარსურა ღალაქია Cq.

ნ. ვარსამი.

ვარყა სოკოა ერთი ZAB.

ერთი სოკო(ა) CDE.

ვარშამანგი (+ 39, 26 გამოსლ. ZAa) თავ(ს) სახვევი ZA.

თავს სახვევი, გინა ბეჭთ B. თავს მოსახვეველი CD. თავს სახვევია E.

ნ. ვაკასი.

ვარში (1 მეფ. 18, 4) ვარმე ZA.

განუმარტავია E.

ვარცლი (+ 14, 32 დანიელ ZAa) არს მცირე ნავი, ხოლო ცომისა ბურეჯსაცა ვარცლსა უწოდენ ნავის მსგავსებობისათვის ZA.

ვარცლი ეწოდების მცირესა ნავსა, ხოლო ცომის ბურეჯსა მით ვარცლს უწოდენ, ვითარმედ გვანებისათვის B. ვარცლი ცომის საზელ(ელ)ს ეწოდების და ერთს(ა) ნავსაცა CD. განუმარტავია E.

ნ. ნავი.

[**ვარცხ** ნ. სავარცხელი].

ვარძმი უარის ყოფა, რომელსა სპარსნი (ჰ)აშას უწოდენ ZA.

უ(ვ)არის თქმა BCabE. გარდაფიცვა CqD.

ნ. ევარძმა, იავარძმა, მევარძმე.

ვარხჳ[1] (ფრინ.) (101, 6 ფსალმ.) ფილაკვანი ZA.

(ფრინ.) (101, 6 ფსალმ.) B. (ფრინ.) CDE.

---

[1] ნუსხებშია: „ვარხვი“.

ნ. ფილაკვანი.

ვარჯი (+ 24, 23 ეზეკ. Z) კაცთ ქოჩორი, გინა ხეთ შვენიერი რტო(ნი) ZA.

კაცთ ქოჩორი B. ქოჩორი თუ შტოები C. ქოჩორი D. (2 სჯულ. 12, 3[1]; მსაჯ. 16, 14) დალალი E.

ნ. ვარჯოვანი, თმა.

ვარჯის-სადგმელი (39, 26 გამოსლ.) ხო(ვ)ირი ZA.

ვარჯიში თურქთა ენაა, ქართულად ს ე ფ უ რ ი ჰქვიან ZA.

სხვათა ენაა, ქართულად ს ე ფ უ რ ი ჰქვიან B.

ვარჯოვანი (17, 2 იერემ.) ხენი რტო-შვენიერი, გინა ქოჩრიანი ZA.

რტო-შვენიერნი ხენი, ვითარცა ქოჩრიანი (17, 2 იერემ.) B.

ვასაკა (ოთხფ.) მწვანე მცირე მყვარი ZA.

(ოთხფ.) მწვანე მყვარი BCaqD. (მძრომ.) მწვანე მყვარია Cb.

ვასასუმლე სასუმლობასთან ნახე ZA.

ვაშვილობილე B.

ვასილისკო (მძრომ.) (90, 13 ფსალმ.) ბასილისკო. ესე არს თვალით მაკვდინებელი მჴეცი გესლიანი ZA.

(მძრომ.) (90, 13 ფსალ.) ბასილისკო. თვალით მაკვდინებელი მჴეცია ესოდენ გესლოვანი B. (მძრომ.) ბასილიკონი. თვალით მაკვდინებელი მჴეცია ესოდენ გესლოვანი C. (მძრომ.) თვალით მაკვდინებელი და გესლიანი მჴეცია D. (მძრომ.) თვალით მაკვდინებელი და გესლიანი E.

ვასულე სულჴედ შევაგდევ ZAB.

ვასხი წესიერი ვალის სარგებელი ZA.

ვალის სარგებელი წესიერი B. ვალი CD. ვალი, ვახში E.

ნ. მავასხებელი, მოვასხე: შდრ. ვახი, ვახში.

ვაუფლე ვაპატრონე ZA.

უფალ ვყავ B.

ვაქილი თანამოსარჩლე. ვაქირი. მიზეზური მოსარჩლე. რომელ არს ს ვ ი ნ ო ღ რ ო ს ი ZAa.

თან(ა)მოსარჩლე AbCabD. თანამოსარჩლე სამსჯავროსა შ-ნა ცესით B. თანამოსარჩლე, მისდებით მოყვანებულსა მოსარჩლესა Cq. მოქმარეს გვანდა. „მოსე მყავს ვაქილ“; 14 ო ს ი პ ო ს[2]: „უვაქილებეს“; „მეემე5 მე ვაქილ“ E.

ნ. სჳნაღროსი.

ვაქმნიე ვაქნევინე ZAB.

ვაქნე ვაქო ZAa. (55: 4 ფსალმ.)

ვაქო B.

ვაქნევინე ქნა შევაძლებინე B.

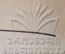
ვაშა, ვაშა, (ვაშა BCDE) (34, 25 ფსალმ.) მოასწავებს შურისგებისა და საწადლის მიმთხვევასა, რომელ არს მსოფლიოთა ენითა ვ ა ხ-ვ ა ხ Z.

(+ ვაშა, ვაშა BD) მოასწავებს შურისგებისა და საწადლის მიმთხვევასა (+ 34, 25 ფსალმ. A) ABD. ვახ. ვ ა შ ა, ვ ა შ ა მოასწავებს შურისგებისა და საწად(ე)ლის მიმთხვევასა CD.

ნ. ევაშა, ივაშა.

ვაშკარანი (10, 10 მათე) ესე ზოგადი სახელი არს ყოველთა შთასადებელთა: გვალაგთა, ტომარათა, ვილავარკთა, მანდიკთა, მახალთა, მახალაკთა, შულდაკთა, ხალთასა, ჩაჯვსა, ბალანტსა,

[1] წყაროშია: „ვარჯოვანთა“. [2] შდრ. A—675, 209 r, 9.

თალისასა. ხილინდარსა, ჯუზდანსა, (+ თალისათა Ab). ჩალათასა და მისთანათა ZA.

ესე ზოგადი სახელი არს ყოველთა შთასადებელთა: გვალაგთა, ტომართა, ველავარკთა. მანდიკთა, მახალსა, მახალაკსა, შულდაკსა, ხალთასა, ჩაჭვსა, ბალანტსა, თალისასა, ხილინდარსა, ჯუზდანსა, ჩალათათა, თალია და მისთანათა B. ვაშკარანი ზოგადი სახელი არს ყოველთა შთასადებელთა. ესე ვაშკარანი ეწოდების: გვალაგსა, ტომარასა, ველავარკსა, მანდიკსა, მახალსა, მახალაკსა, შუ(ლ)დაკსა, ხალთასა, ტავარჯუხსა, ჩაჭვსა, ბალანტსა, თალისასა, ხილინდარსა, ჯურდანსა, ჩალათასა, ჯალდანსა, (+ თალია Cb), და მისთანათა C. ბალანტია ქისა შთასადებელი D. მანდიკი E.

ნ. ჭურჭელი.

ვაშლატამი (ხე) ZABCb.

ვაშლი (ხე) (+ 2. 3 ქება ZA) ZABCDE.

ნ. მარტვაშლა. მიწის-ვაშლი, სირვაშლა. ჩიტვაშლა.

ვაშტი (+ 2 შჯულ. 20. 1 ZA) მოლაშქრე ZAB.

მსახურნი, გინა ჯარ(ნ)ი CD. ყმანი E.

ვაშური 11, 14 ჰრომ. Z.

ვაცი (ოთხფ.) (4, 23 ლევიტ.) მამალი თხა ZAa.

(ოთხფ.) მამალი თხა (30, 35 დაბად.) Ab. (ოთხფ.) BCDE.

ნ. გუნდავაცი, თხა, ირემვაცი.

ვაციკი (ოთხფ.) სამამლე თიკანი ZABCD.

(ოთხფ.) ჩებიჩი E.

ნ. თხა, ჩეფიჩი.

ვაცირემი[1] (ოთხფ.) (39, 1 იობ) კარირემი ZAB.

(ოთხფ.) (39, 1 იობ) Cab.

ნ. იპპოკენტავროს.

ვაცისწუერა (ვაცისწვერა ZACbqDE) (ბალ.) ZABCDE.

ვაცოდინე ცოდნა მივეც ZAB.

ვაძლევინე ძლევა ვაქნევინე, მოცემინება ვაქნევინე ZAB.

ვაძლივე (ვაძლიე B) მიცემას ვეცადე ZA

მიცემა უყავ B.

[**ვაწე** ნ. წამი].

ვაჭამე საჭმელი მივეც ZAB.

განუმარტავია Cb.

ვაჭარი (37, 25 დაბად.) მსყიდველი ZAa.

მსყიდველი (+ 3 მეფე 10, 15 Ab) AbB. მსყიდ(ვ)ელ-გამსყიდველი C. განუმარტავია DE.

ნ. დიდვაჭარი (ხოვა'სთან), ივაჭრა, სავაჭრო, შევვაჭრა.

ვაჭირვე Cb.

ვაჭურჭტინე Cb.

ვახ შურისგების ჴმა ელენურად ZAa.

(უქმ.) AbBCDE.

შდრ. ვაშა, ვაშა.

ვახად-აღმდგომი (ვახად CDE) (2 შჯულ. 19, 19). მართლის გამამტყუნებელი ZA.

მართლის გამაცრუებელი B. ვახად-აღმდგომი მართლის გამამტყუ(ვ)ნებ(ე)ლად აღმდგომი(ა) CD. ვახადაღუდგა — მართლის გამამტყუნებლად აღუდგათ E.

ვახახუნე Cb.

ვახებ (42, 8 იობ.) შევახებ ZAa.

ვახოთქე Cb.

[**ვახ-ვახ** ნ. ვაშა-ვაშა].

---

[1] წყაროშია: „ირემ-ვაცთაჲ".

ვახვეწებ ნ. ვახუეწებ.

ვახი საკრავია ერთი ZAB.

საკრავია ტკბილი (+ გინა ვახში ვალისა C) CD. საკრავია E.

ვახი ვახში ZAB.

ვახუეწებ[1] Cb.

ვახშამი მწუხრი საჭმელი გლეხუ-რი Z.

(უკმ.) მწუხრი საჭმელი AB. (უკმ.) მწუხრი საჭმლობა Cb. (უკმ.) [სადა-მოს საჭმელი] D. (უკმ.) CaqE.

ვახში (22. 25 გამოსლ.) ვალის სარგებლის სარგებელი უწესო ZA.

უწესო ვალის სარგებლის სარგებე-ლი B. სარგებლის სარგებელი CD. განუმარტავია E.

ნ. მევახშე; მოჯახშო; შდრ. ვახხი, ვახი 2.

ვაჭშირებ[2] Cb.

ვბედავ გაბედ(ვ)ას ვლამი ZA.

გაბედვა მწადს BC.

ვბედევდ კაბედვა მენება ZAB.

ვბირევდ გარდმობირვა მენება ZA.

მობირება მენება B.

ვბლარდნი Cb.

ვბლიკუსი Cb.

ვბრიყობ Cb.

ვბრძოდი კეომოდი ZAB.

ვბურევდი დავბური ხოლმე ZAB.

ვგალობდ გალობას ვიტყოდი ZAB.

ვგებდ ვიცდიდ(ი) ZABCDE.

ვგებდეთ (8, 17 ესაია) ვიცდიდეთ ZAa.

ვგზავნიდი (ვგზანიდი A) გზავნა უყვი ZAB.

ვგლესდი Cb.

ვგლეჭდი Cb.

ვგმობდი Cb.

ვგოდებდი გოდება ვყვი ZAB.

ვგონებდი მოგონებად ვიყვი ZAB.

ვგუემდი (ვგუჱმდი Z, ვგუემდ B) ვსცემდი ZAB.

ვგულობდი Cb.

ვ~დ ესე ორი ასო ქარაგმიანი ვ ი თ ა რ მ ე დ ს იტყვის ZA.

ვ ი თ ა რ მ ე დ ქარაგმით ითქმის B.

ვდარაჯობდ დარაჯად ვიყვე ZAB.

ვდარბაზობდი (ვდარბაზობდ B) დარბაზს ვიყვი ZAB.

ვდგა 1. 17 ფილიპ. Z.

ვდებდ დავსდებდი ZAB.

ვდეგ მდგომარე ვიყავ ZAB.

განუმარტავია Cb.

ვდევდ ვდევნიდი ZAB.

ვდევნიდი დევნა უყვი ZAB.

განუმარტავია Cb.

ვდელი პ ი ო ს ი პ ო ს[3]: „მანა-ნა მსგავსი თაფლისა სიტკბოთა და გემოთა, ხოლო მსგავს არს ვდელსა ნელსაცხებელისასა“ ZAB.

ვ ი ო ს ი პ ო ს[3]: „მანანა იყო მსგავს (მგზავს DE) თაფლისა სიტკბოებითა და გემოთა, ხოლო მსგავს (მგზავს DE) არს ვდელსა ნელსაცხებელისასა (ნელსაცხებელისათა DE)“ CDE.

ვდრტვნევდი[4] Cb.

ვე ესე ართრონი არს ბოლოსი, რომელსა ვიტყვით: აქავე, იქივე, კაცივე, ცხენივე და მისთანა(ნი) ZA.

[1] ნუსხაშია: „ვახვეწებ“. [2] ნუსხაშია: „ვახშირებ“. [3] შდრ. A—675, 38 v, 3.
[4] ნუსხაშია: „ვდრტვინევდი“.

ესე არს ბოლო: აქავე. იქივე, კაცივე და მისთანანი B.

ვ̃ე ორნი ესე ასონი ქარაგმით ვ ი დ რ ე ითქმის ZA.

ვ ი დ რ ე ქარაგმითა B.

ვება ვაება. ვ ე ბ ა — დაბმულ ვიყო; ვ ე ბ ა — მობმულ ვიყო ZAB.,

ვაება CD.

განუმარტავია E.

ვები Cb.

ვებმი Cb.

ვეგი კოჭი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. კორნატი, პოლი.

ვეგნეთ 5, 25 გალატ. Z.

[**ვედ (ვიდ)** ნ. ადი, აუვიდა, აღმავიდოდაჲ (აღმართთან), გადივიდა, ვიდოდა, თავს აუვიდა, მომოდი, მოედ, მოვედ, მოვიდა, მოვიდაჲ, მოხუედ. შეუვიდა, ჩადი, ჩავედ, ჩავიდა, წადი, წავიდა, წარვედ].

ვედრება (+ 11. 14 იერემ. ZAa) ხვეწნა ZA.

ხვეწება B. მუდარა, სათხოველთ(ა) თხოვ(ნ)ა CD. განუმარტავია E.

ნ. დაავედრა. ვედრი. ივედრა, ლოცვა, მევედრებელი, შევედრება, შემოვედრება, შესავედრებელი.

ვედრი (ნ. 1 ლევიტ.) მიბარებული ZAa.

ხვეწნა, გინა აჯა B.

ვეელი აღვთქვამ რასმე ZA.

ვეზიარე ზიარ ვიქმენ ZAB.

განუმარტავია Cb.

ვეზიდე Cb.

ვეზირი სპარსთა ენაა, ქართულად გ ა ნ მ ზ რ ა ხ ი და ე პ ი ტ რ ო პ ო ს ი (?) ჰქვიან ZA.

(უქმ.) განმზრახი, ვეზირი თათართ ენაა. ე პ ი ტ რ ო პ ო ს ი ჰქვიან B. (უქმ.) განმზრახი Cb. (უქმ.) CaqE. განუმარტავია D.

ნ. ვაზირობა, სავაზირო. უვაზირა.

ვეზრახე Cb.

ველავარკი გარდასაგდებელი (გარდასაღებელი Cq) ტომარა ZAC.

გარდასაღები ტომარა B. (უქმ.) გარდასაგდები ტომარა DE.

ნ. ვაშკარანი.

ველაზმაგი ე ფ თ ვ ი მ ი ქ ა რ თ ვ ე ლ ი: „ჯვარი სალიტანიე ვეცხლისა ოქროთ ცურვილი ველაზმაგისა ხატებითა“[1] ZAa.

ველამუნები Cb.

ველაყბე Cb.

ველაციცე ქელით აშიკთ თამაშობა ZAB.

აშიკის ქელით გათამაშება Cb. ქელით აშიკის გათამაშება. ვ ე ფ ხ ი ს ტ ყ: „ველაციცე, ველაღობე“ Caq[2]. ვ ე ფ ხ ი ს-ტ ყ: „ველაღობე, ველაციცე“ D.

ველი ველოდინები ZAB.

ლოდინი CD. მოველი E.

ველი (+ 3, 1 დანიელ. ZA) მინდორი დიდი ZAB.

მინდორი CDE.

ნ. ველობი. მეველე, ტრამალი.

ველის-ზედათი ძველნი ე პ ი ფ ა ნ ი ა ს ესრე უწოდდენ ZAa.

ველისკოსი (ველსიკოსი Z) ვამოწვლილვით აღმწერელთა მათ

[1] შდრ. იოანესა და ეფთვიმეს ცხ-ბა, იც. ჯ ა ვ ა ხ ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., გვ. 31,16.
[2] მოწმობა წყაროსთან ერთად გადახაზულია Caq-ში.

თარგმანთა მიერ სიტყვა ესე აღნიშნულ არს ველისკოსითა, ხოლო უველისკოსოდ არა აღნიშნული სიტყვა არა მტკიცე არს ZAB.

ველის-ყრდელი (12, 8 გამოსლ.) ყრდელი მხალი არს (+ რომელ არს A) ხასი, რომელსა თურქნი ქ ა უ ს უწოდენ. ხოლო ველური ყრდელი მას მიჰგავს და ვენაჴის ღიჭასა და მწარეა ZA.

(ბალ.) ყრდელი ეწოდების მხალსა, რომელ არს ხასი, რომელსა თურქნი ქ ა უ ს სახელ-სდებენ, ხოლო ველური ყრდელი მას მიგავს და ვენაჴის ღიჭასა, და მწარე არს B. (ბალ.) ყრდელი ეწოდების მწვანვილსა ხასსა, რომელსა თურქნი ქ ა უ ს უწოდენ, ხოლო ველური მას მიჰგავს და ვენაჴის ღიჭსაცა ჰგავს და მწარეა CD. (ბალ.) ვენაჴის ღიჭს ჰგავს E.

ველობი (7, 7 ზაქარ.) მინდვრიანი ტყეში Z.

მინდვრიანი (7,7 ზაქარ.) Aa.

ველოდინები ვიცდი ZAB.

ველსიკოსი ნ. ველისკოსი.

[**ველური** ნ. ვირი ველური, თაფლი ველური].

ველური ვირი (ოთხფ.) (+ 14, 6 იერემ. ZA) კანჯარი ZAB.

ნ. ვირი ველური.

ვემეთქუები (ვემეთქუმბი ZA) ვემთქმელები ZAB.

ვემზრუნველე Cq.

ვენაცვალე Cb.

ვენაჴი (ხე) (+ 2 შჯულ. 6, 11 ZA) საყურძნე ZAB.

(ხე) (+ ესაია 5, [5], Cb) CDE.

ნ. მევენაჴე.

ვეპი ზღაპარი B.

ნ. მევეპე.

ვეჟანა წითელ-შავი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. რუხა.

ვერ (+ 30, 15 დაბად. ZAa) ვერასავით ZA.

ვერა BC. განუმარტავია DE.

ნ. ვერცა, ვეღარ.

ვერა არ ძალ-მიც ქნა ZAB.

ვერაგი ჴერჴი B.

შდრ. ურვაგი.

ვერაგობა (+ ესე A) არს მრავალი ღონისძიება ღვაწლსა შინა, რომელსა მსოფლიონი ჴ ე რ ჴ ს ა უწოდენ ZA.

ჴერჴობა, ესე არს მრავალი ღონისძიება ღვაწლთა შინა B. სივერაგე არს ჴელოვან ყოფა ღვაწლსა შინა (+ და C) წინაუკმო ღონენი იგი ჴელოვნებათანი, სოფლიონი ღ ო ნ ი ს ძ ი ე ბ ა დ უწოდენ CD. ვერაგობა არს ჴელოვან-ყოფა ღვაწლსა შინა, რომელსა მსოფლიონი ჴერჴად უწოდენ E.

ნ. სიბრძნე.

ვერანა B.

ვერიდები Cb.

ვერცა 3 ეზრა 4, 11 ZAa.

ვერცხლი ვეცხლი ZAB.

ნ. ვეცხლი.

ვერძი (ოთხფ.) (+ 22, 13 დაბად. ZAa) მამალი ცხოვარი ZABCD.

(ოთხფ.) E.

ნ. ცხოვარი.

ვერძი პირველი ზოდია ცისა ZA.

ნ. ზოდიაქო.

ვერწყვ[1] ქვირითა ორაგულისა Z.

---

[1] ნუსხებშია: „ვერწყვი“.

ქვირითა B.

ვერხვა ნ. ვერხუა.

ვერხვი ნ. ვერხვ.

ვერხუა[1] (ბალ.) ZABCDE.

ვერხვ[2] (ხე) (+ 41. 19 ესაია ZAa) ZABCDE.

ვესავ Z.

ვეტყვ[3] Z.

ვეფაცუნები Cb.

ვეფეცები Cb.

ვეფეცხები ვ(ს)ცდილობ რასმე ZABC.

(უჯნ.) D.

განუმარტავია E.

ვეფიცები ფიცს ვაძლევ ZAB.

ვეფუცები ვეფიცები Cb.

ვეფრთხილები ფრთხილ ვექმნე-ბი ZAB.

ვეფხი (ოთხფ.) (+ 7, 6 დანიელ ZA) ZABCDE.

ნ. აქლემ-ვეფხი.

ვექუევი[4] (7, 9 მიქია) ქვეშ დავრ-ჩი ZAa.

ველარ აღარ იქმნების ZA.

არღარასავით B.

ველონები ღონეს ვეძიებ ZAB.

ვეყვი მეყვის(ი) ვარ ZAB.

ვეყოფი კმა ვარ მისთვის, გინა გავეყოფვი ZA.

მისი საყოფი ვარ; ვ ე ყ ო ფ ი — გა-ვეყოფი B.

[ვეშ ნ. გავეშება].

ვეშაპაკი Ca.

ვეშაპი (2, 1 იონა) თევზია დიდი ზღვასა შინა უკიანესა, რომელ-მან იონა შთანთქა ZA.

(თევზ.) BDE.

(თევზ.) (ვ)ეშაპად ყოველთავე უფ-როსად დიდთა ცხოველთა წყალთასა უწოდს წერილი C.

ნ, გუელვეშაპი.

ვეშლები Cb.

ვეც (+ 12, 7 იერემ. ZAa) მივეც; ვ ე ც — ვგვემე ZAB.

ვეცილები ცილებას უყოფ ZAB.

ვეცრუვე გაუმტყუნდი ZAB.

ვეცხლი (+ 44, 8 დაბად. ZAa) ვერცხლი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. მოვეცხლული; შდრ. ვერ-ცხლი.

ვეცხლის-ფრდილი 44, 8 დაბად. ZAa.

ვეცხლის-წყალი ZABCDE.

ვეძა მომქაო წყარო ბუნ(ე)ბით ZAB.

მჟავე წყარო C. მლაშე წყალი DE.

ვეძაბუნები Cb.

ვეძგერები Cb.

ვეძიებ ვეძებ Cb.

ვეძულვები Cb.

ვეხახუნები Cb.

ვეხვევი ნ. ვეხუევი.

ვეხვეწე ნ. ვეხუეწე.

ვეხვეწები ნ. ვეხუეწები.

ვეხილები Cb.

ვეხილვები Cb.

ვეხნები (+ 52, 16 იერემ. ZAa) მსჴვერპლის საცავი ZABCab.

ტრაპეზი Cq.

შდრ. ფეხნები.

ვეხრები Cb.

ვეხრწევი Cb.

ვეხსენები ნ. ვექსენები.

ვეხუევი[5] Cb.

---

[1] ნუსხებშია: „ვერხვა“. [2] ნუსხებშია: „ვერხვი“. [3] ნუსხაშია: „ვეტყვი“. [4] ნუსხებშია: „ვექვევე“. [5] ნუსხაშია: „ვეხვევი“.

ვეხუეწე[1] Cb.
ვეხუეწები[2] Cb.
ვექსენები[3] Cb.
ვვისინი, ვვისსინი ნ. ვესინი.
ვზადიკობ ნ. ვზატიკობ.
ვზაკუავთ 2 კორინ. 4, 2 Z.
ვზამ ვიქ ZAB.
ვზატიკობ (ვზადიკობ Ab) ზატიკს ვყოფ ZAB.
ვზი (1 მეფ. 27, 5) მჯდომარე ვარ ZA.
 მჯდომ ვარ B.
ვზიდეთ Cb.
ვზივარ იგივე ZA.
 მჯდომარე ვარ B.
ვზომ ზომას ვ(ჰ)ყოფ ZAB.
ვზრახავ ვლაპარაკობ ZA.
 ზრახვას ვყოფ B.
ვზრდი ზრდას უზამ ZA.
 ზრდას უყოფ B.
⌜**ვთამაშობ**⌝ E.
ვთარგმნი თარგმანებას ვიქ ZAB.
 განუმარტავია E.
ვთესავ თესვას ვიქ Z.
ვთვლი ნ. ვთუალავ.
ვთიბ თიბას ვიქ Z.
ვთლი თლას ვყოფ ZAB.
ვთმობ მოთმინებას ვიქ ZAB.
ვთუალავ[4] ვრიცხვავ ZAB.
ვთხოვ თხოვას უზამ ZAB.
ვთხრი თხრას ვიქ ZAB.
ვი E.
ვიაკინთე ნ. ჲაკინთე.
ვიაკინთი ნ. ჲაკინთი.
ვიარე ვლე ZABCb.
 განუმარტავია CaqDE.
ვიგაობდ იგავს ვამბობ B.
ვიგაობდი იგავს ვიტყოდი ZA.

ვიგდე ქელთ ვიპყარ ZAa.
 ქელთ ვიპყარ; ვიგდე — წილი განვიგდევ Ab. ქელთ ჩავიგდე; ვიგდე — წილი განვიგდე B.
ვიგდე წილი განვიგდევ ZAa.
ვიგნე (ფსალმ. 31, [8]) მიგადვი B.
ვიგრი ქართლის ცხო(ვ)რებაში სწერია: ვახტანგს აქვნდა ფარი ვიგრისაო. წმიდა ბასილი სწერს: ლომი, ვიგრი და ვეფხიო. აწ ვიგრის ტყავს ზღვის თევზის ტყავს უქმობენ და ქმელთა ცხოველიც არს, მისი ტყავი(ცა) ევრევე ძვალით მოლურსმილია (მოლუსრმილია Aa. მოლუსმრილი Ab) ZA.
 (ოთხფ.) ვიგრი არს, რომლისა ტყავსა ფარად შემზადებენ, რომელსა სპარსნი ქარგარდანს უქმობენ. აწე რომელ ვიგრის ტყავს უქმობენ, რომელიმე ზღვას თევზთა ტყავი არს, რომელიმე ქმელეთთა ცხოველთანი B. (ოთხფ.) ვიგრი რაღაცა მქეცია, ვეფხთან და ლომთან (ლომთან და ვეფხთან Cq) აქსენებს წერილი. აწე რომე ვიგრის(ა) ტყავსა უწოდენ, იგი კორკოდილოს ტყავი არს, რომელსა ქართულად ხვითქი ეწოდების. კვალად სხვა არს ოთხფერქი ცხო(ვ)ელი, რომელსა სპარსნი დუზუბანს უწოდენ, და თევზიც არს მსგავსი ტყავ-მოსილობითა მათი(თა) C. (ოთხფ.) ვიგრი რაცალა მქეცია, ლომსა და ვეფხსა თანა აქსენებს წერილი. აწე რომე ვიგრის ტყავს უწოდენ, იგი კორკოდილოს ტყავი არს, რომელსა ქართულებ ხვითქი ეწოდების D. (ოთხფ.) E.
ვიდა იარა ZABCD.
 განუმარტავია E.

[1] ნუსხაშია: „ვეხვეწე". [2] ნუსხაშია: „ვეხვეწები". [3] ნუსხაშია: „ვეხსენები".
[4] ნუსხებშია: „ვთვლი".

ნ. ვედ.

ვიდევნები Cb.

ვიდოდა იარებოდა ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. სიარული, სლვა.

ვიდრე (+ 1 კორინ. 9. 15 Z) სადასავით ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ვ́ე

ვიდრემდის (+ 26, 13 დაბად. ZAa) სადამდის ZA.

სადამდისავით BCab.

ვიდრემე 19, 2 იობ ZAa.

ვიეთი (+ 3, 18 ებრ. Z) აწ რომ ზ ო გ ს ეზახიან ZA.

ნ. მოვიეთთობათათვს.

ვიეთნი ზ ო გ ი ნახევარს ეწოდებიან, ხოლო აწ რომელ ზ ო გ ს უწოდთ, ვ ი ე თ ი ა B. ზ ო გ ნ ი ნახევარს(ა) ეწოდებიან და აწ(ე) რომე ზ ო გ ს(ა) უწოდთ, იგი ვ ი ე თ (ნ) ი ა CD. ზოგნი E.

ვივილოსი ნ. ჳვილოსი.

ვითამ რეცა ZAB.

ვითარ (10, 3 მარკ.) როგორ ZAa.

ვითარება ვითარებანი არიან სოფელსა ამას შინა ქმნილნი საქმენი და ჟამთა ქცევანი, ნივთთა ნივთეულობანი. ვრცელად კათეღორიას 35 თავში (+ სწერია Z; იძიე AbB) ZAB.

ვითარება(ჲ) არს, რომლითა-იგი ვიეთნიმე ვითარად იწოდებიან. კვალად ვითარება არს, რომელი-იგი ზიარებისა მისისაგან სახელ-ნართაულად იწოდებიან. ხოლო ვითარებათაგანნი რომელიმე უკვე სულიერთა სხეულთა შორის არიან, ვითარცა მიწთომილებანი და სათნოებანი, სენნი და სიმრთელენი (სიმართლენი Ca) და იწოდებიან ანაგებად და გვარად. ხოლო რომელიმე სულიერთაცა და უსულოთაცა შორის, ვითარცა სიმჴურვალე, სიგრილე, შესახედავი, ნაკვეთი, შემთხვევაჲ (+ ძალი CB) და უძალო(ო)ბაჲ. არიან სახენი ვითარებისანი ოთხნი: ანაგები, გვარი, ძალი და უძალობა, შეხდომაჲ და შეხდომითი ვითარება, ნაკვეთი და შესახედავი. ხოლო განეყოფვის ანაგები გვარსა, რამეთუ ანაგები ვიდრემე ძნიად განსაგ(დ)ებელ არს და უმრავალჟამიერესი, ვითარ ცნობიერება, რამეთუ არა ადრე შეიცვალების ცნობიერებისაგან უმეცრებად. ეგრეთვე მიწთომილებაჲცა. ანაგებ(ნ)ი უკვე არიან სიმჴნეცა და სიწმიდე და სიმართლე. ხოლო გვარ არიან, რაოდენნი ადვილად შესაძლებელ და მსწრაფლ შესაცვალებელ არიან, ვითარ-იგი სიმჴურვალე, სიგრილე, სენი, სიმრთელე და ეგევითარნი. ესენი ადვილად შეიცვალებიან, უკეთუ იყვნენ მდგომ და ძნიად შესაცვალებელ, ანაგებად ითქმიან. ხოლო უსაყოელთაო(ე)სი. არს გვარი, ვინათგან გვარად ითქმიან ორნივე, რამეთუ დაეგვარების ვიეთთამე მათ გვარად კაცი... არამედ ძნიად შესაცვალებელი ვიდრემე გვარი, ანაგებად ითქმის, ხოლო ადვილად განსაგ(დ)ებელი მხოლოდ გვარად ოდენ. მეორე სახე ვითარებისაჲ: ძალი და უძალობაჲ, რომელნი არა არიან მოქმედება, ხოლო აქვს სიმარჯვე ვითარ-იგი ვთქვათ ყრმა ძალით მუსიკელად, დაღათუ არა აქვს მოქმედება მუსიკელობისაჲ, არამედ აქვს სიმარჯვე შემწყნარებელად მუსიკელობისა, ხოლო პირუტყვი უმუსიკელო არს. მესამე სახე ვითარება შეხდომითი, ვითარ: სიმჴურვალე, სითეთრე, სიგრილე, სიშავე და ეგევითარი. აწ უკვე შეხდომაჲ ვიდრემე ადვილად განსაგ(დ)ებელი არს, ვითარცა გვარი, ვითარ-იგი ვინმე ანუ სირცხვილისაგან მეწამულ იქმნას, ანუ შიშისაგან განყვითნის. მეოთხე

სახე ვითარებისაჲ ნაკვეთი და შესახედავი. ნაკვეთი ვიდრემე სულიერთა და უსულოთა ზედა მოიღების, ხოლო შესახედავი სულიერთა ზედა ოდენ. ორგვარი არს შეხდომა, ვითარ ეგერა განთეთრებული სამოსელი ითქმის თეთრად და სხვა ვითარცა სიბრმე და სიყრუ(ვ)ე. და კვალად არა ყოვლისა სახე წართქმით სახელ-იდების, არამედ უკუნთქმითცა, ვითარ-იგი უძლებება, რომელი სახე არს არა წართქმით, არამედ უკუნთქმით. სახელ-იდვა, რამეთუ წართქმა კეთილსა ზედა ითქმის, ხოლო უარისყოფა — უკუნთქმად. ვრცელად გენებოს, კათიღორიის 35 თავში იძიე, აქ(ა) მოკლედ დავ(ს)წერე C. ვითარება არს, რომლითა-იგი ვიეთნიმე ვითარად იწოდებიან და კვალად ვითარება არს, რომელი-იგი ზიარებისა მისისაგან სახელ-ნართაულ იწოდებიან. ხოლო ვითარებათაგანნი რომელიმე სულიერთა სხეულთა შორის არიან, ვითარცა მიწთომილებანი და სათნოებანი, სენნი და სიმრთელენი. და იწოდებიან ანაგებად და გვარად. ხოლო რომელიმე სულიერთაცა და უსულოთა შორის, ვითარცა სიმჴურვალე, სიგრილე, შესახედავი, ნაკვეთი, შემთხვევა, ძალი და უძალობა. არიან სახენი ვითარებისანი ოთხნი: ანაგები, გვარი, ძალი და უძალობა, შეხდომა, შეხდომითი ვითარება. განეყოფის ანაგები გვარსა. ანაგები ძნიად განსაგდებელ არს და უმრავალჟამიერესი ვითარ ცნობიერება, რამეთუ არა ადრე შეიცვალების ცნობიერებისაგან უმეცრებად. ეგრეთვე ზედმიწევნილება, სიმჴნეცა, სიწმიდე და სიმართლე. და არიან რაოდენნი ადვილად და მსწრაფლ შესაცვალებელ არიან: სიმჴურვალე, სივრილე, სენი და სიმრთელე. ესენი ადვილად შეიცვალებიან. უკვეთუ იყვნენ მდგომ და ძნიად შესაცვალებელ ანაგებად ითქმიან. ხოლო უსაყოელთაოესი არს გვარ, ვინათგან გვარად ითქმიან ორნივე, რამეთუ დაეგვარების ვიეთთამე მათ გვარად კაცი. არამედ ძნიად შესაცვალებელი ვიდრემე გვარი ანაგებად ითქმის, ხოლო ადვილად განსაგებელი მხოლოდ გვარ ოდენ. მეორე სახე ვითარებისა: ძალი და უძალობა, რომელნი არა არიან მოქმედება. ხოლო აქვს სიმარჯვე, ვითარ-იგი ვთქვა ყრმა ძალითა მუსიკელად, დალათუ არა აქვს მოქმედება მუსიკელობისა, არამედ აქვს სიმარჯვე შემწყნარებელობად მუსიკელობისა, რამეთუ პირუტყვი უმუსიკელო არს. მესამე სახე ვითარება, შეხდომა, ვითარ: სიმჴურვალე, სითეთრე, სიგრილე, სიშავე და ეგევითარი. აწ უკვე შეხდომა ადვილად განსაგდებელი არს, ვითარცა გვარი. მეოთხე სახე ვითარებისა: ნაკვეთი და შესახედავი. ნ ა კ ვ ე თ ი ვიდრემე სულიერსა და უსულოსა ზედა მოიღების, ხოლო შ ე ს ა ხ ე დ ა ვ ი სულიერსა ზედან ოდენ. ორგვარი არს შეხდომა, ვითარ ეგერა განთეთრებული სამოსელი ითქმის თეთრად და სხვა ვითარცა სიბრმე, სიყრუე. და კვალად არა ყოვლისა სახე წართქმით სახელ-იდების, არამედ უკუნთქმითაცა, ვითარ-იგი უძლებება, რომელი სახე არს არა წართქმით, არამედ უკუნთქმით. სახელ-იდვა, რამეთუ წართქმა კეთილსა ზედა ითქმის, ხოლო უარისყოფა—უკუნთქმად. (ვრცელად კათიღორიას 35 თავში იძიე) E.

ნ. ხუთნი ქმანი.

ვითარი (+ 27, 4 დაბად. ZAa) როგორსავით ZA.

როგორივით B. როგორი C. განუმარტავია E.

ვითარმედ (+ 2, 2 ესაია ZAa) როგორმე ZAaBC.

განუმარტავია E.

ნ. ვ-დ.

ვითარცა (÷ 3, 50 დანიელ ZA) როგორცა ZABE.

როგორც(ა)ა, რაიცრა(დ) C.

ნ. ვ͠ა,

ვითევზეთ Cb.

ვიიძულე მისგან დაყინებულ ვიქ(მ)ენ ZAB.

განუმარტავია Cb.

[ვიკადრებ] Ca.

ვიკადრო 15, 18 ჰრომ. Z.

[ვიკიდებ] Ca.

ვიმარხე მარხვა ვ(ჰ)ყავ ZAB.

ვიმარხულე მარხულობა ვიწყევ ZA.

ვიმაქსოვრე[1] მახსოვრობა ვ(ჰ)ყავ ZAB.

ვიმოთხვე (ვიმოთხუჱ ZA) ვისეერნე ZA.

ვისეირნე B.

ვიმსახურო 1 კორნ. 9, 19 Z.

ვიმუჩირე (ვიმუჩრე AbБ) ტყბილი მოვითხო(ვ)ე ZA.

ტყბილი მოვიშოვე B.

ვიმუჩირეთ სთველში ტყბილი მოვიშოვეთ Cb.

ვიმუჩრე ნ. ვიმუჩირე.

ვიმღერე მღერა, გინა სიმღერა ვ(ჰ)ყავ ZA.

მღერა ვყავ, გინა სიმღერა B.

ვიმჯნი ჴელს-ავიღებ ZAa.

ნ. ვიჯმნი.

ვინ კითხვათა სიტყვა(ა) ZABCb.

განუმარტავია CaqE.

ვინა იგივე ვინ და უფროსად გვარიანი ZA.

იგივე ვინ B.

ვინათგან (1, 1 ლუკა) რადგანსავით ZAa.

[ვინთებ] E.

ვინძი ვინ რა ZAaB.

განუმარტავია CE.

ვინძლივ (ვინძლი Cb) თუ(მ)ცა ძალ-გედვას ZAB.

განუმარტავია Cb.

ვიოკებდი დაოკებასთან ნახე ZA.

[ვისხრდლებდი] B.

ვიომებ Ca.

ვიოტა ნ. ჳოტა.

ვიოხ (2 მჯულ. 9. 25) ვიოხევდოხას ვიქმოდი ZA.

ვიპატივე Cb.

ვიპალოსი ნ. ჳპალოსი.

ვიპატრონე Cb.

ვიპოდიასტოლი ნ. ჳპოდიასტოლი.

ვიპოვათრად, **ვიპოვართად** ნ. ჳპოვათრად.

ვირბინე Cb.

ვირ-დევი რომელნიმე ვირ-კენტავროს (ვინ-კენტავროს A) იტყვიან, რომელნიმე უდაბნოსა (უდაბნოთა B) შინა მყოფსა რასმე ცხო(ვ)ელსა, წელაღმართ კაცთა მსგავსთა (მსგავსსა B), (+ ხოლო ZA) წელდაღმა — ვირთასა ZAB.

ესე არს, რომელსა მეზღაპრენი (მოზღაპრენი Ca) იტყვიან და მაცთურსა რასამე გამოხატვენ საშინელსა სიცრუ(ვ)ით, გინა უდაბნოსა შინა არს მსგავსი წელზეით კაცისა, წელსქვეით ვირისა, რომელსა ეწოდების ვირ-კენტავროს C. ზღაპარში რომ დევი სწერია, ის არი ვირ-დევი. ესაია: „და მობაძავ არიან ურჩხულთა, გძლარბთა და ვირ-დევთა“. „შეემთხვივნენ მას ეშმაკნი და ვირ-დევნი“[2] E.

---

[1] ნუსხებშია: „ვიმახსოვრე“. [2] მოწმობანი გადახაზულია. შდრ. ესაია 34,14.

ვირემდის ვიდრემდის ZAB.

ვირთაგუა (ვირთაგვა BE) (ოთხფ.) ZABCE.

ვირთხა (ოთხფ.) დიდი თაგვია სხვა რიგი ZAa.

ვირი (ოთხფ.) (45, 23 დაბად.) ZAa.

(ოთხფ.) AbBCE.

ნ. ბოლოგი, ველური ვირი, კერძოვირი, მევირე, მიივირა.

ვირი ველური (ოთხფ.) (14, 6 იერემ.) კანჯარი ZAa.

(48, 6 იერემ.) კანჯარი Ab.

ნ. ველური ვირი.

ვირის-გუერდა (ვირის-გვერდა ZBCbE, ვირის-გუწრდა A) (ბალ.) ZABCE.

ვირის-ტერფა (ბალ.) ZAB.

ვირის ფეჴი სამფერჴი ჴე არის წყალთ გასალობი Z.

სამფერჴი ხეა წყალთ გასალობი AB.

ნ. ჯინჯიბახი.

ვირ-კენტავროს (+ 13, 22 ესაია ZAa) ვირ-დევთან ნახე ZA.

წელზეით კაცი, წელს ქვეით ვირი B. წელს ზეით მსგავსი კაცისა, წელს ქვეით ვირისა C.

ვირ-მოზუერი (ოთხფ.) დომბა მგონია ZAB.

(ოთხფ.) CE.

ვირომიდი 4 ე ფ რ ე მ: „მრავალ სასყიდლისა სამოსელმან, გინა ვირომიდმა“ E.

ვისეერნე მიმოვლე ZAB.

ვისსოპი ნ. ჳსსოპი.

ვისტვანვი ნ. ვისტუანვი.

ვისტვინავ ნ. ვისტჳნავ.

ვისტუანვი[1] ვიხედები ZAB.

ვისტჳნავ[2] სტვენას ვიქ ZAB.

ვისურვო 13, 14 იერემ. Z.

ვიტყვი ნ. ⌈ვიტყჳ⌉.

ვიტყოდი სიტყვას ვყოფდი ZAB.

⌈ვიტყჳ⌉[3] E.

ვიფენ ჳფენ'თან ნახე ZA.

ვიფი საწყავია, სამთა მოდთა დამტევნელი, რომელ არს ს ა ტ ო ZA.

საწყავია, სამთა მოდთა დამტევნელი. ესე არს ს ა ტ ო ნ B. საწყაო (საწყეო Cb) არს, დამტევნელი სამისა მოდისა და მასვე უწოდიან ს ა ტ ო ნ Cab.

ვიქ ქნას ვლამი ZA.

ქნას ვყოფ B. განუმარტავია E.

ვიქმენ 1 კორინ. 9, 20 Z.

ვიქნები ვიყოფი ZAB.

ვიქცევი ვიყოფი (ვიყობი Ab); ვ ი ქ ც ე ვ ი — მიმოვალ; ვ ი ქ ც ე ვ ი — გამოვიცვლები; ვ ი ქ ც ე ვ ი — დავირღვევი, თუ დავითხევი (+ 8, 4 ჰრომ. Z) ZAB.

ვილუაწო[4] (44, 21 დაბად.) მოვიჰჳრვო ZAa.

ვიყავ ყოფა მაქვნდა ZAB.

ვიყოფები ყოფას ვიქ ZAB.

ვიცდი მოცდას ვიქ ZA.

მოცდას უყოფ B.

ვიცი (+ 28, 5 მათე ZAa) ცოდნა მაქვს ZAB.

'ვიცინი' E.

ვიცუდდიდებე ცუდი დიდებულობა ვყავ ZAB.

ვიძაბუნე Cb.

ვიძაგუნე Cb.

[1] ნუსხებში: „ვისტვანვი“. [2] ნუსხებში: „ვისტვინავ“. [3] ნუსხებში: „ვიტყვი“. [4] ნუსხებში: „ვილვაწო“.

ვიძგერენით Cb.
ვიძილისშინე სიზმარი ვნახე AbB.
ვიძილისშინეთ სიზმარი ვიხილეთ C.
ვიძილისშორისე (2, 3 დანიელ) სიზმარი ვნახე ZAa.
ვიძინეთ Cb.
ვიძლიე Cb.
ვიძრწოლე ვითრთოლე ZA.
ვიძრწუნე ვითრთოლე B.
ვიძრწუნებთ ვითრთოლებთ Cb.
ვიწამე (32, 25 იერემ.) დავიმოწმე ZAa.
ვიწრო (ვიწრო და იწრო E) უგანო ZA.
უგანური B. იწრო C. განუმარტავია E.
ნ. იწრო.
ʿვიწყ ნ. დავიწყება, გულმავიწყი, შეუვიწყებელი[1].
ვიჭირვი (+ 2, კორინთ. 1, 6 Z) ჭირვნახულობ ZAB.
ვიხარებ სიხარულს ვარ ZAB.
ვიქმევ (+ 1 კორინთ. 9, 15 Z) ვქმარობ ZAB.
ვიქსენებ მოვიგონებ ZAB.
ვიქსნი გამოვიქსნი ZA.
ქსნას უყოფ B.
ვიჯმნი 2 კორინთ. 2, 13 Z.
შდრ. ვიმჯნი.
ვკადრებ კადრებას(ა) ვყოფ ZA.
კადრებას უყოფ B.
ვკარგავ ვარიგებ არის ZA.
ვარიგებ B.
ვკარგავ სოფლური(ს) სიტყვით დავ(ჰ)კარგავ, რომე ველარ ვიპოვებ ZA.
დავკარგავ, ვწყმედ, — სოფლურად, გლეხურ B.
ვკდემ შევარცხვენ ZA.
კდემულ ვყოფ B.
ვკითხავ კითხვას უზამ ZA.
კითხვას უქმ B.
ვკლავ მოკლვას უზამ ZA.
მოვკლავ B.
ვკოცნი კოცნას უზამ ZA.
კოცნას უყოფ B.
ვკრძალავ უფ(რ)თხილდები ZAb.
ვაფრთხილებ Aa. კრძალვას უყოფ B.
ვკფდი ვიკაფე B.
ვლა სიარული ZA.
სვლა BCb. განუმარტავია CaqE.
ნ. ალგვლიდენ, ვლება, მოვლა, მომავლო, სიარული, უვლი, წავლა; შდრ. ვალ.
ვლამი ვაპირებ ZABCb.
ვლაპარაკობ ლაპარაკს ვიქ ZAB.
ვლდებიან ხლტებიან. გრიგოლი ღრმთისმეტყველი: „ვლდებიან, ქმობენ, ზეცად ალაფქვრევენ მტუერთა" E[1].
ვლდომა (+ 2, 8 ქება ZA) ხლტომა ZAB.
ხლტომა, გა(ნ)ვლდა, გახლტა C.
ვლება ავი ყვანა; ვ ლ ე ბ ა — კავლება ZA.
ავი ყვანა BC.
ʿვლენ ნ. ვალ[1].
ვლეს Cb.
ვლთობა ყოფა B.
ნ. განევლთა.
ვლიდა (4, 11 ივდით) ვიდოდა ZAa.
[ვლინ ნ. ვალ].
ვლიტანიობ ლიტანიას ვყოფ ZAB.
ვლოშონ სანო(ვ)აგეა ეროვი ZA BCb.

---
[1] წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია.

ვლოცავ ლოცვას უყოფ ZAB.

[**ვლტ** ნ. ევლტოდა, ლტოლვა (სლვა'სთანაც), მავლტოჲ, მლტოლვარე, ნალტოლვარი].

ვმადლობ (1, 8 ჰრომ.) მადრიელ ვარ ZA.
მადლიერ ვარ B.

ვმატთ 3, 9 ჰრომ. Z.

ვმგულებლობდით 1, 19 ბარუქ Z.

ვმეტკუეთილებთ[1] წინ(ა) დავიცვეთთ ZAB.

ვმეტყუელებ[2] სიტყვას ვიტყვი ZAB.

ვმზირობ მზირობას ვიქ ZAB.

ვმთავრობ ვბატონობ ZA.
ვმპყრობლობ, გინა ვუფროსობ B.

ვმკი მკას(ა) ვიქ ZAa.

ვმკურნალობ კურნებას(ა) ვიქ ZAB.

ვმორჩილობ ვემორჩილები ZAa.
მორჩილებას ვიქ Ab. ვემორჩილები, ნების-ვმყოფლობ B.

ვმოქენობ ქენებას ვიქ ZA.
ქენებას ვყოფ, ვმხვეწარობ B.

ვმოქმედობ ქმნასა ვიქ ZAa.
ქმნასა ვიქ, ვმქნელობ B.

ვმოყურობ (ვმოყრობ AB) მოყვრობასა ვიქ Z.
მოყრობას ვიქ AB.

ვმოციქულობ მოციქულად ვალ ZAB.

ვმსახურებ სამსახურს უზამ ZAB.

ვმსაჯულობ ვსამართლობ ZA.
მსაჯულობას ვიქ B.

ვმსხემობ მსხემად ვალ ZAB.

ვმტერობ მტერობას(ა) ვიქ ZAB.

ვმუსიკობ მუსიკობას(ა) ვიქ(მ) ZAB.

ვმუშაკობ მუშაკობასა ვიქ Z.
მუშაობას ვიქ Aa.

ვმუშაობ მუშაობას ვიქ AbB.

ვმყოფობ ვარ ZAB.

ვმწიგნობრობ წიგნთ კითხვას(ა) ვიქ ZA.
წიგნთ ვიკითხავ B.

ვმწირობ მწირად ვალ ZAB.

ვმწყსი (1 მეფე 25, 16) მწყემსად უვლი ZA.
მწყსად უარ B.

ვმჴედრობ ვცხენოსნობ ZA.
დიდ გვარეულ ვცხენოსნობ B.

[**ვნ** ნ. გევნების, ვნება, თანამევნე, ივნო, იქეთილვნება, ნავნები, სავნებელი, უვნ, უვნებელი].

ვნადიმობ ნადიმობასა ვიქ ZA.
ნადიმსა ვყოფ B.

ვნადირობ ნადირთა ვდევ ZA.
ნადირთ ვდევნი B.

ვნაპირობ სანაპიროსა ვინახავ ZA.
სანაპიროთ ვინახავ B.

ვნატრი (3, 15 მალაქ.) ნატრას უყოფ ZAa.

ვნაძლეობ ნაძლევს(ა) ვსდებ ZA.
ნაძლევს დავსდებ B.

ვნახავ ნახვას უყოფ Ab. ნახვას ვიქ B.

ვნახე (9, 21 დანიელ) ნახვა უყავ ZAa.

ვნება (+ 26, 20 დაბად. ZAa) ითქმის ვნებად ჴორციელ(ნ)იცა, ვითარ-იგი სნეულებაჲ და წყლულებაჲ; ითქმის ვნებაჲ სულიერიცა, რომელ არს გულის-თქმა, გულის-წყრომა და ეგევითარ(ნ)ი (+ რომელ არს ტვირთვა B) ZAB.
ესე ვნება სახელ-მოდგამობით ითქ-

[1] ნუსხებშია: „ვმეტკუჱთილებთ“. [2] ნუსხებშია: „ვმეტყუჱლებ“.

მის, რამეთუ ითქმის ვნება(დ) კორციელიცა, ვითარ-იგი სნეულებაჲ და წყლულებაჲ; ითქმის კვალად ვ ნ ე ბ ა ჲ სულიერიცა, რომელ არიან გულის-თქმა, გულის-წყრომაჲ და არს ზოგადი ვიდრემე და ნათესაო(ვ)ანი ვნება ცხო(ვ)ელისაჲ, რომელსა შეუდგს გემოვნებაჲ და მწუხარებაჲ რამეთუ ვნებასა შეუდგს მწუხარებაჲ, რამეთუ ევნებოდის რაჲ, უგრძნობელთა არა ელმის. არა სადმე ვნებაჲ იგი არს ლმობა, არამედ გრძნობაჲ ვნებისაჲ (ვრცელად იოვანე დამასკელის ფილასოფოსობის 35 თავში იძიე)[1] CE.

ვო Cb.

ვოი ვაისავით ZABCb.

განუმარტავია CaqE.

შდრ. ფოჲ.

[**ვოილი** ნ. ჩაგირდაგი].

ვოილნი დრამის მეექვსედი ZAB.

დრამის მეექვსედია Cab.

ნ. ლიტრა; შდრ. ფოილნი.

ვოიმე ვაიმესავით Cb.

ვოკოლი ქელ-წაყრილი, თუ მუსუსი B.

ვოოტა ურიონი ZAB.

ნ. ურიონ; შდრ. ფოოტა.

[**ვორიაჲ** ნ. ქარი].

ვორიო და **ორია** (ვორიო, ორია C, ვორიო თუ ვორია E) სამხრეთი(ა) ZABC.

ვ ო რ ი ო სამხრეთია და ნ ო ტ ი — ჩრდილო; ვ ო რ ი ო ჲ მზვარესავით რამ იყო. ი ო ს ი პ ო ს[2]: „მხედველ იყო კერძო ვორიათასა ქართასა და ესოლენნი მარჯვენით ნოტით კერძო მხედველი აღმოსავლეთდამი“ E[3].

ნ. სამხრეთი, ნოტია.

ვოტა ვრომა[...]თან ნახე ZA.

ვრომალ არს B. და კ ა ლ ა ნ დ ო ბ ა და ვ რ ო მ ა ლ ქრთია CB.

შდრ. კოტა.

ვპირდები პირს ვაძლევ ZAB.

ვპურადობ პურადობას(ა) ვიქ ZAB.

ვჟამნობ ჟამნობას ვიტყვი ZA.

ჟამნობათა ვიტყვი B.

ვჟღუნავ ჟღუნით(ა) ვქვეც ZAB.

ვრაინდობ რაინდობას(ა) ვიქ ZAB.

ვრაქია არს ადგილი ზღვათა (ზღვასა A) შინა თხელი, გინა კლდოვანი, რომელსა ნავი ანუ ტივი ეკვეთოს, შეიმუსრვის, რომელსა მ ე ჩ ე ჩ ს ა (ც ა) უწოდენ ZA.

ესე არს ადგილი ზღვასა შინა თხელი, გინა კლდოვანი, რომელსა ნავი ანუ ტივი ეკვეთოს, შეიმუსრვის, რომელსა ქართველნი მ ე ჩ ე ჩ ა დ უწოდენ B. ვრაქია არს ადგილი თხელი, გინა კლდოვანი ზღვასა შინა, რომელსა ეკვეთოს ნავი, გინა ტივი მსწრაფლ შეიმუსრვის, რომელსა ქართველნი მ ე ჩ ე ჩ ა დ უწოდენ C.

ვრაქია ქარაგმაა ამგვარი◡ სადა ესე ჯდეს სიტყვასა თანა, მცირედ ნაკლებია ZAB.

(+ ქარაგმაა ამრიგი◡Cb). სადა ესე სიტყვას უჯდეს, მცირედ ნაკლებია Cab.

ვრბი 1 კორინთ. 9, 26 Z.

ვრდომა (2 კორინთ. 4, 8) მივრდომა, გავრდომა, შევრდომა Z.

მივარდნა, გავარდნა A. მივარდნა BC. ვარდნა E.

ნ. განვრდომა, დავრდომა, დავრდომილი, ვანარდომე, ვრდომილი, მივრდომა, მიმოვრდომა,

---

[1] იგულისხმება „გარდამოცემის“ 35-ე თავი: „ვნებისა და მოქმედებისათვს“.
[2] შდრ. A—675, 34 r. 24. [3] წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია E-ში.

ნარდომი, შევრდომა, შეუვრდა; შდრ. ვარდ.

ვრდომილი სიმდიდრისგან ცემული B.

ვრიდობ რიდებას ვიქ ZA.

რიდი მაქვს B.

ვრომალ და ვოტა, და კალანდობა წლის თავი და (თ)თვის თავი(ა), რომელთა იმძნიან ZA.

ვოტა და კალანდობა წლის თავი და თვისა, რომელსა იმძნიან B ვრომალი და კალანდობა არს წლის თავთა მოქცევა მარტის თვისასა, რომელსა იმძნიან, გინა იანვრის თვეთასა Cb. ვრომალი და კალანდობა არს წლის თავთა მოქცევა მარტის თვისასა, რომელსა იმძნიან, გინა სხვათა თვეთასა. კალანდ(რ)ობა — ახალწელიწადი Caq.

ვრონხო (ვრონხოხო Ab) (27 ნემეს.[1]) ყარყანტოს შენაწევრები Z.

(27 ნემეს[1]). ყარყანტოს შენაწყობი(ა) AB. (27 ნემეს.) ყარყატოს ნაწყობი, რომელ არს ღაჭღაჭი, თანა-შედგმული ქორქის შენაწყობი CB. რომელ არს ღაჭღაჭი, თანა-შედგმული ქორქი CaqE.

ვრუდუნებ რუდუნებას ვიქ ZA.

რუდუნებას ვყოფ B.

ვრუდუნებდი რუდუნებას ვიქმოდი Z.

ვრულლიკიპერი (ვრულლკიპერი E) მირონის სუნ(ნ)ელია ZABCb.

მირონის სულნელი(ა) Caq. მირონის სურნელი E.

ვრცელბარკალი (32, 25 დაბად.) სისხო ბარკალი Z.

32, 25 დაბად. Aa.

ვრცელი განიერი ZABC.

განუმარტავია E.

ნ. გაავრცელა, განვრცომა, განიერი, ივრცელა.

[ვს ნ. აავსე. აღვსება, ვსება 1, მოსავსებელი, საღვსებოდ, სავსე, სავსებელი].

[ვს ნ. დავსება. დასავსები, ვსება 2].

ვსაარებლებთ 4, 13 იერემ. Z.

ვსაგრობ საგრო(ბ)ას ვიქ(მ) ZAB.

ვსაგრობდი საგრობას ვიქმოდი Z.

ვსადგურობ ვსადგომობ ZAaB.

ვსადგურობდი ვსადგომობდი Z.

ვსაზრავ მოსაზვრას ვიქ ZA.

ვსაზრევდი საზრს ვიქმოდი Z.

ვსაზღვრავ[2] საზღვარს ვ(ს)დებ ZAB.

ვსაზღვრევდი[3] საზღვარს ვდებდი Z.

ვსაზღურავ ნ. ვსაზღვრავ.

ვსაზღურევდი ნ. ვსაზღვრევდი.

ვსაქმობ საქმეს ვიქ(მ) ZAB.

ვსაქმობდი საქმეს ვიქმოდი Z.

ვსდევ Cb.

ვსდევნიდი Cb.

ვსდუმ Cb.

ვსება ავსება, გავსება, შევსება Z.

ავსება. გინა დავსება, გინა დაშრეტა A. ავსება; ვსება — დავსება; ვსება—ცეცხლის დაშრეტა B. ცეცხლთ დაშრეტა Cb. განუმარტავია CaqE.

ნ. ვს.

ვსება დავსება, დაშრეტა Z.

ვსება Cb.

ვსინჯავ გასინჯულობას ვიქ ZA.

---

[1] გამოცემით 28-ე თავია: ნემესიოსი, „ბუნებისათვს კაცისა“ 122,15. [2] ნუსხებშია: „ვსაზღურავ“. [3] ნუსხაშია: „ვსაზღურევდი“.

სინჯვას ვიქ B.

ვსინჯევდი სინჯვას ვიქმოდი Z.

ვსიტყუე (ვსიტყუჱ Z) (26, 14 ეზეკ.) სათქმელი ვთქუ Z.

ვთქვი (26, 14 ეზეკ.) Aa.

ვსიტყუევდი[1] სათქმელს ვეტყოდი Z.

ვსიტყუჱ ნ. ვსიტყუე.

ვსიტყუჱვდი ნ. ვსიტყუევდი.

ვსმენილობ სმენას ვიქმ B.

ვსტუენ (ვსტვენ A) სტვენას ვიქ ZA.

სტვენას ვყოფ B.

ვსტუენდი სტვენას ვიქმოდი Z.

ვსუამ Cb.

ვსუდრავ სუდარ(ა)ს ვაცვამ ZB.

სუდარ(ა)ს ვაცმევ A.

ვსუდრევდი სუდარას ვაცვემდი Z.

ვსულგრძელებ სულგრძელებას ვიქ Z.

სულგრძელობას ვიქ A. სულგრძელობას ვყოფ B.

ვსცავ დაცვას უყოფ Z.

ცვას უყოფ AB.

ვსცდილობ Cb.

ვსცევდ ვსცევდი Z.

ვსცემ 1 კორინთ. 9, 26 Z.

ვსცემე (ვსცემე CaqE) (+ ეფეს. 6, 20 Cb) ვიობ C. 2 კორინთ. [5, 22] E.

ვსცილობ Cb.

ვსციქუ 2 კორინთ. 5, 22 Z.

შდრ. ვციქუ.

ვსცუნცულებ Cb.

ვსწავლი Z.

ვსწავლიდი Z.

ვსწავლო (23, 16—22 ლუკა) ვგვემო ZAB.

ვსწამებ 1 კორინთ. 15, 15 Z.

ვსხეპ წა(რ)ვკაფე ZAB.

ვსხეპდი წარვკაფდი Z.

ვტირ ტირილს ვიქ Z.

ტირილს ვყოფ A. ტირილად ვარ B.

ვტიროდი ტირილს ვყოფდი Z.

ვტყუი (ვტყუვი B, ვტყუვ Ab) ტყუ(ვ)ილს ვამბობ ZAB.

ვტყუოდი ტყუილს ვამბობდი Z.

ვტყუვ ნ. ვტყუი.

ვუი ვაი Cb.

ვუნდიადი (ვუნიადი E) (ბალ.) ZABCE.

ვუუ Cb.

ვუსინი (ვვისინი ZA, ვვისსინი BCE) ზეზი ZABC.

12, 2 იოსიპოსში[2]: „პორფირი და გვირგვინი შვენიერი და ვვისსინისა სამოსელი და ნაქსოვნი ასნი" E.

ვფიწლავ ფიწლით ვანიავ Z.

ფიწლით ალვაბნევ AB.

ვფიწლევდი ვანიავდი Z.

ვფრთხილობ ფრთხილად ვარ ZAB.

ვფრთხილობდი სიფრთხილეს ვიქმოდი Z.

ვფსალმუნებ (ვფსალმუნობ B) ფსალმუნს ვიწვრთი ZAB.

ვფსალმუნებდი ფსალმუნს ვიწვრთიდი Z.

ვფსალმუნობ ნ. ვფსალმუნებ.

ვქადაგებ ქადაგებას ვ(ჰ)ყოფ ZAB.

ვქადაგებდი ქადაგებას ვყოფდი Z.

ვქადილობ ქადილად მაქვს Z.

საქადებლად მაქვს A. სიქადულად მაქვს B.

---

[1] ნუსხაშია: „ვსიტყუჱვდი". [2] შდრ. A—675, 208 v, 9.

ვქადილობდი სიქადულად მაქვნ-და Z.
ვქსოვ ქსოვას ვიქ ZA.
ქსოვას უყოფ B.
ვქსოვდი ქსოვას ვიქმოდი Z.
ვღებავ საღებავს ვიქ ZA.
ღებას ვიქ B.
ვღებევდი საღებავს ვიქმოდი Z.
ვღირს ვარ ღირსეულ ვარ[1] B.
ვღუმენ ტრედისებრ ღუღუნი ZA.
ტრედის ღუღუნი BC.
ვყო (10, 13 ესაია) ვქნა ZAa.
ვყუარობ საყვარლად მყავს ZA.
საყვარლად მაქვს B.
ვყუარობდი საყვარლად მყვა Z.
ვყუედრი (ვყუწდრი ZA) საყვე-დურს უზამ Z.
ყვედრებას :უზამ AB.
ვყუედრიდი საყვედურს უზმი-დი Z.
ვყუწდრი ნ. ვყუედრი.
ვშიშობ შიში მაქვს ZAB.
ვშიშობდი შიში მაქვნდა Z.
ვშოობ საშოვარს ვიქ ZA.
შოებას ვიქ B.
ვშოობდ ვშოობდის ნაკლები Z.
ვშოობდი საშოვარს ვიქმოდი Z.
ვშურდულავ შურდულს ვესრი ZAB.
ვშჯი ვსამართლობ ZAB.
ვშჯიდი ვსამართლობდი Z.
ვშჯულავ შჯულს ვასწავლი ZA.
შჯულს ვასწავებ B.
ვშჯულევდ შჯულს ვასწავებდ Z.
ვცან (11. 18 იერემ.) შევიტყევ ZAa.
ვცდილობ ცდას ვყოფ ZAB.
ვცდილობდი ცდას ვყოფდი Z.
ვცემ ცემას უყოფ ZAaB.
ვცემ მიცემას უყოფ AaB.
ვცემ მივსცემ, გავსცემ, წარ-ვსცემ Z.
ვცემდი ცემას უყოფდი Z.
ვცილობ ცილებას უყოფ Z.
ცილებას ვყოფ A. ცილობას უყოფ B.
ვციქუ (2 კორინთ. 5, 28; ეფეს. 6, 20) ესე (+ იგი A) არს ვიოხ, გინა ვმოციქულობ ZA.
(2 კორინთ. 5, 22: ეფეს. 6, 20) ვიოხ. გინა ვმოციქულობ B.
ვცოდე (15, 21 ლუკა) ცოდვა ვქენ ZA.
ვცოდევ (15. 21 ლუკა) ცოდვას ვიქმ B.
ვცრემლოი ცრემლი მდის ZAB.
ვცურავ ცურვას ვიქ ZAB.
ვძებნი ვეძებ ZA.
ძიებას ვიქ B.
ვძრწი ვკანკალებ ZA.
ვძულვარ საძულველად უჩან-ვარ Z.
საძულ(ვ)ელ უჩანვარ AB.
ვძლები განძლომას ვიქ Z.
ძლომას ვიქ Aa.
ვძღნობ ძღვენს უგზა(ვ)ნი ZAB.
ვწამე ვიმოწმე ZAB.
ვწამებ მოწმობას ვიქმ B.
ვწამლობ წამალს უზამ ZAB.
ვწერ წერას ვიქ ZAB.
ვწირავ (ვწირავ Ab) წირვას ვიქ ZAB.
ვწუხ (4, 9 იონა) წუხილს ვყოფ ZAa.
ვწყალობ წყალობას უყოფ ZAB.

[1] Aa-ში განსამარტავი სიტყვა და ასეთი განმარტება გადახაზულია.

ვჭამ ჭამას ვყოფ (÷ 12. 2 ივდით ZAa) ZAB.

ვჭეშმარიტობ მართალს ვიტყვი ZAB.

ვჭმუნავ ჭმუნვას ვყოფ ZAB.

ვხატავ ხატს ვსახავ ZA.
  ხატვას ვიქ B.

ვხრწენით 2 კორინთ. 7. 2 Z.

ვხუმრობ ხუმრობით ვიტყვი ZA.
  ხუმრობას ვიტყვი B.

ვქელოსნობ ქელოსაქმარის ვიქ Z.
  ქელოსნობას ვიქ AB.

ვქმობ ქმას ვყოფ ZAB.

ვჯაბნი Cb.

ვჯავრობ Cb.

ვჯდები Cb.

ვჯედ Cb.

ვჯერვარ ვირწმუნებ ZABCb.
  განუმარტავია Caq.

ვჯილავ Cb.

ვჯიყჯიყებ Cb.

ვჯობვარ მის უკეთესი ვარ Z.
  მისსა უკეთეს ვარ. A. უკეთეს ვარ B

ვჯუამ Cb.

ვჰყავ[1] ვ(ჰ)ქენ ZABC.
  განუმარტავია E.

ვჰყეფ Cb.

ვჰყვირი ნ. ვჰყვრი.

ვჰყოფ Cb.

ვჰყვრი[2] Cb.

ზ

[ზ ნ. ვზი, ვზივარ, ზი, ზილარიან, ზინ, ზის, ზიხარ].

ზ̂აეს ორი ასო ქარაგმით ზედა ითქმის Z.
  ესე ორნი ასონი ქარაგმით ზედა ითქმის A. ზედა ქარაგმით ესრე ითქმის B.

ზაბაკი (ზაბაკი და ზამბაკი CE) სადაფოვანი, სადაფქარი Z.
  სადაფოვანი AB. სადაფი(ა) CE. 3 მეფეთა: „მარგალიტი, ზაბაკი და რვალი დადგა საფსალმუნედ არდაბაგებითურთ სარდიონიქო [. . .] კარო პეტალით ცურვილი“ E.
  ნ. ზამბაკი, ზამბიკი.

ზაბილური დაფდაფი, გინა ეგევითარი ტყაოსანი (რუსუდანიანი[3], კარი 4) B.

ზადი კნინი რამ შერყვნილება ZAB.
  ნ. უზადო.

[ზავ ნ. საზავებელი, შეზავება, შენაზავები (საპონ'თანაც), შიაზავა].

ზავთი სხვათა ენაა, ქართულად ბაქი ჰქვიან ZA.
  (უქმ.) ბაქი ქართული არ არის B. ადრაგაზად Cb.

ზავი შერიგებასავით ZA.
  შერიგებასავით რამ ერთება B. შეწყობასავით C. გაწყობასავით არის E.
  ნ. დააზავა, უზავი.

ზათქი დიდი(ს) ქმის გასლვა ZABCb.
  განუმარტავია CaqE.

---

[1] ზოგან ამ სიტყვასთან ავტორის შენიშვნაა: „ყოველთა სიტყვათა ზედა ვინც ესრე თავად მოვალს, რომელიცა მოეზაოს“ Z; „ყოველთა(ვე) სიტყვათა ზედა ვინც ესრეთ თავად მოვალს, რომელიცა სიტყვა გვნებოს“ AB. [2] ნუსხაშია: „ვჰყვირი“. [3] შდრ. რუსუდანიანი. ილ. აბულაძისა და ივ. გიგინეიშვილის გამოც., გვ. 362, 20.

ზაკუა (ზაკვა CE) (+ 14, 3 ფსალმ. ZA) (+ ესე AB, ზაკვა C) არს პირით სიყვარულსა იჩემებდეს და გულითა ბოროტი დაიმარხოს. მზაკვარი ეშმაკი არს ZABC.

ზაკვა არს პირით სიყვარული იჩემოს და გულითა ბოროტი დაიმარხოს, გინა ეშმაკი E.

ნ. ვზაკუავთ, იზაკუა, მზაკუარი (მედგარ'თანაც).

ზალა წალა ZAC.

წალა თხელი B.

შდრ. წალა.

ზალვანა კაცთ შესაპყრობ(ლ)ად ფერჯის ქუნდი ZA.

კაცთ ფერჯის ქუნდი B. კაცის ქუნდი Cb.

[ზალუმი ნ. უგბილი].

ზამ (+ 11, 5 მარკ. ZA) იქ ZABCE.

ნ. დაზმა, დაზმულობა, ვზამ, ზმა 1, ზმული, უზამს, ხანდაზმული.

ზამზაკი ზაბაკი ZAB.

ზამბაკი, ვფიქრობ, სადაფი იყოს. ყოვლად წმიდის შობის საკითხავში: „შეძარნ ზღვა სოფლისა, რამეთუ მას შინა იშვების ზამბაკი, რომელმან ზეგარდამო ელვის მიერ . . . . . მის მუცლად იღოს და შვეს მრავალ-სასყიდლისა იგი მარგალიტი ქვსტი“ Cq.

ნ. ზაბაკი.

ზამბახი (ბალ.) სხვათა ენაა, ქართულად შროშანი ჰქვიან ZAB.

(ბალ.) ქართულად შროშანი C. (ბალ.) E.

ზამბიკი ზღვისაჲ მარგალიტსა იქმსო (ანდრია კრიტელის თქმულში) B.

ნ. ზაბაკი, ზაჰბაკი.

ზამბილი სფირიდი ZAB.

ზამბორი ცუდი სათივე ZABC.

ზამთარი (27, 20 საქმე) ზამთარი სამი თთვე არიან: ტირისდენი, აპანი და სურწყუნისა ZA.

ზამთარი სამნი თთვენი არიან: ტირისდენი, აპანი და სურწყუნისა B. ზამთარი არს სამნი თთვენი: ტირისდენი, აპანი და სურწყუნისი Cb. განუმარტავია CaqE.

ნ. დაზამთრება, ეზამთრა, იზამთრა, ნაზამთრი, საზამთრო, ჯგუფი.

ზამი და ზიემი ერთია ZAa.

ნ. ზაჰმი.

ზანგელა შავ-წითელი ZABC.

განუმარტავია E.

ზანგი კაცი შავი ZA.

შავი კაცი BC. განუმარტავია E.

ზანდაროზი ფრინველი რომ კურტუმიდან ზეთივით ამოიღებს და ფრთეზედა ყოვლგან წაისვამს Z.

ფრინველი რომ კურტუმით ზეთივით ამოიღებს და ფრთეზე წაისვამს A. ფრინვლის კურტუმში რაცალა ზეთივით აქვს B. ფრინველს კურტუმში რომ ზეთი აქვს C[1]. განუმარტავია E.

ზანდობარი აიასოფიოს გებაში: „საფსალმუნე სარდიონიქო, ზანდობარი, სარდიონი (სამფირონი BCab)“ ZABCE.

ზანდრაბეგი ჰაღრაკის მეფის მქედრულად გარდასმა ZA.

[1] Cq-ს აქ აკლია 1 ფურცელი.

ჭადრაკის მეფის მჭედრულად უკუვლა B. ჭადრაკის მეფის მრუდად (მრუდი Cq) გახელტა C. განუმარტავია E.

ზანდუკი სხვათა ენაა, რომელსა აწ უწოდენ; ქართულად კ ი დ ო ბ ა ნ ი ჰქვიან ZA.

(უკმ.) კ ი დ ო ბ ა ნ ს უწოდენ გლეხნი B.

ზანდუკი შესაკრებელი ZABC.

განუმარტავია E.

ზანდური (ბალ.) თათუხი ZABC.

ნ. სამინდალი.

ზანზალაკი მცირე ზარი ZAB.

მცირე ზარ(ი)ა C.

ზანზარი რყევასავით ZABC.

განუმარტავია E.

ზანტი პირუტყვი დაზარებული ZAB.

პირუტყვი ზარმაცი C. განუმარტავია E.

ზაპები (+ ესე AB) არს მოთვალული ოქროფარლულისა (ოქროფარლულთა B) ანუ ქუდთა და (+ ანუ Z) საყელოთა ზედა, რომელსა თურქნი ქ უ ლ ი ჩ ა ს უჴმობენ ZAB.

განუმარტავია CD. ქუდის მურასა E.

ზაპილო (ზაპოლი Ab) სნეული ულონო ZAB.

[**ზარ** ნ. ზარმაცი, ზარობა, ზარობს].

ზარადი ზუჩის ჯაჭვი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ზუჩი.

ზარაზინი დიდი ეჟვანი ZABCD.

განუმარტავია E.

ზარაურთები სახლის საშვენებელი ჭურჭელი (+ ტურფანი B) ZAB.

სახლში დასადგმელს სახლის სამკაულს ჭურჭელს ეწოდების უცხოებსა, გინა ჭრელებსა რასამე Cab. ზარაურთები არს ჭრელები გი[ნა] უცხოთ[ა მიერ ე]წოდების 'უჭურჭელნი Cq. სახლში დასადგმელი. სახლის სამკაულს ჭურჭელს ეწოდების უცხოთა D.

ზარბაზანი დიდი თოფი ZAb.

დიდი თოფი, ქართულათ ქ ვ ე მ ე ხ ი ქვიან Aa. განუმარტავია BCE.

ნ. მეზარბაზნე.

ზარბუნა მოდიდო ნავი ZAB.

მომცრო ნავი(ა) CD. ერთი ნავია E.

ნ. ნავი.

[**ზარდ** ნ. აღმზრდელი (მამა'სთან), გამდელი, გამზრდელი, გამოზრდილი, ვზრდი, ზრდა, იზარდა, იზრდებოდა, მზარდული, მზრდელი, მოზარდეობა, საზარდული, საზრდელი, უკულმანაზარდი].

ზარდახშა სადა(ცა) უმჯობესთა საუნჯეთა კიდობანთა დასდებენ ZAB.

ზარდახშა (ესე CqD) არს, სადა დასდებენ უმჯობესისა საუნჯისა კიდობანთა დასამარხავად CD. ზარდახშა არს, სადა დასდებენ უმჯობესსა საუნჯისა კიდობანთა E.

ნ. მეზარდახშე, ჭურჭელი.

[**ზარდლი** ნ. დედაზარდლი].

ზარზამბო ლაშები ZAB.

ტუჩი CD. განუმარტავია E.

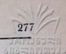
[**ზართ** ნ. აზართება].

ზარი (10, 4 საქმე) რვალის დიდი სარეკელი; ზ ა რ ი — საზარელისაგან შიში ZA.

რვალის სარეკელი B. დიდი სარეკელი რვილისა CD. განუმარტავია E.

ნ. ზანზალაკი, მეზარე.

ზარი საზარელი BCDE.

ნ. საზარელი.

ზარიფი[1] Cb.

ზარმაცი ზანტი ZAB.

დაზარებულსავით C. დაზარებულივით D. დაზარებული E.

ნ. ლერდანი, სილენძი.

ზარმელი სამხართან ნახე ZA.

შუადღეს უკან ჭამადი B. შუადღეს უკან ჭამა CD. მესამე ჭამადი E.

ზარნასო (ფრინ.) ზარნაშო ZA.

(ფრინ.) დიდი ბუა B. (ფრინ.) Cq. განუმარტავია D.

ზარნაშო (ფრინ.) (+ 11, 15 ლევიტ. ZAa) დიდი ბუვი ZA.

(ფრინ.) ზარნასო BCab. (ფრინ.) E.

ზარობა ქნა არა ენებოს და ლამოდეს ZAB.

ზარობს ქნა უნდა (+ და ZA) არ უნდა ZAB.

ზარქაში სპარსულია, ოქრო(სა) და ვეცხლ(ი)ს გაზიდულსა და ვამზიდველსა ჰქვიან, სხეპლასა სირმათა ZA.

სპარსულია, ოქრო-ვეცხლსა მის გამზეველს ჰქვიან B. ოქრო გაზეული, გინა გა(ნ)მზეველი C. ვეფხისტყ.: „ზარქაში განაზიდარი"; „ზარქაშად ნაკერი ბისონი ერთი"; დარეჯან.: „ლარი ზარქაში ეცვა" D. (უქმ) E.

ზარ-მქდა (22, 3 რიცხ.) ზარი დაეცა ZA.

ზატიკი (12, 4 საქმე) გამოჴსნა, გინა განთავისუფლება ZAa.

(+ 12, 14 გამოსლ. Ab) გამოჴსნა, გინა განთავისუფლება AbBCD.

ზატიკი არს შესაწირავი [აღდგომა] E.

ნ. ვზატიკობ, იზატიკა.

ზაფრა თურქთა ენაა, ქართულად მწითური ნავღელი ჰქვიან ZA.

(უქმ.) სხვათა ენაა, ქართულად მწითური ნავღელი ჰქვიან B. ზაფრა თურქთ ენაა, ქართულად მწითური ნავღელი ეწოდების C. (უქმ.) ზაფრა არა არს ქართული, მწითური ნავღელი ეწოდების D. (უქმ.) მწითური ნავღელი E.

ნ. რევმაჲ.

ზაფრანა (ბალ.) კროკო ZAB.

(ბალ.) CE.

ზაფხული (73, 17 ფსალმ.) ზაფხული არს თთვე სამი: მარიალისა, თიბისა და ქველთობისა ZA.

(73, 17 ფსალმ.) ზაფხული სამი თთვენია: მარიალისა, თიბისა და ქველთობისა B. ზაფხული ეწოდების სამთა თვეთა, რომელ არს მარიალისა, თიბისა და ქველთობისა Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. გაზაფხული, ეზაფხულა, იზაფხულა, მეზაფხულე, ნაზაფხულარი, საზაფხულო, ჯგუფი.

ზაქი (ოთხფ.) კამბეჩის მოზვერი ZAB.

(ოთხფ.) კამბეშის მოზვერი C. (ოთხფ.) DE.

ნ. ზროხა, კამბეში.

ზალარინელთა (ზალარინელი Aa) ლაზარინელი ZAa.

(დანიელ 2, 27) მსახვრალი და შეიტყე (?) B.

ზახება (4, 10 იობ) შეძახილი ZAa.

ნ. დაზახილი, ზახილი, შეუზახა; შდრ. ძახ.

ზახილი მაღალი ჴმიანობა(ჲ) ZA.

მაღლა ჴმიანობა BCq. ჴმიანობა მაღლა Cb. განუმარტავია CaDE .

ზაჰმი ზიემი ZAaCb.

ზეიმი AbB.

ნ. ზამი.

ზე ზეით, გინა ალმა ZABCD.

განუმარტავია E.

[ზებერჯა, ზებერჯათი ნ. ბეჟმედი].

ზებინი დანაკისკუდთა ბაიათაგან თხზული ZA.

დანაკისკუდთა ბაიათაგან ნათხაზი B. დანაკისკუდის რტო C.

ზეგ (2 შჯულ. 6, 20) ხვალის ხვალი Z:

ხვალის ხვალ (+ 2 შჯულ 6, 20 A) AC. ხვალის ხვალე BD. განუმარტავია E.

ზეგანი მთა-ბარობის საშუალი ZAB.

მთა-ბარობას საშუალი (შუა D) CD. არც მეტად მთა იყოს და არც ბარი, საშუალი E.

ზეგარდამო (+ 49, 25 დაბად. ZAa) მაღლიდამ ZAB:

ზედ კიბეთა, ხეთა, ერდოთა მაღლა ასლვასა და ესევითარსა, ანუ ფერჴით რაზედაც შეჰქდეს, ანუ ზეიდამ რამე რას(ა)ც დაადვა, გინა თანმობმულსა რასმე ზ ე დ ვიტყვით (+ 21, 2 იერემ. ZAa) ZA.

კიბეთა, ხეთა, ალმა ალმსვლელთა ერდოთა ზ ე დ ვიტყვით; ფერჴით რაზედაც შექდე ანუ ზეიდამ რამე რასც დაადვა, ზ ე დ ვიტყვით; თანმობმულსაც ზ ე დ ვიტყვით B. კიბესა ანუ ხეთა ვინა ავიდეს, ზ ე დ ასლვას ვიტყვით Cb. განუმარტავია CaqDE.

ზედა ზედ, გინა საზედაო ქსლისა ZA.

ზედ, გინა საზედაო B. თანმობმით Cb. საზედაო CaqDE.

ნ. ზ~ა. საზედაო.

ზედა საქსვალის გასაყრელი საქსოელაჲ Cb.

ზედა ზედ დადებული Cb.

ზედაგარდა ზროხათ დასაბმელი გრკალი Z.

ზედადგარი ქვაბთ დასადგმელი ZA.

განუმარტავია BCDE.

ზედათი Aa. უზემოესი B.

ნ. ველის-ზედათი.

ზედამდეგი (1, 14 გამოსლ.) ზედ მოურნე ZA.

ზედაშე შესაწირავი ღვინო ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ბესინი, მეზედაშე.

ზედგამზრახი მოღალატე ZABC DE.

ზედეთი უზემოესი ZA.

ზედმიწევნული (1 ნემეს.)[1] ცოდნით სრული ZAa.

ზედმიწევნული (+ 33, 6 ესაია ZAa), რომელსა ცნობა მიზეზთა საქმე და ასასრული ჰქონდეს ქელოვნებათა ZA.

მაშინ უწოდენ ზედმიწევნილად, რომელსა ცნობა მიზეზთა საქმე და ასასრული ჰქონდეს ქელოვნებათა B. ზედმიწევნულად უწოდენ (უწოდიან DE) მაშინ, რომელსა ცნობა მიზეზთა[2] საქმე და ასასრული ჰქონდეს ქელოვნებათა CDE.

ზედმოურნე საქმის გამგებელი ZAB.

ნახპეტი C. ნახაპეტი DE.

ზედნადები ესე ათცხრამეტ(ე)ულთაგანი არს მთოვარისა განახლებისათვის მოჰოვებული, რო-

---

[1] ნემესიოსი, „ბუნებისათჳს კაცისა" (გვ. 15, 24). [2] აქედან [illegible] გრძელდება Cq.

მელი მოიქცევის ათცხრამეტთა წელთა შინა, რამეთუ ათვრამეტთა წელთა ათერთმეტ-ათერთმეტი დაედების, ხოლო მეათცხრამეტესა წელსა ათორმეტი დაერთვის და ოცდა(ა)თზე მეტი თუ იყოს, ოცდა(ა)თი განუტევე და რაჲ(ცა) მეტი დარჩეს, მით აღრიცხო ZA.

ზედნადებიცა ათცხრამეტეულთაგანი არს მთოვარის განახლებისათვის მოპოვებული. ზედნადებიცა ათცხრამეტთა წელთა შინა მოიქცევის, ათრვამეტთა წელთა ათერთმეტ-ათერთმეტი დაერთვის, ხოლო მეათცხრამეტესა წელთა ათორმეტი დაერთვის, და ოცდათზედ მეტი თუ იყოს, ოცდათი განუტეო და რაჲ მეტი დარჩეს, მით აღრიცხო B. ზედნადები მთოვარისა განახლებასა გაუწყებს. ზედნადების(ა) რიცხვი ათცხრამეტთა (ათცხრამეტსა D) წელიწადთა (წელიწადსა Cbq; + ზედა Caq; წელიწადზე D) მოიქცევის, ათრვამეტსა წელიწადსა ათერთმეტ-ათერთმეტი უნდა დაურთო(ს), ხოლო მეათცხრამეტ(ე)სა წელიწადსა ათორმეტი უნდა დაურთო; უკეთუ ოცდაათზედ მეტი იყოს ოცდაათი განუტეო (განუტევე D) და რაც დარჩეს (დაგრჩეს CqD) მეტი, მით არიცხო (ირიცხვე D) CD. ზედნადები მთოვარის განახლებას გაუწყებს, ხოლო ზედნადები აცხრამეტს წელიწადზე მოიქცევის, ათვრამეთს წელიწადს ათერთმეტ-ათერთმეტი უნდა დაურთო და მეაცხრამეტეს წელიწადს ათორმეტი დაურთო. უკეთუ ოცდათზე მეტი იყოს, ოცდათი განუტევე და რა დარჩეს, იგი ირაცხვე E.

[ზევ ნ. აზევა, მზეველი; შდრ. წევ].

ზევს დია. ზევს ეწოდების დუღილსა და გარდმოსაქანელსა ცხო(ვ)რებისასა ZABC.

დია DE.

ზეზი (+ 31, 5 გამოსლ. ZA) ესე არს ორფერი ძაფი, და (თუ B) ძაფი და სირმა ერთად შესთული ZAB.

ზეზი არს ორფერი ერთად შესთული ძაფნი (ძაფი D) თუ ძაფი და სირმა (ოქსინო D) CD. ზეზი არს ორფერი ერთად შესთული სირმა და აბრეშუმი E.

ნ. ოქროს-თმა.

ზეთი (+ 1 ეზრა 6, 9 ZA) მარცვალთ ცხიმი ZAB.

ხილთა და მარცვალთ ცხიმი Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. მეზეთე, ცხიმი, წმიდა ზეთი.

ზეთის-კურთხევა სნეულისა (ზეთის-კურთხევა სნეულთა AB) (+ 6, 13 მარკოზ; 5, 14 იაკობ ZA) ZAB.

ზეთის-ხე (ხე) (2 ეზრა 8, 15) ZA.

(ხე) BCab.

ზეთის-ხილი 2 ეზრა 10, 37 ZA.

(ხე) BCDE.

ზეიდალი ჯაჭვთან ნახე ZA.

ერთი რიგი ჯავშანია B. აბჯარია ერთრიგი CD. ა აბჯარი E.

ნ. ჯავშანი.

ზეით უმაღლეს(ს)ავით ZABCb.

ზეიმი დიდი დღესასწაულობა Cb. 5 დარეჯან.[1]: „არა გინდა ეზომი ზეიმი, ჩვენ სამნი წავალთ" E.

ნ. ზაჰმი.

ზეინკალი ჩილინგარი B.

ნ. ზენკალი.

[1] შდრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყუბანეიშვილის გამოც. (ლიტ. ქრესტომ.), სადაც „ზეიმის" ნაცვლად „სიამეა".

ზელა დაზელა, გაზელა ZA.
გაზელა, დაზელა B. გაზელა, გინა დაზელა Cb. განუმარტავია CaqDE.
ნ. იზელდა, მოუზილე, შეზელილი.

ზემყნელი ფერჭისა არს ერთი Cb.

ზემქურვალი ჰაერით სიმქურვალის ქვე ჩამოზევა ZAB.
ზე ჰაერით სიმქურვალის ქვე ჩამოზევა Cb. განუმარტავია CaqDE.
ნ. ქუემქურვალი.

ზენა (+ 10, 9 ესაია ZAa) ზეითი ZABCD.

ზენაარი ზეით მყოფი ZABCD.
ზენაარი არს მტკიცე პირობა უცვალებელი E.

ზენაკე ზეითკე(ნ) ZABCD.
კავშირში ეწერა: „ზენაკე არამედ" E[1].

ზენარი S ამგვარს სახეს ზ ე ნ ა რ (ს) უწოდენ ქალნი ZA.
S ამგვარს სახეს ქალნი უწოდენ B CDE.

ზენკალი აბჯრის მკეთებელი ZABCbE.
აბჯრის მჭედელი CaqD .

ზენტეხი (ბალ.) ZABCD.

ზეპენტიკი ფხა შემწვარი ZAE.
შემწვარი ფხა BCD.

ზეპირი უწიგნოდ თქმა ZABC.
განუმარტავია DE.
ნ. საზეპირო.

[**ზეპური** ნ. საზეპურო].

ზერგნა (+ 2, 132 მამათ-ცხ. ZAa) ფერჭით ქელვა ZABCDE.

ზერდაგი ყვითელ-შავი ZA.
მოყვითლო ფერი B. მოყვითელფერო C. განუმარტავია DE.

ზერე ზეითივით ZAB.

ზერე-ქუერე (ზერე-ქვეუწრე Z, ზერე-ქუწრე A, ზერე-ქვერენ B, ზერე-ქვერე CbqDE) სნეული არც წოლით იყოს (+ და ZACa) არც მრთელად ZAC.
ესე (ზერე-ქვერე D) არს სნეული, არც წოლით იყოს, არც მრთლად BD. განუმარტავია E.

ზერრე ზერე ZAB.

ზერჩო (ბალ.) არჯაკელი ZABCD.
(ბალ.) E.

ზესთა ზ ე შ თ ა უმეტეს-უმაღლესი: დ ა მ ხ ე — უ(მ)დაბლესი ZA.
ზეშთა. ზ ე ს თ ა უმაღლეს-უმეტესი, ხოლო დ ა მ ხ ე — უდაბლესი B
ზეშთა. ზ ე ს თ ა ზენას უმაღლესი და უმეტესი არს CD.

ზესთა-მჩენობა (ზეშთა-მჩენობა B) მაღლად თავის გამოჩენა ამპარტავნულად ZA.
მაღლობით გამოჩენა ამპარტავნულად B. ამპარტავანება, გინა მაღლად გამოჩენა C. ამპარტავანება D.
ნ. ამპარტავნება.

ზესკნელი (+ 2 შჯულ. 28, 23 ZA) ზეით უმაღლესი კიდე ZAB.
ანგელოზთ სამყოფი (+ საუკუნო C) CD. განუმარტავია E.
ნ. სკნელი.

ზეფიროსი ქარია ერთი ZABCab.
ნ. ქარი.

ზელმა ბადეა სათევზე ერთრიგი ZA.
ბადეა სათევზე. B. ერთი ბადეა CDE.
ნ. ბადე.

ზეშთა (2, 2 ესაია) ზესთა ZAa.
ზესთა (+ 6, 3 დანიელ Ab) AbB

[1] მოწმობა აღებულია კავშირის ბოლოსიტყვაობიდან (11, გვ. 203, 26).

ეფროსად დიდი E.
ნ. დამხე, სიტყუა, უზეშთაესი.

ზეშთა-მჩენობა ნ. ზესთა-მჩენობა.

[**ზეშთა-წმიდა** ნ. წმიდა].

ზეციერი ცათა მყოფი ZAB.

ზეწარი ყოველთა გარდასაფარებელთა საგებელთა და აკვანთასა და მისთანათასა ეწოდების: კვალად ქალთა თერისტროიცა: ზ ე წ რ ა დ ითქმის ოდესმე სუდარიცა ZA.

გარდასაფაოებელი. ზ ე წ ა რ ი არს ყოველივე გარდასაფარებელი საგებელთა, აკვანთა და მისთანათა: ზ ე წ ა რ ი არს ქალთა თერისტროა და აჯილა: ზ ე წ რ ა დ ითქმის ოდესმე სუდარიცა B. გარდასაფარებელი. ზ ე წ ა რ ი ეწოდების ყოველთა გარდასაფარებელთა, რაიც რავე დაფარის, გინა ქალთა დამფარველთა, გინა საგებელთა გარდასაფარებელთა, გინა აკვანთა და მისთანათა გარდასაფარებელთა. ხოლო ქალთა მოსაბურავ(ი)სა და დამფარველსა ზეწარსა სალ- თოს წერილით თ ე რ ი ს ტ რ ო ი (თერისტორი Ca) ეწოდების და გარეშე წერილით — ა ჯ ი ლ ა. კვალად მ ა ფ ო რ ი ც ა ეწოდების: ხოლო შალის ზეწარსა, მონაზონთა მოსაფარებელსა, ლევიტონარი ეწოდების Cab. გარდასაფარებელი CqD. განუმარტავია E.

ზეჰარი (2. 5 ამბაკომ) ამპარტავანი ZAa.

[**ზვ** ნ. იზვება (ღოლ'თანაც). მეეზვე, უზვი].

[**ზვავი** ნ. ზუავი, თოვლი].

ზვარა ნ. ზუარა.

ზვარაკი ნ. ზუარაკი.

ზვარი ნ. ზუარი.

ზველვა ნ. ზუელვა.

ზვერი ნ. ზუერი.

ზვიადი ნ. ზვადი.

ზვიგენი (თევზ.) ZABCDE

ზვინი ნ. ზვნი.

ზვირთი ნ. ზვრთი.

[**ზვლ** ნ. ზულ].

ზი ზიხარ ZAB.

ზიხარ, თუ მჯდომარე ხარ Cab
განუმარტავია CqDE.

ზიანი დასაკლისი ZABCD.

განუმარტავია E.
ნ. საზიანო.

ზიარება თანამონაწილე ZA.

თანამონაწილეობა B.
ნ. ვეზიარე, თანამეზიარობათი, მზიარებელი, ნაზიარები, საზიარებელი, საზიარო.

ზიარი (+ 3 ეზრა 5. 72 ZAa) მოწილე ZAB.

მოწილესავით CD. სწორი E.

ზიდება გაწევა ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.
ნ. გულზიდება; შდრ. ზიდვა.

ზიდვა კიდებულის ტვირთის შეძლება ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.
ნ. აზიდვა, განსაზიდთა, ვეზიდე, ვზიდეთ, მზიდავი, მიიზიდა, მეაზიდვინე, მეუზიდე, საზიდავი, უზიდავს; შდრ. ზიდება.

ზიემი გამჩვენება და მზადება დიდი ZAB.

ზაჰმი: გამჩვენება და მზადება დიდი Cb. ზაჰმი, გამჩვენება CaqD.
ნ. ზამი, ზაჰმი.

ზიელა ნ. ზილეა.

ზივირინ მირონის სუ(ნ)ნელი ZAB.

მირონის სულნელი Cab. მირონის სულნელი CqDE.

ზიზინი (უქმ.) CDE.

ზიზლება ჭამა ეა(ვ)ოს ZABC.
განუმარტავია D.
ნ. საზიზლებელი.

ზიზლი E.
ნ. საზიზლარი.

ზითევი (24, 56 დაბად.) სძლის მინაყოლი საქონელი ZAa.
სძლის მინაყოლი საქონელი (3 მეფე 9, 16) Ab. სძლის საქონელი BC. განუმარტავია DE.
ნ. ნაზითვი.

ზიკი (+ დახეული Ab) ლერწამი ქსო(ვ)ილი ZABC.
ლერწამი მოქსოვილი D. ლერწმის სუფრა E.

ზიკიპინტი ალყის პატარა ჯორი (+ ზილისა Z) ZAB.
ალყის მცირე ჯორი CD. საკრავის მცირე ჯორი E.

ზილარიან მსხდომ არიან B.

ზილი წვლილი ქმის ცემა ZAB.
წვლილის ქმის მცემელი C. მსხირპანე ძალი E.

ზილი (მწერ.) კოლო ZABCb.
იაკობ ნასიბის ცხოვრებაში[1]: „მოუვლინა მათ ბზიკი ფესანგი და გამოჰკდა ქვეყანით ზილი კაცთა ზედა, ბზიკი საქედართა მათთა და მსწრაფლ განაბნინა, რამეთუ იყო მათ თანა პიპოებიცა მრავალი“ C[2].
ზილი პიპოებთან ნახე D.

ზილფი სხვათა ენაა. ქართულად წინამო (+ და ღულამბარი ZAa) და მაწაკი ეწოდება და ოყრის ჯილასა(ც) ზილფი ZA.
სხვათა ენაა, ქართულად მაწაკი ჰქვიან, ოყრის ჯილასაც B.

ზინ (2. 10 საქმე[3]) ზის ZAB.

ზინა 13, 1 იოსიპოსში[4]: „ზინად მწოდებელნი მისნი“ ZABCDE.

ზინზლი წარმართთ სიმყრალის სუნი ZA.
სიმყრალის სუნი წარმართთა B. ყნოსვილი სიმყრალე წარმართთა C. განუმარტავია D. ფსუტი E.
ნ. სიმყრალე.

ზიპა თევზის ქონი ZABD.
ქონი თევზთა C. ქონი თევზისა E.
ნ. ცხიმი.

ზირაკი (ბალ.) კვლიავი ZABC.

ზირაქა (ფრინ.) დიდი ფრინველია ფრთხილი ZAB.
(ფრინ.) დია ფრთხილი ფრინველია CD. (ფრინ.) ზირაქა ფრინველი არს დია ფრთხილი E.

ზის მჯდომარე არს ZAaCb.
მჯდომარეა AbB. განუმარტავია CaqDE.
ნ. ჯდების.

ზილეა (ზიელა ZAB) (ხე) ZABCD.
(ხე) ნერგი არს ერთი E.

ზიხარ მჯდომარე ხარ ZAB.
ზლაზნა E.

ზმა ქნა ZABCDE.
ნ. ზამ.

ზმა იგავით გასაღიმელი B.

ზმანება მოსიზმრება ZAB.
სიზმრის ჩვენება C. განუმარტავია D. სიზმარი არის ზრახვა თავთა შორის თვისთა გონიერისა სულისა, რამეთუ სტომაქისა მიერ აღორთქლებისა საზრდელთაგანისა, რამეთუ ორთქლი იგი აღვალს ტვინად და დაჰშავს ორღანოთა საგრძნობელისა ძარღვთასა, თვალთა, ყურთა, ენათა და საყნო-

---

[1] შდრ. S—1141, 254 r. [2] B-სა და Cb-ში მოწმობა გადახაზულია. [3] წყაროში „3, 10 საქმე“. [4] შდრ. A—675, 202 v, 31.

სელთასა; ხოლო სხეული თვინიერ ამათსა იქმნების მძინარ, არამედ სული უკვდავი და გონიერი არა მძინარე არს და ეზრახების თავსა თვისსა ანუ სხვათა ვისმე და ქვეყანათა და ადგილთა განიცდის გონებითა E[1].

ნ. ესიზმრა, მეზმანა, მესიზმრა, მესიზმრე, ნაზმანები, სიზმარი.

ზმარტლი (ხე) ხუთგული ZABCb.

(ხე) CaqDE.

ზმილაკი (ხე) სურო ZABCD.

ზმილაკი მცირე სფირიდი ZA.

სფირიდი მცირე B.

ზმილი (კათილ.) სამკურნალო ნივთნი ZAB.

სხვა კათილ. გა(ნ)ყოფილების თავში: „ვითარ სამკურნალო ზმილი ანუ წიგნი, ხოლო ესენი არიან ერთისაგან და ერთისა მიმართ" CD[2].

ზმირინი (ზმირნი CDE) (+ 30, 23 გამოსლ. ZA) გუნდრუკი (+ მური E) ZABCDE.

ზმირნი (თევზ.) ZABCDE.

ზმნა მისნობა ZA.

მიზნობა B. ზმნით იზმნის, მისნობს და გამოეძიებს და გამოიკითხავს C. ჰგონებდა გინა მისნობდა D. ჰგონებდეს ანუ მისნობდეს (დაბად. 44, 15) E.

ნ. აზმნა, აზმნობდა, იზმნის, მზნელი, სამზნელი, შეზმნილი.

ზმნით იზმნის (1 მეფე 15, 23) ესე იგი არს, მისნობით გამოეძიებს და გამოიკითხავს ZA.

(დაბად. 44, 15; 1 მეფე 15, 23) ესე არს: მისნობს, გამოეძიებს, და გამოიკითხავს B. განუმარტავია D.

ზმორვა დაზარვით მკლავების გაჭიმვა Z.

განუმარტავია ABCDE.

ზმული ქართ დაბალი ქმა-ყოფა ZAB.

ქართა დაბალი ქმიანობა Cb. განუმარტავია CaqDE.

ზმული ზმა არს ქნა, ხოლო დ ა ზ მ უ ლ ი — ხანგამოვლილი, ხოლო ზ მ უ ლ ი — ქმნილი ZA.

ზ მ ა არს ქნა, დ ა ზ მ უ ლ ი — ხანქმნილი, ზ მ უ ლ ი — ქნილი B.

ზნე ჩვეულებით რაჲც(ა) საქმე სჭირდეს, კეთილი თუ ბოროტი, ზნე იგი არს ZA.

რაჲც საქმე ჩვეულებით სჭირდეს, კეთილი თუ ბოროტი, ზნეა B. რაჲც საქმე ჩვეულებით სჭირდეს, კეთილი გინა ბოროტი, ზნე არს Cb. განუმარტავია CaqD. წესი E.

ნ. ავი ზნე (ხუი'სთან); შდრ. მომზნილი.

ზნეობა ზნეები ZA.

ზნოან ჭური ღვინის ამაყროლებელი ZAB.

ჭური მყრალი C. ქვევრი მყრალი D.

ზოგად (41, 1 იერემ.) ერთობით ZAa.

ზოგი (6, 19 ლევიტ. ZAa, 3 მეფ. 10, 7 Ab) ესე განწილულსა ცხად ჰყოფს, ხოლო ს ა ზ ო გ ა დ ო—საზიაროსა და ზ ო გ ა დ ვ ი დ ო დ ე თ — ერთბამად ვიდოდეთსა; ზ ო გ ი ვიეთთათვისცა ითქმის ZA.

უკეთუ ითქვას, ზ ო გ ი განწილულსა ცხად ჰყოფს, ხოლო ს ა ზ ო-

[1] სხვა ნუსხებში ასეთი განმარტება იპოვება ს ი ზ მ ა რ თ ა ნ. [2] შდრ. A—250, 157 v, 16. B-ში მოწმობა გადახაზულია.

გადო — საზიაროსა, და ზოგად ვიდოდენ — ერთბამად ვიდოდენსა; ზოგი ვიეთსაცა ჰქვიან B. უკეთუ ითქვას, ზოგი განწილულსა ცხად ჰყოფს, ხოლო საზოგადო — საზიაროსა და ზოგად ვიდოდეთ — ერთად (ერთბამად CqDE) ვიდოდეთ CDE.

ნ. ვიეთი, მიეზოგვა, საზოგადო, საზოგადო განყოფილება (შემთხუევით' თან).

ზოგსრე 15, 15 ჰრომ. Z.

ზოგჯერ Cb.

ზოდი (+ ესე A) არს ნადნობი ერთი გვამი ილეკროთაგანი ZA.
ესე არს ნადნობი ერთგვამად ილეკროთაგანი B. არს ნადნობი ერთგვამოვნად: ვეცხლი, რკინა და მისთანანი Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. ლიტრა.

ზოდია ზოდიაქო ZAB.

ნ. ბურჯი, ზოდიაქო.

ზოდიაქო (ზოდია D) ესენი არიან (+ და Ab) სახელნი და ნიშანნი (+ სახეთა Z) მათ(თა)ნი და რომელთა თთვესა მიითვალავს მზე მათ: ვერძი ♈ თთვესა მარტსა 20 მიითვალავს მზესა; კურო ♉ აპრილსა 20; მარჩბივი ♊ მაისსა 21; კირჩხიბი ♋ ივნისსა 22; ლომი ♌ ივლისსა 23; ქალწული ♍ აგვისტოსსა 23; სასწორი ♎ სეკდემბერსა 23; ღრიანკალი ♏ ოკდომბერსა 23; მშვილდოსანი ♐ ნოემბერსა 22; თხის-რქა ♑ დეკენბერსა 22; მერწყული ♒ იანვარსა 20; თევზი ♓ ფებერვალსა 19 ZA.

ესენი არიან ზოდიაქონი სახელნი და ნიშანნი მათნი და რომელთა თთვეთა, რომელთა მიითვალავს მზე ამათ: ვერძი ♈ თთვესა მარტსა 20 მიითვალავს მზესა; კურო ♉ აპრილსა 20; მარჩბივი ♊ მაისსა 21; კირჩხიბი ♋ ივნისსა 22; ლომი ♌ ივლისსა 23, ქალწული ♍ აგვისტოსსა 23; სასწორი ♎ სეკდემბერსა 23; ღრიანკალი ♏ ოკდონბერსა 23; მშვილდოსანი ♐ ნოენბერსა 22; თხის-რქა ♑ დეკენბერსა 22; მერწყული ♒ იანვარსა 20; თევზი ♓ ფებერვალსა 19 B. ზოდია. ესე არიან ზოდიანი, ვინა ზოდიაქონი, სახელნი და ნიშანნი მათნი და რომელსა (თ)თვესა მიითვალავს მზე მათ: ვერძი ♈ (თ)თვესა მარტსა ოცსა მიითვალავს მზესა: კურო ♉ (თ)თვესა აპრილსა ოცსა (+ მიითვალავს C); მარჩბივი ♊ მაისსა ოცდაერთსა; კირჩხიბი ♋ ივნისსა ოცდაორსა; ლომი ♌ ივლისსა ოცდასამსა; ქალწული ♍ აგვისტო(სა) ოცდასამსა; სასწორი ♎ სეკდენბერს (სეკდემბერს CqD) ოცდასამსა, ღრიანკელი (ღრიანკალი CqD) ♏ ოკდონბერს(ა) ოცდასამსა; მშვილდოსანი ♐ ნოენბერს(ა) ოცდაორს(ა): თხის-რქა ♑ დეკენბერს(ა) ოცდაორსა; მერწყული ♒ იანვარს(ა) ოცსა; თევზი ♓ ფებერვალს(ა) ათცხრამეტსა CD. ესე არიან ზოდიანი და სახელნი და ნიშანნი მათნი და რომელსა თვესა მივალს მზე მას ზედა. ვერძი ♈ თვესა მარტსა ოცსა მიითვალავს მზესა; კურო ♉ თვესა აპრილსა ოცსა; მარჩბივი ♊ მაისსა

ოცდაერთსა; კირჩხიბი ♋ ივნისსა ოცდაორსა; ლომი ♌ ივლისსა ოცდასამსა; ქალწული ♍ აგვისტოსს ოცდასამსა; სასწორი ♎ სეკდენბერსა ოცდასამსა; ღრიანკალი ♏ ოკდომბერს ოცდასამსა; მშვილდოსანი ♐ ნოენბერს ოცდაორსა: თხის-რქა ♑ დეკენბერს ოცდაორსა. წყლისაქანელი ♒ იანვარს ოცსა; თევზი ♓ ფებერვალს აცხრამეტსა. აჰა ზოდიანი E.

[**ზოზმაქი** კაცს რომ რამე ეზარებოდეს საჭმელად' D.

ზოზლნა (ჰ)ამბ(ვ)ის ვერ გაბედვით თქმა ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ეზოზლნა, საზოზლნარი.

ზომა სიგრძე და სივრცის რიცხვი ZA.

სიგრძე-სივრცეთ რიცხვი BCb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. აზომ, ეგზომ, ეზომ, ვზომ, ნაზომი, რაზომი, საზომი, უზომო, უსაზომო.

ზონარი თითით ქსო(ვ)ილი ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

[ზოპ ნ. მზოპავი, მოზოპვა].

[ზორ ნ. დაზორნეს, ეზორა, ეზოროს, ზორვა, მზორავი, ნაზორევი, საზორავი, საზორველი, უზორეს, უზორვიდენ, უზორვიდეს].

ზორაყი (ფრინ.) ფრინველია ინდოეთისა მოლაპარაკე ZAa.

(ფრინ.) AbBCD. განუმარტავია E.

ნ. თუთი, მღრინავი.

ზორდა მიჯნა ZABCDE.

ზორვა (+ ასე არს B) კერპთა მიმართ შეწირვა, კმევა და მსხვერპლი ZAB.

ზორვა არს საკმეველთა დაკმევა, გინა თაყვანი, გინა შეშირვა მსხვერპლთა კერპთა მიმართ (+ დაწვა ცეცხლით შესაწირავთა Cq) C. ზორვა არს შეწირვა, გინა თაყვანის-ცემა კერპთა D. ზორვა არს კერპის თაყვანის-ცემა და შესაწირავი E.

ზორზოხი ტან(ად) მოდიდო კაცი ZAB.

ზორტი ლარისაგან სამოსელთ შესაკინძავი ZA.

განუმარტავია B.

ნ. სამკრე ზორტი (ალამ'თან).

ზოსტერი ქამარი ZAB.

სამღდელო სარტყელი CD. ზოსტერი სამღდელო სარტყელია E.

ნ. სარტყელი, ქამარი.

ზოჩო მცირედ საყვარელი ZA.

საყვარელივით რამ B. საყვარელო CDE.

ზოხიონ (ბალ.) ZABCb.

(ბალ.) ზოხიონ და პიკრიდონ მდელონი არიან CaqD. (ბალ.) ზოხიონ და პიკრიდონ E.

ზრახვა (27, 1 მათე) სიტყვის ლაპარაკი ZA.

ლაპარაკი BCb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. გამზრახი (ვეზირ'თანაც), განზრახვა (ფიქრ'თან, წადილ'თან), ეზრახა, ვეზრახე, ვზრახავ, ზედგამზრახი, თანაგამზრახი, იზრახა, მაზრახა, მეზრახე, მზრახველი, ნაზრახი, საგანმზრახო, საზრახავი, სამზრახი, უზრახავს, შეეზრახა, გულის-ზრახვა, მარაგით-ზრახვა, ძვრის-ზრახვა; შდრ. ძრახვა.

ზრდა (+ 1, 5 დანიელ ZAa) აღორძინება ZAB.

ალმატება Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. ზარდ.

⌈ზრზენა ბოროტად ალვძვრა⌉ B.

ზრზინება (+ 2 შჯულ. 31, 27 ZA) ბოროტად აღძრვა ZABCD

ბოროტი გუნებობა E.

ნ. ააზრზინე, აღზრზინება.

ზრზოლა სასმელ-საჭმელმან რა ტანში ზარი დაუაროს ZA.

სასმელი რა ეზიზლოს და ტანში შეაძრწუნოს და მისთანამ B. არს სასმელთა რასამე სმა არა იამოს, ამისთვისცა ტანთა შინა დაზაროს და შეაძრწუნოს და მისთანანი Cb. განუმარტავია CaqD.

ნ. გააზრზოლა.

ზრიალი საზარელი მრავალ-ჴმიანობა ZA.

მრავალ-ჴმა საზარონი B. ჴმანი მრავალნი საზარონი Cb. განუმარტავია CaDE.

ნ. ღაღადება.

ზრინვა ჯართ დათქრიალება Z.

ჯარის დათქრიალება A. ჯართ თქრიალი B. თქრიალივით C. 9 დარეჯან.[1]: „იზრინ(ვ)ა ქარავანმა და შემოგვიღგა უკანა“ DE.

ნ. ღაღადება.

ზრო ისრისა, კაცის ტანიც ითქმის ZA.

ისრის ტანი, კაცთაც (კაცისც D) ითქმის BD. ისრის ტანი, გინა კაცისა C. განუმარტავია E.

ზრობა ყინვით დაწვა ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. დაზრობა, ეზრო.

ზროხა (ოთხფ.) (+ 9, 3 გამოსლ. ZAa) ზოგადი სახელი არს ყოველთა ზროხათა, ხოლო მამალსა ზროხასა ეწოდების ქარი და დედალსა — ფური; ხოლო შვილთა მათთა—ქბო; ნასუქარსა ქბოსა—ზვარაკი, რომელ არს ყოჯარაკი; საქარესა წლამდის — ბოჩოლა, და საფურესა — მოცედი; წელიწადზე მეტსა საქარესა — მოზვერი და საფურესა — დიაკ(ე)ული; ორი წლის ქარსა — ბოიკი; საკლავად მსუქანსა — უსხი; საკიდარს ქარს(ა) — აზავერი; გამოუყვერავს(ა) ქარსა — კურო და მისსა უმცროსსა — კურაკი; შეწირულსა — ზვარა. ირემთა და მისთანათას ტოლსა(ცა) ქარად და ფურად იტყვიან ZA.

(ოთხფ.) ზროხა ზოგადი სახელი არს ყოველთა ზროხათა, არამედ მამალსა ქარი ეწოდების და დედალსა—ფური, და შვილთა მათთა—ქბო; ნასუქარს ქბოსა — ზვარაკი, რომელ არს ყოჯარაკი; წლამდე საქარეს— ბოჩოლა, საფურეს — მოცეღი, წელზე მეტს საქარეს — მოზვერი, საფურეს — დიაკეული; ორის წლის ქარსა — ბოიკი; საკლავდ მსუქანსა — უსხი; საკიდარს ქარს— აზავერი; გამოუყვერავს ქარს— კურო და მისა უმცროსსა — კურაკი: შეწირულსა—ზვარა. ირემთა და მისთა ტოლთაცა ქარ-ფურობა ითქმიან B. (ოთხფ.) ზროხა ზოგადი

---

[1] შდრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყუბანეიშვილის გამოც., (ლიტ. ქრესტომ.) სადაც იკითხება „იზრიალნა“ (სხვაგან კი არის „იზრინა“).

სახელ(ი) არს ყოველთა ზროხათა, არამედ მცირით დიდამდე სახელი სხვადასხვა სძეს ქართულად: მამალსა — ქ ა რ ი და დედალსა — ფ უ რ ი, ხოლო შვილსა მათსა — კ ბ ო; ნასუქარს(ა) კბოსა — ზ ვ ა-რ ა კ ი, რომელ არს ყ ო ყ ო რ ა კ ი; ნახევარ წლისას(ა)—ბ ა რ ა კ ე უ ლ ი, წლისას(ა) საჭარესა — ბ ო ჩ ო ლ ა და საფურესა — მ ო ც ე დ ი; წელიწადზე მეტსა საჭარესა—მ ო ზ ვ ე რ ი, საფურესა — დ ი ა კ ე უ ლ ი; ორის წლის ქარსა — ბ ო ი კ ი, საკლავად მსუქანსა—უ ს ხ ი; საკიდარს ქარსა — ა ზ ა ვ ე რ ი; გამოუყვერავს ქარს — კ უ რ ო და უმცროსსა მისგან — კ უ-რ ა კ ი; შეწირულს(ა) — ზ ვ ა რ ა. ირემთა, ლოსთა და ევევითართა ვითარცა ზროხათა ქარ-ფურობით (ფურობად CqD) ითქმიან და კანბეშთა კბოსა ლ ო ლ ო ს უწოდენ და წლისა ანუ მეტსა — ზ ა ქ ს ა CD. ზროხა ზოგადი სახელი არს ყოელთა ზროხათა, არამედ მცირით დიდამდე სახელი სხვა არს: მამალსა — ჯ ა რ ი და დედალსა — ფ უ რ ი, ხოლო შვილსა მათსა — კ ბ ო: და ნასუქალსა კბოსა — ზ ვ ა რ ა კ ი; ნახევარ წლის კბოს— ბ ა რ ა კ ე უ ლ ი და წლისას— ბ ო ჩ ო ლ ა, თუ საჭარეა, და საფურეს — მ ო ც ე დ ი. და წელიწადზედ რომელიც მეტია, უკეთუ საჭარეა — მ ო ზ ვ ე რ ი და საფურეს — დ ი ა-კ ე უ ლ ი: ორის წლისას—ბ ო ი კ ი; საკლავად მსუქანსა — უ ს ხ ი, ხოლო საკიდარსა ქარსა — ა ზ ა ვ ე რ ი და გამოუყვერავსა ქარსა — კ უ რ ო და კ ე რ ა ტ ი ეწოდებიან: შეწირულსა — ზ ვ ა რ ა. ირემთა და ლომბათა და ლოსთა და ევევითართა ვითარცა ზროხათა ქარ-ფურობა და კბოან(?) ითქმიან. ხოლო კამბეშთა კბოსა ლ ო-ლ ო უწოდენ და წლისას—ზ ა ქ ს ა E.

ნ. მეზროხე, საზროხე.

ზროხაკუდი საყვირი(ა) მომცრო ZABCD.

საყვირია E.

ნ. ნაფირი, საყვრი.

ზრუნვა (6, 25 მათე) შიში დაცემისა, გინა ნავღვლად(სა) ZA.

შიში დაცემისა, გინა ინაღვლა B. შიში დაცემისა, ინაღვლა CD[1]. შიში დაცემისა E[1].

ნ. ეზრუნვა, ვემზრუნველე, იზრუნვა, მზრუნავი, საზრუნავი, სამზრუნველო (მონასტერ'თან), შიში.

ზრუნი გოდების ბანი ZABC.

ნ. ტირილი.

ზრქელი გაუმჭვირვალი, იქით არა ჩნდეს რა ZA.

გაუმჭვირვალი B. სქელი CD. განუმარტავია E.

ნ. სიზრქე, სქელი.

ზუავი (ზვავი CDE) (+ 24, 1 იობ ZAa) უზომო(დ) დიდი, გინა გვამი ZAB.

ზვავისათვის კავშირში ასე ეწერა: „ონკოს, რომელ არს ზვავი"[2] ხოლო ზ ვ ა ვ ი — უზომოდ დიდი; სხვაგან ეწერა: ზ ვ ა ვ ი—რაზომვე გვამი CD ზვავისათვის კავშირმა თქვა: „ონკოს, რომელ არს ზვავი[2], ხოლო ზ ვ ა ვ ი— უზომოდ დიდად; და სხვაგან ეწერა: ზ ვ ა ვ ი — რაზომვე გვამი E.

ნ. აღზუავება, ზვაობა (ამპარტავნება'სთან), უმცროსი; მდორ. ზვადი.

ზუალი ნ. ზუაჰლი.

ზუარა (ზვარა CDE) (ოთხთ.) შეწირული ZABCDE.

ნ. ზროხა.

---

[1] E-ს ხ-ის კიდეზე მოიპოვება მინაწერი: „ასე ეწერა", რაც მიათითებს წყაროზე, რომელიც გამოდგა ნემესიოს ემესელის „ბუნებისათვს კაცისა" (გვ. 108. 19).

[2] იგულისხმება იოანე პეტრიწის კომენტარი კავშირისა (II, თავი 171, გვ. 187. 27)

ზუარაკი (ზვარაკი CDE) (15, 23 ლუკა) ნასუქარი ZA.
(ოთხფ.) ნასუქარი კბო BCD. (ოთხფ.) ნასუქალი E.
ნ. ზროხა.

ზუარი[1] (+ 1, მეფე 22, 7 ZA) მეპატრონის ვენაჴი ZABCD.
პატრონის ვენაჴი E.
ნ. მეზურე.

ზუაჰლი (ზუალი BCDE) ქართული არ არის, კრონოსი ჰქვიან ქართულად Z.
ქართული. არ არის, ქართულად კრონოსი ჰქვიან A. კრონოს. BCDE.
ნ. ცთომილნი.

ზუგია საკმეველია სუნნელი ZAB.
ხატთ... აყვანისცემის მეტაფრასძი: „საკმე(ვე)ლი, კოჳუპრია, ზუ(ნ)გია და მასტაქი" CDE[2].

ზუელვა (ზუჳლვა ZA, ზველვა CD) (+ ესე A) არს მოკიცხართაგან სხვის მსგავსად საუბარი და სხვასავით სლვა და სიცილი და მისთანანი. ხოლო ფრინველ(ნ)იცა (+ არიან მზველავ ZAa), ვითარ: ზორაყი, ჩხიკვი და მისთანანი, გინა ციდამტკაველი ZA.
ესე არს მოკიცხართაგან სხვის მსგავსად საუბარი და სხვასავით სლვანი, სიცილნი და მისთანანი. და ფრინველნიცა არიან მზველავ, ვითარ ზორაყი, და ჩხიკვი და მისთანანი B. (+ მსგავსება ანუ ამსგავსოს D). ზველვა არს კაცთა მოკიცხართა მიერ თქმანი (თქმული D) მსგავსად სხვის კაცისა. ეკიცხვინ (უკიცხევინ D) რა, იცინინ მსგავსად მისსა და უბნობნ, ვალს ეგრეთ და ქმოანებს (ქმოანებნ D), ვითარცა იგი (+ გინა კიცხევით უკივინ C). ხოლო (მ)ფრინველნიცა არიან მზველავ(ი), ვითარიგი: ზორაყი (+ და D) ჩხიკვი (+ და თუთი CqD) და ეგევითარნი ქმოანებითა CD. ზველვა არს, გინა კაცი, გინა მფრინველი კაცსა სხვასა ეკიცხოდეს და ვითარ-იგი იტყოდეს ქმათა, ესეცა მისებრ იტყოდეს. არიან მფრინველნი მზველავნი: ზორაყი და ჩხიკვი და ეგევითარი. ზველვა ჯავრება თუ კიჟინი. ღ...თის მეტყველში. — „იხილოს რა ნავი, უხარის და თანა-შესცხრების და უზველავს სლვასა მისსა ალმობერვათა" E.
ნ. მზუელავი.

[**ზუერ** • ნ. დაზუერვა, უზუერული].

ზუერი (ზუჳრი ZA, ზვერი CD) (+ 13, 7 ჰრომ. Z; 31, 28 რიცხ.) ხარკი გინა ბაჟი (+ 'გინა ფანჯიექი' Ab) ZA.
ბაჟი, ხარკი B. ბაჟი CDE
ნ. მეზუერე, საზუერე.

ზუზა დიდრაჰმა ZABCD
ნ. ლიტრა.

ზუზვა ნაკლები შეუსრულებელი ZA.
მცირედ ნაკლები, ვერ შესრულდეს B. ნაკლები თუ შეუსრულებელი CD.

ზუზია გესლი მაკვდინებელი სწრაფად ZAB.
გესლი მაკვდინებელი CD. ფილიპე მოციქულის ნეტაფრ.: „დასთხია თქვენ ზედა მკვდარი იგი ზუზია" E.

ზუზმა ქართლის ცხ.: „ბიზიონი

---

[1] ნუსხებშია: „ზვარი". [2] B-ში მოწმობა და წყაროზე მითითება გადახაზულია.
[3] იგულისხმება ჯუანშერის ისტორია (ნ. ქართლის ცხ. I, გვ. 182, 4).

ზუზმა სუთასი (+ ლეკურთ: CaqD) CaqDE[1].

ზუზუნი ჩუმი გოდება ZABCDE.

ზუთხი (თევზ.) ZABCDE.

ზუილი ნასროლის ჯოხის ჴმა(ჲ) ZA.

ნასროლი ჯოხისა და ქვის ჴმა B. ნასროლი ქვისა და ჯოხის ჴმა CD.

ზუკა ბექამოსმული მაღლა ZA.

ბეჭამომაღლებული B. ბეჭამოსმული CD. განუმარტავია E.

ნ. კუზა.

[ზულ ნ. დაზულენ, დამზულარი, მზულარი, ჩამოიზვლა (შევავსე ახსნაში თოვლ'თან)].

ზუმბა სხვათა ენაა, ქართულად დ გ უ შ ი ჰქვიან ZAB.

თოფის გასატენი ჯოხი CD. (უქმ.) E.

ზუმბური ლაქი ZA.

განუმარტავია BCDE

ნ. ლაქი.

ზუმილი (2 ნემეს.[2]) ზუმილი, ტევთიდი, სელქანი, მალაკნი, სიპიანი და მისთანანი კეცტყაოანნი არიან უსისხლო და სულიერნი, ვითარცა სადაფ(ნ)ი, ხამანწკა და მისთანანი მრავალრიგნი (მრავალგვარნი B) ZAB.

(თევზ.) ზუმილი, ტევთიდი, სელქანი და ოთხოპოდი უსისხლო ცხოველნი არიან და სულიერნი, ვითარცა კიბორჩხალი, და სიპიანი და მსგავსი (მსგავსი D) მათი CD. უსისხლო ცხოველია ზუმილი, ტევთიდი და სელქანი E.

ზუმირი მური სუნნელი (სულნელი BCD) ZABCD.

განუმარტავია E.

ზურგი (+ 21, 20 ლევიტ ZAa) უკანა კერძი ZABCb.

განუმარტავია CaqD. ცხოველთა ზურგს ტ რ ო პ ა დ უწოდეს E.

ნ. იზურგა, საზურგე, უზურგულა.

ზურგიელი ჴმელი თევზის ზურგი ZAB.

განუმარტავია Cb.

ზურგის-ძუალი (ზურგის-ძვალი Z) ხერხემალი ZAB.

ზურმუხტი მწვანე თვალია პატიოსანი ZA.

განუმარტავია BCDE.

ზურნა სხვათა ენაა, ქართულად ს ტ ვ ი რ ი ჰქვიან ZAaB.

სხვათა ენაა, ქართულად ს ტ ვ ი რ ი ა Ab.

ზურნაიკი მწყემსთ ნესტვია ZA.

მწყემსის ნესტვი B. სალამურივით არის Cb. სალამური CaqD. განუმარტავია E.

ნ. ნესტვ.

ზუტაკი არა ერიოს რა ZABCD

განუმარტავია E.

ზუუ რიკისა და სალამურის მღერა Cb.

ზუფანი სასროლი მოკლე შუბია Z.

სასროლი მოკლე შუბი AB. წყრთეული შუბი C. განუმარტავია DE.

ნ. ლახუარი.

ზუფი ლარია უჭრელი ღელვაიანი ZAB.

განუმარტავია CDE.

ზუჩი ჩაბალახთან ნახე ZAB.

ზუჩნიცა არიან ხუთგვარნი: რომელსა თავსა დასარქმელი რკინა

---

[1] Caq-ში განსამარტავი სიტყვა, წყაროზე მითითება და მოწმობა გადახაზულია,

[2] გამოკრებილია ნ. გვ. 27, 22 — 24.

აქვს, რომელსა კვერცხად სახელსდებენ, და ზარადი წინა და უკანით გრძ(ე)ლად, იგი არს ზუჩი, რომელიმე მუზარადად უქმობენ (უქმობს CqD); არს მსგავსი ჩუჩისა თავს დასარქმელი, საცხვირე გრძელი და არა ზარად ვლებული, იგი არს ჩაფხუტი; და არს თხემსა ზედა მცირე პოლოტიკი და ზარადი კისრის კერძოთა და პირსა არარა, იგი არს ჩაჩქანი, და სხვა არს, რომელსა პოლოტიკი არა აქვს, თავ(ს) სახურავი ლიტონი ჯაჭვია, იგი არს ჩაბალახი CD. ზუჩნიცა არიან ხუთგვარი: რომელსა კვერცხი რკინისა აქვს მგზავსი ქუდისა და ზარადი წინა უკანის გრძლად, არს ზუჩი, ვიეთნი მუზარადად უქმობენ. არს მგზავსი ქუდისა, უზარადო, საცხვირე გრძელი, იგი არს ჩაფხუტი; არს თავსა ზედა მცირე პოლოტიკი და ზარადი უკანა კერძო[თა და პირს]ა არა რა, იგია ჩაჩქანი, ხოლო [რომელსა] პოლოტიკი არა აქვს და თავსა[ხურავი ლი]ტონი ჯაჭვია, იგი არს ჩაბალახი E.

ნ. აჩხაბერი.

ზუხოა (ზუხოაჲ Cab, ზუხოი Cq, ზუხოინ DE) (4, 34 ბარუქ) მხიარულება საპატიური ZA.

(4, 34 ბარუქ) ზუხოა არს მხიარულება საპატიური B. (+ ბარუქ 4, 34 Cab) მხიარულებასავით C. ბარუქ 4, 34: „ზოხოვაჲ მისი იყოს გლოვად“ Cq. ჯვარცმის ნეტაფრ.: „რომელსა დღესა ადამ გამოვარდა, ავაზაკი შევიდა;“ „ღამე მჯდომარე არს ზუხობით და მზე იგი სიმართლისა დგას წინაშე გასაკითხველად და თავს იდებს“ D[1]; „არამედ ბუნებასა თანა ზუხოინ, ვითარცა კაცი შებორკილებული DE[1].

[**ზუჰალი** ნ. ზუაჰლი].

ზჳადი (ზვიადი CDE) ესე არს, რა კაცმა(ნ) დასაქმოს და მას(ცა) ქმნა ენებოს და ყოვნიდეს და მიზეზთა იტყოდეს რეცა თავისა გადიდებისათვის ZA.

ესე არს, რა კაცსა დავსაქმოთ და მას ქნა ენებოს, ყოვნიდეს და მიზეზთა რასმე იტყოდეს რეცა თავის გადიდებად B. ზვიადი არს, რა კაცი რომელსა ვისმე ეტყოდეს საქმედ რას(ა)მე ზედა და იგი ყოვნიდეს, ქმნა(ცა) ენებოს და არაქმნისათვის მიზეზთა ეტყოდეს (იტყოდეს CqD) თავისა თვისისა განსადიდებლად (განდიდებად D) CD. გაზვიადება E.

შდრ. ზუავი.

ზჳნი (ზვინი ZAaCDE) განმრავლებული, გინა ბრჯა მდგარი, ანუ ძნა და თივა, სელი, ცერცვი და მისთანანი ZA.

(8, 14 გამოსლ.) ყანის ბრჯა ZAa. განმრაელებული; ბრჯად მდგარი ძნა, თივა, სელი, ცერცვი და მისთანანი B. ზვინი არს ძნა, გინა თივა ანუ სელი და ცერცვი, რაიც შეკრებულად (+ და შეგროებულად C (დადგა(ს) მსგავსად მჯისა ძნეულისა CD. (ბალ.) ძნათა დგმულობა მცირედ-მცირედ რაოდენ ძნაა, სოფლიონი ათეულად და ოცეულად უქმობენ, ხოლო ამათ ყოელთავე ღეო ეწოდების მინდორთა შინა დგმულსა, ხოლო რა კალოს კიდესა დაიდგას ყოელივე ერთად ბრჯად უწოდენ. უკეთუ მეტად დიდი ბრჯა იყოს, გინა თივა ანუ სელი და ცერცვი, მას უწოდენ ზვინად E.

ნ. დააზვნა, ზვნი, მიზვნება, ნაზვნები.

ზჳრთი[2] ზღვათა და წყალთა აღმოქანება ZAB.

[1] აქ მოყვანილი წყარო და მოწმობები Cq-შიც მოიპოვება, ოღონდ გადახაზულია. [2] ნუსხებშია: „ზვირთი“.

მჩქერ(ვ)ალოთა მდინარეთა ზე ალმა ალმოქანება CD. მჩქერვალოს წყალო ალმოქანება ზე ალმა E.

ნ. აღზვრთება, წყარო.

ზღ ნ. ზღვევა.

ზღაპარი (3, 23 ბარუქ) არს მოგონებული ტყუილი, ამბავად შემჭევრებული და არა ქმნილი მყოფობით Z.

ესე არს მოგონებული ტყუილი, შემჭევრებული ჰ(ა)მბავი (+ 3, 23 ბარუქ Aa) A. ესე არს მოგონებულნი ტყუვილნი, შემჭევრებულნი B. რომელნი ივლტიან სიბილწისაგან, თხრობასა ბილწ-ჰამბ(ა)ობასა ზღაპარ უწოდენ CDE.

ნ. ეზღაპრა, იზღაპრა, მეზღაპრე, მუცლით-მეზღაპრე, ნაზღაპრი.

[**ზღაპრობანი** ნ. წერილი].

[**ზღარბი** ნ. გძღარბი].

ზღვა ნ. ზღუა.

[**ზღვა** ნ. ზღვევა].

[**ზღვან** ნ. ეზღვანვის, იზღვანვის; შდრ. ზღვარ].

[**ზღვარ** ნ. განმზღვრებელი (ხანისა'სთანაც), განზღვრებისადმი, განუზღვრებისდამი, ეზღვრებოდა, ვსაზღვრავ, ვსაზღვრევდი, მოზღვრენი, მსაზღვრავი, საზღვარი, უსაზღრო; შდრ. ზღვან].

ზღვე ნ. ზღუე.

ზღვევა (ზღუწვა ZA, ზღვევა, ზღვევინება CD; ზღვევა და ზღვევინება E) (+ 3 ეზრა 6, 37 ZAa) დანაშაულის გარდაჴდევინება ZA.

ნაცოდავის გარდაჴდევინება B. ნაცვლის-გება Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. აზღვევს, ეზღო, იზღვია, მიუზღო, მოუზღე, საზღაური, უკუზღვა.

ზღვევინება (ზღუწვინება ZA) საზღაურის მიცემა Z.

საზღაურის მიხმა A. საზღაურთ აღება B.

ნ. აზღვევინებს.

ზღვიერნი ნ. ზღვერნი.

ზღვის-კაცი ნ. ზღვს-კაცი.

⸢**ზღვის ღმერთი** ნ. ნეპტუნ⸣.

ზღვის-ყურდგელი ნ. ზღვს-ყურდგელი.

ზღვის-ძაღლი ნ. ზღვს-ძაღლი.

ზღმურდლი პირუტყვთა ჴორცთა და ტყავთა საშუალ ჭუა რამე გაჩნდეს ანუ მსხმო რამე Z.

ჴორცთა და ტყავთა შუა ჭუა რამე გაჩნდეს ანუ მსხმო რამე A. ესე არს ტყავთა და ჴორცთა შუა ჭუათ გაჩენა თუ მსხმო რამე B. ჴორცსა და ტყავს შუა ჭია CD. განუმარტავია E.

ნ. დაზღმურდლვა, ნაზღმურდლი.

ზღრომა (ზღომა E) დაჴსნა, გინა განბნევა ZABCb.

დაჴსნა, გინა ვნება CaqD. 187 კავშირი: „ყოველი სული დაუზღომელ არს და უხრწნელ, ზღომის სახე“ E[1].

ნ. დაუზღრომელი.

ზღუა (ზღვა BCDE) (+ 1, 10 დაბად. ZA) შესაკრებელი წყალთა ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ნ. ზღვერნი, წყარო.

ზღუდე (+ 16, 11 ესაია ZAa)

[1] პროკლეს ნაწარმოებიდანაა (I წ., გვ. 111, 26 და II წ. გვ. 195, 10).

(+ ესე Z) არს ყოველ(ი) სიმგრგვლით შემოვლებული, რაჲც რაჲვე იყოს გარ მონავლები ქალაქთა, დაბათა, სახლთა, წალკოტთა, სათვალეთა, გინა თვალთა პატიოსანთა. გალავანი არს არა ზღუდე, არამედ კედელი მაგარი გრძლად ნაგებ(ი); ეზო არს არა გარე ზღუდედ მოვლებული, არამედ წინათ კერძო ანუ გვერდით მოხრილი კედელი, რათა შუა ადგილი აქვნდეს; კარავთა გარე მოსაზღუდავთაცა ეზოდ სახელედების (სახელ-სდებენ A). ბაკი არს ზღუდე ხვასტაგთათვის, რაჲსაგანც მოვლებული იყოს; გისსო(ნ)ი არს ზღუდე სიმაღლით სამი წყრთა; დრუსო არს ზღუდე ქვისა მაღალი კეთილ(ად) ნაგები კოშკ-კოშკოვანი; ხიმი არს ლერწმითა და ლელითა მობაკული; ღობე არს ჯალჯითა და ძეძვით მომტკიცებული; ყერო არს სხვილი ძელი აღმა დასობით მოვლებული; ხირხალი არს სხვილის ძელით სამ-ოთხ რიგად სიგრძედ შემოვლებული; მასარი არს წვრილის (წვლილის A) ძელით ყეროს მსგავსად (მსგავსი A) (+ შემოვლებული Z), (+ ხოლო A) კაწანი (+ არს Z) ძეძვი პირაღმა მოვლებით მდგარი (მდგარად A) ბაკივით, (+ ძელყორე, არს ძელითა და ქვით ბაკი მოვლებული Z) 2, 9 ქება ZA.

ესე არს ყოველივე სიმგრგვლით შემოვლებული, რაჲც რავე იყოს გარ მონავლები ქალაქთა, დაბათა, სახლთა, წალკოტთა, სათვალეთა თუ თვალთა პატიოსანთა. ხოლო გალავანი არა ზღუდესა ეწოდების, არამედ კედელთა მაგართა გრძლად ნაგებთა; ეზო არს არა გარე ზღუდედ მოვლებული, არამედ წინათ ანუ გვერდით მოხრილი კედელი, რათა შუა ადგილი აქვნდეს, კარავთა გარე მოსაზღუდავთაცა ეზოდ უწოდენ; ბაკი ზღუდე არს ხვასტაგთათვის რაისაგანც მოვლებული; გისსონი არს ზღუდე სიმაღლით სამი წყრთა; დრუსო არს ზღუდე ქვისა მაღალი კეთილნაგები კოშკ-კოშკოვანი; ხიმი არს ლერწმითა და ლელით მობაკული; ღობე არს ჯალჯითა და ძეძვით მომტკიცებული; ყერო არს სხვილი ძელი აღმა დასობით მოვლებული; ხირხალი არს სხვილის ძელით სამ-ოთხ რიგათ სიგრძით შემოვლებული; მასარი არს წვლილის ძელით, მსგავსი ყეროსა B. ზღუდედ ითქმის ყოველივე შემზღუდველი სიმგრგვლით, რაჲც(ა) რავე იყოს, კვალად შესაზღუდავი ქალაქთანი, გინა დაბათა, ანუ მცირეთა სათვალეთა და თვალთა პატიოსანთა ბუდე. ხოლო ესე ზღუდენი განიყოფებიან ათსამად (ათორად D): ზღუდედ, გალავნად, ეზოდ, ბაკად, ღობედ, ყორედ, ყეროდ (თ ყეროდ-ყორედ CbqD), გისსოდ, ხირხლად, (+ დრუსოდ C) მასარად, ხიმად და კაწ(ა)ნად. ზღუდე არს ყოვლისავე, რასაცა გარე(მო) მოვლებული აქვნდეს, გინა ქალაქთა, გინა სათვალეთა და სხვათა ყოველთავე; გალავანი არს არა გარ(ე) ზღუდედ მოვლებული, არამედ საშუალ სიგრძესა ქვითკირითა ანუ ალიზითა ნაგები; ეზო არს სახლისა ზღუდე მოვლებული ანუ განით(ი)განად, გინა სიგრძითი-სიგრძედ მოხრით მოვლებული, გინა კარავთა

გარეგან მოსავლებელი, რამეთუ მასაც ზღუდედ უწოდენ, რომელსა სინდონი ეწოდების; ბაკი არს ხვასტაგთათვის მომტკიცებული, რაჲსაგან(ა)ც იყოს სიმგრგვლედ; ღობე არს ჯალჯთა და ძეძვთამიერი ზღუდე; ყორე არს ქვითა უკიროდ აღნაგები ზღუდე, გინა კედელი; ყერო არს[1] სხვილი ძელი ზეაღმართებით მოვლებული ზღუდედ; გისსოი არს ზღუდე სიმაღლით სამი წყრთა; ხირხალი არს ძელთაგან სიგრძედ (სიგრძეზე Cq) სამ-ოთხად ზე-ქვე(მ)ობით მოზღუდვილი; დრუსო არს ზღუდე ქვის კოშკიანი დიდი და კეთილად შენებული; მასარი არს არა სხვილი ძელი, არამედ მოსხო ხით ყეროს მსგავსად მოზღუდვილი; ხიმი არს ლერწმითა და ლელითა და მისთანა(თა) მოზღუდვილი; კაწანი არს ძეძვი ზე აღმართებით მოვლებული CD. ზღუდე ზოგადი სახელი არს ყოელთა ზღუდეთა, ქალაქთასა გინა ციხეთა, ანუ მცირეთა სათვალეთა; და თვალთა პატიოსანთა ბუდესაცა ზღუდედ უწოდენ. ხოლო ესე ზღუდე განიყოფების ათ[ერთა]დ: ზღუდედ, გალავნად, ეზოდ, ბაკად, ღობედ, ყორედ, ყეროდ, ხირხლად, მასარად, [ხი]მად და კაწნად. ზღუდე არს ყოველსავე, [რასაცა] გარე მოვლებულ აქვან, გინა დიდსა შენობასა, გინა სათვალესა და საშუალ ამათ[სა]; გალავანი არს არა გარ-ზღუდედ მოვლებული, არამედ საშუალ სიგრძესა ზედა ქვითკირითა ანუ ალიზით ნაგები; ეზო არს არა სიმგრგვლ[ით ზღუდესავებრ] არცა გალავანებრ სიგრძედ, [არამედ . . . . . ; განით]-განითგან ანუ სიგრ[ძით-სიგრძე]მდე მოხრი[თ] მოვლებული ქვითკირი, გინა ალიზი; და კარავ[ის] ეზოცა ითქმიან; ბაკი არს ხვასტაგთათვის მომტკიცებული, რაჲსაგანც იყოს სიმგრგვლედ; ღობე არს ჯარჯთა და ძეძვთამიერი ზღუდე; ყორე არს ქვითა უკიროდ აღგებული ზღუდე; ყერო არს სხვილი ძელი ზეაღმართებით მოვლებული ზღუდე; ხირხალი არს ძელთაგან სიგრძეზე სამ-ოთხად ზე-ქვეობით მოზღუდვილი; მასარი არს არა სხვილი ძელით, არამედ მოსხო ხით ყეროს მგზავსად მოზღუდვილი; ხიმი არს ლერწმითა და ლელით და მისთანათი მოზღუდვილი; კაწანი არს ძეძვი ზეაღმართებით ჩათესთათვის მოვლებული E.

ნ. მოზღუდვილი.

ზღუე (ზღუჲ ZA, ზღვე BCDE) ქვითა, გინა ძელითა იატაკი დაფენილი Z.

ქვა-ფენილი ან ძელით ფენილი A. ქვა-ფენილი ან ძელით B. ქვა-ანუ ხე-ფენილი CD. განუმარტავია E.

ნ. დაზღუევება.

ზღუენი[2] ძლვენი ZAB.

ნ. ძღუენი.

ზღუჲ ნ. ზღუე.

ზღუჲვა ნ. ზღვევა.

ზღუჲვინება ნ. ზღვევინება.

ზღუჲნი ნ. ზღუენი.

ზღურბლი (12, 7 გამოსლ.) კარის ქუსლის დასადგმელი ადგილი ქვეით და ზეითი Z.

ესე არს კართა ქუსლისა სადგმელი ქვეითი, გინა ზეითი (12, 7 გამოსლ.) A. ესე არს კართა ქუსლთა სადგმელი ქვეით, გინა ზეით B. კარის შესავალი, ფერჴის დასადგმელი, გინა ზეით ქუდი C. განუმარტავია E.

ნ. კარსე.

ზღჳერნი (ზღვიერნი B) ზღვაში-მყოფნი ZAB.

---

[1] აქედან D ხელნაწერს აკლია ფურცელი. [2] ნუსხებშია: „ზღუჲნი“.

ზლჳს-კაცი (ზღვის-კაცი B) ზღვაში მოარულნი Z.

ქომალდთა და მენავენი Aa. განუმარტავია AbB.

ზლჳს-პირი (2, 5 ივდით) ზღვის კიდე ZAa.

ზლჳს-ყურდგელი (ზღვის-ყურდგელი BCDE) (თევზ.) ZABCDE.

ზლჳს-ძაღლი (ზღვის-ძაღლი BCDE) (თევზ.) ფოკინი ZAB.

(თევზ.) CDE.

ჲ

ესე ჲე სიტყვისა (სიტყვათა B) თავად ამის მეტი არ მოვალს და ბოლოდაც (ბოლოდცა B) იშვით. ხოლო საშუალ—მრავლად ZAB.

ჲე. ესე ჲე ქმიანის ასოსაც(ა)) შემწეა და სიტყვის თავად ამის მეტად არ(ა) მოვალს და ბოლოდ — მრავლად, არამედ საშუალ — უმრავლესად C. ჲე. ამისი მეტი არა მოვალს თავსა, არამედ საშუალ ოდენ E.

ჲე (3 მეფ. 18, 5) ჰე, ჰო ZA.

ჰო, ჰე B.

ნ. ჰე.

[**ჲე ჲე** ნ. იპი-იპი].

ჲებრაელი ებერისაგან(ი) ZAB.

თ

თანი ყოველთა ბოლოდ მოვალს, ვითარცა: ანგელოზთ, კაცთ, ცხო(ვ)ელთ, მეფეთ, ქალაქთ, ქვათ, მიწათ, ხეთ, ბალახთ (+ და Z) თითოეულთა ყო(ვ)ელთა ნივთთა ზედა ესრეთ მოვალს ZA.

ყოველთა სამრავლო ბოლოდ მოვალს, ვითარ: ანგელოზთ, კაცთ, ცხოველთ, პირუტყვთ, ქვათ, მიწათ, ხეთ, ბალახთ და ყოველთა თითოეულთა ზედა ესრეთ მოვალს B.

თ"ა თ ა ნ ა ქარაგმით ესრე ითქმის B.

[**თაბარუქი** ნ. სათაბარუქო].

თაბასარა დანიგ(ვ)ზული მხალი ZAB.

·(ბალ.) დასხვეპილი ჯინჭარი C. (ბალ.) E.

ʳ**თაბიბი** ნ. აქიმი˺.

ʳთაბუნი რამთონიმე მისი ხელქვეითნი˺ ʳa.

თაგალა უბეწო ქათიბი . ქალთა ZAa.

უბეწო ქათიბი AbBC. განუმარტავია E.

თაგალი გვირისტი ZA.

გვირისტივით BC. განუმარტავია E.

თაგდირი (ვარსკ.) ესე არს ვარსკვლავი, რომელი რა აღმოჰქდების, სიწითლეს მისცემს რომელთამე ნივთთა და რომელთა(მე) ხილთა ZA.

(ვარსკ.) BC.

თაგვი ნ. თაგჳ.

თაგუნი (თაგვნი E) (+ ნემსიოს ZAa)[1] სხვილ(ნ)ი ძარღვნი ZAB

ძარღვია სხვილ(ნ)ი C. ძარღვი E.

შდრ. მყესნი.

თაგჳ (თაგვი CabE) (ოთხფ.) (+ 14, 12 ივდით ZAa) ZABCE.

ნ. ვირთაგუა, თაგუნი, სათაგუე.

თავადი (4, 38 მარკ.) თავით თვისით ZA.

თავით თვისით B. გვარ(ად) დიდებული C. განუმარტავია E.

ნ. დუქა, სათავადო, სტრაპი.

---

[1] აღებულია 28-ე თავიდან (გვ. 120, 4).

თავაზა სხვათა ენაა, ქართულად ბ ო დ ი შ ი ჰქვიან ZAB.

თავდები თავს-მდები, საქმე თავს დაიდვას ZA.

თავს-მდები BCb. განუმარტავია Ca.

ნ. თავმდები, თავს-მდები, სათავდებო, უთავდება.

[თავდები] Ca.

თავება გათავება თუ უთავა ZAB.

განუმარტავია CE.

ნ. მთავებელი.

თავთა თხელი ნაქსოვია ZA.

ნაქსოვია თხელი B. განუმარტავია C.

[თავთავი ნ. მეთავთავე].

თავთამი 3, 13 ამბაკო Z. [= თავ-თა-მი].

თავი არს ყო(ვ)ელთა ცხო(ვ)ელთა ყელს ზეითი; თ ა ვ ა დ ითქმის ყოველი პირველი უკანასკნელსა ზედა; თ ა ვ ი არს კაცთა ქრისტე; თ ა ვ ა დ ითქმის კაცთა შორის უზეშთაესი: ერისთავი, გუნდისთავი და მისთანანი, გინა საქმითა და სწავლითა უმეტესი; თ ა ვ ა დ ითქმის პირველ(ი) დასაწყისი წიგნთა და ჰამბავთა, გინა პირველ(ი) საჯდომი, გინა თხემი მთათა და მისთანანი ZA.

თ ა ვ ი ჰქვიან ყელზედეთ სატვინესა ცხოველთასა; თ ა ვ ა დ ითქმის ყოველი პირველი უკანასკნელსა ზედა; თ ა ვ ი არს კაცთა ქრისტე; თ ა ვ ა დ ითქმის კაცთა შორის უზესთაესი—ერისთავი, გუნდისთავი და მისთანანი, გინა საქმითა ანუ სწავლითა უმეტესი; თ ა ვ ა დ ითქმის პირველ დასაწყისი წიგნთა და ჰამბავთა, გინა პირველ საჯდომი, გინა თხემი მთათა B. თ ა ვ ა დ ითქმის ყოველი პირველი უკანასკნელთა; თ ა ვ ი არს კაცთა ქრისტე; კვალად თ ა ვ ა დ ითქმის კაცთა შორის უზეშთაესი ვინმე: ანუ ერისთავი, გინა გუნდისთავი და ეგევითარნი, გინა სწავლითა და საქმითა უფროსი და ეგევითარი; თ ა ვ ა დ ითქმის თხემნი მთათანი და ძირნი მხალთანი; თ ა ვ ი არს ყელს ზეითი და სატვინე ცხოველთა; თ ა ვ ა დ ითქმის პირველი დასაწყისი წიგნთა, გინა ჰამბავი და ეგევითარნი Cb. განუმარტავია CaqE.

ნ. ათასის-თავი (ჰაზარაპეტ' თანაც), ათის-თავი, ასისთავა, ასის-თავი, გაათავა, გათავდა, გათავება, გაუთავა, გაუთავებელი, ეთავებინა, ერისთავი (2 ხან'თანაც), თავადი, თავდები, თავება, თავთამი (=თავთა-მი), თავნება, თავობა, ითავა, კაცის-თაოანი, კვრისტავი, კუროსთავი, კვრიშტავი, მთავებელი, მოთაული, სათავე, სათავისთაო, სათაო. სამთავი, სასთაული, ტანი, უთავა, ქინძისთავი, ყრიდეს თავთა, შეთავება; შდრ. თავნება. თჳსი, მთავარი.

თავის-ხაცო (+ 13, 20 ეზეკ. ZAa) ბალიში ZABCab.

თავის-უფალი (1 კორინთ. 9, 19) არავისი მონა Z.

(+ 21, 5 გამოსლ. A) არავისი მონა AB. რაც ენებოს, ქნას Cb. განუმარტავია CaqE.

ნ. აზატი, თარხანი.

თავის-წევა თავის თავის მორჩენა ZA.

თავის თვისის შველების ცდა B.

თავის-წინა მარტოკა ZAB.

მარტოა Cb. განუმარტავია CaqE.

შდრ. ხალვა.

თავმდები თავდებთან ნახე ZA.

მისი საქმე თავს დაიდვას B.
მისი საქმე თავს იდვას Cb. განუმარტავია Caq.
ნ. თავდები, თავს-მდები.

თავნება გამრავლება ZABC.
განუმარტავია E.
ნ. ითავნა, მთავნებელი, მოთავნე, სათავნო, სამთავნო; შდრ. თავი.

თავობა თავად ექმნას ZABC.
ნ. მრავალთაობაჲ.

[**თავს** ნ. დაათავსა, თავსობა, ითავსა, უთავს].

[**თავს** ნ. ალ-თავს-იქცა].

თავსაკრავი (თავსაკრი CE) თავს შემოსახვევი წვლილი B. თავს მოსახვევი Cb. განუმარტავია CaqE.

თავს-ასლვა[1] საზომის მიწევნა A. განუმარტავია B.
ნ. თავს აუვიდა; შდრ. თავს-გასლვა.

თავს აუვიდა (თავს აუიდა ZAa, თავს აუვდა Ab) საზომს წარჴდა ZA.
განუმარტავია B.

თავსაწყუეტელა (თავსაწყუწტელა ZA, თავსაწყვეტელა B) (ბალ.) ZABCE.

[**თავსახვევი** ნ. დოლბანდი, რიდე].

თავს-გასლვა (თავს-გასვლა AB) საზომის გასრულება ZA.
განუმარტავია B.
შდრ. თავს-ასლვა, თავს აუვიდა.

თავს-მდები თავდები ZAB.
ნ. თავდები, თავმდები.

თავსობა (+ 14, 17 რიცხ. ZAa) რა კაცი გაიწყოს და (+ ყოველსა Z) მოუთმენდეს ZA.
⌈თავსი — წყობა, მოთმენა⌉; ეს არს, რა კაცმა კაცი გაიწყოს და მოუთმინოს რამე B. ითავსების(ა) CbE ითავსების, თავს-ვიდვას Caq.
ნ. თავს 1.

თავს-შედება (+ ესე არს AB) რა ჰამბავი ესმას, (+ და A) მყის მისის (მის B) საქმის გაგებას ეცადოს ZAB.

თავ-უყო (+ 2 მჯულ. 5, 16 ZAa) თავის ხრით ანიშნა ZAB.
თავით ანიშნა C.
ნ. წამ-უყო.

თავქედი თავ-კისრის სენი ZA.
განუმარტავია BCE.

თავშავა (ბალ.) ZABCE.

თავხსნიერი ნ. თავქსნიერი.

თავჴედი უგულისხმო, გინა ბრიყვი მეტად Z.
უგულისხმო, გინა ბრიყვივით A. უგულისხმო, ბრიყვი BC. ბრიყვი უგულისქმო E.
ნ. ლირბი.

თავქსნიერი[2] მართალი შვილი(ა) ZABCE.

თათა ძაღლის შერისხვა ZABCE.

[**თათარა** ნ. ტყბილის-კუერი].

თათარი მოჰმადიანი ZAB.
მოჰმადიანნი Cb. განუმარტავია Caq.
აგარიანი E.

თათი ქელი ZABC.
განუმარტავია E.

[**თათმანი** ნ. ქურო].

თათუხი Cb.
ნ. სამინდალი.

---

[1] ნუსხებშია: „თავს - ასვლა“. [2] ნუსხებშია: „თავხსნიერი“.

თათხვა (თათხუა Cab) ძლიერი დატუქსვა Z.

ძლიერად დატუქსვა A. ავად ტუქსვა B.

დატუქსვა ავად C.. განუმარტავია E.

ნ. ჩათათხვა.

თაკარა. ჭიქათ(ა) სადნობელი, შესაქნელი ადგილი ZA.

თაკარა არს ჭიქათ სადნობელი და შესაქმნელი ადგილი B. ერთქელად დასაწვავი ხე C. ზოგად საწვავი E.

ნ. საქმილი.

თაკილი გზიანად იუკადრისოს უკადრისი Z.

იუკადრისოს რამე გზიანად AB. იუკადრისოს Cb. განუმარტავია CaqE.

ნ. ეთაკილა, მეთაკილე, მოთაკილე, სათაკილო, უთაკილო.

[თალ ნ. ვთლი, თლა, თლილი. მთლელი, ნათალი, სათალი, სათლელი, სთლის, უთლიდა, შემოთლა].

თალათინი სხვათა ენაა, ქართულად ნ ა ტ ა ჰქვიან ZAB.

(უქმ.) ნატა Cb. განუმარტავია CaqE.

[თალარი ნ. სახლი].

თალგამი (ბალ.) ბოლოკს ჰგავს, ბრტყელია Z.

(ბალ.) ABCE

თალია ძაძის ტომარა ZABC.

რომელ არს ძაძა, ტომარა E.

ნ. ბარდანი.

თალისა (+ ესე არს A) ნატათაგან შთასადებელი საუბე(დ), გინა მისი უდიდესი ჩანთა ZA.

ნატათაგან შთასადებელი საუბე, გინა უდიდესი მისგან B. ჩანთა C.

ნ. ვაშკარანი, კისა.

თალპიონი (+ 4, 4 ქება ZA) ადგილი საბრძოლ(ვ)ელი ZAB.

საბრძოლველი ადგილი C. საბრძოლად გამოითარგმანების E.

თალფაქი ქართული ქუდი ZAB.

ქუდი ქართული C. განუმარტავია E.

თალხანი ქრმლის თასმის წასაზევწამოსაზევი Z.

ქრმლის თასმის წასაწევ-წამოსაწევი A. ქლმის თასმის ჩასაწევი B. ქრმლის თასმის ჩასაწევი C. ქრმლის თასმისა E.

თალხი ქვაჲ რამე არს, ჭიქასავით თხელი, რომელი ქარტის სითხედ დაიპება (დაიპების A) და სარკმლისა (სარკმელთა A) სანათურსა ზედა იქმარებენ, ადვილად არ(ა) შეიმუსრვის და გვიანად (გვიან A) დაიწვის ZA.

ესე არს ჭიქასავით თხელი და დაიპების, სარკმელთა და სანათურთა ზედა იქმარებენ; ქვათაგანი არს, მრავლად დაიპების, არა ადვილად შეიმუსრის, არცა მყის დაიწვის B. ესე არს მსგავსი ჭიქისა და დაიპების მრავლად: ფან(ა)რად იქმენ და სანათურთა ზედა და არა ადვილად შეიმუსრვის (შეიმუსრებზ Cq), არცა მსწრაფლ დაიწვის (+ სალამანდროს რომ ვიტყვით ქართულ... Cq) C. ფარნისა E.

თალხი სამგლოიარო ფერები (ფერი A) ZA.

საგლოელ ფერი BCq. საგლოველი ფერი Cab. სამგლოიარ(ო) E.

თამამი ჟამთაგან შემოლებულ(ი)ა და ცუდი, ქართულად კ ა დ ნ ი ე რ ი ეწოდების: თ ა მ ა მ ი თურქთა ენითა სრულსა ჰქვიან ZA.

ესე საერო სიტყვა არს. ხოლო წერილთა მიერ კ ა დ ნ ი ე რ ა დ ითქმის.

თამამ თურქთა ენითა სრულს ჰქვიან B. (უქმ.) CE.

ნ. სათამაშო, სითამაშე (კადნიერება'სთანაც).

თამაშობა (+ თამაშა თათრულად სანახავსა ჰქვიან, ხოლო თამაშობა ქართულად მღერა-შექცევათა სახელია. და Z) ესეცა განიყოფების (განიყოფებიან A), ექვსად: ასპარეზობად (ასპარესობად Aa), მღერად, ფუნდრუკად, ხუნტრუცად, როკვად და შექცევად. მოას-პარეზობა(დ) არს მჴედართა მიერ ანძათა ისრისა სრევა, ბურთთა ყვანჩსა (ყვანჩითა A) ცემა, საგანთა სროლა და ეგევითარნი; მღერა არს ესენიცა (+ და ZAB) ჭადრაკთა და ნარდთა და ყოველთა სამორინეთა (სამორინეთა A) თამაშობა, და ოროლთა მრავალგვარად ბრუნებასაც(ა) მღერად(ვე) იტყვიან; ფუნდრუკი არს ვაჟებთა მიერ (ს)რბოლა, ხლდომა (+ და Z) სხვანი მრავალსახენი სიკისკასენი; ხუნტრუცი არს ქალთა მიერ(ნ)ი ფუნდრუკ(ნ)ი ძალისაებრ მათისა; როკვა არს სამა, ცეკვა, ბუქნა, კოჭა, ფერჴული, მგრგვალ(ა)თ წყობა და რაოდენიცა ებანთა და ფანდურ(ი)თა მიერ იქმნებიან (იქმნების A); შექცევა არს ესენიცა და კენჭებითა და ჩხირებითა და ვეგითა და სხვითა ღონისძიებითა ჰმუნვა(ნი) განიქარ(ვ)ონ ZA.

თამაშობაცა განიყოფებიან: ასპარეზობად, მღერად, ფუნდრუკად, ხუნტრუცად, როკვად და შექცევად. მოასპარეზობა არს თამაშობა მჴედართა მიერ ანძათა ისართა სრევა, ბურთთა ყვანჩითა ცემა, საგანთა სროლა და ეგევითარნი; მღერა არს ესენიცა და ჭადრაკთა, ნარდთა და ყოველთა სამორინოთა თამაშობა, და ოროლთა მრავალგვარად ბრუნებათა მღერადვე იტყვიან; ფუნდრუკი არს ვაჟებთა მიერი თამაშობა, რომელნი რბიან, ხლდებიან და დღისით და ღამით მრავალთა რასმე იქმენ სხვადასხვაობათა; ხუნტრუცი არს ქალთა მიერი ფუნდრუკი ძალისაებრ მათისა; როკვა არს თამაშობა, სამა, ცეკვა, ბუქნა, კოჭა, ფერჴული, მგრგვალთა წყობა და რაოდენიცა ებანთა, ფანდურთა და ტყველეათა მიერ იქმნების; შექცევა არს ესენიცა და კენჭებითა და ჩხირებითა და ვეგითა და სხვისა ღონისძიებითა ჰმუნვა განიქარვონ B. თამაშობაცა განიყოფებიან: ასპარეზობად, მღერად, ფუნდრუკად, ხუნტრუცად, როკვად[1] და შექცევად. მოასპარეზობა არს თამაშობა მჴედართა მიერ ძელთა ისრისა სრევა, ბურთთა ყვანჩისა ცემა, აგრეთვე საგანთა სროლა და ეგევითარი; მღერა არს თამაშობა მორინეთა მიერ ჭადრაკთა და ნარდთა, ბიანქოისა, ქოსთა და ეგევითართა, ხოლო ოროლითა მღერასაც(ა) იტყვიან; ფუნდრუკი არს ვაჟთა მიერ თამაშობა, რომელნი რბიან და ხლდიან და დღე და ღამე იქმან მრავალრიგთა სხვადასხვაობათა; ხუნტრუცი არს ქალთამიერ(ი) ფუნდრუკი (ფუნდრუკება CqD) ძალისაებრ მათისა; როკვა არს სამა, ცეკვა, ბუქნა, ფერჴუ-

[1] აქიდან გრძელდება ისევ D ხელნაწერი.

ლი; მგრგვალთა წყობა და რაოდენნი ებანთა და ბარბითთა და ფანდურთა და სამწყობროთა და ტყეელვათა მიერ იქმნებიან; შ ე ქ ც ე ვ ა არს გინა ამათ ყოველთა ზედა, გინა კენჭებითა და ჩხირებითა, გინა ვეგითა და სხვათა (+ და სხვათა Cb) ღონის ძიებითა განიქარვებ(დ)ენ ჭმუნვათა CD. განუმარტავია E.

ნ.˘˥ვთამაშობ˥, ლაღობა, სათამაშო.

თამბაქო (ბალ.) სხვათა ენაა, ქართულად გ ლ ა რ ჯ ა ჰქვიან ZA.

(ბალ.) B.

თამელი (ხე) ZABCDE.

თამუზ (8, 14 ეზეკ.) კერპის სახელია ZAB.

(ეზეკ. 8, 14) კერპის სახ[ე]ლია, ˥გინა თვით კერპი˥ Cb. ეზეკ. 8, 14 Ca.

თანა (1,4 იოანე) მისდამი ყოფა Z.

მისდამი (+ 1, 4 იოანე Aa) AB. განუმარტავია CDE.

ნ. ეთანაებვიან, ითანია, სათანადო, სათანაო.

თანაარსი ესე არს, რომელი მისვე არსებისა და მოქმედებისა იყოს ყოვლად უცვალებელად, (+ და Z) კვალად თ ა ნ ა ა რ ს ა დ ითქმის მისვე არსებასა (არსებისა Aa) შინა უდარესი ძალი ZAB[1].

თანაარსი არს, რომელი მისვე არსებისა (+ და CD) მოქმედებისა იყო(ს) უცვალებელად, კვალად (ყოვლად CD) თ ა ნ ა ა რ ს ა დ ითქმის მისვე არსებასა შინა უდარესი ძალი CDE.

თანაგანმზრახი (თანაგამზრახი ACD) საქმის მრჩეველი ZAB.

მრჩეველი საქმისა CD. განუმარტავია E.

თანადაუდებელი თან შთაუვრდომელი ZAB.

[თანადება ნ. მყის-თანადება].

თანადი (+ 1, 5 ნაომ. ZAa) თანსადევნებელი ZA.

თას(ა) საქონი BCD. განუმარტავია E.

თანა-ვეყუნეთ (თანა-ვეყუნეთა BCb) (+ 19, 5 დაბად. ZAa) მასთან ვსცოდოთ ZA.

მის თანა ვსცოდოთ B. მასთან ვსცოდვიდეთ Cab.

თანამდები (+ 6, 12 მათე ZA) მოვალე ZABCDE.

ნ. წარმდები.

თანამევნე (1, ნემეს.)[2] მის თან(ა) ივნოს ZAa.

თანამეზიარობით მის თან(ა) ზიარი ZAa.

განუმარტავია AbB.

თანამეზიარობითი მის თან(ა) ზიარითა ZAa.

განუმარტავია Ab.

თანამესარეცლე (7, 5 მიქია) ცოლი ZAa.

ნ. თანამეცხედრე.

თანამექონებით „კატა მეთექსინ“[3] ZA.

განუმარტავია B.

თანამეცხედრე ცოლი ZAa.

ნ. თანამესარეცლე.

თანამეჭმეობა (+ 3. 7 დანიელ ZAa) ერთმეტყველება, გინა შეჭმობილი ზახილი (ძახილი B) ZABCab.

თანამონათესავე (+ თანა მონა-

[1] გამოღებული ჩანს იოანე დამასკელის კათოლოღიიდან. [2] ნემესიოსი, „ბუნებისათჳს კაცისა“ (გვ. 10, 17). [3] აღებულია კავშირიდან (II წ., გვ. 80, 3 -- 4).

თესავე B) არიან რაოდენნი მასვე შესმენასა ქვეშე დაიწერებიან (დაიწესებიან AB), ხოლო სხვა ნათესავ არიან, რაოდენნი სხვასა და სხვასა შესმენასა ქვეშე არიან. კათიღორიას 20 თავში (თავს B) გრძლად ჰპოო[1] ZAB.

თანამონათესავე არიან, რაოდენნი მასვე შესმენასა ქვეშე დაიწესებიან, ხოლო სხვა ნათესავ არიან, რაოდენნი სხვასაა და სხვასა შესმენასა ქვეშე არიან. უგრძესად კათიღორიას 20 თავში (ჰპო(ვ)ო (ჰპოებ D) CDE[1].

[**თანამოსარჩლე** ნ. სჳნაღროსი].

თანამოსახელე (+ თანამოსახელე B) შესმენა არს, რაჲამს სახელსაცა და საზღვარსა მის სახელისასა მიითვალვიდეს, ვითარ-იგი ცხო(ვ)ელი შეისმინება (შეისმინების B) კაცისად და მიითვალავს კაცი სახელსაცა (სახესაცა B) და საზღვარსა ცხო(ვ)ელისასა, რამეთუ ცხო(ვ)ელი არს არსება სულიერი მგრძნობელი. და კაცი მიითვალავს საზღვარსა ამას, რამეთუ არსებაცა არს კაცი, (+ და AbB) სულიერიცა და მგრძნობელიცა, ხოლო ცხენიცა და ძაღლიცა ეგრეთვე ამა საზღვართა მიითვალვენ. უგრძესად კათიღორიას 15 თავში იძიე, ZAB.

თანამოსახელე შესმენა არს, რაჲამს სახელსაცა და საზღვარსა მის სახელისასა მიითვალვიდეს, ვითარ-იგი ცხო(ვ)ელი შეისმინების კაცისად და მიითვალავს კაცი სახელსაცა და საზღვარსა(ცა) ცხო(ვ)ელისასა, რამეთუ ცხოველი არს არსება სულიერი, მგრძნობელი. [და] კაცი მიითვალავს საზღვარსა ამას, რამეთუ არსებაცა არს კაცი, და სულიერიცა და მგრძნობელიცა, ხოლო სახელმოდგამი შესმენა არს. თანასახელ ვიდრემე არიან რაოდენნი სახელითა და საზღვრითა, ესე იგი არს წარწერითა [სახელ]ითა ზიარ არიან. უგრძედ კათიღორიას 15 თავში იძიე. (+ თანამოსახელეთა ვიდრემე ყოვლად სრული ზიარებაჲ სახელისაჲ ნებავს ქონებად. ხოლო სახელმოდგამთა და განყოფილებაჲცა რაჲმე ჰნებავსყე, ვინაჲ სამართლად ჰგონებენ, ვითარმედ თანასახელთა უფროჲს ახლვენ სახელმოდგამნი. ხოლო წმიდანი მამანი თანამონათესავეთა და თანამოსახელესა თანაარსად (თანაარსსა Cab) იტყვიან, ესე იგი არს მის(ი)ვე და ერთისა სახისა მიმდგომთა გვამოვნებათა თანამოგვამე არიან CD) CDE[2].

ნ. სახელმოდგამი.

თანამცურვალი (თანამცურუალი A, თანამცორვალი Cb) (2 ნეშტ. 12, 11) საჭურველთ მპყრობელი (+ და B) მცველი (მცველნი B) მეფეთა ZAB.

(2 ნეშტ. 12, 11) საჭურველის მპყრობელი და მცველნი მეფეთანი Cb.

თანამწოლი (5, 2 დანიელ) ცოლი თუ ხარჭა ZAa.

თანანადები (6, 12 მათე) თავს ვალი ედვას ZA.

ვალი თავს ედვას BC.

თანალრება გულ რამ შეკლება B.

ნ. ეთანალრება, მეთანალრება.

თანალრი გულკლება B.

თანაწარჰქდა (10, 31 ლუკა) გვერდი გაუარა ZA.

[1] იგულისხმება ი. დამასკელის კათიღორია. [2] გამოღებულია ი. დამასკელის კათეღორიის მე-7 და 32-ე თავებიდან.

გაიარა, თუ გვერდი გაუარა B. გაიარა (+ გინა გაუშვა C) CD.

თანგირა (თანგირა, თანჯარა D; თანგირა და თანჯარა E) ჩალხანა BC. განუმარტავია E.

თანგრუზი ნექტარი. ესე არს ორნი მდინარენი შეზავებულნი: ორნი ღვინო და წყალი, გინა მისთანანი ZA.

ნექტარი. ესე არს ორნი მდინარე შეზავებული, ორნი ღვინონი, ანუ ღვინო და წყალი, ანუ სძე და თაფლი და რაიც ესევითარნი B. უკეთესი და უდარესი ორნი ღვინონი შერიო ანუ თაფლნი, ანუ სძენი, და რაჲ(ცა) ნოტიონი შეაზავნე C. უკეთესი და უდარესი ორნი ღვინონნ შეურიო, ანუ თაფლი, ანუ სძე [და] რაჲცა ნოტიოთაგანი D. უკეთესი და უძარესი ორნი ანუ სამნი ღვინონი შეურიო, ანუ თაფლნი ანუ სხვა (......) E.

ნ. ნექტარი.

თანთანა გვერდის ვიწრო გზაა ცხენის ძნელად გასავალი; რომ ქვეით შარა იყოს, შარის ზეით გზას ქვიან, ივარა თუ მის მეტი არ არის, იმასაც გზად უწოდენ. თ ა ნ თ ა ნ ა საცხენოსნო გზას რომ საქვეითო ბილიკი მოსდევდეს, მაზედ ცხენი ვერ გაივლიდეს B. თანმიზეზ და მიზეზ (კავშ. 37) განიყოფიან ესთა, რამეთუ მ ი ზ ე ზ გულისჴელოვნება მკურნალისაჲ სიმრთელისათვის, ხოლო თ ა ნ მ ი ზ ე ზ კაზმა წამალთა; ესრეთვე მ ი ზ ე ზ ასოთა მწერალი, ხოლო თ ა ნ მ ი ზ ე ზ კალამი B[1].

[**თაოანი** ნ. კაცის-თაოანი].

[**თარ** ნ. სათარი; შდრ. თრევა].

თარანგი ქრმალთა და თოფთ(ა) სალტე ZAB.

თარანგი ეწოდების (ეწოდება E) ჴრმლის ქარქაშზე(დ) მეტს სალტესა (სალტეთა D) CDE.

თარგი ქუდის ნაოთხალი და მისთანანი (მისთანა B) ZAB.

თარგმანება (+ 5, 11 ოსე ZAa[2]) სიტყვის გაცხადების თქმა ZA.

ნ. ვთარგმნი, ითარგმანა, სთარგმნის, უთარგმანა.

თარგმანი იგავიანის სიტყვის გაცხადება ZA.

სიტყვის გაცხადება BC. განუმარტავია DE.

თარეში სხვათა ენაა, ქართულად მ ა რ ბ ი ე ლ ი ჰქვიან ZAB.

თართაკი 4 მეფე 17, 31 Ca.

თართი (ოთხფ.) დიდი ძაღლი საცხვრე ZA.

დიდი ძაღლი BCD. ძაღლი E.

ნ. ძაღლი.

თარკესი ქარია ერთი ZAB.

რომელ არს კ ი რ კ ი დ ო წოდებული ქარი Cab.

თარო ჭურჭლის დასაწყობელი ZAa.

ჭურჭლის შესადგმელი სახლის გარშემო AB.

ნ. სარკმელი.

თარხანი სხვათა ენაა, თ ა ვ ი ს უ ფ ა ლ ს ჰქვიან ZAB.

ნ. სითარხნე.

[**თარჯ** ნ. შემოთარჯვა].

თარჯიმანი E.

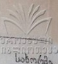
თასი (7, 10 მამათ-ცხ.[3]) სასმისია ZA.

სასმისი B. სასმისია C. განუმარტავია DE.

ნ. სათასე, წედა.

---

[1] განსამარტავი სიტყვა და განმარტება აღებულია იოანე პეტრიწის კომენტარიიდან (II წ. გვ. 90, 31—91,2. [2] წყაროშია: „დათრგ̃ნა“. [3] შდრ. A—1105, 167 r. a 22.

თასმა ტყავი სამუშაკო(დ) მზა ZABC.

განუმარტავია DE.

თასუხა სარ(წ)ყული კოლოტი ZABCD.

თაფეთი (4 მეფე 23, 10) აღვი-ლი(ა) კერპთ საზორავი ZA.

4 მეფე 23, 10 B.

თაფი ვეგის ზურგი ZABCD.

[ზურგი] ვეგისა E.

თაფი პურის თორნეში ჩავარდნა Cb.

თაფლი (24, 42 ლუკა) ფუტკრის მანანა ZA.

განუმარტავია BCDE.

ნ. გოლი, კიპრუჭი.

თაფლი ველური ესე არს ხე, რო-მელსა ლათინურად ჰ(რ)ქვიან ე რ ი კ ა, ურთხლს(ა) ჰგავს. მი-სის ხილისა და ხისაგან თაფ-ლივით ჩამოეწვეთების, ვითნი მ ა ნ ა ნ ა დ (ა ც) (მანანასაც Z) უჴმობენ (სახელ-ჰდებენ ZA). იგი არს თაფლი ველური ZAB.

არს ხე ერთი, რომელსა ლათინუ-რად ჰქვიან ე რ ი კ ა, ურთხლს(ა) ჰგავს. მისის ხილისა და ხისაგან თაფ-ლსავით ჩამოეწვეთების (ჩამოეწვეთე-ბა Cq), ვითნი მ ა ნ ა ნ ა დ უჴმობენ C. განუმარტავია D.

[**თაფლი შეყინებული** ნ. შაქარი].

თაფლუჭი (1, 15 ლუკა) რაჲც სამთრვალო (+ რამ A) შეიმზა-დების ZA.

(1, 15 ლუკა) რაიც სასიმთვრალოდ შეიმზადების, თაფლუჭი არს B. (+ ლუკა 1, 15 Cb) თაფლუჭი არს ყოვე-ლივე სამთრვალოდ შემზადებული სასმელები, რაჲც რავე იყოს C. თაფ-ლუჭი არს შემზადებული სამთვრა-ლოდ რაჲცა E.

ნ. ლუდი.

თაფული მოთიბული სახორმე ZA.

ნათიბი სახორმე BCD. სახორმე ნათიბი E.

თაქალთო უნაგრის ქვეშ სადები ZAa.

(უჭმ.) AbBCDE.

თაქნაბადი კეთილი ნაბადი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. თექა, ტერი.

თაღლითი სხვათა ენაა, ქართუ-ლად მ ო რ თ უ ლ ი ჰქვიან ZA.

ქართული არ არის, მ ო რ თ უ ლ ი ჰქვიან B.

თაყუანება (თაყვანება DE) თავის დახრა ZAB.

თავის მდაბლად მოხრა Cb. განუმარ-ტავია CaqDE.

ნ. ეთაყუანა, მთაყუანებელი, სათაყუანებელი, სათაყუანო.

თაყუანის-ცემა (+ 1 მეფე 24, 9 ZAa) თავის მოდრეკის ქნა ZA.

ნ. კერპის თაყუანისმცემელი.

[**თახთახი** ნ. ძრწოლა].

[**თახტირევანდი** ნ. მუაბა].

თაჴჳ (თაჴვი ZACaqDE) (ოთხფ.) ZAB.

(ოთხფ.) კოსტოტორის CDE.

ნ. მთაჴჳ.

თაჭური ენა არაბთა ენაა, რო-მელსა ტ ა ჭ ი კ ს უწოდენ ZA.

თურქთ ენაა, რომელსა ტ ა ჭ ი კ ს უწოდენ B.

[**თბ** ნ. თბილი, სათბობი, სითბო (სიცხე'სთანაც), უთბობდა; შდრ. ტფ.].

თბე (11, 16 ჰრომ.) ესე (თბე B) არს ახალი ფქვილი რა შეზილო. ხოლო ც ო მ ი რა დამჟავდეს

და საფუარ იქმნას (+ მაშინ ZA) ZAB.

თბე ეწოდების ცომსა, გინა საფუარსა, გინა სამკვეთოსა, გინა ფქვილსა (ფქვილი Ca) (+ შეზელილი Cb) C. თბე ეწოდების ცომსა, გინა საფუარი, გინა სამკვეთო, სადედავი, გინა ფქვილი D. გამოსლ. 12, 15 E.

თბილი (+ 3, 16 გამოცხ. ZAa) არც ცხელი, არც გრილი ZAB.

განუმარტავია CDE. (E-ში ქვემო კიდეზე ჩამოწერილია: თბილი, ცხელი, ჯინჯიხი, მდუღარე, უნჯუფა და ხორკაში).

ნ. თბ; შდრ. ტფილი.

[**თებერვალი** ნ. ფებერვალი].

თებო თმის მწიკვლი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. მწიკული; შდრ. ქერტლი.

თევგი დასაბეჭდავივით ZA.

დასაბეჭდავი BC. განუმარტავია D.

ნ. სტამბა.

თეეჲ (43, 12 ეზეკ.[1]) პატიოსანი ცხედარი, განსასვენებელი, გინა საწოლი ZAa.

პატიოსანი ცხედარი, განსასვენებელი არს Ab. (40, 7 ეზეკ.) პატიოსანი ცხედარი, განსასვენებელი B. პატიოსანი საწოლი, განსასვენებელი Cab.

ნ. თეისნი, ცხედარი.

თევა ღამის უძილოდ გათენება ZA.

ღამის გათენება B.

ნ. ვათევ, უთევდა, ღამის-თევა; შდრ. განთიადი (გაცისკრება'სთანაც), მთიები.

თევზი (თევზ.) (8, 9 ფსალმ.) ყოველნი წყლთერნი ZA.

(თევზ.) BCDE.

ნ. გრძელთევზი, ვითევზეთ, ზოდიაქო, მეთევზე, მეთევზური, მელნის თევზი, ძაღლთევზი.

თეთრი (+ 30, 35 დაბად. ZAa) სპეტაკი, გინა ვეცხლი ZABC.

სპეტაკი D. განუმარტავია E.

ნ. სითეთრე, უთეთრებდა.

[**თეთრი იაგუნდი** ნ. ტოპაზიონი].

თეთრი რაკა (ბალ.) ძიმწარე ZABCD.

თეისნი 40, 14 ეზეკ. ZAa.

ნ. თეეჲ.

თელა (ხე) ZABCDE.

თელგამი ბალღამი ZABCDE.

ნ. ფელგამი.

თელვა შენაბდვა ZAB.

მატყლის შენაბდვა Cb.

თელი (ოთხფ.) ღორის გოჭი ZAB.

(ოთხფ.) გოჭი ღორისა C. (ოთხფ.) გოჭი D.

ნ. ღორი.

თელმუზი უმად ნამზადი ყველი ZAB.

უმი ყველი CDE.

თემან (თემანი Ab) (+ 3, 3 ამბაკ. ZA) სამხრეთი ZABCD.

ნ. სამხრეთი.

თემი ქვეყანის(ა) ერთი ნაწილი ZA.

ერთი ქვეყანათა ნაწილი B. ერთი ქვეყანა C. ერთი ქვეყანათაგანი D.

ნ. მოთემე.

თემის (122; 124 კავშ.[2]) შესაძლო ZAB.

---

[1] შეცთომა ჩანს, წყაროშია: „მთეებთა". [2] იოანე პეტრიწის შრომები (წიგნი I, გვ. 75, 16; 77, 11).

შესაძლებელი (+ 122 კავშ. CE) CDE[1].

[თემ-ქუეყანა ნ. სათემქუეყნო].

თენება გათენება ZA.

განთიადი BC. განუმარტავია D.

ნ. მთენი.

[თენთ ნ. დათენთა].

თერო (თერრო D) მდგურის კიდე ZA.

მდგურთ კიდე B. მდგმურის კიდური (კიდე D) CDE.

თერიაყი (+ 1 ნემეს[2]. ZAa) სამსალის მ(ა)კურნებელი, თერიაკი ZA.

სამსალის მაკურნებელი B. სამსალის საკურნებელი წამალი C. სამსალის წამალი საკურნებელი D.

თერისტირი საბურველი გულისა ZABCDE.

თერისტროჲ (თერისტროი BCDE) (3, 23 ესაია) ზეწარი ქალთა მოსაფარავი ZA.

ზეწარი ქალთ მოსაფარი (3, 23 ესაია) B. ზეწარი ქალთა (+ ესაია 3,23 Cb) CD. ⸢ზეწარი, ჩადრი⸣ E.

ნ. ზეწარი; შდრ. მაფორი.

თერმია (ბალ.) ლოპინარი ZAB.

(ბალ.) რომელ არს ლ ო პ ი ნ ა რ ი CD. (ბალ.) E.

შდრ. თერმუზი.

თერმონი (+ მამათ-ცხ. ZAa) თბილი შაქარ-წყალი ZA.

თბილი შაქრის წყალი B. თბილი თაფლ-წყალი CD.

ნ. კუნდიტი.

თერმუზი (ბალ.) თერმია ZAB.

(ბალ.) ცერცვია, ქნდური C. (ბალ.) ცერცვი D.

ნ. თორმოზი.

თერო (ბალ.) ZABCD.

თერო ნ. თერო.

[თერყვი ნ. ქარი].

თერძული ნათესი ქნული ZA.

ქნული დათესილი B. ქნული დათესული C. განუმარტავია D.

[თერხვი ნ. ქარი].

[თეს ნ. განთესვა, ვთესავ, თესვა, თესლი, მთესვარი, მთესველი, ნათესი, სთესავს, თანამონათესავე, მონათესავე, ნათესავი (ცალკე, ტომ'თან და ხუთთა ქმათა'თანაც), სათესავი, სათესლე, სანათესაო, უთესველა].

თესვა (+ 4, 4 მარკ. ZAa) თესლის ბნევა ZA.

თესლთ ბნევა B. განუმარტავია CDE.

თესლი (1, 11 დაბად.) ნაყოფის მშობელი ZA.

ნაყოფთ მშობელი B. განუმარტავია CDE.

ნ. უცხოთესლი.

თეფში ZABCDE.

ნ. ლანკანი.

თექა უმჯობესი თაქნაბადი ZAaB.

თაქნაბადი უმჯობესი CD. კაი თაქნაბადი E.

ნ. ტერი.

თეძი მენჯი ZAaBC.

განუმარტავია DE.

[თვალ ნ. თუალ 1, 2].

[თვალთ-ღება ნ. თუალთ-ღება].

თვალი ნ. თუალი.

თვალუხვავი ნ. თუალუხუავი.

თვალღებული ნ. თუალღებული.

თვალშავა ნ. თუალშავა.

თვალხმიერად ნ. თუალხმიერად.

---

[1] D ნუსხაში ამ სიტყვასთან კიდეზე შენიშვნაა: „კავშირში ასე ეწერა".
[2] შდრ. ნემესიოს ემესელი, ბუნებისათჳს კაცისა... 21,9 („სათერიაკოდ").

თვალხმიერი ნ. თუალხმიერი.

თვარა, თვარამ ნ. თუარა.

თვე ნ. თუე.

[**თვერ** ნ. გთრავს, დათრობა, დამთრვალი, დედამთრვალი, მთრვალი, მომთრვალე, სიმთრვალე].

თვია ნ. თჳა.

თვით ნ. თჳთ.

თვითბერი ნ. თჳთბერი.

თვითი ნ. თჳთი.

თვითმავალა ნ. თჳთმავალა.

თვითო ნ. თჳთო.

თვითქმის ნ. თუ ითქმის.

თვინასი ნ. თჳნასი.

თვინიერ ნ. თჳნიერ.

თვირათენი, თვირნათენი ნ. თჳრნათენი.

თვისგან ნ. თჳსგან.

თვისი ნ. თჳსი 1, 2.

თვლა ნ. თუალვა.

თვლემა ნ. თულემა.

[**თვრ** ნ. თვერ].

თთუე[1] (თ)თვე. ერთი წელიწადი არს თთვე ათორმეტნი, ხოლო თთვენი რომელიმე ოცდა(ა)თი დღე არს და რომელიმე ოცდაათერთმეტი, ხოლო ფებერვალი უნაკლოდ ოცდარვა(ა) და ნაკით ოცდაცხრა. ქართულის ენით(ა) ეწოდებიან იანვარს — აპანი, ფებერვალს — სურწყუნისი, მარტს(ა) — მირკანი, აპრილს(ა) — იგრიკა, მაისს(ა) — ვარდობისა, ივნისს(ა) — მარიალისა, ივლისს(ა) — თიბისა, აგვისტოს — ქველთობისა, სექდემბერს — ახალწლისა, ოქტომბერს — სთვლისა, ნოენბერს — ტირისკნისი და დეკემბერს — ტირისდენი ZA.

(თ)თვე. ერთი წელიწადი არს თთვე ათორმეტი, ხოლო თთვენი რომელიმე ოცდათი დღე არს, რომელიმე ოცდათერთმეტი, ხოლო ფებერვალი უნაკოდ ოცდარვა დღე და ნაკის წელს ოცდაცხრა B. თვე Cb.

ნ. წელიწადი, ჯგუფი.

თია გაუქარვებელი კორძი ZAaB.

კორძი გაუქარვებელი Ab. კორძივით გაუქარვებელი C. განუმარტავია DE.

თიატრო (თიატრო, თიატრონი D) სახედველი. ესე არს ზღუდე-მოვლებული შუა ადგილი, სამღერელ-საროკავნი და გარემოს მჭვრეტელთ სადგომი. სადა სტანჯვიდიან მოწამეთა ZAa.

ბერძნულია, რომელ არს სახედველი; ესე არს გარ ზღუდე-მოვლებული, შუა ადგილი სამღერელ-საროკველი და გარემოს დიდებულთ სადგომი საჭვრეტელად. მუნ სტანჯვიდენ მოწამეთა Ab. სახედველი. ესე არს ზღუდე-მოვლებული, შუა ადგილი სამღერელ-საროკავნი და გარემოს დიდებულთ სადგომი საჭვრეტელად. მუნ სტანჯვიდიან მოწამეთა B. რომელ არს სახედველნი (სახედველი D) ზღუდე-მოვლებულად აღშენებულნი (აღშენებული D) სამღერელად მროკავთა დიაცთა და მოშაითთათვის, მორკინალთა და მქეცთათვის (+ საბრძოლ(ვ)ელად C). მუნ სტანჯვიდიან წმიდათა მოწამეთა ყოველთა დასანახველად CD. რომელ არს სახედველი ზღუდე-მოვლებულად აღშენებული სამღერელად დიაცთა მროკავთა მუ-

[1] ნუსხებშია: „თთვე“.

შაითთათვის, მქეცთა და მორკინალთათვის. მუნ სტანჯვიდიან წმიდათა მოწამეთა ყოველთა დასანახველად E.

თიაქარი ფუშის ქარი ZAB.

განუმარტავია CDE.

[**თიაქულა** გარეული პრასი] B.

თიბვა მოცელვა ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. მთიბელი, მოთიბა, სათიბელი, სათიბი, სთიბავს, უთიბევდა.

თიბისა (თიბვისა ABC) ივლისის თთვე ZA.

ივლისი BCDE.

ნ. ივლისი (თთუე'სთანაც).

თივა (ბალ.) (+ 14, 19 მათე ZA) მოთიბული ჴმელი ბალახი ZAB.

(ბალ.) ბალახი მოთიბული და ჴმელი C. (ბალ.) DE.

ნ. ბიზოვანი, სათივე.

თივაქასრა (ბალ.) ZAB.

თივთიკი სხვათა ენაა, (+ ქართულად AB) თ ხ ი ს უ რ ი ჰქვიან ZAB.

თხისური CD. განუმარტავია E.

თითბერი ყვითელი სპილენძი ზუნებით ZAB.

შდრ. თუთბერი.

თითი (20, 27 იოანე) ჴელის რტო ZA.

განუმარტავია BCDE.

ნ. ორთითი, სათითე, შუათითი.

[**თითის-ტარი** ნ. ჩერია].

თითო (16, 21 გამოსლ.) თითოეული ZA.

თიკანი (ოთხფ.) (+ 15, 29 ლუკა ZA) თხის შვილი ZAB.

(ოთხფ.) CDE.

ნ. თხა.

თილანი სხვათა ენაა, 48 თუხტის წონაა ZA.

(უჯმ.) სხვათა ენაა, ორმოცდარვა თუხტის წონა ლიტრაა B.

ნ. ლიტრა.

[**თილია** ნ. ტოპაზიონი].

[**თილისმი** ნ. ტილისმა].

თინათინი სარკითა თუ მისთანათა რათამე მზის შუქი(ს) კედელზე(დ) ციალებდეს ZAB.

სარკითა ანუ წყალთა მიერ მზის(ა) შარავანდედი კედელსა ზედა (კედელზედ D) ციალებდეს, იგი არს CD. ესე თ ი ნ ა თ ი ნ ი და თ ე ი რ ნ ა თ ე ნ ი ერთსა ჰგვანან; ამას სარკითა ანუ წყლითა-მიერი მზის შუქი კედელსა ზედა ციალებდეს, თინათინსა[1] უწოდენ E.

თინთიკი (ბალ.) ZABCDE.

თიოში (ბალ.) შრეში ZABCb.

თირალიმნა (ოთხფ.) ნადირია ერთი ZAB.

(ოთხფ.) ერთი ნადირია CD (ოთხფ.) ნადირია E.

თირი ქვაში ნახე ZA.

ლბილი კლდე B. კლდე ლბილი CD. ლბილი ქვა E.

ნ. კლდე, საშუალო.

თირკლია გვადრაკთაგანია ZAB̂.

გვადრაკია CD.

თირკმელა სოკოა მიწას ქვეშ ZAB.

სოკო Cb.

თირკმელი 3, 4 ლევიტ. ZAa.

განუმარტავია AbBCDE.

ნ. სათირკმლე.

თიჭა (+ 9, 6 იოანე ZA) ტალახი(ა) ZABCD.

განუმარტავია E.

თლა გათლა, მოთლა (+ შეთლა,

[1] ნუსხაში: „თინათინო“.

ჩათლა ZAa) ZAB.
განუმარტავია CDE.
ნ. თალ.

თლილი გათლილი ZAB.

[თმ ნ. დათმობა, დაუთმო, დაუთმობელი, ვთმობ, თმობა, მთმობელი, უთმო].

თმა (10, 30 მათე) თმანიცა ესრეთ განიყოფებიან: ქალთა შვენიერთა და გრძელთა თმათა ეწოდებიან დალალი, ხოლო ცუდთა და თხელთა — ბუწუწი; ვაჟთა თმათა გრძელთა და სრულთა — ვარჯი და მგრგვლად შემოკვეცილსა — ქოჩორი; ყურთა საფარად ჩამოშვებულთა თმათა — მაწაკი; (+ და A) პირთა და საფეთქელთა საშვენებელთა — წინამო (+ და ლულამბარი ZAa); ყრმათა პირთა თმათა მცირეთა — გინგლი, კაცთა შუბლთასა — წარბი, თვალთასა — წამწამი, ბაგეთასა — ულვაში, ყბათასა — წვერი, მკერდთა და გვამთასა — ფაჩვნი, სასირცხოთა ადგილთა ფაჩარი; თავ-ნაპარსთა მოზრდილთა — ჯენჯი; ძაღლთა და მჴეცთასა — ბანჯვლი, თხათასა — ბალანი და მისსავე ქვეშე ლბილთა თმათა — თხისური; ცხოვართა და კრავთასა — მატყლი; აქლემთასა — სტევი, ღორთა ქედთასა — ჯაგარი და ძაგარი; ცხენთა ქედთასა — ფაფარი და კუდთასა — ძუა; პირუტყვთ(ა) გაზაფხულ განაცვივ(ნ)სა — განგური; ტყავიანთა თმათა ხზედისა და კვერნათასა, რომელსა კაცნი შეიმოსენ — ბეწვი; ხილთა და ბალახთა რეცა თმათა — ბუსუსი და ჩინჩლი ZA.

თმა ზოგადი სახელი არს ყოველთა თმათა. ხოლო განიყოფებიან მრავლად: ქალთა შვენიერსა და გრძელს თმას ეწოდება დალალი, ხოლო ცუდსა და თხელსა — ბუწუწი. ხოლო ვაჟთა თმათა გრძელთა და სრულთა — ვარჯი და მგრგვლად შემოკვეცილსა — ქოჩორი; ყურთ საფარად ჩამოშვებულს თმას — მაწაკი; პირთა და საფეთქელთა საშვენებელთა — წინამო; ყრმათა პირის თმათა მცირეთა — გინგლი; კაცთა შუბლთასა — წარბი; თვალთასა — წამწამი; ბაგეთასა — ულვაში; ყბათასა — წვერი; მკერდთა და გვამთასა — ფაჩვნი; სასირცხოთა ადგილთასა — ფაჩარი; თავ-ნაპარსთა მოზრდილთა ჯენჯი; ძაღლთა და მჴეცთასა — ბანჯვლი; თხათა, ზროხათა და ნადირთასა — ბალანი; თხის ლბილს ქვეშე თმასა — თხისური; ცხოვართა და კრავთასა — მატყლი; აქლემთასა — სტევი; ღორთა ქედთასა — ჯაგარი და ძაგარი; ცხენთა ქედისათა — ფაფარი, კუდისათა — ძუა; პირუტყვთ გაზაფხულ განაცვივთა — განგური; ტყავიანთა თმათა ხზედისა კვერნისასა, რომელ კაცნი შეიმოსენ — ბეწვი; ხილთა და ბალახთა, რეცა თმათა — ბუსუსი და ჩინჩლი B.

თმაცა (თმანიცა D) ზოგადი სახელი არს ყოველთა თმათა. ხოლო ესე მრავლად განიყოფებიან (განიყოფების D) რამეთუ ერთსა თმათაგანსა ეწოდების ბეწვი, ხოლო ქალთა

თმათა (თმასა Cq) შვენიერთა (შვენიერსა Cq) და გრძელსა (გრძელთა CqD) — დალალი; ქალთა ცუდთა თმათა და მცირეთა — ბუწუწი; ვაჟთა თმათა გრძელთა და სრულთა — ვარჯი; ვაჟთა თმათა მგრგვლად მოკვეცილთა და გარეშემოპარსულთა — ქოჩორი; ყურთა საფარვ(ე)ლად გრძლად (+ თმათაგან CqD) ჩამოშვებულთა — მაწაკი, (+ შუბლთა CaD) და საფეთქელთა საშვენებელთა (საშვენებელსა D) თმათა — წინამო; უასაკოთა ყრმათა პირთა ზედა მცირეთა რასმე თმათა — გინგლი: კაცთა გვამთა ზედა თმათა — ფაჩვნი: ნაპარსთა თმათა მოზრდილთა (მოზრდილსა D) — ჯენჯი; ქვეშე სასირცხოთა ადგილთა თმათა (თმასა D) — ფაჩარი; ძაღლისა და მჴეცთა თმათა (თმასა D) — ბანჯვლი; თხათა, ზროხათა და ნადირთა თმათა (თმასა D) — ბალანი; თხათა ბალანთა ქვეშე (ძირთა D) ლბილთა (ლბილსა D) თმათა (თმასა D) — თხისური; ცხოვართა და კრავთა თმათა — მატყლი; აქლემთა თმათა — სტევი; ღორთა ქედისა სხვილსა (სხვილთა Cq) თმათა (თმასა D) — ჯაგარი (+ გინა ძაგარი C); ცხენთა და ვირთა (+ და ეგევითართა C) ქედთა (ქედისა D) თმათა — ფაფარი და (ხოლო D) კუდთა თმათა (თმასა D) — ძუა; პირუტყვთა გაზაფხულ გამონაცვალს განადენს თმას(ა) — განგური; ხილთა და ბალახთა მცირესა თმათა მსგავსსა — ბუსუსი, გინა ჩინჩლი CD. განუმარტავია E.

ნ. ოქროს-თმა (ძაფ'თანაც), სათმე, უთმო.

თმენა (+ 14, 8 იერემ. ZAa) დათმობა ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. დათმენა, ითმენდა, მოთმენა, მოთმინება, მომთმინო, ნათმენი, უთმინო; შდრ. თმ.

თმისაყოფი თმის გასაყოფი ჩხირი ZAa.

თმობა მოთმენავე ZAB.

განუმარტავია CDE.

ნ. თმ.

[თნება წადება, გინა ნებაᲙ B.

თნევა სათნო ყოფა ZABCD.

მოწონება E.

ნ. ათნო, გთნავს, ეთნო. მთნავს, მოთნე, სათნო, სათნოება (საშუალო'სთანაც), სთნავს, უთნო.

თოდრაკელი ურიდად ბოროტის მოქმედი ZAB.

სჯულის კანონი: „უუვარან თოდრაკელობა უფროს კეთილობისა“; „თოდრაკელი იყოს, გინა თუ მწვალებელი“ CD.

თოვა თოვლის მოსლვა ZA.

ნ. ითოვა.

თოვლი (3, 70 დანიელ) რა წვიმას ზამთარს ცივი ჰაერი შე(ჰ)ხვდების, შეათოებს და დამოცვივა. არამედ თოვლიცა ესრეთ განიყოფებიან: რამეთუ პირველ ზამთრისა რა ღამის სიცივემო ცვარი შეათოოს, უჴმობენ თრთვილსა; ხოლო პირველ დათოვასა ვიდრე მიწათა გათეთრებამდე უწოდენ ყაპსა; და თუ დათოვა ტერფამდე და მეტი მისი, იგი არს ფიფქი; და მისი უმეტესი თოვლად სახელ-იდების; უკეთუ თოვლი წვიმანარევი იყოს, ჰყაპს უწოდენ, და თოვლიანსა ნისლსა — ბურსა; თუცა ბურისა მიერ ხენი შეიყინენ, იგი (იგი

Ab) არს ჭ ი რ ხ ლ ი; უკეთუ ხეთა ზედა თოვლი დადგა, ეწოდება ხ უ რ ხ ლ ი; ქარიანსა თოვლსა (თოვასა Ab) ეწოდების (ეწოდება A) ბ უ ქ ი; ქარისაგან ახვეტილსა ადგილსა ჰქვიან ხ ი ა წ ი; და სადა თოვლი ნაბუქი შეგროვდა, მას — ნ ა ნ ქ ე რ ი. თუცა შემბალი თოვლი შეყინა, ეწოდება ბ ზ ა რ ი; და რა ბზარი მზემა შეალბო, ეწოდება ლ ე ღ მ ა; მცირესა ფიფქსა ბზარ-ქმნილსა — ა რ ხ ი ლ ი; რა თოვლი აჭრელდეს (აჭრელდა A), იგი არს ლ ი ლ ო; თუცა თოვლისა სიმრავლე მთამ ვეღარ იტვირთა და ჩამოიზვლა. იგი არს შ ვ ა ვ ი ZA.

რა წვიმათა ზამთარ ცივი ქარი ეცემა, შეათოებს, დამოცვივა. არამედ თოვლიცა ესრეთ განიყოფებიან: რამეთუ პირველ სთველთა რა ღამით სიცივემან ცვარი შეათოოს, უჴმობენ თ რ თ ვ ი ლ ს ა; ხოლო რა პირველად დათოოს ვიდრე მიწათა გათეთრებამდე, უწოდენ ყ ა პ ს ა; თუცა დათოვა ტერფამდე, იგი არს ფ ი ფ ქ ი; და მისი უმეტესი თ ო ვ ლ ა დ სახელიდების; თუ თოვლი წვიმანარევი იყოს, ჭყაპს უჴმობენ და თოვლიანს ნისლსა — ბ უ რ ს ა; თუმცა ბურისა მიერ ხენი შეიყინნენ, იგი არს ჭ ი რ ხ ლ ი; და უკეთუ ხეთა ზედა თოვლი დადგა, ეწოდება ხ უ რ ხ ლ ი; ქარიანს თოვასა ეწოდება ბ უ ქ ი; ქარისაგან ახვეტილსა ჰქვიან ხ ი ა წ ი; და სადა თოვლი შეაგროა, ნაბუქსა მას — ნ ა ნ ქ ე რ ი. უკეთუ შემბალი თოვლი შეჰყინა, ეწოდების ბ ზ ა რ ი; და რა ბზარი მზემ შეალბო, ეწოდება ლ ე ღ მ ა; მცირესა ფიფქსა, ბზარ-ქმნილსა, ა რ ხ ი ლ ი ეწოდება; რა თოვლი აჭრელდეს, იგი არს ლ ი ლ ო; თუ თოვლისა სიმრავლე მთამ ვერ იტვირთა და ჩამოიზვლა, იგი არს შ ვ ა ვ ი B.

რა მზისა შარავანდედი მიწათა მიერ და წყალთაგან ცვართა მიიზიდავს, აღლებს და შერთავს ღრუბელთა და რა ღრუბელი ვეღარ დაიტევს, ჩამოადენს წყალთა მათ; ხოლო ზამთრის(ა) ჰაერი ცივია (ცივი არს D) და განათო(ვ)ებს და დამოცვივნების. არამედ თოვლ(ნ)იცა განიყოფებიან ესრეთ: რამეთუ პირველად სთველსა რა ღამე ცვარი დილისა სიცივემან შეათოოს, უჴმობთ თ რ თ ვ ი ლ ა დ; ხოლო რა პირველ(ად) დათოოს მცირედ ვიდრე (+ მიწათა C) გათეთრება(დ)მდე, უწოდთ ყ ა პ (ყ) ს ა; უკეთუ დათოოს ტერფამდე, იგი არს ფ ი ფ ქ ი და ამისნი უმეტესი თ ო ვ (ლ) ა დ სახელ-იდების (სახელ-იდება Cq); უკეთუ თოვა წვიმანარევი იყოს, ჭ ყ ა პ ა დ უწოდთ; და თოვლიანსა ნისლსა (+ უჴმობთ Cab) ბ უ რ ს ა (ბუერსა D); და თუ(მ)ცა ბურისა (ბუერისა D) მიერ ხეთა ყინული (ყინელი D) მოეკიდოს (მოეკიდა Cq), იგი არს ჭ ი რ ხ ლ ი; და უკეთუ თოვლი დადგეს ხეთა ზედა, ეწოდების ხ უ რ ხ ლ ი; ქართა სასტიკთა და თანა-მონათოვთა (თან-მონათოვსა D) ეწოდების ბ უ ქ ი; ქარმან (მან D) სადა ადგილი ახვეტა, ჰქვიან ხ ი ა წ ი, ხოლო სადა თოვლი შეაგროვოს (შეაგროვა D) მას—ნ ა ნ ქ ე რ ი; უკეთუ შემბალი თოვლი შეჰყინა, უწოდენ ბ ზ ა რ ს ა; და რა ბზარი მზემან შეალბო, უწოდენ ლ ე ღ მ ა დ; მცირეთა (მცირეს D) ფიფქთა (ფიფქისა D) შებზარვასა ა რ ხ ი ლ ა დ სახელ-ედების (სახელ-სდებენ D); რა თოვლი აჭრელდეს, იგი არს ლ ი ლ ო; თუცა თოვლისა სიმრავლე მთამ ვერ იტვირთა (იტვირთოს D) და ახალი თოვლი ჩამო(ი)ზვლა, იგი არს შ ვ ა ვ ი; (+ და თუცა გაზაფხულ თოვლი შეყინებული ჩამოიზვლა, მას უწოდენ

ზვავსა D) და თოვლის(ა) ნადნობსა წყალსა ლანქერსა უწოდენ CD. რომელი კითხულობდეს, თოვლი რომლისა ნივთისა მიერ ყოფასა, ვაუწყოთ: რა მზის შარავანდედი მიწასა და წყალსა დაადგრების, მუნით მოიზიდავს ცვარსა და შეჰკრთავს ღრუბელთა, და რა ღრუბელი ვერღარა იტვირთავს, ჩამოადენს წყალთა, ხოლო ზამთარ ჰაერი ცივი არს და განათოვებს და ჩამოცვივნების. არამედ თოვლიცა განიყოფებიან ესრეთ: რამეთუ პირველად სთველსა რა ღამის ცვარი დილისა სიციემა შეათოოს, უქმობენ თრთვილად; ხოლო რა პირველ დათოოს მცირედ ვიდრე მიწათა გათეთრებამდე, არს ყაპყი; რა დათოოს ტერფამდე, არს ფიფქი და ამისა უმეტესი—თოვლი; თუცა თოვა წვიმა-ნარევი იყოს, ჭყაპ უწოდენ; ხოლო თოვლიანსა ნისლთა ბუერი; თუმცა ბუერისა მიერ ხეთა ყინელი მოეკიდნეს, არს ჭირხლი; და თუცა თოვლი დაადგრეს ხეთა, იგი არს ხურხლი; უკეთუ ქარი ძლიერი და თოვნა იყოს, იგი არს ბუქი; სადა თოვლი აღხვეტა, ეწოდების ხიაწი და სადა შეაგროვა — ნანქერი; უკეთუ შემბალი თოვლი შეჰყინა, უწოდენ ზზარად, და რა ზზარი მზემან შეალბნა, უწოდენ ლეღმად; რა თოვლი აჴრელდეს, იგი არს ლილო; თუცა თოვლისა სიმრავლე მთამან ვერ იტვირთა და თოვლი ჩამოიზვლა, არს შვავი; და თუმცა გაზაფხულ შეყინებული ჩამოიზვლა, ზვავად უწოდენ, ხოლო თოვლის ნადნობსა წყალსა ლანქერად E.

ნ. ირონ, ცისიერი.

თოთლო ნ. თოთო 2.

თოთო კვერცხი თოხლო Z.

თოხლო კვერცხი A. თოხლო B.

შდრ. თონთლო, თოხლო.

თოთო (თოთლო CbD) თონთლო, ოთლო

თოთლო CD.

თოიჩი სომხურია, ქართულად მსახრვალი ჰქვიან ZAB.

თოკი საბელთან ნახე ZA.

საბელი BCb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. მარაზი.

თომი (ბალ.) საბანდულე თოკი ZA.

(ბალ.) საბანდულე მოლი B. (ბალ.) CDE.

თონთლო იგივე თოთო ZA.

თოხლო B.

თორაკი (4 ნემეს.[1]) მკერდი ზეჯა-თურით ZA.

(4 ნემეს[1].) მკერდი ზეჯებითურთ B. მკერდი, გინა ბარკალი და მკლავი CD. 4 ნემეს[1]. E.

თორმოზი (ბალ.) თერმუზი(ა) ZABCD.

კანუმარტავია E.

თორნე (+ 8, 7 ოსე ZA) პურის საცხობი ZAB.

განუმარტავია DE.

ნ. საცეცხლე, საქმილი.

თორნი (+ 41, 18 იობ ZAa) ტანსაცვამია რკინისა, ჯაჭვთან ნახე ZA.

ტანსაცვამი რკინისა ჯაჭვითთ B. საცვამი ჯაჭვი CD. თორნი ტანსაცმელს ჯაჭვთა უწოდეს E.

ნ. ჯავშანი.

თოფი ცეცხლის სასროლი (+ ჭელმეხა ქართულად ჰქვიან! Aa) ZAB.

(უჭმ.) ქვემეხი ჰქვიან Ca. განუმარტავია CbqDE.

ნ. თურგანი.

თოფის წამალი ZAB.

---

[1] ნემესიოსი, „ბუნებისათჳს კაცისა“ (გვ. 59, 18).

თოლათი ნარდის მღერაშია ZAB.
  ნარდის მღერა(ა) CD. ერთი ნარ-დი E.

თოში ენთელთან ნახე ZAB.
  წყალთ მონატანი ყინული Cab. განუმარტავია CqDE.

თოხარიკი (ოთხფ.) ცხენი კარგ მოსიარულე ZA.
  (ოთხფ.) BCDE.

[**თოხარიკობა** ნ. სიარული, სლვა].

თოხლი სხვათა ენაა (ენა არს B), ქართულად ბ უ წ ი ჰქვიან ZAB.
  (ოთხფ.) თოხლი ქართული არ არის, ქართულად ტ ა რ ი გ ი ჰქვიან CD. (უკმ.) E.

თოხლო კვერცხი ნახევარ-მწვარი ZAB.
  წოქო CDE.

თოჯი სათხროლი(ა) ZABCab.
  განუმარტავია CqDE.
  ნ. მოთოჯნა, ორთოჯი, ცულ-თოჯი.

თოჯი წისქვილის არქი ZAB.

[**თრასკესი** ნ. ქარი].

თრგუნვა (16, 4 ესაია) დათრგუნ-ვა ZAa.
  ნ. დათრგუნვა, დათრგუნვილი,.

თრევა მიწაზედ მოაქვნდეს დე-ბით ZA.
  მიწაზე მოაქვნდეს B. განუმარტავია CDE.
  ნ. გამოთრევა, ეთრიო 2, მოთ-რეული, მოუთრიე, მუათრივე, მუუთრიე, სთრავს, უთრევდა, შეუთრივა; შდრ. თარ.

[**თრვ** ნ. თვერ].

თრთვილი ნ. თრთჳლი.

თრთობა ცოტად ცხობა B.

თრთოლა ძლიერი კანკალი ZAB.
  განუმარტავია CDE.
  ნ. აათრთოლე, ათრთობს, ძრწოლა.

თრთჳლი (თრთვილი BCDE) (3, 70 დანიელ) თოვლთან ნახე ZA.
  ახალი ცვართ შეთოვება B. განუ-მარტავია CDE.

თრია (ოთხფ.) ZABCDE.

თრითინა (ოთხფ.) ZABCDE.
  შდრ. სინჯაბი.

თრიმლი (ხე) ZABCDE.

თრინგო (თრინგოლ ZAB) ელ-(ლ)ენთა ენაა, ქართულად გ ი ს ს ო (ნ) ი ჰქვიან ZAB.
  გისსოი, ზღუდეა სამი წყრთა სი-მაღლე E.
  ნ. გისსოი.

თრისა (თევზ.) შაჰმაი ZAa.
  (თევზ.) AbBCDE.

[**თრობა** ნ. თვერ.]

თროილნი და ელეილნი (+ 41, 8 ეზეკ. ZA) ერდო, გინა სართუ-ლები ZAB.
  ერდო, გინა სართული Cab.
  ნ. ელეილნი.

თრუნჯი (ხე) თურინჯი ZAB.
  ნ. თურინჯი.

თუ (+ 15, 14 მათე ZAa) საეჭვო სიტყვა(ა) ZAB.
  განუმარტავია CDE.
  ნ. თუარა, სათუო.

[**თუალ** ნ. ვთუალავ, თუალვა, მუზნური თუალვა, მითუალვა 2, მითუალა, სათუალავი, უთუ-ალა 3, უთუალავი].

[**თუალ** ნ. უთუალა 1, უთულიდა, შეთულა, შემოთულა, შეუ-თუალა].

თუალ-აგნა თვალით გაუაშიკდა ZA.
  თვალით გაუაშიყდა BCab.

თუალადი კარგ სახილავი ZAB.

თუალვა (თვლა ZABDE, თულა C) აღრიცხვა ZAB.

რიცხვა C. განუმარტავია DE.

ნ. მუზნური თუალვა, მუათუალე; შდრ. თუალ 1.

თუალთ-ღება[1] 6, 6 ეფეს. Z.

თუალი (თვალი DE) (21, 24 გამოსლ.) ესე არს სახედველი ცხოველთა; ხოლო თ ვ ა ლ ი ეწოდების ქვათა პატიოსანთა, აგრეთვე თ ვ ა ლ ა დ ითქმის ეტლთა და ურემთა გოგორა; თ ვ ა ლ ა დ ითქმის წყაროთა გამოსადინებელი (4 მეფ. 2, 21) და მდინარეთა ზღვათა შესართავი და ჯაჭვისა და ბადის(ა) თვალიცა ZA.

თ ვ ა ლ ი ეწოდება სახედველსა ცხოველისასა; თ ვ ა ლ ი ეწოდების ქვათა პატიოსანთა; თ ვ ა ლ ა დ ითქმის ეტლთა და ურემთ გოგორა; თ ვ ა ლ ა დ ითქმის წყაროთ გამოსადინებელი და მდინარეთ ზღვათ შესართავიცა. ჯაჭვის თვალი, ბადის თვალი B. სახედველი, გინა ქვა პატიოსანი Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. ეტლის-თუალი, მითუალვა 1, საგრძნობელი, სათუალე 1, 2; უთუალა 2, ურმის-თუალნი, შორსათუალე (დურბინ'თანაც).

თუალის-დაჭერა ZAa.

თუალის-მიპყრობა ZAa.

თუალის-მიყრა ZAa.

თუალუხვავი ნ. თუალუხუავი.

თუალუხვაობა ნ. თუალუხუაობა.

თუალუხუავი (თუალუხვავი ABC, თვალუხვავი DE) (2 კორინთ. 13, 10) ესე არს თვისთა, მოყვარეთა ანუ კეთილ-ქმნულთა არა ლიქნით პატივ-სცემდეს (პატივსცეს A), არამედ კეთილ-მოქმედთა ZA.

(2 კორინ. 13, 10) თვალუხვაობა არს თვისთა და მოყვარეთა, არცა კეთილ-ქმნულთა, არა პატივ-სცემდეს, არამედ კეთილთა მოქმედთა B. ⌈პირ-მიუფერებელივით Ca⌉. პირმიუფერებელსავით Cb. განუმარტავია CqD. პირს-მიუფერებელი E.

თუალუხუაობა (თუალუხვაობა Aa) ZAa.

თუალღება (იგავ. 18, 5) პირის შენასავით Cb.

თუალღებული (თვალღებული DE) (6, 9 ეფესელ.) ესე არს თვალუხვავთა წინაალმდეგი (წინაალმდგომი B) ZAB.

პირის მოწონება C. განუმარტავია D. მიმფერებელი E.

თუალშავა (თვალშავა DE) (ფრინ.) ZABCDE.

⌈**თუალწითელი** (თევზ.)⌉[1] D.

თუალჭრელი მაჩხი ZA.

თუალხმა (2 მჯულ. 16, 19) თვალით მოწონება ZAa.

თუალხმიერად[2] Z.

თუალხმიერი (თვალხმიერი D) თვალით საცხადო ZABCab.

თვალით საცხადო, გინა თვალსაჩინო Cq. განუმარტავია D.

თუარა (თვარა ZAB, თვარამ CDE) დაქადების სიტყვა(ა) ZA.

განუმარტავია BDE. უკეთუ არა ZABC.

თუარამ (+ 30, 1 დაბად. Ab) იგივე თუარა ZAB.

თუე (თვე DE) თთვე ZAB.

---

[1] ნუსხაშია: „თვალთ-ღება". [2] ნუსხაშია: „თვალხმიერად".

განუმარტავია CDE.
ნ. თთუე.

[თუვი ნ. შხერო].

თუთა (ხე) ყოლა, ტუტა — სამივ ერთია ZA.

(უჭმ.) სხვათა ენაა, ქართულად ყოლა ჰქვიან და ხართუთას—ტუტა B. (ხე) თუთა ქართული არ არის, ყოლა ჰქვიან, და ხართუთას — ტუტა (+ ქართულად Cab) C. (ხე) თუთა ქართული არ არი, ქართულად ყოლა ჰქვიან, ხართუთას — ტუტა D. (ხე, უჭმ.) ესე თუთა ქართული არაა, ქართულად ყოლა ჰქვიან და ხართუთას — ტუტა E.

ნ. ლეღუსულელი, ტუტა, ხართუთა.

თუთი (ფრინ.) სხვათა ენაა, ქართულად ზორაყი ჰქვიან ZAB.

(ფრინ.) ზორაყი C. (ფრინ.) DE.

თუთია თვალის წამალი(ა) ZAB.

განუმარტავია CDE.

თუთუბო (ხე). (+ ⌈ესე იგი სამყი⌉ Z) ZABCaqDE.

(ფრინ.) Cb.

თუთქვა მცირედ ხარხვა (?) ერთი მგონია, მოცხელებასავითა B.

თუთქი ცხელი ნაცარი(ა) ZABCD.

თორნის გასანელებლად ჩასაყარს ნაცარს ჰქვიან E.

ნ. მოთუთქვა.

თუ ითქმის[1] C.

თუკრთა[2] (30, 2 ეზეკ.) წყლულება. ძველში წყლულების ნაცვლად თუკრთა სწერია Z.

(30, 2 ეზეკ.) წყლულება სწერია სხვაში, ორივ ერთია Aa. (30, 2 ეზეკ.) წყლულებაა სხვაში, ორივ ერთია Ab. 30, 2 ეზეკ.: „არა არს ადგილი შესახვეველი თუკრთა და, თუ მივიდეს BCab[3].

თულა ნ. თუალვა.

თულემა[4] (+ 1 მეფ. 26, 12 ZA) ძილით თავის კანტური ZAB.

ჯდომაში ძილის მოსვლა (მისვლა Cq) C. განუმარტავია DE.

თულო ფუნდრუკია ერთი ZA.

ფუნდრუკია BD. საფუნდრუკოა CD.

[თუნ ნ. სასთუნალი, სასთუნლით].

თუნი ჭურჭლის გამოსაწვავი(ა) ZABCD.

ფურნე E.

ნ. საცეცხლე, საჭმილი, ფურნე.

თურამ[5] 30, 1 დაბად. ZAa.

თურგანი მოდიდო თოფი ZABCD.

განუმარტავია E.

თურე თურმე ZAB.

თურთ[6] 8, 32 ჰრომ. Z.

თური ქორის საჯდომი(ა) ZABC.

ქორის საჯდომელი D. განუმარტავია E.

თური სომხურად ქ(რ)მალი ZABCab.

თურინჯი (ხე) ZABE.

(ხე) თრუნჯი CD.

შდრ. თრუნჯი.

თურმანი ფარმანი[7] B.

თურქული სენია ცხოვართა და ზროხათა ZAa.

სენი AbBCDE.

---

[1] ნუსხებში: „თეითქმის“. [2] ამ სიტყვის საწყისი „თუკრი“ უნდა იყოს. [3] მოწმობა Ab-ში გადახაზულია. [4] ნუსხებში: „თვლემა“, წყაროში კი — „თლემულება“. [5] წყაროში: „ოუარამ“. [6] წყაროში: „მითურთ“. [7] ხელნაწერში: „ფარვანი“.

თურში ქვის საზიდარი მარჯილი ZA.

ქვის საზიდარი მარჯილივით B. ქვის საზიდავი ხე სათრევ(ელ)ი C. ქვის საზიდავი ხე D.

თუხტი 33 მიტყ(ა)ლი და ნახევარი ZABCqD.

33 მისხალი და ნახევარია Cab. განუმარტავია E.

ნ. კოდი, ლიტრა, საწყაული.

თჳა (თვია BCD) ს ხ ვ ა კ ა თ ი - ღ ო რ.[1]: „ვიტყვი(თ) ჰურქელთა რომელთამე უფერკოთა (უფერკოსა Cb), ვითარ(ცა) თჳასა (თვიასა CD) და დვიდვიქს(ს)ა (+ და რაოდენი ეგევითარნი CD), ხოლო ფერჯიანთა (ფერჯთა CD), საყდართა (+ და ZAB), ცხედართა (ცხედარსა CD) და ეგევითართა (+ და ცხოველთა CD) ZABCD.

თჳთ (თვით BCDE) თვითან ZA.

თვით (თვითება D) არს, რომელი საკუთრად ბუნებათა (ბუნებასა D) შორის იცნობებოდეს (იცნობების D) BD. რომელი საკუთრად ბუნებათა შორის იცნობების C. განუმარტავია E.

თჳთბერი (თვითბერი B) თითბერი ZA.

ყვითელი სპილენძი ბუნებით B.

ნ. ბრინჯაო.

თჳთი (თვითი BCDE) თავით თვისით ZA.

თავის თვისი B. განუმარტავია CD. თვითება, რომელი საკუთრად ბუნებასა შორის იცნობების E.

თჳთმავალი (თვითმავალი BCDE) (ბალ.) ZABCDE.

თჳთო (თვითო BCDE) ერთ-ერთი ZABC.

განუმარტავია DE.

თჳნასი (თვინასი BCD) (თევზ.) ZABCD.

თჳნიერ (თვინიერ BCDE) (+ 1, 3 იოანე ZA) უმისოდ ZABCD.

განუმარტავია E.

თჳრნათენი (თვირათენი B, თვირნათენი CDE) (20 კავშ.) ესე არს ნაკადი მზის(ა) შარავანდედისა სარკმლითა(ა) და არა შინა ZAB.

რომელ არს ესე ვითა ნაკადი მზისა შარავანდედთა სარკმლითა და არა შინა CDE[2].

ნ. თინათინი.

თჳსგან (თვისგან BCDE) მისგანვე ZABC.

განუმარტავია DE.

თჳსი (თვისი BCDE) მისივ(ე) ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. განთჳსებული, განთჳსებული განყოფილება (შემთხუევით თან), განმთჳსელი, ითჳსა, ეთჳსოება, შეთჳსება; შდრ. თავი.

თჳსი (თვისი BCDE) (+ 18, 12 ლევიტ. ZAa) დედის ნათესავი ZAB.

ნათესავი დედისა CD. განუმარტავია E.

თქართქარი სიცილში ნახე Z.

მრავალთ სიცილი ABCbDE. მრავალთა სიცილი Ca.

თქაფნი ნოტიოს დათხევის ქმა(ა) ZAB.

განუმარტავია CDE.

---

[1] შდრ. A—250, 167v, 15. [2] კიდეზე ახლავს საბას შენიშვნა: „რაიცა გეუცხოვნენ, კ ა ვ შ ი რ ს აბრალეთ" E.

თქერება ცხენის (ცხენთ ACD) თამაშობა ZACD.

ცხენზე თამაშობა B.

თქეში თქორი, წვიმაში ნახე ZA.

თქორი B.

[**თქვ** ნ. თქმა].

თქვენ ნ. თქუენ.

თქვეფა ნ. თქუეფა.

თქლეფა ძაღლთაგან ენით წვნის (წვენთ A) ამოჭმა ZA.

ძაღლთაგან წნოვანთ ენით ამოჭმა B. თქლეფა არს ძაღლთა და მჴეცთაგან წვენთ ამოჭმა ენითა CD. განუმარტავია E.

ნ. ათქლეფა.

თქმა ითქმის სწორს კაცს ეტყოდეს, ხოლო მ ო ჴ ს ე ნ ე ბ ა უაღრესისდამი და ბ რ ძ ა ნ ე ბ ა უმცროსისათვის, რამეთუ სამ-სახე არიან თქმანი Z.

ითქმის რა სწორსა კაცსა ეტყოდეს ვინმე, ხოლო მ ო ჴ ს ე ნ ე ბ ა უაღრესისდამი და ბ რ ძ ა ნ ე ბ ა უმცირესისათვის ითქმის, რამეთუ სამ-სახე არიან თქმანი A. თქმა სწორისა მიმართ, მ ო ჴ ს ე ნ ე ბ ა უაღრესისადმი და ბ რ ძ ა ნ ე ბ ა უმცირესთათვის ითქმის, რამეთუ სამ-სახე არიან თქმანი (კიდეზეა „საუბარი, ლაპარაკი, ამბავი, თხრობა“) B. თ ქ მ ა სწორისა მიმართ ითქმის, მ ო ჴ ს ე ნ ე ბ ა უფროსისა მიმართ და ბ რ ძ ა ნ ე ბ ა უმცროსისა მიმართ CD. თ ქ მ ა სწორისა მიმართ, მ ო ჴ ს ე ნ ე ბ ა უფროსისად და ბ რ ძ ა ნ ე ბ ა უმცროსისად E.

ნ. ათქუა, აღთქმა, გულისთქმა (ცალკე, ფიქრ'თან და წადილ'თანაც). გული-სათქმელი, ეთქუა, ემეთქუების, ვათქმიე, ვემეთქუები, თქმევა, თქო, თქუა, იგულმეთქუებენ, ითქუა, ისულთქმა, კბილის ქუეშ თქმა, მეთქი, მეთქვ, მთქმელი, ნაალთქმევი, სათქმელი, სულთქმა (სულის კუეთა'სთან), უთქმელი, უთქმიდა, უთქოდ, უთქუამს, უკუთქმა, წართქმა; შდრ. აღირევი.

თქმევა სხვას ათქმიოს (ათქმიო A) ZA.

თქმევინება სხვათა ათქმიოს B.

თქო ოდეს მოციქულსა ანუ დესპანსა სიტყვასა ვაბარებდეთ, თანა ურთავთ: ესრე(თ) შემოგითვალა თ ქ ო, ესრე(თ) უთხარ თ ქ ო და მსგავსი ამათი ZA.

ოდეს მოციქულთა ანუ დესპანთა სიტყვათა ვაბარებდეთ, თანა ურთავთ: ესრეთ შემოგითვალა თ ქ ო. ასრე მითხრა თ ქ ო და მსგავსნი ამათნი B. ოდეს მოციქულსა, გინა დესპანსა, სიტყვასა ვაბარებდეთ, თანა ურთავთ (ვატანთ D): ასრე შემოგითვალა თ ქ ო, ასრე მითხრა თ ქ ო, და მსგავსად ამათსა ვიქმევთ (+ თქოსა D) CD.

თქორი (თქორი და თქეში CE, თქორი, თქეში D) მეტად წვრილი (წვლილი AB) წვიმა ZAB.

თ ქ ო რ ი და თ ქ ე შ ი დიდ წვლილნი წვიმანი არიან C. თ ქ ო რ ი და თ ქ ე შ ი წვლილი წვიმანი არიან დიდ D. ნელი და წვლილი წვიმა E.

ნ. წჳმა.

თქრიალი რა ჯოგი სხვაგნით გაზრუნდეს და გაიქცენ (გაიქცეს B), თქრიალად უწოდენ (უწოდთ B) ZAB.

თქრიალი არს, რა ჯოგი სხვაგნით გაბრუნდეს და გაიქცნეს CD. განუმარტავია E.

თქრომა (9, 10 იერემ.) მიფრენა (+ შექიდება Z) ZAa.

ნ. მთქრომ, შეთქრომა, შესთქრა.

[**თქუ** ნ. თქმა].

თქუა (+ 1, 46 ლუკა ZAa) ისიტყვა ZAB.

თქუენ (თქუჱნ A, თქვენ CqDE) შენ ერთისათვის ითქმის, ხოლო თქვენ მრავალთათვის; არამედ უაღრესთა რა მოვაჴსენებდეთ, არა ვკადრებთ შენ, არამედ ვეტყვით თქვენ, რეცა პატივისათვის; აგრევე ჩვენ. ხოლო ღ~თსა (ღმერთსა Aa) ზედა არა ითქმის თქვენ, არამედ შენ, რამეთუ ერთ არს (+ ღ~ თი Z) ZA.

თქვენ მრავალთათვის არს, ხოლო შენ ერთისათვის; არამედ უაღრესთა რა მოვაჴსენებდეთ, არა ვკადრებთ შენ, არამედ ვეტყვით თქვენ, რეცა პატივისათვის; აგრევე ჩვენ B. თქვენ მრავალთათვის ითქმის, ხოლო შენ ერთისათვის CD. განუმარტავია E.

ნ. სათქუენო, უთქუენო.

თქუეფა (თქვეფა ZABCqDE) კვერცხთა და მისთანათ გაქნა Z.

კვერცხის გაყენება ABCD. განუმარტავია E.

ნ. ალთქუეფა.

თქუჱნ ნ. თქუენ.

[**თქჳრ** ნ. ათქჳრება, დათქჳრვა].

[**თხ** ნ. დამთხე].

თხა (4, 1 ქება) თხათა მამალსა ვაცი ეწოდების და დედალსა — ნეზვი (ამა თხათა მამალსა ვაცი და დედალსა ნეზვი ეწოდების A); და შვილთა მათთა — თიკანი, ჩჩვილსა თიკანსა — ბატკი; და წლამდის თიკანსა — წალი, რომელსა სომეხნი ჩეფიჩს (ა) უწოდენ; გამოუყვერავსა — ბოტი და საბოტე წალსა — ვაციკი,—ვიეთნი ქოშსა უწოდენ; წინა მოარულსა თხასა — ელქაჯი. აგრევე შველთა (+ და Z) ქურციკთა, ნიამორთა და არჩვთა ვაცსა, ნეზვსა და წალსა უწოდენ, არამედ თიკანთა მათთა — ნუკრსა ZA.

(ოთხფ.) თხათა მამალსა ვაცი ეწოდების და დედალსა — ნეზვი; და შვილთა მათთა — თიკანი; ჩჩვილთა თიკანთა — ბატკი და წლის თიკანსა — წალი, რომელსა სომეხნი ჩებიჩს უწოდენ; გამოუყვერავსა — ბოტი, და საბოტე წალს — ვაციკი, — ვიეთნი ქოშად სახელ-სდებენ; წინამოარულსა თხასა — ელქაჯი. აგრევე შველთა, ქურციკთა, ნიამორთა და არჩვთა ვაცთა, ნეზვსა და წალსავე უწოდენ, არამედ თიკანთა მათთა — ნუკრსა B. (ოთხფ.) თხათა მამალსა ვაცსა უწოდთ და დედალსა — ნეზვსა; (+ და C) შვილთა მათთა — თიკანთა; ჩჩვილთა (ჩჩვილს D) თიკანთა (თიკანსა D) ბატკსა; წლისა ერთისა თიკანსა — წალსა, (+ რომელსა სომეხნი ჩებიჩს(ა) უწოდენ C); გამოუყვერავსა — ბოტსა; საბოტე წალსა — ვაციკსა, ვიეთნი ქოშსა უჴმობენ; წინარე მოარულსა თხასა — ელქაჯსა. აგრევე შველთა (გარეთხათა D) და ნიამორთა, არჩვთა და ქურციკთა ვაცსა და ნეზვსა და წალსა უწოდთ, არამედ თიკანთა მათთა ნუკრად სახელ-სდებენ (სახელ-ვსდებთ CqD)

CD. (ოთხფ.) თხასა მამალსა ვაცი უწოდენ და დედალსა — ნეზვი, ხოლო შვილთა მათთა — თიკანი; ჩჩვილსა — ბატკს უწოდენ, ნახევარ წლისა — ციკი; წლისა ერთისა თიკანსა — წალი, ხოლო გამოუყვერავსა — ქოში, ვიეთნი ბოტსა უწოდენ, ელქაჯი — წინარე მოარულსა, ხოლო გარეთხათა, ნიამორთა, არჩვთა და ქურციკთა აგრევე ვაცსა, და ნეზვსა, და წალსა უჴმობენ, არამედ თიკანთა მათთა ნუკრად სახელ-სდებენ E.

ნ. გარეთხა (ჯერან'თანაც), ვირთხა.

[თხაზ ნ. განსათხზველი, თხზვა, თხზული, მთხზველი, ნათხაზი, სამთხზული, შეთხზვა, შეთხზული].

თხამი თხრამლი ZAB.

ნ. თხრამლი.

თხაპვა (თხაპუა Cab, თხაპა D) შესვრა ZABD.

შესვარვა C. განუმარტავია E.

[თხარ ნ. გითხარ, თხრობა, თხრობილი, თხრობილმან, იმთხრობლა, მთხრობელი, მთხრობლი, მითხარით, მითხრა, მიმთხრობელი, მოთხრობათა მწერალი, მომთხრობელი (მოციქულ'თანაც), უთხრა].

[თხარ ნ. ვთხრი, თხრა, თხრილი, მოთხრა].

თხევა სათხევლის შეთხევა, სროლა ZAB.

სათხევლის სროლა CD.

ნ. ბადე, ითხევლიდა, ისათხევლა, მთხევლართა, სათხეველი, სითხე.

თხევა ნოტიოთ(ა) დაქცევა ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. განსათხეველი, დათხევა. დათხეული, შთამოთხევა.

თხელი ესე არს, ქარტის მსგავსი რაჲცა იყოს. თხელად ითქმის ლარი და შარი ფარჩხატი, გინა ზღვა და მდინარე ღრმა არა იყოს, გინა ნაყოფნი შორიშორს იდგნენ, გინა ფურცელი უჴშირო, გინა კაცთა თმა და წვერი ჴშირი არ ესხას; თხელი ეწოდებიან ჰიქასა, თალხსა და მისთანათა ქვათა გამჭვირვალეთა; თხელი არს ყოველივე სიზრქისა და სიჴშირისა და სიმტკიცისა და სიჴშოსაგან მოკლებული Z.

ესე არს, ქარტის მსგავსი რაჲცა იყოს. თხელად ითქმის ლარი და შარი ფარჩხატი, გინა ზღვა ანუ მდინარე ღრმა არა იყოს, გინა ხენი და ბალახნი შორი-შორს იდგნენ გინა ფურცელი უჴშირო, გინა კაცთა თმა და წვერი მცირე აქვნდეს; თხელი ჰქვიან ჰიქასა და თალხსა და მისთანათა ქვათა გამჭვირვალეთა. თხელი არს ყოველი სიზრქისა, სიჴშოსა და სიმტკიცისაგან მოკლებული A. თხელი არს ქარტის მსგავსი რაჲცა; თხელად ითქმის ლატი და მანდილი ფარჩხატი; თხელად ითქმის ზღვა თუ მდინარე ღრმა არ იყოს. თხელად ითქმის ხენი თუ ბალახნი, გინა შორი-შორ მდგარი, გინა ფურცელ-უჴშირო, გინა კაცთა თმა და წვერი მცირედი აქვნდეს. თხელი ჰქვიან ჰიქასა, თალხსა და მისთანათა ქვათა გამჭვირვალეთა. თხელი არს ყოველი სიზრქისა, სიჴშოსა და სიმტკიცისაგან მოკლებული B. განუმარტავია CDE.

ნ. მოთხე 2, უთხელებს.

თხემი (49, 26 დაბად.) ზედეთი თავი მთათა თუ თავთა Z.

ზედეთი თავი (+ 49, 26 დაბად. Aa) 1. ზედეთ თავი B. ზეითი თავი CD. ზედა თავი E.

თხზვა (თხზვნა Z) წვნა ZCE.

წნვა ABD.

ნ. თხაზ.

თხზული (25. 11 გამოსლ.) დაწნული ZA.

თხიერაკი (+ 10, 5 ივდით ZAB) ტიკჭორა ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. ტიკჭორა.

თხიერი (+ 9, 17 მათე ZA) ტიკი ZABCE.

განუმარტავია D.

ნ. ტიკი.

თხილამური გრკალი არს (ესე გრკალია A), ფერქთა დაიკვრენ დიდთა თოვლთა ზედა სავლელად, რათა თოვლთა სიღრმესა (შინა A) არა ჩაიჭრან (ჩაიჭრას A) ZA.

ესე გრკალი არს, ფერქთა დაიკვრენ დიდთა თოვლთა ზედა სავლელად, რათა არა ჩაიჭრეს თოვლთა შიგან B. განუმარტავია CDE.

თხილი (ხე) ხულია ერთი ZA.

(ხე) BCDE.

თხის-რქა მეათე ზოდიაქო Z.

მეათე ზოდია A, გ. BCDE.

ნ. ზოდიაქო.

თხისური თივთიკი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. თივთიკი, თმა.

თხისურისა თივთიკისა Z.

თხიფსელა (ხე) ZABCDE.

თხლე (74, 9 ფსალმ.) ღვინის დალექებული Z.

(+ 74. 9 ფსალმ. AB) დალექებული ABCD. განუმარტავია E.

ნ. ლექი 1.

[**თხმელა** ნ. მურყანი].

თხოვა (თხოვნა AbBCDE) (2, 3 იობ) მოცემის ვედრება Z.

(+ 2. 3 იობ Aa) მოსაცემის ვედრება A. ნდომის ვედრება BCb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. გათხოვნა, განათხოვრება, დათხოვა, ეთხოვ, ითხოვა, მთხოვ, მთხოვა, მთხოვარი, მთხოველი, ნათხოვარი ნათხოვი, ნათხოვნი, სათხოელი, უმთხოველობა; შდრ. თხოვება.

თხოვება (+ ესე არს AB) რაჲცა (რაჲც რამ B) ცოტას ხანს აქონიო და იგრევე გამოართვა ZAB.

ნათხოვრად აქონოს C. განუმარტავია D.

ნ. ვათხოება, მითხოება, ნათხოები, ნათხოვები; შდრ. თხოვა.

თხოვებული ნათხოვები Z.

თხოვნა ნ. თხოვა.

თხოვნილი აქა-იქ მომუჩირებული Z.

თხრა მიწის ა(ღ)მოკვეთა ZA.

რაიც მიწა აღმოიკვეთების ბარით, თოხით. ყოველივე თხრა არს B. აღმოთოხნა Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. თხარ 2.

თხრამლი შარავთან ნახე Z.

ბაყლი AB. თხამი, ბაყლი CD.

შდრ. თხამი.

თხრილი მიწა ნათხარი Z.

ნ. ხანდაკი.

თხრობა[1] (17, 2 ეზეკ.) თქმა Z.

(+ 17, 2 ეზეკ. Aa) თქმა უყო A.

[1] წყაროში: „მითხრობა“.

თქმა უყოს B. ეტყოდეს Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. თხარ 1.

თხრობილი თქმული Z.

თხრობილმან თქმულმან Z.

თხუთმეტი სამჯერ ხუთი ZCb.

თხუნვა გასვრა ZAB.

გასვრასავით Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. შეთხუნვა.

თხუნველა (ოთხფ.) თაგვია, მიწას ქვეშ სთხრის Z.

(ოთხფ.) დიდი თაგვია Cb.

ნ. მთხუნველი.

თხუპნვა Cb.

Ი

ინი ქმიანი ასო არს და ართრონი მრავალთა სიტყვათა. ინი თავადაც ყოველთა სიტყვათა მოვალს და ბოლოდაცა, ვითარცა ზემოთ დაგვიწერია: იტყოდი, იქმოდი, იხარებდი. ესრე მოეზავების თავ-ბოლოთა. ხოლო მარტო თავად: იმეფე, იბატონე, იკაცე, იპირუტყვე და ესევითარნი, ხოლო ბოლოდცა ყოველთა მოეზავების, კეთილად გასინჯე ZA.

ქმიანი ასო არს და ართრონი მრავალრიგი. ინი თავადაც ყოველთა სიტყვათა მოვალს და ბოლოდაც, ვითარცა ზემოთ დაგვიწერია: იტყოდი, იქმოდი, იხარებდი; ესრე მოეზავების თავ-ბოლოთა. ხოლო მარტო თავად: იმეფე, იკაცე, იპირუტყვე. ესრეთ ყოველთა ზედა ითქმის, ხოლო ბოლოდცა ყოველთა მოეზავებიან B. თავი; ქმიანი; ბოლო CDE.

ია (ბალ.) ყვავილია გაზაფხულისა ZA.

(ბალ.) BCDE.

ნ. იისფერი.

იაგალი ცხვარია, ცხვრის წინამძღვარი Cb.

იაგუნდი თვალია პატიოსანი ZA.

განუმარტავია BCDE.

ნ. ალრალების ქვა.

იადგარი სხვათა ენაა, ქართულად ს ა ჴ ს ო ვ ნ ე ბ ე ლ ი ჰქვიან ZAB.

(უჴმ.) საჴსენებ(ე)ლად (მახსენებლად D) დარჩომილი CD. განუმარტავია E.

იადვილა ადვილ იჩინა ZAB:

იადონი აედონი, ბერძულად ბ უ ლ ბ უ ლ ს უწოდენ. და იმერელნი იადონსა ბულბულსვე უწოდენ. ჩვენთა წერილთა შინა მინახავს, იადონი ზამთარ-ზაფხულ დაუცადებ(ე)ლად მოჰჭიკჭიკებს. ბულბული სამ თვე ოდენ სტვენს და დადუმდების. ფრანცას ერთი რიგი ჩიტი ვნახე ბულბულის ტოლი და თეთრ-მოყვითლო, ზამთარ და ზაფხულ მოუთმენელად ტკბილად მჭრინავი, მე ის მგონია. ქართველს მოლექსეთაც ბულბული და იადონი სხვადასხვად უთქვამთ, თქვენ გაარჩიეთ ZA.

(ფრინ.) ბულბულის ტოლია თეთრი და მოყვითანო, ზამთარ-ზაფხულ დაუწყვეტლად ტკბილად მჭრინავი. ხოლო რომელნიმე ბულბულს უწოდენ B. (ფრინ.) აედონი C. (ფრინ.) DE.

ნ. აედონი.

იავა თათრულად ნაპოვნს ცხო-

ელს ჰქვიან, რომელსა ქართულად მუდრეგი ეწოდებას ZA.

იავა გაავდა ZA.

გაავდა. იავა თათრულად მუდრეგს ჰქვიან B.

იავარი (17. 3 იერემ.) ნაფორიაქალი ZAB.

ავარი, ფორიაქი C. ფორიაქი DE.

[**იავარქმა** აშა ქნა Cb.

ნ. ვარქმი.

იავვანა და ბამი (იავვანა და ბამა ABCab) (20, 29 ეზეკ. ZAaB) ადგილი არს (ადგილია B) შესაწყვდეველი, ვითარცა ჩვეული კერპთა ბოროტად მსახურებისა ZAB.

ადგილი არს ესე შესწავებული, ვითარცა ჩვეული ბოროტთა მსახურების კერპთად Cab.

[**იავინთელი** ნ. ცა].

იაზრა აზრი ქნა ZAB.

იათული ვეცხლის სარწყული(ა) ZABD.

სარწყული ვეცხლისა C. ერთი სარწყულია E.

იაკადრა ჰკადრა ZAB.

იაკინთი (+ 10, 9 იერემ. ZAa) იაგუნდი ZAaB.

ნ. ჲაკინთი.

იაკოსტა (ბალ.) თათრული ია ZABCD.

(ბალ.) E.

იალკიალი ცაში აქა-იქ ღრუბელი ZA.

ცათა აქა-იქ ღრუბელი B.

ნ. იალტიალი, მარაგი.

იალმაგი (1 მეფე 17, 38) ალმაგი ZAB.

სამოსელი(ა) საბრძოლველი, ჯაჭვთა (ჯაჭვსა D) ზედა CD.

ნ. ალმაგი.

იალმაზა ალმაზად იჩინა ZAB.

იალომი ალიონი ZAB.

იალტიალი ალაგ ღრუბელი, ალაგ მოწმედილი ZAa.

ალაგ ღრუბელი, ალაგ წმიდა B. აქ(ა)-იქ ღრუბელი ცად CD. ღრუბელი აქა-იქი E.

ნ. იალკიალი.

იალღოჯი ფიცარი პირ-მრუდი ZABCDE.

ნ. აფრაკი.

იამა სიამოვნედ ექ(მ)ნა ZAB.

იამავრი (+ 6, 15 ტობია ZABCb) მხოლოდშობილი ZABCD.

ღედისერთა E.

[**იამანი** ნ. აკატი].

იამინ (იამინი Cab) (36, 24 დაბად.) ასურსა და ებრაელსა იამინისა წყლად (ჰ)ნებავს თქმაა. ნაცვლად ამის(ს)ა, ვითარმედ: „პოვა წყაროჲ უდაბნოს(ა)", (+ ხოლო Cab) მთარგმნე(ბე)ლთა ამისთა ვითარებული (ვითარ ებრაული B) იქმარეს (იქმიეს Cab) ლექსი ZABCab.

იამინისა იგივე იამინ, წყალი ZAB.

ასურსა და ებრაელსა წყლად ნებავს თქმად C.

იანაბრა ანაბ(ა)რად მიინდო ZAB.

იანგარიშა ანგარიცხა ZA.

ანგარიცხვა B.

იანგი (მძრომ.) იანგი ქართული არ არის, ხვითქი და კორკოდილოა E

ნ. ნიანგი.

იანდერძა ანდერძი თქვა ZA.

ანდერძად თქვა B.

იანვარი აპანი ZA.

აპნისა B. აპნისა, სავატო C. აპნისა, სავატი D. სავატი, აპანი E.

ნ. აპანი (თთუე'სთან), აპნისა.

[**იათ** ნ. დესო].

იაპიქსი ქარია ერთი ZABCab.

ნ. ქარი.

იაპოხტიან[1] (6, 27 ბარუქ) განქმიან, განქმელდებოდიან ZAB.

(ბარუქ 6, 27) განქმელი Cb.

იარა[2] (+ 6, 67 ბარუქ ZAa) სლვა ყო ZAB.

იარა დიდად გამოითარგმანების, რომელსა გონჯსა უწოდენ სიგონჯის მკურნალნი. იარა თურქთა ენითა (თათრულად B) წყლულს(ა) ჰქვიან ZAB.

(+ იარა CabD) დიდად გამოითარგმანების, რომელ(სა) გონჯსა უწოდენ სიგონჯის(ა) მკურნალნი C.

იარაღი ესე არს ჭურჭელ(ნ)ი ქელოვანთა საქმარნი რკინათა თუ ძელთაგან, მეომართა აღსაკაზმავი, გინა ცხენთა ანუ ხუროთა, მჭედელთა და გალატოზთა(ნი). ესე მსოფლიოთა ენითა (~ ენითა მსოფლიოთა A) არს, ხოლო სამღდელოთა ენითა ჭური, ჭურჭელი და რომელთამე ორღანო ეწოდება ZA.

ესე არს ჭურჭელნი ქელოვანთა საქმარნი, რკინათა თუ ძელთაგან, მეომართა აღსაკაზმავი, გინა ცხენთანი, გინა ხუროთა, მჭედელთა და გალატოსთანი. ესე არს ენითა მსოფლიოთა და გარეშეთა, ხოლო სამღდელოთა ჭური, ჭურჭელი და რომელსამე ორღანო ეწოდება B. იარაღი არს ჭურჭელნი რკინისანი, ზოგირე ხისაცა, აბჯარნი და ყოველნივე საჭურველნი კაცთანი, გინა ცხენთა აკაზმულობანი, გინა ჭურჭელნი მჭედელთა და ოქრომჭედელთანი და ხუროთა და გალატოზთანი და ყოველთა ქელოსანთანი, რაიც მოქმედი იყოს. ხოლო ესე იარაღის სახელის-დება არა სამღდელოთა ენითა არს, არამედ მსოფლიოთა, ხოლო სამღდელონი რომელსამე ჭურსა, რომელსამე ჭურჭელთა და რომელსამე ორღანოთა უწოდენ C. იარაღი ეწოდების ყოველთა საქმართა ჭურჭელთა რასაცა რიგთა D. იარაღს ჭურჭელი ეწოდება E.

ნ. ჭურჭელი.

იარაღუჩი გამკითხველობა და ბ(რ)ჭობა (+ ქართლის ცხორებაში[3] B) ZAB.

[**იარაყანი** ნ. გუნი].

[**იარე** ნ. სიარული, სლვა].

იასამანი (ხე) ZABCDE.

იასაული (უქმ.) სხვათა ენაა, ქართულად მანდატურია ZA.

(უქმ.) სხვათა ენაა, ქართულად მანდატური ჰქვიან B. (უქმ.) CDE.

იასპი ეს თვალი მოწითლო(ა) და ჭრელი(ა) ZAB.

ეს(ე) თვალი ზურმუხტს(ა) ჰგავს, მცირედ უყვითლე(სი)ა, თორქომედ(ე) მდინარის(ა) პირს(ა) იპოების (იპოება DE) კასპიას ზღვასთან CDE.

ნ. ამეთვსტომი, ანთრაკი.

იატაკი (+ 3, 26[4] ესაია ZABCb) სახლის ფსკერი ZABCD.

---

[1] ნუსხებში „აიაპოხტიან“. [2] წყაროში: „იარნენ“. [3] შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყაუხჩიშვილის გამოც., II, 232,22. [4] წყაროში: „დაიატაკდედ“.

განუმარტავია E.
ნ. ფსკერი; შდრ. ევატაკი.
[იაფი შდრ. იეფი].
იალლავაში წამლად სადები ცომი მგბარი ZAa.
განუმარტავია AbBDE. წამლიანი ქმიადი სენზე სადებელი C.
იაჯა ივედრა ZAB.
იაჯდა იხვეწებოდა E.
იბაზიერა ბაზიერობა ქნა ZAB.
იბაკო შემოკლებული ცხო(ვ)რება ZABCab.
განუმარტავია CqDE.
იბარტყა ბარტყი ქნა ZAB.
იბატონა ბატონობა ქნა ZAB.
იბედა ბედს მიუპყრა ZAB.
განუმარტავია Cb.
იბედივი (+ 34 კათილორ.[1] ZA) ბედის-მიერი ZAB.
მოჴდეს რამ საიბედიო CaqD. მოჰჴდეს რამ საიბედიო თუ ბედისაგან მეფობა და მონობა Cb. მოჴდეს საიბედიო: კ ა თ ი ლ ო რ. „ანუ იბედივი არს, ვითარცა მონა და მეფე"; 13 ე ქ ვ ს თ ა დ ღ ე: „არამედ საქმედ ბუნებითად თავით თვისით და იბედივად ქმნილად"; 8 ე ქ ვ ს თ ა დ ღ ე[2]: „ხოლო უქმად და მოცალედ იქცეოდჲს იბედივთა და ამაოთა საქმეთა შინა" E[3].
იბეზლა ბეზლება ქნა ZAB.
იბეზლება Cb.
იბეკნ (+ 39, 21 იობ ZAaB) კუნტრუშობს ZAB.
(იობ 39, 21) იკუნტრუშებს Cab. „ალმირითხრინ ფერჴითა და იბეკნ ველსა ზედა" Ca.
ნ. სლვა.

იბერება Cb.
იბეჭდება ბეჭედი ჯდება ZAB.
იბოზა ბოზობა ქნა ZAB.
იბორგა ბორგვიდა ZAB.
იბოროტა (38, 9 იერემ.) სიბოროტე ქნა Z.
ბოროტობა ქ(მ)ნა AB.
იბორჯლა ბორჯალი მოექსენა ZAB.
იბრალა ბრალი დაიდვა ZAB.
იბრდღვნა (იბრდღვინა ZA, იბრდღვინვა B) (23, 24 რიცხ.) ბრდღვინვა იწყო Z.
(+ 23, 24 რიცხ. Aa) ბრდღვინვა ქნა AB.
იბრძანა ბრძანება იქნა ZAB.
იბრძენა (იბრძნა AbB) ბრძენობა ქნა ZAB.
იბრძვის Cb.
იბრძნა ნ. იბრძენა.
იბრძოლა ბრძოლა ყო ZAB.
იბრძოლება Cb.
იბუდა ბუდე დადვა ZAB.
იბლინძება Cb.
იგავი (+ 13, 24 მათე ZA) (+ არაკი B) ესე არს სიტყვით მაგალითი, გინა საჩვენებელი, გინა მოსანიშნავი ZAB.
არაკი C განუმარტავია DE.
ნ. არაკი, ეიგავა, ვიგამბღ, ვიგამბდი, მიგვიებითი, ნაიგავები, საიგამ.
იგალა ისარჯა ZAB.
იგალობა გალობა ყო ZAB.
იგარდოს გარდაის ექნას ZABCb.
გარდაის Ca. გარდაის მგონია Cq

[1] შდრ. S—1463, 49 r, b 22. [2] ბასილი კესარიელი, ექვსთა დღეთაჲ, მ. ჯანაშის გამოც., 102,28. [3] წყაროები და მოწმობანი გადახაზულია.

იგდო ჩაიგდო ZAB.

იგემა[1] (+ 3, 7 იონა ZAa) გემო ნახა ZAB.

იგენი ისინი ZAa.

იგვრდივ, იგვრდივი ნ. იგურდივ.

იგი (+ 27, 4 დაბად. ZAa) (+ ისი ZABC) ყო(ვ)ელი იგი ჩვენებასა შორის ძეს და გვარსა, არამედ მას მასი და იგი შემდგომთაგან ერქმის ZABCDE.

ნ. იგენი, იგია.

იგია (იგიაჲ AbB) (+ 2, 7 ნაომ ZAa) იგი კაცისათვის ითქმის და იგიაჲ დედაკაცისათვის ZA.

იგი კაცისათვის ითქმის, ხოლო იგიაი დედაკაცისათვის B.

იგლოა გლოვა ყო ZAB.

იგონა გონებად შთაჴდა ZAB.

იგრემლებდა (+ 23, 40 ეზეკ. ZAa) წარბს ილებევდა ZAB.

წამწამთა და წარბთ შეილებდა Cab.

იგრიკა (+ 8, 12 ესთერ ZAa) აპრილი ZABCDE.

ნ. აპრილი (თთუე'სთანაც).

იგულეთ (2 შჯულ 1, 21) გულადილეთ ZAa.

იგულვა გულად-ილო ZAB.

იგულისწყრომა გულისწყრომა ყო ZAB.

იგულმეთქუებენ (იგულმეთქუმბენ ZAa) გულის-თქმას გაიმრავლებენ ZAB.

იგურდივ (იგვრდივ ZABD, იგვრდივი C) (13, 18 დანიელ) გვლარძნილ(ი), გინა გვერდით ZAa.

გვლარძნილ(ი) AbBCD.

იგუშაგა დარაჯობა ყო ZA.

გუშაგობა ყო B.

იდად (48, 33 იერემ.) ესე სიტყვა (+ არს Z) სიცოცხლე სიხარულითა ZAB.

(იერემ. 48, 33) შეწყობილი ჴმა (+ იერემ 48, 33: „განთიად იდად არცა მიმწუხრი არა ყვეს იდად" Cq)[2] C.

იდარაჯა დარაჯობა ქნა ZA.

დარაჯობა ყო B.

იდაყუ (იდაყვი ZABE) ნიდაყვი, მკლავთ სადრეკი Z.

მკლავთ ნაწევარი A. განუმარტავია BCDE.

შდრ. დლაყუ.

იდგომა დგომა ყო ZA.

დგომა ქნა B.

იდვა ქვე დებით იყო ZA.

დებით იყო B.

იდიადა დიდად იჩინა ZA.

დიადად იჩინა B.

იდიდა დიდად გაითქვა Z.

იდიდსიტყუა[3] (35, 13 ეზეკ.) სიტყვა-დიდობა ქმნა ZAa.

იდოლებრივი (+ კავშირ.[4] ZAa) კერპული ZAB.

ესე არს კერპი, გინა ჴელით ქმნილი (ქმნული CqDE) CDE.

იდოლია (კავშ.[5]) კერპი ლათინურად Z.

(+ კავშ. Aa) ლათინურად კერპი AB.

იდროა დრო იქსენა ZAB.

---

[1] წყაროშია: „იგემებენ". [2] წყარო და მოწმობა გადახაზულია. [3] ნუსხებშია: „იდიდსიტყვა". [4] ამოღებულია იოანე პეტრიწის კომენტარების ბოლოსიტყვაობიდან (II წიგ... 212,15—27). [5] შდრ. იოანე პეტრიწი (II წიგნი 212,15).

იდრტუნა[1] დრტვინვა ყო ZAB.

იდუმალ (+ 2, .7 მათე ZA) საჩუმრად ZAB.

იდუმალი საჩუმარი Z.

საჩუმრად Cab.

ნ. საიდუმლო.

ი՜ე იოანე ქარაგმით ითქმის ZAB.

ი՜ე ათხუთმეტი რიცხვით ითქმის Z.

იეკლესიეს (იეკკლესიეს ABC) შეიკრიბნეს ZABC.

იელატი (+ კათილორ. ZAa) ელატთან ნახე ZAB.

იელვა ელვა იქ(მ)ნა ZAB.

იელი (ხე) ხე(ა) თაფლის გა(ნ)მრყვნელი ZA.

(ხე) BCDE.

იენავა ავ-ენაობა ქნა Z.

ავ-ენაობა თქვა AB.

იერთა გაერთება იქ(მ)ნა ZAB.

იერლაყი მეფეთაგან შეწყალების უსტარი ZAB.

ესე არს მეფეთაგან შესაწყალებელი წიგნი CD.

ნ. წერილი.

იერომნიმონი დავიწყებულის სამღდელო საქმის მომგონებელი ZAB.

იერომნიმონი არს დავიწყებულის სამღდელოს საქმის მომგონებელი C.

იეტიკა ეტიკობა ქნა ZA.

ეტიკობა ექნა B.

იეფად ადვილ სავაჭრელად ZA.

იეფი (+ 12, 1 იერემ. ZAa[2]) გამცემელი და პურადი ZAB.

არაძვირი, გინა უშურველი, გინა არაძუნწი Cab. უშურველი, გინა არაძუნწი Cq. განუმარტავია DE.

ნ. იეფად, სიიეფე; შდრ. ლითა.

იეშმაკა ეშმაკობა ქნა ZAB.

იეჭუა[3] ეჭვი შეუვიდა ZA.

ეჭვი ქნა B.

ივ ბოლოს ართრონია: ღ՜თივ, ცოცხლივ და მისთანა ZAa.

ივალა ვალი აიღო ZAB.

ივალალა ვალალება ყო ZAB.

ივაშა ვაშა-ვაშა თქვა ZAB.

ივაჭრა ვაჭრობა ქნა ZAB.

ივედრა იხვეწნა ZAB.

ივეოსი (ფრინ.) (მ)ფრინველთა, გველის მჭამელი ZABCDE.

ივი მამაკაცთა და დედაკაცთა ორთავე სასირცხოთა ასოთა ზოგად ი ვ ი ეწოდების (ეწოდება B), ხოლო თვითოეულთა (თითოეულსა B) ცალ-ცალკე სხვადასხვა(ა) ZAB.

მამაკაცისა და დედაკაცის(ა) შუა ასოთა ორთავე ზოგად(ი) ი ვ ი ეწოდების (+ სასირცხოთა C). და თუ (უკეთუ D) თვითო სთქვა, სხვადასხვა სახელი სძეს CD. შუა ასო. მამაკაცისასა და დედაკაცისასა შუა ასოთა ი ვ ი ეწოდების, ორთავე ზოგად E.

ნ. მორი, მუტელი.

ივლისი თიბისა ZABC.

თიბისა. ივლისსა პირველ აქ და კ ვ ი ნ ტ ო ლ ი ო ნ ი (ევინტოლიონი D) ეწოდებოდა DE.

ნ. თთუე.

ივლონა ესე არს გრკალი ცისა ჩრდილოდ კერძო, რომელსა ზაფხულის მზე მუნით მოიქცევის და ვერ(ა) გასცილდების ZA.

ესე არს გრკალი ცისა ჩრდილოდ კერძო, რომელსა ზედა ზაფხულის

---

[1] ნუსხებშია „იდრტვინა“. [2] წყაროშია: „იეფის“, რაც ცალკე შეუტანია Z-ს [3] ნუსხებშია: „იეჭვა“.

ვალს მზე B. ივლონა ეწოდების მას გრკალსა ცისასა ჩრდილოდ ქერძო, რომელსა ზედა ზაფხულის მზე ვალს CB.

ივნისი მარიალისი ZAaD.

მარიალისა AbBC. მარალისი E.

ნ. ვარდობისა, მარიალისა (თთუე'სთანაც).

ივნო ვნება ქნა ZAB.

ივრცელა გაგანიერდა ZA.

იგანიერა B.

იზაკუა მზაკვარება ქნა ZA.

მზაკვარება ყო B.

იზამთრა ზამთარი დაყო ZAB.

იზარდა ზრდა იწყო ZAB.

იზატიკა ზატიკი ყო ZAB.

იზაფხულა ზაფხული დაყო ZAB.

იზელდა ზელას იყოფდა ZAB.

იზვება (14, 5 იერემ. ZAa) ხვასტაგნი შობენ; უზვი — ბერწი და მეეზვე — მშობელი ZA.

ხვასტაგი რა შობდენ, იზვება არს, ხოლო ბერწი — უზვი და მშობელი — მეეზვე B. ხვასტაგი რა შობდენ იზვებად ითქმის, ხოლო ბერწი — უზვი და მშობი — მეეზვე C. ხვასტაგი რა შობდეს, იზვება ითქმის, ბერწსა — უზვი D. ხვასტაგნი რა შობდენ, იზვებად ითქმიან E.

ნ. დოლი.

იზმნის[1] (+ 44, 5 დაბად. ZAa) მისნობს ZAB.

იზრახა (+ 1, 19 მათე ZA) ზრახვა ყო ZAB.

იზრდებოდა ზრდას იქმოდა ZAB.

იზრუნვა ზრუნვა ყო ZAB.

იზურგა ზურგად მოიბა ZAB.

იზღაპრა ზღაპრობა წარმოთქვა ZA.

ზღაპრობა თქვა B.

იზღვანვის[2] (23, 4 ისო) საზღვარ ექმნების ZAa.

იზღვია გარდაექდივა ZAB.

იზღუანვის ნ. იზღვანვის.

ითავა თავად შეექმნა ZA.

თაობა ქნა B.

ითავნა სათავნო გა(ნ)მრავლდა ZA.

განმრავლდა სათავნო B.

ითავსა თავს-იდვა და გაიწყო ZAB.

ითანია თანგაუყარ ყო ZAB.

ითარგმანა თარგმანებულ იქმნა ZAB.

ითვისა ნ. ითჳსა.

ითიკანი (38 ნემეს.[3]) ჩვეულებით სათნოების მოქმედი ZAB.

(+ ნემეს. 38 Cb[4]) ჩვეულებით სათნოების მქნელი C. ჩვეულებით სათნოების მოქმედებასა (მოქმედს D) ჰქვიან (ეწოდების D) DE.

ითმენდა მოთმენას ჰყოფდა ZAB.

ითმოს (27 ნემეს.[5]) ღრუბლისა და ცხავის მსგავსად დაჭვრეტილი ძვალი ZAB.

(+ 27 ნემეს. Cb[5]) რომელ არს ცხავის(ა) და ღრუბლის მსგავსი ძვალი დაჭვრეტილი (დაჭვრეტილი CbqD) CD. ითმოს, რომელ არს ცხავისა და ღრუბლის მგზავსი ძვალი დაჭვრეტილი E.

ითოვა თოვლა იყო ZAB.

ითჳსა (ითვისა B) თვისად მიიჩნივა ZAB.

---

[1] წყაროშია: „ზმნით იზმნიან". [2] ნუსხებშია: „იზღუანვის". [3] გამოცემის თანახმად 39-ე თავია (გვ. 153,2). [4] იქვე. [5] გამოცემის თანახმად 28-ე თავია (122,18).

ითქუა თქმა იქ(მ)ნა ZAB.

ითხევლიდა[1] სათხეველს ისროდა ZA.

სათხეველს ისრევდა B.

ითხოვა (+ გამოსლ. 3, 22 ZAa) თხოვნა ყო ZAB.

იისფერი ZAB.

იკა პაიჭის თასმის ჩამოსაბამი სარტყელი ZA.

პაიჭის თასმის ჩამოსაბამი BCb. პაიჭის თავის (sic.) ჩამოსაბამი Caq. განუმარტავია DE.

იკაზმებოდა კაზმას(ა) ჰყოფდა ZAB.

[**იკანდელი** ნ. იკანკელი].

იკანკელი (+ არიოპაგელი ZAa) ესე არს აღმართში მიმრეც-მომრეცად აღსლვა (აღსვლა A) და მიხვევ-მოხვევით შეზევა, რათა არა დაშვრეს ZA.

(დიონოსი 4, 37) გინა იკანდელი, იგივე და ერთ. „ესე არ(ს) მიმოცვალებითი მოქმედებაჲ ვითარ-იგი წყალი თევზთა და მფრინველთა და კვერთხი მოსესი გველად და ეგევითარი[2]". ესე არს აღმართში მიმრეც-მომრეცად აღსლვა და მიხვევ-მოხვევით შეზევა, რათა არა დაშვრეს B. იკანკელი არს აღმართში მიმრეც-მომრეცად აღსლვა და ადგილითი-ადგილ შეზევა, რათა არა დაშვრეს C. იკანკელი არს მიმრეცად სვლა და ადგილ-ადგილ სვენება D.

ნ. აღმართი.

იკანო (40 კავშირი[3]) კმა არს ZAB.

იკანონა კანონად მიიჩინა (მიიჩნივა B) ZAB.

იკარვა კარვად შევიდა ZAB.

იკბინებოდა კბენას ჰყოფდა ZAB.

იკეთილა კეთილად შეიცვალა ZAB.

იკეთილვნება (+ 30, 10 იერემ. ZAa) ჩვეულების ვნებისაგან კეთილად შეიცვალა ZAB.

იკეთილვნებოს ვნებისაგან იკეთილოს C.

იკვირვა ნ. იკვრვა.

იკვლივი (ბალ.) ZABCDE.

იკითხა კითხვა ყო ZAB.

იკლო კლებულ იქმნა ZAB.

იკმაა (იკმარა B) კმასაყოფელ ყო ZA.

იკმია იგივე კმა, გინა საკმეველი იკმარა ZA.

იგივე კმაყოფა B.

იკმია საკმეველთ კმევა იკმია B.

იკონომოსი (იკონომესი D) ბერძულია, ქართულად გამრიგე ჰქვიან ZAB.

(უკმ.) გა(ნ)მგებელი CD. ბერძულია დეკანოზი, გინა მარიგებელი E.

ნ. პარიკონომოსი.

იკორთა ფიცრის თარო ZAB.

ხის თარო CabD. ხითარო Cq.

ნ. სარკმელი.

იკოსაედრი (5 ნემეს.) ნელიად მიმდრეკი ZA.

5 ნემეს. B.

იკოსი სახელ-შეკრებული ZAB.

სახლ-შეკრებული C. განუმარტავია DE.

ნ. კონდაკი.

იკტერონია გუნი, სიყვითლის სენი(ა) ZA.

სხვა კათილორ.[4]: „თაფლი ვი-

---

[1] ნუსხებშია: „ითხელვიდა". [2] წყარო: „დიონოსი 4" აქაც არის გამეორებული. [3] ნახე იოანე პეტრიწი, II ტ., 96,5. [4] შდრ. A—250, 204 r.

ეთდა (ვიეთთა Ab, ვიეთაღ Cab) მიმართ მწარე არს, ჭეშმარიტად, ვითარ იკტერო(ნ)იანთა მიმართ“ BCD[1].

იკტიონი (ფრინ.) 2 შჯულ. ZAaB.

იკურთხა კურთხევა მიიღო ZAB.

იკურნა კურნება მიიცა ZAB.

იკვრვა[2] საკვირველად აღუჩნდა ZA.

საკვირველად აღიჩინა B.

ილაო (+ ილაო B) სენი არს უპეს ზეით წელის ნასკულობითა; ილაო გამოითარგმანების: ღ̃თო შემიწყალე; ზოგნი სახელ-სდებენ მყრალად და ზოგნი ჰას(ა), და იტყვიან სიძნელით ტკივილსა მისსა ნაწლევის გამოსკვნისათვის ZAB.

(+ სენია D) ილაო იქ(მ)ნების უპეს ზეით წელის ნასკულობითა; ილაო გამოითარგმანების: ღ̃თო შემიწყალე; ზოგნი სახელ-სდებენ მყრალად (მყრალი D) და ზოგნი ჰას. და იტყვიან სიძნელითა ტკივილისა მისისა(თა). (+ წელის გამონასკვის სენია C) CD. სენი კოლინჯი E.

ილაღობა ლაღობა ქნა ZAB.

ილაშქრა ლაშქრობა (ჰ)ქნა ZAB.

ილეკრო ეწოდების ოქროსა, ვეცხლსა, სპილენძსა, რკინასა, ტყვიასა, კალასა და ყოველსავე მისთანათა ერთბამად ZA.

ილეკრო ეწოდების ოქროსა, ვეცხლსა, სპილენძსა, რკინასა, ტყვიასა, კალასა, რვალსა, თითბერსა და ყოველსა მისთანათა ერთბამად B. ილეკრო, ილიკტრიონი და ლიკტრიონი (ლიკტორი Cq) ერთი არს Caq[3]. ილეკრო ეწოდების ოქროსა, ვეცხლსა, ტყვიასა, კალასა, თვითბერსა, რკინასა და ყოველსა მისთანასა Cb. 12 იოსიპოსი[4]: „ბროლი და ილეკროჲ“ DE.

ილეკტრო (1, 4 ეზეკია) ილეკრო ZAa.

ილექსა ლექსები თქვა ZAB.

ილვისიოსი (ილვისიოს B, ილვისიოჲს CD) (+ ილვისიოჲსაჲ CD) რომელ არს ოლვისიო(ს)ი, გინა აპოლვიოსი (აპოლვისიოჲ CD) ესრეთ გამოითარგმანების (გამოითარგმანება D) ვითარმედ: განსასვენებელი უჯაჭო, ესე იგი არს (+ ადგილი D) ჴსნილი, თავისუფალი ტანჯვისაგან ZABCD.

ილი ილი ლიმა საბაქთანი (27, 46 მათე) ებრაულად (ებრაელთაა B): ღ̃თო, ღ̃თო ჩემო, რასათვის დამიტევებ მე ZAB.

(მათე 27, 46) ღ̃თო, ღ̃თო ჩემო, რასათვის დამიტევებ მე Cb.

[**ილიკრინ** ნ. უილიკრინეს].

ილიკტრიონი (1, 4 ეზეკ.) ესე იგი არს ილეკროებთა (ილეკროების B) ფერი ერთბამად ბრწყინვიდეს ZAB.

ილიკტრიონი (ეზეკ. 1, 4) ესრეთ ითქმის ოქროსფერი და ვეცხლის ფერი, თანნარევად ბრწყინვალედ ჩნდეს ილეკრო და ლიკტორიცა C. ლიკტორი, ილექტრო არს ოქროსა და ვეცხლის ფერი თანნარევად. „ვითარცა ხილვა ილიკტრიონისა“ D. განუმარტავია E.

[1] წყარო და მოწმობა გადახაზულია Ab-ში. [2] ნუსხებშია: „იკვირვა“. [3] ეს განმარტება Cb-ში გადახაზულია. [4] შდრ. A—675, 206r, 14.

შდრ. ილეკრო.

ილინჭა ჩიტის მახე ZABCDE.

ნ. მახე, საბრჭე; შდრ. ირეჭი.

ილისტიკი (2, 78 დიონოს.[1]) ზღუდის სამართი ილისტიკი ZAa.

ზღუდის სამართი AbB. სამართი ზღუდისა C. ს ხ ვ ა კ ა თ ე ღ ო რ ი ა: „რამეთუ მაშენებელი ილისტიკისა იჭუმევს გამორჩევისა მიმართ, გინა თუ მართალი არს ზღუდე, გინა არა, გარნა თუ რა არს ილისტიკი, არა უწყის“ D

ილოცა (+ 16, 12 ესაია ZAa) ლოცვა ყო ZAB.

ილტობოდა სველდებოდა ZA.

სველ იქმნებოდა B.

ილტრიონი იტყვიან გ ო მ ი ზ ი არს ხისაო, ვინათგან მას შინა იხილვებიან წყალი, ბუზი და ჯინჭველი. ქარვა მგონია ZA.

იტყვიან ილთტრიონი გ ო მ ი ზ ი არს ხისაო, ვინათგან მას შინა იხილვების წველი, ბუზი და ჯინჭველი B. სანდალოზი. იტყვიან, ვითარმედ ილტრიონი გ ო მ ი ზ ი არს ხისაო, ვინათგან მას შინა (შიგან Cq) იხილვების წველი (+ და Caq) ბუზი და ჯინჭველი C. იტყვიან, ვითარმედ ილტრიონი გ ო მ ი ზ ი არს ხისა DE.

ილუმელი (+ მამათ-ცხ. ZAa) ესე იგი არს, არცა სიკეთე, არცა სიავე არ ეტყობოდეს, გინა გემო ZA.

ესე არს, არცა სიკეთე და არცა სიავე არა შეეტყობოდეს, გინა გემო B. ესე არს არარა შეეტყობოდეს სიკეთე ანუ (გინა D) გემო CD. არც მძიმე, არც სუბუქი; უ ლ უ მ ე ლ ი ა არც მძინარი, არც მღვიძარი E.

ილურსება ცხენი საკბენლად ემზადებოდეს Cb.

ილუსტრიოსი 16, 1 მამათ-ცხ. ZABCb.

ილხინა ლხინი ყო ZAB.

იმ (+ იმ B) ითქმის მ ა ს ს ა ვ ი თ, რამეთუ ვაჩვენებთ: იმ კაცმან (კაცმა B) მითხრა (+ და ZA) იმ დღეს იყო, ვითარცა ა მ ამას აჩვენებს, მაგრამ უგვარო(დ) ZAB.

განუმარტავია CDE.

ნ. ამ.

[იმათ ნ. მათ].

იმაკა მაკე იქმნა ZAB.

იმალებოდა მალვა ქმნის ZAB.

იმან მან ZAB.

იმანტა ღვედი ერქვანთა, თუ ჯამბარა ZAa.

ნ. ევანი.

იმართლა მართალი შეიქ(მ)ნა ZAB.

იმარმენთა ათერთს კავშირში სხვათა წილხდომილად თქვა E.

იმარმენი მარმენიოს ძალი ZA.

მარმენიო, სვე წილხდომილი B. უკეთუ კაცობრივი ბუნება ვიდრემე, ვითარცა მოკვდავი, სცნობს თვისსა დასასრულსა, ხოლო თითოეულისა დასასრულსა, ხოლო თ(ვ)ითოეულისა ჟამნი არა რომლისამე საზღვრისაებრ არს, რომელსა გარემენი უწოდენ ი მ ა რ მ ე ნ თ ა დ, ვითარ ეზეკიას შეეძინნეს ჟამნი და ათერთს კავშირში სხვათა წილხდომილად თქვა და სხვაგან ესრეთ: იმარმენი შეთხზნილსა რასმე ბუნებასა ჰქვიანო—ბედი, სვე და მარმენიო სამნივე (სამივ Cq) ჰგვანან და სხვადასხვანიც არიან და არ(ა)რათა

---

[1] შდრ. A—163, 38 კიდეზე.

მსგავსნი C. ათერთს კავშირში სვეთა წილხდომილად თქვა, სხვაგან ასე: იმარმენი შეთხზნილსა რასმე ბუნება-სა ჰქვიანო. ბედი, სვე და მარმენიო სამივ ჰგვანან და სხვადასხვანი არიან და არა მგზავსნი D. შეთხზნილსა რა-სამე ბუნებასა ჰქვიან E.

იმარხა (+ 4, 2 მათე ZA) მარხუ-ლობა ქნა ZAB.

იმარხავს Cb.

იმას მასსავით (+ ⌜მასავეთი⌝[1] Z) ZAB.

იმასპინძლა მასპინძლობა ყო ZAB.

იმაწე „იმაწე დიდ ყოფა წინაშე ღ῀თის(ა), შეურაცხ იქმენ (+ მა-წანებელი Z)" ZA.

„იმაწე დიდ ყოფ წინაშე ღ῀სა, რა-მეთუ წინაშე ღ῀სა შეურაცხ იქ-მენ" B.

იმდენი Cb.

იმედი გულის მინდობა ZA.

განუმარტავია BCDE.

ნ. ეიმედა, იმედნეულობა, სა-იმედო, უიმედო.

იმედის-გარდაწყვეტა (იმედის-გარდაწყუეტა ZA) გულის გატე-ხა ZA.

განუმარტავია B.

იმედის-დადება გულის გამაგრე-ბა ZA.

განუმარტავია B.

იმედის-მიცემა გულმაგრობის მი-ცემა ZA.

განუმარტავია B.

იმედნეულობა (იმედნეულება A) გულდებულობა ZA.

იმეტებს გაიმეტებს Cb.

იმეტყუელა (იმეტყუელა ZA) მეტყველება ქნა ZA.

მეტყველობა ქნა B.

იმეფა მეფობა ქნა ZAB.

იმეცნა მეცნიერება ქნა ZA.

მეცნიერება ყო B.

იმეცნე Cab.

იმზადა მზად შექმნა ZA.

მზადება იქმნა B.

იმზირა მზირობა ყო ZA.

მზირობა ქნა B.

იმზო მზეობა ქნა ZAB.

იმთხრობლა მთხრობლობა ქნა ZAB.

იმიერ (+ 2, 5 გამოსლ. ZAa) იქიდამსავით ZABC.

განუმარტავია DE.

იმით მით ZAB.

იმინთი (ბალ.) უთესლო ბალახია ZA.

(ბალ.) უთესლოა B. (ბალ.) CDE.

იმის მის ZAB.

იმისი მისი ZAa.

იმიტომ Cb.

იმოთხვიდა სეერნობდა, თუ მა-ვალ იყო ZAB.

იმოთხვიდა ითქმის: იშვებდა, გინა მავალ იყო C. იშვებდა D. იშვებდა, განისვენებდა იობის 41, 23; ხრონოღრაფში[1]: „იმოთხვიდა რა, აბანოსა შინა მოკლესო"; ქართლის ცხორებაში: „იმოთხვიდა სამოთხესა ამის საწუთოსასა"; იობის: „ტარტაროზი უფსკრულისა, ვითარცა ტყვე შერაცხა უფსკრული სამოთხველად" E[2].

ნ. სლვა.

[1] შდრ. ხრონოღრაფი გიორგი მონაზონისაჲ, ს. ყაუხჩიშვილის გამოცემა, თბ., 1920 წ., გვ. 164, 14. [2] წყაროებზე მითითებანი და მოწმობანი გადახაზულია E-ში.

იმოსებოდა (+ 16, 19 ლუკა ZA) შეიმოსდა ZAB.

იმოქმედა მოქმედება ქნა ZA.
მოქმედობა ქნა B.

იმოციქულა მოციქულობა ქნა ZAB.

იმოძღურა მოძღ(ვ)რობა ქნა ZAB.

იმოწმა მოწამედ მოიყვანა ZA.
მოწმად მოიყვანა B.

იმრ გვრდივ ZAB.
გვრდივ, კავშირში ეწერა[1] CDE.

იმრუშა მრუშება ქნა ZAB.

იმრჩობლა იორა ZAB.

იმრჩობლებს იორებს Cb.

იმსახურა სამსახური ქნა ZAB.

იმსგავსა თვის მსგავს ყო ZAB.

იმსთუეს[2] ალმსთობა ქნეს ZA.
განუმარტავია B.

იმსტრობდა (10, 10 ტობია) სინ-ჯევდა, ჯაშუშობდა ZAa.

იმსხემა მსხემობა ქ(მ)ნა ZAB.

იმსხუერპლა[3] მსხვერპლი შეწირა ZAB.

იმტერა მტერობა უყო ZAB.

იმტერებს გაიმტერებს Cb.

იმუდარა მუდარობა (უ)ყო ZAB.

იმუშავა მუშაობა ქნა ZAB.

იმუხთლა მუხთლობა ქნა ZAB.

იმღერა მღერა ყო ZAB.

იმძიმა სამძიმარ(ი) იწყო ZAB.

იმწევა მწედ მოიცა ZA.

იმჯულის (2 ეფრემ.) მჯიღ(ვ)ს უჭირებს ZAa.

ინ საწყავი არს შთამტევნელი ორთა ხოისთა ატტიკურთა ZAB.
საწყავი არს, რომელი შთაიტევს ორთა ხოისთა ატტიკურთა. (+ატტიკა ათინაა C) CD.
ნ. ინი, საწყავი, საწყაული.

ინა (ბალ.) წითლად შემღებავი ZA.
(ბალ.) წითლად შეღებავს B. (ბალ.) CDE.

ინაგა (ფრინ.) მომცრო (მ)ტრედია ველური ZA.
(ფრინ.) მომცრო ტრედია B. (ფრინ.) გულიო, მომცრო ტრედი(ა) C.

ინადი Cb.

ინადიმა ნადიმი ქნა ZAB.

ინადირა ნადირობა ქნა ZAB.

ინათლა გათენება ალმოჩნდა ZAB.

ინანე დაინანე Cb.

ინანთი ვარდის წყალსავით სუნ(ნ)ელ(ნ)ია ZABCb.
ვარდის წყალსავით სულნელია Caq. ვარდის წყალსავითა D. განუმარტავია E.

ინატრა ნატრა თქვა ZAB.

ინაღვლი Cb.

ინაყოფა ნაყოფი გამოიღო ZAB.

ინაყროვნა ნაყროვან ჭამა ZAB.

ინაწილა ნაწილი მიიღო ZAB.

ინაჯი (+ 12, 39 მარკ. B) საჯდომი ZAbB.
საჯდომო Aa. მაღალი საჯდომი CD. მიყრდნობით ჯდომა და საჯდომი E.
ნ. მეინაჯე, საინაჯე.

ინაჯ-იდგა (13, 12 იოანე) სეროზად დაჯდა ZA.
განუმარტავია B.

ინდაესსარონე იოსიპოსში კარგას: „და საწყეონი უკვე მოსეთისნი (?) მსგავსნი ინდაესსარონეს სახელ-

---

[1] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თხზულების ბოლოსიტყვა (II წ., გვ. 207,7 და 215,31). [2] ნუსხებშია: „იმსთვეს“. [3] ნუსხებშია: „იმსხუწრპლა“.

დებულთანი ოქროსა და ვეცხლისანი ბევრნი“ E.

ინდალმა (+ ინდალმა B) არა თვითება არს სულისა, არამედ ვითარცა (ვითარ B) თვითებისა აჩრდილი და ნამწვერვალევი ZAB.

ინდალმა არა თვითება(ა) სულისა, არამედ ვითარ თვითებისა აჩრდილი და ნამწვერვალი (ნამწვერვალე Cq) CDE.

ნ. საბწინი.

ინდიკტიონი ებრაულისა ენითა ათხუთმეტი წელიწადი ერთი ინდიკტიონია და ოთხი წელიწადი ერთი ოლვიმპიადო ZA.

ებრაულითა ენითა ათხუთმეტი წელიწადი ერთი ინდიკტიონი არს და ოთხი წელიწადი ერთი ოლვიმპიადო, ხოლო ბერძულიდამ ქართულში წლის მოქცევად უთარგმანებიათ, არ ვიცი, როგორ უქნიათ B. ებრაულისა ენითა ათხუთმეტი წელიწადი ერთი ინდიკტიონი არს და ოთხი წელიწადი ერთი ოლვიმპიადო. ინდიკტიონი ქართულს რიცხვში წლის მოქცევად უთარგმნიათ, არ(ა) ვიცი რასათვის C. ებრაულითა ენითა არს: ათხუთმეტი წელიწადი ერთი ინდიკტიონია და ოთხი წელიწადი ერთი ოლვიმპიადო (+ ჩვენც ამად ვიჴმარებთ E) DE.

ინდომა ნდომა ყო ZA.

ნდომა ყო, გინა ინდო კაცმან B.

ინდოური ქათამი (ფრინ.) ZABCDE.

[**ინდუშა** ნ. რუხა].

ინება ნება დართო ZAB.

ინესი (ინესნი CDE) 4 ნემეს.: „ინეს(ნ)ი (+ და DE), უმენეს(ნ)ი და ადენეს(ნ)ი“ ZABCDE.

ინი (45, 24 ეზეკ.) ინ საწყავია ერთი, ორი კოროსი ჩავა ZAa.

ნ. ინ.

ინიოხი (+ 2 ეფრემ[1] ZA) რაინდი ZABC.

შდრ. ინოხი.

ინო (26 ნემეს.[2]) ესე არს მგრძნობელი ძარღვი (ესე მგრძნობელი ძარღვი არს B) თანა-შეთხზული შეშა ძარღვთა ZAB.

(+ 26 ნემეს[2]. Cb) მგრძნობელი ძარღვია, ესე თანა-შეთხზულ არს შეშა ძარღვთა C. თანა-შეთხზულ არიან შეშა-ძარღვთა ინონი. ნემესიოს ესეც მგრძნობელად ძარღვად თქვა D. თანა-შეთხზულ არიან შეშა ძარღვთა. ინონი ნემესიოსში ესეც ძარღვად თქვა, მგრძნობელად E.

ინოხი ინიოხი ZABCab.

მეღვინეთ უფროსი (ხუცესი D), გინა პირის-მწდე CqD. დიდი ვინმეა E.

ინჴლივი ქუთუთოს ბმო ZAB.

შდრ. ჯიჯლიბა.

ინჯრა იჯრა, ჯერი ZA.

ჯერი B.

ნ. იჯრა.

იობელისნი (+ 1 ნეშტ. 15, 28 ZAB) საყვირი(ა) მოკეცილი ZABC.

საყვირია DE.

ნ. საყვრი.

იოგი (ექვსთა დღე 3) ნაწევარი B.

---

[1] შდრ. A—154, 175 vb; შდრ. „ენიოტი“ (სადაც ტ ხანის ნაცვლად ზის ამ ორ ასოთა მსგავსების გამო ნუსხურში). [2] გამოცემის თანახმად 27-ე თავშია (გვ. 118,4).

იოვლიოს ესე არს წელიწადი ერგასი, რომლისა შემდგომად შჯული არღარა შეუნდობს ვალის მიცემად ZAB.

ორმოცდაათი წელიწადი, რომლისა შემდგომად არღარა შეუნდობს სჯული სესხისა მიცემად C. ნ´ წელიწადი არის D.

იოკებს დაოკებასთან ნახე ZA.

განუმარტავია B.

იოლვისტრი ჩაქსული (ჩაქსულად B) სხვადასხვა ფერი ZAB.

ნ. პოლვისტრი.

იოლნა (3, 18 გამოცხ.) თვალი ისურმა ZA.

თვალი გამოისურმა B.

იომა ომი ქნა ZAB.

იონი ბერძენი ZAB.

ბერძენნი C.

იოპპი „იოპპი, ტბა და ლაზარაი" E.

იორდასალები (ბალ.) ZABCDE.

იოტა (5, 18 მათე) მართლ ჩამოზიდულსა მას ასოსა წერილთასა ი ო ტ ა ეწოდების, ხოლო ზედა კერძო წარზიდულსა მას მგურდლ და გურდივ რ ქ ა ZA.

(5, 18 მათე) დამნიშველი. იოტა, გინა რქა. მართლ ჩაზიდულსა მას ასოსა წერილთასა ი ო ტ ა ეწოდების, ხოლო ზედა კერძო წარზიდულსა მას მ გ ვ რ დ ლ და გ ვ რ დ ი ვ რ ქ ა B. (+ მათეს 5, 18 Cb) სახარებაში რომ სწერია იოტა და რქა (იოტა და რქა სწერია DE) მართლ ჩაზიდულსა მას ასოსა წერილთასა ი ო ტ ა ეწოდების, ხოლო ზედა კერძოსა წარზიდულსა მას მ გ ვ რ დ ლ და გ ვ რ დ ი ვ რ ქ ა(დ) სახელ-ედების CDE.

იოტა წვრილი ჰიქის მძივი ZA.

ჰიქის წვლილი მძივი B. ჰიქის მძივი (+ წვლილი C) CD. განუმარტავია E.

იოტნა ოტებულ ყვნა ZAB.

იოხ (7, 16 იერემ.) ოხას იქ ZAB.

იოხა ოხება ქ(მ)ნა ZAB.

იოხი რაფათა ZABCb.

იპატი ვიპატოსი ZA.

მეპატრონე ვითარცა ცამა, ვიპატოსი B.

ნ. ანთიპატი.

იპატივა პატივი დაიდვა ZAB.

იპატოდ (იპატოდთ E) (2 კავშ) ნიტასთან ნახე (+ საკრავის ძალი მგონია Aa) ZAa.

(2 კავშ.) საკრავის ძალი მგონია Ab. 2 კ ა ვ შ.: იპატო(ი)თ ვიდრე ნიტამდე(ს) BCDE[1].

იპატოსი აგრევე ვიპატოსი ZA.

დიდებული, მეფის წინაშე მდგომი B. ბატონის მსგავსი კაცი (+ მეფის წინაშემდგომელი Cab) C.

ნ. იპატი.

იპატოსობა ბერძულად ბატონის მეხუთე კაცს ჰქვიან D. (უჯმ.) ბერძულია, ბატონის მაგიერსავით არის E.

იპი-იპი რომელსა თურქნი იტყვიან ბალი-ბალი ZA.

ჩე ჩე BCb. ჭიჭი Ca. (+ ვეფხის-ტყ. E) ჭო ჭო DE.

იპოდრომი ბერძულია, ც ხ ე ნ თ ს ა რ ბ ი ე ლ ი ZAB.

ც ხ ე ნ თ ს ა რ ბ ი ე ლ ი ბე(რ)ძულად C. (უჯმ.) ი პ ო დ რ ო მ ი და ი პ ო კ ო ნ ი ე რ ი ბერძულად ც ხ ე ნ თ-ს ა რ ბ ი ე ლ ს ჰქვიან D. (უჯმ.) ბერძულად ცხენთ სარბიელსა სამჭედროს ჰქვიან და ი პ ო კ ო ნ ი ე რ ი ც ა E.

იპოვა პოვნა-ყო ZA.

პოვნა ეყო B.

[1] გადახაზულია Aa-ში მოწმობა.

[**იპოკონიერი** ნ. იპოდრომი].

იპომნიმატოღრაფოს (იპომნიმატოღრაფო Cab) ყოველთ დავიწყებულთ საქმეთ მომგონებელი ZAB.

რომელ არს ყოვლის დავიწყებულის საქმის მომგონებელი Cab.

იპოსტისი გვამი(ა) ლათინურად ZABCD.

ნ. მაიპოსტასებელი.

იპოტირიტი პოტირიტი ZAB.

ნ. პოტირიტი.

იპპარხი მთავარსავით ZABC.

მთავარი D. მთავარი, იოსიპოსში[1]: „არა მნებებელ იყვნეს მიცემად იპპარხთა და მსწრაფებელთა მათ“ E.

იპპოკენტავროს (იპპოკენტავროსი D) ესე ითქმის ვაც-ირემი, ვითარ შეგვამებულნი; არა თუ ზედ შეგვამებულ არიან, არამედ ზედ მოგონებით შეგვამდებიან; არა თუ ზედ მოგონებით გვამობენ, არამედ რა დასცხრეს ზედ მოგონება (მოგონებულობა B), იგინიცა თანა-დასცხრებიან, რამეთუ არა არს იპოკენტავროსი (იპპოკენტავროსი B) გვამისა შორის, მხილველთა ცხენ-კაცისათა ესრეთ აღწმასნეს ZAB.

იპ(პ)ოკენტავროს ითქმის ვაც-ირემი, ვითარ ცხენ-კაცი შეგვამებულნი; არა თუ ზედ შეგვამებულ არიან, არამედ ზედ მოგონებით შეგვამდებიან; არა თუ ზედ მოგონებულნი გვამობენ, არამედ რა დასცხრეს ზედ მოგონებულობა, იგინიცა თანა-დასცხრებიან, რამეთუ არა არს იპოკენტავროსი გვამისა შორის, მხილველთა ცხენ-კაცისათა ესრეთ აღვწმასნეთ C. სხვა კათიღორია[2]: „ვითარ იპოკენტავროსი ვაც-ირემი, რომელი ზედმოგონებული უკვე შეგვამდებიან, ხოლო არ-ზედმოგონებულნი არ გვამობენ, არამედ რა დასცხრეს რაჲ ზედმოგონებაჲ, იგინიცა თანა-დასცხრებიან, რამეთუ არა არს იპპოკენტავროს გვამისა შორის, მხილველთა ცხენისა და კაცისათა აღვწმასნეთ ზედმოგონებითა თანაღმდებარე რაჲმე იპპოკენტავროსი“ D.

იპრიანა უალრესმა(ნ) იწადა ZAB.

იჟამნა ჟამ(ნ)-კანონი თქვა ZAB.

ირა კერპთ ღმერთთ სახელია ZA.

კერპის ღ~თთ სახელი არს B. განუმარტავია Cb. 22 კავშ.: „სპასაისასა საჭეშმარიტო“ E.

ირაო დიდ-დიდნი ფრინველნი ZA.

(ფრინ.) დიდნი ფრინველნი ასაკითა B. (ფრინ.) დიდი ფრინველი(ა) CE. (ფრინ.) დიდი მფრინველნი D.

ირბინა სირბილი ყო ZAB.

ირგო რგება იქნია ZAB.

ირები Cb.

ირემ-ვაცი (39, 1 იობ.) ფრანგულში ფურ-ირემი სწერია ZAa.

ირემი (ოთხფ.) (+ 2 შჯულ. 12, 15 ZA) ZABCDE.

ნ. ბოჩიკი, ვაც-ირემი, ზროხა, იპპოკენტავროს.

ირეოსი (30, 24 გამოსლ.) კასია ZABCb.

(30, 24 გამოსლ.) კასია. ხიაშამბარი ლათინურად, ხოლო ელენურად — დარიჩინ Ca. კასია CqD. გამოსლ.: „კალამი, ირეოსი, სთველი და ქალბანა“ E.

ნ. კასია.

[1] შდრ. A—675, 189 r, 9. [2] შდრ. A—250, 78 r.

ირესიონი (ირესიონსა CD) (+ იოსიპოს[1] ZA) ერისიონი ZAB.

იოსიპოს[1]: „მომღებელნი ქელთა შინა ირესიონსა მეირსიონისა და ძეწნისაგან ნაყოფისა თანა ფინიკისა“ CD[2].

ნ. ერისიონი.

ირეწა სარეწავი მოიგო ZA.

სარეწავი მოიღო B.

ირეჭი საიფექიო მახე ZABCD.

მახე საიფექიო E.

ნ. მახე, საბრჯე; შდრ. ილინჯა.

ირიბი ურიბი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ურიბი.

ირიდებოდა რიდებას ჰყოფდა ZAB.

ირისე (10, 1 გამოცხ.) ც ი ს - მ შ ვ ი ლ დ ი ბერძულად ZAa.

([10, 1] გამოცხ.) ცის-მშვილდი Ab. ცის-მშვილდი BCDE.

ირკინებოდა რკენასა ჰყოფდა Z.

რკინებას ჰყოფდა AB.

ირმის-ბაწარა ჯონჯოლა სოკო(ა) ZABCD.

სოკო, თუ ნიჩვრა E.

ირმის-ენა (ბალ.) ZABCDE.

ირო ირონი ZAB.

ნ. ირონი.

იროელ წარმართთა უწოდიან მათის ნათესავისაგან ახოვნად და ძლიერად გამოჩინებულსა, რამეთუ ჰგონებდენ, ვითარმედ არა კაცთაგანი არიან, არამედ თანაყოფითა კერპთათა შობილი დედათა მათთაგან, ამისთვის ი რ ო ე ლ (როოელ Z) უწოდეს, ვითარმედ კ ე რ ძ ო ლ ო თ ი ZAB.

იროელ უწოდიან წარმართთა მათისა ნათესავისაგან ახოვნად და ძლიერად გამოჩინებულთა ვიეთმე, რომელთა აზმნობდეს, ვითარმედ არა კაცთაგან(ი) არიან, არამედ თანაყოფითა კერპთასა შობილი დედათა მათთაგან. ამისთვის იროელ უწოდეს, ესე იგი არს კ ე რ ძ ო ლ მ ე რ თ ი CD.

იროიკოჲ სხვაზე(დ) მჯობ. ZABCD.

იროკვა როკვა ქნა ZAB.

ირონ ბერძულად თოვლი(ა) ZABCD.

ირონი და ირო (ირონი, ირო ZABCD, ირონი E) ესე ორნივე ეშმაკთა ბუნებისა მქონებელ არიან, არა სრულიად მსგავსი (მსგავსნი B) მათი (მათნი B) არამედ უდარესნი ZAB.

ორნივე ეშმაკთ ბუნებისა მქონებელნი არიან, არა სრულიად მსგავსი მათნი, არამედ უდარესნი (უდარესი Cab) C. ირონი ეშმაკთა ბუნებისა მქონებელნი არიან, არა სრულიად მეზავესი (მსგავსნი D) მათნი, არამედ უდარესნი (+ თუა D) ქაჯი (ქაჯნი E) DE.

ნ. ქაჯი.

იროჲ ლ ა ზ ა რ ო ბ ი ს ნ ე ტ ა ფ რ ა. „იროჲ და კინამო შეუმწიკვლებელი ფრცხილი და ნარდი და კალამი, რათა მათ მიერ შეზ[ა]ონ ნელსაცხებელი სულნელი“ E.

იროჲნი ირეოსი, კასიავე (+ არს Z) ZAB.

ირეოსია, კასია C. ირეოსია D

ნ. კასია.

---

[1] შდრ. A—675, 42 v, 6. [2] C-ში მხოლოდ წყაროს დასახელებაა, მოწმობა არ არის.

ირყევა მიწა იძრვის ZAB.

ირწმუნა დაიჯერა ZAB.

ის იგ, თითით აჩვენოს Z.
    იგ, თითით ჩვენება Aa. იგ AbBC.
  განუმარტავია DE.

ისადგურა სადგურს დადგა ZA.
    სადგომს დადგა B.

ისადილა (+ 21, 15 იოანე ZA) სადილი ჭამა ZAB.

ისავროჲ (ისავროი B) (მძრომ.) ესე ცხოელი მსგავსი არს ჯოჯოსა და მისვე ტოლი, არამედ უკეთუ მიწათა ვალს, ფერ მიწისა არს, უკეთუ მოლსა ზედა, მწვანე არს, და რასაცა ფერსა შეჰქდების, მისვე ფერად იხილვების. ზმირინისა სანახებთა იპოების Z.

(მძრომ.) ესე მსგავსი არს ჯოჯოსა და ტოლ მისსა არს, არამედ უკეთუ ცოცხალი მიწათა ვალს, ფერ მიწისა არს; უკეთუ მოლთა ზედა. მწვანეა, და რასაცა ფერთა შეჰქდების, მისად (+ მისად Aa) ფერად იხილვების. ზმირინის სანახებთა იპოების A.

(მძრომ.) ესე მსგავს არს ჯოჯოსა და ტოლ მისა არს, არამედ უკეთუ ცოცხალი (ცხოველი Cb) მიწათა ვალს, ფერ მისსა არს; უკეთუ მოლთა ზედა, მწვანედ იხილვების და რაისაცა ფერსა შექდების, მისად ფერად იხილვების. ზმირინს მახლობელ იპოების BCb[1].

ისათხევლა სათხეველი ესროლა ZAB.

ისარგებლა სარგებელი ქნა ZAB.

ისარი (4, 4 ქება) ისარი ზოგადი სახელი არს ყოველთა ისართაჲ. ხოლო განიყოფ(ვ)იან სხვა და სხვად სახელებითა: ფრთე-დაბალი და პირ-წვრილი, რომელსა ყივჩაყნი და თურქნი იქონებენ, არს საყალნო; ზომიერ(ი) ისარი, ფრთე-მობრტყე, და პირ-მობრტყე არს სარჩა; მისგან უგრძესი პირ-დიდი და ფრთე-მაღალი არს ქეიბური; ისარი სარჩის მსგავსი (+ და Z) პირ-განპებული მომცრო(ჲ) არს ქიბორჯი; ისარი ქეიბურის მსგავსი პირ-დიდი (+ და Z) განპებული არს ბოძალი; ისარი სარჩის ტოლი სამ-ფრთოსანი, უპირო, წვერ-მგრგვალი არს ყოდალი; ყოდლის(ა) უგრძესი, წვერ-მწვეტი ჯვარედად ჩხირ-დასხმული არს ღრჯა; ფრთე-მაღალი, გრძელი (+ და A) გრკალ-შემობმული არს სეფქა; უფრთო, უპირო ისარი არს გეზი; სამალი არს ღარი რკინისა (სა)სატყორცებელი და ისარი მტკაველზედ მეტი მის ღარით სასროლი. სხვანიც რამ ისარნი არიან, რომელსამე ბორბ(ა)ლად უწოდენ და სხვასა (+ და A) სხვასა, ხოლო ყრმათა ისარცუდასა — წინწკიტელა ZA.

ისარი ზოგადი სახელი არს ყოველთა ისართა. ხოლო განიყოფებიან სხვადასხვა სახელითა: ფრთე-დაბალი და პირ-წვლილი, რომელთა ყივჩაყნი იქონებენ და თურქნი, იგი არს საყალნო; ზომიერი ისარი ფრთე-მობრტყე და პირ-მობრტყე არს სარჩა; მისგან უგრძესი პირ-დიდი და

[1] Cb-ში კიდეზე სწერია: „სალამანდრა ბჲს ისავრჲას ოდენი“, რაც გადაუხაზავთ.

ფრთე-მაღალი არს ქეიბური; ისარი სარჩის მსგავსი და პირ-განპებული მომცრომ არს ქიბორჯი; ისარი ქეიბურის მსგავსი და პირ-დიდი განპებული, არს ბოძალი: ისარი სარჩის ტოლი სამ-ფრთოსანი, უპირო, წვერ-მგრგვალი არს ყოდალი: ყოდლის უგრძესი წვერ-მწვეტი, ჯვარედად ჩხირ-დასხმული არს ღრჯა: ფრთე-მაღალი, გრძელი და გრკალ-შემობმული არს სეფქა: უფრთო, უპირო ისარი არს გეზი: სამალი არს ლარი რკინისა სასატყორცებელი და ისარი მტკაველზედ ,მეტი მას. ლარით სასროლი. სხვანიც რამ არიან ისარი, რომელსამე ბორბლად უწოდენ და სხვა რიგსა სხვასა, ხოლო ყრმათა ისარცუდასა — წინწკიტელასა B. ისარიცა ზოგადი სახელი არს ყოველთა ისართა. ხოლო განიყოფებიან ზროთა და პირითა სხვადასხვა სახელად: ფრთე-დაბალსა და პირ-წვლილსა, რომელსა ყივჩაყნი და თათარნი იქონ(ი)ებენ, იგი არს საყალნო; მსგავსი (მგზავსი D) საყალნოსი და უმოკლესი, რომელსა ბერძენნი იქონ(ი)ებენ, იგი არს ლიბანდაკი; ზომიერი ისარი, ფრთებრტყელი და პირ-მობრტყე არს სარჩა, უგრძე მისგან და პირ-დიდი. ფრთე-მაღალი არს ქეიბური, ვიეთნი სანადიროს უქმობენ; ისარი სარჩის(ა) მსგავსი (მგზავსი D) და პირ-განპებული, მომცრო. არს ქიბორჯი; ისარი ქეიბურის მსგავსი (მგზავსი D), პირ-დიდი და განპებული, არს ბოძალი; ისარი სარჩის(ა) ტოლი, სამ-ფრთა, უპირო, წვერ-მგრგვალი არს ყოდალი; ყოდლის(ა) (ყოვლისა Ca) უგრძე(სი), წვერ-მწვეტი, ჩხირ-დასხმული (ჩხირ-დასხმული Ca; + ჯვარედად C), არს ღრჯა; ფრთე-მაღალი, გრძელი და გრკალ-შე(მო)ბმული არს სეფქა: უფრთო, უპირო ისარი არს გეზი; ყრმათა ისართა ცუდთა უქმობენ წინწკიტელასა, სამალი არს ლარი რკინისა (+ სასარტყოცებელი Cb, სასტყორცებელი Caq) და ისარი მტკაველზე(დ) მეტი მით ლარით(ა) სასროლი, ბორბალს(ა)ც უქმობენ, საყალნო პირ ოთხ-პირსა და სხვათა რაგინდ(ა) რასა CD. ისარნიცა ზოგადი სახელი არს ყოველთა ისართა, ხოლო განიყოფვიან სახელნი ამათნი სხვადასხვად: ფრთე-დაბალი, პირ-წვლილი, რომელსა ყივჩახნი იქონებენ, არს საყალნო; ხოლო მგზავსი მისი და უმოკლესი, რომელსა ბერძენნი იქონებენ, არს ლიბანდაკი; ხოლო ზომიერი ისარი ფრთითა და პირ-მობრტყე არს სარჩა; გრძელი, პირ-დიდი და ფრთე-მაღალი არს ქეიბური, ვიეთნი სანადიროს უქმობენ; ისარი სარჩის მგზავსი და პირ-განპებული, მომცრო, არს ქიბორჯი; ისარი ქეიბურის მგზავსი, პირ-დიდი და განპებული არს ბოძალი; ზრო-ზომიერი, უპირო, წვერ-მგრგვალი არს ყოდალი; ყოდლისა უგრძე და ჩხირ-დასხმული არს ღრჯა; ფრთე-მაღალი, გრძელი და გრკლოსანი არს სეფქა; უფრთო, უპირო ისარი არს გეზი; ყრმათა ისართა ცუდთა წინწკიტელს უქმობენ; ხოლო სამალი არს მოკლე ისარი ლარით სასროლი[1] E.

ნ. მეისარი, მოისარი, ნაისრი, საისრე, საისრელითა; შდრ. სისრა, სრ(სროლა), სარ 2.

ისარნები (ისარნა E) (24, 20 ღაბად.) ავაზანი ZAB.

წყალთ შთასასხმელია ხვასტაგი სასმელად და მისთანა C. წყლის შთასასხმელია ხვასტაგის სასმლად D. წყლის სადგმელია ხვასტაგთ სასმლად E.

[1] კიდეზეა საბას შენიშვნა: „ამისთანაები მე ამისთვის ჩაურთევ, რომ სხვას ენაში არ მოვა და არც ეციან“.

ისარჩლა სარჩელი ყო ZAB.

ისალომენოსი შეყვანებული ZA.
შეყვანებადი BCD.

ისაყუარლა საყვარლობა ყო ZAB.

ისახელნართაულა სხვა სახელი დაირქვა ZAB.
(კათილორ.[1] 18) სხვა სახელი დაირქვა მეტად Cb.

ისე ეგრეთსავით ZA.
ეგრესავით B.

ისევ ეგრეთვე ZA.
ეგრევე B. ისრე, მის მსგავსადვე C. ისრევ D. განუმარტავია E.

ისერა სერობა ქ(მ)ნა ZAB.

ისესხა სესხი აიღო ZAB.

ისვენა ნ. ისუენა.

ისი (+ 1 მეფე 17, 26 ZA) იგი ZAB.
ნ. ესე. :

ისიბრძნა სიბრძნე იჴმარა ZAB.

ისივ იგივ ZAaB.
იგივე Ab.

ისივე იგივე ZAB.

ისირცხჳლა[2] სირცხვილად მიიჩნივა ZA.
სირცხვილ იჩინა B.

ისიტყუა (+ 48, 2 იერემ. Z) ითქვა ZAB.

ისიძა სიძე(დ) ისვა ZAB.

ისიძვა (ისიძუა A) სიძვა ქ(მ)ნა ZAB.

ისკუპი სადა დგეს, მუნით შეხლტეს ZA.
სადა დგეს, მუნ შეხლტომა B; იქავ შეხლტომა, სადა დგეს CD.; განუმარტავია E.

ისლი (ბალ.) ZABCDE.
ისლი E.

ისმენდა (+ 10, 39 ლუკა ZAa) სმენას ჰყოფდა ZAB.

ისმინე (17, 20 იერემ.) სმენა ყავ ZAa.
ნ. შეისმინე.

ისმოდა სმენა იყო; ი ს მ ო დ ა — წყალი შეისმოდა ZAB.

ისპანალი (ბალ) ZA.
(ბალ.) სხვათა ისპანაჩოულად ი ს პ ა ნ ა ლ ჰქვიან B.

ისპენდვის (ისპიენდვის C) შეიწირვის ZABC.

ისრე ისევსავით ZA.
ისევისავით B.

ისრიმი უმწიფარი ყურძენი ZAB.
კუხი CD. განუმარტავია E.

ისროლა სროლა ყო ZAB.

ისტორია ქვეყნის ამბავი ლათინურად ZAB.
ქვეყნის ამბავი Cb.

ისტუმრა (+ 10, 23 საქმე ZAa) სტუმრად აწვია ZA.
სტუმრად ისვა B.

ისტჳნვიდა (ისტვინვიდა CabDE) იჴვრიტებოდა, გინა ისტვენდა C. იჴვრიტებოდა DE..

ისუენა (ისუჱნა ZA, ისვენა B) სვენება ყო ZA.
სვენება ქნა B.

ისულა სულზე მიიგდო ZA.
სულით იპყრა B.

ისულგრძელა სულგრძელება ქნა ZA.
სულგრძელობა ქნა B.

ისულთქმა სულთქმა ამოიჴვნეშა ZA.
სულთქმა ყო B.

---

[1] იგულისხმება იოანე დამასკელის დიალექტიკა. [2] ნუსხებშია: „ისირცხვილა".

ისულმოკლა სულმოკლება ქნა ZA.

სულმოკლობა ქმნა B.

ისულმცირა იგივე ისულმოკლა ZA.

იგივე B.

ისფერებს (15 კავშ.[1]) სფერო იქ(მ)ნების ZAB.

ისფეროებს იგივე სფერო იქმნების ZA.

იგივე B.

ისქიო (ისქიოთა E) (26 ნემეს.) ისქიო და ილუნიო ძარღვნი არიან, რომელთა მიერ აქვს მდრეკელობა მუქლთა და ბარკალთა ZABCa.

(26 ნემეს.) ძარღვი არს, რომლისა მიერ აქვს მდრეკელობა მუქლთა და ბარკალთა: ისქიო და ილუნიო Cb. 26 ნ ე მ ე ს.: „მართლიად მოსდრეკს ბარკალთა ისქიოთად და ილვნიოთა (ღვინიოთა D) მიერ, რაოდენიცა მყეობათათვის“ CqDE[2].

ისწავა (+ 15, 45 მარკ. ZAa) ისწავლა, სწავლა ყო ZA.

სწავლა ყო B.

ის წავა ის, ვინმე წარვალს ZAa.

ისწრაფა (18, 6 დაბად.) სისწრაფე ყო ZA.

სწრაფობა ყო B.

ისხარი ჩქარი წვიმა (+ და B) ადრე მომდარებელი ZAB.

ჩქარი წვიმა CDE.

ნ. ქარიშხალი, წვმა.

ისხემდა Cb.

ისხერტი მქეცის მახე ZABCDE

ნ. მახე, საბრჯე.

ისხლეტდა Cb.

ისხუეპდა Cb.

ისხურებდა Cb.

იტანჯა ტანჯულ იქმნა ZAB.

იტვირთა ნ. იტვრთა.

იტირა ტირილი ქმნა ZAB.

იტრა (+ 13, 20 გამოსლ. ZAa) აიყარა თუ წავიდა ZA.

იტრნეს აიყარნენ ZAa.

აიყარნენ, თუ წარიძრნენ B. აიყარნეს, გინა წარიძრნეს Cab.

იტურნა დაიყურნა ZAB.

დაიყურა CD.

იტვრთა (იტვირთა B) ტვირთად(ლ)იკიდა ZAB.

იტყება თავს იცა ZAB.

იტყეპდა Cb.

იტყოდა ამბობდა ZAB.

განუმარტავია CD.

იუარა უარი თქვა ZAB.

იუარებდა Cb.

იუბნა ილაპარაკა ZAB.

იუმეცნა უმეცრება ქმნა ZA.

იუმეცნებ იუმეცრებ B.

იუნჯა (6, 19 მათე) საუნჯე დადვა ZA.

საუნჯედ ყო B.

იურვებდა Cb.

იურვოდა Cb.

იუსიტყოს (1, 8 დანიელ) იგემოს ZACab.

იგემოს (1, 8 დანიელ), თუ უარი არა თქვას B.

იუქმა უქმი იპყრა ZAB.

იუცნობეს[3] (10, 21 იერემ.) ცნობად ვერ მივიდენ ZAa.

იუცხოვა უცხოდ აღუჩნდა ZAB.

იუწყა შეიტყო ZA.

იუწყალოვა უწყალო იქმნა ZA.

---

[1] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (II წ., 50, 16). [2] Ca-ში წყარო და მოწმობა გადახაზულია. [3] წყაროშია: „იუცნობოეს“.

უწყალო ექმნა B.

იუწყე შეიტყევ BCab.

იუხუა (იუხვა B) უხობა ქნა ZAB.

ი̃ჯიესო ქარაგმით ესრეთ(თ) ითქმის ZAB.

იფარა ფარად აილო, გინა მოეფარა ZAB.

იფიოთ ფივოსთან ნახე ZAa.

იფიცა ფიცი ყო ZAB.

იფნი (ხე) ZABCDE.

იფრადორი მეფეთ-მეფე, გინა (თუ B) კეისარი ZAB.

განუმარტავია E.

[**იფრინდა** ნ. შიქრიკი].

იფქლი (ბალ.) (3, 12 მათე) შემოდგომაზე ნათესი ხვარბალი ZA.

(ბალ.) BCDE.

ნ. საიფქლე.

იფხანდა Cb.

იფხიზლა ფხიზლობა ქნა ZAB.

იფხლი (ბალ.) გვიმრა ZABCb.

ქ ე ბ ა - ქ ე ბ ა თ ა ს თ ა რ გ მ ა ნ ი: „მაყვლითა რათ(ა)მე ექლითა. იფხლითა და ლერწმითა.“ CaqDE.[1]

იფხლიკება Cb.

იქ ჰყოფ ZAB.

განუმარტავია CDE.

იქ მუნ ZAB.

ნ. იქი.

იქადაგა ქადაგება იქ(მ)ნა ZAB.

იქადაგებდა Cb.

იქადილა ქადილი იწყო ZAB.

იქადოდა Cb.

იქება ქებულ იქმნება, გინა მუნ ება ZAB.

იქებოდა Cb.

იქედნე (28, 3 საქმე) ესე გველი რამე არს, საშო არა აქვს და პირით დამაკდება და შვილნი მუცელს გამოსჭამენ და ეგრე გამოვლენ; თუ კაცს უკბინა, აღარ მორჩება ZA.

(მძრომ.) ესე გველი რამე არს, რომელი პირით დამაკდება და საშო არა აქვს, შვილნი მუცელს გამოსჭამენ და ეგრე გამოვლენ; თუ კაცს უკბინა; აღარ მორჩება B. (მძრომ). იქედნე არს გველი, (+ რომელი C) პირით დამაკდების (+ და C) საშო არა აქვს, მუცელს გამოსჭამენ შვილნი და ეგრე გამოვლენ; (+ და C) თუ კაცს უბკინა, არ მორჩების (მორჩება D) CD. (მძრომ.) იქედნე არს გველი, რომელი პირით დამაკდება და მუცელს გამოსჭამენ შვილნი და ეგრე გამოვლენ; თუ კაცს უკბინა, არ მორჩება E.

იქვრივისი შიქრიკი(ა) ZABCD.

შიკრიკია E.

ნ. შიქრიკი.

იქთვიერნი (2 ეზრა 3, 3) მისას გაწყობილობითა ZA.

(2 ეზრა 3, 3) ყოვლის მისის გაწყობილობითა B. (2 ეზრა [3, 3]) ს ა თ ე ვ ზ უ რ თ ა ნ: „და ბჭე იგი იქთვიერნი აღაშენეს ძეთა ასანისათა“ CD[2].

იქი (+ 26, 36 მათე ZAa) იქ, მუნ ZAB.

განუმარტავია Ca.

ნ. იქ, საიქიო.

იქიტნა ილივნა B.

იქლიში ქლეშილ იქ(მ)ნა ZAB.

იქმნა არა-მყოფობისაგან (მ)ყოფად მოვიდა ZAB.

[1] შდრ. A—55, 97 r,a 11; Cb-ში წყაროს დასახელებაცა და მოწმობაც გადახაზულია. [2] მოწმობა გადახაზულია AB-ში.

იქნა (+ 1, 3 იოანე ZAa) იქმნა ZAB.
განუმარტავია Cab.
იქნება ქმნა მოვა ZAB.
განუმარტავია CDE.
იქნებოდა Cb.
იქნემონ (ოთხფ.) მჴეცია ერთი ZABCD.
(ოთხფ.) ერთი მჴეცია E.
იქორწინა ქორწილი ქნა ZAB.
იქრთამა ქრთამით მოიშოვა ZAB.
[**იქრივისი** ნ. იქვრივისი].
იქცა შეიცვალა ZA.
გამოიცვალა B. განუმარტავია CDE.
იქცევა Cb.
იქცევისი მბრუნავი ZABCDE.
იღალადა[1] (+ 5, 8 ოსე, ZAa) ღალადება ყო ZAB.
იღელვებოდა ღელვილ იქნებოდა ZA.
ღელვილ იქნებოდე B.
იღრღება Cb.
იღვაწა ნ. იღუაწა.
იღო მიიღო, თუ აიღო ZAB.
განუმარტავია CDE.
იღრიჯება Cb.
იღრღუნება Cb.
იღუაწა (იღვაწა Z) (+ 10, 34 ლუკა ZAa) მოღვაწება ქნა ZAB.
განუმარტავია Cb.
იღუმენდეს ლომნი ყვიროდნენ ZAB.
ყვირილი ლომისა CD.
იღუნიო (ღვინიო D) ისქიოსთან ნახე ZAB.
(26 ნემესიოს[2]) ისქიოსთან ნახე Ca.
(26 ნემესიოს) ი ღ უ ნ ი ო და ი ს ქ ი ო ძარღვნი არიან, რომელთა მიერ აქ[ვს] მდრეკელობა მუჴლთა და ბარკალ[თა] Cb. (26 ნ ე მ ე ს.:[3] „ისქიოთა [და] იღუნიოთა (ღვინიოთა D, + მიერ Cq) CqD.
იღჭა არ დაიძინა ZAB.
იყავნ სიტყვის დამტკიცება იყო[ს] ZA.
სიტყვის დამტკიცება B. განუმარტავია CDE.
იყეფა ყეფა იწყო ZAB.
იყვედრა ნ. იყუედრა.
იყვედრება ნ. იყუედრება.
იყვირა ნ. იყვრა.
იყი არაყი ZABCDE. შ ი შ ვ ე ლ მ ა რ თ ლ ი ს ა: „ღვინო, იყ[ი] და თაფლუჭი არა სვათ“ E.
ნ. არაყი, რახი.
იყივლა (+ 1 მეფე 17, 20 ZA) ჴმა-ყო ZAB.
განუმარტავია Cb.
იყმო ყმად შექმნა ZAB.
იყო (+ 1, 1 იოანე ZAa) პირვე[ლ] მყოფობა ZA.
პირველვე მყოფობა B. განუმარტავია CDE.
იყოლივა (იყოლია B) ყოლა [+] ნევინა ZAB.
იყოფება Z.
იყოფინ 6. 2 ჰრომ. Z.
იყუედრა (იყუწდრა ZA, იყვედ[რა] BCb) ყვედრებულ ექ(მ)ნა ZAB.
განუმარტავია Cb.
იყუედრება[4] Cb.
იყუწდრა ნ. იყუედრა.
იყურა ყური მიუპყრა ZAB.
იყურება Cb.
იყვრა[5] Cb.

---

[1] წყაროშია: „იღალადნეს“. [2] Ca-ში მოწმობა გადახაზულია. [3] იგულისხმ[ება] 27-ე თავი (გვ. 118, 25). [4] ნუსხაშია: „იყვედრება“. [5] ნუსხაშია: „იყვირა“.

იშ სიამოვნის სიტყვა ZAB.
იშელი საღორე სახლი ZAB.
საღორე(ა) CDE.
ნ. სახლი.
იშენა შენობა ყო ZA.
შენება ყო B.
იშვა (იშუა A) შობა იქ(მ)ნა ZAB.
იშვებდა ნ. იშუებდა.
იშველა ნ. იშუელა.
იშველივა ნ. იშუელივა.
იშვით ნ. იშუთ.
იშვითი ნ. იშუთი.
იშვილა (იშულა ZA) შვილად იყო-ლი(ვ)ა ZAB.
იშთინენით (24, 21 ეზეკ.) დაიშ-თინენით ZAa.
იშიებს მიიშ-მოიშს იქს, (+ გინა შიშშილს ჩივის ZAa) ZAB.
იშინავა შინ ხანი დაყო ZAB.
იშნი მტრისაგან ბავთზე გახარე-ბა ZAB.
ბოროტზე(დ) გახარება მტერთაგან C. განუმარტავია DE.
იშობრივ ფათერაკსავით ZA.
ფათერაკადსავით B. ფათერაკად CD.
იშოვნა საშო(ვ)არი ქნა ZA.
შოება ქნა B.
იშუა ნ. იშვა.
იშუებდა[1] Cb.
იშუელა (იშუწლა ZA, იშველა B) შველება იქ(მ)ნა ZAB.
იშუელივა (იშუწლივა ZA, იშვე-ლივა B) შველებად მიიღო ZAB.
იშუღლა შუღლი ქნა ZAB.
იშუთ[2] უნებური (2 შჯულ. 19, 5) იშვით, ძნელად ZAa.

განუმარტავია E.
იშუთი (იშვითი BCD) არა ქში-რი ZAaB.
(2 შჯულ. [19, 5]) არა ქშირი, გინა უნებურად Ab. მეჩხერად C. მეჩხა-რი D.
იშულა ნ. იშვილა.
იშფოთა შფოთი ყო ZAB.
იშხვარი (ფრინ.) შავი ლაქლაქი ZABCD.
იჩაჩხება Cb.
იჩემა თვისად დათქვა ცუდად ZA.
თვისა დათქვას ცუდად B.
იჩიჩქნება Cb.
იჩრთინების იჭრტინების ZAa.
იჩქითი მყისი ZAB.
მყის CDE.
ნ. ანაზდი.
იჩხულიტება Cb.
იცემდა Cb.
იცემება Cb.
იცვალა[3] (+ 17, 2 მათე ZAa) ცვალებულ ყო ZAB.
იცვითება ნ. იცუთება.
იცი (+ 47, 6 დაბად. ZAa) სწავ-ლულ ხარ ZAB.
განუმარტავია CDE.
იცილება Cb.
იცინგლება Cb.
იცინის Cb.
იცის Cb.
იცისკრა გაცისკრება იქ(მ)ნა ZAB
იცნა 42, 7 დაბად. ZAa.
იცნოდა (11, 17 ლუკა) იცოდა ZAa.
იცოდა (+ 13, 11 იოანე ZAa) ცოდნილ იყო ZAB.
იცოდვა ცოდვად მიიჩნივა ZAB.
იცოლა ცოლად ისვა ZAB.

[1] ნუსხაში: „იშვებდა". [2] ნუსხებში: „იშვით". [3] ნუსხებში: „იცუალა".

იცუალა ნ. იცვალა.

იცუთება[1] Cb.

იცქიტება Cb.

იძაგა საძაგლად გაითქვა ZAB.

იძაგუნებს Cb.

იძგერების Cb.

იძებნა ძებნა იქ(მ)ნა ZAB.

იძეწკების Cb.

იძვრის ნ. იძრვის.

იძვრისი ნ. იძრვისი.

იძილისშორისა (2, 1 დანიელ) სიზმარი ნახა ZAa.

იძლევის Cb.

იძმაცუა ძმაცვა ყო ZAB.

იძმო ძმად შეიქმნა ZAB.

იძრა ძრვა იქნა ZAB.

იძრვის[2] რაცა მოძრავია ZA.
განუმარტავია CbE.

იძრვისი (იძვრისი BCbqD, იძურისი Ca) რაც მოძრავია BC. განუმარტავია D.

იძრნეს დაძრვა ქნეს, გინა იტრნეს ZAB.

იძრწოლა ძრწოლა იწყო ZAB.

იძულება ესე არს სამარადისო იგივეობა, მქონებელი მიდრეკისა (+ ესე იგი არს დაყინება ZA) ZAB.
(÷ დაყინება D) სამარადისო(დ) იგივეობა, მქონებელი მიდრეკისა CD.
ნ. აიძულა, ვიიძულე, მაიძულა, საიძულო.

იძულებით 28 ნემესიოსის ფილასოფოსობის თავში: იძულება, ვითარმედ: „სამარადისოდ იგივეობა, მქონებელი მიდრეკა“ E.

იძურისი ნ. იძრვისი.

იწადა წადილი ქნა ZAB.

იწამა წამება ყო ZAB.

იწამლებს წამალს იქს Cb.

იწარმოებს წარმოიზევს ZAB.

იწდივა დაისხა, წდევა ყო ZA.
წდევა ყო B.

იწერების Cb.

იწესა წესად დაიდვა ZA.
წესად ქმნა B.

იწვა (იწუა ZA) წოლით იყო ZAB.

იწვართა ნ. იწუართა.

იწვების ნ. იწუების.

იწვის ნ. იწვს.

იწირპლების Cb.

იწიწვი (3, 6 ეზეკ.) მოწიწებით ხარ ZAa.

იწიწვის Cb.

იწრო (+ 18, 12 იობ ZAa) არს გზა და მისთანა უგანური, ხოლო ვიწრო — ლარი და მისთანანი უგანო ZA.
ვიწრო BCD. განუმარტავია E.
ნ. შეიწრება.

იწუა ნ. იწვა.

იწუართა (იწვართა B) წვრთილ იქმნა ZAB.

იწუების[3] Cb.

იწუნბების Cb.

იწუწკების Cb.

იწუწკუნა Cb.

იწუხა წუხილი იწყო ZA.
წუხილი ყო B.

იწვს[4] Cb.

იწყებს დაიწყებს Cb.

იწყევა (იწყევლა B) იწყევლა, წყევლა ყო ZA.
წყევლა ყო B.

იწყენს Cb.

იწყლა წყლულ იქმნა, დაიკოდა ZA.

[1] ნუსხებშია „იცვითება“. [2] ნუსხებშია „იძვრის“. [3] ნუსხაშია: „იშვების“. [4] ნუსხაშია: „იწვის“.

წყლულ იქმნა B.
იწყრომა წყრომა ყო ZAB.
იჳაჳება Cb.
იჳაჳყება Cb.
იჳვი; იჳვი და ეჳვი ნ. იჳჳ.
იჳვრიტება ნ. იჳურიტება.
იჳიდება ეჳიდება Cb.
იჳინჳყლებს Cb.
იჳირვი ჳირს ნახავ ZA.
იჳირვის ჳირს ნახავს B.
იჳმება ჳამა ჯერ-არს ZAB.
იჳმუნა ჳმუნვა ქნა ZAB.
იჳრიალებს Cb.
იჳურიტება[1] იყურება Cb.
იჳჳ (იჳვი ZABCD, იჳვი და ეჳვი E) (1 კორინთ. 10. 27) ეჳვი Z.
(3 ზირაქ) ეჳვი Aa. ეჳვი AbBCD.
განუმარტავია E.
ნ. ეიჳუა; შდრ. ეჳჳ.
იჳყაპუნებს Cb.
იჳყლეტს Cb.
იჳყულემს Cb.
იხარა ხარება ქნა ZAB.
იხარებს გაიხარებს Cb.
იხახუნებს Cb.
იხედება Cb.
იხეთქა Cb.
იხერხება Cb.
იხვეწა ნ. იხუეწა.
იხვეწება ნ. იხუეწება.
იხვეწებოდა ნ. იხუეწებოდა.
იხვი ნ. იხჳ.
იხილა ნახა ZAB.
განუმარტავია Cb.
იხილვება Cb.
იხიტა წვინტლი წარმოიცალა ZAB.
იხიტე წვინტლი გამოიდინე გამოფრუს-ტუნებით Cb.
იხლტუნებს Cb.
იხოკდა ლაწვს იგლეჯდა ZAB.
იხრიალა Cb.
იხრწევა E.
იხუენ (იხუჱნ ZA) შეილე ZAB.
იხუეტა (იხუჱტა ZA) ხვეტილ(ი) იქმნა ZAB.
იხუეწა (იხუჱწა ZA, იხვეწა B) ხვეწნა ყო ZA.
ხვეწნილ იქმნა B.
იხუეწება[2] Cb.
იხუეწებოდა[3] Cb.
იხუჱნ ნ. იხუენ.
იხუჱტა ნ. იხუეტა.
იხუჱწა ნ. იხუეწა.
იხუერა Cb.
იხჳ[1] (ფრინ.) (÷ 39. 13 იობ ZAa) ZABCa.
განუმარტავია CbDE.
ნ. კოკონა, კოკორინა.
იჴალდა ჳირს მორჩა ZA.
ჳირს მორჩა; იჴალდა—მახვილი მო-იწოდა B. გარდიჴალდა Cb.
იჴადა (+ 14, 47 მარკ. ZAa) მახ-ვილი მოიწვადა ZA.
იჴალება Cb.
იჴაჴდა იხოკდა ZABE.
იჴაჴდეს იხოკდეს CD.
იჴდება Cb.
იჴდიდეს Cb.
იჴედნება Cb.
იჴელთა ჴელთ იგდო ZAB.
განუმარტავია Cb.
იჴელთუფლა Cb.
იჴვანჩი ნ. იჴუანჩი.
იჴვეღა ნ. იჴუელა.
იჴვივლა ნ. იჴჳვლა.
იჴლიჩე Cb.
იჴმარა ჴმარებულ ყო ZAB.
იჴმარებ Cb.

[1] ნუსხაშია: „იჳვრიტება“. [2] ნუსხაშია: „იხვეწება“. [3] ნუსხაშია: „იხვეწებოდა“
[4] ნუსხებშია: „იხვი“.

იქმია (+ 1 კორინთ. 7, 21 Z) იქმარა ZAB.

იქმო მიუწოდა ZAB.

იქნა Cb.

იქსენა ქსენება ყო ZAB.

იქსნა ქსნა უყო ZAB.

იქუანჩი (იქვანჩი ZABCDE) გ რ ი გ ო ლ ი ნ ო ს ე ლ ი:

„ქუსეტი, იქვანჩი და მრავალ-ურჩხი“ ZABCD. ქუსეტი, იქვანჩი და მრავალურჩხი შიგანურები რამ არის ცხოელთა E.

იქუელა[1] Cb.

იქვვლა[2] Cb.

იჯაბნა ჯაბან იქმნა ZAB.

განუმარტავია Cb.

იჯგუერა[3] Cb.

იჯდა Cb.

ნ. ჯდების.

იჯდები Cb.

იჯდომა ჯდომა ყო ZAB.

იჯერებს Cb.

იჯმნა ქელი აილო ZAa.

იჯობინა იუკეთესა ZAB.

იჯრა[4] ერთი საჯერო ჭამადი (საჭ-მელი D) ZABCD.

იჯრა არის ერთი დღე საყოფი ღომი, თუ პური ანუ სხვა რაიმე რაიცა E.

შდრ. ინჯრა.

კ

კაბა (+ ვეფხის-ტყ. ZAa) სამოსელი ZABCb.

განუმარტავია CaDE.

ნ. ტყავ-კაბა.

კაბადონი წერილთა ფურცელსა უწოდებს კ ე ფ ი, ხოლო ფურცლისა ცალსა პირსა კ ა ბ ა დ ო ნ ი, ხოლო ნახევარსა კაბადონისასა გ ვ ე რ დ ი ZA.

(+ 36, 23 იერემ. B) ესე კაბა-დ ო ნ ი წერილთა ფურცლის ცალ-გვერდის სახელი არს, ხოლო კეფი მრთელის ფურცლისა BCb. შესაქ-მ ი ს თ ა რ გ მ ა ნ შ ი: „ამა ადგილთა სახელი წიგნისა არა წერილ არს ებრაულთა საშუალ კაბადონთა შინა, არამედ ადგილთა დასაწერელსა“ Caq[5].

ნ. კაპატონი, შუყა.

კაბალა ქართა გააბარებენ სასარ-გებლოდ იფქლთა მოსაცემელად პირობითა რითმე სხვადასხვითა (სხვადასხვაითა B) ZAB.

კაბალა არს, ქარნი გაბარებულნი უკვდავად სარგებლის(ა) მომცემელი (მომცემი CqD) წლითი-წლად დაუ-ლებ(ელ)ად CD.

ნ. მიიკაბალოს.

კაბალ-ფანჩი (კაბლაფანჩი CDE) (+ ვისრამ. ZAa) სამოსელი(ა) სანიჭარი ZABCb.

ვისრამ. „შემოსეს (შემოსა E) ტერ-ფითა (+ შესამოსითა E) კაბლაფან-ჩებითა[6], ქუდებითა და რიდებითა“ CaqDE[7].

---

[1] ნუსხაში: „იქველა“. [2] ნუსხაში: „იქვივლა„. [3] ნუსხაში: „იჯგვერა“. [4] ამ ასოს დასასრულს ავტორის შენიშვნაა: „ესრეთ მოვალს ყოველი(ვე) სიტყვა ინსა ზედა, რაჲც(ა) (რაიც B) გინდეს სრულიად (+მოვალს ZA) ZAB. [5] Cb-ში წყაროცა და მოწმობაც გადახაზულია. [6] წყაროში: „კაბა-ლაფანჩებითა“: ვისრ., 1938 წ., გვ. 179, 4-5. [7] წყაროცა და მოწმობაც Cb-ში გადახაზულია.

კაბდო საფარცხავის ფიცარი ZABCD.

განუმარტავია E.

კაბიწი (+ 45, 11 ეზეკ. ZA) სამი კოდი, გინა სამი გრივი, სადამე ათს კოდს (+ კაბიწად ZA) იტყვიან ZAB.

კაბიწი არს (+ ორი CD) სომარი, გინა სამი გრივი CDE.

ნ. არტავარი, არტავი.

კაბლაფანჩი ნ. კაბალფანჩი.

კადი სიწმინდეთ ითარგმანების, გინა სადინელად B.

ნ. მიაკადა, მიკადება, ნაკადი.

კადნიერება (+ 14, 27 მათე ZA) რომელსა მსოფლიონი სითამამეს უჴმობენ, იგი არს კადნიერებაჲ; ხოლო ოდესმე მიჰგავს კადნიერება სიგლისპესა, არამედ ესრეთ განიყოფის: რომელმან გულის წყრომა ვერ დაითმინოს და თავით თვისით შურის გება ენებოს, იგი სიგლისპე არს, ხოლო ოდეს სხვისათვის ილვწიდეს (ვილვწიდეთ B), იგი კადნიერებაჲ არს ZAB.

სითამამე CD. თამამობა. „კადნიერება ამას ცხადჰყოფს, ვითარმედ პირველითგანვე სიყვარულისა მქონებელი იყოს მათდა მიმართ, მერმეცა ლმობილ“, იოსიპოსში იყო E[1].

ნ. გლიპსი, თამამი.

[**კადნიერი** ნ. თამამი].

კადონი ესე არს ძელით ფრთალო გვერდი ბაქან-ბაქანად მოასწოროს დასათესველად, გინა ცხენებთა შორის ლატანი გაუბან, ერთმანერთს არა ავნონ ZA.

ძელით ფრიალო მოასწოროს ხარისხედად დასათესველად, გინა ცხენთ ლატანი შუა გაუბან, ერთმანეთს არ ავნონ B. კადონი არს ხე გვერდობათა და ფრიალოთა მოსავაკებლად (გასავაკებლად D) დასადებ(ელ)ი, რათა მიწით მოსწორდეს და ზედ დაითესოს რამე CD.

კადრება მოჴსენება გინა შებედვა ZA.

მოჴსენება შებედული B. გაბედვასავით CD.

განუმარტავია E.

ნ. გკადრებ, ⌈ვიკადრებ⌉, ვიკადრო, ვკადრებ, იაკადრა, მკადრებელი, უკადრი, უკადრისა, უკადრისი.

კაეტი დასის თავი ZA.

დასის თავნი B.

[**კაეშანი** ნ: კეეშანი].

[**კავ** ნ. დაკავება 2, წელკავი; შდრ. კავი].

კავი (27, 29 საქმე) ნავის ღუზა ZAB.

კავი მოკაკული რკინა, თუ ხე ZA.

მოკაკული B. მოკავებული CD.

განუმარტავია E.

ნ. ნემს-კავი (სამჭედურ'თან). წილკავი; შდრ. კავ.

კავიდარიონ (კავიდარი AbBCDE) 6 ლავსაიკ.[2]) თვალის მთლელი ZAa.

თვალის მთლელი AbB. თვალთ(ა) მთლელი BCD.

შდრ. ნომიკოსი.

⌈კავლი ჰარხალთ და ბოლოკთა და მისთანათა ღერო⌉ B.

ნ. აკავლება.

---

[1] E-ში წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია. [2] შდრ. A—154, 274 г, b27.

კავლოკოპო (მძრომ.) ZABC.

[**კავლონი** ნ. ქოთანკავლონი].

კავროთოავა (კავროთავა BCD) გულის თქმის ქსენება ZAB.

კავროთავა გულისთქმის ქსენებად ითქმის (ითქმოდედ D) CD.

კავში (ოთხფ.) ფერქის საოლავ-თეთრი Z.

(ოთხფ.) ფერქ-თეთრი ABCD. განუმარტავია E.

კავშირი ილეკროთ დასაკავშირებელი Z.

დასაკავშირებელი ილეკროთა A. დასაკავშირებელი BCb. განუმარტავია CaqDE.

კავშირი ოთხ(ნ)ი იგი ასონი: მიწა, წყალი, (ჰ)აირი, და ცეცხლი (+ არიან Z), ვინათგან ამათ მიერ არს ყო(ვ)ელთა სხეულთა შემტკიცება ZA.

ოთხნი ასონი. ესე არს ოთხნი: მიწა, წყალი, აირი და ცეცხლი, ვინათგან ამათ მიერ დაკავშირდება ყოველთა ცხოველთა შემტკიცება B. კავშირად ითქმის ოთხნი ასონი: მიწა, წყალი, აირი და ცეცხლი C. ოთხნი ასონი D. განუმარტავია DE.

ნ. ასო, სტუქო.

კაზალა ნაჭერი ყველი ZAB.

კაზარა (მწერ.) ZABCDE.

კაზმა მორთვა ZA.

მორთულობა B. მორთულობასავით Cb. მორთვასავით CaqD. განუმარტავია E.

ნ. იკაზმებოდა, მკაზმავი, ნაკაზმი, საკაზმავი, შეუკაზმა.

კაზმვა დარჩევასავით ZABC.

კაზმი ასაკიდარი თოკი რიკოვანი — კოლოტთა და მისთანათა B.

კათაკმეველი (+ სჯულის კანონ... ZAa) ნათლ(ვ)ად გა(ნ)მზად... ბული, რომელთა (რომელ... BCD) არა ეღირს(ვე) ნათელ... ZABCD.

კათაკმეველი არს ნათლად განმზა... დებული, რომელსა არა ნათელ... ეღირს E.

[**კათარო** ნ. კატარა].

[**კათედრა** დასაჯდომელი საყდარ... ელადებრ სამღვდელმთავრო Cb.

კათევთია გენქთან ნახე ZAB.

ნ. კატევთიაჲ.

კათვიპარქსინ ნ. კათვიპარქსინ.

კათიღორია სიტყვის გამოცხადება Z.

კატიღორია Aa. სიტყვა (...სახელ... მელი B.

კათოკარვად („ფუტკარში“ ეწერა) ...დების ქრისტესა, რამეთუ საფარ... არს ყოველთა დაბადებულთა B.

კათოლიკე (+ მრწამსში ZA...) საყო(ვ)ელთაო ZAB.

საყო(ვ)ელთაო, გინა საზოგადო C. საყოველთაო. კათოლიკე ჰქვიან ამისთვის, რამეთუ ყოველსა სოფელს... არს კიდითგან ქვეყანისათა ვიდრე კიდედმდე მისსა და სწავლისათვის სოფლისა დაუკლებელად ყოველსა... მეცნიერებისათვის კაცთასა სარწმუნოებისათვის საზოგადო D. უდიდესი და უდიდებულესი, საერთო ყოველსათვის. კათოლიკე ჰქვიან ამისთვის, რამეთუ ყოველსა სოფელსა არს კიდით ქვეყანისათა ვიდრე კიდედმდე მისა და სწავლისათვის სოფლისა დაუკლებელად ყოველივე მეცნიერებისათვის კაცთასა E.[2]

კათოლიკე ძარღუ[3] (+ კარაბად...

[1] შდრ. H—1373: 47v, 22; 67v, 19. [2] შდრ. Q—916: 377, 23. [3] ნუსხებში: კათოლიკე ძარღვი.

ZAa) მკლავის შუა ძარღვი, (+ რომელსა თურქნი ბედენს უქმობენ Z) ZA.

განუმარტავია BD. ესე არს მკლავის შუა ძარღვი, რომელსა სპარსნი ბედენად უქმობენ C.

კათოსიოსი მეფეთა შეცოდება ZAB.

კათოსიოსი რომელ არს მეფეთა შეცოდება, გინა ბრალი სამეუფო CD.

კათუპარქსინ[1] (+ კავშ. ZAa[2]) რომელ არს მებრ მყოფობით ZAB.

ნ. მიზეზოვანი, წარმოი, წარმონა.

კათხა ხის სასმისი ZAB.

ხის სირჩა C. განუმარტავია DE.

კაი სიკეთი(ს) ნაწილი ZAB.

კეთილი C. კარგი D. განუმარტავია E.

კაია გაათავე, გინა კმარა Cb.

კაკა (+ კარაბად.[3] Z) ერთის წამლის სახელია ZABC.

წამალსაც ქვია ერთსა D.

ნ. უშანა.

კაკა (+ 21, 20 ლევიტ. ZAa) ყვერის კაკალი ZABCDE.

კაკა ჩ(ჩ)ვილურად ხილი ZABCD.

მარტვილთ ხილი E.

კაკაბი (ფრინ.) (+ 17, 11 იერემ. ZAa) ZABCDE.

კაკალი ეწოდების ნიგოზთა და ხულთა ხილთა (ხილსა A); კაკ(ა)ლად უწოდენ მგრგვალთა (მგრგვალსა A) რას(ა)მე; კაკლად იტყვიან იმერელნი მარცვალთა; კაკლად ითქმის თვალის(ა) სიმგრგვლე, გინა ყვერის(ა) კაკალნი (კაკანი A) ZA.

კაკალი არს ნიგვზისა და მისთანათა ხილი; კაკალს უქმობენ მგრგვალს რასმესა; კაკლად იტყვიან იმერელნი მარცვალთა, გინა თვალთ სიმგრგვლესა, გინა ყვერის კვერცხთა B. ნიგვზის ხილი, გინა მარცვალი C. განუმარტავია DE.

ნ. მელის-კაკალა, ხოშკაკალა.

[**კაკანათი** ნ. აკანათი].

კაკანება მოტირლის ქვითინი ZAB.

მოტირალთ ქვითინი Cab.

კაკანი ქათმისა და კაკბის ჭმიანობა Z.

ქათამთა და კაკაბთ(ა) ჭმიანობა(ჲ) AB. კაკაბთა და ქათამთ(ა) ჭმიანობა (ჭმობა E) CDE.

კაკაჩა (ფრინ.) ZABCDE.

კაკაჩი ღამე მთოვარით ნათელი ZABCD.

განათლებული E.

ნ. ღამე.

კაკბის საკუნეტელა (კაკბისაკუნეტელა B, კაკბის საკვნეტელა D, კაკბისაკვნეტელა E) (ბალ.) ZABCDE.

კაკბის საწეწელა (ბალ.) შათარა ZAa.

კაკვი ნ. კაკუ.

კაკვინარი ნ. კაკუნარი.

კაკრა რომელთა ხილი არა იჭ(ა)მების კაცთაგან და ფრინველნი ჭამენ, ვითარცა სუროთა (+ და

[1] ნუსხებშია: „კათვიპარქსინ". [2] აღებულია იოანე პეტრიწის თარგმანებიდან (II წ[illegible], გვ. 80,2). [3] შდრ. Q—916: 23,35 („კაკია, კაკაია").

A) ხეშავთა და მისთანათა (+ ხილთა A) ეწოდებიან (ეწოდების A) ZA.

სუროთა. ხეშავთა და მისთანათა, რომელთა ხილი არ იჭამება B. სუროთა, ხეშავთა, რომელნი მსგავსნი მისნი ხილნი არიან და არა კაცთაგან იჭამებიან, მათ ეწოდების C. სუროთა, ხეშავთა და ეგევითართა ხილი, რომელი არა იჭამება D. განუმარტავია E.

კაკულა (ხე) ძლი ZAB.

(ხე) ილი CD. განუმარტავია E.

ნ. ნეხოთაჲ.

კაკუნი ფიცარზე რეკის ჴმა(ჲ) ZAB.

სარეკლის ჴმა CD. განუმარტავია E.

კაკურაზი გარკაპოეტი (+ ბაზი Z) ZAB.

(ფრიჲნ.) გარკაპოეტი CD. (ფრინ.) E.

კაკჳ[1] მოკავებული Z.

მოკაკული ABCD. განუმარტავია E.

კაკჳნარი (ხე) დამასხი ქლიავი Z.

(ხე) ქლიავი დამასხი A.

[**კალ** ნ. გკლავ, გკლავს, დაკლვა, ეკლა, ვკლავ, კლა, კლვა, კლვადი, მკულელი, მოუკალ. საკლავი].

კალა 22, 18 ეზეკ. ZA.

განუმარტავია BCDE.

ნ. მკალავი.

კალავრო (მძრომ.) ZABC.

კალათა (კალათი AbBCDE) მცირე გოდორი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. აშარული, ლანკანი.

კალამი (ბალ.) დასაწერი ლერწამი ZA.

დასაწერი ჩალა BC. განუმარტავ[ი] DE.

კალამი (ბალ.) (30, 23 გამოსლ.) სუნნელი ლერწამი ZA.

სუნელი ლერწამია B. სუ(ლ)ნელი ლერწამი C.

კალამოკრი (ბალ.) იგივე სუნნელი ლერწამი ZA.

სუნელი ლერწამივე B. მირონის სუ(ლ)ნელია ლერწამი CD. მირონის სულნელი E.

კალანდობა (+ შჯულის კანონი ZAa) ახალ(ი) წელიწადი ZAB.

თვის თავი მარტისა და სხვაც ახალწელიწადი C. მარტის თვის თავი D.

ნ. ვეოტა, ვრომალ.

კალანდრა წლის შესატყობი ZABCaqDE.

წლის შეტყობა Cb.

კალანდრო (ფრინ.) ZAa.

კალანოხი (ხე) ბელეკონი ZAB.

(ხე) ბელეკონია, ღვინოში სანუკვარი C. იოსების ძლევენი ძმათაგან. ღვინოთ საჭმელი მაზაო D.

[**კალაპანი** ნ. არდგმული; შდრ. კარაპანი].

კალაპოტი ყალიბი Z.

განუმარტავია ABCDE.

კალასი მუხის ხე წყალში დებით რკინასავით გამაგრებული Z.

ესე იგი არს, მუხის გული წყალში დებით რკინასავით შეიქნას A. მუხა წყალში დებით რკინავით შეიქნება, იგია B. ხის გული გამაგრებული CD

კალაფატნი ბერძულად ნავის მაშენებელი Z.

ნავის მაშენებელი (+ ბერძულ[ად] Aa) ABC.

---

[2] ნუსხებში: „კაკვი“. [2] შდრ. H—1373: 92 r, 28 („კალანდათა“).

კალმიდი ქრმალია ერთ(ი)რიგი ZABCD.

ერთი ქრმალი E.

[**კალვა** ნ. მოუკალე].

კალვიქსი (ბალ.) ესე არს ჩვენ მიერ საკახაროდ სახელ-დებული მწვანვილი, ელ(ლ)ენთაგა(ნ) ღორის ქნდურად ქმობილი ZAB.

(ბალ.) (+ კალვიქსი არს Cab) რომელსა ჩვენ მიერ საკახაროდ სახელ-დებული მწვანვილი გამოცდილებისა მქონებელნი ელენთაგან, ღორის ქნდურად სახელ-სდებენ CD. (ბალ.) რომელსა ჩვენ მიერ საკახაროდ სახელდებულსა მწვანვილსა გამოცდილებისა მქონებელნი ელენთაგანნი ღორის ქნდურად სახელ-სდებენ E.

კალთა სამოსლის ფესვი (+ და კარვისა Z) ZAB.

გოდორაკი Cb. განუმარტავია CaqDE.

კალია ბალახთ ნადნობი ქვა(ა) (+ საპნისათვის ZAa) ZA.

(ბალ.) B. განუმარტავია CDE.

[**კალია** ნ. მკალი, მკალია].

კალიბი ესე არს, ვითარცა მქარე რამე, რამეთუ ვიტყვით: ზეით კალიბ იდგა, ქვეით კალიბ მოვიდოდა და ეგევითარნი ZABCab.

„ზეით კალიბ, უკან კალიბ მოვიდოდა“ CqD[1]. განუმარტავია E.

კალიერება ჭურჭელნი სიმდიდრეთა სანოვაგეთანი ZAB.

ჭურჭელნია სიმდიდრის სანოვაგეთა Cab.

კალიერი იგივე B.

კალიდარი (მძრომ.) ZABC.

კალმასი სომხურია, კალოზე პურის მოშოება, ქართულად მუჩიროზა ჰქვიან ZA.

(უქმ.) სომხურია, კალოზე პურის მოშოება B. (უქმ.) პურის მაგროალი კალოს დროს Cb. (უქმ.) CaqDE.

კალმახა (თევზ.) კალმახი ZC.

(თევზ.) კალმახი მცირე, ხოლო კალმახი — დიდი კალმახი A. (თევზ.) კალმახი დედალი B.

კალმახი (თევზ.) BDE.

კალნაბი (ბალ.) კომბოსტოსთან ნახე ZAB.

(ბალ.) თავი რომ სრულ (მლივ D) ხვიტი (ხვიტად D) აქვს კონბოსტოსა (კომბოსტოსა CqD) და ზედ ფოთოლი (ფოთელი D) ორი-სამი CD. (ბალ.) თავი რომ სრულ ხვიტად ექნება, ის კომბოსტო E.

კალო (3, 12 მათე) სალეწავი ადგილი ZA.

ადგილი სალეწავი B. ადგილი სალეწველი Cb. განუმარტავია CaqDE.

კალპინი სარწყული(ა) ZABC.

ჭურჭელი რამ არი(ს) DE.

კამა (ბალ.) ZABCDE.

ნ. ხეკამა.

კამათელი ნარდზე(დ) საგორ(ვ)ებელი ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

კამათობა ცილება, გინა დავი ZABCD.

მცირე შუღლი E.

კამარა (+ 3 მეფე 6, 3 ZA) კონქი, გინა ხულა ZAB.

განუმარტავია CDE.

კამარეტი (3 მეფე 7, 8[2]) კამარაზე(დ) პატარა კამარა ZA.

პატარა კამარა კამარაზე B. კამარა არს კონქი დიდი, ხოლო კამარეტი — მომცრო კამარა საშუალ კამარათა და კამარათა ზედა, გინა

[1] Cb-სა და Ca-ში მოწმობა გადახაზულია. [2] წყაროშია: „კამარედი“.

თვით ცალკერძობით CD.

კამასი ბალნისაგან სხვილი ძაფი ZAB.

სვიმეონ საკვირველთ-მოქმედი[1]: „შეიმოსა ხალენი კამასისა"; „(+ სხვამ CD) შეიმოსა ძაძა კამასისა (თ კამასის ძაძა E)" CDE[2].

კამბეში (კამბეში და გამეში D) (ოთხფ.) გამეჩი. ამასაც მამალსა კ ა რ ი და დედალსა ფური და შვილსა მათსა ღ ო ღ ო ეწოდების და გამოზამთრულსა — ზ ა ქ ი და წელიწადზე მეტსა — შ ი შ ა გ ი Z.

(ოთხფ.) გამეში. ამასაც(ა) მამალსა კ ა რ ი და დედალსა ფ უ რ ი და შვილთა მათთა ღ ო ღ ო ეწოდება; წლის ღოღოს(ა) ზ ა ქ ი და (ხოლო B) წელიწადზე(დ) მეტს(ა) — შ ი შ ა გ ი AB. (ოთხფ.) გამეში CD. (ოთხფ.) E.

შდრ. კამეჩავა.

კამენი ტიკისა და მისთანათ(ას) პროჭი ZA.

ტიკის პროჭი BC. პროჭი DE.

კამეჩავა (მწერ.) მფრინავი ჭუაა ZAB.

[**კამეჩი** ნ. კამბეში].

კამკამება ელვარებასავით და გამჭვირვალი ZA.

ელვარებასავით გამჭვირვალი B. ელვარებით ელვა C. ელვარება D. წმიდა და დაწმედილი E.

ნ. დაკამკამება, კამკამი.

კამკამეული[3] (11, 10 ესთერ) წყალი წმიდა ZAB.

ნ. წმიდა.

კამკამი (კამკამება D) წყალი და ღვინო დაწმედილი, გამჭვირვალი ZAB.

დაწმედილი CD.

ნ. წმიდა.

კამპი ZAB.

[რ ო მ ა ნ ი ა ნ შ ი: „მან დევმან კამპი ჩამოკრაო"] D.

ნ. მატლკამპი.

კამური ყურძენია ერთრიგი ZA.

ყურძენია მოწითლო BC. წითელი ყურძენი D. (ხე) ერთი ყურძენი E.

კამში ესე არს სიზრქეთაგან ნოტიოსა სისპეტაკე დამფარველი თვალთა (გუგათა Ab) მხედველობისათა ZA.

წირპლი. ესე არს სიზრქისაგან ნოტიოსა სისპეტაკისა დამფარველი გუგათა მხედველობისათა CD. კამში არს სიზრქისაგან ნოტიოსა სისპეტაკისა დამფარველი გუგათა მხედველობისა CD. გ რ ი გ ო ლ ი ღ ვ თ ი ს მ ე ტ ყ.[4]: „განვიყაროთ კამში თვალთაგან" E.

კანაფი (ბალ.) ფრანგულია, ქართულად ე ქ ს უ ნ ჯ ი (ექსუნჯი Aa) ჰქვიან ZAB.

(ბალ.) CDE.

ნ. ვარდკანაფა.

[**კანაქესვლიტარი** კატილორიაში ითქმის უკვე უნიშნოდ, ვითარმედ არავისგან შესასმენელნი არიან სათქმელი] B.

კანდადატი ეზოს-მოძღვარი ZABCD.

კანდელაკი მნათე ZAb.

მნათე [ანუ კანდელების მწმენდელი] Aa. (ეკლ.) მესანათე B.

ნ. ქორაკანდელი.

კანდელი ფრანგულია. ქართულად ს ა ნ ა თ ი (+ ჰქვიან ZAa) ZA.

---

[1] შდრ. კიმენი, I, გვ. 234, 37. [2] A-სა და B-ში წყაროს დასახელება და ამოწმება გადახაზულია. [3] წყაროში: „კამკამეშული". [4] შდრ. A—292: 11 r, 13.

(უქმ.) ფრანგულია, ს ა ნ ა თ ს ჰქვიან B. საკიდარი ბაზმა Cb. განუმარტავია CaqDE.

კანთარო ფატარი ძელი, ღამით (ღამე B) ცეცხლებრ მოელვარე ZAB.

კანთარო არს, რა ძელთა ლპობა შეუვიდეს და იგი ღამე ცეცხლებრ ელვარებდეს (ელვიდეს D) CD. ძელისაგან ფუტური არამც იყოს ბრწყინვალე (22 სეკდემბე....) E.

⌈**კანთლვა**[1] კანის ბებრება⌉ B.

ნ. აკანთლვა, ბურცი.

კანი თხელი ტყავი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. ქერქი.

კანიაური (ბალ.) ZABCDE.

შდრ. ჩახრაკულა.

კანკალი შიშით თრთოლა ZAB.

ძლიერად თრთოლა CD. განუმარტავია E.

ნ. ძრწოლა.

კანკელი (+ 5, 28 მსაჯ. ZAa[2]) ადგილი მაყენებელი; ესე არს ლანძვად რვალი იყოს, რკინა თუ ძელთა ანუ ქვათაგან(ა) ZA.

ადგილი მაყენებელი. ესე არს ფანჯარა რვალი იყოს, რკინა თუ ძელთა ანუ ქვათაგან B. ადგილი მაყენებელი. კანკელი ეწოდების ფანჯრის მსგავსად ქმნილსა რვალს(ა), გინა რკინასა, გინა ხეთა (ხითა Ca) შემზადებულსა, რათა აქადამ (აქედამ Cb) იქით ჩნდეს Cab. ადგილი მაყენებელი CqD. განუმარტავია E.

ნ. ფანჯარა.

კანკლედი (5, 28 მსაჯ.) ბადის სახე, თუ ლანძვი ZAa.

(3 მეფე 6, 4) ბადის სახე, თუ ლანძვი Ab. ბადისახე, თუ ფანჯარა B. ბადის სახე, გინა ფანჯარა Cab. ბადის სახე, გინა ფანჯარა. კანკლედი ეწოდების ფანჯრის მსგავსად ქმნილსა რვალსა, გინა რკინასა, გინა ხითა შემზადებულსა, რათა აქადამ იქით ჩნდენ Cq. ბადის სახე D.

კანკური ფიცრის სარეკელი ZABC.

კანონი (+ 7, 4 მიქია ZAa) განწესება ZAB.

განაჩენი, თუ განწესება C. განაჩენი DE.

ნ. განკანონება, იკანონა, მეკანონე, ქამკანონი, საკანონო.

კანოხი გაზაფხულ პირველ ქარის შებმას უწოდენ მესხნი ZA.

გაზაფხულ ქართ პირველს შებმას უწოდენ მესხნი B. გაზაფხულ პირველად ქარის შებმას ჰქვიან (+ საქნველად CD) CDE.

კანტი მომცრო და მჭლე ZAB.

მჭლე და მომცრო Cb.

კანტური უნებურად თავის ქნევა ZAB.

ნ. მოიკანტურა.

კანძი ერთი(ს) ცხოვარის (ცხვრის ABCaqD) ნაპარსი ZABCD.

კანჭი წვივი ZABCD.

განუმარტავია E.

კანჭი ჭანგი ღვინო Cb.

ნ. ჭანგი.

კანჯარი (ოთხფ.) (+ 103, 11 ფსალმ. ZA) ველური ვირი ZABCD.

(ოთხფ.) E.

კაპანი (+ 1 მეფე 24, 3 ZAB) ქვაღოჯი ZABCD.

განუმარტავია E.

კაპაპელტ პელტთან ნახე ZAB

კაპარი (ბალ.) ZABCDE.

---

[1] ნუსხაშია: „კანთვლა“. [2] წყაროშია: „კანკლედი“.

კაპარჭი (27, 3 დაბად.) ისრის ქარქაში ZA.
ისართ ქარქაში (27, 3 დაბად.) B. საფრთხე CD. განუმარტავია E.
ნ. ნაკაპარი.

კაპარჭინა (თევზ.) ZAB.

[კაპატელი ნ. პელტ].

კაპატონი კაბადონი ZAB.
კეფი, წიგნის ფურცელი Cq.
ნ. კაბადონი.

კაპეტოლიონი სამსჯავრო ტაძარი ZAB.
საკერპო ტაძარი CD. 14, 13 ი ო ს ი პ ო ს.[1]: „კაპეტოლიონსა შინა დადვეს რვალის ფიცარსა ზედა აღწერილი“ E.

კაპი ამონაკვეთი რტო, მოგრძე(დ) მოკვეთილი ZA.
ამონახეთქი შტო, მოგრძედ მოკვეთილი B. შტო ამონახეთქი, მოგრძედ მოკვეთილი Cb. განუმარტავია CaqDE.

კაპიკლარი კაცის კლვის ზედამდეგი ZABCb.
რაცალა მოჭელვა კაცის კლვისა CaqDE[2].

კაპილონი ესე არს სახლი მგზავრთ სადგური, არა თუ ფუნდუკი, არამედ სხვა რიგი ZA.
ესე არს გზათა ზედა სახლი აგებული მგზავრთა განსასვენებლად და საზრდოს საშოვრად. ესე არა ფუნდუკი არს, იგი სხვაა და ესე სხვა რიგი B. კ ა პ ი ლ ო ნ ი ღვინის დუქანია და მ ე კ ა პ ი ლ ე ღვინის მსყიდველი(ა) CD. ესე კ ა პ ი ლ ო ნ ი ღვინის ბაზარია, ხოლო მ ე კ ა პ ი ლ ე ღვინის გამსყიდველი E.
ნ. მეკაპილე, საკაპილონი.

კაპოეტი (თევზ.) ZABCDE.

კაპოეტი (ფრინ.) ფრინველი წელიწად-გამოვლილი ZA.
(ფრინ.) ფრინველი წელ-გამოვლილი B. (ფრინ.) ფრინველი წლისა C. (ფრინ.) DE.

კაპოეტი ბალახი (ბალ.) ZABCDE.
კაპოეტი თვალია Cb.
კაპოეტი ქვა E.
ნ. ქვაკაპოეტი.

კაპოეტობა ფრინვ(ე)ლის წელწლობა ZA.
ფრინველთ წელწლობა B.

კაპრაში ყვითელ-მოწითლო ZAB.
მოყვითლ-მოწითლო Cab. მოწითლ(ო)-მოყვითლო CqD. განუმარტავია E.

კაპუნი ყბათა ყბის ტკეცება ZA.
კბილთ კბილზე ტკეცება B. კაკაკუპი CD. განუმარტავია E.

კაპურეშ ჯოხს რომ სასანთლედ გაჭედენ B.

კაჟი ტალი, საღრტილი, ცეცხლის ქვა ZA.
ტალი ქვა B. ტალი, საღრტილი CD. განუმარტავია E.
ნ. საღრტილი, ქვა.

[კარ ნ.ააკარ, ამოსაკრავი, ასაკრავი, აღეკრა, გაკრვა, გამოკრვა, გარდაკრვა, გარსაკრი, თავსაკრავი, კრვა, კრული, მიიკრა, მოკრვა, მუაკარ, ნაკრავი, ნაკრაული, ნაკრული 2, საკრავი, საკრველი, საკრულავი, შეკრვა, შეკრული, ჰკრევდა].

[კარ ნ. დაკარება 1].

კარაბა (+ 17, 1 იერემ. ZAa)

---

[1] შდრ. A—675: 224 v, 15. [2] Cb-ში გადახაზულია: „რაცალა მოჭელვა კაცის კლვისა“.

ფრანგულია, ჭიქის საღვინეს ჰქვიან ZA.

ფრანგულია, მინას ქვია, ჭიქის საღვინეს B. ალაბასტრი ჭურჭელია CD. ალაბასტრი E.

კარაბადინი სამკურნალო წიგნი ZABC.

განუმარტავია DE.

კარავი (+ 26, 25 დაბად. ZAa) საჩრდილობელი ZABCa.

საჩრდილობელი, სახლთან ნახე Cb. განუმარტავია CqDE.

ნ. აიკარვა, აღიკარვა, დაიკარვა, იკარვა, კარვედი, კარვობისა, სახლი.

კარავნი ბერძულ(ია), დუმიანს კიბორჩხალ(ა)ს ჰქვიან ZAB.

დუმიანი კიბორჩხალი C. (თევზ.) ნემესიოსის წიგნში[1] კარავნი და კარკინნი ბერძულად მოუყვანია, უთაო ცხოველნი. კარკინი კიბორჩხალია და კარავნი დუმიანი კიბორჩხალია. კლემაქსის სხოლიონზე ეწერა: კარკინო პალურსა ეწოდების. ესე იგი არს კირჩხიბი, რომელსა სომეხნი ხიჩაფარ უწოდენ, დიდი ცხრაფეხაა ზღვისა D. (თევზ.) კარავნი და კარკინნი ბერძული მოუყვანია, ნემესიოსის წიგნშია: უთაონი ცხოელნი. კარკინნი არს კიბორჩხალი და კარავნი ვერ ვსცან E.

კარაკინი მოსამგრგვალებელი ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

კარანი (3 ეზრა 8, 68) მოსაქმენი ZABCb.

კარაპა ნავია მომცრო ZAB.

ნ. ნავი.

კარაპანი არდგმული ZABCab.

ესეც (კარაპანი CqD) სომხურია, ქართულად არდგმული ჰქვიან CqDE[2].

ნ. არდგმული, სახლი.

კარაპი სომხურია, ქართულად აკაური ჰქვიან ZA.

სომხურია, აკაური ქართულად ჰქვიან B. (ფრინ.) კვიკვინოჲ C. კვიკნოჲ D. (ფრინ.) E.

ნ. აკაური, ჩინი 2.

კარაპითა ნავის სახელია ZABCD.

ერთი ნავია E.

ნ. ნავი.

კარაული (ოთხფ.) (+ 1 მეფე 9, 3 ZA) საჭედარი ვირი ZABCD.

(ფრინ.) საჭედნი ვირი E.

ნ. ცხენი.

[კარაფითა ნ. ნავი].

კარაქი ახალი ერბო ZABCbq.

ახალი ერბო უმარილო Ca. განუმარტავია DE.

ნ. ცხიმი.

კარაჭინი ნაქსოვის ფერჭსაცმელი, რომელსა სპარსნი ჩორაბს უქმობენ Z.

ნაქსოვის წუღა ABCD. განუმარტავია E.

ნ. ფერჭსამოსი.

კარბა ქვაბის ყური ZAB.

[კარგ ნ. დაკარგვა, დაკარგული, ვკარგავ, მკარგავი].

კარგვა წარწყმედა; კარგვა გარიგება; კარგვა ქეთილად დარგვა ZAB.

დაკარგვა Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. კარგ, კარგი.

[1] ნემეს., „ბუნებისათჳს კაცისა“ (გვ. 60, 2) [2] Ca-ში ასეთი განმარტება გადახაზულია.

კარგი (28, 17 გამოსლ.) რიგი ZA.

რიგს(ა) ჰქვიან (+ 28. 17 გამოსლ. B) BC. რიგია D. განუმარტავია E.

ნ. განკარგვა. განმკარგველი, მკარგავი, საკარგავი; შდრ. კარქი.

კარგი (5, 9 ესაია) კეთილი ZA.

კარდალა (39. 15 ესაია) მომცრო ქვაბი ZA.

ნ. ჩალხანა.

[**კარდირიონი** ნ. ყურჭი].

კარდნელი მოქლონი ეკლესიათა (+ გინა თავი ZAB) ZABCab.

კარესიმი გრძნების მოქმედი ZA.

გრძნეული BCD.

კარვედი (7.3 რიცხ.) საკარვე ZAB.

საკარვე CDE.

კარვობისა მეშვიდის თთვის დღესასწაული ჰურიათა ZA.

დღესასწაულში ნახე B.

ნ. დღესასწაული კარვობისა.

კართი (2 შჯულ. 21, 4) შეშა ძარღვი სადრეკისა ZAa.

შეშა ძარღვი AbBD. შეშა ძარღვი, გინა ნემსკავი (სამჳედრური Cq) C. შეშა ძარღვია (კარის ძარღვად სწერია მეორეს სჯულის საკითხავში; ზოგან კირნი სწერია კართის ნაცვლად: კირი კისრად სწერია სვინაქსარში და ხონოლრობში[1]) E.

ნ. საკართული.

კართი ნემსკავსაც ჰქვიან ZAB.

კართობა (1. 11 ამოს) რისხვა შესაძრწუნებელი ZAB.

კარი (10, 8 იოანე) ბჭესთან ნახე ZA.

კარი ეწოდება (ეწოდების C) გასაღებსა და მისავლებსა. ხოლო შესავალს(ა) ბჭე BCD. განუმარტავია E.

ნ. დაკარება 2, იცისკრა, კრეტსაბმელი. მეკარე, მეკრე, ცისკარი.

კარიდი (თევზ.) ვეშაპის ტოლი თევზია[2].

(თევზ.) ვეშაპის მსგავსი თევზია B. (თევზ.) კარიდი და მენდი ვეშაპის(ა) მსგავსნი თევზნი არიან CD. (თევზ.) კარიდი და მენიდია ვეშაპის მგზავსნი თევზნი არიან E.

კარიოფილლა ყარამფილი. მიხაკი ZA.

ყარამფილი B. მირონის სუ(ლ)ნელი(ა) CDE.

[**კარკაზი** ნ. ბოლოკარკაზი].

კარკალი დი(ა)დი ქვავნარი ZABCDE.

ნ. ქვა.

კარკაპი ჩჩვილთ სენია ZABCD

მარტვილის სენი E.

კარკარი (კარკართა Cab) (24, 7 ეზეკ.) წყლტუ კლდე ZA.

(24, 7 ეზეკ.) სალი წყლტუ კლდე B. 24, 7 ეზეკ.), გინა მყართა კლდეთა სალი კლდე; კარკაროვანი წყლტუ კლდოვანი Cab.

ნ. კლდე, ქვა.

კარკარი კულის სმის ჭმა(ჲ) ZA.

კულის ჭმა CDE.

კარკაროვანი წყლტუ კლდოვანი ZAB.

კარკინო (კარკინნი E) ესე არს დიდი ცხრაფეხა, რომელსა ბერძენნი პალურს უწოდენ, ხოლო სომეხნი ხიჩაფარს (+ 2 ნემეს. ZAa[3]) ZAB.

---

[1] ფრჩხილებში მოთავსებული განმარტება გადახაზულია E-ში. [2] განმარტება აკლია ექვსთა ღლიდან (ნ. კვ. 88, 31) [3] წყაროშია (კვ. 27, 23) „კარაკინნი".

კარკინო პ ა ლ უ რ ს ა ეწოდების, ესე იგი არს კ ი რ ჩ ხ ი ბ ი, რომელსა სომეხნი ხ ი ჩ ა ფ ა რ უწოდენ, დიდი ცხრაფეხა C. (თევზ.) კიბორჩხალი E.

ნ. კარავნი, პალური.

კარკუმი (ოთხფ.) ყარყუმი ZABCab.

შდრ. ყარყუმი.

კაროპეტალი „მარგალიტი. ზაბაკი დარვალი დადგა საფსალმუნედ არდაბაგებითურთ სარდიონიქოთა კაროპეტალი ცურვილი“ CqD[1]. ზაბაკთან სწერია, აქ დაწერე E.

ნ. ზაბაკი; შდრ. პეტალი.

კაროსი (კაროსი და ეკლოვიოსი CD) სენია, ეკლოვისთან ნახე ZAB.

კაროსი და ეკლოვიოსი სენნი არიან, რომელ სამ დღე კაცი მკვდარს დაემსგავსების (დაემგზავსების D) და მერმე განცოცხლდების CD. კაროსი და ეკლოვიოსი E.

კარსე (3, 23 მსაჯ.) ზღურბლი და წყირთლი ZB.

ზღურბლი და წირთხლი (3, 23 მსაჯ.) A. ზღურბლი და წყირთლნი (მსაჯ. 3, 23) Cab. ზღურბლი და წყირთლნი, გინა სარკმელი განსავალი Cq.

კარსნი[2] (12, 2 ზაქარ.) ილეკრო, რაჲც ჯაჭვებრ გაყრილია ერთმანერთში ZA.

ილეკრო ილეკროში რაჲც ჯაჭურად გაყრილია B. კარსნი არს რკინა ანუ ვეცხლი და რაჲც ერთმანერთში გაეყრება CD. კარსნი არს რკინა ანუ სხვა რამ ერთმანეთში გაკიდე[ბუ]ლი] E.

ნ. ჯაჭვ.

კარტალი (+ 2 მჯულ. ZAa) კოლოფი ZAaB.

ნ. კოლოფი.

კარურა ყარურა, სხვათა ენაა, ფ ს ე ლ ს ჰქვიან ZAB.

კარქი რიგია სომხურად და ჩვენს მწერლებს ზოგან გაუსინჯაობით კარქის ნაცვლად კ ა რ გ ი დაუწერია. კ ა რ გ ი კეთილს ჰქვიან, ხოლო კ ა რ ქ ი — რიგსა Z.

კარგი, რიგი. კ ა რ გ ი არს კეთილი, ხოლო კ ა რ ქ ი — რიგი, გარჩევა უნდა Aa. კარგი AbB.

კარშიკი (+ 26, 5 გამოსლ. ZA) გრგოლი ZABCD.

გაზეული რკინა E.

ნ. მარწუხები.

კარჩხანა (თევზ.) ZABCDE.

[კარცხ. ნ. საკარცხული].

[კარწან ნ. დაკარწახება].

კარწუმქლი (ბალ.) ქვრიმა ZABCbqD.

(ბალ.) ქვრიმა, ფეტვი Ca. პირველი ღომი E.

კარჭაპა ნავია ერთი ZAB.

ნავის სახელია CD. ერთი ნავია E.

ნ. ნავი.

კასაბი მექორცე ZABCabE.

ქონდაქარი, მექორცე CqD.

კასია (44, 9 ფსალმ.) კასია და ი(ე)რეოსი. ი(ე)როჲნი თხელი რამ(ე) ქერქი არს, ფრიად სუნნელი, რომელსა სპარსნი დარიჩინს უწოდენ (ო რომელსა დარიჩინსა უწოდენ სპარსნი A) ZA.

ირეოსი (44, 9 ფსალმ.) ესე არს ვითარცა ქერქი რამე თხელი, ფრიად

[1] Ca-ში განსამარტავი სიტყვა და მოწმობა გადახაზულია. [2] წყაროშია: „კარსნე“.

სუნელი B. სულნელია (+ და C) საჭმელი. კასია არს ვითარცა ქერქი რამე თხელი ფრიად სუ(ლ)ნელი მოხვეული შეშასა რასამე (+ რომელსა დარიჩინს უქმობენ C) CD სულნელი E.

ნ. ნეხოთაჲ.

კასკასი წვლილი სიცილი ZAB CDE.

ნ. სიცილი.

[**კასრ** ნ. უკასრველი].

კასრაკი მცირე სახლი ZA.

სახლი მცირეთა უმცირესი B. (+ არს Cb) სახლი მცირე სათავისწინაო Cab[1]. სახლი მომცრო Cq. სახლაკივით რამ არის (ნისიმეს ნეტაფრ.) D.

ნ. სახლი.

კასრი სახლი მომცრო სათავისწინაო ZA.

სახლი მომცრო სათავისწინაო. კასრი ეწოდება ჰურჰელსა ხეთაგან მწყემსთასა, გინა საწყავი, რვა დოქი შთაიტიოს B. სახლი მომცრო სამეფო. კასრი ეწოდების ჰურჰელსა მწყემსთასა საწველელსა. კასრი არს რვის დოქის საწყავი Cb. სამეფო სახლი (რომანოზ ახლის მეტაფრასი) Ca[2]. სახლი არს სათავისწინაო (რომანოზ ახლის მეტაფრასი) Cq[2]. სახლსავით რამ არის (რომანოზ ახლის ნეტაფრ.) D. კასრი და კასრიკი რაღაც სახლი თუ საწოლი რამ. რომანოზ ახლის ნეტაფრ.: „იყო მუნ კასრები, საჯდომელები და ქორები, ვითარცა მიიწია ადგილსა მას“ E.

ნ. სახლი.

კასრი საწყავი არს ერთი, რომელი შთაიტევს რვას დოქსა ZA.

რვა დოქი ერთი კასრია CaqD.

ნ. საწყაული.

კასრი ჰურჰელი არს ხისა სამწყემსო ZA.

მწყემსის ჰურჰელი CaqD. განუმარტავია E.

ნ. დორაკი.

კასრიკისთ ნისიმე: „დადგა კარსა ზედა კასრიკისა თვისისა და განიძარცვა სამოსელი“ E.

კასსიტირიონი (კასსტირიონი Z) (4, 10 ზაქარ.) ქვა კალისა ZAB.

(ზაქარ. 4, 10) ქვა კალის კლდისო, ლათინურსა და სომხურში ეწერა და ბერძულშიაც (+ ეწერა Cq); (+ ქვა სუზუქიო, რომელსა წყალი არ დაიძირავს Cq[3]) C.

ნ. კლდე.

კასტორი ესე არს ძვირფასი გარდასაფარებელი (გარდასაფარები B) სამკაულთა ზედა ZAB.

კასტორი არს ძვირფასი ზედ გარდასაფარებელი ნაქერი ქუდთა ანუ რიდეთა ზედა, ანუ რასაცა სამკაულთა, ვიდრე შესხმადმდე CD. მძიმე თაჯ-ფუჩი ან ზედ დასახურავი რამ არის ნაქერი, ან სტავრა, ან მოჭედილი E.

კატა (ოთხფ.) ფრანგულია, ქართულად ციცა ჰქვიან ZA.

სხვათა ენაა, ქართულად ციცა ჰქვიან B. (ოთხფ.) CDE.

ნ. ხეკატა.

კატაბანი (+ ვეფხის-ტყ. Z) მატყუარი თუ სატყუარი ZA.

ტყუილი თუ სატყუარი B. ტყუ(ვ)ილი, გინა სატყუ(ვ)არი CD. კატაბანზე დიდი ცილება იყო და წიგნში გარჩევით ვერცად ვნახე. მრავალი

[1] Ca-სა და Cq-ში წყაროს დასახელება („ნისიმეს ნეტაფრასი“) გადახაზულია. გამოცემაში (კიმენი I, გვ. 203, 14) იკითხება: „კასრი“. [2] წყაროს დასახელება Caq ნუსხებში გადახაზულია. [3] ამ ნუსხაში ეს დამატებითი განმარტება გადახაზულია.

წიგნია, რომელთა არც სახელი მასმოდეს. მთიულთ მოურავმან მოგვითხრა, მთის კაცნი ტყუილს უწოდენო. ამას „ვეფხის-ტყაოსანიც“ მიჰგავს: „ჩემნი მჭვრეტელნი კვირობდენ, მართალ არს არ კატაბანი.“ მაგრამ „ქართლის ცხორებაში“ სწერია, კეისარმან ბაგრატ მეფეს კატაბანი გამოატანაო. ეგება მატყუარი გამოატანაო, დასაჯერებლად არ დამიწერია, თქვენც იძიეთ E.

კატაბარდა (ბალ.) ZABCDE.

კატადუბოსანი რომელი-ესე ქმობს ჩვენ შორის ღამე და დღე ZA.

ღვთისმეტყველი: „კატადუბოსანი, რომელნი ესე ქმობს ჩვენ შორის ღამე და დღე“ BCb.

ნ. კატუპოსანი.

კატალავტი დრაჰკანთ გამცვლელი კერმათა ზედა ZAB.

კატალავტი არს გამცვლელი დრაჰკნისა წვლილს თეთრზე(დ) CD.

კატალატი ფრანგულად საქანელი ცათანი ZA.

საქანელი ცათანი ფრანგულად B. ზედაზედ სეტყვის დაცემათ(ა) სახელია C. 45 ფსალმუნის თარგმანში, ათანასეს თარგმანი: „ხოლო ქმად საქანელთად და უფროსად ქმად კატალატთა ზედასაზედა დაცემასა სეტყვისასა სახელსდებს“, სეტყვის ცემა მგონია D[1].

შდრ. კატარავტი, კატრატი.

კატალია ძვირის ქსენება ZAB.

რომელ არს ძვირის ქსენება C.

კატამეთექსინ (კავშ.[2]) ელლენურად, რომელ არს მებრ თანა მექონებით Z.

(კავშ.[3]) რომელ არს მებრ თანა მექონებით, ელლენური Aa. რომელ არს მებრ თანა მექონებით AbB.

ნ. მიზეზოვანი, წარმოი, წარმონა.

[კატაპელტ ნ. პელტ].

კატაპიტნა (ბალ.) ZABCDE.

კატარა ფრანგულად სურდოს კათარო ჰქვიან და წამალი რამ არის, ქართულად კატარა სწერია, ცხვირს ცხებულსა სიმყრალის სუნი აღარ ეყნოსება. ფრანგულად სურდოს კათარო ჰქვიან, არ ვიცით ეს არის, თუ სხვა Z.

ფრანგულად სურდოს კათარო ჰქვიან; და წამალი რამ არის, ქართულად კატარა. ცხვირს ცხებულსა სიმყრალის სუნი აღარ ეყნოსება (+ არამც ისივ იყოს Ab[3]) A. (+ სვიმონ ალაბელი Cb[4]) ფრანგულად სურდოს კათარო ჰქვიან და წამალი რამ არს, ქართულად კატარა (კატარია Cb). ცხვირ(ს) ცხებულსა სუნი არღარა ეყნოსება, მაგრამ ისივ მგონია BCb. კატარაჲ რაცალაა, ცხვირთა რა იცხო, სიმყრალე აღარ მიედინების (მოედინება D) CaqD[5]. სვიმეონ ალაბელს ფექი აუყროლდა და ვერავინ მიიახლის, რომელთა არა იცხიან ცხვირთა კატარაი E.

კატარავტი (+ 6, 63 მამათ-ცხ.[6] ZAa) კატალატი ZAB.

კატარი (ხე) ცუდი ფიჭვი ZA.

(ხე) BCDE.

კატარრაკატი (+ 29, 26 იერემ.

[1] Cq-ში წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია. [2] ალებულია იოანე პეტრიწის თარგმანებიდან, თავი 30 (II წიგ. გვ. 80, 3) [3] Aa-ში გადახაზულია ეს დამატებული სიტყვები. [4] Cb-ში ეს დამატებული სიტყვები გადახაზულია. [5] Cb-ში ეს განმარტება გადახაზულია. [6] შდრ. A—1105: 153 v, α 30 („კატარტი“).

ZAa) მღვიმესავით შესაწყვდეველი ZAB.

შესაწყდომელია მღვიმესავით Cb.

ნ. სინოხი.

კატარღა ნავი(ა) საბრძოლელი ZA.

საბრძოლელი ნავი B. მოდიდო ნავი CD. განუმარტავია E.

ნ. ნავი.

კატასი ტრაპეზის საბურავი ტილო ZAB.

კატასი არს ტილო მრთლად მოქსოვილი, უკერველი, ზომა ტრაპეზისა, პირდასახურავი CD. ტილოა უკერავად მოქსოვილი, ტრაპეზის ზომა, მთელი E.

კატასკევი (1 კავშ.[1]) დაკაზმა აღმოსაჩენელთა, რომელ არს თხზვა და მეშაკობა (შემკობა ZA) სიტყვათა ZAB.

რომელ არს დაკაზმ(ვ)ა აღმოსაჩენელთა CDE.

კატასტეოსი რეფერენდარი ZAB Cb.

ნ. რეფერენდარი.

[**კატატირიფა** ნ. ტირიფი].

კატევთიაჲ სწორე ZABCD.

სხვა კათიღ.: „მერმეცა ოდეს საქმეთაჲ უკვე გვენებოს დანიშნვაჲ კატევთიაჲსა და კვეთვისაებრ დავნიშნავთ: კაცი, ხარი, ცხენი. ხოლო ოდეს კერძოჲ რაჲმ საქმეთაჲ ანუ საქმეთა ძალითი, რომელი იყოს გვნკისა მიერ, დავნიშნავთ, ვითარ უკუეთუ ვთქვათ სოკრატი, გინათუ კერძოპითაგანსა რასამე მისსა დავნიშნვიდეთ, ვითარ ქელსა ანუ თვალსა ანუ გარემოსთა მისთაგანსა, ვითარ სახლსა ანუ წიგნსა. აწ უკვე პორფირის ეთქვა, თუმცა ნამდვილ საჭირო არს ევთიაჲს მიერ საქმისა ეგულვა დანიშვნა მას, და ესრეთ ნუუკვე სთნადამცა ყოვლითურთ კერძოსა შემენა" D.

ნ. კათევთია.

კატეკერმატის (კატე E) (+ 23 კავშ. ZABCb) არევა ZABCD.

(23 კავშ.)[2]: „ამით რომე(ლ) კატეკერმატის ქმნითა" DE.

კატეტიანი რომელ არს მიზეზობითა[3] ZA.

რომელ არს მიზეზობითა[3] B.

ნ. მიზეზოვანი, წარმოი, წარმონა.

კატვიხუმელი ეკლესიაში მაღლა დედათ სადგომი ZAB.

(+ კატვიხუმელი Ca) ეკლესიასა (ეკლესიათა Cb) შინა დედათა დასადგომსა (დასადგომელსა Cb) ჰქვიან CD.

კატის-ყურძენა (ბალ.) ZABCDE

კატის-ძუძუ (ბალ.) ZABCDE.

კატიღორია წიგნი არს, რომელ გზა და ეზო არს ყო(ვ)ელთა ხედვათა და სიტყვათა საფილოსოფოსოთა (საფილოსოფოსოთა A) მიმართ ZA.

არისტოტელის წიგნია, რომელი გზა და წინაეზო არს ყოველთა ხედვათა და სიტყვათა საფილასოფოსოთა მიმართ B. არისტოტელის წიგნი, რომელნი გზანი და წინაეზო არიან ყოვლისა მიმართ სიტყვითისა ფილოსოფოსთასა Cb. არისტოტელის წიგნი CaqD. განუმარტავია E.

კატკატო (ბალ.) შინაური მსუქანი

---

[1] აღებულია იოანე პეტრიწის] თარგმანებიდან, თავი 1 (II წიგ., გვ. 10, 26). [2] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (II წიგ., 64, 33). [3] აღებულია იოანე პეტრიწის თარგმანებიდან, თავი 30 (წიგ. II , გვ. 80, 5)

ZAB.

მსუქანა C. კარაბად.: „ანუ წყალი კატკატოსი“ D.

კატოხრიანი რაცალა (რაღაც AD) ფერია ფერთაგან(ი) ZACD.

(კავშ.) რაცალა ფერია ფერთაგან B.

კატრატი კატარატი, კატალატი ერთია ZAB.

მამათ-ცხ. Cb[1].

კატუწი (ოთხფ.) ველური კატა ZABCDE.

კატუმოხანი კატადუმოსანი ZAB.

ნ. კატადუმოსანი.

კატუჯარი ცხენის სირაჯა ZAB.

ცხენის დარღვევა Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. სირაჯა.

კაფა (+ 3 მეფ. 5, 6 ZA) ხეთ გარდაკვეთა ZAB.

დაკაფა CD. განუმარტავია E.

ნ. განვკფდი, განკაფა, დაკაფა, ვკფდი, წარკაფა.

კაფია სიტყვის გამოჩინება ZAB Cab.

განუმარტავია CqDE.

კაშკაში ამო სიცილი ZABCDE.

ნ. სიცილი.

კაშხალი ჩხნდე ZABCD.

ნ. ჩხნდე.

კაჩა მუჭლის ძირის სადრეკი ZA.

მუჭლის ძირი სადრეკი B. მუჭლის ძირი C. განუმარტავია CqDE.

კაჩალო (კაჩალო და კაჩო D) ქორცის საკიდარი კაპიანი ZA.

კაპიანი საკიდარი ქორცთა B. კაჩო CD. განუმარტავია E.

შდრ. კრჩხა.

კაჩარა მხალი ძირით ძარღვიანი-ვით Z.

მხალი ძირით ძარღვივით AB. ჭარხლის ძირს რომ შიგ მატყლივით (მატყლსავით Cb) ექნება Cab.

კაჩო კაჩალო ZAB.

კაპიანი ხე ქორცთ დასაკიდებელი Cb.

კაცადი (+ 12, 15 იერემ. ZA) თითოეული კაცი ZAB.

კაცად-კაცადი, თითოეულნი Cab. კაცად-კაცადი Cq.

კაცად-კაცადი (+ 2, 6 საქმე ZAa) იგივე თითოეული ZA.

იგივე B.

[კაცთა ხუცი ნ. სული].

კაცი დაბადა ღმერთმან ხატებისა და მსგავსებისაებრ თჳსისა. ნივთებითა მიერ ქორცნი შემზადა სულისა გონიერისა და სიტყჳერისა შთაბერვითა მიმნიჭებელმან. ხოლო კაცი ზოგად ყოველთა ეწოდების. ესე კაცი განიყოფ(ვ)ების მამაცად და დიაცად, რომელ არს მამაკაცი და დედაკაცი. რამეთუ რა მამაცსა დიაცი მიეთხო(ვ)ოს, ეწოდების მამაცსა ქმარი და დიაცსა ცოლი, ხოლო შობილთა მათთა შვილი; შვილსა მამალსა ძე და დედალსა ასული, რომელთა სიბერემდე ძესა ვაჟი და ასულსა ქალი ეწოდების. ვიდრე ხუთ(ვ) წლამდე ვაჟს(ა) ჩჩვილი და ქალსა ჩჩვილი ეწოდების, ხუთის წლით ვიდრე ათ წლამდე ვაჟსა — უსუარი და ქალსა — უსნოარა; ათის-

[1] შდრ. A—1105: 153 v, a 30; წყარო B-ში გადახაზულია.

წლით ათხუთმეტამდე ვაჟსა — ნინველი და ქალსა — ნინველა; ათხუთმეტის წლით-(გან) ვიდრე ოცამდე ვაჟსა ყრმა და ქალსა ყრმაჲ; ოცის წლითგან (ოციდამა A) ვიდრე ოცდ(ა)ათამდე, ვაჟსა — ჭაბუკი და ქალსა — ჭაბუკა და შემდგომად სრული კაცი, ვიდრე ორმეოცდაათამდე. და შემდგომ(ად) ეწოდების ვაჟსა მოხუცებული და ქალსა მოხუცებულა, და შემდგომად ვაჟსა — ბერი და ქალსა — ბებერი, რომელ არს მამაბერი და დედაბერი, ხოლო შემდგომად მიხრწნილი ეწოდების, და წვერ-თეთროსანსა ჭარმაღი და მჴცოვანი ეწოდების (+ 2, 15 დაბად. ZAa) ZA.

კაცი დაბადა ღმერთმან ხატებისა და მსგავსებისაებრ თვისისა, ნივთებთა მიერ ჴორცნი შემზადა, სულისა გონიერისა და სიტყვიერისა შთაბერვისა მიმნიჭებელმან მისმან, რომელსა საღ͠თო ხატებად ვიტყვით, რამეთუ ხატებისაებრობა, ვითარმედ გონიერებასა და თანამფლობელობასა ცხად-ჰყოფს. ხოლო ხატება ღ͠თისა არს მოქმედება, სიბრძნე და სიყვარული, რომელსა შორის წმიდა სამება გამოისახვის: მოქმედი—მამა, სიბრძნე—ძე და სიყვარული—სული წმიდა. ესე არს ხატება ღ͠თისა კაცთა შორის[1]. ხოლო კაცი ეწოდების ყოველთავე ზოგად. ესე კაცი განიყოფის მამაცად და დიაცად, რომელ არს მამაკაცი და დედაკაცი, რამეთუ რა მამაცსა მიეთხოოს დიაცი, ეწოდების მამაცსა ქმარი და დიაცსა ცოლი, ხოლო შობილსა მათსა შვილი; შვილსა მამალსა — ძე და დედალსა — ასული, რომელთა სიბერემდე ძესა ვაჟი და ასულსა ქალი ეწოდებათ; ვიდრე ხუთ წლამდე ვაჟსა ჩჩვილი და ქალსა ჩჩვილა ეწოდების; ხუთის წლით ვიდრე ათ წლამდე ვაჟსა — უსუარი, ხოლო ქალსა — უსუარა; ათის წლით ათხუთმეტამდე ვაჟსა — ნინველი და ქალსა — ნინველა, რომელ არიან ყრმა და ყრმაჲ; და ათხუთმეტიდამ ვიდრე ოცდათამდე ვაჟსა — ჭაბუკი და ქალსა — ჭაბუკა; და შემდგომად — სრული კაცი ვიდრე ორმოცდაათამდე; და შემდგომად ეწოდების კაცსა მოხუცებული და ქალსა — მოხუცებულაჲ; და შემდგომად კაცსა — ბერი და ქალსა — ბებერი, რომელ არს მამაბერი და დედაბერი; ხოლო შემდგომად მისსა მიხრწნილი ეწოდების; წვერთეთროსანსა ჭარმაღი და მჴცოვანი ეწოდების B. დაბადა ღმერთმან კაცი თვისითა ჴელითა ხატებისაებრ და მსგავსებისაებრ თვისისა, ქვეყანისაგან უკვე ჴორცნი შემზადნა სულისა სიტყვიერისა და გონიერისა შთაბერვისა თვისისა მიერ მიმნიჭებელმან მისმან, რომელსა-იგი საღ͠თოდ ხატებად ვიტყვით. და რამეთუ ხატებისაებრ (ხატებისაებრობა Cb) ვითარმე გონიერებასა (გონიერობასა Cb) და თანამფლობელობასა ცხად-ჰყოფს (+ ხატება ღ͠თისა არს მოქმედება, სიბრძნე და სიყვარული, რომელსა შორის წმიდა სამება გამოისახვის: მოქმედი—მამა, სიბძნე—ძე და სიყვარული — სული წმიდა. ესე არს ხატება ღ͠თისა კაცთა შორის Cb), ხოლო

---

[1] აღებულია იოანე დამასკელის „გარდამოცემის“ 25-ე თავიდან.

მსგავსებისაებრობა ძალისაებრსა მსგავსებასა სათნოებისასა საჭმარ არს ცნობა(დ), ვიპარმედ კაცი უსულოთაცა ეზიარება და პირუტყვთა ცხოვრებისა ზიარ არს (+ და Ca) სიტყვიერთა თანა მონაწილე არს გონებითა (გონიერებთა Cb), რამეთუ ეზიარების უსულოთა უკვე სხეულოანებითა და ოთხთა კავშირთაგან შეზავებულობითა, ხოლო ნერგთა ამითაცა და მოზარდობითითა და აღორძინებადობითითა და თესლოვანებითითა, ესე იგი არს მშობელობითითა ძალითა, ხოლო პირუტყვთა ამათ შინაცა ვიდრემე, ხოლო უფროსღა წადიერებითითა, ესე იგი არს გულისწყრომა,. გულისთქმა და მგრძნობელობითისა მიმართებისა მოძრაობისა, რამეთუ კბილი და ძვალნი ეზიარებიან ქვათა, ფ(რ)ჩხილნი — ნერგსა და თმანი — ბალახსა (15, 16 იოვანე დამასკელის წიგნში სივრცით ჰპოოთ.)[1] ხოლო კაცი ეწოდების ყოველსა კაცსა, ხოლო განიყოფების (+ მამაცად და დიაცად, რომელ არს Cb) მამაკაცად და დედაკაცად რამეთუ რა მამაკაცი და დედაკაცი შეუღლდენ, ეწოდების მამაკაცსა — ქმარი, ხოლო დედაკაცსა — ცოლი და შობილსა მათსა — შვილი, მცირე იყოს, გინა დიდი; ხოლო შვილსა მცირესა ვიდრე ხუთ წლამდე ეწოდების ჩჩვილი; ხოლო უკეთუ შვილი მამალი იყოს, — წული, უკეთუ დედალი იყოს, ეწოდების ასული, ხოლო ხუთთა წელთა შემდგომად ეწოდების ორთავე ერთბამად ასაკითა ათ წლამდე უსუარი; ხოლო განყოფილებით მცირის ჩჩვილითგან ვიდრე ბერამდე ძესა — ვაჟი და ასულსა ქალი ეწოდების. ვაჟი ათისა წლითგან ვიდრე ათხუთმეტა(დ)მდე ეწოდების ვაჟსა ყრმა, ქალსა — ყრმააჲ, ათხუთმეტიდამ ოცდაათამდე ვაჟსა ეწოდების ჭაბუკი, ხოლო ქალსა — ჭაბუკა; შემდგომად სრული კაცი, ვიდრე ორმეოცდაათამდე; შემდგომად ეწოდების მოხუცებული და მოხუცებულობისა შემდგომად ვაჟსა ეწოდების ბერი და ქალსა ბებერი (+ რომელსა ეწოდების მამაბერი და დედაბერი Cb), ხოლო შემდგომად მისა, უკეთუ იცოცხლოს, მიხრწნილი ეწოდების. რა წვერთა და თმათა თეთრი გამოერიოს, ეწოდების ჭარმაღი და მჭცოვანი, ხოლო ცუდსა ყრმასა ლაწირაკი Cab. დაბადა ღმერთმან კაცი თ(ა)ვისითა ჴელითა ხატებისაებრ და მსგავსებისაებრ (მგზავსებისაებრ E) თვისისა, ქვეყანისაგან უკვე ჴორცნი შემზადნა, სულისა სიტყვიერისა და გონიერისა შთაბერვისა თვისისა მიერ მიმნიჭებელმან მისმან, რომელსაიგი საღმთოდ ხატებად ვიტყვით. და რამეთუ ხატებისაებრობა ვითარმე გონიერებასა და თანამფლობელობასა ცხად-ჰყოფს, ხოლო მგზავსებისაებრობა (მგზავსებრისაებრობა Cq) ძალისაებრსა მსგავსებასა (მგზავსებასა DE) სათნოებისასა. საჭმარ არს ცნობა(დ), ვითარმედ კაცი უსულოთაცა (უსულოსაცა E) ეზიარების და პირუტყვთა ცხორებისა ზიარ არს და სიტყვიერთა თანამონაწილე არს გონიერებითა (გონებითა CqD), რამეთუ ეზიარების უსულოთა უკვე სხეულოვანობითა (სხეულოანებითა CqD) და ოთხთა ნივთთაგან შეზავებულობითა, ხოლო ნერგთა ამითაცა და მოზარდობითითა და აღორძინებადობითითა და თესლოვანებითითა, ესე იგი არს მშობელობითითა ძალითა. ხოლო პირუტყვთა ამათ შინაცა ვიდრემე, ხოლო უფროსღა წადიერებითითა, ესე იგი არს გულისწყრომა, გულისთქმა და მგრძნობელობითისა მიმართებისა

[1] „სივრცით“ 25-ე თავია აქ აღებული.

მოძრაობისა, რამეთუ კბილნი და ძვალნი ეზიარებიან ქვათა, ფრჩხილნი — ნერგთა (ნერგსა CqD) და თმანი — ბალახთა (ბალახსა CqD) 25[1] იოვანე დამასკელის წიგნში (+ სივრცით ჰპოვეთ CqD) CqDE.

ნ. დედაკაცი, დიდკაცობა, ზღვს კაცი, კაცადი, კაცად-კაცადი, კაცთა სული (სულთან), კაცი სიტყვერი (ნათესავთან) კაცი უხუცესი (მამასთან), კაცური, მამაკაცი, ნათესავი, საკაცე (მუაბასთანა(ჲ), სამრავალკაცო, ტომი, ცხენკაცი.

კაცი არს ცხოველი სიტყვიერი და აღმართებით მავალი E.

კაცის-თაოანი (კაცის-თაოვანი B, კაცის-თავოანი C) (+ 5, 10 იერემ. ZAa) ზღუდეზე კაცის თავსავით ნაშენი მოვლებული ZA.

ზღუდეზე კაცის თავთავით მოვლებული B. გალავანზედ რომ (რა Cq) კაცის თავებსავით მოავლებენ, ის (იგი Cb) არ(ი)ს C.

კაცპელატი ორღანოა, კაცს შთა(ს)დებენ და გა(ნ)ხერხვენ ZA.

ორღანო არს, კაცთა შთასდებდენ და გახერხვიდენ B. ესე იგი არს ორღანო, რომელთა შინა კაცსა შთა(ს)დებენ და განხერხვენ CD. ესე არს ორღანო, რომელსა შინა კაცსა შთასდებენ და ფიცართა მოუჭირებენ და განხერხვენ E.

[კაცრ ნ. საკაცრავი, უკაცრავად, უკაცრავი, უკაცრაული].

კაწანი ღობე მცირე ეკალთაგან აღმართებული ZAB.

ღობე მცირე CDE.

ნ. ზღუდე.

კაწაპი წყლის ჩაცმისათვის სადღვილო სასხლეტი ZA.

წყლისა და პაიჭის ჩაცმისათვის სასხლეტი სადღვილოდ B. ესე იგი არს წყლისა შთასაცმელად სიადვილისათვის შემზადებული CD. კაწაპი არს სასხლეტი წყლისა ადვილად ჩაცმად E.

კაწახი (+ 18, 5 ესაია ZA) უმწიფარი, თუ წაკულაკი ZAB.

უმწიფარი მკვახე ზეთისხილი, გინა ისრიმი, გინა უქამო ხილი C. უმწიფარი მკვახე ზეთისხილი DE.

კაწკაწი ნდომით კბილთ რეკება ZA.

ნდომით კბილის რეკება B. კბილის რეკება Ca. კბილთ(ა) რეკება CbqD. განუმარტავია E.

[კაჭარ ნ. აკაჭრება].

კაჭარი უწყლოს ალაგს რიყის მსგავსი ქვა ZAa.

ნ. ქვა.

კაჭაჭი ჴმელი შამბის ღერო (ღერი B) ZABE.

(ბალ.) ჴმელი(ს) შამბის ღერი CD.

ნ. ვარდკაჭაჭა.

კაჭახუნი ჴმელი შამბის წვლილები ZAaB.

ჴმელი შამბი C.

კაჭკაჭი (ფრინ.) ZABCDE.

კაჭრობა (+ 4 დარეჯან.[2] Aa) გველის ყიყინი ZAB.

გველის ჴმიანობა CD. გველთ ჴმიანობა E.

კბენა (16 სიბრძ.) კბილით დაკბილვა ZAa.

---

[1] Cq, მსგავსად CabD-ისა, წყაროდ ასახელებს თავებს 15-სა და 16-ს, მაგრამ აღნიშნულ თავებს მოტანილი ტექსტი არ ემთხვევა. [2] შდრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყუბანეიშვილის გამოც. (ლიტ. ქრესტ.), გვ. 18, 16.

ნ. იკბინებოდა, მკბენარი, ნაკბენი.

კბილი (4, 2 ქება) პილოთა, ღორთა და მისთანათა დიდთა კბილთა ეწოდებიან ღ ო ჯ ი და ღორის(ა) კბილთა, ღოჯის სალესავთა — გ ო რ ა ნ გ ო, ლომისა და მჴეცთა დიდთა კბილთა — შ უ ა ნ ი და სხვათა ყო(ვ)ელთასა — კ ბ ი ლ ი ZA.

(4, 2 ქება) პილოთა, ღორთა და მისთანათა დიდთა კბილთა ღ ო ჯ ი ეწოდება, ღორის კბილთა, ღოჯის სალესავთა — გ ო რ ა ნ გ ო, ლომთა და მჴეცთა დიდთა კბილთა—შ უ ა ნ ი და სხვათა ყოველთა — კ ბ ი ლ ი B. განუმარტავია CDE.

ნ. ცხენის-კბილა.

კბილს ქუეშ თქმა (კბილს ქუჱშ თქმა ZA, კბილს ქუეშე თქმა C, კბილს ქვეშე თქმა D) ჩუმად თქმა ZA.

დაბლა(დ) თქმა(ა) BCD.

[კბინ ნ. კბენა].

კბოდე (5, 13 მარკ.) ზღვისა და წყლის პირი კლდოვან-ფლატ(ო)იანი ჩაუვალი ZAB.

კბოდე არს წყლის პირი კლდოვანი, ძნელად შთასავალი და ჩაუ(ვ)ალი CD. კბოდე არს წყლის პირი კლდოანი E.

ნ. კლდე, ქვა.

კ̃დ კ ვ ა ლ ა დ ქარაგმით არს ითქმის ZA.

კ ვ ა ლ ა დ ქარაგმით ითქმის B.

კდემა (2, 15 რუთი) შიში გმობის მოლოდინსა ზედა ZA.

კდემა არს შიში გმობის(ა) მოლოდებასა ზედა BCDE.

ნ. გკდემ, გკდემს, ვკდემ. მკდემელი, საკდემელი. შეიკდიმა, შემოიკდიმონა.

[კდემულება ნ. შიში].

[კდიმ ნ. კდემა].

[კდნ ნ. მკდნარი].

კედარი (+ 119, 5 ფსალმ. ZA) ბნელი საჭმუნავი ZABC.

ბნელი DE.

კედელთ-მლეწელობა (კედელთ-მლეწლობა Cb) პარვით კედლის შეთხრა ZAB.

ესე პარვა არს, კედლის შეთხრა ანუ განტეხა Cb.

კედელი (20, 7 ისო) ნაგები, ნაშენები ZA.

ნაგები B. განუმარტავია CDE.

ნ. კედლის ფალანგი (ჩათრ'-თან), ყორე.

კედელი მიდრეკილი 61, 4 ფსალმ. ZAa.

კედი საკუთხი ქვა ZABCD.

[კედლის ფალანგი ნ. ჩათრი].

კეეშანი ზრუნვით სენი შეედვას ZAB.

კეეშანი არს ზრუნვა დიდი სენად შეცვალებული (შეცვლილი D) CD: ზრუნვა დიდი E.

კევი ესე არს ხეთაგან გამონადენი ნოტიო რამე საცოხნელი ფისივითა ZA.

ესე არს ხეებთაგან გამონადენი ნოტიო რამე საცოხნელი B. განუმარტავია CDE.

ნ. მკურის-კევი.

კევრი სალეწავი ფიცარი ZABCb.

განუმარტავია CaDE.

[კეთება ნ. გააკეთა, ⌈ვაკეთებ⌉; შდრ. კეთილი].

კეთილი (+ 12, 33 მათე ZA) ესე კეთილი (+ უკვე B) არს ნაწილი კეთილობისა, ხოლო კეთილობა—ტბა რამე უკიდო, ხოლო

სიკეთე არს წინაბჭე და ეზო კეთილობისა (+ კეთილი ნათელი არს გონიერი, დამასკელის გარდაცემა 65 B) ZAB.

სიკეთე უკვე არს წინაბჭე და ეზო კეთილობისა (+ ვრცლად დიოდოხოსის მერვეს თავში იძიე[1] E) CDE.

ნ. იკეთილა, იკეთილვნება, იკეთილვნების, ნაკეთვარი, ნაკეთილარი, ნასიკეთვარი, საკეთილო, სიკეთე, უკეთესი, უკეთური (სულელ'თანაც). შდრ. კეთ.

ქეთილმძლეობა (+ 3, 8 გამოსლ. Ab) არს სიწრფოებით თავსდება, ხოლო ბ ო რ ო ტ (ი) მ ძ ლ ე ო ბ ა — მზაკვარებით და სივერაგით წინააღდგომა (+ რომელსა ნამეტნავ სიბრძნედ უწოდიან CDE) ZABCDE[2].

კეთილობა კეთილთან ნახე ZAB.

კეთრი არს ჴორცთა გათეთრება და ქერტლი ZA.

განუმარტავია BE. ჴორცთ გათეთრება CD.

[კეთროვანება ნ. სჳრინგება].

კეთროვანი (კეთრიანი B) (+ 8, 2 მათე ZA) კეთრიანი ZAB.

[კეთროვნება ნ. სჳრინგება].

კეისარი (+ 2, 1 ლუკა ZAa) (ჰ)რომის მეფე ZAB.

კეიტონი სამშობიერო სახლი ZAB.

(+ კეიტონი Cab) მას სახლს ეწოდების, სადა დედანი შვილთა შობენ C. სახლსა მას ეწოდების, სადა დედანი შვილსა შობენ D. ესე არს სახლი, სადა შობენ დედანი შვილსა E.

ნ. სახლი.

კეკა დაკეკა, თივის დაფენა ZABC.

თივის დაფენა(ა) DE.

კეკელა ლამაზობის მოყვარე ZAB.

კეთილსავით (კეთილივით D) კა CD. განუმარტავია E.

ნ. ლამაზი; შდრ. კეკლუცი.

კეკიამ (კეკია Cq) ქარია ერთი ZABCab.

იოანე დამასკელის ღვთისმეტყველებაში[3]: „ხოლო ქრიან ქარნი აღმოსავლით უკვე საზაფხულოთ კეკია“. Cq.

ნ. ქარი.

კეკლუცი ლამაზთან ნახე ZA.

ლამაზივით BCa. განუმარტავია Cbq.

ნ. ლამაზი; შდრ. კეკელა.

[კელ ნ. აკლება 1, აკლებინა, იკლო, კლება, მაკლნი (მალმართ'თან), მოკლება, მოუკლე, ნაკლები, ნაკრული; შდრ. კლება].

კელა (მწერ.) ZABCDE.

კელავერი მუცლის ჴორცი ZAB.

მუცელია, საპარ(ს)ავს რომ უქმობენ C. მუცლის ცმელი D. განუმარტავია E.

კელამი ZABCDE.

'კელამიდა (თევზ.)[1] D.

კელაპტარი სასანთლე, ხოლო აწ დიდს სანთელსა უქმობენ ტყუ(ვ)ილად ZA.

სასანთლეა, აწ დიდს სანთელს უქმობენ B. სასანთლედცა აღუწერიათ, ხოლო არს სანთელი დიდი Cb. სასანთლე CaqD. განუმარტავია E.

---

[1] შდრ. S—1463: 63 v, a 40, იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება, თავი 8 (წიგნი II, 33, 31). [2] D-ში ეს სიტყვა განმარტებით „კეთილ“-თანაა მიტანილი. [3] იგულისხმება „გარდამოცემის“ 21-ე თავი (S—1463, 67 r b).

კელარი ბერძულია, მეკუჭნავეს ჰქვიან ZAB.

მეკუჭნავე Cb. (უკმ.) მეკუჭნავე ბერძულად CaqD. ბერძულად მეკუჭნავეს ჰქვიან E.

ნ. საკელარი.

კელენი მცირე სენაკია ZA.

მცირე სენაკი BCD. სენაკია E.

ნ. სახლი.

კელი ნეხვი ZACD.

ნეხვი; კოჭლიცა B. განუმარტავია E.

ნ. სკორე.

კელმენი (მ)სხვილი ჭილობი ZABCD.

ქვეშსაფენი რამ არის: ჭილოფი თუ რაც. ა ნ დ რ ი ა ს ა ლ ო ს ი: „მოიღეს კელმენი იგი, განჭვრიტეს, თავი ამოაყოფინეს და შემოსეს ანდრიას“; „დადვეს იგი ჭილისა კელმენსა“-ო E.

ნ. ჭილობი.

კელობა (32, 31 :დაბად.) კოჭლობა ZAa.

კოჭლობა (+ 1 მეფე 17, 39 Ah) AhBCDE.

ნ. მკელობელი.

კელობს კოჭლობს ZAB.

კემსა წვრილად დაჭრა ZA.

წვლილად დაჭრა (ჭრა D) BCD. განუმარტავია E.

ნ. დაკემსა, დაკემსილი.

კემუხტი ZABCDE.

კემხა კეფა, თავის უკანა კერძო ZA.

კეფა B.

კენ[1] შენკენ (1 მეფე 3, 8), აქათკენ, იქით-კენ ZA.

შენ-კენ, აქათ-კენ, იქით-კენ: ესეც რამ ართრონია კერძოებითის დამნიშნელი B.

კენარი (+ ვეფხის-ტყ. ZAa) კეთილსანახავი და მოჭდომილი ZABCb.

ვ ე ფ ხ ი ს-ტ ყ.: „ალგ(ნ)ენ (დადგეს D) სოგრატ და ავთანდილ ტანითა მით კენარითა“ CaqD[2]. ვეფხის-ტყ. E.

კენდოი ცუდი სარტყელი თოკისა ZA.

სარტყელი ცუდი თოკთაგან B. სარტყელი ცუდი Cb.

ნ. სარტყელი.

კენეში მოკლედ მოჭრილი მჭელეული ZAB.

(ბალ.) ესე არს მჭელეული ყანის(ა) თავთავთან(ი) ახლოს მოკვეთილი CD. მჭელეულს მცირე წველი აღატანო, მოკლედ მოსჭრა E.

კენკა ფრინველთაგან მარცვლის (მარცვალთ B) ჭამა ZABD.

ფრინველისაგან მარცვლის ჭამა C. განუმარტავია E.

კენკრეხი Cb.

კენტავროსი ი(პ)პოკენტავროს'-თან ნახე ZAB.

ნ. ვირკენტავროს, ტრიხონი, ცხენკაცი.

კენტი არალუწი ZABCab.

განუმარტავია CqDE.

კენტინარი ასი ლიტრა ძველი ZAB.

ასი ლიტრა CDE.

ნ. ლიტრა.

კენტირიონი (კენტირიონობა D, კენტინიორი E) ასისთავი ZABC.

ს ტ ე ფ ა ნ ე ა ხ ლ ი ს ა: „მისცა მას პატივი კენტინიორობისა“[3] E.

---

[1] დასახელებულ წყაროში „ელისა-კე“. [2] Cb-ში წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია. [3] შდრ. A—70: 181 r, b („კენტირიონობა“).

კენტირიონობა ასისთა(ვ)ობა C. ღუდი რომ საქელოა E.

კენტორონს ღერძი (15 კავშ.) ZAB.

ღიოლოხოსში[1] ეწერა: „კენტორონს მიმართ, რომელ არს თესლი მის ზესთა(თა) ზესთისა"; სხვას წიგნში ვნახე: „კ ე ნ ტ ო რ ო ჲ, რომელ არს ღერძი"; (+ „კენტორონ—ღერძი მგრგვალთა" Caq) GaqD. (15 კავშირში), კ ე ნ ტ ო რ ო ჲ, რომელ არს ღერძი; კ ე ნ ტ ო რ ი — ღერძი მგრგვალთა Cb. „კენტორონს მიმართ. რომელ არს თესლი მის ზესთათა ზესთისა", ღიოლოხოსში ასე ეწერა[2]; სხვას წიგნში ვნახე კ ე ნ ტ ო რ ო ჲ არს ღერძით E.

კენტრონ ღერძი მგრგვალთა D.

კენქერი (18, 18 საქმე) ქამი მკისა, გინა ქალიქი (+ ერთი Z) ZA.

(+ 18, 18 საქმე BCa) ქამი მკისა BCD.

კენჭები (მამათ-ცხ.) კრიალესონი ZAB.

ნ. კრიალესანი.

კენჭი მცირე ქვათაგან(ი) ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. ქვა.

კეჟერა (ბალ.) კომბოსტო რომ თავს არ დაიხვევს ZA.

(ბალ.) თავს რომ კომბოსტო არ დაიხვევს B. (ბალ.) თავ-დაუხვეველი კომბოსტო CD. (ბალ.) უთაო კომბოსტო E.

ნ. კომბოსტო.

კერა მეგუზის თავის სადები ZAB.

მეგუზლის თავის დასადებელი Cb.

განუმარტავია CaqDE.

კერაკნი (+ 36, 22 იერემ. Z) რკინის საცეცხლე ZABC.

იერემიას წიგნში, თავ. 36[3]: „ჴდა მეფე სახლსა შინა საზამთროსა და თვესა მეცხრესა, კერ(ა)კნეცეცხლისანი პირისპირ" Cq[4].

ნ. საცეცხლე.

კერასი წვრილი სანთელი ZACq.

წვლილი სანთელი BCa. წვლილი სანთელი გრძელი Cb. განუმარტავია DE.

კერატი ოთხი ქრთილის მარცვალი ერთი კერატია. კ ე რ ა ტ ს უქმობენ ღორსა გამოუყვერავსა; კ ე რ ა ტ ი ჰქვიან ხილსა ერთსა, არაბეთს მოვა, ლობიოს (ჰ)გავს; ვითნი რ ქ ა დ სახელსდებენ ZA.

ერთი კერატი არს ოთხი ქრთილის მარცვლის წონა. კ ე რ ა ტ ი ეწოდება ღორსა გამოუყვერავსა; კ ე რ ა ტ ი ჰქვიან ხილსა ერთსა, არაბეთს მოვა, ლობიოს ჰგავს: ვითნი რ ქ ა დ სახელ-სდებენ B. ოთხი(ს) ქრთილის წონა CDE.

ნ. ლიტრა.

კერატი (ოთხფ.) ღორი გამოუყვერავი C. (ოთხფ.) DE.

ნ. ზროხა.

კერატი ხილია, ლობიოს ჰგავს (+ არაბეთს მოვა C) CD. საჭმელი რამ არის E.

ნ. ლიტრა.

[**კერბ** ნ. კრება].

კერვა შეკერვა ZABC.

განუმარტავია DE.

---

[1] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება, თავი 32-ე (II წიგნ., გვ. 84, 16). [2] იქვე. [3] იგულისხმება 22-ე მუხლი. [4] წყაროს დასახელება და მოწმობა მოყვანილია განსამარტავ სიტყვებთან: „ქერქი და ბაი".

ნ. განმკერველი, მიკერება, მკერვალი, მუაკერე, მუუკერე, საკერავი, შეკერვა, შემოკერება, შეუკერა, ხალასად ნაკერი.

კერვა (24 ნემესიო[1]) თესლთა ადგილსა ეწოდების (ეწოდება B) ცხოველისასა ZAB.

(+ 24 ნემესიოსში Cb[1]) კერვად ეწოდების თესლთა ადგილსა ცხო(ვ)ელისასა (დედაკაცისასა Cb), სადა დადგება C. კერვად ეწოდების თესლთა ადგილსა (+ ცხოველისასა D) DE.

[**კერთ** ნ. კრთომა].

კერკეტონი (+ ესენი არიან B) კაცნი ღამის მცველნი, ბოროტად მავალთა შემპყრობელნი ZAB.

ესენი არიან კაცნი ღამის მცველნი, რათა ბოროტად მავალნი შეიპყრან CD. კერკეტონი არიან კაცნი ღამეთა მცველნი, რათა ბოროტად მოქმედნი არა უტეონ E.

კერკი (კერკი და ბაი CDE) კაკაუ. ბაი(ა)სთან ნახე ZA.

ბაისთან ნახე, კაკაუ B. ღ͠თისმეტყველი ამათ ხილებად (ხილად D) ახსენებს და არ(ა) ვიცი, რა ხილნი არიან (+ კერკი თხილის ოდენია, ინდოურს ნიგოზსა ჰგავს და ბაი არ ვიცი Cb) CD. ესენი ორნივე ხილად სწერია გრიგოლი ღ͠თისმეტყველშია, და რა ხილია, არ ვიცი E.

კერმა (+ 2, 15 იოანე ZA) წვრილი თეთრი ZA.

წვლილი თეთრი B. კერმა არს წვლილი თეთრი, რომელსა ფოლის მაგიერ(ად) ჰყიდიან, ხოლო (და D) მეკერმე არს, რომელი მას მრავალსა შეიკრებს, რათა დრაჰკან(ნ)ი მოიცვალოს, ანუ მარჩილი და სხვა რაივე CD. წვლილი თეთრი, და მეკერმე — წვლილის თეთრის მქონებელი, რათა უდიდესი ანუ დრაკანი განცვლით დააწვლილოს E.

ნ. მეკერმე.

კერო (+ კერო D) ნაწილი ოდენ არს ხრონოსა (ხრონოჲსა BCD) ZABCD.

კეროვანი სხვილი სანთელი ZABC.

დიდი სანთელი DE.

კერპი (+ 10, 11 ესაია ZAa) აჩრდილი არსებისა, გინა წარმართ(თ) ცრუ ღ͠თი, გინა ქელით ქმნილი ZA.

აჩრდილი არსებისა B. აჩრდილი არსებისა. კერპი ეწოდების ქელით ქმნულსა ხატსა, ღ͠თად საგონებელსა, კვალად რასაც(ა) სხვათა ნაცვლად ღ͠თისად თაყვანსა-სცემდენ. კერპად ითქმის აჩრდილი არსებისა C. (+ კერპი D), რომელ არს აჩრდილი არსებისა DE.

ნ. დასიაკერპი, იდოლია, ნაკერპალი.

კერპი (31, 19 დაბად.) ქელით ქმნილი B. ჴელით ქმნული ღ͠თი Cb. განუმარტავია CaqDE.

კერპის თაყუანისმცემელი (კერპის თაყვანისმცემელი ZCq) რომელი წარმართთა მომადლებისათვის იჩემებდეს, რამეთუ არა მსახურებს, არამედ თაყვანისცემს ZA.

იგი არს კერპთ მთაყვანებელი, რომელი წარმართთა მომადლებისათვის იჩემებს, რამეთუ არა მსახურებს, არამედ თაყვანი-სცემს B. (+ კერპის თაყვანისმცემელი Cb) იგი არს, რომელი წარმართთა მომადლებისათვის იჩემებდეს, რამეთუ არა მსახურებს, არამედ თაყვანი-სცემს C.

---

[1] ნემესიოს ემესელი, გვ. 116, 16.

კერპმსახური (+ 1 კორინთ. 6, 9 ZAa) ესე იგი არს, ყოვლითა სულითა და გულითა მონებდეს (მონობდეს AB) ZAB.

ესე იგი არს, რომელი ყოვლითა სულითა მონობდეს (მონებდეს Cb) C.

[**კერტ** ნ. მოკერტა, შეეკერტნეს, შეკერტება].

კერტი ძუძუს თავი(ა) ZABCbq.

ძუძუსთავი არის Ca. ძუძუსთავსა ჰგავს (ნათლისღების საკითხავი, იოვანე ტაბია ქალაქის ებისკოპოსის თქმული) D. ძუძუს თავი რამც იყოს; ნათლისღების საკითხავი, იოვანე ტობია ქალაქის ეპისკოპოსის თქმული: „რამეთუ კვალად უქორწინებელმა სანათლომა მეორედ გვშვნა და ახალშობილთა ამათ კერტი იგი გონიერებისა მოგვეცა, რომელ არს სული წმიდა ჩვენ მარადის სიწმიდისასა მას სძესა დაუწყვეტელად ვსვამთ“ E.

კერშილობა ნადირთ მაკინტლობა ZAB.

ნადირთ მაკინრობა CD. ნადირთ ალრევა E.

ნ. ქურაობა.

კერძი (+ 12, 14 იერემ.[1] ZAa) წილი, თუ არშივი ZAB.

არშივი CD.

ნ. საკერძო.

კერძო (+ 1. 9 დაბად. ZAa) (+ კერძო B) ეწოდების ნივთთა და აგებულებათა და თითო სახეობათა არსებათასა და მისთანათა ნაკვეთებსა, ხოლო ყოველობა მათ ყოველთაგან ერთად შემოკრებულთა სოფელთა ZAB.

(+ ნახევარი D). კერძო ეწოდების ნივთთა და აგებულებათა (აგებულობათა Cb) და თვითო სახეობათა არსებათასა, ხოლო ყოველობა მათ ყოველ(თა)გან ერთად შემოკრებულსა სოფელსა. (+ კერძო ეწოდების ნაწილსა რასამე, გინა ნახევრად. სათქმელსა, გინა მჭარესა C) CD.

ნ. განკერძოება, უქუეკერძო, წიაღკერძო.

კერძო ვირი (+ 66, 20 ესაია ZA) ჯორი ZAB.

[**კერძოღმერთი** ნ. იროელ].

კესი ხომალდის აფრის გასაბმელატანი ZAB.

საყვავე Cb.

[**კესი** ნ. წამი].

კესტორი კასტორის მნე ZABCb.

მოქელე რამ არის CaqD. საქელი რამ არი: „პატივითა კესტორობისა შემკული“... E.

კეტი მომცრო აზარმაცი ZA.

სხვილი რამ ჯოხივით B. განუმარტავია CDE.

კეფა (კეფა, კემხა D, კეფა და კემხა E) კემხა. თავის უკანა კერძი (კერძო C) ZABC.

განუმარტავია D. თავისა E.

კეფა ჭმელი ხის ქერქი ZACDE.

ჭმელი ქერქი ხეთა B.

კეფა და კემხა კეფა, კემხა ნ. კეფა.

კეფალოზი (კეფალოსი CDE) (თევზ.) ZABCDE.

კეფანი საჭმელთ თავს სახურავი ZA.

საჭმელთ სახურავი B. საჭმლის სახურავი CDE.

კეფი (კეფი და კაპატონი Cab)

---

[1] დასახელებულ წყაროშია: „განვიკერძე“.

(36, 23 იერემ.) კაბადონთან ნახე ZA.

(36, 23 იერემ.) ესე კ ე ფ ი მრთელი ფურცელი არს წერილისა, ხოლო კ ა ბ ა დ ო ნ ი ცალი გვერდი ფურცლისა B. (36, 23 იერემ.) წიგნის ფურცელი(ს) Cab. (იერემ. 36, 23) კაპატონი, წიგნის ფურცელი Cq.

კეში რბილი რამ გამაგრებული უჴმ(ა)რად ZAB.

კ ე შ ი არს ყრმა ქეტი; კ ე შ ა დ ითქმის ყოველი (ყველი Cq) გამაგრებული CD.

კეცა გაშლილის შეკეცა ZA.

გაშლილთ შეკეცა B. შეკეცა გაშლილისა Cb.

განუმარტავია CaqDE.

ნ. შეკეცა, შეკეცილი.

კეცი. მიწა საჭურჭლე ZAB.

მიწა, რომელსა ჭურჭლად შეიქმენ Cb. საქოთნე მიწა CaqD. განუმარტავია E.

ნ. მეკეცე, შორენკეცი, ჩვლკეცი (ქერქ'თან).

[**კეცოვანი** ნ. ქერქი].

კეცტყავი კუთა, ოსტრაკუთა, სადაფთა, პინასთა და მისთანათა ქერქთა სახელი არს ZA.

ესე კეცტყაოანი კუთა, ოსტრაკუთა, სადაფთა, პინასთა და მისთანათა სახელია ერთბამად, ხოლო ჩ ვ ი ლ კ ე ც ი — კირჩხიბთა, კიბორჩხალთა, ასთაკვთა და მისთანათა ადვილ შემუსრვისათვის B. (მძრომ.) კეცტყავთა, კუთა და სადაფთა და მისთანათა ბაკანსა უწოდენ C. კუსა და მისთანათა ბაკანსა უწოდენ კეცტყავსა D. ესე კეცტყავი კუსა და მისთანასთანას ბაკანი არს E.

ნ. ქერქი.

კეცტყაოვანი (+ 1 ნემეს. ZAa) რომელნი კეცტყავითა შემოსილ არიან; ხოლო ჩ ვ ი ლ კ ე ც ნ ი არიან: კირჩხიბი, კიბორჩხალი, ასთაკვი და მისთანანი ადვილ შესამუსრაობისათვის ZA.

კეწერი (+ 31, 12 ეზეკ. ZAa) ხეთ რტოთა შინა მწვერვალი ZA.

ხეთ შინა მწ(ვ)ერვალი (+ რტოთა B) BCab.

ნ. გრჴლა, ხე.

კეწეწი წვრილი ჴმელი წკირები ZA.

წვლილი წკირები B. ჴმელი წვლილი ჩხირები CD. წვლილი ჴმელი ჩხირი E.

ნ. გრჴლა.

კეხი შეუმზადებელი უნაგირი ZABCD.

უნ(ა)გირის E.

კვალად ნ. კუალად.

კვალი ნ. კუალი.

კვამლი ნ. კუამლი.

კვამნ ნ. კუამნ.

კვანტი ულლეულთ გარდასაბმელი ლატანი ღვედისაწილ(ად) ZA.

ულლეულთ გარდასაბამი ხეთაგან B. ყევრის ჴარის გარდასაბმელი ხე C. განუმარტავია D.

კვანჩხი მცირე სასმისი იყისა ZAB.

მცირე სასმისია ღვინისა C. ღვინის სასმელია მცირე D.

კვანწვა ნ. კუანწვა.

კვანწია (კვაწია AB) მცირე კოჭობი ZAB.

კვანჯლი ბაზთ ფერჴის თია ZAB.

ქორის თია ფე(რ)ჴზე(დ) CD განუმარტავია E.

[**კვარაკუნჩხა** ნ. კოჩივარდა].

კვართი ნ. კუართი.

კვაროსტანი ცეცხლებრ მოელვარე ZABCb.

„გიჩვენეთ მას ზედა სამყარო ვითარცა ანთრაკი იგი კვაროსტანი და მსგავსად (მსგზავსად D) (+ კაცისა CqDE) მზის თვალისა და ცეცხლისა“ CaqDE[1].

კვარცხლბეკი ნ. კუარცხლბეკი.

კვაწია ნ. კვანწია.

კვაჭახური სახლის გარეთი კუთხე ZAa.

კვახი ნ. კუახი.

[**კვდ** ნ. კუედ].

კვება ნ. კუება.

კვეკვერიში უმარილო ქმელი ყველი ZABD.

უმარილო ყველი C. განუმარტავია E.

კვერექსი ნ. კუერექსი.

კვერთხი ნ. კუერთხი.

კვერი ნ. კუერი 1, 2.

კვერნა ნ. კუერნა.

კვერცხი ნ. კუერცხი

[**კვერცხი** ნ. ზუჩი].

[**კვესი** ნ. კუესი].

კვეტენა თასმის ღილი CaqDE.

[**კვეც** ნ. კუეც].

კვეხნა ნ. კუეხნა.

[**კვიატ** ნ. აკვიატება].

კვივოჲ ნ. კჳვოჲ.

კვიკვილიონი ნ. კჳკჳლიონი.

კვიკვირი ნ. კჳკჳრი 1, 2.

კვიკილიონი ნ. კჳკჳლიონი.

[**კვიკნო** ნ. აკაური, კჳკჳნო].

კვიმატი ნ. კჳმატი.

კვინტილა; კვინტილა და კვინწილა ნ. კჳნტილა.

[**კვინტოლიონი** ნ. ივლისი].

კვინჩხი ნ. კჳნჩხი.

კვინწილა კვინტილა ZAB.

კვიპარი ნ. კჳპარი.

კვიპაროზი ნ. კჳპაროზი.

კვირა ნ. კჳრა.

კვირატორი ნ. კჳრატორი.

კვირებრივი ნ. კჳრებრივი.

კვირვა ნ. კჳრვა.

კვირვება ნ. კჳრვება.

კვირიაკე; კვირიაკე და კვირია ნ. კჳრიაკე.

[**კვირიაკე საუფლო** ნ. მზისა].

კვირიონი ნ. კჳრიონი.

კვირისტავი ნ. კჳრისტავი.

კვირიშტავი ნ. კჳრიშტავი.

კვირტი ნ. კჳრტი 1, 2.

კვირტი და გვირტი ნ. კჳრტი.

კვირტოს ნ. კჳრტოს.

კვირჩხა ნ. კჳრჩხა.

კვისტორი ნ. კჳსტორი.

კვიცი; კვიცი და კიცვი ნ. კჳცი.

კვლა ნ. კლვა.

კვლავ ნ. კულავ.

კვლიავი ნ. კულიავი.

კვნესა ნ. კუნესა.

კვნეტა ნ. კუნეტა.

კვნიტი ნ. კუნიტი.

კვნიწი ნ. კუნიწი.

[**კვრა** ნ. კარ 1].

კვრივი ნ. კურივი.

[**კვრინვა** ნ. ფშვნვა].

კი, მი, ყე, ქუე (კი, მი, ყე, ქუე, ქუწენ, კენ C; კი DE) ესენი სიტყუათა გემოთა ართრონნი არიან, ხოლო რომელნიმე იმერულნი ამათდა ნაცვლად სიტყუათა

---

1 მოწმობა გადახაზულია Cb-ში.

შინა ატანენ: ქ ე, წ ე ნ; ცუდი არს და ამაო (+ კვალად კითქმის ცუდად: წიგნაკი, შვილაკი, დებორაკი და რაისაცა ზედა გინდა სიცუდედ მოვალს, რომელიმე სიმდაბლით დაირქვამს ZAa) ZA.

ვითარცა სიტყვათა გემოთა ართრონი არიან, ხოლო რომელნიმე იმერელნი ამათდა ნაცვლად ატანენ: ქ ე, წ ე ნ; ცუდ არს და ამაო B. სიტყვათა ართრონი არიან C. განუმარტავია DE.

კიბე (+ 28, 12 დაბად. ZAa) აღსავალი ხარისხედი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. აღსავალი, კიბის გუარი (გუერდ'თან).

[კიბის-გვარი ნ. გუერდი 4].

კიბორჩხალი (თევზ.) ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. დუმიანი კიბორჩხალი (ასთაკუ'თან და კარავნ'თან), პალური.

[კიდ ნ. აკიდება, გაკიდება, განვაკიდევე, ეკიდა, ⌈ვიკიდებ⌉, კიდება, მოკიდება, მოსაკიდელი, ნაკიდ, ნაკიდები, უკიდებს, წაკიდება, წაკიდებული; შდრ. აღგებული 2].

კიდარი (+ 28, 4 გამოსლ. ZA) ქუდი, გინა ხვირი, გინა გვირგვინი ZAB.

ქუდი, გინა გვირგვინი (+ გინა ხვირი C) CD. გ ა მ ო ს ლ. 28, 4. „სამკარი და პოდირი და კიდარი და სარტყელი“ E.

კიდე (+ 13, 1 მათე ZAB) ნაპირი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. განვაკიდევე, კიდური, ნაპირი.

კიდება აკიდება, ჩამოკიდება ZAB.

აკიდება, თუ ჩამოკიდება C. განუმარტავია DE.

კიდეგანი (კიდეგან E) განაპირებულივით ZAB.

განაპირებული CD. განუმარტავია E.

კიდევ სხვაცას(ს)ავით ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

კიდეც ესე საქმეთა მოსაგონებელი სიტყვაჲა (სიტყვაა B). ოდეს კაცთა ყვედრების მსგავსად ვსწვრთიდეთ, ნაქმართა მოვაგონებთ და ვეტყვით: კიდეც გითხარ, კიდეც მოგეც და მისთანანი ZAB.

განუმარტავია CDE.

კიდობანაკი (+ 2, 3 გამოსლ. ZAa) ზანდუხჩა ZA.

განუმარტავია BCDE.

კიდობანი (+ 25, 10 გამოსლ. ZAa) ზანდუკი ZA.

განუმარტავია BCbqDE.

ნ. ზანდუკი, ჯარგუალი, ჯირგუალი.

კიდოვნება (5 ნემეს.) არსებად და ძალად სირად მთავართა დასაბამი ჰგონე, რომელ არს ქვეყანისა სივრილე, წყლისა სინოტივე, აირის სიმკურვალე, ცეცხლის სიჭმელე ZAa.

(+ კიდოვნებად B) არსებად და ძალად სირათ მთავართა დასაბამი ჰგონე AbB. კიდოვნებად, არსებად და ძალად სირად მთავარი დასაბამი ჰგონე CDE.

კიდონტი შავი ქვა(ა) ოქრო(ჲ)სა და ვეცხლთა გამოსაცდელი ZA.

შავი ქვა(ა) მაგარი BCb. ანდრია სალოსში[1]: „მისცა შავი, ვითარცა კიდონტი“ CaqDE[2].

ნ. ქვა.

[**კიდური** ნ. ნაპირი].

კივილი მაღლის ჴმით ზახილი ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ნ. უკიოდა, ღაღადება.

კივურიო წმიდის ზიარების კიდობანი ZAB.

კითარი ათძალია, ოთხძალს(ა) ჰგავს ZABCb.

ჰიანური CaqD. კითარი საკრავი რამ არი.—კავშირის ბოლო[3]: „დაურთოს ნესტვითა, კითარითა და ებნითა“ E.

კითხვა (კითხუა ·ZAC) ესე არს წერილთა აღმოკითხვა, გინა შორს მოკითხვის შეთვლა, გინა ჰამბავი ვისიმე ვიკითხოთ. კითხვა არს მიბარებული რამ(ე) მოვიკითხოთ ZA.

მოკითხვა, წაკითხვა (1 მეფ. 25, 5) ZAa. კითხვა არს წერილთა აღმოკითხვა; კითხვა არს შორედ მოკითხვის შეთვლა; კითხვა არს ჰამბავი ვისიმე ვიკითხნეთ; კითხვა არს მიბარებული რამე მოვიკითხნეთ B. აღმოკითხვა C. განუმარტავია DE.

ნ. აკითხვა, განკითხვა, ვკითხავ, იკითხა, მკითხავი, მკითხველი, მოკითხვა, ნაკითხი, საკითხავი.

კითხი კითხვა უსაკითხავესი ZA.

კითხვა, თუ საკითხავი B.

კითხუა ნ. კითხვა.

კითხულობა გამოძიება, ვი... რა(ჲ) იქნაო ZA.

გამოძიება, ესე რა იქმნა B. გამო... ება, თუ ვითარ იქმნა Cb. განუმ... ტავია CaqDE.

კიკვა მეთოფე, მეომარი, სალ... თი Z.

მეთოფე, სამარი AB. იას(ა)ულ... მეთოფე CD. იასული E.

კიკვილა (ფრინ.) ZABCDE.

კიკინი თხის ჴმიანობა ZACD.

თხათ ჴმიანობა B. ერთი თხის ჴმია... ნობა E.

ნ. ზარიდ.

კილად მარილ-დამეტებით ZA.

მარილ-დამატებით B. მარილ-ნაჭ... ტნავად მოხარშვა C.

კილამონი მირონის სუნ(ნ)ელ... ZABCb.

მირონის სულნელი(ა) CaqDE.

კილამურა (ბალ.) ZABCDE.

კილი მცირე რამ წუნი ZABC.

წუნი მცირე D.

კილი (ბალ.) ხვარბლის ბუ... ZABCDE.

კილიკი (წმ. ნინოს ცხ.[4]) ფლას... ბალნისა ZAa.

ბალნის ფიჩვი, ყისინა, გინა ქონ... ცის შემაწუხებელი რამე B. ბალნის ფიჩვი CD. „სარეცლად მათდა ...ი კილიკი მცირე“ E.

ნ. ტერი.

კილიტა წვრილი პეტალი ZA.

წვლილი პეტალი B. განუმარტავი... CDE.

---

[1] წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია Cb-ში. [2] შდრ. A—1200: 5v, 10 („კიდონატი“). [3] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანების ბოლოსიტყვაობა (II წიგნი., გვ. 212, 24). [4] შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყაუხჩიშვილის გამოც. წიგნი I, გვ. 104, 1.

კილო (+ 26, 5 გამოსლ. ZAa) ღილის გარდასაცვამი ZAB.

გარდასაცმელი, გინა ჩასაგდებელი Cab. გარდასაცმელი (+ ღილზე Cq) CqD. ღილისა E.

კილო თვალის კუთხე წარზიდული ZA.

თვალის კუთხი. ესე კ ი ლ ო ეწოდების ღილთა და კავთა ჩასაგდებელთა; კ ი ლ ო არს თვალის კუთხე წარზიდული; კ ი ლ ო არს ისართა მშვილდის საბელთ ჩასაგდები; კილოდ ითქმის გალობათა და ჴმოანებათა მიმოქცევათა მუჴლი B. თვალის კუთხი (კუთხე D) CD.

კილო (+ 48, 32 იერემ. ZAa) ისართა მშვილდის საბელთა ჩასაგდებელი. კ ი ლ ო დ ითქმის გალობათა და ჴმოანებათა მიმოქცევათა მუჴლი ZA.

ჴმის მიმოქცევის მუჴლი CD. გალობისა E.

კილოიანი კილო-სხმული ZA.

კილოკავი Cb.

კილოს დასხმა არს ღილ-კილოს დაკერება Z.

კილოს დასხმა წყლულსა რა მრთელება აღმოაჩნდეს ZA.

წყლულს რა მთელება დაეტყოს B.

კიმანება (10, 30 ესაია) ჰიხვინივით ZA.

ჰიხვინი BCD.

კიმელი მცირე კუფხალი ZABC.

კუფხალი მცირე D. კუფხალი E. ნ. ტევანი.

კიმენ წინამდებარე ZABCD.

მდებარეა (+ წინამოწამე, ძველი წერილი ახლისადა შესამოწამებლად[1]) E.

კიმენიო წინამდებარე ZAB.

კიმენისა წინამდებარისა ZAB.

კიმილი სამკაული ZABCDE.

შდრ. უკიმირო.

კიმირი სამკაული, გასინჯე უკ(ი)მიროსთან B.

კიმკიმელი დიას ცა(ა) მეექვსე ZAaB.

ნ. დია 1, ცა, ჰიმჰიმელი.

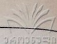
კინამო (4, 14 ქება) კინამო არს ყვავილი სუნნელი, ეგვიპტეს მოვა; მძინარს კაცსა რა პირსა დაადვა, გულის პასუხს წარმოიტყვის. რა ცხელთა რაშიმე შთადვა, ანუ აბანოთა შეიტანო, გააგრილებს, ხრწნილებისა მიერ შობილსა მატლსა უჩინო ჰყოფს ZA.

ესე არს ყვავილი სუნელი, ეგვიპტეს მოვა. მძინარეს კაცსა უკეთუ პირს დაადვა, გულის პასუხს წარმოიტყვისო. თუცა ცხელთა რაშიმე შთადვა, ანუ აბანოთა შეიტანო. გააცივებსო, ხრწნილებისაგან შობილს მატლს უჩინო ჰყოფსო B. (ბალ.) კინამო არს ყვავილი სუნელი (სულნელი CaqD), ეგვიპტეს მოვა. მძინარეს (მძინარსა D) კაცსა რა პირთა დაადვა, ყოველსავე (+ გულის პასუხთა C) წარმოიტყვის. უკეთუ მდუღარესა რაშიმე შთააგდო, ანუ აბანოთა (+ შინა C) შეიტანო, განგრილდების (განაგრილებს D). ხრწნილებისაგან შობილსა მატლსა უჩინო ჰყოფს CD. (ბალ.) კინამო არს ყვავილი სულნელი, ეგვიპტეს მოვა; თუ მძინარს კაცს პირზედ დაადებ, რაც იცის, ყველაკას წარმოიტყვის. უკეთუ მდუღარეში ჩააგდო, ანუ აბანოში შეიღო, გაგრილდების. ხრწნილებისაგან შობილთა მატლთა უჩინო ჰყოფს E.

კინალარ ანპას Z.

---

[1] ფრჩხილებში ჩასმული განმარტება გადახაზულია.

ამპას ABCb. განუმარტავია CaqDE.

[კინახარეს ნ. მნა, ლიტრა].

კინენი საბრძოლელია ბუმბერაზ-თა, მსგავსი შუბის ტარისა, სხვილი, შესაყარად და ასაზევუ-ლად (ასაზიდლად B). ვიეთნი შუბის პირსაც დაასხმიდეს (და-ასხმიდა B) ZAB.

(+ კინენი Cb) არს საბრძოლელი ბუნბერაზთა (ბუმბერაზთა Ca), მსგავსი შუბის ტარისა, სხვილი შესა-ყარად (შესაყრელად Ca) და ასაზიდ-ლად; რომელიმე შუბის პირსაც დაას-ხმიდა (დასხემდა Ca) Cab. დარე-ჯან: „შეუგდო კინენი და აზიდნა, აიყვანა და დასცა ქვეყანასა ზედა“ CqD[1]. განუმარტავია E.

კინთი კანაფის დასახვეწი თავ-ბოლო გაჭვრეტილი ჩხირი Ca.

კინკარუჟა (ხე) ბრწამლის კაკრა ZA.

(ხე) ბრწამლის ხილი B. (ხე) ბურ-წუმლის ხილი C. ეკალს ხილი D.

კინკილი ცალის ფერჭით ხლტომა ZAB.

ცალ-ფერჭ სლვა CD. ცალ-ფეჭა სვლაა E.

კინკირა (კინნკირა და ნაკრა E) წინწილა ZABCD.

კინკლა მცირე ომი B.

ნ. ნავალა.

კინკლა მცირე ომი B.

კინკლაობა მცირე ომი(ა) ZACDE.

მცირე ომობა B.

კინკლოსი (+ ესე B) ბერძულია, ქართულად ცხრილი ჰქვიან, დაცხრილ(ვ)ისათვის ZAB.

კინკლოსი ბერძულია, ქართულად ცხრილ-ცხავი ეწოდება (ეწოდე-ბის CbD), ვინათგან (ვინადგან D) მსგავსად მისა დაც(ხ)რილულია ნი-შანთა ადგილი CD. კინკლოსი ბერძუ-ლად არის, ქართულად ცხრილ-ცხავი ეწოდება, ვინადგან მათ მგზავსად დაცხრილულია ნიშანთა ადგილი E.

კინნკირა და ნაკრა ნ. კინკირა.

კინტი პენტელის საწკეპი ZABCD.

განუმარტავია E.

კინტრო (2 ნემეს.) ესე არს ქვეყა-ნით ცის კიდის კიდე ჩენა რაო-დენისაცა, რომელსა ფრანგნი ორიზანტედ (ორიზონტედ Ab) უწოდენ ZA.

(2 ნემეს.) ესე არს ქვეყნით ცის კიდით კიდის ჩენა რაოდენისაცა B. (2 ნემეს.) ორიზონტე ფრანგულად Cb. (2 ნემეს.) კენტროდ. ესე არს, რომელსა ლათინნი ორიზონტედ (...) Ca. (2 ნემეს.) კენტორროდ Cq. 2 ნე-მეს.: „განმარტებად (განმარტებულად D) კინტროისაგან ქვეყანისა ვიდრე კიდე(დ)მდე ცისათა“ DE

კინქვა (ბალ.) ZABCD.

კინძვა (კინძუა Ca) ერთმანერთ-ზედ მიბმა ZA.

ერთმანე(რ)თზე მიბმა BC. მიბმა ერთმანერთზე D. შეკრვა E.

ნ. აკინძვა, საკინძავი, საკინ-ძველი, საკინძი.

კინწი კისერი ZABCDE.

[კინჭილ ნ. აკინჭილება].

კიოდიტი ნ. კიოტიდი.

კიოტი (ფრინ.) ცხრამუცელა ZAB.

შდრ. ბუკიოტი.

კიოტიდი (კიოდიტი AbBC) (ფრინ.) ბუკიოტი ZAB.

(ფრინ.) და ბუკიოტი ზარნასო

---

[1] Ca-ში წყარო!, ოასახელება და მოწმობა გადახაზულია.

არიან, რომელსა ლათინნი ბ უ ბ ო-ნ ე მ უწოდენ C.

შდრ. ბუკიოტი.

კიპი ისრის კილოს დაზიდვით ჭე-რა ZAB.

ცერითა, სალოკის თითით ისრის კილოს ჭერა Cb. განუმარტავია CaqDE.

კიპკიპი ქორის ქმიანობა ZABCD.

ქმა ქორთა E.

კიპორჭი წანწალა ZABCD.

ნ. წანწალა.

კიპრუჭი თაფლი მაგარი ZABCE.

თაფლის გოლი მაგარი D.

ᒥკიჟვა თვალთ ხუჭვა⅂ B.

ნ. ამოკიჟვა.

კიჟინა მრავალ(თ) ჴმა(ჲ) სილაღი-სა ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ღალადება.

კირთება (+ 47, 21 დაბად. ZAa) მონება მოუსვენებელი და ბეგა-რი დაუცადებელი ZA.

ესე არს მსახურება მოუსვენებელი, ბეგარი დაუცადებელი B. კირთება არს მსახურება მოუსვენებელი და ბე-გარი დაუცადებელი Cab. მონობისა-გან გამოუჴსნელობა CqD. ბერძულს დაბადებაში და სომხურში მ ო ნ ო-ბ ა დ ეწერა: სახლისაგან კირთებისა— სახლისაგან მონობისაო E.

ნ. დაკირთებულ.

კირი არს ქვა, დამწვარი, საშენე-ბელად სიმაგრისათვის ZA.

კირი არს ქვა, დამწვარი, კედელთ საშენებელი სიმაგრისათვის, ხოლო 6, 14 დაბადებას ნაწერი: „მოჰკირო კიდობანი ესე შინაგან და გარეგან“, ესე იგი არს: მოჰფისო მაგრიად B. კირი არს ქვათა, რომელსა დასწვენ და საშენებლად კედელთათვის იჴმა-რებენ სიმაგრისათვის, ხოლო რომე-ლი წერილ არს დაბადების 6, 14: „მოჰკირო კიდობანი იგი შინათ და გარეგან“, ფისთა და ასფალტოთა და მისთანათა იტყვის Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. მოჰკირო.

კირიელეისონ ბერძულ(ად) „უფალო შეგვიწყალენ“ ZAB.

შდრ. კრიალესვანი.

კირკაჟი კირკიტი, ძნელ(ად) გა-საფ(რ)ცქვნელი ZAB.

კირკიტი CDE.

ნ. კირკიტი.

კირკატი (ხე) კნაპი ZABCDE.

[კირკიდო ნ. თარქესი, ქარი].

კირკიტა (ფრინ.) ZABCDE.

კირკიტი სომხურია, ქართულად კ ი რ კ ა ჟ ი ჰქვიან ZAB.

ძნელ(ად) საფ(რ)ცქვნელი CDE.

ᒥკირმანული თეთრია ძველებური⅂ Cb.

კირნი (+ 11, 6 ისო ZAa) კისე-რი, თუ შეშაძარღვნი ZAB.

კისერი CD. კისერი, შეშაძარღვი E.

ნ. კართი.

კირჩხიბი არს ასთაკვი და მისთა-ნანი ZA.

(თევზ.) კირჩხიბი არს კიბორჩხალი, ასთაკვი და მისთანანი; კ ი რ ჩ ხ ი ბ ი ეწოდების ზოდიაქოსა მაისისასა; კ ი რ ჩ ხ ი ბ ი ჰქვიან მუწუკსა მჭა-მელსა, კიდევ წისქვილის ლითონის საპყრობსა B.

შდრ. კარკინო.

კირჩხიბი ეწოდების ზოდიაქოსა მაისისასა ZA.

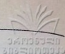
განუმარტავია CDE.

ნ. ზოდიაქო.

კირჩხიბი მუწუკი(ა) მჭამელი ZACD.

კირჩხიბი წისქვილის ლითონის საპყრობი ZA.

კირჩხიბის [ს]ენი მჭამელი E.

[**კირძ** ნ. დაჰკირძენით].

კირწიკორწა კისერზე(დ) გარდაბრუნება ZABCD.

განუმარტავია E.

კისა ქისა, ქართული არ არი(ს), თალისა ჰქვიან ZAB.

კისერი (30, 28 ესაია) ქედი და ყელი ZAa.

ქედი AbBCb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. უკისრებს.

კისკასი (+ 1, 6 ამბაკ. ZA) სწრაფად მქცევი ZAB.

სწრაფი CDE.

[**კისრის გარემო** ნ. კვკვრი].

კიტრანა (ბალ.) ZABCDE.

კიტრი (ბალ.) ZABCDE.

შდრ. მიტრი.

კიშტე (24, 1 იერემ.) კალათა ZAa.

კალათა (+ 1 მეფე 10, 3 Ab) AbB. კალათი CD.

ნ. კალათა.

კიჩირი ყურძენია ერთრიგი ZACab.

ყურძნეა ერთი B. ყურძნის სახელია CqD. ერთი ყურძენია E.

[**კიც** ნ. შეკიცული].

კიცვ (კიცვი BD) (+ 21, 2 მათე ZA) კვიცი ZAB.

(ოთხფ.) კვიცი CD.

ნ. კვცი, ცხენი.

კიცხვა (კიცხუა ZABC) ქირდად აგდება Z.

აგდება ქირდად A. აგდება BCDE.

ნ. განკიცხვა, განკიცხული, მეკიცხევარნი, მოკიცხარი.

[**კლ** ნ. კელ].

კლა მოკლა ZAa.

ნ. კალ.

კლაკნა გველთ მიგრეხილ-მოგრეხილობა ZAa.

გველთ მიგრეხილობა AbB. გველთა (გველის D) სლვა CD. განუმარტავია E.

შდრ. ღლაკნა.

კლანჭი ბაზთ ფრჩხილი ZAB.

ნ. ფრჩხილი 1, ჭანგი.

კლდე (+ 1 კორინთ. 10, 4 Z) არს მთათა, გინა ბორცვთა ანუ გვერდობთა ნაკვეთი რამე დიდი ქვა იყოს; ტინი არს კლდე გამჭვირვალი, კაცთა ქორცისა გამკვეთელი, სალი არს (+ კლდე Z) ვრცელი, მაღალი, ნიამორთაგან ძნიად სავალი; თირი არს კლდე ლბილი და ადვილ სათლელი; გოხი არს კლდე ქვითკირის მსგავსი, ვიეთნი ნებროთის (სოდომის Aa) გოდლის ნალ(ე)წს უქმობენ ტყუილად; სპონდიო არს კლდე წყლისა და ხავსისა მიერ ქვაქმნილი; აკრა არს კლდე ზღვის პირისა, რომლისა თანა იყოს სიღრმე ზღვისა მეყსეულად; კარკარი — წყლტე კლდე. სალი; კმოდე არს კლდე ზღვისა და მდინარისა კიდესა ჩაუალი; კასტირიონი არს კლდე კალისა ZAa.

არს მთათა, გინა ბორცვთა, ანუ გვერდობთა ნაკვეთი რამე, დიდი ქვა იყოს: ტინი არს კლდე მაგარი და ალმა ამართებული: სალი არს ვრცელი, მაღლი, ნიამორთაგან ძნიად სავალი; თირი არს კლდე ლბილი და ადვილ სათლელი; გოხი არს კლდე ქვიტკირის მსგავსი, ვიეთნი სოდომის ნალეწს უქმობენ; სპონდიო არს კლდე წყლისა და ხავსისა მიერი ქვაქმნა; აკრა არს კლდე

ზღვის პირისა. რომლისა თანა იყოს სიღრმე ზღვისა მეყსეულად: კარკარი—წყლტუ კლდე. სალ. კმოდე არს ზღვისა და მდინარისა კიდესა კლდე ჩაუალი. კასსტრონი არს კლდე კალისა Ab. კლდე არს მთა, ანუ გორი, ანუ გვერდობი. მთელი ქვა იყოს; ტინი არს კლდე მაგარი და ალმა ამართული: სალი არს კლდე ვრცელი და მაღალი, თხათაგანც უვალი; თირი არს კლდე ლბილი და ადვილ სათალი: გოხი არს კლდე ქვიტკირის მსგავსი. ვეღანი სოდომის ნალეწს უქმობენ: აკრა არს კლდე ზღვის პირისა, რომლისა თანავე იყოს სიღრმე ზღვისა მეყსეულად: კბოდე არს ზღვისა და მდინარის კიდეს კლდე ჩაუალი: კასსტრონი არს კლდე კალისა B. განუმარტავია CDE.

ნ. ყაყაჩო კლდისა, ქვა; წყლტუკლდეობა.

კლდის-დუმა (ბალ.) ZABCDE.

კლება მოკლება, დაკლება ZAB.

მოკლება C. განუმარტავია DE.

ნ. ნაკლები, ნაკლულევანი, ნაკლული, ნაკრული 1; შდრ. კელ.

კლერტი ყურძნის ღერო, ბურძლენი ZAB.

ბურძლენი, ყურძნის ღერო C. ყურძნის ღერო DE.

კლერტი (ბალ.) (+ 10, 4 ოსე ZAB) მდელოა მწარე ZABCab.

(ბალ.) CqDE.

[**კლეტ** ნ. კლიტე].

კლვა (კვლა CE) (+ 12, 3 იერემ. ZAa) მოკლვა ZABCD.

კვლა დაკლვა Ca. დაკვლა Cbq. განუმარტავია E.

ნ. კალ.

კლვადი (12, 3 იერემ.) დასაკლავი ZAa.

კლთოდა ღუღილის ამოდენა ZABCab.

შდრ. კოლთოდა.

კლიდი ანდრი: სალოსი ZABCDE.

კლირიკოსი ბერძულად ნაწილი ZAB.

კლიტე (16, 17 ბარუქ) არს გასაღებელი. ხოლო მოქლონი დასაკლეტელი კართა ZA.

არს კლიტე გასაღები, ხოლო მოქლონი დასაკლეტელი B. კლიტე იგი არს, რომელი განაღებს და დასაკლეტი (დასაკლეტელი Cq) მოქლონი(ც) CD. გასაღები E.

ნ. საკლიტე 1, 2.

კლიტე ლაწუთა[1] (კლიტე ლაწვთა B) (1, 2 მოდგება) საკეთე ZAB.

კლიტორი (კლიტორი და როლაი D) წვეულობა, თუ მასპინძლობა ZAB.

მასპინძლობა. გინა წვეულობა CD. განუმარტავია E.

[**კმ** ნ. შემკმარი].

კმა (+ 22, 38 ლუკა ZA) საყოფი ZABCDE.

ნ. გაკმაება, ვაკმიე, იკმაა, იკმია 1, საკმაებელი.

კმა არს Cb.

კმარა Cb.

კმარება ყოფინება ZAB.

განუმარტავია Cb.

ნ. გაკმარება.

[**კმედ** ნ. გაკმედა (ჩბუნვა'სთანაც)].

[**კმევ** ნ. კუმევა].

[**კმიდ** ნ. კმედ].

[1] წყაროშია: „საკეთე“.

კმინვა ლომთ ნელიად(ი) კმიანობა, გინა ნელი კვნესა ZAB.

ლომის ნელიად კმიანობა, თუ კაცთა ნელი დაკვნესება Cab. ლომის ნელიად კმიანობა, გინა კაცისა Cq. ლომის ნელი კმიანობა D. ლომის ... ნელს კმას ჰქვიან კმინვა E.

ნ. უკმიდენ.

კმოდა ეკმეოდა, თუ კვამლო(ბ)და ZAB.

კუმანედ, კვამლო(ბ)და CDE.

[**კმოდე** ნ. კლდე].

კნავილი ციცას ზახილი ZA.

ციცათ ზახილი B. ზახილი კატათა C. ზახი D. ზახილი ცინტალის E.

კნაპა (ხე) ყამბრო ZABCE.

კნატუნი ნაფრცქვ(ე)ნის ჭამის კმა(ი) ZAB.

ნაფრცქვენის ჭამის კმა Cb. განუმარტავია CaqE.

კნაჭვა (კნაჭუა A) ავად მოკვეცა ZA.

ავად კვეცა BC. განუმარტავია E.

კნინი (3, 4 ქება) მცირეთ უმცირესი ZAB.

მცირე CE.

ნ. დაიკნინის, უმცროსი.

კნისობა (+ ქართლის ცხ.[1] Z) სიტყვით და საქმით(აც) მაწყინრობა ZAB.

კნისობად ეწოდების (ეწოდება Cq) კაცი მაწყინრობდეს სიტყვით და საქმით C.

კნოტი (ოთხფ.) ციცას შვილი ZAB.

(ოთხფ.) შვილი კატისა CE.

ნ. ცინტალი.

[**კნუტი** ნ. კნოტი].

კობალა ხეშის სარტყელი ZABC.

ტილოს სარტყელი E.

კობალი ჯოხი თავმოგრგვალი ZAB.

ჯოხი თავმოდრეკილი C. განუმარტავია E.

ნ. ჯოხი.

კობლვა ბაზი კლანჭშეკუმშვისაგან ვერ იჭირევდეს ნადირთა Z.

ბაზი კლანჭშეკუმშვისაგან ვერ იჭერდეს A. ბაზნი ჭანგთ შეკუმშვისაგან ვერ იჭირევდენ B. განუმარტავია Cb.

კობრი (თევზ.) გოჭა ZABCE.

კოდალა (ფრინ.) ხეკოდა ZA.

(ფრინ.) BCE.

[**კოდალი** შდრ. ყოდალი].

კოდვა ჭრა ZABC.

განუმარტავია E.

ნ. დაკოდა, დაკოდილი, ნაკოდალი.

კოდი ადგილით-ადგილ მეტ-ნაკლები იციან, არამედ სწორე სარწყავი ესე არს: ახლისა ლიტრითა ათი შთაიტიოს, რომელ არს ორასისა თუხტისა წონა; ქილაკი არს ნახევარი კოდი, რომელ არს ფოხალი; გუში არს ნახევარ ქილაკი; ტაგანა არს გუშის ნახევარი და კოდი კი ტაგანას ნახევარი, და მათხირი — კოდიკის ნახევარი Z.

შთაიტევს ათს ახალს ლიტრასა. ქილაკი არს ნახევარ კოდი, რომელ არს ფოხალი; გუში არს ნახევარ ქილაკი; ტაგანა არს გუშის ნახევარი; კოდიკი — ტაგანას ნახევარი და მათხირი — კო-

[1] შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყაუხჩიშვილის რედაქც., I წიგნი, გვ. 14, D („კნისობდა“).

დიკის ნახევარი; ერთი კოდი ორასი თუხტის წონაა Aa. შთაიტევს ათს ახალს ლიტრასა იფქლსა, რომელი იქმნების 200 თუხტის წონა; ფოხალი, რომელ არს ქილაკი, ნახევარ კოდია: გუში ნახევარ ქილაკია და ტაგანა გუშის ნახევარია; კოდიკი ტაგანას ნახევარია და მათხირი კოდიკის ნახევარია Ab. კოდი შთაიტევს ათსა ახალსა ლიტრასა იფქლსა, რომელ არს 200 თუხტის წონა და ფოხალი — ასთა თუხტთა, გუში — ორმოცდათთა, ტაგანა — ოცდა ხუთთა და კოდიკი — მისსა ნახევართა. კოდიკისა ნახევარსა მათხირი ეწოდება B. (უკმ.) CE.

ნ. საწყავი, საწყაული, ფაცერკოდი (მახე'სთანაც).

კოდიკი კოდში იძიე Z.

კოდში ნახე A. ტაგანას ნახევარი B. გუშის ნახევარი CE.

კოდრატე (კოდრატი Ab) (+ 5, 26 მათე ZAB) მწვლილი ZABCaq.

მწვლილი ორი Cb. სახარებაში E.

კოვზი ლუკმის შთასადებელი (ჩასადებელი Aa) ნიჩაბი ZAa.

განუმარტავია AbBCE.

კოვსაკი (ბასილის ცხ.) რომელ არს ქარცი B.

კოზაკი (ოთხთ.) აქლემის კიცვი ZABCE.

ნ. აქლემი.

კოზიმიტი მცირე კრეტსაბმელი სარკმლისა ZAB.

ნ. ფარდაგი.

კოთხუჯი (ბალ.) ეგირი ZAE.

(ბალ.) BC.

ნ. ეგირი.

კოკა (10, 5 ივდით) საწყავი კოკისა არს ათი ახალი ლიტრა; ჭარიკი არს ნახევარ კოკა, რომელ არს დორა; ჩაფი არს დორაკი, რომელ არს გვერდი, კოკის ნაოთხალი; დოქი არს ჩაფის ნახევარი და ბორჩხულა დოქის ნახევარი; გორა შთაიტევს 16 დოქსა; გოზაური გორას ტოლი და მისი უმცროსი მოდიდო ჭურჭელი Z.

(10. 5 ივდით) საწყავი კოკისა ესე არს: სწორი ათი ახალი ლიტრა. ჭარიკი არს ნახევარ კოკა, რომელ არს დორა; ჩაფი არს დორაკი, რომელ არს გვერდი კოკისა ნაოთხალი: დოქი არს ჩაფისა ნახევარი და ბორჩხულა — დოქისა ნახევარი; გორა შთაიტევს 16 დოქსა და გოზაური გორას ტოლი და უმცროსი მისი, მოდიდო ჭურჭელი Aa. ახალის ლიტრით ათისა დამტევნელი არს. ჭარიკი არს ნახევარ კოკა, ჩაფი, რომელ არს გვერდი კოკისა, ნაოთხალი არს, ხოლო დოქი გვერდის ნახევარი: ჭარიკსა დორა ეწოდების და ჩაფსა — დორაკი Ab. კოკაცა აგრეთვე ათთა ახალთა ლიტრათა დამტევნელი არს; ხოლო ჭარიკი ნახევარ კოკა, ჩაფი კოკის ნაოთხალი, რომელ არს გვერდი, ხოლო დოქი გვერდის ნახევარი, რომელ ჭარიკსა დორა ეწოდების, ხოლო ჩაფსა — დორაკი სალთო წერილთა შინა B. კოკა არს ჭურჭელი საწყავი, რომელიმე სარწყულსაც უწოდენ Cb. განუმარტავია CaqE.

ნ. დასტი, საწყავი, საწყაული.

კოკვიტონი ნ. კოკვტონი.

კოკინება (კოკინება და გოკინება E, გოკინება ZABC) ვირის ყროყინი ZA.

ყროყინი(ა) BC. განუმარტავია E.

[**კოკინი** ნ. ყროყინი].

კოკოზა (თევზ.) ZABCDE.

კოკობზიკა დუხჭირი (+ და უგვანი Z) ვინმე რა სილამაზესა და უსულიანობასა ცდილობდეს ZA.

დუხჭირი ვინმე ცდილობდეს შვენიერად გამოჩენასა B.

კოკობი გაუშლელი ყვავილი ZABC.

გაუშლელი E.

კოკობი ძუძუ Cb.

კოკოშა (+ სათევზე Z) კუდმოზვერი ZABC.

ნ. საპალურო.

კოკომჟავა (ბალ.) პატარა მჟაუნა ZABCE.

კოკონა (კოკონა და კოკორინა E) (ფრინ.) პატარა იხვი ZAB.

(ფრინ.) კოკორინა, პატარა იხვი C. (ფრინ.) E.

კოკორინა (ფრინ.) უფრო პატარა იხვი Z.

(ფრინ.) Aa. (ფრინ.) სხვა რიგი პატარა იხვი B.

კოკოცება ქვითინი ZABC.

ნ. ტირილი.

ᶠკოკსადარა ერთი საქმე იმისი არ იყოს და ურცხვად და ამპარტოვნებით იქმოდეს! Aa.

კოკჳტონი[1] „ბოროტად ცხო(ვ)რებულნი სულნი იტანჯებიან კოკვიტონსა (+ მას ZA) შინა ცეცხლისა მიერ(სა) შემწველობასა (+ და C) ტარტარო(ზ)სა მწარესა“ ZABC.

„კოკვიტონი ცეცხლისა ჯოჯოხეთსა შინა“ CE.

კოლაუზი სხვათა ენაა, ქართულად ე ტ ი კ ი ჰქვიან ZAB.

გზათ მცოდნე(ლი) C.

კოლბოხი მიწა ქვის მსგავსი, რკინის საფერავი (გამწმედელი A) ZA.

მიწაა ქვის მსგავსი, ჟანგის გამწმედელი B.

[**კოლვივოსი** ნ. კოლჳვისტენი].

კოლვიზმა ნ. კოლჳზმა.

კოლვიოსი ნ. კოლჳოსი.

კოლთოდა (კოლთოდ Aa) კლთოდა(ჲ) ZAB.

დუღილის წინწკლის სროლა Cab.

კოლინდარი (ბალ.) ZABCE.

კოლინჯი ესე ნაწლევი არს უპეს ქვემოთ, რომელი მიმოვალს აქათ-იქით ZABC.

განუმარტავია E.

კოლლვირდი (+ წვრილი A) კეთილი პურებია, ერბოთა და ზეთით(ა) და ნივთებით მზადებულ(ნ)ი ZA.

წვლილი კეთილი პურებია ერბოთა, ზეთით მოხრაკული B. ესე არს მცირე წმიდა პური, ზეთით(ა) მოხრაკული C.

ნ. ნაზუქი.

კოლლურიაჲ (კოლლურიოჲ C) ესე სამკურნალოთა თვალთა საოლავთა ეწოდების, შემზადებულთა (შემზადებულსა AB), რომელი მისცემს ნათელსა და გარდ(ა)იღებს მანესა ბუხარისაგან ქმნილსა ZAB.

სამკურნალოთა თვალთა საოლავთა ეწოდების, თვალთათვის შემზადებულსა, რომელი მისცემს ნათელსა

---

[1] ნუსხებშია: „კოკვიტონი“.

და გარდაიღებს მანესა ბუხარისაგან ქმნილსა C.

ნ. სურმა.

კოლობი მოკლე თეთრი სტიხარი ZA.

მოკლე თეთრი სტიხარი უსაქლო (სილიბისტროს საკითხავში[1]) B. კოლობი ეწოდების მოკლესა და საქელ-მოკლესა თეთრს(ა) სტიხარსა C. კოლობი შესამოსი არის სამღდლო, მოკლე და საქელ-მოკლე სტიხარი თეთრი, საქელ-გძელს დალმატიკად უწოდეს E.

კოლოვი იგივე მოკლე სტიხარი Z.

იგივე კოლობი AB. ესევ კოლობი Cab. ისევ კოლობი (პეტრე ალექსანდრიელი[2]) Cq.

კოლომანი მწარე დიდად Z.

დიდად მწარე Aa.

ნ. მწარე.

კოლონი ესე არს ნაწლევი, სადა სატკივარი იქმნების ZAB.

ესე ნაწლევი არს, რომელსა შინა სატკივარი იქმნების C.

კოლოტი სტუბილე ტიკი ზროხისა ZAB.

სტუბილე ტიკივით Cb. განუმარტავია CaqE.

ნ. თასუხა.

კოლოფი (+ 2 მჯულ. 26, 2 ZA) პომცრო შთასადებელი ZAB.

განუმარტავია CE.

ნ. კროში.

კოლტი (+ 8, 31 მათე ZAB) ღორის ჯოგი ZABCE.

ნ. ჯოგი.

კოლვისტენი არიან მწვლილთა მსყიდელნი დინართა, ესე იგი არს ფოლთანი, რამეთუ კოლვივოსი მწვლილი ფოლი არს ელინთაებრ, რომელსა რომნი ნუმმოდ უწოდენ Aa.

კოლჳზმა[3] (+ 3, 52 მამათ-ცხ. ZAa) გარდადგომით მარხულობა ZA.

მარხულობა დიდი B. სახელი(ა) ადგილის(ა) (+ მამათ-ცხოვრებაში სწერია Cab) C. მამათ-ცხ.: „ჯდა ოდესმე მამა პითო(ნ) კოლვიზმასა და იყო რა გონებასა თვისსა, ჰქვა მოწაფესა თვისსა: შემოუგდე, შვილო, სარწყული ფინიკოვანსა. და ჰქვა: კოლვიზმასა ვარ, მამაო. და ჰქვა მას ბერმან: რა საქმე მიცს კოლვიზმასა, წარმიყვანე მე მთადვე“ Caq[4].

ნ. მარხულობა.

კოლვოსი[5] (ფრინ.) შიშველი ფრინველი(ა) ZABCE.

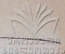
[კომ ნ. მეკომე].

კომბოსტო (ბალ.) ყოველთა კომბოსტოთა სახელი არს და უფროსად თავ-დახვეულთა, ხოლო კალნაბი — კომბოსტო ყვავილიანი, მსგავსი ჯონჯოლა სოკოსა და კეჟერა, ბუნებით თავ-დაუხვეველი; ხვიტიანი სხვა არს და სხვა-სხვა რიგნა Z.

ყოველთა კომბოსტოთა სახელია, და უფროსად თავდახვეულთა, ხოლო კალნაბი — კომბოსტო ყვავილიანი, ვითარცა ჯონჯოლა სოკოდ; კეჟერა — ბუნებით თავ-დაუხვეველი A. (ბალ.) ესე კომბოსტო ყოველთა სახელი არს და უფროსად თავ-დახვეულთა; ხოლო კალნაბი არს კომბოსტო ყვავილნი, ვითარცა ჯონჯოლა სოკოდ; კეჟერა არს კომბოსტო,

---

[1] შდრ. Jer.—120:6 r. [2] შდრ. S—382:50 v, b. წყაროზე მითითება Cq-ში გადახაზულია. [3] ნუსხებშია: „კოლვიზმა“. [4] Caq-ში მოწმობა და წყაროს დასახელება გადახაზულია. [5] ნუსხებშია: „კოლვიოსი“.

რომელი ბუნებით თავს არ დაიხვევს, ხოლო ხ ვ ი ტ ი თავსა იქს, ვითარცა ჭარხლის ძირი და ზედ სამი-ოთხი ფოთელი B. (ბალ.) CE.

კომენტარი მალემწერალი ZABC.

კომენტარი არს მ ა ლ ე მ წ ე რ ა ლ ი E.

კომიკელნი ნ. კომკელი.

[**კომინიტორი** ნ. კომონიტორი].

კომიტი ცის მზომელობით ნავთ მყვანებელი Z.

ნავთ მყვანებელი ცის მზომელი A. ნავთ მყვანებელი ცის მზომელობით B. ნავთ მყვანებელი ცის მზომელებითა (მზომელობითა Cb) C.

კომიტნი არა მართალთა ვარსკვლავთაგანი, არამედ სასწაულისათვი მას ჟამს ღ˝თისაგან დაბადებული, ვითარცა მოგვთა ვასკლავი (დამასკელის სარწმუნოება 20) B. ი ო ვ ა ნ ე დ ა მ ა ს კ ე ლ ი ს 20:[1] „ხოლო შეიქმნებიან მრავალგზის კომიტნიცა სასწაულად რადმე მეფეთა სიკვდილისა"; ო კ დ ო ნ ბ ე რ ს 2: „წინაშე კომიტისა წარადგინეს"; ბ ე ნ ე ტ ი კ ტ ე შ ი: „კომიტი წინ უძღოდენო შიქრიკივით" E.

კომკელი (კომკელნი ACE, კომიკელნი B) მ ა კ ა რ ი ს (მ ა კ რ ი ნ ა ს E) ცხ.[2]: „კომკელთა სიმედგრენი და მზის მეტყველთ(ა) ბოროტად (ბოროტთა E) მიზეზნი" ZABCE.

[**კომლ** ნ. ბორჭუება].

კომოდია წიგნია ერთი საწარმართო ZAa.

წიგნსა ეწოდების (დიონოსე 4, 22) B.

კომონიტორი განაჩენი ZAB.

ნ. წერილი.

კომსი ბერძულია, დიდი რამ ქელობაა Z.

გამგებელი, გინა 'მეჯინიბედ-უხუცესი' Aa. გამგებელი, გინა მთავარი (თავადი Cb) AbBCb. გამგებელი Caq. მთავრის მონაცვლე E.

კომში (ხე) ბია ZABC.

(ხე) E.

კონა (12, 22 გამოსლ.) ყვავილი ანუ მწვანვილი, ანუ წკეპლნი და ეგევითარნი წყობით შეჰკრა, მას უწოდენ, მცირეთა Z.

(+ 12, 22 გამოსლ. Aa) ყვავილი, მოლი თუ წკეპლი მცირე შეკრული A. ესე არს ყვავილი, თუ მოლი, თუ წკეპლი მცირე შეჰკრა B. კონაა ყვავილნი, გინა მოლნი, გინა წკეპლნი და მისთანანი შეჰკრნე Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. კონება, მიიკონა, მიკონება.

კონდაკი წირვის გაგების წიგნი Z.

წირვის წიგნი AB. კონდაკი არს წიგნი წირვისა, კ ო ნ დ ა კ ი ითქმის ი კ ო ს ი ს ნახევარი, იქ ნახე Cab. განუმარტავია CqDE.

შდრ. ჯავთაგი.

კონდაკი იკოსის ნახევარი ZAB.

კონდახი თოფის გარ(ე)შემო ხე გათლილი ZA.

თოფის გარშემო შეშა B. თოფის შთასადებელი. ხე სასროლად Cb. განუმარტავია CaqDE.

კონდიო (კონდიოს CDE) * ვარსკვლავად იტყვიან. სავნებელ ჰყოფსო წამალსა, რა აღმოჰკდესო Z.

სავნებელ ჰყოფს წამალსაო, რა აღმოჰკდესო ვარსკვლავი ესე AB.

---

[1] იგულისხმება იოანე დამასკელის „გარდამოცემა", თავი 20 (S—1463, 66 r—v).

[2] შდრ. A—55: 21, 21 v; b („კომიკელთა").

კონდიოს არს ვარსკვლავი, რომელი სავნებელ ჰყოფს წამალსა, რა აღმო(ჰ)-ჴდეს CDE.

კონება მიკონება, შეხვევნა ZA.

შეხვევნა BCb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. კონა.

კონი თევზის (თევზთ D) საპყრობი ZABCDE.

ნ. საპალურო.

კონი (7 ნემეს.) კონოჲ, ესე იგი არს ორთავე თვალთა ბაიათა მხედვარეობაჲ ერთად შეკრებული ZA.

(7 ნემეს.) კონი არს ორთავე თვალთა მხედველობა ერთად შეკრებული B. კონი ეწოდების ორთა(ვე) თვალთა მხედვარეობა (შარავანდედი D) რა ერთბამად შეკრბენ CD. ესე იგი არს, რა ორთავე თვალთა შარავანდედი ერთბამად შეკრბენ, მას უწოდენ ფილასოფოსნი კონსა E.

კონიო (ბალ.) სასიკვდინე ბალახია. და შაშვნი მაკვდინებელსა მისის ძოვნით განერებიან ZA.

(ბალ.) სასიკვდილე ბალახია. შაშვნი მაკვდინებელსა მისის ძოითა განერებიან B. (ბალ.) სასიკვდინე (სასიკვდინო Cb) ბალახი(ა) CD. (ბალ.) კონიო არს წამალი სასიკვდინე ბალახთაგან E.

კონკი ფარატინთ ნამკესები ZAB.

ნამკესები ფარატინისა CD. ნაკერები ფარატინი E.

კონქი ტაშტსაც ჰქვიან ZAB.

ტაშტი CD.

კონქი კამარა ZABCD.

კამარა. საბანლადაც ეწერა, ქრისტემ რომ ფეჴი დაბანა E.

ნ. კუბო, საბანელი.

კონქილა ურმის თავის დასაყენებელი ხე ZAa.

კონქილიო (კონქილიო და კონხლიო CDE) მსგავსი არს ლოფორთქინისა, რომლისა სისხლით იტყვიან პორფირის შეღებ(ვ)ასა ZA.

ესე არს მსგავსი ლოფორთქინისა, ამისისა სისხლისასა იტყვიან პორფირის შეღებვასო B. (მძრომ.) ესენი არიან მსგავსნი ლოფორთქინისა, რომელთა სისხლითა შეღებენ პორფირსა CD. ესენი არიან მგზავსი ლოფორთქინისა, რომელ სისხლითა ამათითა შეღებენ პორფირსა E.

ნ. კონქუთი. შდრ. კონხლიო, კოხლიო.

[კონქლიო ნ. კონხლიო].

კონქუთი იგივე კონქ(ი)ლიო ZAB.

ესე არს ცხო(ვ)ელი ერთი, რომლისა სისხლითა შეღებენ ძოწეულსა CD. ესე არს ცხოველი ერთი, რომლისა სისხლი ძოწეულსა შეღებავს E.

კონჩო დამპალი შეშა ZABCD.

კონჩოლი პურის შეჭამადი წვნოანი Z.

პურის წვენი AB. ძაღლა-პურა CD. განუმარტავია E.

კონცხი (1 მეფე 14, 4) კუნცხი. ესე არს ცხვირი კლდეთა, მაგარი და ძნელოვანი ZA.

(1 მეფე 14, 4) კუნცხი B.

კონწოლი წენგოთა და ხულთა ტევანი Z.

წენგოთა და მისთანათა ტევანი AB. ნიგვზისა და მისთანათ(ა) ტევანი C. განუმარტავია DE.

კონხლიო იგივე კონქლიო ZAB.

ნ. ომიდი.

კოპანო ნავია ერთი ZA.

ნავია B. ნავის სახელია CD. ერთი ნავია E.

ნ. ნავი.

კოპე საღვინე არს (საღვინია A)

ათის თუხტის დამტევნელი ZA.

ათ თუხტიანი საღვინე B. ღვინის ა(ლ)მოსაღები(ა), მცირე ჭურჭელი(ა) CDE.

კოპი მოუქნელი თასმა ZAB.

ტყავის ნახევი, მოუქნელი თასმა C. ტყავის ნახევი მოუქნელი DE.

კოპი დაკრულის მცირე ასიცება Cb.

კოპიჭი მიწა შეყინებული ZAB.

ნ. ყინული.

კოპიჭნარი მრავალ მიწა შეყინებული Z.

იგივე მრავალი A. იგივე მრავლად B. მიწა შეყინებულ(ნ)ი C. განუმარტავია DE.

კოპწია მომცრო და მოქდომილი ZABC.

განუმარტავია DE.

[კორ ნ. დაკორვან].

კორა ბარის სტერფული ZABC.

ბარის საფეხური D. განუმარტავია E.

[კორალო ნ. კოროლიონ].

კორაფი (კორაფი და ქორაფი E) (ხე) ბოქვერ(ა) ZABD.

(ხე) ქორაფი CE.

კორდი (+ 5, 6 ესაია ZA) უნამუშავარო მიწა ZAB.

უმუშაკო მიწა მწვანე C. განუმარტავია DE.

ნ. ნაკორდალი; შდრ. ნალარი.

კორვიანტი, კორვივანტი კორვანტი.

კორიანტელი მუშაკთ (+ ოფლთა და Z) მტვერთ გარდადენა ZAB.

მუშას ოფლიანს რა მტვერი გარდაეფინოდეს Cb. განუმარტავია CaqDE.

კორიტთა ისევ ეშმაკთა ZAB.

კურიტთა, ისევ (რომელ არიან D) ეშმაკნი CD. გრიგოლი ღ[1]თისმეტყველი, ნათლისღების საკითხავი: „არცა კორიტთა ქმითა, არცა ტყვეთლვითა დაროკვითა“ E.

კორკიმელი (ხე) ZABCDE.

კორკოდილო (+ 2 ნეშესით ZAa) (მძრომ.) ბერძულია, ქართულად ხვითქი ჰქვიან ZAB.

(მძრომ.) ხვითქი Cb.

ნ. ნიანგი.

კორკოტანა (ბალ.) ბალბა ZABC.

(ბალ.) DE.

კორკოტი დანაყილი ხვარბალი Z.

ხვარბალი დანაყილი AB. ხვარბალი დანაყილი საჭმლად Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. გიშრაფეთი.

კორნატი ზროხის ვეგი ZABD.

ზროხის ვეგი, კოჭი C.

კოროლიონ (უჯმ.) ფრანგულად კორალო ძოწს(ა) ჰქვიან ZB.

(უჯმ.) ფრანგულია, კორალო ძოწს ჰქვიან A. კოროლიონ (ესე D) ქვა(ა) (ესე ქვა არს E) მრავალ სასყიდლისა, ზღვასა შინა მწვანე არს (+ და CD) რა ჩამოილებ(ის), ჰაერისა მიერ შეიცვალების და განიყინების CDE.

კორომი ხენი ჯგუფად მდგარ(ნ)ი ZABDE.

(ხე) ხენი ჯგუფად მდგომი C.

კოროსი (კოროს ABCDE) (+ 11, 32 რიცხვ. ZAa) ათი მოდი ერთი კოროს(ი) არს ZAB.

ერთს კორო(ს)ში ათი მოდი (კოდი Ca) ჩავა C. ერთს კოროს შთაიტევს ათი მოდი ათიწური DE.

ნ. საწყავი, საწყაული.

კორტნა ხეთ მცირედ დაკოდა ZAB.

[1] შდრ. A—292: 57 v, 17 („ქურვიტთა“).

დაკოდასავით C. განუმარტავია DE.

კორვანტი (კორვიანტი ZAB, კორვივანტი CDE) ეშმაკნი ZAB.

რომელ არიან ეშმაკნი CD. ნათლისღებისა, ღ~თისმეტყველისა[1]: „არცა ფრვიგელთა და ჰრონი და ქნარები და კორვივანტები“ E.

ნ. კორიტთა, ქაჯი.

კორძი ღლია და საზარდულთ ჯირკვალი ZA.

ღლია, საზარდულთ ჯირკვალი B.

კოსაკი ქოსა ZAa.

ნ. ქოსა.

კოსიმბოს სამოსელი(ა) სამღ(რ)დელო, ექვ(ა)ნოანი, ნასკო(ვ)ანი (+ და Z) ცვარო(ვ)ანი ZA.

სამოსელია სამღდელო ექვნოანნასკოან-ცვაროანი B. სამოსელი არს სამღ(ვრ)დელო, ექვნო(ვ)ანი, (+ და ნასკოვანი Cbq) და ცვაროვანი C. სამოსელი არს სამღდელო, ექვნოსანი და ნასკულოვანი (ნასკოვანი D) და ცვაროვანი DE.

კოსტოტიროს (კოსტოტირიოს AaB) ნადირია, რომლისა საურვალი წამალია საკურნებელი და რა მონადირე სდევს, მოიკვეთს და მიუყრის ZAa.

თავვი ქმელი, რომელ არს თაჯვი (სახის მეტყველებაში) B.

კოტა უღლის რიკი, გინა კრმლის ხეტარი ZABCb.

უღლის რიკი CaqD. კრმლის ვადა E.

კოტაკი ჩჩვილთ საჭმელი ფია ZA.

ჩჩვილთ ფია BCD. ყრმას ფია E.

შდრ. ფია.

კოტვა ცხოელი რა ბუზისაგან კოტევდეს Z.

რომ ვერ დაწყნარდეს ABC. განუმარტავია DE.

კოტვილათა, კოტვილთა ნ. კოტვლათა.

კოტვილი ნ. კოტვლი.

კოტვინო გვირგვინი დაფნის რტოთაგან და ზეთის-ხეთაგან Z.

გვირგვინი დაფნის რტოთა და ზეთის-ხისა A. ესე გვირგვინია დაფნის რტოთაგან, გინა ზეთის-ხეთაგან B. (+ კოტვინო CD) რომელ არს გვირგვინი ზეთის-ხილის რტოთაგან CDE.

კოტიზი (კოტიზ C) (მწერ.) (+ ბასილისა Z) ბუზალაკი ZAB.

(მწერ.) C.

კოტიზობა ქართა რა აღაკოტიზოს, რა შეაჯდეს ანუ უკბინოს კოტიზმა, კოტვას იწყებს Z.

რა ქარი აღაკოტიზოს, რა შეაჯდება ანუ უკბინოს კოტიზმა. კოტვას იწყებს A. კოტიზ ეწოდება მცირესა მას ცხოველსა. რომელი კბენითაცა და რა შეუჯდეს, აღაკოტიზებს ქართა B. კოტიზ ეწოდების მცირესა მას ცხოველსა, კბენითაცა რომელ შეუჯდეს რა, აღაკოტიზებს ქარსა CD ერთს წიგნში ვნახე. კოტიზ ეწოდების მცირესა მას ცხოველსა, რომელი შეუჯდეს რა, აღაკოტიზებს ქართა კბენითაცა (ბასილის საკვირველებაში) E.

კოტორი (+ 3 მეფე 17, 11 ZA) პურის მონატეხი ZABCD.

პურისა E.

კოტორი (ოთხთ.) ყურდგლის მართვი ZABCD.

(ოთხფ.) შვილი ყურდგლისა E.

კოტოში მოზიდვით სისხლის გა-

---

[1] შდრ. A—292: 57 v, 21 („კორვანტები“).

მომღებელი ჭურჭელი Z.
სისხლის მოზიდვით გამომღებელი ჭურჭელი Aa. განუმარტავია AbBCDE.

კოტუა ცუდი გოგო B.

კოტვლათა (კოტვილთა D, კოტვილათა E) საწყავი რამ არის D. იოსიპოსში: „წმიდისა ფქვილისაგან ორთა უკვე ასსარონთაგან, რომელი საწყავი არს ევრაელთა და შვიდთა კოტვილათა ატტიკურთა მქონებელ არს“ DE.

კოტვლი[1] (+ 45, 14 ეზეკ. ZA) ორი ა(ს)სარონი ერთი კოტვილია(ა) ZABC.
ნ. საწყავი, საწყაული, ღომორი.

კოფა (ბალ.) ZABCDE.

კოფო მარჭილთა და მისთანათა ჭალზე(დ) ჩამოსაცმელი დანდალი ZAB.
მარჭილისა და მისთანათა ჭალზე ჩამოსაცმელი დანდალი C. მარჭილის ჭალზე ჩამოსაცმელი D. მარჭილისა E.
ნ. დანდალი 2.

კოლო (მწერ.) ZABCDE.
ნ. ზილი 2.

კოში ხისა და გოვრის თასი ZA.
გოგრისა და ხის ფიალა B. გოგრისა და ხის სასმისი Cb. განუმარტავია CaqDE.
ნ. აყირო, გოდკოში.

კოშკი წვრილი და მაღალი ციხე ZA.
წვლილი, მაღალი ციხე B. განუმარტავია CDE.

კოჩივარდა კვართ[illegible]უნჩხა Cb. [(ბალ.)] Ca.

კოცნა (÷ 31, 27 იობ ZAa) ბაგით ამბორი. ამბორი არს სულიერი, ხოლო კოცნა — ჴორციელი ZA.
განუმარტავია BCDE.
ნ. აკოცა, ვკოცნი.

კოცონი შეშა დაგროებული ZABCD.

კოწამახი მეტად მჟავე ZAB.
მეტად წმახე CD. მეტად წმახი E.

კოწახური (ხე) ZABCDE.

კოწიწი ჭურჭლის საწებავი ZABCDE.
ნ. დაკოწიწება.

კოწლები ([16, 13] მსაჯ.) თმის ნაწნავი (+ დალალი ZAa); კოწლები თმის-სატანის ფოჩი (3, 3 ესაია) ZA.
თმის ნაწნავი [16, 13] მსაჯ. B. ნაწნავი, გინა სათმის ფოჩი CD. თმისატანი, ნაწნავია E.
ნ. განსათხზველი.

კოწლები სათმის ფოჩი (3, 3 ესაია) B.

[**კოჭ** ნ. საკოჭავი (საბელ'თან), საკოჭური].

კოჭა როკვაა ბუქნასავით ZAB.

კოჭი (+ 3, 7 საქმე ZAa) ვეგი, კოჭად ითქმის მოკლე და მომცრო სართული ZA.
ვეგი BCDE.

კოჭი მოკლე მომცრო სართული B.

კოჭიკური თხემის ნაპარსი მღ(ვ)რდლისა ZA.
თხემის ნაპარსი B. მღ(ვ)დლის ნაპარსი თხემზე CD. განუმარტავია E.

კოჭიმელი მზის ცა(ა) მეოთხე ZAB.
ნ. მზე, ცა.

კოჭისანელებელი (ბალ.) ZAa.
(ბალ.) AbB.

---

[1] ნუსხებშია: „კოტვილი“. [2] შდრ. A—175: 44 r, 22.

კოჭლი (+ 35, 6 ესაია ZAa) მკე-ლობელი ZABC.
განუმარტავია E.

კოჭობა (ფრინ.) ZABCDE.

კოჭობი მცირე ქოთანი ZABC.
განუმარტავია DE.
შდრ. კვანწია.

კოჭუპრია ხ ა ტ თ - თ ა ყ ვ ა ნ ი ს-ც ე მ ი ს ნ ე ტ ა ფ რ.: „საკმე-(ვე)ლი, კოჭუპრია, (+ და E) ზუგია(ა) და მასტაკი (მასტექი B)“ ZABCDE.

კოხალია ორღანოა ძვალთა შემ-მუსრველი ZA.
ორღანო არს ძვალთ შემმუსვრელი B. ესე არს ორღანო ძვალთა შემ-მუსრველად (შემმუსრველი DE) CDE.

კოხი ქვა, რომელი ცეცხლში არ დასქდება (დასქდეს B) ZAB.
ქვა ცეცხლში გამძლე CD. განუმარ-ტავია E.
ნ. ქვა.

კოხლიო (კოხლიოს CD, კოხი-ლოს E) კონხლიო ZAB.
(მძრომ.) ლოფორთქინი CD. ლოფორ-თქინა E.
ნ. კონქილიო, კონხლიო.

[**კოხლიო** ეკლოვანსავით რამეა[1] B.

კოხტა შორით (შორიდამ CD) ამპარტავანს(ა) (პ)გვანდეს ZA BCD.
განუმარტავია E.
ნ. სიკოხტავე.

კოხუჯი (კოხუნჯი CabDE) იმე-რული ქალამანი ZAB.
იმერული ქალ(ა)მანი. კოხუ(ნ)ჯ(ი) არს სახე რაიმე ტოხვისა სიფართ-(ვ)ით შესატყვისი ორთავ(ე) ფერჴთა საჴამრობელად (საქმარობელად Cb) CD. განუმარტავია E.
ნ. ქალამანი.

კომნაპანი ესე არს ლაშქართ თავნი: — ათისთავი, ერგასისა და ასისთავი, და ყოველთა მისთანა-თა გამრიგებელთა სახელი ესე არს ZA.
ესე არს ლაშქართ თავნი, — ათის-თავი, ოცისა და ასისთავი და ყოველ-თა მისთანათა გამრიგებელთა ერთბა-მად სახელია BCb. ვ ი ს რ ა მ.: „კომ-ნაპანი ლაშქართა მისთა განაჩინა“ CaqDE[1].

[კრ ნ. კარ 1].

კრავი (ოთხფ.) (21, 15 იოანე) ცხოვართ შვილი Z.
(ოთხფ.) ცხვრის შვილი (21, 15 იოანე) A. (ოთხფ.) BCDE.
ნ. ცხოვარი.

კრავიდი (კრავიდთა E) (+ 1 ნე-მეს. Cb) ბერძულია, პატარა დ უ მ ი ა ნ ს კ ი ბ ო რ ჩ ხ ა ლ ს ჰქვიან ZABCb.
(1 ნემეს.) ჩჩვილკეცია CaqD[2]. (ნე-მეს.[3]) ჩვილკეციანი E.

კრაზანა (ბალ.) ZABCDE.

კრამიტი კეცის ლორფინი ZABC.
(ჭურ.) DE.
შდრ. ლორფინი.

კრატირი (+ 17 კავშ.[4] ZAB) ფეშხუმი ZABCDE.
შდრ. ფეშხუმი.

კრდიმლა ნ. კრტიმლა.

---

[1] წყაროს დასახელება და მოწმობა Cb-ში გადახაზულია. [2] წყაროს დასახელე-ბა და განმარტება Cb-ში გადახაზულია. [3] ნ. ნემესიოს ემესელი... გვ. 15, 2 (სა-დაც იკითხება „კარავიდთა“). [4] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (II წიგნ., 52, 17).

კრება (2 მჯულ. 17, 16) შეყრილობა ZA.

განუმარტავია BCqDE. კაცთ შეგროება Cab.

ნ. ეკრიბა, მკრებელი, მოკრება, საკრებელი, საკრებო, საკრებულო, შეკრება, შესაკრებელი 1, 2 (წვალება'სთანაც), ჰკრებდა.

კრებული (+ 9, 5 ლევიტ. ZAa) შეყრილნი ZA.

შეყრილი B.

კრეტსაბმელი (კრეთსაბმელი ZCq-DE) (+ 27, 51 მათე ZA) კარის ფარდაგი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. ფარდაგი.

კრეფა ხილთ მოწილვა, გინა ყვავილთ(ა) მოწყვედა (წყვედა B) ZAB.

კრეფად ითქმის მოწილვაცა, რომელნი ნაყოფთა მომავალთა ხილთასა მოისთლობენ (მოისთლობდენ Cq), გინა ყვავილთა, ანუ მისთანათა ხილთა, თუ რასაცა ჴელითა მო(ჰ)კრებდენ C. განუმარტავია DE.

ნ. მკრეფელი, მოკრეფა, საკრეფი.

კრეჭა გაკნაჭვა ZA.

კნაჭვა BCD. ბალნისა E.

კრეჭა კბილისა E.

კრეხა ძრცვა ZABCD.

პარვა E.

ნ. მკრეხელი.

კრვა ესე არს, რაიც(ა) რასაც მოახვედრო: ისარი, თოფი თუ ქვა და რაიცა; კ რ ვ ა არს საკრავთა ძალთა ცემა; კ რ ვ ა დ ითქმის ბარგთა და მისთანათა შეკოჭვა, გინა წიგნთა შეკინძვა, ანუ ღილთა და ხრიკათა და ზოსტერთა და მისთანანი ZA.

ესე არს, რაიც მოახვედრო: ისარი, თოფი, ქვა თუ ჯოხი. კ რ ვ ა არს საკრავთა ძალთა ცემა; კ რ ვ ა დ ითქმის ბარგთა და ვაშკარანთა შეკოჭვა, გინა ღილთა, ხრიკათა და ზორტთა შეკინძვა, გინა წიგნთა შეკინძვა და მისთანანი B.

ნ. კარ. 1.

[კრთოლ ნ. მკრთოლვარე].

კრთომა (+ 4 ზირაქ ZAa) მცირე(დ) შეხლტომა ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ: გამოკრთა, გამოკრთომა, განჭკერთ, განკრთა, განკრთომა; შდრ. ასადარებს.

კრია მიწა ჭშირად ქვიანი ZABC DE.

კრიალესვანი (კრიალესონი CaqD) სალოცავად ასხმული მარცვალნი ZA.

განუმარტავია BCaqD. ესე არს ასხმული მძივნი, ანუ ხეთა ნათალნი ძაფთა ზედა, ლოცვისა სათქმელად Cb.

შდრ. კირიეელეისონ; ნ. ჭიქის კრიალესონი (ქარასტა'სთან).

კრიალი კულის ჴმა(ი) ZAB.

კლდის ნაპრალში კენჭით ჩაყრის ჴმა Cb. განუმარტავია CaqDE.

კრიანტელი უ თ რ უ თ ი ა ნ ი „(+ ფრიდონს ქორწილში ZAB) გაატანეს (გაატანა BCb) კრიანტელი ჩინური და ჩალბათი" ZABCb.

[კრიბ ნ. კრება].

კრიკინა (ხე) ველური ყურძენი ZA.

(ხე) ველური ყურძენი. Iრძლვამლი იმერთაგან B. (ხე) ძლვამლი, გარეული ყურძენი CD.

კრინვა ძვილ ჴმის ამოღება ZA.

ძვილ ჴმის ღება BCD. განუმარტავია E.

ნ. ფშვნვა.

კრინი (ბალ.) შროშანი ყვავილი ZAB.

(ბალ.) შროშანი ყვავილთა CD. კრინი, რომელ არს შროშანი ყვავილთა E.

კრინი შიშით ჴმის გაწყვედა Cab.

[კრისტონ ნ. მეკრისტონე].

კრიფ ნ. კრეფა.

[კრიჭ ნ. კრეჭა].

კრიჭა წისქვილის ხვარბლის სადენი ZABCaqDE.

წისქვილის ხვარბლის სადენი, კაცსაც ეტყვიან — კ რ ი ჭ ა ა უ კ რ ა ო Cb.

[კრკალი ნ. გრკალი].

კრკვინვა ნ. კრკინვა.

კრკიალა საჩინოდ სანახავი ZAB.

განუმარტავია CDE.

კრკილი (მძრომ.) ჴმელთ ჴორცთ გამრყვნელი ჭუა ZAB.

ესე არს (არი D) ჭია ჴმელთა ჴორცთა და თევზთა განმრყვნელი CD. თევზის და ჴმელის ჴორცის გამრყვნელი ჭია, — კრკილი E.

კრკინვა (კრკვინვა DE) გრგვინვა ZA.

კრკვინვა B. დაყუავება(ა) CDE.

ნ. კრკოლა.

კრკო (ხე) მუხის ხული ZA.

(ხე) BCD. განუმარტავია E.

კრკოლა მოგონებული თროთოლა ტყუვილი ZA.

თროთოლა, მოგონებული, ტყუვილი B. თროთოლა CD. განუმარტავია E.

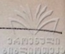
ნ. ძრწოლა.

კროკო (ბალ.) ზაფრანა ZABCD.

ვარდი, კროკო, შროშანი ყვავილია რაღაც და არ ვიცი სწორად E.

კრონოსი * ესე ვარსკვლავი არს მეშვიდესა ცასა ზედა, რომელსა ეწოდების ა ლ ბ ა ს ტ რ ო. ხოლო მოიქცევის ცაჲ ესე დასავლიდამ აღმოსავალისა მიმართ ოცდ(ა)ათთა წელიწადთა შინა ერთ გზის. ხოლო კრონოსისა სიდიდე არს ოთხმ(ე)ოცდაათჯერ ქვეყ(ა)ნისა ოდენი ZA.

* ესე კრონოსი არს მეშვიდესა ცასა ზედა. ხოლო მოიქცევის ცაჲ ესე დასავლიდამ აღმოსავალისა მიმართ ოცდათთა წელიწადთა შინა ერთ გზის. ხოლო კრონოსის სიდიდე არს ოთხმოცდაათერთმეტჯერ ქვეყანისა ოდენი B. * კრონოსი არს მეშვიდესა ცასა ზედა. ხოლო მოიქცევის ცა ესე დასავლეთიდამ აღმოსავლეთისა მიმართ ოცდაათსა წელიწადსა შინა ერთ გზის. ხოლო არს ცისა მის სიმგრგვლე ექვსას და ათსამეტი ბევრის-ბევრი და ოთხას ოცდაათოთხმეტი ათასი ეჯი; სივრცე მისი ოთხმოცდაათხუთმეტი, ბევრის-ბევრი და ას ოთხმოცდასამი ათას ექვსასი ეჯი. ქვეყანით იქამდე ოთხმოცდაათშვიდმეტი ბევრის-ბევრი და ხუთას ოთხმოცდაშვიდი ათას სამი ეჯი. ამ ცაში კრონოსის მეტი ვარსკვლავი არ არის. ხოლო სიდიდე მისი არს ოთხმოცდაათერთმეტჯერ ქვეყანის(ა) ოდენი. ხოლო ამისა სახეობასა იტყვიან ბერის კაცის მსგავსობასა, — მარჯვენესა ჴელსა აქვს ცეცხლი და მარცხენასა (+ ჴელსა Ca) გველი მობოკლილი. კრონოსი გამოითარგმანების სისავსედ გონებისად ანუ სიმაღლედ (სიმაძღრედ Cb) (+ რამეთუ ყოველი სავსე მაძღარ არს Cb) Cab. * კრონოსი არს მეშვიდესა ცასა ზედა. ხოლო არს ცისა მის სიმგრგვლე ექვსას და ათსამეტი ბევრი და ათასი ეჯი. სივრცე მისი ასოთხმოცდაათხუთმეტი ბევრი და ათას ექვსასი ეჯი. ქვეყანით იქამ-

დე ოთხმოცდაათშვიდმეტი ბევრი და ხუთას ოთხმოცდაშვიდი ათასი ეჯი. ამ ცაში კრონოსის მეტი ვარსკვლავი არ(ა) არს. (+ ხოლო Cq) სიდიდე მისი არს ოთხმოცდაათერთმეტჯერ ქვეყ(ა)ნისა ოდენი. ესე მოვლის სიმგრგვლესა ცისასა ოცდათსა წელიწად შინა (წელიწადში D) ერთჯერ, ხოლო ამისა სახეობასა იტყვიან ბერის კაცის მსგავსობასა; მარჯვენესა ჴელსა აქვს ცეცხლი და მარცხენასა გველი მობოკლილი (+ კრონოსი გამოითარგმანების სისავსედ გონებისად ანუ სიმაღლედ Cq) CqD. *კრონოსი არს მეშვიდესა ცასა ზედა. ხოლო არს ცისა მის სიმგრგვლე ექვსას და ცამეტი ბევრი და ათასი მილიონი. სივრცე მისი ას ოთხმოცდათხუთმეტი ბევრი და ათას ექვსასი მილიონი. ქვეყნიდამ იქიმდე ოთხმოცდააჩვიდმეტი ბევრი და ხუთას ოთხმოცდაშვიდი ათასი მილიონი. ამ ცაში კრონოსის მეტი ვარსკვლავი არ არის. ხოლო სახე კრონოსისა ბერის კაცისა არს, მარჯვენასა ჴელსა აქვს ცელი და მარცხენასა გველი მობოკლილი; ხოლო სიდიდე მისი არს ოთხმოცდაათერთმეტჯერ ქვეყნის ოდენი. ესე მოვლის სიმგრგვლესა ცისასა ოცდაათს წელიწადში ერთჯერ E.

ნ. ზუალი, ზუაჰლი, ცთომილნი.

კრონოსისა შაბათი ZAB.

ნ. კვრა, შაბათი.

კრონოხო (კრონხო E) კრონოხო, რომელ არს ლაჰლაჰი თან(ა)შედგმული CD. რომელ არს ლაჰლაჰი თანაშედგმულნი E.

კროჟი სომხურია, კოლოფს ჰქვიან ZAB.

(უქმ.) კოლოფივით Cb. (უქმ.) CaqDE.

კრტიმლა (კრდიმლა Ab) ნიადაგ უგვანი შუღლი Z.

უგვანი ნიადაგ შუღლი A. უგვანი შუღლი BCDE.

კრტნა ჩიჩქნასავით ZABCD.

განუმარტავია E.

კრული (+ 1, 1 ფილიმონ ZA) შეკრული ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. საკრულავი; შდრ. კარ 1.

კრუნე სამარტვილე ZABCD.

ნ. სამარტვლე.

კრუტვა (კრუტუა ZA) თვალთ ნახევრად მოხუჭვა ZAB.

თვალთ ნახევარზე მოჭუხვა Cb.

ნ. დაკრუტვა.

კრუტი (ფრინ.) ბარტყის დედა ZAB.

კრუტუა ნ. კრუტვა.

[**კრუტუნი** ნ. ფშვნვა].

კრუხი (ფრინ.) კრუტი ZAB.

(ფრინ.) კრუტი, ბარტყის დედა C. (ფრინ.) DE.

კრჩხა კაჩალოსავით ZA.

კაჩალოვით B. კაპედი ხე დასაკიდრად რისამ Cb. განუმარტავია CaqDE.

[**კრჩხალი** ნ. კრცხალი].

კრჩხიალება (კრჩხიალი DE) დიაცთ კივილი ZAB.

დიაცთ ყვირილი(ა) CDE.

ნ. ღაღადება.

კრცხალი ორ წელ უთესველი ნარბილი ZAB.

ორის წლის დაუთესავი (დაუთესველი Cb) ნარბილი Cab. კურცხალი, (ნაკველარი D), ნაწველარი CqD. კურცხალია E.

ნ. ნარბილი.

კრძალვა (+ 4 მეფე 8, 11 ZAa) სიფრთხილე ZA.

სიფრთხილესავით B. კრძალვა არს სიფრთხილე, გინა რიდება CD.

კრძალვა არს სიფრთხილით დამარხვა რასამე, ანუ დარიდება E.

ნ. ალვიკრძალავ, დაკრძალა, დაკრძალვა, ეკრძალე, ეკრძალებოდა, ვკრძალავ, მკრძალავი, საკრძალავი.

კრწყილი (მწერ.) გრწყილი ZAB.

(მწერ.) CDE.

კრხიალება ფრინველთ (ფრინველთაგან B) ვაება მართვეთა ზედა ZAB.

ოდეს ფრინველნი მართვეთა მათთა ვნებასა ზედა ჩხაოდენ, კ რ (ჩ) ხ ი ა ლ ე ბ ა დ (+ ეწოდების D) და შ რ ი ა ლ ე ბ ა დ (+ ეწოდების C) CD. ოდეს ფრინველნი მართვეთა მათთა ვნებასა ზედან ჩხაოდენ, კ რ ხ ი ა ლ ე ბ ა დ ეწოდების E.

კსინვა (16, 3 მათე) ავად აშლილივით ჰაერი ZA.

ავად აშლილივით (16, 3 მათე) B. აშლილსავით CbqD. აშლილობასავით Ca. მწვავე სიცივე E.

ნ. მკსინვარე; შდრ. სიცივე.

კსუ (+ 2, 6 ეზეკ. ZAa[1]) შეუჩვეველი ფრინველი ZAB.

ქსუვი, შეუჩვეველი C.

ნ. უმწყსი, ქსუვი.

კუ (თხზ.) (+ 12, 11 ოსე ZAa) ბალა ZABC.

განუმარტავია D. (თხზ.) E.

კუალად (კვალად CDE) (+ 4, 6 მალაქ. ZAa) კიდევ ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. კ˜დ, საკუალადიოდ.

კუალად-გება (2, 27[?] იობ) კიდევ გაქცევითა ZAa

[კუალთ ნ. საკუალთი].

კუალი (კვალი CqDE) (1, 3 იობ) ნაფეხქვარი. (მ)სოფლიონი კვალს უკმობენ კნულის ორნატსა და ბოსტნის მარგსა ZA.

ნაფეხქ(ვ)არი BCD. განუმარტავია E.

ნ. მკუალავი, მკულეველი მეაკუალე, ნაკულევი 1, 2, ორნატი; შდრ. მიუკუალებ.

[კუამ ნ. ვაკმევ, იკმია, კმოდა, კუამლი, კუამნ, კუმანედ, კუმევა, მართმსაკმეული, მკმოლვარე, საკმეველი, საკმელი, სასაკმევლე].

კუამლი (კვამლი CqDE) (+ 17, 9 ფსალმ. ZA) ცეცხლის ბოლი ZAB.

ცეცხლის წვის ნისლივით Cb. განუმარტავია CaqDE.

კუამნ (კვამნ CDE) ცხვირ-პირით გამოკვამლვა მრისხანებით ZA.

ცხვირ-პირით (-პირთ Cb) გამოკვამლოვი BCb. განუმარტავია CaqDE (ავინებ, სცემ, ექადი, ფუცავ, ლალადებ, კვამნ, ივლტოდე ამის სიმთვრალისაგან CD[2]; ზრახავს, უთმინო არნ, აგინებ, სცემ, ექადინ, ფუცავნ, ლალადებ, კვამნ, ივლტოდე ამის სიმთვრალისაგან E).

კუანწვა[3] ქალთ როკვაში უსულიანად მიმოგრეხა ZA.

ქალის უსულიანი მიმოგრეხა როკვაში B.

ნ. დაკუანწვა.

კუართი (კვართი CqDE) (+ 19, 23 იოანე ZA) ჯუბა, ვინა პერანგი ZAC.

ჯუბა, ანუ პერანგის მსგავსი B. პერანგი DE.

---

1 წყაროშია: „ვანკსუვლენ". 2 Cb-ში ეს ადგილი გადახაზულია. 3 ნუსხებშია: „კვანწვა".

ნ. აკუართული, განკუართული.

კუარცხლბეკი (კვარცხლბეკი CqDE) (5, 35 მათე) ფერჴის სადგმელი ხარისხი ZA.

ფერჴის (და)სადგმელი BCDE.

ნ. აღსავალი.

[**კუარცხლი** შდრ. ძკვრცხე, მკვრცხლი, მოკურცხლვა].

კუახი (კვახი ZABCqDE) აყიროსთან ნახე ZAB. (ბალ.) გოგრა C. (ბალ.) DE.

კუბაჲ (38, 38 იობ) ბელტი მიწისა ZABCb.

კუბასტი (+ 9, 39 საქმე ZABCb) ლეჩაქი ZABCD.

ლეჩაქსავით რამ არის (საქმე მოციქულთა [9, 39]) E.

ნ. ლეჩაქი.

კუბო ესე არს ქალთა და კაცთა ჩასაჯდომელი (შთასაჯდომელი B). აქლემთა ასაკიდებელი, გინა ქელით სატარებელი ZAB.

კუბო არს შთასაჯდომელი ქალთა, აღსაკიდებელი აქლემთა, გინა პილოთა. საპატიონი რამე შემზადებულნი: ხოლო მსოფლიონი კ უ ბ ო დ უქმობენ, გინა გავალაკთა, გინა მცირეთ(ა) კონქთა, გინა მკვდართა შთასადებელთა გვადრუცთა C. განუმარტავია DE.

ნ. ქელკუბო.

[**კუდ.** ნ. კუედ].

კუდა უკუდო ZABCab.

შდრ. კუდური 1.

კუდბეწუა (კუდბეწვა ZABCqD) (ბალ.) ღვარძლს(ა) ჰგავს ZABC.

(ბალ.) D.

კუდედი კუდის მქონებელი ZAB.

კუდი (+ 22, 23 ლევიტ. ZAa) რომელთა ბალანი მოკლე აქვს(ს)თ, ვითარცა კამბეშთა (კამბეჩთა A) გარე-თხათა და მისთანათა, გინა მჴეცთა, ძაღლთა და მისთანათა, რომელთამე უბალნო, ვითარ გველთა, ხვლიკთა და მისთანათა. ხოლო რომელთა კუდ(ნ)ი ფრთოანი აქვსთ, ვითარ ფრინველთა, და ფარფლოსანი ვითარცა თევზი (თევზთა Ab), არა ითქმის კუდად, არამედ ბ ო ლ ო დ; რომელთი კუდნი გრძელ-თმოსანი აქვსთ, ვითარ ცხენთა (+ და Z) ჯორთა და მისთანათა, ეწოდებიან ძ უ ა, ხოლო სხვათა კუდ-მოკლეთა ვითარ ირემთა და შინა-თხათა და დათვთა და ეგევითართა, ეწოდებიან პ ო ჩ ი, ხოლო კუდ-ბრტყელთა, ვითარ ცხოვართა და თაჴვთა (+ და Z) ნასნასთა, ასთაკვთა და ეგევითართა, დ უ მ ა ეწოდებიან ZA.

კუდად ითქმის, რომელთა ბალანი მოკლე ესხნეს. ვითარცა კამბეშთა, გარე-თხათა და მისთანათა, გინა მწავთა, მგელთა, მელთა, ლომთა, ძაღლთა და მისთანათანი, რომელიმე სრულიად უბალნო, ვითარ გველთა, ხვლიკთა, კორკოდილოთა, ტრიგონთა და მისთანათანი. ხოლო რომელთა კუდნი ფრთოანი აქვს, ვითარ ფრინველთა, და ფარფლოსანი, ვითარ თევზთა, არა ითქმის კუდად, არამედ ბ ო ლ ო დ; რომელთა კუდნი გრძელთმოანი აქვს, ვითარ ცხენთა, ჯორთა და მისთანათა, ეწოდება ძ უ ა; ხოლო სხვათა კუდმოკლეთა, ვითარ ირემთა, შინა-თხათა, დათვთა, ეგევითართა ეწოდება პ ო ჩ ი; ხოლო კუდ-ბრტყელთა, ვითარ ცხოვართა, თაჴვთა, ნასნასთა, ასთა-

კვთა და ეგევითართა, — დ უ მ ა B. კ უ დ ა დ იგი ითქმის, რომელთა ბალანი მოკლე ესხნეს, ვითარცა კანბეშთა (კამბეშთა Cq) და გარე-თხათა და მისთანათა, გინა მწავთა, მელ(ა)თა, მგელთა, ლომთა და მისთანათა, რომელთამე სრულიად უბალნო, ვითარ გველთა,. ხვლივთა, თაგვთა, ტრიგონთა, კორკოდილოთა და ეგევითართა. ხოლო რომელთა კუდნი ფრთოან აქვს, ვითარ-იგი თევზთა და (მ)ფრინველთა, არა ითქმის კუდად, არამედ, ბ ო ლ ო დ; რომელთა კუდნი მრავალ და გრძელთმოანი აქვნ, ვითარ ცხენთა და ჯორთა და ვირთა, იგი არს ძ უ ა; ხოლო — სხვათა კუდნი მოკლენი, ვითარ ირემთა და თხათა, (+ და Cb) დათვთა და ეგევითართა, ეწოდებიან პ ო ჩ ი; ხოლო კუდბრტყელთა, ვითარ ცხოვართა და თაქვთა და ასთაკვთა და ეგევითართა, ეწოდების დ უ მ ა C. კ უ დ ა დ იგი ითქმის, რომელთა ბალანი მცირე ესხნეს ანუ სრულიად უბალნო იყოს, ვითარცა გველთა და ხვლივთა, გინა ლომთა და მელთა და ეგევითართა; ხოლო რომელთა კუდთა ფრთენი აქვნდეს, არა კუდი, არამედ ბ ო ლ ო ეწოდების ვითარცა თევზთა და ფრინველთა; და რომელთა კუდთა თმათა მსგავსნი ესხნეს, ძუად ითქმის, ვითარცა ცხენთა და ჯორთა და ეგევითართანი; ხოლო კუდთა ბრტყელთა დ უ მ ა ეწოდების — ცხოვართა, მთახვთა და ეგევითართა D. განუმარტავია E[1].

ნ. დანაკისკუდი (ხურმა'სთანაც), ზროხაკუდი (ნაფირ'თანაც). კუდა, კუდედი, კუდიანი, კუდოვანი, კუდური 1, 2., მელის-კუდა, სერის-კუდი (სამხარ'თან).

კუდიანი კუდი რომ ებას ZAB.

კუდმოზუერი (კუდმოზუწრი ZA, კუდმოზვერი BCqDE) თევზის საპყრობი საგოდრე ZA.

თევზთ საგოდრე B. თევზის საგოდრე C. თევზის საპყრობია D. განუმარტავია E.

ნ. დგუელამური, საპალურო.

კუდო (ხე) ZABCD.

განუმარტავია E.

კუდოვანი კუდიანი ZAB.

კუდუნი ზანზალაკი(ა) ZABCDE.

ნ. ზანზალაკი.

კუდური (2 მჯულ. 23, 1) უკუდო ZA.

შდრ. კუდა.

კუდური კუდიანი. ამას მსოფლიონი გრძნეულს უწოდენ და არცა თვით იციან და არცა მჩემებელთა მისთა, თუ რაჲ არს და ვითარ არს გრძნების-მოქმედება. და ტყუ(ვ)ილსა რასმე შე(ს)წმასნიან ZA.

კუდიანი. ამა კუდურთა და კუდიანთა მსოფლიონი გრძნეულსა უწოდენ, და არცა თვით იციან, არცა მჩემებელთა მისთა, თუ რაი და ვითარ არს გრძნეულება, და ტყუილს რასმე შესწმასნიან B. განუმარტავია Ca.

კუდუსუნი საკაჭკაჭის ძვლის წვერი ZABCb.

განუმარტავია CaqD.

კუება[2] დაკვება, გამოკვება ZABCD.

[კუედ ნ. მეკუდო, მკუდარი, მოკუდედი, მოკუდა, მოკუდავი (ნათესავ'თანაც), მოკუდინება, მომკუდარუნება, მოსიკუდილ, მოუკუე, სიკუდიდ, სიკუდილი,

[1] E-ს ახლავს მინაწერი: „გაყავ“, რაც კუდის სახეების აღნუსხვას უნდა ნიშნავდეს. [2] ნუსხებშია: „ქვება“.

უკუდავა, უკუდავება, უკუდავების წამალი, უკუდავების წყალი, უკუდავი (ნათესავ'თანაც), ცოდვა მომაკუდინებელი].

კუეთა[1] განკვეთა ZAB.

ნ. ანაკუეთი, გაკუეთა, გაკუეთილი, გაკუეთილი (ულუფა'სთან), განუკუეთელი, განუკუეთელი (პირ'თან), გაუკუეთდიან, გაუკუეთელი, დააკუეთა, დაკუეთა, დაკუეთება, ეკუეთა, ვმეტკუეთილებთ, კუეთაჲ, მეტკუეთილი, მკუეთი, მკუეთრ, მო-ვე-ეკუეთოს, მოკუეთილი, ნაკუეთი (სქიმა'სთანაც), ნაკუთი, საკუეთელი 1, 2, საკუეთი, სამკუთო, სასოწარკუეთა, სულის-კუეთა, წარკუეთა.

კუეთაჲ[2] იგივე ZAB.

განკვეთა C.

კუეთება[3] დაკვეთება ZAa.

კუერექსი (კუჱრექსი ZA, კვერექსი CqDE) დიაკვნის ქადაგება ZABCDE.

ნ. ქადაგება.

[**კუერთხ** ნ. საკუერთხი].

კუერთხი (კუჱრთხი ZABC, კვერთხი DE) (22, 4 ფსალმ.) საგვემელი ჯოხი ZA.

(+ 22, 4 ფსალმ. B) საგვემელი არგანი BC. ჯოხი BCb. მომცრო არგანი D. არგანია E.

ნ. ჯოხი.

კუერი (კუჱრი ZA, კვერი CqDE) (+ 41, 7 ესაია ZAa) რკინის დასაკვერებელი ZAB.

რკინის საცემელი C. რკინისა D. განუმარტავია E.

ნ. მუაკუერე.

კუერი (კუჱრი ZA, კვერი CqDE) (3 მეფ, 14, 3) პური მგრგვალი ZA.

მგრგვალი პური BC. პურისა D. განუმარტავია E.

ნ. ლელვს-კუერი, სეფას-კუერი, ტყბილის-კუერი.

კუერი (კუჱრი ZA, კვერი CqD) შაქარი და რაჲც (რაიც B) მობრტყედ შე(ვ)ქმნა ZAB.

შეზელილი გამქმარი CD.

კუერნა (კუჱრნა ZA, კვერნა CqDE) (ოთხფ.) (+ 6, 21 ბარუქ ZAa) ZABCDE.

ნ. ტყავი, ხაზიდი.

კუერცხი (კუჱრცხი ZA, კვერცხი CqDE) 10, 14 ესაია ZAa.

განუმარტავია AbBCDE.

ნ. ერბოკუერცხი.

კუესი (კუჱსი ZA, კვესი CqDE) რკინა ცეცხლის მშობელი ZAB.

ცეცხლის მშობელი რკინა Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. მოკუესილი (ჩახმახ'თანაც), საკუესე.

[**კუეც** ნ. დაკუეცა, მკუეცრისა].

კუეხნა (კუჱხნა ZA, კვეხნა CqDE) დაიქადოს რა(ჲ)მე ცუდად ZA.

დაქადებასავით B. დაიქადნა C განუმარტავია DE.

ნ. საკუეხნარი, ქადილი.

კუვირვება ნ. კვრვება.

კუვირისტორი სამეფოთა ზედამდგ[illegible] B.

ნ. კვსტორი.

კუვირტი ნ. კვრტი.

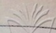
კუვირტოს ნ. კვრტოს.

---

[1] ნუსხებშია: კუჱთა". [2] ნუსხებშია: „კუჱთაჲ". [3] ნუსხებშია: „[illegible]".

კუვირჩხა ნ. კვრჩხა.
კუვულისი (კუვულისი და სეკრეტიკოსი C) დასი საეკლესი(ა)ოთა პატივის უფალი ZAB.
ესე[ნი] (კუვულისი და სეკრეტიკოსი D) დასნი საეკლესიონი პატივის(ა) უფალნი არიან CD.
კუზა (კუზა და ზუკა E) ზუკა. კვირტოს ZABCD.
კვირტოს E.
კუჱთა ნ. კუეთა.
კუჱთაჲ ნ. კუეთაჲ.
კუჱთება ნ. კუეთება.
კუჱრექსი ნ. კუერექსი.
კუჱრთხი ნ. კუერთხი.
კუჱრი ნ. კუერი 1, 2, 3.
კუჱრნა ნ. კუერნა.
კუჱრცხი ნ. კუერცხი.
კუჱსი ნ. კუესი.
კუჱხნა ნ. კუეხნა.
[კუთ ნ. განკუთნვა, საკუთარი (მარტივ'თანაც), საკვთარი, უსაკუთრესი; შდრ. კუთნვა].
კუთვნა ნ. კუთნვა.
კუთი სისქე ჴორცთა ZAB.
კუთი ეწოდების სისქესა ჴორცისასა (ჴორცთასა D) CD. განუმარტავია E.
ნ. კუნთი.
კუთნვა (44, 3 იერემ.) მსხვერპლის შეწირვაჲ Z.
44, 3 იერემ. Aa.
ნ. განკუთნვა, დაკუთნვა, მკუთველი.
[კუთნვა[1]] ⌜მეორეს თარგმანში იოვანესასა ეწერა: „ისწრაფდენ სიკვდილისათვის თქვენისა, ვიდრემდის ემონოს კუთვნისა მირთმევა ღ~თისა", ესე იგი არს ღ~თისა სათნოდ გონებდეს საქმესა და კეთილ მსახურებით ქმნილთა⌝ Aa. ⌜საკუთრება⌝ B. განუმარტავია Cb.
კუთხე (კუთხი AbBCD) 31, 39 იერემ. ZAa.
განუმარტავია AbBCDE.
ნ. საკუთხი.
კუილი ZABCDE.
შდრ. პრაწი.
კუკი კაცთ სახე ცუდა(დ) შემზადებული ZAB.
პუპრა შემზადებულ(ნ)ი კაცთა მსგავსნი (მგზავსი Cq) C. ჭუპრა DE.
კუკილი (კუკი D) ცუცქილი ZBC.
ცუცხილი A. ცუცქი D. განუმარტავია E.
შდრ. კუკუა.
კუკუ გუგულის ქმიანობა ZABCD.
გუგულის ზახილი E.
კუკუა ჩჩვილთ ენით მოჴმა ZAa.
შდრ. კუკილი.
კუკულა მამათ-ცხ. „ჭამდა პურსა და სმიდა კუკულასა ღვინოსა" E.
კუკური გაუშლელი ფოთოლი ZA.
ფოთელი გაუშლელი B. გაუშლელი ფოთოლი, თუ ყვავილი C. განუმარტავია DE.
ნ. კვკვრი; შდრ. გურტი.
კუკუხო თეძოს ძვალნი ZA.
თეძოთ ძვალნი B. განუმარტავია CDE.
კულა ხის სასმისი ქმიანი ZA.
განუმარტავია BCDE.
ნ. წედა.
კულავ (კვლავ CqDE) მერმესავით ZABC.
განუმარტავია DE.
კულანი ევნის უღელთ ასაკრავი ZA.

[1] ნუსხებშია: „კუთვნა".

ვენის უღელზე ასაკრავი B. უღელზე ვენის დასაკრავი C. განუმარტავია DE.

კულატპალატი მეფის ადგილს მჯდომელი გა(ნ)მგებელად ZA.

ყაიმაყაიმი B. ესე არს (+ კეისრისა C) ყაიმაყაიმი და ყაფიდანი ორივ იყო(ს) ერთად CD. კულატბალატობა არს, რომელსა კეისრისა ყაფიდნობა და კაიმაკიმობა ორივე ჰქონდ[ეს] E[1].

კულბო ორმოს შიგნით მოსაჩალავი ZAB.

(ბალ.) ორმოში ხვარბალს გარ რომ ულოს შემოუწყობენ, მას ეწოდების C. ორმოში ხვარბალთათვის გარშემოსაწყობს ულოს ეწოდება D.

[კულევა ნ. უკულეველად].

კულიავი (კვლიავი CqDE) (ბალ.) ZABCDE.

ნ. ზირაკი.

[კულმუხი ნ. რიტირი].

კულმუხო (ბალ) ZABCDE.

კულუმბური (ბალ.) ZAa.

(ფრინ.). AbB.

კულუხი ღვინის ლალა ZABCD

კუმანედ კმოდა ZAB.

კუმაში ყუმაში ნაქსოვი ZAB.

ნაქსოვნი C. (ეჲ?.) D.

ნ. ყუმაში..

კუმევა (1. 6 ლუკა) საკლმის (!) დაწვა ZAa.

ნ. კუამ.

კუმკუმა ვეცხლის კუტალი ZAB.

კუმპა საპო(ვ)ნი ZAB.

მჭრგვალი საპო(ვ)ნი CDE.

ნ. საპონი.

[კუმშ ნ. შეკუმშა].

კუნდიტი ღვინო მგბარი შაქრითა და სულნელებით(ა) (სუნელით B) შეზავებული (+ ტიბიკონში ZAa) ZAB.

კუნდიტი არს ღვინო მგბარ(ი) თაფლითა და სუ(ლ)ნელებითა სახვრეტელად, ხოლო თერმონი წყლითა და სუ(ლ)ნელებითა და თაფლითა მოდუღებული სახვრეტელად C. კუნდიტი არს (+ სახვრეტელი D) ღვინო მგბარი თაფლითა და სულნელ(ებ)ითა DE.

[კუნელი შდრ. სკუნელი].

კუნესა (კვნესა CqDE) (+ 2 კორინთ. 5, 2 Z) სნეულის ვაება ZAaB.

სნეულთ ვაება Ab. სნეულის ვაება, გინა კმა რამე C. განუმარტავია DE.

ნ. სულის-კუეთა; შდრ. სნეკვა.

კუნეტა (კვნეტა ZABCqDE) ჭმელის ჭამა ZAB.

ჭმელის ჭამის კმა C. განუმარტავია DE.

კუნთი (1 მეფე 9, 24) კუთი ZA.

კუნიტი (კვნიტი ZABCqDE) მარილის ნატეხი ZA.

მარილის ნამტვრევი B. მარილის ნალეწი დიდი (წვლილი D) CD. მარილი დიდად ნამტვრევი E.

კუნიწი (კვნიწი ZABCqE) მარილის წვრილი ნამტვრევი ZA.

წვრილი ნამტვრევი B. მარილის ნალეწი წვრილი C. ეს წვრილად ნაწილი E.

კუნკრუჩელა (ხე) ხიჩატელია ერთი ZABC.

(ხე) DE.

ნ. ხიჩატელი.

კუნკული (+ 7. 5 შამათ-ცხ.[2] ZAa) მონაზვნის (მონოზნის

[1] ადრე განმარტებული ჰქონია ეს სიტყვა შემდეგნაირად: „სალთხუცესსავით“, რაც მერმე გადაუხაზავს. [2] შდრ. A—1105:166 r, a („კუკული“).

CqD) თავ(ს)საბურავი ZABCD.

მონოზნის ქუდი. E.

კუნკული კაცის Cb.

კუნტვა (კუნტუა ZA) შებღუნძვით წოლა ZABC.

განუმარტავია DE.

კუნტი შესრულებული თთვე თუ წელი(წადი) ZAB.

შეკრულივით CD. განუმარტავია E.

კუნტრუში პირუტყვთ ხლტომით თამაშობა ZAB.

ხლდომით თამაშობა Cb. ხლტომით თამაშობა Ca.

ნ. სლვა.

კუნტუა ნ. კუნტვა.

კუნცხი (კუნცხი და კურცხლი E) (1 მეფე 14, 4) კონცხი ZA.

(1 მეფე 14, 4) ესე არს ძნელი გზა მისაპარი კლდეთა საფარი B. კ უ ნ ც ხ ი, კ უ რ ც ხ ლ ი (ს) (+ და C) რ კ ო ც ხ ი სამივე კლდეთა ხერთვისთა გზად ძნელად გა(ნ)სავალთა და სამალავიანთა ეწოდების CD. ორთა კლდეთ ხერთვისი ადგილი მაღალი და ძნელოვანი იყოს, მას ეწოდება, გინა კუთხსა მოსაფარესა E.

[კუნძ ნ. შეიკუნძა].

კუნძი ძელთ მონაკვეთი ZABCb.

განუმარტავია CaqD. (ხე) E.

კუნძ-კუნძი შესქელებულივით მრავალი ZA.

შესქელებულივით მრავლად B.

კუნძული ხერთვისი, ჭალაკი ZA.

ფრანგულია, ქართულად ხ ე რ თ ვ ი ს ი ჰქვიან B. ზღვასა შიგან კმელი C. განუმარტავია DE.

ნ. მეროის კუნძული.

კუნწი ხილის ღერო ZABCD.

ხილთ საბამი E.

კუნწუბი მუდახილად მოხრილი ZAa.

კუნწუხი ხეთ ზედათი წვერვალი ZA.

ხეთ ზედა წვერვალი B. ხის ზედა წვერი CDE.

ნ. გრჯლა, ხე.

კუნჭული ბადეთ კუთხე, გინა ნაქსოვთა ZAB.

ბადისა, გინა ნაქსოვის კუთხე (ცუთხი D) CD. განუმარტავია E.

კუოდ (კუო Ca) ქვიოდ, ქვვოჲსთან ნახე ZAB.

ამას ნემესიოსი(ს) წიგნი[1] სწორგვერდად იტყვის CD. ნემესიოს სწორგვერდად იტყვის E.

კუპატი გატენილი პური მოხრაკული ZAB.

გატენილი პური ზეთში მოხრაკული C. განუმარტავია DE.

ნ. ნაზუქი.

კუპვა ბაგეთ მოხრა ZA.

ბაგეთ მოკრება B. მტირ(ა)ლის ყრმათაგან ტირილის გამოუჩინრობისათვის პირის ქმარება და ბაგეთა ძრვა (ხრა D) CD. მოტირალის ყრმისაგან გამოუჩინრად პირის ქმარება E.

კუპრი ZABCD.

ესე კუპრი სომხურია, ქართულად ა ს ფ ლ ა ს ტ ო ს ი ა E.

ნ. ასფალტო, ასფლატოსი.

კუპროჲ (კუპრსოჲ BCD) (ხე) ქვიპაროზი ZA.

(ხე) ალვის ხე B. (ხე) CD.

ნ. ქვპაროზი.

კურაკი (ოთხფ.) მცირე კურო ZAB.

(ოთხფ.) კურატი CD.

---

[1] იგულისხმება „ბუნებისათვს კაცისა", თავი V (გვ. 66. 17), სადაც ეს სიტყვა იხმარება ფორმით: „ვუკოჲ".

ნ. ზროხა, კურატი.

[**კურაპალატი** ნ. კულატპალატი].

კურატი (ოთხფ.) კურაკი ZAB.

(ოთხფ.) E.

კურაულად (კურაული CDE) აიასოფიას გუბა:

„ოქრო კურაულად გან(უ)ყო" ZABC. ორად გაყოფა მგონია D. ორად გაყოთ E. აიასოფიას გუბა: „ორ კურაულად განყოთ" DE.

[**კურდღელი** ნ. ყურდგელი].

კურებრივი ნ. კვრებრივი.

[**კურთენ** ნ. ნაკურთენი].

კურთხევა (128, 8 ფსალმ.) კურთხევა არს გადიდება სახელისა მისისა, გინა ლოცვისა მიღება, გინა განცხადება, გინა მიახლება ღ~თისა, გინა მოახლება ღ~თისა მიერ ZAa.

(+128, 8 ფსალმ. Ab) კურთხევა არს გადიდება სახელისა მისისა, გინა ლოცვის(ა) მიღება, გინა განცხადება, გინა განსრულება, გინა განმრავლება, გინა მიახლება ღ~თისა, გინა მოახლება ღ~თისა მიერ AbB. კურთხევა არს განდიდება სახელისა მისისა, გინა ლოცვისა მიღება, გინა განცხადება, გინა განსრულება, გინა მიახლება ღ~თისა, გინა მოახლება ღ~თისა მიერ (+ განმრავლებადაც ითქმის Cb) C. განუმარტავია DE.

ნ. აკურთხა, ბარაქა, ზეთისკურთხევა, იკურთხა, ნაკურთხი, საკურთხეველი; შდრ. საკუერთხი.

კურთხევანი წიგნი საკურთხეველი ZAB.

წიგნი საკურთხი. C. განუმარტავია D.

[**კურთხეული** ნ. ევლოგია].

კურივი (კვრივი CqDE) ულრუო და უნაჭვრეტო ZA.

ულრუო, უნაჭვრეტო B. რქა ანუ ძვალი, ანუ ბალახი, რომელთა არა ჰქონდეს ლრუ და მრთელ(ი) იყოს CD. რქა ანუ ძვალი, გინა ბალახი უფუქო, უჭვრეტელი იყოს სავსე, კვრივად უწოდენ E.

ნ. ჴრუევი.

კურიტთა მალთუროთა ZAB.

ნათლისღებისა, ღ~თისმეტყველისა: „არცა კურიტთა (კურტითა Cb) ქმენ და ტყვევენ (+ და E) როკვა ალქურვილი" CbE[1].

ნ: კორიტთა.

კურკა B.

ნ. გურკა.

კურკანტელი (ბალ.) ZABCDE.

კურკლი სკორესთან ნახე ZAB.

(+ კურკლი Cab) თხათა, აქლემთა, (+ და E) ყურდგელთა და ეგევითართა სკორეთა (სკორესა E) ეწოდების (ეწოდება D, ეწოდებიან E) CDE.

ნ. გურკა.

კურკუმა (კურკუმა და კუმკუმა E) კუმკუმა ZABCD.

წუმწუმა E.

ნ. წუმწუმა.

კურნა (ბალ.) მდელოა ძმრის სართავი Z.

(ბალ.) მდელოა ძმის სართავი AB. (ბალ.) მდელო, რომელი ერთვის ძმარსა C.

კურნება (+ 2 ნეშტ. 21, 18 ZAa) რგება ZAB.

---

[1] Cb-ში წყარო და მოწმობა მოყვანილია სიტყვასთან „კურტი", მოწმობა გადახაზულია.

რგებასავით Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. განკურნება, ეკურნა, ემკურნალობ, იკურნა, მკურნალი, საკურნებელი.

კურო (ოთხფ.) (+ 5, 17 ესაია ZAa) ჯარი გამოუყვერავი ZAaB.

(ოთხფ.) ხარი გამოუყვერავი (1, 11 ესაია) Ab. (ოთხფ.) CDE.

ნ. ზოდიაქო, ზროხა, პრასიკურო.

კუროხთავი (ბალ.) (+ 7, 16 მათე ZAB) ტატაში ZABCDE.

ნ. ტატაში.

კურტაკი ვარმე. ესე არს სამოსელი მეომრისა საჩინო, ჯაჭვთა გარეგან ZA.

ვარმე. ესე არს სამოსელი საჩინო მეომრისა ჯაჭვს გარეგან B. ვარმე, იალმაგი CD. განუმარტავია E.

კურტანი სატვირთავი მაღალი პალანი Z.

ცხენთა და ვირთ ზურგს სადგამი სატვირთლად A. განუმარტავია BCDE.

[კურტან-ქვევანი ნ. პალან-კურტანი].

კურტი კურტიმლები ZAB.

კვიპრიანეს საკითხავი: „გარდაქცევა გვამისა (+ და Caq[1]E) გარდაქცევა კურტისა და ნიშნისა" CaqDE.

კურტიმლები (კურტიმლები და კურტამები Cq) (1 ნეშტ. 22, 3) კარის კამრები ZAB.

(1 ნეშტთა [22, 3]) კარის კამრები, გინა კარის ქუდები Cab. კარის კამრებია Cq. 1 ნეშტ. [22, 3]: „რკინა ფრიად სამსჭვალად კარებისა და ბჭეთა კურტიმლები მომზადა" D[2].

კურტუმი ფრინვლის გავა ZAB.

განუმარტავია CDE.

კურჩხი ცერცვთ ჩელხი Z.

ცერცვის ჩელხი AB. ჩელხი CDE.

ნ. ჩელხი.

[კურცხ ნ. ნაკურცხალი, შდრ კრცხალი].

კურცხალი კრცხალი ZAB.

ნაწველარი CDE.

ნ. ნაწუელარი.

კურცხვლა ნ. კურცხლვა.

კურცხილთა ივდით: „ეტლებისა განწესებულთა კურცხლითა მის(ი)თა" CqD[3].

კურცხლვა (კურცხვლა CqDE) სწრაფი ლტოლვა ZAB.

სწრაფად რბევა Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. მოკურცხლვა; შდრ. კუარცხელი.

კურცხლი კუნცხი ZAB.

მწარე ცრემლი CD. ცრემლი მწარე E.

ნ. კუნცხი.

კუსი აღრევა ZA.

აღრევა; სომეხნი კ უ ს ქალწულს ეტყვიან B. კუსკუსი, — აღრევა CD. განუმარტავია E.

კუსკუსი აღრევავე Z.

იგივე აღრევა A. იგივე B. განუმარტავია E.

კუსტოდია დასი ZABCb.

კუტალი ZABCDE.

---

[1] Cb-ში წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია. [2] წყაროს დასახელება გადახაზულია Cq-ში. [3] შდრ. A—51 („კ ურცხლთა"). Ca-ში წყაროს დასახელება, მოწმობა და თვით განსამარტი სიტყვა გადახაზულია.

კუტი სხვათა ენაა, ქართულად ს ა პ ყ ა რ ი ჰქვიან B.

(უქმ.) არ არის ქართული, ქართულად ს ა პ ყ ა რ ი ჰქვიან B. (უქმ.) კუტი არა არს ქართული, ჟამთა ვითარებით შემოღებულია, ქართულისა ენითა ს ა პ ყ ა რ ი ეწოდების (ეწოდება D) CD. ესე კუტი თათართა ენაა, ჟამთა ვითარებით შემოუღიათ, ქართულად ს ა პ ყ ა რ ი ა E.

კუტლეული (+ კარაბად.[1] ZAa) თეთრი შაქარი ZAB.

შაქარი თეთრი, შაქარი ქალა Cab. თეთრი შაქარი, ქალა Cq. კ ა რ ა ბ ა დ: „შაქარი კუტლეული“. D[2].

კუტუფი კ ა რ ა ბ ა დ.[3]: „კუტუფი და ჰულბაჲ (ჰულბაი BCD) შემგბარი“ ZABCD.

კუფხალი 17, 6 ესაია ZA.

ნ. მოგკუფხლვენ, მოკუფხლვა, ნაკუფხალი, ტევანი.

კუშტაბანი (35, 23 გამოსლ.) ყელისა და გულის ღილი ZA.

ყელის ღილი და გულთა B. ღილი ყელისა და გულისა C. ღილი გულისა, გინა ყელისა D.

კუშტი მწყრალად მყოფი და არ(ა) მრისხანე ZAB.

კუშტი არს მწყრალად მყოფი და არა მრისხანე(დ) CD. მწყრალი და მრისხანე მყოფი E.

კუშტობანის ხე (ხე) პირიდექსიონ ZAB.

პირდექსიონ Cb.

ნ. პირდექსიონ.

კუჩაბა საკაჭკაჭე ZABCDE.

[**კუწ** ნ. დაკუწვა, მოკუწვა].

კუწუწი ოდოშის ნატუსის ღერო ZAB.

(ბალ.) ოდოშის ნატუსი CD. ოდოშის ნატუსალი ჩალა E.

კუჭეჭი ძვირის ჭსენების შესაკრებელი ZAB.

ძვირის ქსენებათა შესაკრებელი Cb. განუმარტავია Ca.

კუჭი ფრინვლის ფაშვი ZAB.

ფრინველთ ფაშვივით Cb. განუმარტავია CaqDE.

[**კუჭნ** ნ. მეკუჭნავე (კელარ'თანაც), საკუჭნაო].

კუხი ისრიმი ZAB.

ნ. ისრიმი.

კჳვოჲ (კვივოჲ BCD) (5 ნემესიო) სწორ-გვერდი ZAB.

მობრტყე (5 ნემესიოს), კვირებრივი Cb. მობრტყე Ca. ს ხ ვ ა კ ა თ ი ლ ო რ.: „რამეთუ უსულოთა მიმღებელთა ცვილისათა დავ(ს)დვათ მას სამყური ნაკვეთი ანუ კვივოჲ და მერმე კვალად დამსრემელთა მისთა სამყურობისაგან შევქმნად (!) სფეროდ“ CqD[4].

ნ. კვრებრივი.

კჳკჳლიონი (კვიკვილიონი B, კვიკილიონი CD) გარესაჴდომი სამღ(რ)დელმთავ(ა)რო ZA.

გარესაჴდომი სამღდელმთავროთა ხარისხთა ქვეშე B. ესე არს გარესაჴდომელი ხარისხთა ქვეშე მღ(ვ)დელ(თ)მთავართასა CD.

კჳკჳნო (კვიკნო BCD) ბერძულია, ქართულად ა კ ა უ რ ი ჰქვიან (+ სომხურად კარაპი, თათრულად ყ უ ი ჰქვიან Z) ZAB.

---

[1] შდრ. Q—916:22,16. [2] Ca-სა და Cq-ში წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია. [3] შდრ. Q—916:278,20. [4] წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია Ca-ში.

ფრინ.) კარაპი(ა) CD.

ნ. აკაური.

კჳკჳრი (კვიკვირი BCD) კუკური ZABCD.

კჳკჳრი (კვიკვირი BCDE.) ყელთან (ყელთა თანა B), სადა ქმიანობაში ჩაიდრიკება ZAB.

კვიკვირი არს ყელთა თანა, სადა ქმიანობაში ჩაიდრიკება CD. კვიკვირი უკკურადაც დაუწერიათ და კისრის გარემოთაც უთქვამსთ, სადა ქმიანობასა შთაიდრიკებიან E.

კჳმატი (კვიმატი BCb) ბოროტი ქამი, თუ ვარსკვლავი ZAB.

ბოროტი ჟამი, გინა ბოროტი ვარსკვლავი, კუდოვანი და მისთანანი Cb.

კჳნტილა (კვინტილა BCD, კვინტილა და კვინწილა E) კვინწილა ZA.

გრძნეულთ ზეთი B. კვინწილა, ნადნობი (+ საგრძნებო Cab) CD. განუმარტავია E.

კჳნჩხი (კვინჩხი ZABCbqDE) (ხე) ZABCDE.

კჳპარი (კვიპარი BCDE) (ხე) კვიპაროზი ZA.

(ხე) ალვის ხე B. (ხე) CDE.

კჳპაროზი (კვიპაროზი BCDE) (ხე) (+ ეზეკ. 31, 8 ZAa) ალვის ხე ZAB.

(ხე) იგივე ალვის ხე B. (ხე) სარო CD. (ხე) ბერძულად სარონ ჰქვიან, ვიეთნი ალვის ხეს უქმობენ E.

კჳპრი (ხე) იგივე კვიპაროზი ZA.

(4. 13 ქება[1]) იგივე ალვის ხე B.

კჳრა (კვირა ZAaBC) ერთი შვიდეული ZAa.

ეწოდების ერთსა შვიდეულსა, ხოლო პიველსა დღესა, რომელ არს ერთშაბათი, ბერძულად ეწოდების კვირიაკე, ხოლო ქართულად საუფლო და მზისა, ორშაბათსა — მთოვარისა, სამშაბათსა — არიასი, ოთხშაბათსა — ერმისა, ხუთშაბათსა — აფროდიტისა, პარასკევსა — დიოსისა, შაბათსა — კრონოსისა ZA.

კვირა ეწოდების ერთსა შვიდეულსა: ხოლო პირველსა დღესა, რომელ არს ერთშაბათი, ეწოდების ბერძულ კვირიაკე, ხოლო ქართულად საუფლო და მზისა, ორშაბათსა — მთოვარისა, სამშაბათსა — არიასი, ოთხშაბათსა—ერმისა, ხუთშაბათსა — აფროდიტისა, პარასკევსა — დიოსისა და შაბათსა — კრონოსისა B. კვირას უწოდენ მსგეფსსა ერთსა, რომელ არიან შვიდნი დღენი, რომელთა სახელები ებრაულთა რიგითა: პირველი დღე არს ერთშაბათი, რომელ არს კვირიაკე, მეორე — ორშაბათი და სამშაბათი, ოთხშაბათი, ხუთშაბათი, პარასკევი და შაბათი, ხოლო ქართულად სახელები (ა)მათი: ერთშაბათსა — მზისა ეწოდების და კვალად საუფლოცა, ორშაბათსა — მთოვარისა: სამშაბათსა — არიასი, ოთხშაბათსა — ერმისა, ხუთშაბათსა — აფროდიტისა, პარასკევსა — დიოსისა და შაბათსა — კრონოსისა C.

ნ. შაბათი.

კჳრატორი (კვირატორი BCD) ZABCD.

კჳრებრივი (კურებრივი B, კვირებრივი E), კვიოსავით ZAB.

5 ნემეს.: „კვირებრივი ნაკვეთი, ვინათგან სხვათა უმეტესად უდრეკ არს“ E[2].

---

[1] წყაროშია: „კჳპარი“. [2] E-ში განსამარტავი სიტყვა, წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია.

ნ. ქჳშოდ.

ქჳრვა[1] ოცნება რამე B.

ქჳრვება (ქვირვება BCDE, ქუ-ვირვება B) (+ გაქვირვება, და-ქვირვება Z) უქვირდეს რამე ZABCb.

დაუქვირდეს რამე B. განუმარტავია CaqDE.

ნ. განქჳრვება (შიშ'თანაც), დაქჳრვება, იქჳრვა, მექჳრნე, მქჳრნე, საქჳრველი, უქჳრდა.

ქჳრიაკე (ქვირიაკე BCD, ქვირია-კე და ქვირა E) ქვირაში ნახე ZAB.

ერთშაბათი C. კვირა, მზისა, საუფ-ლო D. საუფლო E.

ქჳრიონი[2] (ფრინ.) ZABCDE.

ქჳრისტავი[3] საბრუნავის თავს წა-მოსაცმელი, რათა სწორედ ბრუ-ნევდეს ZA.

საბრუნავის თავს წამოსაცვამი სწო-რად ბრუნებისათვის B.

ქჳრიშტავი (ქვირიშტავი BCbqDE) ქვირისტავი ZACDE.

ქვირისტავივე B. ქვირისტავი. ქვი-რიშტავი ეწოდების (ჰქვიან Cq) ჭელ-ტართა ქალთასა წამოსაცმელსა, რათა კეთილად ტრიალებდეს, გინა საჭდ-ლისა ქვასა და საქანჩავისასა და ეგე-ვითართა Cbq.

ქჳრტი (ქვირტი CqD, ქვირტი და გვირტი E) გურტი, ქვირტი ZA.

გურტი, გინა ქვირტი B. გვირტი, ვა-ზის კუკური E.

ნ. კუკური.

ქჳრტი (ქვირტი ZABCqDE, ქუ-ვირტი B) მატყლცუდა ZAB.

მატყლი ცუდი B. ანაგული, ანაჩეჩი CD. მატყლის ნაჩეჩი E.

ქჳრტოს (ქვირტოს BCDE, ქუ-ვირტოს B) ზუქა ZABD.

კუზა, ზუქა C. ზუქა, კუზა D.

ქჳრჩხა (ქვირჩხა BCDE, ქუვირ-ჩხა B) (თევზ.) ZABCDE.

ქჳსტორი (ქვისტორი BCD) სა-მეუფოთა ზედამდეგი ZABCD.

შდრ. ქუვირისტორი.

ქჳცი (ქვიცი ZABCbq; ქვიცი და კიცვი D) (ოთხფ.) კიცვი ZABD.

(ოთხფ.) ცხენის შვილი C. (ოთხფ.) E.

ნ. კიცვ, ცხენი.

ქცენა (+ 41, 9 იობ ZAa) ფშვინ-ვა ZAC.

(41, 9 იობ) ფშვენვა B. სომხურში ქცენა ფ შ ვ ი ნ ვ ა დ თქვეს (ეწერა D) ი ო ბ 41, 9: „ქცენასა მისსა გამო(ჰ)-კრთების ცეცხლი" DE[4].

ქცენოდა ფშვინვიდა ZB.

ლ

[ლ ნ. გელი, გელიედ, ელიედ, ელის, ველი 1, მელოდე; შდრ. ლოდინი].

ლაა ლია ZABCb.

ნ. ლია.

ლაბა (ხე) ხიჩატელია ერთი ZA.

(ხე) BCDE.

ლაბა. მოსქე(დ) იწვდებოდეს CD. მოს-ქე E.

[ლაგ ნ. მუალოგე].

---

[1] ნუსხაშია: „ქვირვა". [2] ნუსხებშია: „ქვირიონი". [3] ნუსხებშია: „ქვირისტავი".
[4] D-ში წყარო დასახელებული არ არის.

ლავაზი ტალახი ძნელად გამოსა-რეცხელი Z.

ტალახი ძნელად მიმკრავი, მიმწე-ბი Aa.

ლავამი ცხენის საბილაკე ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ნ. დანდალი 1, სალაგმე.

ლაგვანი ნ. ლაგუანი.

ლაგვინარი ნ. ლაგვნარი.

ლაგვინი ნ. ლაგვნი.

ლაგვინტარი ნ. ლაგვნტარი.

ლაგუანი (ლაგვანი DE) პირ-ფართო სარ-წყული, გინა ქოცო CD. პირ-ფართო სარწყული, დიდი ქილა, ქოცო E.

ნ. ლაგვნი.

ლაგვნარი (ლაგვინარი ZAB) (+ 7, 30 მამათ.-ცხ.[1] ZAa) მცირე ლაგვინი ZAB.

მცირე ლაგვანი (ლაგვინი Caq) C.

ლაგვნი (ლაგვინი ZB) (+ 14, 13 მარკ. ZA) პირფართო სარწყუ-ლი ZAB.

ლაგვნტარი მამათ-ცხ.[2]: „ალავსო ლაგ-ვინტარი ფოლითა“; „ალავსო ლავ-ვინტარი წყლითა“ D; „მეზოსტნემან ალავსო ლაგვინტარი ერთი ფული-თა“ E.

ლადანა ესე კრიტას ცვარი მო-ვალს ყვავილსა რას(ა)მე ზედა, სუნ(ნ)ელია ZAB.

სუნელია კრიტული Cb. განუმარტა-ვია CaqD. (ბალ.) E.

ლავანოსი (ლავანონი E) მიროնის სუნ(ნ)ელია ZAB.

მიროնის სულ(ლ)ნელი(ა) CDE.

ლავაში ბრტყელი და გრძელი პუ-რი ZA.

ბრტყელ-გძელი პური ბრტყე-ლი, გრძელი პური C. განუმარტავია DE.

შდრ. იალღავაში.

ლავირინთო ნ. ლავრინთო.

ლავიწი ყელთან მრუდი ძვალი ZAB.

ყელის ძვალი Cb. განუმარტავია CaqDE.

ლავრა ესე არს მონასტერი არა მრავალ-საკრებულო, არამედ რაოდენთა მონაზონთა (მონო-ზანთა ოდენ B) სადგომი ZAB.

ლავრა ეწოდების მონასტერსა არა მრავალ საკრებულოსა, არამედ მცი-რე(დ)თა მონაზონთა ოდენ სადგურთა C. განუმარტავია DE.

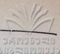
ლავრინთო (ლავირინთო CD) მთაა კრიტას შინა ქვაბებიანი და მღვიმეოანი, ძნელ შესავალ-ამოსავალი. და მსგავსთა მისთა ლავრინთო ეწოდება ZA.

მთა არს კრიტას შინა ქვაბებიან-მღვიმეოანი, ძნელად შესავალ-ამოსა-ვალი. მას ეწოდებიან ლავრინთო, და სადა მსგავსნი მისნი არიან, მასცა B. გვირაბი (+ ⌈გინა გზა მიგრეხილ-მოგრეხილი⌉ Cb). მთა არს კრიტისა და მას შინა ქვაბები (+ და C) მღვიმოვანი და ძნელად შესავალი და ამოსავალი; მას ეწოდების (ეწოდება CqD) ლავირინთო, კვალად გვირაბთა (+ და დარნებთა C) შენებულთა და მსგავსთა მათსა (მისთა D) CD. გვირაბი. გრიგოლი ღვთისმე-ტყველი[3]: „მეფეთა შენებული ლავრინთო“ E.

ლაზიერი ჭადრაკის მეფის ვეზი-რი ZA.

ჭადრაკის ვეზირი B. ჭადრაკის ვა-

[1] შდრ. A—1105, 171 r, b 5. („ლაგვნტარი“). [2] შდრ. A—1105:171 r, b 5.
[3] შდრ. A—1: 292,17 („ლავრინთისა“).

ზირი Cb. პადრაკისა Caq. განუმარტავია DE.

ლათრანი ნარდის მღერაა ერთი ZA.

ნარდის მღერ(ა) BCaq. ნარდის მღერა ერთრიგი Cb. ნარდი სამღერელია D. ერთი ნარდის მღერა E.

ლაინა (ფრინ.) ღალღას(ა) ჰგავს ZA.

(ფრინ.) BCDE.

ლაინი ნარმა შეღებული ZA.

განუმარტავია BCDE.

ლაკანი (+ 14, 11 მათე ZA) დიდი თეფში ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ლანკანი.

ლაკარტი ბაწრის საგრეხი კავი ZACD.

ბაწრის საგრეხი B. კანაფის საგრეხი კავი E.

ლაკვა ჯურღმული ნაგები ZAB.

ლაკვა ლათინთა ენითა წყალს ეწოდების, ხოლო ჩვენთა წერილთა შინა ჯურღმულად უჩენიათ (+ რომელი ნაგები იყოს C) CD. ლათინთა ენითა წყალს უწოდენ, ხოლო ჩვენთა წერილთა შინა ჯურღმულად უჩენიათ E.

ნ. მთხრებლი; შდრ. ლაყვა.

[ლაკლაკი ნ. იშხივარი].

ლაკონიკური (ლაკონიკურთა[1] Cb) 3, 22 ესაია ZB.

განუმარტავია Cb.

ლალვა (2 ტიმოთე 2, 24) შული ZAB.

ტუქსვა, გინა შული CD. განუმარტავია E.

ნ. მლალავი, მოლალე, მოულალე, რისხვა, სალალავი.

ლალი წითელ Z.

განუმარტავია ABCDE.

ნ. ალრალების ქვა.

ლალუკი მცბიერ(ი) ZABC.

„ლალუკი ვითარცა მელი" D[1]. განუმარტავია E.

ნ. ულუკი.

[**ლამ** ნ. ვლამი, ლამი 2, ლამის, ლამობა, ლამოდა, ლამუნი, ჰლამის, ჰლამოდა].

ლამაზი ესეცა ესრეთ განიყოფებიან, რამეთუ: კეკლუცი არს სახე უკლებელად გაწყობილი; კეკელა — სილამაზისა და მოქდომის მცდელი; მწყაზარი — სიკეთეზედ მეტი; შვენიერი — ყოვლის კეთილით შეფერებული; სანდომი — კეკლუცი იყოს თუ დუხჭირი, მაშინც კაცს სანახავად იამოს; სახნიერი — რომელსა ყოველი სახე გაწყობილი ჰქონდეს და საქმითაც კეთილმოქმედი იყოს; ჰაეროვანი — რომელი ხატკეთილობით მოქდომილი იყოს ZA.

შვენიერივით. ლამაზიცა განიყოფებიან, რამეთუ: კეკლუცი არს გაწყობილი სახე უკლებელი; კეკელა — სილამაზისა და მოქდომის მცდელი; მწყაზარი — სილამაზეზედ მეტი; შვენიერი — ყოვლის კეთილ(ით შეფერებული); სანდომი — (კეკლუცი) იყოს თუ დუხჭირი. (..........) და საქმითაც კეთილმოქმედი იყოს; ჰაეროვანი — რომე (..........) კეთილ სახოვანად მოქდომილი იყოს B. შვენიერივით. ლამაზი განიყოფებიან შვიდად: კეკლუცი არს დიად ლამაზი; კეკელა — სილამაზისა და

---

[1] ეს მოწმობა Caq ნუსხებში გადახაზულია.

მოჯ(დ)ომის მცდელი; მ წ ყ ა ზ ა რ ი — სიკეთეზე მეტი; შ ვ ე ნ ი ე რ ი — ყოვლის კეთილით შეფერებული; ს ა ნ ა ტ ო მ ი — ლამაზი იყოს თუ დუხჭირი. კაცს მაშინც სანახავად იამოს; ს ა ხ ნ ი ე რ ი — ყოველი სახე გაწყობილი ჰქონდეს და საქმითაც ყოვლის კეთილის მოქმედი იყოს Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. ლილია, მოულამაზე, მუალამაზე.

ლამბი სეფქისა და ჩოგნის თასმა და მისთანანი ZA.

სეფქის თასმა და მისთანა B. სეფქისა და ჩოგნის თასმა Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. მოულამბე.

ლამი შავი ლია ZABCD.

განუმარტავია E.

ლამი ქ(მ)ნა გნებავს ZAaB.

ემზადები Cb.

ლამის ქნა (ჰ)ნებავს ZA.

ქნა ენება B. განუმარტავია E.

ლამობა ქმნის ნება, გინა დალამება B.

ლამოდა ქნა ენება ZAB.

ლამპარი (25, 3 მათე) სანათი ZAB.

სანათ(ი), გინა ფანარი CDE.

ნ. ლამპრობა.

ლამპეტიანი (დიონოსი 6, 65 სრულ ყოფადთათვის) მესალიანე B.

ლამპრობა მრავალსანათი ZAa.

ლამუნი ნდომის მიზევა ZA.

ნდომით მიზევა BC. ნდომა D. განუმარტავია E.

ნ. ველამუნები.

ლანგი სასრევთან ნახე ZA.

სასრევი უმჯობესი, მახვილის პირის მოსაწყობი B. ესე არს სასრევი წმიდა პირის მოსაწყობი (მომწყობი CqD) მახვილის(ა) ალესულისა CD. ესე ლანგი არს სასრევი პირის მომწყობელი მახვილთა E.

ლანდი მოლანდების ჩენა ZAB

ნ. მელანდება, მოლანდება.

ლანდური ცალ-ცალი ქარი ZAa.

ლანკანაკი მცირე ლანკანი ZAB.

განუმარტავია CDE.

ლანკანი ესე არს ჭურჭელი ტაბლათა: თეფში, ფეშხუმი, ბარქაში, ლაკანი, ლანკანაკი, ფიალი, ტაშტი და მისთანანი ZA.

ლანკანი და ლანკანაკი არს ჭურჭელი ტაბლათა: თეფში, ფეშხუმი, ბარქაში, ფიალი, ტაშტი და მისთანანი B.. ლანკანი ეწოდების ჭურჭელთა ტაბლისათა: თეფშთა, ფეშხუმთა, ბარქაშსა, ლანკანაკსა, ფილსა, ტაშტსა და მისთანათა; ლ ა ნ კ ა ნ ი — უდიდესთა და ლ ა ნ კ ა ნ ა კ ი — უმცირესთა. იოსიპოსში ლანკანის ნაცვლად კ ა ლ ა თ ი ეწერა, არამედ იგიცა ჭურჭელივე არს C. ლანკანის ნაცვლად იოსიპოსში კ ა ლ ა თ ი ეწერა, ჭურჭელია: ლ ა კ ა ნ ი — უფროსი, და ლ ა ნ კ ა ნ ა კ ი — უმცროსი D. იოსიპოსში[1] კ ა ლ ა თ ა დ ეწერა, ჭურჭელი E.

ნ. ჭურჭელი; შდრ. ლეკნა.

ლანქერი თოვლის ღვარი ZAB.

თოვლის წვენი CDE.

ნ. თოვლი, ღუარი.

ლანჩა ფეხსაცმლის ფსკერი ZAB.

მაში(ი)სა და მოგვის ფსკერი C. განუმარტავია DE.

[**ლანძ** ნ. ალანძვა].

ლანძვ[2] (+ 27, 4 გამოსლ. ZAa) ფანჯარა ZAB.

---

[1] შდრ. A—675, 22 r. 24. [2] ნუსხებშია: „ლანძვი“.

ბადის სახე რკინა Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. ფანჯარა.

ლანძღვა (ლანძღუა ZABCab) ავად გაგინება ZAC.

ავად გინება B. განუმარტავია DE.

ლაპა ბრინჯის ხარშო ZAB.

ბრინჯიანი ხარშო·Cb. განუმარტავია CaqDE.

ლაპარაკი მრავალ საუბარი ZA.

უბნობა მრავლად B. უბნობა Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. ელაპარაკა, ვლაპარაკობ. სალაპარაკო, სიტყუა.

ლაპი ქოქობთა, კაკაბთა, როჭოთა, შურთხთა, ჩახრუხთა, გნოლთა, ასკატათა და მისანათა(სა) მართვენი ZA.

ლაპი არს ქოქობთა, კაკაბთა, როჭოთა, შურთხთა, ჩახრუხთა, გნოლთა, ასკატათა და მისთანათა მართვი B. (ფრინ.) ლაპი ეწოდების გარეულთა (მ)ფრინველთა მართვ(ე)თა (+ არა თუ ყოველთასა, არამედ C; + რომელნი იჭამებიან D) ქოქობთა, კაკაბთა, როჭოთა, (+ შურთხთა C), ჩახრუხთა და ეგევითართა(თა). ლაპსა არცა წყალთა ფრინველთასა (მფრინველსა D) სახელ-ვსდებთ, არცა სირთა და ჩიტთასა, არცა ქორცის(ა) მჭამელთა (+ და CqD) მჩხავანთა მართვეთა, არამედ მათი სახელები (სახელნი D) სხვანი არიან, მის-მის (მის CqD) ადგილს აღწერილნი CD. (ფრინ.) ესე ლაპი არს ბარტყი გარეულთა ფრინველთა საჭმელთა: ქოქობთა, კაკაბთა, როჭოთა, ჩახრუხთა, და ეგევითართა. ლაპად არცა წყალთა ფრინველთა ბარტყსა სახელ-სდებენ და არცა სირთა და ჩიტთა, არცა კლანჭიანთა და მჩხავანთა მართვთა, არამედ მათი სახელი სხვა არს E.

ნ. მართჳ.

ლაპლაპი ილექრო რა გადნეს, სიცხოვანებით მოელვარ(ე)ობასა ჰქვიან ZAB.

ოქრო, ვეცხლი, რვალი და ბრპენი რა გა(ნ)დნეს, მისი სახელი არს (სახელია D) მოელვარებოდითი (მოელვარეობითი CqD) და სიცხოვანებითისა მქონებ(ე)ლობისათვის CD. ოქრო, ვეცხლი, რვალი ანუ ბრპენი გამდნარის ხილვის სახელია E.

ლაპოტი დიდი ცეცხვი ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

[**ლაჟვარდი** ნ. ალრალების ქვა].

ლაჟი (თევზ.) ZABCDE.

[**ლარვისტომი** ნ. ცა].

ლართი პირუტყვთ· ძორი ZABCb.

ლარი (3, 8 ნაომ) ალყა, ძალი ZAa.

წელის ძალი, ალყა CD. წელის ძალი E.

ნ. ალარვა.

ლარი (+ 3, 8 ნაომ ZAa) კუმაში, ფარჩა ZAB.

ფარჩა CDE.

ნ. მოლარე, სალარო; შდრ. ატლასი.

ლარი წელი შეგრეხილი ZAB.

ლარკი ორი რიგი მოსავალი ერთ(ს) საყანურში ZAB.

ორ-ლარკი არს ორ-რიგი მოსავალი ერთს საყანურში CD. ესე არს ორლარკი—ორი თესლი სხვადასხვა, გინა ვენაჭი და ყანა, ანუ ყანა და სხვა რამე E.

ლარნაკი ესე არს მსგავსად კიდობნისა შემზადებული ფიცართაგან ანუ ქვათაგან ZA.

ესე არს კიდობანივით შემზადებული ფიცართაგან, გინა ქვათა B. ესე (ლარნაკი E) არს ფიცრით შემზადე-

ბული მსგავსად (მგზავსი E) კიდოვნისა შთასას(ხ)მელად კაცთათვის (კაცთათვინ E), ხოლო ვიეთნი მქვდართათვისცა შე(ჰ)მზადებენ ქვათაგან CDE.

ლარო გალატოზის ბაწარი ZA.

გალატოზთ ბაწარი B. წვლილი თოკი ოსტატთა Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. საბელი.

ლარტყა ბრტყელი ლატანი ZAB.

ლატანი ბრტყლად გათლილი Cb. განუმარტავია CaqDE.

[**ლარწ** ნ. მლარწველი].

ლასლასი ავი ფრენა ZABCDE.

ნ. ლახლახი.

ლასტი დაწნული ილექრო, თუ წკეპლი ZA.

დაწნული ვრცელი B. ჩელტი CD. განუმარტავია E.

ლატანი წვრილი და გრძელი ძელი ZA.

წვლილი და გძელი ძელი B. გრძელი წვლილი ხე C. განუმარტავია D.

ნ. აყარი.

ლატიფი ნაზუქივით ჩვილი და სუფთა ZAa.

მონედლო, გინა განწმედილი AbBCbq. მონედლო თუ განწმედილი Ca. ქარაბად.[1]: „ბუნება გულისა მქურვალე (მქურვალი D) არს, ქმელი და ლატიფი"; „ნავღელი მქურვალე (მქურვალი D) არს, ლატიფი და ქმელი" CaqD[2].

ლაფათინი საქსოვრის სავარცხელი ZA.

საქსოვრის სავარცხალი B.

ლაფანი (ხე) ZABCDE.

ლაფერი (ლაფერა E) ბრტყელი კოვზი, საჭმლის გასაყოფი ZA.

ბრტყელი კოვზი BCb. განუმარტავია CaqD. სალომე ნიჩაბი E[3].

ლაფი ცუდმადი ასვრილი თხლად ZA.

ბილწები ასვრილი B. ბილწები, ასვრილი ტალახივით Cb. განუმარტავია CaDE.

[**ლაქა** ნ. სვრინდება].

ლაქაურადი ნ. ლაქუარდი.

ლაქაში (ბალ.) ZAa.

ლაქი სხვათა ენაა, ქართულად ზ უ მ ბ უ რ ი ჰქვიან ZAB.

დასაბეჭდავი(ა) წიგნისა C. საბეჭდავი(ა) DE.

ლაქუარდი (ლაქურდი AbD, ლაქაურადი E) ესე არს ღრუბლისა და ფაშვის მსგავსად (მსგზავსად A). დაფუჭვილი, გინა ოღრო-ჩოღრო ქვა, თუ ძვალი, თუ სტომაქი, თუ რაიც რამ ZA.

ესე არს დაფუჭვილი ღრუბლისა და ფაშვის მსგავსი, გინა ოღრო-ჩოღრო ადგილი B. (ნემეს. 24) ქორცთა და ძარღვთა შინა ვითარცა ფაშვისა ქიცვიანი, ხოლო ადგილთა შინა ოღრო-ჩოღრო Cb. [არს ქორცთა და ძარღვთა ყდათა შინა ვითარცა ფაშვი ქიცვიანი, ხოლო ადგილთა შინა ოღრო-ჩოღრო] Ca. 24, 30 ნ ე მ ე ს.: „ქვა გასტყორცა და ჰგონა, ვითარმედ ლაქუ(ა)რდი არს ადგილი იგი;" „მხანავ და იქმნა სახედ ლაქუ(ა)რდისა და განფიცხნეს ქორცნი;" (+ ზ ა გ რ ა ტ ი ს მ ე ტ ა ფ რ ა ს შ ი[4]: „და იყო შენებადი ყოველი კედ... იგი" Cq) CqD[5]. 24, 31 ნ ე მ ე ს.: „რამეთუ ქვა გასტყორცა და ჰგონა, ვითარმედ

---

[1] შდრ. სამკურნალო წიგნი: Q—916: 311,4. [2] წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია Caq ნუსხებში. [3] E-ში განმარტება გადახაზულია. [4] შდრ. A—134, 242 v. [5] Ca-ში მოწმობანი ნემესიოსიდან გადახაზულია.

ლაქაურადი არს ადგილი იგი“ E.

ლაქუცი ძაღლის (ძაღლთ D) ალერსი ZABCDE.

ლაღანდარი (ლაღანდრა Cb) ამოწერილის ფერი ZAB.

განუმარტავია Cb.

ლაღანივი ყანთარი B.

ლაღანოს პური ტაფამწვარი ZAB.

ტაფამწვარი პური CD.

ლაღი (+ 1, 30 ჰრომაელ. ZA) სილაღე უწვრთელობისა ნიშები არს; სილაღე არს განუკრძალველი კადნიერება, რამეთუ რა განლაღნეს კაცა, მეტნობასა იწყებს მანქანებისასა (მანქანებათასა B) ZAB.

სილაღე უწვრთ(ვ)ელობისა ნიში (ნიშები Cbq) არს, რამეთუ სილაღე არს, რომელსა მსოფლიონი სითამამეს უწოდენ, რამეთუ რა განლაღნეს, კაცი მეტნობას(ა) იწყებს მანქანებათასა C. (+ თამამი E). სილაღე უსწავლელობისა ნიშები არს DE.

ნ. ალაღება, მლაღობელი, სალაღობელი. სილაღე.

ლაღლაღი წყალში ქანება ZABCD.

განუმარტავია E.

ლაღობა (+ 34, ·4 ეზეკ. ZA) ლაღთა მიერ(ი) ქმნილი ხუმრობა ZAB.

ხუმრობასავით. ლაღობა არს მღერა, რომელ არს თამაშობა C. ხუმრობა DE.

ნ. ლაღი.

ლაღოზა წვრილი სარი ZA.

წვლილი სარი BCD.

ლაყაფი ქართულად ცუდ-მოუბარი. სპარსულად მეორე ხელი ZAB.

(უქმ.) ცუდი სიტყვა CD. (უქმ.) E.

შდრ. ველაყბე.

ლაყვა წვიმის გუბე ZABCb.

შდრ. ლაკვა.

ლაყი კვერცხი წამჯდარი ZABCD.

განუმარტავია E.

ლაყუჩი თევზის ყბა ZABCD.

განუმარტავია E.

ლაშა ქვეყ(ა)ნის მანათობელი ZAB.

ქვეყნის მანათობლად გამოითარგმანების C.

ლაში პირის ქვედა ბაგე ZA.

ქვედა ბაგე პირისა B. დიდი ბაგე პირისა C. განუმარტავია DE.

ლაშკინი ZABCab.

ლაშლაში ცუდი საუბარი ZABCD.

ლაშქარა (ბალ.) ZABCDE.

ლაშქარი (+ 14, 9 გამოსლ. ZAa) დიდი ჯარი სამტერო ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ნ. ილაშქრა, მოლაშქრე, სალაშქრო.

ლაჩაკვა მარცხენა ქელის მკმარებელი ZA.

მარცხნივ მკმარებელი B.

შდრ. ჩალიკვა.

ლაციცი აშიკთ თამაში B. განუმარტავია Cb.

ლაციცობა ქელით აშიკთ თამაშობა ZB.

ნ. ველაციცე.

ლაწირაკი მისათრევველი ZAB.

დიდი მარჯილის სათარი, გინა ცუდი ყრმა Cb. დიდი სათარი მარჯილოსა Ca.

ნ. კაცი.

ლაწლაწი Cb.

ლაწნი Cb.

ლაჰყორი ლერწმისა (ლერწმით B) თუ წქეპლით დაწნული სახლი ZAB.

ლერწმითა, გინა წქეპლით დაწნული სახლი Cb.

ნ. სახლი.

ლახვარი ნ. ლახუარი.

ლახლახი ფრინვლის ავი სლვა ZAB.

ავი სლვა ფრინველთა C. ავი სლვა E.

ნ. სიარული, სლვა; შდრ. ლასლასი.

ლახორა ჯოლლო-მოლლო ZABC.

ლახოსტაკი წარბთ სალებავი ქვა(ა) ZAB.

წარბის სალებავი Cb. განუმარტავია CaqE.

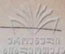
შდრ. ესტიმამიზუ.

ლახტი უმკვეთელო საცემი საომარი ZAa.

განუმარტავია AbBCE.

ლახუარი (ლახვარი ZACqDE) 19, 34 იოანე) ლახვარ(ნ)იცა განიყოფებიან, რამეთუ: ოროლი არს, რომელსა აკინაკად უქმობენ, ლახვარი ორ-პირი და ბუნ-გრძელი; გმური არს ლახვარი პირ-ბრტყელი და ბუნგრძელი; სათხედი არს ლახვარი პირ-ბრტყელი და ბუნზომიერი, ვიეთნი ქელ-შუბას უქმობენ; გეონი არს (+ ლახვარი Z) მოწლო და სამძგიდე, ბუნი მცირედ კაცისა უმაღლესი; შუბი არს ლახვარი სამ-ძგიდე და ბუნ-გრძელი ხიშტი არს ლახვარი პირ-გრძელი, ძგიდე-მახვილი, ტარკოტა; ზუფანი არს ლახვარი მსგავსი გეონისა, ბუნ-წყრთეული შორით სასროლი, რომელ არს ლიბანდაკი ZA.

ლახვარნიცა ესრეთ განიყოფებიან: რამეთუ ოროლი არს, რომელსა აკინაკად უქმობენ, ლახვარი ორ-პირი და ბუნ-გრძელი; გმური არს ლახვარი პირ-ბრტყელი და ბუნ-გრძელი; სათხედი არს პირმობრტყე და ბუნ-ზომიერი, ვიეთნი ქელშუბას უქმობენ; გეონი არს მოწლო და პირ სამ-ძგიდე, ბუნზომიერი, კაცთა მცირედ უმაღლესი; შუბი არს ლახვარი სამძგიდე და ბუნ-გრძელი; ხიშტი არს ლახვარი პირ-გრძელი, ძგიდემახვილი, ტარ-კოტა; ზუფანი არს ლახვარი მსგავსი გეონისა, ბუნწყრთეული შორით სასროლი, რომელ არს ლიბანდაკი B. ლახვარიცა ზოგადი სახელი არს ყოველთა ლახვართა. ხოლო ესე ლახვარი განიყოფების (განიყოფებიან Ca) შვიდად (რვად Ca): ოროლად, გმურად, სათხედად, გეონად, შუბად, (+ ლიბანდაკად Ca) ხიშტად და ზუფანად. ოროლი არს, რომელსა აკინაკად უქმობენ, ლახვარი ორპირი და ბუნ-გრძელი; გმური არს ლახვარი პირ-ბრტყელი (-პრტყელი Cb) და ბუნ-გრძელი, რომლითა მაცხოვარსა უგმირეს; სათხედი არს პირ-მობრტყე და ბუნ-მოკლე, ვიეთნი ქელშუბად უქმობენ; გეონი არ(ს) ლახვარი მოწლო და პირ სამ-ძგიდე, ბუნ-ზომიერი. კაცთა უმაღლეს მცირით, რომელსა სპასპეტნი ქელთა იპყრობენ სისუბუქისათვის; შუბი არს ლახვარი პირ სამ-ძგიდე და ბუნ-გრძელი; (+ ლიბანდაკი არს შუბისა უგრძე და უსხო ბუნითა Ca); ხიშტი არს ლახვარი პირ-გრძელი, ძგიდე-

მახვილი და ტარ-კოტა (+ რომელნიმე შ მ ა გ ა დ სახელ-სდებენ Cb); ზ უ ფ ა ნ ი არს მსგავსი გეონისა, ბუნ-წყრთეული შორი(თ) სასროლელად C. განუმარტავია DE.

ნ. ნალახური.

ლაქვა (ლაჭუა BCab) გალაქვა, მილაქვა, მოლაქვა ZAa.

გალაქვა AbBCb. განუმარტავია CaqE.

ლაჯი ფერჭებთ საშუალი ZAB.

ფერჯსა და ფერჯს საშუალი Cb. განუმარტავია CaqE.

[**ლბ** ნ. დამბალი, ლბილი, მბალი, მოლბა, მოლბობა, მუალბე, სალბილობელი, სალბობი, სილბო].

ლბილ (21. 20 ლევიტ.) ავად მხედველი თვალი ZAa.

ავად მხედველი თვალი (23, 29 ?გავი) Ab. ავად მხედველი თვალი (დაბად.) B. ავად მხედველ უძლური თვალი (+ დაბადების Cb) C. ავად მხედველი E.

ლბილი (ლბილი და რბილი E) რბილი ZABC.

განუმარტავია E.

შდრ. რბილი.

ლბილტყავი სიპიანი (+ და B) მრავალფერჭი და მისთანა(ნი) ZAB.

ლბუნი[1] (6. 2 ოსე) მალამი B.

ნ. მილბუნოს. სალბუნი.

ლებანი ნიგვზის გულის ნახევარი ZAB.

[**ლები** ნ. არჯასპი, მიწალები].

[**ლეგ** ნ. ამ მელეგება].

ლეგა ყომრალი ZAB.

რუხი, ყომრალი C.

ლეგეონ მრავალი მბრძოლი ZAB.

ლევა გალევა ZAB.

გაილიოს C. განუმარტავია E.

ნ. აღლევა, გალევა, განლევა, ლევნა, მლივი, მოლევა.

ლევაისა ესე ცხროა (ცხრო არს B), რომელი მოატყუებს სნეულებასა კეთროვ(ა)ნებისასა, უკეთუ გაუნიადაგდა (განიადაგდა B) ZAB.

ლევაისა ცხრო არს, რომელი სნეულებას(ა) მოატყუებს კეთროვნებისასა, რომელსა ბერძენნი უწოდენ ა ფ ო ტ ი კ ო ს ი C.

ნ. ცხრო.

[**ლევბემონოსი, ლევბენომოსი** ნ. ქარი].

ლევიანთან (ლევიათან Cq, ლევიათა E) (თევზ.) ითარგმანების მ ე ფ ე წ ყ ა ლ თ ა, ვითარმედ წელზეით კაცი და ბოლო თევზთა მქონებელი იყოს ZA.

(თევზ.) ითარგმანების მ ე ფ ე წ ყ ა ლ თ ა შ ი ნ ა თ ა დ, ვითარმედ წელზეით კაცი, ბოლო თევზთა მქონებელ იყოს B. (თევზ.) მ ე ფ ე წ ყ ა ლ თ ა შ ი ნ ა თ ა დ გამოითარგმანების, კაც-თევზიეით (-თევზსავით Cb) რამ არის ლევია(ნ)თან (+ ლევიათანს გრიგოლი ღ˜თისმეტყველი სხვა რიგათ ასენს ღ˜თისმეტყველში[2] მონახე, ვისაც გნებოს, ნათლისღების [საკითხავში] Cq) C. (თევზ.) E.

ლევიტელი ((2 ეზრა 10, 39) ლევის ნათესავი ZAa.

ლევიტონარი (ლევიტონარი [და ლევიტონი[1] Ca) მოკლე მაზარა, საბეჭური მონაზონთა (მონოზონთა B) ZAB.

(+ ლევიტონი Cb) წამოსასხმელია

---

[1] წყაროში: „მილბუნოს". [2] შდრ. A—292, 62 v 12.

ტანზე(დ) ზეწრის მსგავსი ბალანთაგან C.
  ნ. ზეწარი.

ლევიტონი (ლეკიტიანი[1] E) იგივე საბეჭური ZA.
  იგივე B. რომელ არს საბეჭური [მეზარივით[1] E.

ლევნა მოკლებასავით, გალევა, დალევა, მოლევა ZAa.
  მოკლებასავით AbBC. განუმარტავია E.
  ნ. ლევა.

ლეზვი თხელი დორბლი ZAB.
  ნ. დორბლი

[**ლეკ** ნ. წალეკვა].

ლეკვერთხი ნ. ლეკუერთხი.

ლეკვი ნ. ლეკჳ.

ლეკი თხლე, გინა კავკასს იქით თემი ერთი ZA.
  თხლე, გინა კავკასში ერთი თემი B. ლეკი ეწოდების თხელსა ქვე დალეკებულსა, კვალად კაცთა, რომელ არს კავკასთა შინა თემი ლეკთა, და ხესაცა ერთსა ჰქვიან ლეკი Cb. თხლე CaqE.
  ნ. დალეკება.

ლეკი (ხე) ZABCaqE.

ლეკიტონი ნ. ლევიტონი.

ლეკნა ლანკანი ZAB.
  ლანკანაკია C.
  ნ. ლანკანი.

ლეკუერთხი (ლეკუწრთხი ZA, ლეკვერთხი CbqE) წვივსაკრავი ZABCE.

ლეკური უვადო ქრმალი, გინა ლეკეთისა ZAB.
  უვადო ქრმალია საკიდარი C. განუმარტავია E.

ლეკჳ[2] (ოთხფ.) მჴეცთა და ძაღლთა(ა) შვილი ZA.
  (ოთხფ.) ძაღლთა (+ და BCab) მჴეცთ შვილი BC. (ოთხფ.) E.
  ნ. ძაღლი.

ლელენგო (2 მეფე, 13, 8) უფოვარი ნაზუქი ZAB.
  უფოელი ნაზუქი C. უსაფუვრო ნაზუქი E.
  ნ. ნაზუქი.

ლელი (ბალ.) (+ 40, 16 იობ ZAa) წვრილი ლერწამი ZA.
  (ბალ.) წვლილი ლერწამი BC.

ლელწამი საზომისა (40, 3 ეზეკ.) ესე არს ხალი საზომელი. ესე იყო ზომით ექვსი მტკაველი, რომელსა თურქთა გალატოზნი შიმშად უწოდენ ZA.

ლელწამი (1, 31 ესაია) ყანის ნაწველარი (ნაწვერალი Aa) გინა ჩალა ZA.
  ითქმის ყანის ნაწვერალთათვის, გინა ჩალისა. ლელწამი საზომისა ეწოდების ხალი საზომელსა, რომელი ეზეკიას 40 თავსა წერილ არს. ესე იყო ზომით ექვსი მტკაველი, რომელსა თურქთა გალატოზნი შიმშად უწოდენ B. ლერწამი (ლელწამი Cb), ეწოდების ნაწველარსა (+ ყანისასა Cb), გინა ჩალასა; კვალად ლერწამი (ლელწამი Cb) საზომისა ეწოდების ხალი საზომელსა, რომელსა თურქთა გალატოზნი შიმშად სახელ-სდებენ, რომელი წერილ არს ეზეკიელის 40 თავსა შინა, ესე იყო ზომით ექვსი მტკაველი Cab. ნაწველარი, გინა ჩალა, გინა საზომი ხე Cq.
  შდრ. ლერწამი.

ლემი (ბალ.) ZABCE.

---

[1] შეცდომა ჩანს. [2] ნუსხებშია: „ლეკვი“.

ლენდი (პ)რომაულად არდაგს ჰქვიან ZAB.

არდაგი C.

ლენცოფა (ბალ.) ZABCE.

[**ლეპტონი** ნ. ლიტრა].

ლეჟერი ნედლი ავი შეშა ZABC.

(ხე) E.

ლერდანი უგვანად ზანტი ZAaB.

.ზანტი C.

ლერწამი (+ 12, 20 მათე ZAB) სხვილი ლელი ZABCb.

განუმარტავია Caq.

ლერწამი (30, 29 გამოსლ.) სუნელია უაღრესი სხვათა სუნელთა სამღრდელოთა საკმეველად აღაზავებენ ZA.

(30, 29 გამოსლ.) სუნელია, უაღრეს სხვათა სუნელთა სამღდელოთა საკმეველთა აღაზევებენ B. ერთი ლერწამი. გამოსლვათას 30, 29 სწერია: სუნელი, რომელი უაღრესობით სხვათა სუნელთასა იტყვის და საკმეველად სამღრდელოთა საკმეველთასა შეეზავების Cb. (+ გამოსლ. 30, 29 Ca) ერთი ლერწამი სულნელად სწერია საღ̃თო წერილში, რომელი უაღრესობით სხვათა სულნელთასა იტყვის და საკმეველთასა, სამღდელოთა საკმეველთასა (საკმელთაცა Cq) შეეზავების Caq. უაღრეს არს ყოველთა საკმეველთა სულნელთა და სამღდელოთა საკმეველთაცა შეეზავების, შაქარი მგონია E.

შდრ. ლელწამი.

ლერწი ვენაქის რქა ZAB.

ლესვა (ლესუა ZABCab) მახვილის ალმახვა, გინა წამალთა და ხუთოთა გალესვა, ანუ სამხატროთა ფერებთა გალესვა ZA.

ესე არს მახვილისა ალმახვა; ლესვად ითქმის წამალთა და ხუთოთა გალესვა, გინა სამხატროთა ფერებთა გალესვა B. ლესვა არს ოდეს მახვილსა ალმახვევდე (ალმახვიდეს Cb). ლესვად ითქმის წამალსა (წამლისა Cb) ანუ კენჭთა რასამე გალესვიდე (გალესვიდეს Cb) სასმელად (სასუმლად Cb) კაცთათვის, გინა სამხატროთა ფერებთა გალესვიდე საცხებ(ე)ლად C. განუმარტავია E.

ნ. აალესე, აღლესვა, ნალესი, სალესავი.

[**ლესტექო** გაუშრობელი ტალახი] D.

ლესტიკი (ლესტიკ E) ებრაულად სამართალი ო ZAB.

ებრაელებრ სამართალი C. (უჭმ:) ლესტიკ ებრაულად სამართალი E.

ლესუა ნ. ლესვა.

ლექა დიდად მთრვალი (მთვრალი AbBE) ZABCE.

ნ. მთრვალი.

ლექსი სიტყვა სრული და რჩეული, გინა შეწყობილი, ლექსი არს ZA.

სიტყვა სრული და რჩეული ლექსი არს, გინა შეწყობილი B. ლექსი იგი არს (თიგი არს ლექსი E), რომელ სიტყვა სრული და რჩეული იყოს CE.

ნ. გაალექსა, ვალექსე, ილექსა.

ლექსიკონი ენათა თარგმანი, გინა სიტყვათა გამოთარგმანება (+ [ქართულად სიტყვის კონა ჰქვიან] Aa) ZA.

ესე არს ენათა თარგმანება, გინა სიტყვათა გამოძიება B. ენათ(ა) თარგმანი, გინა სიტყვათ(ა) გამოძიება C.

ლეღატი ესე არს (პ)რომის პაპის დესპანი. ლეღატი ეწოდების (ეწოდება A) ანდერძად დაგდებულსა სახლებთა, თუ წალკოტთა, თუ კაპილონთა და ევვე-

თართა სარგებლის მომცემელთა ZA.

ლელატი არს რომის პაპის დესპანი. ლელატი ეწოდება ანდერძად დაგდებული სახლები, თუ წალკოტი, თუ კაპილონი და ეგევითარნი სარგებელთ მომცემნი B. ლელატი ეწოდების კაცსა ნაცვლად ვის(ა)მე დადგინებულსა, გინა ქელითწერილსა, მოცემულსა რასამე სასარგებლოსა (+დეკენბერს 15, ივლის 10 სვინაქსარში[1]: „ლელატები მისცა მათდა როჭიკად“ Cq) C. დეკენბერს 15 სვინაქსარში E.

ლელვი ნ. ლელჳ.

ლელვის-კვერი, ლელვის-კუერი ნ. ლელჳს-კუერი.

ლელვსუარი ნ. ლელუსუარი.

ლელვსულელი ნ. ლელუსულელი.

ლელმა რა ბზარი თოვლი მზეჱ შეალბოს, (+ ლელმა არს B) ZAB.

რა ნამზევი თოვლი შეჰყინდეს, მელი გაიყენოს, უწოდენ ბზარსა და რა (+ მზემან E) ბზარი მოალბოს (შეალბოს Cb). ივი არს ლელმა მალ (მსწრაფელ E) ჩახეთქისათვის CE.

ნ. თოვლი.

ლელუსუარი[2] (ხე) (29, 17 იერემ.) ესე არს ეგვიპტური ზრქელფურცელი, რომელ(ი) ფურცელთა ზედა მოისხამს ლელვთა ZAB.

(ხე) (იერემ. 29, 17) Cb.

შდრ. ლელუსულელი.

ლელუსულელი (ლელვსულელი ZABCbq) (2 ნეშტ. 9, 27) ესე არს, რომელსა თუთას უქმობენ, ვითარმედ (ჰ)რომაულად სიკომოროს ყოლასა ჰქვიან, ვითარმედ სიკო — ლელვი და მოროს — სულელი, ჩვენთა მთარგმნელთაცა ამის გამო აღუწერიათ, თვარა სადაცა ლელვსულელი წერილ არს, ყოლას ეწოდება, ვიეთთა ლელვსულელი და ლელვსუარი არა გაურჩევიათ ZA.

(ხე) (2 ნეშტ. 9, 27) ესე არს ყოლა, რომელსა სომხურად თუთა ეწოდება, რამეთუ ლათინურად სიკომოროს ყოლას ჰქვიან, ვითარმედ სიკო—ლელვი და მოროს—სულელი. ჩვენთა მთარგმნელთა ამის გამო აღუწერიათ, თვარა სადაცა ლელვსულელი წერილ არს, ყოლა არს. ვიეთთა ლელვსულელი და ლელვსუარი არა გაურჩევიათ B. (ხე) ეგვიპტური ლელვი Cb. (ხე) Caq.

ლელჳ (ლელვი ZABCbqE) (ხე) (+ 13, 24 რიცხვ. ZAa) ZABCE.

ნ. გაგა 1.

ლელჳს-კუერი (ლელვის-კვერი ZA, ლელვის-კუერი B) (2 მეფე 25, 18) ასხმული ჩირი ZAB.

ლეყეცობა კვიპრიანეს ცხ[3].: „ლალვა და ლეყეცობა იყო“; „გრძნებითა და ლეყეცობითა“ ZABCE.

ლეში სომხურია, მძორს ჰქვიან ZA.

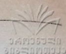
სომხურია, ქართულად მძორი ჰქვიან B. (უქმ.) (+ ლეში Caq) სომხურია და უქმარი, ქართულად მძორი ჰქვიან C. (უქმ.) ლეში სომხურია, მძორს უწოდენ E.

ლეშკი ცუდი ქორცი ZABCab.

ლეშტერი სეტყვის ღვარი ZA.

---

[1] შდრ. H—1661, 73 v, 13. [2] ნუსხებშია: „ლელვსუარი“. [3] შდრ. A—95, 758, a[1].

სეტყვიანი ღვარი BC. ღვარიანი სეტყვა E.

ნ. ღუარი.

ლეშურა (ბალ.) ZABCE.

ლეშხი (ლეშხი და ქვავი E) ქვავე, წვიმაში ნახე ZA.

ქვავი. რა ხეთ ფურცელი წვიმათა ცვარს იტვირთავს და მერმე მის მიერ იწვეთებს, ლ ე შ ხ ი ეწოდება B. ქვავე. რა ხის(ა) ფურცელმან წვიმისა ცვარი (წვიმათა ცვარნი Cb) იტვირთოს და მერმე ხისა მიერ იწვეთოს, მას ეწოდების ორივ(ე) C. რა წვიმისა ცვარი ხეთა ფურცელსა ეტვირთოს და ხისა მიერ წვეთდეს, ორივ მას ეწოდება E.

ლეჩაქი კუბასტი, დედათ თავსაბურავი ZA.

სხვათა ენაა, ქართულად კ უ ბ ა ს ტ ი ჰქვიან დედათ თავსაბურავთა, და სხვანიც მრავალი B. დედათ(ა) თავსაბურავი C. განუმარტავია E.

შდრ. მაკნანი.

ლეწა თხილთა და მისთანათ(ა) მტვრევა ZABC.

განუმარტავია E.

ნ. დალეწა, კედელთმლეწელობა, მიილეწა, ნალეწი, სოლომის ნალეწი (გოხ'თან ქვა'ში); შდრ. ლეწვა.

ლეწვა (ლეწუა BCab) (+ 18, 4 ესაია ZA) ყანის დაბეგვა ZAB.

ყანის დაბეგვასავით C. განუმარტავია E.

ნ. მლეწველი. ნალეწი; შდრ ლეწა.

ლეჯა წენგო(ს) ნაპობი ქერქი ZAB.

წენგოს ნაპობი C. განუმარტავია E.

ლევევბონომოს ქარია ერთი ZABCab.

ნ. ქარი.

ლვიკოსი პერიპატიოსთან (პერიპატიოსანთან Z) ნახე ZABCb.

ლვილი (+ 1 მეფე 17, 7 ZA) ქსლის ყდა ZAB.

რვილი Cb.

შდრ. რვილი.

ლია საფლობი ტალახი ZA.

საფლობი BC. განუმარტავია E.

ნ. საფლობი; შდრ. ლაა.

ლიანდაგი სარჩული, საპირეზე(დ) მიკერება ZA.

სარჩულ-საპირის დაკერება BC. განუმარტავია E.

ლიბანდაკი (+ 2 მეფე 18, 14 ZA) შუბი მოკლე სასროლი ZAB.

ისარი მოკლე Cbq. შუბი Ca. ბერძული ისარი E.

ნ. ისარი, ლახუარი, ლიბარდა.

ლიბანი მთაა ZA.

ლიბარდა (ჰ)რომაულად შ უ ბ ს (ა) ეწოდება. ხოლო ლ ი ბ ა ნ დ ა კ ი ქართულში ამისთვის მოუყვანიათ, მოკლე შუბაკი ZAB.

ლიბი წყალში ბადის დასაბმელი ZABC.

ლიბრი ჩალურჯებული ZABC.

განუმარტავია E.

ნ. მოლიბრო, რუხა.

ლიგვირი ნ. ლიგვრი.

ლიგი შლეთი B.

ნ. განლიგვება.

ლიგვრი[1] ეს თვალი ლურჯია ZAB.

ეს(ე) თვალი ლურჯია, ქვიშის მსგავსი (ქვზავსი E), ადგილი არავის უწყის, მოიღებენ ქალეთის ქვეყ(ა)ნით CE.

1 ნუსხებშია: „ლიგვირი".

ნ. ამეთვსტომი, ანთრაკი.

ლივაი (+ 47. 19 ეზეკ. ZAa) ჩრდილოეთი ZABC.

ნ. ჩრდილოეთი.

ლივანოტო (ლივანოტი Ca) საკმეველია სუნ(ნ)ელი ZAB.

საკმეველი(ა) C. იოსიპოსში: ორნი ფიალანი ალსავსენი ლივანოტოთა" E.

ლივიელლიოსი (+ რჯულის კანონი, კოსტან. მეოთხე[2] 7 B) ქარტა სიმტკიცისა ZAB.

ნ. წერილი.

ლივლივი ნადირთ ხლდომა ZAb CaqE.

ნადირთ ხლტომა AaBCb.

ნ. სიარული, სლვა.

ლიზლი [1]კადნიერად ხუმრობის ურიდალი[1] Z.

განუმარტავია B.

ლიზლობა რა კაცი უალრესსა და უპატიოსნესსა თვისსა კადნიერად და ხუმრობით ეტყოდეს და წყენას არ ელოდეს ZA.

რა კაცი უალრესთა და უპატიოსნესთა კადნიერად და ხუმრობით ყოველსავე ეტყოდეს და წყენას არ ელოდეს B. ლიზლობა არს რა კაცი უალრესსა და უპატიოსნესსა კადნიერად და ხუმრობით ყოველსავე ეტყოდეს და წყენასა არა მოიქდენდეს C. განუმარტავია E.

ნ. მელოზლა.

ლითონი მას ადგილს ეწოდების, სადა ილეკროს სთხრიან, ანუ მარგალიტი და სპეკალი გამოდის, რომელსა სპარსნი მადანსა და ქანს უქმობენ ZA.

მქადანს. ესე ლითონი მას ადგილს ეწოდება, სადა ილეკრო გამოითხრებიან, გინა მარგალიტი, სპეკალნი, რომელ არიან თვალნი პატიოსანი, ანუ ალრალებნი და სხვანიცა ნივთნი რაიც რავე, რომელსა თურქნი მადანს უწოდენ, რომელ არს ქანი B. ესე ლითონი მას ადგილს(ა) ეწოდების, სადა (+ გამოვალს Ca) ოქრო, ვეცხლი, სპილენძი და მსგავსნი მათნი, გინა თვალნი პატიოსანნი (+ და მარგალიტნი გამოილებიან Cb), რომელთა თურქნი ქანად (ქანსა Cb) უწოდენ. წისქვილის(ა) ლითონსაც(ა) მისთვის უწოდენ, რამეთუ იგიცა ქანისაგანია C. ესე ლითონი, სადა ოქრო გინა ვეცხლი ანუ თვალნი პატიოსანნი ანუ რვალი და პრპენი გამოვალს, მას ეწოდების; ქამთა შლისაგან ვიეთნი ქანად უქმობენ, ხოლო წისქვილთა ლითონსაცა მისთვის უწოდენ, რამეთუ იგიცა ქანია E.

ნ. ქანი.

ლითონი წისქვილის (+ საბრუნავი ZA) მგრგვალი ქვა ZAB.

წისქვილის საბრუნავი Cb. წისქვილისა Caq. განუმარტავია E.

ლიკანი თორნეში ჩაყუდებული პური ZAa.

ლიკლიკა (ოთხთ.) პატარა ქურციკი ZAB.

(ოთხთ.) პატარა ჯერანი C.

ლიკლიკაი დიაცის ჯავრის საუბარი Cb.

ლიკნა ლეკნა ZABC.

მამათ ცხ: „უქმდა საჭმრისათვის-მე ვითარ ერთ ოდენ ლიკნა და არარა ჰქონდა, რათამცა მოიყიდა“ E.

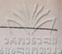
ლიკტორი მოსწავლეთ მოძლვარი ZAB.

ილიკტრიონი, გინა მოსწავლეთ მოძლვარი Cb. ილიკტრიონი Caq.

[**ლიკტრიონი** ნ. ილეკრო].

---

[1] შდრ. A—675, 44 r, 24. [2] შდრ. A—1373, 67 v, 5 („ლიველლონსა“).

ლილა ლურჯი(ს) საღებავი ZAC.

ლურჯთ საღებავი B. განუმარტავია E.

ლილვი ბადის საქსოვარი ჩხირი ZAB.

ბადის საქსოვი ჩხირი C. ბადის ჩხირი E.

ლილია ჩჩვილთ მიერ ლამაზი ZAB.

ჩჩვილთა მიერ წითელი Cb. (უქმ.) CaqE.

ნ. ლამაზი.

ლილიფარი სხვათა ენააა, ქართულად ნინოფი ჰქვიან ZABCb. (ბალ.) CaqE.

ლილმა სხვა კათიღორია-შიа[1]: „ესენი ანუ გარდასრულთაებრ მოიჴმიან და იწოდებიან პორიზმად (პროზიმად BCab) ანუ გულვებადთაებრ და იწოდებიან ლილმად“ ZABC.

ნ. პორიზმა.

ლილო თოვლ-ჭრელი ZABCE.

ნ. თოვლი.

ლიმენა ელლენებრივ ნავსაყუდელი ZA.

ნავსაყუდელი ელლენებრ B.

ლიმო (ხე) ZABCE.

ლიმოლოღოსი მსოფლიოთ(ა) საქმეთა ზედამდევი ZAB.

მსოფლიოთა საქმეთა ზედამდგომობასა (ზედამდევგობასა CbE) ცხად-ჰყოფს ლიმოლოღოსობა(ი) CE.

ლიმონი (ლიმონა Caq, ლიმონა და ლიმენა E) ლიმენა ZAB.

ლიმენა, ნავსაყუდელი C. ნავსაყუდელია E.

ნ. ლიმენა.

ლინგი ფიცრის კიდე(ა) ZAaBCE.

ფიცრის კიდი Ab.

ლინი რვალის საჩხარუნებელი დიდი ZA.

რვალი(ს) საჩხარუნებელი BC. მათეს თავის თარგმანი: „მეორღანოეთა, მენესტვეთა ქნარითა და ლინითა მეტყველთა პირად-პირადითა სილოდითა მემღერთა“ E.

ნ. პარი, წინწილა.

ლიონოტოსი ქარია ერთი ZABCab.

ნ. ქარი.

ლიპი მთელი (მთლივ B) ადგილი გაყინული ZAB.

მთლივ გაყინული C. განუმარტავია E.

ნ. ყინული.

ლირბი (8, 5 იერემ.[2]) სომხურია, თავქედსა, გინა ურცხვსა ჰქვიან ZAa.

თავქედი, გინა ურცხვი AbB. თავქედი, გინა დაუჯერებელი C. თავქედობაა E.

ნ. სილირბე.

ლირსი ფიცარი ურიბად პირწაჭრილი ZA.

ფიცარი ურიბად წაჭრილი BC. ფიცარი ურიბა E.

ლირწი[3] (5. 21 გალატ.) ესე არს დედათა მიმართ დაუცადებელი გულის-თქმა და სიმჴურვალე. ჴორცთა ბოროტება; ქვებურობა უკვე არს კლებით მოძრაობა, ხოლო ლირწება უწესოდ, ნამეტნავად მოძრაობა ZA.

არაწმიდა, ავჴორცი (5, 21 გალატ.). ესე არს დედათა მიმართ დაუცადებე-

[1] შდრ. A—250, 18 v.6. [2] შდრ. A—51 („ლიპრითა“). [3] წყაროში: „ლირწება“.

ლი გულის-თქმა და სიმჭურვალე, კორც-ბოროტება. ქვებურობა უქვე არს კლებით მოძრავი, ხოლო ლირწი უწესოდ, ნამეტნავად მოძრავი B. (+ არაწმიდება Cb). ლირწება არს დედათა მიმართ დაუცადებელი (დაუცხრომელი Cq) გულის-თქმა და სიმჭურვალე, კორცთ-ბოროტება. ქვებურება (ქვებურობა Cb) უქვე არს კლებით მოძრაობა, ხოლო ლირწი უფროისობით და უწესოდ მოძრავი C. ლირწება არს დედათა მიმართ დაუცხრომელი გულის-თქმა და სიმჭურვალე, კორც-ბოროტება E.

ლიტანია[1] (44, 13 ფსალმ.) სავედრებელი, გინა საოხი, გინა სამსახურებელი ZAB.

ესე არს სავედრებელი, გინა საოხი, გინა სამსახურებელი C. ლიტანია მსახურებად თქვა E.

ნ. ვლიტანიობ.

ლიტონი ცარიელივით ZAB.

ცარიელი (ცალიერი Ca) ერთი, (+ გინა C) ლუტი CD. მარტო ცარიელი E.

ნ. ულიტონესი.

ლიტრა (19, 39 იოანე) პირველ(ი) ჟამთა ლიტრა უმცირეს იყვნეს, ვიდრე აწინდელი. ვითარცა არს აწ ჩვეულება (ჰ)რომაელთა, ეგრე იყო პირველად ყოველთაგან, რამეთუ ესრეთ იყო პირველთა ლიტრათა წონანი: 4 ქრთილის მარცვალი ერთი კერატია, რომელ არს რქის გურკა; 6 კერატი ერთი გრამაა; 4 გრამა ერთი დრაჰკანია; 24 გრამა ერთი უნკიაა 6 დრაჰკანი ერთი უნკიაა; 36 დრაჰკანი ნახევარ ლიტრა იქნება; 72 დრაჰკანი ერთი ლიტრაა; 12 უნკია ერთი ლიტრაა. უნკია არს ორი სატირი; 3 დრაჰკანი ერთი სატირია; 1 დიდრაქმა ერთი სიკილაა; სატირი და სიკილა სწორეა; 25 ლიტრა ერთი ტალანტია, რომელ არს ქანქარი. ზოგან ასოცდახუთი ლიტრა სწერია, ტყუილია. ცხრა ათასი დრაჰკანი ერთი ტალანტი იქნება, ამას მრაცხელნი მოდად უწოდენ; ზუზა დიდრაქმაა; ათი დრამი ერთი უნკიაა. 20 დანგი ერთი სატირია; 20 დანგი ერთი დიდრაქმაა; 1 დრაქმა ათსამეტი (ათცამეტი A) დანგი და დანგის მესამედია. მწვლილი დანგზე ნაკლებია. ვოილნი დრამის მეექვსედია; ჩაგირდაგი დრამის მეხუთედია; 4 დანგი ერთი დრამია; სიმისი დრაჰკნის ნახევარია, ტრიმისი დრაჰკნის მესამედია, ერთი დანგი ათსამეტი (ათცამეტი A) პაშტაა; ერთი სასწორი ვეცხლი ერთი სატირია; ერთი ჭედილი ვეცხლი ერთი სასწორია; ერთი კენტინარი ასი ლიტრაა; ერთი მნა ორი ლიტრა და ნახევარია; 15 ლიტრა ერთი მეტროა; მედიმნოსი სიკილონია და სიკილონი სიკილაა. 200 სიკილონი ხუთი მნა

[1] წყაროშია: „ლიტანიობდენ“.

იქ(მ)ნებაო, იოსიპოსში[1] ეწერა.

ახალი ლიტრა აღმოსავალთა აწ რომ არს, იპყარ რიცხვით: 4 ქრთილის მარცვალი ერთი ყირათია, რომელ არს კერატი; 3 კერატი ერთი დანგია; 6 დანგი ერთი დრამია; დრამნახევარი ერთი მიტყალია; 33 მიტყალი და ნახევარი ერთი თუჴტია, რომელ არს სტილი. ხოლო ქალაქით(ი)-ქალაქად ლიტრისა წონა სადამე ოცი თუჴტია, სადამე მეტი და სხვაგან ნაკლები. 48 თუხტის წონა ერთი თილანია; სპარსნი ლიტრისა ნაოთხალსა ჩარექს(ა) უჴმობენ, რომელსა სომხურად ნუკი და ქართულად გვერდი გინა ნაოთხალი ეწოდება; ხოლო გვერდისა ნაოთხალსა ქსანი ეწოდება. სადა ლიტრათა მცირედიდობა არ(ი)ს, ეგრეთვე ნაოთხალი და ქსანი განიყოფ(ვ)იან ZA.

პირველთა ჟამთა ლიტრანი უმცირეს იყვნეს, ვიდრე აწინდელი. ვითარცა არს ჩვეულება რომთა, ეგრეთ იყო პირველად ყოველგან, რამეთუ ესრეთ არს პირველთა ლიტრათა წონანი: 4 ქრთილის მარცვალი ერთი კერატია, რომელ არს რქის გურკა; 6 კერატი ერთი გრამაა; 4 გრამა ერთი დრაჰკანია; 24 გრამა ერთი უნკიაა; 6 დრაჰკანი ერთი უნკიაა; 36 დრაჰკანი ნახევარ ლიტრა იქნება; 72 დრაჰკანი ერთი ლიტრაა; ათორმეტი უნკია ერთი ლიტრაა; უნკია არს ორი სატირი; სამი დრაჰკანი ერთი სატირია; ერთი დიდრაქმა ერთი სიკილაა; სატირი და სიკილა სწორეა. 25 ლიტრა ერთი ტალანტია, რომელ არს ქანქარი. ზოგან ასოცდახუთი ლიტრა ეწერა; ტყუილია. ცხრა ათასი დრაჰკანი ერთი ტალანტი იქნება. ამას მრაცხელნი მოდად უწოდენ. ზუზა დიდრაქმა არს; ათი დრამი ერთი უნკიაა; ოცი დანგი ერთი სატირია; 20 დანგი ერთი დიდრაქმაა; ერთი დრაქმა ათსამეტი დანგი და დანგის მესამედია; მწვლილი დანგზე ნაკლებია; ვიოლნი დრამის მეექვსედია; ჩაგირდაგი დრამის მეხუთედია; 4 დანგი ერთი დრამია; სიმისი დრაკნის ნახევარია; ტრიმისი დრაჰკნის მესამედია; ერთი დანგი 13 პაშტაა; ერთი სასწორი ვეცხლი ერთი სატირია; ერთი კენტინარი ასი ლიტრაა; ერთი მნა ორი ლიტრა და ნახევარია; თხუთმეტი ლიტრა ერთი მეტროა; მედიმნოსი სიკილონი არს; სიკილონი სიკილაა; ჭედილი ვეცხლი ერთი სასწორია; 200 სიკილონი ხუთი მნა იქნებაო, იოსიპოსში[2] ეწერა.

ახალი ლიტრა აღმოსავალთა აწ რომ არს, იპყარ რიცხვით: 4 ქრთილის მარცვალი ერთი ყირათი არს, რომელ არს კერატი; 3 კერატი ერთი დანგია; 6 დანგი ერთი დრამია; დრამნახევარი ერთი მიტყალია; 33 მიტყალი და ნახევარი ერთი თუხტია, რომელ არს სტილი; ხოლო ქალაქით-ქალაქად ლიტრის წონა სადამე 20 თუხტია სადამე მეტი, სხვაგან ნაკლები. 48 თუხტის წონას თილანს უჴმობენ. სპარსნი ლიტრის ნაოთხალს ჩარიექს უწოდენ, რომელ არს სომხურად ნუკი, ხოლო ქართულად გვერდი, გინა ნაოთხალი; ხოლო გვერდისა ნაოთხალსა ქსანი ეწოდება. სადა დი-

[1] შდრ. A—675, 258 v, 6. [2] იქვე.

დი ლიტრაა და სადა მცირე ნათთხალი და ქსანი, ეგრე განიკვეთება, თემ-თემობით არს B. პირველთა ჟამთა ლიტრანი უმცირეს არიან ვიდრე აწინდელი, რამეთუ პირველ(ნ)ი ლიტრა ესრეთ გამოწონე: ოთხი ქრთილის მარცვალი ერთი კერატია (ცერატი არს Cb) რომელ არს რქის გურკა; ექვსი კერატი ერთი გრამაა; ოთხი გრამა ერთი დრაჰკანია; ოცდაოთხი გრამა ერთი უნკიაა; 6 დრაჰკანი ერთი უნკიაა; ოცდათექვსმეტი დრაჰკანი ნახევარ ლიტრა იქნება; სამოცდათორმეტი დრაჰკანი ერთი ლიტრაა; თორმეტი უნკია ერთი ლიტრაა; უნკია არს ორი სატირი; სამი დრაჰკანი ერთი სატირია; ერთი დიდრაქმა ერთი სიკილაა; სატირი და სიკილა ერთია (სწორეა CbqD); ას ოცდახუთი ლიტრა ერთი ტალანტია, რომელ არს ქანქარი; ცხრა ათასი დრაჰკანი ერთი ტალანტი იქნება, ამას მრაცხელნი მოდად უწოდენ, ბერძენთა ენითა ლეპტონად უწოდენ, რომელ არს მწვლილი, ესე იგი არს დანგი, რომელსა მაცხოვარმა(ს) ასარად უწოდა; ზუზა ორი წილი სამი დრაქმაა და დიდრაქმა ზუზაა; ათი დრამა ერთი უნკია(ა); ოცი დანგი ერთი სატირია; ოცი დანგი ერთი დიდრაქმაა; ერთი დრაქმა ცამეტი დანგი და მესამედია; მწვლილი დანგზედ ნაკლებია, სიმისი დრაჰკნის ნახევარია და ტრიმისი დრა(ჰ)კნის მესამედი(ა); ერთი სასწორი ვეცხლი ერთი სატირია, ერთი კენტინარი ასი ლიტრაა; ერთი მნა ორ ლიტრა-ნახევარია; ოცდათხუთმეტი ლიტრა ერთი მეტრაა. იოსიპოსში[1] ეწერა: სოლომონ ქმნა სასანთლენი ოქროსაგან შთასხმული, ბერილი, საწონის(თ)ა მქონებელი მნათა ასთა, რომელთა ევრაელნი ვიდრემე კინახარეს უწოდენ, ხოლო ელლესებრივისა გარდაცვალებული ენისა მოასწავებს ტალანტსა. აქ(ა) მნა ტალანტად თქვა და იმავ იოსიპოსში ეწერა: მნა ორ(ი) ლიტრანახევარიაო. სხვას წიგნში ტალანტი ასოცდახუთ ლიტრა (ასოცდახუთ ლიტრად) ეწერა. [+ სომხურს ლექსიკონში ასე ეწერა: ტალანტი საწონისა სახელი არს არა თუ სათვალავთა, რომელ არს ბევრი დ(ა)ეკანი, გინა ხუთას ოცდახუთი ლიტრა(ო). ლიტრითა სამ(ე)ოცდა (ა)თორმეტის მისხლით (მიტყალითაო Cb) დაეკანი (+ არს Cb) დრაჰკანია (დრაჰკანი Cb) C]. რომელი დაეიჯეროთ? დამალონა. მაგრამ ზოდი (+ და შუშა Cb) მძიმეს წონისაც იქ(მ)ნება და სუბუქისაცა. მედიმნოს(ნ)ი სიკილონი ვიდრემე არს, (+ და Cb) სიკილონი სიკილა(ა); ჰედილი ვეცხლი ერთი სასწორია; ორასი სიკილონი ხუთი მნა იქ(მ)ნებაო, იოსიპოსში[2] ეწერა ხუთი ჩაქირდაგი (ჩაგირდაგი Cb) ერთი დანგია; ოთხი დანგი ერთი დრამია.

ახალი ჩვენთა ჟამთა (აწინდელი D) (ლიტრა ჩვენთა ჟამთანი Cb) რიცხვით იპყარ: ოთხი ქრთილის მარცვალი ერთი ყირათი არს (ყირათია CbD; + რომელ არს ქართულად კერატი C); სამი ყირათი ერთი დანგია; თორმეტი ქრთილის მარცვალი ერთი დანგია; ექვსი დანგი ერთი დრამია; სამი დრამი ორი მიტყალია; ოცდაცამეტი მიტყალი და ნახევარი ერთი თუხტია, რომელ არს სტილი, ხოლო ქალაქით(ი)-ქალაქად ლიტრის(ა) წონა რომელთამე ოცი თუხტი აქვსთ, რომელთამე ნაკლები და რომელთამე (სხვაია CqD) მეტი. არამედ რომელსაც ორმოცდარვა თუხტი აქვსთ ერთ ლიტრად, იგი არს თილანი; რვა თუხტი ერთი ოყაა;

[1] შდრ. A—675, 258 v, 6. [2] იქვე.

თუხტი და (+ თუხტის Cb) მეოთხედი ერთი ქსახია; ერთი ნუკი რომელსამე ადგილსა ოთხი თუხტი აქვან (თუხტია Cb), რომელსამე ხუთი და სხვაგან ექვსი ადგილითი-ადგილად. ესრეთ სწოხენ CD. ლიტრანი პირველთა ჟამთანი უმცირეს არიან ვიდრე აწინდელი, რამეთუ პირველი ლიტრა ესრეთ გამოწონე: ოთხი ქრთილის მარცვალი ერთი კერატია, რომელ არს რქის გურკა: ექვსი კერატი ერთი გრამაა: ოთხი გრამა ერთი დრაჰკანია; ოცდაოთხი გრამა ერთი უნკიაა: ექვსი დრაჰკანი ერთი უხკიაა: ოცდათექვსმეტი დრაჰკანი ნახევარ ლიტრა იქნება; სამოცდათორმეტი დრაჰკანი ერთი ლიტრაა; თორმეტი უნკია ერთი ლიტრაა; უსკია არს ორი სატირი; სამი დრაჰკანი ერთი სატირია; ორი დიდრაქმა ერთი სიკილაა: სატირი და სიკილა სწორია: ასოცდახუთი ლიტრა ერთი ტალანტია, რომელ არს ქანქარი: ცხრაათასი დრაჰკანი ერთი ტალანტი იქნება, ამას მრავალხელნი მოდად უწოდენ. ბერძენთა ენითა ლეპტონად უწოდენ, რომელ არს მწვლილი, ესე იგი არს დანგი, რომელსა მაცხოვარმა ასარად უწოდა. ზუზა ორი წილი სამი დრაქმა არს და დიდრაქმა ზუზაა; ათი დრამა ერთი უნკიაა: ოცი დანგი ერთი სატირია; ოცი დანგი ერთი დიდრაქმაა; ერთი დრაქმა ცამეტი დანგი და მესამედია; მწვლილი დანგის ნაკლებია: სიმისი დრაკნის ნახევარია და ტრიმისი მესამედი. საღმთო წერილში შესაწირავად ანუ მისაცემად სასწორი ვეცნლი რომ სწერია, ერთი სასწორი ერთი სატირია: ერთი კენტინარი ასი ლიტრაა; ერთი მნა ორლიტრანახევარია, ასრე ეწერა ყოველი.

იოსიპოსში[1] ზედათ კერძო ეწერა, მნა ტალანტიათ და ქვემორე ეწერა, ორი ლიტრა და ნახევარიათ. რა ვქნა? შემაწუხა.

ახალი ლიტრის რიცხვი: ოთხი ქრთილის მარცვალი ერთი ყირათია; სამი ყირათი ერთი დანგია; თორმეტი ქრთილის მარცვალი ერთი დანგია; ექვსი დანგი ერთი დრამია; სამი დრამი ორი მიტყალია; ოცდაცამეტი მიტყალი და ნახევარი ერთი სტილია, რომელსა ქართულად თუხტი ჰქვიან. ხოლო ქალაქით-ქალაქად ლიტრა რომელთამე ოცი თუხტი აქვსთ, რომელთამე მეტი და სხვათა ნაკლები გახწესებისაებრ. ერთი ოყა რვა თუხტია; ერთი ქსანი ორი თუხტ-ნახევარია; ერთი ნუკი ოთხი თუხტია, ზოგან ხუთი თუხტია.

ზეით ესრეთ ეწერა: სოლომონ ქმნა სასანთლე ოქროსაგან შთასხმული, ბერილი, საწონისა მქონებელი მნათა ასთა, რომელთა ევრაელნი ვიდრემე კინახარეს უწოდიან, ხოლო ელლინებრივისა გარდაცვალებული ენისა მოასწავებს ტალანტსა. სასწორი ოცი დანგია; ერთი უნკია რვა დრამია. ამ ლიტრათ ოცდათხუთმეტი ლიტრა ერთი მეტრა არს და 10 მეტრა ერთი მოდი არს E[2].

ნ. ასათიძე.

ლიფი გასანთლული ნარმა ZA.

გასანთლული ლარი B. გასანთლული მჩვარი Cb. გასანთლული CaqD. გასანთლული ფარჩა E.

ლიფიცხაური (ლიფიცხური CqD) ქმელი ქორცი შემწვარი ZA.

ქმელი შემწვარი B. ესე (ლიფიცხური D) არს ქმელი ქორცი ანუ ქმელი თევზი შემწვარი (შეწვას Cb, შესწვა CqD) CD.

---

[1] შდრ. A—675, 258 v, 6. [2] უკანასკნელი აბზაცი კიდეზეა მიწერილი, ეტყობა სხვა დროს.

ლიფლიფი ფანარი ZABCa.
ნ. ფანარი.
ლიფსი ქარია ერთი BCb.
ნ. ქარი.
ლიფსიტა (ლიფსითა Ab) (თევზ.) ZA.
(თევზ.) წვლილი B. (თევზ.) წვლილი თევზი CD. (თევზ.) წვლილი თევზი მეტად E.
ლიქნა დაყვა(ვ)ება ZAB.
სატყუვრად(ი) ფერობა (+ ფერობასთან ნახე Cab) CD. მიფერება E.
ნ. მელიქნა, სალიქნელი.
ლიჭყი მიწა ძირ-გაყინული პირ-მომხვალი ZA.
მიწა ძირს გაყინული, პირი მხვალი, მესხლეტი B. მიწის პირი გაყინული, მხვალი და მესხლეტი Cb. გაყინული(ს) მიწის პირი (მო)მხვალი და მესხლეტი CaqDE.
ნ. ყინული.
ლიხი ფრიად მაღალი შამბი ZAa.
ნ. შამბი.
ლმობა (+ 13, 10 დანიელ ZAa) ტკივილი ZAB.
(+ ლმობა არს CaqD) გრძნობა ვნებისა, რომელ არს ტკივილი CD. გრძნობა ვნებისა E.
ნ. ელმოდა, მლმობელი, ნალმობი, სალმობა, სალმობიერი.
ლმობიერი 13, 10 დანიელ ZAa.
დაწყნარებულივით AbB. გულებატკივნეული Cb. გულება-მშვიდი და წყნარი Caq.
შდრ. ლომბიერი.
[**ლმობიერმყოფელი** ნ. ფსალმუნი].
ლმობილი ტკივნეული ZABCb.
ლობა ტუტისა, კომშის გულისა და მისთანათა(ს) წვენი, რომ იწვდებოდეს ZA.
ტუტისა, კომშის გულის წვენი და მისთანანი B. ტუტის წვენსავით რაც იწვდებოდეს, კომშის გურკის წვენი და მისთანანი Cb. ტუტის წვენსავით რაც იყოს CaD. განუმარტავია და გადახაზულია E.
ლობიო (ბალ.) ZABCDE.
ლოგინი საწოლად შემზადებული ფიცარი ფეჭიანი ZA.
საწოლად შემზადებული ფეჭედი ფიცარი (+ გინა ქვითა CD) BCD. საწოლად შემზადებული ფიცარი ფეჭედი E.
ნ. ცხედარი.
ლოგორო ფოთლის დიდი კონა ZA.
ფოთლის კონა დიდი B. შეკრული ფოთელი (ფოთოლი Cb) CD. ქეერი შეკრული E.
ლოდა დიდი ბადია ZABCD.
ბადია დიდი E.
ნ. ჯამი.
ლოდაკი (+ გრიგოლი დეოლოღ, ევგენიასი E[1]) მომცრო ბადია ZABCDE.
ნ. ჯამი.
ლოდბარი სრული მგალობელი ZABCDE.
ლოდი (+ 8, 14 ესაია ZAB) დიდი ქვა ZABCb.
განუმარტავია CaqDE.
ნ. ქვა.
ლოდინი (+ 3, 18 ნაომ[2] ZAa) მოცდა რამე (რისამე B) მომც-ვ(ა)ლისა ZAB.
რომ მოიცადოს რამე C. განუმარტავია DE.

[1] წყარო გადახაზულია. [2] წყაროშია: „მემლოდინე“.

ნ. ელოდინების, ველოდინები, მლოდინე, შდრ. ლ 2.

[**ლოთი** ნ. ჯიმრი].

ლოთრანი ფრანგი E.

ლოინი (ოთხფ.) მამალი აქლემი ZAB.

(ოთხფ.) აქლემი მამალი CD.

ნ. აქლემი; შდრ. ნოინი.

ლოკა (+ 3 მეფე 22, 38 ZAa) ენის ასმით ჭამა ZAB.

თითზე(დ) ცხებით ჭამა C. განუმარტავია DE.

ნ. სალოკელი, სალოკი.

ლოკოკინა (მძრომ.) წვრილი ლოფორთქინი ZA.

(მძრომ.) წვლილი ლოფორთქინი B.

ლოლობქარი სოფლური ცუდი რჩევა ZB.

ლოლუა (ლოლულუა Ca) თითივით პური ZAB.

პური თითივით CD. ჩჩვილის საწუწნი პური E.

ლომბიერი გონება-მშვიდი და წყნარი გლეხურად Z.

გუნება-მშვიდი და წყნარი ABCb. შდრ. ლმობიერი.

ლომი (ოთხფ.) (+ 1 მეფე 17, 34 ZAB) ZABCDE.

ნ. მიწის-ლომი, მსუენ-ლომი, ჯინჭველ-ლომი.

ლომი ზოდიაქო ZAa.

ნ. ზოდიაქო.

ლომის-ფეჭა (ბალ.) ZABCDE.

ლოპინარი (ბალ.) ხანჭკვალა ცერცვი ZAB.

(ბალ.) ცერცვია CDE.

ნ. თერმია.

ლოპო ხის (ხეს Ab) ქერქი წყლიანი რა შესძვრეს ZA.

ხეს ქერქ-წყლიანი რა შესძვრებოდეს B. ხის ქერქი რომ გასძვრეს წყლიანი C. განუმარტავია DE.

[**ლოპრ** ნ. გალოპრილი].

ლოპრი ბილწი დორბლი (+ აქლემთა და მისთანათა ZAa) ZAB.

ლოშქრი CD.

ნ. დორბლი.

ლორი აპოხტში ნახე ZA.

მსუქანი გამქმარი BCD. განუმარტავია E.

[**ლორტ** ნ. დალორტება].

ლორფინი ქვის ფიცარი ZAB.

ქვის კრამიტი CDE.

ნ. კრამიტი.

ლორწო (+ 27 ნემეს[1]. ZAa) წვენი მძაფავი ZABCbq.

წვენ მძაფაფი (!) CaD. მძაბავი წვენი E.

ლოსი (ოთხფ.) ჩრდილოს ნადირია, ირემს მიჰგავს ZA.

(ოთხფ.) სხვა რიგია, ირემს ჰგავს ჩრდილოს B. (ოთხფ.) სხვა რიგი ირემია ჩრდილოთ C. (ოთხფ.) DE.

ლოსტაკო (ბალ.) ძაღლს რომ ბალახს მოაგლეჯინებენ ZAB.

• ქმელი(ს) იის ძირი CD. (ბალ.) E.

ლოფორთქინი (ლოფორთქინა CaqDE) (მძრომ.) ZABCDE.

შდრ. ლოკოკინა, ლოქორა.

ლოქო (თევზ.) ლლავი ZA.

(თევზ.) სომხურია, ქართულად ღ ლ ა ვ ი ჰქვიან BCb. (თევზ.) CaqDE.

ლოქორა[2] (მძრომ.) ზღვის ლოფორთქინი ZAB.

(მძრომ.) წვლილი ლოფორთქინა

---

[1] ნ. ნემესიოს ემესელი , . . . გვ. 121, 20. [2] აქედან Ca ხელნაწერს აკლია.

CD. (მძრომ.) სხვა ლოფორთქინა E.

ლოღარიკი ცალსასწორა ZABCq D.

ცალსასწორი Cb. განუმარტავია E.

ლოღნა უკბილოსაგან ცოხნა ZA. უკბილოსაგან ჭამა B. უკბილოს მიერ ჭამა CbqDE.

ნ. ცოხნა.

ლოყა პირუტყვთ ღაწვი ZABC bqD.

განუმარტავია E.

ლოშნა (+ ნ, 19 ბარუქ ZA) ლოკა ZAB.

მჴეცთა მიერ ლოკა CbqD. მჴეცთაგან ლოკა E.

ნ. აღლოშვა.

ლოშპანი ქ ა რ თ ლ ი ს ცხ[1]: „თამარ სუფევდა სუფევითა ლოშპანითა" CqDE.

ლოშქრი ბნედიანის დორბლი ZA.

ლოპრი B. ბილწი დორბლი CbqD. ბილწი პერეული E.

ნ. დორბლი.

ლოცვა (+ ლ ო ც ვ ა BCbq) არს გონებით(ა) ღ̃თისა მიმართ აღსლვა ანუ თხოვა ჴეროვანი ღ̃თისაგან; ლ ო ც ვ ა არს ვედრება, არამედ (+ ესენიცა ZA) განიყოფებიან (განიყოფებიანცა BCbq); (+ რამეთუ ZA) ლოცვა არს ლიტონი(ა)თა (ლიტონისა B) სიტყვითა ღ̃თის(ა) შემწედ მოწოდება, ხოლო ვ ე დ რ ე ბ ა ცრემლიანითა თვალითა და სიტყვითა ZABCbq.

ლოცვა არს გონებითა ღ̃თისა მიმართ აღსვლა ანუ თხოვა ჴეროვანი ღ̃თისაგან; ლ ო ც ვ ა არს ვედრება DE.

ნ. დალოცვა, ელოცა, ემლოცველე, ვლოცავ, ილოცა, ლოცევდა, ლოცვიდა, ლოცვილი, მლოცავი, ნალოცვარი, ნალოცი, სალოცველი, სამლოცველო, ჰლოცვიდა, ჶ ულოცავ.

ლოცვიდა (ლოცევდა B) ლოცვას უყოფდა ZAB.

შდრ. ჰლოცვიდა.

ლოცვილი ლოცვა ნაქმარი ZAB.

ლოხი მძორ-მძიმე ცხო(ვ)ელი ZABCbD.

მძორ-მძიმე E.

ლოხორო ცარცის ანაცარი ZA.

ცარცთ ანაცარი B. გაჯის ანაცარი CbqDE.

ლპობა დალპობა ZABCb.

განუმარტავია CqDE.

ნ. დალპა, დალპოლვილი, დამპალი, ძელი ულპოლველი.

ლპობილი დამპალი ZAB.

ლტობა დიად ასველება ZABC bqD.

დიდად დასოვლება E.

ნ. დაალტო, დალტობა, დალტობილი, ილტობოდა.

ლტოლვა გარდახვეწ(ნ)ა ZABCb qDE.

ნ. ვლტ, სიარული, სლვა.

ლუბრმა მდინარე ღრმა და მდო(ვ)რე ZAB.

ღრმა მდოვ(ა)რე მდინარე CbqD. ღრმა მდინარე E.

ნ. წყარო.

---

[1] შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყ ა უ ხ ჩ ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., II. 15,17 („ლოშპაითა" Mм).

ლუგი უმახვილო ZABCbDE.

შდრ. ჩლუგ.

ლუდემპისტი ესე იგი არს მოკიცხართ მთავარი B.

ლუდი ქერის თაფლუჭი ZABCb qDE.

ნ. თაფლუჭი.

ლუკია არკადიმიას უმაღლესი ZAB.

სხვა კათიღ[1].: „კვალად არს ლუკიასა შინა, სავაჭროსა შინა, ანუ რაოდენ(ნ) ესევითარნი". „რომელიმე შორის ითქმის ლუკიასა შინა, ა(რ)კადიმიასა შინა ანუ უბანთა შორის" CbqD[2].

ლუკმა ერთი საცოხნელი ZAB.

ერთი საცოხნი Cb. განუმარტავია CqDE.

ლუკუფხა (ხე) ხეჭრელა ZABC bqD.

(ხე) E.

ლული (ლული და ლური E) ტვიფი. ლ უ ლ ი—ძილის ლური, ლ უ ლ ი — სადაოზედ წარტაცებული რამ(ე) ZA.

ტვიფი. ლული ეწოდების ტვიფსა, გინა რულსა ძილისასა, კვალად სადაოსა ზედა წარტაცებულსა რასამე B. ლული ეწოდების ტვიფსა კვალად რულსა ძილისასა, კვალად სადაოზედ წარტაცებულსა რასამე Cb. რული CqD. მცირე ძილი E.

შდრ. რული.

ლუმბა საჭედარი ცხენისა თუ ფერჴ(თ) საცმელთასა ZA.

საჭედარი BCb. განუმარტავია CqDE.

ნ. ნალი.

[**ლურს** ნ. დალურსვა, ილურსება].

ლურჯი ცისფერი ZABCb.

განუმარტავია CqDE.

ნ. მავი.

ლუსკუმა მაღალი საფლავი ZABCbqD.

საფლავი მაღალი E.

ლუსმარი ZABCqDE.

სამსჭვალი Cb.

[**ლუტი** ნ. გრჯლა].

ლუტი კაცი უსახლკარო (+ და ZA) უქონელი ZAB.

ლუტი ითქმის კაცი უსახლკარო და უცოლშვილო (+ და Cq) უქონელი (+ გინა ცალიერი Cb) Cbq. ცალიერი, ლიტონი D. განუმარტავია E.

ლუფუნი ლატანი ხეზედ მისაყრდნობელი (+ ზე ZA) აღსავ(ა)ლად ZAB.

ხეს ეწოდების, რომელსა დიდსა ხესა მიაყრდნობენ (მიაყრდენენ D) ზედ ა(ღ)სასვლელად CbqD.

ლუფხი ფქვილი წყალში გაქნილი ZAa.

ლუღლუღი სნეულთაგან (სნეულისაგან Cb, სნეულის CqD) უკაფიო(დ) ძნელად ამოუბნობა (ამოუბნება ABCbqD) ZABC bqD.

სნეულის ძნელად ამოუბნება უკაფიოდ E.

ლუღნიო (27 ნემეს.[3]) ლირწებრივ(ი) პოხიერება ZAa.

ლერწებრი(!) პოხეირი (27 ნემეს[3].) Ab. ლირწობრივი პოხიერება (+ 27 ნემეს. B) BCbq. რომელ არს ლირწობრივი პოხიერება DE.

ლუყი ენა-ბრგვნილივით ZA.

---

[1] შდრ. A—250, 149 v, 3. [2] წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია B-ში. [3] წყაროშია: „ლიღნითა", ნემესიოსი, „ბუნებისათჳს კაცისა" (გვ. 120, 21)

ენა-ბრგვნილი B. ენა-ბრგვნილი და ძნელ კაფიად მოუბარი (საუბარი Cq) Cbq. ენა-ბრგვნით და ძნელად კაფია საუბარი D. ენა ბრგვნით და უკაფიო საუბარი E.

ლუწი ორ-ორი ZABCbq.
განუმარტავია DE.
შდრ. მარჩხივი.

ლუპი ნოიჭი ZAa.

ლხენა ჭირთაგან ჴსნა ZAB.
ჭირისაგან შველა Cb. ჭირისაგან მორჩენა Cq. განუმარტავია DE.

ნ. მლხენელი, ნალხენი, ნალხინები, სალხენი; შდრ. ლხინი.

ლხინება (2 ეზრა 9, 2) შველა ZÀa.

ლხინი მხიარულად გახარება ZA.
მხიარულად ხარება B. სმა-ჭამით და (სი)მღერით სიხარული Cb. განუმარტავია DE.

ნ. ელხინა, ილხინა, მელხინება, მოლხინე, ნალხინები, სალხინებელი, სალხინო; შდრ. ლხენა.

ლხობა ყინვის შედნობა ZAB.
გალხობა, ყინვის გადნობა Cbq. გალხობა DE.

ნ. გალხობა, მოჰხუეს (=მოლხვეს), მხუარ .

მ

მანი მრავალ-რიგად მოვალს ართრონად და თავადაც ყოველთასა მოვალს და ბოლოდაც ვიეთთათვის, რამეთუ აქა მ ა მოვალს: მანგელოზა, მამეფა, მაყმო, მამონა, მაუბნა და ესევითარი ყოველთა ზედა სიტყვათა ZA.

მანი მრავალ-რიგი ართრონი არს და თავად ყოველთა მოეზავების და ბოლოდაც ვიეთთათვის B.

მა თავად მოეზავების ყოველთა სიტყვათა ZA.
თავად მოეზავება მრავალთა B.

მაავაზაკა ავაზაკობა მაქნევინა ZAB.

მაალერსა ალერსი მაქნევინა ZA.
ალერსი მათქმევინა B.

მაამებელი სიამოვნის მოქმედი ZA.

მაამო სიამოვნე მიყო ZAB.

მაამო ZAa.

მაანაბრა ანაბარად მომცა ZA.
ანაბრად მომცა B.

მაანდერძა ანდერძი მათქმევინა ZA.
ანდერძი მათქმია B.

მაარსა არსებად მქნა ZAB.

მაასპარეზა ასპარეზთა მამღერა ZAB.

მაახლო ახლო მყო ZAB.

მაახლოვა ახლოს მიმიყვანა ZAB.

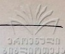
მაჯა აჯა მათქმევინა ZAB.

მაბადრაგა ბადრაგად მქნა ZAB.

მაბანა აბანოთ გამრეცხა ZAB.

მაბრალა ბრალი დამდვა ZAB.

მაგ მკითხვიდეს რა კაცი, ვითარმედ: ვინ გითხრა, ანუ ვინ გიყო? უკეთუ მოქმედი იგი მის თანა არს, მიუგებთ: მ ა გ კაცმა ქმნა; ხოლო მიღმა მდეგისათვის ვიტყვით: მ ა ნ მითხრა და ჩვენ თანა მდეგისათვის ვიტყვით: ა მ ა ნ მითხრა, თუ ქნა, თუ მო-

მცა და მისთანანი, არამედ უგვარო ZA.

მკითხვიდეს რა კაცი, ვითარმედ: ვინ გითხრა, ანუ ვინ გიქნა? უკეთუ მოქმედი იგი მის თანა დგას, მიუგებთ: მ ა გ კაცმა ქმნა; ხოლო მიღმა მდგომისათვის ვიტყვით: მ ა ნ მითხრა; და ჩვენ თანა მდგომისათვის. ა მ ა ნ მითხრა, თუ ქმნა, თუ მომცა და მისთანანი, არამედ უგვარო B. მკითხვიდეს რა კაცნი, ვითარმედ (უკეთუ CqD): ვინ გითხრა შენ? უკეთუ მთქმელი ჩვენი იგი მის თანა დგას, მიუგებთ და ვეტყვით: მ ა გ კაცმან მრქვა მე; უკეთუ მიღმარე დგას, ვიტყვით: მ ა ნ მითხრა და უკეთუ ჩვენ თანა დგას, ვიტყვით, ა მ ა ნ მითხრა, გინა მომცა და ეგევითარნი CbqD. განუმარტავია E.

[**მაგ** ნ. მემაგე, მემაგეობა (იქვე)]

მაგათ 2 ეზრა 13, 26 ZAa.

მაგალითი (25, 9 გამოსლ.) ანდაზა ZAa.

მ ა გ ა ლ ი თ ი არს, რომლისამე (რომელიმე CqD) გენებოს ქმნად: ტაძრისა, (+ ანუ Cbq) სახლისა, გინა კარვისა, ანუ ხატთა და ყვავილთა, აჩვენნე და წინა დაუდვა იგი, რათა მსგავს(ი) მისსა ყონ. ხოლო ა ნ დ ა ზ ა არს სამოსელთა და საბუჭართა და ჭამლთა და რაოდენნი გამოიკვეთებიან, მათ მსგავსად CbqD. ესე მაგალითი განიყოფებიან ორად: მაგალითად და ანდაზად. მ ა გ ა ლ ი თ ი არს უკვე, რომლისა სახე გენებოს, გინა ქმნულება სახლისა და კარავთა, ხატთა და ყვავილთა და ეგევითართა; ხოლო ა ნ დ ა ზ ა სამოსელთა და საბუჭართა და ჭამლთა და რაოდენი გამოიკვეთებიან ეგევითარნი E.

ნ. სამაგალითო.

მაგან მაგ(ა)სავით და უგვარიანესი ZABCbqE.

მაგარი (+ 36, 1 ესაია ZAa) ძნელად გასატეხი ZA.

ძნელად გასატეხი B.

ნ. სიმაგრე.

მაგდებდა გა(ნ)ძებას ლამოდა ZAB

მაგდენი მაგის ტოლი ZAB.

მაგე მყავ ZABCbqD.

განუმარტავია E.

მაგიდა მაღალი სუფრა ფეჴიანი ZA.

მაღალი სუფრა ფეჴედი B. ფე(რ)ჴიანი სუფრა CbqDE.

მაგიერი (მაგიერ BCbqD) (+ 11, 1 გამოსლ. ZAa) მის მიერივით ZA.

მის მიერსავით B. მიერსავით Cbq. განუმარტავია DE.

ნ. სამაგიერო.

მაგინებელი (13, 3 ესაია) გინების მთქმელი ZAa.

მაგისტრო (ჰ)რომაულია, მ ო ძ ღ ვ ა რ ი, გინა ო ს ტ ა ტ ი ZAB.

მაგისტროსი CbqD. ბერძულად E.

მაგმა E.

მაგნა მყო ZABCbqD.

განუმარტავია E.

მაგოლი თივის ძირეული ZABCbq.

თივის ბულული DE.

მაგონა გონებად შემიყვანა ZAB.

მაგრა 20 კავშირი ZA.

ნ. მარა.

მაგრამ სიტყვის საქცევი(ა) ZABCbq.

განუმარტავია DE.

მაგრობალი კვერცხის მჩეკელი ZA.

კვერცხთ მჩეკი B.

ნ. გრო, გრობა.

მად ამად, იმად ZAB.

მადალოში (ხე) ZAB.

(ხე) ჯღარღლა CbqDE.

[მადანი ნ. ლითონი].

[მადარ ნ. მანშური].

მადაური პური ბრტყელი და მგრგვალი ZAB.

მგრგვალი და ბრტყელი პური Cbq. მგრგვალი პური D. განუმარტავია E.

მადგინა დგენა მიყო ZAB.

მადე ჰურჰელი არს, შიდა ფუტკარსა შთა(ა)სხმენ და ველთა გაუტეობენ და მით ჰპოებენ სხვათა ველურთა ფუტკართა ZA.

ჰურჰელი არს, შიდა ფუტკართა ჩასხმენ და ველთა განუტეობენ და მით ჰპოებენ სხვა ფუტკართა ველურთა B. მადე არს ჰურჰელი, რომელსა შინა შთასმენ ფუტკარსა (ფუტკართა CqD) და რა სხვისა ფუტკრისა ძებნად წა(რ)ვლენ, განუტევებენ და ფუტკრითა მით ჰპოებენ CbD. მადე არს ჰურჰელი, რომელსა შინა შთასმენ ფუტკართა; რა სხვის ფუტკრის ძებნად წავა კაცი, მით ჰპოებს E.

მადიბადი (+ 2 მეფე 12, 13 ZA) ალიზის მოქმედი ZABCbqD.

ესე მადიბადი არს ალიზის მოქმედი E.

მადიდა გადიდებულ მყო ZAB.

[მადიდებელი ნ. მართლმადიდებელი].

მადლი (+ 32, 5 დაბად. ZA) ესე (მადლი B) არს, რომელმან არცა ნაცვლის-გებისათვის, არცა მოყ(ვ)რობისათვის, არცა შიშისათვის, არცა სიყვარულისათვის კეთილი და ქველი(ს)-საქმე ქნას; კვალად მადლი არს ყოვლივე კეთილი და რაჲცა ცოდვა არა არს (არაა B), მადლი არს (მადლია B) ZAB.

მადლი არს, რომელმან არცა ნაცვლის-გებისათვის და არცა მოყვრობისათვის და არცა შიშისათვის და არცა სიყვარულისათვის კეთილი და ქველის-საქმე ქმნას; კვალად მადლი არს ყოვლივე კეთილი; კვალად რაჲცა ცოდვა არა არს, იგი მადლი არს. ხოლო მადლიერი იგი არს, რომელმან დაიჴსოვნოს კეთილმოქმედება მის ზედა ქმნილი. ხოლო მადლობა, რაჲამს მოვიჴსენებდეთ მადლსა ღ̃თისასა ჩვენ ზედა ბოძებულსა და აღვიარებდეთ სიხარულით. ხოლო მადლის გარდაჴდა ესე არს, რაჲამს კეთილი ვინმე ქმნას ჩვენ ზედა, ანუ საქმითა, ანუ სიტყვითა კეთილითა ვაჴსენნეთ კაცნი იგინი, ანუ თაყვანის-ცემითა, უკეთუ სხვა არარა ძალ-გვედვას Cb. განუმარტავია CqDE.

ნ. დამადლება, კძადლობ, მიმადლება, მიმადლებული, მომადლება, სამადლო, სამადლობელი, უმადური.

მადლიერი[1] (მადრიელი Aa) (+ 4, 10 ზაქარია ZAa) რომელმან დაინახსოვროს კეთილმოქმედება მის ზედა ZA.

ესე არს, რომელმან დაიხსოვნოს კეთილმოქმედება მის ზედა B. მადლში ნახე Cb. განუმარტავია CqDE.

მადლის გარდაჴდა ესე არს, რომელმანცა (ვინცა B) კეთილ(ნ)ი გვიყოს, ნაცვალი ვაგოთ ანუ სიტყვით ანუ საქმით, ანუ თაყვანის-ცემით(ა) ZAB.

მადლში ნახე Cb.

მადლობა ესე არს, რაჲამს მოვიჴსენებდეთ ქველის-მოქმედებასა

[1] წყაროშია: „მადლიერობდენ“.

ღ˜თისასა ჩვენდა ბოძებულსა და სიხარულით ალვიარებდეთ ZA.

ესე არს, რაჟამს მოვიჴსენებდეთ მადლსა ღ˜თისასა ჩვენ ზედა ბოძებულსა, სიხარულით აღვიარებდეთ B. მადლში ნახე Cb. განუმარტავია CqDE.

[მადრაგორი] Cb.

მადრაჯა ტალანტიაო ZA.

ტალანტიაო. არ მგონია B. ტალანტიაო (+ და CqD) მართლა არ ვიცი CbqD. ტალანტიაო. არ ვიცი, მართალია თუ [ა]რა E.

მადრიელი ნ. მადლიერი.

მაელეთ (52 ფსალმ.) ხ ო რ ო დ (ხოროთ Z) გამოითარგმანების (გამოითარგმანება B); მ ა ე ლ ე თ დასაბამადაც ითქმის ZAB.

(+ 52 ფსალმუნი 1 Cb) რამეთუ მ ა ე ლ ე (თ) ხოროდ გამოითარგმანების. ხ ო რ ო მწყობრსა სახელ-ედების, მგრგვლად მოწყობილსა, გინა მგალობელსა, ანუ მომღერალთა. მ ა ე ლ ე თ (მაელედ D) დასაბამადაც გამოითარგმანების CbqD.

მაემანი სხვათა ენაა, წ ვ ე უ ლ ო ბ ა ს ჰქვიან ZA.

სხვათა ენაა, ქართულად წ ვ ე უ ლ ო ბ ა ჰქვიან B. (უჴმ.) წვეულობა CbqD.

ნ. აემანი.

მავალი (1, 16?) მოსიარულე ZAa.

ნ. თუთმავალა, მამათმავლობა, შუამავალი, ცუდმავალა.

მავასხებელი ვალის მიმცემი ZAB.

[მავთული ნ. აზკი].

მავი სხვათა ენაა, ქართულად ლ უ რ ჯ ი Z.

სხვათა ენათა არს, ქართულად ლ უ რ ჯ ი ა Aa. სხვათა ენათა არს, ქართულად ლ უ რ ჯ ი ჰქვიან Ab. სხვათა ენაა, ქართულად ლ უ რ ჯ ი და სხვები ჰქვიან B. (უჴმ.) ლურჯი Cb. (უჴმ). CqDE.

[**მავიწყი** ნ. გულმავიწყი].

მავლი ფრინვლის სენია მჴართა ZA.

ფრინველთ სენია B. ფრინვლის სენია CbqD. განუმარტავია E.

მავლტოდ (2 კავშ.[1]) ესე არს მლტოლველი ZAa.

(2 კავშ.) ესე არს მუსიკელობისა საშუალი — არც მაღალი და არც დაბალი Ab[2]. (2 კავშ.) ჴმა მუსიკელობის საშუალი — არც მაღალი, არც დაბალი B.

მავრავი ფეიქრის იარაღი, გინა მავარა ZAa.

ფეიქრის იარაღია AbB. ფეიქრის ხეა CbqDE.

[მაზა ნ. სანუკვარი].

მაზარა ზედ წამოსასხმელი(ა) ZAB.

წამოსასხამი Cb. პალევატი CqD. განუმარტავია E.

მაზიდა (თევზ.) ZABCbq.

მაზლი ქმრის ძმა ZABCbqD.

განუმარტავია E.

მაზმანი ბალნის მსთველი ZA.

ბალანთ მსთველი B. ბალნის მგრეხელი CbqD. განუმარტავია E.

მაზმაროთი (52, 19 იერემ.) საბანელი ტაშტი ZAa.

მაზრაკი (3, 10 იოელ) შუბი ZAB.

განუმარტავია Cb. [იოველ. 3, 10: „დაჰრენით [საჴნისი]]…. Cb.

მაზრაპეტი სტრაპეტი ZAB.

---

[1] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თხზულება (II წიგნი, გვ. 22, 19). [2] ასეთი განმარტება ჰქონია Aa-საც. რაც გადახაზულია.

სტრაპეტი, სტრაპი Cb. სტრაპესი, სტრაპი Cq.

მაზრახა მალაპარაკა ZAB.

მათ (+ 1, 10 იონა ZAa) მათ, მათ და ამათ განიყოფვიან (განიყოფებიან B): რამეთუ მათ ყოვლითურთ განყოფილად ჰქონან საქმენი, ხოლო ამათ — ზიარებულად ZAB.

მათ და ამათ განიყოფებიან (განიყოფიან D), რამეთუ მათ ვიდრემე ყოვლითურთ განყოფილად ჰქონან საქმენი, ხოლო ამათ—ზიარებულად CbqD. განუმარტავია E.

მათარა ნატის სასმისი(ა) ZABC bq.

განუმარტავია DE.

მათე მცირე ფოსო გლეხურად ZAB.

მცირე ფოსო CbqDE.

მათემათიკა (მათემატიკა Cb, მათემათიკება E) (3 კავშ.[1]) ცის მზომელობა ZABCb.

ცის მზომელობა CqD. ცის მზომელობად გამოითარგმანება E.

[მათერ ნ. მანშური]

მათითი საქსოვრის სამართი ZAB.

ფეიქრის სამართი CbqDE.

მათითი ქვაა ხუთო Cb.

მათოთი (ბალ.) ZABCbqDE.

მათრაჭი (ვეფხის-ტყ. ZAa) ცხენის საწკეპი (საწკები Z) ZA.

ცხენის საწკეპელი B. ტაჭგანაგი (+ ცხენის საწკები ლვედი Cb) Cbq. ტაჭგანაგი D. განუმარტავია E.

ნ. მემათრაჭე.

მათხირი კოდაკის ნახევარი ŻA.

კოდიკის ნახევარი B. მცირე ხის კასრი CbqD. მცირე კასრი E.

ნ. კოდი.

მაიმახი ფე(რ)ჭ-მრუდი ZABCbq DE.

[მაიმონი ნ. მაიომი].

მაიმუნი სხვათა ენაა, ქართულად ციდამტკაველი, ქია, ყაპუზუნა და ანთარი — ესენი ჰქვიან ZA.

(ოთხფ.)[1] ქია, ყაპუზუნა BCbqD.
(ოთხფ.) ქია E.

მაიომი ორმოცდაათ(ი) უტევანი ერთი მაიომია (მაიმონია ZAa) ZAB.

ერთი მაიომი ორმოცდაათი სტადიონია Cb. ორმოცდაათი (ორმოცდაათორმეტი D) სტადიონი ერთი მაიომი არს CqD.

მაიპოსტასებელი მაგვამებელი ZABCbq.

მაგვამებელი. ერთებრივ მაგვამოვნებელი მგონია, კიდევ გაჩჩრიკე D. 25 კავშირში[2]: „რამეთუ ყოვლთა არს მაიპოსტასებელი მყოფთა" E.

მაისი ვარდობისა ZABCbqDE.

ნ. ვარდობისა, თთუე.

მაიძულა დამიჯინა ZAB.

მაკარტო ხრიკი(ა) მორკინალთა ZABCbq.

ხრიკია(ა) DE.

ნ. დილიმმანი.

მაკე[3] (+ 30, 41 დაბად. ZA) ორსული პირუტყვი ZAB.

(ოთხფ.) ორსული ცხო(ვ)ელი Cbq.
(ოთხფ.) DE.

ნ. იმაკა.

---

[1] იოანე პეტრიწის შრომები (წიგნი II, გვ. 24, 3); წყაროშია: „მათიმატიკებრი".
[2] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 68, 20). [3] წყაროშია: „მაკდებიედ".

მაკვილაკი სიტყვა-მაწყინარი ZACb.

სიტყვა-მაწყინარივით B. ავ-ენა CqD. განუმარტავია E.

[**მაკიდონი** ნ. ოხრახუში].

მაკინტლობა ზროხათ(ა) და ყურდგელთ(ა) მძუვნობა ZAB.

ყურდგლის მძუვნობა CbE. ყურდგელთ მძუვნობა CqD.

ნ. კურაობა.

[**მაკლნი** ნ. მაღმართნი].

მაკნანი ლეჩაქი ZAB.

თავსაბურავი ლეჩაქი CbqD. საბურავი ლეჩაქი E.

მაკრა ქარაგმა (ა) ·—·, სადა ეს უჯდეს, სიტყვას ასო აკლია ZAB.

ქარაგმაა ·—·, ამრივი, სადა ეს უჯდეს სიტყვას, ასო აკლს Cb.

მაკრატებელი დუქარდი BCb. განუმარტავია E.

მაკრატელი მაკრატებელი, დუქარდი ZA.

იგივე დუქარდი B. განუმარტავია CqD.

მაკუტი ანძაზე შემოხვეული თივის ზვინი ZA.

ანძაზე შემოხვეული თივა B. ანძაზე ჩამოცმული თივა Cb.

მალ მსწრაფლსავით ZAa.

ნ. მალი 3.

მალა ზურგის ძვლის ნაკვეთი; მ ა ლ ა — დამალა; მ ა ლ ა მართლადაც (მართლობადცა B) ითქმის ZAB.

ზურგის მძივის მონაკვეთი CbqD. განუმარტავია E.

მალაკი (2 ნემეს.) ჩ(ჩ)ვილკეცთაგანია ZAB.

უსისხლო ცხოველია (+ ვითარცა ლოფორთქინი და კირჩხიბი Cq) 2 ნ ე მ ე ს.: „სელქანი და მალაკი უსისხლონი არიან" CqD[1]. 2 ნ ე მ ე ს.: „სელქანი და მალაკი უსისხლო ცხოველია ზღვისა" E[1].

5. ზუმილი.

მალაკი (+ 7, 15 მამათ-ცხ.[2] ZAa) მცირე სფირიდი(ა) ZABCqDE.

ესე არს მცირე სფირიდი. კვალად მ ა ლ ა კ ი ეწოდების ცხოველსა რასმე უსისხლოსა, ვითარცა ლოფორთქინსა და კირჩხიბსა (ნემესიოსის წიგნის 2 თავში[3]) Cb.

მალამო სალბუნი(ა) ZABCbqD.

განუმარტავია E.

ნ. ემპლასტრა.

მალატონი დიდი ტოლამა ZABCbqD.

ნ. ტოლამა.

მალაღური (ფრინ.) ZABCbqDE.

მალე (+ 1 მეფე 14, 7 ZA) მსწრაფლ(ი) ZABCbq.

განუმარტავია DE.

მალემსრბოლი (+ 2 ნეშტ. 30, 6 ZAa) ჭენებით მავალი ZA.

განუმარტავია BCb.

ნ. დრომიკოსი.

[**მალემწერალი** ნ. კომენტარი].

მალვა უცნაურ ქმნა ZAB.

უცნაურად ქმნა Cb. განუმარტავია CqDE.

ნ. დამალვა, დამალული, იმალებოდა, მალა, მალულ, სამალავი, უმალავს.

მალთო ფიჭვის ზეთი ZABCbq.

განუმარტავია DE.

---

[1] გამოკრებილია ნემესიოს ემესელის „ბუნებისათვს კაცისა" (გვ. 27, 22).
[2] შდრ. A—1105, 168 r., a 10. [3] ნემესიოს ემესელი... გვ. 27, 22.

მალი დარჯვთან ნახე ZAB.
ერთი მჴარე სართულისა (სართული Cq) CqD. ერთი მჴარე E.

მალი ხარკი მწვალებელთა ZAa.
ხარკი მწვალებელთა; მ ა ლ ი — სწრაფად მორბედი Ab. ხარკი მწვალებელთა; მ ა ლ ი — სწრაფად მორბედი; მ ა ლ ი — ერთი მჴარე სართულისა B. მ ა ლ ი ეწოდების ხარკსა მწვალებელთასა; მ ა ლ ი არს ერთი მჴარი სართულისა სახლთასა; მ ა ლ ი ითქმის სწრაფი Cb. გამოსაღები, ხარკი Cq.

მალი სწრაფად მორბედი ZAa.
სწრაფი CqD. განუმარტავია E.
ნ. მალ, მალიად, სიმალე.

მალიად 48, 16 იერემ. Z.

მალოჟი (ბალ.) (24, 24 იობ) ბალბა, მოლოჟი ZAa.
(ბალ.) ბალბა AbBCbqDE.

მალულ (1 მეფე 14, 11) დამალული ZA.

მალქვალა ნიჟვი (+ სოკო E) DE.

მამა (+ 2, 24 დაბად. ZAa) (+ მამა B) არს ღ̃თი დამბადებლობითა. მ ა მ ა არს შემქმნელი; მ ა მ ა დ ითქმიან (ითქმის B) მოძღვარი, მღ(ვრ)დელი, აღმზრდელი, ოსტატი, გინა კაცი უხუცესი ZAB.
მ ა მ ა დ ითქმის ღ̃თი. მ ა მ ა არს შემქნელი. მ ა მ ა არს მოძღვარი, გინა წინამძღვარი, გინა მღვრდელი. მ ა მ ა ეწოდების აღმზრდელსა, გინა მამის ნაცვალსა. მ ა მ ა დ ითქმის კაცი უხუცესი, გინა მჴცოვანი Cb. განუმარტავია CqDE.
ნ. მამობილი, მამრი, მამული, პატირ, პატრი, სიმამრი.

[**მამაბერი** ნ. კაცი].

მამაგონა გონებად მიგდო ZAB.

მამად-მთავარი ნ. მამა[თ]-მთავარი.

მამათმავლობა (+ 1 კორინ. 6, 9 ZAa) სოდომური ცოდვა ZABCb.

მამა[თ]-მთავარი (მამად-მთავარი ZAa) ესენი არიან ადამ, აბელ, ნოე, აბრაჰამ და მისთანანი. ხოლო აწინდელიცა (აწინდელნი A) პ ა ტ რ ი ა ქ ნ ი (პატრიარქიცა A) (+ ხოლო გარემთავარი ეპისკოპოზთა მიერ წარგზავნილი სამწყსოსა შინა ZAa) ZA.
ესენი არიან ადამ, აბელ, ნოე, აბრა[ჰ]ამ და მისთანანი. ხოლო აწინდელნი პატრიარქიც მამამთავრად ითქმის B. მამამთავარნი არიან ადამ, სეით, ნოე, აბრამ და მისთანანი; მამამთავარნი არიან პატრიაქნი Cb.

მამაკაცი 1 კორინ. 7, 16 Z.
ნ. კაცი.

მამალი ყოველივე ცხო(ვ)ელ(ნ)ი მამალ-დედლად ითქმიან (ითქმის B) ტოლნი ZAB.
ყოველი მფრინველი და პირუტყვი მამალ-დედლად ითქმის Cb. განუმარტავია CqD. (ფრინ.) E.

მამამთილი (+ 38, 13 დაბად. ZAa) ქმრის მამა ZABCbqD.
განუმარტავია E.
ნ. ნამამამთილარი.

მამამძუძე (+ 4 მეფე 10, 1 ZAa) კაცი გამზრდელი ZAB.
გამზ(რ)დელი კაცი CbqD. ſლალაſ E.

მამასახლისი სახლთ უფროსი ZAB.
ნ. წინამძღუარი.

მამასურვა სურვილად მომიყვანა ZAB.

მამაცი (+ 1 მეფე 30, 2 ZA)

მამაკაცი ZABCbqD.
ნ. კაცი.
მამიდა მამის დაჲ ZABCb.
განუმარტავია CqDE.
მამითადი ნადი ყანათათვის ZABCb.
მამით-დაჲ დედინაცვლის შობილი ZAB.
მამის შექნილი და დედის ნაცვლის შობილი Cb.
მამინაცვალი (მამინაცუალი AaB) მეორე ქმარი დედისა ZA.
მეორე მამა B.
მამობილი მამად წოდებული ZABCb.
განუმარტავია CqDE.
მამრი (+ 3, 8 დანიელ ZA) მამაკაცური ZAB.
მამაკაცური და მ დ ე ď რ ი — დედაკაცური Cbq. მამაკაცურად და მ დ ე დ რ ი — დედაკაცურად D.
მამული (+ 25, 10 ლევიტ. ZAa) მამისეული ZAB.
მამისეულივით CbqD. განუმარტავია E.
მამცნედ ცოდნის მიმცნად ZA.
ცნობის მიმცანად B.
მამჴობელი (ბალ.) თესლია პურის გამაშავებელი და გემოს არ გაურყვნის ZA.
(ბალ.) თესლი არს მოლისა, პურს გააშავებს და კაის გემოს მისცემს B.
მან (+ 53, 12 ესაია ZAa) იმან ZABCbqD.
განუმარტავია E.
[მან ნ. დაუმანვან].
მანა (+ 4, 21 მსაჯ. ZA) (+ მანა B) არს პალო და მომცრო მარგილი; მ ა ნ ა არს სადილე ქალთა (+ რომელსა ზედა კერვენ ZA). ფილოსოფოსთა სიტყვითა მ ა ნ მამლად ითქმის, ხოლო მ ა ნ ა — დედლად, მ ა ს ი — მამაკაცისათვის და მ ა ს ა ჲ — დედაკაცისათვის, ამისთვის რამეთუ ესრეთ ჯერ-არს თქმად სიტყვათა, რათა ბოლოს(ა) მარცვალთა მიერ ვიცნათ განყოფა მამაკაცთა და დედაკაცთა, ოდეს(ცა) ვთქვით: წინასწარმეტყველი ვაქსენეთ მოსე, დავით, ესაია და ვინა სხვა ვინმე მამათაგანი, (+ ხოლო ZA) ოდეს ვთქვათ: წ ი ნ ა ს წ ა რ მ ე ტ ყ ვ ე ლ ა, გვითქვამს მარიამ, დებორა, ანნა და ერთი დედათაგანი; აგრეთვე მ ო ც ი ქ უ ლ ი და მ ო ც ი ქ უ ლ ა (+ და მ ო წ ა მ ე და მ ო წ ა მ ა, მ ო ნ ა ზ ო ნ ი და მ ო ნ ა ზ ო ნ ა ZA), ხოლო უკეთუ ვთქვათ მ ო ვ ი დ ა, ვიტყვით მამაკაცისასა (მამაკაცისათვის B) და უკეთუ ვთქვათ მ ო ვ ი დ ა ჲ — დედაკაცისათვის, აგრეთვე ყოველი საზოგადო სათქმელი განიყოფებიან (განიყოფიან B) ZAB.
მ ა ნ ა ეწოდება თითისტარსა (თითისტარია Cq) ქალთასა. კვალად მ ა ნ ა დ ითქმიან პალო(ჲ) დასარჭობელი, ვინა მომცრო მარგილი ლობეთა, ვინა კარეისა ეზოთა. (+ ხოლო Cq) ფილასოფოსთა ენითა მ ა ნ მამლად ითქმის, ხოლო მ ა ნ ა დედლად; მ ა ს ი მამაკაცისათვის ითქმის და მ ა ს ა ჲ — დედაკაცისათვის, ამისთვის რამეთუ ესრეთ ჯერ-არს თქმად. რათა ერთისა სიტყვისა თქმითა განეყოფოდეთ ცნობასა მამაკაცისასა და დედაკაცისასა. ოდეს ვაქსენოთ მამაკაცი, ვიტყვით წ ი ნ ა ს წ ა რ მ ე ტ ყ ვ ე ლ ი მოსე, დავით და ვინა სხვა რომელიმე.

ხოლო ოდეს ვაქსენოთ დედაკაცი, ვიტყვით წინასწარმეტყველა: მარიამ, ანნა, დებორა და ერთი დედათაგანი. უკეთუ ვთქვათ: მოვიდა, ვიტყვით მამაკაცისათვის, ხოლო უკეთუ ვთქვათ მოვიდაი — დედაკაცისათვის; ეგრეთვე წავიდა — მამაკაცისათვის და წავიდაი — დედაკაცისათვის; ეგრეთვე ყოველივე საზოგადოდ სათქმელნი მამაკაცისა და დედაკაცისა განიყოფებიან სიტყვის ბოლოსა ნამეტნავისა მარცვალთათა — ინი შეჰვანდეს ანუ ანი, რომელიც(ა) მას სიტყვას(ა) კეთილად მოეზაოს, ანუ სხვა ასონი, იგი მოაზაონ. ამას (+ ყოველნი Cq) ჩვენნი (ჩვენთა Cq) მთარგმნელნი (მთარგმნელთაგანი Cq) არა დაემხარკნენ (განემკაცრენ Cq), არა თუ (+ მათ Cb) არა იცოდეს, არამედ რათა ადვილად გამოძღონ პირველ(ი) თარგმნილნი წიგნ(ნ)ი უსწავლე(ლ)თათვის Cbq. მან მამლად ითქმის, ხოლო მანა დედლად, მასი მამაკაცისათვის ითქმის და მასაი — დედაკაცისათვის, ამისთვის რამეთუ ესრეთ ჯერ-არს თქმად. რათა ერთისა სიტყვითა განეყოფვდეთ ჴსენებასა მამაკაცისა და დედაკაცისასა, ოდეს ვაქსენოთ მამაკაცი, ვიტყვით წინასწარმეტყველი — მოსე, დავით, გინა სხვა რომელიმე, ხოლო ოდეს ვაქსენოთ დედაკაცი, ვიტყვით წინასწარმეტყველა — მარიამ, ანნა, დებორა და ერთი დედათაგანი. უკეთუ ვთქვათ მოვიდა, ვიტყვით მამაკაცისათვის, ხოლო მოვიდაი — დედაკაცისათვის. ეგრეთვე წარვიდა ვთქვით მამაკაცი და წავიდაჲ ვთქვით დედათაგანი. ეგრეთვე ყოველივე საზოგადოდ სათქმელი მამაკაცისა და დედაკაცისა განიყოფოდეს სიტყვისა ბოლოს ნამეტნავისა მარცვალთა ინი შეჰვანდეს ანუ ანი, რომელიცა მას სიტყვასა კეთილად მოეზაოს D.

ნ. მაგ; მდედრობითის ა ნაწილაკის ხმარების მხრივ შდრ. კაც'თან მოყვანილი მაგალითები.

მანა თითისტარი DE.

მანა პალო, გინა მომცრო მარგილი D.

მანა რიფსიმე დაგაიანეში: „ერთი იგი მათგანი იყო მემანე და იქმოდა მძივსა მანისასა და (ურეწ)დაროჳიკსა დღისასა“ E.

ნ. დამანი.

მანაა (45, 25 ეზეკ.) შესაწირავი ZAa.

შდრ. მანაჲთ, მანნაჲ.

მანათობელი ნათლის მომფენელი ZAB.

მანალი მსოფლიონი ბანაკს უწოდენ ZA.

მსოფლიონი ბანაკს უწოდენ, ხოლო ბერძენნი—სასანთლესა B. მსოფლიოთა ენითა ბანაკსა ეწოდების (ეწოდება CqD) (+ ხოლო ბერძულად — სასანთლესა Cb) CbqD.

მანალი ბერძულია, სასანთლეს ჰქვიან ZA.

სასანთლე(ა) (+ ბერძულად CqD) CqDE.

შდრ. მანუალი.

მანანა (+ 16, [32] გამოსლ. ZA) ზეცით შთამოვრდომილად (ჩამოვრდომილად B) ითქმის, ხოლო ენითა ასურულითა მანანა რაჲაო, ვინათ(გან) არა იცოდეს (იცოდენ B) რა იყო, ამისთვის იკითხვიდენ რაჲაო, და მით ეწოდა მანანა (+ მანანა თეთრი იყო, მსგავსი ქინძის მარცვლისა, თაფლებრ ტკბილი, მზე დაადნობდის ZA) ZAB.

(+ მანანა Cq) ზეცით შთამოვრდომილად ითქმის. მანანა ენითა ასურუ-

ლითა, თუ: რაჲაო. ვინათგან არა იცოდეს რა იყო, ამისთვის იკითხვიდენ (იკითხვიდეს Cq): რაჲაო დამით ეწოდა მანანა Cbq. ზეცით მთამოვრდომილად ითქმის D. განუმარტავია E.

ნ. თაფლი ველური, ნისლი

მანაჲთ ძღვნით, გინა შესაწირავით ZABCbq.

ყოვლად წმიდის მობისათვის [მაქ]სიმე (თევდორე D) აღმსარებელის თქმულში: „ვინ(ა) ეგე მანაჲთ დართულ იქმნას სიტყვითა მით ცხორებისათა" D[1].

შდრ. მანაა.

მანაშა (ბალ.) შავი მჭადი ZABCbq.

მანაცვალა (მანაცუალა B) ნაცვალ ყო ZAB.

მანგალი (2, 4 ესაია) ყანის მოსაჭრელი ZAa.

ყანის მოსაჭრელი (1 მეფე 13, 20) Ab. ყანის საჭერი B. ნამგალი, ყანის მოსაჭრელი Cb. ნამგალი CqDE.

ნ. ნამგალი.

მანგი მარგალიტი, გინა მთოვარე ZAB.

მარგალიტი CbqD. [მთოვარე] E.

მანდ მაგავე ადგილს ZABCb.

განუმარტავია CqDE.

მანდავე (მანდავ B) (+ 4 მეფე 1, 6 ZAa) იგივე ZAB.

მანდარი (+ სვიმეონ ალაბელ ZAa) სხვათა ენაა, საგებელი, გინა მოზღუდვილი ZA.

საგებელი, ‹სხვა ენა არს, გინა მოზღუდვილი B. მოზღუდვილი CbqD. (2 მეფეთა [6, 19]; სვიმეონ ალაბელის ცხოვრებაში). სვიმეონ ალაბელის სვეტის გარმოზღუდვილს მანდარი ეწოდებოდა, გალავანს შიგნით. ეს მეფეთაში მანდარი სხვა არის, ვექობ E.

მანდარი (+ 2 მეფე 6, 19 ZA) თხელი პური ერბოთ მომწვარი; მანდარი ითქმის მანდ(ა)ვე არს ZAB.

ლავაში ერბოთ მომწვარი. მანდარი ითქმის შემოზღუდვილი; მანდარი ეწოდების საღმრთო წერილთა თხელს პურსა ერბოთა ანუ ზეთითა მოხრაკულთა; მანდარი მოვალს სიტყვასა შინა: აჰა მანდ არს, შენ თანა Cb. ლავაში ერბოთ მწვარი CqD.

ნ. ნაზუქი.

მანდატურთ-უხუცესი მათი უფროსი ZA.

განუმარტავია BCb.

მანდატური ესე არს ქელაргნოსანი მეფეთა გარე მდევი ZAB.

მანდატური არს ქელარგნოსანი მეფეთა თანა მიღმა მდევი, რომელთა მიერ წარვლინებითა განიგების ყოველნი. ხოლო მანდატურთ-უხუცესი — წინაშე მეფისა მდგომელი და მთავარი ქელარგნოსანთა და მტარვალი მრისხანე და მტანჯველი, ხოლო მანდატური — კეთილ და სასიხარულო, ხოლო ოდესმე სარი(ს)ხველცა და არა სისხლის დამთხეველ. ხოლო მტარვალი არა მესიცოცხლე Cb. ქელარგნოსანი CqDE.

ნ. ბოქაული, იასაული.

მანდვია მონაზონთ გარ საბლარდნელი(ა), ნაოჭიანი ZAB.

მანდიკი ვაშკარანი(ა) ZABCbqD.

განუმარტავია E.

---

[1] წყაროს დასახელება და მოწმობა Cq ნუსხაში გადახაზულია.

[მანდილი ნ. ქელმანდილი].

მანდრაგორი (ბალ.) (30, 14 დაბად.) ბალახია, ვაშლივით მოიბამს; ვინც სჭამს, ძილს მო(ჰ)გვრის ZA.

(ბალ.) (30, 14 დაბად.) მანდრაგორი ბალახია, ვაშლივით მოიბამს; თუ კაცმა ჭამა, ძილს მოგვრის B. (ბალ.) მანდრაგორი (დაბადების 30, 14) ეს ბალახია, ვაშლივით მოიბამს; თუ კაცმა ჭამა, ძილს მოგვრის. კვალად მ ა ნ დ რ ა გ ო რ ა დ ითქმის ხილი პირველ ნაყოფი, რომელსაცა ყვავილი ზედავ ებას Cb. (ბალ.) ესე ბალახია, ვაშლივით მოიბამს, კაცს ძილს მოგვრის, თუ ჭამა; კვალად მ ა ნ დ რ ა გ ო რ ა დ ითქმის ხილი პირველ ნაყოფი, რომელსაცა ყვავილი ზედ(ა)ვე ებას, გინა ყოლო მთისა CqD. (ბალ.) ეს ბალახის ხილია, ვაშლივით მოიბამს, კაცს ძილს მოგვრის E.

შდრ. მელმანდრაგორი.

მანდრინი (მანდრინნი Cq) (+ ეფთვიმის ქართველის ცხ.[1] B) საწა(ნ)გროსთან ნახე ZABCbq.

მანდური ყორით ნაგები ნიში ZABCbqD.

ნიში ყორით ნაგები E.

მანე ესე არს თვალთა სიბინდე სტომაქის აღორთქლებისაგან ქმნილი ZA.

თვალთ სიბინდე სტომაქთ აღორთქლებათაგან B. (+ მანე CqD) თვალთა სიბინდეა ქმნილი აღორთქლების(ა) მიერ CbqD.

მანთუნი (ხე) ნიგოზი მისი მაკდინებელი არსო B.

მანი ესე არს, რომელსა თათარნი მისცემენ მიზდად საწოლისა ცოლთა მათთა გულისთქმისა მათისათვის, მ ა რ ი ც იგივე(ა) ZA.

ესე არს, რომელ თათარნი მისცემენ მიზდსა დასაწოლად დიაცთა მათის გულისთქმისათვის B. მანი ეწოდების, რომელსა უსჯულონი მისცემენ მზიდად (!) საწოლისა თვისისათვის Cb. მანი ეწოდების, რომელსა უშჯულონი (უსჯულონი D) ცოლს(ა) მისცემენ მიზდად საწოლისათვის CqD. ეწოდება ქორწილში რომელ უსჯულონი ცოლს მისცემენ მიზდად საწოლისა E.
ნ. მარი.

მანი ნ. დამანი.

მანიაკი (3 ეზრა 3, 6) საყელო მოთვალულ-მომარგალიტული ZAa.

საყელო მოთვალულ-მომარგალიტული (8, 21 მსაჯ.) Ab. საყელო მოოჭვილი B. მანიაკი არს თვალითა და მარგალიტით(ა) შემკული საყელო CbqD. თვალ-მარგალიტიანი საყელო E.

მანკანა მასმორი, საცეცხლური ილექროთაგან, ზამთარ წინ სადგმელი ZA.

მასმორი. ესე არს საცეცხლე ილექროთაგან, ზამთარ წინ სადგმელი B. მასმორი. მანკანა არს რვალთა და რკინათაგან შემზადებული საცეცხლე ფიქალად შექმნილი ნახშირისა საწვავად, ზამთარ წინაშე სადგმელად Cb. მასმორნი. მანკანა არს რვალთა და რკინათა მიერ საცეცხლე ფიქალად შემზადებული ნახშირის საწვავად ზამთარ Cq. ნახშირის სანთები D.

ნ. საცეცხლე.

მანკი ვნება რამ დაშთომილი ZA.

ვნება რამ დანაშთომი B. წყლულის (+ ანუ ვნების Cb). დანაშთომი ნაწილი Cbq. განუმარტავია DE.

[1] ცხ-ბა იოანესი და ეფთვიმესი. ივ. ჯ ა ვ ა ხ ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., 98, 4.

ნ. მანკიერი, უმანკო, წყალმანკი.

მანკიერება (მანკიერი D) (+ 6, 11 ლუკა ZAa) გულით ვნება აღუკოცელი ZA.

გულით ვნების აღუკოცელობა B. მანკიერება არს გულით ბოროტის ნდომა აღუკოცელად და უჩინარად, ვიდრემდისი ჟამი პოოს Cb. მანკიერება არს გულით ბოროტის ნდომა აღუკოცელად, ოდესცა ჟამი პოოს CqD.

მანკიერი მანკიანი ZA.

განუმარტავია E.

ნ. გულმანკიერი, წყლით მანკიერი.

მანნაჲ (41, 5 იერემ; 1, 10 ბარუქ[1].) შესაწირავი ZAB.

შესაწირავი, გინა ძღვენი (+ იერემ. 41, 5; ბარუქ 1, 10 Cb) Cbq.

შდრ. მანაა, მანაჲთ.

მანუალი ელლენებრ სასანთლე ZA.

ელლენებრია, სასანთლე B. სასანთლე ელლენურად Cbq. მაღალი სასანთლე D. სასანთლე·თუ მანალი E.

შდრ. მანალი.

მანქანა ნ. მანქანი.

მანქანება მრავალსახე ჭერჭის ქცევა ZA.

მრავალგვარი ჭერჭი საზიანო B. გრიგოლი ღ˜თისმეტყველი იტყვის: გამგებლობა და მანქანება ემსვავსებიანო, გამგებლობა კეთილ(ი). ხოლო მანქანება — არა. მანქანი არს (+ მბრუნავი CqD) ვითარცა ჭახრაკი და მანქანება(ჲ) (+ არს CqD) საქმისა კაცობრივისა სიბრძნით ბრუნ(ვ)ება(ჲ) საძლეველად სხვათათვის ზაკვით CbqD. განმგებლობა და მანქანება ემგზავსებიანო. გრიგოლი ღ˜თისმეტყველი იტყვის: განმგებლობა — კეთილ, ხოლო მანქანება — არა. მანქანი არს მბრუნავი, ვითარცა ჭახრაკი; და მანქანება არს საქმისა კაცობრივისა სიბრძნით ბრუნვება საძლევად სხვათათვის E.

მანქანი (მანქანა Ab) (+ 2 ნეშტ. 26, 15 ZAa) ჭახრაკი ZABCbqDE.

მანშური სხვათა ენაა, სიგლასათვის დაურქმევიათ ცუდად ZA.

სხვათა ენაა, სიგელი ჰქვიან ქართულად B. წიგნი დასამტკიცებელი. მანშურისას მეცილებიან და ვიეთნიმე იტყვიან სპარსთა ენისა არსო. ესევითარნი ყოველსა ენათა შინა იქმნებიან ანუ მეზობლობისა მიერ, ანუ შემოღებისა მიერ, რამეთუ სპარსულად ეწოდების მადარ დედასა, ხოლო ფრანგულად მათერ, ვინა ორნივე ერთ; ლათინთა ენითა სუდარი — მკვდრისა სახვეველსა, ეგრეთვე ქართულად: ანუ ქარტა, ანუ სანდალი ლათინთა და ქართულთა საზიარო არს. ეგრეთვე ყოველთა ენათა შინა მრავალი მოვალს. არამედ ესე მანშური არა თუ საღ˜თოთა წერილთა შინა ძეს, არამედ გარეშეთა Cb. წიგნი(ა) დასამტკიცებელი CqDE.

ნ. წერილი.

მანცქაური (ხე) Cb.

მანძილო ბერწ-მსუქანი, გინა ძმარში ნადები სამწვადე ZA.

ბერწ-მსუქანი, გინა ძრმიანი მწვადი B. ბერწ-მსუქანი. მანძილო ეწოდების ბერწ-მსუქანსა: ხოლო ოდეს კეთილ მსუქანი ჯორცნი ლუკმედად დასჭრა და ძმრითა და ნივთებითა შიაზაო, ზამთარ რაოდენთამე დღეთა შეინახო

[1] წყაროშია: „მანააჲ". [2] შდრ. A—1: 296,15; 377,23; 385,7; 429,24.

და ოდესცა გინდეს, შესწვა, მანძილო ეწოდების მასცა; მანძილო სოკოსაც უწოდენ ერთსა კეთილ გემოვნებისათვის Cb. ბერწ-მსუქანი CqD. განუმარტავია E.

ნ. აპოხტი.

მანჭვა (მანჭუა ZAB) (ფრინ.) ZABCbqD.

(ფრინ.) ნასთისა ანუ კაცისა E.

მანჭვალი ნ. მანჭუალი.

მანჭკუალა (მანჭკვალა BCbqDE) სოკოა კუნძზე ბმული ZAa.

სოკოა კუნძზე ბმილი Ab. სოკოა კუნძისა B. სოკოა ხის კუნძისა Cbq. სოკოა D. განუმარტავია E.

მანჭუა ნ. მანჭვა.

მანჭუალი (მანჭვალი BCbqE) ჩასაყარი ლუსმარი ZABCbq.

განუმარტავია D.

შდრ. სამსჭუალი.

მანჯანიკი ჩიგორგლის ამოსალები ჭახრაკი ZAB.

აბრეშუმის ჭახრაკი Cbq.

მანჯიკი მომცრო მარჯილი ZABCbqD.

ციგა E.

ნ. მარჯილი, ურემი.

მაოცარი (მაოცარნი E) მაოცნებელი ZABCbqD.

მაოცნებელიაო და მომჩვენებელი E.

მაოცი საოცის მქნელი ZAB.

იგივე მაოცნებელი Cbq. მაოცნებელივე D. განუმარტავია E.

მაოცნებელი ოცნების მაჩვენებელი ZA.

მაჟალო (ხე) ტყის ვაშლი ZABCbqDE.

მაჟარა წყალში დამწნილი მხლები ZAB.

წყალში ჩადებული ჭარხალი (+ და მისთა[ნა] Cb) CbD. ჭარხალი წყალში ნადები E.

მაჟაური (მძრომ.) (+ 2, 11 ამბაკ. ZAa) მატლი ხის გულთ(ა) მჭამელი ZAB.

(მძრომ.) მატლია ხის გულის მჭამელი Cbq.

მაჟმობელი საგალობელ-ქმოანება ZA.

საგლოელქმოანება, გალობა, თუ რაც B. მაჟმობელი (ესე Cq) არს გალობა სამკდრო ანუ სხვა ქმა რამე გლოვისა(ნი) Cbq. გალობა სამკდრო ანუ ქმა რამე გლოისა D. ანდრია სალოსის წიგნში მაჟმობელი გალობად სამკდროდ ანუ სხვად ქმოანებად გამოაჩინა E.

მარა მაგრამ (+ იმერულად ZAa) ZAB.

მარაგი ცაჲ რა თხელითა ღრუბლითა შემოსილ იყოს, იგი არს მარაგი, ხოლო აქა-იქ ღრუბელი და ვარსკვლავ-მჩენი იალქიალი არს ZA.

ცაჲ რა თხელის ღრუბლით შემოსილ იყოს, მარაგი არს, ხოლო აქა-იქ ღრუბელი და ვარსკვლავ-მჩენი იალქიალი არს B. ესე მარაგი არს ღამე რა თხელი ღრუბელი მოჰფარვოდეს ცასა, ხოლო უკეთუ ღრუბელი აქა-იქ დაგლეჯილად ჩნდენ და ვარსკვლავნი მრავალგან იყოს, მას იალქიალი ეწოდებიან Cb. თხელ(ი) ღრუბლიანი ღამე CqDE.

მარაგი კვიპრიანეს ცხ.: „ვისწავლე დაგება სიტყვათა და ზრახვა

მარაგითა და მარაგი ზრახვითა“ CqDE.

მარაგით-ზრახვა (მარაგით-ზრახუა ZA) არს სიტყვა ესრე გვარად სთქვა, ადვილ საცნაურ არ იყოს, არამედ ვითარცა ღრუბელი რამ(ე) ემოსოს, ანუ ორ-სამ რიგად გაისინჯოს ZA.

ესე არს სიტყვა ესე რამე სთქვა, ადვილ საცნაური არა იყოს, ვითარცა ემოსოს რამე, ანუ ორ-სამ რიგად გაისაზღვრებოდეს B.

მარადის (+ 50, [5] ფსალმ. ZAa) ნიადაგ, მუდამ ZA.

მუდამ B. სამარად, მუდამად CbqD. სამარად E.

ნ. სამარად, სამარადისო.

მარადღამე (+ 6, 5 ფსალმ. ZA) ღამე ყო(ვ)ელ ZABCbq.

მარადღე (+ 31, [3] ფსალმ. ZAa) დღე ყო(ვ)ელ ZABCbDE.

მარაზი სხვათა ენაა, თ ო ქ ს (ა) ჰქვიან ZA.

(უჴმ.) სხვათა ენაა, ქართულად თ ო კ ი ჰქვიან B. (უჴმ.) წვლილი თოკი Cb. (უჴმ.) CqDE.

მარაკი თხელი ტყავი(ა) ღვიძლის კერძო მუცელში ZAB.

მარაკი არს თხელი ტყავი მუცლისა შინაგან ღვიძლის (ღვიძლით CqD) კერძო CbqD.

მარანათა (1 კორინ. 16, 22) ოდეს-იგი თქვა მოციქულმან, რომელსა არა უყვარდეს უფალი ჩვენი იესო ქრისტე, იყავნ შეჩვენებულ; ესოდენ მჴურვალითა გულითა თქვა სიტყვა იგი, რომელ მეყსეულად უფალი იხილა. ამისთვის შეუდგინა და დაწერა ასურულითა ენითა მ ა რ ა ნ ა თ ა, ვითარმედ: უ ფ ა ლ ი მ ო ვ ი დ ა ZAB.

(+ 1 კორინ. 16, 22 Cb)[1] ოდეს-იგი თქვა მოციქულმა(ნ), რომელსა არა უყვარდეს უფალი ჩვენი იესო ქრისტე, იყავნ შეჩვენებულ. ეს(ე)ოდენ გულითა მჴურვალითა თქვა სიტყვა იგი, რომელ მეყსეულად უფალი იხილა, შეუდგინა და დაწერა მ ა რ ა ნ ა თ ა ასურულითა ენითა, ვითარმედ უ ფ ა ლ ი მ ო ვ ი დ ა, ესე არს მ ა რ ა ნ ა თ ა CbqDE.

მარანი სადვინე სახლი ZABCbqD.

განუმარტავია E.

მარაო ქელით მოსაქროლებელი ZA.

ქელით მოსაქროლი BCbq. განუმარტავია DE.

მარაქა[2] ქალთ ჯარი ლხინში ZA.

ქალთ ჯარი ლხინად B. ქალნი ლხინად (ლხინზედ Cb) მსხდარ(ნ)ი CDE.

მარბიელი მარზიქნი ZAB.

ნ. ელატი 1, თარეში.

მარგალიტი 13, 46 მათე ZAa.

განუმარტავია AbBCDE.

ნ. გუჰარი, სამარგალიტე.

მარგებელი რგების მოქმედი ZAa.

მარგებენ 7, 4 იერემ. ZAa.

მარგი ბოსტნის დაკვალული ZAB.

ბოსტნის რიგის კვალნი C. რიგის კვალი ბოსტნისა D. ბოსტნის რიგის კვალები E.

მარგილი ხე წვერ-წათლილი დასარჭობი ZA.

მარგლა ბალახთ ამოგლეჯა ZAB.

---

[1] Cb-ში წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია, ხოლო განმარტება იგივეა, რაც B-ში წინა შემთხვევაში. [2] აქედან გრძელდება Ca ხელნაწერი.

ბალახის ამოგლეჯა მწვან(ვ)ილში C. განუმარტავია DE.

ნ. ნამარგლი.

მარგული წყლული უმ(რ)თელებელი ZABCD.

სენი წყლული E.

მარდა ესე არს არა დღითი ფასი, არამედ გარდაკვეთით მუშაკობა ZA.

ესე არს არა დღითი-დღედი ფასი, არამედ გარდაკვეთით მუშაკთა B. მარდა(დ) არს, რომელმან (რომელ D) მუშა(კ)თა არა დღიურ(ი) ფასი მისცეს (მისცეს ფასი CaqD), არამედ გარდაკვეთით CD. მარდათ დაჭერა E.

მარდი ⸢კაცი სწრაფი, გინა სხვა რამ ცხოველი⸣[1] Z. „ვითარცა კაცი მარდი“ ZAB.

მარდული ფიჭვის ძელი მკვრიანი ZAB.

(ხე) ზექმელი ფიჭვი მკვრიანი CD. (ხე) E.

მარზაპანი (+ 3. 2 დანიელ[1] ZA) მონაცვ(ა)ლე ZAB.

მარზაპანი არს გამგებელი, გინა სპათ-მთავარი C. მეფეთ მონაცვლე D. მარზაპანი უფროსად თქვეს (დანიელის 3, 2)[2] E.

მარზიკნი მბრძოლ(ნ)ი (+ გინა Cab) მაოკარ(ნ)ი ZABCab.

შდრ. მარბიელი.

მარზო ნარღის მღერაა ერთრიგი ZAB.

ნარღის მღერაა CD. ერთი ნარღის მღერა E.

მართ ესე არს შედარებით რამ ნაკლებობა და ეგრევე შემსგავსება, რამეთუ ვიტყვით: მართ (+ რომ ZAa) მის თანა არს ZA.

ესე არს შედარებითი რამ ნაკლებობა და მსგავსი მისი B. ესე ითქმის არა თუ მის ტოლი, არამედ შედარებული Cb. განუმარტავია CaqDE.

[**მართ** ნ. გამართვა, გამართული, გაღმართ, დამართ, დამართება, დამართებით, დაღმართი, მაღმართნი, მემართება, მიმართა, მიმართება, მიღმართი, უკუღმართი, შეღმართი, შთამართ, ჩაღმართი, წამართ, წარემართა, წარმართება, წარმართი, წარმმართებელი, წაღმართი; შდრ. მართალი].

მართალი (+ 18, 24 დაბად. ZAa) უტყუარი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. გემართლები, იმართლა, მემართლება, მოსამართლე, ნასამართლევი, სამართალი, სიმართლე, უმართლესი, უმართლობა, უსამართლო, წრფელი.

მართება ვალად ედვას ZABCb.

ვალად დება Ca. განუმარტავია CqDE.

ნ. მე მმართებს.

მართებული საქნელი ქნას ZA.

საქნელის ქნა B. საქნელის მქნელი Cab. განუმარტავია CqDE.

მართვა (მართუა Ca) მრუდის გასწორება ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. მართ 2.

მართვი ნ. მართჳ.

[**მართლად** ნ. მალა].

---

[1] მითითებულ ტექსტში A—51-ს ნაცვლად „მარზაპანისა“ მოჰყვება „სატრაპეზი“. [2] განმარტება E-ში გადახაზულია.

მართლმადიდებელი მართალი შჯული ZA.

მართლის შჯულისა BCab. განუმარტავია CqD.

მართლმორწმუნე მართლის სარწმუნოებისა ZABCab.

მართლუკუნ ZACDE.

პირუკუღმა B.

მართუა ნ. მართვა.

მართური (ბალ.) შაბუ ZA.

(ბალ.) B.

მართჳ[1] (+ 5, 7 ლევიტ. ZAa) ზოგად ყოველთა ფრინველთა (+ შვილთა Z) მ ა რ თ ვ ი ეწოდება, მწერით ვიდრე ირაოთ და ორბამდე; არამედ ბაზთა მართვეთა ეწოდების ქ უ ლ ა: ყვავთა, ყორანთა და მისთანათა-(სა) — ბ ა ქ ა ლ ა; კოკობთა, კაკაბთა და მისთანათასა — ლ ა პ ი; ბატთა, იხვთა და მისთანათასა — ჭ უ ჭ უ ლ ი; სავათთა, წეროთა და მისთანათას(ა) — ბ ჟ ი ტ ი; ქათამთა (+ და A) ფარშამანგთა და მისთანათასა — წ ი წ ი ლ ი, ტრედთა და გვრიტთა და მისთანათასა — ქუნდი; მწყერთასა — ჩ ო ჩ ო რ ი; სირთა და მერცხალთა და ჩიტთასა — ბ ა რ ტ ყ ი; მწერთა და ბუზთასა — ფ უ მ ფ ლ ა; მართვენი ყორნისანი გაწყობისათვის აღუწერიათ ZA.

ზოგად ყოველთა ფრინველთა ბარტყთა მ ა რ თ ვ ი ეწოდებიან, მწერით ირაოდ-ორბამდე, არამედ ბაზთა მართვეთა ქ უ ლ ა ეწოდებიან; ყვავთა, ყორანთა და მისთანათასა — ბ ა ქ ა ლ ა; კოკობთა, კაკაბთა და მისთანათასა — ლ ა პ ი; ბატთა, იხვთა და მისთანათასა — ჭ უ ჭ უ ლ ი; სავათთა, მწეროთა და მისთანათასა — ბ ჟ ი ტ ი; ქათამთა, ფარშამანგთა და მისთანათასა — წ ი წ ი ლ ი; ტრედთა, გვრიტთა და ქედანთასა — ქ უ ნ დ ი: მწყერთასა — ჩ ო ჩ ო რ ი; მერცხალთა, ჭავჭავთა და ყოველთა სირთასა — ბ ა რ ტ ყ ი; მწერთა და ფუტკართასა — ფ უ მ ფ ლ ა; მართვი ყორნისა აქ დაწერე, ბაქალაშია B. (ფრინ.) მართვი ეწოდებიან ზოგად ყოველთა ფრინველთა ბარტყთა ბუზითგან ვიდრე ირ(ა)ოდმდე და ორბამდე, არამედ მართვეთაცა სხვადასხვა სახელი ეწოდებიან. ქორთა, შავარდენთა, არწივთა (+ და Cq) მიმინოთა და მისთანათა მართვეთა ქ უ ლ ა ეწოდების; ყვავთა, ყორანთა, კაჭ(ა)კაჭთა და მისთანათასა — ბ ა ქ ა ლ ა; კოკობთა, კაკაბთა და მისთანათა-(სა) — ლ ა პ ი; ბატთა, იხვთა და (+ რაოდენი წყალთა შინა ეგევითარნი არიან, მათთასა C; მისთანათა D) — ჭ უ ჭ უ ლ ი; ქათამთა, ფარშამანგთა და ეგევითართა(თას D) — წ ი წ ი ლ ი: მწყერთასა (+ და მისთანათა D) — ჩ ო ჩ ო რ ი; ტრედთა, გვრიტთა, ქედანთა და მისთანათა(სა) — ქ უ ნ დ ი: მერცხალთა, ჭავჭავთა და ყოველთა სირთათა — ბ ა რ ტ ყ ი CD. (ფრინ.) E.

მარი (მარი და ხოისი Cq) (2 მეფე 16, 1) ხოისი. მ ა რ ი ითქმის მომერიდე. მ ა რ ი ეწოდების (ეწოდება B) მოჭმადიანთ(ა) ცოლის მიზდსა, რომელსა ქ ე ბ ი ნ ა დ (ქ ე ბ ი ნ ს B) უწოდენ ZAB.

მარი არს ხოისი, რომელ იქმნების საწყეოდ ათი ქსესტი. მ ა რ ი ეწოდების აგარიანთა ცოლის მ ი ზ დ ს ა, რომელსა ქ ე ბ ი ნ ად უწოდენ. მ ა რ ი ითქმის მომერიდეო Cb. (+ გამრიდე

[1] ნუსხებშია: „მართვი“.

Ca). მარი და ხოისი ორივ ერთია, ერთი მარი ათი ქსესტია Caq. (გ მეფეთა 16, 1) დორაკი. მარი ათი ქსესტი. იოსიპოსში მარის ნაცვლად ხოისი ეწერა E.

ნ. საწყავი, საწყაული, მანი, მეჰარი.

მარი ქებნის გაკვეთა CaqD.

მარი გამრიდე CqD. მომეცილვე E.

მარიალისა (მარიალისი CD) ივნისი ZABCDE.

ნ. თთუე.

მარიამსაკმელა (ბალ.) ZABCDE.

მარიკელნი (მარიკელი E) მძნა(თა) და მისნობათ(ა) მოქმედნი ZABCb.

მარსიკონი Caq. მარისკონი D. (+ სილიბისტრო CaqD): „მოვიდეს (მოუჴდეს E) ქურუმნი; რომელსა არგელეოზ (არგოლეოდ E) ეწოდების, ულუკნი და მარიკელნი" CaqDE.[1]

მარილი 2, 13 ლევიტ. ZAa.

განუმარტავია AbBCDE.

ნ. სამარილე, უმარილო.

[მარილის ქვა ნ. არძანნი, ქვა].

მარიოტა (მარიტა Cab) მას ცის გრკალსა ეწოდების, რომელსა ბუნიობასა მზე მას ზედავალს, გასწორებასა დღისა და ღამისასა ZA.

მას ცის გრკალს ეწოდება, რა ბუნიობას მზე მაზედ ვალს B. (+ მარიტა Cb) ეწოდების მას ცის გრკალსა, ოდეს დღე(თა) და ღამეთა გასწორებასა (+ მზე Cb) მას ზედა იარების Cab.

მარისიკონი, მარისკონი ნ. მარსიკონი.

მარიტა ნ. მარიოტა.

მარიხი არია ZABCDE.

ნ. ცთომილნი.

მარმარა[2] (6, 71 ბარუქ) მარმარილო ZA.

მარმარილო[2] (+ 6, 71 ბარუქ Z) დრუნგილი ZA.

განუმარტავია BCDE.

მარმენიო (მარმენიოჲ E) (+ კავშირის ბოლოს ZAa) ბედი. სახელი არს (სახელია B) ბედნიერ-უბედ(ურ)ობისა, ხოლო სვე წარმართთაგან თქმული რა(ჲ)მე კაცსა ზედა ყოფაჲ კეთილისა და განმარჯვებისა ვარსკლავთა მიერ მიცემულობით(ა), ხოლო მარმენიო — სვე წილ-ხდომით თითოეულსა ზედა. ჟამთა სიგრძე-მოკლეობა, რომელთა (+ ამათ B) გარეშენი უწოდენ, ხოლო ჩვენ არა შევიწყნარებთ ZAB.

„სვე და მარმენიოჲ ზედათ შთამომავლისა განგებისა მიერ გარე შემოიცვის(ო)" (+ და ამისთვის ზემო იმარმენთან სწერია C) CD. (ნაპირზე რომ წითლით უწერია, ის არის) კავშირის ბოლოს:[3] „სვე და მარმენიოი ზედათ შთამომავლისა განგებისა მიერ გარეშემოიცვაო" E.

მარმიჰი (ბალ.) ZABCD.

მარნა (ხე) წვრილი (წვლილი B) ტირიფი, ვენაჴის ასაკრავი ZA.

(ხე) მარნეული Cb.

მარნეული (ხე) მარნას რტოთაგანი ZAB.

(ხე) წვლილი ტირიფი ვენაჴის ასაკ-

[1] შდრ. Ier.—120, 16 v („მარსიკელნი"). [2] წყაროშია: „მარმაროჲსა". [3] იხ. იოანე პეტრიწის თარგმანება, ბოლოსიტყუაჲ (II წიგნი, გვ. 212, 3).

რავი Cb. (ხე) მარნა Ca. (ხე) DE.

ნ. ტირიფი.

მარსი ნარდის მღერისა(ა) ZAB.

ნარდის მღერაა. (+ ᒥმარსი კიდევ ეწოდების ბრძოლის ღ˜თსა სხვათა ენითᒧ Ca) CD. განუმარტავია E.

მარსიკონი (მარისიკონი D, მარისკონი E) მარიკელნი ZABCD.

სილიბისტროს ნეტაფრ:[1] „რომლისათვის ცუდნი მისანნი და მარისკონი მკურნალნი, არამედ სპარსეთითცა მოიყვანეს" E.

ნ. მარიკელნი.

მარტაცი (+ ესე) კეცის ჭურჭელია, ჭრელად და გლუსუნად შექმნილი ZAB.

ქაშანური. (+ მარტაცი არს Cab) კეცის ჭურჭელი(ა) შვენიერად შექმნული (შექმნილი D) CD. ესე კეცის ჭურჭელია შვენიერი და ცეცხლში მყის შეიმუსვრის E.

მარტვა გაშლა B.

ნ. განმარტება.

მარტვაშლა B.

მარტვილი ნ. მარტვლი.

მარტვილია ნ. მარტვლია.

მარტვირი ნ. მარტვრი.

მარტი მირკანი ZABC.

მირკანი. ამ(ა) მარტსა ჰქვიან ნისანი და ფამენოთი(ს), რომელსა პირველ(ად) ტრიმონ ეწოდებოდა (ეწოდა D), რომელ არს არეასი (არეოსი D) DE.

ნ. თთუე.

მარტივი „ოთხ გვარად ითქმის (+ რამეთუ ცხად ჰყოფს ყოვლითურთსა, ვითარცა იტყვიან რიტორნი, მარტივად სათქმელ არს ნაცვლად ყოვლითურთ სათქმელობისა; და საკუთარსა, ვითარ ოდეს იტყვის არისტოტელი მარტივი ქმნაჲ, რომელ არს საკუთარი; და ცუდსა, ვითარმედ სცემს მას, დაჰნიშნავს მარტიობასა, ვითარ ოდენ ვიტყოდით: მარტივად ზლაპარმა თქვა ჭეშმარიტებისაჲ[2]" ZAa) ZA.

ესე არს მარტოჲ, გინა საკუთარი B. (+ ᒥმარტოᒧ Ca; (+ მარტივი არს ერთი, გინა უტოლო, გინა არასხვიანი C). „მარტივი სამგვარად ითქმის: (+ ანუ C) საკუთ(ა)რად, ანუ მარტოდ, ანუ საყოველთაოდ"[3]. სხვას წიგნში (ასე D) ეწერა: „მარტივი ოთხგვარად ითქმის, რამეთუ ცხად ჰყოფს ყოვლითურთსა, ვითარცა იტყვიან რიტორნი, მარტივად სათქმელ არს ნაცვლად ყოვლითურთ სათქმელობისა და საკუთარსა, ვითარ ოდეს იტყვის არისტოტელი, მარტივი ქმნაჲ, რომელ არს საკუთარი, და ცუდსა და თვინიერ სიტყვისა რომლისავე, ვითარმედ მარტივად სცემს მას. დაჰნიშნავს მარტოობასაცა, ვითარ ოდეს ვიტყოდეთ მარტივად ზლაპარმა(ნ) თქვა ჭეშმარიტებაჲ, ხოლო აწ ნაცვლად მარტოობისა ძეს, რამეთუ იტყვის, ვითარმედ: ჩანს არცა ნათესავი არს, არცა სახისა მარტო თქმა[4]" CD. მარტო, ერთი E.

ნ. მემარტივე.

მარტო (+ 3 მეფე 18, 6 ZAa) ცალკე ერთი ZA.

---

[1] შდრ. Jer.—120, 16 v („მარსიკელნი"). [2] აღებულია ამონიოს ერმისის შრომიდან: A—250, 84 v. [3] ეს წინადადება აღებულია ამონიოსის ნაწარმოებიდან A—250, 166 r. [4] ეს ადგილიც ამონიოსის შრომიდანაა: „მოსაჴსენებელი ხუთთა ჴმათათჳს პორფ. ფილოსოფოსისათა" A—250, 84 v.

ერთი, ცალკე B. ერთი რაჲმე C. განუმარტავია DE.

ნ. სიმარტოე.

მარტორქა (ოთხფ.) (21, 22 ფსალმ.) ZA.

(ოთხფ.) BCDE.

მარტჳლი[1] ლათინთა ენაა, მოწამეს უწოდენ, ხოლო მესხნი ყრმას(ა) უწოდენ ZAB.

ყრმა CDE.

ნ. სამარტჳლე.

მარტჳლია[2] (1 კორინ. 16, 8) პენტეკოსტე ZAa.

სულის წმიდის მოსვლას ეწოდება მეერგასისესა მას დღესა B. სულის წმიდის მოსლვა (მოსვლა Cq), რომელ არს დღე მეერგასე (მეერგასისე Cq) Cbq. სულის წმიდის მოსვლა CaD.

მარტჳრი[3] იგივე მარტვილი ZA.

მარტვილი B. წამებული CD. მოწამე E.

ნ. მარტჳლი.

მარფორჲ (მარფორი CDE) ქუდია გრძელი ZAB.

(+ არაბთა E) ერთ(ი) რიგი ქუდია CDE.

მარქაფა (ოთხფ.) ჯინიბი, (+ მეორე ცხენი ZA) ZAB.

(ოთხფ.) მეორე ცხენი აკაზმული C. (ოთხფ.) DE.

ნ. ცხენი.

მარღვი ნ. მარღჳ.

მარღი თვალ-თეთრი ZAa.

ნ. ალიელი.

მარღჳ[4] დამარღვეველი ZAB.

მარყუჟი ზორტულად შეკრული ZAB.

აღვილ გასაჴსნელად გასკვნილი CDE.

მარჩბივი (+ 4, 5 ქება ZAB) ტყუბი ცხო(ვ)ელი ZABCD.

ტყუბი E.

ნ. ზოდიაქო, ტყუბი.

მარჩილი სამი აბაზი ZAa.

შდრ. ექურა.

მარცუალი (მარცვალი CqE) (+ 16, 14 გამოსლ. ZAa) ესე არს ერთი ცერცვთა ანუ ხვარბალთაგანი გინა წერილთა ასონი და რაჲცა ერთი მგრგვალი მცირე იყოს ZA.

ესე არს ერთი ცერცვთა ანუ ხვარბალთაგანი, გინა წერილთა კმოანი, უქმოთა თანა შეშჯულნი ასონი და რაიცა ერთი მგრგვალი მცირე B. მარცვალი არს ყანათა და ბალახთა თესლთაგანისა ერთი კაკალი; მარცვლად ითქმის წერი(ლ)თა ასოთაგანთაცა ერთი C. განუმარტავია DE.

მარცხატი ანდრია სალოსში: „ვითარცა თხა მარცხატი იხილვებოდა“ ZABCDE[5].

მარცხენა 14, 22 გამოსლ. ZAa.

განუმარტავია AbBCDE.

მარცხი საზიანო ZAB.

საზიანოსავით Cab. განუმარტავია CqDE.

მარცხულ მარცხნით ZAB.

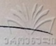
მარწუხი 6, 6 ესაია ZAB.

გაზივით არი C. განუმარტავია DE.

მარწუხები (27, 10 გამოსლ.) კარშიკი არს გრგოლის მსგავსი კილოი, ხოლო მარწუ-

---

[1] ნუსხებში: „მარტვილი“. [2] ნუსხებში: „მარტვილია“. [3] ნუსხებში: „მარტვირი“. [4] ნუსხებში: „მარღვი“. [5] E ნუსხაში წყაროდან ციტატი მოყვანილი არ არის.

ხები კავი რამე, მის საპყრობ(ლ)ად ჩასაგდები, კარვის მაშკთა და ფელიკთათვის ·ZA.

(27, 10 გამოსლ.) კარშიკი არს გრგოლის მსგავსი კილოჲ, ხოლო მარწუხნი — კავი რამ მისი ჩასაგდებელი კარავთ მაშკთათვის B. კარშიკი არს გრგოლთა მსგავსად კილო რვალთაგან და ეგევითართაგან შექმნილი (შექმნული Ca), ხოლო მარწუხები — კავი რამე მისი ჩასაყრელი კარავთა და კალთათა მისთა შესაკინძველად C. კარშიკი არს გრგოლივით კილო—რვალთაგან, და მარწუხები — კავი რამე ჩასაყრელი მას შინა კარავთა და კალთათა მისთა შესაკინძველად D. გამოსლ. 36 E.

მარწყჳ (მარწყვი BCD) (ბალ.) ხმილი(ა) ZA.

(ბალ.) უელი მელის კაკალა B. (ბალ.) CabDE. (ბალ.) მარწყვს დიდსა ეწოდების ხენდრო და წვლილსა — მელის-კაკალა, და მოგრძესა — უელი Cq.

ნ. ხიჩატელი.

მარხვა (მარხუა ZA) (+ 2 ეზრა 9, 1 ZA) შენახვა ZAB.

უჭმელობა, გინა შენახვა Cb. უჭმელობა Caq. განუმარტავია DE.

ნ. დამარხვა, ვიმარხე, ვიმარხულე, იმარხა, იმარხავს. მარხულობა, ნამარხევი, სამარხო 1—2.

მარხვა (მარხუა ZA) (1, 14 ესაია) ჴორცის უჭმელობა ZA.

ჴორცთ უჭმელობა B.

მარხულობა მარხვა არს შენახვა, ვინათგან ვიტყვით უნჯთა დამარხვასა, ანუ ცხოველთა, ანუ მკვდართა დამარხვასა; აგრევე მუცლისა, ენისა, ხვაშიადისა და სწავლისა შენახვასა მარხვად სახელ-ედების; ხოლო მარხულობა იგი არს, ოდესცა განწესებულთა დღეთა ანუ საკანონოთათვის რაოდენ დღე მარხულობითა ვიმარხვიდეთ და დღიურ ერთგზის ვჭამდეთ; ხოლო კოლვიზმა — მარხულობა ძლიერი ჴორცთა ქენჯნისათვის ZA.

მარხვა არს შენახვა, ვინათგან ვიტყვით ხვასტაგთა დამარხვასა, ანუ ცხოელთა, ანუ მკვდართა დამარხვასა. ესე არს შენახვა: მუცლისა, ენისა, ხვაშიადისა, სწავლისა შენახვას მარხვად სახელ-ედების; ხოლო მარხულობა იგი არს, ოდესცა განწესებულთა დღეთა მარხვისათა ვიმარხვიდეთ, გინა სხვათა საკანონოთა; ხოლო კოლვიზმა — მარხულობა ძლიერი ჴორცთა ქენჯნისათვის B.

ნ. ნამარხულევი.

მარჭე ღონიერი და გამძრავი (+ კაცი ZA) ZAB.

გამძრავი კაცი CD. განუმარტავია E.

მარჭილი დიდი; ციგა — მცირე, ნალო — ეტლის მსგავსი, უთვალო, კაცთ ჩასაჯდომი თოვლზე ZAa.

განუმარტავია AbBDE. მარჭილი ეწოდების დიდსა და მანჯიკი — შედევსა, ხოლო ციგა — უმცროსსა ყოველთასა C.

ნ. ურემი.

[**მარჭილი** ნ. მწყერმარჭილი მწყერმერჭი].

მარჯანი (ფრინ.) მცირე ბაზია. თვალ-შავი ZA.

(ფრინ.) BCDE.

მარჯვე ნ. მარჯუე.

მარჯვენა ნ. მარჯუენა.

მარჯვნივ-საცმელი ნ. მარჯუენით-საცმელი.

მარჯუე (მარჯუჱ ZA, მარჯვე BDE) (+ 2 ნეშტ. 18, 33 ZAa) მოუცდენელი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. გამარჯუება, გამარჯუებული, გამმარჯუე, გამმარჯუებელი, სიმარჯუე, ქელმარჯუე.

მარჯუენა (მარჯუჱნა ZA, მარჯვენა DE) 14, 22 გამოსლ. ZAa.

განუმარტავია AbBCDE.

მარჯუენით-საცმელი[1] (მარჯუჱნით-საცმელი Z, მარჯუნით-საცმელი ABCaq, მარჯვნივ-საცმელი DE) (3, 21 ესაია) ქალთ სამკლავე ZAB.

(+ ესაია 3, 21 Cb) სამკაულია მარჯვენეს (მარჯვენას Ca) მკლავისა C. ესაიას [3, 21] Cq. მათეს თავის თარგმანში DE.

მარჯუჱ ნ. მარჯუე.

მარჯუჱნა ნ. მარჯუენა.

მარჯუჱნით-საცმელი ნ. მარჯუენით-საცმელი.

მარჯულ მარჯვ(ე)ნით ZAB.

მარჯუნით-საცმელი ნ. მარჯუენით-საცმელი.

მას (+ 1, 24 მათე ZAa) იმას ZABCD.

განუმარტავია E.

მასათი ბასრის სასრევი(ა) ZABCD.

სასრევი ბასრისა E.

ნ. სასრევი.

[მასალა ნ. ნივთი].

[მასალა ნ. სამასალო].

[მასალა ნ. ქარასტა].

[მასაჲ ნ. მანა].

მასარი ზღუდესთან ნახე ZA.

ყეროს მსგავსი წვლილის ლატნით B. ყეროს მსგავსი ღობე CD. ყეროსებრი ღობე E.

მასარიკა ესე (მასარიკა CD) არს ნაწლევი მმარხველი სა(ზ)რდულისა ძარღოვანი (ძარღვიანი BCD) შედგმულ(ი) ღვიძლთა, რომელსა ბერძულად ქ ო ლ ო ს ი (ა) ჰქვიან ZABCD.

მასბაკი 2 მეფე 8, 8 ZAaB.

მასე ცალ-წვერი (+ და ZA) უმძი(ვ)ო ბადე ZAD.

ცალ-წვერი ბადე უმძიო BC. ერთი ბადე E.

ნ. ბადე.

მასესხა[2] (+ 4 მეფე 4, 1 ZAa) ს ე ს ხ ი მ ო მ ც ა, გინა მას კაცს წ ა მ ო ე ს ხ ა, ანუ მას ხილნი ე ბ ნ ე ს ZA.

ს ე ს ხ ი მ ო მ ც ა, მას კაცს წ ა მ ო ე ს ხ ნ ე ს, გინა მას ხილს ე ბ ნ ე ს B.

[მასი ნ. მანა].

[მასი ნ. წამი].

მასკნე (17, 7—10 ეზეკ.) ესე არს ვაზთა და აყიროთა და მისთანათა ძაფივით რომ აქვს ხეზე შესახვეველად ZA.

(17,7 — 10 ეზეკ.) ესე არს ვაზსა, აყიროსა და მისთანათ ძაფივით რომ აქვსთ B. მასკნე არს ვაზსა, აყიროსა და მისთანათა ძაფივით (ძაფსავით Caq) რომ აბია (+ ეზეკ. 17, 7 — 10 Cb) C. ვაზს რომ ძაფივით აბია D. ვაზის ძაფი E.

მასმორი (მასმორნი CD) მანკანი ZAB.

[1] წყაროშია: „სამარჯუნეებსა“. [2] წყაროშია: „მასესხებელი“.

საცეცხლური მანკანი C. საცეცხლური D.

ნ. მანქანა.

მასნეფთის (მასნაეფთის CDE) სელთაგან ქსო(ვ)ილი გვირგვინი (ა)ჰ(ა)რონის სახურავად ZAB.

სელისა მიერ ქსოვილი გვირგვინის სახე, აჰრონის (ჰარონის Cq) თავსაბურავი არს C. ესე არს სელისა მიერ ქსოვილი გვირგვინის სახე ჰარონის თავსსაბურავად D. ეწოდების სელის ქსოვილი იყო გვირგვინის სახე არონისა, თავსახურავი E.

მასპინძელი სახლისა და ლხინის უფალი ZA.

განუმარტავია BCqDE. სტუმარი არს კაცი, ვინა სხვისას მივიდეს, ხოლო მასპინძელი იგი, ვისას სტუმარი მივიდეს Cab.

ნ. იმასპინძლა, სამასპინძლო.

მასრა ესე არს ლერწამი, საზედაოს დასახვეველი, გინა თოფის წამლის ჩასაყრელი, გინა რაჲც კალამსავით გაჭვრეტილია მოგრძე ZA.

ესე არს ლერწამი საზედაოს დასახვევი, გინა თოფის წამლის ჩასაყარი, გინა რაჲცა კალმურად გაჭვრეტილი B. მასრა არს წვლილი ლელწამი საზედაოს დასახვევი; მასრა არს სხვაცა ლერწმის მსგავსნი წამლის ჩასაყარნი, გინა გაჭვრეტილნი რამე კალმურად Cb. განუმარტავია D.

ნ. მაქო.

მასრული (2 შჯულ.) ნასრულთან ნახე ZAa.

მასსავაზა (მასსავაზანი E) ესე არს, რომელსა ყელს(ა) მოიხვევენ მღ(რ)დელნი (მღვდელ-მთავარნი CD) ვიდრე ბეჭთამდე ZABCD.

უქვე ეწოდების, რომელსა ყელსა მოიხვევენ მღდელთ-მთავარნი ვიდრე ბეჭთ საშუალამდე E.

მასტაკი ფრანგულია, ესე არს თეთრი კევი საცოხნელი, ქიოს კუნძულში ხეთა სდის ZA.

თეთრი კევი, ფრანგულია, საცოხნელი B. თეთრი კევი CD. განუმარტავია E

მასტაო დო ბრინჯით ნამზადი ZAB.

მასტაფა დო ქორცით ნამზადი ZAB.

დოთ ქორცი ნამზადი C. განუმარტავია D.

მასტიკესობა ნოენბრის 11 სვინაქსარში ZABCD.

მასტიკი ფეიქრის იარაღი(ა) ZABCDE.

მასულა სულზედ შემაგდო ZAB.

მასხარა სხვათა ენაა, ქართულად (+ სიღოდა და Ab) ხუმარი ჰქვიან ZAB.

(უქმ.) ესე თურქთა ენაა, ქართულად (ადგილია გაშვებული) ეწოდების CD. თათართა ენაა, ქართულად გამღიმარი ეწოდების E.

მატაკარანი[1] (+ 39, 1 დაბად. ZA) (მზარეულ(თ)-(მზარაულთ Ca)-უხუცესი ZABC.

მზარაულთ-ხუცესი D. მზარეულთ-მთავარი E.

მატაროთ მაროინოთ B.

მატაროცი უთქმელის წა(რ)-მთქმელი ZAB.

ცუდ-მოუბარი, რომელი არა იყოს

---

[1] წყაროში: „მზარაულთა მთავარი“.

სათქმელად C. ცუდ-მოუბარი DE.

მატება მომატება CD.

განუმარტავია E.

მატება მომატება, აღმატება, გამომატება ZAB.

გამომატება CD. განუმარტავია E.

ნ. აღემატა, აღმატება, გარდამატება, ვმატო, მომატება, შეუმატა, წარმატება, [ჰმა]ტს; შდრ. მეტი.

მატიანე (+ 1 ეზრა 6, 1 ZAa) საღმრთო წერილთა ძველთა და ახალთა ორთავე სახელია; მატიანედ ითქმის მეფეთ(ა) ცხო(ვ)რებანიცა; მატიანე არს (+ აღწერილნი B) მოსაჴსენებელნი საქვეყნოთა გა(ნ)საგებელთა და წესთანი ZAB.

მატიანე ეწოდება საღმრთო წერილთა ძველის სჯულისათა; მატიანედ ითქმის ცხოვრება მსოფლიოთა კაცთა (+ და Caq) მეფეთანი; მატიანე არს აღწერილნი მოსაჴსენებელნი საქვეყნოთა განწესებათანი C. მოსაჴსენებელი D. განუმარტავია E.

ნ. წერილი.

მატირა ტირილი მაქნევინა ZAB.

მატიტელა (ბალ.) ZABCDE.

მატლ (მატლი BCDE) (მძრომ.) (21, 7 ფსალმ.) მატლი ZA.

(მძრომ.) 21, 7 ფსალმ. B. (მძრომ.) CDE.

მატლი (მძრომ.) (+ 16, 20 გამოსლ. ZAa) იგივე ZA.

ნ. მატლ.

მატლკამპი (მძრომ.) მიწის დიდი მატლი ZAB.

(მძრომ.) C.

მატრაკუეცი, (მატრაკუწცი ZA; მატრაკვეცი CqDE). მჭევლის მჭევალი ZABCDE.

მატუკი (ბალ.) ZABCDE.

მატყვი ნ. მატყჳ.

მატყიერი (+ 4 მეფე 1, 8 ZA) მეტად ბალნიანი ZABCDE.

მატყლი (+ 1, 14 გამოცხ. ZAa) ცხოვართ თმა ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. თმა, მატყიერი.

მატყჳ[1] მა(რ)ჭაკალი ZABCDE.

მაუზნი (11, 38 დანიელ) ძლიერივით ZABCb.

(დანიელ 11, 38) ძლიერსავით Ca.

მაუწყე შემატყობინე ZA.

შემატყობინესავით B.

მაფაჲ[2] (+ 44, 17 იერემ. ZAa) მეფაჲ, დედუფალი ZA.

მეფაჲ B.

მაფერებელი ესე არს პირს მიეტრელოს და მაქებელი და არა შემწყნარებელი ZA.

მაფერებელი არს პირს მიმტრელებელი; მაფერებელი არს ფერებთა მის ადგილს შემაწყობელი B.

მაფორი (+ 6, 9 მამათ. ცხ.[3] ZAa) თერისტროჲ ZAB.

აჯილა, ზეწარი CD. დედათ შესამოსი რამ არის, წამოსასხამი. მამათცხ.: „სადედო მაფორი წამოისხა“ E.

მაფრაშა სხვათა ენაა, ქართულად გვალაგი ჰქვიან ZA.

გვალაგი B.

მაქანარი (+ 50, 44 იერემ. ZA) ქევის პირი ფლატ(ო)იანი ZABC.

---

1 ნუსხებშია: „მატყვი“. 2 წყაროშია: „მეფეას“. 3 შდრ. A—1105, 162 r, a.

[**მაქერა** ნ. მრავალსახელი].

მაქვსიერი ნ. მაქუსიერი.

მაქმანი (4 მეფე 8, 15) ბადე წვრილად და თხლად ქსოვილი, ვითარცა მერდინი ZA.

ბადე წვლილად ქსოვილი (+ 4 მეფე 8, 15 B) BCb. ბადე წვლილად ქსოილი, წმი(ნ)და Caq. ბადე წვლილი D. 4 მეფ. 8, 15: „მოიღო მაქმანი, დაალტო წყლითა, მიიბურა პირსა და მოკვდა", ელისეს ამბავშია E.

ნ. ბადე.

მაქო საქსოვრის საზედაოს გასავლები, გინა ქება შემასხა, გინა მაქვს იგიო ZA.

მაქო საქსვალის საზედაოს გასავლებელი; მაქო ითქმის ქება შემასხა; მაქო ითქმის ქონება მაქვანო B. მაქო არს საზედაოსა გასავლებელი საქსვალსა შიგა (შინა Ca), ხოლო მასრა—შიგ სადებელი (სადები Ca) ლელწამი, რომელსა ზედა ახვევია საზედაო (+ მასრად ითქმის სხვანიცა გრძლად ჩაჭვრეტილნი, ანუ ლელწამნი, ანუ მსგავსად მისა გათლილნი ხენი, გინა ძვალნი და რქანი Ca) Cab. განუმარტავია CqDE.

მაქური დანის სასრევი ZAB.

დანის ქვა CD. განუმარტავია E.

ნ. სასრევი.

მაქუსიერი (მაქვსიერი ZAaBCbqDE) მქონებელი ZABCDE.

მაქციენ 43, [11] ფსალმ. Z.

მაღალი ზე აღმართებით რომელი უგრძეა, იგი არს: მთა, ანუ ბორცვი, ხენი, ანუ ზღუდე და მისთანანი; მაღალი არს ცა(ჲ) და სამყარო(ჲ); მაღლად ითქმის ჰაერთა შინა ფრინველი, გინა დიდნი მეფენი, ანუ ძლიერი კმიანობა(ჲ) ZA.

ზე აღმართებით რომელი უგრძეა, მაღალი იგია: მთა, გორა, ხენი, ანუ კაცი, ანუ ზღუდე და მისთანანი, მაღალი არს სამყარო, ცანი; მაღლად ითქმის ჰაერთა შინა მფრინველი; მაღლად ითქმის ძლიერი კმიანობა B. განუმარტავია CDE.

ნ. ამაღლება, ამაღლებული, გრძელი, სიმაღლე, უმაღლესი, ქედმაღლობა; შდრ. მაღანი.

მაღალი (19, 5 იერემ.) საკურთხეველივით ZAB.

ტრაპეზსავით (იერემ. 19, 5) C.

ნ. საფიდა.

მაღანი მაღალი ZAB.

მაღლად გამოითარგმანების (გამოთარგმანება D) CD.

მაღაო ცხენის სენია ყელში ZAC.

ცხენის სენია ყელისა B. ცხენის სენი(ა) DE.

მაღარიკონი დიდი ტიბიკონი: „(+ ოთხშაბათ-პარასკევს E) არა ვსვამთ სატრაპეზოდ ღვინოსა, არამედ შეიზავებს მაღარიკონსა შინა ღვინოჲ (+ და ZAB) მიეცემის ეკლესიის (ეკლესიათა ZABCDE) მნებებელთა (მნებებელსა E; + თვითო CDE)" ZABCDE.

[**მაღვ.** ნ. უმაღვებ, უმაღვებს].

მაღმართნი (80 კავშ.[1]) ესე იგი არს, ოდეს საპყრობილესა ეზიარებოდინ, ხოლო მაკლონი თჳსისა მყოფობისაგან ოდენ (ოდეს B) უდარეს ჰყოფდეს ZAB.

(+ 80 [კავშ.] Cb[1]) მაღმართნი ესე იგი არს, ოდეს საპყრობილესა ეზია-

[1] განმარტება გამოკრებილია იოანე პეტრიწის თარგმანებიდან (წიგნი II, 139,1).

რებოდინ, ხოლო მაკლნი ესე იგი არს, ოდეს თვისისა მყოფობისაგან უდარე(ს) ჰყოფდეს CD.

მალნარი (+ 10, 18 ესაია ZAa) არს მთათა შინა ტევრნალი შამბიანი ZA.

(+ მალნარი CDE) არს მთათა შინა ტევრნალი შამბიანი (+ 2, 3 ქება B) BCDE.

შდრ. ულნარი.

მალნიტი რკინის მიმზიდველი (მზიდველი D) ქვა(ჲ) ZACD.

რკინის მიმკრავი ქვა B. (უკმ.) E.

მალრანი (ფრინ.) ZABCDE.

მაყარი (+ ვეფხის-ტყ. ZAa) ძმადი ZABCD.

განუმარტავია E.

მაყე (ჰ)ელის სანიშნო სვეტი ZABCaqD.

ჰელის სანიშნო სვეტი, [მაყა საზურთალის სვეტი] Cb. განუმარტავია E.

მაყვალი ნ. მაყუალი.

მაყრევენ 4, 6 მამათ-ცხ.[1] Z.

მაყუალი (მაყვალი BCqD) (ხე) (+ 3, 2 გამოსლ. ZAa) ZABCDE.

მაშ (მაშა CD) აბა ZABCD.

განუმარტავია E.

მაშა მაშ. (1 მეფე 14, 7) სიტყვის დაკითხვის საქცევი არს, რათა ვინ რაჲ არაქმნასა გვეტყოდეს, დავეკითხვით: მაშ რაგვარად ვქნა? მაშა ესრეთ მოჰკდება? და ესევითარნი ZA.

მაშ. მაშა და მაშ სიტყვის დაკითხვის საქცევი არს, რათა რაჲ არაქმნასა გვეტყოდეს, დავეკითხვით: მაშ როგორა ვქნა? მაშა ესრე მოჰკდებოდა? და ესევითარნი. ხოლო ცეცხლის ასაღები მაშა თურქთ ენაა, ქართულად ტკეცი ეწოდების, ხოლო მაშა-ცერცვსა—ცეცქაჲ B.

მაშა ცეცხლისა ასაღებელი, გინა თოფისა. თურქთა ენაა (ენითაა Ab), ქართულად ტკეცი ეწოდების, ხოლო მაშა-ცერცვსა — ცეცქაჲ ZA.

(უკმ.) მაშა თოფისა ანუ სხვა თურქთ(ა) ენაა, ქართულად ტკეცი ჰქვიან CD. მაშა ქართული არ არის, ტკეცი ჰქვიან E.

მაშა (ბალ.) ცეცქა (+ ცერცვია C) CD. (ბალ.) E.

ნ. ცეცქა.

[**მაშაგ** ნ. დამაშაგება].

მაშვნე ნ. მაშუნე.

მაშვრალი ნ. მაშურალი.

მაშია ფერქ(თ)საცმელია ZA.

ფე(რ)ქსაცმელი BC. განუმარტავია DE.

მაშინ 25, 34 მათე ZAa.

განუმარტავია AbBCaqDE. მაშინი ჟამსა დაგვინიშნავს მოსაჴსენებელსა Cb.

მაშინლა (11, 8 გამოსლ.) მაშინ ძვილ ZA.

მაშინც მისვე სამოწმო ZAB.

მაშკი (+ 4, 18 მსაჯ. ZA) კარვის კალთა ZABCD.

მაშკები არს კარვის კალთები, გინა ჰრელებული ფარდაგის მგზავსი E.

მაშმელი (+ ქართლის ცხ.[2] ZAa) ფუტურო ZAB.

მაშრაპა (მაშრაფა B) სხვათა ენაა, სარწყული(ა), სტამნი(ა) ZAB.

პირ-ფართო სარწ(ყ)ული CD განუმარტავია E.

[1] შდრ. A—1105,84 v, a 6.

[2] შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყაუხჩიშვილის გამოც., I, 174, 6.

მაშუნე (მაშუნ Ab, მაშვნე DE) შემრგე ZAB.

შემრგე, გინა გასა(მ)წყო CDE.

მაშურალი (მაშვრალი DE) (+ 4, 6 იოანე ZA) დაღალული ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. მემაშურალე.

მაშუღარი (მაშუღარნი B) შუღლის მ(ნ)დომელი ZA.

განუმარტავია B.

შდრ. მოშუღარი.

მაშფალა კოკის ჩასადგმელი საზიდ(რ)ად ZACD.

კოკის ჩასადგმელი საზიდი B. კოკათა და აგურთ საზიდი ხენი E.

მაჩვენებელი ნ. მაჩუენებელი.

მაჩვი ნ. მაჩჳ.

მაჩივლა საჩივარი მათქმია ZAB.

მაჩინა ჩინებულ მყო ZAB.

მაჩუენებელი (მაჩუჩნებელი ZAa, მაჩვენებელი B) დამ(ა)ნახვებელი ZAB.

მაჩჳ (მაჩვი BCaDE) (ოთხფ.) (+ 11, 6 ლევიტ. ZAB) ZABCDE.

მაჩქათელა (ფრინ.) მღამიობი ZABCDE.

მაჩხი თვალ-ჭრელი ZABCDE.

ნ. აღიელი.

მაცა მაცალეს ნაკვეთი ZAB.

მაცადე მომიცადე ZAB.

მაცალე მოცდა მომეც ZA.

მოცლა მომეც B.

ნ. მაცა.

მაცახი ესე არს ფიწალივით რკინა აკრას ამოსახვეტი პინასისა და ხამანწკასათვის ZA.

ესე არს ფიწალივით აკრას ამოსაფხეკი პინასთა, ოსტრიათა, აკალაფადთა ამოსაღებელად B.

მაცდური ნ. მაცთური.

მაცთენელი სწორის შემშლელი ZAB.

მაცთური (მაცდური Ca) (+ 27, 63 მათე ZAa) ცთუნების მოქმედი ZAB.

კეთილს მოაცდინოს C. განუმარტავია DE.

მაცილებელი ცილების მოყვარე ZAB.

მაცხოვარება (41, 16 დაბად.) ცხო(ვ)რების ქონება ZAa.

ნ. სამაცხოვარებო.

მაცხოვარი (+ 12, 2 ესაია ZAa) ცხო(ვ)რების მოქმედი ZAB.

ცხო(ვ)ნების მოქმედი C. განუმარტავია DE.

მაძაგა საძაგლად გამთქვა ZA.

საძაგელ მყო B.

მაძლევდა მომცემელობდა ZAB.

მაძლევინა ძლევა მაქნევინა ZAB.

მაძლია მოცემა მითქვა ZAB.

მაძღარი საჭმლით ა(ღ)მოვსილი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. სიმაძღრე.

მაწაკი თმა ყურთ საფარი (+ ლულამბარი ZAa) ZAB.

თმა ყურის საფარი C. განუმარტავია DE.

ნ. ზილფი, თმა.

მაწანებელთამი (31, 2 იერემ.) მოსვენებასავით: (+ „ესრეთ თქვა უფალმა: ჰპოე სიტფოჲ

უდაბნოსა შინა მომსრველთა თანა მახვილითა მომავალნი მაწანებელთამი ისრაილისათა; ვიდოდეთ და ნუ მოსრავთ ისრაილსა“ ZAa) ZABC.

მაწაქი (ბალ.) ფურცელბრტყელი ZAa.

მაწაწური ჭურის ამოსაქოცელი ZABCDE.

მაწიერი დიდხანს ეყოს რამე ZA.

დიდხან შეეწიოს B. ცოტა რამ დიდ(ს) ხანს ეყოს C. განუმარტავია DE.

მაწოვარი (მაწოარი B) ძუძუს ჟამსა დედას მაწოვნებელი (მაწოვარი Ab) და ჩჩვილს(ა) მ(ა)წოვარი ეწოდება ZA.

დედასა მაწოარი, ხოლო შვილსა მწოარი ძუძუთ ჟამსა B. განუმარტავია Cb.

შდრ. მწოარი, მწოვარე.

მაწოვნებელი მაწოვარის დედა ZAa.

მაწო(ვ)არივე AbB.

მაწონი წველა ZABC.

განუმარტავია DE.

მაწუეველი Cb.

მაწუნებელი Cb.

მაწუნწალი Cb.

მაჭაკალი სიძვის შუამავალი ZAB.

მატყვი, სიძვის შუამავალი C. მატყვი D. ბოზის შუამავალი E.

მაჭარი ახალი ღვინო ZABCDE.

ნ. ღვნო.

მაჭი ერქვ(ა)ნის საჭელური ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. მემაჭე.

მაჭიკი დვრიტა ZABCDE.

მაჭირვებელი (19, 20 ესაია) ჭირის მომცემი ZAa.

მახა (ბალ.) ყანაა, ასლს ჰგავ(ს) ZAB.

(ბალ.) ყანა(ა) ასლის მსგავსი CD. (ბალ.) ერთი ყანა E.

მახათი დიდი ნემსი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. ნემსმახათი.

მახალაკი აგბა ZBC.

აბგა A. განუმარტავია DE.

ნ. ვაშკარანი, ხურჯინი.

მახალი (+ 13, 12 ივდით ZAB) ხურჯინი(ა) ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. ვაშკარანი, ხურჯინი.

მახალი იმერეთში ერთს რიგს ჰურსა ქვიან B.

მახარა (ფრინ.) ZAB.

მახარა ხარება მითხრა ZA.

მახარებელი სახარების აღმწერი ZABCb.

ნ. იოანე მახარებელი.

მახარი კოლოტის პალო ZAB.

კოლოტის პალო (მანა E). მახარი სომხურია, ქართულად ავარტნი (ავრიტნი C) ჰქვიან CDE.

[**მახარნა** (მაჲზანა?) ნ. სამახარნო].

მახარობელი (+ 1 მეფე 31, 9 ZA) კეთილ მოამბე ZABC.

განუმარტავია DE.

მახე ზოგადი სახელი არს ყოველთა შესაპყრობელთა. ხოლო მახენიცა ესრეთ განიყოფვიან, რამეთუ: საბრჯე არს მახე ქუნდი, რომელსა შემზადებენ რკინითა, ანუ ხეთაგან და დაუგებენ მარჯვეთა ადგილთა დიდთა ნადირთა შესაპყრობელად; ისხერტი არს მახე შემზადე-

ბული ძელთაგან მჴეცთათვის თავს დასაცემელი; ირეჭი არს (+ მახე Z) ხითა და თოკითა შემზადებული, რათა ფერჴითა მაღლა შეჰკიდოს ნადირი; საიფექ(ი)ო არს სხვა რიგად თოკითვე ადგილზედ შეუპყრას ფერჴი; ილინჭა არს (+ მახე Z), გალიათა მსგავსი სირთათვის; აკანათი არს (+ მახე Z) ძუჲთ(ა) (ძუვითა Ab) და ჩხირითა სირთათვის: პოტიკო არს (+ მახე ქოქობთა და კაკაბთა; გაწარი არს Ab) მახე მწყერთათვის გრძლად ნაგები; საცერკოდი (ფაცერკოდი A) არს (+ მახე Z) გრკლითა და მშვილდითა ტრედთათვის; გულყო არს (+ მახე Z) ყელს გარდასაცმელი (+ მახე A) ხალასა (ხალათა A) ზედა; სარეგვავი არს (+ მახე Z) დიდის მჴეცით თავგამდე სხვადასხვა რიგად თავს დასაცემელი ZA.

მახე ზოგადი სახელი არს ყოველთა მახეთა. ხოლო მახენიცა ესრეთ განიყოფებიან, რამეთუ: საბრჭე არს მახე ჭუნდი, რომელსა შემზადებენ რკინათა ანუ ხეთაგან და დაჰფლვენ მარჯვეთა ადგილთა ცილთა ნადირთა შესაპყრობელად; ისხერტი არს მახე შემზადებული ძელთაგან მჴეცთათვის თავს დასაცემელად; ირეჭი არს ხითა და თოკით შემზადებული, რათა ფერჴით მაღლა შეჰკიდოს ნადირი; საიფექიო არს სხვა რიგად თოკითვე ადგილზედ შეუპყრას ფერჴი; ილინჭა გალიათა მსგავსი სირთათვის; აკანათი არს ძუითა და ჩხირითა სირთათვის; პოტიკო არს მახე ქოქობთა და კაკაბთა; გაწარი არს მახე მწყერთათვის გრძლად ნაგები; ფაცერკოდი არს გრკლითა და მშვილდითა ტრედთათვის; გულყო არს ყელს გარდასაცმელი მახე ხალათა ზედა; სარეგვავი არს დიდის მჴეცით თავგამდე სხვადასხვა რიგი თავს დასაცემელი B. შესაპყრობელი C. განუმარტავია DE.

ნ. დაკავება 1, მემახური, მომახურება; შდრ. საბრჭე.

მახეებ Cb.

მახვა გამახვა (+ წამახვა. დამახვა ZAa) ZACD.

გამახვა, 'წვერთ მწვეტება' B.

ნ. ალმახვა, დამახვა, წამახული.

მახვილი ნ. მახვლი 1. 2.

მახვიმალი ნ. მახჳმალი.

მახინჯი ხეიბარი ZABCDE.

მახიობელი (+ 2, 1? ZAB) ხუმარანი ZABCb.

ქმონებით(ა) შემსხმელი CaqD[1].
განუმარტავია E.

მახლახი საფეიქროს იარაღი ZAB.

ფეიქრის იარაღი(ა) Cab. განუმარტავია CqDE.

მახლობელი (+ 2, 1 ქება ZAB) ახლო(ს) მყოფი ZABCab.

განუმარტავია CqDE.

მახოხი სომეხთ შეჭამადი ქატოსი (ქატოსა B) ZAB.

ქატოს შეჭამადი CD. განუმარტავია E.

მახრა (მძრომ.) ბოსტანა ZAa.

მახრუტი (+ ლ თისმეტყვ.[2] ZAa)

---

[1] ასეთივე განმარტება Cb-ში გადახაზულია. [2] შდრ. Λ—1, 655, 11.

ჭიქა არს ღრმად კოდილი და სითხით ჭრელებული ZA.

ჭიქა არა ღრმად კოდილი, არამედ სითხით ჭრელებული B. მახრუტი არს ჭიქა, ანუ ოქრო, ღვინის სასმელი არა თუ ღრმად კოდილი, არამედ სითხით ჭრელებული CD.

მახსოვარი ნ. მაქსოვარი.

მახსოვს ნ. მაქსოვს.

მახჳლი[1] (+ 2, 35 ლუკა ZAa) ესე არს მსწრაფლ მკვეთელი რკინა გინა თვალი და გონება ZAB.

მახჳლი არს მსწრაფლ გა(ნ)მკვეთელი რკინა; მახჳლად ითქმის მსწრაფლ მხედველი თვალი(ცა) და გონება CD. განუმარტავია E.

ნ. აფთი, სიმახჳლე.

მახჳლი[1] (თევზ.) B. განუმარტავია E.

მახჳმალი[2] სასებისკვრე ფქვილი ZA.

სეფისკვრის ფქვილი D. სასეფისკვ(ე)რე ფქვილი BCE.

მაქსოვარი[3] ძველის საქმეთ მცოდნე ZA.

საქმის მხსენებელი B.

ნ. ვიმაქსოვრე.

მაქსოვს[4] არ დამვიწყებია ZA.

მაჯა ჴელის სახსარი ZAB.

ჴელს უკან მკლავის წვერი Cab. განუმარტავია CqDE.

მაჯაგანი ტყავის მოსაჭნელი რკინა ZABC.

განუმარტავია D. (უკმ.) E.

მაჯანი ძაბუნი B

ნ. მაჯნა.

მაჯლაჯუნა ესე სენია, ძილსა შინა წაეკიდების სისხლის უძრაობისა მიერ და ესრე(თ) ჰგონებს, ვითარმედ დააწვა ვინმე, ანუ ერკინა ვინმე, და განიფრთხობს ZA.

ესე სენი რამეა, ძილთა შინა წაეკიდების, ჰგონიეს, ვითარმედ დააწვა ვინმე, ანუ ერკინა ვინმე, და გვიანად განიფრთხობს B. ესე სენი არს, ძილსა შინა რა წაეკიდოს, ესრეთ ჰგონებს, ვითარმცა დააწვა რამე და გვიანად აღმოიღებს ჴმასა (ჴმათა D) CD. განუმარტავია E.

მაჯნა (+ 2, 152 მამათ-ცხ. ZAa) მედადი, გინა ექთი ZAB.

მედადი, გინა ექთი, ანუ ცუდი (ცუდად Cb) C. ვისრამიანი: „მაჯნად გაჭრიტა“; „მაჯნა საჭურჭლე პო(ვ)ა“; „მაჯნად უბნობდა“ DE[5].

შდრ. დამაჯნება, მემაჯანი.

მაჯუნი სხვათა ენაა, ქართულად დუბეიდი ჰქვიან ZA.

სხვათა ენაა, ქართულად დუბეიდს უწოდენ B.

[**მაჭბა** ნ. მჳაბა].

მბადა დამბადა ZAB.

მბალი დალბილებული B.

მბანდა ბანებას მიჰემდა ZAa.

ბანებას მიზმიდა B.

მბანდი ბანებას მიჰემდი ZA.

მბასრობდა ბასრობით ვყვანდი B.

მბასრობდი ბასრობას მიჰემდი ZA.

მბაქევდა ბაქს მეტყოდა B.

მბაქევდი ბაქს მეტყოდი ZA.

მბაძევდა ჩემს ბაძს იქმოდა B.

მბაძევდი ჩემს ბაძს იქმოდი ZA.

მბაძვიდა იგივე B.

---

[1] ნუსხებშია: „მახვილი“. [2] ნუსხებშია: „მახვიმალი“. [3] ნუსხებშია: „მახსოვარი“. [4] ნუსხებშია: „მახსოვს“. [5] D-ში კიდეზე შენიშვნაა: „სხვას წიგნში ვნახე, მედადი არს ცუდი და მაჯნაო, ქვეით ეწერა, მედადი ჰქვიან მძლავრსა ანუ გვთად წაღებასაო“.

მბაძვიდი იგივე ZA.

მბდვნვარე (მბდვინვარე ZABCqDE) (+ 12, 20 მათე ZA) პატრუქი რა დაშრეტას ლამობდეს და არღარა ნათობდეს ZAB.

მდვინვარე. ესე არიან (არს Cb), რა პატრუქი ბაზმაკისა ა(რ)ღარ(ა) ნათობდეს და დაშრეტას (ჰ)ლამობდეს CD. მინელებული, მდვინვარე E.

ნ. მდჳნვარე.

მბეგრევდა ბეგარას მდებდა ZA.

ბეგარსა მდებდა B.

მბერავი (2, 1 ნამ.) შემბერავი ZAa.

მბერევდა ბერვას მიქნიდა B.

მბზინვარისაჲ ნ. მზინვარება.

მბილწებელი ბილწების მოქმედი ZAB.

მბირებელი გარდაბირვის მოქმედი ZAB.

მბმო გამოსარწყავი მუწუკი CD. დიდი მუწუკი E.

შდრ. ბმო, მსხმო.

მბრუნავი ბრუნვის მოქმედი ZA.

ბრუნვის მქნელი B.

მბრძანებელი ბრძანების მთქმელი ZAB.

მბრძნობელი ბრძნობის მოქმედი ZAB.

მბრძოლი ბრძოლის მოქმედი (+ მბრძოლი პირველად ბრძოლის ამშლელი, მებრძოლი მისი წინააღმდგომი (წინააღმდეგი Aa), მეპირისპირე; (მ)ბრძოლილი — კვალად ნაბრძოლი; უბრძოლელი — ბრძოლამ ვერ ავნოს; უბრძოლი — ბრძოლა არ ექნას; უუ(მ)ბრძოლეხი — დიდ-დიდად მბრძოლი, მეტად; საბრძოლი — ბრძოლის ადგილი; საბრძოლელი — ბრძოლის საკმარი საჭურველი ZAa) ZAB.

ნ. გულის-მბრძოლი, პირის-მბრძოლი, წინა-მბრძოლი.

მბრწალი მკლავი CD.

მბრწამლი ბრწამლის რქები ZA.

(ბალ., ხე) ბრწამლის რქა B.

შდრ. ბრწამლი.

მბუდებელი ბუდის მოქმედი ZAB.

მბურავი ბურვის მოქმედი ZAB.

მგავს მსგავს ჩემი არს ZA.

მსგავს ჩემსა არს B.

მგალობელი გალობის მოქმედი ZA.

გალობის მთქმელი B.

მგამა მეზრუნება ZAD.

მეზრუნ(ვ)ებასავით BC. განუმარტავია E.

მგბარი (25, 30 დაბად.) მოხარშული Z.

25, 30 დაბად. Aa.

მგბოლვარე ნადუღარი ZAB.

მგე თვისსა ზედა თვისებასა მოუკლებელი ZAB.

ესე არს თ(ვ)ითებასა ზედა თვისსა მოუკლებელი CDE.

მგებდე მიცდიდე ZAB.

მგებელი სიტყვის პასუხის მიმცემელი; მგებელი — მდგომი, მგებელი — კერპთა შემწირველი; მგებელი — აშენებელი (მაშენებელი A) ZA.

სიტყვის პასუხის მიმცემი; მგებელი — კერპთ შემწირველი; მგებელი — მაშენებელი B.

მგელი (ოთხფ.) 10, 12 იოანე ZAB.
(ოთხფ.) მჴეცი ბოროტი C. (ოთხფ.) DE.
ნ. ჩალამგელა (ჭილ'თანაც).
მგვარდლ ნ. მგუარდლ.
მგზავნის იგივე [მგზანის] ZAa.
მგზანის გაგზავნა ჩემი ნებავს ZA.
გზავნა ჩემი ნებავს B.
მგლესელი Cb.
მგლეჭელი Cb.
მგლის მგამა; რა მგლის — რა მგამა ZAB.
მეზრუნება, გინა მგამა: რა მგლის—რა მგამა. C. მეზრუნების, მგამა; რა მგლის — რა მენაღვლების D. მენაღვლებასავით E.
მგლის-ჭორჭა[1] (ბალ.) ZABCDE.
მგლოიარე (+ 2 მეფე 14, 2 ZA) გლო(ვ)ის მოქმედი ZAB.
მგმობარი გმობის მთქმელი ZA.
გმობის მოქმედი B.
მგოზელი (13, 15 ეზეკ.) შემლესავი ZA.
მგონია (+ 43, 2 ეზეკ. Z) გონებით მომისაზრავს ZA.
გონებად მაქვს B.
მგორვალა (ხე) პილპილი ZABC.
განუმარტავია DE.
ნ. ღორთა-მგორვალა.
მგოსანი (9, 23 მათე) ვაჲნი და ქალნი კეთილად მომღერალნი ქმითა სამუსიკოთა ებანთა და ბარბითთა ზედა; მეგოდებენიცა გლოვის მგოსნად ითქმიან ZA.
ვაჲნი ანუ ქალნი კეთილ მომღერალნი ებანთა და ბარბითთა ზედა მგოსან არიან; მეგოდებენიც გლოვის მგოსნად ითქმიან B. მგოსანი არიან ქალნი, გინა ვაჲნი, კეთილად მომღერალნი ბარბითთა და ებანთა ზედა; კეთილ მეგოდებენიცა გლოვის მგოსანად ითქმის (ითქმიან Cq) C. განუმარტავია D.
მგრაგნელი (2 შჯულ. 28, 39) ჭუა (ჭია D) ფოთლის შემჭმელი ZAD.
(მძრომ.) ჭუა ფოთელთ შემჭმელი B. (მძრომ.) ჭია ფოთელთ (ფოთოლთ Cb) შემჭამელი C. (მძრომ.) ჭია ხის ფოთლის მჭამელი E.
მგრგვალი ნ. მგრგუალი.
მგრგლოვანი ZABCDE.
მგრგუალი (მგრგვალი AbBCa) ყოვლით კერძო სწორი ZAB.
განუმარტავია Ca.
ნ. მომგრგუალება, მომგრგუალებული, მრგულიად-დასაწუელი, მრგულევა, სიმგრგულე, წამრგუალება, წამგრგუალებული.
მგრძნობელი შემტყობელი ZAB.
ნ. ნათესავი.
მგუარდლ (მგვარდლ CDE) აქათიქით ZAB.
მგრგვლივ CD. მგრგვალი E.
მგუემელი (მგუწმელი ZA) მცემელი ZAB.
მგუემეს Cb.
მგუწმელი ნ. მგუემელი.
მგულავს მეგულვების ZACD.
მეგულვება B.
[**მგულებელი** ნ. ვმგულებლობდით; შდრ. უგულებელს-ყოფა].
[**მგუნ** ნ. გამგუნება].
მგუნვება Cb.

---

[1] ნუსხებში: „მგლის-ხორხა“.

მდაბალი (2, 11 ესაია) უზვადიო Z.

(+ 2, 11 ესაია Aa) უზვა(ვ)ო AC. უზვაო (1, 52 იოანე) B. განუმარტავია DE.

ნ. დაამდაბლა, დამდაბლება, სიმდაბლე; შდრ. დაბალი.

მდაბიო (მდაბიოდ E) მსოფლიო ZAB.

მესოფლე CD. მესოფლე, დაბაში მყოფი. იოვანე მახარებლის ნეტაფრასი: „უწიგნ და მდაბიოდ წოდებითა მისითა“ E[1].

მდაბრ (2, 46 საქმე) გან(ი)ტეხდეს სახლ მდაბრ პურსა, რამეთუ (ვინათგან Ab) არა აქვნდათ (+ მათ ZAa) ტაბლები, არამედ ქელსა ზედა განიყოფდეს (განიყოფდენ Ab) და ეგრე იზარდებოდეს (გამოიზრდებოდენ Ab) ZA[2].

(საქმე 2, 46) ახლოს, გინა კერძო, გინა გარ. B.

მდადი დიაცი სძლის მაყარი ZABC.

განუმარტავია DE.

შდრ. დადი.

მდარე დარე ZAB.

მდგნალი (ხე) ZABCDE.

ნ. ტირიფი.

მდგომი ზე ფერხზე მყოფი ZA.

ზე ანუ სადგომს მყოფი B.

მდგური სადგომს მდგარი ZAB.

მდებარე ადგილზე იდვას ZA.

ადგილზედ იყოს B.

ნ. შიგამდებარე სიტყუა, წინამდებარე.

[**მდები** ნ. თავს-მდები, თანამდები].

[**მდეგი** ნ. ზედამდეგი].

მდედრი დედაკაცური ZABCb.

დედალი Caq.

ნ. მამრი.

მდევარი (+ 16, 4 ესაია ZAa) უკან მიმწევი ZAaB.

უკან მიმწევი (2, 16 ისო) Ab.

ნ. მერცხლის-მდევარი.

[**მდევი** ნ. ვირ-დევი].

მდევნელი (51, 31 იერემ.) ლაშქრის გაქცეული ZAa.

მდელო (19, 6 ესაია) ესე არს ყოველივე მწვანვილი ველისა. 3, 2 მალაქია წინასწარმეტყველისა წიგნთა წერილ არს, ვითარცა მდელოჲ მრ(ე)ცხელისა არა რა სხვაჲ არს, გარნა არიან მდელონი, რომელი სარცხელსა განასპეტაკებს, ხოლო მსოფლიონი მდელოსა ზროხის ახალსა სკორესა უწოდენ, რამეთუ შართა და ხამთა იგიცა განასპეტაკებს ZA.

(ბალ.) მდელო არს ყოველივე მწვანვილი. ხოლო მალაქიას წინასწარმეტყველებაში 3,2 სწერია, ვითარცა მდელოჲ მრცხელისა არა რა სხვაა, რამეთუ მდელონი არიან, რომელნი განასპეტაკებენ სარცხელსა. ხოლო მსოფლიონი მდელოს უწოდენ ზროხის სკორეთა ახალთა, რამეთუ შართა და ხამთა იგიცა განასპეტაკებს B. (ბალ.) მდელო ეწოდების მწვანვილსა; მდელოჲ ეწოდების საპონსა, რომლისათვის იტყვის მალაქია 3,2 ვითარცა მდელოჲ მრცხელისა. კვალად

[1] წყარო და მოწმობა გადახაზულია E-ში, [2] წარმოდგენილი ახსნა მოწმობაა რომელიღაც წყაროდან, რომელიც „მოციქულთა საქმის“ 2,46-ის ინტერპრეტაციას წარმოადგენს.

მდელოს უწოდენ მსოფლიონი სკორესა ზროხისათა ახალთა, რომელი განასპეტაკებს შარსა და ხამთა (ხამსა Cb) და ტილოთა, რეცა საპონთა სახელი, მისდა უწოდებიეს C. (ბალ.) D. (ბალ.) ბალახი E.

ნ. საპონი.

მდვინვარე ნ. მდუნვარე.

მდიდარი (+ 5, 14 ესაია ZAa) მრავლის მქონიარე ZAaB.

მრავლის მქონიარე (1 მეფე 25, 2) Ab. მრავლის მქონებელი C. განუმარტავია DE.

ნ. სიმდიდრე.

მდივანი უსტართა მწერალი ZA.

წიგნის მწერალი B. მწიგნობარი CD. კაი მწიგნობარი E.

შდრ. დივანი.

მდივნე სკორე და მსგავსნი მისნი ნერგთა აღმაორძინებელნი Z.

მდინარე (+ 2, 10 დაბად. ZAa) ესე არს წყალი დიდი მინადენი; *მდინარედ* ითქმის მრავალი სისხლი და ცრემლნი, გინა სწავლისა ქადაგებანი ZA.

მდინარე არს წყალი დიდი მინადენი; *მდინარედ* ითქმის სისხლი და ცრემლი ნადენი, გინა სწავლისა ქადაგებანი B. მინადენი წყალნი. *მდინარე* არს წყალნი მდინარენი; *მდინარედ* ითქმის სისხლიცა და ცრემლიცა ნადენი; *მდინარედ* ითქმის ყოველივე ნოტიო ნადენი; *მდინარედ* ითქმის სწავლის ქადაგებათა სიტყვანიცა Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. ევფრატის მდინარე, წარმდინარე, წყარო.

მდოგვ (მდოგვი ZABCabDE) (ბალ.) (+ 13, 31 მათე ZAB) ZABCDE.

მდოვრე წყნარსა და ჩქარს საშუ(ვ)ალი ZAB.

წყნარივით CD. განუმარტავია E.

ნ. მოუმდოვრე, საშუალო.

მდრტჳნავი (მდრტვინავი B) ჩუმად მოჩივარივით ZA.

განუმარტავია B.

მდუმარე 24, 17 ეზეკ. Z.

მდურვა სამდურავის თქმა(ჲ) ZAB.

სამდურავი C. განუმარტავია DE.

ნ. მომდურვება, სამდურავი.

მდური ფრინველთ სადგური B.

მდუღარე (+ მეტად ZAaB) ცხელი ნოტიო ZAB.

ნამეტნავად ცხელი ნოტიო Cab. განუმარტავია CqE.

ნ. უნჯუფა.

მდჳნვარე[1] მბდვინვარე ZAB.

ნ. მბდჳნვარე.

მდღევარი (+ 5, 19 გამოსლ. ZAa) საყო(ვ)ელდღეო საზ(რ)დო ZAB.

საყო(ვ)ელდღეო CD.

მე (+ 9, 14 ჰრომ. Z) თავსა თჳსსა იტყვის ZABCab.

განუმარტავია CqDE.

ნ. მეთქი, მეც, მეცა, ჩუენ.

მე ართრონი არს, ვითარ: მეაბანოე, მეზვრე, მეწალკოტე, მეჯინიბე, მეზროხე, მექათმე და მისთანანი ყოველთა ზედა ZA.

ართრონი არს: მეაბანევე, მეზვრე, მეჯინიბე და მისთანა B.

მეაბანოე აბანოს მცველი ZAa.

აბანოს მნე BCab. განუმარტავია CqDE.

მეაბჯრე აბჯრის მნე ZA.

---

[1] ნუსხებშია: „მდვინვარე“.

საჭურველთ მნე B. საჭურველის მნე CD.

მეავილე (მეავლე და მეავილე C) ავილის მკვრელი ZA.

მენესტვე BC.

ნ. ავილი.

მეავლე იგივე ZA.

იგივე მენესტვე B.

მეავლე და **მეავილე** ნ. მეავილე.

მეათე 23, 26 ლევიტ. ZAa.

მეათძლე (18, 21 გამოცხ.) ათძ(ა)-ლის მკვრელი ZAB.

მეანდრო 12 იოსიპოსი[1]: „ხოლო ტრაპეზსა ზედა მ ე ა ნ დ რ ო ალმო-ტვიფრეს" ZABCDE.

მეანი ყრმათ(ა) ამქმელი, დედათ მოურავი ZAB.

ამქმელე (ამქმელი CqD), დედათ მოურავი CD. ყრმათა ამქმელს ეწო-დების E.

ნ. ამქმელი.

მეაფქიოე ნავის აფრის გამგე ZA.

ნავთ აფრათ გამგე B.

ნ. მენავე.

მეაქლემე აქლემის მწყემსი ZAa.

აქლემის მცველი B.

მეალსარებე ალსარების გამდობე-ლი ZAB.

მებატე ბატთ მაძოვნებელი B.

[მებატონე ნ. ხანი 2].

მებახტე უცხოებთ მროკავნი ZAa.

მებეგრე ბეგარის მოქმედი ZAB.

მებოძირი (22, 9 მათე) სადა გზა-ნი შეიყრებიან მრავლად ZA.

ჯვარედინი გზა B.

მებრ (2 ნემეს.[2] + 2,8 კოლასელ. Z) მსგავსადსავით ZAa.

მსგავსადსავით Ab. მსგავსად BCD. მეზავსად E.

მებრუვე (+ 25, 20 ესაია Z) მა-რადის მთრვალი (მთვრალი AbB) ZAB.

ნ. მთრვალი.

მებრუობა ესე არს რა ნამთრვალევს (ნამთვრალევს Cq) ღვინის ძალი თავ-შივე უდგეს შტრად C. მებრუობა არს ღვინის გამოყოლა სიმთვრალი-თა D.

მებრძოლი (10, 5 ზაქარ.) ბრძო-ლის მოქმედი ZAa.

ნ. მბრძოლი.

მებუნებე ბუნების მქონებელი. მ ე ბ უ ნ ე ო ბ ა ბუნებით (+ მეზოგადეობა ZA) ერთობა ZAB.

[**მებუნეობა** ნ. მებუნებე].

მებურნე წვრიმალთ მთლელი ZAB.

ჯოლბორდი CD. განუმარტავია E.

მეგაჯე Cb.

მეგობარი (37, 12 ფსალმ.) ესე არს მიწყივ გაუყარი სათანადო მოყვასი ZA.

სამუდამოდ გაუყარი საყვარელი B. მარადის მას თანა მყოფი Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. ნამეგობრალი.

[**მეგოდებენი** ნ. მგოსანი].

მეგულვების გულში მაქვს Cb.

მედადი (1, 9 იობ.) (+ ესე არს ZA) უფასოდ, გინა ექთად, გინა ცუდად, გინა მაჯნა(დ) (+ 52, 3 ესაია ZAa) ZAB.

მედად(ი) არს თვინიერ ფასისა უსასყიდლოდ, ესე იგი არს ექთი (+

---

[1] შდრ. A—675, 206 r. [2] შდრ. ნემესიოს ემესელი, ბუნებისათჳს კაცისა.... 37,16.

გინა მაჯნა D) გინა ცუდად CD. მედბდი არს ცუდი და მაჯნა[1] E.

მედასე დასთ გამგე ZAB.

მედგარი (25, 26 მათე) მცონარი და მოუძლურებული; მედგარი ითქმის მარადის ძვირისა დამმარხველი გულთა შინა აღუჴოცელად; მედგარი მსოფლიოთა ენითა მზაკვარად ითქმის, რომელმან ჴერჴითა დააკვეთის მორკინალი თვისი მიწასა ზედა ძლიერად ZA.

მედგარი არს მარადის ძვირის დამმარხველი გულთა შინა აღუჴოცელად; მედგარი არს, უღონოცა რა მოუძლურდეს, მომედგრებად ითქმის, რამეთუ მედგარი არს სუსტი; მედგარი ქართულად ორად ითქმის: წერილისა ენით — მცონარსა და მსოფლიოთა—მზაკვარსა B. ნემესიოსი(ს) წიგნში სწერია: მედგარი არსო მარადის ძვირის მომჴსენებელიო და დამმარხველი გულთა შინა თვისთა აღუჴოცელად, ვიდრემდის მიაგოს უდიდესი ჟამ(ი)სა (ჟამის Cb) ძიებითა[2]. მედგარი კვალად ითქმის მოქმედი. საქმისა არაკეთილად; მომედგრება — მოსუსტება, გინა მოუძლურება; მედგრად ითქმის სუსტიცა C. მედგარი არსო მარადის ძვირის მომჴსენებელიო და დამმარხველი გულთა შინა თვისთა აღუჴოცელადო, ვიდრემდის მიაგოს უდიდესი ჟამისა ძიებითო. ნემესიოსის წიგნში ასე სწერია, ხოლო მომედგრება მოუძლურებად ითქმის, გინა მოუღონოებად. მედგარი ითქმის სუსტიცა D. მედგარი არს მარადის ძვირის მომჴსენებელი და დამმარხველი გულსა შინა თვისსა აღუჴოცელად, ვიდრემდის მიაგოს უდიდესა ჟამისა ძიებითა. და მომედგრება მოუღონოებადაც ითქმის E.

ნ. მომედგრება, მოჰმედგრდა, სიმედგრე.

მედგური სხვა სხვისა სახლსა მდეგი ZA.

სახლად მდგომი სხვა B. სახლად დამდეგი სხვა Cab.

მედიმნოსე სიკილათა აღმკრებელი (+ ხარკთა ZAa) ZAB.

მედიმნოსი სიკილონი(ა) ZACD.

სიკილონი და მედიმნოსე მისი შემკრებელი B.

ნ. ლიტრა.

მედინი მომდინარე, თუ წარმდინარე ZA.

მომდინარე B.

მედრეკანი ჯოხი რომ იდრიკებოდეს ZAB.

მეედანი მეიდანი, სხვათა ენაა, ქართულად მერე და მინდორი და ფორე ჰქვიან ZA.

სხვათა ენაა, ქართულად მინდორი და ფორე ჰქვიან და მერე B. (უჴმ.) მინდორი C. განუმარტავია D. (უჴმ.) E.

შდრ. მეიდანი, შეიგანი.

მეეზვე (მეეზვები E) (ოთხფ.) ხვასტაგი მშობელი ZABCD.

ხვასტაგი. კიცვთა, ჴბოთა და თიკანთა მშობელები E.

ნ. იზვება.

მეერანე შემაწყობელი ZAB.

მეერდოვე ერდოზედ მყოფი ZAB.

მეექუსე (მეექვსე Aa) (1, 31 და-

[1] სხვა განმარტებაც მოეპოვება ამ სიტყვას, მაგრამ კარგად არ ირჩევა. [2] ვამოკრებილია ნემესიოს ემესელის წიგნიდან, თავი 20, გვ. 108, 4—8.

ბაღ.) ექვსისაგანი ბოლოდ ZAa.

მეეჭუე (მეეჭუჵ ZA, მეეჭვე BCb) ეჭვის მოქმედი ZAB.

განუმარტავია Cb.

მევადობა ავად მიჩნევა ZABCab. ნ. ევადობა.

მევალე ვალის გამცემი. მ ო ვ ა - ლე — ვალი თავს ედვას ZA.

ვალის გამცემი B.

მევაჟინე სასმელებთ მნე, რომელსა შაქრითა და თაფლითა წყალთა და ხილის წვენთა შეაზავებენ ვ ა ჟ ი ნ ა დ უწოდენ; ხოლო მ ე ვ ა ჟ ი ნ ე თ ა — მისთა მოქმედთა ZA.

სასმელებთ მნე B. ღვინისა და თაფლუჭთ (თაფლუჭის Cbq) მნე C. ე ფ თ ვ ი მ ე ქ ა რ თ ვ ე ლ ი [ს ც ხ ო ვ რ ე ბ ა]: „ეგრეთვე მევაჟინენი, მაგრა კელართა მწუხრის თუ რამე ექმარებინ, შინა იქმარიან“ Caq[1].

მევარდე ვარდის მკრეფელი B.

მევარძმე ვარძმის მქნელი ZAB.

[**მევახშე** ნ. მოვახშო].

მევედრებელი მახვეწარი ZAB.

მეველე ველის მცველი ZAB.

მევენახე მეზვრე B.

მევეჰე მეზღაპრე, რომელსა თურქნი ყ ი ს ა ხ ო ნ ს უქმობენ ZAa.

მეზღაპრე AbBC.

მევერწმუნეთა[2] (2 კორინთ. 5, 11) ესე იგი არს, სარწმუნოების დამმარხველთა ZA.

სარწმუნოებისა მათ დამმარხველთა (2 კორინთ. 5, 11) B.

მევირე ვირთ მწყემსი B.

[**მევნე** ნ. თანამევნე].

მეზარბაზნე ზარბაზნის მსროლელი B.

მეზარდახშე ზარდახშათ მცველი B.

მეზარე ზარების მსხმელი ZAB.

მეზაფხულე აგარათა ზაფხულს მდეგნი ZA.

ზაფხულის აგარათა მდეგი B.

მეზედაშე ზედაშის მნე B.

მეზეთე ზეთის მოქმედი B.

მეზვერე ნ. მეზუერე.

მეზვრე ნ. მეზურე.

მეზმანა (მეზმან Ab) სიზმრად მეჩვენა ZA.

მეზობელი (+ 13, 4 დანიელ ZAB) ახლო(ს) მოსახლე ZABC.

განუმარტავია DE.

მეზრახე (33 ნემესიო[3]) მოლაპარაკე ZAa.

მეზროხე ზროხის მწყემსი B.

მეზუერე (მეზუჵრე ZA, მეზვერე BCDE) (18, 13 ლუკა) ზვერის ამღები ZAB.

მებაჟე CD. განუმარტავია E.

მეზურე[4] ვენახის მცველი BCD.

განუმარტავია E.

მეზღაპრე მევეჰე, ზღაპრის მთქმელი ZA.

მევეჰე B.

ნ. მუცლით-მეზღაპრე.

მეთავთვე Cb.

მეთაკილე თაკილის მოქმედი B.

მეთანალრება გულს მაკლდება, — სოფლურად Z.

მსოფლიოდ, — გულს მაკლდება A. გულ მაკლდება — გლეხურ B. გულ მეკლება CD. განუმარტავია E.

[1] წყაროც და მოწმობაც ორსავე ნუსხაში გადახაზულია. [2] სიტყვა მცდარად არის ამოწერილი; დამოწმებულ ადგილს იკითხება; „უჰყით უკვე შიში უფლისა, კაცთა-მე ვერწმუნოთა?“ [3] შდრ. ნემესიოს ემესელი, ბუნებისათჳს კაცისა . . . გვ. 138,5. [4] ნუსხებშია: „მეზვრე“.

მეთევზე თევზის მონადირე B.

მეთევზური (19, 8 ესაია) მეთევზე ZAa.

მეთქი (+ 24, 12 რიცხ. ZA) ესრე(თ) ვარქვი ZABC.
განუმარტავია D.

მეთქვ მთქმელი B.

[**მეიდანი** ნ. ასპარეზი, ტრამალი; შდრ. მეედანი].

მეიერუსალიმე იერუსალიმს მყოფი ZAaB.

მეიმწლიე ერთს წელიწადს ნაყოფიერი და მეორეს(ა) არა ZAa.

მეინაჴე (12, 3 იოანე) მასთან მჯდომელი ZAa.

მეისარი (21, 20 დაბად.) ისრის კარგად მსროლელი Z.
21, 20 დაბად. Aa.
შდრ. მოისარი.

მეკანონე მეწესე ZAB.
მეწესე (მოწესე Cq) მამაკაცი, გინა დედაკაცი C.

მეკაპილე კაპილონის მცველი ZAB.

მეკარე (10, 3 იოანე) მეკრე ZAB.
შდრ. მეკრე.

მეკერმე (21, 12 მათე) კერმის ამღები ZA.
კერმის შემკრებელი BCD. განუმარტავია E.

მეკეცე (+ 18, 3 იერემ. ZA) ბრუტი ZABCDE.

მეკვირნე ნ. მეკჳრნე.

მეკიცხევარნი (2 პეტრე 3, 3) გა(ნ)მკიცხეველნი ZAa.

მეკობრე (+ დარეჯან[1]. ZAa) მტაცებელი ZABC.
განუმარტავია DE.

მეკომე ჭართ მოდგამი ZAE.
ჭარით(ა) მოდგამი BCD.

მეკრე კარის მცველი ZABC.
განუმარტავია DE.
შდრ. მეკარე.

მეკრისტონე 18 მამათ-ცხ.[2] ZAB.

მეკუდო (+ კავშირი [11][3] ZAa), მოკვდავი ZABCDE.

მეკუჭნავე საკუჭნაოს მცველი ZAB.
მეშეჭამადე C. განუმარტავია DE.
ნ. კელარი.

მეკჳრნე[4] (5 ნემეს.) დამკვირვებელი ZAB.
დაკვირვება, დაეკვირნოს Cb.

[**მელ** ნ. მელმანდრაგორი].

მელაგი დაჯერება B.

მელათარათა ნ. მელთარათა.

მელანდება თვალში Cb.

მელანი (36, 18 იერემ.) შავი საწერელი ZAa.
განუმარტავია AbBCqDE. დასაწერელი Cab.

[**მელანტიონ** ნ. სონიჯი].

მელასაპენი ნ. მელსაპეპონი.

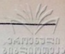
[**მელატიონ** ნ. სონიჯი].

მელევანდი (31, 50 რიცხ.) ქელსაბამი სამკაული ZA.
ქელსაბამი სამკაული (+ 7, 1 ქება B) BCD. მათეს თავის თარგმანი E.

მელეული ფეტვის ძნეული ჩერგილი ZAa.
(ბალ.) ფეტვის ძნეული AbBCD.
განუმარტავია E.

---

[1] შდრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყუბანეიშვილის გამოც., გვ. 4, 26. [2] შდრ. A—1105, 384 v, b. [3] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 42, 13). [4] ლექსიკონის ნუსხებშია: „მეკვირნე“, შდრ. ნემესიოს ემესელი, ბუნებისათვს კაცისა . . . გვ. 15, 24.

მელთარათა (მელათარათა DE) ხონოლროფში ZABCDE.

მელი (ოთხფ.) (+ 8, 20 მათე ZAB) ZABCDE.

შდრ. ჯილღაო.

მელიზლა ლიზლობა მიქნა ZAB.

[მელისბაგი ნ. სამელისბაგო].

მელის-კაკალა (ბალ.) წვრილი (წვლილი BD) მარწყვი ZABCD.

ნ. მარწყვ.

მელის-კუდა (ბალ.) ZABCE.

განუმარტავია D.

მელიქნა ლიქნა მიყო ZAB.

მელმანდრაგორი[1] (+ 30, 14 დაბად. ZAa) მელ ბერძულად ვაშლსა ჰქვიან, ვითარმედ ვაშლი მანდრაგორისა ZA.

ვაშლი მანდრაგორისა (30, 14 დაბად.) B.

ნ. მანდრაგორი.

მელნის-თევზი (თევზ.) შიგ მელანი დგის ZA.

(თევზ.) B.

მელოდე (1 მეფე 10, 8) მიცდიდე Z.

მიცდიდი (1 მეფე 10, 8) A.

მელსაპეპონი (ბალ.) (+ 11, 5 რიცხ. ZAa) საზამთრო ZABCD.

საზამთრო. მელსაპეპონი ბერძულში ნესვის მგზავსი და წიბოიანი ხილი თქვეს და სომხურში სწორად მელასაპენად ეწერა, საზამთროო E.

ნ. საზამთრო.

მელტავრო აფროდიტის ცა(ჲ) მესამე ZA.

აფროდიტის ცაა მესამე B.

ნ. აფროდიტი, ცა.

მელხინება Cb.

მელხომ ამანიტელთ კერპს ესრე სახელ-ედების ZAB.

კერპია ამანიტელთა, ესრე(თ) სახელ-ედების C.

მემაგე საქმართ მოყვარებისათვის კაცის მკვლელსა და მოყვასთასა ესრე ეწოდების ZA.

საქმართ მოყვარებისათვის კაცის მკვლელსა და მოყვსისასა ესრეთ უწოდენ B. ავაზაკობა არს ძმათ შებრკოლება და ტაცება, ხოლო მემაგეობა საქმართ მოყვარებით მკვლელად გამოჩინება Cb.

მემაგრე ნ. მემარგე.

მემათრაჯე შეომრის მწვრთელი ZABCD.

მემარგე (მემაგრე Ca) მერამლე, გინა მე რგება მიყავ ZA.

მერამლე BCDE.

ნ. მერამლე.

მე მარგე მე რგება მიყავ B.

მემართება Cb.

მემართლება Cb.

მემარტივე ZAa.

მემაშურალე (მემაშვრალე Aa) (43, 22 ესაია) მაშვრალი მედად ZAa.

მემაჭე ერქვანთ მჭირავი ZABCD.

გუთნის მჭირავი E.

მემახური (8, 1 ამოს) მახის მომდგმელი ZAa.

მემაჯანი (+ ვეფხის-ტყ. ZAa) მაძაბუნებელი ZAB.

მემაჯნება — გამკლა(ვ)ებასავით C. ვეფხის-ტყ. DE.

ნ. დამაჯნება.

[მემესსასტიკე მეზარბაზნე[1] Ca.

---

[1] წყაროში: „ვაშლი მანდრაგორი“ (H—1207-ში კი: მელამანდრაგორი.)

მემირონე 49 ზირაქ Z.
მე მმართებს Cb.

მემორინე ნარდთა და ჭადრაკთა და მისთანათასა მოთამაშე ZA.
ყუმარბაზი B.
ნ. მორინე.

მემრუშე (+ 20, 15 იოანე Z) მრუში არს ვაჟი (კაცი B) ცოლოსანი ბოზობდეს, ხოლო მემრუშე — ქალი ქმრიანი (ქრმიანი AB) (+ 13, 4 ებრ. ZA) ZAB.
მრუში არს კაცი ცოლოსანი ბოზობდეს, ხოლო მემრუშე — დედაკაცი ქმროსანი (+ ბოზობდეს Cb) Cab.

მემტილე (20, 15 იოანე) მებაღე ZAB.

მემუჩირე (მემუჩრე B) სთველში ტყბილის მომშოებელი (+ მეკალმასე ZA) ZACb.
სთველსა ტყბილის მომშოებელი B.

მემღერნი (3, 4 ესაია) მოთამაშენი ZA.
3, 4 ესაია BCb.

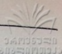
მენა სამყოფი, სადგომი. მენასა კახნი ტაგარსა უწოდენ და იგიცა ტყბილის(ა) სადგომია ZA.
სადგომი, სამყოფი. მენას კახნი ტაგარს უწოდენ და იგიცა ტყბილის სადგომია B. სანიადაგო სადგომი. მენას კახნი ქამთა შლათაგან ტაგარ(ს)ა უქმობენ, რომელ არს სფარი, იგიცა სადგომი არს ტყბილისა (ტკბილთა CqD) CD. ტაგარი ჭურისა E.

მენავე (1, 5 იონა) ესენი არიან ყოველნი ნავთა მუშაკნი: ხოლო ნავსე ეწოდების ნავის მაშენებელსა და ნავკოსალარი — მენავეთ მოძღვარსა, ხოლო მეპრორე — მენავეთ უხუცესსა, მპირველობნი — მენავეთ გამგებელსა, ნავტური — კატარღის მნესა და ნავტე — მომცრო ნავის მენავესა, ხოლო მხერვალი — ნავის მავლინებელსა. რომელსა უპყრიეს ტიმონი და მეაფქიოე — აფრის გამგებელსა ZA.
(1, 5 იონა) მენავე ეწოდება ყოველთა ნავის მუშაკთა, ხოლო ნავსე ეწოდების ნავის მაშენებელსა და ნავკოსალარი — მენავეთ მოძღვარსა, ხოლო მეპრორე — ყოველთა მენავეთ-უხუცესსა, მპირველობნი — მენავეთ გამგებელსა, ნავტური — კატარღის მნესა და ნავტე — მომცრო ნავის მნესა, ხოლო მხერვალი — ნავის მავლინებელსა, რომელსა უპყრიეს ტიმონი, და მეაფქიოე — აფრათა გამგებელსა B.
ნ. ეპივატნი, პრორის.

მენაკი (1, 16 ქება) ესე არს ხარისხი ცათ(ა) მზომელობისა, გინა თლილის ქვისა ZA.
(1, 16 ქება) ესე არს ხარისხი თლილი, გინა ცათმზომელობისა B. მენაკი არს ხარისხი შემზადებული ხეთაგან. ქვათაგან, გინა სხვა რიგი საზომიცისანი Cb. მენაკი არს ხარისხი შემზადებული ხეთაგან (+ გინა სხვა რიგი Ca) CaqD. მენაკი არს ხარისხი ალმყვანებელი ქვე-ზეობით კიბესავით E.
ნ. ალსავალი.

მენანე მონანული ZAaB.
მონანული ⌈ანუ გამდგ[ა]რი ცოდოსათვის⌉ Ab.

მენასა მეთვალწუნა ZAaB.

მეთვალწუნა ანუ მეფუქსავატა Ab.

მენდარიკო იოსიპოს[1] „თ(ვ)ითოეული ფიალსა მოიღებდეს და ლეკნასა და სასაკმევლესა (საკმეველსა ZAB) მენდარიკო(ს)თა ათთა შემძლებელსა (შემძლებელთა ZAB) დატევნად აღხავსესა საკმეველითა“ ZABCD.

მენდიო (მენდიოს CD, მენიდიო E) (თევზ.) ვეშაპის მსგავსი თევზი(ა) ZAB.

(თევზ.) CD. (თევზ.) მენიდიო და კარიდიო ვეშაპის მგზავსნი თევზნი არიან E.

მენება ნება მაქვნდა ZAB.

მენი იერემ. 51, 27 B.

[**მენიდიო** ნ. მენდიო].

მენიდონ კრიტელთ(ა) მისანთა მისნობა(ი) ZABC.

მენიჯგორე ნიჟორგალი ZAB.

ნ. ნიჯგორი.

მენნახას (ჰ)ურიათა მღდელმთავარნი სანიადაგო(სა) სამოსელზედ (სამოსელთა ზედა B) გარე მოიბლარდნიდენ და მას ზედა სამღდელოთა სხვასა შეიმოსდენ ZAB.

ესე (ჰ)ურიათ(ა) მღდელ(თ)მთავართა სანიადაგოთა სამოსელთა (სამოსელსა D) ზედა გარემოსაბლარდნელია და მას ზედა სხვასა სამღ(ვრ)დელოთა (სამღდელოსა D) შეიმოსდენ CD. ესე ურიათა მღდელმთავართ გარე მოსადებელი სამოსელია, ამა ზეიდამ სხვას შეიმოსდენ E.

მენოაგე (3 ეზრა 4, 63) ჭამათა ზედა სახიობითა მსმელნი (მსმელი B) ZAB.

ჭამათა ზედა მცემელნი სახიობათა (3 ეზრა 4, 63) Cab.

მენჯი კაცის თეძო ZAB.

თეძო კაცისა CD. თეძო E.

მეოდახ[2] (+ 50, 2 იერემ. ZA) რომელ(ნ)იმე დიას იტყვიან, რომელიმე კრონოსს(ა), რომელიმე ბაბილონს შინა პირველ გამეფებულსა ანუ უკანასკნელს(ა), რომელსა ზედა იქმნას დაჴსნა მეფობისა ZAB.

რომელიმე დიას იტყვიან, რომელიმე კრონოსს, რომელიმე პირველ გამეფებულსა ბაბილონსა შინა ანუ უუკანასკნელესსა, რომელსა ზედა იქმნას დაჴსნა მეფობისა C.

მეოთხე (2 ეზრა 9, 1) ოთხისაგანი ZAa.

მეორე (1, 6 დაბად.) ორისაგანი ZAa.

[**მეორე სახელი** ნ. ლაყაფი].

მეორწილე (43, 2 ეზეკ.) წყალთა მრავალთა ZA.

ორჯერად (43, 2 ეზეკ.) B. ორკეცად, გინა ორჯერად (+ ეზეკ. 43, 2 Cb) Cab.

მეოტი (2 შჯულ. 19, 4) გარდანახვეწი ZA.

მეოხება შეწევნასავით ZABCD.

განუმარტავია E.

⌈**მეპანდუქიონე** ახალს იოვანეს სახარების განმარტებაში, თავი დ, რიცხვი ია, თარგმანში: „რამეთუ ორთა ტალანტთა მიმთხვეველმან შესძინნა ორნი სხვანი ზედა და ქმნისა [illegible] და მეპანდუქიონისა“[1] Aa.

მეპასუხე პასუხის მიმცემი ZA.

პასუხის მიმცემელი B.

მეპირორე ნ. მეპრორე.

---

[1] შდრ. A—675, 48 r, 20. [2] ნუსხებში: „მეოდახად“.

მეპრატაკე (+ 10, 32 საქმე ZAB) ტყავის მოქმედი ZABCD.

განუმარტავია E.

მეპრორე (მეპირორე C) (1, 6 იონა) მენავესთან ნახე ZA.

(1, 6 იონა) მენავესთან ნახე, ყოველთა მენავეთ უხუცესი B. მენავეთ უფროსი C.

ნ. პრორის.

[მეპუნგიანე მეალვე][1] Ca.

მეპურე პურის მცხობელი ZAB.

ნ. ხაბაზი.

მეპურეთ-მოძღუარი 40, 1 დაბად. ZAa.

მეჟამნე ჟამნის მოქმედი ZAaB.

ჟამნის მთქმელი Ab.

[მერ ნ. დამერვა].

მერამლე სხვათა ენაა, ქართულად მ ე მ ა რ გ ე ჰქვია(ნ) ZA.

რამლი სხვათა ენაა B. მემარგე Cab.

მერანი (ოთხფ.) კეთილ-მოარული ცხენი ZABCDE.

ნ. მერნობა (სლვა'სთან).

მერარი დორაკი ZABCDE.

მერდინი თხელი საპერანგე ZA.

მერე მეედანი, სწორი ვაკე ZA.

მეედანი, სწორი ადგილი B. მერე არს მდინარის კიდე (კიდესა DE) ვაკე (+ და C) ჭალა CDE.

ნ. მეედანი.

მერე მერმეს ნაკვეთი ZA.

განუმარტავია D.

მერვე (22, 27 ლევიტ.) რვისაგანი Z.

22, 27 ლევიტ. Aa.

მერმე აწის შემდგომად ZAC.

აწის შემდგომი B. განუმარტავია E.

შდრ. მერე 2.

მერმის მომავალს(ა) წელს(ა) ZABCD.

[მერნობა ნ. სიარული, სლვა].

მერული ორთითი ZABCDE.

მერქანი ხეთ გული ZAB.

მუხის გული CDE.

მერცხალი (ფრინ.) (6, 21 ბარუქ) ZA.

(ფრინ.) BCDE.

მერცხლის-მდევარი (ფრინ.) რომელ არს ცელმანგალა, ნამგალა ZAB.

მერწყული (9, 21 ისო) წყალთ მზიდავი ZA.

წყლის მზიდავი BCD. განუმარტავია E.

ნ. ზოდიაქო.

მერჯი გრძელი სკამი ZABCD.

„გამოიღეს პელაგია მკვდარი და დადვეს იგი მერჯსა ზედა“ E.

ნ. სკამი.

[მერჯი ნ. მწყერმერჯი].

მესალიკე მეთევზე ZABCD.

მებადური E.

ნ. საპალურო.

მესამე (1, 13 დაბად.) სამისაგანი ZAa.

მესარიეოი (მესარიოე CaqDE) 23 ნ ე მ ე ს.: „მუცლისაგან და წელთასა წელისა ZA მესარიეოისა (მესარიეო(ს)ჲსა ABCb, მესარიოესა CAqE) მიერ“[1] ZAB CE.

3 ნ ე მ ე ს.: „მესარიოესა მიერ“ D.

მესასუენებლე (მესასუჩნებლე ZACb) მესაწოლე ZABC.

მესაწოლე საწოლის მნე ZAB.

---

[1] ნ. ნემესიოს ემესელი, გვ. 112, 4.

მესახლეობა მეზობლად დამკვიდრება ZABC.

მესთულე (48, 32 იერემ.) სთვ(ე)ლის მქნელი ZAa.

მესიზმრა სიზმრად მეჩვენა ZA.

სიზმარ მეჩვენა B.

მესიზმრე (მესიზმრენი B) სიზმართ ამხსნელი (ამხსნელნი B) ZAB.

მესკია (ფრინ.) სკვინჩას (ჰ)გავს ZAB.

მესმის მეყურება Cb.

მესტვირე ნ. მესტჳრე.

მესტუმრე (+ 16, 23 ჰრომ. ZA) სტუმართ მოურავი ZABCab.

განუმარტავია CqDE.

მესტჳრე (მესტვირე AB) (18, 22 გამოცხ.) სტვირის მკვრელი ZAB.

მესუეტე სვეტზედ მდგომი წმიდა Cb.

მესხვეი ნ. მესხუჱ.

მესხლეტი ფერჴის მოსაცურვებელი ZAB.

მესხუჱ[1] გასხვაებული ZAB.

[მეტ ნ. იმეტებს].

მეტაბლე ტაბლის მოურნე ZAB.

მეტადრე (+ 7, 7 დანიელ ZAa) ნამეტნავზე წარზიდულ(ი) ZAB.

მეტავატიკოსად მიმოდაცვალებით ZABCD.

რომელ არს მიმოდაცვალებით E.

მეტაფრასი (ჰ)ამბავთ გა(ნ)ვრცელება ZAB.

ცხო(ვ)რებათა ჰამბავი (ჰანბავი D) CD. ცხორება E.

მეტი (+ 6, 21 იობ ZAa) ზომაზე(დ) ჭარბი ZAB.

ნამეტნავი C. განუმარტავია DE.

ნ. თხუთმეტი, ნამეტნავი, სანამეტნაო, უმეტესი, უმეტესობაჲ (იქვე). შდრ. მატება.

მეტიტინები Cb.

მეტიჩარა სხვათ სარიგებელთ გამგებელი გლეხურად, რომელ არს წ ა რ მ დ ე ბ ი Z.

სხვათ სარიგებელთ გამგებელი A. სხვათა სარიგებლის მრიგებელი B.

შდრ. პამპლავაქი.

მეტკუეთილი (მეტკუჱთილი ZABCb, მეტკვეთილი Cq) (+ 9, 25 იერემ. ZA) წინადაცვეთილი ZAB.

წინადაცვეთა C.

ნ. ვმეტკუეთილებ.

მეტოზიკე ტოზიკთან (ზოტიკთან Z) ნახე ZAB.

მეტოქი სამყოფი მონაცვ(ა)ლე ZAB.

მონაცვლე სამყოფი CD. განუმარტავია E.

მეტროჲ (მეტროი CDE) ლიტრასთან ნახე. (+ ბერძულია ZAaB) ZAB.

35 ლიტრა ერთი მეტროა C. 35 ლიტრა ჩავიდეს D. საწყავი რამ არი E.

ნ. საწყაული.

მეტყველი ნ. მეტყუელი.

მეტყვი ნ. მეტყჳ.

მეტყოდა Cb.

მეტყუელი (მეტყუჱლი ZACab, მეტყველი E) (+ 7, 23 იერემ. ZAa) მოლაპარაკე ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. გამომეტყუელი, ვმეტყუელებ, იმეტყუელა, მრავალმე-

[1] ნუსხებშია: „მესხვეი“.

ტყველი (ჭარტალ'თან), ძვრის-მეტყუელება, წარმეტყუელი, წინამეტყუელი. წინასწარმე-ტყუელი.

მეტყვ[1] Cb.

მეუნჯე (22, 15 ესაია) უნჯის მცველი ZAa.

[**მეურნე** მომღელი] Cb.

ნ. მოურნე.

მეუფე (+ 27, 37 მათე ZA) დი-დი მეფე ZAB.

ყო(ვ)ელთ მეფეთ(ა) უზეშთაესი (უზესთაესი D). მ ე უ ფ ე ბ ა არს ყოვლისავე საზღვრისა და შემკობი-ლებისა და ბრძანებისა და წესისა გან-მყოფელი CD. განუმარტავია E.

ნ. სამეუფო.

მეუფება (+ 18, 36 იოან. ZAa) ესე არს ყოვლისა საზღვრისა და შემოკრებისა და წესისა ვა(ნ)მყოფელი ZA.

ესე არს ყოვლისავე საზღვრისა და შემოკრებისა, ბრძანებისა და წესისა გამყოფელი B.

მეფა (44, 18 იერემ.) დედუფალი, მეფია ZAa.

დედუფალი AbCb. დედუფალი, მეფია (44, 18 იერემ.: 26, 27 საქმე) B. დედოფალი Caq.

ნ. მეფე.

მეფარება Cb.

მეფე (26, 27 საქმე) ეწოდების კაცსა ჴელმწიფესა, მაღალსა და გვირგვინოსანსა, ხოლო მ ე-ფ ა — ქალსა, რომელ არს დე-დუფალი ZA.

გვირგვინოსანი. მ ე ფ ე ეწოდების კაცსა ჴელმწიფესა, მაღალსა და გვირგვინოსანსა, ხოლო მ ე ფ ა — ქალ-სა, რომელ არს დედუფალი (44, 18 იერემ[2].) B. გვირგვინოსანი Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. დედუფალი, განძი მეფეთა, ემეფა, იმეფა, მმეფობი, ნამეფა-რი; შდრ. მაფაჲ.

მეფერება Cb.

[**მეფე** წყალთა შინათი ნ. ლევიან-თან].

მეფია (44, 18 იერემ.) დედოფა-ლი ZAa.

შდრ. მაფაჲ.

მეფილმეხე მეყუმბარე Ca.

მეფინთება Cb.

[**მეფის სენი** ნ. ყურჭი].

[**მეფის ჯარი** ნ. ურდო].

მეფსალმუნე ფსალმუნის მთქმე-ლი ZA.

ფსალმუნთ მთქმელი B.

მეფუნდრუკე ფუნდრუკის მქნე-ლი ZA.

ჭაბუკნი მოთამაშენი B.

მეფუნდუკე ფუნდუკის მნე ZAB.

განუმარტავია Cb.

მეფურე დიასახლისი Cb.

მეფუცე შემომფიცე Cb.

მეფხანი (21, 20 ლევიტ.) მქავანი ZAa.

მექერე Cb.

მექვემეხე ნ. მექუემეხე.

მექმე მოქმედი ZAB.

მექოთნე Cb.

მექონე მქონიერე (მქონიარე A), გინა ქონის მსყიდველი ZA.

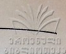
მქონიარე, გინა ქონის მქონებე-ლი B.

[**მექონებით** ნ. თანა-მექონებით].

მექონოთნი (27, 19 იერემ.) აღსა-ვალთან ნახე ZA.

---

[1] ნუსხაშია: „მეტყვი". [2] წყაროშია: „მეფიას".

ხარისხი, გინა ალსავალი (+ 27, 19 იერემ. B) BCD. მექონოთნი არს ხარისხი, გინა აღმოსაყვანებელი E. 3 მ ე ფ ე თ ა 7, 27 ტ ა ძ რ ი ს შ ე ნ ე ბ ი ს ა. „მექონოთნი ათნი სპილენძისანი[1]“ E.

მექორწილე (მექორწინე B) ქორწილის მქნელი ZAB.

მექორწილე ქორწილად მიმსვლელი B.

მექუდე ჭონი ZAB.

მექუემეხე[2] მეთოფე Ca.

მექუეყანენი (მექუჱყნენი Z, მექუჱყანენი A) (+ 14, 1 ესაია ZAa) ცუდნი მუშაკნი ZAB.

მუშაკნი ცუდნი Cab.

მეყვისი ნ. მეყუსი.

მეყი B[3].

შდრ. მეყსეული, მყის, წამი.

მეყიბარჩება Cb.

მეყოლება Cb.

მეყოფა Cb.

მეყსა შინა (48, 3 ესაია) ანაზდეულად ZAa.

მეყსეული (+ 24, 45 დაბად. ZAa) იჩქითი ZABCDE.

[**მეყსიერება** ხსოვა] Cb.

მეყუედრება Cb.

მეყუსი (მეყვისი BCqD) ეყოდეს რითმე ZA.

ვყოდეს რასმე BCb. განუმარტავია CaqDE.

მეშავება Cb.

მეშეშე Cb.

მეშვე (+ 27 კავ.[4]) ნაყოფის მოქმედი ZAB.

მეშველი ნ. მეშუელი.

მეში ცუდი სამოგვე ZABC.

სამოგვე ცუდი DE.

მეშინიან Cb.

მეშიშვის Cb.

მეშლება Cb.

მეშოება Cb.

მეშორება Cb.

მეშუელი[5] შველების მოქმედი ZAB.

განუმარტავია Cb.

მეშურება Cb.

მეშურნე შურის მოქმედი ZAB.

განუმარტავია Cb.

მეშულარი Cb.

მეშულლება Cb.

მუშკდე (2 ეზრა 8, 18) შვილთაგანი ZAa.

ნ. სავატო.

მეშფოთე შფოთის აშლელი ZAB.

შულლის აშლელი C. განუმარტავია DE.

მეჩანგე ჩანგის მკვრელი ZAB.

შდრ. მუტრიბი.

მეჩეჩი ვრაქია ZAB.

მეჩეჩი არს ვრაქია, ადგილი თხელი ზღვასა შინა, სადა ნავი შეიმუსრვის CD.

ნ. ვრაქია 1.

მეჩუენა (მეჩუჱნა ZAa) მენახვე ZAB.

მეჩქურმან ეჭვის მგონებელმა(ნ) ZAB.

მეჩხარი (მეჩხრათ E) იშვით(ი) ZABCD.

იშვიათად E.

მეჩხვლიტება ნ. მეჩხულიტება.

მეჩხირვის Cb.

მეჩხრათ ნ. მეჩხარი.

---

[1] წყარო და მოწმობა ნუსხაში გადახაზულია. [2] ნუსხაშია: „მექვემეხე“. [3] ამ სიტყვას ახლავს შენიშვნა: „გასინჯე“. [4] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (II წიგნი, გვ. 74, 30). [5] ნუსხებშია: „მეშველი“.

მეჩხუბება Cb.

მეჩხულიტება[1] Cb.

მეც სხვასთანა თავისაცა თვისის(ა) ჴსენება(ჲ) (+ არს ZA); მ ე ც ითქმის მომეც; მ ე ც ითქმის მგვემე ZAB.

ესე არს, რომელი თავის თავსაცა აჴსენებდეს სხვისა თანა; ჴვალად მ ე ც ითქმის მომეც საბოძვარი; ჴვალად მ ე ც ითქმის მგვემეო Cb. განუმარტავია CaqDE.

[**მეც** ნ. მეცარი, უმეცარი, უმეცრება; შდრ. მეცნ., ც].

მეცა მეც, გინა მომხვდა ZAB.

მეცადნი მცდელიო, მოსესთვის იტყვის Z.

მეცარი ტყუ(ვ)ილი ზებლის მცნობელი ZAB.

(უქმ.) ზებლის მცნობელი CD. განუმარტავია E.

მეცვა მემოსა ZAB.

მეცით მომეცით, (+ გინა მგვემეთ ZA) ZABCD.

განუმარტავია E.

[**მეცნ** ნ. იმეცნა, იმეცნე, იუმეცნა, იუმეცნებ, მეცნავი, მეცნიერი; შდრ. მეც 2, ც, ცან].

მეცნავი (2, 8 იერემ.) მეცნიერი ZAa.

მეცნიერი (+ 24, 16 რიცხ. ZA) მცნობელი ZAB.

ცნობილი CD. განუმარტავია E.

მეცხრე ცაჲ ამას უწოდენ ბროლის ცასა, რომლისა მოქცევასა ფილასოფოსნი ორმეოცდაცხრა ათასთა წელიწადთა შინა იტყვიან და რომელ(ნ)იმე ოცდათექვსმეტი ათასთა წელთა შინა და ამას ცის მოქცევისა შემდგომად სოფლისა აღსასრულსა და ყო(ვ)ელთა ცათა სამკაულისა მოშლასა და მაშინღა სასჯელს(ა) ZA.

ამას უწოდენ ბროლის ცასა, რომლისა მოქცევასა ფილასოფოსნი რომელნიმე ორმეოცდაცხრა ათასთა წელიწადთა შინა იტყვიან და რომელნიმე ოცდათექვსმეტი ათასთა წელიწადთა შინა, და ამა ცისა მოქცევისა შემდგომად სოფლისა აღსასრულსა და ყოველთა ცათა სამკაულთა მოშლასა და ქრისტეს მეორედ მოსვლასა B. ბროლისა, რომლისა მოქცევასა რომელიმე ორმოცდა ცხრა ათ(ა)ს წელიწადსა შინა იტყვიან, რომელიმე ოცდა თექვსმეტი ათას წელიწადსა შინა, და ფილასოფოსები ამა ცისა მოქცევის დასასრულსა (დასრულებასა Cb) იტყვიან სოფლისა აღსასრულსა და ყოველთა ცათა სამკაულთა მოშლასა და ქრისტეს მეორედ მოსვლასა (მოსლვასა Cb). ხოლო არს ცისა მის სიმგრგ(ვ)ლე სამი ათასი (+ მილიონი, რომელ არს სამი ათასი Ca) ბევრისბევრი (+ ეჯი Ca) და ოთხას ოცდა რვა ათას ხუთას სამოცი ეჯი, სივრცე მისი ათას ორასი ბევრისბევრი ეჯი. ქვეყანით იქიმდე ხუთას ოთხმოცდა ცხრამეტი ბევრისბევრი (+ ეჯი Ca) და ცხრაას ოთხმოცდა თხუთმეტი ათას ხუთასი ეჯი. ამაზე არიან ათორმეტნი იგი ზოდიაქონი: ვერძი, კურო და შემდგომნი მისნი Cab.

მეძავი (2, 1 ისო) ქალი უქმრო (უქრმო A) ბოზი ZA.

ქალი მებოზარი B. მებოზარი ქალი C.

ნ. განმეძვებულ.

მეძგერების Cb.

---

[1] ნუსხაშია: „მეჩხვლიტება“.

მეძებარი (ოთხფ.) ძაღლი მექ(ვ)-ლე ZABC.
(ოთხფ.) D. განუმარტავია E.
ნ. ძაღლი.

მეძიებელი მძებნელი ZAB.

მეძილისშინათა მესიზმრეთა ZAB.
მესიზმრენია Cb.

მეძინა ძილში ვიყავ ZAa.

მეძინების Cb.

მეძინებოდა ძილი მინდოდა ZAa.

მეძლევის Cb.

მეძულვების Cb.

მეწამლების Cb.

მეწამული (27, 28 მათე) სისხლის ფერი ZA.
არღავნის ფერი B. წითელი CDE.

მეწესე გამრიგე ZABC.

მეწიე შემეწიე, მომეწი(ვ)ე ZAB.
მომეწიე (+ გინა შემეწიე C) CD.
განუმარტავია E.

მეწინავე წინამბრძოლი ZA.
წინ მოარულნი B.

მეწირპლება Cb.

მეწიწვის Cb.

მეწუერვის Cb.

მეწუწება Cb.

მეწყალის Cb.

მეწყერი (მეწყელი CDE) გვერ-დობა დამზღვლელული ZA.
გვერდა დამზვლარი BC. გვერდა დამზვლეული D. დამზვლარი გვერ-დი E.

მეწყინა 2 კორინთ. 4, 1 Z.

მეწყინების Cb.

მეჭეჭი ZABCDE.

მეჭეხა (ბალ.) ZA.
(ბალ.) ეკანძვალა B.

მეჭიდება Cb.

[მეჭიმე ეტლთ მმართებელი] Cb.

მეჭირება Cb.

მეჭმება Cb.

მეჭრიალება Cb.

მეჭყრტიალება Cb.

მეხარკე ხარკის ამღებელი ZAB.

მეხატური Cb.

მეხაშე Cb.

მეხი რა ფრიადი სიჴშო ნისლისა დადგების ქვეყანასა ზედა, აღი-ღებს მტვერთა ილეკროთაგან. ესენი ყოველნი(ვე) ოთხთა კავ-შირთაგან (კავშირთა მიერ B) არიან და ნისლთა მათ შინა მო-კრბებიან და ერთად შეგვამდე-ბიან, და განფიცხ(დ)ებიან. რა ჰაერი ველარ იტვირთავს, გან-ს(თ)ქდების და ჩამოიჭრების. მზისაგან ესეთი სიმჴურვალე აქვს, რასაცა ეცემა (ეცემის B), ცეცხლისაგან უმეტეს (უფრო-სად B) შესწვავს (+ 38, 35 იობ ZAa) ZAB.

არისტოტელი იტყვის: რა ფრიადი სიჴშო ნისლისა დაადგ(რ)ების ქვეყა-ნასა, ა(ღ)იღებს ქვეყანისა მიერ მტვერსა ბრპენისასა, რვალისა (კა-ლისა Cb), (ს)პილენძისა, ქვისა, ოქრო-სა და ვეცხლისასა, რამეთუ ესე ყო-ველ(ნ)ივე ოთხთა კავშირთა (ნივთთა CqD) მიერ არიან, ხოლო ნისლსა მას შინა თ(ვ)ითოეული თავით თვი-სით ვერ დაადგრებიან, არამედ ვიდ-რე ჰაერთა შერთვამდე შეერთდებიან და ერთ ფიცხელ გვამ იქმნებიან და რა ჰაერი ვერღარა (ველარ Cb) იტვირთავს, განსქდების და ჩამოიჭრე-ბის. მეხსა მზისა მიერ ესეთი სიმჴურ-ვალე აქვს, რასაცა დაეცემის, უფრო-რე ცეცხლისაგან შესწვავს CD. არის-ტოტელი იტყვის: რა ფრიად სიჴშო ნისლისა დაადგრება ქვეყანასა, აღი-ღებს ქვეყანისაგან მტვერსა პრპენისა და რვალისასა, ოქროსა და ვეცხლისა-სა, რამეთუ ყოველნივე ოთჴთა ნივთ-თამიერი არიან, ხოლო ჰაერთა შინა ურთიერთს შეგვამდებიან ერთად; რა ჰაერი ვერღარა იტვირთავს, განსქდე-ბის და ჩამოიჭრების. მეხსა მზისა

მიერ ესეთი სიმჭურვალე აქვს, რასაცა ეცემის, შესწვავს.

სხვა იტყვის, რა მზის სიცხე ქვეყნიდამ ორთქლს აღიღებს, აღიტაცებს ჰაერთა შინა, განცეცხლდება და გვამად-გვამად შეიქმნების. რა ქარი და ღრუბელი შეიცავს ურთიერთს, კვეთებითა განსქდებიან და გამოვლენ ჭმანი ქუხილისანი; უკეთუ ერთისა კიდისაგან ეცა ქარი, განვალს ელვა, უკეთუ ოთხთავე კიდით მოხვდა ძლიერი ქარი, განით ვერ განვალს და ქვეყნად ჩამოიჰრების და იგი არს მეხი, და რასაცა ეცემა, შესწვავს **(ეს აბზაცი ხელნაწერში გადახაზულია)** E.

ნ. ნამეხარი, ფილთამეხი, ქუემეხი, ცისიერი, ჭელმეხაკი, ჭელმეხი.

მეხილება Cb.

მეხიჩავება Cb.

მეჰოხინება Cb.

მეხრიკეობა (კათილოხ.[1]) ხრიკის ცოდნა ZAa.

მეხსასტიკა ზარბაზანი Ca.

ნ. მემეხსასტიკე.

მეხუაიშნე[2] მომჭმარე ZAB.

განუმარტავია Cb.

ნ. ხოიშანი.

მეხუთე (1, 23 დაბად.) ხუთისაგანი ZAa.

მექამლე Cb.

მექაქება Cb.

მექბორე Cb.

მექელნი მკლავნი ZABCab.

მექელყვის Cb.

მექიდება Cb.

მექმარება Cb.

მეჰორცე Cb.

ნ. კასაბი.

მეჭრე ჭარის გამლალავი Cb.

მეჭრმლე Cb.

ნ. ეპიტიკოსი.

მექსენება Cb.

მექსნება Cb.

მეჯაბნე Cb.

მეჯადაგე (+ ევსტათი ქართველი ZAa) მეჯლანე ZAB.

მეჯავრება Cb.

მეჯაუკე ხალკიდონის კრებაში Z.

ხალკხდონის კრების[3] 18 A. რჯულის კანონში, ხალკიდონის 68, მოფიცრობის და მეჯაუკობის; ხალკიდონის 18 B.

მეჯვარე ნ. მეჯუარე.

მეჯინიბე ჯინიბის მატარებელი ZA.

მეცხენე BCDE.

მეჯლიში სპარსთა (სხვათა B) ენაა, ქართულად ნ ა დ ი მ ი ჰქვიან ZAaB.

სპარსთა ენაა, ქართულად ნ ა დ ი მ ი ა Ab. (უქმ.) ნადიმი C. ნადიმი კლიტორი D. (უქმ.) E.

მეჯმიან მოჯმა მინდა Cb.

მეჯოგე ჯოგის მნე ZAa.

ჯოგის მოურნე B.

მეჯორე (+ 1 მეფე 21, 7 ZAa) ახოსალარი ZAaBCb.

მეჯუარე[4] Cb.

მეჯუკე CDE.

მეჯურმუცე „მეკობრე, მეჯურმუცე და მპარავი(ს)“ ZABCD.

მეჯუფთე გამედარე Cb.

მეჰარი (მეჰარსა E) მარი, თათართ ქებინი ZAB[5].

---

[1] შდრ. A—250, 74 v. [2] ნუსხებშია: „მეხვაიშნე“. [3] შდრ. შჯულის კანონი H—1373, 73 v, 7. [4] ნუსხაშია: „მეჯვარე“. [5] განმარტებას მოეპოვება ავტორის შენიშვნა: „ესრე(თ) ყოველთა სიტყვათა ზედა მე ართრონად მოვა და მნეთა და მოხელეთა გამოსაცხადებ(ე)ლად“ ZA; „მე ყოველთა ართრონად მოვა, რათა მნე და მოხელე გამოაცხადოს“ B.

მარი C. მარი, ქებინი D. ვეჭობ საქორწილო იყოს: ვ ი ს რ ა მ ი ა ნ შ ი: „მშობელნი მისგან მეჭარსა ითხოენ E[1].

ნ. მარი.

მვაებელი Cb.

მვირსინი ნ. მვრსინი.

მვირსიონი ნ. მვრსიონი.

მზა (+ 14, 15 მარკ. ZA) მომზადებული ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ნ. უმზადე.

მზადება მზაყოფის ქნა ZAB.

განუმარტავია Cb.

ნ. განმზადება, ვამზადე, ვამზადებ, იმზადა, მომზადება.

მზაკუარი (მზაკვარი Z) (+ 5, 7 ფსალმ. ZAa) ზაკვის მოქმედი ZAB.

ნ. მედგარი.

მზარდული (+ 35, 8 დაბად. ZA) გამზრდელი ZAB.

მზარეული (+ მზარეული B) არს საჭმლის მოქმედი, არამედ რომელთამე წიგნთა შინა მზარეული (მზარეულად B) ქ ო ნ დ ა ქ ა რ ი აღუწერიათ (+ კაცის ZA) მკვლელობის მოქმედი, რომელი იყო ნაბუზარდან ZAB.

მზარეული საჭმლის მოქმედია, ხოლო მ ზ ა რ ე უ ლ ი ითქმის ქონდაქართათვის, რომელი მნეა კაცის კლვისა, რომელი იყო ნაბუზარდან Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. სამზარეულო, უმზარეულე.

მზახლობა[2] (2 შჯულ. 7, 3) მძახლობა ZA.

ნ. დამზახება, მძახალი.

მზე (+ 1, 16 დაბად. ZAa) ესე არს მეოთხესა ცასა ზედა, რომელსა ეწოდების კ ო ჭ ი მ ე ლ ი. ხოლო არს სიდიდე მზისა 166-ჯერ ქვეყ(ა)ნის(ა) ოდენი. ესე ცაჲ ერთჯერ მოიქცევის წელიწადსა შინა დასავლით აღმოსავალის მიმართ ZA.

მზე არს მეოთხესა ცასა ზედა. ხოლო არს სიდიდე მზისა ასამეოცდაექვსჯერ ქვეყნის ოდენი, ესე ცაი ერთჯერ მოიქცევის წელიწადთა შინა აღმოსავალის მიმართ B. მზე არს მეოთხესა ცასა ზედა, ხოლო ცისა მის სიმგრგვლე არს ორმეოცდაათსამეტი ბევრის-ბევრი და ოცდაათოთხმეტი ათას რვაას სამოცი ეჯი, სივრცე მისი ათექვსმეტი ბევრის-ბევრი და ორასი ათასი ეჯი; ქვეყანით იქიმდე შვიდი ბევრის-ბევრი და ცხრაას ოთხმ(ე)ოცდა ათხუთმეტი ათას ხუთასი ეჯი. ესე ცა ერთჯერ მოვლის წელიწადსა შინა დასავლეთით აღმოსავლეთის(ა) მიმართ, ხოლო სიდიდე მზისა არს ას სამ(ე)ოცდაექვსჯერ ქვეყანისა ოდენი. ხოლო სახესა მისსა (მზისასა Cb) იტყვიან მეფისასა გვირგვინოსანსა, ჴელთა აქვს ჟინჴლილიო, რომელ არს ამზა Cab. მზე არს მეოთხესა ცასა ზედა, ხოლო ცისა მის სიმგრგვლე არს ორმოცდაათსამეტი ბევრი და ასოცდაათოთხმეტი ათასი ეჯი. სივრცე მისი ათექვსმეტი ბევრი ეჯი. ქვეყანით იქიმდე შვიდი ბევრი და ცხრას ოთხმოცდაათხუთმეტი ათას ხუთასი ეჯი. ესე ერთჯერ მოვლის წელწადსა შინა სიმგრგვლესა ცისასა. ხოლო სიდიდე მისი არს ას სამოცდაექვსჯერ ქვეყანისა ოდენი. (+ ხოლო Cq) სახესა მისსა იტყვიან მეფისასა, გვირგვინოსანსა; ჴელთა აქვს ჟინჴელ(ვ)ლით

---

[1] ვისრამიანის II გამოცემა, გვ. 184, 37. [2] წყაროშია: „დაემზახო“.

(+ რომელ არს ამზა Cq) CqD[1]. მზე არს მეოთხეს ცას ზე, ხოლო ცისა მის სიმგრგვლე არს ორმოცდაათასა მეტი ბევრი და ასოცდათორმეტი ათასი მილიონი. სივრცე მისი ათექვსმეტი ბევრი მილიონი. ქვეყნიდამ იქიმდისი შვიდი ბევრი და ცხრაას ოთხმოცდათხუთმეტი ათას ხუთასი მილიონი. ხოლო მზე არს სახე მეფისა გვირგვინოსანი; ჰელთა აქვს ქინქლიგვირგვინოსანი; ჰელთა აქვს ჟინქლილი. ესე ერთჯერ მოვლის წელიწადსა შინა სიმგრგვლესა ცისასა, ხოლო სიდიდე მისი არს ას სამოცდაექვსჯერ ქვეყნის ოდენი E.

ნ. ენამზეობა, იმზო, მითრად, სამზეური, უმზეოდ, ცთომილნი.

მზეგრძელობა დღეგრძელობა ZABC.

მზეენაობა ენამზეობა, ენა-ნათლად მეტყველება ZA.

მზეველი მწეველი ZA.

მომწევი B.

მზერა (13, 15 დანიელ) ჭვრეტა. მზერაცა ესრეთ განიყოფებიან: ხ ე დ ვ ა არს რა თვალით კეთილად ხედვიდეს; ჩ ე ნ ა არს რა აკლდეს და მცირედ ხედვიდეს; მ ზ ე რ ა არს რა შორით ხედვიდეს; ჭ ვ რ ე ტ ა არს რა ხანგრძლით დაკვირვებით უმზერდეს რასმე; ც ქ ე რ ა არს გარჩევით ხილვისათვი(ს) ახლორე დაცქერით თვალი დააპყრას; ჭ ვ ი რ ო ბ ა არს რა სარკმლით გარ გამოიხედვიდეს ZAa.

ჭვრეტა AbB. ჭვრეტასავით C. განუმარტავია DE.

ნ. დამზერა, სამზერელი.

მზერა არს გულის-წყრომისა დამარხვა, რომელ არს დარილი ZA.

გულის-წყრომით დგომა, რომელ არს დარილი B.

ნ. გულის-წყრომა, იმზირა, სამზირალი, უმზერდა, უმზირდა; შდრ. მზირი.

მზესუჭვრიტა ნ. მზესუჭურიტა.

მზესუჭვრიტე ნ. მზესუჭურიტე.

მზესუჭურიტა (მზესუჭვრიტა B) (ბალ.) ZAB.

მზესუჭურიტე[2] Cb.

მზვარე ნ. მზუარე.

მზველავი ნ. მზუელავი.

მზვლარი ნ. მზულარი.

მზიარებელი ნაწილის მიმღები ZAB.

მზიდავი ზიდვის მოქმედი ZAB.

მზინვარება[3] (40, 3 ეზეკ.) ბზინვა ZAB.

შდრ. ბზინვა.

[**მზირ** ნ. მზერა].

მზირი (+ 49, 17 დაბად. ZAa) ყაზახი, გინა მსტოვარი ZAB.

ყაზახი, გინა ჯაშუში Cab. ყაზახი CqD. ყაზახნი D.

ნ. ვმზირობ, იმზირა, სამზირალი; შდრ. მზერა 2.

მზისა კვირიაკე საუფლო ZA.

კვირიაკე B.

ნ. კვრა, შაბათი.

[**მზის დასავალი** ნ. გუმბათი].

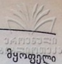
მზისიერი განჯაფის თავი, ავთაფი ZA.

განჯაფის თავი B.

მზის-მოქცევი 28 წელიწადთა

---

[1] D-ში კიდეზე მიწერილია სხვა ხელით: „ქვეყნიდამ მზემდე ხუთას ოცდახუთი ათასი მილიონი არის“. [2] ნუსხაშია: „მზესუჭვრიტე“. [3] წყაროშია: „მბზინვარისაჲ“.

მოქცევა მზის-მოქცევად იწოდების, ვინათგან მას შინა არიან სლვანი წელიწდისანი და თთვის დადეგნი და დღენი ნაკთანი და ქელთა ცხრილები და კალანდრანი, ხოლო ვინც მათემათიკას (მათემატიკას Aa) ისწავლის, მრავალს სხვას(ა) ჰპოებს ZA.

ოცდარვათა წელთა მოქცევასა მზის-მოქცევი ეწოდებიან, ვინათგან ამათ შინა არიან სვლანი წელიწადთანი და თვის დადეგნი და დღენი ნაკთანი, ქელთა ცხრილები და კალანდრანი. ვინც მათემათიკას ისწავლის, მრავალს სხვას პოებს B. მზის-მოქცევი ეწოდების ოცდარვისა წელიწდისა მოქცევასა, რომელ მათ შინა არიან ყოველნი საქმენი ცათა(ნი), ჰაერთა, წელიწადთანი, დღეთა ნაკთა, (თ)თვის დადეგი, ქელთა ცხრილები და კალანდრანი. აქა სიგრძისათვის (სიგრძით D) არ აღიწერებოდა და ვინც(ა) მათემათიკას მისწვთებით (მისწვდებით CqD), იქ სხვასაც მრავალს(ა) ჰპოებთ უცხოსა CD. განუმარტავია E.

მზნელი ზმნის მოქმედი ZAB.

[**მზომელი** ნ. ქუეყნის-მზომელი].

მზოპავი იოვანეს სახარების ახლის განმარტებაში, თავი 4, რიცხვი 12[1] თარგმანში: „არა იტყვის, ვითარმედ: მე, უფროს ვარ, რათა არა ითნოს მზოპავად“ Aa.

მზორავი ზორვის მოქმედი ZAB.

მზრახველი (+ 33, 15 ესაია ZAa) ზრახვის მოქმედი ZAB.

მზრდელი ზრდის მუშაკი ZAB.

განუმარტავია Cb.

მზრუნავი ზრუნვის მყოფელი ZAB.

ნ. სამზრუნველო.

მზუარე[2] ადგილი მზის მდეგი ZA.

მზე-მდეგი ადგილი B. მზე-მდეგი გვერდი C. განუმარტავია DE.

ნ. სიცხე, ჴრტიალი.

მზუელავი[3] ზველვის მოქმედი ZAB.

მზულარი[4] მეწყელი ZABCD.

მეწყერი B. გვერდი დანგრეული E.

ნ. დამზულარი.

[**მზღვარ** ნ. ზღვარ].

[**მზღულევა** ნ. დამზღულეული].

მთა არს ადგილი მაღალი და ცივი; მთიულეთი — დაბანი ქვენებთა მისთა; და მთიულნი — მუნ მკვიდრნი კაცნი; ხოლო აგარა — ვაკე და მახლობელი მისი ადგილი და გრილი ZA.

მთა არს ადგილი მაღალი და ცივი; ხოლო მთიულეთი — დაბები ქვენებთა მისთა; და მთიულნი — მუნ მკვიდრთა კაცთა; ხოლო აგარა — ვაკეთა და ცივთა ადგილთა B. მთა არს ადგილი მაღალი და ცივი; ხოლო მთიულეთი — სოფლები კიდესა მთათასა; ხოლო მთიული — კაცთა მუნებურთა ეწოდების Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. თავრუს მთა, მთობი.

მთაბომონი (ვარსკ.) ZABC.

მთავარი (+ 66, 28 ფსალმ. ZA) ესე არს უფროსი, გინა (+ ერთი B) თემის მპყრობელი ZAB.

უფროსი, გინა ერთის თემის მპყრობელი C. განუმარტავია DE.

---

[1] ნუსხაში: 11. [2] ნუსხებში: „მზვარე“. [3] ნუსხებში: „მზველავი“ [4] ნუსხებში: „მზვლარი“.

ნ. ადგილის-მთავარი, გარემთავარი. ვმთავრობ, მამა(თ)-მთავარი, მთავრობა, მჴედართ-მთავარი, სამთავრო, შესაკრებელთმთავარი; შდრ. არქი 1, არქიმანდრიტი, თავი, რეგონი.

მთავებელი გამთავებელი ZAB.

მთავნებელი სათავნოს მოქმედი ZAB.

მთავრობა (1, 26 დაბად.) ქელქვეშეთ(თ)ა უფროსი ZAa.

მთაყუანებელი თაყვანის მცემელი Z.

თაყვან-ნაცემი AB.

მთაჭვ[1] თაჭვი (ოთხფ.) C. (ოთხფ.) DE. შდრ. თაჭვ.

[მთელი ნ. მრთელი].

მთენი მანათებელი ZAB.

მანათლებელი C.

მთესვარი (13, 3 მათე) თესლის მბნეველი ZA.

მთესველი თესლის მბნეველი ZA.

თესლთ დამნერგველი B.

[მთვრალი ნ. მთრვალი].

მთიბელი (9, 22 იერემ.) თივის მომჭრელი ZA.

მთიები ესე არს აფროდიტი, რომელ არს ცისკრის ვარსკვლავი. მ თ ი ე ბ ი ითქმის განმანათლებელად. მთიები, რომელი ესაიას წიგნში 14, 12 წერილ არს, იგი არს მთავარი ეშმაკთა და აწ წმიდათათვის არს სახელი იგი და ადგილი მისი ზეცისა სასუფეველსა ZA.

ესე მთიები არს აფროდიტი, რომელ არს ცისკრის ვარსკვლავი. მ თ ი ე ბ ი ითქმის განმანათლებელად, გინა მათენებელად, რომელი ესაიამ 14, 12 თავის წიგნში ეშმაკ-მთავარს სახელსდვა და აწ წმიდათათვის არს სახელი იგი და ადგილიცა მისი ზეცისა B. ესე მთიები არს აფროდიტი, რომელსა ცისკრის ვარსკვლავად სახელ-სდებენ. მ თ ი ე ბ ი ითქმის განმანათლებელად, გინა მათენებელად. (+ მ თ ი ე ბ ი ბნელი ეწოდების ეშმაკთ მთავართა, — ესაიას 14, 12 Cab) CD. ესე მ თ ი ე ბ ი არს აფროდიტი, რომელ არს ცისკარი. მ თ ი ე ბ ი მათენებელი, თუ განმან(ა)თლებელია E.

ნ. ასპიროზ, აფროდიტი.

[მთილი ნ. დედამთილი, მამამთილი].

[მთიულეთი ნ. მთა].

[მთიულნი ნ. მთა].

მთლელი თლის მოქმედი ZAB.

მთმობელი თმობის მოქმედი ZAB.

მთნავს სათნო მიჩ(ნ)ს ZAa.

მთობი (7, 7 ზაქარ.) მთის ადგილები ZAa.

მთოვარე (+ 1, 16 დაბად. ZAa). მთვარე, ესე არს უქვემოესთა ცასა ზედა, რომელ (რომელსა Ab) (+ ცასა მას ZAa) ეწოდების ჭ ი რ ა ნ ო. ესე მოიქცევის დასავლით აღმოსავ(ა)ლისა მიმართ ოცდაცხრა დღე, ერთ ჟამ და 33 წამსა. ხოლო მთოვარის სიდიდე არს მესამედი ქვეყ(ა)ნის(ა) ოდენი ZA.

მთვარე. არს მთოვარე უქვემოესსა ცასა ზედა. ხოლო მოიქცევის დასავლით აღმოსავალის მიმართ ოცდაცხრა დღე, და ერთ ჟამ და ოცდაათსამეტ წამს. ხოლო მთოვარის სიდიდე

[1] ნუსხებში: „მთაჭვი“.

არს მესამედი ქვეყანისა ოდენი B. მთვარე. მთოვარე არს უქვემოესსა ცასა ზედა, რომელ არს უმახლობელეს ჩვენდა. ხოლო მოიქცევის დასავლეთით აღმოსავლეთით (აღმოსავლეთისა Cb) მიმართ ოცდაშვიდსა დღესა და რვა(ს) ჟამსა. ხოლო ორნი დღენი ქვალად ვიდრე მზის გამოვლამდი, რომელი შესრულდების ოცდაცხრა დღედ, და ერთ ჟამად და ოცდაათსამეტ წამად. ხოლო არს ცისა მის სიმგრგვლე რვაას ოცდათცხრამეტი ათას სამ(ე)ოცი ეჯი; ხოლო სივრცე მისი ორას სამოცდაათცხრამეტი ათას ექვსას ოთხმ(ე)ოცი ათასი ეჯი, ქვეყანით იქიმდე ოცდაათხუთმეტი ათას სამას(ი) ერგასისი ეჯი. მთოვარის სიდიდეზედ ფილასოფოსნი შეცილებულან, არამედ დაუსკვნიათ ქვეყანის მესამედისა ოდენსა ყოფასა. მთოვარისა სახესა ქალისასა იტყვიან, ჴელთა აქვს(ო) ისარიო Cab. მთვარე. მთოვარე არს უქვემოესსა ცასა ზედა, ხოლო არს ცისა მის სიმგრგვლე რვაას ათას და სამოცდაცხრა ათასი ეჯი. სივრცე მისი ორას სამოცდა ცხრა ათას ექვსას ორმოცდაათი ეჯი. ქვეყანით იქიმდე ას ოცდაათხუთმეტჯერ ასი ათას სამასორმოცდაათი ეჯი. მთოვარისა სახესა ქალისასა იტყვიან, ჴელთა აქვს ისარიო. ესე მოვლის სიმგრგვლესა ცისასა სწრაფით სხვათა ვარსკვლავთა უადრესად, რამეთუ ოცდაცხრასა დღესა და ათორმეტთა (ათორმეტსა D) ჟამთა (ჟამსა D) მოვლის. ხოლო სიდიდესა მისსა ზედა ფილასოფოსნი დაცილებულან და სხვადასხვა უთქვამსთ, არამედ დაუმტკიცებიათ ქვეყანისა სამის წილისაგან ერთისა წილისა ოდენიაო, რომელ იქმნების ათჯერ ასიათას ხუთას ორმოცდაათი ეჯი CqD. მთვარე. მთოვარე არს უქვემოეს ცასა ზედა. ხოლო არს მის ცისა სიმგრგვლე რვაასი ათას და ოცდაცხრა ათასი მილიონი. სივრცე მისი ორას სამოცდა ცხრა ათას ექვსას ორმოცდაათი მილიონი. ქვეყანიდამ იქიმდე ას ოცდათხუთმეტჯერ ასი ათას სამას ორმოცდათი მილიონი. ხოლო მთოვარისა სახე არს ქალისა, ჴელთა აქვს ისარი. მოვლის ცისა სიმგრგვლესა სწრაფით სხვათა ვარსკვლავთა უადრესად, რამეთუ ოცდაცხრასა დღესა და ათორმეტ ჟამ მოვლის. ხოლო სიდიდესა მისსა ზედა არს ცილება ფილოსოფთა, სხვასა და სხვასა იტყვიან, არამედ დაუმტკიცებიათ ქვეყნის სამის წილისაგან ერთის წილისა ოდენი იყოს, რომელი იქმნების ათჯერ ასი ათას ხუთას ორმოცდაათი მილიონი E.

ნ. ცა, ცთომილნი.

მთოვარისა ორშაბათი ZAB.

ნ. კვრა, შაბათი.

მთოვარის მოქცევი ეწოდების ათცხრამეტთა წელიწ(ა)დისა მოქცევათა, ზედნადებთა, ხუთეულთა, ექვსეულთა და მცხრალის რიგთა და ეგევითართა ZA.

მთოვარის მოქცევი ეწოდება ათცხრამეტთა წელიწადთა მოქცევთა, ზედნადებთა, ხუთეულთა, ექვსეულთა, მცხრალის რიგთა და ეგევითართა B. მთოვარის მოქცევი ეწოდების ათცხრამეტთა წელიწადთა მოქცევ(ა)სა, ზედნადებთა (და ზედნადებსა D), ხუთეულსა და ექვსეულსა, მცხრალის(ა) რიგთა (რიგსა D) და ეგევითართა CD. განუმარტავია E.

მთრვალი[1] (მთვრალი CbqDE) (3 მეფე 20, 16 ZAa) მთვრალი: პირველისა შესავალთა კაცთა სიმთრვალისათა ეწოდებიან ბ რ უ ყ ო ბ ა და მაზედ მეტსა — მ თ რ ვ ა ლ ო ბ ა; და თუ

[1] წყაროში: „დამთურალი“.

ვისმე სიმთრვალე გარდაერია, ეწოდება ლექა; და თუცა სიმთრვალე განიადაგდა და მრავალხან სვა, ღრეული ეწოდების, ვინათგან (ვინადგან Ab) გაღრევდა დიდ(ს) ხანს მსმელი ღვინისა მიერ (+ მებრუვე — მარადის მთრვალი; ანკანაკება არს ზედაზედ ნადიმი და სიმთრვალე ZAa) ZA.

პირველ სიმთრვალისა შესავალთა კართა ეწოდების ბრუჟობა და მაზე მეტსა — მთრვალობა; და თუ ვისმე სიმთრვალე გარდაერია, ეწოდება ლექა; და თუ სიმთრვალე განიადაგდა და მრავალ ჟამ სვა, ღრეული ეწოდება, რამეთუ გაღრევდების დიდხან მსმელი ღვინისა მიერ B. პირველსა (პირველის Cb) სიმთრვალისა კართა შესავალსა ეწოდებიან ბრუჟობა, ხოლო მაზედ ნამეტნავსა — სიმთრვალე; და თუ ვინმე სიმთრვალით ცნობას მი(ჰ)ჴდეს, მას ეწოდების ლექა; და უკეთუ სიმთრვალე გაინიადაგოს და მრავალ ჟამ(ს) სვას, მას ღრეულად უწოდთ, რამეთუ გაღრევდების დიდხან მსმელი ღვინისა მიერ (+ ხოლო მრავალჯერ სიმთრვალესა — ანკანაკება Cab) C. განუმარტავია DE.

ნ. დედამთრვალი, სიმთრვალე.

მთქმელი (+ 1 კორინ. 10, 6 Z) თქმის მოქმედი ZAB.

მთქნარება ფქნარება ZACD.

განუმარტავია BE.

ნ. ფქნარება.

მთქრომ (მთქრომი Cq) შესთქრეს ვისმე ZAB.

შესთქრეს ვინმე C.

მთხევლართა[1] 16, 16 იერემ. ZB.

მთხელვართა ნ. მთხევლართა.

[**მთხვევ** ნ. მთხუევ].

მთხვევა ნ. მთხუევა.

მთხზველი (მთხზველ B) მწვნელი ZA.

თხზვის მოქმედი B.

მთხოვ Cb.

მთხოვა Cb.

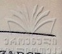
მთხოვარი გლახა, კარისკარ მოარული Cb.

მთხოველი (+ 18, 35 ლუკა ZAa) თხოვის მოქენე ZAB.

მთხრებლი (+ 3 ეზრა 9, 42 ZAa[2]) ესეცა განიყოფებიან: რამეთუ მღვიმე არს მთხრებლი კლდისა კაცთათვის საპატიმრო, გინა თავით თვისით შთაჯდეს სინანულისათვის; ქნარცვი არს მთხრებლი მიწისა მსგავსად მღვიმისა; ორმო არს მთხრებლი მიწისა ხვარბალთა და მისთანათა სამარხავად; ხარო არს მთხრებლი შინაგან ქვითკირით ამოგებული; ჭაჲ არს მთხრებლი კლდისა ანუ ნაგები წყალთათვის სადგომლად, ვიეთნი ლაკვას უჴმობენ; ჯურღმული არს რა ურწყულთა ადგილთა თხარონ მთხრებლი, რათა მუნ წყალი აღმოეცენოს (48, 44 იერემ.) ZA.

მთხრებლიცა განიყოფებიან: მღვიმე არს მთხრებლი კლდისა კაცთათვის საპატიმრო, გინა თავით თვისით შთაჯდეს სინანულისათვის; ქნარცვი არს მთხრებლი მიწისა, მსგავსად მღვიმისა; ორმო არს მთხრებლი მიწისა ხვარბალთა და მისთანათა სა-

[1] ნუსხებშია: „მთხელვართა“. [2] წყაროშია: „მთხრობელი“

მარხავად; ხარო არს მთხრებლთა შინა ქვიტკირით ამოგებული; ჭაჲ არს მთხრებლი კლდისა ანუ ნაგები წყალთ-სადგური, ვიეთნი ლაკვად სახელ-სდებენ; ჯურღმული არს ურწყულთა ადგილთა თხარონ მთხრებლი, რათა მუნ წყალი აღმოსცენდეს B. მთხრებლიცა განიყოფებიან ექვსად: მღვიმედ, ჭნარცვად, ორმოდ, ხაროდ, ჭად და ჯურღმულად. მღვიმე არს უკვე მთხრებლი კლდისა კაცთათვის საპატიმროდ, გინა თვით კაცმან ნებსით თვისით პატიმარ ყოს თავი თვისი ლოცვისათვის და სოფლისა ამის შორს ყოფისათვის; ჭნარცვი არს მთხრებლი მიწისა ეგევითართა (ეგრეთვე D) კაცთათვის, ვითარცა მღვიმე; ორმო არს მთხრებლი მიწისა ხვარბალთა და ეგევითართა სამარხავად; ხარო არს მთხრებლი მიწისა შინა კერძო ქვითკირით აღმოგებული; ჭა(ჲ) არს მთხრებლი კლდისა, ანუ ნაგები წყალთა(თვის) სამარხავად, რომელსა ლაკვადაც (ლაკვადცა D) სახელ-სდებენ; ჯურღმული არს ურწყულთა (უწყლოთა Cb) ადგილთა თხარონ მთხრებლი, რათა მუნ წყალი აღმოსცენდეს კაცთათვის საჭმ(ა)რად CD. მთხრებლიცა განიყოფებიან ექვსად: მღვიმედ, ჭნარცვად, ორმოდ, ხაროდ, ჭად და ჯურღმულად. მღვიმე არს უკვე მთხრებლი კლდისა კაცთათვის საპატიმროდ, გინა თვით კაცმან ინებოს შთასვლად ლოცვისა და ამ სოფლის შორ ყოფისათვის; ჭნარცვი არს მთხრებლი მიწისა ეგრევე კაცთათვის, ვითარცა მღვიმე. ორმო არს მთხრებლი მიწისა ხვარბალთა და ეგევითართათვის; ხარო არს მთხრებლი მიწისა შინა კერძო ქვითკირით აღმოგებული; ჭა არს მთხრებლი კლდისა ანუ ნაგები წვიმისა წყალთა სამარხავად; ჯურღმული არს ურწყულთა ადგილთა ამოთხრილი წყალთათვის E.

ნ. გუბი, ფრე.

მთხრობელი მთქმელი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. იმთხრობლა.

მთხრობლი (+ 1 მეფე 27, 11 ZAa) სათქმელი ZAaBCD.

მთქმელი (1 მეფე 27, 11) Ab

განუმარტავია E.

მთხუევა (მთხუწვა ZA, მთხვევა CqDE) შეყრა ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. მიიმთხვა, შემთხუევა, შემთხუევითი (მყოფ'თანაცა და ხუთთა ქმათა'თანაც), ცოდვა შემთხუევითი.

მთხუნველი (მთხუნველა Cab) (ოთხფ.) (+ 11, 30 ლევიტ. ZAa) ბრმა თაგვი ZABC.

(ოთხფ.) DE.

ნ. თხუნველა.

მი (+ 12, 24 გამოსლ. ZAa) მისკენის ნაკვეთი, გინა მიმართის ZA.

მისკენ, გინა მიმართ: მიმეფია, მიბატონებია, მიყმია, მიმსახურებია B. იმისკენ (+ გინა მიმართ Cab) CD. განუმარტავია E.

ნ. კი.

მიაბარა შენახვად მიათვალა ZAB.

მიაკადა მიუტევა სამსონს ZAa.

ნ. მიკადება.

მიანდერძა ანდერძი მიყო ZAB.

[**მიანის ჭია** ნ. მალაკი].

მიაჯა აჯა მიყო ZAB.

[მიბიძგავ მკრავ] Cb.

მიბრკმა ბრკოლება მექ(მ)ნა ZAB.

მიბრჯენა (მიბჯენა CD) ჯოხთ მიჭირება და მისთანა ZA.

მიჭირება ჯოხთა თუ რაიც B. ჯოხის მიჭირება C. განუმარტავია D.

მიბრჯნა (მიბჯნა CaqE) პირის

და სიტყვის დაყენება ZA.

პირის და სიტყვის მიბრჯენა B. პირის გარდაბ(რ)ჯნა C. განუმარტავია E.

მიბჯენა ნ. მიბრჯენა.

მიბჯნა ნ. მიბრჯნა.

მიგდება ყურის მიპყრობა, გინა საქმის(ა) მაზე დადება, გინა ზედ შეგდება რისამე, გინა კარის მიჯრა ZA.

ყურის მიპყრობა; მიგდება — მაზედ საქმის მიცემა; მიგდება — ზედ შეგდება რისამე B.

მიგება პასუხის მიცემა ZABCD.

განუმარტავია E.

მიგებება[1] (+ 24, 65 დაბად. ZAa) წინ შემთხვევა ZABC.

განუმარტავია DE.

მიგვიებითი თვალის ნიშნებით საცნობელი, ანუ იგავიანად, გინა მარაგით ZA.

წამით საცნობი, ანუ იგავიანად, გინა მარაგით B. ესე არს წამით საცნობი, გინა იგავიანად, ანუ გარ(დ)მოვლით საეჭვად თქმული CD. 13 ექვსთა დღე[2]: „არამედ მიგვიებითი რამე და მიწამებული და საეჭვი, რომელსა იგვად უწოდენ" E.

მიგურა (მიგვრა BCDE) ცხო(ვ)ელი მიართვას ZAB.

ცხო(ვ)ელი მიართვას ანუ აჩვენოს C. განუმარტავია DE.

მი და მო აქათ-იქით(ი) ZABCDE.

შდრ. მიდმოობა.

მიდგინება უკან შეყენება (შაყენება D) ZABCD.

მიდგმა ზედ რამ მიაკრას ZA.

ზედ რამ მიაკრასავით B. ზედ მიდებულსავით C. განუმარტავია DE.

მიდგომა ZAa.

მიდგომილება[3] (მიდგომილობა Cb) (+ 1, 18 მათე ZAa) ორსულობა ZABCE.

ორსულება D.

მიდმოგონება (კავშ. თავს[4]) გონებასთან ნახე ZA.

მიმოგონებასთან ნახე B.

მიდმოდება ცუდი საუბარი თუ საქმე ZAB.

მიდმოობა აქათ-იქითობა ZAB.

მიდრეკა ძრვა დაუცადებელ ZAB.

მიდრეკად ითქმის აქა-იქ ძრვა (ძვრა CqD) დაუცადებელად, გინა გამრუდება (მოდრეკა D) CD. აქა-იქ ძრვა E[5].

ნ. კედელი მიდრეკილი.

მიეგრობა ესე არს თანა-მინახეთქი თანა-იქცეს და თანა-ივნოს ZAB.

თანა-მინახეთქი თანა-იქცეს და თანა-ივნოს C.

მიეზოგვა გა(ნ)უნახევრა ZABCab.

მიერ (მიერ, გან, გინა დამ) (5, 21 მარკოზ) მისგან, გინა მის მაგიერ, გინა იქიდამ ZAa.

მისგან, გინა მის მაგიერ(ი) AbB. მიერ ესრეთ ითქმის, რამეთუ შენ მიერ (+ გინა CaqD) შენიდამ, ჩემ

---

[1] წყაროშია: „მოგებება". [2] შდრ. „კაცისა შესაქმისათჳს", S—1141, 58 a („მიგუვებით"). [3] წყაროშია: „მიდგომილ". [4] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება, წინასიტყვა (II წიგნი, გვ. 6, 33). [5] აქ დართულია ავტორის შენიშვნა: „მიდრეკა ძრვისა და მოძრაობისა დაუც ელადელთა ჭმისაგან ქართულად სიტყვად გარდმომწერელსა იოვანე პლატონურსა ფილასოფოსსა".

მიერ — ჩემიდამ, შენგან ანუ ჩემგან CD. განუმარტავია E.

მიერთამდე (მიერთადმდე C) (+ 13, 4 ფსალმ. ZA) ერთამდისი ZABC.

მიერთვა მიეძღვნა Cb.

მიერთი (+ 3, 4 ბარუქ ZAa) სრულიად ყოველთა ZAB.

სრულიად ყოვლისა C.

მიერთმევა მიეძღობა Cb.

მიერითგან (+ 4, 17 მათე ZAa) იქიდამ ZAB.

მიერულა (3, 18 ნაომ) მიეძინა ZAa.

მივაბადოთ ბადებულად შევქნათ ZAB.

მივაბარე შესანახავად მივეც ZAa.

მივანდოთ გული, გინა საქონელი მივაბაროთ ZAa.

მივაყვანე[1] 2 კორინ. 12, 18 Z.

მივერჩდი დაუჯერებდი ZABCb.

მივის (+ 4, 17 იოანე ZA) შყავს ZABCDE.

მივლინებული (+ 1, 24 იოანე ZA) მოციქული ZAB.

ნ. მოციქული.

[მივლუმ ნ. ყანჩი].

მივრდომა მივარდნა ZABCDE.

მიზდი (+ 22, 15 გამოსლ. ZAa) ასაღები რამ სარგო, ქირა ZA.

ასაღები რამ B. საზდო, ქირა Cab. სარგო, ქირა Cq. განუმარტავია DE.

ნ. ქირა.

მიზდური (22, 15 გამოსლ.) მიზდის ამღები ZAa.

მიზეზი (+ 24, 28 ლუკა ZA) დაწყებასა ერთისა საქმისასა **მიზეზი** ეწოდების (ეწოდება B) ZAB.

ეწოდების დაწყებასა ერთი(სა) საქმისასა Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. უმიზეზო, უმიზეზოდ.

მიზეზოვანი წარმოი „შეისწავე, სამ სახედ განიც(ა)დების: პირველად თვისსა მიზეზსა შორის, რამეთუ პირველად (პირველ AB) წა(რ)მოყენებისა მიზეზსა შორის ეგოს მიზეზოანი; კ ა ტ ე ტ ი ა ნ, რომელ არს მებრ მიზეზობით (მიზეზებით B); კ ა თ ვ ი პ (ა) რ ქ ს ი ნ, რომელ არს მებრ მყოფობით; კ ა ტ ა მ ე თ ე ქ ს ი ნ, რომელ არს მებრ თანამექონებით[2]" ZAB.

მიზეზოვნებითი (მიზეზოვნებით B) ZAB.

მიზუნება[3] მჴეცთაგან მიტევება ZA.

მიტევება მჴეცთაგან B. მჴეცთაგან შეტევება CD. თ ე კ ლ ა ს ნ ე ტ ა ფ რ.: „მიუტევეს დათვი და ვითარცა მიზვინდა" E.

მით (+ 1, 10 იონა ZAa) იმით ZAB.

განუმარტავია CDE.

მითელი საპირესა და სარჩულს(ა) საშუალ(ი) სხვა კიდევ ZA.

საპირე-სარჩულს შუა სხვა კიდევ B. საპირეს შიგნით სხვა კიდევ C. განუმარტავია DE.

ნ. საპირე.

მითვალვა ნ. მითუალვა.

მითრად ძველის სპარსულის ენით მზე ZAB.

---

[1] წყაროში: „თანა-მივაყვანე". [2] აღებულია იოანე პეტრიწის თარგმანებიდან, 30-ე თავი (II წიგნი, გვ. 79, 34—80, 4). [3] ნუსხებში: „მიზვინება".

მითრად სახელ-სდებენ(ო) სპარსნიო მზესა, დიონოსი(ო)სის წიგნში[1] ეწერა C.

მითუალვა (მითვალვა BDE) (+ 5, 3 იერემ. ZAa) თვალის მიპყრობა ZABD.

თვალის მიპყრობა გინა შეწყნარება Caq. განუმარტავია E.

მითუალვა მონაბარების მიცემა B.

მითხარით მიამბეთ, გინა ჩამოთხარეთ B.

მითხოვება ქალის მიქორწინება ZAB.

მითხრა Z.

მიიბა Cb.

მიიბარა Cb.

მიიგორვა გაიგორვა Cb.

მიიგროვა დაიგროვა Cb.

მიიდევნა მიიყოლა Cb.

მიიდვა დაიდვა Cb.

მიივირა წაიბრიყვა Cb.

მიიზიდა მიიწია თავისკენ Cb.

მიითუალა მისგან მიბარებული, თუ მისივე მიიღო ZA.

მიიღო მისგან მობარებული, თუ მისივე B. მიიღო C.

მიიკაბალოს კაბალად შეიქმნას ZAB.

მიიკონა Cb.

მიიკრა შეიტკბო Cb.

მიილეწა მიიმტვრია Cb.

მიიმთხვა[2] Cb.

მიიმტურია Cb.

მიინდო დაინდო Cb.

მიიპარა მოიპარა Cb.

მიირთო შეიძლენა Cb.

[მიის ნ. მოის].

მიისუენა[3] განისვენა. გინა წმიდა პირზედ მიიკრა Cb.

მიიტაცა მოიტაცა Cb.

მიიუბნა თვის თავს ეუბნა Cb.

მიიფარა ჩამოიფარა Cb.

მიიქუა (2, 28 ლუკა) (მკერდს(ა) მიიკონა ZAB.

მიიკონა მკერდს(ა) Cab.

მიიღე 5, 17 ჰრომ. Z.

მიიღო წაიღო Cb.

მიიღუაროს (1 ნემეს.[4]) მიიქცეს ZAa.

მიიყარა წაიყარა ზედ Cb.

მიიყოლა მიიდევნა Cb.

მიიყრდნა მიიკონა Cb.

მიიშინა იცა Cb.

მიიჩემა დაიჩემა Cb.

მიიჩნევა Cb.

მიიცემდა იცემდა Cb.

მიიძინა დაიძინა Cb.

მიიწვინა დაიწვინა Cb.

მიიწივა მივიდა Cb.

მიიჭამდა Cb.

მიიჭირა მიიყრდნა Cb.

მიიჭრა მივარდა Cb.

მიიხეთქა Cb.

მიიხვნა ნ. მიიხუნა.

მიიხილა (+ 21, 2 ეზეკ. Z) მიიხედა ZAa.

მიიხუნა (მიიხვნა BDE) წაიღო ZABCD.

განუმარტავია E.

მიკადება მიუდინოს ZABCD.

ნ. მიკადა.

მიკერება სამოსლის მინემსვა ZAB.

მიკი ქალთ ასო რამ(ე) ZA.

ქალთ ასოთ რამე B. ციკი C. განუმარტავია D.

მიკონება მკერდზე(დ) მიყრდნობა ZAB.

მიკონის-მცენარე (მიკონი-მცენარე D) (ბალ). ZABCDE.

მილბუნოს (6, 2 ოსე) სალბუნი

---

[1] შდრ. A—110, 423 კიდეზე. [2] ნუსხაშია: „მიიმთხვია“. [3] ნუსხაშია: „მიისჳ-ნა“. [4] შდრ. ნემესიოს ემესელი, ბუნებისათჳს კაცისა... 10,24.

დამდვას ZABCab.

მილი სხვათა ენაა, ქართულად სოლინარი (+ ჰქვიან ZAbB) ZAB.

(უჯმ.) წყლის სოლინარი CD.

მილი ფრანგულად ათასი ბიჯი (+ გინა ZA) ორასი წყრთა ZAB.

ათასი ბიჯი C.

მილიონი მილი და მილიონი ორივ(ე) ლათინურია მილი არს ათასი, ხოლო მილიონი — ბევრის-ბევრი. ქართულში მილი და მილიონი არ გაურჩევია მთარგმნელ(ებ)თა ZA.

მილი და მილიონი ორივე ლათინურია. მილი არს ათასი ბიჯი, რომ ფერჯი მეორედ გარდაინაცვლო, რომ ხუთი ტერფი გამოვიდეს; და სხვა წიგნში ორი წყრთა ეწერა ხუთი ტერფის ნაცვლად, ხოლო მილიონი არს ბევრის-ბევრი. ქართულში მილი და მილიონი არ გაურჩევიათ B. მილი და მილიონი ორივ ლათინურია: მილი ეწოდების ათას ბიჯსა. ფერჯი რომ ორჯელ გარდა(ს)დგას, ორი გარდადგმა ხუთი ტერფი გამოვიდეს. სხვას წიგნში ორი წყრთა ეწერა ხუთის ტერფის ნაცვლად. ხოლო მილიონი არს ბევრის-ბევრი. ერთს წიგნში ვნახე, მილიონი ორი ათასი წყრთა არისო. სადაც ქართულში მილიონი სწერია, მილის სანაცლოდ მილიონი დაუწერიათ (+ რომელსა თურქნი აღაჯს უწოდენ, ხოლო ქართველნი ეჯსა Caq) C. ერთი მილიონი ჩ ბიჯია, ფეჯი ორად რომ გარდასდგა, რომ ის ორი გარდადგმა ხუთი ტერფი გამოვიდეს. სხვას წიგნში ორი წყრთა ეწერა ხუთის ტერფის ნაცვლად. ფრანგნი და ბერძენნი ამ საზომს მილს უწოდენ და მილიონს ერთს ბევრს უწოდენ, მაგრამ ქართულად მილიონი ჰქვია, ისინი რომ მილს უწოდენ. სხვაგან ეწერა, ერთი მილიონი ც წყრთა არისო. ასი ეჯი ექვსასი მილიონი არის. აქიდამ ტარტაროზამდი ჯოჯოხეთის სიღრმე ექვსი-ათასჯერ ათასი მილიონი არის და ოთხმოცდათხუთმეტი ეჯი. ერთი ეჯი ექვსი მილიონი არის. ტარტაროზია ყინვას ქვიან და გეენია — ცეცხლს[1] D. ერთი მილიონი ათასი ბიჯია. ორად რომ გარდადგას, რომ ერთი ბიჯი ხუთი ფერჯი გამოვიდეს და 2 წყრთა, ვინა... ერთს წიგნში 2 წყრთა ეწერა E.

მილოვატიო სახალნე B.

მიმადლება მადლის მიცემა ZA

მიმადლებული (1, 28 ლუკა) ღირსი, გინა მადლმინიჭებული, სრულიად უნაკლულო ZAa.

ღირსი, გინა მადლმინიჭებული AbB. მიმადლებული ითქმის მადლმინიჭებული, გინა ღირსყოფილი C. განუმარტავია D.

მიმართ (+ 12, 2 მარკ. ZAa) მისკენსავით ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. მი.

მიმართა[1] (+ 1. 12 იონა ZAa) მისკენ წავიდა ZABC.

განუმარტავია DE.

მიმართება (+ 23, 28 იერემ. ZAa) ესე არს ვალი თუ თანაედვას, გინა შეტევება, გინა მიმართოს ZAB.

ვალი თუ თანა-ედვას C.

მიმაქცეველი მიქცევის მქნელი ZAB.

---

[1] წყაროშია: „მიმართ“.

მიმდემი (+ 29, 37 გამოსლ. ZAa) დღე ყოველ დაუცადებელი ZAB.

დღე ყო(ვ)ელ დაუცადებლად მოქმედი C. ესე (+ მიმდემი E) არს დღე ყოელ დაუცადებელად მოქმედება DE.

მიმთხრობელი (+ 4, 15 იერემ. ZAa) მოციქული ZABC.

მიმინო[1] (ფრინ.) (11, 16 ლევიტ ZAa) ZABCDE.

ნ. ბაზი.

მიმიყუანა[2] (+ 1 კორინ. 12, 2 Z) მიმგვარა ZAB.

მიმო (+ 3, 33 მარკ. ZA) აქათ-იქით ZAB.

აქათ-იქით და მალ-მალ CD.

ნ. მმიმოობა.

მიმოგონება ესე არს მოგონებისა ნელიად-ნელიად მოგონება, ხოლო მიდმოგონება მყის არა თანა-მიდრეკა, არამედ ვითარცა ბიჯებით სლვითა მიწევნა საგონისთა ZA.

მიმოგონება მოგონებისა ნელიად-ნელიად მოგონებაა, ხოლო მიდმოგონება — მყის არა თანამიდრეკა, არამედ ვითარცა ბიჯებით სლვითა მიწევნა საგონისთა B. განუმარტავია CDE.

მიმოგონება Ca.

მიმოდაყუნა (მიმოდაყვნა B) აქათ-იქით განაბნივა ZA.

აქათ-იქით განაბნიენ B.

მიმოსი (+ 37 ლავსაიკონ[3] ZAa) მოთამაშე კაცი, რომელი იქმს საკვირველებათა და ძნელებთა არა გრძნებითა. არამედ ქელოვნებითა ZA.

მოთამაშე კაცნი არიან, რომელნი იქმონენ საკვირველებთა და ძნელებთა არა გრძნებით, არამედ ქელოვნებით B. მიმოსი არს კაცნი, რომელნი იქმან ძლიერსა და საკვირველსა საქმესა არა გრძნებითა, არამედ ქელოვ(ა)ნებითა, რამეთუ ქოჩორთა თვისთა მაღლითა ცხენთა გამოიბმენ და სხვა კაცი ა(ღ)ჯდება, განარბევს და ცხენი დაეცემა (დაეცემის Cb) და მიმოსი არა შეიძრავის, კვალად თავთა თხემთა ზედა (თვისსა D) გ(ვ)რდემლთა დაიდებენ და ზედან მჭედელნი ჭურჭელთა იქმონენ და ესევითართა მრავალთა საკვირველებათა იქმონენ ანუ მახვილებითა ვინა სხვითა (+ კვალად მასხარა Cb) CD. 4 ნოენბრის სვინაქსარი[4]: „მგოსნობათა და სხვათა მემღერთა კისევათა და ბასრობათა და ესევითართა ამათ განცხრომათა და მიმოსობათა შინა უაღრეს იყო ყოველთა სწორთა" E.

მიმოსტუანვა (მიმოსტვანვა ZABCbDE) მიხედ-მოხედ(ვ)ა ZABCD.

ძებნა თუ ჩხრეკა E.

მიმოწულილვა (მიმოწვლილვა B) (2 თესალ. 3, 11) ცუდი გამოძიება ZA.

2 თესალ. 3, 11 B.

მიმოჴსენება მცირე(დ)-მცირედ ჴსენება ZAB.

მიმრეცი ალმა მოგვერდოდ სლვაში მიქცევ-მოქცევა (+ იკანკელად ZA) ZAB.

მიმღებელი მიმტანი თუ წამღებელი, გინა ამღებელი, გინა წა(რ)მხმელი ZA.

მიმტანელი თუ წამღებელი B.

---

[1] წყაროშია: „მინინოჲ". [2] წყაროშია: „მიმოყვანებულ". [3] შდრ. A—154, 312 r, a 14. [4] შდრ. H—1661, 44 r, 17 („მიმოსობათა").

მიმცემელი უქონელის გამაქონიებელი ZA.
განუმარტავია B.

მიმცემი მიმნიჭებელი ZA.
განუმარტავია B.

მიმწუხრი მიღამებული ZABCb.

მინა ჭიქის საღვინე ZAB.

მინა ჭიქა არს ფერადი ელვარედ შემზადებული ილეკროთა ზედა მხატ(ვ)რულად ქმნად შემზადებული ZA[1].
ჭიქათა მსგავსად ფერადი ელვარედ შემზადებულია ილეკროთა ზედა მხატვრულად ქმნა დადნობით B. მინა არს ჭიქათაგან ფერად-ფერადად ელვარედ შემზადებული ოქროთა და ვეცხლთა ზედა საქმარად Cab.
განუმარტავია CqDE.

[**მინდი** ნ. სამინდალი, სამინდო].

მინდობა (+ 14, 7 ესაია ZAa) უშიშრად ყოფა ZA.
უშიშად ყოფასავით B. უშიშრობა C.

მინდობილ იყავ (მინდობილ იყავნ Ca) (+ 2, 21 იოველ ZAa) უშიშ(რ)ად იყავ ZA.
უშიშ იყავ B. ნუ გეშინინ C.

მინდორი ველი უმცროსი ZA.
მცირე ველი B. უტყეო ადგილი C.
განუმარტავია DE.
ნ. ასპარეზი, მეედანი, ტრამალი.

მინოა (მინოაჲ B) მიონა ZAB.

მინოაჲ (მიონა BCD) მიონა. ამათთვის გარეშეთა ვიეთთა უთქვამს: ქვეყანისანი სხვანი ნათესავნი რამენი უსიტყვნი, მრავალ-ქამოანნი ეშმაკნი, რომელთამე უკვდავად, რომელთამე მოკვდავად, რომელთა ჩვენ არა ვირწმუნებთ ZA.
მინოა. მინოა და მიონასათვის ვიეთთა უთქვამსთ: გარეშეთა ქვეყნისანსხვანი ნათესავნი რამენი უსიტყვნი. მრავალ-ქამოანნი ეშმაკნი, რომელთამე უკვდავად, რომელთამე მოკვდავად, რომელთა არა ვირწმუნებთ B მინოაჲ (მიონაჲ კათიღორიაში Cb) მიონაჲსთვის ვიეთთამე უთქვამს ქვეყანისანი სხვანი ნათესავნი რამენუსიტყვნი მრავალ-ქამოანნი ეშმაკნრომელთამე უკვდავად, ხოლო უმრავლესი (უმრავლესთა Cb) მოკვდავად, რომელთა არა ვირწმუნებთ ვითარცა ქაჯნი Cab. მინოაჲ. სხვა კათიღორია, განყოფილების თავში „რომელნიმე იტყვიან ყოფად რასამე უსიტყვსა ნათესავსა საეშმაკოსა უკვდავსა, რომელთაცა მიონაჲსაჲ მოაქვს წესი. რომელთა გარე ვაქცევთ (ვაქციე D); (+ არიან ვითარცა ვთქუ, უსიტყუნიცა ეშმაკნი. მინოაჲსა წესსა მქონებელი ყოვლის: შორის, ვიეთნიმე უკვდავად, ვიეთნიმე მოკვდავად იტყვიან[2]" Cq) CqD
ნ. მინოა.

[**მიონა** ნ. ქაჯი].

მიონა ნ. მინოაჲ.

მირთმა ძღვნის მიტანა ZA.
ძღობა B.

მირიდა დამირიდა: მირიდა — რიდუ გამიკეთა B.

მირკანი (+ 40, 2 გამოსლ. ZAa) მარტი ZABCDE.
ნ. თთუე, მარტი.

---

[1] Aa-ში ზემოდან დაურთავთ: „(მინა)ქარი (ჭიქა)ს ბული (არს) . . ."

[2] ამონიოს ჰერმისის „მოსახსენებელი ხუთთა ჴმათადმი", A—250, 117 r-v, 118 r. ასეთივე მოწმობანი მოეპოვება Ca-ს, რაც გადახაზულია. ამ მოწმობათაგან ჩანს ამოკრებილი სხვა რედაქციების ტექსტი.

მირონი (4, 10 ქება) ესე არს კურთხეული ზეთი, მ ი რ ო ნ ა დ ითქმის სუნ(ნ)ელი ზეთი ZAB.

კურთხეული ზეთი, გინა სუ(ლ)ნელი (+ ზეთი Cb) Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. მემირონე.

მირქმა გულზე(დ) მიკონება ZAB.

ნ. მიქმა.

მისანა (მძრომ.) საყანყური ZAB.

ნ. საყანყური.

მისანი[1] (+ 2, 6 ესაია ZABCb) შემტყობი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. გულთმისანი, სამისნველი, უმისნიან, ფალი.

მისგან (10, 4 ზაქარ.) იმისგან ZAa.

მისგითი თათართ შესაკრებელი ZA.

თათართ ეკლესია B.

მისდამი (1, 11 იონა) მისკენ ZAa.

მისევა შესაპყრობ(ე)ლად შეუზახოს ZABC.

განუმარტავია DE.

მისი (+ 2, 20 დაბად. ZAa) იმისი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. დამისნება, უიმისო, უმისო, უმისოდ.

მისიანი ტომთაგანი ვინმე ZABC.

განუმარტავია DE.

[**მისკენ** ნ. მი].

[**მისნობა** ნ. ფალი].

მისური (მისურა D) წნული რამ კალათი ZABCb.

„მოიღეს მისური და შიგან შთაყარეს ნამუსრევი (+ „მიუსრსა შიგან განჰფინო ჩრდილსა“ CaqD[2]) CaqDE.

[**მისხალი** ნ. მიტყალი].

[**მის ხანოდთ** ნ. ხანოდ; შდრ. მიხანოდთა].

მისხი ტომის ტომთაგანი ZABC.

ნათესავის ნათესავი D. განუმარტავია E.

მისხონი (მისხონ CqDE) ესე არს ხეთ ფურცელს მარცვალივით რამ (რომ B) ებას ZAB.

მისხონ(ი) არს, რომელ(ი) ტირიფთა, ძელქვათა, ლეკთა და ეგევითართა ფურცელთა ქვეშე მარცვალსავით ებმის CD. მისხონ არს ტირიფთა და ძეწნთა, ძელქვათა და ლეკთა ფურცელს ქვეშე მარცვალი რომ ებმის E.

მიტანა თან მილება, გინა მიდევნება ZA.

უსულოთ მირთმა B. უსულო მიართვას თუ უჩვენოს (აჩვენოს Cq) C. განუმარტავიაა DE.

მიტევება (+ 34, 17 იერემ. ZAa) გაშვება ZAB.

მიუშვა თუ გაუშვა CD. განუმარტავია E.

ნ. შეალნება.

მიტრა (+ 29, 6 გამოსლ. ZAa) მღდელ(თ)-მთავრის გვირგვინი ZA.

მღდელთ-მთავართ გვირგვინი B. მღდელმთავრის ქუდი, რომელ ითქმის დ ე დ ა დ C. განუმარტავია DE.

მიტრაპოლიტი დედაქალაქთ მთავარი ZAB.

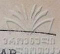
დედაქალაქის მთავარი C. განუმარტავია D.

მიტრი მოხრილი გრძელი კიტრი ZA.

მოხრილი კიტრი B.

---

[1] წყაროშია: „მისნობითა“. [2] Cb-ში მოწმობანი გადახაზულია.

მიტყალი დრამ-ნახევარი ZAB.
ნ. ლიტრა.
მიუზღო ნაცვალ(ი) უგო ZAB.
ნაცვალი მისცა Cab.
მიუთხარ 1 კორინთ. 9, 14 Z.
მიუკუალენ[1] 4, 74 მამათ-ცხ. Z.
მიუკუნისამდე ZAa.
მიუმყოვარებლად ხან-დაუზმელად B.
მიუქადაგა მიუსწავლა B.
მიუწდომელი (+ მიუწდომელი B) ორად ითქმის: დასაბამი და დასასრული: დ ა ს ა ბ ა მ ა დ ვითარ ზეშთა შევიდეს გონებ ღ˜თისად, მიუწდომელ არს, ხოლო დ ა ს ა ს რ უ ლ ი — ქვედ. შემდგომად უკვდა(ვ)ება სასუფევლისა და სატანჯველი ჯოჯოხეთისა საუკუნე, არა აქვს მიწთომილება ZAB.
მიუწდომელი ორად ითქმის: დასაბამი და დასასრული: დასაბამად ვითარ ზესთა (ზეშთა Cb) შევიდეს გონება ღ˜თისად, მიუწდომელ არს, ხოლო დ ა ს ა ს რ უ ლ ი — ქვედ შემდგომად. უკ(ვ)დავება და უხრწნელება საუკუნე, არა აქვს მიწთომილება CD.
ნ. ფსკერი.
მიუწოდა მიიქმო ZAB.
მიუწონა (+ 26, 15 მათე ZA) წონით მისცა ZAB.
მიფანიერება სწრაფად დამალვა ZA.
დამალვასავით B. მიმალვასავით C. მიმალვა DE.
მიფერება პირს მიტრელება B.
ნ. ფერობა.
მიფლო (22, 13 რიცხ.) მფლობელ მყო ZA.

მიქ შემიქ თუ მიზამ ZAB.
ნ. მიქმ.
მიქადა მოცემას დამპირდა ZA.
მოცემა მპირდა B.
მიქადაგა ქადაგება მითხრა ZAB.
მიქმ მიქ ZAB.
ნ. მიქ.
მიქმა მირქმა ZABD.
მირქმა, გულზე მიკონება C. განუმარტავია E.
მიქმნა შემიმზადა ZAB.
მიქმნა (მიქნა B) მიყო ZAB.
მიქსოვა მომიქსოვა ZAB.
მიქცევა მიბრუნ(ვ)ება.ZABCD.
განუმარტავია E.
მიღება (1, 1 ამბაკომ) გაგონება-ს(ა) იტყვის, (+ ხოლო B) კვალად მ ი ღ ე ბ ა არს ბრძანების მიცემა, ანუ საქმისა რისამე. ანუ (გინა B) საზრდელისა, ანუ ჭურჭლის(ა) (ჭურჭელთა B) აღება ZAB.
(ამბაკომის 1 თავში, 1 რიცხვში) მ ი ღ ე ბ ა დ უწოდს მიღებასა გაგონებისასა და კაცობრივთაგან სად˜თოსა გამოცხადებისა მიმართ გარდაცვლასა; კვალად მ ი ღ ე ბ ა დ ითქმის ბრძანება, გინა ქელოვნება, გინა საქმე, გინა ხილვა, გინა საზრდელი და გოდორი, გინა ქელჭურჭელი რამე C. განუმარტავია DE.
მიღირს მმართებს, (+ გინა მამაჩნია ZA) ZAD.
მმართებსავით BC.
მიღირს მიმაჩნიასავით B.
მიღმა შორი-ახლოს საშუალ(ი) ZA.
შორე-ახლოს საშუალ B. შორესა

[1] ლექსიკონის ნუსხაში: „მიუკვალენ“, შდრ. A—1105, 100 v, a.

(+ და Cb) ახლოს შუა C. განუმარტავია DE.

ნ. მოღმა, საშუალო.

მიღმართი მიღმას წაცილებით ZAB.

განუმარტავია CDE.

მიყოლა მიდევნება ZAB.

მიყრდნობა მიყუდება ZAB.

მიყრილი ახლო-ახლო და კშირად რაძცა იყოს, გინა მოქლონები წაყრილი, გინა თვალი, ყური, გული რაზედაც ეპყრას; მ ი ყ რ ი ლ ა დ ითქმის ჟამთა გამოვლა და ხანთა შემოკლება ZA.

ახლო-ახლო და კშირად ნაქმარი რაძცა; მ ი ყ რ ი ლ ი — მოქლონებთ წაყრა; მ ი ყ რ ი ლ ი — თვალი, ყური, გული რაზედაც ეპყრას; მ ი ყ რ ი ლ ა დ ითქმის ჟამთა გამოვლა და ხანთ შემოკლება B.

მიყუარ (21, 15 იოანე) მიყვარხარ Z.

მიყუარენი (20, 10 იერემ.) მოყვარენი ZAa.

მიყუარს სიყვარული მაქვს ZAB.

მიყუდება ზედ მიდება ZAB.

მიშავს დამიშავდება ZAB.

მიშლა მოშლასავით ZAB.

მიშლის საქმეს მიქცევს ZAa.

მიჩანს ვხედავ; მ ი ჩ ა ნ ს — ჩემთვის ვხედავ; მ ი ჩ ა ნ ს — გამოჩენით მაქვს ZA.

ჩენით სახედავი B.

მიჩნევა პატივისცემასავით ZAB.

მიჩნს მიჩანს ZAB.

მიჩუენა (მიჩუჱნა Z) (22, 1 გამოცხ.) დამანახვა ZA.

მანახვა B.

მიც მიძეს ZAB.

მიცემა (+ მიცემა B) არს, რაძცა შენი მისად შეჰქმნა ZAB.

ბოძებასავით Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. იმედის-მიცემა.

მიცი (+ 1, 49 იოანე ZA) მიცნობ ZAB.

მიცნა ნახვაზე მოვექსენე ZAB.

მიცს მიც ZAB.

მიძეს მაქვს ZAB.

მიძლევა ახმა და ძალის მიტანებით მიცემა ZAB.

მიძლევიეს ძლევა მიქმნიეს ZA.

მიძღოლა წინ წაძღოლა ZAB.

მიძღუანა წინ მიტანა ZAB.

მიძღუნა ძღვნის მირთმა ZAB.

მიწა (+ 13, 5 მათე ZA) ქვეყანის ნაწილი ZABCab.

განუმარტავია CqDE.

ნ. კავშირი, ნივთი.

მიწალები არჯასპი ZA.

მიწის საპოვნი BCab

ნ. არჯასპი.

[**მიწა-ცარცი** ნ. გაჯი].

მიწდომა Z.

მიწდომილება (მიწთომილება CDE) ყოველთ ცოდნის მიტანება ZA.

ყო(ვ)ელთ(ა) ცნობის მიტანება BC

განუმარტავია DE.

მიწევა თავისკენ მიიზიდოს. მ ი წ ე ვ ა — უკან დევნით ეწიოს ZA.

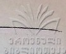
თავისკენ მიიზიდოს BC.

მიწევა უკან მიეწიოს BC.

მიწევნა საზომზე(დ) მისვლა (მისვლა BC) ZABC.

[**მიწევნული** ნ. ზედმიწევნული].

მიწესს (მიწეს Aa) (18. 3 გამოსლ.) მიძახის ZAa.

მიწთომილება ნ. მიწდომილება.
მიწის-ვაშლი (ბალ.) ZAa.
განუმარტავია Cb.
მიწის-ლომი 2, 14 სოფონ. ZA.
(მძრომ.) მსვენ-ლომი BC.
მიწოლა Z.
მიწროვანი (2 დიოლოღ.) მიწა ჭმირი და კეთილი ZAa.
მიწურვა მიახლოება ZABC.
განუმარტავია DE.
მიწყალე (50, 1 ფსალმ.) შემიწყალე ZA.
განუმარტავია B.
მიწყივ მარადის ZACDE.
მარადისავით B.
მიწყინე Cb.
მიჭამე Cb.
მიჭელტვა ჭელტვასთან ნახე ZAB.
მიჭვრიტა ნ. მიჭურიტა.
მიჭვრიტანა ნ. მიჭურიტანა.
მიჭინჭყლე Cb.
მიჭირება Cb.
მიჭირვება Cb.
მიჭრა ჩქარა მისვლა. მ ი ჭ რ ა — მიკვეთა ZAB.
მიჭურიტა[1] მიმზირა ZA.
მიჭურიტანა (მიჭვრიტანა ZABCqDE) სარკე ZACDE.
სარკესავით B.
მიჭურიტე Cb.
მიხანოჳთა (მიხანდოჳთა Cb) (185 კავშ.[2]) მ ი — მისკენ და ხ ა ნ ო ჳ თ — ხან-გამოვლით ZA.
(185 კავშ.[2]) მ ი სხვაა და ხ ა ნ ო ჳ თ ხანითგან შეუდგინა B. (185 კავშ[2]) მ ი სხვა და ხ ა ნ ო ჳ თ — ხანისაგან (ხანითგან Cb) Cab.

ნ. ხანოჳ.
მიხდომა Cb.
მიხეთქა Cb.
მიხვედრება ნ. მიხუედრება.
მიხილა მნახა ZAB.
მიხილე Cb.
მიხილეს Cb.
მიხლება ზედ მიდება ZABCab.
განუმარტავია CqDE.
მიხმა წართმა ZA.
განუმარტავია Cb.
[**მიხრწნილი** ნ. კაცი].
მიხუდება Cb.
მიხუედრება[3] ხვედრის მიცემა ZAB.
მიჯდება Cb.
[**მიჯდილი** ნ. ფერმიჯდილი.]
მიჯდომა ზედ მისლვა (მისვლაB) ZAB.
განუმარტავია Cb.
მიჯმ 1 კორინ. 12, 21 Z.
მიჯაბნა Cb.
მიჯავრა Cb.
მიჯგულიმა Cb.
მიჯეჭკა Cb.
მიჯნა მცირე რამ საზღვრის ნიშანი ZAB.
ზორდა, სამანივით CaB. ზორდა CqDE.
მიჯრა ჯრაში ნახე ZAaB.
ჯარში ნახე Ab.
მიშჭადა Cb.
მიშჭდა Cb.
[**მკ** ნ. მკობა].
მკა (+ 18, 5 ესაია ZA) ყანის მომანგლ(ვ)ა ZABC.
განუმარტავია DE.
ნ. ვმკი, მომკალი, ნამკალი, სამკალი.

---

[1] ნუსხებში: „მიჭვრიტა“. [2] იგულისხმება პროკლე დიადოხოსის კავშირნი (წიგნი I, გვ. 111, 9). [3] ნუსხებში: „მიხვედრება“.

მკადრებელი შემმართებელი ZAB.

მკაზმავი კაზმის მოქმედი ZAB.

მკალავი კალით მფერავი ZAB.
კალით სპილენძის დამფერავი Cb. კალით სპილენძით(!) დამფერველი Ca. განუმარტავია CqDE.

მკალი (1, 6 მარკოზ) ნათლისმცემელი რომელ მკალსა ჭამდა, რომელიმე იტყვიან, მწვერვალსა მდელოთასა ჭამდაო, მაგრამ ტყუილია, მართალი მკალი იყო, რომელსაც არაბნი დღესაც ჭამენ, მოგრძეა, ფრინავს ZA.
(მწერ.) ნათლისმცემელი რომელ მკალსა ჭამდა, რომელიმე იტყვიან მწვერვალი მდელოთა იყოო, მაგრამ ტყუილია, მართალი მკალი იყო, დღესაც ჭამენ არაბნი. მოგრძეა, ფრინავს და ხლტება B. (მწერ.) მკალსა რომ (რომელ Cb) ნათლი(ს)მცემელი ჭამდა, რომელიმე იტყვიან მწვერვალნი მდელოთანი იყოო (+ და C) რომელიმე მართალსა მკალსა იტყვიან უფროთისა, ახლაცა ჭამენ არაბნი. (+ ელინურმა და ლათინურმა ლექსიკონმაც მართალი მკალი დაამტკიცეს და არა მწვერვალი მდელოსა Cab) CD. მწერვალი მდელოთა (ნათლისმცემელი) E.
ნ. ბოცომკალი.

მკალია (მკალი E) (მწერ.) მხ(ლ)ტომელი მკალი ZAB.
(მწერ.) E.

მკარგავი მ(ა)რიგებელი თუ დაკარგვის მქნელი ZAaB.
მკაცრი მკრძალი თუ ფრთხილი B.
ნ. განმკაცრება, სიმკაცრე.

მკბენარი კბენის მოქმედი ZA.
კბენის მქნელი B.

მკდემელი კდემის მოქმედი ZA.
კდემის მოქმედი, მშინებელი გმობისა B.

მკდნარი (მკდნარად E) (+ 3, 16 ისო ZA) მტკნარი ZAB.
მტკნარი, შესქელებული CD. შედგომილად E.
შდრ. მტკნარე.

მკედი მოსხო ძაფი ZA.
ძაფი B. მსხვილი ძაფი C. განუმარტავია DE.
ნ. ოქრომკედი, ძაფი.

მკელობელი (+ 3, 2 საქმე ZA) კოჭლი ZABCDE.

მკერდი (+ 29, 26 გამოსლ. ZAa) ყელსა და მუცელს შუა(ღ) ZACab.
ყელ-მუცელს შუა B. განუმარტავია CqDE.
ნ. სამკერდული.

მკერვალი კერვის მოქმედი ZA
შემკერავი BCb. განუმარტავია CaqDE.

[**მკეს** ნ. ნამკესი].

მკვარი ნ. მკუარი.

მკვახე ნ. მკუახე.

მკვდარი ნ. მკუდარი.

[**მკვდარი ქვა** ნ. მურდასანგი].

მკვეთი ნ. მკუეთი.

მკვეთრ ნ. მკუეთრ.

მკვიდრი ნ. მკჳდრი.

მკვირნი ნ. მკჳრნე.

[**მკვირცხლ** ნ. მკჳრცხლ].

მკვირცხლე ნ. მკჳრცხლ.

[**მკვრივი** ნ. კურივი, ჭრუვი].

მკითხავი ამბ(ვ)ის გამომეძიებელი ZA.
ამბის გამომეძიებელი. გინა წიგნთ წამკითხავი B.

მკითხველი ამბ(ვ)ის გამომეძიე-

ბელი, გინა წიგნის წამკითხავი ZAa.

მკირისინი[1] (ბალ.) მურტი B.

ნ. მვრსინი

მკლავი (+ 15, 2 ესაია ZAa) იდაყვს წინათი ZA.

იდაყვს წინა B. ქელსა და ნიდაყვს შუაჲ Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. სამკლავე.

მკმოლვარე (+ 7, 4 ესაია ZAa) ეკმეოდეს ZABCD.

კვამლიანი E.

მკობა შემკობა, ამკო ZAB.

ამკო, ნამკი, მორთვა CD. ამკო, ნამკი E.

ნ. ანამკი, აღმკული, ნამკი, ნამკობი, სამკაული, შემკული, შეუმკო.

მკოდოვანი (მკოდოვან E) (+ 30, 15 გამოსლ. ZAa) ფრიად გლახაკი ZAaB[2].

(1 მეფ. 18, 23[3]) ფრიად გლახაკი Ca. მოკლებული ანუ უქონელი, გინა სიგლახაკე (+ ფრიადი Cb) CD. უქონელი, მეტად უქონელი, მოკლებული ანუ უქონელი: „გლახაკნი იყვნენ და დავრდომილნი და მკოდოვანნი დამცირებულნი[4] E.

ნ. სიმკოდოვნე.

მკრებელი შე(მ)კრებელობის მოქმედი ZA.

შეკრების მოქმედი B.

მკრეფელი კრეფის მოქმედი B.

მკრეხელი (მკრეხველი B) ეკლესიის საქმართ მძრცველი ZA.

ეკლესიათ საქმართ წამპარველი B. მკრეხელი ეწოდების ეკლესიათა საქმართა წარმპარველსა, გინა საფლავთა მდებარისა მკვდართა გა(ნ)მძრცველსა (მჭკურველსა Cb, გამძრცველთა D) CD. მკრეხელ ეწოდებიან ტაძართა საქმართა წამპარველსა ანუ საფლავთა შინა მდებარისა განმძრცველსა E.

[**მკრთალი** შდრ. მქრქალი].

მკრთოლვარე ცეცხლივით ელვარება ZA.

ცეცხლის ელვარება BD. ცეცხლის ელვარობა C.

მკრჩხალი (მკრჩხალითა ZA) (ვეფხის-ტყ.[5]) ჭანგ-მახვილი ZAa.

ჭანგ-მახვილი(ვი)თა Ab. ვეფხის-ტყ. B.

მკრძალავი (+ 1, 7 ნაომ ZAa) კრძალვის მოქმედი ZAB.

მკსინვარე (2, 6 გოდება) მაწყინრად აშლილი ZA.

მაწყინარივით აშლილი B. მაწყინარი თუ მძვინვარე C.

მკუალავი კვალთ მოქმედი ZAB.

მკუარი (მკვარი ZABCbqDE) ფიჭვის (ფიწვის Ab) სანთელი ZAC.

ფიჭვის სანათი B. განუმარტავია DE.

ნ. მკურის-კევი.

მკუახე (მკვახე ZABCbqDE) უმწიფარი ხილი ZABC.

განუმარტავია DE.

---

[1] ნუსხაში ასეა; ის ჩამატებულია შემდეგში, რაც, ეტყობა, შეცდომით მოსულა; შდრ. მვირისინი. [2] ეს სიტყვა მცდარი ფორმით „მკდოვანი“ ასეთივე განმარტებით ცალკეც არის შეტანილი Aa-ში, [3] Z-ში „მკდოვანი“ შემდეგ „მკოდოვანად“ გადაკეთებით და ეს სიტყვა აქ ორჯერაა წარმოდგენილი. წყაროშია: „მკოდოვი“. [4] მოწმობა გადახაზულია. [5] შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 1041, 1.

მკუდარი (მკვდარი DE) (+ 7, 12 ლუკა ZAa) სულ-ამოსული ZABCab.

განუმარტავია CqDE.

ნ. მომკუდარუნება.

მკუეთი (მკუწთი ZABC, მკვეთი DE) გამკვეთი ZAB.

გა(ნ)მკვეთელი, გინა გამჭრელი C. განუმარტავია DE.

ნ. სამკუეთო.

მკუეთრ (მკუწთრ ZABC, მკვეთრ DE) (+ 7 სიბრძნე Z) მალ თუ მაშინვე ZAB.

მალ, გინა მაშინვე CD. მკვეთრ — მალ თუ მსწრაფლ, მაშინვე E.

მკუეცრისა[1] 5, 1 ეზეკ. Z.

მკუწთი ნ. მკუეთი.

მკუწთრ ნ. მკუეთრ.

მკუწცრისა ნ. მკუეცრისა.

მკუთველი (3, 12 დანიელ) (მ)მსახურებელი ZABCab.

მკულელი[2] (+ 43, 7 ეზეკ. ZAa) კლვის მოქმედი ZA.

მკული შემზადებული ZAB.

[**მკურახ** ნ. დამკურახება].

მკურის-კევი (37, 25 დაბად.) ესე მკვრის-კევი არს რეტინე, მასტაკი და რაიც ხეთაგან სუნნელი გამოეწვეთების ZA.

(37, 25 დაბად.) მკვრის-კევად ითქმის რეტინე, მასტაკი და რაიც ხეთაგან სუნელი გამოეწვეთების B. (+ მკვრის-კევი Cb) არს რეტინე, გინა მასტაკი, გინა ყოველივე ხეთაგან გამონაწვეთი სუ(ლ)ნელი და გემოანი C.

ნ. რეტინე.

მკურნალი (4, 14 კოლასელ.) სნეულთ მლხენელი ZA.

განუმარტავია BCqDE. მარგებელივით. მკურნალობა არს ჴელოვნებაჲ კაცობრივთა სხეულთათვის შთამომავალი Cb. მარგებელივით Ca.

ნ. აქიმი, ბაეტარი, ვმკურნალობ.

მკჳდრი (მკვიდრი DE) (+ 22, 39 მათე ZA) დანიადაგებული ZABCab.

განუმარტავია CqDE.

ნ. დამკჳდრება, სამკჳდრებელი, უმკჳდრო.

მკჳრნე (მკვირნი E) გაკვირვებული ZABCD.

გაკვირვება: „ვიდოდა მკვირნით სულითაო"[3] E.

მკჳრცხე (7, 20 საქმე) მ კ ვ ი რ ც ხ ე ს ა და მ კ ვ ი რ ც ხ ლ ს ა განკრძალვით გარჩევა უნდა, ვიეთნი მწერალნი არ(ა) დაჭკვირ(ვ)ებიან; მ კ ვ ი რ ც ხ ე არს, რომლისათვის სტეფანე იტყჳს (+ გამოსლვათა 2, 2 ZA), „მოსე მკვირცხე წინაშე უფლისა", რომელსა ლათინურად ეწოდების (ეწოდება B) გ რ ო ტ ო (ს), ამას (მისი B) თარგმანი (+ იტყჳს B): მ კ ვ ი რ ც ხ სახარულევანსა, გინა სათნოსა, გინა სასურველსა, გინა შვენიერსა ეწოდების(ო) ZAB.

მკჳრცხლ (მკვირცხლე E) (14, 13 მათე; 6, 33 მარკ.) რომელსა ლათინურად ეწოდების პ ი დ ე ს ტ რ ა ს, ესე არს ქვეითი, ფრჩივ მავალი, სადაცა რომელი სი-

---

[1] ნუსხაში: „მკუჟცრისა". [2] წყაროში: „მკვლელობათა". [3] E-ში მოწმობა დაზიანებულია.

ტყვამან აძლიოს, წერილში გარჩევა ჯამს ZA.

რომელი წერილ არს მათეს 14, 13; მარკ. 6, 33, რომელსა ლათინურად ეწოდების პიდესტრას. ესე ქვეითია, ფრჴივ მავალი, სადაც რომელი სიტყვამ აძლიოს, წერილებში გარჩევა უჯობს B. მოციქულთ თარგმანში ეწერა, მკვირცხლ ეწოდების მოქალაქესა ანუ უბიწოსა, ანუ სახარულევანსა, ანუ სათნოსა, ანუ მოცინარსა, ანუ შვენიერსა. სალ˜თოსა (სალთო Caq) წერილსა შინა (წერილში Caq) ვითსა ადგილს(ა) ქვეითსა იტყვის, სხვაგან ცქვიტსა. მკვირცხლ და მკვირცხე ორივ ერთია თუ სხვადასხვა, არ ვიცი C.

მოციქულთ თარგმანში ეწერა, მკვირცხლ ეწოდების მოქალაქესა ანუ უბიწოსა, ანუ სახარულევანსა, ანუ სათნოსა, ანუ მოცინარსა ანუ შვენიერსა. ზოგან სალთო წერილში ქვეითად გამოითარგმანა. ღ˜თისმეტყველში და კათიღორიაში ცქვიტად გამოჩინებულ იქმნა მკვირცხე. და მკვირცხლ და მკვირცხე ორივ ერთია თუ სხვადასხვა, არ ვიცი D. ქვეითი E.

ნ. უმკვრცხლესობა; შდრ. მკვრცხე.

მლალავი მოშუღარი ZAB.

მლარწველი ქართლის ცხ.[1]: „მლარწველი მკვირცხლ (მკიცხველი D) იქმნა" CqDE.

მლაღობელი (+ 31, 5 იობ ZAa) ლაღობის მოქმედი ZAB.

მლაშე მარილოვანივით ZAB.

მარილიანივით Cab. განუმარტავია CqDE.

მლევანი (მლევანებით E) (51, 19 იერემ.) ესე (მლევანი D) არს (+ რომელსა ZAB) გულსავსება მიეღოს ზეგარდამო შეწევნის, აწვე, გინა მეფეთაგან (+ გულსავსე ქმნილ იყოს ZAB) ZABD.

მლევანება არს, რომელსა გულსავსება მიეღოს ზეგარდამო შეწევნისა აწვე, გინა მეფეთაგან, გინა თვით გულსრულ(ი) იყოს C. 53 ფსალმუნი თარგმან.: „მეტად არს, გულსავსება მიეღოს ზეგარდამო შეწევნისა და მლევანებით წარმოიტყვის ამას, ხოლო არა შორს, არამედ აწვე" E.

მლეწველი 1 კორინ. 9, 9 Z.

მლივი გალეული ZABCDE.

მლმობელი ტკინვეული ZAa.

მტკივნეული AbB.

მლოდინე ლოდინის მოქმედი ZAB.

მლოცავი ლოცვის მოქმედი ZAB.

მლტოლვარე (+ 10, 18 ესაია ZAa) ლტოლვის მოქმედი ZAB.

მლხენელი ლხინების მოქმედი ZAB.

მმადი ცრულთან ნახე ZAB.

მმეფობი (33, 21 იერემ.) მეფედ მჯდომი ZAa.

მმიმოობა (მმიმოობათაჲ Cab) (1, 13 ეზეკ.) ერთმანერთში(ათ) ZABCab.

მმოთხველი (მმოთხუჱლი ZA. მმოთხუელი B) მვლელი ZAB.

მვლელი, გინა მოსეირნე C.

მმოსელი შემსუდრავი თუ შემოსელი ZAB.

მმურკვნელი ნ. მმურკნველი.

მმურკნელი (9, 2 მარკ.) მრეცხელი ZAa.

[1] შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყაუხჩიშვილის გამოც., II, 3, 11.

მმურკნელობითი შესქელებულივით ZA.

შესქელებითი B.

მმურკნველი[1] (7, 3 ესაია) მრეცხელი ZAa.

მმწყელი (2 ეფრემ.) მწყველი ZAa.

მმწყსელთა (23, 2 იერემ.) მწყემსობის მოქმედი ZAa.

მნა (+ 19, 13 ლუკა ZAa) ებრაულად კ ი ნ ა ხ ა რ ე ს, ხოლო ელ(ლ)ენებრ ტ ა ლ ა ნ ტ ი, რომელ არს ქ ა ნ ქ ა რ ი ZA.

ებრაულად კ ი ნ ა ხ ა რ ე ს, ხოლო ელენებრ ტ ა ლ ა ნ ტ ი ეწოდება, რომელი ამისი საწონი ორი ლიტრა და ნახევარია ძველის ლიტრითა B. (+ ორ ლიტრა-ნახევარი D). მნასა ებრაულებ ეწოდების კინახარეს, ხოლო ელლენურად ტალანტი, რომელ არს ზოდი ოქროსა გინა ვეცხლისა CD. ორ ლიტრა-ნახევარი. მნასა ებრაულად ეწოდება კ ი ნ ა ხ ა რ ე ს და ელინურებ ტ ა ლ ა ნ ტ ი E.

ნ. ლიტრა.

მნათე (+ დიოლოღოს[2] ZAa) კანდელაკი ZABC.

განუმარტავია DE.

მნათლავი მორდელი ნათლვის მოქმედი ZA.

ნათვლის მოქმედი მღდელი B.

მნათობი (+ 1, 14 დაბად. ZAa) არიან ვარსკვლავნი. უმეცართ მნათობად უთქვამთ ვარსკვლავმორბედი, რომელ არს ტატანი ZA.

არა თვით ნათელი. არამედ სავანე ნათლისა (დამასკელი[3] 20). მნათობნი არიან ვარსკვლავნი. ვარსკვლავ-მორბედიც მნათობად უთქვამთ უმეცართა B. ვარსკვლავნი გინა ვარსკლავმორბედი გინა ცეცხლი C. განუმარტავია DE.

მნატებრივთა 37 ნ ე მ ე ს[4]. „და ყოფა(დ)ცა უკვე მნატებრივთა საუწყოთა“ ZABC.

მნატრელი ნატრის მთქმელი ZAB.

მნახავი ნახვის მოქმედი ZAB.

მნახველი ნახვა ქნას ZAB.

მნდე მინდობილი ZABCD.

მნდომელი Cb.

მნე (+ 16, 1 ლუკა ZAB) მოჯელე ZABCDE.

ნ. სამნეო, წიგნების მნე (ხარტოფილაქს'თან).

მნებავი ნების მოქმედი ZAa.

მნებავს (2 კორინ. 1, 8) სათნო მიჩნს Z.

მნებებელი ნების დამრთველი ZAB.

მნერგავი ნერგ(ვ)ის დამრგველი ZA.

დამნერგველი B.

მნეტარებელნი (3, 12 ესაია) ნატრის მიმცემელნი ZAa.

მო ართრონი არს, მრავალთა სიტყვათა თავად მოვალს, ვითარცა: მო-ქმედი, მო-ქენე, მო-ქალაქე, მო-ჯელე, და მისთანანი ZA.

ართრონი არს, მრავალთა სიტყვათა თავად მოვა: მო-ქმედი, მო-ქენე, მოჯელე, მო-ქალაქე და მისთანა B.

ნ. მი და მო.

---

[1] ნუსხებშია: „მმურკვნელი“. [2] შდრ. A—108 v, b 19. [3] შდრ. S—1463, 65 r, b 10. [4] იგულისხმება ნემესიოს ემესელის „ბუნებისათჳს კაცისა“, გვ. 148, 23.

მო მოდის ნაკვეთი ZA.

მოდი B. მოდი, მოვედ CD. განუმარტავია E.

[მოაბა ნ. მუაბა].

მოაბადნი მებადურნი ZABC.

მესტროლაბენი DE.

მოაზრე (3, 3 ესაია) აზრის ამღები ZAa.

მოალერსე ალერსის მოქმედი ZAB.

[მოარვე ნ. მრავალნნი].

მოარული (+ 39, 14 ეზეკ. ZAa) სლვის მოქმედი ZA.

მსვლელი B.

მოასპარეზე ასპარეზში წვრთილი ZAB.

[მოასპარეზობა ნ. თამაშობა].

მოასწავა პირველვე გამოაჩინა ZAB.

მოაქამდე 1 კორინ. 4, 13 Z.

მოაღსარებე აღსარების მთქმელი ZAB.

მოახლე (23, 12 ეზეკ.) ახლოს მყოფი ZAa.

განუმარტავია Ab.

შდრ. მუახლე.

მოახლებულ არს მოახლოებულა ZAB.

მობაგული (41, 15 ეზეკ.) გარ სარკმელ-მოვლებული ZA.

სარკმელ-მოვლებული (41, 15 ეზეკ.) B. სარკმელ-მოვლებული, რომელ გასაჭვრეტს სარკმელსა არა იტყვის (+ ეზეკია 41, 15 Cb) Cab.

მობაყუა (მობაყვა BC) მოკეცით ჯდომა ZAB.

ცეცხლთან ბაყვის გაშლა C.

მობაძავი სხვის მსგავსის მქნელი ZA.

სხვის მსგავსის მოქმედი BC. განუმარტავია DE.

მობერვა ქარის მოქროლება. მობერვა არს შინაგანი მოგონების მოცემა ღ~თისა მიერ ZA.

მობორქვება, ცამლთ შეგროება B.

მობლარდნილი[1] (+ 27, 7 ეზეკ. ZAa) მოხვეული ZABCD.

ცუდად მოხვეული E.

მობმა მოიბასთან ნახე ZAB.

მობრტყე მცირედ ბრტყელი (პრტყელი A) ZAB.

მობრყულება (მობრყვილება BCab) მოლუგება, გინა მოლბობა ZA.

მოლბობა, თუ მოლუგება B. მოლბობა, გინა მოლუგება Cb. მოლბობა Ca.

მობუზვილი (მობუზვლი) ფრინველი მოწყენილი ZABCD.

განუმარტავია E.

მობღუნძვა (მობღუნძუა Ca) მუჴლ-შემოკეცით წოლა ZA.

მუჴლ-შემოკრებით წოლა[2], ზიგძის შემოკლება! B. მუჴლ-მოდრეკით წოლა Cab.

მოგარვებული (43, 17 ეზეკ.) გარეშემო ZAa.

მოგება არს საქონლის შოვნა, გინა ნაძლევის მიხმა, გინა მორინეთა წაგება, გინა პასუხის მოცემა ZA.

საქონლის შოვნა, გინა ნაძლევის და მორინეთ წარგება, გინა პასუხის მოცემა B.

---

[1] წყაროშია: „მობლარდნად". [2] ეს განმარტება შემდეგში გადაუხაზავთ.

ნ. მონაგები, წიგნი მოგებისა.

მოგებული ნაშოვარი, გინა ნაპასუხარი ZAB.

მოგვალე ნ. მოგუალე.

მოგვარება ნ. მოგუარება.

მოგვერდი ნ. მოგუერდი.

მოგვი ნ. მოგვ 1, 2.

მოგვნიშული ნ. მოგუნიშული,

[**მოგზაური** ნ. ქარავანი].

მოგიძაგეთ 26, 29 დაბად. ZAa.

მოგკუფხლვენ[1] (3, 12 ესაია) კუფხალს აგაძრობენ Z.

კუფხლებს აძრობენ (3,12 ესაია) Aa.

მოგლა (11, 8 რიცხ.) დანაყა ZAa.

[**მოგობა** ნ. მოგჳ].

მოგოზა მოგლისა ZABC.

მოგლესა DE.

მოგონება ესე (მოგონებაჲ B) არს მიმოგანყოფაჲ გონებისა სხვადასხვათა წინაალმდგომთა მოგონებათა მიმართ ZAB.

მოგონება არს მიმოგანყოფაჲ გონებისა სხვათა და სხვათა წინააღმდეგომთა მოგონებათა მიმართ Cab.

ნ. წულილმოგონება.

მოგრძე სიგრძე შეეტყობოდეს ZAB.

მოგუალე[2] (11, 19 ტობ.) მოდი, იარე ZAa.

მოგუარება (მოგვარება C) გვარიან საქმის ქნა ZAB.

გვარიანად ქმნას საქმე Cab. განუმარტავია Cq.

მოგუერდი[3] თეძოს კრვა ფუნდრუკში ZA.

თეძოს კვრით ფუნდრუკი B. ფუნდრუკია, (+ თეძოს კვრა C) CD. ერთი ფუნდრუკია E.

მოგუნიშული (მოგვნიშული BCDE) მოგვის მსგავსი, გინა ზაკული ZAB.

მოგვის მსგავსი, თუ ზაკული Cb. მოგვის მსგავსი CaqD. მოგვნიშული—მოგვის მგზავსი, ვეჳობ. რ ფსალმუნის თარგმანში: „მზაკვარი კაცი სიტყვასა იქმევს მოგვნიშულსა. ხოლო უმჯობეს არს გულისჴმისყოფა" E.

მოგურა[4] (60. 11 ესაია) მოყვანა ZAa.

მოგჳ (მოგვი BCDE) (+ 13, 8 საქმე ZA) ვარსკვლავთ-მრიცხველი, გინა გრძნეული ZAB.

გრძნების მქნელი, გინა ვარსკვლავთ-მრიცხველი Cb. გრძნების მქნელი Caq. მგრძნობელი D. მგრძნებელი E.

შდრ. მოგუნიშული.

მოგჳ (მოგვი BCDE) ჩექმა ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ფერჴსაცმელი. ჩექმა.

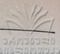
მოგჳ [მოგობა. გრძნეულობა. მწამვლელობა განიყოფებიან. რამეთუ მოგობა წოდება არს ეშმაკთა კეთილის-მყოფელთაჲ ქველისმოქმედებად ვისამე: ხოლო გრძნეულებაჲ საფლავთა. გინა ქმნილი წოდებაჲ ბოროტთა ეშმაკთაჲ ბოროტისმოქმედებად ვისამე: ხოლო მწამლველობა, რაჟამს მიცემით წამლისაჲთა ფარულად მოაკლინოს ვინმე. ანუ შეცვალება შეამთხვიოს] B.

მოდა ჩანახი ZABC.

განუმარტავია DE.

---

[1] ნუსხებში: „მოგკუფხვლენ". [2] ნუსხებში: „მოგვალე". [3] ნუსხებში: „მოგვერდი". [4] წყაროში: „მოგურილთა".

ნ. ჩანახი; შდრ. მოდი 2.

მოდგამი (1 ეზრა 5, 3) მეკომე, ჯილღის მოზიარე ZA.

ჯილღის მოზიარე, მეკომე BC. ჯილღის მოზიარე DE.

მოდგინე მომჭირნე ZAB.

ნ. გულს-მოდგინე.

მოდგინება მომჭირნეობა ZABD.

მოდგინე, მომჭირნეობა C. განუმარტავია E.

მოდეგ აქ ახლორე მოვედ ZAB.

მოდისავით Cb. მოდი Ca.

მოდეგა (ბალ.) ZABCD.

მოდენა წყალთა და ლაშქართა მომავალობა ZA.

მოდი მოვედ ZABC.

განუმარტავია DE.

მოდი საწყავი არს 22 ქსესტიანი. ცხრა ათას(ს) დრაჰკანსა მრაცხელნი ერთს(ა) მოდსა უწოდენ ZA.

საწყავი არს მოდი. 22 ქსესტი ერთი მოდია. ცხრა ათასს დრაჰკანსაც მრაცხელნი ერთს მოდად იტყვიან B. ოცდაორი ქსესტი ა მოდია. კვალად საწყავი ითქმის მოდად. კვალად მრაცხელნი ცხრა ათას (ცხრა-ათს Ca) დრაჰკანს(ა) მოდად სახელ-სდებენ Cab. სამი გრივი ერთი მოდი არს. კვალად **ობ** ქსესტი ა მოდია. კვალად საწყავი ითქმის მოდად. კვალად მრაცხელნი ცხრა ათასს დრაჰკანსა მოდად სახელ-სდებენ Cq. სამი გრივი ა მოდია D. მრაცხელთა E.

ნ. ლიტრა, საწყავი, საწყაული, ღომორი; შდრ. მოდა.

მოდინე მოჯამაგირე ZABCD.

მოდრეკა ღიდად მოხრა ZABC.

განუმარტავია D.

ნ. მუკლთ-მოდრეკა.

მოდღრებული მოუღონოებულივით მოშვებული ZAB.

მოშვე მოუღონოებულსავით Cab.

მოედ მოდი ZABCDE.

შდრ. მოვედ.

[**მოედანი** ნ. მეედანი].

[**მოელვარე** ნ. ულუმპიანი].

მოელული ელვისაგან წამქდარი უმწიფარი ხილი ZA.

ელვისაგან წამქდარი ხილი უმწიფარი B.

მოეფინა Cb.

მოეფიტკრა ფიტი შეემზადა ZAB.

(+ ფიტი შეემზადაო Cb); „ქებათა“ შინა მოიღებენ ფუტკართა მოფიტკვრასა CD. „ქებათათვის“ მოიღებს ფუტკართა მოფიტკვრასა E.

მოვალე ვალი თავს-ედვას ZAB

ნ. თანამდები, მევალე.

მოვანება მთ(ო)ვარის გავსა ZABC.

განუმარტავია DE.

მოვასხე (+ 24, 2 ესაია ZAa) ვალის ამღებელი ZAB.

[**მოვახშე** ნ. მოვახშო].

მოვახშო ვახში მოჰკრიბო. მ ე ვ ა ხ შ ე ვახშის ამღები; მ ო ვ ა ხ შ ე ვახშის მიმცემი Z.

ვახში მოჰკადო Aa.

მოვედ მოდი ZABCab.

შდრ. მოედ.

მო-ვე-ეკუეთოს[1] 11, 22 ჰრომ. Z.

მოვეცხლული 30, 22 ესაია ZAa.

---

[1] ნუსხებში: „მო-ვე-ეკუჩთოს“.

მოვიდა (27, 58 მათე) მოსლვა ყო ZAa.

ნ. მანა.

[**მოვიდაჲ** ნ. მანა].

მოვიეთთობათათჳს (მოვიეთთათობათათჳს B) (26 ნემეს.[1]) ვიეთვიეთთათჳის საქონი ZAB.

მოვკუე ნ. მოუკუე.

მოვლა მიმოვლა 39 (!) ZAa.

მოვლენა მოსვლა, გინა გამოგზა(ვ)ნა ZABC.

მოსვლა D. განუმარტავია E.

მოვლინებული მოციქულთან ნახე ZAa.

მოზარდეობა აღორძინებითი ძალი ZAB.

„ხოლო მოზარდეობისა ბუნებითნი ძალნი არიან ოთხ: მომწბელობითი, პყრობითი, შემცვალებელობითი, განმავლინელობითი, რამეთუ თ(ვ)ითოეული ცხო(ვ)ელისა ბუნებით(ი) მოიწბობს თავისა (თჳსად DE) მიმართ საზრდელსა და ოდეს რა მოიწბობს, იპყრობს და იპყრობს რა თავისად (თჳსად CqDE) შესცვალებს და ეგრეცა ნამეტნავს(ა) გარე განჰყრის. ესე არს ძალი სხეულთა განგებისა[2]" CDE.

მოზვერი ნ. მოზუერი.

მოზოპვა ცუდის სათქმლის მოამბე ZA.

ცუდის სათქმელის მოპოვნება B. მოგონება, თუ მოპოვნება ცუდი(სა) CD. მოპოვნება, თუ მოგონება: ს ი ლ ი ბ ი ს ტ რ ო ს ნ ე ტ ა ფ რ ა ს ი: „მე სახელითა ღ͠ თისათა მოვაკვდინე კურო და ესე მგმობარი სიტყვთ-მეოდენ მოზოპავს[3]" E.

მოზუერი (მოზვერი ZABCbqDE) (ოთხფ.) (+ 12, 5 გამოსლ. ZAa) ზროხასთან ნახე ZAB.

(ოთხფ.) საქარე ქბო დიდი C. (ოთხფ.) D. განუმარტავია E.

შდრ. ვირ-მოზუერი, ზროხა, კუდ-მოზუერი.

მოზღვრენი[4] (49, 18 იერემ.) მოსამზღვრენი ZAa.

მოზღუდვილი (2 მჯულ 9, 1) ზღუდე-მოვლებული ZAa.

ნ. მანდარი 1.

მოზღურენი ნ. მოზღვრენი.

მოთავნე მთავნებელი ZAB.

მოთაკილე თაკილის მოქმედი ZAa.

მოთაული თავად მყოფი ZAB.

მოთემე მისისავ თემისა ZAa.

მოთიბა (8, 12 იობ.) თივა მოცულა ZAa.

მოთმენა დათმობა ZAa.

განუმარტავია AbB.

მოთმინება ესე არს, რაჲც მოუნდეს, არა ქნას. ხოლო მ ო თ მ ე ნ ა არს მოყვასთა და უდარესთა დაუთმოს. ხოლო უაღრესთა მიმძლავრებისა დათმენასა არა ვიტყვით მოთმენად. არამედ მ ო ჭ ი რ ვ ე ბ ა ს ა ZA.

ზედაზედ მოთმენა. მ ო თ მ ი ნ ე ბ ა არს, რაჲც მოუნდეს, არა ქნას. ხოლო მ ო თ მ ე ნ ა არს მოყვასთა და უდარესთა მოუთმოს. ხოლო უაღრესთა მიმძლავრებისა დათმენასა არა ვიტყვით მოთმენად, არამედ მ ო ჭ ი რ ვ ე ბ ა ს ა B. განუმარტავია Cb.

მოთნე (+ 6, 6 ეფესელ. ZAB)

---

[1] შდრ. ნემესიოს ემესელი, ბუ ნებისათჳს კაცისა. [2] აღებულია ნემესიოს ემესელის წიგნიდან (გვ. 110, 9—14). [3] გასწვრივ კიდეზეა: „ცუდი ლაყბობა" (გადახაზულია). [4] წყაროშია: „მოზღუვრე ნი", ხოლო ნუსხებში—„მოზღურენი".

მესათნოე ZABCD.

მამწონე (ფსალმუნი ნ ბ, ვ) E.

მოთოქნა (5, 6 ესაია) თოქით მოთხრა ZAa.

მოთრეული თრევით მოღებული, გინა შესვრილი ZAB.

მოთრეული მხალი ნივვზით მგბარი (+ გინა ადვილზე მონათრევი Cb) CD. მხალი ნივვზიანი E.

მოთუთქვა (მოთუთქუა ZABCab) მცირე(დ) მოხარშვა ZABC.

მოთხე სკივრის კოლოფი ZA.

კოლოფი სკივრთა B. კოლოფი, გინა სკივრი C. კოლოფი(ა) DE

მოთხე მცირედ თხელი ZAB.

მოთხვა ნ. ვიმოთხვე, იმოთხვიდა, მმოთხველი, სამოთხველი, სიარული, სლვა.

მოთხვითი (+ 2 ნეშტ. 34, 11 ZAa) ოთხკუთხი ZAB.

მოთხვილი (მოთხილი E) ბოხჩა ZAa.

ბოღჩა Ab. განუმარტავია B. ოთხკუთხი(ა) CDE.

მოთხრა (8, 11 ტობია) მიწის ამოკვეთა ZAa.

მოთხრობათა მწერალი (მოთხრობა მწერალი D) რაც ესმას, აღ(უ)წერდეს ZA.

განუმარტავია BCDE.

მოიბა არს კაცმა თოკი, თუ მისთანა მოიბას (მოაბას Aa); მ ო ბ მ ა ა ხილთა გამოსლვა; მ ო ბ მ ა ა ზურგად მოყვარე, ანუ დიდი ვინმე მოიკიდოს; მ ო ბ მ ა ა ქბო ანუ ზვარაკი დათოკილი მოიყვანოს ZA.

მოიბა არს კაცმან თოკი და მისთანა რამ მიიბას, გინა თოკითა ზრდითა და მისთანა მოიბას. მ ო ბ მ ა ა ხილთ გამოსვლა; მ ო ბ მ ა არს ზურგად დიდი ვინმე ანუ მოყვარე მოიკიდოს. „მ ო ი ბ ა — ქბო თუ ზვარაკი დათოკილი მოიყვანოს“ B.

მოიგრემლნა[1] (4 მეფე 9, 30) თვალ-წარბი შეიღება Z.

(4 მეფე 9, 30) თვალ-წარბით შეღება Aa.

მოიკანტურა თავი მოიდაბლა ZAa.

მოიპარა 31, 19 დაბად. ZAaB.

მოიპრიანა უაღრესმან მოიწადინა ZA.

უზესთაესმა მოიწადინა B.

მოის რა მილმიდამ მოვიდოდეს ZAB.

შდრ. აის, მიის და შეის (ალმართ'თან).

მოისაპყრა თავი მოიკუტა ZAB.

მოისარი (1 მეფე 31, 3) ისრის მსროლელი ZAa.

შდრ. მეისარი.

მოისუენა (მოისუჱნა ZA) სვენება ქნა ZAB.

მოისურვა სურვილად მოაგონდა ZAB.

მოიტაკნეს ქვე დასცეს ZAB.

ქვე დასცნეს Cab.

მოიტანე მოიხვენ Cb.

მოიტაცეს წარიტაცეს Cb.

მოიტივა პირზე მოიგდო Cb.

მოიტირნეს იტირეს Cb.

მოიტყლიჟეს ავად მოზილეს Cb.

მოიცვა (მოიცუა Aa) (3, 7 ივდით) ქელთ იპყრა ZAa.

მოიწია (+ 5, 12 ჰრომ. Z) მოვიდა, გინა მოიახლოვა ZAB.

[1] წყაროშია: „მოგრემნ~ნა“.

მოკამათე მაცილებელი ZAB.

მოკარული[1] (4 მეფე 9, 11) ცუდ-მოუბარი ZABC.

ნ. მოკრაული.

მოკერტა პირის მოშაბ(ვ)ასავით ZABCD.

განუმარტავია E.

მოკვდავი ნ. მოკუდავი.

მოკვესილი ნ. მოკუესილი.

მოკიდება არს ქელით რას(ა)ც უპყრა, ანუ თვალი, გინა ყური, ფრჩხილი, კბილი, გაზი, ჩქითი და მისთანანი, ანუ სიტყვა ვისმე მოჰკიდო; მ ო კ ი დ ე ბ ა დ ითქ-მის წურბელი, კოტოში რა კაც-სა მოჰკიდო; ანუ ზურგსა რამ ტვირთი; ანუ ცეცხლი აღაგზ-ნო, გინა მოყვარეთ მობმა ZA.

მ ო კ ი დ ე ბ ა არს ქელი რასაც შეა-ხო; მ ო კ ი დ ე ბ ა დ ითქმის თვალი, ყური, ფრჩხილი, კბილი, ვაზი, ჩქითი თუ სიტყვა მოჰკიდო; მ ო კ ი დ ე ბ ა დ ითქმის წურბელი, კოტოში და მისთა-ნი რამეც; მ ო კ ი დ ე ბ ა არს ზურგს ტვირთი, გინა ცეცხლთა აღგზება, გინა მოყვარეთა მობმა B.

მოკითხვა (მოკითხუა A) კითხვა ყოს ZA.

კითხვა უყოს B.

მოკიცხარი ქირდად ამგდები ZABC.

განუმარტავია DE.

მოკლე უსიგრძო ZABCab.

ნ. ისულმოკლე, სულმოკლე; შეუმოკლე.

მოკლება რაჲ მყოფმან არა ყო-ფად ძრვა იწყოს ZA.

ესე არს მოკლება, რაჲ მყოფმან არა ყოფად ძრვა იწყოს B. განუმარ-ტავია Cab.

ნ. აღორძინება.

[**მოკლებული** ნ. სტერი].

[**მოკლე შუბაკი** ნ. ლიბარდა].

[**მოკრაული** ნ. მოკარული].

მოკრება შორიელნი ახლოს შეა-ყარნენ ZAa.

შორენი ახლოს შეიყარნენ AbB

მოკრეფა ხილთ მოსთვლება ZAB.

მოკრვა ესე არს თვალი, ყური, ფრჩხილი ანაზდად შეამთხვიოს, გინა ჩაქვისა პირთა შეჰკრვიდეს, გინა მოჰგვემდეს ვისმე ZA.

ესე არს ანაზდად თვალი, ყური ანუ კბილი მოჰკრას, გინა პირთა ჩაქვისა-თა შეჰკვრიდეს, გინა მოჰგვემდეს ვისმე B.

მოკუდა 1 მეფე 25, 1 ZAa.

მოკუდავი (მოკვდავი CqDE) სი-კვდილს მიახლ(ო)ებული ZA.

სიკვდილ მიახლებული BC. განუმარ-ტავია DE.

ნ. ნათესავი.

მოკუდინება Z.

მოკუეთილი[2] (მოკუწთილი Z) (9, 26 იერემ.) მოჭრილი ZAa.

მოკუესილი[3] თითზე ტალ-კვესი გაწყო-ბილი Ca.

ნ. ჩახმახი.

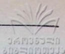
მოკუწთილი ნ. მოკუეთილი.

მოკურცხლვა (მოკურცხვლვა Ab, მოკურცხვლა BCqD, მოკურ-ცხულა Cab) ჩქარა ლტოლვა, გლეხურად ZA.

ჩქარა ლტოლვა, გლეხურ B. (უქმ.) ჩქარად ივლტოდა Cab. განუმარტავია CqDE.

---

[1] წყაროშია: „მოკრაული“. [2] წყაროშია: „მოკუწცილსა“.. [3] ნუსხაშია: „მოკვე-სილი“.

მოკუფხლვა (6, 9 იერემ.) კუფხლის მოწყვედა ZAa.

კუფხალთ მოწყვედა (6, 9 იერემ.) Ab.

მოკუწვა თავთავის მორჩევა ZB.

[**მოლა** ნ. მუყრი].

მოლალე მორეკე, გინა ჯავრიანი Cb.

მოლანდება თვალთა იჩქითად ეჩვენოს რა(ა)მე, უარსებო და არარა ZAB.

ესე არს თვალთა შინა იჩქით(ი) ეჩვენოს რამე, უარსებო და არარა მყოფი CD. თვალში ანაზდად ჩვენება არარა მყოფისა E.

მოლარე ლარის მცველი Cb.

მოლაშქრე[1] (+ 31, 4 ესაია ZAa) ლაშქართაგანი ZAB.

მოლბა მოსქლდა Cb.

მოლბობა (4, 6 ამოს) ლბილად შექმნა ZAa.

მოლევა გათავება Cb.

მოლი (ბალ.) ახალი ბალახი ZA.

(ბალ.) ბალახი BC. (ბალ.) DE.

მოლიბრო მოლურჯო Cb.

[**მოლოქი** ნ. მალოქი].

[**მოლხვეს** შდრ. მოჰხუეს].

მოლხინე ლხინებული ZAB.

მომადლება მომადრიელება ZAaCb.

მადლისათვის მოცემა[2] Ab. მადლისათვი მიყო B.

მომავალი[3] (3 მეფე 5, 14) მოსასვლელი ZAa.

მომავლო 37, 2 ეზეკ. Z.

[**მომაკუდინებელი** ნ. ცოდვა მომაკუდინებელი].

მომართ 1 კორინ. 15, 10 Z.

მომატება ზედ დართვა ZA.

ზედ დაურთოს B.

მომაძლია ძალ-მოტანებით მომცა ZAB.

მომაწოდა მოწვდენას ეცადა და მომცა ZAB.

მომახურება მახის დარწყმა ZAB.

მახეში გაბმა CD.

მომგოზელი (13, 15 ეზეკ.) შემგოზელი ZAa.

მომგრგვალებული ნ. მომგრგუალებული.

მომგრგუალება სფეროდ შე(ი)ქმნა ZAB.

მომგრგუალებული (მომგრგვალებული Cq) C.

მომდურვება (მომდურავი B) სამდურავის მოქმედი ZAaB.

მომედგრება (+ 8, 9 იერემ. ZAa) მოსუსტება ZABC.

მოუღონოება DE.

ნ. მედგარი.

[**მომერიდე** ნ. მარი].

მომზადება ყოვლით მოწყობა ZABCb.

მომთმინო თმენის მოქმედი ZAB.

მომთრვალე (1 კორინ. 6, 10) მარადის შეღვინებული ZAa.

მომთხრობელი მოციქულთან ნაზე ZA.

ეს არს კაცი მიგზავნილი სასაქმოდ რასმე ზედა მოციქულეით B.

მომკალი (+ 2, 4 რუთ ZA) ყანის მომმანგვლელი ZAB.

მემანგლე C. განუმარტავია DE.

მომკაულები (მომკულებელი ABC) (4, 30 იერემ. ZAa) შესამკობელი ZABC.

---

[1] წყაროშია: „მოლაშქრებად". [2] ასეთივე განმარტება Aa-ში გადახაზულია.

[3] წყაროშია: „მიმავალი".

მომკუდარუნება თავი მკვდარს ამსგავსოს ZA.
თავი მკვდრად აჩვენოს B.

მომკულებელი ნ. მომკაულები.

მომპოვნებელი პოვნის მოქმედი ZAB.

მომჟავებული მჟავედ შეცვლილი ZAB.

მომჟავო (მომჟაო B) მცირედ მჟავე ZAB.

მომსრველი 1 კორინ. 10, 10 Z.

მომტმასნება (მომტასნება D) ძაფთ უნასკოდ გარდაბმა ZA.
ძაფის უნასკოდ გარდაბმა B. უნასკოდ ძაფის გარდაბმა CD. უნასკოდ ძაფის მობმა E.

მომუჭული (4, 16 ზირაქ) მომუჭვილი ZAa.

მომუხვა (მომუხუა Aa) დამშხალული, გინა დახეთქილივით ZA.
დაშლილივით, გინა დაჩქლეთა B. დაშლა, გინა დახევა CD. მომმუხველობა ნემესიოს[1] სიძნელისაგან უფროსად გამოაჩინა, გინა დაშლა და დაწვლილება E.
ნ. დამუხვა.

[**მომღები** ნ. ბავთის მომღები].

მომღერალი სამუსიკოთა ქმიანი, გინა მოასპარეზე და მეფუნდრუკე, გინა მემორინე ZA.
ქმოანი. მომღერალი არს ქმითა სამუსიკოთა მთქმელი, გინა მოასპარეზე, გინა მემორინე, გინა მეფუნდრუკე B. ქმოანი Cb. განუმარტავია CaqDE.
ნ. მომღერი.

მომღერი მომღერალი არს ქმითა სამუსიკოთა (+ ტკბილად CD) მსოფლიოთა (+ ლექსთა C) მთქმელი, ხოლო მომღერი ნარდთა, (+ და E) ჰადრაკთა და ევევითართა მომღერი, გინა ასპარეზთა შინა მოფუნდრუკე CDE.

მომყმარი მეტად (დიდად D) მომშეული ZABCD.
დიდად მშიერი E.

მომცრო უპატარაესი ZABCaqD.
უპატარაესი და უდიდესი საშუალი Cb. განუმარტავია E.

მომცხრებოდა (+ 4, 31 ბარუქ Z) დამთრგუნვიდა თუ გამწიხნიდა ZA.

მომცხრებოდეს დამთრგუნვიდეს, თუ გამწიხნიდეს B. დამთრგუნვიდეს, გინა გამწიხნეს Cab.

[**მომწარო** ნ. მწარე].

მომწირნე მრავლად გამ(რ)ჯელი ZA[2].
შდრ. ენკრატისი.

მომქმარო ქმარების მოქმედი ZAB.

მომჭრე მჭარზე მდგომი ZAB.
მჭრად მდგომარე C

მონა (+ 10, 24 მათე ZAa) ნასყიდი ვაყი ZAB.
ნასყიდი ვაყი გინა ნამზითევი C. ნასყიდი, გინა ნამზითევი კაცი D. განუმარტავია E.
შდრ. მონაჲ; ნ. დაამონა, დამონება, [ემონა], ნამონები.

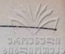
მონაგარი გარჯილობით ნაშოვნი ZA.
გარჯით ნაშოვარი B.

მონაგები იგივე მონაშოვი ZA.
გარჯით ნაშოვარი BC. განუმარტავია DE.

მონადეს (მონადე Ab) (2 ეზრა

---

[1] იგულისხმება ნემესიოს ემესელის წიგნი, გვ. 124, 24. [2] ასევე ყოფილა B-შიც, მაგრამ გადახაზულია.

6, 13) ესე არს ლაშქარი ფასით შეძინებული ZA.

(2 ეზრა 6, 13) ესე არს ჯარი ფასით შეიძინეს B. სასყიდლით დაიყენეს ფასის ჯარი (2 ეზრა 6, 13) Cb.

მონავარდე ნავარდის მქნელი ZAB.

მონაზონა ქალი მოწესე ZAB.

ნ. მანა.

მონაზონი (მონოზანი E) ვაჟი მოწესე ZA.

ვაჟი მოწესე. ესე ითქმის მგლოიარე, გინა საგლოელ მოსილი B. მონაზონი (მონოზანი Cq) ითქმის მგლოიარე, გინა მოსილი საგლოელითა C. განუმარტავია DE.

ნ. მანა; შდრ. ენკრატისი.

მონათესავე ნათესავთ მოყვარე ZA.

ნათესავთ მოყვარული B.

ნ. თანამონათესავე.

მონაჲ ნასყიდი ასული (ასული Aa) ZAa.

შდრ. მონა.

მონაობა ZAa.

მონასკუება (მონასკუჱბა ZA; მონასკვება B) ნასკვის შეკრვა ZAB.

მონასტერი ლათინურია, ქართულად ს ა მ ზ რ უ ნ ვ ე ლ ო ჰქვიან მონაზონთ (მონოზანთ A) საკრებულოსა ZA.

მონაზონთ საკრებულო, ლათინურია, ქართულად ს ა მ ზ რ უ ნ ვ ე ლ ო B. მონაზონთ საკრებულო Cb. განუმარტავია CaqD.

შდრ. ლავრა.

მონატრე საწადლის მახვეწარი ZAB.

მონაღუაწი (მონაღვაწი ZAbB) ნაშირევები ZAB.

მონაღვლე (მონაღულე ZAa) მზრუნავი ZA.

[**მონახვეჭი** სარგებელი ნ. სარგებელი].

მონივთული 22, 14 იერემ. Z.

მონიო მდინარე წყნარი ZABC DE.

ნ. წყარო.

[**მონობა** ნ. კირთება].

მონოზანი ნ. მონაზონი.

მოოქროვილი[1] (+ 30, 22 ესაია ZAa) ოქრო(ჲ)თ მოცული ZAB.

ოქროთ მოჭედილი C.

მოოჭვილი (მოოჭი E) მოთვალული ოქროჲთა ZA.

მოთვალული B. მოთვალ-(მო)მარგალიტული C. მურასა D. განუმარტავია E.

ნ. მურასა.

მოოჭრებული Cb.

მოპეტალებული[2] (21, 9 იგავი) პეტალით მოსილი ZAa.

მოპრუწვილი მოფხუწვილივით ZAB.

განუმარტავია CDE.

მოჟღუნვა სანთლის ნაშწვის მოკვეცა ZAB.

ნ. ჟღუნი.

მორავაყუნი შეუმრღვევ(ე)ლად გაწურვილი ZAB.

ღვინო კეთილად ჩამოწურვილი C. ვ ი ს რ ა მ ი ა ნ შ ი: „ვისაც (ვისცა CaqD) მორავაყუნი(ს) ღვინო არ(ა) მიჰქვდებოდეს (მიხვდების CaqD)

---

[1] წყაროშია: „მოოქროვებულნი“. [2] წყაროშია: „მოპიტალებულთა“.

თხლის სმა არ(ა) ებრალებისი"[1] CaqDE.

ნ. წმიდა.

მორბედი მორბენალი ZABCDE.

ნ. ვარსკულავ-მორბედი, მნათობი, წინამორბედი.

[**მორბევა** ნ. რბევა].

მორგუ (მორგვი ZABCqDE) ურმის თვ(ა)ლის შუა კუნძი ZABCDE.

მორევა მტრის ძლევა ZA.

რევნასთან ნახე B[2]. რევნაში ნახე Cb.

მორევი მდინარის სიღრმე მდორე ZA.

მდინარეთ სიღრმე მდო(ვ)რე BC. განუმარტავია DE.

ნ. წყარო.

მორეკა ძალად მოდევნა ZA.

მოდევნა(ა) BC. განუმარტავია DE.

მორეწა (+ 25, 49 ლევიტ. ZAa) ქელფასის ალება ZABCDE.

მორვა მომგრგვალება ZABCDE.

მორთვა (მორთუა Ca) მოკაზმა თუ მომზადება ZAB.

მოკაზმა, გინა მომზადება Cab. განუმარტავია CqDE.

მორთმა უაღრესთა მოსცემდეს ZA.

უაღრესთა მოსცემდენ BCb. უაღრესს მოსცენ Ca. განუმარტავია CqDE.

მორთუა ნ. მორთვა.

მორთულება (+ 2 ნეშეს.[3] ZAa) შედგმულება ZABC.

შედგმა DE.

მორთული მოკაზმული; მორთულად ითქმის რადგ(ი) მსგავსი (მსგზავსი Ab) რისამე შემზადო ZAB.

ნ. თაღლითი.

მორთხმა (7, 16 ოსე) მშვილდის მოზიდვა ZAB.

მოზიდვა მშვილდისა Cb. მოზიდვა მშვილდისა, გინა საბლის გარდაცმა Caq. მოზიდვა D. განუმარტავია E.

მორთხმული (9, 3 იერემ.) მოზეული ZAa.

მორი მამაკაცის ასო სარცხვენელი ZA.

მამაკაცის(ა) სარცხვინელი (ასო BC) BCD.

ნ. ივი; შდრ. ლართი.

[**მორი** ნ. მორვა, ნამორი].

მორიელი (მძრომ.) ZABCDE.

მორინე ესე არს ნარდი, ჭადრაკი, განჯაფა და მისთანა სამღერელნი, ხოლო მემორინე მომღერალი მათი და სამორინე, სახლი, სადა მათის იმღერიან ZA.

ესე არს ჭადრაკი, ნარდი, განჯაფა და მისთანა სამღერალნი, ხოლო მემორინე — მომღერალი მათი, და სამორინო — სახლი, სადა მათის იმღერიან B. მორინე ეწოდების (ეწოდება CqD) ჭადრაკთა, ნარდთა, ბიანქოთა და ეგევითართა სამღერელთა, ხოლო მემორინე — მომღერალთა (მომღერთა CaqD) მათთა, და სამორინე — მას სახლსა, სადა იმღერიან დღე ყო(ვ)ელ მათ CD.

ნ. მემორინე, სამორინე.

მორიონი (1 იობიპ.) სიმწარის ადგილი, რომელ არს თხემის ადგილი ZAB.

---

[1] მოყვანილი წყაროს დასახელება და მოწმობა Caq-ში გადახაზულია. [2] ასეთივე მითითება ყოფილა Ab-ში, რაც გადაუხაზავთ. [3] იგულისხმება ნეშესიოს ეშესელის წიგნი, გვ. 31, 17.

1 იოსიპოს: „ისაკს უბრძანა მორიონად მთად აღყვანება ყოვლად დასაწველად" C[1].

მორკინალი მოჭიდარი Z.

რკინების მოქმედი A.

მოროს ბერძულ(ად) სულელს უწოდენ ZA.

(უკმ.) ბერძულ და ლათინურად სულელს უწოდენ B. სულელი ბერძულად CD.

მორტყმა წელზე (წელთ B) შემოკრვა ZABCb.

წელზედ შემორტყმა Ca. განუმარტავია CqD.

მორუსხვა (მორუსხუა ZA) მოსუსხვა ZAB.

მორუსხვას (მორუსხუას Cab) მოსუსხოს (მოსუსხვას Cq), თუ მოსწვავს C.

მორუსხუა ნ. მორუსხვა.

მორუსხუას ნ. მორუსხვას.

მორფი (112 კავშ.[2]) სახე ZAB.

(+ 112 კავშ. Cb) მორფი სახედ და მორფოანი (მორფაონი Cab) სახოვანად გამოაჩინა კავშირმა(ნ[2]) CD.

ნ. უმორფოდ.

მორფოანი სახოვანი ZAB.

მორფოანი კავშირმა[3] სახედ გამოაჩინა E.

მორყუნილი (12, 12 რიცხ.) ყრმა მუცელში მოწყვედილი ZAa.

ყრმა მუცელში მოწყვედილი (3, 16 იობ) Ab. ყრმა მუცლით მოწყვედილი B. ყრმა მოწყვეტილი (+ მუცლით Cb) Cab.

მორჩენა პირისაგან კსნა ZA.

პირთაგან კსნა B. პირთ(ა) გარდარჩენა Cab. განუმარტავია CqDE.

მორჩი (40, 10 დაბად.) ნორჩი, ახალმოზარდე Z.

ნორჩი, ახალმოზარდი (+ 40, 10 დაბად. Aa) A. ახალმოზარდი, ნორჩი B. ახალმოზარდი Cab. განუმარტავია CqDE.

მორჩილი სხვის ნების მყოფელი ZAB..

სხვათას ნების მყოფელი Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. ემორჩილა, ვმორჩილობ.

მორწმუნე (17, 9 იობ) დამჯერებელი ZAa.

ნ. მართლმორწმუნე.

მორწყვა (16, 7 ეზეკ.) წყლის მიდენა ZAa.

მორჭმა გასაქონლიანება (გასაქონლიანება AbB) ZABC.

განუმარტავია CqDE.

[**მოს** ნ. ემოსა, იმოსებოდა. მმოსელი, მოსა, სამოსელი, ტანისამოსი, ტერფ-მოსილნი, ფერჴსამოსი. შემოსა. შესამოსელი].

მოსა შემოსა ZAB.

მოსაგრე მოგარეველ ბრძოლის მებრძოლი ZA.

თანამოგარევე ბრძოლად შეომარი B. თანამებრძოლი, მოგარეველ, შეომრად მიმყოლი Cb.

მოსავალი იმ წლის ნაყოფი ZAB.

მოსავი (+ 10, 20 ესაია ZAa) იმედნეული ZABCab.

განუმარტავია CqDE.

მოსავსებელი (4, 2 ზაქარ.) ესე არს პურჭელი ზეთისა ზაზმათა

---

[1] შდრ. A—675, 11 r, 28; ასეთივე მოწმობა ყოფილა AB-შიც, რაც გადაუხაზავთ. [2] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 155, 15). [3] წინა შემთხვევა უნდა იგულისხმებოდეს.

ზედა დასასხმელი ZA.

(4, 2 ზაქარ.) ესე არს ზეთთა ჭურჭელი ბაზმათა ზედა ზეთთა დასასხმელი B. (ზაქარ. 4, 2) ჭურჭელია, ბაზმის (ა)სავსებელი, საზეთე C.

მოსაზრვა (მოსაზვრა ZABCq, მოსაზურა Cab) საზრის ქ(მ)ნით გასინჯ(ვ)ა ZA.

საზრის ქნა B. მოაზრება C.

მოსაკიდელი ქელსაქოცი, გინა ზურგის (ზურგს B) სატვირთავი ZAB.

ქელისაქოცი (+ გინა ზურგს საკიდარი Cb) CD.

მოსამართლე სამართლის მქნელი Z.

ნ. ბრჭე.

მოსამსახურე სამსახურის მოქმედი ZA.

სამსახურის მქნელი B.

მოსარები ადგილი შემოსავლელი ZA.

მოსართავი უნაგირის მოსაჭირებელი ZABC.

განუმარტავია CqDE.

მოსარჩლე ესე არს სარჩ(ე)ლად მიმყოლი, რომელი მის მაგიერ ირჩოდეს ZAB.

მოსასლველი (მოსასულელი ZA. მოსასვლელი B) მოსლვის (მოსვლის AB) მოქმედი ZAB.

მოსასწავებელი უწინვე საჩვენებელი ZAB.

[**მოსაფენი** ნ. წინმოსაფენი].

მოსაქმე საქმის მოქმედი ZA.

საქმის მქნელი B.

ნ. ნიორაკი.

[**მოსაღვაწი სარგებელი** ნ. სარგებელი].

მოსაყოფელი (+ 25, 38 გამოსლვა ZAa) ქლუნი ZA.

ქლუნი. ესე არს კეროვანთა ნამწვის მოსაკვეცელი B. სანთლის მაკრატელი CDE.

ნ. მოსაწმედელი.

[**მოსაჩვენებელი** ნ. ქიმია].

მოსაწევარი წარტყვენვა ZABC.

[**მოსაწონი-მოსაწონი** ნ. შაბა-შაბა].

მოსაწმედელი (3 მეფე 7. 49) მოსაყოფელი ZAa.

[**მოსახელე** ნ. თანამოსახელე].

მოსახლე მსახლობელი ZAB.

მოსაჯული (+ 12, 58 ლუკა ZAB) მოდავე ZABCDE.

ნ. წინამოსაჯული.

მოსდევ თან მოჰყვები; მოსდევ— ბადე მოაყარე, გინა ქელი მოადევ და მისთანანი ZA.

თან მოჰყვები; მ ო ს დ ე ვ — ბადე სდევ; მ ო ს დ ე ვ — ქელი, გინა სხვაი რამე მოადგ B.

მოსელი (6, 54 ბარუქ) სართულის ძელი ZAB.

სახლის გასაყარი (ბარუქ 6, 54) Cab. სახლის სართული Cq.

ნ. მოსლად.

მოსელნი რომელ არს ს ა თ ნ ო ე ბ ა ZABCD.

რომელ არს ს ა თ ნ ო ე ბ ა ნ ი E.

მოსვა (მოსუა Cab) შემოსვა CD.

განუმარტავია E.

მოსვლა ნ. მოსლვა.

მოსვრა ნ. მოსრვა.

მოსიკუდიდ 2 კორინ. 6, 9 Z.

მოსლად სართულის ძელად ZAB.

სართულად C. 2 ნეშტ. [34, 11]

..ჲაპა იყილონ ქვა მოთხვით(ი) და

ძელი მოსლად და დართვად სახელები“ D[1].

ნ. მოსელი.

მოსლვა (მოსვლა BD) მოვიდეს ვინმე ZABCb.

განუმარტავია CaqD.

ნ. წიაღმოსლვა.

მოსმურნი ღვინის მსმელნი ZAB CDE.

ნ. სამოსმურო.

მოსპოლვა (+ 12, 29 გამოსლ. ZAa) ა(რ)ლარა ყოფა(ჲ) ZAB CD.

აღქოცა E.

მოსპოტვა მოქოცა ZAa.

მოწმედა B.

მოსრვა (მოსრუა B, მოსვრა E) მოწყვედა და დაქოცა ZA.

დაქოცა BCD. განუმარტავია E.

მოსრულება (მოსრულებად CDE) (+ 44, 11 იერემ. ZAa) (+ ესე CDE) მოსპოლვასა და წარწყმედას(ა) მოასწავებს ZABCDE.

მოსრული მოსული ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. წიაღმოსული.

მოსრუტვა ZAa.

მოსტუანვა (7, 2 ისო) გამსტრობა ZA.

მოსუა ნ. მოსვა.

[**მოსული** ნ. მოსრული].

მოსურნე სურვილის მდომი ZAB.

მოსუსხვა (მოსუსხუა Ab) შანთის წასმით მოწვა ZA.

მოწვასავით B.

მოსცილდა გარდასცილდა Z.

გარდასცდა AB.

მოსწავება შემოკრებულად მოკლედ მოთხრობა Cq.

ნ. (ხრიზმო'სთან) წინასწარ მოსწავება.

მოსწრაფე (24, 46 დაბად.) სწრაფად მდომი ZAa.

მოსხლეტა მოცორვებასავით ZAB.

ნ. სხლეტა.

მოსხმა ცხოველთ მოყვანათა, გინა მრავლად ხილის მობმა ZA.

ცხოველთ მოყვანა B. ცხოველთ მოყვანა, გინა ხილთ მობმა Cb.

მოსხმა ხილთ მრავალი ბმა B.

მოსხო ცოტა(ჲ) სხვილი ZABC qD.

სხვილივით Cb. სხვილი Ca. განუმარტავია E.

მოტანა თან მოაქვნდეს ZABC.

განუმარტავია D.

მოტაფულებული მოფიცრული ZABCD.

მოტაცება[2] (6, 4 ლევიტ.) ძალად მიხმა ZAa.

მოტევება (+ 1, 77 ლუკა ZAa) შენდობა, გინა გაშვება ZAB.

შენდობა, გინა გაუშვა Cb. შენდობასავით Ca. განუმარტავია CqDE.

მოტესა (+ 1, 17 ლევიტ. ZAa) შემუსრვა ZAB.

მოტიხული (მოტიხრული Aa)[3] (3 მეფე 6, 6) სატიხარიანი ZAa.

მოტყვება ნ. მოტყუება.

მოტყინარე (10, 16 ესაია) ანთებულივით ZAa.

მოტყიბა ერდოს კეტით დალაჭვა Cb.

მოტყლეჟა ავად მოზელა Cb.

მოტყუება (მოტყუჵბა ZA, მო-

---

[1] წყაროს დასახელება და მოწმობა Cq-ში გადახაზულია. [2] წყაროშია: „ნატაცები“. [3] წყაროშია: „მოტიხური“.

ტყვება CDE) მოჭდენა თუ შემთხვევა ZAB.
მოუქდინოსავით (+ გინა შემთხვევასავით C) CD. განუმარტავია E.

მოტყუვება (მოტყუება CbE) მოღორება ZAB.
მოაღოროს Cb. განუმარტავია CaqDE.

მოტყუცბა ნ. მოტყუება.

მოუარე Cb.

[**მოუბარი** ნ. (ლაყაფ'თან) ცუდმოუბარი].

მოუგდე Cb.

მოუგვარე ნ. მოუგუარე.

მოუგროვე Cb.

მოუგუარე[1] Cb.

მოუდევ Cb.

მოუელვარე Cb.

მოუვლინე Cb.

მოუზილე Cb.

მოუზდე Cb.

მოუთრიე Cb.

მოუკალ Cb.

მოუკალე Cb.

მოუკვე ნ. მოუკუე.

მოუკლე Cb.

მოუკუე[2] მოვკვდი ZA.
მოვკვდე B.

მოულალე Cb.

მოულამაზე Cb.

მოულამბე ჩოგანი Cb.

მოუმდოვრე Cb.

მოუმშვიდე ნ. მოუმშვდე.

მოუმშიე Cb.

მოუმშვდე[3] Cb.

მოუნანებელი Cb.

მოუნდა Cb.

მოუნდება Cb.

მოუნდომელი Cb.

მოუოჭრე Cb.

მოუპოვე Cb.

მოუპრტყელე Cb.

მოუჟინჟლილე Cb.

მოუჟღუღლიმე Cb.

მოურავი (2 მეფ. 15, 3) მნე, მონაღვლე ZA.
მონაღვლე, მნე B. განუმარტავია CDE[4].
ნ. დედათმოურავი, სტრაპი.

მოურბინე Cb.

მოურბინე Cb.

მოურგე Cb.

მოურნე (+ 31, 5 ესაია ZAa) მომვლელი, გამრიგე ZA.
მომვლელი BCDE.
ნ. ზედმოურნე, მეურნე.

მოუსველე Cb.

მოუსვენე ნ. მოუსუენე.

მოუსვი Cb.

მოუსრისე Cb.

მოუსუენე[5] Cb.

მოუსუსურდენ (1, 10 იოველ) მოსუსტდენ ZA.

მოუტანე Cb.

მოუტივე Cb.

მოუტოლე Cb.

მოუფანტე Cb.

მოუფეთქე Cb.

მოუფინთე Cb.

მოუფისე Cb.

მოუფსი Cb.

მოუქანე Cb.

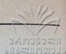
მოუქარვე Cb.

მოუქნელი ტყავი უმუშაკო ZA.
განუმარტავია B.

მოუღე Cb.

---

[1] ნუსხაში: „მოუგვარე“. [2] ნუსხებში: „მოუკვე“, უნდა ყოფილიყო: „მოვკუე“. [3] ნუსხაში: „მოუმშვიდე“. [4] აქ შენიშვნას ურთავს Cb: „მოურავი და მოურნე ფურცელი გარდაბრუნე, იმ რიგზედ დაწერე, ჩამატებულია ეს ყვალი“. [5] ნუსხაში: „მოუსვენე“.

მოულო გამართვა ZAB.
მოულობ Cb.
მოუყევ Cb.
მოუყელე Cb.
მოუყივნე Cb.
მოუყურე Cb.
მოუშავბედებია Cb.
მოუშვი ნ. მოუშვ.
მოუშინე Cb.
მოუშიშულე Cb.
მოუშვ[1] Cb.
მოუც Cb.
მოუცალწუერე[2] Cb.
მოუცაცუნე Cb.
მოუცოტავე Cb.
მოუცრუე Cb.
მოუძარ Cb.
მოუძარცვე Cb.
მოუძოვე Cb.
მოუწამლე Cb.
მოუწებ Cb.
მოუწევ Cb.
მოუწერე Cb.
მოუწვრილე ნ. მოუწურილე.
მოუწიე Cb.
მოუწკიპე Cb.
[**მოუწოდე** ნ. მოწოდება].
მოუწურე Cb.
მოუწურილე[3] Cb.
მოუწუწუნა Cb.
მოუჭამე Cb.
მოუჭორე Cb.
მოუჭყლიტე Cb.
მოუჭყულიმე Cb.
მოუხარბე Cb.
მოუხარშე Cb.
მოუხახუნე Cb.
მოუხუენ[4] Cb.
მოუხშირე ნ. მოუჴშირე.
მოუჴადე Cb.
მოუჴდება Cb.
მოუჴდინე Cb.
მოუჴშირე[5] Cb.
მოუჯავრდი Cb.
მოუჯერე Cb.
მოუჯილე Cb.
მოფადილება ფადილთან ნახე ZAB.
მოფარდული (+ 21, 12 მათე ZA) მსყიდველი ZAB.
მომსყიდელნი CD.
მოფენა (+ 1 მეფე 10, 10 ZA) ყოველგან გაშლა ZAB.
მოფენტა ზღვეთ მოფიქლვა ZAB.
ძელითა და ფიცრითა სახლის დაზღვა(ვ)ება, გინა ეკლესიისა CD.
ძელითა და ფიცრით სახლის დაზღვევება E.
მოფისვა (2, 3 გამოსლ.) ფისით გაგლესა Ab.
მოფლე (5 ნემეს.) ესე არს ნაწილი უმცირესისა სხეულისა თანაშესხა, ფ ო ნ ე მგონია ZAa.
ესე არს ნაწილი უმცირესისა სხეულისა თანაშესჯა (თანაშესჯისა B) (5 ნემეს.) AbB.
მოფლებრივი (მოფლებრივი, მოფლე CDE) მოფლესავით ZAB.
ესე იგი არს ნაწილი უმცირესისა სხეულისა CDE.
მოფოთება მოფონება ZAa.
მოფოლხუება (მოფოლხუჱბა ZA; მოფოლხვება ZCab) მოშვება ZABC.
მოფოჟოლება მწუხარების მცირედ მოკლება ZAB.
მწუხარების(ა) მცირედრე მოკლება

---

[1] ნუსხაშია: „მოუშვი“. [2] ნუსხაშია: „მოუცალწვერე“. [3] ნუსხაშია: „მოუწვრილე“. [4] ნუსხაშია: „მოუხვენ“. [5] ნუსხაშია: „მოუხშირე“.

(მოლხენასავით CaqD) CD.

მოფსმა ფსლის დაქცევა ZAB.

მოფხურა[1] (17,9 ეზეკ.) მოგლეჯა ZAa.

მოფხუწვილი ნაოჭის მსგავსად ცუდად ასხმული ZABCab.

განუმარტავია CqDE.

მოქალაქე (2 მეფე 20, 22) ქალაქ-ში მყოფი; ვიეთნიმე იტყვიან მოქალაქობითი ყოფაქცევი-თიცა არს და სახლის შჯულობი-თიცა ZAa.

ვიეთნიმე იტყვიან მოქალაქობითი ყოფაქცეობითიცა არს და სახლის შჯულობითიცა B.

ნ. პოლიტი.

მოქენე (+ 36, 23 იერემ. ZAa) მახვეწარი, ეს ქენიო ZAB.

მახვეწარი Cab. განუმარტავია Cq.

ნ. ვმოქენობ, უმოქენო.

მოქლეშა (22, 25 რიცხ.) წაგლეჯა კორცთა ZA.

მოქლონი (+ 26, 26 გამოსლ. ZAa) რაჲც დასაკლეტია ZA.

რაიც დასაკლეტელია B. დასაკლე-ტელი კლიტე, გინა კეტი CD. დასა-კლეტელი E.

ნ. კლიტე.

მოქმედება (+ 1, 8 იონა Z) ქნა ZAbB.

(1, 8 იონა) ქნა; საქმის ქნა Aa.

ნ. უკუიმოქმედოს, ქელთმოქ-მედება.

მოქმედებითი ძალი (ძალითი B) არს, რომელი ქმნად გამზადე-ბულ იყოს; ხოლო მოქმედებითი, რომელი იქმოდეს და მოქმედებ-დეს; მ ო ქ მ ე დ ე ბ ა არს (მოქ-მედებაა B) ძალი ბუნებათა ZAB.

ნ. ძალითი.

მოქმედი (+ 2 ნეშტ. 34, 10 ZAa) მქნელი ZAB.

(+ მქნელი C). მოქმედება უკვე არს ბუნებითი მიდრეკა, არამედ ვნება გარეშე ბუნებათა. ხოლო არისტოტე-ლი მოქმედებითისა ქონებისა ქონებად მათთვის ოდენ დაამტკიცებს, რომელ-თაცა სასწავლოთა და არაარსისა ცნობისა მიერ მოიღოს სიბრძნე ფი-ლასოფოსობისა, ხოლო უსწავლელ-თათვის ოდენ ძ(ა)ლითად იტყვის ქო-ნებასა (გონებასა CaqDE) ვითარცა მოქმედობისაგან უნაწილოსა. მოქმე-დებისა და ძალითისა კავშირში (კავ-შირის DE) პირველის თავის ბოლოს კერძო კეთილად (კარგად E) გამოა-ჩენს (გამოაჩინა E), იტყვის: კვერცხი მფრინველი არს ძ(ა)ლითი და არა მოქმედებითი; ყრმა (ყრმანი E) ქვე-ყ(ა)ნის(ა) მზომელ(ი) (+ არს CD) ძ(ა)ლითი და არა მოქმედებითი, რა-მეთუ მოქმედება იგი არს, რომელი იქმოდეს, ხოლო ძ(ა)ლითი, რომელ(ი) ქმნად განმზადებულ იყოს. მოქმედე-ბ(ა) ძალი ბუნებისა CDE.

ნ. ემოქმედა, ვმოქმედობ, იმოქმედა, ქველის-მოქმედი, ძვირის-მოქმედი.

მოქნა ტყავის დარბილება ZAB-CD.

განუმარტავია E.

ნ. მოუქნელი.

მოქცევა (+ 5, 3 იერემ. ZAa) გამობრუნება ZAB.

მობრუნება Cab ⌜სინანული⌝ D. განუმარტავია CqE.

მოქცევი ესე არს, რაჲცა იქცევიან და ბრუნვენ: ცანი, ვარსკვლავ-

[1] ნუსხებშია: „მოფხვრა“.

ნი, ჟამნი და წელიწადნი. ხოლო 68, 3 ფსალმუნში წერილი მოქცევი არს, წყალსა რა მძიმე დაეცეს, განიპოს და კვალად მოიქცეს და შეიძერწოს, გინა მორევი ბრუნვიდეს ZA.

მოქცევი არს ყოველივე, რაჲც იქცევიან: ცანი, ვარსკვლავნი, წელიწადნი, თთვენი, ჟამნი. ხოლო ფსალმუნსა 68, 3 მოქცევი წყალთა რა მძიმე რამე დაეცეს, განიპოს და კვალად მოიქცეს და შეიძერწოს; გინა მორევი მბრუნავი B. მოქცევი არიან სოფელთა და ჟამთა მოქცევანი: მზისა, მთოვარისა და ვარსკვლავთანი, კვალად ფლბ წელიწადთანი, კვალად წლისა ერთისა გინა თვისა და ეგევითარნი. მოქცევად იგიცა ითქმის, წყალთა რა მძიმე რამე დაეცეს და განიპოს და კვალად მოიქცეს და შეიძე(რ)წოს CD. წყალსა რა მძიმე დაეცეს, განიპების და წარვალს. ხოლო რა დაინთქას, წყალი მუნვე მოიქცევის, იგი არს მოქცევი E.

ნ. მზის-მოქცევი, მთოვარის-მოქცევი.

მოქცეული გამობრუნებული, გინა შჯულზე მოს(რ)ული; მოქცეული — შემორღვეული, გინა სახლი(ს) ერდო სივიწროეზე წამოსული (წამოყვანილი A) ZA.

მოღალაკი მთელი მუშკი გაუკვეთელი (გაუკვეთილი B) ZAB.

მთელი მუშკი (მუშაკი Cq) CDE.

მოღალატე ღალატის მოქმედი ZA.

ღალატობის მოქმედი B.

ნ. ზედგამზრახი.

მოღაფლება (მოღალფება ZA) ღაფალთან (ღალფთან Z) ნახე ZAB.

მოღება (+ 2, 21 დაბად. ZAa) მოტანასავით ZABCab.

განუმარტავია CqDE.

მოღერება ყელის კეთილად შერა ZABCD.

განუმარტავია E.

მოღერება ქელი, გინა ჯოხი საგვემრად დაღერება ZAa.

მოღერდა Cb.

მოღმა მოშორვებით ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

შდრ. მიღმა.

მოღნიშული თვალად ავი ZAB.

მეტად ავთვალადი C. განუმარტავია DE.

მოღორება მოტყუ(ვ)ება ZAB.

მოტყუებასავით CD. მოცთუნება E.

მოღუაწე (4, 16 რიცხვ.) მოჭირნახულე ZAa.

მოღულვილი ცხოველი მოშლით მყოფი ZA.

მოშლით მყოფი ცხოველი BCb.

მოყალნე მებეგრე ZABCDE.

მოყვანა ნ. მოყუანა.

მოყვარე ნ. მოყუარე.

[მოყვასა ნ. მოყუასი].

მოყვასი ნ. მოყუასი

მოყვითანო ნ. მოყჳთანო.

მოყვითლული ნ. მოყჳთლული.

მოყივნება კაცთათვის უბადო და ავის სახელის განთქმა ZA.

კაცთათვის უბადოთა და ავათა სახელთა განთქმა B. უბადოთა და ავთა სახელთა განთქმა CD. ბოროტთა და უბადოთა საქმეთა განთქმა E.

მოყირჭება ესე იგი არს დიდ ხან ერთ(ს) საქმეში ყოფნა შესწყინდეს და აღარა უნდეს ZA.

ესე იგი არს მრავალ ხან ერთს საქმეში ყოფა შესწყინდეს და აღარა დია უნდოდესყე B. ერთ(ი)ს(ა) კეკლუც(ი)სა თანაყოფით(ა) გა(ნ)ძღომა და აღარა დია ნდომა CDE.

მოყმე ჭაბუკი Z.

მოყმედა მომშევა Z.

მოყოლა თან მოდევნება ZAa.

მოყოფა ქელის შემოდება Z.

მოყრა საზომზე რაზედმე მოსლვა, გინა მოგროვება, გინა ქელით მობნევა მარცვალთა (+ გინა მარილთა Z) ZAa.

მოყრა არს საზომზე რაზედმე მისვლა; მ ო ყ რ ა დ ითქმის მოგროვება რისაც; მ ო ყ რ ა არს ქელით მობნევა B.

მოყუანა (მოყვანა CqD) ცხო(ვ)ელთ მორთმა ZAB.

თან მოიდევნოს Cab. განუმარტავია CqD.

მოყუარე (მოყვარე CqDE) ესე არიან მზახალნი და ცოლეურნი, გინა კეთილის მოქმედი ZA.

[სიყვარულის მქონე]. ესე არიან ცოლეურნი ანუ მძახალი, ანუ კეთილის მდომი B. სიკეთის მდომი, გინა საყვარელი Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. დაიმოყურა, ვმოყურობ, ნამოყურალი.

მოყუასი (მოყვასი CqDE) (+ 13, 8 ესაია ZAa) ამხანაგი ZAaDE.

ამხანაგი. მ ო ყ ვ ა ს ი კაცისათვის ითქმის (+ და Cab) მ ო ყ ვ ა ს ა (მოყასი Cq) ქალისათვის C.

ნ. დაიმოყუსა.

მოყჳთანო[1] მოყვითლო ფერი ZAB.

მოყჳთლული (მოყვითლული A) ოქროდ მოფერილი ZA.

მოშვე ნ. მოშუე.

მოშვება ნ. მოშუება.

მოშვლეპა ნ. მოშულეპა.

მოშიში (3 მეფე 18, 3) შიშის მქონებელი ZAa.

მოშლა საქმის აღარა ქ(მ)ნა ZAB.

მოშობრვა მ ა ჰ მ ა დ ი ა ნ შ ი: „მომზ(რ)ახეობად (+ და ABD) დაქსნად შობრვისა (შობითრვისა Ab) თვისისა;“ „ამისთვის მოშობრვა“ ZABCD.

მ ო ჰ მ ა დ ი ა ნ შ ი: „ამისთვის მოუშვა მას ამათ შინა მომზრახეობად და დაქსნად შობრვასა თვისსა“ E.

ნ. შობრვა.

მოშორვება შორს ქმნა ZAB.

განუმარტავია Cb.

[**მოშორვებითი** ნ. ხანისა].

მოშტორიკი (ოთხთ.) წლის მქეცი ZAB.

(ოთხთ.) წლის დათვი CDE.

მოშუე[2] (+ 28; 18 ეზეკ. Z; 2 ნემეს.) მოფონებული ZAa.

მოშუება (მოშუჱბა ZA, მოშვება CbqDE) მოფოლხ(უ)ვება. მ ო შ ვ ე ბ ა — მდინარის კაცთაგან მოდინება, გინა დაბმულის მჴეცთა და ძაღლთ მოტევება ZA.

მოფოლხვება; მ ო შ ვ ე ბ ა — მდინარე თუ რამეც პყრობილი მოვადინოთ B. მოპირებულის მოფოლხვება Cab. განუმარტავია CqDE.

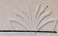
მოშუჱ ნ. მოშუე.

მოშუჱბა ნ. მოშუება.

მოშულეპა (მოშვლეპა CqDE)

---

[1] ნუსხებშია: „მოყვითანო“. [2] ნუსხებშია: „მოშუჱ“. ნემესიოსი, „ბუნებისათჳს კაცისა“ (გვ. 26, 6).

წყლულის პირის მოძ(ა)რცვა ZA.

წყლულს პირი მოეძარცოს B. წყლულს ტყავი მოსძარცო CD. განუმარტავია E.

მოშურნე (5, 14 რიცხ.) შურის მქნელი ZAa.

მოშულარი შულლის მოქმედი ZA.

შულლის მქნელი B.

შდრ. მაშულარი.

მოჩანაგება სახლთ მოუპატიურება ZA.

სახლთ მოუპატიურობა B.

მოჩმახვა ცუდი მოუბნება ZAB.

მოჩუენება (მოჩუჳნება ZA) საოცრის რასმე (რამ B) ხილვა ZAB.

მოცარი CDE.

მოცდა წინ(ა) მოარული უკანას ელოდეს ZAB.

წინა მსწრობლისაგან უკანაჲს მოცდა (მოლოდინი Cb) Cab. განუმარტავია CqDE.

მოცედი ზროხასთან ნახე ZA.

(ოთხფ.) წლის ფური BCDE.

მოცემა ესე არს არაქონებული აქონიო, ხოლო უ კ მ ო ც ე მ ა ოდესმე ქონებული და ჟამ რაოდენმე მიღებული კვალად აგოს ZA.

მ ო ც ე მ ა დ ითქმის არაქონებული აქონიო, ხოლო უ კ მ ო ც ე მ ა ოდესმე ქონებული და ჟამ რაოდენმე მიღებული კვალად აგოს B. მ ო ც ე მ ა დ ითქმის ყოვლადვე არაოდეს ქონებისათვის, ხოლო უ კ მ ო ც ე მ ა ოდესმე ქონებულისა და ჟამთა რაოდენთამე მიღებისათვის კვალად აგოს. უ კ მ ო ს ა გ ე ბ ე ლ ი არს ოდესმე ქონებისა (ქონებულისა CqD) ჟამთა რაოდენმე მიღებულისა მის განსრულებულისა ნიჭი CD. განუმარტავია E.

[მოცვა ნ. წყალი მოცვისა].

მოცვეთილი ნ. მოცუეთილი.

მოცვი ნ. მოცჳ.

მოცილე[1] (11, 3 ტობია) შემცილებელი ZAa.

მოცილვება არ მოიხვედროს ZAB.

[მოციქულა ნ. მანა].

მოციქული (+ 14, 32 ლუკა ZAa) ესე არს ღ̃თისა მიერ მოვლინებული შჯულის მასწავლელად; დ ე ს პ ა ნ ი არს მეფისაგან მეფესთან მიგზანილი მოციქულად საქმესა რასამე ზედა; ო მ ი რ ა არს დესპანი ხანგრძლად მყოფი; მ ო მ თ ხ რ ო ბ ე ლ ი და მ ი ვ ლ ი ნ ე ბ უ ლ ი არს კაცმან ვინმე ამხანაგს(ა) ანუ უაღრესსა მიუგზავნოს საქმესა რასამე ზედა ZA.

მ ო ც ი ქ უ ლ ი არს ღ̃თისამიერი მივლინებული შჯულის მასწავლებელად; დ ე ს პ ა ნ ი არს მეფისაგან მეფესთან მიგზავნილი მოციქული საქმესა რასამე ზედა, რომელსა სპარსნი ე ლ ჩ ა დ უწოდენ; ო მ ი რ ა არს დესპანი ხანგრძლად მყოფი; მ ო მ თ ხ რ ო ბ ე ლ ი და მ ი ვ ლ ი ნ ე ბ უ ლ ი არს კაცმან ვინმე ამხანაგსა ანუ უაღრესა მიუგზანოს საქმესა რასმე ზედა B. მ ო ც ი ქ უ ლ ი არს, რომელმან, მიავლინოს კაცი ვისთანმე დასაზავებ(ე)ლად, ხოლო დ ე ს პ ა ნ ი — მსგავსი მოციქულისა Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. ვმოციქულობ, იმოციქულა, მანა. სამოციქულო.

---

[1] წყაროშია: „მოცალედ.“.

მოცლა საქმისაგან მოცალება ZAB.
მოცრომზი (ბალ.) შვიდ კვირია ღომი ZABCD.
მოცუეთილი[1] Cb.
მოცული დაკრძალულივით ZAB.
დაკრძალული C. განუმარტავია D.
მოცჳ[2] (ხე) ZABCD.
(ხე) სელშავი E.
მოცხარი (ხე) ZABCDE.
მოძაგე მძულვებელი ZAB.
[**მოძმარებული** ნ. ჭანგი].
მოძმე (+ 11, 2 გამოსლ. ZAa) ბიძაშვილი და მისთანანი ZAB.
ძმობილი CDE.
მოძრავი (3, 79 დანიელ) ძრვის მოქმედი ZA.
ძრვის მოქმედი. ჩვენ მიერ შვიდნი არიან სახენი მოძრაობათანი: ქვენად, ზენად, შინად, გარედ, მარჯვინით, მარცხნით და მგრვი გარე მოვლით B.
მოძრაობა 45 კათიღორიაში ვრცელად ჰპოოთ ZAB.
ვინცა გამომეძიებელნი იყვნეთ, მოძრაობა კათიღორიას 45 თავში იძიეთ, სიგრძისათვის აქ არ დაიწერა CD. ვინცა დიდად გამომეძიებელი იყოთ, მოძრაობა კათიღორიას მეორმოცდახუთეს თავში იძიეთ, სიგრძემ აქ დამათმობინა. E.
მოძულე (+ 1, 71 ლუკა ZAa) ძულვების მოქმედი ZAB.
მძულვებელი C.
მოძღვარი ნ. მოძღუარი.
მოძღვარპეტი ნ. მოძღუარპეტი.
მოძღოლა წინ მოსლვა ZAB.
მოძღუანება წინ მიიყვანოს ZA.
წინ მოიყვანოს B.
მოძღუართ-მოძღუარი უფროსი წინამძღვარი ZAB.
წინამძღვართ უფროსი Cb. განუმარტავია Ca.
ნ. წინამძღუარი.
მოძღუარი (მოძღვარი CqDE) (+ 9, 11 მათე ZA) ოსტატი ZABCD.
განუმარტავია E.
ნ. ეზოს-მოძღუარი, იმოძღურა, მაგისტრო, მამა, მეპურეთ-მოძღუარი, მღდელთ-მოძღუარი, მჴედართ-მოძღუარი, ნამოძღურალი, ნიორაკთ-მოძღუარი, სამოძღორო, უმოძღურე.
მოძღუარპეტი (მოძღვარპეტი B) მოძღვართ-მოძღვრის უფროსი ZA.
განუმარტავია B.
ნ. წინამძღუარი.
მოწადინე წადილის მოქმედი ZAB.
[**მოწამა** ნ. მანა].
მოწამე (+ 2, 32 საქმე ZA) დამმოწმებელი ZABC.
განუმარტავია DE.
ნ. ამოწმა, ქმოწმა, იმოწმა, მანა, სამოწმო, შემოწმება, ცრუმოწამე.
მოწამე მარტვირი ZABCD.
განუმარტავია E.
ნ. მარტჳლი.
მოწაფე (+ 9, 27 იოანე ZA) საწვრთ(ნ)ელი ZABCb.
განუმარტავია CaqDE.
ნ. სამოწაფო, სამოწფო.
მოწბობა ესე არს ცხო(ვ)ელმა(ნ) რა საზრდელი ჭამოს, მისი ძალი

---

[1] ნუსხაშია: „მოცვეთილი“. [2] ნუსხებშია: „მოცვი“.

ბუნებით თვისად მიმართ მიიწ-ბოს და ნამეტნავი გა(ნ)ჰყაროს ZAB.

მოწბობა არს ცხოველმან რა ბუნებით მიიწბოს თვისად (თვისდა Caq) მიმართ საზრდელი CD. განუმარტავია E.

მოწდომა რაჲც გარ შემოსწვდეს ZA.

განუმარტავია B.

მოწევა მოზიდვა; მოწევა — მორთხმა; მოწევა (+ წინას უკანა ZA) მოეწიოს (ეწიოს A) ZAB.

მოზიდვა CD. განუმარტავია E.

მოწევნა ერთი რამ ავი იქნას ZA.

ერთი რამ მოიწიოს B. უკან მიწევა CD. განუმარტავია E.

მოწესე სამღ(რ)დელო(ს) რიგთაგანი ZAB.

განუმარტავია Ca.

მოწვა (16 სიბრძნე) ცეცხლმან Z.

16 სიბრძნე Aa

მოწვდილი ნ. მოწუდილი.

[**მოწვრთა** ნ. წურთა].

მოწითლო[1] 13, 30 ლევიტ. ZAa.

მოწილე წილის მქონებელი ZAB.

მოწილვა ნაყოფთ მოკრეფა ZAB

მოკრეფა ნაყოფისა CD. ხილის მოკრეფა და ყვავილისა E.

მოწირავი ხე ხილის მომცემი ZA.

ხენი ხილთ მომცემნი B. ხე ხილის მომსხმელი CD. ხილის მომცემი ხე E.

მოწიფვა მოსწრობა ZA.

მოსწრება BCD.

მოწიფული მოსწრებული ZABE.

მოწიწება დიდად მკრთალ ყოფა ZA.

დიდად გაკრძალვა B. ეწიწვის, დიდი გა(ნ)კრძალვა (+ გინა მორიდება C) CD. დიდი მოშიშება E.

მოწლე (12, 10 საქმე[2]) ესე იგი არს მოწადინითა და მხიარულითა თვალითა და გულითა ZA.

(12, 10 საქმე[2]) ესე არს მოწადინითა თვალითა და გულითა მხიარულითა B. მართებულსავით გინა საყვარლობა C. ტკბილად სვით D. სიყვარული თუ სიტკბო E.

მოწლო ცოტად წვრილი ZAB.

[**მოწმე** ნ. მოწამე].

მოწმობა დამოწმება ZA.

განუმარტავია B.

მოწო ხის ლოპოს წყალი ZABC ab.

მოწოდება არს მოყვასთა მოქმობა, ხოლო მოხადე — უაღრესისა და დაუძახე (დაუზახე A) — უდარესთათვის ZA.

მოწოდება მოყვასთა მოქმობა არს; მოხადე — უაღრესისა და დაუძახე — უდარესისათვის B. მოწოდება — მოყვასსა უქმეო; მოხადე — უაღრესისათვის ითქმის, ხოლო დაძახილი — უდარესისათვის CD. მოუწოდე — მოყვასსა უქმეო, და მოხადე — უპატიოსნესისათვის ითქმის, ხოლო დაძახილი — უმცირესთათვის E.

მოწონება კეთილად აღუჩნდეს ZAB.

თვალში იამოს Cab. განუმარტავია CqDE.

მოწუდილი[3] ჴრმალი ამოღებული; მოწვდილი — ღვინო და ნოტიო იძაფებოდეს; მოწვდილი — წელშეშინებული ZA.

[1] წყაროში: „მოწითლე“. [2] შდრ. საქმე მოციქულთა, ილ. აბულაძის გამოც., 28,7. [3] ნუსხებში: „მოწვდილი“.

ღვინო და ნოტიო იძაფებოდეს; მ ო წ ვ დ ი ლ ი ითქმის ჴრმალი ამოღებული; მ ო წ ვ დ ი ლ ი — წელწამკ-დარი B.

მოწყალე წყალობის მოქმედი ZAB.

წყალობასთან ნახე Cab. განუმარტავია CqDE.

მოწყე მოწყენილი ZAB.

მოწყენა ხალისის გადავარდნა ZAB.

მოწყე. დაღრეჯა, გინა ხალისი გარ-დ(ა)უვარდეს Cab. მოწყე Cq. განუმარტავია D. შეყირჭება E.

მოწყვედა ნ. მოწყუედა.

მოწყვეტა ნ. მოწყუეტა.

მოწყინება იგივე მოწყენა ZA.

მოწყუედა (მოწყუწდა ZA, მოწყვედა CqDE) დაკოცა ZAB.

დაკოცა, გინა მოკრეფა Cab. განუმარტავია; CqDE.

მოწყუეტა (მოწყუწტა Z. მოწყვეტა AB) ხილთა და ყვავილთ მოკრეფა Z.

მოკრეფა ხილთა და ყვავილთა A. მოკრეფა B.

მოწყუწდა ნ. მოწყუედა.

მოწყუწტა ნ. მოწყუეტა.

მოჭაკე მებოზარი ZABC.

მოჭენტა მოგრეხა თუ ღრძობა ZAB.

მოგრეხა. გინა ღრძობა CD.

მოჭიდარი ჭიდების მოქმედი ZA.

ჭიდების მქნელი B.

მოჭირვა შეხუთვასავით ZAB.

მოჭირვება უალრესს მოუთმინოს ZA.

უალრესს მოუთმოს B.

ნ. მოთმინება.

მოჭმული მონაძოვარი ZA.

მონაძოვი B.

მოჭოლვა (მოჭოლუა Cab) მხალთ ნახევრამდე მოჭრა ZAB.

მხალთ ნახევრამდე მოკრეფა Cab. განუმარტავია CqDE.

მოჭრა ჭრასთან ნახე ZAB.

მოჭუტვა თვალის ნახევრად მოხუჭვა ZA.

თვალის მცირედ მოხუჭვა B. მცირედ მოხუჭვა CD. განუმარტავია E.

მოჭყლეტა Cb.

მოხადე (4, 16 იოანე) უალრესს მოუწოდე ZAa.

ნ. მოწოდება, ხადილი.

მოხალინჯება მგზ(ა)რის მოხრაკვა ZABCD.

მოხ(ა)რშულის მოხრაკვა E.

მოხალისე ხალისის მოქმედი ZAB.

მოხამურება მოგრეხასავით ZAB CD.

მოგრეხა E

მოხარკე (+ 1 ეზრა 4, 7 ZA) ხარკთ გამომღები ZAB.

მოხარკე მომჭირნე ZAB.

მოხვედ ნ. მოხუედ.

მოხვედრება ნ. მოხუედრება.

მოხვეტა ნ. მოხუეტა.

მოხილვა (2, 2 ძსო) ნახვა ZA.

ნ. ცათ მოხილვა.

მოხოშრვა (მოხოშვრა CDE) ცხენის ლუსმრის გამოცვლა ZAB-CD.

ძველის ლუსმრის გამოცვლა E.

მოხრა მცირედ მოდრეკა ZABCD.

განუმარტავია E.

მოხრა შალისაგან ჴორცის შეწუხება Cb.

მოხრაკვა (მოხრაკუა BCab) ცხიმით მოხარშვა ZABCD.

განუმარტავია E.

მოხრესა დაჭირებით მოგლა ZABCDE.

მოხუედ[1] (11, 3 ივდით) მოხველ ZAa.

მოხუედრება[2] ხვედრი ეცეს ZAB.

მოხუეტა[3] 6, 28 ლევიტ. ZAa.

მოხუეჭა (მოხუწჭა Z)[4] (9, 5 იერემ.) მოფხეკასავით ZAa.

[**მოხუცებულა** ნ. კაცი].

მოხუცებული (13, 5 დანიელ) სიბერე-მოწევნული ZA.

სიბერე-მოწევნილი B. სიბერე-მოწეული Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. კაცი.

მოჴადითა დანიელში[5]: წელნი მისნი მორტყმულ იყვნეს ოქროთა მოჴადითა“ B.

მოჴალვა მარცვლის შეწვა ZACD.

მარცვალთ შეწვა B. განუმარტავია E.

მოჴამსე 13 სიბრძნე ZAa.

მოჴდა Cb.

მოჴდენა საქმის მოსლვა ZAB.

მოჴდომა თავ-აუზიდრად მოსლვა, მ ო ჴ დ ო მ ა — სამკაული შევენოდეს, გლეხურად ZA.

თავ-აუზევლად მოსვლა B.

მოჴდომა სამკაული შევენოდეს B. განუმარტავია Cab.

მოჴდომილი თვით მშვენვარე B.

მოჴელე მნე და ზედამდეგი ZAa.

მოჴმარება შეწევნა, გინა იჴმაროს ZA.

შეწევნა B. დაჭირებულს შეეწიოს Cab. განუმარტავია CqDE.

მოჴმარება კეთილ იჴმაროს B.

მოჴნვა (7, 25 ესაია) მოერქვნა ZAa.

მოჴსენება ესე იგი არს იგრძნობს, იქ(მ)ნებიან (იქმნების CDE) თნება გონიერთა გონებისა მიერ და იქმნების მოგონება, რამეთუ გრძნობაჲ (გრძნობანი CDE) უკვე თვით თავით თვისით იჴსენებიან (იჴსოვნებიან BCDE[6]) ZABCDE.

ნ. თქმა.

მოჯალაბე Cb.

მოჯამაგირე ვერცხლით დადგინებული მოსამსახურე რა(ა)ც ხანს ZAB.

განუმარტავია Cb.

მოჯარა ნ. მოჯრა.

მოჯარი მდინარის მონაქონი ხენი ZABE.

მდინარის მონაქონი ხე CD.

ნ. ჩხნდე.

მოჯილვა Cb.

მოჯმა მოსკორვა კაცთაგან ZA.

მოსკორვა კაცთა B. განუმარტავია Cb.

მოჯრა (მოჯარა Z) ჯარში ნახე ZA.

ჯრაში ნახე B.

მოჯლანული Cb.

მოჯლუნვილი Cb.

მოჰაზრე (3, 3 ესაია) აზრით მამვლელი ZAaB.

მოჰბერა Cb.

მოჰგლისე Cb.

მოჰკირო კირით შეგოზო, ხოლო 6, 14 დაბადებაში ნოეს ჰქვა:

---

[1] ნუსხებშია: „მოხვედ“. [2] ნუსხებშია: „მოხვედრება“. [3] ნუსხებშია: „მოხვეტა“. [4] წყაროშია: „მიჰხუეჭდეს“. [5] დანიელთან 10,5-ს A—51-ით ნაცვლად „მოჴადითა-სი“ მოიპოვება „ოფაზითა“. [6] გამოკრებილია იოანე დამასკელის „გარდამოცემიდან“ თავი 33 (S— 1463, 72 r).

მოჰკირო კიდობანი, ესე იგი არს შე(ჰ)ფისო მაგრიად წყალთა შეუვალობისათვის ZA.

კირით შეგოზო, ხოლო დაბადების 6, 14: ნოე, მოჰკირო კიდობანი, ესე იგი არს შეფისო მაგრიად წყალთათვის B. ესე იგი არს, შემოგოზო. (შეჰგოზო Ca), რათა წყალი არა შევიდეს Cab.

[**მოჰმადიანი** ნ. თათარი].

მოჰმედგრდა Cb.

მოჰყავს Cb.

მოჰყუეს Cb.

მოჰყურძნე Cb.

მოჰხუეს[1] მოლხვეს ZAB.

მოლხვეს, მოლბეს Cb.

მოჰჭადე Cb.

მოჭკოცა კოცასთან ნახე ZAB.

მოჭკოცა წარ(ჰ)კოცა ZA.

მპარავი (+ 12, 6 იოანე ZA) ქურდი ZABC.

განუმარტავია DE.

მპარაობა (მპარავობა B) ქურდობა ZAB.

მპირდებოდა პირობას მაძლევდა ZAB.

მპირველობნი (+ 27, 29 ეზეკ. Z) მენავეთ გამგებელი ZAB.

ნავის მარიგებელნი Cab.

ნ. მენავე.

მპყრობელი (41, 13 ესაია) მპირავი ZAa.

ნ. ყოვლის-მპყრობელი.

მქავე ესე არს, რომელი თვით ბუნებით მქავე იყოს, ხოლო პირველ არამქავე რაჲცა მომქავდეს, ეწოდება წ მ ა ხ ე; და ღვინოსა კაცთაგან დამქავებულსა, ანუ თვით დამქავდეს, ეწოდება ძ მ ა რ ი, ხოლო მქავისა გარდარეულებასა ეწოდების მ ყ ვ ი რ ტ ლ ე; რომელსა მქავისა და ტკბილისა საშუალი გემო ჰქონდეს, ეწოდება მ ხ ე (მხე ეწოდება A) ZA.

მ ქ ა ვ ე არს, რომელი თვით ბუნებით მქავე იყოს; ხოლო პირველ არამქავე თუ მომქავდა, ეწოდება წ მ ა ხ ე; ღვინოსა კაცთაგან დამქავებულსა და მისთანასაჲა ეწოდება ძ მ ა რ ი; ხოლო მქავისა გარდარეულებასა ეწოდების მ ყ ვ ი რ ტ ლ ე; რომელსა მქავისა და ტკბილისა საშუალო გემო ჰქონდეს, ეწოდების მ ხ ე B. ესე მქავე განიყოფების ხუთად: წმახად, მხედ, მქავედ, ძმრად (ძრმად CaqD) და მყვირტლედ. წ მ ა ხ ი არს, რომელი პირველ მქავე არ(ა) იყოს და მომქავდეს მცირედრე; მ ხ ე არს მქავეცა და ტკბილი გემო ორივე აქვნდეს, არა რომელი სჭარბობდეს; მ ქ ა ვ ე არს თვით ბუნებით მქავე იყოს და არა სხვათა მიერ მოქმედებული[2]; ძ მ ა რ ი არს ღვინოთაგან ანუ სხვათა ნივთთაგან კაცთა მიერ დამქავებულ იყოს მეტად. არამედ მ ყ ვ ი რ ტ ლ ე არს გარდარეულება სიმქავისა CD. ესე მქავე განიყოფების ხუთად: წმახად, მხედ, მქავედ, ძრმად და მყვირტლედ. წ მ ა ხ ი არს, რომელი პირველ არამქავე იყოს და მომქავდეს მცირედ; მ ხ ე არს მქავე და ტკბილი გემო აქვნდეს, არა რომელი სჭარბობდეს; ხოლო მ ქ ა ვ ე არს თვით არსებით მქავე იყოს და არა სხვათა მიერ მოქმედებული; ძ მ ა რ ი არს ღვინო ანუ თაფლი ანუ სხვანი რამე ნივთნი კაცთა მიერ დიადად დამქავებული. არამედ მ ყ ვ ი რ ტ ლ ე არს გარდარეულება სიმქავისა E.

ნ. გაამქავე, დაამქავე, კოკო-

---

[1] ნუსხებშია: „მოჰხვეს“. [2] აქედან D ხელნაწერს აკლია ფურცელი.

მქავა, მომქავებული, მომქავო.

მქაუნა (ბალ.) ZABCE.

ნ. კოკომქავა.

მქლავნება გაცხადება ZA.

გაუცხადოს BC.

ნ. გამქლავნება, გამქლავნებული.

მქლივანი წუთხი ZABCE.

მრადი ქანიდავლიანში: „დედა მრადო“[1] D.

მრავალთაობაჲ (+ კათიღ. ZAa) მრავალგანნაწილებულივით ZA.

მრავალ-განნაწილულივით B.

მრავალი ესე არს ორიდამ ათასამდე ZA.

მრავალი ეწოდების ორიდამ ათიათასამდი B. მრავალი არს სამიდამ (ათიდამ Cb) ვიდრე ათიათასამდე C. განუმარტავია E.

ნ. განმამრავლები, განნამრავლები, ემრავლა, სიმრავლე, უმცროსი, ფერქმრავალი.

[**მრავალკაცი** ნ. სამრავალკაცო 1, 2].

[**მრავალმეტყველი** ნ. ჭარტალი].

[**მრავალსახედ** ნ. პოლუმორფად].

მრავალსახელი ესე არს ერთსა რასამე და ერთრიგსა მრავალი სახელი ერქვას ZA.

„ხოლო მრავალსახელ არიან რაოდენნი საზღვრითა ეზიარებოდინ, ხოლო სახელითა განიყოფოდინ, ესე იგი არს, რაჟამს იგივე და ერთი საქმე მრავლითა იწოდებოდის სახელითა, ვითარ-იგი ფასღანონ, აორსპათი, მაქერა, ქსიფოს, რამეთუ ესე ყოველნი სახელნი ერთსა საზღვარსა მიითვალვენ, რომელ არს ორპირად ალმახული რკინა, ვიტყვი უკვე, რკინასა ორკერძოვე ალესულსა, ხოლო წარსწერენ მრავალსახელთა ეგევითართა[1]“ BCE.

მრავალურჩხი მრავალ-ნაწლევი ZABC.

შიგანური რამ არი, ბევრ-წელი. ექვსთა დღეში: „და ნამეტნავსა საზრდელსა ვრცელ-ნაწლევისა მიერ მრავალურჩხთა მოქცევთა შინა მომაქვს“ E.

ნ. იქუანჩი.

მრავალძარღუა (მრავალძარღვა ZBCbqE) (ბალ.) ZABCE.

მრავაონნი (მრავაონი B) მოარვენი ZB.

მრგველი რგვის მოქმედი ZAB.

მრგვლიად-დასაწველი, მრგვლიად-დასაწუწლი ნ. მრგულიად-დასაწუელი.

[**მრგუალი** ნ. მგრგუალი].

მრგულევა 2, 16 ამბაკომ ZB.

მრგულიად-დასაწუელი (მრგვლიად-დასაწველი ZB, მრგვლიად-დასაწუწლი A) (15, 3 ლევიტ.) ესე არს მსხვერპლსა რა მთლივ დასწვიდენ ZA.

(15, 3 ლევიტ.) მსხვერპლთა რა მთლივ დასწვიდენ B.

მრე (+ 12, 4 ფსალმ. ZAa) მომრევი ZAB.

მრევლი (მრევლი თუ მრემლი E)[2] (+ 25, 20 იერემ. ZAa) მოურნე სულიერი ZA.

მოურნე B. მრემლი, ესე არს მასწავლებელი, გინა მოურნე C. განუმარტავია E.

ნ. სამრევლო; შდრ. მრემლი.

---

[1] ამოღებულია იოვანე დამასკელის კათიღორიიდან თავი 16 (S—1463, 45 v) წყაროშია: „მრევთა“.

[**მრეზ** ნ. (ჴურამბა'სთან) ამრეზა, ამრეზი].

[**მრეკელი** ნ. სამრეკლო].

მრემლი (25 [20 იერემ.]) იგივე მრევლი ZA.

იგივე B.

ნ. სამრემლო.

მრეშველი (+ 9, 21 ისო ZA) მეშეშე(ა) ZABCE.

მრეში წაბლის ფერ(ი), მოსისო ZA.

(ოთხფ.) B. წაბლის ფერი[1] C. განუმარტავია E.

ნ. რუხა; შდრ. მურეშა.

[**მრეც** ნ. ამრეცი, აღმართი, დამრეცი, დაღმართი, მიმრეცი, შემრეცი, ჩამრეცი, წამრეცი].

მრეწავი ქელფასის ამღებელი ZA.

ქელფასის ამღები B.

მრთელი ესე არს შეუმუსრავი, გინა უნაკლებო, გინა უსენო ZAB.

შეუმუსრავი, გინა უნაკლულო, გინა უჭირველი Cab. განუმარტავია CqE.

ნ. სიმრთელე.

მრთველი მოსთავი ZAB.

მრიგებელი რიგის მასწავლებელი ZAB.

მრიდებელი რიდის მოქმედი ZAB.

მრისველი მპარსავი ZAB.

მრისხანე რისხვის მოქმედი ZA.

მრისხანება რისხვის მოქმედება ZAB.

მრკენელი რკენის მოქმედი ZAB.

მრომი მრუმე ZAB.

შავი, გინა ბნელი (ბნელივით Cb) C.

ნ. მრუმე.

[**მროტონოტორი**] [„მროტონოტორსა მოუწოდა შექმნად ბეჭდისა"] B.

მროქავი გამცემი საქონლისა ZA.

გამცემელი B.

მროწეული ვიეთთა ბ რ ო წ ე უ ლ ი მროწეულად აღუწერიათ, არამედ ხილსა მას არა ეწოდების მროწეული, არამედ ბროწეული ZA.

ვიეთთა ბროწეულისათვის აღუწერიათ, არამედ არა ეწოდების ხილსა მას მროწეული, არამედ ბროწეული B. ბროწეული C.

მროწეული (1, 18 იოველ) ნახირი ZAB.

მროწლე, ნახირი C.

მროწლე (+ 26, 14 დაბად. ZAa) ნახირივე ZA.

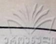
მროწეული, ნახირი B. ნახირი CE.

ნ. სამროწლე, ჯოგი.

მრუდი (+ მრუდიცა B) ესრეთ განიყოფებიან: ე ლ ა მ ი არს რაოდენგზის მრუდი (მრუდი რაოდენგზის B) გამართო, აგრევე (ეგრეთვე B) გამრუდდეს; დ რ კ უ არს მრუდი ყოვლად განუმართველი; გ ვ ლ ა რ ძ ნ ი ლ ი არს ვაკოანთა შინა სიმრუდე ღელოვან-ფოსოიანი, რომელსა მსოფლიონი ო ლ რ ო ჩ ო ლ რ ო დ უწოდენ; ღ ე ლ ა რ ჭ ნ ი ლ ი არს სიმრუდე მიგრეხილ-მოგრეხილი; რ ა დ ი არს მცირედ ცალს მჴარეს გამრუდებული ZAB.

მრუდი ზოგადი სახელი არს ყოველთა მრუდთა. ხოლო ესე მრუდი განიყოფების ხუთად: ელ(ა)მად, დრკუდ, გვლარძნილად, ღელარჭნი-

[1] ასეთივე განმარტება B-ში გადახაზულია.

ლად (+ და Cb) რადად; ელამი არს მრუდი, რომელი რაოდენგზის განმართო, ეგრეთვე განმრუდდეს; დრკუ არს მრუდი ყოვლადვე განუმართველი; გვლარძნილი არს მრუდი ვაკოვანთა შორის ღელო(ვ)ანფოსოანი და სერო(ვ)ან-კაპნოანი, სადა ყოვლადვე არა იყოს სისწორე, რომელსა მსოფლიონი ოღროჩოღროდ უწოდენ; ღვლარჭნილი არს სიმრუდე მიდრეკილ-მოდრეკილი; რადი არს მრუდი ცალმჯრი(ვ) გამრუდებული C. ელამი, დრკუ, გვლარძნილი, ღვლარჭნილი და სხვები E.

ნ. გაამრუდა.

მრუმე (4, 1 გოდება) მრომი. ესე არს ბნელად საჩინარი, გინა შავი ბინდის მსგავსი ZA.

მრომი. ესე არს ბნელად საჩინარი, გინა ბინდის მსგავსი შავი B. მრუმე არს ბნელი (ბნელა Cq) რამ უჩინ(ა)რად (+ გინა შავი Cab) C. ვერ გაიცნას. მრუმე უჩინო თუ ძნელ-სახილველს ამგზავსა და თქვენც გასინჯეთ, გარჩევით ვერ ვპოე. 144 ქავშირში[1]: „მრუმედ მომხედა 'მე მზემან“ E.

შდრ. მრომი; ნ. უმრუმ.

მრუშება (+ 8, 3 იოანე ZA) მეუღლიანის ბოზობა ZABCE.

ნ. ბოზობა.

მრუში 2, 9 ნაბოზვარი ZAa.

ნ. იმრუშა, მემრუშე, ნამრუშალი.

მრქენელი რქით მაწყინარი ZAB.

მრღვე (მრღვიე BC) ილექრო გაუწმედელი, გინა გამოუცდელი, რომელ არს რიოში ZA.

გამოუცდელი, გინა გაუწმედელი ილექრო, რიოში B. და გამოუცდელი — ვეცხლი და ოქრო განრყვნილი C.

შდრ. მღურივე.

მრჩობლი (17, 18 იერემ.) ორი, გინა ორკეცი ZA.

ორკეცი, გინა ორი (+ 17, 18 იერემ. B) BC. ორკეცი E

ნ. იმრჩობლა, იმრჩობლებს.

მრჩოლელი ერჩოლებოდეს, აწყენდეს ZA.

ერჩოლებოდეს B.

მრცხელი რცხის მოქმედი ZAB.

მრწამს Cb.

მრწამსი (+ 1 კორინთ. 9, 18 Z) მართალი სარწმუნოება ZA.

განუმარტავია B.

მრწემი (+ 25, 23 დაბად. ZAa) უკან შობილი ZABC.

უმცროსი ძმა E.

ნ. უმრწემესი, უმცროსი.

მსაგრობელი საგრობის მოქმედი ZAB.

მსაზრავი საზრის მოქმედი ZAB.

მსაზღვრავი[2] საზღვრის დამდები ZAB.

მსამობი (მსამობნი Cab) (+ 23, 23 ეზეკ. Z) სამ-დგომია, იქ ნახე ZAB.

სამ-მდგომ(ნ)ია C.

მსასოებელი სასოებიანი ZAB.

მსახლობელი მუნ მოსახლე ZAB.

მსახური (+ 8, 4 გამოსლ. ZAa) უფლის შინაყმა ZAaBCb.

უფლის შინაყმა (2 მეფ. 13, 18) Ab.

განუმარტავია CaqE.

ნ. ვიმსახურო, ვმსახურებ,

---

[1] იგულისხმება იოვანე პეტრიწის თარგმანება II წიგნი (გვ. 173, 4), მოწმობა კი სხვა წყაროდან ჩანს. [2] ნუსხებშია: „მსაზღურავი“.

იმსახურა, კერპ-მსახური, მოსამსახურე, სამსახურებელი, სამსახური.

მსახრვალი (მსახრველი CE) (57, 6 ფსალმ.) თოიჩი და მსახრვალი იგი არს, რომელი მოგობითა და გრძნებითა მძვინვარებანი მჴეცთანი მოამშვიდიან, სიზმართ ამხსნელსაც მსახრვალად უწოდენ ZA.

თოიჩი და მსახრვალი იგი არს, რომელნი მოგობითა და გრძნებითა მძვინვარებანი მჴეცთანი მოამშვიდიან. სიზმრის ამჴსნელთაცა მსახრვალს უწოდენ B. მსახრველი და თოიჩი იგი არს, რომელთა მოგობითა და გრძნებითა მძვინვარება მჴეცთა მოამშვიდიან (მოამშვიდონ E) (+ მსახრვალი ეწოდების სიზმართ აღმჴსნელთაცა Cb) CE.

ნ. თოიჩი, ლაზარინელი.

მსაჯული (12, 58 ლუკა) სამართლის მქნელი ZAB.

მოსამართლე CE.

ნ. ემსაჯულობ.

მსგავსი (2, 20 დაბად.) სწორება და იგივეობაჲ ერთმყოფობასა და მისთანაეობასა მოასწავებს ZAa.

სწორება და იგივეობაჲ ერთმყოფობასა და მისთანაეობასა მოასწავებს (1 მეფეთა 10, 24) Ab. მსგავსება და სწორება და იგივეობაჲ ერთმყოფობასა და მისთანაეობასა მოასწავებს B. მგზავსი. მსგავსება და სწორება და იგივეობაჲ ერთმყოფელობასა მოასწავებს, რომელი-იგი მარტივად და შეურევნელად და შეუმრღვეველად გულისხმა-იყოფების, ხოლო უმსგავსოება და უსწორობა და სხვებრობა და შეურევნელობაჲ და ცვალებაჲ (ცვალებად Cq) ნივთიერთათვის ითქმის ამისთვის ღ˜თი ერთად იცნობების C. განუმარტავია E.

ნ. ემსგავსა, იმსგავსა, უმსგავსო.

მსგეფსი (+ 2 დიოლოღ. ZAa) ამ დღით მის სწორ(ს) დღემდე ZAB.

შვიდეული დღეთა (+ გინა სწორით სწორი Cab) C.

ნ. სამსგეფსო.

მსევანი (ფრინ.) (+ 2 შჯულ. 14 ZAD) ZABCE.

მსერობელი სერის მჭამელი ZAB.

მსვენი ნ. მსუენი.

მსვენ-ლომი ნ. მსუენ-ლომი.

[**მსვლიკი** ნ. ხულიკი].

მსთვა ნ. მსთუა.

მსთვად ნ. მსთუად.

მსთვალი და **მცხუწდი** ნ. მსთუადი და მცხუედი.

მსთობა ასწრაფება B.

ნ. ალვიმსთობ, ალიმსთო, ალმსთობა, იმსთუეს.

მსთუა[1] (5, 24 იერემ.) მსთვად ZA.

მსთუად (მსთვად ZACqE) (+ 142, 8 ფსალმ. ZA) ადრე ZABCa.

ადრიან Cb. მალ CqE.

ნ. ანაზდი.

მსთუადი და **მცხუედი** (მსთვადი და მცხუწდი ZA) (6, 3 ოსე) ესე არს დილასა (+ და Z) სალამოს მარგებელი წვიმაჲ ZA.

(6, 3 ოსე) მსთვადი და მცხვედი—

[1] ნუსხებშია: „მსთვა“.

დილას და საღამოს B.

მსთუაში (24, 2 იერემ.) ადრეული ZAa.

[**მსივანი** ნ. სივ].

მსინჯავი გამსინჯავი ZAB.

მსიძავი მეზოზარი კაცი ZABC.

მსკნელი (მსმკნელი Caq) (9 იოსი-პოს) დამსკნელ ZA.

(9 იოსიპოს) დამსკვნელი BCab. 9 იოსიპოს: „მამისა შიშისაგან უკმოიღო და მე ვიდრემე ამათი მსმკნელი წარვიდა“ Cq[1].

მსმელი (29, 8 ესაია) შემსმელი ZAa.

მსმკნელი ნ. მსკნელი.

მსნიერი ნ. სმნიერი.

მსოფლელი (12, 48 გამოსლ.) სო-ფელში მდეგი ZAa.

მსოფლიო სოფლისაგანი ZAB.

მსრბოლი (+ 8, 6 იერემ. ZAa) მორბენალი ZABCE.

ნ. მალემსრბოლი, წინამსრბო-ლი.

მსრეველი მსროლელი ZAB.

მსრველი მოსრვის მოქმედი ZAB.

მსტვარი ნ. მსტუარი.

მსტოვარი (2, 3 ისო) ესე არს აეშაგი მომხილავი ქვეყანისა, გინა მტერთა ლაშქართა და ეგე-ვითართა უცნაურად ZA.

აეშაგი. ესე არს, რა კაცი ვინმე გაგზავნო ქვეყანათა გასასინჯველად, ანუ მტერთა ლაშქართა და ეგევი-თართა უცნაურად B. აეშავი CE.

ნ. განმსტრობა, იმსტრობდა, სამსტოვრო, სამსტრო, ჯაშუში.

მსტუარი[2] (9, 10 ოსე) ახალი ლე-ლვი ZAa.

მსუამარე (მსუამარი Cq) ნესტვ-თ(ა) (ნესტვთ AB) მბერავი ZABC.

ნ. ნესტვ. უმსუამრეობა, უმსუამრეობად.

მსუდრავი შემსუდრავი ZA.

შემსუდვრელი B.

მსუენი (მსუჱნი ZA, მსვენი CqE) (მძრომ.) (+ 11, 30 ლევიტ. ZAa) ZABCE.

ნ. მსევანი.

მსუენ-ლომი (მსუჱნ-ლომი ZA, მსვენ-ლომი BCqE) (11, 30 ლევიტ.) ეს(ე) ცხო(ვ)ელი და (არს Ab) კერძო(ჲ) თავვი და კერძო(ჲ) ქრცვინი ZA.

(მძრომ.) BCE.

მსუჱნი ნ. მსუენი.

მსუჱნ-ლომი ნ. მსუენ-ლომი.

მსუნაგი ავმუცელი ZABCE.

მსუნევანი (მსუნევანნი C) (44, 19 იერემ.) ესე არს თხელი პურები, ერბოთ(ი) მომწვარი გემიერი (გემოიანი B) ZAB.

(იერემ. 44, 19) ქმიადი ერბოიანი Cab. ქმიადი ერბოიანი, ფორლელი Cq.

მსუქანა (ბალ.) ZABE.

(ბალ.) უკვდავა C.

მსუქანი (+ 41, 2 დაბად. ZAa) ქონ-მრავალი ZAB.

ქონიანი Cab. განუმარტავია CqE

მსუყე (მსუყი BCDE) (+ 30, 23 ესაია ZAa) ესე არს ცხიმიანი, რომელ (რომლისა Ab) ჭამითა კაცი მალე გაძღეს ZA.

ესე არს ცხიმიანი, რომელიმე ჭა-მით მალე გააძღებდეს B. მსუყ-

---

[1] Cab-ში გადახაზულია მოწმობა. [2] ნუსხებშია: „მსტვარი“.

ეწოდების ქონი გინა ზეთი სჭარბობ-დეს საჭმელს(ა) CD. განუმარტავია E.

მსყიდველი სყიდ(ვ)ის მოქმედი ZAB.

მსწრაფლ 14, 1 ესაია ZAa.

ნ. ანაზდი.

[**მსჭუალ** ნ. მანჭუალი, სამსჭუა-ლოჲ].

[**მსხალი** ნ. სხალი].

მსხემი (+ 38, 13 ფსალმ. ZA) ესე არს, რომელი უმკვიდროთა და სხვათა ადგილთა გამოიზრდებო-დეს და ადრე წარმავალ იყოს ZAB.

მ ს ხ ე მ ი არს, რომელი უმკვიდ-როსა და სხვათა ადგილთა გამო-იზ(ა)რდებოდეს და ადრე წარმავალ იყოს, ხოლო მ წ ი რ ი სხვაგან გა-მოიზრდებოდეს და გვიანად წარმა-ვალი იყოს და არა დამკვიდრებადი CD. რომელი უმკვიდროსა და სხვა-თა ადგილსა გამოიზრდებოდეს, იგი არს მ ს ხ ე მ ი, ადრე წარმავალ იყოს, ხოლო მ წ ი რ ი გვიან წარმა-ვალ იყოს და სხვაგანვე გამოიზრდე-ბოდეს E.

ნ. გემსხემნენ, ვმსხემობ, იმ-სხემა.

მსხვერპლი ნ. მსხუერპლი.

[**მსხვილი** ნ. სხვლი].

მსხვრევა ნ. მსხურევა.

მსხირპანე (2 ნემეს.)[1] გაჭიმული ZAa.

მსხმელი შობის მოქმედი, მ ს ხ მ ე-ლ ი --- ილეკროს ჩამომსხმელი: მ ს ხ მ ე ლ ი --- ხილი მენაყოფე, მ ს ხ მ ე ლ ი — ღვინის დამსხ-მელი ZAB.

მსხმილი მწერთ კვერცხი ZAB.

ბუზის კვერცხი CD. განუმარტა-ვია E.

მსხმო მეწუკი თუ ხორა, რაიც (რაიც Ab) დაჰყაროს ZA.

მეწუკი, თუ ხორა, თუ რაიც დაჰყრის B.

შდრ. ბმო, მბმო.

მსხუერპლი (მსხუწრპლი ZA, მსხვერპლი Cq DE) (+ 6, 18 ფსალმ. ZA) შესაწირავი ZABC ab.

განუმარტავია CqDE.

ნ. ამსხუერპლეს, ემსხუერპლა, იმსხუერპლა, სამსხუერპლო.

მსხუერპლის საცავი (მსხუწრპ-ლის საცავი ZAa, მსხუერპლისა-ცავი B) (+ 10, 1 ოსე ZAa) სამსხვერპლო ადგილი ZAaB.

მსხვერპლის დასადები ადგილი გი-ნა ტრაპეზი Cab.

მსხუწრპლი ნ. მსხუერპლი.

მსხუწრპლის საცავი ნ. მსხუერ-პლის საცავი.

მსხურევა[2] მრავლად დამტვრე-ვა Z.

მრავალთ დამტვრევა AB.

ნ. დამსხურეული.

მსჯავრი (1, 24 ესაია) სამართალი ZAB.

ნ. სამსჯავრო.

მტანჯველი (მტანჯუწლი ZA) ტანჯვის მოქმედი ZAB.

მტარვალი (16, 35 საქმე) მრისხა-ნე ბოქაული ZAB.

მრისხანე იასაული CD. განუმარტა-ვია E.

ნ. ბოქაული.

---

[1] ნემესიოსი, „ბუნებისათვს კაცისა“ (გვ. 36, 7). [2] ნუსხებშია: „მსხურევა“

მტაცებელი (1 კორინ. 6. 10) ტაცების მოქმედი ZAa.

მტე (+ 6, 39 მარკ. ZA) სძისა და საჭმლის მოზიარე ZABCD.
სჭმლის მოზიარე და სძისა E.
ნ. პურის-მტე, ძუძუს-მტე.

მტევებარი (4 მეფე 13, 20) დამსხმელი მოლაშქრე ZA.

მტევებისა შემ(ნ)დობისა ZAB-Cab.

მტერი ავის მდომი ZABCab.
განუმარტავია CqDE.
ნ. დამტერება, ემტერა, ვმტერობ, იმტერა, იმტერებს, სამტერო.

მტერფავი დამთრგუნველი ZAB.

მტეხელი გამტეხელი ZAB.

მტვერი ნ. მტუერი.

მტიერი (+ 4 მეფ. 2, 23 ZA) ქაჩალი ZAB.
ესე არს სრულობით უთმობა, რომელ არს სიქაჩლე CD. სიმტიერე სრულ უთმო არს, ხოლო შლუ — წინა კერძო თავი უთმო; ურიაობაში მტიერი კაცი წმიდა არს E.
ნ. სიმტიერე.

მტილი (+ 19, 41 იოანე ZABCb) ბოსტანი ZABCD.
განუმარტავია E.
ნ. ბოსტანი, მემტილე.

მტირალი ტირილით მყოფი ZAB.

მტკაველი (28, 16 გამოსლ.[1]) ცერი და ნეკი გაჭიმული ZAa.
3 მეფე 7, 26 Ab. განუმარტავია BCqDE. ცერ-და ნეკ-გაშლილი Cab.
ნ. (მაიმუნ'თან და ქია'სთან) ციდამტკაველი.

მტკველი (ბალ.) ფეტვის ბურღი ZABCDE.

მტკეეფრობა ნ. მტკუეფრობა.

მტკივა ტკივილი მაქვს ZAB.

მტკიცე (+ 13, 3 გამოსლ. ZAa) მყარი, გინა მაგარი ZABCD.
განუმარტავია E.
ნ. ანამტკიცი, განამტკიცა, დამტკიცება, სიმტკიცე, შემტკიცება.

მტკნარე[2] (+ 3, 16 ისო) შესქელებული მკდნარი ZA.
შესქელებული B. შედედებული სქელი CD. შემდგარი E.
შდრ. მკდნარი.

მტკნარი Cb.

მტკუეფრობა (მტკუწფრობა ZAB, მტკვეფრობა CDE) მრავალთაგან მიხვევა ZAB.
მტკვეფრობა არს მრავალთაგან მიხვევა CD. ხონთღროთში მტკვეფრობა ბუზთა და ფუტკართა ხვევასა და მგზნელობას უწოდა E.
ნ. ემტკუეფრა, შეამტკუეფრა.

მტკფოლვარე ტკივილით დაწველი ZA.
დაწველი ტკივილით B.

მტლაში-მტლუში (მტლაშა-მტლუში CD) უგვანი კოცნა ZAD.
უგვანი კოცნაები B. უგვარი კოცნა C.

[**მტლე** ნ. ტლე].

მტნასი ზმა B.

[**მტოკუფარი** ნ. გამომტკფოლვარი].

მტუერი (მტუწრი ZAB. მტვერი CqDE) (+ 2, 7 დაბად. ZAa) მიწა ფქვილივით ZABCab.

---
[1] წყაროშია: „მტკაველეული“. [2] წყაროშია: „მკდნარად“.

განუმარტავია CqDE.

[მტურევა ნ. დამტურეული, მიიმტურია].

მტუტე მეტად მლაშე ZA.

მეტად დამარილული B.

დიდად მლაშე CDE.

მტყორცელი Cb.

მტყუანი[1] (+ 8, 8 იერემ. ZAa) ტყუილ-შემცნე(ბ)ული ZA.

ტყუილის მთქმელი B. განუმარტავია Cb.

მტყუარი (+ 14, 11 დანიელ ZAa) ტყუილის მთქმელი ZA.

მტყუელვარე (მტყუწლვარე Z) ტყველვის მოქმედი ZAaB.

მჳაბა არაბთა ენათა არს, ხოლო ქართულად საქმარქმნილი მჳაბად გარდაუცვალებიათ; ხისაგან სნეულთ მჴრით სატარებელად შემზადებულსა ეწოდების ს ა ქ უ მ ე ლ ი, ხოლო ანაზდად ცუდად შემზადებულსა — ჩ ე ო, ხოლო კამაროსანსა და საბურველიანსა მჴრით ტვირთვით, გინა ცხენებით(ა) და აქლემებით სატვირთავსა — ჰ ო რ ლ ი, რომელსა თურქნი თახტირევანდს უწოდენ, ხოლო მკვდრის(ა) საზიდარს(ა) — ს ა კ ა ც ე ZA.

მაჰბა არაბთა ენითაა, ხოლო ქართულად საქმარქმნილი მ ჳ ა ბ ა დ გარდაუცვალებიათ. ესე არს ხისაგან სნეულთ მჴრით სატარებელად შემზადებული, რომელ არს ს ა ქ უ მ ე ლ ი, ხოლო ჩ ე ო — ანაზდ ცუდად შეჰზადებული და ჰ ო რ ლ ი — კამაროსან-საბურვლიანი მჴართ ტვირთვით, გინა ცხენით და აქლემით სატვირთავი, რომელსა თურქნი თ ა ხ ტ ი რ ე ვ ა ნ დ ს უწოდენ, ხოლო ს ა კ ა ც ე — მკვდართ საზიდარსა B. მჳაბა (მოაბა Ca) არს ხეთაგან შემზადებული სნეულთათვის დასაწოლი, კაცთაგან მჴრითა სატარებელი, ხოლო ჩ ე ო — აგრევე ხითა შემზადებულ, არამედ ცუდი და გაუთლელი და საბლებით შეკრული, ხოლო ჰ ო რ ლ ი — აგრევე მჴართა ზედა სატვირთავი კეთილად შემზადებული, კამაროსანი და საბურველოსანი, რომელსა სპარსნი თ ა ხ ტ ი რ ე ვ ა ნ დ ს უქმობენ, გინა დიდებულთა საჯდომელად, გინა სიჳმიდისა შთასადებელად და მჴართა მიერ ტვირთვით (ტვირთვის Cb) სატარებელთა, გინა ცხენთა და აქლემთა ზედა შემზადებულსა; ხოლო ს ა კ ა ც ე არს მკვდართა საზიდარი, ხოლო (და Cb) ს ა ქ უ მ ე ლ ი — საკაცისა მსგავსი Cab. განუმარტავია CqD.

მჳაბა დააბა, გინა გამოაბა Cb.

მჳაბნელებს Cb.

მჳაბრტყელე Cb.

მჳაგავე Cb.

მჳადევ Cb.

მჳადვა Cb.

მჳაელვარე Cb.

მჳაელვებს Cb.

მჳაზიდვინე Cb.

მჳათვალე ნ. მოათუალე.

მჳათრივე Cb.

მჳათუალე[2] Cb.

მჳაკარ Cb.

მჳაკერე Cb.

მჳაკვალე ნ. მჳაკუალე.

მჳაკვერე ნ. მჳაკუერე.

მჳაკუალე[3] Cb.

მჳაკუერე[4] Cb.

---

[1] წყაროშია: „მტყუარი“. [2] ნუსხაშია: „მჳათვალე“. [3] ნუსხაშია: „მჳაკვალე“. [4] ნუსხაშია: „მჳაკვერე“.

მუალაგე Cb.
მუალამაზე Cb.
მუალბე Cb.
მუალერხე Cb.
მუართვა Cb.
მუასქელე Cb.
მუაუძლურა Cb.
მუახლე[1] (+ 10, 9 ეზეკია ZAa) ახლო(ს) მყოფი ZABCDE.
ნ. მოახლე.
მუახლებული ახლო მოსული Z.
მუაქსენა[2] Cb.
მუბერაზი ბუმბერაზი თუ ძლიერი ZAB.
ბუნბერაზი, გინა ძლიერივით Cab. ბუმბერაზი, გინა ძლიერი Cq. ბუმბერაზი მგონია. მოციქულთა თარგმანი: „იგი ბუ(მ)ბერაზად ეტყოდა ვითარცა ალმძვრელი შფოთისა და შუღლისა, ხოლო ნახე ესე ვითარ სიმშვიდით[3]“ D.
მუგუზი (7, 4 ესაია) ცეცხლკიდებული შეშა ZAB.
ცეცხლიანი შეშა CD. განუმარტავია E.
ნ. ცეცხლი; შდრ. ნაგუზალი.
მუდამ მარადის ZABCDE.
მუდარა (ვეფხის-ტყ.[4]) დიდი ვედრება Z.
დიდად ვედრება ABCDE.
ნ. იმუდარა.
მუდბირი რომელ არს ყოვლისა საცხოვრებელისა თვისისა ღირწებით წარმგები B.
მუდო (ოთხფ.) თავგვია დიდი და სხვარიგი Z.
(ოთხფ.) დიდი თავგვი AB. (ოთხფ.) თავგვია დიდი მეტად C. (ოთხფ.) ოხუნველა D.
მუდრეგი უპატრონო, რომელსა თურქნი იავას უწოდენ Z.
უპატრონო ABCDE.
ნ. იავა.
[**მუდრვა** ნ. დამუდრვა].
მუვილი ყმუილი ძაღლთა ZAB Cab.
მუზარადი ზუჩი ZABCDE.
ნ. ზუჩი.
მუზაფარი კორცის მწნილი ZAB CD.
განუმარტავია E.
მუზნური თუალვა (მუზნური თვლა ZA, მუზნური BCab, მუკუზნური CqD) ერთიორად აღრიცხვა (აღრიცხო A) 1, 2, 4, 8, 16, 32 და ყოველივე ესრეთ ZA.
თვლაა ერთიორად: 1, 2, 4, 8, 16, 32 ასრე სრულ B. ესე თვლა(ა) ერთი ორად: 1, 2, 4, 8, 16, 32, ასრე მიჰყვე (მიჰყვეს D) სრულ CD.
მუზრაკი ბერძულია, შუბს ჰქვიან ZAB.
(უჭმ.) ბერძული შუბი C. (უჭმ.) ბერძულია, შუბი D. (უჭმ.) მუზრაკი ბერძულად შუბი E.
მუკაშარი ცერცვის ღერღილი Z.
ცერცვი დაღერღილი AE. ცერცვი ღერღილი B. ცერცვი დაროშვილი CD.
ნ. ღერღილი.
მუკენი ჩალურის ლატანი ZAB CD. ჩალურის ლარტყა E.
მუკუდი ავშრის საბელი ZABCD.
ავშრის თოკი E.
ნ. საბელი.
მუკუზნური ნ. მუზნური თუალვა.
მული ქმრის (ქრმის ZACq) და ZABC.

[1] წყაროშია: „მოახლე“. [2] ნუსხაშია: „მუახსენა“. [3] წყაროს დასახელება და ტექსტი Caq ნუსხებში გადახაზულია. [4] შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 1490,1.

განუმარტავია DE.

მულიდი (ქართლის ცხ.[1] ZAa) პარვით (მოპარვით B) კაცის მკლველი (მკვლელი Z) ZAaB.

მოგვი, განა ჯადეგი Ab.[2]

მულდანზარი (+ ვეფხის-ტყ.[3] Z) სავარდე ZABC.

განუმარტავია D.

მუმია რომელიმე კაცის კორცი არს, რომელიმე ასფალტითგან Z.

განუმარტავია AB.

მუმლი (მწერ.) (+ 3, 16 გამოსლ. ZAa) აწ რომ კოღოს უწოდენ ZA.

(მწერ.) აწ რომ კოღოს უქმობენ B. (მწერ.) კოღო C. (მწერ.) DE.

ნ. სამუმლე.

მუნ (+ 2, 1 იოანე ZA) იქ(ი) ZABCDE.

ნ. მუნით.

მუნთქუესვე (მუნთქუჱსვე A. მუნთქვესვე CDE) (+ 69. 4 ფსალმ. ZA) მაშინვე ZABE.

მუნქვესვე, მყის CD.

ნ. ანაზდი, მუნქუესვე.

მუნი ნ. მუნი, მღერი და ხორა.

მუნით (+ 2 ეზრა 13, 9 ZA) იქიდამ ZAB.

მუნი, მღერი და ხორა (მუნი CDE) სამივ(ე) მღ(ი)ერია უადვილეს-უძნელესი ZAB.

მ უ ნ ი, მ ღ ე რ ი და ხ ო რ ა სამივ მღერია უადვილეს-უძნელესი (ა უძნელეს-უადვილესნი E) CDE.

შდრ. ელქიმი.

მუნქუესვე (მუნქუჱსვე ZA. მუნქვესვე B) მუნთქვესვე ZAB.

ნ. ანაზდი.

მუნჯი უტყ(უ)ვი (+ გლეხურად Z) ZABCDE.

მურა (ოთხფ.) შავ-წითელი ძაღლი ZAB.

შავ-მოწითალო ძაღლი CD. განუმარტავია E.

ნ. რუხა.

მურაკი დუღილით მჟავეს შესქელებენ შესანახავად. მის დროს საჭმელად Z.

მჟავეს ეწოდების, (ეწოდება B) დუღილით შესქელებულს(ა) შესანახავად AB. ესე მჟავესა ეწოდების დუღებით შესქელებულსა შესანახავად CD. მურაკი არს მჟავე დუღებით შესქელებული შესანახავად საჭმელთათვის, რამეთუ ფრიად მჟავე იქმნების E.

მურასა სპარსთა ენაა. ქართულად მ ო ო ჭ ვ ი ლ ი ჰქვიან ZAB.

მურასა ქართული არ არი(ს), ქართულად მ ო ო ჭ ვ ი ლ ი ჰქვიან CD. განუმარტავია E.

ნ. ზაპები.

მურდასანგი სხვათა ენა შემოღებულა Z.

[სპარსულია, მ კ ვ დ ა რ ი ქ ვ ა Aa. განუმარტავია AbDE. (უჴმ.) BC

მურეშა (ოთხფ.) წითელ-შავი ზროხა ZA.

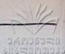
(ოთხფ.) მრეში ზროხა B. წითელ-შავი ძროხა C. განუმარტავია E.

შდრ. მრეში.

მური (44, 9 ფსალმ.) ესე (+ არს A) შტახსისა ნაწურთა უზრქესი სუნნელი ZA.

---

[1] შდრ. ქართლის ცხოვრება, ს. ყ ა უ ხ ჩ ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., II, 193,9. [2] ასეთი განმარტება B-ში გადახაზულია. [3] შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 1460,1.

(44, 9 ფსალმ.) მური არს შტახსის ნაწურთა უზრქესი სუნელი B. მური არს შტახსისა ნაწური უზრქესი სუ(ლ)ნელი, რომელსა მურიმაქად სახელ-სდებენ მკურნალნი C. (ბალ.) ეს მური ყვავილისაგან გამოიქდება მეფეთ საცხებლად, თუ მკვდარს წასცხო, წლამდისინ არ გაიხრწნება, ბაბილონს მოვა E.

ნ. სამურავი, შტახსი.

მური სომხურია; კვამლისაგან გაშავებულს ჰქვია, ქართულად ფ ა რ ი ლ ს უწოდენ Z.

სომხურია, კვამლისა ფარილსა უწოდენ, ქართულად ფ ა რ ი ლ ი ჰქვია(ნ) A. კვამლის ფარილი. მ ური სომხურია, ფ ა რ ი ლ ი — ქართული B. ფარილი კვამლისა Cab. კვამლისა E.

მურკვნა, მურკვნვა ნ. მურკნვა.

მურკი კომბოსტოთ ძირთ ხვიტი Z.

კომბოსტოს ძირთ ხვიტი AB. (ბალ.) CE.

მურკნვა (მურკნა ZA, მურკუნა B, მურკვნა C, მურკვნვა E) რცხა ZABC.

რეცხა E.

ნ. ალმურკნვა, მმურკნელი, მმურკნელობითი, მმურკნველი, სამურკნო, უმრკნველი, უმურკნელი.

მურკლი ნოტიოში შეკუმშ(ვ)ილი ZAB.

ავად ამოზელილი C. ავად ამოზელილი რაც რამ E.

მურკუნა ნ. მურკნვა.

მურტი[1] (ხე) (+ 1, 35 მსაჯ. ZA) მვირის(ი)ნი ZAB.

(ხე) CE.

ნ. მურსინი.

მურყანი (მურყნი Cq) (ხე) თხმელა ZAB.

(ხე) C. (ხე) რთხმელა E.

მურწი (თევზ.) ZABCE.

მუსა ტაბლათ მოსაგველი Z.

მოსაგველი სუფთა A. მოსაგველი რამ B. მოსაგველი რამ არის ცოცხივით(ა) (ცოცხსავით D) CE.

მუსადია ბიცოლა ZB.

ბიძას-ცოლა C.

მუსანდარა Z.

მუსიკა (მუსიკი BCE) (3, 15 დანიელ) ლათინურია, ქ მ ო ა ნ ე ბ ა დ მოვა, ქართულად ს ა ხ ი ო ბ ა ჰქვია(ნ) Z.

ლათინურია, ქ მ ო ა ნ ე ბ ა ა, ქართულად ს ა ხ ი ო ბ ა ჰქვია(ნ) (3, 15 დანიელ) A. ქმოანება, ფრანგულია, ქართულად ს ა ხ ი ო ბ ა ჰქვიან (3, 7 დანიელ) B. ქმოვანი, გინა მგალობელი C. ქმოანება E.

ნ. ვმუსიკობ.

მუსრვა შემუსრვა, დამუსრა, გატეხასავით Z.

გატეხა ABCE.

ნ. დამუსრა, ნამუსრი, შემუსრვა.

მუსტარიბი ქალაქის გამგებელი ZAB.

ქალაქთ გამგებელი C.

მუსტი კ ვ ი რ ი ლ ე ს ა გ ა ნ შ ე ჩ ვ ე ნ ე ბ ა შ ი: „რომელმა(ნ) უვნებ(ე)ლობითა და მუსტითა გარდ(ა)მოიყვანნა იგი ჩვენსა ამას მსგავსებასა“ ZAB..

[**მუსტოფი** ნ. სკრიპნიარი].

მუსუსი მეტად მდომელი გლეხურ(ად) ZAB.

[1] წყაროშია: „მურტოვანსა“.

მეტად მდომი C.

შდრ. ვოკოლი.

მუტელი დიაცთ ასო სარცხვინელი ZA.

დიაცთ ასო BC, განუმარტავია E.

ნ. იგი.

მუტრიბი[1] (+ როსტომ. Z) ქალი მეჩანგე ZAB.

ქალნი მეჩანგენი C. მეჩანგე E.

მუტრუკი (ოთხფ.) ვირის კიცვი (კვიცი Cq) ZABC.

(ოთხფ.) E.

ნ. ცხენი.

მუუგდევ[2] Cb.

მუუდევ Cb.

მუუვლინე Cb.

მუუზიდე Cb.

მუუთრიე Cb.

მუუკერე Cb.

მუუნაცვლე Cb.

მუურთვი Cb.

მუუსუენე[3] Cb.

მუუტანე Cb.

მუუფარე Cb.

მუუყარე Cb.

მუუშინე Cb.

მუუცემია Cb.

მუუძეწკე Cb.

მუუწევ Cb.

მუუწიე Cb.

მუუჰე Cb.

მუუჯეგ Cb.

მუფარახი (+ ვეფხის-ტყ.[4] Z) იაგუნდის მაჯუნი ZAB.

განუმარტავია C.

მუქარა (მუქარობა CE) სხვათა ენაა, დაქადებასავით Z.

დაქადებასავით, სხვათა ენაია Aa. დაქადებასავით AbBCb. განუმარტავია CaqE.

მუქახარი (ვისრამ.[5]) ნითხვის ტოტი Z.

ნითხვის ცალი ტოტი A. ნითხვის ცალი მკარე B. საბიძალი CE.

მუქაფა (+ ვეფხის-ტყ.[6] Z) საპასუხო ZABC.

სან(ა)ცლო E.

ნ. სამუქფო.

მუქერი ZACE.

საზრდელი თუ ნუზლი მგონია B. 11, 27 მამათ-ცხ.[7]: „(+ და Cb) ტვირთი (+ იგი მისი Cb) ყოველივე წარუღო და ძნიად(ოა) კარაულნი შეაქცინა მუქერთა მისთა თანა (ღ თანა მისთა BCb)" ZABCb. „შეაქცინა მუქ(ე)რთა თანა" Caq.

მუქიბი ძლვენთ (ძლვნის B) მნე ZAB.

ძლვენთ შემნახავი C. განუმარტავია E.

მულაბანა საა(ვ)ოდ. შესაბრალისი ZABC.

⌈ბაამიანში⌉ D[8]. განუმარტავია E.

მულარბარა ⌈მულაბარად⌉ D) (დარეჯან.[9]) ინდოური მურასა, რომელსა გულქანდას უწოდენ Z.

ინდოური მურასა AB. განუმარტავია CbqE. გულქანდ Ca ⌈დარეჯან.[9]:

---

[1] შდრ. შაჰნამეს ქართული ვერსიები, წიგნი, სტროფი 3775 ბ, 3776 დ. [2] ამ სიტყვასთან შენიშვნაა: „მუაბას ზეით ეს უნები დაწერეთ, მერმე მუაბა და მუაბას მსგავსი". [3] ნუსხაშია: „მუუსვენე". [4] შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 108,3. [5] იხ. ვისრამიანი, 1938 წ. გვ. 160, 1. [6] შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 1200,2. [7] შდრ. A—1105, 237 v, b. [8] D-ში ამ სიტყვასთან მიწერილია: „ვაი ფარემურზისი". [9] შდრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყუბანეიშვილის გამოც., 55,22 („მულრაბასრი").

„თვალითა და მარგალიტითა მუღა-ბარად შექმნილი“ D.

[**მუღნი** ნ. ბარბითი].

მუღრაობა (48, 2 იერემ.) ქადილი ZAB.

ბუღრაობა[1] C. ესე არს კუროთა მიერ ყვირილი და ბრძოლა მიწისა, ვიეთნი ბუღრაობას იტყვიან E.

ნ. ემუღროდა, ქადილი.

მუღურობა[2] (11, 10 ოსე) ლომუ-რი ზახება ZA.

ზროხული ზახება (11. 10 ოსე) B. ზახება C.

მუყა ოჩხრობა ZA.

ოჩხარი BCE.

ნ. ოჩხარი.

[**მუყაიში** ნ. ოქროსთმა, სხეპლა].

[**მუყა ხვასტაგთა** ნ. სარგებელი].

მუყრი მაჰმადიანთ მოლა ZAB.

მუშა ქვეყ(ა)ნის(ა) მოქმედი ZAB.

მოქმედი ქვეყანისა C.

ნ. ვმუშაობ, იმუშავა. სამუ-შაო; შდრ. მუშაკი.

მუშა ძნის შესაკრავი ჩხირი ABC.

ძნის ჩხირი E.

მუშაბალი[3] თათართ ენაა. ქართუ-ლად სართხმელი ჰქვიან ZA.

(უქმ.) თათრულია, ქართულად სართხმელი ჰქვიან B.

მუშავაზი (მუშავაზა Caq) ძველის ვაზის ფერი, ამბრის ფერი(ა) ZA.

ვისრამიანში სწერია. ძველი ვაზის ფერი, ამბრის ფერი B. ვაზი ნამუ-შავარი ქვალად Cab. ვისრამია-ნი: „შენ რომ (რომელ E) მუშავაზი-სა ფერსა თმასა (თმათა E) იგლეჯ CaqE.

მუშაითი საბელზე(დ) მოთამაშე ZABC.

განუმარტავია E.

მუშაკი (მუშაკი და მუშა E) (+ 10, 10 მათე ZA) მუშა ZABC.

განუმარტავია E.

ნ. ვმუშაობ, სამუშაკო; შდრ. მუშა.

მუშამი ბარი ან (და A) მეტად ცხელი ადგილი ZA.

ბარი და ცხელი BC. კარაბად[4]: „ღვინო ზვგნისა და არა მუშამი-სა“[5] Caq.

[**მუშთარი** ნ. ღია 1, ცთომილნი].

[**მუში** ნ. ეტისხარტულარი].

მუშკი (ოთხფ.) ხაზარეთის მუშკის ცხოველი, თაქვსა ჰგავს, ხოლო აფრიკის(ა) ცხენსა და მათის ასოთაგან არს მუშკი ZA.

(ოთხფ.) ხაზარული მუშკი თაქვსა ჰგავს, ხოლო აფრიკას მუშკი — ცხენსა; მათის ასოთაგან არს მუშ-კი-ყვერნი B. (ოთხფ.) ესე არს ნადი-რი (+ ერთი Cq) ხაზარეთისა ქვეყა-ნასა და მუშკი მისისა ასოსაგან (ასოთაგან Caq) არს და თვითცა სუ(ლ)ნელია ყოვლითურთ C. (ოთხფ.) ესე არს ნადირი ხაზარეთისა თემსა, ხოლო მუშკი მისისა ასოსაგან არს, და თვითაც სულნელია E.

[**მუშკი** ნ. ბობოწუერა, ხის მუშკი].

მუშტი თით-მომუჭვილი ჯერი-კერძო ZA.

---

[1] ასეთი განმარტება B-ში გადახაზულია. [2] წყაროშია: „მუღროოდის“. [3] ამ სიტყვიდან სიტყვამდე „მუცლით მეზღაპრე“ Z-ში ტექსტი გაუცხოველებიათ, რის გამო მრავალნაირი დამახინჯება მოიპოვება. [4] შდრ. უსწორო კარაბადინი, გამოც. ლ. კოტეტიშვილისა, თბ., 1938 წ., გვ. 97, 39 („მუშამა“). [5] წყაროს დასახელება და მოწმობა ორივე ნუსხაში გადახაზულია.

თითნი მომუჭვილ(ნ)ი BC. განუმარტავია E.

ნ. მუჭი.

მუჩირი ტყბილის მომშოველი: „მუჩირი ქარავანი ღვინისა“ B.

მუჩირობა ტყბილის მოშოება ZA.

ნ. ვიმუჩირე, ვიმუჩირეთ, კალმასი, მემუჩირე, სამუჩირო.

მუცელა ყვანას სენი ZA.

ყვანა სენი B.

მუცელი შიგანურთ საკავი ZA.

განუმარტავია BCqE. მკერდის ქვეითი Cab.

ნ. ცხრამუცელა.

მუცელქმნული (14. 1 იობ) მაკე ZAa.

ორსული Cq.

მუცლად-ღება (+ 2. 2 გამოსლ. ZAa) ყრმის ჩასახვა ZA.

ჩასახვა B. მუცელში ჩადება C. განუმარტავია E.

მუცლით-მეზღაპრე (8, 19 ესაია) ესე იგი არს ეშმაკთ მკითხავი, გინა ეშმაკი მუცლით გამო უბნობდეს, გინა ულუკი, გინა მკვდრის ძვლითა მისნობდეს და რაჲც მისთანა ZA[1].

(8, 19 ესაია) ესე არს ეშმაკთ მკითხავი, გინა მუცლით გამომეტყველი, გინა ულუკი, გინა მკვდრის ძვლითა თუ რითაც მისანი B. მუცლით-მეზღაპრე ეწოდების ულუკსა გინა ეშმაკთ მკითხველსა. გინა მუცლით გამომეტყველსა, გინა მკვდართა ძვლებთა მიერ მისანთა C.

მუცლის-მფარველი[2] (29, 22 გამოსლ.) დუმა ZAa.

ნ. მფარველი მუცლისა. საბურველი მუცლისა.

მუწაკი ქუნქლა Z.

მუწუკი მბმო ZA.

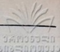
განუმარტავია BE. მუწუკი არს, რაჲცა მსხმო გამოვალს კაცსა ზედა, არამედ სახელნი სხვადასხვაა მათი. რაოდენ რიგია C.

მუჭი ეწოდების რა მაგრ(ი)ად ჴელთა თითნი შეიკუმშო და უკეთუ კაცსა ცერით კერძო სცე, ეწოდების მუშტი; (+ უკეთუ A) ნეკის მჴარე დაჰკრა, ეწოდების (ეწოდება Ab) მჯიღი; უკეთუ ცერი თითებს ქვეშ დაიპყრო (დააპყრა A), ეგრე სცე, ეწოდების ბლიკვი; უკეთუ თითებითა გოჯის კერძო კრა (წაჰკრა A). ეწოდების ქიშტი (ქისტი A), რომელ არს ქურჯვა: უკეთუ იდაყვითა უკუღმა უკუჰკრა, მუჯლუგ(ა)ნი ეწოდების ZA.

მუჭი ეწოდების რა ჴელთა თითნი შეიკუმშო მაგრიად და უკეთუ კაცსა სცე ცერის კერძო მუჭითა, ეწოდების მუშტი: უკეთუ ნეკის მჴარე დაჰკრა, ეწოდება მჯიღი; უკეთუ ცერი თითებთა ქვეშე დააპყრა, ეგრე სცე, ეწოდების ბლიკვი; უკეთუ თითებთა გოჯთა კერძო წაჰკრა, ეწოდების ქისტი, რომელ არს ქურჯვა: უკეთუ იდაყვით უკუღმა უკუჰკრა, მუჯლუგანი ეწოდება B. მუჭი ეწოდების, რა ჴელთა თითნი შეიკუმშო (შეიკუმშნე Cq) მაგრიად, ხოლო უკეთუ კაცსა სცე მუჭითა ცერის კერძო. ეწოდების მუშტი და არღარა მუჭი; უკეთუ ნეკის(ა) მჴარე და(ჰ)კრა, ეწოდების

---

[1] აქამდე აღწევს გადალეული ტექსტის გაცხოველება (ნ. შენიშვნა სიტყვასთან: „მუშაბალი“). [2] წყაროშია: „დამფარველი მუცლისაჲ“.

მძილი; უკეთუ ცერი თითებთა ქვეშე დაამწყვდიენე და ეგრე მომუჰვილნი შემო(ჰ)კრნე, ეწოდების ბლიკვი; უკეთუ თითებისაკენ წა(ჰ)კრა, ეწოდების ქიშტი, რომელ არს ქურჯვა; ხოლო უკეთუ იდაყვითა უკუღმართ უკუნჰკრა, მუჯლუგანი არს სახელი მისი C.

ნ. მომუჭული.

მუხა (ხე) (+ 44, 14 ესაია ZAa) ესე არს კრკოს ხე, მუხად ითქმის, რაძც ქერქი მქისე და დამშხალული აქვს ZA.

(ხე) მუხად ითქმის, რასაც ქერქი მქისი და დამშხალული აქვს, ხოლო კრკოს ხესაცა მუხა ეწოდება, რამეთუ იგიცა დამუხვილ არს B. მუხად ითქმის, რასაცა ქერქი მქისე და დამშხალული აქვს, რომელსაც აწ ხესა მუხად სახელ-ვ(ს)დებთ, კრკო ეწოდების და მუხაცა C. (ხე) E.

ნ. აბანოზი, ეკალმუხა; შდრ. მუხვა.

[**მუხვა** ნ. დამუხვა, დამუხვილი, მომუხვა].

მუხთალი დაუნდობელი მოღალატე ZAB.

მოღალატესავით CaB. განუმარტავია CqE.

ნ. იმუხთლა.

მუხლუხი (მძრომ.) ხის დიდი ჭია ZAB.

(მძრომ.) C.

მუხრუჭი ცხენთ ცხვირთ მოსაგრეხი ZA.

განუმარტავია BCE.

მუხტი ვაზნა ZAa.

ნ. ვაზნა.

მუხუდო (ბალ.) ქართული არ არის, ერევენდი (ერევინდი AB) ჰქვია(ნ) ZAB.

(ბალ.) CE.

მუხუნძუელი (მუხუნძველი ZB CqE, მუხუნძუჩლი Aa) (მძრომ.) (3 დიოლოღ.[1]) ფოთლის მჭამელი ჭია Z.

(მძრომ.) (+ 3 დიოლოღ[1]. Aa) ჭია ფოთლის მჭამელი A. (მძრომ.) BCE.

მუხური ჩამოსხმული C.

მუქლთ-მოდრეკა დაჩოქება ZAB.

მუქლი (1 მეფ. 17, 51) ფერჯის სადრეკის თავი; მუქლად ითქმის ტაეპი; მუქლს უწოდენ ლერწმის როკსა და მისთანათა ZA.

ფეჯის სადრეკის თავი B. ფერჯი სადრეკის თავი C. განუმარტავია CqE.

ნ. დაიმუქნალქმნა.

მუქლი დაიდგა (მუქლი დაიდგნა ZAa) კალთს მუქლით დაიჩოქა ZAB.

შდრ. დაიდგნა.

მუქლისაფენი ნ. მუქლსაფენი.

მუქლის-მოყრა ორის მუქლის მოდრეკა ZA.

განუმარტავია B.

მუქლსაფენი (მუქლისაფენი Z) ZAB.

მუჯა მლაშობი ადგილი ZA.

მლაშე მიწა, სადა ნადირნი სალოკელად მივლენ B. მუჯა არს მიწა მლაშე, სადა ნადირნი ლოკად მივლენ CE.

მუჯამარი (მუჯამბარი CE) საცეცხლური ZAB.

საცეცხლურივით C. განუმარტავია E.

ნ. საცეცხლე.

მუჯირი ხვარბლის მნე ZAC.

---

[1] შდრ. A—1103, 59 v, b 30.

ხვარბალთ მნე B. განუმარტავია E.

მუჭლუგანი მუჭთან ნახე ZA.

ნიდაყვით უკუკვრა B. იდაყვით უკუღმა ცემა C. განუმარტავია E.

მუჭარაკი (მუჰრაკი E) ქელით-წერილი(ა) ZABCE.

ნ. წერილი.

მჳრსინი Z (მვირსინი ZAB) (ხე) (+ 41, 19 ესაია ZAa) მურტი ZAB.

ნ. მურტი.

მჳრსიონი[1] (ხე)მურტი ZA.

(ხე) მურტივე B. (ხე) მვირსინი, მურტი C. იოსიპოსი[2]: „მიმღებელნი ქელთა შინა ირეოსინისა, მვირსიონისა და ძეწნისაგან ნაყოფისა თანა ფინიკისა ქმნულისა პიჯესიოჲს ვაშლისა თანა“ Cq[3].

მფარველი ფარვის მოქმედი ZAB.

ნ. ემფარველა, მუცლის-მფარველი.

მფარველი მუცლისა (29, 22 გამოსლ.[4]) დუმა ZABCab.

ნ. მუცლის მფარველი, საბურველი მუცლისა.

მფერებელი ფერების მოქმედი ZAB.

განუმარტავია Cb.

მფერთეებელთასა ნ. მფრთეებელთასა.

მფლობელი (+ ნების მქნელი B; შემძლებელი E) არს კაცი თვით-მფლობელი სიტყვიერებითა და წინააღრჩევითა. ამისთვისცა რა წადილი მისი იყოს ბოროტ, წინააღუდგების კეთილი და არა იქმს ბოროტსა, უკეთუ არა ინებოს (ინება B, ენებოს CD). ეგრეთვე კეთილსა ბოროტი, ხოლო პირუტყვთა არა აქვს (აქვთ B) წინააღდგომა წადილისა და არცა მფლობელ არიან, არამედ ანგელოზნიცა მფლობელ არიან, რამეთუ (და CD) ეშმაკ(ნ)ი კეთილად შე(ჰ)ქმნა უფალმან და თვითმფლობელობით(ა) იქმნა ბოროტ (+ მფლობელობა არს თვისისა ნებისა ქმნა ZA) ZABCE.

მფოფინარე ჩქარად მდუღარე ZAB.

მფოფინარე არს ცეცხლითა მდუღარე ანუ მსგავსი მისი C. განუმარტავია E.

მფრთეებელთასა (მფერთეებელთასა B) 3, 13 ეზეკ. Z.

(3, 13 ეზეკ.) მფრინავი B.

მფრინავი ფრინვის მოქმედი ZAB.

მფრინველი (ფრინ.) (+ 1, 20 დაბად. ZAa) ფრთოვანი ZA.

(ფრინ.) ფრთოსანი B. მფრინავი C.

ნ. ფრინველი.

მფროი (+ კავშირის ბოლოს[5] ZAB), ფრიადი ZABCE.

მფსონი ამხანაგ(ნ)ი შეყრილ(ნ)ი ZABC.

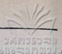
განუმარტავია E.

მფსონობა ამხანაგობა Z.

მფქველი (მფქუწლი ZA, მფქუე-

---

[1] ნუსხებშია: „მვირსიონი“. [2] შდრ. A—675, 49 v., 6 („მჳრსინისა“). [3] წყაროს დასახელება და მოწმობა Cq-ში გადახაზულია. [4] წყაროშია: „დამფარველი მუცლისაჲ“. [5] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანების „ბოლო-სიტყუაჲ“, II წიგნი (გვ. 209, 8).

ლი B) დაფქვის მოქმედი ZAB.
მფქურეველი ფქვრევის მოქმედი ZAB.
მფშველი ნ. მფშუელი.
მფშვინავი ნ. მფშუნავი.
მფშუელი (მფშუწლი ZA. მფშველი B) სუნნელობის მდენელი ZA.
სულნელების მოქმედი B.
მფშუწლი ნ. მფშუელი.
მფშუნავი (მფშვინავი B) ფშვინვის მოქმედი ZAB.
მქადაგებელი ქადაგების მეტყველი ZAB.
მქადებელი ქადების მოქმედი B.
მქანდაკებელი კერპთ მოქმედი B.
მქანრ[1] (+ 30, 28 ესაია Z) დაქანებით წარმდინარე ZA.
დაქანებული წარმდინარე B. დაქანებული გინა წარმდინარე C. დაქანებული E.
შდრ. მქნარება.
მქარვე მქრქალ ღებილი ZAB.
ღებილი მქრქალი CE.
მქებარე მაქებელი ZAB.
მქებელი მაქებელივე Z.
მქენებელი ქენების მოქმედი ZAB.
მქირდნელი გამკიცხველი ZAB CE.
მქისი დამუხვილი, გინა ხორკლიანი ZA.
დამუხლული გინა ხორკლიანი BC. დამუხილ. მქისი არს ნერკი ქერქდახეოქილი და დამუხალული რამე. გინა ხორკლიანი. ჭელი მომეხვეოს E.
მქლეშელი ქლეშის მოქმედი ZAB.

მქმნელი მქნელი ZAB.
ნ. მქნელი.
მქნარება მდინარეთ ჩქარა(დ) და მოცვით მოდენა (მიდენა AB) ZAB.
მიდენა წყალთა მალიად და მოცვეით C. მიდენა. „მქნარება მდინარისა, ერისა სიმრავლე“ E.
შდრ. მქანრ.
მქნელი მოქმედი ZAB.
შდრ. მქმნელი.
მქონებელი ქონებიანი ZAB.
მქრქალი ფერნაკლები ZABE.
ფერნაკლული C.
მქსოველი ქსოვის მოქმედი ZA.
ქსოვის მქნელი B.
მქუხარე ქუხილის მოქმედი ZAB.
[**მქცეველი** ნ. ეზოსა შინა მქცეველი].
მღამიობი (ფრინ.) (+ 2, 20 ესაი. ZABCb) მაჩქათელა ZABCE.
მღაღადებელი (+ 22, 2 ესაია ZAa) ღაღადების მოქმედი ZAB.
მღდელთ-მოძღუარი (+ 11, 47 იოანე ZAa) მათი მთავარი ZA.
მღდელი (+ 1, 5 ლუკა ZAa) გამწმედელი. გინა მფარველი ZABC.
განუმარტავია E.
ნ. მამა, მწყემსი. პაპა 2.
მღდელობა (მღდლობა B) (+ 19, 6 გამოსლ. ZAa) მის ხარისხზე აღსლვა ZA.
იმ ხარისხზე აღსვლა B.
მღებავი ღებ(ვ)ის მოქმედი ZA.
ღებვის მქნელი B.
მღებარი სალებავის მკეთებარე ოსტატი ZA.

---

[1] წყაროშია: „მქანარი“.

საღებავის ოსტატი B.

მღერა თამაშობაში ნახე ZA.

მორინეთ თამაშობა B. თამაშობა მორინეთა C. განუმარტავია E.

ნ. ვიმღერე, იმღერა, ლაღობა, მემღერნი, მომღერალი, მომღერი, ნამღერი, სათამაშო, სიმღერა.

მღერი ძნელი მუნი ZABE.

მღიერი, ძნელი მუნი C.

ნ. მუნი.

[მღვდელი ნ. მღდელი].

მღვიანი, მღვიანი და წამოღვივება ნ. მღვანი.

მღვიე ნ. მღვე.

მღვიერი ნ. მღვერი.

მღვივანი ნ. მღვვანი.

მღვიმე ნ. მღვმე.

მღვინვარი ნ. მღვნვარი.

მღვირდო (მღვირდოი C) კ ა რ ა ბ ა დ.[1]: „ახვი სიქორავი ერთი მღვირდოისა(ა) წყალი" ZABC.

მღვიძარე ნ. მღვძარე.

მღვიძარება ნ. მღვძარება.

მღვიძარი ნ. მღვძარე.

მღვრიე ნ. მღურივე.

მღიერი (+ 22, 22 ლევიტ. ZAa) მღერი ZAB.

ნ. სიმღიერე.

მღილი (+ 6, 19 მათე ZA) ჭია უნჯთ გამრყვნელი ZAB.

(მძრომ.) ჭია უნჯთ გამრყვნელი Cb. ჭია Ca.

მღნავი ჭმა(მ)დაბალი ZACE.

ჭმა დაბალივით B.

მღრინავი (+ 11, 19 ლევიტ. ZAa) დიდი ჭრელი ზორაკი ZAB.

(ფრინ.) ესე შვენიერი მფრინველი არს ვითარცა ფარშამანგი და არა ვიცი, რომელია, გამოიკვლი(ვ)ეთ C. (ფრინ.) მღრინავი შვენიერი ფრინველია ვითარცა ფარშამანგი და არ ვიცი, რომელია, თქვენ გამოიძიეთ E.

მღუვიმე ნ. მღვმე.

მღუვიძარე ნ. მღვძარე.

მღუნავი (მღუნარი AbBCE) (+ 3 მეფე 20, 11 ZA) კაცი მოდრეკილი ZABC.

მოდრეკილი (3 მეფე 20. 11) E.

მღურივე (მღურიე BCab, მღვრიე CqE) ნოტიო არეული ZAB.

მღვიე (+ არეული Cb) C. განუმარტავია E.

ნ. ამღურეული, აღმღურეული. მღვე; შდრ. მროვე.

მღვე (მღვიე B) მღვრიე ZAB.

მღვერი (მღვიერი CqE) ცეცხლოვანი ნაცარი ZAB.

ცხელი ნაცარი C. განუმარტავია E.

მღვვანი (მღვივანი BCb. მღვიანი Caq. მღვიანი და წამოღვივება E) ჭაბუკი გა(ნ)ჭურვებული ZAB.

ჭაბუკთა განჭურვება CE.

ნ. მღვნვარი.

მღვმე (მღუვიმე B, მღვიმე BCqE) მთხრებლი კლდისა ZA.

კლდის მთხრებლი BCE. მთხრებლოან ნახე B.

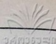
ნ. მთხრებლი.

მღვნვარი (მღვინვარი BCE) მღვვანივე ZA.

იგივე BCb. განუმარტავია Caq. ივლის 5 სვინაქსარი E[2].

მღვძარე (მღვიძარე B, მღუვიძარე

[1] შდრ. Q—916. 128, 14. [2] წყაროს დასახელება Cb-ში გადახაზულია.

B, მღვძარი Cab, მღვიძარი Cq) (1 ეზრა 8, 29) არამძინარე ZAa.
(13, 37 მარკ.) უძილოდ Aa. (+ ეზრა 8, 29 Ab) ღვიძილის მოქმედი AbB. უძილარი BCb. განუმარტავია Caq.

მღვძარება[1] E.

მღვძარი ნ. მღვძარე.

მყავი (ოთხფ.) თრითინას(ა) ჰგავს, პატარაა ZABCb.
(ოთხფ.) CaqE.

მყარი (+ 2, 21 ესაია ZAa) მაგარი, გინა მტკიცე ZABC.
განუმარტავია E.

ნ. დაამყარა, დამყარება, დამყარებული, სამყარო, შემყარება.

მყარის დაძრვა (მყარის დაძურა ZAa, მყარის დაძვრა B, მყარი CB) დედაკაცის ფუში ZAaBCb.

მყაფარი (2 დიოლოღ.[2]) ყაფარი ZAa.

მყაფი (მყაფი და მყაფარი B) AbCE.
(დიონოსი 9, 27) ერთი მგონია, შელმართი სწორე და არა მიმრეცი B.

[მყენ ნ. მყნა].

მყესნი (26 ნემეს.) (+ მყესნი არიან B) მომზიდველნი თაგვნი ძარღვთანი ZAB.
(+ 26 ნემეს. Cb) მყესნი არიან მომზიდველნი თაგვნი, რომელ არს ძარღვნი CE.

მყვანებელი ნ. მყუანებელი.

მყვარი ნ. მყუარი.

მყვირალი ნ. მყვრალი.

მყვირტე და **მყირტე** ნ. მყვრტე და მყირტე.

მყვირტლე ნ. მყვრტლე.

მყვრელი ნ. მყურელი.

მყვრიმლავი ნ. მყურიმლავი.

მყიე (მყიე და მჴიე E) (+ მჴიე ZA), ნაცრის ფერი ZAB.
(+ მჴიე C) წყლის ფერი CE.

მყინვარი (6, 17 იობ) ყინვის მოქმედი ZAa.

მყირტე უგემური ZA.
მყვირტლე, გინა უგემური B. მეტად უგემური C. ესეც მყირტლობა, გარდამატებული, უგემური. ბაკვირის სტოდიელში: „სიფიცხესა და სიმყირტეს შეიქმს“ E.

ნ. მყვრტლე.

მყის უჟამო და უმსწრაფლეს(ი) ZABCE.

ნ. ანაზდი, არდიფრუ, აჰა მყსიერობა.

მყისთანადება ZAa.

მყიფე ადვილგასატეხელი მხლის ძირი ZA.
ადვილგასატეხი მხალთ ძირი B. ადვილ გასატეხელი ბოლოკი თუ მისთანანი Cb. განუმარტავია CaqE.

მყმარი მშეული B.

მყნა სხვა ხე სხვას ხეზე მოაბას ZA.
სხვა ხე სხვაზე მოაბა B. სხვა ხე სხვაზე(დ) შეზარდო(ს) C. (ხე) E.

ნ. ამყნა, ნამყენი.

მყო მყოფი, მ ყ ო — გამამყოფა ZA.
მყოფი, გინა გამამყოფა B. მყოფი Cb.

მყოდოლი ვენაკის ფანჩატური ZAB.
ვენაკი C.

მყოვარ (+ 12, 40 მარკ. ZAB) ჴანდაზმით ZABCE.

ნ. მიუმყოვარებლად, სამყოვარო.

[1] ნუსხაშია: „მღვიძარება“. [2] შდრ. A—1103, 39 г, а 20; 50 г, b 15.

მყოფარიანობა მყოფის ბუნება ZAB.

მყოფი (მყოფი, მყოჲ Cq) (+ 3, 14 გამოსლ. ZAa) (+ მყოფი BCE) ზოგადი სახელი არს ყო(ვ)ელთა მყოფთა. ხოლო ესე მყოფი განიყოფების არსებისა მიმართ და შემთხვევითისა. ა რ ს ე ბ ა უკვე არს (+ საქმე ZACqE) თავით თვისით მყოფი და არა მოქენე სხვისა შემტკიცებისა მიმართ, (+ ესე იგი არს თავსა შორის თვისსა მყოფი BCD); ხოლო შ ე მ თ ხ ვ ე ვ ი თ ი არს არსებისა (არსებასა ABCD) შინა ხილული, ვერ შემძლებელი თავსა შორის (შინა CE) თვისსა ყოფისა, არამედ სხვისა შორის მქონებელი ყოფისა(ჲ)[1] (+ ორნივე ესე მყოფი არს; აალა მყოფი არს, მაგრამ უგვარო ZAB) ZABCE.

ნ. ა 2, გამყოფებული, ვმყოფობ, სამყოფი.

მყრალი[2] (+ 6, 7 იობ ZA) ავსუნოსანი ZABCb.

ავსულოსანი Caq. განუმარტავია E.

ნ. ილაო, სიმყრალე.

მყსიერობა (32 კავშ.[3]) მყისობა ZAB.

მყისობისაგან Cb. მყისობისაგან. ვეჭობ (კავშირში) Cq. განუმარტავია E.

მყუანებელი (მყვანებელი B) მატარებელი ZAB.

ნ. მქედართ-მყუანებელი.

მყუარი (მყვარი CqE) (ოთხფ.) (+ 8, 3 გამოსლ. ZA) ბაყაყი ZABC.

(ოთხფ.) E.

მყუდრო[4] (3, 22 ტობია) მშვიდივით ZAB.

განუმარტავია CbqE.

მყუდროობა Cb.

მყუედრიდა (მყუწდრიდა ZA) მაყვედრებდა ZAB.

მყურელი (მყვრელი BCbqE) (მძრომ.) ძლოკი ZAa.

(მძრომ.) AbBCE.

მყურიმლავი (მყვრიმლავი B) (11. 4 ოსე) ყვრიმლის მცემელი ZAB.

მყჳრალი[5] (11, 3 ზაქარ.) მაღლა მძახელი ZAa.

მყჳრტე და მყირტე[6] გარდამატებული E.

მყჳრტლე (მყვირტლე BCE) სიმქავის გარდარეულება ZAB.

გარდარეულება მქავისა C. გარდარეულება მქავისა და ყოვლისა გარდარეულებისა E.

ნ. მქავე, მყირტე, სიმყჳრტლე, უმყჳრტესი.

[მშ ნ. დამშევა, დამშეული, იშიებს, მოუმშიე, მშიერი, შია, შიება, შივება, შიის, შიმშიდ, შიმშილი, შიმშილობა].

მშვებელი ნ. მშუებელი.

მშვიდი ნ. მშჳდი.

მშვიდობა ნ. მშჳდობა.

მშვიდობის-მყოფელი ნ. მშჳდობის-მყოფელი.

---

[1] განმარტება გამოკრებილია იოანე დამასკელის კათილორიიდან (S—1463, 41 r).
[2] აქედან Ca ხელნაწერს აკლია. [3] შდრ. იოანე პეტრიწის თარგმანება, II წიგნი, 33,31 („გულმყსიერობა“). [4] წყაროშია: „მყუდროებაჲ“. [5] ნუსხებშია: „მყვირალი“. [6] ნუსხაშია: „მყვირტე და მყირტე“.

მშვილდი ნ. მშვლდი.

მშვილდოსანი ნ. მშვლდოსანი 1, 2.

[მშვინვა ნ. მშვნვა].

მშვინვიერი ნ. მშვნვიერი.

მშთუარი (მშთვარი, ZB) (15, 29 საქმე) დამრჩვალი ZA.

დამრჩვალი (15, 20 საქმე) B.

მშიერი (+ 2, 18 ბარუქ ZAa) მომყმარი ZABCbq.

განუმარტავია E.

ნ. მშ.

მშიშარი შიშის მოქმედი (+ უპატიურად Z) ZA.

შიშის მქონი B.

მშიშრეული პატრონსად მოშიშარი Z.

პატრონის შიშიანი AB.

მშლეელი მოშლის მოქმედი Z.

შლის მოქმედი AB. *განუმარტავია* Cb.

მშობა Cb.

მშობელი (+ 15, 8 იერემ. ZA) დედა ZAB.

განუმარტავია Cb.

ნ. სამშობლო.

მშობი (49, 24 იერემ.) მშობიერე ZAa.

მშობიერე (მშობიარე Cb) (+ 13, 8 ესაია ZAa) შობით მწოლი ZA.

შობის მოქმედი B. *განუმარტავია* Cb.

მშრალი უსველო ZAaB.

უსველი Ab. აღარ სველი Cbq. *განუმარტავია* E.

მშრომელი Cb.

მშუა Cb.

მშუანთა დიდკბილოვანთა Z.

მშუანი დიდკბილა მჴეცი და ძაღლი ZAB.

დიდკბილოსანი (დიდკბილა Cq) მჴეც(ნ)ი, ძაღლი და მისთანანი Cbq. მოჰმადიანში: „ძაღლთა ყეფისა და მშუანთა შუღლისა"[1] Cq.

გრიგოლი ღთისმეტყველი ფუტკრის სიმრავლის შუვილს იტყვის მშუანობად. ხოლო მოჰმადიანთ სიტყვის გებაში ესრეთ წერილ არს: „ძაღლთა ყეფისა და მშუანთა შუღლისაო" სხვადასხვა თუ არა, არ ვიცი E.

მშუებელი (მშუჱბელი Z, მშვებელი B) (+ 31, 20 იერემ. Z) შვების მოქმედი ZAB.

მშჳდი (მშვიდი BCbqE) (+ 12, 2 რიცხვ. ZAa) (+ აუჩქარებებელი ZAB, აუჩქარებელი და მომთმინო Cb). შეუდგს სიმშვიდესა სიჯაბნე: ოდეს სხვასა (სხვათა BCbq) ევნებოდეს და არა უშჯიდეთ (უსჯიდეთ Cbq), ესე სიჯაბნე არს, ხოლო ოდეს ჩვენ ბოროტი შეგვემთხვიოს და (და)ვითმინოთ, ეს სიმშვიდე არს ZABCbq.

განუმარტავია E.

ნ. მოუმშჳდე, სიმშჳდე.

მშჳდობა (მშვიდობა BCbqE) (27, 3 დაბად.) სადა არა იყოს ამბოხება, შუღლი და ტაცება. მშვიდობაჲ არს (მშვიდობაა AB) ZAB.

მშვიდობა არს, რა ამბოხება დაყუდნეს და არღარა იყოს ბრძოლა და რბევა და შუღლი- Cb. *განუმარტავია* CqE.

ნ. ნამშჳდობარი, სამშჳდობო.

---

[1] წყაროს დასახელება და მოწმობა Cq-ში გადახაზულია.

მშჳდობის-მყოფელი (მშვიდობის-მყოფელი B) სიმშვიდის გამფენელი ZA.
განუმარტავია B.

მშჳლდვა (50, 14 იერემ.) მშვილდის ქმარება ZAa.

მშჳლდი (მშვილდი BCbqE) (5, 28 ესაია) ისრის სატყორცებელი Z.
5, 28 ესაია Aa. განუმარტავია AbBCbqE.
ნ. აჯის მშჳლდი, ბზაკალი, სამშჳლდელი, ცის-მშჳლდი, ჯილა-მშჳლდი.

მშჳლდოსანი (მშვილდოსანი BCbqE) მეცხრე ზოდია Z.
+ ABCbqE.
ნ. ზოდიაქო.

მშჳლდოსანი (მშვილდოსანი B) მშვილდ(ის) მქონებელი და მცოდნე (+ მოისარი Z) ZA.
მშვილდის მქონებელი B.

მშჳნვა (10, 18 დანიელ) ფშვინვა ZAa.
ნ. სამშჳნველი.

მშჳნვიერი (მშვინვიერი BCbq) (+ 2, 19 დაბად. ZAa) უტყვი ცხოველი ZA.
უტყვი სულიერი BCbq.

მშჩაგრავ Cb.

[**მშხალ** ნ. დამშხალული, მუხა].

მშხამი შხამი ZAB.
(ბალ.) სხამი, აბუტარატი Cbq. (ბალ.) აბუტარატია E.

მჩაგრველი Cb.

მჩატე სუბუქი ZABCbqE.
ნ. სუბუქი.

მჩბუნავი გამნაბავი ZAB.
გამნაბავი თუ გამწოლი Cb. განუმარტავია CqE.

მჩემებელი არ იცოდეს და ცოდნას იტყოდეს ZABCbq.
განუმარტავია E.

მჩენი (+ 2, 11 იოელ ZAa) გამოჩენილი ZAB.

მჩვარი ნ. მჩუარი.

მჩორე ძაღლისა და მჭეცის სკორე ZA.
ძაღლთა (ძაღლისა E) და მჭეცთ(ა) სკორე BCbqE.
ნ. სკორე.

მჩუარი (მჩვარი CqE) ნარმათა და ტილოთ ნაჭერი ZA.
ნარმა-ტილოთ ნაჭერი B. ნაჭრები ნარმათა და ტილოთა Cbq. განუმარტავია E.

მჩურჩნელი ჩურჩნის მოქმედი ZAB.

მჩუტე მარცვალი ფუჭი ZA.
ფუჭი მარცვალი B.

[**მჩქერვალო** ნ. წყარო].

მჩქუეფრ (მჩქუწფრ ZA, მჩქვეფრ Cbq, მჩქვეფრი E) ზედიზედ ZA.
ზედაზედ B. მჩქვეფრი, ზედიზედ Cbq. (....) 14 მთავარანგელოზ. ნეტაფრასი, ოქროპირის თქმულში: „ეგრეცა სულსა შეემთხვევა იგი მჩქვეფრი ოდეს ვისგანმე შემთხვევა და ლვაწლი;“ „რ~ ყოველნივე შვილნი მიუხვნა, ყოველნივე მეყსეულად მჩქვეფრ შეემთხვივა მას ვნება“ E.

მჩქუეფრი (მჩქუწფრი ZA) იგივე ZAB.

მჩქუწფრ ნ. მჩქუეფრ.

მჩქუწფრი ნ. მჩქუეფრი.

მჩხაბავი ავად მწერალი ZAB.
ავა მწერალი Cb.

მჩხავი (ხე) ZABCbq.

მჩხიბავი გრძნების შემკრავი ZA.

გრძნებით შემკრავი BCbqE. 49, 7 დაბად.: „მჩხიბავნი და მწამლავნი“ E.

მჩხოი (მჩხო BCbq) ცეხვანაკლები მარცვალი ZAB.

ცეხვანაკლები Cb. დაცეხვა ნაკლები Cq.

მჩხუბავი ჩხუბის მოქმედი ZAB.

მცა Cb.

მცალიან მოცალედ ვარ ZAB.

მცარცველი Cb.

მცბიერი (+ 29, 26 იერემ. ZAa) მომაცთუნებელი თუ მზაკვარი ZAB.

მცბიერობა არს მომაცთუნე(ბ)ლობა გინა მზაკ(ვ)რობა Cbq. მომაცთუნებელი E.

შდრ. ცბა.

მცდელი ესე არს რა კაცსა საქმე რამე ენებოს და ნიადაგ მისთვის იჭირვოდეს ZA.

ესე არს რა კაცსა საქმე რამე ენებოს, ნიადაგ მისთვის მძვრელი B. განუმარტავია CbqE.

მცელავი ცელვის მოქმედი ZAB.

მცემა Cb.

მცემელი მიმცემელი, მ ც ე მ ე ლ ი — მგვემელი ZA. მიმცემელი B.

მცემელი მგვემელი B.

[**მცენ** ნ. მცნება].

მცენარე (3, 76 დანიელ) ხენი და ბალახნი ZA.

ხენი და ბალახნი პირველი მცირე B. ჩვილი ბალახი Cb. მორჩი ხე და ბალახი Cq.

ნ. მიკონის მცენარე.

მცველანი ნ. მცუედანი.

მცველი (მცუჱლი ZACb, მცუელი B) (+ 3, 3 ქება ZA) მფარველივით(ა) ZACbq.

(3, 3 ქება) მფარველი B. განუმარტავია E.

ნ. ბეჭდის მცველი, პაპაკი, სამცველო, სხეულის-მცველი, წინამცველი.

მცვიდა Cb.

მცვრევა ნ. მცურევა.

მცთარი შეცთომილი ZAB.

მცთომარე ცთომაქმნილი ZAB.

მცთომი (მცთომითი B) იგივე ZAB.

მცივანი სიცივის მქონებელი ZA.

სიცივის უფალი B.

მცილებელი ცილების მოქმედი ZAB.

მცირე (22, 19 ისო) ცოტაჲ ZA.

ცოტა(ი) BCb. მცირეკა, ცოტა Cq. განუმარტავია E.

ნ. ისულმცირა, მომცრო, სიმცირე, სულმცირე, უმცირესი, უმცროსი.

მცირეკი მცირე ცუდა ZAa.

[**მცირე ლომორი** ნ. ლომორი].

მციყჳ[1] (ოთხფ.) ZABCbqE.

მცლაგავი სიტყვაზედ დაუდგრომელი ZA.

სიტყვაზე დაუმდგარი B.

მცმელი (მცმელნი B) ჯვარზედ მიმკრველი ZA.

ჯვარზედ მიმკვრელნი B.

მცნაური მცნობელი ZAB.

მცნება (+ 2, 1 მალაქ. ZAa) (+ მცნება B) არს ღ˝თისამიერ(ი) შჯულისდება, გინა მეფეთა და უალრესთაგან ბრძანებული; ს წ ა ვ ლ ა არს რაჲ არა იცო-

[1] ნუსხებშია: „მციყვი“.

დეს, ასწავლიდეს; წ ვ რ თ ა არს, რა ზედიზედ მოძღვრიდეს, რათა არა ბოროტი (+ რამე B) ქმნას და კეთილსა (კეთილთა B) ზედა დაემტკიცოს (დაემკვიდროს B) და განუმართოს დაკლებული რა(ღ)მე; ტ უ ქ ს ვ ა არს შენაცოდ(ვ)არსა (შენაცოდართა B) რას(ა)მე ზედა არა სიძულილით(ა), არამედ სასწავლელად მცირედ რისხვით ასწავლიდეს, (+ მ ხ ი ლ ე ბ ა არს შენაცოდარ(ი)სა პირს თქმა, რათა არღარა ქნას ZAa) ZAB.

(+ მცნება Cb) არს ღ თისა მიერ, გინა მეფეთა მიერ, რომელი ამცნებდეს და ასწავლიდეს სჯულიერთა (სჯულიერსა Cq) საქმესა (საქმეთა Cq), გინა განამკაცრებდეს; ს წ ა ვ ლ ა არს, რომელი არა იცოდეს და ასწაოს საქმე რამე; წ ვ რ თ ა არს, რომელი მოძღვრიდეს ზედა-ზედა, რათა არა ბოროტი რამე ქმნას და დაემკვიდროს კეთილ(სა) ზედა და განუმართოს დაკლებული საქმე: ტ უ ქ ს ვ ა არს, რომელმან შესცოდოს რამე და არა თუ სიძულილით რისხვიდეს (რისხევდეს Cq), არამედ სასწავლებ(ე)ლად მცირედ რასმე რისხვით ასწავებდეს კეთილად Cbq. განუმარტავია E.

ნ. ვამცენ; შდრ. მცნევ.

[მცნევ ნ. შემცნევა].

[მცნობილი ნ. საცნაური].

მცნობი მცნაური ZABCbq.

განუმარტავია E.

ნ. საცნაური.

მცოდველი ცოდვის მოქმედი ZAB.

მცოდინარე ცოდნის პატრონი ZA.[1]

ცოდნის უფალი B.

მცოდინი Z.

მცოდნელი (+ 1, 4 დანიელ ZAa) ცოდნა ჰქონდეს ZA.

ცოდნა აქვნდეს B.

მცონარება არს შიში მომავლისა მოქმედებისა, რომელ არს დაზარება ZA.

მცონარება არს შიში მომავალისა მოქმედებისა B. მცონარება არს შიში მომავალისა მოქმედებისა დაზარებული CbqD. მცონარება არს შიში მომავალისა მოქმედებისა და სიზანტეცა E.

ნ. შიში.

მცონარი (+ 6, 5 იგავ. ZAa) დაზარებული ZA.

ნ. მედგარი.

მცუანა Cb.

მცუედანი (მცუწდანი ZA, მცვედანი CqE) დაუკვეთლად საჭურისი ZABCb.

განუმარტავია CqE.

ნ. ჩუკლუკი.

მცუელი ნ. მცველი.

მცუწდანი ნ. მცუედანი.

მცუწლი ნ. მცველი.

მცურავი ცურვის მოქმედი ZAB.

წყალზე გამსვლელი Cbq. განუმარტავია DE.

მცურევა (მცვრევა CqE) ვენახის მოკუფხლვა (მოკუფხვლა B) ZAB.

ვენაჴის მოხილვა სთველს უკან Cb. განუმარტავია CqE.

ნ. ცურევა.

[**მცურვალი** ნ. თანამცურვალი, შიქრიკი, წინამცურვალი].

---

[1] Ab-ში შეცდომით მიწერილია წყარო: „6, 5 იგავი“.

მცხველი ნ. მცხუედი.

მცხინვარე სინათლის სიცხე ZAB.

სინათლის სიცხიანობა Cq. განუმარტავია D. მცხინვარება არს ვარსკვლავთა გარშემო რომ უჩანს E.

მცხინვარება სინათლის სიცხიანობა ZABCb.

მცხრალი გავსილის მთოვარის დაკლება ZA.

სავსე მთოვარეზე მცირე ნაკლები[1] B.

მცხუედი (მცხუშდი Z, მცხვედი ACbqDE) (+ 9, 32 გამოსლ. ZAa) მოგვიანოდ ZAB.

მოგვიანო, გინა მასუკან, გინა შემდგომი Cb. მოგვიანოდ, გინა მასუკან Cq. მოსასვლელი D. დაგვიანებული E.

ნ. მსთუადი.

მძაგებელი ძაგების მოქმედი ZAB.

მძაგს Cb.

მძარცველი Cb.

მძაფრი ძლიერი და მოუკლებელი ZAB.

[უსასტიკესი] Cb.

მძაღე დამპალი ნიგოზი (+ გინა გემო მომწალტო ZA) ZABCb.

განუმარტავია CqDE.

ნ. დამძაღება, დამძაღებული.

მძახალი[1] (+ 34, 9 დაბად. ZAa) სიძე-სძალთ ძამა-დედანი ZA.

განუმარტავია BCqDE. სძლისა და სიძის მამა-დედანი, ძმანი და დანი ურთიერთას მძახალ არიან Cb.

ნ. მზახლობა.

მძებნელი მაძებარი (+ გინა მაძეს ბნელი ZA) ZAB.

მძევალი (+ 4 ქართლის ცხ.[2] ZAa) კაცი წინდად დადებული ZA.

წინდი (+ კაცი BCb) BCbqD. განუმარტავია E.

მძვინვარე ნ. მძუნვარე.

მძვინვარება ნ. მძუნვარება.

მძივთი ფისი(ა) CbqE.

კუპრი D.

მძივი (4, 9 ქება) ესე (მძივი B) არს მრგვე(ა)ლად ქმნილი ილეკრო, გინა ქვა (+ პატიოსანი ZA), გინა ჭიქა გაჭვრეტილი მკედზე(დ) ასაცმელი ZAB.

მძივი ეწოდების ამარტათა და ეგევითართა ქვათა დათლილთა და განჭვრეტილთა, გინა ჭიქათა ჩამოსხმულთა, გინა წვლილთა იოტათა ჭიქისათა; კვალად მ ძ ი ვ ა დ ითქმის რკინა ანუ რვალი და ბრპენი შექმნან მსგავსად მძივთასა ბადისათვის Cbq. განუმარტავია DE.

ნ. ბირკი 2.

მძიმე ქვე დამზიდველი ZAB.

არსუბუქი Cbq. განუმარტავია DE.

ნ. დაიმძიმა, დამძიმდა (განფიცხება'სთან), დამძიმება, იმძიმა, სამძიმარი, სიმძიმე.

მძინარე (+ 26, 40 მათე ZAa) ძილით შეპყრობილი ZABCb.

განუმარტავია CqDE.

მძილი (21, 18 გამოსლ.) მჯილი ZAa.

ნ. მუჯი.

მძლავრი ესე არს ყოვლით(ა) უშჯულოებით(ა) ალსავსე მეფე ZAB.

(+ მძლავრი CbD) არს ყოვლითა უსამართლო(ე)ბითა ალსავსე (+ და CbqD) არაღირსი მეფე CbqDE.

---

[1] წყაროშია: „გუემზახენით“. [2] შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ს, ყ ა უ ხ ჩ ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., I, 128,11.

ნ. ემძლავრა.

მძლაფრი ესე არს ცეცხლი, ქარი, წვიმა — ძლიერი და მოუკლებელი ZAB.

ძლიერი და მოუკლებელი CbqDE.

ნ. სიმძლაფრე.

მძლე[1] (+ 3 ეზრა 3, 10 ZAa) მომრევი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. კეთილმძლეობა, ღუაწლისა-მძლე.

მძლევარი 14 სიბრძნე ZAa.

მძლეველი ძლევის (ძლეველის Ab) მოქმედი ZAB.

მძლიონი ქალის მაყარი ZABCD.

მძმაცუავი[2] (2, 7 ამბაკ.) ძმაცვის მოქმედი ZAa.

მძნა ბოროტად დათქმა ZAB.

ბოროტად დათქმა, ესრეთ იქმსო C. განუმარტავია DE.

მძნელი მძნის (ძმნის B) მოქმედი ZA.

მძნობელი[3] (+ 30, 19 იერემ. ZAa) ძნობის მოქმედი ZAaB.

მძოარა მუწუკი თმათ მაცვივნებელი ZA.

მუწუკი თმათ მჭამელი B.

მძოვარი (+ 5, 11 მარკ. ZAa) ბალახის მომჭმელი ZA.

ბალახის მჭამელი B.

მძორი (+ 24, 28 მათე ZA) მკვდრის გვამი ZABCa.

მკვდართ გვამი Cb. მკვდარი განქირდეიო Cq. ვანუმარტავია DE.

ნ. ლეში.

მძრეელი ძრევის მოქმედი ZA.

განუმარტავია B.

მძრომი გველი, მყვრელი და მისთანანი, ჭიაჭუა და მისთანანი ZA.

(მძრომ.) ესე არს გველი, მყვრელი, ჭია-ჭუა და მისთანანი B. (მძრომ.) გველი, მყვრელი და მისთანანი C. (მძრომ.) DE.

შდრ. დასძრომლვა.

მძრცველი (მძრცუწლი A) ძრცვის მოქმედი ZAB.

მძრწოლარე მთრთოლარე ZAB.

მძუვნობა ძაღლთა და მჭეცთ(ა) მაკინტლობა ZAB.

ნ. ჭურაობა.

მძუვნობს Cb.

მძულან Cb.

მძულვებელი ძულვების მოქმედი ZAB.

მძულს Cb.

[**მძუძე** ნ. დედამძუძე, მამამძუძე].

მძუძებანი (14, 1 ოსე) ძუძუს მაწოვარი (მწოარი B) ZAB.

მძჳნვარე[4] მჭეცნი მრისხანენი ZA.

მძვინვარება არს მჭეცთა დაუტევნელი მრისხანება და კაცთაცა მათთა მსგავსთა CbqD. მძვინვარება არს მჭეცთა და ასპიტთა მრისხანება ურიდი, კაცთა მათ მგზავსთაცა E.

მძჳნვარება[5] მჭეცური დაუპყრობელი რისხვა ZA.

მჭეცის მსგავსი დაუპყრობელი მრისხანება B.

მძღნერი კაცის სკორე ZAE.

კაცის მჩორე BC. განუმარტავია D.

ნ. სკორე.

მძღომი სიმაძღრის მოქმედი ZAB.

განუმარტავია Cb.

---

[1] აქედან გრძელდება Ca ხელნაწერი. [2] ნუსხებშია: „მძმაცვავი". [3] წყაროში: „მძნობარნი". [4] ნუსხებშია: „მძვინვარე". [5] ნუსხებშია: „მძვინვარება".

მძლუანველი წინძღომით ასწავებდეს ZA.

წინძღომით ასწავლიდეს B.

მწავი (ოთხფ.) ZABCDE.

მწალტე უგემური, მწარე და მომჟაო ZAB.

მცირედ მომწარო (მომწარე Cq) C. მცირედ მწარე DE.

ნ. მწარე.

[მწამვლელობა, მწამლველობა ნ. მოგვ].

მწამლავი წამლით კაცის მკვლელი Cb.

მწამლელი (5, 20 გალატ.[1]) ესე (მწამლელი B) არს გრძნების მოქმედი, ხოლო მსოფლიონი მწამლავსა საშსალით(ა) კაცის მკვლელს(ა) უწოდენ ZAB.

გრძნების მოქმედად სწერია წინასწარმეტყველთ წიგნში Cab.

[მწამლველობა, მწამვლელობა ნ. მოგვ].

მწარე (+ 15, 23 გამოსლ. ZAa) არს გემო პირის დამწველი. მ წ ა რ ე დ ითქმის სამწუხარო სიტყვა გოდებათა და ცრემლნი, გინა ბოროტ მოუბარი ენა, ანუ გვემა და ტანჯვა სასტიკი. უფროსად მწარე არიან უნანელთა სიკვდილი და ჯოჯოხეთი. ხოლო მწარე გემონიცა ესრეთ განიყოფ(ებ)იან: რამეთუ მ წ ა რ ე არს ნაღველი, აბზინდა, ძირმწარე და მისთანანი; მ ო მ წ ა რ ო არს მცირედ რამე გემო სიმწარისა ჰქონდეს; მ წ ა ლ ტ ე არს სიმჟავესა ანუ მოტკბოსა მცირე რამე სიმწარე ჰქონდეს უგემურად, ვითარცა მჟნავსა და ძაჭველსა და მისთანათა; მ წ ვ ა ვ ე არს მწარე გემოს მქონებელი, ვითარცა (+ ნეხოა Aa), კასია, კოჭი, ყარამფილი და მისთანა(ნი); კ ო ლ ო მ ა ნ ი არს (+ მწარე, ვითარცა Z) ხახვი, ნიორი და მისთანანი (+ 5, 20 ესაია Aa) ZA.

მწარე ეწოდების გემოსა პირის დამწველსა; მ წ ა რ ე დ ითქმის სამწუხარო სიტყვა, გოდება და ცრემლნი, გინა ბოროტ მოუბარი ენა, ანუ გვემა და ტანჯვანი სასტიკნი: უფროსად მწარე არიან უნანელი სიკვდილი და ჯოჯოხეთი; ხოლო მწარენიცა ესრეთ განიყოფიან: მომწარო, მწალტე და მწვავე. მ ო მ წ ა რ ო არს მცირედი რამე სიმწარე ჰქონდეს; მ წ ა ლ ტ ე არს, რომელ რა სიმწარე და სიმჟავე ერთბამად ჰქონდეს უგემურად, ვითარცა მჟნავსა, ჯღარღლათა და მისთანათა; მ წ ვ ა ვ ე არს მწარე გემოიანი, ვითარცა კასია. კოჭი, ყარამფილი, პილპილი და მისთანანი, ხახვი, ნიორი და მისთანანი B. განუმარტავია CDE.

ნ. ბალამწარა, ემწარა, სახლი სულმწარისა, სიმწარე, უმწარესი, ძიმწარე.

მწაფელი ეტლთ(ა) მატარებელ(ნ)ი, ანუ ჭართა ულლის გამო (ულლითგან B) მაშინებელი ZAB.

მწაფელი არს ულელზე(დ) მჯდომი ჭარის მაშინებელი, გინა ეტლთა ცხენთა მაარებელი C. ულეულზე (ულელზე D) მჯდომი DE.

შდრ. ელატი.

მწბარი ნათქლეფი ZABCDE.

მწბერი ყანის ნაწველარი ZAaB.

(ბალ.) ყანის ჩალა CDE.

მწდე (მწდე და მწდეანი E) (+

[1] მითითებულ ადგილს იკითხება: „მწამლველობანი“.

40, 1 დაბად. ZAa) ღვინის დამსხმელი ZAB.

მწდეანი, ღვინის დამსხმელი (მსხმელი D) CD. პირის მეღვინე E.

მწდეანი ღვინის დამსხმელიანი ZAB.

მწდეველი ღვინის მსმელი (+ თუ იყოს ZA) ZAB.

მწდომი მისწვდეს, მოსწვდეს, წასწვდეს ZA.

მისწვდეს, წასწვდეს B.

მწე (+ 3, 6 ფსალმ. ZA) მ(ე)შველთ გინა მომჴმართ ZABC.

მეშველი D. განუმარტავია E.

ნ. ემწევა, იმწევა.

მწევარი (ოთხფ.) ძაღლი მომწევი ZAB.

(ოთხფ.) მომწეველი C. (ოთხფ.) DE.

ნ. ძაღლი.

მწერალი (+ 44, 9 ესაია ZAa) წერის მოქმედი თუ მხატვარი ZAB.

ნ. მოთხრობათა-მწერალი, სიმიათა-მწერალი.

მწერვალო გრძელი ფრთა (ფრთე B) ZABCD.

მწერი (მწერ.) (7, 18 ესაია) ყოველივე ბუზი ZA.

(მწერ.) ყოველი ბუზნი (7, 18 ესაია) B. (მწერ.) ყოველს ბუზს (ბუზთ CaqD) ეწოდების CD. (მწერ.) E.

ნ. სამწერობელი, ძაღლის მწერი.

მწერი (თევზ.) ZABCD.

მწერო (ფრინ.) წერო ZABCD.

(ფრინ.) E.

მწერტელი მჩხვლეტელი ZAa.

მწვადი ნ. მწუადი.

მწვაე, **მწვავე** ნ. მწუავე.

მწვალებელი მწუალებელი ZAB Cab) ესე არს სარწმუნოებით გა(ნ)ყოფილი (+ გინა განშორებული B) ZAB.

მწვალებელი არს განყრილი, გინა გა(ნ)ყოფილი, გინა განხეთქილი C. განუმარტავია D.

მწვანე ნ. მწუანე.

მწვანვილი, **მწვანილი** ნ. მწუანვილი.

მწველი ნ. მწუელი.

მწვერვალი ნ. მწუერვალი.

მწვერვალო ნ. მწუერვალო.

მწვეტი ნ. მწუეტი.

მწვიმარე ნ. მწჳმარე.

მწვირე ნ. მწჳრე.

მწვისე ნ. მწჳსე.

მწვიტინი ნ. მწჳტინი.

მწვლილი ნ. მწულილი.

მწვრთელი ნ. მწურთელი.

მწთოლვარე[1] (5, 13 ქება) მწვეთელი ZA.

5, 13 ქება B.

მწიალებელი წიალთა ამქმელი ZAB.

მწიგნველი (36, 10 იერემ.) მწიგნობარი ZAa.

მწიგნობარი (+ 5, 7 გამოსლ. ZAa) წერილთ ოსტატი ZA.

წერილთ მეცნიერი BC. განუმარტავია DE.

ნ. ვმწიგნობრობ, სამწიგნობრო, საწოლის მწიგნობარი.

მწითური (5, 10 ქება) მოწითლო ფერი ZA.

---

[1] წყაროშია: „მომწთოლვარე".

მოწითლო (+ 5, 10 ქება B) BC. განუმარტავია D.

[მწითური ნავლელი ნ. ზაფრა].

მწიკვი ნ. მწიკვ.

მწიკული[1] (მწიკვლი DE) (+ 5, 27 ეფესელ. Z) არს ყოველივე შემსვრელი გვამისა რაჲც (რაიც Ab) რავე იყოს, ხოლო ესე მწიკვლი (მწიკლვი A) განიყოფებიან: თებოდ, გემსად და ბაყლად; თებო არს მწიკვლი თმათა, ბეწვთა და მისთანათა; გემსი არს მწიკვლი (მწიკლვი A) ნათფლართა კაცისა ჴორცთა შემსვრელი და მისთანანი (მისთანათა Ab); ბაყლი არს მწიკვლი სამოსელთა (+ და Z) მისთანათა, ხოლო ჭუჭყი ნარცხთა (ნარცხი Ab) მათი ჩამონადენნი ZA.

მწიკვლი არს ყოველთავე შემსვრელი, რაჲც რავე იყოს. ხოლო ესე მწიკვლი განიყოფების: თებოდ, გემსად და ბაყლად: თებო არს მწიკლვი თმათა და ბეწვთა და მისთანათა; გემსი არს მწიკვლი ნათფლართა კაცთა ჴორცთა და მისთანა; ბაყლი არს მწიკვლი სამოსელთა და მისთანათა; ხოლო ჭუჭყი ნარცხი მათი B. ბაყლი და მისთანა ნაცხები Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. სამწიკულე, ჩირქი.

მწიკვ[2] თითებით აღებული მარილი ZAB.

სამის თითით მარილის თუ რისაც აღება Cab.

მწირველი (33, 22 იერემ.) შემწირველი ZAa.

განუმარტავია Cb.

მწირი (7, 6 საქმე) ესე არს უცხო ვინმე უცხოთა ადგილთა იყოფებოდეს და გამოიზ(ა)რდებოდეს, გინა სულსა ზრდიდეს და წმიდათა ადგილსა მოილოცვიდეს (24, 18 ლუკა) ZA.

უცნობივით. უცხო ვინმე უცხოთა ადგილთა იყოფოდეს თუ გამოიზრდებოდეს, გინა ვიდოდეს, რათა სულსა ზრდიდეს, გინა წმიდათა ადგილთა მოილოცვიდეს B. კაცი რომელი გამოიზრდებოდეს უცხოსა (უცხოთა CaqD) ადგილსა (ადგილთა CaqD) CDE.

ნ. ვმწირობ, მსხემი, პანდუხტი.

[მწირნ ნ. მომწირნე].

მწისე უასაკო მცირე ZAB.

უასაკო მცირე ქალი CD. უასაკო ქალი მცირე E.

მწიფე (+ 40, 10 დაბად. ZAa) ხილი მოჟამებული ZA.

მოჟამებული B. ლბილქმნილი გინა მოჟამებული C. განუმარტავია DE.

ნ. ქელმწიფე, ქელმწიფებანი.

[მწკრივად ნ. წკრივად].

მწლონაობა (+ 2 ეფრემი ZAa) სიტყვა უჯერო ZABCD.

„მომზრახეობასა და მწლონაობასაცა სიტყვა უჯეროსა“ E.

მწმასნელი (+ 44, 9 ესაია ZAa) შემგრეხელი ZAB.

მწნეხელი წნეხის მოქმედი ZAB.

მწნილი (+ 58 ლავსაიკონი[3] ZAa) ესე არს ძმრით (ძრმით A) ჩადებული საჭმელი; მწნილს უწოდენ თაფლით გამოზრდი-

[1] წყაროშია: „მწიკულევანება“. [2] ნუსხებშია: „მწიკვი“. [3] შდრ. A—154, 327 r, b 15.

ლებთაცა, რომელ არს ნ ა რ ა ჯ ი ZA.

ესე არს ძრმით ჩადებული საჭმელნი; მწნილად უთქვამსთ თაფლით გამოზრდილებიცა B. ძმრით (ძრმით Cbq) ჩადებული ჭამადი C. ძმარში (ძრმით D) ჩადებული DE.

ნ. დამწნა.

მწოარი სძის მჭამელი ZAB.

შდრ. მაწოვარი, მწოვარე.

მწოდებელი დამძახებელი ZAB.

მწოვარე (11, 12 რიცხვ.) სძის მწოვნელი ZAa.

მწონელი აღწონის მოქმედი ZA.

წონის მოქმედი B.

მწუადი (მწვადი CqDE) შემწვარი ZABCq.

განუმარტავია CbDE.

მწუავე ZAB (მწვავე ZBCqDE. მწვაე A) მწარეში (მწარესთან ZAB) ნახე ZAB.

დამწველი BCD. განუმარტავია E.

მწუალებელი ნ. მწვალებელი.

მწუანე (მწვანე CqDE) ბალახის ფერი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. სამწუანო, ქვამწუანე.

მწუანვილი (მწვანილი Cq, მწვანვილი DE) (+ 1. 11 დაბად. ZAa) ყოველი(ვე) ბალახი ZAB.

(ბალ.) ყოვლი ბალახი Cb. (ბალ.) CaD. მ წ ვ ა ნ ვ ი ლ ი არს რაოდენი ბალახი კაცთა საჭმელი არს ვლური, ხოლო მ ხ ა ლ ი არს, რაიცა მტილთა შინა თაითესებას საჭმელად Cq. განუმარტავია E.

მწუარი (+ 12. 9 გამოსლ. ZAa) შემწვარი ZABCah.

მწუბება წუმპეში გორვა ZAB.

მწუელი[1] წვის მოქმედი ZAB.

მწუერვალი (მწუწრვალი ZA, მწვერვალი CqDE) (2, 2 ესაია) წინა წვერი, გინა ზეითი კერძო, გინა უგრძესი Z.

(2, 2 ესაია) წინა წვერი AB. წინა წვერი რისაც (+ გინა უმაღლესი, ესაია 2, 2 Cb) CD. წინა კერძო რისაც E.

ნ. გრჯლა, ხე.

მწუერვალო[2] E.

მწუეტი (მწუწტი ZA, მწვეტი CqD) წამახული ZAB.

წვერწამახული CD.

მწუწრვალი ნ. მწუერვალი.

მწუწტი ნ. მწუეტი.

მწუთხე მეტად მლაშე ZAa.

მწულილი (მწვლილი CqDE) (12. 59 ლუკა) ფოლის (ფოლთ B) ნახუთალი ZAB.

მწვლილი არს ფოლი, გინა ფოლის ნათოხალ(ი) (+ და Cb) ნახუთალი C. მწვლილი ეწოდების ფოლსა და ფოლის ნათოხალ-ნახუთალსა D. ფოლის ნათოხალი E,

ნ. ლიტრა.

მწურავი წურვის მოქმედი ZAB.

მწურთელი[3] მასწავლებელი ZAB.

მწუხარე (+ 40,7 დაბად. ZAa). მწუხარების მოქმედი ZAB.

მწუხარება (+ 26. 37 მათე ZAa) ხოლო მწუხარებისა სახენი ოთხ არიან (არიან ოთხ AhBCDE): მჭმუნვარება, ურვა, შური და წყალობა. მ ჭ მ უ ნ ვ ა რ ე ბ ა უკვე არს მწუხარება შეჰქმნელი უჴმოობისა, რომელ(სა) უწოდენ შ თ ო ბ ა დ; ხოლო უ რ ვ ა —

---

[1] ნუსხებშია: „მწველი“. [2] ნუსხაშია: „მწევრვალო“. [3] ნუსხებშია: „მწვრთელი“.

მწუხარება დამამძიმებელი და შური — მწუხარება უცხოსა კეთილსა ზედა, ხოლო წყალობა — მწუხარება უცხოსა ბოროტსა და ჭირსა (ჭირთა BCD) ზედა (+ 34, 7 დაბად. ZA) ZABCDE.

მწუხრი (+ 1, 5 დაბად. ZAa) შელამება ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. მიმწუხრი, სამწუხრო, ღამე.

მწუხრის ვარსკულავი (მწუხრის ვარსკვლავი Aa, მწუხრის ვარსკლავი B) 9, 9 იობ ZAaB.

მწჳმარე[1] (+ 1 ნეშტთა 2, 6 ZAa) ღრუბელი წვიმიანი ZAB.

მწჳრე ZABCab (მწვირე ZAaCq DE) (+ 38. 6 იერემ. ZA) მყრალი ლაფი ZABCD.

განუმარტავია E.

მწჳსე[2] კაცი სრული ტანითა ZA.

კაცი გასრულებული ტანითა B. სრულივით, გინა განსრულებული C. გრიგოლი ღ^ისმეტყ.: „რომელი დიდთაცა სიტყვათა მწვისოთა განამტკიცებს და მცირეთა განადიდებს მადლისა მიერ", გრიგოლი ნოსელი: „კაცნი ასაკითა დიდნი და მწვისენი" Cq[3]. „კაცნი ასაკითა დიდნი და მწჳსენი" D.

ნ. სიმწჳსე.

მწჳტინი (მწვიტინი CqD) ცუდი რამ დიდად იწყინოს ZAB.

ცუდი რამ წყენა (+ დიდად C) CD.

მწყავი (ხე) ბალს ჰგავს Z.

(ხე) ABCDE.

მწყაზარი (+ 5, 10 ქება ZAB) სიკეთეზე მეტი ZABCD.

სიკეთეგარდამატებული E.

ნ. ლამაზი.

მწყალობელი წყალობის მოქმედი ZAB.

მწყდარი (10, 30 ლუკა) დაკოდილი ZAa.

მწყევარი (+ 15, 10 იერემ. ZAa) წყევლის მოქმედი ZAB.

მწყემსი (+ 26, 20 დაბად. ZAa) მეცხვარე, მწყემსი მღდელი (მღვრდელი Z) ZA.

მწყემსი არს მეცხვარე, ხოლო კაცთა მწყემსი (მწყემსნი C)—მღდელი (მღდელნი C) BC. განუმარტავია DE.

ნ. მწყს, ქორიკოზი.

მწყერი (ფრინ.) ZABCDE.

მწყერმარჯილი (ფრინ.) (+ 16, 13 გამოსლ. ZA) ზრდის ფრინველისა ამის არაბიას (არაბიისა B) სანახები ზღვათა ზედა ZAB.

(ფრინ.) (+ ხოლო E) ზრდის (მ)ფრინველსა ამას არავიას (არავისა D) სანახები, ვითარ არცა ერთისა სხვისა მფრინველობად საშუალ მდებარესა ზღვასა ზენა კერძო აღსრული მდაბლა(დ) მფრინავი ქვეყანისა მახლობელად CDE.

ნ. მწყერმერჯი.

მწყერმერჯი[4] (ფრინ.) (11, 31 რიცხ.) სხვაში მწყერმარჯილის ნაცვლად ეწერა Z.

(11, 31 რიცხ.) მწყერმარჯილი Aa.

მწყერჩიტა (ფრინ.) ZABCDE.

მწყლველი დამკოდელი ZAB.

მწყობრი (16. 9 ესაია) რაზმი ლაშქრისა Z.

---

[1] ნუსხებშია: „მწვიმარე". [2] ნუსხებშია: „მწვისე". [3] წყაროთა დასახელება და მოწმობანი გადახაზულია Cq-ში. [4] წყაროშია: „მწყერმეჯირი".

(+ 16, 9 ესაია Aa) რაზმი, გინა გაწყობილი AB. გაწყობილი (+ გინა რაზმი C) CD. განუმარტავია E.

ნ. სამწყობრო 2.

მწყობრი (150, 4 ფსალმ.) შეწყობილი Z.

ნ. სამწყობრო 1.

მწყრალი (+ 3 მეფ. 21, 7 ZAa) გამწყრალი ZAB.

გამწყრალი, გინა გა(ნ)მგუნ(ვ)ებული C. განუმარტავია DE.

მწყრთა ბაზთ დასაბმელი თასმა ZA.

ბაზთ დასაბამი თასმა B. ქორის დასაბმელი (საბამი DE) თასმა CDE.

მწყრომი წყრომის მოქმედი ZAB.

[**მწყს** ნ. ვმწყსი, მმწყსელთა, მწყემსი, მწყსოს, სამწყსო. (ჯოგ'თანაც), უმწყსი].

მწყსოს დამწყსოს ZAB.

[**მწყუდევა** ნ. წყუდევა].

მწყურნები (35, 7 ესაია) წყალმრავალი Z.

(+ 35, 7 ესაია Aa) მრავ(ა)ლად წყლიანი ABC. მრავალწყალნი D. წყლიანი E.

მჭადა თხილთა (+ და A) ნიგოზთა და მისთანათა ყვავილი (ყვავილია B), ერთს(ა) სოკოსაც ჰქვიან ZAB.

თხილისა და მისთანა(თა) (მისთანას D) ყვავილი CD. თხილის ყვავილი E.

მჭადი ფეტვისა, სიმინდისა და მისთანათ პური Z.

ფეტვისა და სიმინდის პური A. ფეტვის პური BCDE.

მჭავლი (მჭავლი და მჭევლი E) ჭევლი, წყლის ჩანადენთ ჩანაგრეხი Z.

ჭევლი, წყლის ჩანაგრეხი Aa. ჭევლი AbB. ჭევლი, წყალთა ციმციმი CD. განუმარტავია E.

ნ. ჭავლი წყლისა.

მჭამელი (+ 29, 8 ესაია ZAa) საჭმლის მცოხნელი ZAB.

საჭმელთ შემჭმელი C.

ნ. ძირის-მჭამელი.

მჭამელი წყლული კირჩხიბი ZAB.

წყლულია, მომმატებელი CD. ავი წყლული E.

მჭახე ღვინო მოძმარებულივით ZA.

ღვინო მოძმარებული B. ღვინო მოძმარებული, გინა ისრიმი წამქდარი C. მჭახედ ითქმის ღვინო მოჟმარებული, ანუ ისრიმი წამქდარი D. განუმარტავია E.

მჭახი ისრიმი ZAB.

მჭედელი (+ 1 მეფ. 13, 19 ZA) კვერის ხურო ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. ოქრომჭედელი.

მჭევრი (1 მეფ. 16, 18) ესე არს თითო სახენი გვარნი მეტყველებისანი (+ რომელსა ელლენებრ ეწოდების რიტორი, ხოლო ქართულად ბასილიკონი Z) ZA.

ესე არს თვითო სახენი გვარნი მეტყველებათანი B. მჭევრად ითქმის თითო სახენი გვარნი მეტყველებათანი (მეტყველებისანი D), უსიტყვიერესად ითქმის ნამჭევრი რამე სიტყვიერთა, ხოლო უსიტყვესად იწოდების უმართლესი და უსაკუთრესი წარმოთქმა სითანადოთათვის CD. გაწყობილი E.

ნ. ნამჭევრი, რიტორი.

მჭევრობა რიტორება Z.

მჭელეული (37, 7 დაბად.) ჭელეული ყანისა ZA.

ჭელეული BCD.

მჭელი (მჭელი და მჭელეული E) (+ 2, 2 ლევიტ. ZAa) პეშვი ZAaBCD.

(3 მეფ. 17, 12) პეშვი Ab. განუმარტავია E.

მჭენებელი ცხენის მარბენელი ZA.

მარბენელი B.

[**მჭვინვაჲ** ნ. რიროჲ].

მჭვინვარე ნ. მჭჳნვარე.

მჭვირობელი ნ. მჭვრობელი.

მჭვრინავი ნ. მჭურინავი.

მჭთოლარე[1] (მჭთოლვარე D) 27 ნ ე მ ე ს.: „მკბენელობისაგან (მკბენარეობისაგან ZAC, მკბენე-რობისაგან Cq) ბალღამთასა მჭთოლარენი დამედგრებულსა ჰყოფენ განსჯასა“ ZABCDE.

მჭიდებელი ჭიდების მქნელი ZA.

მოჭიდარი B.

მჭიდრე იწრო რამ ადგილი ZAB.

სიმჭიდრ(ო)ე C.

მჭიდრო იგივე მჭიდრე ZA.

იგივე B.

ნ. სიმჭიდროე (საშუალოჲსთა-ნა(ც).

მჭივანი ძელთა და ქვათაგან ჴმა(ჲ) რა(ჲ)მე ZAB.

უკეთუმცა ძელთა და ქვათათვის ჴმისა მიჩემებად იტყოდიან, მ ჭ ი ვ ა ნ ა დ იტყვიან CD. ძელთა და ქვათათვის ვინათგან ჴმასა იტყვიან, მ ჭ ი ვ ნ ა დ იტყვიან E.

მჭირავი მპყრობელი Z.

ჭერის მოქმედი A. ჭირვის მოქმე-დი B.

მჭირნე საჭირო ZABCDE.

ნ. მომჭირნე; შდრ. მომწირნე.

მჭირსიედ (მჭირსედ E) (44, 18 ეზეკია) მოჭირებით Z.

არა ნელა, დაჭირებით E.

შდრ. მჭირსნე.

მჭირსნე მოჭირვებით, დაჭირ(ვ)ე-ბით ZAB.

მჭირსნედ ითქმის მოჭირვებით(ი), გინა დაჭირ(ვ)ებით(ი) (დაჭირება D) CD. მოჭირვებით E.

შდრ. მჭირსიედ.

მჭიშნე მეტად დასთული ZABCD.

განუმარტავია E.

მჭიხე წამოწითლებული ZAB.

მეტად დაწითლებული (გაწითლე-ბული CqD) CD. განუმარტავია E.

მჭკნარი დამჭკნარი, შემჭკნარი Z.

დამჭკნარი A. ჭკნობილი B.

[**მჭკოლ** ნ. შეუმჭკოლა].

მჭკურველობა[2] (1 მეფ. 13, 17) საფლავთ ძრცვა, გინა მაოჯარი ZA.

(1 მეფ. 13, 17) საფლავთ ძრცვა, მაოჯარი B. საფლავთა ძრცვა CD. „საფლავის მჭკურველობა“ E.

მჭლე (+ 41, 3 დაბად. ZAa) ჴორცმოკლებული ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. სიმჭლე.

მჭმუნვარე (1, 10 დანიელ) და-ჭმუნებით მყოფი Z.

(1, 10 დანიელ) დაჭმუნებული Aa.

[**მჭმუნვარება** ნ. მწუხარება].

მჭმუხველობა პირის გაუგემურე-ბა ZABCb.

მჭნავი (ხე) ZABCDE.

[**მჭოლ** ნ. მჭკოლ].

მჭორავი ჭორის მაუბარი Z.

ჭორის მგდებელი AB.

---

[1] ამოღებულია ნემესიოს ემესელის წიგნიდან „ბუნებისათჳს კაცისა“ (გვ. 124, 1).
[2] წყაროში: „მჭკუწრველი“.

მჭრელი დაჭრის მოქმედი B.

მჭრინავი (11, 22 ლევიტ.) ესე ბოცომკალსა ჰგავს (+ და Z) მისგან უგრძე ფრთე აქვს. ბალახსა ჭამს, ვერ ახლტება (ახლტების A) ZA.

ბოცომკალს გავს, მისგან უგრძე ფერჴი აქვს, ბალახსა სჭამს, ვერ ახლტების B.

მჭრტინავი (+ 10, 14 ესაია Z) მჩხავანი ZB.

(10, 14 ესაია) ჩხავილი Aa.

მჭუარი (+ 68, 21 ფსალმ. ZABCbDE) მჭმუნავი ZABCDE.

მჭურინავი (მჭვრინავი ZABCD) (8, 7 იერემ.) ჭმატკბილი ZAa.

(ფრინ.) (+ 1 ნემეს[1]. ZAa) ბოლოცეცხლა ZAB. ჭმა-ნელტკბილი სირი C. (ფრინ.) Cq. (ფრინ.) ჭმანელი D.

მჭუნვარე (მჭვინვარე ZAaBCDE) შავი ელვარე ZABCDE.

მჭვრობელი (მჭვირობელი B) გამომჭვრეტელი ZAB.

მხადა Cb.

მხადე Cb.

მხავსი (+ 1 ნემეს.[2] ZAa) ხავსი ZAB.

მხაზავი ხაზვის მოქმედი ZAB.

მხაზველი ღრამმატიკოსი ZAB.

მხალი (ბალ.) (13, 32 მათე) ესე (მხალი B) არს, რაჲც(ა) მწვან(ვ)ილი კაცთაგან საჭმლად დაითესების ZAB.

(ბალ.) მხალი არს, რაჲც კაცთა მიერ მწვანილი დაითესების და იჭამების Cab. (ბალ.) მხალი არს, რაოდენი მტილთა შინა დაითესების ბალახი საჭმელად Cq. (ბალ.) DE.

ნ. ბანჯარი, მწუანვილი.

მხალშავა (ბალ.) ZAa.

მხარკელი (მხარკველი CE) მომჭირნე და მცდელი ZAB.

მცდელი, გინა მომჭირნე C. მხარკველი მცდელი, გინა მომჭირნეობდეს D. მოჭირვებით მცდელი. კავშირის ბოლო[3]. 16 მოჰმადიანი. მოჰმადიანში: „უარქმნილნი სარვინნი ნუ მხარკეოდენ-ლაა შემდგომად ამაღ თუ სასწავლოთა ემხარკოს, ვთქვა ჰაბუკი ბრძნად, არამედ ცნობილად არლა, რამეთუ ცნობიერება გამოცდილებათაგან მოიღების“ E.

ნ. უმხარკესად, უმხარკესადრე.

მხატვარი ხატვის მოქმედი ZAB.

განუმარტავია Cb.

მხე მჟავე ტკბილგემო(ი)ანი ZAB.

მჟავესა და ტკბილ(ი)ს საშუალი C. არც მჟავე, არც ტკბილი D. არც მეტად მჟავე, არც მეტად ტკბილი E.

ნ. მჟავე.

მხედავ Cb.

მხედავი ხედვის მოქმედი ZAB.

[**მხედართ-მთავარი** ნ. მჴედართმთავარი].

მხედველი თვალით სჭვრეტდეს Z.

განუმარტავია Cb.

ნ. (ღმრთაებაჲსთან) ყოველთა მხედველი.

მხელა სწავლა B.

ნ. მხილება.

მხერვალი (მხერვალნი Cab) ნავის მატარებელი ZAB.

ნავის მარონინებელნი Cab.

---

[1] ნემესიოს ემესელი, ბუნებისათჳს კაცისა... 10,4. [2] იხ. ნემესიოს ემესელის „ბუნებისათჳს კაცისა“ (გვ. 19, 21). [3] ამ წყაროს დასახელება გადახაზულია. მითითებულ ადგილს (იოანე პეტრიწი, II წიგნი, გვ. 222, 9) იკითხება: „ვემხარკნეთ“.

ნ. მენავე.

მხერხავი ხერხით მუშაკი Z.

ხერხის მქმარებელი AB. განუმარტავია Cb.

მხვალი ნ. მხუალი.

მხვანჯავი ნ. მხუანჯავი.

მხვეველი ნ. მხუეველი.

მხვეწელი ნ. მხუეწელი.

მხვეჭელი ნ. მხუეჭელი.

მხიარული (+ 2 ეზრა 12, 42 ZA) გონებით გახარებული ZAC.

გონებით ხარებული B. განუმარტავია DE.

მხიარულობა Z.

მხიბლავი ხიბლვის მოქმედი ZB.

ხიბლვის მქნელი A.

მხილავი მნახავი ZAB.

მხილება ესე არს სიტყვითა და საქმის გარჩევით ბოლოს დანახვება Z.

ესე არს სიტყვითა საქმის ბოლო დაანახოს (დაანახო B) AB. დანახვება სიტყვით საქმისა C. განუმარტავია DE.

ნ. ამხილა, გამხილება, გამხილებული, მცნება.

მხილველა . წინასწარმეტყველა ZAB.

მხილველი (+ 1 მეფ. 9, 9 ZA) წინასწარმეტყველი ZABCaqD.

წინასწარმეტყველი, გინა მნახავი Cb. წინასწარმეტყველი, პირველ ქამ მხილველი ეწოდა E.

მხილველი მნახავი ZA.

მნახველი B.

მხიობა „ძლით მხიობა და უმხიობა“ ZAB.

მხლებელი ნიადაგ ახლდეს ZA.

იახლოს მარადის B. ახლდეს მუდამად C. ახლდეს D. განუმარტავია E.

[**მხოვლ** ნ. ემხოვლებოდა].

მხოლო (+ 21, 3 გამოსლ. ZAa) მარტო ZABCDE.

მხრეკელი CDE.

მხრწნელი ხრწნის მოქმედი ZAB.

მხუალი[1] გალხობილი ZABCaqD.

გამხვალი გინა გალხობილი Cb. განუმარტავია E.

მხუანჯავი[2] ხვანჯის მოქმედი ZAB.

მხუეველი[3] Cb.

მხუევრი[4] (2 შჯულ.) მსხმო მუწუკი ZAa.

მხუეწელი[5] Cb.

მხუეჭელი[6] ხვეჭის მყოფელი ZAB.

მხუწვრი ნ. მხუევრი.

მხუჭავი თვალ(თ) დახუჭვის მქნელი ZA.

თვალთ ხუჭვის მოქმედი B.

[**მჭ** ნ. დამჭობა, მამჭობელი].

მჭარე დარგთან ნახე ZAB.

კერძოსავით. მ ჭ ა რ ე დ ვიტყვით აღვილსა რასამე ესრეთ: ზეითი მჭარე, ანუ ქვეითი, ანუ აქათიქით(ი), ანუ ზღვის(ა), ანუ მთის(ა) მჭარე, ვითარცა კერძო. კაცთა სახელ-დებულთათვისცა ვიტყვით მჭარეთა: მეფის მჭარესა, ანუ თავადთასა, სახელდობრ CD. განუმარტავია E.

მჭარი (15, 5 ლუკა) ბეჭთ შენადგამი Z.

მკლავის თავი (+ 15, 5 ლუკა Aa) ABCD. განუმარტავია E.

ნ. მომჭრე, სამჭარი, სამჭრე,

---

[1] ნუსხებშია: „მხვალი“. [2] ნუსხებშია: „მხვანჯავი“. [3] ნუსხაშია: „მხვეველი“. [4] ნუსხებშია: „მხუწვრი“. [5] ნუსხაშია: „მხვეწელი“. [6] ნუსხებშია: „მხვეჭელი“.

სამკრე ზორტი (ალამ'თან).

მჴარი (24, 45 დაბად.) ოთხი წყრთა ერთი მჴარი არს ვიდრე ორთავე ჴელთა სრულიად განწვდა Z.

(+ 24, 45 დაბად. Aa) ოთხი (მ)წყრთა ერთი მჴარია ABC. ოთხი წყრთა D. ორ ჴელ განშლით E.

ნ. წყრთა.

მჴდომი[1] (+ 4 მეფ. 3, 22 ZAa) მბრძოლი, თუ მიმჴდომი ZAB.

მბრძოლი, გინა მიმჴდომი (+ გინა წინააღმდგომი Cq) CD. მაწყინარი, თუ მბრძოლი E.

მჴედართ-მთავარი (+ ესე არს AB) ლაშქართა შინა შემდგომი მეფისა, რომლისა ბრძანებასა ერჩიან (მორჩილობს AB) ყოველი მჴედრობა(ჲ) ZAB.

მჴედართ-მთავარი (+ და Cab) მჴედართ-მოძღვარი და მჴედართ-მყვანებელ(ნ)ი განიყოფებიან (განიყოფვიან Cq): მჴედართ-მთავარი არს შემდგომი მეფეთა, რომლისა ბრძანებასა მორჩილობს (მორჩილებს CqD) ყოველ(ნ)ი მჴედრობა; მჴედართ-მოძღვარი არს შემდგომი (შეღეგი CqD) მისი და მთავრობისა ღირსი და გამოცდილი წყობასა შინა და მასწავლელი მჴედრობათა, ვითარძი უჴ(ა)მსთ ომი და ბრძოლა და ვითარ იწყონ შებმა და ვითარ მჴნე იყონ ღვაწლთა (ღვაწლსა Cb) შინა და მსგავსნი ამათნი; ხოლო მჴედართ-მყვანებელი პატიოსანი წინა-მავალი მჴედრობათა, მისი არს მისვლათა რჩევა, ლაშქართა წყობა, ციხეთა შემოდგომა(თა) (+ გაგება C), სადარნოთა დასხდომა და ეგევითარნი (ეგევითართა საქმენი D) CD.

ნ. ამირბარი, სტრატილატი.

მჴედართ-მოძღუარი (+ ესე არს AB) მჴედრობათა მასწავლებელი, ვითარძი უჴმს ბრძოლა ZAB.

ნ. ამირბარი, მჴედართ-მთავარი.

მჴედართ-მყუანებელი (მჴედართ-მყვანებელი E) ესე არს მჴედრობათა წინ(ა)მიმძღოლი, სადა ომი ჴამს და მისი არს რჩევა (+ და A) ციხეთა მიდგომა (+ და Z) დადარნება და მისთანანი ZA.

ესე არს მიმძღოლი მჴედრობათა, სადა ომი ჴამს, და მისი არს რჩევა და ციხეთა მიდგომა, დადარნება და მისთანანი B. სარდალი E.

ნ. ამირბარი, მხედართ-მთავარი, სტრატიკოსი.

მჴედარი[2] (19, 34 იოანე) ცხენოსანი მებრძოლი, წვრთილი და დიდგვარი Z.

(+ 19, 34 იოანე A) დიდგვარი ცხენოსანი AB. ცხენოსანი მოლაშქრე CD. ცხენოსანი E.

ნ. ამჴედრდა, ამჴედრება, ვმჴედრობ, ნამჴედრალი, სტრატიოტი.

მჴედრ ცხენით(ა) ZABCDE.

მჴევალი (+ 22, 56 ლუკა ZA) ყრმაა. ესე არს ქალი ნასყიდი (ო ნასყიდი ქალი B), გინა ნაზითვი ZAB.

ნასყიდი და ნამზით(ვ)ი ქალი CD. განუმარტავია E.

---

[1] წყაროშია: „ჴდომით“. [2] მითითებულ ადგილს ახალი აღთქმის 1879 წლის გამოცემისა სწერია არა „მჴედარი“, არამედ „ერისაგანი“.

ნ. ნამჴეველარი.

მჴეცი (103, 11 ფსალმ.) ლომი, ვეფხი, დათვი და მისთანანი, რომელნიც ჴორცთა ჰამენ და მავნებელ არიან ჴმელთა ანუ ზღვათა შინა; გველნიცა მჴეცად ითქმიან და უფროსად ეშმაკნი, მჴეცნი სულთა მიმტაცებელნი Z.

(103, 11 ფსალმ.) ესე არიან ლომი, ვეფხი, დათვი და რაოდენნიცა ჴორცისა მჰამელნი და მაწყენარნი არიან, ჴმელთა ზედა გინა ზღვათა შინა, გველნიცა მჴეცად ითქმიან და უფროსად ეშმაკნი მჴეცნი სულთა მიმტაცებელნი A. (ოთხფ.) ესე არიან ლომი, ვეფხი, დათვი და რაოდენნი ჴორცთა ჰამენ და მაწყინარ არიან ჴმელთა ზედა გინა ზღვათა შინა; გველნიცა მჴეცად ითქმიან და უფროსად ეშმაკნი მჴეცნი სულთანი B. (ოთხფ.) მჴეცნი არიან ლომი, ვეფხი, მგელი და რაოდენ(ნ)ი ჴორცთა ჰამენ და აქვსთ მაწყინრობა კაცთა ჴმელთა ზედა, გინა (+ წყალთა და C) ზღვათა შინა; გველნიცა მჴეცად ითქმიან (+ და C) უფრორე ეშმაკნი მჴეცნი სულთანი CD. (ოთხფ.) მჴეცნი არიან ლომი, ვეფხი, მგელი და რაოდენი ნადირი ჰამენ ჴორცსა და აქვან მაწყინრობა კაცთა E.

ნ. ნამჴეცავი.

მჴეცი ბოროტი (ოთხფ.) (+ 37, 33 დაბად. ZA) მგელი ZAB.

მჴველარე ნ. მჴუელარე.

მჴიე მყიე, ნაცრის ფერი ZA.

მყიე B. ყომრალი ფერი C.

მჴმილავი[1] (5, 7 ქება) ღამის დარაჯა ZAB.

ნ. მჴუმილნი.

მჴმობი მზახებელი ZAB.

ნ. ქუეყნით-მჴმობელი, ქუეყნის-მჴმობელი, ღამის-მჴმობელი.

მჴნე (+ 1, 6 ისო ZA) შემძლებელი ZAB.

შემძლებელი, გინა ჴელგამომავალი. ემსგავსებიან სიმჴნე და სილაღე: სიმჴნე — კეთილ, ხოლო სილაღე — არაკეთილ, გრიგოლი ღ̃თისმეტყველში ასე ეწერა C. ჴელგამომავალი. გრიგოლი ღ̃თისმეტყველი იტყვის: ემსგავსებიან სიმჴნე და სილაღე: სიმჴნე — კეთილ, ხოლო სილაღე — არა. მჴნე — შემძლებელი D. გრიგოლი ღ̃თისმეტყველი იტყვის: ემგზავსებიან სიმჴნე და სილაღე: სიმჴნე — კეთილ, ხოლო სილაღე — არა E.

ნ. სიმჴნე, უმჴნე.

მჴნველი (1 მეფ. 8, 12) ჴნვის მუშაკი ZAa.

[მჴობა ნ. მჴ].

მჴოცელი დამჴოცელი, ამჴოცელი, წამჴოცელი Z.

დამჴოცელი გინა წარმჴოცელი A. ჴოცის მოქმედი B.

[მჴრდლ ნ. უმჴრდლე.].

მჴსენებელი ჴსენების მოქმედი ZAB.

მჴსნელი (1 მეფ. 12, 14) ჴსნის მოქმედი ZAa.

მჴუედნელი (მჴუჱდნელი ZA) ჴუედნის მოქმედი ZAB.

მჴუელარე[2] ჴველების მოქმედი Z.

ჴველის მოქმედი AB.

მჴუჱდნელი ნ. მჴუედნელი.

მჴუმილნი (126, 1 ფსალმ.) მჴმილავნი ZAB.

[1] წყაროშია: „მჴუმილთა". [2] ნუსხებშია: „მჴველარე".

ნ. მჴმილავი, ჴუმილი.

მჴურვალე ცხელქმნილი Z.

გაცხელებული AB. განუმარტავია E.

ნ. უმჴურვალე.

მჴურვალება გაცხელება Z.

მჴურვალი ცხელის ბუნებისა ZAB.

გაცხელებულივით C. განუმარტავია D.

ნ. ზემჴურვალი, ქუემჴურვალი.

[მჴცო ნ. ჭალარა; შდრ. მჴცოანი].

მჴცოანი (მჴცოვანი ABCDE) (+ 6 ზირაქ ZAa) ბერი წვერთეთრი ZA.

წვერთეთრი BCD. ჭარმალი E.

ნ. კაცი.

მჴცოვანება წვერთეთრობა Z.

მჴცოვანი ნ. მჴცოანი.

მჯა (ბალ.) ბრჯა ZAB.

ზვინი Cb.

მჯაბნელი ჯაბნად დამაქვეებელი Z.

მჯაბნი Cb.

მჯავრობ Cb.

მჯდომარე (+ 26, 64 მათე ZAa) ჯდომით მყოფი ZAB.

განუმარტავია Cb.

მჯდომი მჯდომარე ZAB.

მჯდომი[1] (15 ნემეს. ZAa) შიგანში (შიგნით A) დიდი მუწუკი ZA.

დიდი მუწუკი შიგნით B. დიდი მუწუკი (+ გინა კაცი დამჯდარი Cb) CD. შიგნით მუჯუკი E.

მჯილი (40, 12 ესაია) ჴელთ თითნი მომუშჳილი Z.

ჴელი მომუშჳილი, მძილი (+ 40, 12 ესაია Aa) A. მძილი, ჴელი მომუშჳილი BCb. მძილი Caq. განუმარტავია DE.

ნ. იმჯულის, მუჭი, მძილი.

მჯობი სწორის უკეთესი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. უმჯობესი.

მჯობობა უკეთესობის ჩენა Z.

[მჯულ ნ. იმჯულის].

ნ

ნა, ნ ა რ ი ყოველთა მყოფობიდამ გარდასრულთა ართრონი არს, გინა სამნეოდამ გარდადგინებულთა სახელთა, თავისა, ვითარცა: ნაანგელოზევი, ნაეშმაკევი, ნამეფევი, ნამეფარი, ნასალთხუცევი, ნაქალაქევი, ნასოფლარი, ნავენაჭარი და ყოველსა ნივთსა ზედა ესრეთ მოვალს; ხოლო ბოლოდ: ღმერთმან, უფალმან, ანგელოზმან, კაცმან, მჴეცმან, სოფელმან, ქვეყანამან და ყოველმან არსმან; ხოლო თავად და ბოლოდ: ნამეფარმან, ნაერისთავმან, ნაეჯიბარმან, ნაკაცევმან და ყოველსა ზედა; გინა სამრავლოდ: ანგელოზნი, ეშმაკნი, კაცნი, ცხოველნი და ეგევითარნი; გინა ხადად: ანგელოზნო, კაცნო, ცხოველნო, ძმანო, შვილნო და ეგევითარნო Z.

---

[1] იხ. ნემესიოს ემესელის „ბუნებისათვის კაცისა“ (გვ. 96, 11).

ნ ა რ ი ყოველთა მყოფობიდამ გარდასრულთა ართრონი არს, გინა სამნეოდამ გარდადგინებულთა სახელთა თავის ართრონია, ვითარცა: ნაანგელოზევი, ნაეშმაკარი, ნამეფარი, ნასალთხუცევი, ნაქალაქევი, ნასოფლარი, და ყოველსა ნივთსა ზედა ესრე(თ) მოვალს; ხოლო ბოლოდ ესრეთ: ღ˜თნ, უფალმან, ანგელოზმან, კაცმან, სოფელმან, ქვეყანამან, და ყოველსა ზედა ესრეთ მოვალს; ხოლო თავად და ბოლოდ: ნამეფარმან, ნაეჯიბარმან, ნაკაცევმან და ყოველსა ზედა ესრე(თ) მოვალს (+ გინა ანგელოზნი, კაცნი, ცხოველნი და ეგევითარნი, გინა ხადილად სამრავლოდ: ანგელოზნო, კაცნო, ცხოველნო და ეგევითარნი Aa) A. ნ ა რ ი ყოველთა მყოფობიდამ გარდასულთა, გინა სამნეოდამ გარდადგინებულთა სახელთა თავს ართრონი არს და ბოლოდაც მრავალთა მოეზავების B. ვიეთთა თავი, (უქმო C), ბოლო CDE.

[ნ ნ. გვნა, უნა; შდრ. ნდომა].

ნაბანოები ბანებაქმნილი ZAB.

ნააბანოევი აბანოყოფილი ZAB.

ნააბჯრი აბჯარყოფილი ZAB.

ნააგარევი აგარად ყოფილი Z.

ავარათ(ა) ნამყოფი AB.

ნაადგილევი ადგილნაჩნევი Z.

ადგილყოფილი AB.

ნაადრევი ადრექმნილი ZAB.

ნაათალი ათისაგან ერთი ZAB.

განუმარტავია Cb.

ნაალერსალი (ნაალერსევი A, ნაალერსი B) ალერსობანაქმარი Z.

ალერსნაქმარი AB.

ნაანგარევი ანგარებით მონაგარი Z.

ანგარებით მონაგები A. ანგარებით გებული B.

[ნაანგი ნ. ნიანგი].

ნაანდერძევი ანდერძად დაგდებული Z.

ანდერძად თქმული AB.

ნაასპარეზევი ასპარეზთა ნამღერალი ZA.

ასპარეზს ნამღერი B.

ნაალთქმევი აღთქმადანადები Z.

აღთქმანაქმარი AB.

ნააჯევი აჯანაქმარი ZAB.[1]

ნაბაგევი ბაგაყოფილი ZAB.

[ნაბაგევი ნატუჩევი[1] B.

ნაბადები ბადებაქმნილი ZAB.

ნაბადი შეთელილი ZABD.

ნ. თაქნაბადი (ტერ'თანაც).

ნაბადი (+ 25 კავშ.[2] Z) ნაქმარი ZABDE.

ნაქმარი, გინა შეთელილი (შეთელული Ca) C. ნაქმარი D[3].

ნაბამი (+ 2, 19 გოდება Z) მობმულყოფილი ZA.

დაბმულყოფილი B.

ნაბანაკევი ბანაკთ ნადგომი ადგილი ZA.

ბანაკთ ნაადგილევი B.

ნაბანი ბანებული წყალი ZAB.

ნაბარები მიბარებულყოფილი ZB.

მიბარებულყოფილი, გინა ბარში ნამყოფი A.

ნაბარები ბარში ნამყოფი Z.

ნაბარი ბარით ნათხარი ZAB.

ნაბალვი ნაგლეჯი ZA.

ნაგლეჯარი B.

ნაბაძევი ბაძის ამღები Z.

ბაძის მქნელი AB.

---

[1] Z-ში ამ სიტყვის განმარტების შემდეგ შენიშვნაა: „ორნი ანნი მრავალთა ზედა მოვალს, ვისცა უნდეს გარჩევა“. [2] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 68, 26). [3] ნუსხაში კიდეზეა მიწერილი: „კავშირში ეწერა“.

ნაბეზლები ბეზლებაქმნილი ZA.
ბეზლობაქმნილი B.

ნაბერტყი ბერტყით განაცვივნი ZA.
ბერტყით ნაცვივნი B.

[**ნაბერწკალი** ნ. ცეცხლი; შდრ. ნაბერწყალი].

ნაბერწყალი (+ 2 მეფ. 22, 9 ZAa) ცეცხლთ უმცირესი ZABC.
განუმარტავია DE.
ნ. ცეცხლი; შდრ. ნაბერწკალი.

ნაბეჭდი დაბეჭდილქნილი Z.
დაბეჭდულქმნილი A. ბეჭდულყოფილი B.

ნაბვა ფრინველთ ცქნაფვა B.
ნ. განაბვა (ჩბუნვა'სთანაც), დაინაბნეს, დანაბვა, ნაბული.

ნაბიჭევი (+ 15, 27 მათე ZA) ნახორხმალი ZABCD.
დანარჩომი E.

ნაბიჭვარი (ნაბიჭუარი ZCab) ბუში(ს) შვილი ZABCDE.

ნაბიჯი (ნაბიჯი და ბიჯი Cab) ბიჯთან ნახე ZA.
ნაბიჯი არს, რა ცალი ფერჴი გარდასდგა. ხოლო ბიჯი არს, რა მეორეც გარდაინაცლო, რომელ ორთავე ფერჴთა გარდაცვლა ხუთი ტერფი გამოვიდეს, გინა ორი წყრთაც უთქვამთ ვიეთთა B. ბიჯი არს, რა ორი ფერჴი გარდ(ა)ინაცვლო, ხოლო ნაბიჯი ცალის ფერჴის გარდადგმა (+ რომელ ორთა ფერჴთა გარდაცვლა ხუთი ტერფი გამოვიდეს, გინა ორი წყრთაც უთქვამთ ვიეთთა Cb) Cab.

ნაბლარდნი ნახვევი ZAB.

ნაბუინობა ნ. ნაბუნიობა.

ნაბული შიშით გაცქნაფული ZABC.
განუმარტავია DE.

ნაბუნებებული ბუნება ყოფილი ZB.

ნაბუნიობა (ნაბუინობა AB) ბუნიობასთან ნახე ZAB.
ესე არს დეკენბერსა რა მზემ მატება იწყოს, გინა ივნისს რა კლება იწყოს Cab.

ნაგავი მონაცოცხი ZAB.
ნ. სანაგვე.

[**ნაგაზი** ნ. ძაღლი].

ნაგალობარი გალობა ნათქვამი ZAB.

ნაგევი ნაგავი (+ 3, 8 ფილიპ. Z) ZABCD.
განუმარტავია E.

ნაგერალი დაუთესლად მოსული ZA.
უთესლოდ მოსული B. (ბალ.) უთესველად (ა)მოსული CDE.

ნაგი გებული B.

ნაგინები გინებულ ქმნილი Z.
გინება თქმული AB.

ნაგუდალი (6, 4 ლევიტ.) პურის ანაცარი და ჭაჭის ნაწნეხი (2, 1 ოსე) ZAa.
პურის ანაცარი (6, 4 ლევიტ.) Ab. პური ანაცართაგან B. პურის ანაცარი (+ გინა ყურძნის ჭაჭა Caq) C. ანაცარი პურისა, გინა ჭაჭა ყურძნისა D.
ნ. ნაზუქი.

ნაგუემი (ნაგუჱმი ZA) (+ 1, 6 ესაია Aa) ნაცემი ZAB.

ნაგუზალი ნამწვი შეშა ZABC.
განუმარტავია DE.
შდრ. მუგუზი.

ნაგუჱმი ნ. ნაგუემი.

ნაგულარძნი გულარძნილად ნაქმარი ZA.
გულარძნილად ქმნილი B.

ნაგულვები გულვებით ყოფილი ZB.

გულდებით ყოფილი A.

ნაგვრგვნევი (ნაგვრგვნევ Z, ნაგვრგვნევი B) გვირგვინ-ნაკურთხი ZAB.

[**ნად** ნ. მონადეს; შდრ. ნადი, ნადობდა].

ნადალი[1] 4 მეფ. 19, 28 (+ სენექერე მეფე და ესაია E): „აწ განვაცვათ ხატრუკი ცხვირთა შენთა და ნადალი ყბათა შენთა“ DE.

ნადგომი (ნადგომ Ab) დგომა ნაქმარი Z.

დგომის ადგილი AB.

ნადები დებულ ყოფილი ZAB.

ნ. ზედნადები, თანანადები.

ნადედუფლარი დედუფალ ყოფილი ZAB.

ნადევნი დევნა ნაქმარი ZAB.

ნადენი დინება ქმნილი ZAB.

ნადი მუშაკნი შეყრილნი ZAB.

მუშად შეყრილნი კაცნი გინა ფეიქარი (+ სასყიდლით Cb) C. შეყრილნი კაცნი D. მამითადი[2], შეყრილნი E.

ნ. ნადობდა; შდრ. მონადეს. ნანდი.

ნადიმი მეჯლიში ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ვნადიმობ, ინადიმა, მეჯლიში.

ნადინობი მონადენ(ი) ყოფილი ZAB.

ნადირი (+ 25, 28 დაბად. ZA) ველური პირუტყვი ZAB.

(ოთხფ.) გარეული პირუტყვი C. (ოთხფ.) DE.

ნ. ანადირა, ენადირა, ვნადირობ, ინადირა, სანადირო, სანადიროდ, ხარაბუზი.

ნადირობა (+ 25, 27 დაბად. ZA) ნადირთ დევნა ZABC.

განუმარტავია DE.

ნადნობი დნობილისაგანი Z.

დნობისაგანი AB.

ნადობდა (2, 19 ტობია) ნადში მუშაკობდა Z.

ნადად მუშაკობდა (2, 19 ტობია) AB.

ნ. ნადი; შდრ. მონადეს.

ნადუმარი ნაჩუმარი ZAB.

ნაედომი (+ 4 მეფ. 6, 25 ZAa) ტრედის სკინტლი ZAaCa.

ნ. სკორე.

ნაეკლარი ეკალთ ნაადგილევი ZA.

ეკალთ ადგილი B.

ნაენავი ენით ნათქვამი ZAB.

ნაეშმაკარი ეშმაკურ საქმე ქმნილი ZA.

ეშმაკურ ქმნილი B.

ნაეშმაკევი ეშმაკურის მქნელი Z.

განუმარტავია Aa.

ნაეჭვ[3] ეჭვად მიმხვდარი ZAB.

ნავალა (ნავლა და კინნკირა E) ქნარი(ა) ZAB.

ნავალა და კინკირა ორღანო და ქნარი არიან CD. ქნარი და საკრავია E.

ნავანდარი ყარამფილის ფერი ZABCb.

რაცალა (რალაც CqD) ფერია, CaqD.

---

[1] წყაროშია: „დანდალი“. [2] „მამითადი“ ნუსხაში გადახაზულია. [3] ნუსხებშია: „ნაეჭვი“.

ნავარდი ფრინველთ აერში შემოვლა ZA.

ფრენით აერში შემოვლა B. მაღლა ა(ღ)ფრენა (+ გინა გარე მორბენა Cb) CD. განუმარტავია E.

ნ. მონავარდე.

ნავთი ZABCDE.

[**ნავთ მყვანებელი** ნ. კომიტი].

[**ნავთ-საყუდელი** ნ. ლიმენა].

ნავი (14, 24 მათე) ესე ზოგადი სახელი არს ყოველთა ნავთა. ხოლო მცირესა ნავსა ეწოდების ნუში და მისსა უდიდეს(ს)ა ვარცლი, კოპანო, კარაპა, კარჭაპა, ქუმალდი, კარაფითა, ონჩხომელი, ოლეჭკანდერი (+ და Z) კატარღა. ერთი მეორის უდიდეს-უდიდესნი არიან, ხოლო ხომალდი და დრომონი უდიდეს ყო(ვ)ელთა (+ და A) სტოლი საომარ(ნ)ი ნავ(ნ)ი. მათთა ადგილთა გარჩევით ჰპოოთ ZA.

ნავი ზოგადი სახელი არს ყოველთა ნავთა, ხოლო ნავთა სახელნიცა განიყოფიან: ვითარცა ნავნი უმცირესა ეწოდება ნუშა და მისა უდიდესა ვარცლი, კოპანო, კარაპა, კარჭაპა, ქუმალდი, კარაპითა, ონჩხომელი, ოლეჭკანდერი, კატარღა. უდიდეს-უდიდესი ნავნი არიან: ხომალდი, დრომონი, უდიდეს ყოველთა, და სტოლი — საომარი. მათთა ადგილთა ჰპოო B. ნავიცა მრავალრიგი არს: ნუშა, კოპანო, კარაპა, კარაპითა, სანდალი, ორჩხომელი (ონჩხომელი CqD), ოლეჭკანდერი, რომელ არს მომცრო კატარღა, და ზარბუნა. ესე ნავნი ნუშა მცირე(?)რეა, ერთი ოდენ კაცი შთაიტევა (შთაიტევის CqD), ხოლო სხვათში რომელშიმე ათი და სხვაში ოცი და ორმ(ე)ოცი და ასი და მეტიცა, ხოლო დრომონი არს, რომელსა შინა (რომელში D) შთაიტევის ხუთასი კაცი საგზლიან(ად) და ტვირთიან(ად), არამედ ხომალდი უდიდეს ყო(ვ)ელთა ნავთა არს. (+ ხოლო ვიეთნი ქუმალდს მომცროსა(ც) უჴმობენ C) CD. ნავიცა მრავალრიგი არს: ნუში, კოპანო, კარაპა, კარაპითა, სანდალი, ონჩხომელი, ოლეჭკანდერი, რომელ არს მომცრო კატარღა, და კატარღა-ზარბუნა. ესე ნავნი ნუში მცირე არს, ერთი ოდენ კაცი შთაიტევის, ხოლო სხვაში რომელშიმე ათი და ოცი და რომელშიმე ორმოცი და ასი და მეტი, ხოლო დრომონი არს, რომელში შთაიტევის ხუთასი კაცი ნუზლიან და ტვირთიან, ხოლო ხომალდი უდიდეს ყოველთა ნავთა არს E.

ნ. მენავე, პურკატა სანავე, სანავო, ჭელნავი.

ნავკოსალარი (ნავკოლარი E) მენავეთ მოძღვარი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. მენავე.

ნავლა და კინწკირა ნ. ნავალა.

ნავნები ვნებაშემთხვეული ZA.

ვნებაქმნილი B.

ნავროზი სხვათა ენაა, ქართულად ბუნიობა ჰქვიან (+ დღე და ღამის გასწორებასა Z) ZA.

(უქმ.) სპარსთა ენაა, ქართულად ბუნიობა ჰქვიან B.

ნავროტი (ნავტროი A) (ბალ.) ZABCD.

ნავსად ნავის მაშენებ(ე)ლად ZABCab.

...კათიღორ.: „არამედ ნავსად წოდებულნიცა ქელოვნებანი, რამეთუ შაშენებელი ილისტიკსა იქმევს“ Ca[1].

ნ. ნავსე.

ნავსადგური სადაცა ნავი დადგომად შესაძლებელ არს ზღვათა (ზღვასა Aa) შინა ZAa.

ნავსაყუდელი სადა ზღვა უკუმდგარია, ვითარცა ტბა (+ და Z) მყუდრო და უღელავი ZAa.

ნ. ლიმენა, ლიმონი.

ნავსე ნავის მაშენებელი ZAB.

მენავე, (+ ნავის მაშენებელი Cab) C. მენავენი D.

ნ. მენავე, ნავსად.

ნავტე მენავეთ გამრიგებელი ZA.

მენავეთ გამრიგე BCD.

ნ. მენავე.

ნავ-ტიკი მცირე ტივი გუდებკრული ZA.

გუდიანი ტივი მცირე BC. განუმარტავია D.

ნავტროი ნ. ნავროტი.

ნავტური კატარღის მნე ZAB.

(+ 13, 7 იოსიპოს Cab) მენავენივე C. 13, 7 იოსიპოს: „მეყსეულად ნავტურისა და ქვეითისა ძალისა თანა წარემართა ლაშქარში“ DE[2].

ნ. მენავე.

ნავღელი (+ 6, 5 ტობია ZAa) ნაღველი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ზაფრა, ინაღვლი, მონაღვლე, შავი ნავღელი (სევდა'სთან).

ნავღლიანი (2 ტიმოთ.) შავნაღლოსანი, რომელ არს სევდაიანი Z.

შავნავღლოსანი, (2 ტიმოთ.) Aa. ბნედიანი E[3].

ნ. განავღლიანებული, ნაღვლიანი.

ნაზამთრი ზამთარგამოვლილი ZAB.

ნაზაფხულარი ზაფხულგამოვლილი ZA.

ნაზვინები ნ. ნაზუნები.

ნაზი სპარსთ(ა) ენაა ZA.

სხვათა ენაა B. (უქმ.) CDE.

ნ. ნაზუქი.

ნაზიარები Cb.

ნაზითვი ზითვად გაყოლილი ZA.

ზითვად მოყოლილი B.

ნაზირი სხვათა (თათართა B) ენაა, ქართულად სალაროს ნაზირს ა ბ რ ა მ ა დ ი და ქარხ(ა)ნის ნაზირს ე ზ ო ს-მ ო ძ ღ ვ ა რ ი ჰქვიან ZAB.

ნაზიუანი კ ა ვ შ ი რ ი ს ბ ო ლ ო ს[4]: „მის მიერ ნაზიუანთა შევიმალოთ (შევიმალვით ZA, შევიმალნეთ B)“ ZABCDE.

ნაზმანები სიზმრად ჩვენებული ZA.

სიზმარ ჩვენებული B.

ნაზომი ზომაალებული ZA.

ზომაქმნილი B.

ნაზორევი ზორვილთაგანი ZAB.

კერპთ შესაწირავი, შეწირული Cb. კერპთ შესაწირი (შენაწირი Cq) Caq. განუმარტავია DE.

ნაზორევი C.

---

[1] წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია. [2] შდრ. A—675, 245 v, 8; Ca-ში მოწმობა, Cq-ში კი მოწმობაცა და წყაროს დასახელებაც გადახაზულია. [3] E-ში განსამარტი სიტყვაცა და განმარტებაც ორივე გადახაზულია. [4] იხ. იოანე პეტრიწის თარგმანება (II წიგნი, გვ. 220, 29).

ნაზრახი ნალაპარაკევი ZAB.

[**ნაზუანნი** ნ. ნაზიუანი].

ნაზუქი სხვათა ენიდამ შემოღებული, რომელსა ქართულად ნატიფი ეწოდების, რომელ არს ჩვილად და კეთილად ნამზადი და ნაქმარი, რაძცა იყოს, ხოლო პურებთაგან კვერცხითა, სძითა, ერბოთი და ნივთებითა მრავალსახენი არიან: კოლლვირდი, ხაოანი, ღალანოს, მანდარი, ლელენგო, ფოფხი, პლაკუნტი, კუპატი, ქადა, ხაჭაპური, მის-მის ადგილს დაგვიწერია Z.

ესე არს კვერცხითა, სძითა, ერბოთა ნამზადი პური, ხოლო ნაგუდალი. ანაცრისა და ნაწმენდისაგან შექმნილი; ხოლო ესე ერბოთი და კვერცხითა და სძითა ნამზადი პურნიცა მრავალსახენი არიან: კოლლვირდი, ხაოანი, ღალანოს, მანდარი, ლელენგო, ფოფხი, პლაკუნტი, კუპატი, ქადა, ხაჭაპური, მის-მის ალაგს წერილ არს (+ ⸢ნაზუქი სპარსულია, სუფთასა თუ სათუთსა თუ ნაზს ამგვარს ქვიან და იმ მიზეზით ამგვარს პურსაც ეტყვიან; ნაზიც სპარსულია⸣ Aa) A. ნაზუქი ეწოდების კვერცხითა, სძითა, ერბოთა ნამზადსა პურთა; ხოლო ნაგუდალი — ანაცრისა და ნაწმედისაგან შექმნილსა B[1]. ნაზუქ(ი) ეწოდებიან (უწოდიან D) კვერცხითა და სძით(ა) გამომცხვართა (გამამცხვართა D) პურთა, გინა ზეთითა (+ და ერბოთი Cab), ხოლო ნაგუდალ(ი) ანაცრისა ანუ ნაწმედისაგან შექმნილსა CD. განუმარტავია E.

ნ. ნატიფი.

ნაზჳნები[2] განამრავლები ZAB Cab.

ნაზლაპრი ზლაპრებ(უ)ლ თქმული ZA.

ზლაპრად თქმული B.

ნაზლმურდლი Cb.

[**ნათ** ნ. მანათობელი, მნათობი. ნათელი, სანათი (კანდელ'თანაც), სანათური; შდრ. ნათელი. ნათება].

ნათალი მონათალი. გინა თლაქმნილი ZA.

თლაქმნილი B.

ნათელი განმანათლებელი Z.

განუმარტავია AaBCbqDE.

ნ. გაანათლა, ენათლა, ინათლა, მნათლავი, ნათლად, ნათლება, ნათლვა, ნათლია, ნათლიდედა, ნათლიმამა, ნათლის-ღება, ნათლის-ცემა, ნათლული, სინათლე, ციცინათელა; შდრ. ნათ.

ნათელი (5, 20 ესაია; 1, 3 დაბად.) ნათელი დაბადა ღ˜თნ პირველსა დღესა Z.

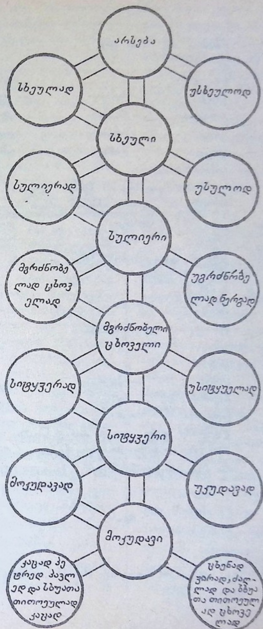
5, 20 ესაია; 1, 3 დაბად. Aa. განუმარტავია Ab.

ნათესავი (+ 1, 17 მათე ZAa) (+ ⸢სამ სახედ განიყოფვება: პირველი უკვე არს ისრაელისაგან ისრაელნი მამობით; მეორე პალესტინისანი პალესტინელად ქვეყნობითთ. მესამეც მესამე სახეთაგან სამად განიყოფვების:

---

[1] B-ში კიდეზე ჩამოთვლილია და გადახაზულია: „კოლლვირდი, ხაოანი, ფოფხი, ლელენგო, ქადა, პლაგუნტი, კუპატი, ხაჭაპური, ღალანოს. მანდარი". [2] ნუსხებშია: „ნაზვინები".

პირველად ნათესავი ნათესაონი, ესე იგი არს, რომელსა არა ყვანდეს მამა და ძისა მშობელი იყოს, ვითარც ადამ, მეორე მამაცა ყვანდეს და ძისა მშობელიც იყოს, ვითარცა ზეით ითქმის ნათესვადცადა სახედცა. მესამედ მამა ყვანდეს და ძე არა, ვითარცა აბელ. ეს ეს სახე არს სახოვან და არა ნათესავი. აწ განიყო პირველი არ არს სახე, არ(ა)მედ ნათესავი. ამისთვის არა უვის მამა, ხოლო მეორე სახეც არი და ნათესავიცა, რამეთუ უვის მამაც და ძეცა, ხოლო მესამე არ არს ნათესავი, არამედ სახე, რამეთუ უვის მამა და არა ძე[1] Aa) ნათესავი სამ სახედ ითქმის: ერთისა უკვე სახისაებრ (სახისა Z) მშობელ(ობ)ისაგან, ვითარ-იგი ისრაელისაგანნი ისრაიტელად იწოდებიან, ხოლო მეორისა სახისაებრ მამულისაგან, ვითარ-იგი: იერუსალიმისანი იერუსალიმელად (+ ითქმიან BCD) და პალესტინისანი — პალესტინელად, ხოლო მესამისა სახისაებრ ნათესავად ითქმის (ითქმიან ZAB) განწვალებული სახეთა მიმართ, რომლისათვის არს სიტყვაჲ (+ ჶილოსოჶოსთაჲ ZAa; ფილოსოფოსთაჲ AbBC) და რომლისა განმ(ა)საზღვრებელნი იტყვიან: ნათესავი არს უმრავლესთა და სახითა განყოფილ(თ)ად რაჲარსობით შესმენილი; ხოლო სახესაცა ორნი შესწავებანი ჰქონან, რამეთუ ითქმის სახედ ნაკვეთიცა და შესახედავი, ვითარ-იგი: სახე ანდრია(ნ)ტისაჲ (+ და ABCD) კვალად ითქმის სახედ დაწესებული ნათესავისა ქვეშე, ესე იგი არს განყოფილი ნათესავისაგან და ამისთვის არს სიტყვაჲ ჶილოსოჶოსთა(ჲ) (ფილოსოფოსთაჲ AbBC), ხოლო ვინაჲთგან ნათესავისათვის რა(ჲ) ვიტყოდეთ, მოვიჴსენე(ბ)თ სახისა(ჲ)ცა მეტყველთა, ვითარმედ ნათესავი არს განწვალებული სახეთა მიმართ და კვალად სახისათვის (სახეთათვის ZAB) რაჲ წარმოვიტყოდეთ, ნათესავისაჲ მოვიჴსენეთ მეტყველთა, ვითარმედ: სახე არს ნათესავისაგან განყოფილი. საკმარ არს ცნობად, ვითარმედ ვითარ-იგი მამის(ა)თვის მყოფელნი სიტყვანი საჭიროდ მოვიჴსენებთ ძესაცა, ვინა(ჲ)თგან (ვინადგან CqD) იგი არს მამა(ჲ), რომელსა ესვა(ს) ძე და ძისათვის რაჲ ვჰყოფდეთ (ვიტყოდეთ Z) სიტყვასა, უეჭველად მოვიჴსენებთ მამისაცა, ვინაჲთგან იგი არს ძე, რომელსაც ესვას მამაჲ; ეგრეთვე სახედ აქაცა შეუძლებელ არს ნათესავისათვის თქმაჲ თვინიერ სახისა ანუ სახისათვის თვინიერ ნათესავისა, რამეთუ ნათესავი სახეთა მიმართ განიყოფ(ვ)ის უეჭველად და რომელსა არა აქვნდენ (აქვნდეს ZABCaqD) მისგან განყოფილნი

არსება
სხეულად
უსხეულოდ
სხეული
სულიერად
უსულოდ
სულიერი
მგრძნობელად ცხოველად
უგრძნობელად ნერგად
მგრძნობელი ცხოველი
სიტყვერად
უსიტყუელად
სიტყვერი
მოკუდავად
უკუდავად
მოკუდავი
კაცად პეტრედ პავლედ და სხუათა თითოეულად კაცად
ცხენად ჯორად, ძაღლად და სხუათა თითოეულად ცხოველად

1. ს.-ს. ორბელიანის ავტოგრაფი H—416 ხელნაწერიდან.

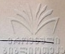
სახენი, არა არს ნათესავი და სახენი ნათესავისაგან განიყოფ(ვ)იან და რომელთა არა აქვნდეს ნათესავი, არა არიან სახენი და ვითარცა პირველი კაცი, რომელ არს ადამ, ვითარცა არ(ა) მქონებელი მამისაჲ, არა ითქმის ძედ(ა), ხოლო სახელ-იდების მამად, რამეთუ ესხნეს ძენი, ხოლო სეით (+ მამად ითქმის და BCb) ძედ(ა)ც(ა) (+ ითქმის ZACD) მშობელისა მისისად, რამეთუ მამად აქვნდა ადამ და მამად იწოდების მისგან შობილისა, რამეთუ შვა ძე, ხოლო აბელ ძედ უკვე ითქმის, რამეთუ აქვნდა მამაჲ და მამად არა ითქმის, რამეთუ არა ესვა ძე. ესრეთვე : სცნობდ ნათესავისათვისცა და სახისა. პირველი ნათესავი, რომელი არა განიყოფ(ვ)ის (განეყოფვის Cq) ნათესავისაგან (+ და ZA) არცა აქვს უპირველესი მის(ს)ა ნათესავი, ნათესავი ხოლო არს და არა სახე და ეწოდების ნათესაო(ვ)ანი ნათესავი, რომლისათვის გან(ა)საზღვრებდენ რაჲ, იტყვიან, ვითარმედ: ნათესავოანი (ნათესაოვანი ZABCaqD) ნათესავი არს, რომელი ნათესავი ხოლო იყოს და არა იყოს სახეცა არქონებისათვის უზემოეს თვისისა ნათესავისა, ხოლო მისგან გა(ნ)ყოფილთა სახეთა უკეთუ აქვნდნენ (აქვნდეს ZABCaqD) ქვეშე კერძო მათსა სხვანი სახენი, მათგან განყოფილნი სახენიცა არიან უპირატესთა (უპირველესთა B) მათთანი, ესე იგი არს უზემოესთანი, რომელთაგან გამოეკვეთნეს (+ და ZACD) ნათესავნი (ნათესავი ZA) მათგანთანი, ესე იგი არს უქვემოესთანი და იწოდებიან ნათესავადცა და სახედ ურთიერთისად, ხოლო უკანა(ჲ)სკნელ(ნ)ი (+ და ZACD) უქვემოესნი სახეთანი, რომელთა არა აქვნდენ (+ უქვემოეს ZABCabD) მათსა (+ სხვანი ZABCabD) სახენი, არ(ა) ითქმიან ნათესავად, არამედ სახედ არქონებისათვის ქვეშე კერძო მათსა, ვითარცა ვთქუ სხვათა სახეთა მათგან გა(ნ)ყოფილთაჲსა, რომლისათვისცა ითქმის სახე, რომელი არა იყოს ნათესავ სახო(ვ)ანად სახედ, ვითარცა ნათესავი, რომელი არა იყოს სახე, სახელ-ედების ნათესავოანად (ნათესაოვანად ZABCaqD) ნათესავად. სათანადო არს ცნობად, ვითარმედ საჭირო[1] არს, რათა სახენი (+ სახელსა BCbqD) ნათესავისა მათისასა (+ და BCbqD) განსაზღვრებასა მოითვალვიდენ, ვიდრე ნათესავოანად (ნათესაოვანად ZABCqD) ნათესავა(დ)მდე, რამეთუ სახეთა ვერ ძალ-უც ურთიერთას მითვალვაჲ განსაზღვრებისაჲ. პირველი უკვე და ნათესავოანი

[1] აქედან Ca ხელნაწერს აკლია ფურცელი.

(ნათესაოვანი AaBCq) ნათესავი არს არსებაჲ, რამეთუ დადა(ცა)-თუ გამოეკვეთებიან მყოფობისაგან (მყოფისაგან CqD) არსებაჲ და შემთხვევითი, არამედ არა არს ნათესავ მათდა მყოფობაჲ, ვინაჲთგან სახელსა ვიდრემე მყოფობისასა მიითვალვენ, ხოლო განსაზღვრებასა არა მიითვალვენ, რამეთუ მყოფსა ესრეთ გან(ა)საზღვრებენ. მყოფი უკვე არს ანუ თვითგვამო(ვ)ანი საქმე და არა მოქენე სხვისაჲ შემტკიცებისა მიმართ, ანუ ვერ შემძლებელი თავით თვისით ყოფად, არამედ სხვისა შორის მქონებელი ყოფისაჲ. ხოლო არსებაჲ საქმე არს თვით თავით თვისით მყოფი და არა მოქენე სხვისა(ჲ) შემტკიცებისა მიმართ, ხოლო (და BCbqD) შემთხვევითი ვიდრემე საქმე ვერ შემძლებელი თავით თვისით ყოფისაჲ, არამედ სხვისა შორის მქონებელი ყოფასა (ყოფისა B). აჰა არცა არსებამან მიითვალა ყო(ვ)ელი საზღვარი მყოფისაჲ, (+ და B) არცა შემთხვევითმან, არამედ არსებამან კერძოჲ და შემთხვევითმან სხვა(ჲ) იგი კერძოჲ. ხოლო სახეთა სახელსაცა და ყო(ვ)ელსა საზღვარსა ნათესავისასა სრულებით (ჰ)ნებავს მითვალვაჲ, ვინაჲცა არსებაჲ არა არს სახე, ვითარცა არა მქონებელი ზემო კერძო მისსა ნათესავისაჲ, არამედ თვით იგი არს პირველი (+ და ZACD) ნათესავოანი (ნათესაოვანი ZAaBCqD) ნათესავი. ხოლო ესე უკვე არსებაჲ განიკვეთების სხეულეანად და უსხეულოდ. ვინაჲცა სხეულეანი (სხეულიანი B) და უსხეულოჲ სახენი არიან არსებისანი; კვალად სხეულეანი (სხეულიანი AbBCq) განიკვეთების სულიერად და უსულოდ. აჰა კვალად სხეულეანი (სხეულიანი AbB), რომელი სახე იყ- არსებისაჲ. ნათესავი არს სულიერისა და უსულოისაჲ. კვალად სულიერი განიყოფ(ვ)ის მგრძნობელ(ობით)ად და უგრძნობელად; მგრძნობელობითად ვიდრემე ცხოველად სიცოცხლისა(დ) და გრძნობის(ა) მქონებლად, ხოლო უგრძნობელად ნერგად, რამეთუ არა აქვს გრძნობაჲ, გარნა სულიერად ითქმის (ითქმიან B) ნერგი. ვინა(ჲ)თგან აქვს მოზარდ(ე)ობითი (+ და აღორძინებითი BCbqD) ძალი. კვალად ცხო(ვ)ელი განიკვეთების სიტყვიერად და უსიტყველად; სიტყვიერი — მოკვდავად და უკვდავად, მოკვდავი — კაცად სიტყვიერად და პირუტყვად: ცხენად, ძაღლად და ეგევითარად. რომელნი არღარა განიკვეთებიან სხვათა სახეთა მიმართ, არამედ განუკვეთელთა მიმართ, რომელ არიან გვამნი. ხოლო განიყოფების (განიყოფვის Cq) კაცი პეტრეს მიმართ, პავლეს, იო(ვ)ანეს და სხვათა თ(ვ)ითოეულთა კაცთა, რომელნი არა არიან სახენი.

რამეთუ სახენი, ვითარცა ვიტყოდეთ, არა მიითვალვენ ურთიერთას განსაზღვრებათა (+ უსხეულოჲსასა D; + ვითარ-იგი სხეულეანი არა მიითვალავს განსაზღვრებასა უსხეულოჲსასა ZABC) და კაცი არა მიითვალავს განსაზღვრებასა ცხენისასა. ხოლო პეტრე და პავლე და იოანე ერთსა საზღვარსა მიითვალვენ კაცისასა; ეგრეთვე (+ და AaCbqD) სხვანიცა კაცნი, ვინაჲცა არა არიან ესენი სახენი კაცისანი, არამედ განუკვეთელნი, ესე იგი არს გვამნი. კვალად განიკვეთებოდის რაჲ სახე, გარდასცემს უქვემოესთა თვისთა სახელსაცა და განსაზღვრებასა, ხოლო პეტრე განკვეთილი (განიკვეთების Cq) სულად და კორცად, არცა სულსა გარდასცემს სახელსა და განსაზღვრებასა მისსა, არცა კორცთა. მერმეცა ყოველი გა(ნ)ყოფილებაჲ ნათესავისაგან სახეთა მიმართ ქმნილი, ვიდრე ორთა ანუ სამთამდე, ხოლო იშვით ოთხთამდეცა გამოჩნდების, რამეთუ შეუძლებელ არს განყოფაჲ ნათესავისაჲ ხუთთა სახეთა მიმართ და უმეტეს, ხოლო კაც(ნ)ი ყოველთავე თითოეულთა კაცთა (+ მიმართ ZABC) განიყოფ(ვ)ის, რომელნი მიუწდომელ არიან რიცხვით(ა), რომლისათვისცა ვიეთნიმე არცა განყოფასა იტყვიან თქმად სახისა განუკვეთელთა მიმართ, არამედ აღრიცხვასა. ხოლო ვინაჲცა ცხად არს, ვითარმედ არა არიან პეტრე და პავლე და იო(ვ)ანე სახე, არამედ განუკვეთელ, რომელ არს გვამი. არცა კაცი ნათესავ არს პეტრეს(ა)სა და სხვათა გვამთა, არამედ სახე, რომ(ე)ლისათვის(ცა) სახო(ვ)ანი სახე არს კაცი, რამეთუ სახე არს უზენაესისაჲ და სახე უქვემოესთაჲ (უქვემოესთანი ZAB), ეგრეთვე ცხენიცა, (+ და ABD) ძაღლი(ცა) და ეგევითარნი მხოლოდ სახენი ოდენ არიან, და არა ნათესავნი, რომლისათვის(ცა) სახო(ვ)ან(ნ)ი არიან, ხოლო საშუალ ნათესავოვანისა (ნათესაოვანისა ZABCq) ნათესავისა და სახო(ვ)ანთა (სახუანთა Cb) სახეთა(ჲ)სა ნათესავ(ნ)ი არიან და სახენი ურთიერთას(ი), სახენი უზემოესთანი, ხოლო ნათესავნი უქვემოესთანი, და ესე(ნი) არიან არსებითნი და ბუნებითნი განყოფილებანი და ვითარებანი, რომელნი ითქმიან განმყოფელობითად (+ და შემამტკიცებელობითად ZABCb), ვითარცა გა(ნ)მყოფელობითნი ვიდრემე უზემო(ე)სთანი და შემამტკიცებ(ე)ლობითნი უქვემოესთანი, რამეთუ სხეულეანი (სხეულიანი AbB) და უსხეულოჲ განჰყოფენ არსებასა, ეგრეთვე სულიერი და უსულო(ჲ) განჰყოფენ სხეულეანსა (სხეულიანსა AbCq, სხეულსა B), ეგრე(თ)ვე მგრძნობელობითი და უგრძნობელი გან-

ჰყოფენ სულიერსა; ესენი უკვე შეამტკიცებენ ცხოველსა, რამეთუ მივიღებ (მოვიღებ Cq) არსებასა სულიერსა მგრძნობელობითსა და შევიქმ ცხო(ვ)ელსა, რამეთუ ცხო(ვ)ელი არს არსებაჲ სულიერი მგრძნობელობითი. კვალად მივიღებ არსებასა უსულოსა (+ და ZABCq) უგრძნობელსა და შევიქმ ქვასა; მივიღებ (მოვიღებ Cq) კვალად არსებასა სულიერსა (+ და ZAB) უგრძნობელსა და შევიქ(მ) ნერგსა. კვალად სიტყვიერი და უსიტყველი განჰყოფენ ცხო(ვ)ელსა, მოკვდავი და უკვდავი განჰყოფენ სიტყვიერსა; მივიღებ (მოვიღებ D) უკვე ცხო(ვ)ელსა, რომელი ნათესავი არს და სიტყვიერსა და მოკვდავსა და შევამტკიცებ კაცსა, რამეთუ კაცი არს ცხო(ვ)ელი სიტყვიერი მოკვდავი. (+ და ZABCb) მივიღებ ცხო(ვ)ელსა და უსიტყველსა და მოკვდავსა და შევამტკიცებ ცხენსა, ნუუკვე ძაღლსა და ეგევითართა. ხოლო გა(ნ)ყოფილებად ითქმიან არსებითად და ბუნებითად, რამეთუ ესენი ჰყოფენ გა(ნ)ყოფასა სახისასა სხვისა სახისაგან და ბუნებისა და არსებისა(სა) სხვისა არსებისა და ბუნებისაგან ZABCD[1].

ნათესავი სამ სახედ ითქმის: ერთისა უკვე სახისაებრ მშობელისაგან, ვითარ-იგი ისრაილისაგანნი ისრაიტელად იწოდებიან, ხოლო მეორისა სახისაებრ მამულისაგან, ვითარ-იგი იერუსალიმისანი იერუსალემელად ითქმიან, ხოლო მესამისა სახისაებრ ნათესავად ითქმის განწვალებული სახეთა მიმართ, რომლისათვის არს სიტყვა ფილასოფოსთა, რომლისა განმსაზღვრებელნი იტყვიან, ნათესავი უმრავლესთად სახითა განყოფილთად, რაარსობით შესმენილი. ხოლო სახესაცა ორნი შესწავებანი ჰქონან, რამეთუ ითქმიან სახედ ნაკვეთიცა და შესახედავიცა. შეუძლებელ არს ნათესავისათვის თქმად თვინიერ სახისა, ანუ სახისათვის თვინიერ ნათესავისა; რამეთუ ნათესავი სახეთა მიერ განიყოფვის უეჭველად, რომელსა არა აქვნდენ მისგან განყოფილნი სახენი, არა არს ნათესავი; და სახენი ნათესავთაგან განიყოფვიან და რომელთა არა აქვნდეს ნათესავი, არა არიან სახენი.

დღდას აკლდა, ამისთვის ვერ გავასრულე, კათიღორიას მეორეს თავში უსრულესად განიხილე E.

ნ. თანამონათესავე, მონათესავე, სანათესაო, ტომი, უნათესავესი ნათესავი, ხუთნი ქმანი.

[ნათესაოანი ნ. ნათესავი].

ნათესი დათესილი ZAB.

ქნული დათესილი Cbq. განუმარტავია DE.

ნათვლა ნ. ნათლვა.

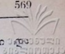
ნათლად გამოჩენით ZA.

ნათლება განათლება Z.

განთიადი AB.

---

[1] კიდეზეა წითლად: „ამას ყოველსა გონიერებით ეგანმხედვრე, რომლისა ესერა სქიმაცა სახვითთა ნაკვეთთა წინა მდებარე არს“ (+„შეისმინების ნათესავი მრავალთა განყოფილთა არა რიცხვით ხოლო, არამედ სახითაცა“ CbqD; + „ყოველსა ამას შთამართ გაგონებით აგანმხედველე გონება“ D) ZABCD. საერთო ნაწილი განმარტებისა აღებულია იოანე დამასკელის კათიღორიიდან, თ. 2 (S—1463, 41r-42v).

ნათლვა (ნათვლა E) უნათლავთ განათლება ZABCbq.

განუმარტავია DE.

ნ. მნათლავი, ნათელი, ნათლული.

ნათლია მომნათლავი ZA.

ნათლიდედა (ნათლისდედა Cb) ნათლულის დედა ZA.

განუმარტავია Cb.

ნათლიმამა ნათლულის მამა ZA.

ნათლისდედა ნ. ნათლიდედა.

ნათლის-ღება (+ 3, 7 ლუკა ZAa) უნათლავთაგან ნათლის მიღება ZABCbq.

განუმარტავია DE.

ნათლის-ცემა (ნათლი-ცემა Cb) (+ 3, 3 ლუკა ZAa) უნათლავთ ნათლის მიცემა ZABCbq.

განუმარტავია DE.

ნათლული თვით ნათელცემული ZABCbq.

განუმარტავია DE.

ნ. დიკნოზი.

ნათმენი თმენანაქმარი ZAB.

ნათხაზი ნაწნავი ZA.

ოხზულ ქმნილი B. 'დაწნული' Cb.

ნათხოები მცირე(ს) (მცირედ) Cbq ხან(ს) ჰქონდეს და კვალად მისცეს (მოსცეს A) ZABCbq.

განუმარტავია DE.

ნათხოვები მცირეს ხან თხოვილი და აგრევე მისაცემელი Aa.

ნათხოვარი შოვნილი და წაღებული Z.

თხოვილი და წაღებული Aa.

ნ. განათხოვრება.

ნათხოვი (4 მეფ. 6. 6) იგივე ZAa.

ნათხოვნი თხოვნით შოვნილი და არ წაღებული Z.

არს თხოვაქმნილი და არ წაღებული Aa.

ნაიბარი არ(ა) დამტკიცებული ZAB.

ეჭვიანსავით Cbq. განუმარტავია DE

ნაიგავები იგავით ნათქვამი ZA.

იგავად თქმული B.

ნაიდი ნადობილარი ZBCb.

ნაირი რიგსავით ZABCbq.

განუმარტავია DE.

ნაისრი ისრის ნაკრავი(ს) ადგილი ZA.

ისრის ნაკრავი B.

ნაკადელი მცირე რუ ZA.

რუ მცირე B. რუს ნათხარი CbqDE.

ნ. ნაკადული.

ნაკადი წარსადინელი ZAB.

პიროფლატე ღელე E.

ნაკადული (31, 9 იერემ.) წარსავალი გზა წყალთა ZA.

წარსავალი გზა B. გზა წარსავალი CbqD.

ნ. ნაკადელი.

ნაკაზმი კაზმაქმნილი ZAB.

ნაკაპარი (ნაკაპარნი ABCb) კაპარჩი Z.

საისრე კარქაში ABCb.

ნაკბენი კბენის ადგილი ZAB.

ნაკეთვარი კეთილნაქმარი Z.

კეთილნაქმარობა A. ნაკეთილარი B.

ნაკეთილარი კეთილქმნილთაგანი ZAB.

[**ნაკერი** ნ. ხალასად ნაკერი].

ნაკერპალი (15. 29 საქმე[1]) კერპთ ნაზორევთაგანი ZAB.

---

[1] წყაროშია: „ნაკერპავისაგან".

ნაკვეთი ნ. ნაკუეთი.

ნაკვერცხალი ნ. ნაკუერცხალი.

ნაკვთი ნ. ნაკუთი.

[ნაკთ ნ. ჰნაკთავს].

ნაკი ერთსა წელიწადსა ჰქონან დღენი 365 და ჟამნი 6, ხოლო ოთხისა წლისა რა ოთხჯერ ექვს(ნ)ი ჟამ(ნ)ი შეჰკრიბო, 24 ჟამი იქნება (იქნების A), რომელ არს ერთი დღე და ღამე. ამისთვის მეოთხესა წელიწადსა 366 დღე მოვალს, რომელსა ნაკად უწოდენ. მას წელსა ფებერვალის(ა) თთვე ოცდაცხრით იქნების, ხოლო ამა 6 ჟამთა მ(რ)თელს(ა) ჟამობასა 16 წუთი აკლია, (+ ამისთვის ნაკად უწოდენ, რამეთუ ნაკი ნაკლებსა ჰქვიან Z). ესე ხალკიდონისა კრებამა(ნ) გამოიძია გამოწვლილვით (გამოიწვლილა A) ამა ოთხთა წელიწადთა შინა, რომელ ნაკსა მოუმატებენ. ამისთვის დასავლისანი ასსა წელიწადსა შინა ერთსა ნაკსა მოაკლებენ, (+ ამისთვის A) რამეთუ ყო(ვ)ელთა ნაკთა დართვასა თთვენი წინარე მიჰყვანან, ვინათგან მარტსა 25 სწორდებოდა დღე და ღამე, და აღმოსავლისანი აწ ათსა მარტსა იტყვიან გასწორებასა. ეს(ე)ოდენი წა(რ)უწევია ნაკსა, ამისთვის დასავლეთისა თთვის დადეგი ათერთმეტითა დღითა უწინარეს დადგების აღმოსავლელთაგან ZA.

ერთსა წელიწადსა ჰქონან დღენი 365 და ჟამნი 6. ხოლო ოთხთა წელთა რა ოთხჯერ ექვსნი ჟამნი შეჰკრიბო, 24 ჟამი იქმნებიან, რომელ არს ერთი დღე და ღამე. ამისთვის მეოთხესა წელიწადსა 366 დღე მოვალს, რომელსა ნაკად უწოდენ. მას წელს ფებერვალის თთვე ოცდაცხრა დღე იქნება. ხოლო ამა ექვსთა ჟამთა მთელს ჟამობასა ათექვსმეტი წუთი აკლია. ესე რომანელთა ბრძენთა გამოუწვლილავთ და ამა ოთხთა წელთა შინა, რომელ ნაკთა მოუტანებენ. ასთა წელიწადთა შინა ერთსა ნაკსა მოაკლებენ, ამისთვის რამეთუ ნაკთა დართვასა თთვენი წინარე მიჰყვანან. ვინათგან პირველად მარტსა ოცდახუთსა სწორდებოდა დღე და ღამე, და აღმოსავალნისანი აწ ათს მარტს იტყვიან განსწორებასა. ესოდენი წარუწევია ნაკსა. ამისთვის დასავლეთისა თთვისა დადეგი ათერთმეტითა დღითა უწინარეს დადგების აღმოსავლელთაგან B. ერთსა წელიწადსა ჰქონან (თ)თვენი იბ, შვიდეულნი ნზ, დღენი ტჲე, ჟამნი ვ. ხოლო ოთხთა (ოთხსა Cb) წელიწადთა რა ოთხჯერ ექვსნი ჟამნი შეჰკრიბო, კდ ჟამი იქმნების (იქნება Cq), რომელი იქმნება (იქმნების Cq) ერთი დღე და ღამე. ამისთვის მეოთხესა წელიწადსა ტჲვ დღე მოვა, რომელსა ნაკად უწოდენ. მას წელსა ფებერვალის თთვე ოცდაცხრა დღე იქმნება (იქნების Cq). ხოლო ამა ექვსთა ჟამთა მრთელსა ჟამობასა ათექვსმეტი წუთი აკლია, რომელი-ესე ჰრომაელთა ფილასოფოსთა გამოუწვლილავსთ და ამა ოთხთა წელთა (წელიწადთა Cq) შინა ერთის დღის მომატება ნაკისა ასსა წელთა შინა ერთს(ა) ნაკის დღეს მოაკლებენ, რამეთუ ესრეთ იტყვიან: ნაკისა დამატებულთა დღეთაო, თვენი წინარე მიჰყვანანო, ვინათგან პირველად მარტსა ოცდახუთსა სწორდებოდა დღე და ღამეო და აწე ათსა მარტსა იტყვიან განსწორებასა აღმოსავლეთისანიო, ეს(ე)ოდენი წარსწია ნაკმაო(ნ)ო. ამისთვის (ჰ)რომა-

ელთა თვის-თავი ათერთმეტი დღით უწინარეს დადგების აღმოსავლეთელთაგან Cbq. ერთსა წელიწადსა ჰქონან თვენი იბ, დღენი ტჲე, ჟამნი ვ. ხოლო ოთხსა წელიწადსა რა ოთხჯერ ექვსი ჟამი შეჰკრიბო კდ ჟამი იქნება, რომელი იქმნების ერთი დღე და ღამე. ამისთვის მეოთხესა წელიწადსა ტჲვ დღე მოვა, რომელსა ნაკად უწოდენ, მას წელსა ფებერვალის თვე ოცდაცხრა დღე იქნების, ხოლო ამა ექვსსა ჟამსა მრთელსა ჟამობასა ათექვსმეტი წამი აკლია, რომელი-ესე რომაელთა ფილასოფოსთა გამოუწვლილავთ და ამა ოთხსა წელიწადში ერთის დღის მომატება ნაკისა, ასსა წელიწადში ერთს ნაკის დღეს მოაკლებენ, რამეთუ ასრე იტყვიან: ნაკისა დამეტებულთა დღეთაო თვენი წინარე მიჰყვანანო, ვინადგან პირველად მარტსა ოცდახუთსა სწორდებოდა დღე და ღამეო, და აწ ათსა სწორდებისო, ესოდენი წარსწია ნაკმაო. ამისთვის მათი თვის-თავი ათერთმეტითა დღითა უწინარეს ჩვენსა დადგების. D. ერთსა წელიწადსა ჰქონან თვენი იბ, შვიდეულნი ნბ, დღენი ტჲე და ჟამნი ვ. ხოლო ოთხსა წელიწადსა რა ოთხჯერ ექვსი ჟამი შეჰკრიბო, კდ ჟამი იქნება. ამისთვისცა მეოთხე წელიწადსა ტჲვ დღე მოვალს, რომელსა ნაკად უწოდენ. მას წელსა ფებერვლის თვე ოცდაცხრით მოვალს. ხოლო ამა ექვსსა ჟამსა ათექვსმეტი წამნი აკლიან მრთელს ჟამობასა ზედა, რომელ-იგი ბრანჯთა ფილასოფოსთა გამოუწვლილავთ და აღურაცხიათ და ასსა წელიწადსა შინა ერთი დღე დააკლდების. ამისთვის ესე ნაკის დღე უქმარ უყოფიათ და თვის დადეგი ათითა დღითა წინარე წაუწევიათ რიცხვის სისწორისათვის E.

ნაკი ნაკლები ZAB.

ნ. ნაკიდ.

ნაკიდ (ნაკიდ და ნაკი Cbq, ნაკიდ. ნაკი D) მოკლებული ZAB.

მოკლებულად ითქმის Cbq. ნაკიდ და ნაკი მოკლებულად ითქმის D.

ნაკიდები კიდებულყოფილი ZAB.

ნაკიდ, ნაკი ნ. ნაკიდ.

ნაკითხი კითხვაქმნილი ZAB.

ნაკლები საზომი ანუ რიცხვი აკლდეს, ნაკლებად ითქმის ZAB.

ნაკლებად ითქმის საზომსა ანუ რიცხვსა აკლდეს Cbq. განუმარტავია DE.

ნ. ნაკი, ნაკლული.

ნაკლულევანი (2 მჯულ. 8, 9) ნაკლულიანი Z.

(2 მჯულ. 8, 9) ნაკლებიანი Aa.

ნაკლული სიტყვა ანუ ჭკუა აკლდეს, ანუ ჭურჭელი სავსე არ იყოს ZAB.

ნაკლული არს სიტყვასა ანუ ჭკუასა ანუ სავსესა ჭურჭელსა აკლდეს Cb. ნაკლულია სიტყვა ანუ სავსესა ჭურჭელსა აკლდეს Cq. ნაკლებად ითქმის საზომსა ანუ რიცხვსა აკლდეს; ხოლო ნ ა კ ლ უ ლ ა დ — სიტყვასა ანუ სავსესა ჭურჭელსა აკლდეს D. ნ ა კ ლ ე ბ ი ითქმის ყრმა დღე ნაკლებ არს, ანუ ლარისათვის სამოსლად ნაკლები; ხოლო ნ ა კ ლ უ ლ ი ჭური და ჭურჭელი, საწდე და სტამნი და ეგევითარნი; არამედ ა კ ლ ს ზოგად ორთავესათვის ითქმის და ორთავე შესრულებსცა E[1].

ნაკოდალი ნაკვეთ-ნაჭერი ხეთა Z.

განუმარტავია A.

ნაკორდალი ნარბილი ZAB.

[1] განმარტება E-ში გადახაზულია.

ნაკრავი ნაცემარი (+ მახვილისა Z) ZA.

კრვაქმნილი B.

ნაკრაული გამონაკრავი რამ Z.

გამონაკრავი რა(ჲ)მე A. გამონაკრავი B.

ნაკრაული მახვილცემული Z.

მახვილის ნაცემი AB. გამოკრული, ვინა მახვილნაცემი Cb.

ნაკრტენი ფრინვლის ბუმბული ZA.

ფრინვლის ბალანი B. ბუნბული Cb. ბუმბული CqDE.

ნაკრული ნაკლული ZAaB.

ნაკლული გინა შეკრულყოფილი AB.

ნაკრული კრულებამილებული Z.

ნაკუეთი (ნაკვეთი ZADE; ნაკუწთი ZA) მოჭრილთაგანი ZAB.

ნაკვთი, (+ მონაკვეთი Cbq) CbqD. განუმარტავია E.

ნ. სჭიმა.

ნაკუერცხალი (ნაკუწრცხალი ZAB, ნაკვერცხალი DE) (+ 18, 18 იოანე ZA) ცეცხლის ნაკვეთი ZABCb.

განუმარტავია CqDE.

ნ. სანაკუერცხლე, ცეცხლი.

ნაკუწთი ნ. ნაკუეთი.

ნაკუწრცხალი ნ. ნაკუერცხალი.

ნაკუთალი Cb.

ნ. გაზა.

ნაკუთი[1] ტანადობა-შვენებით გაწყობა Z.

ტანადობის გაწყობა ABCbq. განუმარტავია DE.

ნაკუთი ნაკვეთი, გინა ნაკვთი A. მონაკვეთი. ვინა ნაკვთი. ნაკვეთთაგანი რომელნიმე წრფელი ღრამმნი არიან. რომელნი მარტივითა და წრფელითა წარზიდულითა შექმნილ იყვნენ, ხოლო რომელნიმე ღრამმ-ღვლარჭნილნი, რაოდენნი იკანდულად ღვლარჭნილთა წარკრულთაგან შემზადებულ იყვნენ B.

ნ. ნაკუთი, ნაქუთი, ჰნაკთავს.

ნაკუკი ხილთ (ხილებთა A) გული გურკათ(ა) საცავი ZA.

ხილების გული გურკათ საცავი B. ვაშლთა, სხალთა, კომშთა და მისთანათა გული არს გურკის საცავი Cb ვაშლთა, სხალთა, კომშთა და მისთანათა გული არს და არა გურკა Cq ნაკუკი არს ვაშლისა, სხლისა, კომშისა გული, არა გურკა D. ვაშლის გული E.

ნაკულევი კვალად მყოფი Z.

ნაკულევი კვალად ნაქმარი Z.

კვალმყოფელი; ნაკულევი—კვალად ნაქმარი AB.

ნაკურთენი ქეცის მსგავსად რა სიშიშვლით გლახაკსა კორცი შეჰქნოდეს ZA.

ქეცივით რამ ეკრას გლახაკთა B. სიგლახაკით ქეცი რომ ეკრას Cbq იოვანე მოწყალის: „ვპოვე ცხლი, რომლისა მიერ განვიყარე სიგლახაკის ·ნაკურთენი“[2] Cq.

განუმარტავია D.

ნაკურთხი კურთხევამილებული ZAB.

ნაკურცხალი ნაწველარი ZB.

შდრ. კრცხალი.

ნაკუფხალი კუფხლის ანაგლეჯი Z.

კუფხლის ნაწყვეტი Aa.

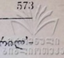
ნალახური (ნალახვრი AB) ლახვრის (ლახვართ B) ნაკრავი ადგილი ZAB.

ნალესი ლესვანაქმარი Z.

ლესვაქმნილი AB.

---

[1] ნუსხებშია: „ნაკვთი“. [2] Cq-ში წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია.

ნალეწი (+ 30, 14 ესაია Aa) ლეწვანაქმარი (ლეწვაქმნილი A) გინა დამსხვრეულთაგანი ZA.

ლეწვაქმნილი B.

ნალი სხვათა ენაა, ქართულად საჭედარი და ლუმბა ჰქვიან ZAB.

(უქმ.) ნალი არა არს ქართული. არამედ საჭედარი და ლუმბა (+ ჰქვიან Cbq) CbqD. განუმარტავია E.

ნალია სალომე სახლი, ფაცხა ZA.

სალომე ფაცხა BCbqDE.

ნ. სახლი.

ნალმობი ნატკივარი Z.

ნატკენი AB.

ნალო ესე არს ეტლის მაგიერ ზამთარ საჯდომი უთვალო, მარჴილივით თოვლზედ სათრევი Z.

ესე არს ეტლის მსგავსად საჯდომი უთვალო, მარჴილივით თოვლზე სათრეველი საზამთროდ A. ესე არს ეტლის მსგავსი უთვალოდ თოვლზედ სათრევი, ზამთარ საჯდომელად B. ურმის და მარჴილის ბოლოს სათარი Cb.

ნ. მარჴილი, ურემი.

ნალოცვარი ლოცვაგარდაქდილი Z.

ლოცვანაქმარი AB.

ნალოცი ლოცვად მდგარი Z.

ნალტოლვარი გარდანახვეწი ZA.

ლტოლვაქმნილყოფილი, გარდანახვეწი B.

ნალხენი ლხინებაქმნილი Z.

ლხინებაქ(მ)ნილყოფილი AB.

ნალხინები ლხინებაქმნილყოფილი Z.

[**ნამაგი** ნ. ანდერძნამაგი (წერილ-თანაც)].

ნამამამთილარი მამამთილყოფილი ZAB.

ნამარგლი მარგლით მოფხვრილი (+ შამბი ZA) ZAB.

ნამარხევი (1, 12 სოფონ.) მიბარებული ZAa.

ნამარხულევი მარხულობანაქმარი Z.

ნამგალა (ფრინ.) მერცხალს ჰგავს. ვერ დაჯდება ZA.

(ფრინ.) BCbqD. (ფრინ.) ციალა E

ნ. მერცხლის-მდევარი.

ნამგალი მანგალი ZABD.

მანგალი ყანის მოსაჭარი Cbq.

შდრ. მანგალი.

ნამდვილი ნ. ნამდჳლი.

ნამდვილმყოფი ნ. ნამდჳლმყოფი.

ნამდჳლი (ნამდვილი CqD) ჭეშმარიტი (ჭეშმარიტივით Z) გინა უცილო ZAB.

ნანდვილი. ხოლო ნანდვილი და ნამდვილი არს ჭეშმარიტი, გინა არაცილიანი: ნამდვილვე—ნამდვილევისათვის, ჭეშმარიტი—ჭეშმარიტისათვის Cbq. ნანდვილი. რამეთუ ნანდვილ არა რმა განყოფილებენ, არამედ ყოველნი ჭეშმარიტებენ. ნამდვილევე — ნამდვილევისათვის. ჭეშმარიტისა—ჭეშმარიტისათვის, ნამდვილევე არს ჭეშმარიტი D.

შდრ. ნანდჳლი.

ნამდჳლი ნამდჳლისაგან ჭეშმარიტი ჭეშმარიტისაგან)..... არიოპაგელი) ZA.

ნამდჳლი ნამდჳლისათვის[1] ჭეშმარიტი ჭეშმარიტისათვის B[2].

---

[1] ნუსხაშია: „ნამდჳლი ნამდვილისათჳს“. [2] განმარტება გადახაზულია.

ნამდჳლმყოფი (ნამდვილმყოფი B) კავშირის თავს Z[1].

ჭეშმარიტად მყოფი (კავშირის თავს[1]) A. ნამდვილ საჭირო, საჭიროსთან ნახე B.

ნამდჳლსაჭირო საჭიროსთან ნახე ZA.

ნამეგობრალი მეგობარყოფილი ZAB.

ნამეტნავი (+ 7, 7 დანიელ Z) ზომაზე მეტი ZB.

(+ 1 ნემეს[2]., 7, 7 დანიელ Aa) ზომაზედ მეტი A. მეტი მას ზედა Cb. ნ. სანამეტნაო.

ნამეფარი მეფეყოფილი ZAB.

ნამეხარი (ნამეხუარი AB) მეხნაცემი ადგილი ZB.

ადგილი მეხნაცემი A.

ნამი სხვათა ენაა, (+ ქართულად A) ტ ე ნ ი ჰქვიან ZA.

სხვათა ენაა, ტ ე ნ ი ჰქვიან ქართულად B.

ნამკალი (7, 1 მიქია) ყანა მომასგლული (მონამგლული Za) ZAa.

ნამკესი წვრილი (წვლილი BE) ნაჭერი ZBE.

წვრილი (წვლილი CbqD) ნაჭ(ე)რები ACbqD.

ნამკი ნამკობი, შემკული ZA.

ნამკობი BCb.

ნამკობი შემკული ZA.

ნამონები მონაყოფილი ZAB.

ნამორი ძელის მონაკვეთი, გიშა მომ(გ)რგვალებული ZAB.

დამგრგვალებული CbqD. განუმარტავია E.

ნამოყურალი (ნამოყვრალი B) მოყვარეყოფილი ZAB.

ნამოძღურალი მოძღვარყოფილი ZAB.

ნამრუშალი (ნამრუშები B) მრუშებანაქმარი ZB.

მრუშებაქმნილი A.

ნამურდი ქვა ცისფერი Z.

ქვაა არს (ქვაა B) ცისფერი AB. მძივია ცისფერი Cbq. მძივის სახელია D. ერთი მძივია E.

ნამუსი ქართულად პ ი რ ი ს-წ ყ ა ლ ი (+ და A) არაბულად შ ჯ უ ლ ი ZAB.

ქართულად პ ი რ ი ს-წ ყ ა ლ ი, ხოლო არაბულად ს ჯ უ ლ ი Cbq. განუმარტავია DE.

ნამუსრი (+ 15, 20 მათე ZA) ნამტვრევი ZABCbqD.

ნამღერი (10, 15 იერემ.) ნათამაშევი ZAa.

ნამყენი ხე ხეზე შეძერწული Z.

ხე ხეზე(დ) შე(ს)ძერწო AB. სხვა ხე სხვა ხეზე დარგული Cbq. განუმარტავია D. (ხე) E.

ნამყოფი მუნყოფილი, ის ყოფილი ZAB.

ნამშჳდობარი (ნამშვიდობარი ZB) მშვიდობაში ყოფილი ZA.

მშვიდობად ყოფილი B.

ნამჭევრი სიტყვა მჭევრთ ნაუბ(ნ)არი ZA.

მჭევრთა სიტყვათაგანი B.

ნამხი კავშირი[3] ZABCbqDE.

ნამჴედრალი (ნამჴედრი B) მჴედარყოფილი ZAa.

მჴედრად ყოფილი Ab. მჴედრობად ყოფილი B.

ნამჴევლარი მჴევალყოფილი ZAB.

---

[1] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 3, 14). [2] მითითებულ ადგილს იხმარება: „მეტად". იხ. ნემესიოს ემესელის „ბუნებისათჳს კაცისა" (გვ. 4, 7). [3] იხ. იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 203, 31).

ნამქეცავი (+ 31, 39 დაბად. Ab) მქეცის(ა)გან დაკოდილი ZA.
მქეცთაგან ნაკბენი B.

[**ნან** ნ. დაანანა, დანანება, ინანე, მენანე, მოუნანებელი, სანანელი, სინანული, უნანელი, შენანება, შეუნანებელი].

ნანა სანდომი (+ საამო Z) ZA.
სანდომელი BCbqD. საყვარელი E.

ნანარი წყნარი და სანდომი ZA.
წყნარი და სანდომი B. წყნარი Cb.
ნ. დაუნანარებია, ნარნარი, უნანარესი.

ნანდი ნადი ZAB.

ნანდჳლი[1] (ნანდვილი ZCqD, ნანდვილვე E) (+ 22, 37 რიცხ. ZA) ნამდვილი ZAB.
უსაცილოდ CbqD. უთუოდ E.
ნ. ნამდჳლი.

ნანქერი თოვლი ქარისაგან შეგროებული Z.
თოვლი(ს) ქარისაგან (ქართაგან Cbq) შეყრილი ABCbq. განუმარტავია DE.
ნ. თოვლი.

ნაობლარი ობლად ზრდილი ZAB.

ნაოთხალი (+ 23, 13 ლევიტ. ZAa) ოთხისაგან ერთი ZAB.
ნ. ლიტრა, რუბი.

ნაომარი ომგარდაქდილი ZAB.

ნაორღუენი[2] ნიავლვარი Cb.

ნაოტები ოტებული, გაქცეული Z.
ოტებაქმნილი (+ გაქცეული A) AB.

ნაოფლარი (ნაოფლი AB) ოფლნადენი ZAB.

ნაოჴი (5, 27 ეფეს.) მოფხუწვით (მოფხუწვილივით AB) ნაწყოპი ZAB.
ნაოპი (+ ესე ითქმის D) მოფხუწვილი, გინა ნაწყობი CbqD. ეფესელთა: „ნაოჴ ბრძვილ“. E.

ნაოჴი იგივე ZAB.
მოფხუწვილი E.

ნაოჴიანი მოფხუწვით ქმნილი Z.

ნაოჭარი ოჭრად დარჩომილი ZAB.

ნაპარევი პარვით მონაშოვი Z.
პარვით ნაშოვნი (+ 31, 39 დაბად. Ab) AB.

ნაპარსი პარსვით მონაძარცვი ZAB.

[**ნაპერწკალი** ნ. ნაბერწკალი, ნაბერწყალი].

ნაპირები პირობით ნათქვამი ZAB.

ნაპირი ზოგად ყოველთა კიდეთა სახელი არს ნაპირი. ხოლო ზღვათა და წყალთა ნაპირსა ეწოდების კიდე; ხოლო ფიცართა და მისთანათასა გნდე; მახვილთა და მანგალთა ყუათა ნაპირსა ნიღრი, რომელიმე გნდესა უწოდენ; სასმისთა და ფიალათა ნაპირსა ბაკო; დიდთა ჭურჭელთა და ნავთა ნაპირსა ეწოდების ქიმი; ნაქსოვთა და ლართა ნაპირსა ნაწიბური; ხოლო კიდურიცა ყოველთათვის ნაპირად ითქმისვე Z.
ზოგად ყო(ვ)ელთა კიდეთა სახელი არს ნაპირი. ხოლო ზღვათა და წყალთა ნაპირსა ეწოდების კიდე; ხოლო ფიცართა და მისთანათა ნაპირსა გნდე; მახვილთა და მანგალთა ყუათა ჩაპირთა ნიღრი, რომელიმე გნდეს უწოდენ; სასმისთა და ფიალათა ნაპირსა ბაკო და სხვა-

[1] წყაროშია: „ნანდჳს“. [2] ნუსხაშია: „ნაორღვენი“.

თა დიდთა ჰურჰელთა და ნავთასა და მისთანათასა ეწოდების ქიმ; ხოლო ნაქსოვთა და ლართა ნაპირსა ნაწიბური; კიდურიცა ყოველთა ნაპირად უთქვამსთ A. კიდე. ზოგად ყოველთა კიდეთა სახელი ნაპირი არს და უფროსად ზღვათა და წყალთა: ხოლო ფიცართა და მისთანათა ნაპირსა ეწოდების გნდე; ხოლო მახვილთა და მანგალთა ყუათა ნაპირთა უწოდენ ნიღრთა, რომელნიმე გნდეთა; ხოლო სასმისთა და ფიალათა ნაპირთა ბაკოთა და სხვათა დიდთა ჰურჰელთა და ნავთა, ვარცლთა და მისთანათა ეწოდების ქიმ; ხოლო ნაქსოვთა და ლართა ნაპირსა ნაწიბური, არამედ კიდური ყოველთავე სახელი არს B. კიდე CbqD. განუმარტავია E.

ნ. ვნაპირობ, სანაპირო.

ნაპოვარი პოვნაქმნილი ZA.

პოვნილი B.

ნაპოვნი იგივე ZA.

პოვნაქმნილი B.

ნაპოხარი პოხილყოფილი ZAB.

ნაპრალი (2, 19 ესაია) განახეთქი ZA.

(+ 2, 19 ესაია BCb) განხეთქილი BCbqD. კლდე განახეთქი E.

ნაპყრობი ნაპყრალი ZAB.

ნაჟვი ნ. ნაჟჳ.

ნაჟური ძირის დანარჩომი Z.

ნაწრედი AD. ნაწრეტი BCbq. ფსკერში მდგარი E.

ნ. სანაჟურე.

ნაჟჳ (ნაჟვი BCbqDE) (ხე). (2 ნეშტ. 9, 27) ხულია ფიჭვივით Z.

(ხე) (2 ნეშტ. 9, 27) AB. (ხე) CbqDE.

ნარაჯი შაქრითა და თაფლითა ხილებთა და მათს ქერქთა დუღებით ჩადებულს შეინახვენ, როდესაც უნდეს საჭმლად Z.

ესე არს შაქრითა (+ და A) თაფლითა ხილებთა (ხილებს B) შეაგბობენ შესანახავად AB. ნარაჯი არს შაქართა (შაქრითა CqD) ანუ თაფლითა ხილი ამზადო, ანუ ქერქი ხილისა მონადუღ(რ)ად შესანახავად, ოდესცა გინდეს CbqD. ესე არს თაფლითა გინა შაქრითა ხილი ამზადო შესანახავად და საჭმლად გამონადუღად E.

ნ. გამოზრდილი, მწნილი.

ნარბევი წანართმევი, ნაფორიაქალი Z.

ნაფორიაქალი AB.

ნარბენი სირბილნაქმარი ZAB.

ნარბილი კორდი ნაჭნავი ZAB.

ნაკორდალი CbqD. განუმარტავია E.

შდრ. კრცხალი.

ნარბოლი რბენილი Z.

ნარბენი AB.

ნარგიზი (ბალ.) (+ 2 სიბრძნე Z) ZABCbqDE.

[**ნარდად** ნ. მარდა].

ნარდი სამორინოს სამღერელი(ა) (სამღერალი Aa) ZA.

სამღერელი B. მორინე(ა) CbqD. განუმარტავია E.

ნარდი (ბალ.) (14, 3 მარკოზ) ყვავილია სუნნელი (+ და მრავალფერი Z), რომელსა სპარსნი სუმბულს უქმობენ ZA.

(ბალ.) (14,3 მარკოზ) ყვავილია, რომელსა თურქნი სუმბულს უქმობენ B. (ბალ.) ყვავილია, რომელსა სპარსნი სუმბულს უქმობენ Cbq. (ბალ.) ყვავილია D.

ნ. სუმბული.

ნარდიონი (4, 14 ქება) სუნნელი ზეთი ნარდისა(გან) ZA.

(4, 14 ქება) სუნელი ზეთია B. ზეთი (ზეთის D) სუ(ლ)ნელი CbqD. ერთათ შეკრება სულნელთა E.

[**ნარდის ფიცარი** ნ. ტაბლი].

ნარდომი ვასავრდომელქმნილი ZA.

გასავრდომელი B.

ნ. ვანარდომე.

ნარდომყოფა სხვა კათიღორ.[1]: „ნარდომყოფა"; „იგიცა თანა ვანარდომნე"; (+ „ვითარ მტყუარნი და ნარდომი და რაკანი" Cb) CbqD.

ნართაული (+ 12, 38 გამოსლ. ZAa) ზედდართული ZABCbqDE.

ნ. ისახელნართაულა.

ნართევი (2, 12 ივდით) ჯარი მომატებული ZAB.

ჯარი ნამეტნავი (+ ივდით 2, 12 Cb) Cbq. ჯარი ნამეტანი D.

ნართი მორთული, ძალ(ნ)ი საკრავთა ZAa.

მორთული AbB.

[**ნარი** ნ. ნა].

ნარი (ბალ.) ეკლიანი ბალახი (+ ლობე გინა გალავანი Aa) ZA.

(ბალ.) BCbqDE.

ნ. ნარჩიტა, ნარცეცხლა.

ნარი ესე იგი გალავანი ანუ ციხე Aa.

ნარიგები რიგნაქმარი ZAB.

ნარიდები რიდებაქ(მ)ნილი ZAB.

ნარიკი რკინის კვერის წვრილი (წვლილი Cbq) თავი ZACbq.

რკინის კვერის უწლო თავი B. კვერის წვლილი თავი DE.

ნარინ (+ ქართლის ცხ.[2] Z) მეფის პირი ZAa.

ნარინჯი (ხე) ZABCbqDE.

ნარკენი კაცი ნაჭიდები (ნაჭიდარი A) ZA.

რკენნაქმარი B.

ნარკნი[3] (თევზ.) რომელ არს სელანი Z.

(თევზ.) რომელსა ჰ(რ)ქვიან სელანი (სელაჰინ B) AB. (თევზ.) CbqDE.

[**ნარმა** ნ. ნიტრიონი].

ნარნარი (ნარნარი, ნანარი D, ნარნარი თუ ნანარი E) ნანარი ZAB.

ნელი და წყნარი (+ და სანდომი Cq) Cbq. ნანარი. არს ნელი და წყნარი, სანდომი D. ნელად და მდაბლად თქმა სიტყვისა თუ ქმისა E.

ნ. ნანარი.

ნარუდუნევი[4] (23, 29 ეზეკ.) რუდუნებით ნაშოვნი ZAa.

ნარუქი პირველნაყოფი, პირველქმნილი და შემოღებული საქმე, უცხო და ახალი ქელოვნებით Z.

ესე ითქმის პირველნაყოფთა, გინა პირველგამოჩინებულს ნაქსოვთა ანუ მისთანათა პირველად მოღებულისათვის A. პტული არს პირველნაყოფი რაჲც იყოს, რომელსა სპარსნი ნუგბარს უწოდენ, ნარუქი არს ანუ კაცი, ანუ კუმაშთაგანი. ანუ ილეკროთაგან შემზადებული რამე, პირველ შემოღებული რამე B. ნარუქად ითქმის პირველად რაჲც ჴილი, ანუ სხვაი რაც რამ (რომ Cb) ნაყოფთაგანი მოეძლვნას კეთილთაგანი, (+ რომელ არს ნუგბარი Cb) Cbq. განუმარტავია DE.

---

[1] შდრ. A—250, 150 v, 8. [2] შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყაუხჩიშვილის რედაქციით, წიგნი II, გვ. 196, 3. [3] აღებულია ბასილი დიდიდან („ექუსთა დღეთათჳს"), გამოც. პ. კახაძისა, გვ. 81, 15. [4] წყაროშია: „ნარუდუნებნი".

ნარქენი რქით ნაჯგვლემი ZAB.

ნარღუევი დარღვეულთაგანი ZA.
რღვეულთაგანი B.

ნარჩევი რჩევანაქმარი ZA.
რჩევაქმნილი B.

ნარჩევი დარჩეულთაგანი Z.

ნარჩენი დარჩენილთაგანი ZAB.

ნარჩიტა (ფრინ.) ZABCbqDE.

ნარჩოლი რჩოლილი ZAB.

ნარჩომი გარდ(ა)მეტებული ZB.
გარდამატებული A.

ნარცეცხლა (ბალ.) ZABCbqD.
ნარცხვა ხეთქება B.
ნ. დანარცხება.

ნარცხი ნარეცხი ZAB.

ნარძლევი რძალყოფილი ZAB.

ნარწმუნები სარწმუნოებანაქმარი Z.
სარწმუნოებაქმნილი AB.

ნასადგომარი სადგომთა ადგილი ZAB.

ნასაზრი მოსაზრულქმნილი ZA.
მოსაზრული B.

ნასამალი მესამედი ZABCb.

ნასამართლევი სამართალქმნილი ZAB.

ნასარი (ხე) თეთრი ვარდი, წვრილი (+ სუნნელი Z) ZA.
(ხე) წვლილი თეთრი ვარდი B. მორონის სუ(ლ)ნელი(ა) CbqDE.
ნ. ნასრანი.

ნასაქმი მის მიერ ქმნილი (ქმნული B) ZAB.

ნასახლარი სახლყოფილი ZAB.

ნასახური სახეგა(ნ)ლეული, გინა წარსაქოცელი Cbq. სახეგა(ნ)ლეული DE.

ნასვამი ნ. ნასუამი.

ნასთი დასთულ(ნ)ი ZAB.

ნასი ვერქეთილი ZABCbq.
არაკეთილი D. (უქმ.) E.
ნ. მენასა, უნასი.

ნასიკეთვარი კეთილნაქმარი ZAB.

ნასკუ (ნასკვი ZBCbqDE) გამონასკული ZA.
გამოსკვნილი B. სკული (+ გამოსკვნილი Cbq) CbqDE.
ნ. მონასკვება.

ნასოფლარი სოფელყოფილი ZAB.

ნასრანი (ხე) ნასარი, თეთრი ვარდი(ა) სუ(ნ)ნელი ZAB.
ნ. ადრაგუნი, ნასარი.

ნასრევი ნასროლი ZAB.

ნასროლი შეტყორცილი ZA.
სროლაქმნილი B.

ნასრული (2 შჯულ.) წარმართნი, რომელთა აწვავებენ საიდუმლოთა ეშმაკისათა, მას მ ა ს რ უ ლ ი (მ ა ს რ უ ლ ა დ Za) ეწოდების და რომელნი ისწავლიდენ (ისწავებდენ Aa), იგი არს ნ ა ს რ უ ლ ი ZAa.

ნასუამი[1] სმული, სმაქმნილი Z.
სმაქმნილი A. სმული B.

ნასუქარი სუქებით ზრდილი Z.
განუმარტავია Aa.

ნასყიდი სყიდვით ნაშოვნი Z.
სყიდული AB.

ნასწავები (ნასწავლები AB) ნასწავლები, სწავლამიღებული Z.
სწავლამიღებული A. სწავლაქმნილი B.

ნასხამი (ნასხამნი Cbq, ნასხმანი D) ასო ასოთა მობმული; ნ ა ს ხ ა მ ი — ხილი მრავლად ბმული; ნ ა ს ხ ა მ ა დ ითქმის სა-

---

[1] ნუსხებშია: „ნასვამი“.

კუხი და ტყავ-კაბა კმარებული, გინა რა ნოტიო რამ ზედ დასხმოდეს Z.

ასო ასოთა მობმული; ნ ა ს ხ ა მ ი — ხილი მრავლად ბმული; ნასხამად ითქმის საკუხი და ტყავკაბა კმარებული; ნ ა ს ხ მ ი არს, რაჲც ზედ დასხმოდეს. A. ასო ასოზე ბმული; ნ ა ს ხ ა მ ი — ხილი მრავლად ბმული; ნ ა ს ხ ა მ ი ითქმის საკუხი, ტყავ-კაბა კმარებული; ნ ა ს ხ ა მ ი ითქმის, ზედ დასხმოდეს რამე B. ასოტანი Cbq. ასონი D. განუმარტავია E.

ნასხდომი მრავალთ ნაჯდომი ZAB.

ნასხლევი (3, 46 დანიელ) რტო მონაკვეთი ZAB.

ნასხლეტი ნასროლი რა მოხვდეს და აისხლიტოს (+ და სხვაგან ეცეს Z) ZA.

ნასხმანი ნ. ნასხამი.

ნასხოვარ (+ 5, 24 ტობია ZAB) ჭირის ნაცვალი (სანაცლო AB) ZABCq.

ნაცვალი (ტობია 5, 24) Cb. ტ ო ბ ი თ ა: „ყოველი ვეცხლი ვეცხლსა ეწიოს, არამედ ნასხოვარ იყავნ ძისა ჩემისა, ვითარცა მოცემულ არს ჩემდა“ D[1].

ნასხურ[2] (1 კორინთ. 4, 13) (+ ესე არს AB) ალსაწბელ, წარსაქოცელ, გინა იგივე ნასხოვარ(ი) ZAB.

ნასხურები სხურებულქმნილი ZA.

სხურებაქმნილი B.

ნატა თალათინი, მოქნილი ტყავი Z.

მოქნილი ტყავი, თალათინი A. ტყავი. მოქნილი, თალათინი BCbq. განუმარტავია DE.

ნ. თალათინი.

ნატამალი (101, 8 ფსალმ.) მიდამო, გინა ნაოჯარი ZA.

მიდამო, გინა ნაოჯარი მისგან(ი) BCbq. გარემემო თუ ნაოჯარი D. ნაშენები E.

ნატანები Cb.

ნატარები Cb.

ნატაცები (22, 25 ეზეკ.) წართმ(ე)ული ZAa.

განუმარტავია Cb.

ნატეხი (13, 19 ეზეკ.) მონატეხი ZAa.

ნ. ცის-ნატეხა.

ნატვირნი ნ. ნატვრნი.

ნატირალი ტირილქმნილი ZA.

ტირილქმნითი B. განუმარტავია Cb

ნატისული (ნატისუსალი BCbq DE) (+ ნატისუსალი Z), — ბამბის წვის სუნი ZA.

ნამწვი ბამბის სუნი (სული Cbq) BCbq. განუმარტავია DE.

ნ. სიმყრალე.

ნატისუსალი იგივე წვის სუნი A.

ნ. ნატისული, სიმყრალე.

ნატიფი ესე არს სახლი, გინა საჭმელი, თუ პურები, ანუ ქელსაქმარი წმიდად და კეთილად შემზადო, რომელსა სხვანი ნ ა ზ უ ქ ა დ იტყვიან ენითა მათითა Z.

16 მ ა მ ა თ-ც ხ.[3]: „ნაზუქი აჭამა(ო)“; ვ ე ფ ხ ი ს-ტ ყ ა ო ს ა ნ შ ი[4]. „სახლი ნატიფად გებული“,—სახლი სუფთად და ნაზუქად გებული(ო) A თლილის ქვით, გინა სახე ამოჭრი-

---

[1] წყაროს დასახელება და მოწმობა Cq-ში გაღახაზულია. [2] წყაროშია: „ნასახურ“. [3] A—1105, 381 v, a. [4] შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 1336,1. [5] შდრ. A—675, 16 v.

ლად, გინა მოქდომილი; (მამათ-ცხ. 18) საჭმელი რამ არის B. მოქ-დომილი, გინა (თუ D) ლამაზი (+ გინა სახე ამოჭრილი Cb) CbqD. (ვეფხის-ტყ.) მოქდომილი, თუ შვენიერი E.

ნ. ნაზუქი.

ნატკუეცი (ნატკვეფი Z, ნატკვეცი BCbqD) (6, 4 რიცხ.) ჭაჭის ნაწ-ნეხი, შამანი ZA.

ჭაჭის ნაწნეხთა შამანი B. ჭაჭის გურკა (+ ნაწნეხისა Cb) CbqD.

ნატრა საწადლის მოთხოვა ZAB.

წად(ი)ლის მოთხოვა Cbq. განუ-მარტავია DE.

ნ. გნატრიდენ, დანატრება, ვნატრი, ინატრა, მნატრებრივთა, მნატრელი, მონატრე, სანატრე-ლი, ჰნატრა.

ნატრიალები Cb.

ნატრული საწადლის ვერმპოვნე-ლი ZA.

საწადლის ვერპოვნა B. განუმარტავია Cb.

ნ. დანატრულება.

ნატუნტულევი Cb.

ნატურნი[1] (+ 1 იოსიპოს Cb) კერ-პი გამოქანდაკებული ZABCb.

1 იოსიპოს: „ნატვირნი ღ° თთა-ნი აქვნდეს რა(ჴ)ქაელს" კერპ(ნ)ი მგონია CqD[2].

ნატყეპი Cb.

ნატყვენავი ნ. ნატყუენავი.

ნატყლეფე Cb.

ნატყორცი Cb.

ნატყუბარი კეცის პური Cb.

ნატყუენავი[3] (ნატყვენავი D) (5, 30 მსჯ.) ფორიაქქმნილი ZAB.

ტყვედრი, ფორიაქებული Cb. ტყვე-დრი, ფორიაქი CaqD.

ნაუბარი ნალაპარაკევი, გინა უბე-ში ნადები ZA.

უბნობაქმნილი B.

ნაუბნარი ნალაპარაკევი, გინა უბანყოფილი ZA.

უბნობა ქმნილი, გინა უბანყოფი-ლი B.

ნაუნჯარი ნასაქონლარი (ნასა-ქოლნარი AB) ZAB.

ნაუსტარი მინაწერყოფილი ZA BC.

ნაუფლარი უფალყოფილი ZAB.

ნაუწყები ნასწავლები Z.

სწავლებული AB.

ნაფანტი Cb.

ნაფასები ფასდადებული ZAB.

ნაფეთი Cb.

ნაფენი დაფენილქმნილი Z.

დაფენილყოფილი A. ფენილყო-ფილი B.

ნაფერტები (39, 26 გამოსლ.) ხვირი, თავს ვარჯის სადგმელი Z.

(+ 39, 26 გამოსლ. Aa) ხვირი ვარჯთ(ა) სადგმელი ABCD. გამოსლ. 36[4] E.

ნაფეჭარი Cb.

ნ. კუალი.

ნაფირი სხვათა ენაა, ქართულად ზრონხაკუდი ჰქვიან ZAB.

(უქმ.) CDE.

ნაფიცი ფიცქმნილი ZAB.

ნაფორიაქალი ნატაცები Z.

ნარბევი A. ნარბევთაგანი B.

ნაფოტა (თევზ.) ZABCDE.

ნაფოტი ხეთ ანახეთქი, ანათა-ლი Z.

ხეთ (ხის BCb) ანათალი ABCb. განუმარტავია CaqDE.

ნაფრეწი Cb.

---

[1] ნუსხებშია: „ნატვირნი". [2] Cb-ში მოწმობა და დასკვნა გადახაზულია. [3] აქედან ფრჩხილდება Ca ხელნაწერი. [4] დასახელებულ ადგილს ასეთი სიტყვა არ იპოვება.

ნაფრთხალი დაფრთხობილთაგანი ZAB.

ნაფრინავი ფრენანაქმარი ZAB.

ნაფრცქუენი (ნაფრცქუჱნი Z, ნაფრცქვენი A) ხილთ ანათალი ქერქი Z.

ხილის ქერქი A.

ნ. ქერქი.

ნაფრცხენი მცირე რამ ანახეთქი ZAB.

ნაფსალმუნევი B.

ნაფსამი ფსლის ნადენი ZA.

ფსელთ ნადენი B.

ნაფუზარი (ნაფუძარი AB) ნაფუძარი, ნასახლარი Z.

ნასახლარი AB. ნაფუძარი (+ ახლო საქნავი C) CD. განუმარტავია E.

ნაფუშევი მონაშალი Z.

ნაფუძარი იგივე [ნაფუზარი] AB.

ნ. ნაფუზარი.

ნაფშუნეტი წვრილად მომსხვრეული Z.

წვრილი ნამუსრევი A. ნამუსრევი წვლილი B.

ნაფცქიალი Cb.

ნაფხუენი (ნაფხვენი ZBCqDE) ნაფშვნეტის უმცირესი ნაწილი Z.

ნალეწთ (ნალეწის Cb) უმცირესი ABCb. განუმარტავია CaqDE.

ნაქადაგები Cb.

ნაქადები მოცემანათქვამი ZAB.

განუმარტავია Cb.

ნაქალაქევი ქალაქყოფილი ZAB.

განუმარტავია Cb.

ნაქები ქებაგანთქმული ZA.

ქებით გათქმული B. განუმარტავია Cb.

ნაქვთი ნ. ნაქუთი.

ნაქმარი ქმნილი Z.

ქმნაქმნილი AB.

ნაქნარი ქმნილი AB.

ნაქონები ქონებულყოფილი ZAB.

განუმარტავია Cb.

ნაქრთამევი ქრთამით ნაშოვარი ZA.

ქრთამით ნაქმარი B.

ნაქრცუენი (ნაქრცვენი[1] BCbqDE) (+ 4, 3 ქება ZAB) ნაფრცქვენი ZABCbqDE.

ნ. ნაქურცუენი, ქერქი.

ნაქხვი ნ. ნაქსჳ.

ნაქსოვი ლარი და კუმაში ZA.

კუმაში და ლარი B.

ნაქსჳ[2] (33, 23 ესაია) ნაქსოვი თუ შეგრეხა ZAa.

ნაქუთი (ნაქვთი CbqD) ნაკვთი ZAB.

შექნილობა მოქდომილი CD.

შდრ. ნაკუთი.

ნაქურდალი ნაპარევი გლეხურად ZAB.

ნაპარევი Cb. განუმარტავია Ca.

ნაქურთენი[3] (+ 30, 37 დაბად. ZA) აფსკი რამ(ე) ანაფრცქვენი (ანაფრცხვენი B) ZAB.

ნაფრცქვენივით CD. პავლეს რომ თვალიდამ გარმოსცვივდა D.

ნაქურცუენი (ნაქურცენი Ca) ნაფრცქვენი (ნაფრცხვენი Ab) ABCa.

ნ. ნაქრცუენი, ქერქი; შდრ. ნაქურთენი.

ნაქურჩალი ხახვთა და ნიორთ ქერქი ZAB.

ხახვთა და ნიორთ(ა) ნარჩევი ცუდი ქერქი Cab.

---

[1] წყაროშია: „ნაქურცენი", შდრ. A—51. [2] წყაროშია: „ნაქუსი", ნუსხებში: „ნაქსვი". [3] წყაროშია: „ნაქრთუჱნად".

ნ. ქერქი.

ნალაველიანი ბნედიანი ZABCDE.

ნ. გიჟი; შდრ. ნავლლიანი.

ნალამევი ღამეგამოვლილი ZAB.

ნალამური ღამით ქმნილი Z.

ღამე ნაქმარი AB.

ნალარა სხვათა ენაა, ქართულად სამბიკი და დუმბული ჰქვიან Z.

სხვათა ენაა, ქართულად სამვი-კი ანდა დუმბული ჰქვიან A. სხვათა ენაა, ქართულად სამვიკი ჰქვიან და დუმბული B. (უქმ.) CDE.

ნალარი ქნულთ შუა დარჩომილი კორდი Z.

ქნულთ შუა კორდი (+ დარჩომილი A) ABC. განუმარტავია DE.

ნალბლი (ნალბი E) (კავშ.[1]) მონა-ლები ZABCb.

კავშ.[1] CaqDE.

ნალებვი (ნალები Aa) შელებული ZAa.

ნალები სძის მონაგდები (+ პერი-საგან Z) ZABC.

განუმარტავია DE.

ნალელვები ღელვაქმნილი ZAB.

ნალვარევი ნ. ნალუარევი.

[**ნალველი** ნ. ნავლელი].

ნალვერდალი ნ. ნალუერდალი.

[**ნალვინევი** ნ. ხუმარი].

ნალვლიანი ნ. ნავლლიანი.

ნალიტა პირუტყვი დაჩაგრული ZAa.

ნალუარევი (ნალვარევი CqDE) (+ 3 მეფ. 17, 6 ZA) ქმელი ქევი ZABCDE.

ნ. ღელე.

ნალუაწი ღვაწლით ნაშოვნი (ნა-შოვარი A) ZAB.

ნალუერდალი (ნალუწრდალი ZA, ნალვერდალი CqDE) მრავალ ნაკვერცხალი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნაყანევი Cb.

ნაყარი ირმის რქის რტო, გინა ადგილზე გაცვივნული რამ, გინა ზეიდამ დაყრილი ქვე ჩაყრილი და ამოყრილი და შიგ გაყრი-ლი Z.

ირემთ რქის რტო, გინა ადგილ-ზე(დ) ეყაროს რა(ჲ)მე, გინა ზეიდამ დააყაროს, გინა შიგ გაყრილი (+ რაჲმე A) AB. რქის შტო (+ გინა ადგილზე ეყაროს Cb) CD. რქის შტონი E.

ნაყვა (ნაყუა Ca) (+ 7, 18 იერემ. ZA) მეტად დაგლა ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. სანაყელი.

ნაყოფი (2, 3 ქება) ესე იგი არს, მისგან გამონალები, გინა ხილი, გინა ნაქმარი Z.

(2, 3 ქება) ესე (+ იგი A) არს, მისგან გამონალები, გინა ნაქმარი, ანუ ხილი AB. მისგან გამონალები, გინა ნაქმარი, გინა ხილი C. განუმარტავია DE.

ნ. ინაყოფა, პირველნაყოფი, უნაყოფო.

ნაყოფიერი (1, 11 დაბად.) ნაყო-ფის მომცემი ZAa.

ნაყრი ხვარბალთ და ცერცვთ ჩა-სახვა Z.

ხვარბლის ჩასახვა AB. ნაყრი არს

---

[1] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება, ბოლოსიტყუაჲ (II, წიგნი, გვ 209, 9 და 220, 6).

პირველად ყანაში ხვარბალი რა (ხვარბლის D) ჩაისახოს (დასახვა D) CD. პირველ ყანასა შინა ხვარბლის დასახვა მცირე E.

ნაყროანება (ნაყროვნება AE, ნაყროვანება BCD) უწესო სიმძღრე ZABCD.

ნაყროვანება არს, კაცი რომელი ჯერით უჯეროდ ჭამდეს, ანუ მრავალ ჭამადსა ჭამდეს და ვერ მოიქარვოს E.

ნ. ენაყროვნა, ინაყროვნა.

ნაყროანი (ნაყროვანი A) უწესოდ გჭმძღომელი ZA.

ნაყროვანება ნ. ნაყროანება.

ნაყროვანი ნ. ნაყროანი.

ნაყროვნება ნ. ნაყროანება.

ნაყუა ნ. ნაყვა.

ნაშალი დაშლილთაგანი ZA.

შლილთაგანი B.

ნაშაში (7 ნემეს.) ზღვაში რა ღელვათა ჩატეხილსა და ქვესავით ჩნდეს წყალი Z.

(+ 7 ნემეს. Aa) ზღვაში ჩატეხილსა და ღელესავით (ღელვით Ab) ჩნდენ (ჩნდეს Ab) რა წყალი A. ზღვაში ჩატეხილივით რამ ჩნდეს B. ზღვაში ანუ ტბაში ჩატეხილივით რამ ჩნდეს Cb.

ნაშე (+ წყლის Z) რიყე ფიჩხჯაგნაროვანი ZA.

რიყე ჯაგნაროვანი BCD. განუმარტავია E.

ნაშენები შენობა ყოფილი, გინა ნაქმარი Z.

შენობა ნაქმარი AB. განუმარტავია Cb.

ნაშველი ნ. ნაშუელი.

ნაშვი ნაშობი ZABCD.

ნაშვილები უშვილოს შვილად აყვანილი ZAB.

ნაშთი ნაშთენი, ნეშტი დანარჩომი Z.

ნეშტი დაშთომილი A. ნეშტი BC.

ნაშობი (2 შჯულ. 7, 13) მისგან შობილი ZAa.

ნაშოვნი შოებაქმნილი Z.

შოვნაქმნილი AB.

ნაშრომი (3 ეზრ. 4, 25) შრომით ნაქმარი ZAa.

ნაშუელი[1] შველებაქმნილი ZAB.

ნაჩალთუქევი Cb.

ნაჩენი გაჩენილი, გამოჩენილი ZAB.

განუმარტავია Cb.

ნაჩენჩი მარცვალთ შემონაძრობი (+ კილი ZA) ZAB.

ნაჩეჩი Cb.

ნაჩვენები ნ. ნაჩუენები.

ნაჩი ქვეშე ნაცი ZA.

ქვეშ(ე) BCD. განუმარტავია E.

ნაჩივლები Cb.

ნაჩნევი აჩნდეს რა(ღ)მე ZAB.

ნაჩუევი ჩვეულებაქმნილი ZA.

ჩვევაქმნილი B.

ნაჩუენები[2] Cb.

ნაჩურჩულევი Cb.

ნაჩუქარი სტუმარი მისაცემ-წალებული ZA.

მინართმევი B. განუმარტავია Cb.

ნაჩუქები საჩუქარწაღებული B.

ნაჩქმეტი Cb.

ნაჩხაბი Cb.

ნაჩხატი Cb.

ნ. ნაჩხენთი.

ნაჩხენთი (ნაჩხათი CD, ნაჩხატი E) (ბალ:) ბალახთ კაჭაჭი ZA.

---

[1] ნუსხებშია: „ნაშველი“. [2] ნუსხაშია: „ნაჩვენები“.

(ბალ.) ბალახ-კაჭაჭი BCD. (ბალ.) კაჭაჭიანი ჩალა E.

ნაჩხიბი ჯრძნებით შესაკრავი ZAa.

ნაჩხუბარი Cb.

ნაცარი (+ 9, 8 გამოსლ. ZAa) ცეცხლი დამიწებული ZABC.
განუმარტავია DE.

ნაცარქათამა (ბალ.) ZABCDE.

ნაცარწმული ნაცრის წყალი ZABCD.

ნაცდენი ცდენით ქმნილი ZAB.
ნ. ნაცთი.

ნაცემი ნაკრავი ZAB.

ნაცვალი (+ 51, 36 იერემ. ZAa) მის(ი) მაგიერი ZAB.
მისი შემდგომი C. განუმარტავია DE.
ნ. ანაცვალებდა, დედინაცვალი, ვანაცვალე, ვენაცვალე, მამინაცვალი, მანაცვალა, მიუნაცვლე.

ნაცთი (ნაცთსა E) ნაცდენი Z.
ნაცთენი AB. გულმყსიერობათა შორის მოგონილი. C. ნაცთი არს გულმყსიერობასა შორის მოგონილი DE.
ნ. ნაცდენი.

ნაცთომი წაცთენილი (წაცდენილი A) დაშავებული ZA.
წაცდენით დაშავებული B.

ნაცთსა ნ. ნაცთი.

ნაცი (+ ვეფხის-ტყ. Z) ნაწყლი ZABCb.
ნაჩი CaqD.
ნ. ნაჩი.

ნაცილი (+ 6, 3 ლევიტ. ZAa) ტყუ(ვ)ილი ZABC.

ნაცნობი Cb.

ნაცოლარი ცოლყოფილი ZAB.

ნაცოხნი ცოხნაქ(მ)ნილი ZAB.

ნაცხები ცხებულქმნილი ZAB.

ნაცხენტალი ხიწვი ZABCDE.

ნაცხვრი (ნაცხვირი BCb) ძელის თავი გამოჭვრეტილი ZAB.
განუმარტავია Cb.

ნაძაბი (ნაძაბვი Aa) გაჭიმულივით Z.
გაჭიმულსავით Aa.

ნაძაბუნები დამაჯნებული ZAB.
განუმარტავია Cb.

ნაძალადევი ძალად წართმ(ე)ული ZA.
ძალად წახმული B.

ნაძარცვი Cb.

ნაძგერები Cb.

ნაძებარი Cb.

ნაძებნი ძიებაქმნილი ZB.
ძიებაქმნული A.

ნაძენძი[1] (3, 46 დანიელ) შამბთ და ხრალთ ანაძრობი Z.
(+ 3, 46 დანიელ AB) შამბთ ანაძრობი ABCD. განუმარტავია E.

ნაძვი ნ. ნაძვ.

ნაძინები Cb.

ნაძლევი (+ ვეფხის-ტყ. Z) ჯობნის პაემანი. ZABCb.
განუმარტავია CaqDE.
ნ. ვნაძლეობ, სანაძლეო.

ნაძმობი Cb.

ნაძოვარი Cb.

ნაძოვნი ძოვნაქმნილი ZAB.
განუმარტავია Cb.

ნაძრავი ძრვაყოფილი Z.
ძრვაქმნილი AB. განუმარტავია Cb.

ნაძრახი Cb.

ნაძვ (ნაძვი ZABCbqDE) (ხე) (+ 1, 16 ქება ZAB) ZABCDE.
ნ. ელატი 2.

---

[1] წყაროშია: „ნაძეძსა“.

ნაძლუნევი ძლვნად მოღებული Z.
ძლვნად მიღებული AB. განუმარტავია Cb.

ნაწადი წადიერქმნილი ZAB.

ნაწამები წამებაქ(მ)ნილი ZAB.
განუმარტავია Cb.

ნაწამები ნამოწმარი Z.
მოწმობაქმნილი A.

ნაწამლები Cb.

ნაწამლი წამალქმნილი ZB.
წამალქმნული A.

ნაწბობი Cb.

ნაწევარი (+ 1 ნემეს. ZAa)[1] სახსართ შედგმულობა ZABCD.
სახსარი E.

ნ. შენაწევრება.

ნაწევი მიწევნილი ZB.
მიწევნული A.

ნაწერი წერილთ ნაწილი ZAB.

ნაწვართი ნ. ნაწუართი.

ნაწვეთი ნ. ნაწუეთი.

ნაწველარი ნ. ნაწუელარი.

ნაწვიმარი ნ. ⌜ნაწჳმარი⌝.

ნაწვნევი ნ. ნაწუნევი.

ნაწიბური ლარის კიდური ZAB CD.

ნ. ნაპირი.

ნაწილი (+ 15. 12 ლუკა ZAa) წილი, თუ კერძი ZAB.
მონაკვეთი. გინა მისი კერძი Cb. განუმარტავია Caq.

ნ. ინაწილა. კლიროკოსი, საბედნაწლოდ. სანაწილე.

ნაწილი მონაკვეთი B.

⌜**ნაწინადღევი** წინდაწინ რომ მისულიყოს⌝ Ca.

ნაწირავი წირვანაქმარი ZAB.

განუმარტავია Cab.

ნაწისქვლევი[2] Cb.

ნაწკუმპლი Cb.

ნაწლევი (12, 9 გამოსლ.) მუცლის შიგანური Z.
(+ 12, 9 გამოსლ. Aa) შიგანური მუცლისა A. შიგანური B. შივნიერი C. განუმარტავია DE.

ნ. აური, წელი 2, 3.

ნაწნავი Cb.

ნ. კოწლები, ნათხაზი, ჭაველი.

ნაწნეხი Cb.

ნაწოვნი Cb.

ნაწრედი ნაჟური. გინა მცირე სისველისა რამე Z.
ნაჟური ABCD.

ნაწრეტი იგივე ნაჟური A.
იგივე B. განუმარტავია A.

ნაწუართი[3] წვრთილებაქმნილი ZAB.

ნაწუეთი (ნაწუწთი ZAa. ნაწვეთი Ca) წვეთის(ა) ადგილი (+ გინა წვეთის ნაწილი A) ZA.
წვეთი ქმნილი B. განუმარტავია Ca.

ნაწუელარი (ნაწუწლარი ZAb, ნაწუწრალი Aa. ნაწველარი Cq DE) ყანის ჩალა მონამკალი ZA.
(ბალ.) ყანის ჩალა BCD. (ბალ.) E.

ნაწუწთი ნ. ნაწუეთი.

ნაწუწლარი, ნაწუწრალი ნ. ნაწუელარი.

ნაწუნევი[4] Cb.

ნაწური წურვილის დანარჩომი ZA.
წურვილის დანარჩენი B.

⌜ნაწჳმარი⌝[5] Ca.

ნაწყენი Cab.

ნაწყლი უკანა კარი ZABCb.

---

[1] იგულისხმება ნემესიოს ემესელის „ბუნებისათჳს კაცისა" (გვ. 10, 6). [2] ნუსხაშია: „ნაწისქულევი". [3] ნუსხებშია: „ნაწვართი". [4] ნუსხაშია: „ნაწვნევი". [5] ნუსხაშია: „ნაწვიმარი".

განუმარტავია CaqDE.

ნაწყობი წყობით (წყობილთ A) შედგმულება ZA.
· წყობის შედგმულობა B. განუმარტავია Ca.

ნაჭამადი რაც მამულისაგან ეჭამოს ZA.
რაც ეჭამოს B.

ნაჭერალი რაც სჭეროდეს ZAB.

ნაჭერი მონაკვეთი ZABC.
განუმარტავია DE.
ნ. ფარჩა.

ნაჭი წენგო ZAB.
(+ ესე Cb) ნაჭი ეწოდების წენგოსაცა და რაც თევზს საგალი მო(ჰ)კლავს C. ნაჭი ეწოდება წენგოსაცა და რასც თევზს უგლიან D. განუმარტავია E.

ნაჭირვები ჭირნანახი Z.
ჭირით ქმნული AB.

ნაჭირნახულევი ჭირნახულოვანი Z.
მრავალჭირნახული A.

ნაჭრელები ჭრელად ქმნილი ZAB.
განუმარტავია Cb.

ნაჭუჭი კაკალთ(ა), თხილთ, ნუშთ ქერქი ZAB.
ნიგვზის, ნუშის(ა) (+ და Cq) თხილის ქერქი. C. განუმარტავია DE.
ნ. ქერქი.

ნაჭყუეპი (ნაჭყვეპი ZACqDE) გარდანაზელი(ს) ყველის წვენი ZA.
ყველის წვენი B[1]. სადღობლის ნარცხი C. განუმარტავია DE.
ნ. სანაჭყეპო, წუენი.

ნახაზი ხაზვლებული ZAB.

ნახაპეტი ნ. ჩახპეტი.

ნახარები ხარებამიღებული Z.
ხარებულქმნილი A. ხარებაქმნილი B.

ნახარჯი დახარჯვით ნაკლები ZA.
დანახარჯი B.

ნახატი ხატდადებული ZA.
დანახატი B.

ნახევარი (+ 25, 10 გამოსლ. ZAa) შუა გაყოფილთაგან ერთი ZAB.
შუა გაყოფილის ერთი Cb. განუმარტავია CaqDE.
ნ. სანახევრო.

[**ნახევარლიტრა** ნ. ლიტრა]

ნახერხი Cb.

ნახეწი დანახეწი ZABCD.
განუმარტავია E.

ნახვა დანახულობა, შენახვა, მონახვა Z.
დანახულობა (ნახულობა B), გინა შენახვა AB. ნახე, დახე CD. განუმარტავია E.
ნ. ვნახავ, ვნახე, მნახავი, მნახველი, ნაჭირნახულევი, სანახავი, შენახვა.

ნახიბლი დიდის ცდით ძნიადი რამე იმეცადუნოს ZAa.
41 (+ 50 B) კავშ.[2]: „სხვათა აღნაგი და მერლუჱ თვისთა ნახიბლთა სხვად (სხვათ ZA) ნახიბლად" ZAB.

ნახირი მროწეული. (+ ზროხის ჯოგი Z) ZA.
მროწლე BD. მროწლე, ზროხის ჯოგი C. (უკმ.) E.
ნ. ჯოგი.

ნახიჯო ქონის ნადნობში მწვარი Z.

---

[1] B-ში ძველი განმარტება: „სადღობლის ნაწური" გადახაზულია. [2] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 98, 32; 108, 24).

ქონის ნადნობის მწვარი დარჩომილი A. განუმარტავია BE. ხიწიწი CD.
ნ. ხიწიწი.

ნახლი ნაქსოვია ძვირფასი Z.
ნაქსოვია ერთი A. ნაქსოვია BC. განუმარტავია DE.

ნახოკი (+ ვეფხის-ტყ.[1] Z) ღაწვის ნაგლეჯი ZA.
პირის ნაგლეჯი B. ნაჭაჭი, პირის ნაგლეჯი CD. განუმარტავია E.
ნ. ნახოჭი.

ნახორი ნაცეხვის ანაბერტყი ZAB.
ღომის ანაბერტყი CD.

ნახორხმალი საჭმლის ნამტვრევი ZAB.
საჭმლის ნალეწი CD.

ნახოჭი ნახოკი ZAB.
პირის ნაბალვი C. ნაბალვი პირისა D. ნაგლეჯარი E.

ნახპეტი (ნახაპეტი E) (3 ეზრა 5, 1 ZAa; 1 ეზრა 8, 36 ZA) ნახაპეტი (+ ზედ A) მოურნეთ უხუცესი ZA.
ზედმოურნეთ-უხუცესი B. ზედმოურნე CDE.
ნ. სანახაპეტო.

ნახურავი ხურვით ჭმარებული Z.
ხურვილ ყოფილი AB.

ნახუეჭი[2] მონატაცები Z.
ნატაცები A.

ნახუცარი (ნახუცვარი ZA) ხუცესყოფილი ZAB.

ნახში ლაპარაკი, მთის კაცთ იციან B[3].

ნახშირი (4, 8 გოდება) ნაკვერცხალი გაცივებული Z.
(+ 4, 8 გოდება Aa) გაციებული ნაკვერცხალი A. განუმარტავია BCDE.
ნ. სანახშირე 2.

ნახშობა სიტყვა შეთხზნა CD.

ნახჭი უსულოზე(დ) ამოჭრილი ZA.
უსულოზედ ამონაჭერი B. ამონაჭერი ადგილი CDE.

ნაჭადი გარდაჭდილი (+ გინა AB) მოჭდილი ZAB.

ნაჭაჭი ნახოკარი ZAB.

ნაჭეჩი კერძო ჩანახეთქი ZAB.

ნაჭლესი (3, 12 ამოს) ჭორცი მონაგლეჯი Z.
ჭორცთ მონაგლეჯი (3, 12 ამოს) AB.
ნაჭნავი Cb.

ნაჭოცი მოკლულები Z.
მოკლულები, გინა წანაჭოცი AB.

ნაჭოცი მოჭოცილი Z.

ნაჭსოვნი ჭსოვნებაქ(მ)ნილი ZAB.

ნაჭუთევი (18, 12 ეზეკ.) ნათხოვები, გინა საწინდარი ZA.
ნათხოებადაც ითქმის და საწინდრადცა B. საწინდარი (+ გინა ბედი Ca), გინა ნათხოები Cab.

ნაჯავრები Cb.
ნაჯანჭალევი Cb.

ნაჯახი მცირე ცული ZAB.
ქელ-ცული CD. განუმარტავია E.
ნ. ტაბარი.

ნაჯგულემი Cb.

ნაჯილდოები Cb.

ნაჯდომი ჯდომის ადგილი ZAB.
განუმარტავია Cb.

ნაჯვამი ნ. ნაჯუამი.

ნაჯობნი[4] ჯობნაქმნილი ZAB.
განუმარტავია Cb.

ნაჯუამი[5] Cb.

[ნგორ ნ. სანგორელი].

---

[1] შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 611, 3. [2] ნუსხებში: „ნახუწჭი". [3] კიდეზეა მიწერილი. [4] ამ სიტყვის შემდეგ B-ში მოიპოვება შენიშვნა: ნ ა ყოველსა ყოფილსა ზედა ესრეთ ართრონად მოვალს. [5] ნუსხაში: „ნაჯვამი".

ნდობა მინდობა, მონდობა, განდობა Z.

მინდობილება Aa. მინდობილობა AbB. მნდე, მინდობილი (მინდობა D) CD. განუმარტავია E.

ნ. განდობა, დანდობა, დაუნდობელი, ვანდევ, მივანდოთ, მიინდო, მინდობა, მინდობილ იყავ, მნდე, სანდო, სანდომი, უნდო, უუნდოესი, შენდობა, შეუნდო, ცოდვა შესანდობელი.

ნდომა (+ 8, 6 ესაია ZAa) წადილის ქნა ZAB.

განუმარტავია CDE.

ნ. გუნდა, ინდომა, მნდომელი, მოუნდა, მოუნდება, მოუნდომელი, რაგინდრა, სანდომი (ლამაზ'-თანაც), სანდომობა, სდომობ, უნა, უნდა, უნდოდა, უნდომი; შდრ. ნ. 2 ნება.

[ნებ ნ. ენების].

ნება (+ 22, 21 გამოსლ. ZAa) (+ არს ნება AB) აღრჩევა ერთისა რასამე მრავალთა მათგან მოგონებათა კეთილ(თა) (კეთილისა B), გინა ბოროტისა. ნება(ნი) სამად განიყოფებიან (განიყოფვიან AB): ერთი იგი ჴორციელებრივი, რომელი-იგი ნაყრო(ვ)ანებისა (+ და B) განსვენებისა და გემოთმოყვარებისა, (+ ხოლო მეორე ZA) საშუალ არს ერთისა მის უმაღლეს(ი), ხოლო მეორისა ვერ სრულიად და წმიდად მისაწდომელ, ხოლო მესამისა სულიერად, რომელსა შორის სისრულე იხილვების სრულიად საღ̃თოსა მოქალაქობისა ZAB.

ნებსითი არს არცა იძულებით, არცა უმეცრებით ქმნილი, ვინაცა ნებსითი ვიდრემე არს, რომლისა დასაბამი, ესე იგი არს მიზეზი, თავსა შორის თვისსა მოაქვნდეს მეცნიერსასათითოეულოსა, რომელთა მიერ და ძალთა შინა იყოს საქმე. (+ ნება არს აღრჩევა ერთისა რასამე მრავალთა მათგან მოგონებათა კეთილისა გინა ბოროტისა Cab). არიან რამე საშუალ ნებსითისა და უნებლიეთისა, ვითარ-იგი ნავისა დანთქმულებისათვის გარდავაბნევთ ჰურჰელთა ნავისათა. წადიერება, წინააღრჩევა და ჴერ-ჩინება ნებათაგანი არიან. უნებლიეთისათვის უწში იძიე C. ნებსითი არს არცა იძულებით, არცა უმეცრებით ქმნული. ვინაცა ნებსითი ვიდრემე არს, რომლისა დასაბამი, ესე იგი არს მიზეზი, თავსა შორის თვისისა მოაქვნდეს მეცნიერსა სათითოეულოთასა, რომელთა მიერ და ძალთა შინა იყოს საქმე. ხოლო უნებლიეთი არს, რომელსა დასაბამი გარეთ ვინამე იყოს, არა ჴერ-ჩინებისა თანა შერთვისა იძულებისა მიერ აღძვრისა მიერ თვისისა. დასაბამად ვიტყვი შექმნასა მიზეზისასა, ხოლო უმეცრებითი უნებელი არს, ხოლო არა თვით მოვიტყვათ მიზეზი უმეცრებისა, არამედ ეგრეთ ვითამე შეემთხვიოს, მთვრალმან ვინმე მკვლელობა ქმნა(ს), უმეცრებით უკუჱ მოკლა, გარნა არა უნებლიეთ, რამეთუ მიზეზი უმეცრებისა, რომელ არს მთვრალობა თვით ქმნა, ანუ ჩვეულებითსა (ჩვეულობისა D) ადგილსა საგნისა მცემელმან მოკლა(ს) მამა თანაწარმავალი უმეცრების მოქმედად ითქმის, არიან (ან D) რამე საშუალო ნებსითისა და უნებლიეთისა, ვითარ-იგი ნავისა დანთქმულებისათვის გარდავაბნევთ ჰურჰელსა (ჰურჰელთა D) ნავისათა წადიერება წინა-აღრჩევა, ჴერჩინება ნებათაგანი არს (+ ნება

არსებისა, გონიერისა, სიტყვიერისა. გულის სათქმელისა მიმართ სურვილი E) DE.

ნ. გენება, გინებს, გნებავს. ენება, ინება, მენება, მნებავი, მნებავს, მნებებელი, უნებელი, უნებლიეთი, უნებური.

ნება „სეფედავლა ნებასა მოიარაო"[1] CDE. ვეფხისტყ.: „აჰა მიდით(ო) ნებასა"[2] CD.

ნება-ნებასა (ვისრამ.[3]) მიმო ZAB CE.

მიმო. „წყნარა-წყნარას ქვიან, მე მითარგმნავს, ლოლაბერიძეს დათუნას[1] D.

ნებასი 4 მეფ. 17, 31 Ca.

ნებებით (3, 12 მალაქ.) ნებით და ნებით ZAa.

ნებეულად (147, 17 ფსალმ.) ნების ტოლი ZAB.

ნები (+ 3 მეფე 18, 44 ZAa) ქელის სიბრტყე, შინაგანი ZA.

ქელის სიბრტყე B. ქელის გული CD. განუმარტავია E.

ნებიერი ნებაზედ მყოფი ZA.

განუმარტავია E.

ნებიერობა ნებაზე ყოფა BCD.

ნებოვანი ნებიანი, გინა ბრტყელი რქა ირმისა ZA.

ნებაიანი, გინა ბრტყელი ირმის რქა B.

[**ნებროთის** გოდლის ნალეწი ნ. (ქლდე'სთან) გოხი].

ნებსარსება არსებისა და ბუნების ნებისაებრ ZAB.

ესე იგი არს არსებისა და ბუნებისა(ა) ნებისაებრ CD.

ნებსითი (ნებსით Cb) (+ 15, 3 რიცხ. ZAa) (+ არს A; + ნებსითი არს B) არცა იძულებით, არცა უმეცრებით ქმნილი, ვინაძცა ნებსითი ვიდრემე არს, რომლისა მიზეზი თავსა შორის თვისსა მოაქვნდეს. არიან რამე საშუალ ნებსითისა და უნებლიეთისა, ვითარ-იგი ნავისა დანთქმ(ულებ)ისათვის გარდაბნევა (გარდავაბნევთ B) ჭურჭელთა ნავისათა. წ ა დ ი ე რ ე ბ ა, წ ი ნ ა-ა ღ რ ჩ ე ვ ა და ჯ ე რ-ჩ ი ნ ე ბ ა ნებათაგან(ნ)ი არიან ZAB.

განუმარტავია Cb.

ნ. ნება.

ნეგო (ბალ.) ZABCDE.

ნედლი (+ 1, 14 ლევიტ. ZAa) შეუმჭკნარი ZAaBCb.

(3 ეზრა 1, 12) შეუმჭკნარი Ab. განუმარტავია CaqDE.

ნევროს ძარღვია სისხლმცირე ZAB.

ესეც(ა) ძარღვია CDE.

ნეზვ[4] (ოთხფ.) (+ 30, 35 დაბად. ZAa) თხანი დედალ(ნ)ი ZABCD.

(ოთხფ.) თხანი სადედლე E.

ნ. თხა.

ნეკენჩხალი (ხე) ZABCDE.

ნეკერი ხის კუკური ზამთარ წარმოჩენილი Z.

ზამთარ ხის კუკური Aa.

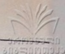
ნეკი ქვეითი (ქვედა C) თითი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნეკტარი ელ(ლ)ენთა ენაა, ორი მდინარე შეზავებული (+ რო-

---

[1] შდრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყ უ ბ ა ნ ე ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც. (ლიტ. ქრესტ.), გვ. 77, 19. [2] შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 99, 4. [3] იხ. ვისრამიანი, II გამოც. (გვ. 125, 17). [4] ნუსხაშია: „ნეზვი".

მელსა თანგრუზად უწოდთ Z) ZAB.

ნექტარი ელლენთა ენითა ორ(ნ)ი მდინარენი შეზავებულნი CD. ბერძულის ენითა შეზავებული E.

ნელა საამოვნოდ, გინა წყნარივით (წყნარასავით) ZAB.

წყნარასავით Cb.

ნელი საამოვნო (+ სუნი ZA) გინა მცირედ ტფილი (თბილი AB), გინა წყნარი ZAB.

მცირედ თბილი ნოტიო Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. კოჭისანელებელი, სანელებელი.

ნელიად საამოვნოდ, წყნარად ZAB.

წყნარად Cb. განუმარტავია Caq.

ნელსაცხებელი (+ 2, 5 ქება ZAB) სუნ(ნ)ელი ზეთი ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ნემსი სამკერვლო წვრილი რკინა ZA.

განუმარტავია BCaqDE. საკერველი Cb.

ნემსიპარია (მწერ.) თათარა ZAB.

(მწერ.) C.

[**ნემსკავი** ნ. სამჭედური].

ნემსმახათი დიდი ნემსი ZABC.

განუმარტავია D.

⌈ნეპტუნ ზღვის ღმერთი⌉ Ca.

ნერადინი ჭიმკა ZABCDE.

ნერბვა (ნერბუა ZABCab) ცხოვართ მაკინტლობა (მაკინრობა B) ZA.

ცხოვართ აღრევა CDE.

ნ. ქურაობა.

ნერბი (ოთხფ.) დედალი ცხოვარი ZA.

(ოთხფ.) ცხოვარი დედალი BCD. (ოთხფ.) ცხოვარი სადედლე E.

ნ. ცხოვარი.

ნერბუა ნ. ნერბვა.

ნერბცხვრი (ნერბცხვირი ⌈BCD) მაღალი ცხვირი ZA.

ცხვირმაღალი BCD.

ნერგვა (ნერგუა Ca) ხეთა და ბალახთ დარგვანი ZA.

ხეთა და ბალახთ რგვა B. დანერგვა Cab. დარგვა CqD. განუმარტავია E.

ნ. ნერგი.

ნერგი (+ 5, 7 ესაია ZAa) ხე და ბალახი დარგული ZA.

ხენი და ბალახნი B. დარგული C. განუმარტავია DE.

ნ. ახალნერგი, დანერგვა, ენერგა, მნერგავი, ნათესავი.

ნერგილი 4 მეფ. 17, 30 Ca.

ნერგუა ნ. ნერგვა.

ნერჩი ქვედა კერძო ZA.

ქვეშე კერძი BCD. ფსკერს ქვეშეთი E.

ნ. ფსკერი.

ნერწყჳ (ნერწყვი ZABCD) (+ 9, 6 იოანე ZA) დუჟი ZABC.

განუმარტავია D.

ნ. სანერწყუე, უკუნერწყჳს, შენერწყუა, ხრასტი.

ნესვი ნ. ნესჳ.

ნესვპუმპულა, ნესვპუნპულა ნ. ნესუპუნპულა.

ნესოვანი (1, 8 ესაია) ნესვის ბოსტანი ZAa.

ნესტვი ნ. ნესტჳ.

[**ნესტვმრავალი** ნ. ორღანო].

ნესტო ცხვირის ჴვრელი ZACD.

ცხვირის ჴვრელი, პინჩი B. განუმარტავია E.

ნესტჳ (ნესტვი ZBCDE) (31, 6 რიცხ.) რაჲც საკრავი გა(ნ)ჴვრე-

ტილნი არიან, ნესტვად ითქმიან ZA.

რაიც საკრავნი განჭვრეტილნი პირით იბერვიან, ნესტვნი არიან, რაიც წვლილად განჭვრეტილია, ნესტვად ითქმიან B. ნესტვ(ნ)ი ეწოდებიან, რომელიცა სასტვენელნი რქათაგან ანუ ხეთა ანუ ძვალთაგან გა(ნ)თლილ(ი) და გა(ნ)ჭვრეტილ არიან: სტვირსა, ჰიმონსა, ავილსა, სალამურსა, ზურნაიკსა და ყო(ვ)ელთა მისთანათა, ხოლო მათსა მბერავსა მსუამარი (ეწოდების C) CD. განუმარტავია E.

ნესუპუნპულა (ნესვპუნპულა Z. ნესვპუმპულა ABCq) (ბალ.) ZABC.

ნესვ[1] (ბალ.) (+ 11, 5 რიცხ. ZAa) ხმილი მოლთა ZA.

(ბალ.) BCDE.

ნ. ნესოვანი.

ნეტა ნეტარების ნაკვეთი ZAB.

განუმარტავია Cab.

ნეტავი ნატრის მსგავსი ZA.

ნატრასავით BCb.

ნეტამც ნეტავი მექნა, თუ იქნას ZAB.

ნეტარება (ნეტარი CD) ესე (+ ნეტარება BCD) არს ყო(ვ)ელთა კეთილთა შესაკრებელი, რომლისა არცა ერთი მოკლებულ(ი) იყოს, ხოლო უბადრუკება წინაუკმო, — (+ ყოველთა ZAB) შესაწუხებელთა (+ და ZABD) ვნებათა განსაცდელი ZABCD.

ნ. მნეტარებელნი.

ნეტარეული ნეტარებით მყოფი ZA.

ნეტარი (5, 3 მათე) ნეტარებაქმნილი ZA.

ნეტარეულქმნილი B. განუმარტავია E.

ნ. ნეტარება.

ნეტარძი ნატრა რასამცა ZA.

ნეტარ რამცა (სილიბისტრო) B.

ნეფხუა (ნეფხვა CqDE) (+ 31, 4 დაბ. ZAa) ქმელი ყინვა ძნელი ZA.

ქმელი ყინვა ძლიერი B. ყინვით დაზრობა (+ ქმელი სიცივით C) CD. დიდი და ქმელი ყინვა E.

ნ. სიცივე, ცივი.

ნეშთა 15 ნემეს[2]: „ხოლო გულისა მიერ დრეკა ძარღვთა მოქმედებ(ის)ა არს, არამედ ნეშთაჲ — ვნება; რამეთუ მისგანვე არს და ნეშთაცა დრეკა, არამედ არა ბუნებით“ ZABCb.

ნეშო (ბალ.) ხვარბლის ნაჩე(ნ)ჩი ZAB.

(ბალ.) ხვარბლის ნაკუდის ნაჩენჩი C. (ბალ.) ნაკუდის ნაჩენჩი DE.

ნეშტი (+ 14, 20 მათე ZAB) დანარჩომი ZABCDE.

ნ. დანეშტებული (ხორშ'თანაც), სანეშტე.

ნეცვა მტვრევა B.

ნ. დანეცვა.

ნეჰა სუფთა ჰილოფი (ჰილობი BCb) ZABC.

სუფთა ჰილობი D. წმიდა ჰილოფიით E.

ნ. ჰილობი.

ნეხვბალახა ნ. ნეხუბალახა.

ნეხვი ნ. ნეხვ.

ნეხთარი დაფლული ZABCD.

---

[1] ნუსხებშია: „ნესვი“. [2] იგულისხმება „ბუნებისათვს კაცისა“ (გვ, 97, 11—13).

ნეხოთაჲ (ნეხოათა ZAB) (39, 2 ესაია) ესე არს ყარამფილი, კასია, კაკულა, ხეხო და მისთანა სუნნელები საჭმელნი ZA.

(39, 2 ესაია) ესე არს ყარამფილი, კასია, კაკულა, ხეხო და მისთანა სუნელნი B. (+ ესაია 39, 2 Cab) ყოველი სუ(ლ)ნელი საჭმელები: დარიჩინი (დარიჯინი Cq), მიხაკი, ილი, ჯავზი და მისთანანი C.

ნეხუბალახა (ნეხვბალახა ZABCaqDE) (ბალ.) ZABCDE.

ნეხვ[1] სკორესთან ნახე ZAB.

სკორენი C. განუმარტავია DE.

ნვინი ნ. ნჳნი.

ნვკრი ნ. ნჳკრი.

ნთება სანათთ ანთება (აგზება B) ZAB.

სანთელთ აღნთება Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. აანთე, ანთება, ენთება, ⌈ვინთებ⌉, სანთელა, სანთელი, სასანთლე (2 მანალთანაც).

[**ნთქ.** ნ. დანთქმა, შთანთქმა, შთაუნთქამი].

ნი ართრონი არს სამრავლო: ანგელოზნი, კაცნი, ცხოველნი და მისთანანი Z.

ესე არს ბოლოს ართრონი სამრავლო: ანგელოზნი, კაცნი, ცხოველნი და მისთანანი Aa.

[**ნიად** ნ. დანიად].

[**ნიად** ნ. დაინიადა].

ნიადაგ მარადის ZABCDE.

ნიადაგი მარადის მყოფი ZAB.

ნ. სანიადაგო.

ნიავი (+ 4, 17 იობ ZA) მცირე ქარი(ა) ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ნ. სანიავო, ქარი.

ნიავქარი (+ 5, 29 ესაია ZAa) კეთილი ქარი(ა) ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ნ. ქარი.

ნიავლუარი[2] ნაორღვენი Cb.

ნიავწულილი (ნიავწვლილი ZABCq) (+ 3 მეფ. 19, 12 ZAaB) ჰაერთან ნახე ZAB.

ჰაერნი განიყოფიან სამად: უქვემოესსა ეწოდებიან ა რ ე, ხოლო საშუალსა ჰ ა ე რ ი და უზემოესსა ნ ი ა ვ წ ვ ლ ი ლ ი Cb. განუმარტავია Caq.

ნ. ჰაერი.

ნიათი უბარაქობა(ო) CD[4].

ნიამორი (2 შჯულ. 14, 5) კლდის თხა ZAa.

ნიანგი სპარსთა ენაა ნ ი ა ნ გ, ქართულად ხ ვ ი თ ქ ი და ბერძნულად კ ო რ კ ო დ ი ლ ო ჰქვიან ZA.

(უქმ.) სპარსთა ენაა ნ ა ა ნ გ, ქართულად ხ ვ ი თ ქ ი ჰქვიან, კ ო რ კ ო დ ი ლ ო B. (უქმ.) ქართულო არ არი (+ კ ო რ კ ო დ ი ლ ო ს ჰქვიან C) CD.

შდრ. იანგი.

ნიასი ნდომა Cb.

ნიახური (ბალ.) ZABCDE.

ნიბლია (ფრინ.) ZABCDE.

ნიბჩა მოკლე დაშნა Caq.

ნ. დაშნა.

ნიგოზაკები (+ 25, 33 გამოსლ. ZA) ნიგვზის სახეები ZAB.

ნიგვზის სახე CD.

ნიგოზი (ხე) (30. 37 დაბად.) ZA.

(ხე) (30, 37 დაბად.) ნიგვზის-კვერ-

---

[1] ნუსხებშია: „ნეხვი“. [2] ნუსხაშია: „ნიავლვარი“. [3] წყაროშია: „წულილის ნიავისა“. [4] Ca-ში ეს სიტყვა განმარტებიანად გადახაზულია.

თხი უძილობის მომატყვებელიაო—B. (ხე) ნიგვზის-კვერთხი უძილობის შემქ(მ)ნელი არს C. (ხე) DE.

ნ. გორგომიჭელა, ქუეშნიგუზისა.

ნიდაყვი ნ. იდაყვ.

ნივთი (+ 39, 22 რიცხ. ZAa) ესე არს ყო(ვ)ელივე საქმარი, რომელსა სპარსნი მასალას უქმობენ, ვიეთთა ოთხნი კავშირნიც(ა) ნივთად აღუწერიათ ZA.

ნივთი ეწოდების ყოველსა საქმარსა, რომელსა სპარსნი მასალას უქმობენ, ვიეთთა ოთხნი კავშირნი ნივთად უთქვამსთ B. (+ ნივთი უკვე არს ძალი, ხოლო გვარი შემასრულებელი Caq). ნივთი ეწოდების ოთხთა კავშირთა: მიწასა, წყალსა, აირსა და ცეცხლსა. ნივთი ეწოდების ყოველსავე საქმარსა C. არს უკვე ნივთი ძალი, ხოლო გვარი შემასრულებელი (+ ნივთი ეწოდება ოთხთა კავშირთა და ყოველსავე საქმარსა D) DE.

ნ. მონივთული, უნივთო.

ნივთიერი ნივთით შეზავებული ZA.

ნივთქონებული B.

ნივინი ნ. ნივნივი.

[**ნივირაკი** ნ. ნიორაკი].

ნივნივი (ნივნი CD, ნივინი E) სართულის გარდანაჭდობი ZAB.

გასაყარის ძელის გარდანაჭდობი C. გასაყ(ა)რის გარდანაჭდობი DE.

ნიზბი ქობაზე გვირისტი ZAB.

ქობაზე წავლებული გვირისტი C. განუმარტავია DE.

ნიკაელ დედაკაცთ (დედაკაცისა C) მეფობის(ა) სახელის მწოდებელ არს ZABC.

ნიკაპი ყბათ შესაყარი ZAC.

განუმარტავია BDE.

ნიკარტი ფრინვლის (ფრინველთ Cb) ტუჩი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. ჩარბი.

ნიკველი ღორის ცხვირი ZABC.

ნ. დინგი.

ნიკრისი (+ 2, 2 დიოლოღ. ZAa) სენია, ავი ქარი (+ უწამლო A) ZABC.

განუმარტავია D.

(უქმ.) სენია E.

[**ნილა** წვიმის ღმერთი] Ca.

[**ნინველა** ნ. კაცი].

ნინველება ყრმათ სიჩჩოება ZA.

სიჩჩოება ყრმათა B. სიჩჩოება. ნინველი ჩჩვილზე მეტი, ჭაბუკოსა უმცირესი Cab.

ნინველი კაცთან ნახე ZAB.

ნინოფი (ბალ.) ლილიფარი ZAB Cb.

ნ. ლილიფარი.

ნიორაკთ-მოძღუარი (ნიორაკთ-მოძღვარი ZCqDE) ZABCD.

რიფსიმეს ნეტაფრ: „მთავარნი იგი მეფისანი და ნიორაკთ-მოძღვარი იგი მტარვალითურთ შეიყარნეს“ E.

ნიორაკი ეს(ე) ორივ სომხურია: ნივირაკი მოსაქმეს ჰქვიან ZA.

ეს ორივ სომხურია: ნივირაკ—მოსაქმე, ფრანგულად—ნუჩა B. განუმარტავია CD.

ნიორი (ბალ.) (+ 11, 5 რიცხ. ZAa) ZABCDE.

ნ. ძაღლის-ნიორა.

ნიჟარა ხამანწკა ZAB.

---

[1] შდრ. A—1103:85 v, 19.

ხამანწკის ბუდე CDE.

ნ. ზუმილი.

ნიჟარი (4 მეფ. 21, 13) ფარფური ZAB.

ჰიქა თუ ქაშანური CD. ჰიქა. 4 მეფ. 21, 13: „მოვსპო იერუსალიმი ვითარცა ნიჟარი ერთი დათხეული ზედაპირსა თვისსა“ E[1].

ნიჟი ცვარის უმცირესი ნაწილი ZABC.

(+ ნამი E), ნიჟი არს ცვარისა უმცროსი (უმცირესი D) ნაწილი DE.

ნ. წვმა.

ნიჟორგალი (1 მეფ. 14, 6 მეკაპარჭე ZA.

კაპარჭით მნე (1 მეფ. 14, 6) B. კაპარჭით მპყრობელი C.

ნ. ნიჯგორი; შდრ. ნიჟუგო.

ნიჟუგო კაპარჭოსანი ZAaBCD.

შდრ. ნიჟორგალი.

ნირი სავაჭროს (სავაჭროთ B) ფასთ გარდაკვეთა ZAB.

ფასის გაკვეთა სავაჭროთა C. განუმარტავია DE.

[ნისანი ნ. მარტი].

ნისლი (17, 10 ფსალმ.) მზის სიმჴურვალე წყალთა (+ და Ab) ქვეყანათა ნოტიოთაგან ორთქლს(ა) აჰკრეფს (აჰკრებს A) და შეიქმნების ნისლი, უკეთუ მრავალი ალილო მისგან, იქმნების წვიმანი და თუცა მცირედი ალილო, მანანად შეიქმნების, ხოლო ნისლიცა ესრეთ განიყოფიან: მცირესა და თხელს(ა) ნისლსა ეწოდების ფოშფოში, ჴმელსა და მტვრის მსგავსსა ნისლსა — ბორიაყი, ხოლო ნოტიოსა ნისლსა ბორი და ნისლსა მონათოვსა ბუერი და ნისლსა ზრქელსა და ძლიერად მქროლელსა, რომელი შეკრბების მთათა ზედა არმური ZA.

მზის სიმჴურვალე წყალთა და ქვეყანათა ნოტიოთაგან და ცვართა ორთქლთა აღკრებს და შეიქმნების ნისლად, უკეთუ მრავალი ალილო მისგან, იქმნება წვიმანი და თუცა მცირე ალილო, მანანად შეიქმნების. ნისლნიცა ესრეთ განიყოფიან: მცირესა და თხელს ნისლს ეწოდებიან ფოშფოში; და არიან ნისლი ჴმელი, მსგავსი მტვერთა, ეწოდებიან ბორიაყი; ხოლო ნისლსა ნოტიოსა ბორი და ნისლსა მონათოვსა ბუერი და ნისლსა ზრქელსა და ძლიერად მქროლელსა, რომელი შეკრბება თავთა ზედა მთათასა, არმური B. მზისა და ვარსკვლავთა სიმჴურვალე წყალთა და თრთვილთა და ქვეყანისა ცვართა ორთქლსა შეჰკრებს და შეიქმს ნისლად, უკეთუ ფრიადი ა(ლ)ილო, რომელი ვერარ იტვირთავს, დაღნების სიმჴურვალისა მიერ და წვიმა იქმნების, უკეთუ მცირე ა(ლ)ილო, მანანად შეიქმნების (შეიქმნება D) CD. მზისა და ვარსკვლავთ სიმჴურვალე წყალთა და მიწათა და ცვართა ორთქლსა შეაერთებს და შეიქმს ნისლად; უკეთუ მრავალი ალილოს, რომელი ვერღარ იტვირთავს, დაღნების და წვიმა იქმნების. და უკეთუ ცოტა ალილო, მანანად შეიქმნების E.

ნიტა (2 კავშ.[2]) იპატოი და ნიტა სამუსთა ძალნი არიან შეწყობილნი ზილით ბოხამდე ZAa.

(+ 2 კავშ.[2] AbBCb) იპატოი

[1] E-ში მოწმობა გადახაზულია. [2] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება, ტიგნი II, გვ. 22, 25.

და ნ ი ტ ა სამუსთა ძალნი არიან (არს CD) შესაწყობელ(ნ)ი (შეწყობილნი Ab) და ბოხი, რომელი არს (რომელია AbBD) ანუ მსხირპანე, ვერ გა(მო)ვარჩი(ვ)ე AbBCD. ი პ ა ტ ო და ნ ი ტ ა სამუსთა ძალი არს შესაწყობელი და ბოხი, რომელი არს ანუ მსხირპანე, ვერ გამოვსცან, ანუ ალკაპი E.

ნიტრიონი ყო(ვ)ელთა თეთრთა ლართა სახელი არს ბამბისათა, (+ და A) სელისა და მისთანათასა ZA.

ყოველთა თეთრთა ლართა სახელია, ბამბათა, სელთა და მისთანათაგან რაძც იქმნების B. ეს(ე) თეთრი ლარი არს: ტ ი ლ ო, ნ ა რ მ ა, რაძ(ა) ბანბათა (ბამბათა CqD) და სელთა და კანაფთაგან და ეგევითართაგან იქმნების (იქმნებიან CqD) CD. თეთრი ნარმა თუ ტილო E.

ნიუკი (ბალ.) ქალაკოდა ZABCD.

(ბალ.) E.

ნიფხავი (+ 6, 10 ლევიტ. ZAa) წვივსაცმელი ZABC.

⸢კაცთა ფერხთა ჩასაცმელი⸣ D. განუმარტავია E.

ნ. წვვსაცმელი.

ნილრი (+ 40, 20 იობ ZA) მახვილის ყუის გნდე ZABC.

ყუის გნდე D. განუმარტავია E.

ნ. ნაპირი.

ნიყბრი (ექვსთა დღე 13[1]) ნიკაპი ანუ ყბა B.

ნიყჳ[2] სოკოწითელი ZABC.

მალქვალა DE.

ნიშადური ZABCDE.

ნიშანი (+ 18, 3 ესაია ZAa) ნიში, სასწაული ZAD.

ნიში, გინა სასწაული BC. ნ ი შ ა ნ ი სომხურია, ს ა ს წ ა უ ლ ი—ქართული E.

ნ. დანიშნვა, დანიშნული, ენიშნა, სანიშნო, უნიშნო.

ნიშატი ესე არს ბუნებითი ძალი, რომელსა არაბნი ხ ა ს ი ა თ ს უწოდენ (უხმობენ D) ZABD.

განუმარტავია CbqE.

⸢დიდი რამ სასწაულივით, რომელსა არაბნი ხასიათს უწოდენ⸣ Ca.

ნიში (+ 4, 21 გამოსლ. ZAa) ნიშანთ ნაწილი ZA.

ნიშანი BC. ნიშანი, ⸢სასწაული⸣ D. განუმარტავია E.

ნ. დამინიშავს, ენიშა, მოგუნიშული.

ნიშნება Cb.

ნიშნოვანი (30, 42 დაბად.) ნიშნიანი ZAa.

ნიშოვანი ნიშნოვანი ZAa.

განუმარტავია Cb.

ნიჩაბი (+ 3, 12 მათე ZAB) სახვეტელი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. ხოფი.

ნიჩური[3] (+ 40, 21 იობ ZA) ჩიჩვირი(ა) ZABCDE.

ნ. ჩიჩვრი.

ნიჭი (+ 3 ეზრა 4, 46 ZAa) საბოძვარი ZABCD.

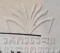
უფალთა მიერ საბოძარი E.

ნ. ედნა, სანიჭარი, სანიჭვარი, ჩუქება

ნიხრი DE.

---

[1] ეს სიტყვა იპოვება არა „ექუსთა დღეში“, არამედ გრიგოლ ნოსელის წიგნში: „კაცისა შესაქმისათჳს“, თავი XIII, „ნიყბერი-ს“ ფორმით (შდრ. S—1141, 22 r, a).
[2] ნუსხებშია: „ნიყვი“. [3] ნუსხებშია: „ნიჩვრი“.

ნიჯადი (+ ქართლის ცხ.[1] ZAa) ლაშქარი მეშველი, სხვათა თემში შემწე ZA.

ლაშქარი მეშველი სხვას თემით შემწედ B. ნიჯადი ეწოდების ლაშქართა მეშველთა სხვას თემით მოსრულთა C. ნიჯადი ეწოდებიან ლაშქართა მეშველთა სხვას თემისათა D.

ნიჯგორი საისრე დიდი კაპარჭი, ხოლო მ ე ნ ი ჯ გ ო რ ე და ნ ი ჟ ო რ გ ა ლ ი — მნე მათი ZA.

კაპარჭი დიდი. ესე არს ისართა ქარქაში, ხოლო მ ე ნ ი ჯ გ ო რ ე და ნ ი ჟ ო რ გ ა ლ ი—მნე მისი B. ნ ი ჯ გ ო რ ი, მ ე ნ ი ჯ გ ო რ ე და ნ ი ჟ ო რ გ ა ლ ი, რომელთა აქვს მშვილდ-კაპარჭთა მნეობა, იგი არიან CD. მეაბჯრე E.

ნო ართრონი არს ბოლოსათვის ესრეთ: კაცნო, ცხოველნო, ქვანო, ხენო, ბალახნო. ყო(ვ)ელთა სახელთა ზედა ესრეთ მოვალს ZA.

ართრონი არს ბოლოსათვის: კაცნო, ცხოველნო, ქვანო, ხენო თუ რაიცნო, ესრეთ მოვალს სამრავლოდ; ნო ართრონია სამრავალო, საწოდებო, ვითარცა: კაცნო B.

ნოაგი (3 ეზრა 5, 59) (+ ესე არს ZA) ყო(ვ)ელივე სამწყობრო საკრავი ZAB.

ნ. გაენუაგა, მენოაგე. ნუაგი.

ნოაგობა[2] (ნოაგობა და ნუაგი Cb) (2 ეზრა 12, 27) სამწყობროთ განცხრომა. კ ლ ე მ ე ქ ს ს ა შინა ნოაგობა არა საჭმელთა სახელი არს, არამედ გემო(ი)ანი საჭმელი უფროსად სიამოვნესა მისცემს ნოაგობათა შინა ZA.

სამწყობროთ განცხრომა (2 ეზრა 12, 27; 31[2]). კ ლ ე მ ე ქ ს შ ი ნოაგობა საჭმელთა გემოვნებად რომელ უთქვამს, არა თუ საჭმელთა სახელი არს, არამედ ვითარცა გემოანი საჭმელი სიამესა მისცემს, უფროსად ნოაგობათა შინა ჭამა ევების კაცთა B. (+ 2 ეზრა 12, 27; 31 Cb) ნოაგობა არს განცხრომა ებნითა, ქნარითა და სახიობითა (+ ხოლო ნოაგი—ქნარი და ებანი Cb) CD. ნოაგობა არს სახიობით განცხრომა და ებნით, ქნარითა. 72 ფ ს ა ლ მ უ ნ ი ს თ ა რ გ მ ა ნ ი: „რამეთუ ესევითარი არს, კაცობრივი ნოაგობა სიზმარსა მიამსგავს"[3] E.

ნ. სანოვაგე.

ნობა საყვირ-დაფდაფნი ZA.

საყვირ-დაფი B. საყვირნი არიან C. საყვირნი D. „ჰკრეს ბუკსა და ნობასა" E.

ნობათი საყვირ-დაფი (+ გინა სხვის ენით რიგი Ab) ZA.[4]

საყვირ-დაფი, გინა რიგი, სხვათა ენაა. B. საყვირით CD. (უჴმ.) E.

ნოენბერი ტირისკონი ZAaCD.

ტირსიკონი AbB. ტირისკონისა, ხასლევი E.

ნ. ტირისკონი, ტირისკნისა (თთუე'სთანაც).

'ნოვაგი საჭმელი' Cb.

ნ. ნოაგი, ნოაგობა.

ნოინი (ქართლის ცხ.[5]) დიდი თავადი, ბეგლარბეგი ZAa.

---

[1] შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყ ა უ ხ ჩ ი შ ვ ი ლ ი ს რედაქციით, წიგნი I, გვ. 151, 24. [2] დასახელებულ ადგილს წყაროშია: „ნოვაგითა" (27), „ნოვაგთათა" (31). [3] აქ ავტორის შენიშვნაა: „სომხურში ნ ო ა გ ი საყვირად გამოაჩინა, ნუთუ კაცობრივი ლხინი თქვა". [4] Aa-ში „ვინა სხვის ენით რივი" გადახაზულია. [5] შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყ ა უ ხ ჩ ი შ ვ ი ლ ი ს რედაქციით, წიგნი II, გვ. 184, 3-6.

დიდი თავადი Ab. თავადი B. თემთა ქალაქის ბატონი, რომელსა თურქნი ბეგლარბეგად უწოდენ Cb. თემთა და ქალაქთა ბატონი, რომელსა თურქნი ბეგლარბეგად უწოდენ, ნოინი გალობის კილოსაც ქვიან Ca. განუმარტავია CqD. ბატონი E.

ნოიჰი (+ 4 მეფ. 4, 39 ZAB) ისრიმი ZABC.

4 მეფ. 4, 39: „პოვა ნოიჰი სავსე წინამოთა" CqD. განუმარტავია E.

ნომიკოსი კავიდარი ZAa.

ნონ მირონის სუნნელია ZA.

მირონის სუ(ლ)ნელი(ა) BCDE.

ნოტო გასაგონო BCDE.

ნოტონი გასაგონისა და ზეშთა (ზესთა B) მდებარისა ZAB.

ნორლათო ნ. ნოლრათო.

[**ნორჩი** შდრ. მორჩი].

ნოსოლი (ბალ.) ZAa.

ნოტარი ეპისკოპოზთ (ეპისკოპოსთ Ab) მომწოდებელი ZA.

განუმარტავია B.

ნოტია ჩრდილოეთი ZABCD.

ჩრდილოა და ვორიონ—სამხრეთი E.

ნ. ჩრდილოეთი.

ნოტიო (+ 17, 8 იერემ. ZAa) ღვინო, წყალი, ზეთი და რაიც დასათხეველი რამ არის ZA.

ღვინო, წყალი, ზეთი და რაიც სველი დასათხეველი B. სველი CD. განუმარტავია E.

ნოტო[1] (+ ესე არს D) კერძი, უკანა კისრის ორღანო CqD. ნოტო, რომელ არს კერძი, უკანა კისრის ორღანო E.

ნოტოსი (ნოტოისი Cab) ქარია ერთი ZABCab.

ნ. ქარი.

ნოტრონ ეპისკოპოსთ მომწოდებელი ZAB.

რომელ არს მთავარეპისკოპოზთ (მთავარებისკოპოზთა Ca), მიტრაპოლიტთა მომწოდებელი Cab.

ნოქვი ძნელსავალი გზა ZAB.

მიგრეხილი გზა, ავი და ძნელი Cab განუმარტავია Cq[2].

ნოღრათო (ნორღათო BCb) ტარიანი სასმისი ZAB.

ტარიანი ღვინის სასმისი Cb.

ნოყა ლია ZABCD.

ნ. საფლობი.

ნოყიერი (+ 25, 26 ლევიტ. ZAa) პოხიერივით ZAB.

საყოფი, გინა პოხიერი Cb. საყოფი (+ ნუყიერება, სასავსესავით Ca) CaqD. განუმარტავია E.

შდრ. ნუყიერება.

[**ნოშთაროთი**[1] Ca.

ნოშიო სოკოა ერთი ZAB.

სოკოს სახელია CD. ერთი სოკო E.

ნოშო ფოთლიანი შტო ZABCD

(ხე) ხის შტოს ფოთოლი E.

ნოხი გრძელი ორხოვა (+ ვიწრო ZA) ZAB.

გრძელი ორხუა Cab. გრძელი ორქოვა Cq. განუმარტავია DE.

ნ. ორხოვა.

ნუ არა ქმნა(ა) ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ნუაგი ნოაგი ZAB.

ქნარი და ებანი Cb.

ნ. გაენუაგა, ნოაგი.

ნუგბარი (უქმ.) სპარსთა ენაა. ქართულად პტულთან და ნარუქთან ნახე ZAB.

---

[1] ეს სიტყვა განმარტებიანად გადახაზულია Ca ში. [2] Cq-ში განმარტება: „მომყმარი და შიშეელი, ორივ ერთბამად" გადახაზულია.

ნუგეში (ნუგეშინი C) გულის დასადები ZAB.

ნუგეშინის-ცემა არს, რა შეჰირვებულსა და მწუხარესა კაცსა გულსა უდებდენ, იმედნეულ ჰყოფდენ და ჭირთა აღუსუბუქებდენ, ხოლო ნუგეშინის-მცემელნი — მოქმედნი ამათნი Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნუგეშინის-მცემელი (ნუგეშინი-მცემელი Cb[1]).(+ 13, 2 ესაია) იგივე ნუგეშინის მთქმელი ZAa.

იგივე Ab. განუმარტავია BC.

ნუგეშინის-ცემა Cab.

ნუ გეშის ნუ გეშინიან ZAB.

ნუგეშის-მცემელი ნუგეშის. მთქმელი AbB[2].

ნუზლი ესე არს მოყვარემა(ნ) რა მოგზაურს საზ(რ)დო მიუძღვანოს ZA.

ესე არს მოყვარემან მოგზაურთა საზრდო მოუძღვანოს B. საგზალი მრავალი CD. განუმარტავია E.

ნ. საგძალი, სანუზლე.

ნუთუ არათუსავით ZABCb.

არათუ CaqDE.

ნუკეული (2 შჯულ. 28, 54) ნანუკვარი ZA.

ნუკვა (ნუკუა Ca) თხოვ(ნ)ა ZAB CDE.

ნ. სანუკვარი.

[**ნუკი** ნ. ლიტრა].

ნუკრი (ოთხფ.) (+ 2, 9 ქება ZA) ირემთა, ქურციკთა, შველთა, ნიამორთა, არნთა, არჩვთა (+ და მისთანათა ZA) თიკანთა ნუკრი ეწოდების (ეწოდებიან B) ZAB.

(ოთხფ.) ნუკრი ეწოდების (+ ირემთა Cb), ქურციკთა, შველთა, ნიამორთა, არჩვთა და არნთა (+ და Ca) თიკანთა Cab. ქურციკთა შველთა, ნიამორთა, არჩვთა და არნთა თიკანთა ეწოდების Cq. (ოთხფ.) ქურციკთა, გარეთხათა, ნიამორთა, არჩვთა, არნთა თიკანია D. (ოთხფ.) შველთა, გარეთხათა, ნიამორთა, არჩვთა თიკანი E.

ნ. თხა.

ნუკუა ნ. სანუკვარი.

[**ნუმმო** ნ. კოლვსტენი].

ნუნა ფრჩხილთ გარემო ტყავი ZAB.

ფრჩხილის გარემოს ტყავი C. განუმარტავია DE.

ნუური ხის თია გამონაბამი ZAB.

ხის თია გამობმული C. ხის თია D. მუწუკი ხეთა E.

ნურა ბალანთ გასაცვი(ვ)ნავი წამალი ZACa.

ბალანთ გასაცვივნი(ს) (გაცვივნის Cq) წამალი BCbq. განუმარტავია DE.

ნუსადა (12, 10 გამოსლ.) არსად ZAa.

ნუსადია ბიძის-ცოლა ZAB.

ნ. რძალი, სძალი.

ნუსხა ჩქარად აღწერილი (+ 'წარწერილი' Aa) ZABC.

განუმარტავია DE.

ნუუკუე (ნუუკუჵ ZAB, ნუუკვე CDE) (2, 9 ქება) ესე იგი არს, ვითარცა საეჭვი რა(ჲ)მე, ეგებ-ის და მისთანანი ZA.

(2, 9 ქება) ვითარცა საეჭველი რამე ითქვას: ეგება და მისთანა B. ვითარცა საეჭველი რამ ითქვას, ეგება, გინა არამც და ეგევითარნი (ესევითარნი Caq) C. ვითარცა საეჭველი რამ ითქვას, ეგება ანუ არამც

[1] წყაროშია: „ნუგეშინის-ეცით". [2] ეს სიტყვა Aa-შიც ყოფილა და გადაუხაზავთ.

ე ს რ ე თ D. განუმარტავია E.

ნუუმე არა ნუუკვე არს, არამედ მსგავსი რა(ჲ)მე მისი, ვითარცა ა რ ა მ ე დ და მსგავსი მისი ZA.

არა ნუუკვე არს, არამედ მსგავსი რამე მისი, ვითარცა ა რ ა მ ე დ ი B. (ნუუმე D) არა თუ ნუუკვე(ა), არამედ მსგავსი (მგზავსი Cb) მისი CD. (32 ნემესიოს[1]) არს არა ნუუკვე, არამედ მგზავსი მისი E.

ნუღლი ZABCDE.

ნუყიერება სისავსე ZACb.

სისავსესავით B.

ნუშა (ნუში E) ნავთ უმცირესი ZAB.

მცირე ნავი CDE.

ნ. ნავი.

ნუში (ხე) ZABCDE.

ნუშია (ფრინ.) ZABCD.

[ნუჩა ნ. ნიორაკი].

ნჳკრი[2] (რჯულის კანონი, 19 რიცხვი, ეპისტოლეში ათანასეს მიმართ[3]) წყვინტლი B.

ნჳნი[4] აწის უ(მ)სწრაფლესი(ა) ZAC.

აწის უმალესი (52 კავშ.) B. აწის უმსწრაფლეა D. (+ 52 კ ა ვ შ. CbE): „რამეთუ ნვინ(ი) აწი ჟამ(ისა)-თა შორის (+ და CD) სტომი წენტილი (წერტილი CD) სხეულთა (სხეულისა E) შორის ყო(ვ)ელთა უმსწრაფლე(ს) და უჟამო არიან"[5] CDE.

ნ. ანაზდი, წამი.

ნქრევა შელმა შებნევა რისამ(ე) ZAB.

მაღლა აბნევა რისაც C. აბნევა მაღლა D. განუმარტავია E.

ნ. განანქრია, განქრევა.

ნჩქრევა წყალთ ძრვა ZAB.

წყალთა სძრევდეს CD. განუმარტავია E.

ნჯღევა მძინარის კაცის რყევა ZAB. მძინარეს არყევდეს C. მძინარის შერყევა D.

განუმარტავია E.

ჲ

ჲ ესე (+ ჲ ე) ბოლოდ მრავალთათვის მოვალს და (ხოლო A) თავად არა დის ZA.

ესე ბოლოდ მრავალთათვის მოვალს, ხოლო თავად არა B. ნახევარკმიანი, არათავი, ბოლო და შუა C. არც თავი და ბოლოც იმვით და შუაა. D. არათავი, შუა და ბოლოცა E.

ჲე ZABCDE.

ჲროელ იროელ ZAB.

ო

ონი კმიანი·ასოა (ასო არს B) და ბოლოდ ყო(ვ)ელთათვის ZAB.

კმიანი, ბოლო CDE.

ო῾ქარაგმით ითქმის: უ ფ ა ლ ო ZA.

უ ფ ა ლ ო ქარაგმით ითქმის B.

---

[1] იხ. ნემესიოს ემესელის „ბუნებისათჳს კაცისა" (გვ. 134, 5). [2] ნუსხებშია: „ნვკრი". [3] შდრ. H—1373: 185r, 28. [4] ნუსხებშია: „ნვინი". [5] ამოღებულია იოანე პეტრიწის თარგმანებიდან (წიგნი II, გვ. 114, 22—23).

ო˜ ა—უ ფ ა ლ ს ა, ქარაგმით ითქმის B.

ობა ულუსთ სადგომი ZAB.

ულუსთ სადგური C. განუმარტავია DE.

ობარა სპარსთა ენაა, ქართულად ღ რ ე დ ი ჰქვია(ნ) ZAB.

(ფრინ.) CDE.

ობი ტენიანმა(ნ) ადგილმან, ანუ საჭმელმან ხანიერმა(5) თეთრი ბიძგი მოიკიდოს, მას ო ბ ს უქმობენ, (+ გინა პაქსა Z), ხოლო ღვინისასა — ბ რ კ ე ს ა ZA.

ტენიანმა ადგილმა, ანუ საჭმელმან ხანიერმა თეთრი რამე მოიკიდოს ო ბ ი ეწოდება, ხოლო ღვინომან თუ მოიკიდა—ბ რ კ ე B. ობი არს, რა თეთრი რამე მოიკიდოს ტენიანმა ადგილმა(ნ), (+ გინა პურმან Ca), გინა საჭმელმან (+ რაიმემან Cb) ხანგამოვლილმან Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. პოქსი.

ობობა (მწერ.) ბაბაჭუა ZAB.

ობოლი (+ 2, 17 I თესალ. Z) უდედმამო ZAB.

უდედმამოდ დარჩომილი C. განუმარტავია DE.

ნ. დაობლა, ნაობლარი.

ოგი ესე არს სასანთლეთა, ტაშტთა და სურა(თა), თასთა ქვეშ გასაფენი ZA.

ესე არს სასანთლეთა, ტაშტთა, სურათა ქვეშ გასაშალი B. ტაშტთა და სასანთლეთა ქვეშ გასაშალი (გასაშლელი Ca) C. განუმარტავია CqDE.

ოგრა ბრინჯით ზავებული თხელი გბოლვილი ZA.

განუმარტავია BDE. ბრინჯთა დაღომთ შეჭამადი C.

ოგური პირუტყვ(ნ)ი მეგობარნი ZAB.

პირუტყვი დამეგობრებული E. (ოთხფ.) პირუტყვი ერთად მყოფნი DE.

ოდა (უქმ.) თურქთ(ა) ენაა, ს ე ნ ა კ ს ა ჰქვიან ZAB.

(უქმ.) სახლი CD. (უქმ.) E.

ოდელა (ბალ.) ZABCD.

ოდენ (34, 25 დაბად.) ესე არს სიტყვისა რამე საზომი ღირსი საქმეთა ZAa.

(34, 25 დაბ.) ესე არს სიტყვისა რამე გემოან მყოფელი; ო ღ ო ნ ი ს მსგავსად Ab. ესე არს სიტყვისა რამე გემოან მყოფელი, ვითარცა ერთი მცირე რაიმე; ო ღ ო ნ ი ს მაგიერადაც ითქმის B. სრულსავით, გინა ყოვლად, გინა ო ღ ო ნ C. სრულივით D. განუმარტავია E.

ოდენი ტოლივით ZAB.

იმდენი CD.

ნ. ამდენი, მაგდენი, რაოდენობა.

ოდეს (+ 3, 7 დანიელ ZAa) როდის ZABCD.

ნ. ოდესი.

ოდესვეობა (+ კათიღ. Ab) როდისობა AbB.[1]

ოდესი (ოდეს CD) ჟამსა ცხად ჰყოფს, რამეთუ კითხულნი. თუ: ოდეს იქმნა ესე, ვიტყვით: შარშან, შარშანს წინ, ძოღან, გუშინ, წელან, რამეთუ სამ არიან სახენი ოდესობისანი: აწ მყოფი, გარდას(რ)ული და ყოფადი ZA.[2]

(+ ოდესი CDE) ჟამსა ცხად ჰყოფს, რამეთუ კითხულ(ნი). თუ:

---

[1] ასეთივე სიტყვა და განმარტება გადახაზულია Aa-ში. [2] გამოკრებილია იოანე დამასკელის დიალექტიკის 39 თავიდან (S—1463, 51 r).

„ოდეს იქმნა ესე?“ ვიტყვით, ვითარმედ: შარშან, შარშა(ნ)ს წინ(ათ). რომელიმე ჟამსა (ჟამთა D) დაჰნიშნავს (დაჰნიშნვენ CD, დანიშვნენ E), ხოლო სამ არიან სახენი ოდესობისანი: აწ მყოფი, გარდას(რ)ული და ყოფადი BCDE.

ოდვისეოჲს, ოდვისსეოჲს ნ. ოდჳსეოჲს.

ოდი წვიმა-მზიანით ნაწყენობა ZA.

მზე-წვიმათ ნაწყენი B. წვიმისა და მზისაგან ნაყოფთ წყენა C. განუმარტავია DE.

ოდიდგან (ოდითგან BCaqD) (+ 44, 7 ესაია ZAa) როდინდლითგან ZAB.

როდინდლიდამ C. განუმარტავია DE.

ოდიკი წმიდა ბარძიმის ქვესაფენი ZA.

განუმარტავია BDE. ოდიკი არს წმიდის ზიარების ქვეშ საფენი, კურთხეული, თეთრი Cb. წმიდას ზიარებას ქვეშ საფენი, კურთხეული, თეთრი Caq.

ოდისსეოჲს (კათიღ.) როდის Z.

(კათიღ.) როდეს Aa.

ნ. ოდჳსეოჲს.

ოდოში ნუშთა, ნიგოზთა და ეგევითართა, ცერცვთა, სიმინდთა და ეგევითართა დაუჟამებელსა და სიმაგრენაკლებსა ოდოშსა უწოდენ, ხოლო ყანათასა — ეტერსა ZA.

ნუშთა, ნიგოზთა და ეგევითართა, ცერცვთა, სიმინდთა და ეგევითართა არადაჟამებულსა, არამედ ნაკლებსა ოდოშს უწოდენ, ხოლო ყანათასა — ეტერსა B. ოდოშად ითქმის თხილთა, ნიგოზთა, ნუშთა და ეგევითარი ცერცვი და სიმინდი არამოწევნული მოწილვად, არამედ ოდენ მოჟამებული და ნაკლები მცირედ, ხოლო ყანა ეტერად ითქმის C. ოდოშად ითქმის თხილი, ნიგოზი, ნუში და ეგევითარი, ცერცვი და სიმინდი არამოჟამებული (+ არამედ D) მცირედ ნაკლები, ხოლო ყანა — ეტერად (+ ითქმის D) DE.

ოდრიკალი მოხრილი დარჩმული ZA.

მოხრით დარჩმული B. წკეპლი თავ-ბოლო მიწაში (მიწად Cq) ჩარჩობილი C.

ოდჳსეოჲს (ოდვისეოჲს ZAa; ოდვისსეოჲს BCD) როდისობისათვის ZAaB.

სხვა კათიღორ. განყოფილების თავში:[1] „არამედ მხოლოდ სხვებრ ვითარ ცხად ჰყოფს ამას მოქმედიცა ოდვისსეოჲსთვის სამისოთა შემთხვევითთა ათინაის მიერ გარდაცვალებასა“ CD.[2]

ნ. ოდისსეოჲს.

ოელატი ელატთან ნახე ZAB.

ოესპასიანე 77 ფსალმუნის თარგმანი: „და შთა(ი)ჴადნეს ოესპასიანეს მიერ ჩრდილოთ (ჩრდილოდ ZAB) დასავ(ა)ლით(ა)“ ZABCDE.

ოზირი ნასთავთ(ა) დიდი შული ZAB.

ლაზლის შული დიდი Cab.

ოთლოთოთლო თოხლო კვერცხი ZA.

თოხლო კვერცხივით B. კვერცხი მცირედ შემწვარი C. განუმარტავია DE.

[1] შდრ. A—250, 114 г. [2] წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია B-ში.

ოთხი (ოთხი, ოთხ CD) (+ 2, 10 დაბად. ZAa) ორჯელ (ორჯერ B) ორი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. მეოთხე, მოთხვითი, ნაოთხალი (რუბ'თანაც, ლიტრა'სთანაც).

ოთხმეოცდაათი (ოთხმეოცდათი B) (+ 4, 5 ეზეკია ZAa) ცხრა ათეული ZAB.

ოთხმეოცი რვა ათეული ZAB.

ოთხო საბაითი, გლეხურ(ად) ZAB.

ნ. საბაითი.

ოთხოპოდი (თევზ.) ოხტაპოტი ZAB.

(თევზ.) CD.

ოთხფარგელი (ოთხფარგეული D) ოთხგნდეანი ZABC.

მ ე რ კ ვ ი რ ი ს ნ ე ტ ა ფ რ.: „ამცნო ლოდისა აღება ქედისაგან ოთხფარგელით (ოთხფარგეულითა D) მით სატანჯველითა და მითცა რვალითა შემოსილითა უბრძანა გვემა“ D.[1]

ოთხფერჴი (+ 1, 24 დაბად. ZAa) პირუტყვი ოთხით მავალი ZA.

(ოთხფ.) ყოველი პირუტყვი ოთხზედ მავალი B.

ოთხყური (ბალ.) ZABCDE.

ოთხშაბათი ერმისა ZAB.

ნ. ერმისა, კურა, შაბათი.

ოˊი ქარაგმით — უ ფ ა ლ ი (+ ითქმის A) ZA.

უ ფ ა ლ ი ქარაგმით ითქმის B.

ოინი (ოინი და ნოინი CDE) გალობის კილოა ZAB.

გალობის კილონი არიან CD. ორივ გალობის კილოა, — „საგალობელი იგი ოინი და ქნარი“ E.

[ოკ ნ. დაოკება, ვიოკებდი, იოკებს].

ოკდონბერი (ოკნდობერი A, ოკდომბერი B) სთვლისა ZADE.

სთვლისა, ღვინობის თვე BC.

ნ. სთულისა (თთვე'სთანაც).

⌜**ოკება სხრდელობა**[1] B.

⌜**ოკი სახრრდელი**[1] B.

ოკნდობერი ნ. ოკდონბერი.

ოკტაედრი (5 ნემეს.[2]) მიმდრეკი ZAaB.

5 ნემეს. Ab.

ოლანი ქართლის ცხორ. D.

ოლარი მღრდლის (მღდელის A) ყელს საკიდი ZA.

მღდლის ყელ-საკიდარი B.

შდრ. გინგილა, ეპიტრაქილი.

ოლარი (+ 19, 12 საქმე ZAB) სარტყელი ZABCD.

სარტყელი (........) E.

ოლაჭკანდერი ნავში ნახე ZA.

განუმარტავია B. მომცრო კატარღა CDE.

ოლე (ხე) (5, 2 ოსე) ბრყენა, გინა მოგრძე ტყე ველთა შუა ZAa.

(ხე) ბრყენა (5, 2 ოსე) Ab. (ხე) BCDE.

ოლენა (ბალ.) ZABCDE.

ოლვა წამწამის მოსურმვა ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. დაოლვა 1, იოლნა, საოლავი 1 (სურმა'სთანაც), საოლველი.

ოლვილი აშიიანი სამოსელი ZAB.

---

¹ Cq-ში წყაროს დასახელებაცა და მოწმობაც გადახაზულია. ² იგულისხმება „ბუნებისათჳს კაცისა“ თავი 5 (გვ. 66, 11—12).

აშიანი ტანსაცმელი Cab. აშიანი´ ტანისამოსი Cq.

ოლვიმპიადო ნ. ოლუმპიადო.

ოლვისიოჲ ივლისიოისთან (ივლისიოჲსთა B) ნახე ZAB.

ნ. ილვისიოსი.

ოლოლი (ფრინ.) ZABCDE.

ოლოლო სარცხვინელი ჴმა(ჲ) (+ არს ZA), ვითარმედ ვირთა ღრიალი ZA.

ვირთ აღრევა. C. (უჴმ.) D. განუმარტავია E.

ოლუმპიადო[1] ოთხი წელიწადი ერთი ოლვიმპიადოჲ არს ZA.

ოთხი წელიწადი ერთი ოლვიმპიადოა BC. ოთხი წელიწადი ერთი ოლვიმპიადოა და 15 წელიწადი ერთი ი ნ დ ი კ ტ ი ო ნ (ი) DE.

ნ. ინდიკტიონი.

ომაინი (ფრინ.) სპარსთა ენაა, ქართულად ბ ო ლ ო კ ა რ კ ა ზ ი ჰქვიან ZAB.

(ფრინ.) (+ ყანჩი Cb) ამა(ს) (მ)ფრინველს(ა) იტყვიან უფერჴოსა და განუსვენებ(ე)ლად მფრინავსა (მავალსა D) CDE.

ომახიანი მამრსანახავი სიტყვით(ა) და საქმით(ა) ZAB.

კაცურ სანახავი სიტყვით და საქმით Cab. განუმარტავია CqDE.

ომბალო (ბალ.) მჟავის შემამკობელი სუნელია Cb.

ომბოხო ფერჴმოკვეთილის კაცის(ა) ფერჴის სანაცლო (+ შემზადებული ZA) ZAB.

ესე არს ფერჴმოკვეთილის კაცის(ა) ფერჴის ჩასადგმელი სავალად CD.

ომი (+ 14, 12 ივდით ZAa) საბრძოლელად შებმა ZAB.

შებმა საბრძოლად C. განუმარტავია DE.

ნ. ეომა, ვიომებ, იომა, ნაომარი, საომარი.

ომიდი კონხლიოსავით არის ZAB.

(მძრომ.) მთათა ზედა(ნ) იპოებიან(ო) რლვნის(ა) ნიშანი, — კონხლია (კონხლიო E) და ომიდნი CDE.

ომილია ზეპირ თქმა, ლათინურია (ლათინურად B) ZAB.

ვითარმედ წერილისა გამოთქმასა ა ღ მ წ ე რ (ე) ლ ო ბ ა სახელ-ედების, ხოლო ზეპირით წარმოთქმასა ო მ ი ლ ი ა, ესე იგი არს პირისპირ ზრახვა Cab. ზეპირად წიგნის ამბვის თქმა Cq. დ ა ბ ა დ. თ ა რ გ მ ა ნ ი: „ორი დღე ომილიასა შინა“ Caq.

ომირა დიდი დესპანი ZAB.

დესპანი C.

ნ. ელჩი, მოციქული.

ომფორი ეპისკოპოსთ მჴართ მოსახვევი ZAB.

ეპისკოპოსის მჴართ მოსახვევი Cab. განუმარტავია CqDE.

ო̃ნ ქარაგმით უ ფ ა ლ მ ა ნ Z.

უ ფ ა ლ მ ა ნ, ქარაგმით (+ ითქმის B) AB.

ონავარი ფუტკართ მეკობრობა, „დარეჯანიანშიაც[2]“ მის მსგავსად მოუყვანიათ ZA.

ფუტკართ მეკობრობასავით. კაცნი მოსრას და ხვასტაგი მიუღოს B. (მწერ.) ფუტკარი მეკობრე CDE.

ნ. დაიონვარა, რბევა.

ონგალი ქვეშ(ე) შესადგმელი კაპედი ბოძივით ZAB.

ონე (ონე, ჰუნე C) (ოთხფ.) (+ 15, 19 გამოსლ. ZA) ცხენი გვარიანი ZABCD.

---

[1] ნუსხებშია: „ოლვიმპიადო“. [2] შდრ. ამირან-დარეჯანიანი. ს. ყ უ ბ ა ნ ე ი შ ვ ი ლ ი ს რედაქც. (ლიტ. ქრესტ.), გვ. 63, 11.

(ოთხფ.) ცხენი კეთილი E.

ნ. ჰუნე.

[**ონვარ** ნ. ონავარი].

ონკანი ხრახნილი ღვინისა და ნოტიოთა გამოსაშვები და დასაპყრობი (დასაპყრობელი ZAa).

ესე არს ღვინისა და ნოტიოთა გამოსაშვები და დასაპყრობელი B.

ნ. ბროჰი; შდრ. კამენი, პროჰი.

ონკოლი ხოკის სენი Z.

ხოკი AB.

ონკოს რომელ არს ზ ვ ა ვ ი ZABCD.

ონკოს, რომელ არს ზ ვ ა ვ ი E.

ონოტო სამხრეთი ZABCD.

„აღმოსავალთაგან დასავლით, ჩრდილოთ და არკატოთ და სამხრით და ონტოთ და ზღვით“ E.

ნ. სამხრეთი.

ონტკოფა (ბალ.) დუდღუბა ZAB CDE.

ონჩხომელი ნავთან ნახე Z.

ნავში ნახე A. ნავი(ს) BCD. ერთი ნავია E.

ონჯარი წყალში ჩხნდე B.

ნ. ჩხნდე.

ო῀ა ქარაგმით უ ფ ლ ი ს ა Z.

უფლისა(ჲ) ქარაგმით AB.

[**ოო** ნ. ელატი 1].

ოოლოლო Cb.

ოპიონი (ბალ.) მძიმესა სალმობასა კორცთისა დააყენებს ZAB.

(ბალ.) მძიმეთა სალმობათა კორცთასა დააყენებს C.

ოპისტონი სენი არს, კაცსა ზურგსა ზედა მშვილდსავით გარდასდრეკს Z.

ეს სენი კაცსა ზურგზე მშვილდ(ივით) გარდასდრეკს A. სენი ესე კაცსა ზურგზედ მშვილდურად გარდასდრეკს B. ესე არს სენი, რომელ ზურგზე(დ) მშვილდურად გარდასდრეკს კაცსა CD. ესე არს სენი, რომელ ზურგსა ზედა მშვილდურად გარდასდრეკს E.

ოჟორა რკინის ჯაზვალი ZAa.

ნ. ჯაზვალი.

ორ ორის ნაკვეთი ZAB.

ორაგული (თევზ.) ZABCDE.

ორანო (50 კავშ.[1]) ბერძულად (ბერძულია A) ცა (+ გინა A) ზე ალსახედი თუ საზღვარი ზენა ZA.

(50 კავშ.[1]) ცა, გინა ზე ალსაჭედი თუ საზღვარი ზენა, ბერძულია B. ცა, გინა ზე ალსაჭედი, ანუ საზღვარი ზენა C. ორანო ითქმის ზე ალსახედი, ანუ საზღვარი ზენა D.

ცა ⌒ E.

[**ორასდაოთხი** ნ. ს῀დ].

ორახი ძვალთ კაფა B.

ნ. საორახე.

ორბი (11, 15 ლევიტ. ZAa) რომელი ფრინველი ასაკითა დიდ არიან; ადვილ აღმავალი ჰაერთა სიმაღლესა, ყოველთავე მძორთა მჭამელთა ეწოდების, ხოლო ფსალმუნისა თარგმანი არა ორბისა განახლებასა იტყვის, არამედ არწივისასა, რომელი არს ბოლოთეთრი და წყლის პირს მებუდრობს თევზის(ა) ჭამისათვის (102, 5 ფსალმ.). ხოლო ნემესიოს (+ ორბსა ZAa) ყოველთა ჭანგიანთა (ჭანგიანსა Aa)·

---

[1] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (II წიგნი, 107, 24).

და ჴორცთა (ჴორცის A) მჭამელს(ა) ფრინველთა (ფრინველად Aa, ფრინველს Ab) იტყვის ორბად ZA.

(ფრინ.) ორბი — რომელი ფრინველი ასაკითა დიდ არიან, ადვილ აღმავალ აერთა სიმაღლესა, ყოველთავე ეწოდების მძორთა მჭამელთა, ხოლო ფსალმუნის თარგმანი არა ორბისა განახლებასა იტყვის, არამედ არწივისასა, რომელი არს ბოლოთეთრ და წყალთა პირ მებუდარი თევზთა ჭამისათვის B. (ფრინ.) ორბი ზოგადი სახელი არს ყოველთა (მ)ფრინველთა, რომელნი ასაკითა დიდ იყვნენ და ადვილ(ად) აღმავალ სიმაღლესა. ფსალმუნის თარგმანთა შინა (თარგმანში D) არა ორბისა გა(ნ)ახლებასა იტყვის, არამედ არწივისასა, რომელ (+ იგი Cb) არს ბოლო თეთრი და წყალთა პირს მებუდრობს ჭამისათვის თევზთასა CD. (ფრინ.) E.

ნ. არწივი, ბაზი.

ორგზის (41, 32 დაბ.) ორჯელ Z.

41, 32 დაბად. Aa.

ორგნით ორსავე მჴარე(დ)ს ZA.

ორგული (23, 14 მათე) ერთ(ს) პირზე დაუდგრომელი ZA.

განუმარტავია BDE. ერთს პირზე(დ) დაუმდგარი C.

ორე საძაღლე ჭურჭელი ZAB.

ძაღლის გობა CD. ძაღლთ საძღები გობა E.

ორენა ორპირი კაცი ZAB.

[ორეული ნ. ერთეული].

ორთავი (10, 18 ეზეკ). ზღურბლი ZAa.

ორთაყვრი (ორთაყვირი BCD) სატივე ხოპი ZAB.

ტივის ნიჩაბი CD.

ორთი ბერძულია, დ ღ ე ო ბ ა ს ჰქვიან ZA.

დღეობასა ჰქვიან ბერძულ(ად) BCb. ს ხ ვ ა კ ა თ ი ღ ო რ.:[1] (+ და D) „არა ვითარ-იგი ღრამმატიკოს(ნ)ი ორთისაგან გენკისა მიმართ და დოტიკისა ანუ სხვისა რომლისამე“ CaqD[2].

ნ. დოტიკა.

ორთითი ძნის ასაღებელი ორკაპი ZA.

ორკაპი ძნის ასაღები B.

ორთომელი (ორთომელი, ორშომელი CqD) დიდი სასმისი Z.

დიდი სირჩა ორდოქიანი AB. ხის დიდი სირჩა, (რომელში D) ორი დოქი ღვინო ჩავიდეს CD. ხის სირჩა დიდი E.

ორთოჯი (+ ეფრემ[3] ZAa) ორგნითვე სათხროლი ZAB.

ესე არს, ორგნითვე სათხროლი აქვნდეს Cab.

ორთუქი ცხენის გავის საფარი ZA.

განუმარტავია BDE. ასალი ცხენისა C.

ორთქლი (7, 8 ქება) ცხვირ-პირთა და ნოტიოთა კვამლი რამე ანადენი Z.

ესე არს ნოტიოთაგან, ანუ ცხვირპირთაგან კვამლივით რამე ა(ღ)ნადენი (+ 7, 8 ქება A) AB. ორთქლი არს გამთბარს რას(ა)მე კვამლის მსგავსი ასდიოდეს, გინა პირთა და ცხვირთა კაცისათა, გინა წყალთა და მდინარეთა C. განუმარტავია DE.

ორი (ორი, ორ CbqD) (+ 23, 13

---

[1] იხ. A—250, 163 r. [2] Cb-ში წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია. [3] შდრ. A—154: 16 v, b.

ლევიტ. ZAa) ერთი და ერთი ZAB.

ოთხის ნახევარი Cbq. განუმარტავია CaDE. .

ნ. მეორე, ორ, ორორი, ორცხობილი (პაქსიმატ'თან).

[**ორია** ნ. ვორიო].

[**ორიზანტე, ორიზონტე** ნ. კინტრო].

ორიონი (+ 13, 10 ესაია ZAa) (+ ესე არს AB) რა მზე აღმოჩნდებოდეს და შუქნი მოახლ(ო)ებულ იყოს ZAB.

ორიონი ეწოდების, რა მზე აღმოჩნდებოდეს და შუქნი მოახლ(ო)ებულ იყოს CD. ე ს ა ი ა (13, 10): „ვარსკვლავთა ცისათა და ორიონთა ყოველთა სამყარომა სამკაული მათი მისცა და დაბნელდეს მზისა აღმოსავალნი“ E.

ნ. გაცისკრება.

ორკიოლი სათბობი წყლისა, ქელადა Z.

სათბობი წურწუმა AB. სათბობელი თუნგი CD. ჰურჰელია თბილის წყლისა E.

[**ორლარკი** ნ. ლარკი].

ორმეოცდაათი (ორმეოცდათი B) ხუთათეული ZAB.

ორმეოცი (+ 4, 6 ეზეკ. ZAa) ოთხათეული ZAB.

ორმო (+ 1 მეფ. 13, 6 ZA) მთხრებლი ძიწისა ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. მთხრებლი.

ორნატი (+ 64, 11 ფსალმ. ZA) (+ ესე არს AB) საჭნველთა მიერ(ი) გაკვალული; კ ვ ა ლ ი არა რასა ეწოდება (ეწოდების AB) ფერჴთა დანაჩნევთა(გან) კიდე ZAB.

კვალი არა რას(ა) ეწოდების თვინიერ დასაკვლეველისა ფერჴთასა, ხოლო კვალსა ჯილღისა(სა) და საჭნველისასა ეწოდების ო რ ნ ა ტ ი და არა კვალი CD. ორნატი არს ერთხელ გავლილი ერქვანი გაჭნვად, არა ორგზის და სამ ვითარცა ქნუდი, არამედ ერთ E.

ოროყო მიწა ბაქან-ბაქ(ა)ნად მოვაკებული ZA.

წალკოტთა და საყანურთა ხარისხნი მოვაკებად B. ესე (+ არს Cab) საყანურთა მძლვარი(ა) (+ არს Cq) სიგრძედ მაღალი ბეგივით გვერდ(ა)თა (+ შინა C) CD.

ოროლი (+ 1 მეფ. 26, 11 ZAB) შუბი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ლახუარი.

ორონ[1] რომელი ითარგმანების ძ ე გ ლ ა დ წერილისა და საზღვრად სიტყვისა სალ῀თსა მის მოქალაქობისა ZABCab.

ნ. ძეგლი.

ორონთა ორიონივე ZA.

იგივე ორიონი B. ისევ ორიონი C. ორიონი D. ი ო ბ ი ს ა: „ვინ განახვნა ზღუდენი ორონთანი“ E.

ორ-ორი ორი და ორი ZABC.

ორპირი კაცი ორენა ZB.

კაცი ორენა, გინა მახვილი ორგნითვე მკვეთი A.

ორპირი მახვილი ორგნით(ვე) მკვეთი ZB.

ორსული Cb.

ნ. მაკე, მუცელქმნული.

ორტაბახი გრილსა და მჴურვალ(ე)ს საშუალი ZA.

გრილ-მჴურვალს საშუალი B. მჴუ-

[1] A—63,27 v.

რვალსა და გრილს საშუალი C. განუმარტავია DE.

ნ. საშუალო.

ორფერი სხვადასხვა ფერი ZABC.

ორფერი (ბალ.) ZABCDE.

ორღანო (150, 4 ფსალმ.) საკრავია საბერვლიანი Z.

საკრავია საბერვლითა, ⌈ქართულად ნესტვმრავალი⌉ (150, 4 ფსალმ.) Aa. საკრავია საბერვ(ე)ლითა (+ 150, 4 ფსალმ. Ab) AbBC. საკრავია D. განუმარტავია E.

ორღანო ჭურჭელი(ა) იარაღი ZABCD.

ნ. იარაღი.

ორშაბათი მთოვარისა ZAB.

ნ. კვრა, მთოვარისა, შაბათი.

ორშომო აყირო, ქვევრით ღვინის ამოსაღები B. შდრ. ოშმე.

ორჩოფერქა (ორჩოფექა ABCab) მაშია წინა-უკან ქუსლიანი ZB.

მაშიაა, წინა-უკან ქუსლი აქვს A. მაშია, ქუსლი წინ და უკან ჰქონდეს Cab.

[**ორჩხოლი** ნ. ოჩხოლი, ურჩხული].

[**ორჩხომელი** ნ. ნავი].

[**ორცხობილი** ნ. პაქსიმატი].

ორცხოელი (ორცხოველი ABC) ესე არს კმელზე (კმელთა ზედა A) რა ცოცხალ(ი) იყოს და წყალთა შინა(ცა), არცაჲ წყალთა ოდენ იყოს და კმელთა ზედა მოკვდეს, ანუ კმელთა ოდენ იყოს და წყალთა შინა შეიშთოს ZA.

ესე არს კმელთა ზედაცა ცოცხალ იყოს და წყალთა შინა, არცაჲ წყალთა ოდენ იყოს და კმელთა ზედა მოკვდეს, ანუ კმელთა ოდენ იყოს და წყალთა შინა შეიშთოს B. შეისწავე, ვითარმედ ორცხოველობაჲ მისთვის ითქმის, რომელი (რომელთა Cb) წყალთა შინაცა ცოცხალ (ცხოველ Cb) იყოს და კმელზედაცა და არა წყალთაჲ ოდენ იყოს და კმელზედან მოკვდეს, ანუ კმელსაჲ ოდენ იყოს და წყალთა შინა შეიშთვებოდეს C.

[**ორძალი** ნ. სორძლე].

ორძილი აღორძინება ZA.

ნ. აღორძინება, განორძნდების, ორძის, სიორძლე; შდრ. ღორძინი.

ორძის აღორძ(ი)ნდების ZAB.

[**ორწილი** ნ. მეორწილე].

ორხოვა ხაოიანი საფენი ZAB.

ორხაო,. ქვეშ საფენი C. განუმარტავია DE.

ნ. ტერი; შდრ. ნოხი.

[**ორხუა** ნ. ტერი].

ორჯოიკი (ბალ.) არჯაკელი ZABCE.

(ბალ.) არჯაკელი, ⌈მხალია⌉ D.

ოსარო თევზის საპყრობი ZA.

თევზთ საპყრობია BC. განუმარტავია DE.

ნ. საპალურო.

ოსი E.

ოსპი[1] (ბალ.) (+ 25. 34 დაბად. ZAB) ZABCDE.

ოსტატი ქელოსანთ უფროსი Z.

ქელთ-უფალთ უხუცესი ABC. განუმარტავია DE.

ნ. მაგისტრო, მამა, საოსტატო.

ოსტერა (ხე) ZABCD.

(ხე) ნერგია E.

ოსტიგანი სასმელ-საჭმელთ მნე ZAB.

სასმელ-საჭმელთ მცველი CD. მეკუჭნავე E.

---

[1] წყაროშია: „ოსპნისა“.

ნ. საოსტიგნო.

ოსტირიზიონი (ოსტირიზონი AB. ოსტორიზონი CDE) მირონის სუნ(ნ)ელია ZABCE.

მირონის სულნელი D.

ოსტის (ოტის AbB) ვენაჭი ZAB.

ოსტრაკუ (+ 1 ნემეს. ZAa[1]) ფრანგულად სტრიდიას ჰქვიან ZAB.

(ოთხფ.) სხვა რიგი კუა CD. განუმარტავია E.

ოსტრია ქართულად სტრიდიას ჰქვიან, ხამანწკას(ა) ჰგავს, უზრქესია ZA.

ქართულია, სტრიდიას ჰქვიან, ხამანწკას გავს B. (მძრომ.) სადაფი(ა) CDE.

ნ. ოსტრიდი.

ოსტრიდი (თევზ.) ოსტრიაივე ZA.

ოსტრიავე, ესეგვარნი სადაფთა მსგავსი ცხოელ-ნერგად აღუწერიათ, ამისთვის რამეთუ კლდეთა ანუ მიწათა შეწებულ არიან და არა ვლელან ვითარცა ნერგნი, ხოლო მგრძნობელობითი ძალი აქვსთ; უკეთუ მაიძულებელი რამე მიიახლოს, შეიკრებენ, და უკეთუ მარტოებენ, ქსნილ არიან;[2] ექინი არა სადაფთა მსგავსი არს, არამედ ძლაბთა B. (მძრომ.) ოსტრიდი და სპონგნი სულიერ(ი) ვიდრემე. არიან, ხოლო (და D) ამათ თანა ზიარ მგრძნობელობითაცა ძალისა, რამეთუ მიიახლოს რაჲ მათ მაიძულებელი რაჲმე, შემოკრბებიან და ნერგთა უკვე მსგავს არიან ძირეულობითა (+ და ზრდითა CaqD), რამეთუ შეწებულ არიან კლდეთა და მიეხოს თუ რა, მოკრბებიან, ხოლო მარტოებენ, რა ქსნილ არიან[3] CD.

ოსურნელა (ბალ.) ZABCb.

ოსქიო 24 ნემეს.[4]: „ძარღვნი და გულის ბჭენი იქმნებიან მჴდომის სახედ და ლაქვარდის(ა) სახედ თანათხზული ოსქიოთა მიერ (+ და იგი არს ნოტიოთა მმურკნელობითი" ZAB) ZABC.

24 ნემეს. DE.

[ოტ ნ. აოტა, ეოტა, იოტნა, მეოტი, ნაოტები, ოტა, ოტება, ოტებული].

ოტა ვირბინოთ; ოტა—ვაიმე ZA. (+დარეჯან.[5] Z).

რბენა; ოტა — ვაიმე B. ვაისავით C. ვეფხის-ტყ.: „ჩვენთვის ისხემდეს ოტასა". „იბად აბაშმა გაიარაო, ოტაო და წავიდაო" D. ოტი ვაიმესავით არი E.

ოტარიდი ერმი * ZABCDE.

ნ. ცთომილნი.

ოტება გარდახვეწ(ნ)ა ZABDE.

გაქცევა, გინა გარდახვეწნა C.

ოტებული გარდახვეწნილი ZA.

ოტის ნ. ოსტის.

ოფა ცხენის ქაჩაჩის სენი(ა) ZAB.

ქაჩაჩის სენია ცხენთა C. ქაჩაჩის სენია D. (უქმ.) E

ოფაზი (5, 11 ქება) ესე არს ოქრო ყოვლის(ა) შერყვნილებისაგან უცხო და არა რიოში ZAB.

წმიდა, (+ ბრწყინვალე Caq), გინა ყოვლისა შერეულობისაგან უცხო, გინა დახალისებული C. დახალასებული. ესე არს წმიდა და ბრწყინვალე და ყოვლისა შერეულობისაგან უცხო D. დახალისებული, წმიდა და

[1] იგულისხმება „ბუნებისათჳს კაცისა" (გვ. 15, 1). [2] ეს განმარტებანი გამოკრებილია „სხვა კათიღორიიდან" (A—250, 103 r—v). [3] ეს განმარტებანი გამოკრებილია „სხვა კათიღორიიდან" (A—250, 103 r—v). [4] იგულისხმება „ბუნებისათჳს კაცისა" (გვ. 115, 17-19). [5] შდრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყუბანეიშვილის რედაქც. (ლიტ. ქრესტ.), გვ. 92, 2.

ბრწყინვალე, ყოვლისაგან შერეულებისა უცხო E.

ნ. წმიდა.

ოფეტი ნაზშირთ საქრობლად საფარებელნი ხენი B.

ოფი (ხე) ZABCDE.

ოფიკალი მოქელე ZABCD.

რადაც მოქელეა, ე გ ნ ა ტ ი: „ვინმე დიდებულმან, ოფიკალმან პატივითა" E.

ოფიტონი ნ. ოფტიონი.

ოფიჯო ბლის ქერქის სარცხელი ZABCD.

ოფლი[1] (+ 8, 6 იერემ. ZAa) ქორც(ა) ცვარი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. არაყი, გააოფლიანა, ნაოფლარი, საოფლე.

ოფო მცირე საგუბარი წყალთა ZABC.

მცირე საგუბარი D. ოფო მცირე გუბია, ბოსტნის სარწყავი თეფშითა E.

ოფოფი (ფრინ.) (+ 2 შჯულ. 14, 17 ZAB) ZABCE.

(ფრინ.) მფრინველია D.

ოფოფიკი ესე იგი არს, ეპისკოპოსი რა თვით ვერ მივიდეს, (+ და ZCb) თვისად მონაცვ(ა)ლედ დიაკონი თვისი წარგზავნოს ZABCb.

ოფტიონი (ოფიტონი ZAB) (ოფტიონ D) ღორის აპოხტი ZAB.

ღორის ფილიკია, აპოხტი C. ოფტიონ ღორის ფილიკსა ჰქვიან აპოხტსა D.

ნ. აპოხტი.

ოქიმო (14 კავშ. ZAB) „(+ ოქიმო BCDE) რომელ არს ეტლი ნათლის გვარი, ვითარცა ამათ ციერთა მნათისა. (+ ესე ZABC bqDE) ეტლი არა თუ ჟამითისა მიზეზისაგან წარმოსდგომია მათ".[2] სულისა ოქიმო უსხეულო არს (უსხეულოა CD), [+ ასრე (კავშირში CD) ეწერა ZABCD]. ZABCDE.

ოქოქა აჩაჩა, უღლის ქარის საკნეველი ZA.

აჩაჩა BCDE.

ნ. გუთანი, ერქუანი, საკნეველი.

ოქრო (+ 44, 8 დაბად. ZAa) ZABCDE.

ნ. მოოქროვილი, პიროქრო.

ოქრომკედი ZABCDE.

ნ. ოქროს-თმა.

ოქრომჭედელი (+ 10, 5 იერემ ZAa) ZAB.

ოქროს მოქმედი CabD.

ოქროს-თმა ესე არს ოქროს ძაფი რომელსა სპარსნი ს ი რ მ ა ს უწოდენ და რა თმა იგი გასტკიცო და ბრტყელ (მობრტყე A) იქმნას, ჰქვიან ს ხ ე პ ლ ა. რომელსა (+ სპარსნი Z) მ უ ყ ა ი შ ს უწოდენ, ხოლო სხეპლა რა ძაფს(ა) შეასთვა, ო ქ რ ო-მ კ ე დ ი იგია (+ და A) უკეთუ ოქროს-თმა ძაფსა შეასთო — ზ ე ზ ი არს (ეწოდებიან A) ZA.

ოქროს-თმა არს, რაჲ ოქრო თმათაებრ გააწვლილო, რომელსა სპარსნი ს ი რ მ ა ს უქმობენ; და რა თმა

---

[1] წყაროშია. „ოფლიერი". [2] განმარტება გამოღებულია იოანე პეტრიწის თარგმანებიდან (წიგნი II, გვ. 204, 20—22).

იგი განსტკიცო და ბრტყელ იქმნას, ჰქვია სხეპლა, რომელსა სპარსნი მუყაიშს უწოდენ; ხოლო სხეპლა რა ძაფსა შეასთო ოქრომკედი ეწოდება; უკეთუ ოქროს-თმა ძაფსა შეასთო ზეზი ეწოდებიან B. სირმა. ოქროს-თმა ეწოდების ოქრო გინა ვეცხლი გაწვლილონ, ვითარცა თმა, რომელსა სპარსნი სირმას უწოდენ, ხოლო რა ოქროს-თმა განსტკიცოს და იქმნას ბრტყელ, რომელსა სპარსნი მუყაიშს უქმობენ, ეწოდების სხეპლა; და სხეპლა რა ძაფსა შეასთო, ეწოდების ოქრომკედი, ხოლო უკეთუ ოქროს-თმა ძაფსა შეასთო, ეწოდების ზეზი C.

ნ. სირმა, ძაფი.

ოქროს-ქვა ესე არს ყვითელი იაგუნდი და თილია, რომელ არს ხრვისოლინთოს ZA.

ხრვისოლითოს. ყვითელი იაგუნდი და თილია,—მათ ეწოდება B. ხრვისოლითოს. ეს(ე) თვალი ოქროსფერია, ჰკურნებს სტომაქს(ა) და მუცელსა (მუცლიახსა E) CDE.

ნ. ამეთვსტომი, ანთრაკი.

ოქროქსოვილი ზარბაბი ZA.

განუმარტავია B.

ოქროცხებული (I ეზრა 8, 27) დაფერილი ოქროთა ZAa.

ოქსინო ოქროქსოვილი ხაველი, გინა (და A) მისი ფარდაგი მოსაფარდაგავი ZA.

ოქროქსოილი ხაველი B. ეფთვიმი (ეფთვიმე Cb) ქართველის ცხო(ვ)რებაში[1] ეწერა: ოქსინო ფარდა არიხო; ვეფხის-ტყაოსანი (ვეფხის-ტყაოსანში[2] Cb) ზოგან ემოწმება, ზოგან საფენლად იტყვის: მე ასე მგონია, ფასტიფულანგს ხაველს ეწოდებოდეს, ფარდაგადაც მას შე(ჰ)კერვენ და ქვეშაფენ(ლ)ადაც (ქვესაფენლადაც Cq) კარგია C. ფარდა D. განუმარტავია E.

ოქსით კალამ(ი) გაკრული. ✓. ასრე (ესრეთ ABC) ZABC.

განუმარტავია D.

ოღალო სიცრუ(ვ)ით მოგონებული ZAB.

ოღი საყურის რგოლი ZAB.

ოღონ ოდენსავით რამ არ(ი)ს ZA.

ოდენსავით რამ B. განუმარტავია CDE.

ნ. ოდენ.

ოღრო-ჩოღრო უსწორო ადგილი ZA.

მაღალ-მდაბლად უსწორო ადგილი B. მაღალ-დაბალი, უსწორო C. განუმარტავია DE.

ნ. მრუდი.

ოყა თათართა (თათრული A) ენაა, 8 თუხტის წონაა ZAB.

ნ. ლიტრა.

ოყალი ამართული ZAa.

ოყარი (ფრინ.) ყანჩი ZAB.

(ფრინ.) CDE.

[**ოყრის ჯილა** ნ. ზილფი].

[**ოშ** ნ. აოშა].

ოშე Cb.

ოშვა მეორედ ქვნა B.

ნ. აოშა.

ოშივარი დიდი ორთქლი ZAB.

ნ. ოშხივარი.

ოშმე ღვინის ამოსაღები (+ კვახი ZAa) ZAB.

ღვინის ამოსაღები კოგრა CD.

---

[1] შდრ. იოანე და ეფთვიმეს ცხ-ბა, ილ. ჯავახიშვილის რედაქციით, გვ. 31, 10. [2] შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 1462, 3.

გვერდჩაჭვრეტილი გოგრა ღვინის ამოსაღებად E.

შდრ. ორშომო.

ოშოში (ბალ.) ZABCDE.

ოშხივარი ოშივარი ZAB.

ოშივარი, ცილი ორთქლი C. განუმარტავია DE.

ნ. ოშივარი.

ოჩოპინტრე ცრუ მონადირენი ნადირთ წინამძღვრად იტყვიან ZAB.

ნადირთ წინამძღვარი C. განუმარტავია DE.

ოჩხარი მუყა ZABCD.

(უქმ.) ო ჩ ხ რ ო ბ ა სომეხთა ენაა, ქართულად მ უ ყ ა ს უწოდენ E.

ოჩხი თევზთ საბუნაგო ადგილი ნაშენები Z.

თევზის საბუნაგო შემზადებული A. თევზთ საბუნაგო B. თევზის საბუნაგე CD. განუმარტავია E.

ნ. საპალუურო.

ოჩხოლი (ოჩხოლი თუ ურჩხული E) (მძრომ.) ურჩხული ZAB.

ურჩხული C. ამა ფრინველსა არაბულად და ბერძულად ს ი რ ი ნ ეწოდების, რომლისათვის იტყვიან, გველნი მართვესა მოუკლავსო და თვისისა მკერდისა სისხლისა დაწვეთებითა განაცოცხლებსო. რომელსამე ჩვენთა მთარგმნელთა ურჩხულის ნაცვლად ს ი რ ი ნ ო ზ ი აღუწერიათ, რომლისათვის იტყვიან წელს ალმა სახესა ქალისასა და ბოლოსა თევზისასა. ვინა თავსა ქალისასა და ტანსა ფრინველთასა Cq[1]. ურჩხული. ამ ფრინველს არაბულად და ბერძულად ს ი რ ი ნ ი ეწოდება, რომლისათვის იტყვიან, გველი მართვეთა მოუკლავს და თვისისა მკერდისა სისხლითა განაცოცხლებსო D. (ფრინ.) ეს მფრინველია, არაბულად და ბერძულად ს ი რ ი ნ ო ეწერა მათს წიგნებში E.

[**ოჩხომელი** ნ. ნავი].

[**ოჩხრობა** ნ. ოჩხარი].

[**ოც** ნ. გაოცება, ეოცა, მაოცარი, მაოცი, საოცარი, საოცრება].

ოცდაათი (ოცდათი AB) სამთეული ZAB.

ოცი (+ 31. 34 დაბად. ZAa) ორათეული.

ორჯელ (ორჯერ Cq) ათი C. განუმარტავია DE.

ნ. ორმეოცი, ორმეოცდაათი.

ოცნება (6 ნემეს.[2] ZA) ხოლო ოცნებითი არს ძალი უსიტყველისა სულისა მოქმედება (მოქმედი BCDE) გრძნობათა (საგრძნობელთა BCDE) მიერ(ი) რომელი სახელ-იდების გრძნობად, რამეთუ რომელი არა ჭეშმარიტ (ჭეშმარიტებით E) და (+ არა ZABCb) არსებით იყოს, ცხად არს, ვითარმედ სიზმრებით და ოცნებით იქმნების (ითქმის ABCDE), ვითარმედ (ვიდრემე CDE) არა რა (არს E) სად(ა)მე (ნემესიოსში 6 თავს ვრცლად ჰპოო B) ZABCDE.

ნ. მაოცნებელი, უოცნო.

ოწინარი ძელი შემზადებული ადვილად დიდთა ქვათა ასაღებლად და მაღლა ოსტატისა თანა მისატანელად Z.

ესე არს ძელი შემზადებული ადვილად დიდთა ქვათა ასაღებელი და მაღლა ოსტატთან მისატანელი A

---

[1] ეს განმარტება გადახაზულია Cq-ში. [2] შდრ. „ბუნებისათვს კაცისა" გვ. 72

ესე არს ძელნი შემზადებული დიდთა ქვათა ადვილ ასაღებად და ოსტატთან მისატანად მაღლა B. ესე არს ხე თავგაჭვრეტილი (+ შიგ C) ხე გაყრილი (+ და C) ამართული CD. სხვილი ხე ამართული, თავგაჭვრეტილი, ხეგავლებული E.

ოჭვა თვალვა B.

ნ. მოოჭვილი (მურასა'სთანაც), შეიოჭა.

ოხა შველა, გინა მოქმარება ZABC.

შველა D. განუმარტავია E.

ნ. განაოხეთ, ეოხა, ვიოხ, ვციქუ, იოხ, იოხა, მეოხება, საოხი.

ოხვრა; ოხვრა, ოხრა ნ. ოხრვა.

ოხითა მოქმარება ZA.

მოქმარებითა BCb. მოსაქმარებელი CaqD. განუმარტავია E.

ოხონტე (+ 41 კავშ. ZAaBCb[1]) წარივლტიან ZAaBCDE.

ოხრა (+ 17, 13 ესაია ZAa) აგრევე ქმა(ჲ)ა სამწუხარო ZABCb.

აგრევ(ე) ქმაა Caq. ხოლო ოხრა განაღა ქმა არს E.

ნ. ოხრიდენ, საოხრელი, სულის-კუეთა; შდრ. ოხრვა.

ოხრამუში სათავისთა(ვ)ო ZA BCD.

ოხრახუში (ბალ.) მაკიდონი ZABCD.

ოხრვა[2] (ოხვრა ZABCD, ოხვრა. ოხრა E) განაღა ქმა(ჲ) არს ZABC.

ხოლო ოხრა და ოხვრა განაღა ქმაა არს D. განუმარტავია E.

ნ. ოხრა.

ოხრიდენ (10, 14 ოსე) ქმოან კვნესოდენ ZAB.

[**ოხტაპოტი** ნ. ოთხოპოდი].

ოხჭანი (+ 118, 96 ფსალმ. ZA) (+ ოხჭანი CD) ბ ო ლ ო ს ეწოდების სომხურებ (სომხურად ABCD), რომელი ქართულადაც გვარისაებრ ენისა სომხურთასა დაუცთ ZABCD.

დასასრული E.

ოჸერი (1, 7 ესაია) შენობა, სადა უშენო(ბო) ქმნილ იყოს ZA.

შენობა სადა უშენ ქმნილ იყოს, ოჸერ ეწოდება B. შენობა სადა უშენ(ო) ქმნილ იყოს და უკაცურ, ოჸერ ეწოდების C. განუმარტავია DE.

ნ. მოოჸრებული, მოუოჸრე, ნაოჸარი.

ოჸრება (2 ნეშტ. 30, 7) უშენობლობა ZAa.

ოჸრობა Z.

ოჯინჯახი ნიგვზის (ნიგოზთ B) გული, გაქნილი წყლით(ა) ZAB.

ნიგოზი წყალში გაქნილი CD. დანაყილი ნიგოზი წყლით გაყენებული E.

ოჯოჯი ბადე მეგრულად ZAB.

მგრგვალი ბადეა, ქორთ (ქორის D) თავ(ს) დასაცემელი CD.

ნ. ბადე.

[**ოჰო** ნ. ელატი 1].

---

[1] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, 100, 24). [2] ნუსხებშია: „ოხვრა“.

პ

პ უქმო.

[პ ნ. პობა].

პაგურეცი (ხე) ექვსთა დღეში[1] B.

პაემანი დროს პირობა ZAaB.

დროს პირობა (1 მეფ. 8, 12), პაიმანი Ab. დრო დაპირებული C. განუმარტავია DE.

პაერმენიდო პლატონის წიგნია ერთი ZA.

პაექრობა (6, 2 მიქია) ცილობა (ცილება A) და გამოძიება ZA.

სიტყვით ცილება, გინა გამოძიება B. სიტყვით დაცილება C. ს ხ ვ ა კ ა თ ი ღ.: „სხვა არს არისტოტელის მიერი პაექრობითი და სხვა პლატონის მიერი. ოთხ სახედ ითქმის უკვე იგი განწვალებისაებრ და საზღვრისა, რამეთუ არისტოტელის მიერი უკუე პაექრობითი თნება შეუდგს ხუთ სახედ, ვითარცა ადგილობითთა შინა განაწესა, ხოლო პლატონის მიერი ოთხ სახედ ითქმის განწვალებისაებრ“. კ ა ვ შ ი რ ი ს ბ ო ლ ო ს: „ვინადგან იგიცა სამად განიყოფების თანამზრახველობისა მეპაექრობითა და ღლესასწაულობისა“ D.

პავასიკი (1, 14 იგავი) ტაცებით, გინა ბოროტად შეკრებული საუნჯე; (46, 6 ესაია) იგივე და უბრალო ქრთამი, გინა უზომო სარგებელი Z.

(1, 14 იგავი) ტაცებით საუნჯე, გინა ბოროტად შეკრებილი (შეკრებული B); (46, 6 ესაია) იგივე და უბრალო ქრთამი, გინა უზომო სარგებელი AB. ტაცების საუნჯე, გინა ბოროტად შეკრებული, გინა უზომო სარგებელი, ანუ უბრალოს ქრთამი (იგავ. 1, 14; ესაია 46, 6) C. ტაცების საუნჯე D. ტაცების სარგებელი E.

პაზიონი ეს(ე) თვალი თეთრი იაგუნდია, ინდოეთს ტოპაზის ქალაქს იპოება ZA.

ეს თვალია თეთრი იაგუნდი ინდოთ ტოპაზის ქალაქსა B. ეს თვალი წითელია, ინდოეთ(ს), ტოპაზის ქალაქს იპოება (იპოების D) CDE.

ნ. ამეთვსტომი, ტოპაზიონი.

პაიკი ნარდთა და ჭადრაკთ კაცები Z.

ნარდთა და ჭადრაკთ კუკები AB. ნარდისა (+ და D) ჭადრაკის კაცი CD. განუმარტავია E.

პაიჭი ფე(რ)ქის (ფერქი BCa, ფექი Cq) სამოსი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. ფერქსამოსი.

[**პალავანდი** ნ. შეჰპალვანდა].

პალაკარტი მონაზონთ (მონაზვნის A) სამოსელი(ა), ფართო და ნაოჭიანი, წმიდის ბასილის მოგონილი ZA.

წმიდის ბასილის მონაზონთ ნაოჭიანი ვარმანდი B. მაზარა (+ მონაზვნისა Cb) CD. პალევავტი და ეს ერთია E.

პალამ (მძრომ.) მძლავრი და დიდი ასპიტი ZABCD.

(მძრომ.) ესე არს დიდი და მძლავრი ასპიტი E.

ნ. ასპიტი.

პალამოს ასოთ(ა) მღერა, კრთომას(ა) რა (რომ A) იწყებს ZA.

ასოთ მღერა რომ კრთომას იწყებს B. ასოთ მღერა CD.

პალანი (+ 31, 34 დაბად. ZA) აქლემის კურტანი ZABCD.

განუმარტავია E.

[1] იგულისხმება „კაცისა შესაქმისათჳს“ S—1141: 57 v, a.

ნ. კურტანი, საპალნე.

პალან-კურტანი[1] (პალანი E) კურტან-ქევანი Caq. ქართლის ცხ.:[2] მოიღეს პალან-კურტანი[3] და აღმოაგეს ზენა კერძო ციხისა და წარუხვნეს ლიპარის[4] E.

[**პალახინი**] Cb.

პალატანა ძელქვის ქერქსა სივრცისაგან ეწოდების, რამეთუ პ ა ლ ა ტ ი ა ჰქვიან სივრცესა (+ ბერძულად Z) ZAB.

ნ. ძელქვა.

პალატი (+ 4, 6 ესთერ. ZAa) ვრცელი და დიდი სახლი ZA.

ბერძულია, ქართულად დარბაზი ჰქვიან B. სახლი სამეფო CD. განუმარტავია E.

ნ. სახლი.

[**პალატია** ნ. პალატანა].

პალაური სათევზე ZABC.

პალდუში ჯორთ საბარკლე ZAB.

ჯორის საბარკლე Cb.

პალეგავტი (+ 39, 25 გამოსლ. ZAa) პალეკარტივე (პალაკარტივე AB) ZAB.

მონაზვნის (მონოზნის D) სამოსელი უსაქ(ე)ლო CD. ესე მონაზონთ სამოსელი რამ არის E.

ნ. პალეკარტი, პარეკავტი.

პალეკარტი (პალიკარტი Cb) (+ 7, 10 მამათ-ცხ.[5] ZAa) პოდირი ZAB.

პ(ა)ლევავტია Ca. განუმარტავია Cb.

ნ. პალეგავტი.

პალვანდი დუშაყი ZABCD.

ნ. დუშაყი, შეჰპალავანდა.

პალიკარტი ნ. პალეკარტი.

პალმუხი (16 ნემეს.) ნება B.

პალო მცირე მანა, პალო ფრანგულია Z.

მცირე მანა, ფრანგულია პალო AB. მცირე მანა დასარჭობელი C განუმარტავია DE.

ნ. მანა 1.

[**პალურ** ნ. საპალურო].

პამი ელენთ ღ῀თი Z.

ელენთ ღ῀თო B. სამოციქულოს განმარტებაში, ტიტეს მესამე თავი: „რომელიმე ჩრდილოს(ა) კერძოთაგან (კერძისაგან C) და რომელიმე (რომელთამე Cq) პამთა გამოსახულთა ესე (+ იგი A) არს, ფაძტოტ(ნ)თაჲ მცირეთა და დიდთა“ ABC[6].

პამპლავაქი (პანპლავაქი CDE) მეტიჩარა მარიგჷბელი ZA.

მეტიჩარა BC. (უქმ.) D. განუმარტავია E.

პანა ელ(ლ)ენთ (ელინთ D) ღ῀თი ZABCD.

პანარეტოხი (დამასკელის სარწმუნოებაში D) რომელ არს სიბრძნე სოლომონისა B.

პანარი წიგნია ერთი წმიდის ეპიფანესი მწვალებელთა მიმართ (მწვალებელთათვის B) ZAB.

პანაშჳდი[7] მკვდართათვის ლოცვა ZAB.

მკვდრისათვის ლოცვა CD. განუმარტავია E.

პანდუქსიონი ფუნდუკი, ესე არს

---

[1] ნუსხებში „ოლან-კურტანი“ და „ოლანია“. [2] იგულისხმება „მატიანე ქართლისაჲ“ (ს. ყაუხჩიშვილის გამოც. წიგნი I, გვ. 262,5); [3] [წერია „ოლან-კურტანი“. [4] Cq-ში წყაროს დასახელებაა მხოლოდ და ისიც გადახაზული, ხოლო D-ში წყაროს დასახელებასთან ერთად გადახაზულია სიტყვა და მოწმობა. [5] შდრ. A—1105:167 r, a 20. [6] წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია Aa-სა და B-ში. [7] ნუსხებშია: „პანაშვიდი“.

ყოველთა შემწყნარებელი ადგილი (+ ქარვასლა A) ZA.

ფუნდუკი, ესე არს ყოველთა შესაწყნარებელი ადგილი, რომელ არს ქარვასლა B. ფუნდუკი. პანდუქსიონი ეწოდების ყო(ვ)ელთა შემწყნარებელთა ადგილთა CD. ფუნდუკი E.

ნ. [მეპანდუქსიონე].

პანდუხტი (უქმ.) სომხურია, მ წ ი რ ს (ა) ჰქვიან ZABCab.

პანპლავაქი ნ. პამპლავაქი.

პანტა (ხე) ტყის სხალი ZABCD.

(ხე) E.

[**პანტუტები** ი ე რ ე მ ი ა შ ი ნ ა ხ ე: „პანტუტებისა მისგანვე ყანისა მოვაქციენე იგინი!" D.

პაპა მამის მამა ZAB.

მამა-დედათ მამანი C. განუმარტავია DE.

პაპა ბერძულად მღდელი Z.

მღდელი ბერძულ(ად) AB.

პაპაი ნ. პაპი.

პაპანება უზომო სიცხე ZAB.

უსაზომო სიცხე CD. განუმარტავია E.

ნ. სიცხე, ჭრტიალი.

პაპა (პაპაი B) დედის მამა(ჲ) ZAB.

[პარ ნ. პარვა].

[პარაზენი] Cb.

პარაკად (27, 32 მათე) უნებურად, გინა გზად ZA.

(27, 32 მათე; 15, 21 მარკ.) ლალვით B. უნებურად, პაჰრაკად (მათე 27, 32; მარკოზ 15, 21) უნებურად, გინა ლალვით Cb. უნებურად CaqE. უნებლიედ D.

ნ. პჰარაკობა.

პარაკლისი ნუგეშის-მცემელი Z.

ნუგეშინი(ს)-საცემელი ABC. სავედრებელი. DE.

პარაკლიტონი ნუგეშინის-საცემელი Z.

ნუგეშინის-მცემელი AB. ნუგეშინის-ცემად ჩინებული C. სავედრისი D. განუმარტავია E.

პარასკევი განმზადება, დიოსისა ZAB.

პირველ განმზადება C. განმზადება DE.

ნ. დიოსისა, კვრა, შაბათი.

პარაფსიტი (+ 7, 14 რიცხ. ZAa) საკმეველის ჭურჭელი ZAB.

საკმევე(ე)ლის ჭურჭელია C. ჭურჭელი რამ არი (რიცხვთა 7, 14) D. რიცხვ. 7, 14 E.

პარეკავტი პალაკარტივე AB.

კვართია(ო), პალეკარტი, პოდირი C. გამოსლ. 36 DE.

ნ. პალეგავტი.

პარეხი კლდე გამოქვაბული ZABD.

კლდე გამოქვაბული, კვალად ძალლი ბალანგრძელი C. კლდე ნახეთქი E.

ნ. შთაპარეხვა.

პარეხი ძაღლი ბანჯვლგრძელი ZAB.

ძაღლი ბანჯვლიანი DE.

ნ. სახლი.

პარვა ქურდობა ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ნ. გააპარა, გაპარვა, მიიპარა, მოიპარა, მპარავი, მპარაობა, ნაპარევი, ნემსიპარია, საპარავი, შეპარვა, ჩაპარვა, წარპარვა.

პარვიმა ნ. პარჳმა.

პარი (3, 2 იონა) პირველივით ითქმის ZA.

(3, 2 იონა) პირველივით ითქმის; პარი არს ლ ი ნ ი და პარი ჰქვიან სომხურად ს ა მ ა ს ა. B. (იონა 3, 2) პირველივით ითქმის (+ კვალად პა-

რი არს ლინი, კვალად პარი არს როკვა Cb) C. რიფსიმე და გაიანე: „ოქროთ შემოსილი გაფალაკნი მოიხვნეს, მოაქვნდათ საწევნელი ქორწილისა მის და გულსმოდგინედ პარსა მას იტყოდეს“ E.

პარი (1 მეფ. 10, 5) ლინი, პარი სომხურად სამა ZA.

ლინი CaqD.

[**პარი** ნ. პ 1].

პარიკონომოსი უფროსი გამგებელი ZA.

უმცროსი გა(ნ)მგებელი (+ ბერძულ B) BC.

ნ. საპარიკონომოსო.

პარკი ჩაჭვი ZABC.

განუმარტავია D.

პარმენიდიო (პარმენიდო AaB) პლატონის წიგნია სიღრმისა ZaB[1].

პარმიკარი 7 ოკდომბერს ZAaB.

პარსვა (პარსუა Cab) მოკრეჭა თუ მოპარსვა Z.

მოკრეჭა თუ სამართებლის მოვლება A. მოკრეჭა B. თმათ მოკრეჭა C. განუმარტავია DE.

ნ. აღპარსვა, ნაპარსი.

პარტახტი მჴურვალის სენის (სნების A) მსხმო ZA.

სნების მსხმო(ა) BC. განუმარტავია E.

პარტახტი უნამუშავრო ოჭერივით Z.

უნამუშავარო ABD. უნამუშევარი C. განუმარტავია E.

პარჳმა[2] ძველითგან რჩეული Z.

ძველითგან ჩვეულება A. ძველითგან ჩვეულებისა B.

პარჭუკი წვრილმანი ბარგი Z.

წვრილი (წვლილი B) რამ ბარგი AB.

წვლილმანი (წვრიმანი D) ბარგი CD.

პასანიგი ნინოს ცხოვრებაში[3] B.

პასენაქი (+ ნინოს ცხ.[3] ZAa) წინაშე მდგომელი ZACDE.

წინაშე მდეგი B.

პასკუნჯი (ფრინ.) ფასკუნჯი ZAB.

ნ. ფასკუნჯი.

პასტოფორიონი (+ 35, 4 იერემ. ZAB) ტაძარი სამე(უ)ფო ZABC.

პასუხი (+ 20, 12 იერემ. ZAa) სიტყვის შექცევა ZABCD.

ნ. მეპასუხე, სიტყუა.

პატაპო ბრწკლის ცხრილი Cb.

პატარა ცოტასავით ZA.

ცოტა(ი) BC. განუმარტავია DE.

ნ. უმცროსი.

პატარძალი უმცროსი რძალი ZA.

პატახში (პატახში თუ პიტიახში C; პატახში და პიტიახში E) ეპრახოზი (ეპარხოზი Caq) ტაძრისა ZABC.

პატახში თუ პიტიახში ეპრახოზია ტაძრისა D. პატახში დიდი ვინმეა. ქართლის ცხ.[5]: „პატახშთა და ერისთავთა“ E.

შდრ. პიტიახში.

[**პატენისი** ნ. წერილი].

პატივი (+ 21, 23 გამოსლ. ZAa) (+ ესე არს AB) კეთილის მი-

---

[1] Ab-ში გადახაზულია განსამარტავიცა და განმარტებაც. [2] ნუსხებში: „პარ-ვიმა“. აღებულია იოანე პეტრიწის თარგმანების ბოლოსიტყვაობიდან (II წიგნი, გვ. 227, 6) [3] შდრ. ქართლის ცხ.-ბა, ს. ყაუხჩიშვილის რედაქც., წიგნი I, გვ. 99. 9 („პასანიკი“). [4] შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყაუხჩიშვილის რედაქც., წიგნი I, გვ. 99, 9 („პასენაკი“). [5] შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყაუხჩიშვილის გამოც., წიგნი I: 161, 6.

პყრობა (+ და Z) სიტყვით და საქმით, ხოლო პ ა ტ ი ჟ ი — წინაუკმო: უპატიურად და შეჭირვებით პყრობა(ჲ) ZAB.

განუმარტავია CDE.

ნ. ვიპატივე, იპატივა, პატიოსანი, საპატიო, უპატიო, უპატიოესი, უპატიური.

[**პატივის-მოყვარება** ნ. ფილოტიმია].

პატიმარი შეუკრავად პყრობილი ZAB.

პყრობილი Cb. შეპყრობილი CaqD. განუმარტავია E.

ნ. დააპატიმრა, საპატიმრო (საპყრობილესთანაც.)

პატიოსანი პატივსაცემელი ZA.

პატივსადებელი BCb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. უუპატიოსნეს, ქვა პატიოსანი.

პატიჟი (+ 21, 20 გამოსლ. ZAa) პატივთან ნახე ZAB.

ტანჯვა, გინა უპატიურობა C. უპატიურობა D. ძალად აქნევინოს E.

ნ. გპატიჟობს, საპატიჟო.

პატირ რომელ არს მ ა მ ა (დამასკელის სიტყვისა მიგებასა, გინა ნესტორიანთა თანა[1]) B.

პატნეზი (3 მეფ. 20, 12) მებრძოლთა ციხისა და მისთანათას საფარად მიწა, ანუ რაჲცა მოუტანონ ასალებლად Z.

(3 მეფ. 20, 12) ესე არს მებრძოლთა ციხისა (ციხეს B) საფარავად მიწა, ანუ რაჲც მიუტანონ ასალებელად AB. საფარად მიწა ციხის გარ(ე)შემო მბრძოლთა C. საფარი მიწა ციხეს გარ მბრძოლთა D. საფარი E.

პატონი ბატონი ZABCD.

შდრ. პატრონი.

პატოჰნი (პატოჰანი CD) (+ 7, 20 მამათ-ცხ.[2] ZAa) სარკმელი ZAB.

არმარი, სარკმელი CD.

[**პატრ** ნ. დაპატრული].

პატრი მ ა მ ა ლათინურად Z.

ლათინურად მ ა მ ა AB.

პატრიარქი ბერძულად მ ა მ ა მ თ ა ვ ა რ ი Z.

მამამთავარი ABCab.

ნ. მამა(თ)-მთავარი.

პატრიკი ერისთავთ-ერისთავი ZAB.

ერისთავი CDE.

პატრიქი პატრია(რ)ქი ZAB.

ნ. პატრიარქი.

პატრონი უფალი ZC.

უფალივით AB. განუმარტავია DE.

ნ. ეპატრონა, ვიპატრონე; შდრ. ბატონი, პატონი.

პატრონიკე სასამართლო ადგილი ZAB.

სასამართლო CD. ა ი ა ს ო ფ ი ო ს გ ე ბ ა შ ი: „დაბერეს სოფიოწმიდისა პატრონიკენი"; „მუნთქვესვე ბრძანა დამოკიდება საპატრონიკესა" E.

[**პატრუკ** ნ. დავაპატრუკო].

პატრუქი (პატრუკი ABC) (+ 12, 20 მათე ZA) სანთლისა და ბაზმის ჩლა ZAB.

სანთლის გული, გინა ბაზმის გული C. განუმარტავია DE.

პატრუცაგი მეფისაგან მეფესთან მინაწერი უსტარი BCb.

ნ. პატრუჰაკი, წერილი.

[**პატრუცი** ნ. წერილი; შდრ. პატრუცაგი].

---

[1] შდრ. A—205: 408,20. [2] შდრ. A—1105: 168 v, a 25.

პატრუჭაკი (პატრუცაგი Ab) (ოთხფ.) (I მეფ. 25, 11) ტარიგი, გინა თხა საქორცე ZAB.

(ოთხფ.) ტარიგი, გინა თხა CD.

ნ. ცხოვარი.

[**პატუანქი, პატუნაქი** ნ. სარკმელი].

პაქსი ობი ZB.

ნ. ობი; შდრ. პოქსი.

პაქსიმატი (პაქსიმადი Cab) ბერძულია, ორცხობილად ითქმის, გინა ჴმელცხობილი Z.

ბერძულია, ორცხობილად ითქმის (+ რომელსა ქართულად ჴმელცხობილი ჰქვიან Aa) AB. ჴმელი პური Cb. განუმარტავია Ca.

პალული კიდობანივით ZABCb.

კიდობანი CaqD. ეკატირინას ნეტაფრასში[1]: „ბრძანა მოხმა პალულთა ლილთა და მაზედა დაკვრა მათი ორკერძოვე და დასხნა ძუძუნი მისნი ფიცართა ზედა პალულთასა“... E.

პალური უკან მუქლის ამოკვრა ZABC.

უკან მუქლი ამოკრას D. განუმარტავია E.

პალური ბერძულად დიდს კიბორჩხალას ჰქვიან, რომელსა ქართულად კარკინო ეწოდების (ეწოდება A) ZA.

ბერძულია, ქართულად კარკინო ჰქვიან, დიდი ცხრაფეხა B. (მძრომ.) დიდი კიბორჩხალი (+ ბერძულებ Cb) C. კიბორჩხალია დიდი D.

პალჳ (პალვი ABCDE) დიდი მუცელი ZAB.

მუცელ(ი) დიდი CD. განუმარტავია E.

პაშტა ერთი(ს) ქრთილის მარცვლის წონა(ა) ZAB.

ერთის დანგის მეცამეტე (მეათსამეტე Cb) ნაწილია C. პაშტა არს ერთის(ა) დანგის(ა) მეცამეტე ნაწილი DE.

ნ. ლიტრა.

პაშტი პურის საკაზმავი ცხრილი ZAB.

პაწა (პაწა, პაწაწა CD, პაწა და პაწაწა E) მცირეთ ნაწილი Z.

მცირე ABC. განუმარტავია DE.

პაწაწა იგივე ZB.

იგივე პაწა A.

პაჭანაგი საკოჭური (+პაიჭისა Z) ZABDE.

საკოჭური პაიჭისა, ერთს თემსაც ჰქვიან C.

პაჭანიგი ერთი თემია კავკასში ZA.

ერთ თემს ჰქვიან კავკასში B.

პაჭენისი (პაჭენესი Z) (4, 8 ესთერ) (+ ესე არს A) როარტაგის(ა) გარდანაწერი პირი ZA.

(+ ესთერ 4, 8 B) ჰროარტაგის გარდანაწერი BCb. სავალი Ca. მალემსრბოლი CqD. განუმარტავია E.

ნ. წერილი.

პახტი ერთს წელიწადსა ერთს თემს რაც მოსავალი გამოვა, სრულ ერთობით Z.

ესე არს, ერთს წელიწადს ერთს თემსა შინა რაც მოსავალი გამოვა A. ესე არს, ერთს წელიწადს ერთს თემს რაც გამოსაღებელი გამოვა B. (+ ესე D) პახტი არს ერთის(ა) წელიწადს ერთს თემს რაც გამოსაღები გამოვა სამეფოდ CD. პახტი ერთის წლის ერთის თემის გამოსავალს ჰქვიან სამეფოს E.

---

[1] შდრ. H—1347, 438 r, b („პალო“).

პაჭაკი (პაჰკი AB) მ ც ვ ე ლ ი, სომხური მგონია ZA.

მცველი, სომხურს ჰგავს B.

პაჭრაკი მლალავი ანუ შემპყრობელი ZAaBCaq.

მლალავი, ანუ შემპყრობელი, ანუ უნეპური Cb. თ ე ო დ ო რ ა ს ც ხ.: „პოვა დედაკაცი პაჰრაკი გზა ეშმაკისა“ DE.[1]

პ˜დ ქარაგმით პ ი რ ვ ე ლ ა დ ითქმის Z.

პ ი რ ვ ე ლ ა დ ქარაგმით ითქმის A. პ ი რ ვ ე ლ ა დ ქარაგმით B.

პეანი (14 იოსიპოს) ქმოანებით და ლექსით მაქებელნი ZABCb.

14 ი ო ს ი პ ო ს: „მგალობელნი და მაქებელნი და ჩვეულებითა საძლეველთა პეანთა მეტყველ(ნ)ი“ CDE.[2]

პებული (27, 5 ეზეკ.) დაპობილი ZAa.

პეიტარი ცხენის მკურნალი ZAB.

ბაეტარი, ცხენთ მკურნალი C. ბაეტარი. ესე არს ცხენთა სენებისა მცოდინე და მკურნალი D.

ნ. ბაეტარი.

პელაგონი ზღვის სივრცის მჭარე ZA.

ზღვის სივრცის კერძი B. ზღვის სიღრმე და გული CD. ზღვის შუაგული E.

პელაპონისური (პელეპონისური B, პელოპონისური CD) პელაპონური (პელეპონური B) თემი ZAB.

პელეპონური ქვეყანაა Cab. პელეპონური ქვეყნური Cq. ს ხ ვ ა კათილ.:[3] „ტროული ბრძოლა ანუ პელოპონისური“ D.

პელადონი იგივე პელაგონი ZAB.

პელეპონისური ნ. პელაპონისური.

პელლოპონნისიაკო (პელლოპონისიაკო C) პელაპონით (პელეპონით ABC) მრავალი ZABC.

განუმარტავია D.

პელოპონნისური ნ. პელაპონისური.

პელოპონნი თემია ერთი ZAB.

ქვეყანა(ა) ერთი C. განუმარტავია D.

პელტ ეწოდების (ეწოდებიან AB) მცირესა ფარსა სხვათაგან უქვე საფარად შექმნილსა, ხოლო მძლავრთაგან სატანჯვ(ე)ლად შეცვალებულსა მოსხმითა მახვილებისათა, ამისთვის პელტისა წილ კ ა პ ა პ ე ლ ტ უწოდეს, რათა მატებითა ასოთათა (ასოთასა A) ცხად-ყონ ZAB.

პ ე ლ ტ უწოდიან მცირესა ფარსა, სხვათაგან უქვე საფარად შექმნილსა, ხოლო მძლავრთაგან სატანჯველად შეცვალებულსა, მოსხმითა მახვილისათა სახელი მისი მოპოვებულ იყო, ამისთვის პელტისა წილ კ ა ტ აპ ე ლ ტ უწოდენ, რათა მატებითა ასოთათა ცხად-ყონ, ვითარმედ CD. პ ე ლ ტ უწოდიან მცირესა ფარსა სხვათაგან უქვე საფარად შექმნილსა, კ ა პ ა ტ ე ლ ი ისივ არის წინაუქმო E.

პენტა ბამბათ გადვრინვა (გადრვინვა A) ZAB.

ბამბათა და მატყლთ გადვრინვა Cb. განუმარტავია CaqDE.

შდრ. პენტელა.

პენტელა მედვრინე ZABCD.

განუმარტავია E.

შდრ. პენტა.

---

[1] ასეთი წყარო და მოწმობა გადახაზულია Cq-ში. [2] Cb-ში ასეთივე მოწმობა გადახაზულია. [3] წყაროს დასახელება გადახაზულია Cq-ში.

პეპელი (მწერ.) (+ 8, 9 ლევიტ. ZAa) ZABCDE.

პეპელიკი (მწერ.) ღამე სანთლის პეპელა Z.

ფარვანა Aa.

პეპლვა (პეპვლა CbqD) ფრინველთ აღრევა ZABCD.

ფრინველთ მიდგომა E.

ნ. ქურაობა.

პეჟო წყალთ პერეული ZAB.

პერანგი ZABCaqDE.

კვართი ლბილი Cb.

[პერატი ნ. წიაღი 2].

პერაქალი სიწმიდის საფარებელი ZABC.

განუმარტავია DE.

პერესიაჲს მრავალი ZABC.

მვირისიონთან ნახე (იოსიპოსში) D.

პერი ქაფი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ქაფი 1.

პერიაერისაჲ (პერიაერიაჲ ABCb, პერიაერაჲ CaqDE) (75 კავშირი[1]) მრავლად ZB.

75 კავშირი[1]: „ანუ ვითარ პერიაერიაჲ (პერიაერაჲ DE) აგებათა (აგებასა CDE) შორის სფეროთასა (სფეროსასა CDE)“ ACDE[2].

პერიერგიაჲ ნამეტნავ მეძიებელი ZABCD.

პერიერმინიაჲ (+ ესე არს CD) სიღრმე გულისხმის (გულისჴმის CqD) საყოფელი, (+ ერთს ZABC) წიგნსაც(ა) ჰქვიან ZAB CD.

[პერიკამი ნ. საწმართული, შალვარი, წვვსაცმელი].

პერიკმები[3] (3, 21 დანიელ) შალვრები ZAB.

შალვარები C.

ნ. წვვსაცმელი.

პერიპატიოჲ (პერიპატიო D) (+ 18 კავშირი ZABCb) (+ პერიპატიოელად ყე A, პერიპატიოელად BCab) პლატონ მას უწოდს (უწოდა Cab), რომელ(ნ)იცა ფილასოფოსნი შევლენ არკადიმიათა (არკადიმიასა ABCab) შინა, ანუ ლვიკოს(ს)ა შინა და ჰყოფენ მოყვასთა მიმართ ქცეულებასა. სხეულთა უმარჯვე(ს) ქმნისათვის გამომეტყველებასა გამობრწყინვებულად, რამეთუ ვითარცა აქვს ორღანო, საქმითაცა ეგრეთ(ვე) გამოაჩინნეს (გამოაჩინენ Cab) ქელოვნებანი ZABC ab.

18 კავშირი[4]: „რომელთა შემთხვევითად უწოდეს პერიპატიოის გამოთა ნამდვილვე ნამქსა“ E.

პერისატიო (+ 5 კავშ. ZAB) საშუალ ერთისა და სიმრავლისა პ ე რ ი ს (ა) ტ ი ო ეწოდების, ანუ ა ტ ი ო პ ე რ ი ს ა. (+ ესე არა თუ ერთსა შინა იხილვებიან მოქმედებით, არამედ ძალად ზესთა ძალად და არა ესევითარ ძალად, რომელი უსრულობისაგან მოვიდოდეს მოქმედებად, არამედ გვისწავიეს, ვითარმედ გონიერთა

---

[1] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, 136, 15); წყაროშია: „პერი აღრაჲ“. [2] მოწმობა წყაროდან Aa-სა და B-ში გადახაზულია. [3] წყაროშია: „პერიკნიმებისა“. [4] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, 54, 6—9).

შორის ალმკულთა, ხოლო სულთა შორის არცა ხრწნიან ერთიერთსა, არცა განეწყობიან და შეაიწრებენ სულსა და არცა კვალად შეარწყმენ და შეჰრევენ თვისთა თვითებათა ZAB) ZAB CDE[1].

ნ. საშუალო.

პერისპომენი ქარაგმაა •⌒•ამრიგი, რომელ არს გარემომრთხმელი, . სადა სიტყვასა ესე უჯდეს, სიტყვა მოკვეთით თქვან Cb. •⌒• რომელ არს გარემომრთხმელი, სადა ესე ჯდეს, სიტყვა მოკვეთით თქვან Ca.

პერიტტო (+ 21 კავშ. ZABCb) ა რ ტ ი ო (პერიტო Ca) ნამეტნავს ეწოდების (ეწოდება CaqD), ხოლო პ ე რ ი ტ ტ ო — ნამეტნავის შემასრულებელად, რომელ არს გვარი ZABCD.

პერიფრასის რაჟამს ვინმე ორნი რაძმე ერთისა მიერ გარე-შეიცვნეს ლექსისა (დამასკელის სარწმუნოება[2] 62) ZB.

პეროროუსა ესე იგი არს, მოსწყდეს რა გონება, უგუნურ იქმნას E.

პერპერა (+ პერპერევე BC) რომელ არს ფ უ დ უ ლ ო ბ ა, ყოველივე, რაძც(ა) არა არს საჭმარად, არამედ საშვენებელად მოიგების, პერპერასი (პერპერაძსა ABC) აქვს შესმენა ZABC.

ვ ე ფ ხ ი ს-ტ ყ.[3]: „პერპერასა დაფანტულსა ასე სცვიდენ, ვითა ხიდთა“ DE[4]“.

ნ. ფუდულობა.

პეტაკი თევზის ბადეა ერთი ZAB.

ერთი ბადეა თევზისა C. ერთი ბადე(ა) DE.

პეტალი (+ 28, 36 გამოსლ. ZAa) ილექრო ქარტასავით შექმნილი ZA.

ილექრო ქარტათაებრ B. ოქროვეცხლი და რაძც ქალალდის სითხედ შექმნილი C. განუმარტავია DE.

ნ. მოპეტალებული; შდრ. კაროპეტალი.

პეტი (+ 5, 2 ივდით ZAa) საქმით უხუცესი ZAB.

უხუცესი CDE.

ნ. მაზრაპეტი, მოძღუარპეტი (წინამძღუარ'თანაც). ნახპეტი. სპასპეტი, სტრაპეტი, ქალაქპეტი, ჯოჯოხეთაპეტი, ჰაზარაპეტი, ჰაჭაპეტი.

პეტი (ფრინ.) ZAB.

(ფრინ.) (მ)ფრინველია CD.

პეტრატიკონი ქალალდი D. ვ ი ს რ ა მ.: „ამოიღო ჩინური პეტრატიკონი და ზედ დაწერა“ E.

პეფიკენი (+ 173 კავშ. ZABCb) არისო ZABCD.

173 კ ა ვ შ.[5] „თვითოეულისა და არა ვითარ-იგი პეფიკენ ძალ-უც, ეგრეცა ეზიარების უმჯობესთა“ E.

პექრობა კავშირის ბოლო[6]; ქ ა რ თ ლ ი ს ც ხ ო რ ე ბ ა: „ოდენ დაცვა სიტყვა პექრობისა“[7], დავით ალმაშენებელი E.

---

[1] განმარტება გამოკრებილი ჩანს იოანე პეტრიწის თარგმანებიდან (წიგნი II, გვ. 29, 6—17). [2] შდრ. S—1463:87 v, a 4. [3] შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 1437,4. [4] E-ში მოწმობა წყაროდან წარმოდგენილი არ არის. [5] იგულისხმება პროკლე დიადოხოსის „კავშირნი“... (წიგნი I, გვ. 103, 28—29). [6] წყაროშია: „მეპაექრობისა“ (გვ. 223, 11, II წიგნი). [7] მარიამ დედოფლის ნუსხაშია: „ოდენ და ცუდ სიტყუათა პექრობა“.

პეშვ[1] ორი ქელი რა მოხარო(ს) ჭურჭელსავით ZA.

ორი ქელი მოხრა ჭურჭლად B. ორ(ნ)ივე ქელნი მოიხაროს რეცა ჭურჭლად C. განუმარტავია DE.

ნ. მჭელი.

პვიერისა ნ. პჳერისა.

პვითემენად ნ. პჳთემენად.

პვითმენა ნ. პჳთმენა.

პვირიანი ნ. პჳრიანი.

პვირსოთა ნ. პჳრსოთა.

პიდალიო (პიდალიო და პიდალიტოს C, პიდალიო, პიდალიტოს D) ნავის მყვანებელი ტიმონი (ფიცარი AB) ZAB.

ტიმონია CD.

ნ. ტიმონი.

პიდალიტოს იგივე ტიმონი, ფიცარი Z.

იგივე ფიცარი, ტიმონი A. იგივე ფიცარი B.

[პიდესტრას ნ. მკვრცხლ].

პივხიკი Ca.

პითაღორა დიდი ფილოსოფოსი იყო ZA.

პითიკი (პითიკნი) ასაკმცირე კაცი ZAB.

ასაკმცირე კაცნი B. მცირე კაც(ნ)ი (პ)ასაკითა. C. (ი ო ს ი პ ო ს:[2] „მოიღებოდა მეფისა ფრიადი პილოჲ და ეთიოპი და პითიკნი“ Cq[3]).

პითონი (16, 16 საქმე) ადგილსა მას მისნობისასა ეწოდების, რომელსა ზედა აღმართებულ იყო სამფერჴი აპოლონისი, რომელსა ზედა გარდილაჯის დედაკაცმან და სული ბოროტი აღმოუქდის წყვილთა მისთა და აღივსის სიბოროტითა და როკვად იწყის და მეტყველებად უგუნურებით Z.

(16, 16 საქმე) მისნობისა; პითონი ეწოდება (ეწოდებოდა B) ადგილ(ი)სა მისგან, რომელსა ზედა აღმართებულ იყო სამფერჴი აპოლონისი, რომელსა ზედა გარდაილაჯის დედაკაცმან და სული ბოროტი აღმოუქდის (აღმოჰქდის B) წყვილთა მისთა და აღივსის სიბოროტითა და როკ(ვ)ად იწყის და მეტყველებად უგუნურებით AB. პითონ(ი) ეწოდების ადგილ(ი)სა მისგან, რომელსა ზედა აღმართებულ იყო(ს) სამფერჴი აპოლონისი, რომელსა ზედა გარდაილაჯის დედაკაცმან და სული ბოროტი აღმო(ჰ)ქდის წყვილთა მისთა და აღივსის სიბორგილითა და როკვად იწყის და მეტყველებ უგუნურებით CD. სული პითონი იგი არს, ეშმაკი შევიდის კაცსა შინა და იგი იტყოდის მის შორის და მით მისნობდიან E.

პიკრიდონ (პიკრიდიონ AB) (ბალ.) ZABCD.

(ბალ.) მდელოა E.

ნ. ზოხიონ.

პილამიდი ნ. პირამიდი.

პილენძი (38, 30 გამოსლ.) სპილენძი ZAa.

პილიკი (პილიკითა E) (+ 86, 94 კავშ. ZABCb[4]) შედგმული ZAB CD —

86, 94 კავშ.:[4] „განუზიდველი პილიკთა, რამეთუ უდიდეს რათავე“ E.

---

[1] ნუსხებშია: „პეშვი“. [2] შდრ. A—675: 144 r 9. [3] წყაროს დასახელება და მოწმობა Cq-ში გადახაზულია. [4] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანები (წიგნი II, გვ. 141, 19) და პროკლეს კავშირნი (წიგნი I, გვ. 58, 15).

პილისკა შედგმულთა შორის ZABC.

პილო (ოთხფ.) სპილო ZAB.
(ოთხფ.) CDE.

[**პილოს ძვალი** ნ. აჯის ტახტი].

პილპილი (ხე) ZABCDE.

[**პილტ** ნ. შეპილტვა].

პიმენი სწავლად მოციქულთა წოდებული წიგნია ძველის რჯულისა 65 კანონი ეპისტოლეში[1] B.

პინა დიდი ჯამი ZAB.
დიდი ჯამი ხეთაგანი C. განუმარტავია DE.

პინა (თევზ.) (+ 1 ნემეს.[2] ZAa) ბერძულია (ბერძულად Z) და პ ი ნ ა ს ი ქართული(ა), სადაფს ჰგავს და გრძელია ZA.
ბერძულია, ქართულად პ ი ნ ა ს ი ჰქვია, სადაფს გავ, გრძელია B. (მძრომ.) სადაფს(ა) ჰგავს (+ და C) გრძელია, ოქროსფერს მატყლთა (მატყლსა D) ზრდის, რომლისა მსგავს(სა) ვერ შეღებენო, ასე ეწერა CD. (თევზ.) სადაფს ჰგავს, ოქროს მატყლსა ზრდის, რომლისა მგზავსი ვერავინ შეღებოს E.
ნ. პინასი.

[**პინაგი** ნ. ჯამი; შდრ. პინაკი].

პინაკი (+ 25, 29 გამოსლ. ZAa) ჯამივე ZAB.
ჯამი CD. განუმარტავია E.
ნ. ჯამი.

პინასი (პინასნი CE) (თევზ.) პინასთან ნახე ZA.
(თევზ.) სადაფს გავ, გრძელია B. (მძრომ.) პინას(ნ)ი და აკალიფადნი მგრძნობელი შორის ზღვისა ნერგად (ხედ Caq) უთქვამს ნემესიოს, ამისთვის რომე ვერ დაიძვრიან და მგრძნობელ არიან C[3]. (ხე) ესე პინასნი და აკალიფადნი მგრძნობელნი ხენი არიან შორის ზღვისა (ზღვათა D) DE[3].
ნ. პინა 2.

პინჩი ცხვირის ქვრელი ZABCDE.
ნ. ნესტო.

პიპიზი საჭედ(რ)ის ნატეხი ZABC.
რკინის სოლის დასატანებელი ნალფარა D.

პიპო (მწერ.) ბუზია მწარედ მკბენელი ZABC.
ი ა კ ო ბ ი ს ც ხ ო რ ე ბ ა, ნ ა ს ი ბ ი ს ე პ ი ს კ ო პ ო ზ ი: „მოუვლინა მათ ბზიკი ფესანგი და გამოქდა ქვეყანით ზილი კაცთა ზედა; ბზიკი საქედართა მისთა და მწრაფლ განაბნინა, რამეთუ იყო მათ თანა პიპოებიცა მრავალი“ D.

პირ პირველი; პ ი რ — პირი; პ ი რ ითქმის პაემნის დადება ZAB.
პ ი რ ითქმის პირველი; პ ი რ არს პირი; პ ი რ ითქმის პაემნის დადებად Cb.
ნ. პირი 2.

პირადობა პირსთქმულობა ZAB.

პირად-პირადი (44, 10 ფსალმ.) (+ ესე არს A) ფერად-ფერადი თუ სხვადასხვა რიგი ZA.
(44, 10 ფსალმ.) ესე არს სხვადასხვა რიგი, თუ სხვადასხვა ფერადფერადი B. ესე არს სხვადასხვა რიგი, ფერად-ფერადი CD. განუმარტავია E.

პირამდი Cb.

---

[1] შდრ. H—1373:187 v 23. [2] შდრ. ნ. ემესელის „ბუნებისათჳს კაცისა“ (გვ. 9, 4). [3] განმარტება გამოკრებილია „ბუნებისათჳს კაცისა“-დან (გვ. 9, 4—7).

პირამიდი (პილამიდი Ab, პირამდი Cab) (5 ნემეს.[1]) ქვის სვეტი მაღალი, მთელი იყოს (+ თუ Z) უცხოდ ნაგები, გინა ამართული ZAa.

ქვის სვეტი მაღალი, მ(რ)თელი იყოს თუ უცხოდ ნაგები AbB. ქვის სვეტსა უწოდენ მრთელსა და მაღალსა, საზომით მრავალსა (+ გინა ნაგებსა უცხოდ C) CD.

პირატი პირველით უმაღლე B

ნ. ეპირატების, უპირატესი.

პირალმართი ესეცა განიყოფების ესრეთ: ვაკესა რა მცირე აღმართობა შეეტყობოდეს, უწოდენ ა მ რ ე ც ს ა; და მის უნამეტავესსა — შ ე მ რ ე ც ს ა, მაზედ მეტსა — გ ვ ე რ დ ო ბ ა, და მაზედ უძნელესსა — შ ე ღ მ ა რ თ ი, და მისა უძნელესსა — ა ღ მ ა რ თ ი, და სრულიად ძნელი — ფ რ ი ა ლ ო და ყ ა ფ ა რ ი Z.

ესეცა ესრე განიყოფების: ვაკეს რა მცირე აღმართობა შეეტყობოდეს, უწოდენ ა მ რ ე ც ს ა; მის უნამეტნავესსა — შ ე მ რ ე ც ს ა; მაზედ მეტი არს გ ვ ე რ დ ო ბ ა; და მაზედ უძნელესი — შ ე ღ მ ა რ თ ი, და მის(ს)ა უძნელესი — ა ღ მ ა რ თ ი; და სრულიად ძნელი — ფ რ ი ა ლ ო A. პირალმართიცა ესრეთ განიყოფის: ვაკეს რა მცირე აღმართობა შეეტყობოდეს, ეწოდება ა მ რ ე ც ი; მის უნამეტნავესსა — შ ე მ რ ე ც ი; და მაზედ მეტი არს გ ვ ე რ დ ო ბ ა; და მაზედ უძნელე — შ ე ღ მ ა რ თ ი; და მისა უძნელე — ა ღ მ ა რ თ ი და სრულიად ძნელი ფ რ ი ა ლ ო B.

პირბადრი Cb.

პირბამბა (პირბანბა Ca) (ბალ.) ZABCDE.

პირბმული (პირბმულ Cq) მჴეცთაგან დაღერღილი ZAB.

დაღერღილი, თუ დაგლეჯილი მჴეცთაგან Cab. დაღერღა Cq.

პირდავტი სამღდელო მოჭელე რამ არი(ს) ZAB.

რაცალა მოჭელეა სამღ(რ)დელო C. განუმარტავია D. მოჭელე ბერი რამ არი E.

პირდაპირ პირის სისწორ ZAB.

პირდექსიონ (პირიდექსიონ ABCDE) (ხე) კუშტობანის ხე, ინდოეთს არის ZAB.

(ხე) (+ ესე C) ხეა (ხე არს D) ინდოეთს, რომელი გამოითარგმანების (გამოითარგმანება D) კ უ შ ტ ო ბ ა ნ ი ს ხ ე CDE.

პირეაჲსა ი ო ს ი პ ო ს: „უღელავ იყო ლიმენა სიდიდითა ვიდრემე მსგავსი პირეაჲსაჲ და შთაყვანებულთა მქონებელი შიგან (შინაგან D) მეორესა ლიმენასა (მეორეთა ლიმენათა BCD)" ZABCD.

[**პირეული** ნ. არქიმანდრიტი].

[**პირველად** ნ. პ ῾დ]

პირველი (+ 23, 16 გამოსლ. ZAa) უწინდელი, გინა უძველესი, გინა დასაბამი ZA.

პირველი არს უწინდელი, გინა უძველესი, გინა დასაბამი B. უპირველესისა განყოფილებანი ოთხთა და(ჳ)ნიშნავს: უსაკუთრესი უკვე არს ჟამით(ი) უპირველესი, კვალად ითქმის საკუთარად სულიერთათვის უხუცესობა და უსულოთათვის უძველე-

[1] შდრ. ბუნებისათჳს კაცისა, გვ. 66; 11.

სობა. მეორედ ბუნებით უპირველესი, ვითარ-იგი ცხო(ვ)ელი უპირველეს(ი) არს კაცისასა, რამეთუ არღარა იყოს ცხო(ვ)ელი, არცაღა იყოს კაცი, რამეთუ ცხო(ვ)ელი არს კაცი, ხოლო უკეთუ არა იყოს კაცი, ჲყოს ცხო(ვ)ელი, რამეთუ ცხენიცა და ძაღლი ცხო(ვ)ელნი არიან. მესამე(დ) წესი, ვითარ-იგი ვიტყვი(თ) პირველად ან, ბან, მერმე — მარცვალსა, და მერმე — რიცხვთა. (+ მეოთხედ პატივით(ა), ვითარ ეპისკოპოზი, მერმე ხუცესი CE), გარნა მხილებულ ჰყოფენ ვიეთნიმე სახესა ამას, რამეთუ ეგების რა პირველი წესითა უკანასკნელ პატივითა. ხოლო უკანასკნელი არა სახელ-მოდგამით(ა), არამედ ერთისა (მიერითგანისა C) მიერთაგანისა CDE.

ნ. მპირველობნი (მენავე'სთან), უპირველესი; შდრ. პირი 2.

პირველნაყოფი (+ 18, 13 რიცხ. ZAa) პტული, რაჲც(ა) პირველ(ი) მოვა ნაყოფი, თუ (გინა B) მოქმედებული ZAB.

პტული Cb. განუმარტავია CaqDE.

პირი სიტყვიერობის კარი ZA.

სათქმელის (სათქმელთ Cb) კარი BCb. განუმარტავია Caq.

ნ. პირი 2.

პირი არს რომელი თვისთა მოქმედებათა და თვისებათა მიერ ცხადსა და თანამეტომესა თვის[გან] განყოფითა გამოსაზღვრებულთა (გამოსაზღვრებულსა Ah) საცნაურებასა მომცემდეს ჩვენ. ხოლო გვამი განუკვეთელი და პირი მასვე (+ და A) ერთსა დანიშნავს, არამედ პირუტყვთა ზედა არა ითქმის, არამედ სიტყვიერთა ზედა[1]. **პირი** არს ბაგეთა აღ(ხ)მა (პირი ბაგე აღხმული A); **პირად** ითქმის პირისახე კაცისა; **პირად** ითქმის პირობისა და პაემნის მიცემა; **პირად** ითქმის ზღვათა და წყალთა კიდური; **პირად** უწოდენ ჭურჭელთა ბაკოსა; **პირად** უწოდენ ლახვართა და მახვილთა მკვეთელობათა ZA.

პირი არს რომელი თვისთა მოქმედებათა და თვისებათა მიერ ცხადსა და თანამეტომეთა თვისგან განყოფით(ა) გამოსაზღვრებულსა საცნაურებასა მომცემ(დე)ს ჩვენ. ხოლო სათანადო არს უწყება, ვითარმედ წმიდათა მამათა გვამი და განუკვეთელი და პირი მასვე და ერთსა უწოდეს, რომელი თვისგან თავით თვისით შემტკიცებით მდგომარე და არსებისაგან და შემთხვევითთა შემოკრებულ იყოს და რიცხვით(ა) განიყოფოდეს (განიყოფოდის CDE), მას ვისმე (ცხად-ჰყოფს, ვითარ-იგი პეტრე, პავლე და მას რომელსამე ცხენსა, ხოლო ითქმის გვამი შემტკიცება(თი)სა შეგვამებისათვის[2]. (+ **პირი** არს გაღებული ბაგენი; **პირად** ითქმის პირისახე კაცთა; პირად ითქმის პირობისა და პაემნის მიცემა; **პირად** ითქმის ზღვათა და წყალთ კიდური; **პირს** უწოდენ ჭურჭელთ ბაკოსა; **პირად** უწოდენ ლახვართა და მახვილთ პირთა გამკვეთელთა B) BCDE.

ნ. აპირებდა. ბადის-პირი. ბარის-პირა, გაპირება, გელპირი,

[1] აქამდე განმარტება გამოკრებილია იოანე დამასკელის კატიღორიიდან, თავი 27 (S—1463, 47 v). [2] აქამდე გამოღებულია იოანე დამასკელის კატიღორიის 27-ე თავიდან (S—1463, 47 v).

გპირდება, ერთპირად, ერთპირობით, ვაპირებ, ვნაპირობ, ვპირდები, ზეპირი, ზღვს პირი, მპირდებოდა, ნაპირები, ნაპირი, ორპირი 1, 2, საზეპირო, სანაპირო, საპირე, უპირო, უპირობდა, უპირობო, უპირობს, შეპირება, ცულისპირა; შდრ. პირველი.

პირიანი პირობის გამთავე; პ ი რ ი ა ნ ი — მახვილი მკვეთი ZA.

განუმარტავია B.

პირიდექსიონ ნ. პირდექსიონ.

პირიმიკრიონი მელამპრე ZAa.

ნ. პრიმიკრიონი.

პირისახე შუბლს ქვეშეთი ყურებს წინათ Z.

(+ ესე არს B) შუბლით ნიკაპამდე ყურებს წინა კერძო AB. განუმარტავია Cb.

პირის-მბრძოლი (+ 2 ნემესიოს[1] ZAaB) სტომაქი ZAaBCD.

რომელ არს ს ტ ო მ ა ქ ი E.

პირისპირ (+ 17, 13 ესაია ZAa) პირდაპირ ZAB.

პირის-წყალი უაუგო(დ) ქცევა ZAB.

ნამუსი, გინა უაუგო(დ) ქცევა C. განუმარტავია D.

ნ. ნამუსი.

პირმეტყუელი (5, 273 დიონოს[2].) სიტყვიანი ZAa.

პირმიმწოე მაჭარი ტკბილი და პირს მაჭიდარი ZAa.

პირმშო (+ 1, 25 მათე ZA) პირველ შობილი ZAD.

ესე არს პირველ შობილი, გინა უწინარესი B. პირველშობილი, გინა უხუცესი CD.

პირობა პაემანი ZA.

პაემნის დადება B. განუმარტავია Cb.

პირობიანი პაემნის გამთავე ZA.

პირობის გამთავე B.

პიროქრო მძიმე ოქროქსოვილი ZA.

ოქროქსოილი მძიმე B. ოქროს ნაქსოვი Cb. განუმარტავია CaqDE.

პირსაბურავი Cb.

პირსაჴოცი ZABCaqDE.

პირის შესაწმედი Cb.

[**პირუტყუთა სული** ნ. სული].

პირუტყუ (პირუტყვი ZABCbqD) (+ 8, 8 ფსალმ. ZA) უტყვი ცხო(ვ)ელი ZABC.

(ოთხფ.) DE.

ნ. ნათესავი.

პირღოო (+ 8, 93 მამათ-ცხ.[3] ZAa) გოდოლი[4] ZABCD.

პირწმიდა (ბალ.) ZABCDE.

პიტაკი სავედრებელი მინაწერი ZA.

სავედრებელად მინაწერი B. მინაწერი სავედრებელი CD. ქარტა E.

ნ. წერილი.

პიტალო ილეკრო, რომელიც ერთ-ერთი შეურყვნელ იყოს Z.

ილეკრო, რომელიც ერთ-ერთი (ერთი B) შეურევნელად იყოს AB.

პიტიახში პატახში ZAa.

ნ. ეპარხოზი, პატახში.

პიტნა (ბალ.) ZABCDE.

ნ. კატაპიტნა, შდრ. ტენცო.

---

[1] შდრ. ნემესიოს ემესელის „ბუნებისათჳს კაცისა“ (გვ. 27, 19). [3] შდრ. A—110:110 კიდეზე. [2] შდრ. A—1105:206 v, ხ 5. [4] ZABC-ში სწერია: გოდორი.

პიტნაკი (ბალ.) (+ 23, 23 მათე ZAB) პიტნა ZABCDE.

პიტო (ხე) ახალნერგი ნაძვი ადვილ(ად) მოსაგლეჯ(ელ)ი ZAB.

(ხე) ესე არს კიცვი ნაძვისა ახალნერგი, ადვილად მოსაგლეჯი CDE. [1]„პიტრა კასიანე რომის თქმულში, ნაყროვნების სწავლაში: რომელიმე სჭამენ ორსა პიტრასა, რომელიმე ერთსა"[1] Aa.

პიტუნი (პიტუინი B) (ხე) (31, 3 ეზეკ.) პიტო ZAB.

პიჭურიკი ნ. პუჭურიკი.

[**პკურ** ნ. საპკურებელი].

პლაკა (პლაკე CaqDE) ელენთ ენაა, — ფიცარი Z.

ელ(ლ)ენთ ენაა, ფიცარს ჰქვიან AB. სპილენძის ლორფინი, გინ: წყალში სალი კლდე (+ გინა ბრტყელი Cab) .CD. სპილენძის ლორფინი, გინა წყალში სალი E.

პლაკუნტი ფოფხი, ხვეული ქადა ZACb.

ქადა ხვეული B. ფოფხი CaqD.

ნ. ნაზუქი.

პლატალონიო ნ. პლალონიო.

პლატე (თევზ.) წვრილი (წვლილი B) ჰიჭყინა ZAB.

(თევზ.) წვლილი თევზი CD. (თევზ.) ჰიჭყინა E.

პლალონიო (პლატალონიო E) (ბალ.) ZABCDE.

პლიადი ჭომი ZABCD.

პობა გაქეჩა ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. იაპე, განპება, გაპობა, გულპებულ, დაპება, პებული.

პოდირი (+ 28, 4 გამოსლ. ZA) სამოსელი(ა), მსგავსი წმიდის ბასილის პალაკარტისა (პალაკარტთა B) ZAB.

სამოსელი შემცველი სხეულისა მკლავითგან ფერჴ(თა)მდე, მსგავსი კვართისა (პერანგისა D) CD. სტიხარი E.

[**პოვ** ნ. შეპოება, შეუპოვარი შდრ. პოვნა].

პოვნა (+ 2, 5 იერემ. ZAa) დაკარგულის ხილვა ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ნ. გპოვა, იპოვა, მომპოვნებელი, მოუპოვე. ნაპოვარი, ნაპოვნი, უპოვარი, უპოოთ, ჰპოთ: შდრ. პოვ.

პოზმანა[2] (3. 22 მსაჯულ.) ჩობალი Z.

ქონი თუ ჩობალი (+ 3, 22 მსაჯ ABCab) ABCD. პოზნამი ქონსავით თქვეს ბერძნებმა (მსაჯულთა 3, 22) E

პოიტი სასწორის ულლის საშუალი Z.

სასწორის ულლის შუა ნიშანი AB. სასწორის ღერზე(დ) ამართული ჩხირი C. სასწორის ღერძის ამართული D.

პოლვიმორფად, პოლვიმფორად ნ. პოლუმორფად.

პოლვისტრი დიდს ტვიბაკონში: „შავი და პოლვისტრისა თანა თეთრი (+ ვინა CDE) იოლვისტ(ო)რი (+ ორწილისა თანა E)" ZABCDE.

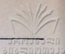
პოლი ლორის კოჭი ZAB.

ლორისა და მასთანას კოჭი C განუმარტავია D. (ოჯმ.) E.

პოლიტი მოქალაქე (+ ბერძულ Z) ZA.

მოქალაქენი B. პოლიტი ეწოდებოდა

[1] შდრ. A—154:345 v, b 8. [2] წყაროში: „პოზანმან".

მოქალაქესა მუნ შინა მკვიდრსა CD.

პოლოტიკი (2 მეფ. 20, 8) რკინის ფიცარი ბრძოლაში მკერდთა და ღლიათა დასაკრავი Z.

(2 მეფ. 20, 8) ესე არს რკინის ფიცარნი მკერდსა და ღლიათა დასაკრავი ბრძოლათა შინა A. ესე არს რკინით ფიცარნი მკერდთა და ღლიათა დასაკრავი ომთა და ბრძოლათა შინა B. პოლოტიკი ეწოდების ბრტყელთა რკინათა სამრად საფარად მკერდთა (+ და ღლიათა C), გინა სხვათა სასიკვდინოთა და დიდად სატკივართა ადგილთა დასაკრავთა CD. განუმარტავია E.

პოლტიკი მცირე სალა ZAB.

პოლუმორფად (პოლვიმფორად ZABC პორვიმფორად D, პოლვიმორფად E) (41 კავშ.[1]) მრავალსახედ (+ ⌜ფერი⌝ Aa) ZAB.

მრავალსახედ (+ 41 კავშ.[1] CD). 41 კავშ.[1]: „სიწლო და სიწმიდე დაუმრავალძალდების და პოლვიმორფად აჩნდების, დალათუ იყოს ერთი ვითარ სამღდელონი შესამოსელნი აღკაზმულ იყვნენ ბრძენთა მიერ, რომლითა სხვათა შთასატევსა ხოროსა შორის აღწერისასა მიეცეს სღ'თო ისტორიაჲ" E.

პონგინი (თევზ.) სადაფს(ა) ჰგავ(ს) ZAB.

პოპლიკა უბალნო Z.

არა წვერ-ულვაშ მხმო ABC, განუმარტავია DE.

ნ. ბელატი, ქოსა.

პოპპინება ცხენის ფშო-ფშო ZABCD.

ნ. ფშო-ფშო.

პორვიმფორად ნ. პოლუმორფად.

პორიზმა მრავალმეტყველება ZA BC.

სხვა კათიღ.: „პორიზმასა შე(მო)კრებს არისტოტელი ესევითარსა[2]"; „პორიზმა და ლილმა" D[3].

ნ. ლილმა; შდრ. პროზიმა.

პორფირი (3, 10 ქება) სისხლის-ფერი ZAB.

იის-ფერი CDE.

პორფირი და ბისონი (პორფირი B) სისხლის-ფერობა. მოასწავებს მეფეთა და მღდელთ-მთავართა სამოსელი, რათა დასთხიონ სისხლი მათი, ვითარცა ქრისტემ(ან) ერისათვის ZA.

სამეფო სპასიაკი. ბისონი და პორფირი არს სისხლის-ფერი მეფეთა და მღდელ-მთავართ სამოსლაჲ. მოასწავებს, რათა დასთხიონ სისხლი მათი, ვითარცა ქრისტემან ერისათვის B.

პორფირის ქვა ZAB.

[**პოტ** ნ. ქელ-იპოტვოდიდ].

პოტიკო კაკბის მახე ZABCD.

ნ. მახე, საბრჭე.

პოტირიტი პაპის მონაცვ(ა)ლე ZAB.

იპოტირიტი. მღდელ(თ)-მთავართა და ეპისკოპოზთ (ეპისკოპოსთ D) მონაცვ(ა)ლე CD. პატრიაქისა, გინა ებისკოპოზის ნაცვლად მოსული E.

ნ. იპოტირიტი.

პოქსი ობი ZB.

პოჩი მოკლე კუდი ZABC.

ნ. კუდი.

პოჯოჭიკი თიძოს თავის საბრუნავი ძვალი. ZAB.

ცხენის(ა) CDE.

---

1 შდრ. იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 97, 25—30). 2 ეს მოწმობა Cq ნუსხაში გადახაზულია. 3 შდრ. A—250:176 r 16.

პოხიერი (30, 23 ესაია) სიმსუქნიანი ZAa.

ნ. განპოხება, ნაპოხარი, სიპოხე.

პოხილი (5, 2 ესაია), მსუქანი, ნივთით მეტნობა Z.

მსუქანი, გინა ნივთითა მეტნობა (+ 5, 2 ესაია Aa) AB. მსუქანი CD. დიდად მსუქანი E.

პრასა (ბალ.) (+ 11, 5 გამოსლ. ZAa) ZABCDE.

[პრასი ნ. თიაქულა].

პრასიკურო (მძრომ.) ZABC.

პრასტინი სამყოფი ადგილი (+ ბერძულ Z) ZA.

სამყოფელი ადგილი B. გიორგი მთაწმიდელის ცხ.[1]: „კვალად თვისითავე პრასტინად მიიქუა სახლთა ესე დედაკაცი"; „რათა მეძიმნოსე პრასტინითა ჩვენთა არა შემოვიდეს" C.[2]

[პრატაკი ნ. მეპრატაკე].

პრაღმა (+ 194 კავშ. ZABCb[3]) ქონება კეთილისა, გინა ბოროტისა ZABC.

ქონება ავისა თუ კეთილისა D. რჩ̃დ კავშირისა.[3] „ყოელი სული, ყოელი არს საქმე პრაღმად იგავებრივი უკჳმ" E.

პრაწი პირით წაკუილი ZD.

პირის წაკუ(ვ)ილი ABC.

პრეკონი პატივის უფალი ZABC.

რალაც მოჴელეა DE.

პრელატი რომის ეპისკოპოზის შინაყმა Z.

პაპის შინაყმა AB.

პრეპოტისი ათასის-თავის შემდგომი ZA.

(პრეპოტისი არს D) სამეუფოთა საქმეთა გამგებელი BCD.

პრეპ[ე]ოსიტი მელანიას[4]: „წარგზავნა მრავალთა საჭურისთა თანა პრეპეოსიტისა მათისა თანა და ეგრეთ გამოვიდა პალატით" E.

პრეპოტიტორი ათასის-თავის შემდგომი ZAaB.

ათასის-თავის უდარესი CD.

[**პრეპოტიტორობა**] „რომელი აღსრულ იყო პატივსა პრეპოტიტორობისასა" E.

პრეტორი სამსჯავრო ტაძარი ZAB.

ტაძარი, გინა პალატი (+ გინა სამსჯავრო სახლი C) CD. „შევიდა პრეტორიად და დაჯდა საყდართა თვისთა" E.

პრიალი ანაზდად ცეცხლის ანთება ZAB.

ანაზდად აგზება ცეცხლისა C. ანაზდ ანთება ცეცხლისა D.

ნ. აპრიალე.

პრიალი ფრთისა Cb.

პრიანება უზესთაესთაგან წადილი ZA.

უზეშთაესთაგან წადილება B. უზეშთაესთაგან წადილი C. განუმარტავია DE.

ნ. იპრიანა, მოიპრიანა, უპრიანებია.

პრიანი წადილი B.

პრიმატი (მჯულის კანონი) პირველმოსაყდრე ZAa.

პრიმიკრიონი (პირიმიკრიონი Ab) მელამპრე ZABCD.

რალაც მოჴელეა: „მერკვილის მამა იყო პრიმიკრიონი, იმის რიცხვისა და სერგიცა"[5] E.

---

[1] შდრ. ათონის კრებული, გვ. 302, 35. [2] წყაროს დასახელება და მოწმობა ვადახაზულია B-ში. [3] იგულისხმება პროკლეს კავშირნი, თავი 195 (წიგნი I, გვ. 116, 9). [4] შდრ. A—511:293 v, 25. [5] შდრ. მერკურის წამება: A—95:1106 v.

შდრ. პირიმიკრიონი.

პრინგისპოსი კაფიდანთ-მთავარი Z.

კაფიდან-ფაშა ABCD.

პრიღო Cab. გოდორი, წვლილ ნაქმარი Cq.

პრკე ღვინის ობი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ობი.

პროერესი (+ პროე[რე]სი DE) ებრაულად ნებისა ჩვენისა კეთილის(ა) და ბოროტის(ა) აღმასრულებელს ეწოდების ZABCDE.

პროესი იგივე ZAa.

პროვლიმაჲ (1 კავშ.[1]) წინაჩამოსაგდებელი სიტყვა ZAB.

პროზიმა (+ პირველ AB) ქამისად დამარხული, გინა გარდას(რ)ული ZAB.

პირველ ქამისა დამარხული, გინა საფუარი Cbq. საფუარი, რომელ არს შენახული ცომი, რაჲამს შერთავ, უდიდესთა ცომთა აღაფუვნებს. კათიღორიაში: „პროზიმა და ლილმა“ Ca[2]. განუმარტავია D.

შდრ. პორიზმა.

პრომითია (+ 17 კავშ. ZABCb[3]) განგება ZABCD.

განუმარტავია E.

პრონვა (პრონვია ZA, პრონვიაი BCD, პრონვაჲ E) (120 კავშ.[4]) მოქმედება პირველ გონებისა ZAB.

(+ 120 კავშ.[4] Cb) პრონვიაი არს მოქმედება პირველ გონებისა C. განუმარტავია D. რკ̃ კავშირისა[4] E.

პრორის (პრორის და მპირველობნი Cab) მეპრორისა, რომელ არს მენავისა ZA.

მეპრორისა B. ზღვის მჩხრეკელნი არიან ნავით გამო Cab.

ნ. მეპრორე.

პროსითა (პროსითია C) სხვა კათიღ.[5]: (+ „ხოლო CD) სახელმოდგამ(ი) ითქმიან რავდენთა ვისგანმე განყოფილთა (განყოფილსა CD) პროსითა სახელის(ა)ებრ(ი) (+ წოდება აქვს“ CD) ZABCD.

პროსოდიანი ათნი იგი ნიშანი ქარაგმათანი ZA.

ათნი იგი ნიშანნი ქარაგმულნი B. ათი ნიშანი ქარაგმულნი Cab.

პროტანიდოჲს იოსიპოს[6], აბრა(ჰ)მის ამბავში ZABC.

პროტარია პირველთქმული ZA.

პირველთქმულითა B.

პროტასეო პირველად სათქმელი ZABC.

პირველად საკითხავი D.

პროტასია (პროტასი CaqD) პირველად სათქვამი ZA.

პირველად სათქმელი BCaq. პირველად საკითხავი D.

პროტალორას (პროტალორას და სეფისტი CD) წიგნია ერთი ZAB

წიგნები არიან C. წიგნებია D.

პროტი ცხოველთ ზურგი CD. რომელ არს ცხოელთა ზურგი E.

---

[1] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 10, 21). [2] წყაროს დასახელება გადახაზულია Ca-ში, Cq-ში დასახელებაცა და მოწმობაც გადახაზულია. [3] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 51. 11). [4] იგულისხმება პროკლეს კავშირნი (წიგნი I, გვ. 73, 27). [5] შდრ. A—250:158 v 13. [6] შდრ. A—675:116 r 22.

პროტიკორი ქელჯოხიანია Z.

ქელჯოხიანიაო, იასაული AB. ქელჯოხიანიაო CD. იოვანეს ნეტაფრასში — „შეუდეგით ათთა პროტიკორთა;" სხვაში პროდაკორის(!) ნაცვლად პიტიახში ეწერა E.

პროტისთიარი (პროტორისთიარი E) მზარეულთ-(უ)ხუცესთ უფროსი ZABC.

ესე არს მზარეულთ-უხუცესთ უფროსი D. რაღაც მოჭელეა E.

პროტონოტარი (პროტონოტარსი C) მწერალთ უფროსი ZABC (+ გიორგი მთაწმიდელი[1]: „უბრძანა პროტონოტარსა თჳსსა ორთა ბეჭედთა შექმნა მტკიცეთა" Cq[2].

პროტორეპიკონი (პროტორეპტიკონი B) ბერძულად განქსნადი Z.

განქსნადი ბერძულ AB.

პროტორისთიარი ნ. პროტისთიარი.

პროტოსსპათარი მეჴრმლე (მეჴლმე ABCq) მეფისა ZABC.

ესე არს მეფეთა მეჴლმე D. რაღაც მოჭელეა E.

პროფორიკონი მსწრაფლ მოგონებული სიტყვა, კეთილი თუ ბოროტი ZAB.

პროფორიკონი (ესე Cq) არს მსწრაფლ მოგონებული სიტყვა, კეთილი თუ ბოროტი C. პროფორიკონი არს მოგონებული მალე სიტყვა ავი თუ კეთილი D.

პროჭი ტიკის ნაჭვრეტის გამოსაკრავი ZABC.

კამენი DE.

შდრ. ბროჭი; ნ. კამენი, ონკანი.

პრპენი ბრპენი ZAB.

ბრპენი, ტყვია CD. ტყვია E.

ნ. ბრპენი.

[**პრტყელი** ნ. მოუპრტყელე, სიპრტყე; შდრ. პრტყელი].

პრუწვა ფხუწვა B.

ნ. მოპრუწვილი.

პრწკენა ჩქმეტა მცირე ZA.

ჩქმეტა BCD. განუმარტავია E.

პტერორუსა (პტერორუსა CD) მოსწყდეს რა გონებასა, უგუნურ იქმნეს (იქმნას B) ZAB.

ესე იგი არს, რამეთუ მოსწყდეს რა გონებასა, უგუნურ იქმნების CD.

პტოსის სახელი არს ღრამატიკათა ათთა თავთაგან ერთისა ZAB.

პტოსისი სახელი არს ღრამატიკისი ათთა თავთაგან ერთისა C. პტოსის სახელია ღრამატიკის ათის თავისაგან ერთისა D.

პტული პირველნაყოფი, ნარუქთან ნახე ZAB.

პირველნაყოფი C.

ნ. ნარუქი.

პუმპულა (ბალ.) პაწა ნესვი, ჭრელი, დასტამბო Z.

(ბალ.) დასტამბო ABC. (ბალ.) D. განუმარტავია E.

ნ. დასტამბო, ნესუპუნპულა.

პუნგია ესე არს ტკბილნი (ტკბილად A) ნამზადებ(ნ)ი, რომელსა თურქნი (ჰ)ალვას უწოდენ ZA.

ესე არს ტკბილად ნამზადი, რომელსა თურქნი ჰალვად უწოდენ B. ესე არს თაფლითა ანუ შაქ-

---

[1] შდრ. ათონის კრებული, გვ. 344, 4 („მროტონოტორი"). [2] წყაროს დასახელება და მოწმობა ნუსხაში გადახაზულია.

რითა ამზადონ ნუში, ნიგოზი, ანუ ხილი რამე ურთონ და ზეთები სხვადასხვა რიგად საჭმ(ე)ლად C. ესე არს თაფლითა ანუ შაქრითა ამზადონ ნუში, ნიგოზი ანუ ზეთი და ხილი რამე სხვადასხვა რიგად საჭმლად D. თაფლით ნაქმარი ნიგოზი ანუ სხვა ხილი რამე იყოს, იგი არს E. (+ შარბათია შაქრისა ანუ თაფლისა თუ ისივე[1]).

ნ. ალვა, მეპუნგიანე.

[პუნპულა ნ. ნესუპუნპულა, პუმპულა].

პურადი პურად უხვი ZAB.

განუმარტავია CbE.

ნ. ვპურადობ, პური.

პურაძჳრი (პურაძვირი ZAaB, პურძვირი. Ab) დიაღ ძუნწი. Z.

ძუნწი დიაღ Aa. ავად ძუნწი AbB.

პური ZABE.

პური ზოგადი სახელი არს ყოველთა პურთა: გამომცხვართა, გაფუებულთა, გიხა უფოელთა ქრთილისათა და სიმინდისათა, ფეტვისათა და იფქლისათა (იფქლთასა Caq), გინა ყოველთა სხვათა ფქ(ვ)ილთაგანთასა. გარნა ერბოთა, ზეთითა და კვერცხითა ნამზადსა ყო(ვ)ელთა არა ეწოდების პური, არამედ მათი სახელნიცა და ცომოანთა და უცომოთა ყოველნივე თვის-თვის ადგილს ალგვიწერია, თუ ვისმე უნდა. არამედ მართალი პური, რომელი არს შესაწირავი ღთისა იფქლთა, დიკათა (+ და Caq) მახათა და ასლთაგან იქმნებიან, და არცა ქერისა და ფეტვისა (+ და Cab) არცა სხვისა ხვარბლისა პური შეიწირვის C. პური ზოგადი სახელი არს ყოველთა პურთა: გამომცხვართა, გინა განფოებულთა ანუ უფოელთა, გინა ქრთილთა და სიმინდთათა, ანუ სხვათა ფქვილთათა. გარნა ერბოთა და ზეთითა და კვერცხითა ნამზადთა ყოველთა არა ეწოდების პური, არამედ მათი სახელნიცა და ცომოანისა და უცომოსი ყოველნივე თვის-თვისა ადგილსა ალმიწერია. თუ ვისმე გენებოთ, აქ შემოკრიბეთ ერთად D.

ნ. მეპურე (ხაბაზ'თანაც), საპურე, შაქრის-პური, ძაღლაპურა, წმიდა პური; ნ. პურადი.

პურის-მტე (6, 39 მარკოზ) ერთად პურის მჭამელნი ZAa.

პურის-წუენი[2] კონჩოლი Z.

პურკატა ერთი ნავია CDE.

პურობა (9, 12 ტობია) ნადიმი ZAa.

პურძვირი ნ. პურაძჳრი.

პუჭურიკი (პიჭურიკი Ab) (მწერ.) დიდი ქინქლა(ა) ZABCD.

[**პჳერიას** ნ. არტოსი].

პჳერისა[3] არტ(ი)ოსთან ნახე (+ არტოსი და პვიერისა სახელები არიან მწიგნობართ ქელოვნებათა სიტყვათანი B) ZAB.

პჳთემენად[4] ვიპოვათრადსთან სწერია, აქ დაწერე E.

ნ. ჳპოვათრად.

პჳთმენა (პვითმენა ZABC, პვითმენი D) ღრმა ადგილი ZABCD.

პჳრიანი[5] ესე ქვანი არიან, ურთიერთს დრესითა ალაგზებენ ცეცხლსა (ცეცხლთა AB) (+ პვირიანი, კათილორ. ZAa[6]) ZAB.

ესე ქვანი არიან, რომელნი ურთი-

[1] გადახაზულია ნუსხაში. [2] ნუსხაშია: „პურის-წვენი". [3] ნუსხებშია: „პვიერისა". [4] ნუსხაშია: „პვითემენად". [5] ნუსხებშია: „პვირიანი". [6] აღებულია სხვა კათილორიიდან (A—250, 217 v, კიდეზე).

ერთს ხეთქებითა ანუ დრესითა ალაგზ(ნ)ებენ (ალაგზებს D) ცეცხლთა (ცეცხლსა D) CD.

პჳრსოთა[1] (29, 43 კავშ.[2]) პირთა ZAB.

(29, 43 კავშ.[2]) პირითა C. პირითა მგონია (29, 43 კავშ.) D. 29, 43 კავშირ.: „მაგრამე ესე წადილმან პვიროსოთა ჩვენთა სურვილმან ჰკადრა" E.

[პყარ ნ. გულპყრობილი, დაუპყრობელი, თუალის-მიპყრობა, მოისაპყრა, მპყრობელი, ნაპყრობი, საპყარი (კუტ'თანაც), საპყრად, საპყრობილე, ფერჴი დაიპყრა, ყოვლის-მპყრობელი, შეუპყრა, შეუპყრობელი, ჴელისაპყრობა, ჴელისაპყრობი, ჴელისპყრობა].

პყრობილი (27, 15 მათე) შებორკილებული, გინა პატიმარი (19, 20 დაბად.) Z.

შებორკილებული, გინა შეკრული, გინა პატიმარი (+ 19, 20 დაბად. Aa) A. ესე არს შებორკილებული, გინა შეკრული, გინა პატიმარი B შებორკილებული, გინა შეკრული C. განუმარტავია DE.

[პწკენა ნ. პრწკენა].

პჰარაკობა უნებურობა, რომელსა არა ენებოს ქმნა და ძალად და უნებლიად ასაქმო საქმე იგი, პჰარაკობა და პარაკად იგი არს E.

ჟ

ჟ~ა ქარაგმით ჟამსა Z.

ჟამსა ქარაგმით A. ჟამსა ქარაგმით ითქმის B.

ჟალი შავ-მოწითლო ZAaB

ჟამი ერთი დღე და ერთი ღამე არს ოცდაოთხი ჟამი, და ერთი ჟამი 4 წენტილია; ჟამი ეწოდების (ეწოდება Aa) წელიწადსა (4, 13 დანიელ); ჟამად ითქმის თაობა მეფისა ერთისა (1, 14 დაბად.) ZA.

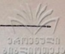
ერთი დღე და ერთი ღამე არს ოცდაოთხი ჟამ(ნ)ი (+ და ერთი ჟამი 4 წენტილია Ab) AbB. ერთი დღე და ერთი ღამე ოცდაოთხ(ნ)ი ჟამნი არიან; ერთი ჟამი ოთხი წენტილია არს; ერთი წენტილია ათხუთმეტი წამი არს; ერთი წამი სამეოცი წუთი არს; ერთი ჟამი სამეოცი წამი იქ(მ)ნების და შვიდჩათას ორასი (ოთხასი Cb) წუთი. პირველად ერთი ჟამი ხუთ წენტილიად ყოფილა გა(ნ)ყოფილი და ერთი წენტილია ათორმეტ წამად (ჟამად Cq) C. ერთი დღე და ერთი ღამე ოცდაოთხი ჟამი არს. ერთი ჟამი ოთხი წენტილია არს. ერთი წენტილია ათხუთმეტი წამი არს. ერთი წამი სამეოცი წუთი არს. პირველ~ა ჟამი ხუთ წენტილიად ყოფილა და ერთი წენტილია ი~ბ წამად D. ერთი დღე და ღამე ოცდაოთხი ჟამი არს. ერთი ჟამი ოთხი წენტილიაა არს; ერთი წენტილია ათხუთმეტი წამი არს. პირველ ერთი ჟამი ხუთ წენტილიად გაუყვიათ და ერთი წენტილია — ათორმეტ წამად E.

ნ. აჟმიერნა, დააჟამა, დრო, დღე, ჟა~, ჟი~, უჟამო, წამი 1, ხანი 1; შდრ. ჟამნი, ჟამნობა.

ჟამი კაცის მკვლელი Cb.

---

[1] ნუსხებშია: „პვირსოთა". [2] იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 78, 16; 102, 26).

ჟამკანონი ჟამთ (ჟამის C) ლოცვის წიგნი ZABC.

ჟამნი ჟამები, გინა ჟამკანონი ZA.

ნ. მეჟამნე, საჟამნე; შდრ. ჟამი.

ჟამნობა (ჟამობა Ca) ჟამკანონთ ზეპირ თქმა ZAB.

ჟამ(ნ)ობა არს ჟამკანონთა ზეპირად თქმა განწესებულთა C. ჟამკანონი. ჟამნობა არს ჟამთა ფსალმუნებათა განწესებული წიგნი D.

ნ. აჟამნა, გააჟამნა, ვაჟამნე, ვჟამნობ, იჟამნა.

ჟამობა ქმოანებით თქმა ZABC.

ქმოანება D.

ნ. მაჟმობელი.

ჟამობა ნ. ჟამნობა.

ჟანგარო ჩინი სახატავი პილენძისაგან Z.

ჩინი სახატავი სპილენძთაგან(ი) AB. სპილენძთაგან შემზადებული სახატავი ჩინი Cb. განუმარტავია CaqDE.

ჟანგი რკინის გესლი ZABC.

გესლი რკინისა D. გესლი E.

ჟანტი მცირე რამ სისველე ZAB

მცირედ სველი CD.

ჟარე იარე მესხურად ZAB.

იარე CDE.

ნ. არ 3, სიარული, სლვა.

ჟარვა ყინვით ზრობა B.

ნ. დაჟარვა.

ჟატყი წყლიანი თოვლი ZABCb.

ჟეჟა ქორცთ დაჯეჭკა ZA.

ქორცთ დაჯეჯკა B. ქორცთ ტკენა უწყლულოდ C. ტკენა ქორცთა D. განუმარტავია E.

ჟერა ეტლების თვალის ჭრიალი Ca.

ჟერო (ფრინ.) ნიკარტკოვზა ოყარი ZA.

ჟვავი, ჟვავი და ლეშხი ნ. ჟუავი.

ჟვერი ნ. ჟუერი.

ჟი̃ ქარაგმით ჟ ა მ ი Z.

ჟ ა მ ი ქარაგმით A. ჟ ა მ ი ქარაგმით ითქმის B.

ჟივილი მრავალ ყრმათ(ა) ტირილი ZABCD.

განუმარტავია E.

ჟივჟავი თვალ-მომაჩხოდ მოქდომილი Z.

თვალი მომაჩხოდ მოქდომილი AB. თვალი არც მა(რ)ჩხი, არც შავი C.

ნ. ალიელი, საშუალო.

ჟინი მოუშლელი წადილის ქნა ZAB.

წადილის ქნა დაუშლელად CD განუმარტავია E.

ნ. დაჟინება.

ჟინიანი ჟინის მქმნელი ZAB.

ჟინჟღილი სხვილი წნელი ZABCD.

წნელი E.

ნ. მოუჟინჟღილე.

ჟინჟლლი წვრილი თქორი Z.

წვლილი თქორი ABCD. განუმარტავია E.

ჟიჟინი მრავალ(თ) სირთ(ა) ქმიანობა ZACD.

მრავალთ სირთ ქმოანება B. განუმარტავია E.

ჟიჟმატა Cb.

ჟირი ესე არს შაქარი (შაქრისა A), ანუ თაფლ-წყალი, (+ ანუ ვაჟინა Z) მეტად ტკბილი (+ იყოს Z); ჟ ი რ ა დ ითქმის საკრავთ(ა) ძალი მსხირპანესა და ბოხს(ა) საშუალი(ვა) ZA.

ესე არს შაქარ ანუ თაფლ-წყალი, მეტად ტკბილი; ჟ ი რ ა დ ითქმის საკრავთ ძალი მსხირპანესა და ბამბს საშუალი B. თაფლ-წყალი მეტად ტკბილი CDE.

ჟლეტა მრავალ(თ) სირთ(ა) სრვა ZABCD.

განუმარტავია E.

ჟოლა (ხე) თუთა ZA.

(ჩე) BCDE.

ნ. თუთა, ლელუსულელი.

ჟოლვილი ძმარი მატლიანი B.

ნ. დაჟოლვილი.

ჟოლო (ხე) გრიკი ZA.

(ხე) BCDE.

ჟონვა მცირედ რამ გადენა (+ ნოტიოთა Z) ZAB.

მცირედ გადენა CD. განუმარტავია E.

ნ. გაჟონვა.

ჟოჟარაკი (ოთხფ.) (+ 2 ეზრა 5, 18 ZABCb) კბო ZABCD.

ნ. ზროხა, ცხოვარი.

ჟოქო გაწყალებული ღვინო ZABCb.

ნ. ღვნო.

ჟრიალი მრავალ(თ) ექვანთ კმა(ჲ) ZABC.

ექვანთ კმა მცირე D.

ჟრჟუ დაბუქებული ასო, ეკალსავით სჩხვლეტდეს ZA.

ასო დაბუქებით ეკალივით სჩხვლეტდეს B. ფერჯი რა დაუბუქდეს (დაუბუშდეს Cq) და ეკალსავით (ეკალივით Cq) სჩხვლეტდეს Cbq. განუმარტავია CaDE.

შდრ. ჟუვილი.

ჟრუ DE.

ჟრუანტელი ტანში ზარის დავლა ZAB.

ზარის დავლა ტანში C. ზარის დავლა D. განუმარტავია E.

ჟრუნვა (+ 2. 10 ნაომ ZAa) გაშიშვლებულთ განსხმა (+ წარტყუენვილთა Z) ZA.

გაშიშვლებულთ გამოსხმა B. გამოსხმა განშიშვლებულთა C.

ნ. აყრა, წდოლა.

ჟრუნი (ფრინ.) შურთხი ZABCab.

ჟუავი (ქვავი ZAB, ქვავი, ლეშხი D, ქვავი და ლეშხი CE) ლეშხი ZAB.

ხის ნაწვიმარი ცვარი C. ხის ცვარი DE.

ნ. წვმა.

ჟუერი[1] ფოთლიანი რტო ZAB.

(ხე) ხის შტო ფოთლიანი CE. (ხე) შტო ფოთლიანი D.

ჟუვილი (ქუილი BCD) დაბუქებულის კორცის ჩხვლეტა Z.

დაბუქებულის მიერ ჩხვლეტა ABD. დაბუქების მიერ ჩხვლეტა C.

შდრ. ქრჟუ.

[ჟუჟ ნ. ჩაჟუქვა].

ჟუჟუნა თვალმიბნედილი მოქდომით Z.

თვალმიბნედით მოქდომილი AB. თვალმიბნედილად მოქდომილი Cb.

ჟუჟუნი დალბობა ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ჩაჟუჟუნება.

ჟუჟლი წყლულის მონადენი ZA BCDE.

ნ. შარავი.

[ჟურ ნ. ნაჟური, სანაჟურე].

ჟღავილი შეშინებულთ(ა) კმა(ნი) ZABCD.

განუმარტავია E.

[ჟღალი ნ. ქალი].

[ჟღენთ ნ. ქლინთვა].

ჟღერა (+ 4 მეფ. 7, 6 ZAa) ეტლთ სლვათ(ა) კმა(ნი) ZA.

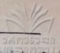
ეტლთ(ა) სლვის კმა(ნი) BCD. განუმარტავია E.

ჟღვინტი ნ. ქლვნტი.

ჟღვლემა ნ. ქლულემა.

---

[1] ნუსხებში: „ქვერი“.

ჟღინთვა ნაბადთა და მისთანათა ცვრით ვსება B.

ნ. გაჟღინთვა.

[**ჟღლ** ნ. დაჟღლილი].

ჟღმურტლი თქორთ უმცირესი ZAB.

თქორის უმცირესი CD. განუმარტავია E.

ნ. წვმა.

[**ჟღნ** ნ. დამჟღნარი].

ჟღრიალი ეჟვნის კმა ZA.

ეჟვანთ კმა BCD. განუმარტავია E.

ნ. ააჟღრიალე.

ჟღულემა (ჟღვლემა ZABCbqDE) ავად ზელა ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. მოუჟღულიმე, შეუჟღულიმე.

ჟღუნვა CDE.

ჟღუნი სანთელსა და კერასთან ნახე; ჟ ღ უ ნ ი არს სანთლის ნამწვის მოსაკვეცი და მ ო ჟ ღ უ ნ ვ ა მით მოკვეცა Z.

ესე არს სანთელთა და კეროვანთა ნამწვთ(ა) მოსაკვეცი მაკრატებელი (მაკრატელი B) AB.

ნ. გააჟღუნა, ვეჟღუნავ, მოჟღუნვა, მოსაყოფელი.

ჟღურტული მეგრელთაგან მრუდი ლაპარაკი, ვინა ჩხიკვთა და კაჭკაჭთაგან ლაპარაკი Z.

ესე არს მეგრელთა და მისთანათა ავენოანთა ლაპარაკი, ვინა ჩხიკვთა და კაჭკაჭთაგან ლაპარაკი AB. მეგრელთა და მისთანათა ავენოანთაგან ლაპარაკი Cb. კაჭკაჭთ მღერა CaqD. კაჭკაჭის მღერა E[1].

* **ჟლვნტი**[1] დიდი წვინტლი ZAB.

ნ. წვნტლი.

---

* ჟ-ს ბოლოს ავტორის შემდეგი შენიშვნა: „ამა წიგნთა შინა რაოდენთა ადგილთა ბერძული სიტყვა(ნი) სწერია, რომელიც წიგნით შევიტყევ, სწორე(დ) დაე(ს)წერე. (+ და AB) ერთი მღდელ-მონაზონი იყო (+ ბერძენი AB) [წერებულა B-ში ამ ბერძნის სახელიც, რომელიც წაშლილის ქვეშ ასე იკითხება: „სერგიოს ერქვა“], (+ ბერძ ულს Z) (ცოდნას AB) ჩემთანდა (იჩემთანდა B). რომელ(ნ)იმე მისის სიტყვით დავწერე, (+ და Z) მასუკან (შემდგომად AB) ვ(ს)ცან, არა იცოდა რა, ვინც საზომს მისწვდეთ, გაასინჯეთ, ესრე (ასრე A, ასე B) მიმიკლით, მე სხვა ენა არ ვიცოდი ქართულის მეტი“ ZAB. [1] ნუსხებში: „ჟლვინტი“

[illegible]

[illegible]	[illegible]

[illegible]

3. ს.-ს. ორბელიანის ავტოგრაფი Q—400 ხელნაწერიდან.

შინაარსი

გამოცემის რედაქტორები ელ. ხათიაშვილი, გ. გოგიავა,
ნ. ებრალიძე
გამომცემლობის რედაქტორი ნ. ახალკაცი
მხატვარი გ. ლომიძე
მხატვრული რედაქტორი ხპ. ცინცაძე
ტექრედაქტორი ც. ჭაფარიძე, დ. რაზმაძე

გადაეცა წარმოებას 25.11.90 წ. მომზადდა საბეჭდად 25.12.
1990 წ. ქაღალდის ზომა 60X90¹/₁₆. ქაღალდი საწიგნე-საჟურ-
ნალე. ბეჭდვა ოფსეტური. გარნიტურა ვენა. პირობითი სა-
ბეჭდი თაბახი 40. სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 37,43.
აირობ. საღ.-გატ. 40. ტირაჟი 60 000. შეკვ. № 2818

თბილისი „მერანი“ რუსთაველის პრ. 42. თბილისი 1991.

Издательство «Мерани». пр. Руставели 42.

დაიბეჭდა და აიკინძა სმოლენსკის პოლიგრაფკომბინატში.

Отпечатано с диапозитивов издательства на Смолен
ском полиграфкомбинате Министерства печати и
массовой информации РСФСР. 214020, Смоленск.
ул. Смольянинова, 1.

Качество печати соответствует представленным издательством
диапозитивам.

СУЛХАН-САБА ОРБЕЛИАНИ
СЛОВАРЬ ГРУЗИНСКОГО ЯЗЫКА
(На грузинском языке)
ТБИЛИСИ 1991